Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/casopisspolecnos1012unse

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR:

DR. J. V. ŠIMÁK.

10-12

ROČ. X.

S 10 OBRAZY V TEXTU, 17 OBRAZOVÝMI PŘÍLOHAMI A PŘÍLOHOU O 8 TABULKÁCH ZNAKŮ SE 14 LISTY POPISŮ.

1902.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

THE GETTY CENTER
LIBRARY

OBSAH.

Články.

Strana

Adámek K. V., J. U Dr.: Úřední zákazy obyčejů a zvyků lidových . . 9
Antl Th.: Plenční města Stříbra Švédy r. 1645 60
Bayer Jos. V.: Dražické dlaždičky. (Se 4 obr.) 78
Černý A. B.: Karlův kamenný most v Praze r. 1716. (S 1 obrazem v textu a 16 tabulkami.) 15, 143
Gross H.: Z archivu Krumlovského. (Inventář hradu Helfenburku roku 1452. — Kšaft jihočeského zemana Jana, řečeného Němce z Kovářovic, z roku 1462.) 65
Haškovec Prokop M.: Stížnost Jeronyma z Malova o nevydávání strýce 82
Jíra Jos. A.: Archaeologický nález u Želkovic. (Se 2 obrazy.) . . . 174
Košťál Jos.: Nemoci oční v podání prostonárodním 47
Matiegka Jindř., M. U. Dr.: O nálezech mrtvol přirozeně zachovalých, též o umělém konservování mrtvol, zvláště v Čechách. (S 1 obr.) 73, 113
Šimák J. V, Dr.: Erbovní a šlechtické rodiny turnovské v XVI. a XVIII. století 83, 116
Paměti Vodňanských z Uračova 10, 53
Šnajdr Ludv.: Jak dělí Montelius nejstarší dobu bronzovou 1, 41
Teige Jos., Dr.: Příspěvky k dějinám Čáslavě a okolí v letech 1519—40 68
Akta k dějinám národnostního boje v Praze. (Rada městská Menšího města Pražského prohlašuje přednost jazyka českého v kostelích obecních r. 1613. — Užívání jazyka českého při úřadech v 18. století. — Rozhodnutí gubernialní z r. 1849 o petici v příčině českého kázání v kostele sv. Jiljí.) 92
Votrubec Vrat.: Poznámky o kostele sv. Vavřince ve Vys. Mýtě. (S 3 obrázky v textu a 1 tab.) 19

Různé zprávy.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze: Výroční zpráva za rok 1901 str. 29.- 40. — A. B. Černý: Vzpomínka na Ant. Schillera 26. — Týž: Barbarství. (Fresky v kostele sv. Vavřince v Brandýse nad Labem) 28. — Českým museím a musejním spolkům v zemích koruny České (o sběru statistiky) 27. — Vavř. J. Dušek: Zachovejte staré zvony! 27.

Literatura.

Český časopis historický 24, 110. — Časopis Matice Moravské 25. — Časopis Moravského musea zemského 25, 111. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti 25, 111. — Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci 25, 111. — Dílo 110. — Gross H.: Václ. Březana Regesta výsad daných městu českému Krumlovu za panství Rožmberského 110. — Izvestja Musejskega društva za Kranjsko 26. — Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums 112. — Kořínek Fr.: Hrad Lipnice 110. - Československé letopisy musejní 24. — Menčík Ferd.: Dějiny města Jičína 109. — Lud 25, 111. — Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde 112. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti 25. — Sborník Musejní společnosti ve Val Meziříčí 25. — Sládeček A.: Paměti města Dobrovice 109. — Věstník (Poděbradský) 25, 111. — Věstník Matice Opavské 111. — Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva 26, 111. — Zeitschrift des Mähr. Landesmuseums 26.

Opravy hrubších chyb tiskových.

Na	7.	stránce	4.	řádku	zdola	místo	Otickém	čti *Budském.*
»	7.	»	12.	»	»	»	kámen	» *Kámen.*
»	8.	»	14.	»	»	»	důkaz	» *úkaz.*
»	8.	»	14.	»	shora	»	Křenov	» *Křtěnov.*
»	167.	»	15.	»	zdola	»	v levo	» *v pravo.*

Ukazatel jmenný.

Sestavil *Štěpán Heyda.*

Abraham, žid 119.
z Abrspachu Faltýn 83.
Abštorfský M. 40.
Adam, poddaný 69.
Adamec Josef 38.
Adámek K. V. dr. 40.
Aethiopové 114.
Afganistan 46.
z Aichenfelsu Magdalena 136.
— viz Richter.
Albini 115.
Albrecht arcik. 54; arciv. 170.
Albrechtice 140; viz Kyj, Tistové.
Albrechtovi, manželé 145.
Alexandrie 46.
Alexandr Vel. 73.
Alžběta cís., (m. Karla VI.) 59.
— královna 56, 155.
Amenemhat III. 42.
Ammianus Marcellinus 73, 75.
Amsterodam 174.
z Amstettu viz Šnot.
Anglie 4, 45.
Anna, cís 54, korunovace 55.
Antl Th. 40, 60.
Aratir Štěpán 61.
Aristoteles 73, 75.
z Arklebic viz Hostakovský.
Armenie 41, 45.
Arnošt, arcikn. 14.
Aron, žid 119.
Assulinova Lidm. 121.
Assyrie 45, 114.
Atterské jezero 44.
Augšburg 174.
August saský 11, 13, 58.
z Auhornu viz Rozýn.
de Auria 56.

Babylon, dům 125.
Babylonie 41, 45.
Bagaria 73
Bakalář Ondřej 68.
Bakov 127.
Baleary 46.
Balkánský poloost. 7, 43, 46.
Ballek Jos. 106.
Ballouni 15.
Barbora, podd. 67.
Barchov Malý 119.
Bareš Frant. prof. 83.
Barka podd. 67.
Bartoloměj podd. 139.
Bartoš František 51.
— písař 134;
— podd. 138.
Bartoušov 119.
Bašík Bartoň 69.
Bašnice 135.
Batory Zikm., kn. sedmih. 14.
Bauarius, abbas 11.
Bavorov 65—6.
Bavory 10.
z Bavoryně Beneš 83, Prokop 84.
Bayer Jos. V. 78.
Bayer, učitel 33.
Beckovský Jan P. 59.
Bečvařovic Anna 60.
Bechyně viz z Šternberka.
Bechyňsko 180.
Bejanský z Bejanova Ondřej 84.
Bělá ves 117.
— u Bezděze 136.
Bělehrad 59.
Bělský Jan 88; Václav dr. 106.
Bělý Jan 68.
Benácký Jan 63.

Benátky N. 78.
Benecký Stehlík Nykodým 136.
Beneš, podd. 122; žid 120, 127.
Bergman Jos. 162.
Berka Bohuchval 88, z Dubé na Loukovci 130.
Berka z Dubé a z Lipého Zdeněk 14.
Berlín 73.
sv. Bernard, místo 77.
Bernart, koželuh 63.
Bernartický z N. Jiřík 84.
Beroun 154.
Běřín 5.
Beřkovský Mikuláš 54.
Betlem 41.
Bethlen Gabor 57.
Bíba Vincenc 33—4, 40.
z Bibrštejna na Kosti Jan 84.
Bičík Václav 142.
Biedermann Petr dr. 168.
Bílá Hora 57.
z Bílé Fridrich 57—8.
z Bilejova viz Zákostelecký.
Bílkova Dorota 90.
Bílský Jindřich 89, 118.
— z Kařišova Kateřina, Mikuláš, Veronika 84.
Bílský z Valáškova Petr 84.
na Bílých Poličanech viz Grodecký.
Biršnicer Mikuláš 61.
z Biskupic viz Haugvic.
z Biznthalu viz Raufd.
Blahút Johannes 67.
z Blanska viz Tejnský.
z Blatna viz Hradecký.
Bláto v Čáslavsku 87.
z Blauenštejna Jan Matěj, Johanna, Jindřich 85.
— Jan, Jan Matyáš, Matěj 124.
Blažek, švec 91.
Blažíček, farář 116.
Blažíčkova Dorota 116.
Blažim 5.
Bleška Karel 131.
Blovice 5, 35.
Blovský Matouš, Dorota 13.
Bohdanecký z Hodkova a na Žlebích Kuneš 70.
Böhm Kamil 167.
Boleslav I. 146.
Boleslav Mladá 59, 83, 137, 140.
— Stará 28—9, 146.
Boleslavský Jiří 131.
z Bolkenhainu viz z Černhauzu.
Bordeaux 77.
Borečko 139.
Borejčka z Břišťan Jan 85.
Borek 116, 121.
Borovský F. A. 149; Říha 69.
Bořek z Poličan Arnošt 136.
Bořich Jan 63.
Bosna 5—6.
Bouquoy 169.
Bozen 169.
Božecký Václav 58.
Brada Jan 62.
Brandl Jan Petr 166, 168—9; Petr Jan Michal 168.
z Brandlštejna Jan, Eleonora 85.
Brandýs n./L. 6, 28—9.
Braun Matyáš 161, 166, 168—9, 171.
Brauner J. 34.
Braunschweig-Wolfenbüttel, kníže 59.
Brázda Václav 60.
Brázdím 6.
Brázdimský ze Svémyslic Jaroslav 85.
z Bredova 123; Kateřina 118.
Bremy 73, 77.
Britannie 46.
Britské ostrovy 4.
z Brocemberka viz Králík.
Brockau (Předkov) 7.
Brocná 126.
Brod Český 5, 137; Německý 35, 70, 129.
Brodský z Neudorfu Florian 139, Salomena 139, 140.
Brokoff: Ferd. Maxim. 157, 159—172; — Jan Ferd. 157—162, 165—7, 169 171.
Brouček Jan 87.
Brož podd. 138; Václav 29—40.
Brožek z Rovenska Jan 116.
Brückner Vavřinec 125.
Brussel 14.
Břečka Jakub 60.
Břeník z Hamrštejna: Anna, Dorota, Jan, Lidmila, Václav 85.
Břevnov 11.
Březan Václav 110, 114.
Březina, ves 118, 122.
Březina Duchek 68.
z Břišťan viz Borejčka.
Bubák V. J. 34.
Bubla z Meziklas Václav 85.
Budějovice Čes 67, 110.
Budešínský Mikuláš 89.
Budišín 129, 137.
Budovec Václav 57—8.
Budyně 65.
Bukovský z Neudorfu Jeroným, 138 až 139, Salomena 139.
Burjan 136; mlynář 85; Magdalena 85.
Butmirovská osada 43.
Buxberg Franc 137.
Býček Tomáš P. 34.
Bydžov N 48—9, 50—2.
Bydžovský viz Kozelius.
Bylany 2, 45, 177, 180.

Caesar Germanicus 73.
Callenbergův pluk 143.
Cankl Daniel 63.
Carceus Jan 137.
Cardan 73.
Cibulka Václav 125.
Cibulkova Dorota 137.
Ciklar Bárta 60.
Colona z Felsu Leonart 54.
z Corumburka Anna, Jan 85 - 6.
Crinit Stříbrský Zikmund 54.
Curtius A. 73.
Cyrill Jan 56—7.
Cyrus Matyáš 55—6.

Čapková Anna 64.
Čáslav 68—76; viz z Nebovid.
Čečelický viz ze Šanova.
Čechtický Řehoř, Kateřina a Zuzana 83.
Čechy 2, 4—7, 45, 74, 180.
Čejek Jan, jinak Libocký z Bílé Hory 13.
Čejkovice 110.
Čermák Jiří 88, 133.
Černá Marie 125.
Černé Moře 46.
z Černhauzu a Bolkenhainu svob. p. Jan, Eliška 86; viz Rakvic.
Černín 169; Diviš 57.
Černý A. B. 15, 29, 35, 39, 40, 143 — Petr 68.
Češov u Kopidlna 5.
Čížek Josef 34.
Čtveřín, Štveřín 137, 139.

Dalešice 129.
Dalibohova z Vodic Ludmila 86.
Daller Frant. 158.
Dánsko 2—5, 8, 45—6.
Dědek 67; Anna 86; Boh. 39.
de Dembrawitza viz Fireti.
Desfours hr. 121; Albrecht 85.
Diblík z Votína Jaroslav, Jiří, Lukrecie, Václav 86
Dicastus Jiří 56.
Diesbach 124.
Diodorus 114.
Diviš Mikuláš 58, 151.
Dlabač Jan 168—170.
Dneboch 122.
Dobrá Voda 5 6.
Dobranovský 127—8;
— z Dobranova Albrecht, Alžběta, Eleonora, Fridrich, Václav 87.
Dobranovský v Hradišti Jáchim 135.
— na Vel. Žitětíně Albrecht 130.
Dobřenský 131;
— z Dobřenic Aleš a Václav 130; Mikuláš ml. 68.
z Dobročovic viz Heřmanka.
Dobrosol 3.
Dobrovice 120.
Doer Aug., šl. 85, 141.
Dohalské panny 121.
z Dolan Dolanská Anna, Magdalena 88; Kateřina 130—1; Maruška 131; Zuzana 88, 131.
z Dolan Dolanský Jan 130.
Dolánky 141.
Domažlice 53, 177.
Donát z Těchlovic Jan 88, Jindřich 88, 140; Anna, Marketa 88.
z Donína na Rohozci Eliška 86, 130, 133, 135.
z Dopšic Janna 91.
Dorníkovská role 123.
z Dornštejna 118; Jan Šalamoun 88, Šimon Šalamoun 89.
Dorota, služebná 127.
Doudlebský z Hartenfelsu Jan Hendrich 89.
z Drahobejle viz Krocín.
z Drahonic Adam 65.
Drako Frant 14.
Drangiana 46.
Drážďany 12, 58, 156, 169.
Dražice 78.
z Dražic Jan 81; Řehník 81.
Dražil Adam 116.
z Dražova Samuel Martin 58.
Drdák Matěj 18; Otmar 18.
Drch Jan 63.
Dribler Jiřík 61.
Drobovice, ves 69; potok 69.
Druhanice, ves 69; dvůr 68.
Držkov 116—7.
Držkovská Alžběta 118.
Dřínov 6.
Dub, město 136.
Dub Dobiáš 63.
z Dubé Kryzelda 129; viz Berka.
Dubí, ves 70.
Dubský Václav 84.
Duchcova Lidm. 129.
Duchek Jakub 130.
Duchková, podd. 68.
Dušek, spisov. 43.
Duškův Martin 69.
Dvořák Frant., redaktor 29, 35, 149.
Dvořák Max 33.
Dvořecký z Olbramovic Prokop 57 až 58, 150.
Dyml Jiřík 89.
Dymokury 116.
Džerer, král eg. 41.

z Egenberka viz z Rederu.
Egestadius Petr, Marketa 55.
Eggard Pavel 122.

Egypt 6 - 7, 41—3, 46, 114.
z Ehrenburka na Navarově Karel Josef 134.
Eitnhartar z Flinšpachu Albrecht 65.
Ekert Frt. P. 18, 114, 143, 161, 166.
Ekhart 68.
z Elbinku viz Kolín.
Elbl z Meyštorfu: Anna, Antonín, Kateřina 89.
Elis 73.
Emler Jos. dr. 17.
Enders 135.
Engelbert Martin 174.
Erben K. J. 33, 53.
Erech 41.
z Erlachu viz Fischer.
Ernest Abraham 62.
Escurial 15.
Estereicher Adam 60, 64.
z Eyfrštorfu Šturm: Fridrich a Dorota, Kateřina 89.

Fabricius Václav, prokurátor 13.
Falknovsko 168.
Fanta Martin 189.
Felberstok Josef 62.
Felcman J. 38, 174, 179, 180.
z Felsu viz Colona.
Ferdinand arcik. 54—5.
Ferdinand II. 55 - 8, 156; III. 58, 156.
Fibigar Martin 134.
Figlšer Eliáš 62; Vít 60.
Filip II. špan. 14—5; III. 15.
Fingerhutova Anna 107—8.
Fingerhut Ferdinand Pravoslav 107.
Fingl M. 39.
Fink Kundrát 63.
Finsko 4, 8.
Fireti de Dembrawitza Nicolaus 11.
Fischer z Erlachu Jan Bernard 171.
Flinders Petrie 42.
z Flinšpachu viz Eitnhartar.
Florencie 170.
Flum Jan 149.
Forter 60.
Fortnický Martin 68.
Foucray 113.
Frajšlák 90.
Franc 135, 180.
Francie 4, 7, 45—6, 177.
Frank Hybner z Honenu 140; Jan, Jiřík 89—90; Barbora, Hedvika 89—90.
z Frankenštejna Fšk. 90, 129; — viz Holyan.
Franklin 74.
František I. 59.
František Daniel 60; Jan 60.
z Frayskutu Zikmund 91.
Freiberg 13.
Frejkův Matěj 138.
Freydenberg Petr 90.
Fridrich, král čes. 56—7, 155.
Friedenberg, primas 146.
z Frintroppu viz Lamotte; viz z Leveuenzu.
Fruwein Martin 58.
Frýdlant 86—90, 116, 130, 133, 138.
Frýdštejn 136.
Fugar Jan 60.
Führich 167
z Fürstenberka 109.
Furtat z Letek 135; Jan 90

Galie 46.
Gallas 169.
Gannal 115.
Gardius Helvig 55.
Gaychower Jiřík 68.
Gebler Jan 128.
Geiger Ferd 169, 171.
z Gemsendorfu viz Jeníkové; viz Zásadská.
z Gerštorfu 133, 135; Anna 88; Barbora 88, 130, 137; Elena 87, 136; Eliška 130; Kašpar 130; Melichar 88.
Ginzel F. X. 173.
Gloss Jan Bartol. a Alena Františka 168.
Gmünd 90.
Götz 127.
z Gracu Ferdinand, arc. 54.
Gragsa viz Kubín.
Gratzau Kašpar 55.
Grešlová pí 124.
Grodecký z Grodce Jindřich 126, Jiří 127.
Grodecký na Bílých Poličanech a Studenci Jiří Jetřich 117.
Gross Hynek 65, 110.
Grötz Jos. Kar., hr. 39.
z Grünwaldu viz Levenaurova.
Grus Vít 72.
z Gryspeku 74, 114.
Gurob 42.

Hájek Tomáš 62
Hájek z Hájku Tadeáš 48, 50.
— z Libočan Václav 12, 17.
Hák Jan 129.
Hall 58.
Halle 46.
z Hamrštejna viz Břeník; viz Loukovský.
Hammerschmid Fl. P. 16, 146—7.
Handl Jakob, musicus 13.
Hanemon Jobst 61.
Hanykéř z Potěh Matějka 70.
Harant Kryštof 57.

z Hardeku Ferd., hr. 14.
Harrach Arnošt Albr. 75.
Harsch 143.
z Hartenfelsu viz Doudlebský.
Hartman z Hartenštejna Jan, Kateřina 90.
Haškovec M. P. 82.
Haugvic z Biskupic Vilém 134.
Haunšild Jan 58.
Haupoltr A. 149.
Haustroj 68.
Hauswalterova Marie 121.
Hauzarová 62.
Hauzmon Jan 60; Laurenz 61.
Havel, sedlář 64.
Havlíček Karel 106.
Heidelberg Arnošt 170.
Heinsch Jan Jiří 172.
Hejna Jan 40.
Hektor 73.
Helfenburg, hrad 65.
Hemera 5.
Hendrich Julius, kníže brunšv. 94.
z Hendrštorfu viz Hoberk.
Henveiles 180.
Herain Jan 29, 33, 39, 92, 144, 146 až 147, 149—150.
z Hernsdorfu viz Libnaur.
Herodot 114.
Herold Jeroným 158; Wolfgang Jer. 169.
z Herštušic viz Zumr.
Heřmanka z Dobročovic Dorota 91.
Heřmanský Jan 63.
Hessů, lantkrabě 54.
Hibl z Tradaně Jakub 83.
Hilbert Kamil 33.
Hildanus 73.
Hissarlik 6, 42.
Hladomře (Ladoměř) u Blovic 5.
Hlaváč Petr 84.
z Hlaváčova viz Lupáč.
Hlavnicova Marta 127.
Hlinka Albert 62.
Hlinsko 9.
Hložek Jan 69.
Hlubočepy 18.
Hoberkové z Hendrštorfu: Jan 126; Anna, Barbora, Fridrich, Jan Jindřich, Jan Krištof, Jan Petr, Vilém Jaroslav 91.
Hoberkové na Samšině: Fridrich 126.
Hodějice 45.
Hodějovský Bernhard star. 54.
z Hodkova viz Bohdanecký.
Hodkovice 133.
z Hodkovic viz Litnar.
Hodov 82.
z Hohenau viz Frank.
Holasovické hradiště 7.
Holeček Vondráček 68.
Holfertova Marta 139.
z Holohlav Otmar Fridrich 90; na Myštěvsi Prokop Otmar 140.
Holštýn 2.
Holub Andres 64; Kuba 69.
Holubář Bartoloměj, Tobiáš Vít 63.
Holý Jan 68.
Holyan z Frankenštejna Jar. 12.
Homan Jan Kř. 39.
Homér 73.
Homolka u Stelčevsi 8.
Honzšilt Jan 64.
Hora 58; Kutná 68, 137, 168; viz Sobol.
Horák E. 106.
z Hornburku Fridrich 91.
z Hornsegku viz Zeyda.
Horomyslice 8.
z Hory Bílé viz Čejek, Klokotské viz Táborský.
Hořice 117.
Hosín 28.
Hospozín 5.
na Hostačově viz Tuněchodský.
Hostakovský z Arklebic Petr 14.
z Hostic Jan Bernart 68.
Hostinné 90.
Hostivice 74.
Hostouň, ves 57, 177.
Hošťálek Maximilian 58.
Hoštický Václav 70; z Hoštic Václav 68—70.
Houška Krištof 60.
Houžvička viz ze Štiřína.
Hoy Matyáš 54.
Hozlaurová z Hozlau Marie 119.
Hradec: Jindřichův 114; Králové 3, 6, 35, kraj 132; Levý 7; Štýrský 77, 113.
Hradecký z Blatna Zikmund a Jana 91.
Hrádek Čáslavský 8, 44.
Hradiště: Klášter 130; Mnichovo 89, 118, 121 2; viz z Dobranova.
Hradištský Martin 125
z Hrádku Arnošt Markvart 163; Samuel 110; Zuzana 131.
Hrachovec Václav 139.
Hrbkova Alžběta 168.
Hrdlička Jan 83; Jindřich 122, Matyáš 132; Šimon 130.
Hrdličkova Anna, Dorota 116, Mandalena 116—7, 133.
Hrdoňovice 137; viz ze Semína.
Hroby 56.
Hrubčice 43.
Hruškova Anna 62.
Hruštice 131.
Hubka Petr 53.

Hundenringen 180
Hůrka ze Selce 180.
Hus Jan M. 34, 94.
z Hustiřan viz Roderovský.
Huvar z Lobnštejna Jiří Jindřich 122.
Hybner Frank 140; viz Frank.
Hyka Jan 69.
z Hylburga Jan Kazimír 127.
z Hyršfeldu viz Kyj.
Hyskov 70.

Chaim, žid 135.
Chlemesta Vaněk 140.
Chlivenský v Ryzenburka Jan 12.
Chlomek 131.
Chlum v Boleslavště 109.
Chlumec 49.
Chlumský Jan 142.
z Chlumu Mstidruh 109; viz Slavata.
Chlustilova Anna 132
Chomútov: Jesuité 12.
Chotek hr. Karel a Matyáš 159.
Chotětovská Anna 121.
Chotouchovský z Nebovid Jan 69.
Christian II. 54; syn kurf. sas. 58.
Christla 137.
Chrudim 9, 33.
Chufu, král egyp. 41.
Chutnovka 117.
z Chvališova Albrecht, Dorota 91; Jana a Kateřina 92; Mikuláš 91.
Chynský Albrecht 92, 138; Zikmund 90; srovnej i Vchynský.
Chytil Karel, Dr 16.

Igl 171.
Indie 14, 41, 45.
Inšpruk 168.
Irsko 73.
Isák, žid 131.
Isenberg 110.
Italie 2—3, 6—7, 46.

Jäkl Václav Matyáš 154, 156, 170.
Jakub, mlynář 92.
Jan jinak Hanuš 70.
Jan Jiří Saský 58.
Jan Křtitel sv., pověry 9.
Jan písař 67; rychtář 70; vrátný 67.
sv. Jan pod Skalou 154.
Janatka Emil 34.
Jansa Václav 92.
Jaroměř 35.
Jaroměřský Jiří 134.
Jaroš 82.
Jarošek Havel 136.
Javornice pod Troskami 132.
Jednorožcova Kateřina 12.
Jelínek Bř. 38; Urban 60; Václav 64.
Jenda Jan 135.
Jeníkov u Hlinska 9.
Jeníková roz. z Vlkánova Anna Terezie 128.
Jeníkové: Anna, Blažej, Hata, Jakub, Jan, Jiří 116; Kateřina, Matěj 89; Mikuláš, Pavel, Šimon, Tomáš a Václav 116.
Jeníkové Zásadští z Gemsendorfu 116; Albrecht 123; Alžběta 117, 122, Al. Žofie 122; Anna 117, 122 až 123, 139, A. Kateřina 122, A. Lidmila 122, A. Marie 124; Antonín Ferdinand František 124, A. Jan Štěpán 125; Barbora Jana 122; Daniel 117; Dorota 117, D. Alena 122; Eleonora 124; Feliciana 124 až 125; Ferdinand 124—5, F. Karel 122, F. Vavřinec 125; František Jiří 122. F. Josefa 124; Fridrich Josef František 125, F. Ladislav 122, F. Václav 124—5, 129;. Jakub 118; Jan 116—122, J. Ctibor 119 až 120, J. Matyáš 122; Jindřich Jiří 122—3; Jiří 116—119, 139, J. Karel 120, J. Václav 125; Josefa Marie 125; Karel 119—120; Kateřina 117—119, K. Johanna 123, K. Kordula 124—5, K. Lidmila 125; Magdalena (Mandelína) 117, 122; Marie Anna 125, M. Magdalena 117; Matěj 117—8, 120; Max 131, M. Jiří 85, M. Václav 123—4; Maxmilián Jiří 122, 134; Mikuláš 118, 121; Tereza Marketa 125; Tomáš 118; Václav 117—8, 120, 124—5, V. Albrecht 122; Vilém 123—4; Veronika Anna 124—5.
Jeníkovský grunt 90.
Jenišovice 110, 131.
Jeřábková Kateřina 26.
Jesenius Jan dr. 58.
Jesenné 125; viz Lamotte.
Jestřebská (z Riesenburka?) Mařenka 125.
Jesuité 12, 55—6, 147.
Jičín 5, 39, 49, 51, 57, 109, 110, 136.
Jičíněves 5, 42.
Jihlavský Samuel, Zuzana 88.
Jilemnice 35, 59, 127.
Jílové 117, 133—4, 168; okres 33; viz z Schönkirchu.
Jindra Adam 131.
Jíra Josef Ant. 29, 33, 40, 182.
Jíra, sokolčí 67.
Jirásek Alois 33.
Jireček Herm. 83, 106; Josef 137.
Jirsa Jakub, Anna 116; Jíra a Jiřík 68.
Jiří Fridrich 57; nožíř 134.
Jiří, král 17—8, 110, 147, 151; správcem země 149, 150.

Jiřík, rychtář 70; šenkýř 68.
Jiskra Martin Holý 68.
z Jizbice viz Maštěřovský.
Jizera, řeka 126, 141.
Joanides Jan 61.
z Johannisberka viz Johnova.
John Bonaventura 99.
Johnova z Johannisberku Anna 125.
Josef II. 10, 162.
Judita, manželka Vladislava II. 16.
Juditin most 16—7, 143, 148—152, 161, 173.
Juna Jan a Regina 116.
Jurecký z Kornic Mikuláš 88, 125.
de Justi Veronese, conte Ludovico 56.
Jutsko 3—4
Jůza Josef 59.

Káče, panna 137.
Kačírek Jan 63
Kadeřávec 87—9, 136
Kahun 6, 41.
Kalah (Nimrud) 41.
Kalina Jiří 141.
na Kálku viz z Payclsdorfu.
Kalužník 90.
Kamaryth z Rovin Simeon 13.
Kamenický Jáchim 15, 149, 164, 171—3.
Kamenské nádoby 43.
Kampa, ostrov 143—5, 151.
z Kanic Bušek 67—8.
Kaplíř Kašpar 57—8.
Kappel na Rýně 177.
Kapřík z Lesonic a v Hor. Oujezdě Jan st. 126, 140; Michal a Sigmund 126.
Karaff 125.
Karel IV. 15—8, 59, 145, 150, 169; most 56—7, 88-9, 128—9, 143 až 174.
— markrabě 18.
Karlík z Nežetic a na Tvoršicích Bernart 68.
Karlín 35.
Karmelova Dorota 122.
Karýk Michal 68.
z Kařížova viz Bílský.
Kastner Jan Krištof 131.
Katz V. 174, 179.
Kautský Jan jinak Ješek 70.
Kavkaz 6, 41, 45.
Kbely 5.
Kelbich Fridrich 137.
— z Ostrychu 88; Barbora 91, 126; Fridrich, Jan, Jan Bernard, Jan Vilím, Krištof 126; Marie 91, 126; M. Magdalena 126; Zuzana Elena 126, 128.
Kelbich v Libunci Vilém 126.
Kerštorfova viz Gerštorfová.
Kerztner Jan 63.
Kevr Tomáš 62.
Khail Štěpán 62.
Khaz Jan 63.
Khober Krištof 58.
Kladsko 7; zámek 55.
Klamorna, hradiště na Mužském u Turnova 8.
Klára, podob. 134.
Klárův ústav 167.
Klášter 120.
Klenka z Vlastimilu Richard 30, 32, 70.
Klepetář Řehoř 85.
Klikar Jan 39.
Klofeciusova Anna 125.
Kloffat Jíra 63
z Klokotské Hory viz Táborský.
Klos viz Glos.
Klösl Melichar 56.
Klucký z Libodřic Jan 69.
Klučák, red. 107.
Klusákova z Kostelce Jana 91.
Knap Jakub Paul 12.
Knaur z Weisenburku Pavel 119.
Kněževes 57.
Kněžmost 132.
Knín Nový 39.
Kníže Martin 139, 140.
Kocín z Kocinetu Jan M. 54.
Kocour Ondřej 58.
Kodým Josef 106.
Kohl Antonín 171; Jan Bedřich 159, 166, 171; Jeroným 159, 165.
Kohot 67.
Kohout Otokar 34.
Kochan Valentin 58.
Kochen z Prachové Valentin M 54.
Kokštejn Adam 121.
Kolín 133.
Kolín z Elbinku Samuel a Mandalena 56.
z Kolmbachu Christian 58; Mandalena Sibylla 58.
Koln Adam 63.
Kolodějе 138.
z Kolovrat 169; Libštejnský Frant. Ant. hr. 164.
— Novohradský 170.
Komárno 126.
Komperův mlýn 92.
Konecchlumský Vilím 57—8.
Konice 10.
Koníček Jan, Václav 119.
Koník Tomáš 12.
Können 180.
Konstantinopol 55.
Kopáček Jan 62.

Kopejtko Martin 61.
Kopidlno 118, 119; viz Stráník.
Kopr Jan 62.
z Kopšic Anna, Hendrich, Jaroslav, Zuzana 88.
Koranda Jan 64.
z Kornic viz Jurecký.
Kornmann 73.
Korutanský Jindřich 151.
Kořenská z Terešova Polyxena 131.
Kořínek Frt. 110.
Kosařka Magdalena 85.
Kosmas 16.
z Kostelce viz Klusáková.
Kostelec Lab. 77.
Kostelnický ze Sladova Jan 127.
na Kosti viz z Bibrštejna.
z Košmberka viz Slavata.
Košťál 118; Jan 117; Josef 34, 47.
Kouba Jan 64.
Koubus 135.
z Kouče Karel 123.
Koudelka Florian 40.
Koula Jan 110.
z Kounic viz z Újezdce.
Kousek Jan 138.
Kout Jan 84.
Kouty u Ryzenberka 5.
Kovář Jakub 142.
Kovařovice 97; viz Němec.
Kovenský kraj 2.
Kozákova skála v Šárce 8, 42, 44.
Kozel z Peclínovce Jakub a Dorota 13.
Kozelius Bydžovský Jiří 120.
Kozka Jan 68.
Kozlovy 110.
Krajíř Kunrát 134.
z Krajku Johanna 85.
Krakovec, hrad 33.
Král z Dobré Vody Vojtěch, ryt. 40.
Kralenc Jakub 64.
Králík z Brocemberka Václav a Alžběta Eleonora 126.
z Kranichfeldu viz Písecký.
Krása Alois, dr. 26; Daniel 134.
Krauz Mathouš 64.
Krejnarský rybník 69.
Kréta 43.
Krchleby viz z Radonic.
Kric Jan 124.
Kristian, kn. saské 13.
Krkonoše 48.
Krocín z Drahobejle Václav 13.
Krolmus Václav 143.
Kroměříž 5.
Kroupa Jakub 116.
Krůla Václav 61.
Krumlov Čes. 11, 13, 65—6.
z Krušce Jiřík 69.
Krůta Jan 63.
Krym Linhart 64.
z Křemže viz Smil.
Křenov, osada na Turnovsku 8; statek 91; viz Rožnovský.
Křídlo, role 128, 131.
Křinecký z Ronova Viktorín 127.
z Křišťanova viz Ledecký.
Křivoklát 83.
Kříž Daniel 64.
Křiženecký Rudolf 30.
Křtěnov 5.
Ktová 91.
Kubánkovská usedlost 116.
Kubec 69.
Kubín Josef, jinak Gragsa, 58.
Kubova Duchovna, Marketa 67.
Kučera František 33.
z Kufštejna Jan, hr. 29.
Kuchař Ambrož 62.
Kukus 169.
Kulda Beneš M. 50.
Kulík Karel 172.
Kumpánka 68.
Kunratice viz Voříkovský.
z Kunštatu Hynek 11.
Kurcius Jiří 61.
Kurovodice 118, 122—3, 133.
Kušta Čeněk 29—30.
Kutil Martin 64.
Kutnauer z Sommerštejna Jan 58.
Kutnohorské hradiště 8, 44.
Kvasejovice viz Přehořovský.
Kvítko Burian 63.
Kyhai Mustafa 54—5.
Kyj Jindřich 137.
— z Hiršfeldu a v Nové Vsi Hendrich 127.
— z Kyjova na Albrechticích Jan 127.
Kyncl Michal 123.
Kypr, ostrov 6, 7, 42, 45—6.
z Kyselova Václav a Zuzana Eleonora 126; viz Kyselovský.
Kyselovská role 128.
Kyselovsko 90.
Kyselovský z Kyselova v Nové Vsi Jan 128; Jan Václav 127.
Kyšice 8.
Kyttler Baltazar 132.

Labe 4, 166.
Lacroix P. 115.
Ladislav Pohrobek 150.
Lachiš (?) 41.
Lamotte z Frintroppu Jos, svob. p. ryt. 125, 129; Karel Max 125.
— Josef Jiljí 128—9.
— na Sychrově Jan Jakub 134.

Lamotte z Obelic Barbora 90.
Lampl Jan Jakub 90.
Landa 176.
Lankaš Adam 88.
Lantkamr Martin 61.
Larsa 41.
Laudon Gedeon, polní maršál 59.
Lauter Maximilian 132.
Lažany 87, 120; viz Tistové.
Ledecký z Křišťanova Jiřík 128, 135, 142.
Lego Ant. 34.
z Lehenthalu viz Lejbnic.
Lech Matěj, mydlář 14.
Lejbnicová z Gerstorfu Barbora 130—1.
Lejbnic 131; z Lejbnic Martin 88, 129, 130, 136.
— z Lehenthalu Jan 129, 137.
Lengyel 7, 43.
Lenhart Augustin 147.
Lenk Jiřík 62.
Leopold I. 156; II. 59.
z Lerojid Aleš 129; Prokop 129.
Leskoun, město 5.
z Lesonic viz Kapřík.
z Letek viz Furtat.
Letnar z Hodkovic 135.
Leubingen 6.
Leveneurova sl. 124.
— z Grünwaldu Anna Františka 124.
z Leveneuru, rozená z Frintroppu, Františka 134.
Lexova Voršila 64.
Lhota Kostelní 50; Semínova 137 až 138.
Lhotka viz z Semína.
Libčany 6.
Libeň nad Vltavou 139.
Libenice 130.
Liberec 130, 133.
Libnaur z Henrštorfu na Přichovicích Ondřej 130.
Libnaurova z Henrštorfu Dorota 132.
Liboc 38.
Libocký viz Čejek.
z Libočan viz Hájek.
z Libodržic viz Klucký.
Libochovice viz z Šternberka
Libomyšl 175.
z Libštejna viz Tistové.
Libštejnský viz Kolovrat.
Libuň 90, 132, 137.
v Libunci viz Kelbich.
v Libuni viz Semín.
Ličkov, zámek 14.
z Lidlova Marek 14.
Liebscherové, bratří 156.
z Lichtenštejna 160.
z Limus viz Mitis.
z Lindy Petr, probošt 13.
Linek Václav 125.
Linhard z Najenperku na Vlkavě a Struhách 56.
Lintner Michal 62.
Lipčanská Anna, Daniel a Jan 60.
z Lipé Jindřich 151; Berka viz z Dubé.
Lipnice, hrad 110.
z Lípy viz Trčka.
na Lišném viz z Zásmuk 122.
Litická pí 125; Apolena 131.
Litický ze Šonova Jan, Jan Vojtěch, Mansvet 131; Dorota, Kačenka 131; Rudolf Maxmilian 124—5, 131—2; Vojtěch 124; Zuzana Dorota 131.
Litoměřice 58.
Littwerich Benedikt 154.
z Lobkovic Jiří, hofmistr 14; nejv. maršálek zem. 35; Ladislav 54.
— na Tejně Horšově Vilém st. 54.
z Lobnštejna viz Huvar.
Locre J. L. 115.
Lohelius Jan 55—6.
Lochenice nad Labem 7, 39, 43.
Loket 170.
Lomnice 90.
Loučenský dvůr 121.
Loučky 121, 123, 125; Sekerkovy 117.
z Loukonos viz Švík.
Loukovec 131, 138, 141; viz Berka.
Loukovský z Hamrštejna Jan 130; Jiřík 131—2.
Lounský Karel, řečník, 53.
Louvre 158.
Lovosice 5, 6.
Löw z Löwenberka Mikoláš 156.
z Löwenmachtu viz Macht.
Lublaň 8, 44.
Lucemburský Jan 18.
Lučka 43.
z Ludanic viz Rožmberská.
Ludwigsburg 180.
Lukavecký z Lukavce Petr, Prokop 69.
Lukeš, podd. 69.
Lunní jezero 44.
Lupáč z Hlaváčova Pr. 16.
Lužické hory 110.
Lysá 129.
Lysý Jakub 84.

Mackov 91.
Mádl Karel B. 24.
Madrid 15.
Magdeburk 6.

z Machovic Jan Kuneš 117.
Macht z Löwenmachtu Matyáš Vojtěch 160.
Makovička Jar. 92.
Malec Augustin 30, 37.
Malobratřice Dol. 122.
z Malova viz Malovský.
Malovec z Malovic Vilém 13.
Malovský z Malova Jeronym 82.
Mändl viz Mendl.
Maník Burjan, Kateřina 136.
z Mannsfeldu Ernest 56.
Marcell Donát 73.
Marci Marcus 74.
Marejn Mikuláš 60.
Marek, žid 120.
Mareš, kovář 68.
Marie Electa, převořiše 114.
Markovská role 123.
Markvart viz z Hrádku.
Markvartice 110.
Maršová 63.
Martin, krejčí 69, 125; měšťan turnovský 86; pekař 136; rychtář 117; šenkéř 68.
Martini Tobiáš 62.
z Martinic viz Smečanský.
Masák Ant. 29, 35, 40.
Mašek Martin 64.
Mašov 90, 117, 123, 128; viz z Valdštejna.
Mašovská Magdalena 140—1.
Maštěřovský z Jizbic, Václav 58.
Matěj, soukenník 68; železník 62.
Matheides Mich. Gabriel 161.
Matiáš arcikn. rak. 54; císař 55—6, korunovace 54.
Matiegka J., dr. 73, 113.
Matouš, forman 136.
Mattuschka, rada 9.
Matucha Jan 128; Mikuláš 138; Kateřina 127.
Matyáš viz Matiáš.
Matyášovský z Matyášovic: Dorota, Jan Jiří, Jan Jindřich 132; Jana 131—2; Jiří, Ladislav, Marie, Maximilián 132; Zuzana 132, 141.
Maudryc, syn kurf. sas. 58.
Maximilian, arcik. 54, 56; III 56.
Maxové, bratří 144; Emanuel 156, 161—2, 164; Josef 157—8.
Mayer Jan dr. 73; Jan Oldřich 169; Josef 73, 159, 160, 171.
Mazánkův Václav 116.
Medikus 73.
z Mejštorfu viz Elbl
Mejtský Josef 40.
Melichar, Václav dr. 40.
Menčík Ferd. 109.
Mendl (Mendel, Mändel, Mandl) Bernard 160, 171.
Mendl ze Steinfelsu Jan Joachim 99.
Menšík Bartoloměj, Václav 133.
Merhout Cyril 29—30, 33—4, 40.
Mestorfova, dr. 113.
Měšice, ves 82.
de Meteren Emanuel 15.
Mexiko 114.
z Meyštorfu viz Elbl.
z Mezihůří viz Šašek.
z Meziklas viz Bubla.
z Meziříčí viz Perštejnek.
Michal, postřihač 68; řezník 68; železník 62; Jan 68.
Michálek, šenkýř 68.
z Michalovic Bohuslav 57—8
Mikuláš, hrnčíř 64; kuchař 139; vřetenář 134; zámečník 84.
Miler Jan 61.
z Milešovky viz Sixt.
Miletín 33.
z Milíkovic viz Svatomír.
z Miloňovic viz Vlášek.
Milota ze Všejan Petr 132 - 3.
Mirkovice 177, 179, 182.
Mirš Daniel 62; Viktorin 60.
Mitis z Limus Tomáš M. 12.
Mitrovský viz Sezima.
Mitterberské doly 46.
Mizera, tiskař 109.
Mladota ze Solopisk Václav 85.
Mlázovice 124; dvůr 88, 118, 133.
Mlázovský Jan a Mariana 133.
— z Tešnice Jan 130, 133.
Mnata 16.
Mníšek Jan 129, 135, 139.
Mockr Josef 152, 165.
Modřice 88.
Mohelnický Martin, arcib. 14.
Mojžíš, žid 84.
Montelius Oskar, dr. 1.
Morava předhist. 5, 7—8, 45; pověry 50—1.
Morsini, hr. 170.
Morstadtova rytina 145.
Most Kněžnin 88.
Motejlovský dvůr 130; grunt 131.
Mrázová Regina 55.
Much Mat. 1
Mulaček Martin 68.
Müller, hřebenář 39.
Müller J. 143; Jan Krištof 39.
Müllerův »Künstler-Lexicon« 171.
Mužský 8.
Mykénský hrad 43.
Myška ze Žlunic 83.
na Myštěvsi viz z Holohlav.
Mýto viz Vysoké Mýto.

Na Borecku 116.
Nabozník Mikuláš 68.
Nad Bělou 131.
Nádenník Rudolf 34.
Nad Mirovcem na Znojemsku 8.
Nádvorník Jan 69.
Náchod 59, 90, 127.
z Najenperku viz Linhart.
Najkmon Adam 64.
Na Nové Hásce 134.
Na Ratiborště 140.
z Nassau, hr. 55.
Na širokém prutě 123.
Na Trávnících 129.
Navarov 116; viz z Ehrenburka.
Navrátil Celestin 141; Jan Benedikt 132; Zuzana 141.
Naymon Jan 59.
Neapol 170.
z Nebovid Jan Kašpárek 69; Jiřík Kašpárek 68; Kaňka Kašpárek 69.
— a v Čáslavi Jan 68; viz Chotounský.
Neděliště 50.
Nedvídek Václav a Anna 13.
Negada 41.
Nejedlá Barbora 61.
Nejedlý Jan 34; Zdeněk 39.
Němci 92—109.
Němčí, kraj ve Slezsku 7, 43.
Němec z Kovářovic Jan 66—8.
Německo 2, 4—8, 45—6.
z Nemyšle viz Sezima.
Neplach, kronikář 110.
Nepolysský ze Záchrášťan Mikuláš 90.
Neprobilice 6.
Neratovice 166.
z Nestajova viz Žehušický.
z Neuberka viz Neumann.
z Neudecka Dorota Kateřina 133.
z Neudorfu viz Brodský; Bukovský; Semilský.
Neumann Karel 30.
Neumann z Neuberka Jan Bedřich 157.
Neuräutter Augustin 172.
Nezdašov 5.
z Nežetic viz Karlík.
Niederle Lubor, dr. 40.
Nitra 132.
Nizozemí 14.
Nonnenmacher Marek 171.
Norimberk 39, 158.
Norrajt 58.
Norsko 4.
Noutonice 5, 6.
Nová Haska 141—2.
Nová Ves viz Ves Nová; viz Kyj; viz Kyselovský.
Novák Vít 68.
Nováková Barbora 138.
Nové Město n. Met. 35, 120.
Novohradský viz z Kolovrat.
Nový Alexandr 60; Jan 60.
Nusle 70.
Nymburk 35.
Nymburský Tomáš 138.

Obelická z Obelic Barbora 129; viz Lamottová.
Obitecký z Obitec Jan Václav 161.
na Obrubcích viz ze Šanova.
Octavián, sochař 164.
Odkolek z Oujezdce na Hořením Valtinově Jan 134.
Odra 4, 7.
Oftalmius z Oskořína Vít 14.
z Okenštorfu Boleslav, Václav, Veronika 134.
z Olbramovic viz Dvořecký.
Oldřich, kníže 16.
Olešnice 90.
Ondřej, sládek 118.
Opatovice, klášter 74.
Opava 7.
Oppl Daniel 62.
z Oranie Vilém 55.
Ortlík, kantor 127.
Osek, klášter 56, 154, 166.
Ösel, ostrov 4.
z Oskořína viz Oftalmius.
Ostroměřský z Rokytníka Jan Jiří 123.
z Ostrychu viz Kelbichová.
Ostřihom 14.
Otické sídliště u Ratiboře 7.
Otmar viz z Holohlav.
Otta Jindřich 58; Oldřich 57.
Oujezd Dolní 91; Horní 140; viz Kapřík.
z Oujezdce viz Odkolek.
Oustí na Labi 56.
Ouvaly 82.

Pac Jan 60.
Pacelt Jan 124.
Pacovský Daniel 142; Pavel 15.
Palacký František 39, 67.
Palermo 73, 77.
Pancner K. 38.
Papáček Pavel 29, 33.
Pardubice 35 49.
Paris Franěk 40.
Parléř Petr 16, 17, 150.
Paříž 113.
Pasovský vpád 147.
z Pašiněvsi viz Studenecký.
Patočka Adam 142.
Pausanias 7[illegible].
Pavel 129; rychtář 69; sladovník 68.

Pavlík 62.
Pavlův Tomáš 134.
z Payclsdorfu na Kálku Damián 130.
Payrl Pavel 61.
Pecenka Adolf 33—4, 77.
Pec-huba Jan 126; Marta 88, 131; Valentin 86.
Pecina Jiřik 91; Samuel 126.
z Peclínovce viz Kozel; viz Sladký.
Pehm Janek 18; Pešek 18.
Pek Jan 64.
Pekař, prof. dr. 146.
Pěkný Jan 68.
Pelešany 142.
Pelikán Pavel 63.
Pelzel 10.
Pendel Jiří a Jan Jiří 146.
Pěnná: kostnice 114.
Pepu, král egypt. 42.
Perchlicovo místo 69.
Perchta, pole 90.
Perchta Malá, louka 128; Velká, role 124.
Perknovský z Perknova Hynek, Matěj, Václav 134.
z Pernštejna Vojtěch 70.
Persie 41, 46.
Peršík 69.
Perštejnek Vít z Meziříčí 135.
Petr, mlynář 85; rychtář 136.
Petrlík F. 174—5.
Petrů Jan 59; Řehoř 59.
Petříků Martin 67.
Pfeffel Joh. Andr. 173.
Phaiston 43.
Pichl Josef Boj., dr. 106.
Píč J. L., dr. 7, 38, 176—7, 179—180; Krištof 133.
Pillwein Benedikt 171.
Pirna, město 12.
Písecký Mikuláš 69; z Kranichfeldu Václav 29—30.
Pivoň 169.
Plachý Jiří 18, 155.
Plaňany 56.
Plasy: klášter 74, 169.
Plavnice 6, 8, 42.
Platzer Ignác 158.
Plinius 73.
Ploskovice 119.
Plzeň 56, 180.
z Poběžovic viz Tuněchodský.
z Pobivěžek Dorota 134.
Pococke 174.
Podbaba 7, 43.
z Poděbrad Jiří 110; viz Jiří, král.
z Podivic Kateřina 70.
Pod Chlomkem 91, 174.
Pod Kalužníkem 128.
Podlaha P., kvardian 33.
Podolí 119.
Pod Spravedlností 141.
Poduška Jiří 134.
Pohonice Jíra 69.
Polák Eliáš, žid 14.
Poledne Pavel 135.
z Poličan viz Bořek; na Bílých Poličanech viz Grodecký.
Polička 48—9, 52.
Polius Šotnovský z Závořic Jan 13.
Polsko: poselstvo v Praze 11.
Pomořany 8, 122.
Pomoří 5.
Porýní 4.
z Potěh viz Hanykéř.
Potěhy, ves 70.
Praha 10, 82;
Andělská zahrada 13;
Ballouni 15;
boje národnostní 92—109;
brána: Prašná 30, 32, 145; Žitná 59;
divadlo (r. 1596) 15;
dům: Názovský (na Perštýně) 151; proti Člověčkovům 57; u vola (č. p. 142) 18; u Mašků 12; Vlašský (u Štajniců) 151;
Daliborka 14;
hrad 70: kaple P. Marie Einsiedelské 164; — kostel: sv Jiří 13; sv. Víta 13—4, 54, 56—7, 146; Všech Svatých 13, 54, 56; — sněm 93;
Hradčany 144: kostel sv. Benedikta 114;
kolej 12;
Koňský trh 15;
korunovace 54—6;
kostel sv. Trojice v Latráně 115;
královská obrazárna 168;
krchov u sv. Martina 14;
lázeň Pisaná 14;
Malá Strana 144—5; Hluboký sklep 171; — kostely: sv. Jana v Oboře 171; sv. Mikuláše 54, 95—8; na novém krchově u M. Jana Husi 94, 97; P. Marie Vítězné 77, 92; sv. Tomáše 13; sv. Trojice 94—8; — klášter Mil. sester pod Petřínem 14; — měšťané 170;
most Karlův: věže 149—154; viz článek o mostu;
na Františku 57;
Nové město 137; — dům: u Hopfenštoků 170; — klášter sv. Josefa 164; — kostel: Božího Těla 14; sv. Jana na Skalce 158; u sv. Jindřicha 13; u P. Marie Sněžné 103; u sv. Štěpána

13, 169; u sv. Trojice 103; — měšťané 170;
obnovení rady 57;
ostrov Střelecký (dříve N. Benátky) 18;
palác hr. Morzinů 170;
Podskalí: kostel sv. Vojtěcha 11; vory 55;
poselstva cizí 11, 14, 54—5;
povodně 15;
Staré město: 141, 145—6; — dům: u Měsíců nebo u Kaple (v rynku) 55; u stříbrné růže 15; u vozův 15; u tří moždýřův 54; — kaple rathouská 13; sv. Lazara 32, 35; — kašna 13; — klášter Uršulinek 103; — kostel sv. Benedikta 12, 54, 56; v Betlemě 13, 15, 54, 56; sv. Clementa 103; sv. Ducha 15; sv. Františka 103, 143, 146: špitál při něm 16—8, 59; sv. Haštala 58; sv. Havla 12, 57, 170; sv. Jakuba 15, 170; sv. Jana konec mostu 13; sv. Jiljí 14, 102—109; sv. Kříže 12, 13, 54, 58; sv. Kříže Vel. 14; sv. Martina 170; Matky Boží před Týnem 12, 53—4, 58, 151; sv. Michala 14; sv. Salvatora 54, 55, 57, 103 (u Klementa 144, 150, 156); sv. Vojtěcha 75; — na Tarmarce 54; — radnice 145; — rybní trh 56—7; — rynk 145, 150: exekuce 57—8; — Skořepka 170; — zvon 11, 13;
vpád Pasovský 54;
vyhození místodržících 56.
Prachatice 9.
z Práchňan Mikuláš 68.
z Prachové viz Kochan.
Prajkmon Václav 64
Preclíčkova Mandalena 129; Martin 141.
Pressern 74.
Procházka K. 39.
Prokeš J., dr. 75.
z Prosečí viz Smetana.
Prošinger V. 106.
z Prudic viz Špetle.
Pruner Mathouš 64.
Prusko 7, 59, 143.
Předkov — Brockau 7.
z Předměstí Vít 68.
Přehořovský z Kvasejovic Jan Šťastný 82.
Přemysl 152.
Přemyšlenská cihelna 38.
Přepeře 130.
Příchovská Terezie Judita 162.
Příšovice 87, 89; viz Libnaur.
Pulszky 1.
Pyrenejský poloostrov 4, 45—6.
Pyrrhus 73.

Quanchové 114.
Quitainer Ondřej 169, 171.

Ráb v Uhrách 14.
z Radonic a na Krchlebích Johanka 68—9.
Radvanovská Alžběta 88, 122; Anna 139.
Radvanovský Jan Václav 122; Jindřich 88.
Radziwil Jiří, kardinál 11.
Rajská z Ráje Eleonora 124; Magdalena 134.
Rajský z Ráje Jan Zikmund 134; Karel Rudolf Jan Max 134—5.
Rakousko-Uhersko 5.
Rakousy Dolní 7, 44; Horní 44.
Rakvic 131; z Černhouzu Bernart 135.
Ramses 41 - 2.
Rašínová z Ryzmburka Helena Angela 134.
Ratajčická hospoda 68.
Ratiboř 7.
Raufd z Bizntálu Krištof 83.
Rauchmüller Mat. 158, 169.
Rausendorf ze Špremsberka Fridrich a Mariana 135.
Raychler Jan 63.
Raynaudus 73.
Rečkova kollej 12.
Redernská panství 133.
z Rederu pán z Egenberka Melichar 14.
Reinecke 2.
Reinsberg, dr. 75.
Rejnolfové ze Štiřína: Augustin, Barbora, Benigna, Hedvika 89; Jiřík 89, 130, 140; Kristina 89; viz ze Štiřína.
Rejnovský Jan 137—8; z Rejnova Jiřík 135—6.
Rejzyna Jan 64.
z Riesenburka viz Jestřábská.
Richter z Aichenfelsu Adam 136.
Ringl, malíř 173.
Rippl Leandr 58.
Röbel 73.
Rocca A. 172.
Rodovský z Hustiřan Karel 117.
Rohozec 85, 87, 89, 91, 121—2, 129 130, 131—2; viz z Donína; viz z Vartmberka.
Rokycany 35.
Rokytnice, potok 146.

z Rokytníka viz Ostroměřský.
z Ronova viz Křinecký.
Ronšperk 158, 169
z Rosenfeldu Filip Fabricius 56; viz Zich.
Rosický P., probošt 33.
Rosnice 43.
z Rotštejna 110, 137; Jan 88, 130, 139; Rotštejnský z R. Jakub David 136; Jan 136–7.
Roudnice 35
z Roupova Václav Vilém 54.
Rovensko 116, 123, 138; viz Brožek; viz Tutenhofer.
z Rovin viz Kamaryth.
na Rovni viz z Šmolcu.
Roztoky 7, 43.
Rozýn z Auhornu Daniel, Petr 137; Dorota, Mariana 137.
Rozyna Petr 129.
z Rožmberka 67, 110; Jan 64; Jindřich 65; Jošt 11; Petr 65; Petr Vok 11, 13, 54, 114; Vilém 13.
Rožmberská Mandalena 116.
Rožmberská z Ludanic Kateřina 115.
Rožmberský Mikuláš 116—7.
Rožnovský z Křtěnova Bernard 130.
Rudé moře 7.
Rudolf II. 12 4, 54–6, 93, 137.
Rudolf I. a III., saský 151.
Ruffer Vojtěch 148.
z Rukštejna 110.
Rupert Dorota 61.
Rusko 5.
Ruth František 30, 33.
Rychmburský úřad, vrchnost 9.
Rymlova Anna 126.
Rýn 4.
Ryšavá Anna 85.
z Ryzenska viz Chlivenský.
z Ryzmburka viz Rašín.

Řecko 43, 44.
Řečice Kard. 39.
z Řehnic viz Vančura.
Řepec 5.
Řepický ze Sudoměře 142; Josef, Anna a Nepomucena 137.
Řeporyje 44.
Řezno 169.
Říčany 70.
z Říčan Jan 137, 140; Karel Adam 155.
Řím 170.
Řivnáč 6, 8, 42, 44.

Sadeler 150. 155, 162
Sakař Josef 35.
Salava 4.
Salcburk 171.
Salus Samuel 139.
Samšina 91; viz Hoberk; viz Seletický.
Sarajevo 43.
Sargon I. 42
Sarzec 41.
Sasko 2, 10, 46, 151.
Sauter Jakub 61.
Sáva 14.
Saydl Pavel 61.
Sedláček August 65, 110.
Sedlec: klášter 69, 168.
Seipl Jan 158.
Seletický ze Smojna na Samšině Jindřich 136.
Selisko viz Želízko.
z Semanína viz Šuda.
Semilský v Neudorfu Václav 138.
Semily 117, 132, 140.
Semínova Lhota 137—8.
Semínové ze Semína: 137—8; v Hrdoňovicích Petr 135—7; v Libuni: Václav 126, 137; na Lhotce: Adam 135, 137—8; Anna Marie 138; Turnovský: Jan a Jeroným 137.
Semka Mikuláš 69.
z Semmerfeldu Abraham, Arnošt Elena 87—8.
Senohraby nad Oslavou 8
Serafinova Kateřina 125.
z Serenu hrabě 14.
Sezima ryt. Mitrovský z Nemyšle Frant. 159.
Schaller Jaroslav 171.
Schejbal Jiřík 89.
Schiller Antonín 26, 33—4; Václav 26.
Schlaggenwald 170.
Schmidt Václav 35.
Schmoranz Frant. 24
ze Schönkirchu na Jílovém Karel Jan Vilém 134
Schor Jan Ferd. 169.
Schottky Julius Max 174.
Schránil 109.
Schrötter Jan 168.
Schuttus 73
Sibiň 5.
Sicilie 4, 46.
Sinajský poloostrov 41, 45.
Singerův »Allg. Künstler-Lexicon« 171.
Sisek 14.
Sixtova z Milešovky Kateřina 55.
Skály (Hrubá a Malá) 85, 87, 89, 90, 116—7, 124, 126, 129, 130, 134, 136–8, 140.
na Skále viz z Vartmberka.
Skandinavie 8, 45—6, 113.

Skony 4, 5.
Skotsko 45.
Skřemínek Jan 64.
Skřivan Zdeněk 92; viz Šlibovský.
Skřivanský Zdeněk 138.
Skřeza Havel 135.
Slaběkuje, kovář 84.
Sládeček A. 109.
Sládek 61; Jan 57.
Sladký z Peclínovce Jan 14.
ze Sladova viz Kostelnický.
Slanská hora 6, 8.
Slaný 11.
Slapy 53.
Slavata 170—1; z Chlumu a z Košmberka Vilém 56.
Slavík Vl., dr. 113.
Slavíkovcova ze Svojkova 68—9.
Slavkov 170.
Slepice 67.
Slezsko 7, 10, 170.
Slovacius Adam a Dorota 116.
Slovák Jakub 84, 135.
Smach Jan 84.
Smečanský z Martinic Jaroslav 56.
Smetana Jiří z Prosečí 140.
Smidary 50.
Smíchov: letohrad Slavatův 170; zřízení okres. musea 32.
Smil z Kremže Jan 81.
Smiřičtí 87, 138; ze Smiřic: Anna Kateřina 86; Jindřich 91.
Smíšek Matúš 68.
ze Smojna viz Seletický.
Smola J. 52—3.
Snefru, král egyptský 41.
Soběchleby 5, 8.
Soběnice 5, 8, 42.
Soběslav 82.
Sobol z Vojkovic a na Horách Kutnách 68.
Sobota Jan 137.
Sobota Spišská 169.
Sobotka 91, 141.
Sochor Ed. 32—3.
Sokol Jan 35.
Sokolova Kateřina 122.
Solnické panství 126.
z Solopisk viz Mladota.
Sommer Frant. 34.
z Sommerštejna viz Kutnauer.
Soukal František 141.
Soukup Josef 33.
Sova 180.
Spérova Anna 135.
Spinali 56.
Spirova Mandalena 129.
Splzovský Marta Mach 131.
Srbsko 59.
Srch u Pardubic 70.
Srnovec z Varvažova, prokurator 13.
Stachov 5.
Staré Hrady 119.
Staré místo 117.
Starej Martin, kněz 12.
Starý Ondřej, písař 68.
Stařimský Petr 84.
Stebeň 90, 117, 128, 132, 134.
Stehlík viz Benecký.
ze Steinfelsu viz Mendl.
Stelčeves 2, 5, 8, 45.
Stockholm 1.
Stodský Zikmund 62.
Stolc 60.
Stollhof 44.
Strabo 46.
Strádal Jeremiáš 139.
Straka Albrecht 64; Ondřej 64.
Strakatý Karel 106.
Strakonická Anna 61.
Strakonický Daniel 60.
Stráník z Kopidlna; Šťastný Václav 138; na Střevaci Marie a Vavřinec 138.
ze Stránova viz Užík.
Strd 180.
Strobach Antonín, dr. 106.
Struhy viz Linhart.
Strunkovice 65.
Střelecký Šimon 89.
Střešovice 38.
Střevac viz Stráník.
Stříbro 60—4
Stříbrský Jan 63; viz Crinit; viz Vavák.
Stříška Daniel 61; Šimon 61.
na Studenci viz Grodecký.
Studenecký z Pašiněvsi Jan 69.
Stuchlík Václav 62.
z Sudetu Jiřík star., dr. medic. 15.
ze Sudoměře viz Řepický.
Suetonius 73.
Suchan Adam 132.
Suchánek, rolník 43.
Sukovanský Daniel 63; Jan 63.
Sušický Šimon 58.
Svátek Josef 143, 146, 148.
Svatomír Jindřich a Eliška 67; z Milíkovic Petr 67—8.
Svatoňovice 137.
z Svémyslic viz Brázdimský.
Světlá nad Sázavou 12, viz Trčka.
Svijany 87, 89, 117, 119, 130, 133, 139; viz z Vartmberka.
Svinětice 65.
Svoboda Jan 61; Josef 142.
z Svojkova Anna 68; viz Slavíkovcova.
na Sychrově viz Lamotte.
Synan, paša 14.

Syrie 41.
Szlawensko (Zihlau) 1.2.

Šafařík Boh. 39.
Šage Volf, žid 89.
Šalamoun Jiří 141; Šimon a Kateřina 118.
z Šanova Čečelický na Obrubcích Petr 135, 137—9; Anna 138.
Šárecké hradiště 4.
Šašek Jan 136.
Šašek z Mezihůří: Antonín, Ignác a Václav 139; — Anna Marie, Barbora, Marie Sabina, Polyxena 139.
Šatra Vojtěch 39.
Šebestian, truhlář 63.
z Šenfeldu Jakub, Kateřina 125.
Šerc Andres 60.
Šerer Jan 56.
Šimák J. V., dr. 10, 35, 83, 116.
Šimek Ludvík 165.
Šimon 60; Jan, Karel 34; od bílého lva 18.
Šípek Jakub 121.
Šipoun, ves 9.
Šíša Martin 88, 92.
u Šitkův 67.
Škréta Karel 168.
Škroup 33.
Škvorec 139.
Šlejfíř Ludvík P. 53.
Šlibovský z Skřivan Burjan 69.
Šlik, hr. 119; Jáchim Ondřej 57, 86, 150.
Šmech Marek 69.
Šmolc ze Šmolcu na Rovni: Krištof 84; Lorenc 139.
Šnajdr Ludvík 1.
Šnobltova Veronika, Anna 124 - 5.
Šnot z Amstettu Hanuš 68.
z Šonova viz Litický.
Šotnovský Polius ze Závořic Jan 13.
Španělsko 1, 46.
Špetle z Prudic Jan 70; Jindřich 69.
Šplechta Václav 84.
Špork Frt. Ant. a Eleonora 169.
ze Špremsberka viz Rausendorf.
Šťáhlavský 61.
Štědrý Frant. 40.
Šteffek Tobiáš 58.
Štěpán, kramář 69; Václav 82.
Štěpánova Anna 88.
Štěpánovice 116—7, 127—8.
z Šternberka na Bechyni a Libochovicích Adam, purkrabí pr. 54.
Štětín 55.
Štětka Ondřej 141.
z Štipoklas Johannes 68.
ze Štiřína Houžvice nebo Houžvička. Václav, Jan Jiří 139; Anna 139; Marta 140; viz Rejnolf.
Štítný ze Štítného Adam 69.
z Štolberku Juliana 55.
Štolmíř 5.
Šturm viz z Eyfrštorfu.
Štveřín 137, 139.
Šud z Semanína Eliáš 55.
Šukdíra Mikolás 117.
Šuler Matouš 64.
Šultys Jan 58.
Šumava 5.
Švédové 18, 60 - 64, 121, 126, 147, 155.
Švédsko 2, 4 — 5, 8, 45.
Švehla Jan 58.
Švík z Loukonos Jan 89.
Švýcary 6—8, 45.

Taberna Beneš 140, Burjan 85.
Tábor 82.
Táborský z Klokotské Hory Jan 34.
Tajvl Jan 60.
Tarčinský František 125.
Taubenheimová Kateřina, jehlářka 127.
z Taxisu viz z Thurnu.
z Těchenic Joachim 57.
z Těchlovic viz Donát.
Teige Jos., JU. et Phdr. 34, 68, 92, 146—9.
Tejnský z Blanska Jan 140.
Tejsarova Benigna 62.
Tekner Jan 61.
Tel-el-Hesa (Lachiš?) 41.
Tel-Loh 41.
Tel-Sifr 41.
z Terešova viz Kořenská.
Tessauer Karel 172.
z Tešnice viz Mlázovský.
Těžký Jan 133.
Theodor Jan od Sixtů 58.
Thořovy 69.
Thouret 113.
Thun Frt. Jos., hr. 167; Romed 165.
z Thurnu hr. 88, 129;
z Thurnu-Taxisu 109.
Tintěra 68.
Tista 88.
Tistové z Libštejna: Elena, Jan, Petr, Oldřich, Václav 140; na Albrechticích: Bohuše, Mikuláš, Oldřich, Petr 140; v Lažanech Mikuláš 140.
Tistovský dvůr 134.
Tlučvrata Jan 68.
Tobolka, role 118.
Točník 150.
Toffl Dorota 61.

Tomas, zedník 85.
Tomek V. V., ryt., dr. 16, 110, 149, 151.
Toulouse 73 4, 77.
z Tourového viz Želízko.
Toussaint 78.
z Tradaně viz Hibl.
Trávník 134.
Trčka z Lípy 110; na Světlé n. Sáz. Burian 12.
Trejbal Jiří 87.
Trenkwald Jan 34.
Troada 6, 42, 44.
Trosecké panství 87.
z Třebomyslic Jan 67.
Třeboň 54.
Třebonín 69.
Tuček Miroslav 38.
z Tulechova Žofka 69.
Tuněchodský z Pobčžovic a na Hostačově Václav 70.
Tupadly 69, 70; viz Žehušický.
Turci 14.
Turkestan 41.
Turnov 8, 10, 110; kostel P. Marie 131; šlechtické rodiny 83 – 92, 116 – 142.
Turnovský Machek 141; viz Semínové.
Turovice 45.
Tutenhofer z Tutenhofu v Rovensku Bartoloměj 135, 138
Tvoršovice viz Karlík.
Tvořiraz, místo v Uhrách 5.
Tycho de Brahe 33.
Tykhert Jan 64.
Tyl J Kaj. 107.
Týn Horšův viz z Lobkovic.
Tyrolsko 5, 7.
Tyttl Eugen 166, 169.

Uhry 1 3 7, 13, 45
Uhřiněves 70, 138.
Újezd Kamenný 67.
z Újezdce a z Kounic Oldřich 117.
Umělecká Beseda 16.
Únětice 6.
Ur 41.
z Uráčova viz Vodňanští.
Usertesen II. a III. 42.
Užík ze Stránova Markvart, Otík 140.

Vacek 69; B., dr. 117.
Václav Jagellovec 165.
Václav, kníže 145 – 6; král 68, 152; I. 17; IV. 18, 150.
Václav, syn rychtáře 88.
Václavův Jan a Marta 117.
Vačkářka Mandalena 62.
Vácha, fišmajstr 67.
z Valáškova viz Bílský.
z Valdštejna Adam ml. 54; Albrecht 90; 132; Jindřich 140; Henik 109; Maximilian 117, 127; Vilém 90; v Mašově Aleš, Jan, Vilém 140.
Valečov 92.
Vališ Jan 124.
Valkoun Jakub 128.
na Valtinově Hoř. viz Odkolek.
Vančura z Řehnic Jiří Felix 91; Marie 126.
Vaněk, kožišník 140; od Pěti korun 18.
z Vartemberka 89, 110, 133; Adam 84, 89, 129, 130; Jan 84, 129 130, 136; Jan Jiří 133; Jaroslav 88; Jiří 86; Karel 54, 127; Krištof 85, 89, 130, 132; Otta Jindřich 89; na Rohozci Krištof 86.
— na Skále a Svijanech Jaroslav 86; Karel 86.
— na Skále, Rohozci a Svijanech Jaroslav 130, 133.
— na Svijanech Karel 130, 133, 135.
z Varvažova viz Srnovec.
Vavák Stříbrský Cyprian 12.
Vavřín, mlýn 44.
V Dolcích 116.
Vejrich Václav 125.
Vejvoda Matouš 63.
z Velechova viz Žibřid.
z Veleslavína Daniel Adam 10, 15, 17.
Velešín 67, 110.
Veliš 5, 7 – 8, 44, 109, 117, 119.
Velká Dobrá 5 – 6.
Velnice 130.
Velvary 7.
Veronese viz de Justi.
Ves Nová 87—8, 118, 128, 136 – 7; viz Kyj; viz Kyselovský.
Vesec 89.
z Vestce Anna, Dorota, Kateřina 68—9.
Věžník Adam 123; František 102; Václav 141.
Vchynští (?) Albrecht 92; Václav 55; Zikmund 90, 92, srovnej Chynský.
Vídeň 14, 56, 58, 77, 169, 171.
Vilém, farář 67.
Villa Fratti 4.
Vilno 2.
Vinoř 35.
Visla 4.
Vít, konvář 84; mlynář 127.
Vlachy 16.
Vladislav II. 16 – 7.
Vlásek 66.
— z Miloňovic Václav 65.
z Vlastimilu viz Klenka.

Vlaši 56.
Vlk Jiří 63.
— z Vraného Jakub a Anna, Jiřík a Dorota 141.
z Vlkánova Adam, Ferdinand, Anna Terezie 124; viz Jeníková.
Vlkava viz Linhart.
Vlkov 132.
Vlkovina nad Chlomkem 118.
Vlkoviny 118, 123—4; dvůr 90.
Vltava 55, 143, 146.
Vnučka Jan 68.
z Vodic viz Dalibohova.
Vodňanský 61.
Vodňanští 66; z Uráčova 10, 53—65; Dorota 10; Jan 10, 11, 57; Nathanael 10—1, 54, 58.
Vodsloň 135.
z Vody Dobré viz Král.
z Vojkovic viz Sobol.
Vojslavice — Woischwitz 7.
Vokáč Šimon 58.
Vokatý Vít 127.
Vokovická cihelna 4.
Vokšice 132.
Volovníkova Marketa 136.
Vondrův Jan 69.
z Vonšova Žofka 68.
Vopička, svec 131.
Voroveč Štěpán 170.
Voříkovský z Kunratic Bohuslav Jan 161.
Voříšek Šimon 126.
Vosice 33.
Vosov 6, 8.
z Votína viz Diblík.
Votrubcova Marketa 69.
Votrubec Vratislav 19.
Votýpka Matěj 85.
z Vraného viz Vlk.
Vratislav 7.
Vratislava 168.
Vrdy, ves 70.
Vrchhůra 89, 123, 126, 128.
Vrchol Mikuláš 91.
Vršovští 162.
z Vrtby 169.
Vřetovice 74.
ze Všehrd Viktorín Kornel 33.
ze Všejan viz Milota.
Všeň 116.
ze Všeně 110.
Vtelno 5.
Vunšvic Matyáš 158, 169.
Vyčítal V. 10.
Vyskeř 87.
Vyskeřský Jan 129; Jakub 135; Magdalena 129.
Vysoké 116.
Vysoké Mýto 16, 35, 19—24.
Vystrkalovská chalupa 117.
Vyšebrodský klášter 54, 115.
Vyšehrad 17.

Wagner Theodor 65.
Wachsmann Bedřich 173.
z Waldsteina viz z Valdštejna.
Wanka, purkmistr 167; W. 107.
z Wartemberka viz z Vartmberka.
z Weisenburku viz Knaur.
Welleba W. F. 146, 156, 161, 172—3.
Winter Zikmund 18, 92.
Wirth Zdeněk 19.
Wisinger Leop. 40.
Wittauer K. M. 159.
Wittenberg 137.
Wittman Michal 58.
Wolfenbüttel viz Braunschweig.
Würtembersko 177, 180.
Würzburg 113.
Wussin Kašpar 172.

Zábarovský Václav 89, 130, 137.
Zadní Jíra 69.
Zahradník Vaněk 69.
Zachias P. 73.
ze Záchrašťan viz Nepolyssky.
Zajíček Jiřík 61.
Zákostelecký z Bílejova Jan 14.
Zalužanský ze Zalužan Adam, dr. 54.
Zámky 8.
Zárubovna Engelburga 127.
Zárybnický 68; Pavel 69.
Zásada 116.
Zásadská z Gemsndorfu Anna 139; viz Jeníkové.
Zásmucká ze Zásmuk Anna Marie, Eliška 138.
ze Zásmuk na Lišném: Alžběta a Zdeněk 122.
Zavidov 130, 133.
ze Zavořic viz Polius.
Zehuby, ves 70.
Zeidler Jeroným 158.
Zelenka Anjel 60.
Zelený Michal 68.
Zelotin M. Václav 11.
Zemek Ezechiel 64; Jan 60.
ze Zeměřic Anna, Estreych 88.
Zeyda z Hornsegku Jan 14.
Zihlau 122.
Zichové z Rosenfeldu 141—2; Antonín, Jan 141—2; Josef 137, 141, 142; Kateřina 141; Terezie 142.
Zikmund III., kr. polský 11.
Zlabecko 137.
Zuman Frant. 30, 35, 149.
Zumer z Herštušic Jiří 142.
Zvěřín 73.
Zvířetice 129, 142.

Zvoleňoves 5 - 6, 35.
Zych Jan 64; viz Zichové

Žák Antonín 129.
Žáky, ves 69.
Žamberský Samuel 89; Václav 138
ze Žampachu Tomáš 68.
Žatec 58, 74.
Ždánice, dvůr 126.
Žďár 122.
Žehrov 84, 130.
Žehušice 5.
Žehušický z Nestajova Václav 69;
na Tupajedlích Bernard 69.
Želetavský Martin 68.
Železnice 59, 110.
Želízko (Selisko) 173; J. V. 40.
— z Tourového Ladislav 65.
Želkovice, nálezy 38, 174—182.
Žernov 116, 119, 122.
Žibřid z Velechova Jindřich 135.
Židiněves 109.
Žirovnice 33.
Žitava 133, 135.
Žitenická dědina 69.
na Žitětíně Vel. viz Dobranovský.
Živna 108.
Žleby viz Bohdanecký.
ze Žlunic viz Myška.
Žlutický Jakub, Jana 92.

Ukazatel věcí.

»Der Adel der böhm. Kronländer« 85, 141.
adipocire 113.
agnoskování mrtvol 115.
»Allgem. Künstler-Lexicon« 171.
ambrožkový prášek 48—9.
antimon 15, 45.
apatykář 60.
»Archiv für Anthropologie« 1.
archiv kr. hl. m. Prahy 92, 100—2, 134, 141, 169.
— místodržitelský 86, 90, 92, 129, 130, 133, 137.
— musea kr. Čes. 68.
arsen 1, 45.

Bakalář 137.
balsamování viz konservování.
barokové sochy viz most Karlův.
barvička hra 10.
bělmo oční 51.
berní rolla 91, 120, 122—3, 127, 138.
»Die berühmte Prager Brücke« 146.
»Beschreibung der steinernen Brücke in d. kgl. Hauptst. Prag« 172.
bezová kůra 49.
biblí 82.
»Bohemie« 107.
boje národnostní 92—109.
boží muka 149, 161—2.
bradáč 147—8, 173.
břity 2, 4, 8.
bronz 1—8, 41—47.
bronzové předměty 3, 175, 178.
bubeníčková hra čili škubavka 10.
buoch slanin 66.

Caparování, hra 10.
cech řeznický 39.
— umělců 171.
cesty obchodní 4—6, 46.
cín 1—8, 41—2, 45—47.
cisterna 66.
clo 17, 145.

Čarodějnice 109.
— lítání (zvyk) 9.
čáry 87.
»Časopis Čes. mus.« 10—1, 48, 50 až 52, 92, 137.
»Časopis lék. čes.« 113.
»Časopis Společnosti přátel starož. českých« 132, 174.
čepec viz sekera, sekyrka.
čepel listovitá 8; srov. dýka.
černobýl 47.
»Česká akademie c. F. J.« 19.
»Český čas. histor.» 110.
čeština 92—109.

Dary vánoční 10.
»Dějepis města Prahy« 16, 151.
»Dějiny konfiskací« 86—88, 126.
»Dějiny města Jičína« 109.
»Denkbuch über Anwesenheit Ihrer K. K. Majestäten Franz I. und Caroline Auguste in Böhmen im J. 1833« 22.
desky zemské 89, 130—1, 139.
destičky 45.
děti (makovice) 10.
— vražda 132.
»Děvín« 72.
dílčí cedule 86, 91.
»Dílo« 110.
dlaždičky 78—81.
doba bronzová 1—8, 38, 41—7, 180.
— hallstattská 181.
— kamenná 1, 3—8, 38, 41—2, 46, 180.
— knížecí 180.
— mědi 1, 6, 8.

doba neolithická 7.
— předúnětická 180.
dolmeny 46.
domů vykuřování 9.
dráhy obchodní viz cesty.
dýky 2, 5–7, 43—4.
— italské 8.
džbánek a jelínek, hra 10.

»Eigentlicher Entwurf u. Vorbildung d. vortref. kostb. u. weltber. Prager Brucken . . . . . « 15, 173.
erb Jeníků ze Zásady 118.
— Kyselovských 128.
— pánů z Lemberka 110.
— — z Michalovic 110.
— — z Vartmberka 110.
— — ze Zvířetic 11
erbovní list 141.

Falery 175.
faleš trestána 14.
feldčar 59.
fibule peschirské 43.
fidrot 62.
»Fischer von Erlach« 171.
flint 46.
fundace 125.

Geologický ústav čes. univ. 5.
gerštorfská knihovna 137.
gotika 149—153.
gruntfeštní kámen 54.
gubernium zemské 9, 144.

Hadí sádlo 48.
hasičské řády 9.
herbář 48.
herynky 135.
hlava či orel, hra 10.
hodiny 13.
hofmistr 14.
honzík, na kuželníku hra 10.
hospodští 9.
»Hrad Okoř« 34,.
hradiště šárecké 38.
hradní inventář 65—6.
»Hrady a zámky« 65, 91, 110, 123, 137.
hrnky černé 42.
hrobky kupolovité 46.
hroby 2–4, 7, 45—6, 175—180.
— bylanské 180.
— kostrové 43, 175, 179, 180.
hrom 57.
hromádky viz pod hromádky.
hroty dýkovité 6.
— kopí s otvory 6.
hry, různé 10.
hudebník 13.
hutě komárovské 144.

Chlévů vykuřování 9.
»Chronologie d. ältesten Bronzezeit in Norddeutschland und Skandinavien« 1.
chudí lidé 67.

Instrukce celniční 145.
inventář hradní 65—6.

Jadeit 46.
jahody 50.
jantar 3, 7, 46.
jedenadvacet (velus), hra 10.
»Jednání a dopisy konsist. kat.« 92, 134, 138—9.
jednota bratrská 54—7, 83—4, 93, 129, 131, 134, 138.
jehlice různé (bronzové a měděné) 6, 42.
— stříbrné 42.
— železné 176.
jílec viz dýky.
jitrocel 49.
jízda králů 9.

Káď měsivá, mlatná, bezednivá 66.
kadidlo 50.
»Kalendář historický« 10, 17.
kamenář 142.
kantor 127, 142.
kat pražský 57.
katastr teresianský 91, 128, 132, 138
kelnatky viz lastury.
keramika 8, 38, 42, 46, 110; viz i nádoby.
klasy žitné 51.
knihovna gerštorfská 129.
knihy kom. soudní 126.
knovízský typ hrnečku 38.
kolčava 51.
koleda 97.
komíny dřevěné 9.
konservátorův instrukce 30.
konservování mrtvol 77, 113—116.
kopí 2, 6, 43, 178.
kopr vlašský 51.
koprové semeno 148.
kostela popis 16, 19.
kostky, hry v ně, 10.
kostnice 114.
kostry skrčené 38, 43, 175, 179, 180
krev holubí 49.
kronika 15.
»Kronika č. dějepis vš. povodní etc.« 143.
kroužky bronzové, železné 176.
kruhy 5, 42.

kruh náhrdelní 3, 5—6.
— nánožní 3.
krypty 73 - 78.
křtiny: střelba 9.
kšaft 67—8, 130, 136—7.
kuchyně 66.
kultura galská a hallstattská 176—7, 181; mykénská, neolitická, praemykénská 43; nordická bronzová 3, 4, 6.
»Kulturní obraz čes. měst« 18.
»Künstler-Lexicon« 171.
kupci: dary vánoční 10.
kupčení čili hrad pod hromádky 10.
»Die Kupferzeit in Europa« 1.
»Die Kupferzeit in Ungarn« 1.
»Květy« 47, 52—3.

Lastury: kelnatky 7, 43.
léčivé byliny 10.
lékárny 10.
lékaři 10.
»Lékovadla a zaříkadla« 52—3.
letniční jízda králů 9.
»Lid a národ« 51.
líh 115.
list hamfeštní 117.
literatský sbor 91, 122, 136, 139, 140.

Majestát (1609) 54, 93.
— kr. Václava 68.
malachit 41.
malby 28—9, 33.
mandát o službě v ciz. vojště 12.
manual rovenský 91, 116, 119, 121, 126, 128, 138.
»Matériaux pour l'histoire naturelle et primitive de l'homme« 1.
meče 2 - 3, 5, 8, 47.
med 50, 114.
měď 1—8, 41, 43—46.
— babylonská 41.
meches 145.
»Die merkwürdigsten Tage Prags in der Pfingstwoche 1848« 143.
mír zemský 90.
mísa viz nádoba.
místopísař kr. Českého 13.
mistr mostu 18.
mlat kamenný 2, 5
mohyly 4, 38, 177—182.
mor 124.
»Mor. nár. pohádky« 50.
moře baltické 4.
— severní 4.
most Juditin 16—7, 143, 148—152, 161, 173.
— Karlův 15—18, 30, 56—7, 88—9, 128—9, 143—174.
mravnost ohrožena 9.
mrtvol konservování 73, 113, 116.
mučedlnice 66.
mumifikace viz mrtvol konservování.
musejní statistika 32.
museum jičínské 5.
— Královéhradecké 6.
— města Prahy 143, 165.
— národopisné 32.
— zemské 175—6.
musicus 13.
mýto 17, 18.

Náboženské akty 93—109.
náčiní, nářadí hradu 65—6.
nádoby praehistorické 42—7, 175 až 178.
náhrdelníky 7.
»Nálezy předhistorické« 43.
náramky (kruhy nánožní?) 3.
— kamenné 47.
— měděné 43.
— závitnicové 2, 5, 7, 44.
»Národní Noviny« 106.
nástroje bronzové 1, 41, 43.
— kamenné 1, 4, 7, 41—2.
— měděné 1, 2, 41 - 3.
»Nauka o soudním lékařství« 75.
»Nejstarší kronika česká« 146.
němčina 92—109.
nordická kultura viz kultura.
nože 2, 176, 181.
nožíky pazourkové 7.
nůž měděný 41.
nýty s hlavičkami 5, 8.

Obchod 135.
»Obnovené zřízení zemské« 99, 101.
obnovení rady 57.
obruče kol 178.
obsidian 42—3.
obyčeje 9—10, 47.
oceán atlantický 4.
oční nemoci 47.
odvar z makovic 10.
ohně svatojanské 9.
oka čili strašidlo, hra 10.
olovo 5.
ornamentika butmirská 43.
ouplavice 14.
ozdoba náprsní 3.

Palcát kamenný 7.
palstava (tulaj) 2.
»Památky archaeolog.« 17, 38, 129, 148, 174
»Paměti města Dobrovice« 109.
»Paměti o školách Turnovských« 129.
pamětní listina 144.

pásy viz poháry zvoncovité.
pazourek 42—3.
– : nožíky 7.
pečet St. města Praž. ukradena 12.
pekárna 66.
pekaři 147.
perly 43, 46.
»Petr Parléř a mistři gmündští« 16.
petržel 49.
písař kancel. čes. 12.
— při berni na hradě Praž. 14.
»Písně a říkadla« 53.
pivnice (inventář) 66.
pivovar (inventář) 66.
pižmo 51.
podkomoří 12.
poháry sicilské 43.
— zvoncovité 2, 4, 6, 8, 45.
pohřebiště kostrové 43, 175—182.
pochovávání nebožtíků 10.
»Pokrok« 71.
policie: předpisy 9.
poloostrov balkánský 4.
»Popis král. Čes.« 67.
poprava 56.
»Poselkyně« 59.
»Posvátná místa« 18, 143.
pošmistr král. 141.
pošta 141.
poměry 47—53.
povodeň 15, 17—8, 143—4, 148.
»Poznámky o nezetlitelnosti lid. těl« 73.
prach střelný 66.
»Prag« 174.
»z Prahy a z Čech« 24.
právní obyčej 10.
právo hraniční 128, 130,
— soukromé 10.
— útrpné 13.
— veřejné 10.
primas N. m. Praž. 14.
— St. m. Praž. 53—4.
— v Oustí n. L. 56.
primator St. m. Praž.
probošt kostela hr. praž. 13.
»Prodromus gloriae Prag.« 16, 146, 147.
prokurator 13.
protireformace 147.
protomedik zemský 9.
provaz vlášenej 12.
prsteny 2, 3.
prsténce ze zlat. drátu 5—6.
pryskyřice 4.
puklice bronzové 174—5, 178, 181.
purkmistr praž. 12.
purkrabi nejv. praž. 13.

Ráfy železné 176.
rakve 10.
ranhojiči 10.
»Regesta výsad daných m. Č. Krumlovu na panství Rožmb.« 110.
reg kom. soudu 68, 89—91, 126, 129, 130, 135—6.
renaisance česká 145.
renaisanční rustica 153.
»Rerum boh. ephemeris« 16.
románská stavba 152.
roupník 49.
rovenská kniha 117 viz manual.
rudy 1, 4, 41.
»Rukověť k dějinám literatury čes.« 83, 137.
růžice u náramků 5.
rybník 69.
rýhy viz dýky.

Řád soudní z r. 1781 99.
řapík u dýky 2
řečník 53.
»Řemesla dle národnosti v St. m. Praž.« 92.
řemeslníci: dary vánoční 10.

Sádra 114.
»Salzburger Künstler-Lexicon« 171.
saponifikace 113.
Schwerstab 2, 5—6.
»Scriptores rerum boh.« 17, 148.
sekeromlaty 2.
— kamenné 5
— měděné 5, 43.
sekyra teletní 12.
sekyrky bronzové 4—5.
— kamenné 2, 7, 42.
— měděné 5, 6, 41, 43—5.
— různé 2, 5, 6, 42.
sloup Rolandův 147, 149, 165, 173.
sluneční rosa 49.
sněm obecní r. 1608. 93.
sochy viz most Karlův.
»Soukromá učená společnost« 73.
»Soupis památek hist. a uměl. v kr. Čes.« 19, 29, 40.
sousoší viz most Karlův.
spižírna 66.
»Stará Praha« 92, 144.
»Staroměstský rynk« 34.
»Statuae pontis Prag.« 172.
»Statuae pontis Prag. a diver. benefac. et cultor. dilectorum sanctorum Dei magnefice inventa . . . et a cellebr. statuariis elaborata simulacra . . . . . .« 174.
»Statuae pontis prag. honori ac vener. S. S coelitum sumptibus

illustrium virorum insigni artif. opera erectae . . . .« 173.
strašák, hra 10.
strašidlo, čili oka, hra 10.
strúzek 66.
střelba při svatbách, křtinách 9.
stříbro 1, 3, 42, 46.
studenti 143—4, 155—6.
sudá nebo lichá, hra 10.
sudí nejv. 54.
sůl 4, 7, 46, 55; kamenná 114.
svadby: střelba 9.
svícení loučemi 9.
svršky různé 87.

Šatstvo 67.
šenk 9, 136.
senktyš 66.
šípy peřené 66.
šilhání 50.
škubavka, čili hra bubeníčková, 10.
šlechtické rodiny turnovské 83—92, 116 - 142.
šperky 3, 42.
štok 66.
štola 97.
šťovík 48, 50.

Tabák šňupavý 49.
tanec vrták 9.
těla mrtvá viz hroby, konservování mrtvol.
tiskárna 109.
topůrko viz dýky, sekyry.
tridakny rudomořské 43.
trojúhelník čárkovaný viz bronzové předměty, dýky
tulaj (palstava) 2—3, 43.
tunelová ucha 42.
»Typografie« 27.
tyrkys 46.

Udidla bronzová 175—6.
upálení pro víru 134.
urbář 89.
úřad mostecký 18, 145.
úřady krajské, vrchnostenské 9.

Vánoce: dary 10.
»Veleslavín« 27.
velus, hra 10.
»Věstník král. čes. spol. nauk« 110.
vězeň věčný 55.
vlčí mha 50.
vodovod 13.
vojsko: zápověď v cizím v. sloužiti 12.
vomanový kořen 148.
vory 55.
vražda dítěte 132.
— v kostele 56.
vrba 48.
vrták, tanec 9.
vůz praehistorický 176—182.
výbor zemský 39.
»Vycházky po Praze a okolí« 27.
vykuřování domů a chlévů 9.
vývalky 43—4.

Zákon občanský 10.
— obchodní 10.
— trestní 9—10.
zaříkávadla 48—53.
závaží hliněné 38.
závity viz šperky.
zbraně 66—7.
— bronzové 41, 43.
— kamenné 43.
— měděné 41.
zelí 48.
»Ze staré Prahy« 143, 149.
zlato 1, 3—7, 42—3, 46.
znaky 81, 150—1, 157—9, 161—2, 165.
»Zpráva o orloji staroměstském« 34.
zřízení obecní 110.
zvony 10—11, 13, 27—8, 30.
zvyky viz obyčeje.

Žebráci 98, 144.
železo 5, 42, 45, 176, 178.
žid 14, 145, 154—5.
živé vlasy 51.

Tab. I. Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Podle souvěké rytiny fotografoval Frant. Dvořák.

Jak dělí Montelius nejstarší dobu bronzovou.

Ludvík Šnajdr.

Slavný švédský archeolog, prof. Dr. Oskar Montelius, ředitel král. musea ve Stockholmu rozdělil již r. 1885 (když byl dříve prostudoval důkladně nejdůležitější pořadí zbraní, nástrojů, šperků a nádob), dobu bronzovou na šest period, určiv tak relativní chronologii její.*)

V novější době pokusil se dále stanoviti absolutní chronologii doby bronzové, a to spisem jenž vycházel po 2 roky v časopise Archiv für Anthropologie (XXV. a XXVI.) pod názvem: Chronologie der ältesten Bronzezeit in Norddeutschland und Skandinavien, obsahujícím následující hlavní oddíly: *a*) úvod; *b*) doba měděných nástrojů; *c*) první perioda vlastní bronzové doby; *d e f*) odkud, jakým způsobem a kdy pronikla známost bronze k obyvatelům severní Evropy? *g*) kde vznikla kultura doby bronzové?

Že dobu bronzovou předcházela na mnoha místech doba nástrojů shotovených z pouhé mědi aneb z mědi obsahující tak nepatrné množství jiných kovů, že dá se přítomnost jich vysvětliti složením dotýčných rud (měď z rud anglických obsahuje 0·20% cínu, španělská 0·40 i 0·50%, jiné zase arsen a antimon), k tomu poukázal již Pulszky spisem »Die Kupferzeit in Ungarn« (1884) a Much spisem »Die Kupferzeit in Europa« (1886). Učení jich potkalo se s počátku se značným odporem, dnes jest asi všeobecně uznáváno, jen že někteří archaeologové dobu mědi počítají ještě k době kamenné, kdežto jiní — též Montelius**) — ji slučují s první periodou doby bronzové.

Lidstvo poznalo tedy z kovů nejprve měď (a zlato, v jižní Evropě též stříbro), která pozvolna přidáváním více a více cínu měnila se v bronz, obsahující v době největšího rozkvětu 10% cínu.

Mezi kraje, kde po jistou dobu užívalo se vedle nástrojů kamenných též nástrojů měděných, ale nikoli nástrojů bronzových,

---

*) Materiaux pour l'histoire naturelle et primitive de l'homme 1885. 108 stran se 6 tab.

**) Na str. 114 slučuje však dobu mědi s dobou kamene.

náleží též severní část Evropy (Jižní Švédsko, Dánsko, severní Německo, jakož i Čechy).

Z nástrojů měděných vyskytují se tu počtem největším sekyry: zejména sekyrky ploché téhož tvaru jako sekyrky kamenné, sekyry s čepcem a otvorem pro násadu, sekeromlaty s rourou pro násadu i bez roury; sekyry s dvěma břity a sice buď s břity stejného směru někdy s maličkým otvorem, buď s břity křížem postavenými, náramky závitnicové (velmi hojné) a takové též prsteny.

Nejvýznačnější předměty z bronze chudé cínem zhotovené jsou sekyry bez tulaje (palstavy). Nejstarší z nich podobají se úplně plochým sekyrkám kamenným majíce čepec i břit téměř stejně široký a plochy vyduté; pozdější sekyry mají břit širší a plochy vodorovné; pak staly se plochy prohloubenými; ještě později vytvořily se sklepáním se stran podél ploch nízké okraje, načež opatřeny byly plochy sekyrky uprostřed nízkou hrázkou (schůdkem) při břitu téměř neb zcela polokruhovém. Jest jistě velmi pozoruhodno, že s těmito proměnami tvaru přibývá i množství cínu, tak že bronz na konci první periody doby bronzové obsahuje již 10 proc. tohoto kovu. Vedle těchto plochých sekyrek vyskytují se již v první periodě též hmotné sekyry s otvorem v čepci, které napodobují též mlaty kamenné.

Jiný velmi význačný typ periody první jsou dýky a meče. Dýka nejstaršího tvaru zhotovená z jediného kusu kovu i s plochým jílcem byla nalezena v provincii Saské, jí podobá se velice dýka (měděná nebo bronzová?) vykopaná ve Stelčevsi při kostře s pohárem zvoncovitým.*) Jinak dýky nejstarší doby bronzové sestávají pouze z čepele s počátku malé, později větší, vždy bez řapíku a z jílce, který pomocí nýtů k čepeli se připevňoval. Nejdávnější takové dýky byly přiváženy z Italie a mají jílec proti čepeli do polokruhu vykrojený, na čepeli vyryta jest ozdoba trojúhelníková s půdicí o jílec se opírající; pozdější domácí nápodobeniny dýk italských mívají výkrojek stále menší, až týž konečně docela mizí.

Dříve než dýky prodloužily se v tvar mečů, zasazovali hroty takové do topůrek se strany, čím povstala zbraň u německých archeologů »Schwertstab« zvaná. Topůrko bylo s počátku dřevěné, později nahoře i dole okované a posléz celé z bronze (taková zbraň nalezená v kraji Kovenském nachází se v museu Vilenském, v Čechách není po nich dosud stopy) obsahující velmi mnoho cínu (až 24%), kdežto kov hrotů do pouhých topůrek dřevěných zasazený bývá velmi chudý cínem (jeden z Holštýna 1·82 proc.).

*) Později byla nalezena dýka, stelčeveské úplně podobná, ale maličká, v hrobě u Bylan spolu s pěti poháry zvoncovými. Montelius domnívá se, že dýky tyto jsou nápodobeniny pazourkových dýk, nalezených často v zemích severních, kdežto Reinecke vidí naopak v pazourkových dýkách nápodobeniny nejstarších dýk měděných jihozemských, což jest vzhledem k nálezům českým pravdě podobnější. Ref.

Dýky prodloužené v krátké meče vyskytují se již na konci první periody doby bronzové; hroty kopí s tulaji též teprv ku konci periody té, v první polovici její byly v zemích severních ještě neznámy; také nože jsou tu v I. periodě velmi vzácné, ačkoli v Italii a v Uhrách z mědě a z bronze zhotoveny záhy se vyskytuji.

Šperky té doby sestávaly:

a) z prstenů závitnicových zhusta ze zlata zhotovených,

b) hmotných náramků (kruhů nánožních?) otevřených s tenčími konci; byly nalezeny takové ze zlata, z mědi a z bronze cínem velmi chudé,

c) z náramků v závitnici šroubové rámě obtáčejících; jednotlivé závity spojily se později a tak povstal náramek sestávající z jednoho kusu se žebry vodorovnými a to buď uzavřený, buď otevřený; u starších bývají všecka žeberka stejná, u mladších bývají obě krajní větší. V Dánsku nalezen takový zlatý. Udržely se až do II. periody doby bronzové.

d) náhrdelních kruhů měděných a bronzových stejného tvaru jako náramky (nánožní kruhy?) hmotné; konce jich bývají rozklepány a v očka svinuty; u jemnějších má zakončení podobu tlapek. Spojením většího počtu takových kruhů náhrdelních povstala ozdoba náprsní (na konci I. periody a udržela se až do periody II.), s počátku jest žeberkovaná, později ozdobená spiralami.

Kovy za nejstarší doby bronzové v severních krajinách známé byly: měď, cín, smíšenina obou a zlato, toto zejména v okolí Dobrosole.*) Stříbro bylo zde velmi vzácné a v následujících periodách doby bronzové se vůbec nevyskytuje, ačkoli na jihu Evropském a v Malé Asii bylo velmi obecné. Důležitou plodinou krajů severních byl jantar, za který obyvatelé krajů těch asi hlavně vyměňovali si od jihozemců měď, bronz a zlato; v hrobech vyskytuje se zde na severu jantar hojně v III. periodě doby kamenné, ve IV. však a ve všech periodách doby bronzové jest jantar v hrobech těch velikou vzácností; očividně proto, že v tu dobu stal se velice hledaným předmětem vývozu na jih. Za kraje, odkud s počátku nejhojněji jantar se vyvážel, sluší pokládati západní pobřeží Jutska, později byly to břehy pruské.

Jindy převládala doměnka, že všecky hromadné nálezy bronzových předmětů sestávají z výrobků z jihu přivežených, však úkaz, že mezi nimi nachází se velmi mnoho typů, které z jihu známy nejsou, dokazuje, že většina bronzových předmětů t. j. nordických zde na severu vyrobena byla.

Bronzové předměty I. periody byly hotoveny vesměs litím a potom částečně kladívkem a dlátkem dále zpracovány; ozdoby jsou linearní a sice hlavně čárkovaný trojúhelník; čáry zakřivené a kroužky jsou vzácné, spirály vyskytují se teprv v II. periodě.

---

*) A na severu Čech zejména v okolí Hradce Králové. Ref.

K ozdobování kovových předmětů bylo použito někdy pryskyřice a vyplněny jí ozdobné rýhy.

Mrtvá těla byla za doby kamene i v I. periodě doby bronze pochovávána nespálená a sice v době kamene v poloze skrčené, v době bronze v poloze natažené, někdy v kamenných komůrkách, někdy ve vydutých kmenech, obyčejně pod mohylou.

Výrobky I. periody doby bronzové na severu rozšířeny jsou po severním Německu, Dánsku a jižním Švédsku. V severních Němcích hlavně v pořících Labe, Odry a Visly i přítoků jich, zejména v pořící Salavy (zlato), kde tenkrát asi již dobývali s ů l; v Dánsku byly nalezeny jak na poloostrově jutském tak i na ostrovech, ve Švédech hlavně v části jižní (Skonech); o některých z těchto lze na jisto tvrditi, že pocházejí z Anglie, o jiných, že byly přivezeny z Němec severních.

Řídké jsou nálezy v Norsku; ve Finsku nebyl učiněn dosud ani jediný, ačkoli se tu vyskytují kamenné nástroje souhlasné se Švédskými; za to byla na ostrově Öselu nalezena bronzová sekyrka s vyvýšenými okraji a polokruhovým břitem.

Země, ve kterých t. zv. nordická kultura bronzová střed svůj měla, postrádají rud jak měděných, tak i cínových a »každý kilogram mědi, cínu i bronze, který v těchto zemích po celou dobu bronzovou spracován byl, musil býti odjinud přivezen.« Cesty, po kterých přívoz ten se dál, byly dvě: v době starší podél atlantského oceanu dráhou »západní« — v době pozdější dráhou jižní (proč ne východní?) z poloostrova balkanského přes Uhry a země České k břehům moře severního a baltického.

Podél obou těchto drah vyskytují se t. zv. zvoncovité poháry, které najisto jsou orientálního původu; podobají se totiž co do tvaru velice nádobám egyptským a maloasijským z třetího tisíciletí před Kristem. Vyhlazené a vyryté pásy na nich mají nahražovati m a l o v a n é pásy vodorovné, které na nádobách orientalských, tak záhy již pomocí kruhu hrnčířského robených, se nacházejí. Zvonovité nádoby takové vyskytují se jednak na Sicilii,*) na poloostrově pyrenejském, ve Francii, na ostrovech britských, v severozápadním Německu a v Dánsku -- jednak v Uhrách, v zemích Českých a v středním i severním Německu. Některé dánské a severoněmecké poháry podobají se co do tvaru i ozdob více pohárům anglickým než pohárům českým a uherským, jiné zase podobají se velice pohárům českým.

Byl tedy sever s orientem spojen oběma cestami již před koncem doby kamenné a proto vnikala i známost kovů na sever po obou těchto drahách. Mimo to vedla však i příční jakás dráha z Němec východních do Němec západních (od Salavy k Rýnu), jak dokazuje rozšíření v Porýní zlatých závitů, které v krajích

*) Zvoncovitý pohár ze Sicilie (Villa Fratti) u Montelia obr. 236, podobal se úplně nádobě, z níž byl mi před dvacíti asi léty prodán střep v cihelně Vokovické dělníkem tvrdícím, že týž pochází z hradiště Šáreckého. Vyobr. v mých »Materialech« čl. I. tab. XIV. Ref,

jihozápadních se nevyskytují, ač bylo Irsko v dobách předhistorických jednou z krajin zlatem nejbohatších.

O tom, že mnohé z předmětů na severu nalezených přivezeny byly z krajů jižnějších, svědčí dle Montelia:

1. ploché sekyry měděné, nalezené v Dánsku a jižním Švédsku a téhož tvaru jako uherské a moravské (z Tvořiraze a od Kroměříže);

2. lopatkovité dlouhé sekyrky; takové vyskytly se na severu, v Uhrách i na Moravě (Leskoun u Krumlova);

3. sekyrky s vysokými okraji uprostřed se sbíhajícími a s břitem polokruhovým dostaly se na sever z Čech, kde byla taková nalezena u Kouta (Ryzenberka) pod Šumavou;

4. měděné sekyry s otvorem pro násadu v rouru prodlouženým v čepci vyskytují se v severovýchodním Německu a v západních krajích ruských stejně jako v Uhrách;

5. měděný sekeromlat velmi podobný sekeromlatům kamenným a velice zhusta objevující se v Rakousko-Uhersku nalezen byl ve Skonech švédských;

6. bronzové sekyry s otvorem pro násadu blíž k středu, hojné na severu, vyskytují se v Uhrách z mědě a z bronze cínem chudé;

7. dýkám nalezeným v Pomoří podobá se velmi dýka z Tyrol; nýty při nich mají hlavičky z kroužků zhotovené jako meč z Hladomře u Blovic;

8. zbraň zvaná »Schwertstab«, nalezená v Uhrách, shoduje se s takovými ze severního Německa a z jižního Švédska;

9. prsténce ze zlatého drátu jednoduchého i dvojitého jsou hojné v krajích uhersko-sibiňských a podél celé dráhy na sever vedoucí jakož i na severu samém;

10. náramky závitnicové ze závitů nespojených jsou v zemích rakousko-uherských hojné (Velká Dobrá),

11. náramky ze závitů spojených, otevřené i uzavřené, vyskytují se jen na severovýchodě a pak v Čechách (Zvoleněves, Lovosice, Soběchleby, Veliš, Noutonice), mimo to byly nalezeny v Bosně. (Pozdější otevřené náramky toho rázu končí zaokrouhleně nebo prodlužují se konce jich docela v růžice; takové známe z Čech od Žehušic, Křtěnova, z Hemer, z Kbel a z Řepče (bez růžic).

12. hmotné kruhy, otevřené, tupých konců, obyčejně bez ozdob vyskytují se i v Uhrách i v Čechách v Soběnicích, Vtelně, Zvoleněvsi*) i na severu. Ozdobené jsou mladší než I. perioda doby bronzové, takové byly nalezeny u Běřína v Čechách;

13. Náhrdelní kruhy s konci rozklepanými, v očko zavinutými hojné v Čechách (Český Brod, Hospozín, Nezdašov, Soběchleby, Soběnice, Stelčeves, Stachov, Jičíněves,**) Blažim), na Moravě

---

*) Mimo to byl nalezen jeden u Štolmíře (Č. Brod) nacházející se v geolog. ústavě české university a několik pohromadě v lese u Češova blíž Kopidlna (jeden v museu jičínském). Kruh češovský zajímavý je tím, že kov jeho obsahuje vedle mědi 16 proc. antimonu. Ref.

**) Náhrdelní kruh z druhého nálezu jičiněvesského obsahuje pouze 0·29 proc. cínu se stopami železa i olova. Ref.

a v Uhrách stejně jako na severu; vyskytují se i v Italii a na Kavkaze; kroucené jsou mladší I. periody doby bronzové;

14. zakřivené jehlice s ouškem na vrchu hlavice na severu i v Čechách (Únětice, Lovosice, Řivnáč, Brázdim, Brandýs, Zvoleněves, Neprobilice, pod Slanskou horou, Dřínov a Noutonice); v severním Německu byly nalezeny zlaté (Leubingen a Magdeburk);

15. jehlice s kličkou místo hlavice a ovinutým krčkem vyskytují se na Severu i v Čechách (Plavnice — nález z konce I. periody —, Velká Dobrá, Neprobilice, Dřínov);

16. jehlice s velikou, kolmo provrtanou hlavicí, někdy kroucené byly nalezeny na severu i v Čechách (Vosov, nález z konce I. periody).

Skoro všecky tvary tuto uvedené scházejí v západní Evropě, vyskytují se ale v Evropě jihovýchodní; byla tedy obchodní dráha východní v době bronzové pro sever důležitější, západní dráha ale v době kamenné a měděné; některé předměty braly se k severu oběma dráhami np. zvoncovité poháry, měděné sekyry s dvěma břity křížem postavenými,*) hroty dýkovité nasazené do topůrek (ale ne litých) a bronzové hroty kopí s dvěma otvory v listu.

Že tyto typy nepovstaly ani v jižní Evropě, ale ještě dále na Východě, soudí Montelius z následujících úkazů:

1. že ploché sekyrky nordické velmi jsou podobny řeckým i kyperským, maloasijským, syrským a egyptským sekyrám;

2. že ploché sekyrky s dírkou nahoře vyskytují se i v Řecku, v Troadě i na ostrově Kypru;

3. z měděných sekyr s otvorem v čepci a rourou, podobných sekyrám assyrským;

4. z měděných sekyrek o dvou břitech v téže rovině ležících, nalezených v Řecku a na Kypru;

5. z měděných sekyr o dvou břitech křížem postavených; taková byla nalezena v Hissarliku;*)

6. z měděných dýk s dlouhým řapíkem, hojných na Kypru a v Malé Asii;

7. z širokých čepelů dýk prostých i do topůrek zasazených (Schwertstab), které vyskytují se v Řecku a v Egyptě stejně jako Evropě západní, v Italii a Švýcarech;

8. ze zlatých prstenců závitových s uzlíky, takové byly nalezeny v Uhrách a také v druhém městě trojském;

9. z náhrdelních kruhů s rozklepanými konci, které byly nalezeny v Egyptě (Kahun);

10. z jehlic s kličkou a zavinutým krčkem známých z Kypru;

11. z rytých a malovaných spiral na hliněných nádobách, které vyskytují se v Bosně a v Uhrách na konci doby kamenné, ale na severu teprv v II. periodě doby bronzové;

---

*) Takové byly nalezeny u Libčan v Královéhradecku (v museu Královéhradeckém). Kov jedné z nich obsahuje 99·47 procent mědi, kov druhé 99·29 procent mědi. Ref.

12. z některých jiných ornamentů;

13. z nádob s nožkou, nalézaných v Čechách,*) v Dolních Rakousích, v Uhrách (Lengyel), v Malé Asii a v Egyptě;

14. z kamenných palcátů zvláštního, na spodní straně sploštělého tvaru;

15. z užívání některých přírodnin, které pocházejí z Rudého moře, na šperky, zejména lastur srdcovek a kelnatek k hotovení náhrdelníků.**)

To vše dokazuje, že velmi záhy vycházely vlivy kulturní od východního pobřeží moře středozemního a z ostrova Kypru, pomocí jichž národové poloostrova balkanského a krajů podunajských s kovy se seznámili.

Vedle těchto vlivů lze však na severu pozorovati též vliv z Italie, který jeví se ve tvarech sekyrek. Kdežto východ (a kraje na něm závislé) po celou dobu bronzovou setrvává při prosté ploché sekyrce zhotovené dle vzoru sekyrek kamenných, vyvíjí se sekyrka v Italii, zejména střední a severní, velmi rychle přibírajíc vyvýšené okraje a větší neb menší otvor na zadním konci; sekyrky takové vyskytují se pak záhy v jižní Francii, ve Švýcarech, v Tyrolech a ostatních zemích rakouských, zvláště ale v Čechách a v Německu. Zdá se, že sekyrkám tohoto italskéko rázu, ale domácí výroby, schází onen výkrojek, tak že bývají zakončeny v zadu rovně nebo vypouklým obloukem.

Jiný nástroj, který z Italie na sever se rozšířil jsou široké trojstranné dýky; čepel bývá obyčejně ozdobená velikými trojstrany z většího počtu souběžných jemných rýh a několika malými čárkovanými trojúhelníky opírajícími se o jílec obyčejně cele z bronze ulitý. Jiným tvarem italským jsou dýky bez bronzového jílce a náhrdelníky sestavené z většího počtu kruhů s rozklepanými, zavinutými konci, které pocházejí z Italie severní.

Co do otázky, jakým způsobem kovy na sever se dostaly, vyslovuje se Montelius pro prosté obchodní styky a sice prodej neb výměnu kovů (mědi, zlata a bronze) s jedné, jantaru a soli s druhé strany, při čemž povstávala jistá obchodní centra charakterisovaná tím, že v nich a v jich okolí předměty cizího rázu

---

*) Nádoby takové vyskytly se u nás spolu s menšími nádobami ozdobenými zvláštním způsobem, který prof Píč nazývá »zadunajským« několikrát v Podbabě (každý druh zvláště též v Roztokách a na Levém Hradci) — pak v Dolním Slezsku mezi Kladskem (kámen v kraji Němečském) a Vratislaví (Vojslavice-Woischwitz a Předkov-Brockau v kraji Vratislavském) spolu s rourkami a náramky závitnicovými z pouhé mědi Jest velmi pozoruhodno, že střepy nádob takových jako jsou Kamenské (na nožkách) vyskytly se spolu s nástroji z kamene hlazeného (též vývrt) a s pazourkovými nožíky u Lochenic nad Labem, což svědčí o tom, že obchodní dráha k dolní Odře vedla východními Čechy a Kladskem. Vliv přímo z Moravy zasahoval za doby neolithické, jak se zdá, jen málo do horního Slezska a jeví se tu na hradišti Holasovickém na Opavě (s nádobami jako velišská), a v sídlišti Otickém u Ratiboře s keramikou jako Lochenická a Kamenská. Ref.

**) Takové byly nalezeny v hrobě velišském a v hrobě velvarském i jinde v středních Čechách. Ref.

zvláště hojně se vyskytují a ve kterých zdržovali se ovšem kupci a jich pomocníci pocházející z dotýčných cizích krajů.*)

Montelius ukazuje na to, že známost mědi, bronze chudé cínem a bronze normální nemohla rozšířiti se po severnějších krajích Evropy o mnoho později než po Evropě jižní, předně z té příčiny, že nelze ani mysliti, že by jih užívající bronze chudé cínem byl vyvážel současně na sever pouhou měď, aniž později, když sám užíval bronze normální, že by dodával byl krajům severnějším bronze cínem chudé — dále z rozšíření t. zv. pohárů zvoncovitých, jimž věnuje zvláštní pozornost, po celé Evropě na na konci doby kamenné neb za doby užívání mědi — z rozšíření sekyrek a dýk tvaru italského a tvarů odtud odvozených (v Čechách byly nalezeny sekyrky takové — s vyvýšenými okraji a výkrojkem na zadním konci — v Křenově, Kyšicích, Plavnici, Soběchlebech, Soběnicích a ve Vosově). Trojhranné dýky byly v Italii velmi hojně nalezeny, menší z nich mívaly jílec dřevěný neb rohový, větší ale zcela neb částečně bronzový a dýky takové vystupují též ve Švýcarech a v Německu již v I. periodě doby bronzové, ale nikoli s výrobky doby měděné.

Tvar i ozdoby dýk na severu se vyskytujících dokazují, že byly tu záhy napodobeny dýky italské, že tedy jsou s italskými současné. Dokazuje to zejména okolnost, že i v Italii i na severu vyvinuly se dále v meče s počátku krátké, později i velmi dlouhé; meče takové mají břity z prvu rovné, později prohnuté (čepel listovitá). Také meče mívají jílce z bronze, ale větší počet jich býval opatřen jílcem z látky méně trvanlivé, nýty k čepeli přidělaným. Mezi těmi jest zvláštní druh s nýty hlavatými, u kterých hlavička nýtu tvoří zvláštní kroužek. Meči z blata lublaňského podobá se velmi meč z Horomyslic. Můžem tedy právem tvrdlti, že i ve Skandinavii byla měď známa již ve IV. ne-li dokonce ve III. periodě doby kamenné. Ovšem že do nejsevernějších končin Evropy: do severní části poloostrova skandinavského a do Finska, které již za doby kamenné hostilo obyvatelstvo téhož rázu jak Švédsko, rozšířila se známost kovů později než do Dánska a jižního Švédska, sem pak později než do Německa severního. (Příště dále.)

---

*) Takovým způsobem možno vysvětliti důkaz, že na konci doby kamenné vyskytují se u nás nové druhy keramiky pocházející jednak z krajů jihovýchodních totiž keramika terramarová, jednak z krajů severozápadních a severních, t. j. keramika s ozdobou šňurovou a keramika t. zv. typu bernburského, objevující se buď každá o sobě, obyčejněji však pomíchané v malých opevněných neb k obraně dobře se hodících sídlištích (v Čechách: Řivnáč, Zámky, Kozáková skála v Šárce, Homolka u Stelčevsi, Slanská hora, Hrádek Čáslavský, hradiště kutnohorské, vrch Veliš u Jičína s keramikou terramarovou a hradiště Klamorna na Mužském u Turnova s keramikou severní; na Moravě: hradiště nad Mirovcem na Znojemsku, hradiště u Senohrab nad Oslavou a jiná, které představují takové obchodní faktorie. Potomky těchto cizích kupců a jich pomocných družin, pokud z jihu přicházeli, vidím v černovlasé části obyvatelstva západní Moravy a jihovýchodních i středních Čech, kde tento typ poměrně dosti hojně se vyskytuje. Ref.

Úřední zákazy obyčejů a zvyků lidových.

Podává Dr. *K. V. Adámek.*

Důležitou otázkou pro studium lidovědné jest, kdy a z jakých příčin mizely jednotlivé zvyky a obyčeje lidové. Právě při řešení této otázky jest potřebí, aby nejen v lidovém podání samém, nýbrž i v archivních památkách a starých zápisních knihách bylo pátráno po odpovědi.

Hlavně v policejních předpisech starších a nařízeních krajských a vrchnostenských úřadů nalezá se často mnohý zajímavý doklad. Na příklad přípisem 12. července 1780 doručeným chrudimský krajský úřad oznamoval vrchnostenskému úřadu rychmburskému, že zemské gubernium důtklivě zakazuje letniční jízdy králů, pálení svatojanských ohňů a jiné takovéto »nepřístojnosti«. Zákaz jízd letničních se odůvodňuje výstražným příkladem, kterak nedávno ve vsi Šipounu *) o letniční jízdě (durch so genannten Pfingstfeyertägen Königsreiten) dvanáctiletý chlapec, jenž byl za letničního krále ustrojen, se utopil a též jeho bratr, na pomoc mu jdoucí, v nebezpečí života byl.

Ohně svatojanské i jindy působily starost a zaneprázdnění úřadům, na příklad v trestních protokolech vrchnostenského úřadu rychmburského jest zapsáno r. 1843 vyšetřování, že školáci z Jeníkova u Hlinska pálili svatojanský oheň v předvečer sv. Jana Křtitele, udělavše si hromádku z roští a jalovčí, a že, když oheň zaplál, kolem něho poskakovali, až lesní mládenec lánský je zahnal.

Bylyť vládním nařízením z 13. února 1754 a jinými zakazovány opět a opět takové zvyky lidové, jež spojeny jsou s nebezpečím ohně, jako pálení svatojanských ohňů, lítání čarodějnic, svícení loučemi, vykuřování domů a chlévů, střelba při svadbách a křtinách. Hlavně v starých hasičských řádech se s takovými zákazy shledáváme. Ještě na sklonku XVIII. věku byly sepisovány dřevěné komíny po dědinách a usilováno, by všechny z ohnivzdorné hmoty byly přestavěny.

I z jiných oborů správy veřejné lze uvésti různá nařízení pro národopisce zajímavá.

V tištěných nařízeních krajského chrudimského úřadu čteme nařízení ze dne 26. září 1812 N. Exh. 5241 (číslo chron. 137.), jímž se zakazuje tanec vrták, jenž dle zpráv zdravotnických zemským protomedikem a c. k. guberniálním radou Mattuschkou na vyšší místa podaných jest zdraví a mravnosti velmi nebezpečný, i nařízeno tedy představeným obecním dle guberniálního nařízení z 1. září 1812, aby dbali, by tento tanec nebyl v hospodách již tančen, i aby hostinští zákazu tohoto nedbající byli pohnáni k zodpovědnosti. Dvorním dekretem z 16. října 1840 č. 469 a některými pozdějšími nařízeními, posléze paragrafem 522. trest-

*) Ves Šipoun jest u Prachatic, patřívala k panství libějickému.

ního zákona, zakázány hry odvážné. Takovými hrami jsou hra v kostky, barvička, strašák, jedenadvacet (velus), oka čili strašidlo, škubavka čili hra bubeníčková, caparování, hra pod hromádky čili kupčení, honzík na kuželníku, »džbánek a jelínek« i hra s penězi »hlava či orel« a j., nebo ve veřejných místnostech hraná hra »sudá nebo lichá«.

Proti lidovému léčení zakročuje již § 354. trestního zákona zákazem prodeje léčivých bylin mimo lékárny, § 377. téhož zákona zákazem dávání odvaru z makovic dětem, ale zvláště § 343. trestního zákona zákazem provozování živnosti lékařské a ranhojičské osobami neoprávněnými.

Zvláště za panování Josefa II. byla celá řada obyčejů starých zakázána a zrušena. Uvádím zákazy vánočních darů, jež řemeslníci a kupci dávali, zákaz zvonění proti mračnům. Pelzel k tomuto zákazu r. 1783 vydanému připomíná, že prvá bouře nad Prahou, při níž se nezvonilo proti mračnům, snesla se 1. května 1784. Lid byl sice tehdy nespokojen s novotou, ale poněvadž povětří ani později v tomto létě škod nenadělalo, pak se upokojil. Téhož roku bylo nařízeno, aby nebylo v městech při kostelích pochováváno a aby nebožtíci nebyli pochováváni v rakvích. Dne 24. ledna 1785 byl tento zákaz zrušen, poněvadž — jak Pelzel připomíná — mnoho lidí do Bavor, Slezska a Saska se stěhovalo, protože nechtěli umříti v zemi, v níž se lidé takto v pytlích pochovávali.

Jako v právu veřejném, tak i v oboru práva soukromého vyhlazovány staré obyčeje právní, až konečně zákon občanský, vycházeje z názoru, že k platnosti právního obyčeje potřebí jest zákonodárcova schválení, ustanovil v paragrafu 10. přímo, že se k právním obyčejům smí přihlížeti jen, pokud zákon se k nim odvolává, sám pak sice na zvyklosti některé se dovolává, avšak nikoliv na obyčej právní, jemuž pozdějšími zákony, na př. obchodnim zákonem, přece jakási platnost přiznána jest.

Paměti Vodňanských z Uračova.

Dr. *J. V. Šimák.*

V Časopise Českého musea r. 1894 otiskl jsem studentskou práci svou »Vodňanští z Uračova a jich zápisky«, pojednávající o rodinách direktora českého Nathanaele Vodňanského a jeho syna Jana. Tam uveřejnil jsem i rodinné jich zápisky, jak činili si je ve svém kalendáři historickém Daniele Adama z Veleslavína. Knihu tu chová nyní pan V. Vyčítal, obchodník v Turnově.

Z téhož zdroje podávám tuto druhý oddíl zápisků Vodňanských, totiž paměti o věcech pražských i zemských.

O zápiscích samých lze pověděti nemnoho. Největší část jich psal Nathanael Vodňanský; znamenal příběhy rozmanité až do srpna r. 1620. Poměrně nejhojnější jsou zápisky z r. 1591, v ostatních letech skrovnější. Vše nasvědčuje, že Nathanael činil si zápisky (krom několika předních) hned po událostech samých.

Teprve později k nim zase ledacos připojoval.

Co se týká nečetných poznámek Janových, možno za to míti, že byly napsány teprve v cizině, vždy pak po roce 1627. Ukazují k tomu rodinné zápisky (v ČČM), i ta okolnost, že Jan již nevěděl, kdy byla bitva bělohorská (píše: 1. listopadu).

O příhodách veřejných r. 1620—1637 není v knize ničeho dostaveno.

Možná, že kalendář po smrti Nathanaelově zůstával v rukou choti jeho Doroty v Praze, a teprve, když ta r. 1628 do ciziny odešla, Jan nabyl knihy od mateře.

Písmo Nathanaelovo je málo úhledno, skoro nedbalo, roztaženě, šikmě psáno, přece však dobře čtitelno. Jan psal písmeny drobnými, sličnými, postavenými kolmo.

Cena zápisů, týkajících se událostí veřejných, není tuším veliká, any uvádějí namnoze příběhy známé. Za to více váhy mají drobné příhody pražské.

Zápisky Nathanaele Vodňanského

(do srpna 1620).

1313. 30. pros. Léta 1313 slit zvon na staroměstský věži, na nějž hodiny rathouzský bijí, s tímto nápisem: Anno Dni MCCCXIII facta est campana ad honorem Sanctae et individuae Trinitatis et beatae Mariae Virginis gloriosae, Patronorumque huius Ecclesiae Adalberti, Benedicti, Guntheri per providentiam fratris Bauari, abbatis Brevnoviensis. (Fol. 634.)*)

1420 25. list. (Při textu: Pan Hynek z Kunštatu porazil Němce a kteréž zjímal, zutínal jim palce a nosy etc.) ten byl spravedlivý Čech. (Fol. 587.)

1539. 1. říj. Léta 1539 narodil se na Krumlově českém pan Petr Vok z Rožmberka po smrti pana otce svého, pana Jošta z Rožmberka. (Fol. 512.)

1543 10. srp. (Při textu: Slaný vyhořel 1551) Tento oheň jiní kladou léta 1543. 10. augusti, o němž tyto verše vypravují:

Curia Slanensis Laurenti festa celebrans
ignibus a saevis fulmine abusta fuit. (Fol. 418.)

1581. (Při textu: Kníže Augustus se narodil) umřel léta 1581. 21. februarii, živ byl 54 leta, 5 měsíců, 7 dní. (Fol. 410.)

1585. 17. kv. (Při textu: M. Vác. Zelotin umřel) Pochován na Novém městě v kostele svatého Vojtěcha v Podskalí. (Fol. 267.)

1589. 23. čna. (Poselstvo polské v Praze) Titul toho kardinala (Radziwila) byl takový: Georgius miseratione divina tituli S. Sixti S. Romanae Ecclesiae Presbyter, Cardinalis Radiuil, nuncupatus perpetuus administrator episcopatus Vilnensis, dux de Olica et Nisnitz. S. R. Imperii Princeps.

Titul vejvody Krakovského:

Illustris ac magnificus Dominus Nicolaus Fireti de Dembrawitza, palatinus Cracoviensis Nouae ciuitatis Covrzin et Casimiriensis capitaneus ac ad sac. caesa. maiestatem serenissimamque domum austriacam Sigismundi III. Regis Poloniae Orator. (Fol. 347.)

---

*) Patrně byl na věži stm. zvon, přenesený tam z Břevnova.

1590. 4. čce. Léta páně MDXC umřel smrtí pobožných lidí slovutný muž Cipryan Vavák Stříbrský, měštěnín Starého Města Pražského i senator, ve 12 hodin ráno a pochován u svatého Kříže v kostele v kůru.

Vivit cum Christo JESV in aeternum. (Fol. 367.)

1591. 31. led. Léta 1591. toho dne umřel M. Tomáš Mitis z Limus, pochován u sv. Havla v Starém Městě Pražském. (Fol. 56.)

15. květ., den panny Žofie po poledni mezi 4. a 5. hodinou na půl orloji umřel urozený a statečný rytíř pan Burjan Trčka z Lipy na Světlý nad Sázavou, JMsti císařský radda a podkomoří království Českého v Praze na Malé straně v domě svém, maje věku svého přes 60 let, z kteréhožto domu svého 27. dne Maii s velikou a znamenitou pompou k pořbu [sic] jsa provozen, nejprve do kostela k sv. Mikuláši na Malé straně donešen, nad nímž kázání činil kněz Martin Starej, a odtud na vůz vložen a na Světlou nad Sázavou k pochování těla jeho vezen, očekávaje blahoslavené naděje z mrtvých vstání se všemi volenými božími. (F. 263.)

17. čna. Léta 1591 toho dne sa zdráv náhlou smrtí umřel na úterý ve tři hodiny na noc p. Jan Chlivenský z Ryzenska, písař při kanceláři české J. M. Císařské a třetí den potom poctivě pochován v kostele Matky Boží před Tajnem v Starém Městě Pražském. (Fol. 332.)

20. čna. Léta páně 1591 ve čtvrtek, oktáv Božího těla, XX Junii Kateřina stará Jednorožcova, jsouci stáří v létech LXXX, v hodin 24. umřela a 22. dne téhož měsíce pochována u sv. Benedikta, na jejímžto pochování mezi jiným množstvím lidu byl i P. P. S. M. P J. H. z F. (pan purkmistr Starého Města Pražského Jan Holyan z Frankenštejna)*) toho času, a tak jdoucímu za marami přitočil se k němu jakýsi klouček a vytáhl mu z kapsy aksamitový pytlíček, v němž byla M. P. S M. P. (menší pečet Starého Města Pražského)*) a zastavil tu věc ve XII gr. českých, ale však zase jest nalezena. Kterejžto pán znovu se narodil. Casus insolitus. Podobný témuž příklad se nachází léta 1386 u Hájka folio 354. (Fol. 339.)

8. čce. Léta 1591 císař Rudolf II. jakožto král český ráčil vůbec mandat, jehož datum bylo na hradě Pražském, 8 Julii stilo novo, rozepsati, v němž všem obyvatelům a poddaným království českého, tolikéž i z jiných zemí k němu přináležejících, pod zbavením statku i jiných nemilostí přikazovati ráčil, aby se žádnej v služby krygsmanské ven z země české cizím pánům nezamlouval, leč by prve takovú věc na JMC to vznesl a se vomluvena učinil, komu by k ruce v službu se poddati chtěl. (Fol. 372.)

15. čce. Léta 1591 toho dne, okolo 3 hodin na půl orloji stalo se pozdvižení lidu obecního v městě Chomútově na kollej Jesuitarum (kteří nedávno před tím založili své učení a nákladné stavení stavěti počali, tím oumyslem, aby věrné křesťany v jich náboženství utiskali a je k své sektě novotné přivedli) a tu jich nemálo pobili až do smrti, jiným ruce a nohy a hnáty spřeráželi a jiní, chtíce svá hrdla zachovati, utekli. Příčinu takového pozdvižení býti praví, že jsou oni inquisití mezi nimi drželi a jedné paní, kterážto umřela, zvoniti ani ji tu při kostele pochovati nedali. Cernit Deus omnia vindex. (Fol. 387.)

15. čce. Léta páně 1591 vokolo 16. hodin vo poledni udeřil hrom do kolleje Rečkovic v tu stranu k vápnici staroměstské, na svisle krovu cihelného a polovici cihel dolův srazil, tři krokve roztřískal, ale nezapálil. (Fol. 387.)

18. čce. Léta páně 1591 stala se neslejchaná věc v Novém Městě Pražském, ten čtvrtek po Rozeslání 12 apoštolův Páně, 18 Julii, že nějakej Jakob Paul Knap z města Pirn, nedaleko od Drážďan, žádal noclehu v domě Tomáše Koníka jinak u Mašků na dláždění, kterejžto když mu dopřáno bylo, v noci před pátou hodinou vstal a tloukl na komoru, kde hospodář se dvěma svýma dcerama ležel, žádaje, aby vstal a vodevřel mu domovní dveře, že chce ven z domu vyjíti a když hospodář domu vstal, votvíraje komoru, v tom po tmě uhodí ho teletnicí sekerou v hlavu, až se pomotá, vskočí do komory, maje provaz vlášennej a nůž velikej a sekeru, chtěje jej zabiti a pobera mu peníze pryč utéci, toť s pomocí boží Tomáš Koník se jeho zmocní a sváže mu ruce

*) dole vypsáno.

a ku právu jej dal, kterýž sa útrpným právem tázán, ke všemu se jest přiznal, pročež v sobotu 20 Julii jest kleštěmi trhán a naposledy do kola vpleten. (Fol. 391.)

18. čce Léta 1591 umřel Jakobus Handl, vznešený musicus, pochován u sv. Jana v kostele konec mostu v Starém Městě Pražském. (Fol. 391.)

24. čce. Léta páně 1591 toho dne, jenž jest byl vigilia předcházející svatého Jakuba, umřela paní Anna, pozůstala vdova po dobré paměti panu Václavovi Nedvídkovi, měštěnínu Starého Města Pražského, žena stará, pochovaná v hrobě manžela svého. (Fol. 400.)

7. srp. umřel v domě svém, kdež bydlel v Andělský zahradě, p. Vilém starší Malovec z Malovic, někdy místopísař království Českého, potom i colmistr. Pochován jest v kostele svatého Jindřicha v Novém Městě Pražském. (Fol. 420)

16. září umřel Jan Čejek, jinak Libocký z Libé hory, řemesla ševcovského, měštěnín Starého Města Pražského, jsa stáři věku svého v devadesáti letech, pochován v Betlémě v kostele. (Fol. 486.)

19. září. toho dne po samý 16. hodině zakládali grunty a roury aneb kašny na rynku St. M. P. (Fol 491.)

25. září. toho dne umřel v Drážďanech Christianus, kníže a kurfirst saský v Drážďanech, Augusta kurfirsta saského syn, pochován v Freiberce, živ byl a panoval po otci svém od léta 1586 21. Martii až do léta 1591, 25. Sept. Jacturam ostendet dies. (Fol. 500)

29. září na den sv. Michala archangela umřel Simeon Kamaryth z Rovin v hodin 18., měštěnín a senator N. M. P. pochován v kostele sv. Jindřicha. (Fol. 508.)

21. list. toho dne hodiny při kostele svatého Kříže v St. M. P., souce nově postaveny, bíti počaly. (Fol. 583.)

23. pros. toho dne z poručení císaře Rudolfa II. vytažen zvon veliký na starou věž při kostele svatého Víta na hradě Pražským, kterýž před tím na dřevěné věži při kostele Všech Svatých zůstával, a to mezi hodinou dvacátou. Váží dvě stě třidceti a jeden centnýřův a srdce při něm váží půl desáta centnýře. (Fol. 625.)

1592. 31. květ. vokolo 17 hodin usnul v Pánu Krystu Václav Fabricius jinak Srnovec z Varvažova, měštěnín a prokurator vznešený. (F. 296.)

31. srp. mezi XI. a XII. hodinou na půl orloje umřel vysoce urozený pán pan Vilém z Rožmberka v domě svém na hradě pražském, tovaryš zlatého beránka a nejvyšší purghrabě pražský, vlastní bratr pana Petra Voka z Rožmberka; narodil se léta páně 1537, 30. dne měsíce března, a tak živ byl let 57 pět měsícův a jeden den. (Fol. 459.)

16. září ráno umřel Petr z Lindy, probošt kostela hradu pražského. (Fol. 486.)

20. říj. ženil se Jakub Kozel z Peclinovce, pojímaje za manželku Dorotu, dceru Matouše Blovského, měštěnína St. M. P. (Fol. 542.)

21. říj. umřel Jan Polius Šotnovský z Závořic. Pochován u sv. Štěpána Velikého v N. M. P. (Fol. 543.)

26. říj. toho dne od velikého vání větru upadl štít, na němž hodiny aneb compast [sic] sluneční na kostelu svatého Víta na hradu Pražském proti poledni, léta 1562 vymalovány byly, okolo devíti hodin ráno na půl orloji.

A téhož dne slavně pochován pan Vilém z Rožmberka, nešen od sv. Jiří z hradu Pražského až k s. Tomáši na Malou Stranu a odtud na zejtří v úterý vezen na Krumlov. Byli vedeni tři koně v černým aksamitu zašití a čtvrtý suknem, čtyři pěkní praporce, svěc žlutých, červených a zelených bylo do pěti set; kterejž před tím umřel téhož léta 3 Septembr. (sic) (Fol. 548.)

21. list. Václav Krocín z Drahobejle, tehdáž primas St. M. P. dal o své ujmě bez povolení pánův radních na stavení pod kaplou rathouzskou (kdež v nově založiti poručil místo pro ponocný) mouřenína vytesaného z kamene tím spůsobem k sloupu kamennému, jako by jest k pranéři přivázán byl, držícího v levé ruce štít s erbem jeho, kterýžto erb jest dlouho netrval, než do 30. dne téhož Novembris měsíce, tak že s velikým posměchem svým musil

jej dáti zase nočním časem zamazati a na místo jeho spůsob pavézy okrouhlé sformovati. (Fol. 582.)

12. pros. Zdeněk Berka z Dubé a z Lipého, tehdáž probošt litoměřický za arcibiskupa pražského volen a vyhlášen toho dne. Po smrti Martina Mohelnického, arcibiskupa, stolice arcibiskupská prázdna byla od léta 1590 až do léta 1592. (Fol. 611.)

13. pros. pochován v kostele u Božího Těla v N. M. P. Marek z Lidiova, JMC rada při appellacích za dvadceti sedm let pořád, umřel před tím 11. dne prasince v domě svém naproti Pisaný lázni. (F. 613.)

1593. 30. květ. umřel v domě svém v St. M. P. v osadě sv. Jiljí ležícím Jan Sladký z Peclinovce, písař při berni na hradě Pražském od léta páně 1552 až do smrti. Pochován v kostele sv. Jiljí. (Fol. 296.)

26. čna. přiběhl kurýr z Vídně s tou novinou, že pan hrabě z Serenu a p. Melichar z Rederu, pan z Egenberka, 24. dne toho měsíce, přitáhše v počtu do šesti tisíc lidu od obležení zámku Siseku v charvatské zemi Turky odehnali a jichž do šestnácti tisíc nětco mečem a něco v vodě a řece Sau řečené stopili, lid křesťanský od obležení vysvobodili, munici a velikých kusů střelby polní do 7, i jiných věcí, též 200 koní hlavních odňali, z kteréhožto vítězství jsouce radostni křesťané, slavné Te Deum laudamus na hradě Pražském, v kostele sv. Víta v přítomnosti JMC. a arciknížete Arnošta i jiných znamenitých legatův a pánův, na polních 24 trub, vlaské bubny, varhany, cantorii císařskou den svatých apoštolův Petra a Pavla drželi, z čehož Pánu Bohu buď věčná na věky vzdávána. (Fol. 351.)

13. list. umřel Jan Zeyda z Hornsegku, měštěnín St. M. P. člověk upřímný, pochován u sv. Michala v témž městě. (Fol. 573.)

14. list. umřel Matěj Lech, mydlář, v osadě sv. Kříže Velikého v St. M. P. usedlý, pochován při témž kostele. (Fol. 576.)

1594. 21. ún. umřel v Nydrlandě v městě Brüsle Arnošt, arciknížě rakouské a gubernator Philippa II. krále hispanského, vyplniv nezouplna let věku svého 42, neb se narodil 1553, 15. Aug. (Fol. 101.)

15. dub. Jiří z Lobkovic, někdy hofmistr království českého na poručení JMC. do vězení na zámek Ličkov jedním dnem jízdy dovezen. Provázeli ho Pražané na 36 koních a 36 střelců pěších, nad nimiž správčím byl od pánův komoratorův nařízený Petr Hostakovský z Arklébic. (Fol. 211.)

5. kv. (Jan Zákostelský z Bilejova) umřel v Praze leta 1594, 5. dne maje v noci po IV. hodině. Živ byl 40 let. (Fol. 62.)

29. září na den sv. Michala archangela město Ráb v Uhřích podán Synan baši (kterýž od císaře tureckého s velikým lidem pro dobytí jeho vyslán byl) od Ferdinanda hraběte z Hardeku.

1595. 15. čna. Ferdinand z Hardeku, polní maršálek od JMC. leta 94 nad lidem pod Vostřehomem volený, toho dne v Vídni od soudu polního na smrt odsouzený k meči, sťat a pravá ruka dlátem mu uťata. Příčina jeho smrti byla, že jest Ráb pevnost Turkům vzdal a nenáležitě a zrádcovsky se choval. (Fol. 327.)

28. čce. v noci dobyl se Eliáš Polák, žid, (kterejž na soudu zemském slavném větším za falešníka k hranici odsouzen byl) z Daliborky, sa před tím zmučen, utekl s ním jeden katův pacholek, kterej mu z vězení pomohl. (Fol. 407.)

4. srp. umřel v Praze na N. M. Vít Oftalmius z Oskořína, primas N. M. P. Pochován u sv. Martina na Krchově. (Fol. 416.)

2. září. Ostřehom zámek a města dvě v Uhřích dobyta od lidu císaře Rudolfa II. Zůstával pod mocí tureckou 52 léta. (Fol. 464.)

1596. 28. led. umřel v Indii occidentalní Františkus Drako na ouplavici, když se po druhy vypravil se 27 navemi a 2300 soldaty k vybojování některých Indianských ostrovův v létu Páně 1595 20. Aug. (Fol. 51.)

4. ún. v neděli po Hromnici Zigmund Batory, kníže Sedmihradské přijel slavně do Měst Pražských naschvále k Rudolfovi II. císaři Římskému. (Fol. 65.)

17. kv. na den sv. Žoffie přišli do prahy nějací Engelandeři, kteří rozličné hry aneb komedie na dovolení pánů staroměstských, v domě řečeném

od starodávna »u vozův« vedle »stříbrné růže« provozovali, kdež se množství lidu scházívalo na divadlo. V tom nenadále pobořila se pavlač na níž množství lidu dívajícího se bylo shromáždilo a mnoho lidu ta zřícenina potloukla, zranila; od takového pádu dva dobří lidé do smrti stlučeni. (Fol. 265.)

1597. 25. ún. po sv. Matěji umřel Jiřík starší z Sudetu, medicinae doktor a professor v akademii pražské před tím. Pochován v Bethlémě v St. M. P.

5. září zmordováno od zběři pražské z Ballounův, kteří s 8 praporci táhli do Uher proti Turku, osmnácte osob a jedna žena jejich těhotná, protože někteří z jejich officirův outok učinili na vartu novoměstskou, na Koňském trhu pro obhájení města nařízenou; zabity při tom z lidu obecného čtyry osoby a mezi nimi Pavel Pachovskej a pět jiných zraněno. Těla jejich mrtvá na devatenacterých marách nešena jsou ku pohřbení k svatému Jakubu. (Fol. 468.)

1598. 12 bř. připadla veliká voda u Prahy skrze město židovské valem se hnala branou k sv. Duchu, tak že by kolo mlejnské mohlo se hnáti. Takové povodně veliké nepamatuje paměť lidská ode sta let, jakých jest škod lidem na stavení, dříví i jinak zdělala, týmiž se vypraviti nemůže. (Fol. 142.)

13. září umřel v klášteře Escurial řečeném sedm mil od Madridu v Hišpanii ležícím Philippus II. král hišpanský, živ byl 71 let a 4 měsíce. Před smrtí svou, dávaje instrukcí synu svému Filippovi III. vyznal, že za živobytí svého prohrál přes 5564 milliony dukátův, jakž o tom kronika Nydrlandská Emanuelis de Meteren, na léto 1578. fol. 143. psaná ukazuje. (Fol. 481.)

1599. 18. říj umřel v domě svém urozený, vysoce osvícený a dalece rozhlášený muž, autor tohoto kalendáře, M. Daniel Adam z Veleslavína, živ byl 53 léta, nebo se narodil léta 1546 30. Aug. (F. 539.) (Příště dále.)

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

A. B. Černý.

Karlův most, památka uměleckým významem známá všemu vzdělanému světu, nám pak nad jiné milá i pohnutou minulostí svou, jako vše jiné doznal mnohé změny. Věky přehnaly se přes tuto památku naši; dravá voda i běs války několikrát a těžce dotekl se jí. Různými příhodami byl změněn ráz mostu — i chceme pověděti, kterak jevil se obraz jeho téměř před dvěma sty léty, začátkem XVIII. století.

Knihtiskař Jáchym Jan Kamenický v Praze vydal r. 1716 knížku nevelkou, ale obsažnou i zajímavou s titulem: »Eigentlicher Entwurf und Vorbildung der vortrefflichen, kostbahren und weltberühmten Prager Brucken sambt deren darauff postirten Statuen, wie sie heutiges Tages das Ansehen hat.« (278 stran, 4 listy věnování a předml., 31 mědirytina.)

Z titulu i obsahu knihy jest zřejma nejen veliká láska auktorova k mostu, jejž čítá ku divům světa, ale i vzácná píle, se kterouž pracoval na díle svém. Našemu pojednání byly za podklad obrázky soch a sousoší ze spisu prve jmenovaného; porovnáváme-li je se skutečností shledáváme mnohé rozdíly. Měli jsme i na zřeteli, že jedině v díle Kamenického jeví se Karlův most s veškerou výzdobou uměleckou ještě jako neporušený celek, jehož tvářnost

později různými příčinami se změnila. Veškera naše vyobrazení jsou vzata z knihy Kamenického. O Karlově mostě bylo psáno již s dostatek; ale popisy jsou z valné většiny v dílech jednak již vzácných, jednak nedostupných širším vrstvám, i předesíláme stručné dějiny mostu přičiňujíce i zprávy o umělcích, jichž pracemi nabyl znamenité ceny. — Umělecká beseda v Praze pojala úmysl jistě chvalitebný, chystajíc se vydati za čas o Karlově mostě dílo obšírné, jakého zasluhuje vzácná památka; upozorňujeme, že z této příčiny jest náš článek v ě d o m ě neúplný.

* * *

Za starých dob bývaly u nás mosty jen dřevěné; takovými byly v dávné minulosti sepjaty i oba pražské břehy. První most postavil [1]) prý Mnata r. 795, nový most, větší, zbudoval prý Oldřich r. 1008. První o mostě zmiňuje se Kosmas [2]) pravě, že o povodních dosahovala voda až k podlaze, ale r. 1118 byla u výši 10 loket nad mostem. Judita, manželka Vladislava II., ve třech letech mezi r. 1153—1167 postavila [3]) most nový, kamenný, kterýž vzbuzoval nemalý obdiv; z kamene byly jen pilíře a několik oblouků při obou březích, neboť doba tří let nikterak nedostačovala na provedení stavby cele z kamene. Královna však sotva měla na věci účast; je-li jí přece stavba připisována, dálo se tak z úcty k panujícímu rodu, i proto, že král Vladislav tehdy meškal na vojně ve Vlaších. R. 1272 pobořil [4]) se most uprostřed, aniž známo příčiny; snad povodní. Za veliké povodně v noci 3. února 1342 byl most ledovými krami pobořen zle tak,[5]) že zbyla sotva čtvrtina, ač i ta silně poškozená. Most Juditin nestál tam, kde nynější; vycházel u vrat malostranské věže mostecké a končil u bývalého špitálu křižovnického (nyní kláštera), kde ještě lze spatřiti zbytek oblouku mostního, na němž stojí západní risalit kláštera, prý zbytek staré mostecké věže.

Slavné paměti Karel IV. přihlédaje k stálé nedostatečnosti a špatnému stavu mostu rozhodl se postaviti v místě nynějším most nový, důkladný, všecek z kvádrů; sám pak 9. července 1357 o $^3/_4$ na 6 h. večer [6]) položil k němu za veliké slávy základní kámen na straně staroměstské. Při obou březích vztýčil věže mohutné a ozdobné tak, aby — jak praví starší zprávy — nebylo jim rovných v světě křesťanském. Stavbu mostu i věží svěřil Karel mistru Petru Parléři, kterýž dbal [7]) nejen užitku, ale i krásy mostu.

---

[1]) Hammerschmid, Prodromus gloriae prag. (r. 1773) 590.
[2]) Tomek, Dějepis m. Prahy I. 28.
[3]) Tamže; Hammerschmid udává jen r. 1171.
[4]) Tomek, I. 258.
[5]) Tamže, 580.
[6]) Pr. Lupáč z Hlavačova, Rerum boh. ephemeris (r. 1584).
[7]) Chytil, Petr Parléř a mistři gmündští, 18.

Karlův kamenný most v praze r. 1716.

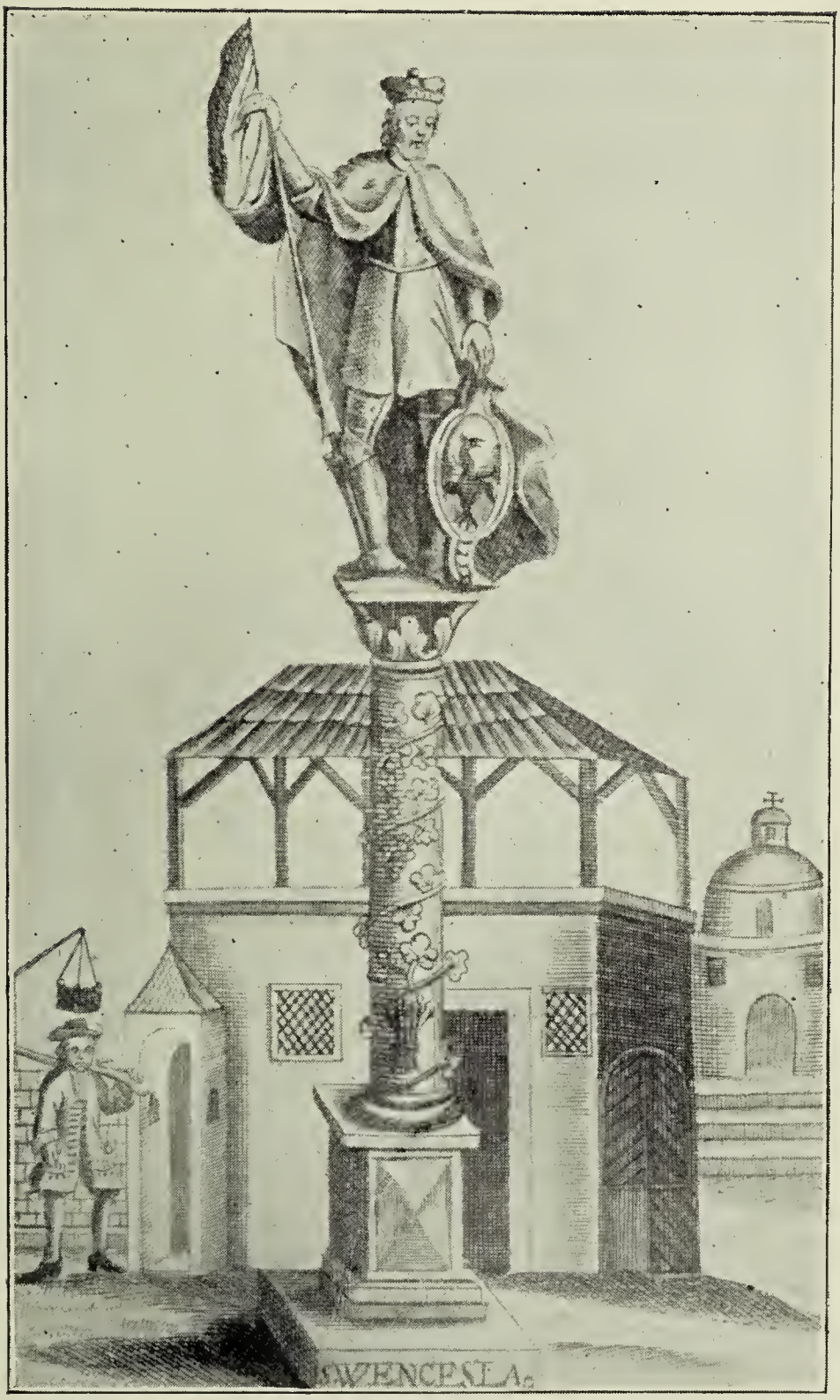

Tab. II. obr. 1. SLOUP SV. VÁCLAVA.

Tab. II. obr. 2. SV. BERNARD.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. III. obr. 1. SV. TOMÁŠ AKV. a SV. DOMINIK.

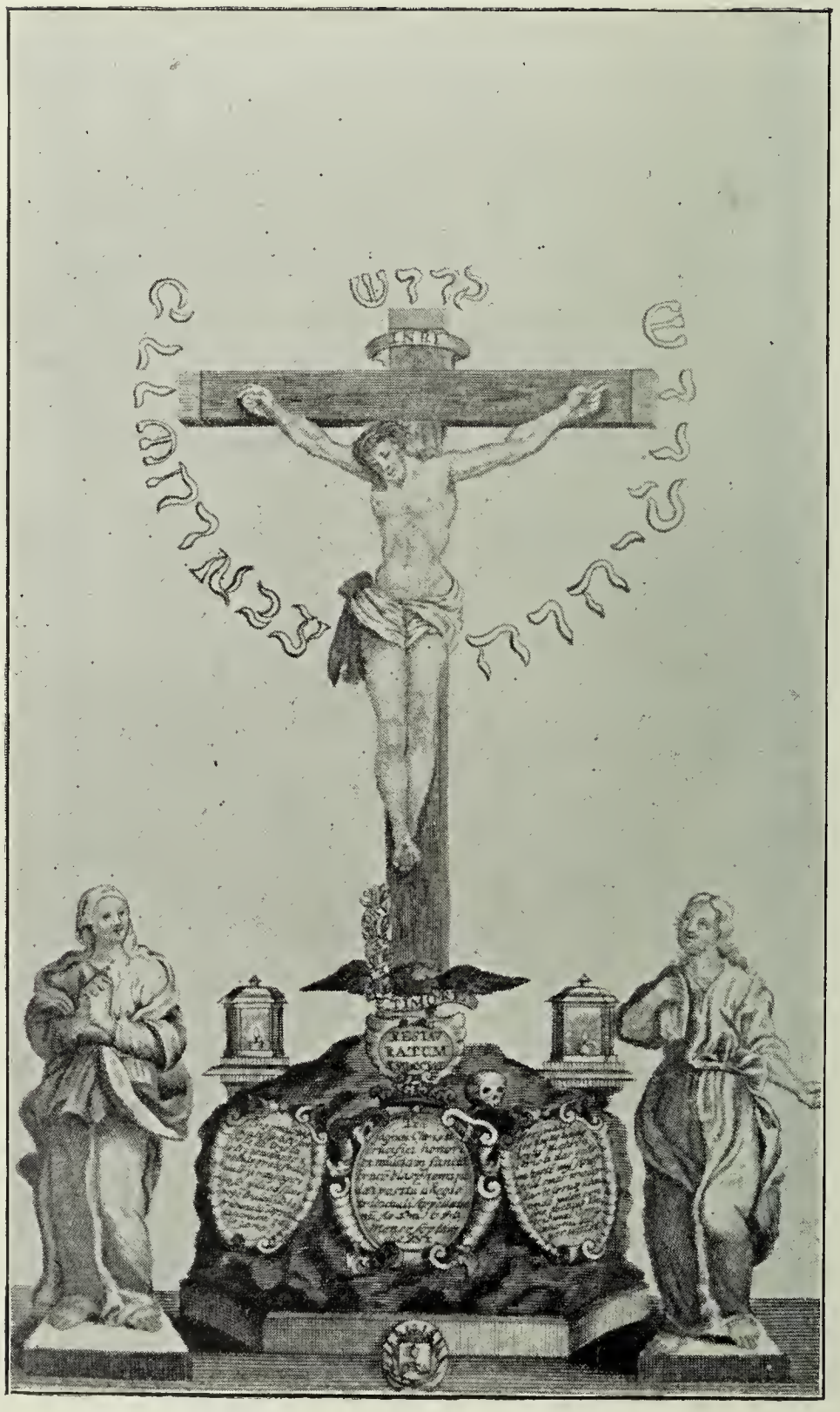

Tab. III. obr. 2. KŘÍŽ SE SPASITELEM.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. IV. obr. 1. SV. ANNA.

Tab. IV. obr. 2. SV. IGNÁC z LOYOLY.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. V. obr. 1. SV. JAN KŘTITEL.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. V. obr. 2. SV. NORBERT.

Tab. VI. obr. 1. Jižní strana kostela sv. Vavřince ve Vys. Mýtě.

Kreslil Vrat. Votrubec.

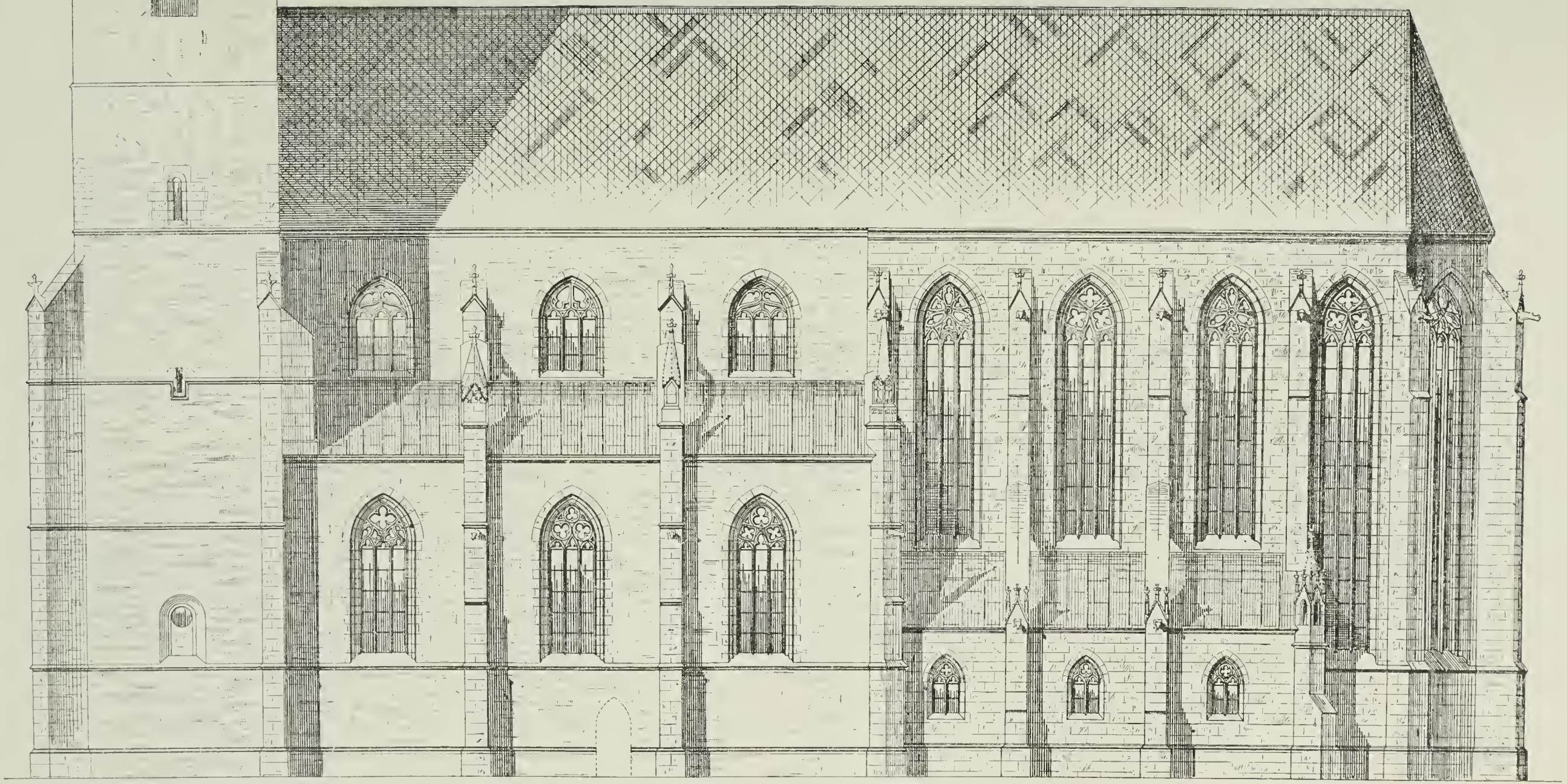

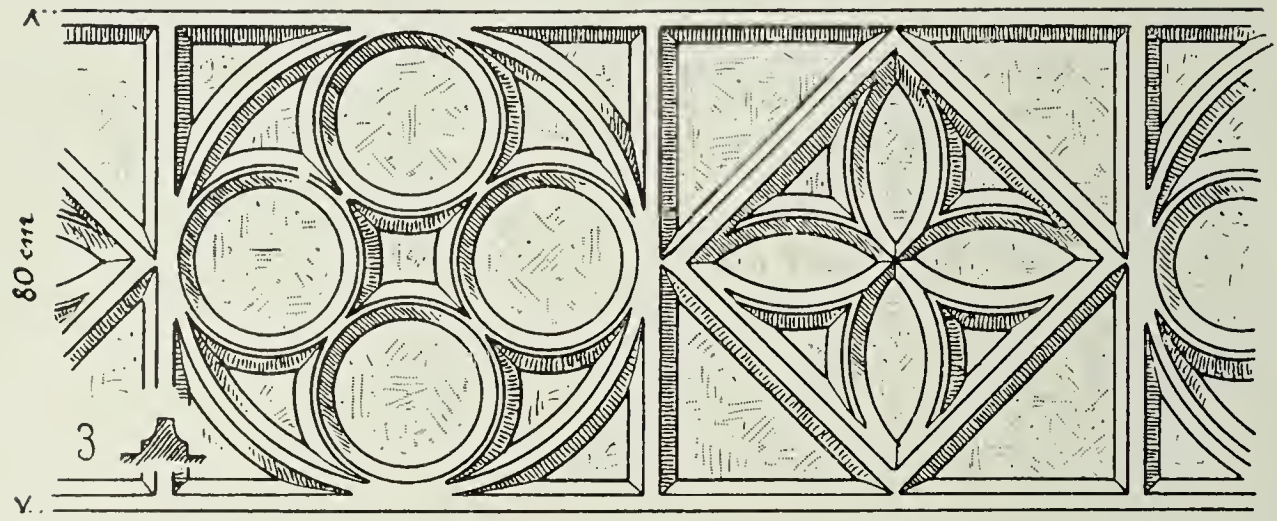

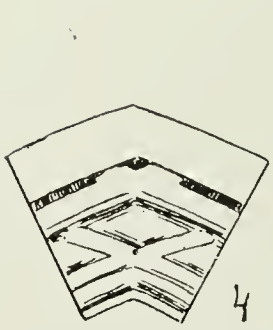

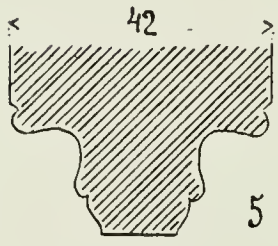

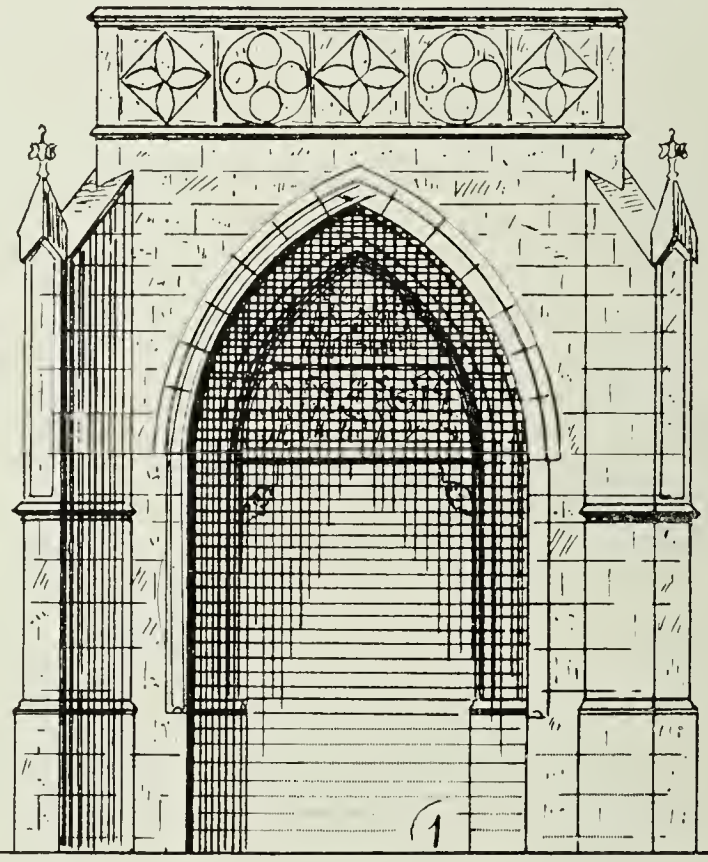

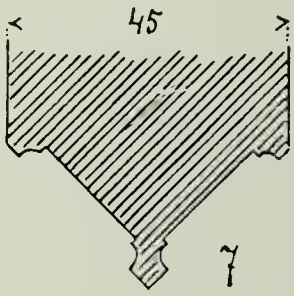

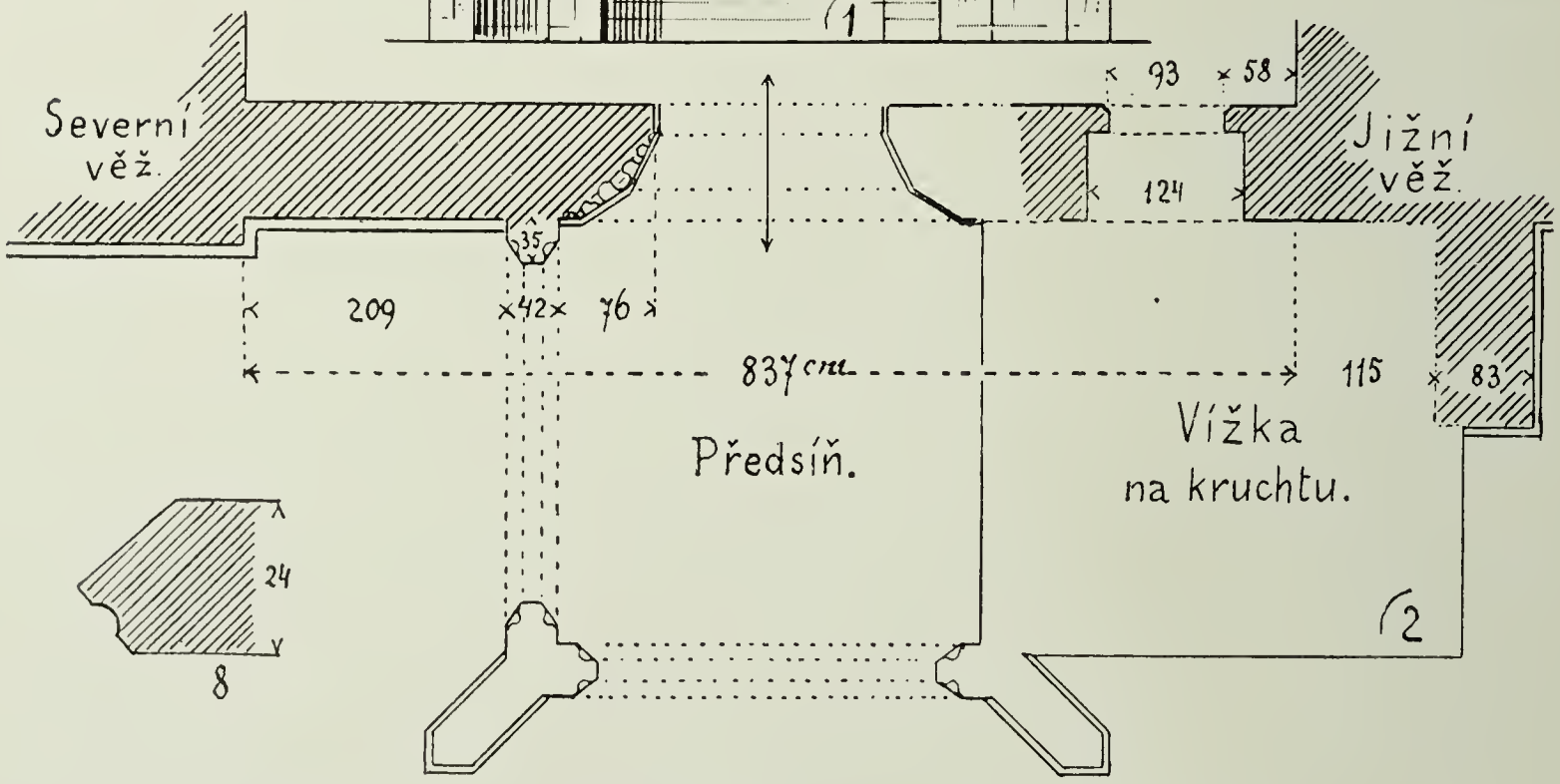

Tab. VI. obr. 2. Kostel sv. Vavřince ve Vys. Mýtě.

Rekonstrukce předsíně u záp. portálu (1) na základě půdorysu (2) a objevených zbytků, jako: balustrády (3), záklenku (4) a profilu (5) arkády, žebra (6), opěráku (7), římsy (8) a zachovalé při kostele severní předsíně.

Kreslil Vrat. Votrubec.

Povodní r. 1367 byl na několika místech protržen [8]) zatímní most dřevěný (Juditin), na novém pak sbořen jeden pilíř.

Stavba trvala za dlouhá léta; jest známo, že Parléř řídil ji též r. 1386, ale ještě r. 1406 bylo jednáno o některých platech na dílo, jež té doby bylo již způsobilo k dopravě; také mýto bylo již vybíráno [9]) v domku při straně staroměstské.

Nová pohroma stihla [10]) most 21. července 1432 v noci z pondělí na úterek, kdy, byv v některých obloucích ucpán povodní strženými chalupami, dřívím, senem a obilím, roztrhl se na tři kusy.

Obnova, ač jen nejnutnější, připadla Starému městu; větší oprava, byť zatímní, stala se za krále Jiřího, a teprve za krále Vladislava byla provedena oprava řádná. K opravám, jež potrvaly 12 let, bylo přikročeno snad r. 1491; poslední oblouk byl [11]) dostavěn r. 1502 a všecka práce ukončena 22. června 1503. Daniel Adam z Veleslavína uvádí [12]) podle Hájka: »Léta 1503 ve čtvrtek před sv. Janem okolo hodiny 16. most Pražský, kamenný, přes Vltavu, aneb poslední jeho sklep, dostaven a dokonán. Císař Karel IV. založil jej a začal stavěti léta 1358. Tak se na něm stavělo 145 let.«

Ale D. Adam z Veleslavína praví, že podle jiné zprávy byl [13]) most dostavěn 27. srpna 1502 v 19. hodinu. Podle výkladu Emlerova [14]) lze věc vysvětliti si tak, že r. 1502 byl doklenut poslední oblouk, všecka stavba pak dokonána r. 1503. Není lze domnívati se, že by stavba mostu vskutku trvala po 145 let; most byl od svého založení až do úplného dokončení několikrát poškozen, opravy pak vlekly se po řadu let. Jest pravdě podobno, že r. 1503 byl most spraven a úplně hotov. —

Karel IV. nedočkal se dokončení díla, jež si velmi oblíbil. Dne 11. prosince 1378 bral se jeho pohřeb průvodem z král. hradu Menším městem přes most na Nové město a Vyšehrad a po čtyrech dnech, kdy byla mrtvola vystavována v kostelích pražských, uložen 15. prosince 1378 do hrobky královské. Průvod bral se asi po novém mostě, jehož pilíře byly sice již hotovy, ne však klenby, jež zatím byly nahrazeny dřevěnými mostnicemi.

Na opravy a udržování prvotního dřevěného mostu bylo určeno clo [15]) na mostě, daně z osmi vsí a jakási daň z vinních šenků v Praze a v okolí. Král Václav I. svěřil [16]) tyto důchody špitálu křižovníků, jimž jako nejbližším sousedům bylo povinností pečovati o opravy a udržování mostu. Po povodni r. 1342 za vlády Jana Lucem-

---

[8]) Tomek, II. 57.
[9]) Tamže, 132.
[10]) Scriptores rerum boh. III. 85.
[11]) Tamže, 85.
[12]) Kalendář historický (1590) 342.
[13]) Totéž datum uvádějí i Scriptores III. 261.
[14]) Památky archaeol. VIII. 209.
[15]) Tomek, I. 29.
[16]) Tamže, 458.

burského nařídil[17]) markrabě Karel, aby křižovníci svým nákladem opravovali most dotud, dokud by nebyl k potřebě. Byl zbudován zatímný most dřevěný a r. 1348 bylo[18]) nařízeno vybírati na něm mýto k užitku mostu kamenného. Byla zřízena i zvláštní pokladnice, od níž měli křižovníci klíč jeden, staroměstští občané dva. Ač křižovníkům bylo vyhrazeno[19]) u věcech mostu platné slovo, přece hlavní řízení bylo v rukou měšťanů, kteří vykonávali je svým úředníkem (mistrem mostu). Po smrti Václava IV. zmocnila se[20]) obec špitálu a tím i důchodů mostních; pak byl zřízen i zvláštní úřad mostecký, sestávající z jednoho nebo dvou konšelův a jednoho obecního (staršího), po r. 1448 pak ze dvou konšelův a dvou obecních, kteří měli k ruce písaře. Král Jiří ve sporu Nového města se Starým městem r. 1450 přisoudil les[21]) za Hlubočepy Staroměstským k užitku mostu. Důchod cla mostního stvrdil[22]) Jiří 22. ledna 1459 těmito slovy: »Ustavičně myslíme, kterakým obdarováním nejjasnější město Pražské poctili bychme, přišlo jest v mysl naší, aby bráním cla u mostu potěšeno bylo, v jehožto pěkném a znamenitém díle raduje se, aby také požitek měšec naplnil.«

První zmínka o členech úřadu mosteckého naskýtá se r. 1433; tehdy sestával z Vaňka od pěti korun, Otmara a Matěje Drdáka. Na stavbu mostu byly konány i sbírky po všem království. Mnohými a pěknými dary přispívali i občané pražští, z nichž sluší zmíniti se hlavně o Šimonu od bílého lva,[23]) který r. 1433 dům svůj »u vola« na ovocném trhu (nyní na rynečku č. 142) se vším, co k němu přísluší, přikázal na dílo mostu pražského; ale úředníci dům r. 1434 zase prodali.[24]) Janek, syn Ješka Pehma, k témuž cíli odkázal 15 kop gr. č., a t. d.

Výše cla mosteckého známa není; ale z účtů úředníků mosteckých[25]) za r. 1433—1467 jest zřejmo, že všecek příjem byl 11.709 kop 50 gr. (ročně průměrem 491 kop 34 gr.). Na konci r. 1467 zbývalo 84 kop 12 gr.

Povodní r. 1496 byl[26]) stržen jeden pilíř a oblouk u božích muk.

Za obležení Prahy Švédy r. 1648 uzavřel[27]) jesuita Jiří Plachý 26. července rychle bránu mosteckou na Starém městě a se studenty obsadil ostrov Střelecký (tehdy Nové Benátky), čímž zamezil nepříteli, útočícímu z Menšího města, přístup do Starého města.

(Příště dále.)

---

[17]) Tamže, II 131.
[18]) Tamže, II. 132.
[19]) Tamže, II. 354.
[20]) Tamže, VIII. 290.
[21]) Tamže, 234.
[22]) Winter, Kult. obraz II. 465.
[23]) Tamže, 478.
[24]) Tomek, VIII. 291.
[25]) Tamže, 342—343.
[26]) Scriptores III. 251.
[27]) Ekert, Posv. místa, I. 274.

Poznámky o kostele sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě.

Vratislav Votrubec.

Letos postoupil »Soupis památek historických a uměleckých v království českém«, který vydává Česká Akademie cís. Fr. Jos., k XVI. svazku: »Politický okres vysokomýtský.« Napsal Zdeněk Wirth. Celých 35 stránek a 2 zvláštní přílohy věnovány jsou tu děkanskému chrámu sv. Vavřince ve Vys. Mýtě. Při telegrafické takřka stručnosti slova možno si představiti, jak podrobný popis vzácné té památky stavitelské podán. Nevynecháno snad ničeho, co bylo autorovi dostupno. Přes to přičiňujeme následující poznámky, aby jimi památka kostela před nynější jeho opravou tím více byla osvětlena.

I. Poznámky k textu Soupisu.

Kostel sv. Vavřince ve Vys. Mýtě není jednotnou stavbou. Nejen vnějšek jeho, ale i ozdoba vnitra svědčí o tom, že kněžiště s přiléhající k němu sakristií a šnekem vyšlo z rukou jednoho stavitele, lodi pak s přiléhající předsíní severní a kaplí sv. Jana Křtitele měly stavitele jiného. O západním průčelí kostela nastalo teprvé jasno, kdy přišla na ně řada při nynější opravě. Bylo tak zpustlé, že musilo býti úplně zbouráno. A tu odkryta zajímavá vlastnost: zeď mezi věžemi na každou z nich jinak se připojovala. Že současně bylo na severní věži a mezivěží budováno, ukazovaly kromě souvislého spojení opukového t. zv. šmorce, které jsouce částí nárožních pískovců, se zdí mezivěžní se vázaly. Za to do jižní věže vybrány byly prohlubiny, kamž nové zdivo průčelí mělo zasahovati. Z tohoto nestejného spojení poznáno, že jižní věž jest starší, a jak další objevy potvrdily, že jest zbytkem prvotního kostela, budovaného na rozhraní 13. a 14. věku.

Tento prvotní kostel zničen byl požárem r. 1461. takže nynější podoba kostela vznikla koncem 15. a v první polovici 16. století. Nejpozději budováno na severní věži na nejvyšším patře, jehož ostění oken úplně se shodovalo s ostěním oken prvního patra na blízké zvonici, která v létech 1582—1585 musila býti postavena, jelikož severní věž, sotva byvši měděným krovem již renaissančním opatřena, počala se od kostela odkloňovati. Před nynější opravou bylo toto naklonění měřeno a obnášelo od podstřešní římsy 122 *cm.* Aby se předešlo pohromě z toho hrozící, sneseny byly zvony a umístěny v nové zvonici, kromě toho však opřena věž na severozápadním rohu mohutným šestibokým pilířem.

Že tento opěrák byl se zvonicí nejen v souvislosti příčinné, ale i časové, potvrdilo se r. 1894, kdy byl odbouráván. Jeho jádro opukové bylo obloženo na povrchu kvádry, které na straně do pilíře otočené byly profilovány. Skladbou jednotlivých těch profilů vznikl gotický pilíř, který oddělovał kdysi lodi. Na straně pa-

trně do hlavní lodi namířené měl za příporu polouválec o průměru 44 *cm.* Jak polouválec končil, zjištěno nalezenou v opěráku konsolou, která týž polouválec měla u spodu. Blíže konsoly uložen byl však i baldachýn, z čehož bylo zřejmo, že nalezené tu pilíře měly do hlavní lodi výklenky pro sochy svatých, jakž i nynější kostel jeví. Ba srovnáním starých těch pilířů lodních s nynějšími seznáno, že profilování jich jest sobě podobno, jenže u starších jest jednodušší.

Konsola z opěráku má však shodnou družku v konsole, která jest ve zvonici zasazena, kde kromě toho zazděny jsou i konsoly pocházející patrně z polygónu kněžiště.

O těchto zbytcích gotické plastiky možno bezpečně souditi, že náležely prvotnímu kostelu, jenž r. 1461 byl požárem zničen.

Jiným nalezištěm gotické plastiky byla přizdívka, která před opravou kryla západní průčelí a r. 1890 i s průčelím byla snášena. Jak se této přizdívky kostelu dostalo, o tom poučuje historie města. Veliký požár r. 1774 neušetřil ani kostela. Lid, důvěřuje v bezpečnost kostela, nahromadil v něm vynesený ze svých příbytků nábytek, jenž pak byl hojnou stravou dravému živlu a tak ke většímu zničení kostela jenom přispěl. Oprýskaly zdobné pískovce uvnitř, pádem krovu se severní věže proražena klenba v západním díle, jenž proto nejhůře vyšel z pohromy a také nejhůře byl spraven — přiložením přizdívky. Pod ní zachováno bylo až na naši dobu průčelní gotické okno, levé ostění portálu s přistavenou k němu arkádou předsíně, jakož i portálek na kruchtu. V samé přizdívce ve svrchních vrstvách nalezeny přehojné kameny z portálového oblouku a předsíně západní, pohromadě s oněmi zbytky tympanonu a konsol, jež v tomto Časopise, roč. VI. str. 172, byly nakresleny.

I tuto plastiku gotickou přičítá autor Soupisu prvotnímu kostelu; zajisté, že má pro to důvody a bylo by žádoucno, aby je v některém listě uvedl. Při tom však bude nutno vysvětliti, jak mohly se tyto zbytky plastiky octnouti ve společnosti kamenů, které sám autor k r. 1500 klade a tak druhému kostelu přičítá. S naší strany znova radíme k důkladnému vyšetření toho, jak zpracovány jsou lupeny, jež vinou se kolem mask portálových konsol a jak vytesány jsou podobné lupeny na konsolách v kapli sv. Jana Křt., kde i v paždí nalézá se maska, kterou třeba srovnati s maskami portálovými a hlavami tympanonu, zdaž totéž dláto na nich nepracovalo.

To jest také jediné, v čem pisatel těchto řádků s autorem Soupisu nemůže souhlasiti; jinak uznává veškeru jeho snahu, aby historie stavby kostela sv. Vavřince byla vyjasněna.

2. Poznámky k obrazům Soupisu.

Jako text možno nazvati skoro veskrze správným, tak právě jeho správnost připomene leckterou nesprávnost výkresu. Není vinou pisatelovou, že jeho výkres jižní strany kostelní nedostal se

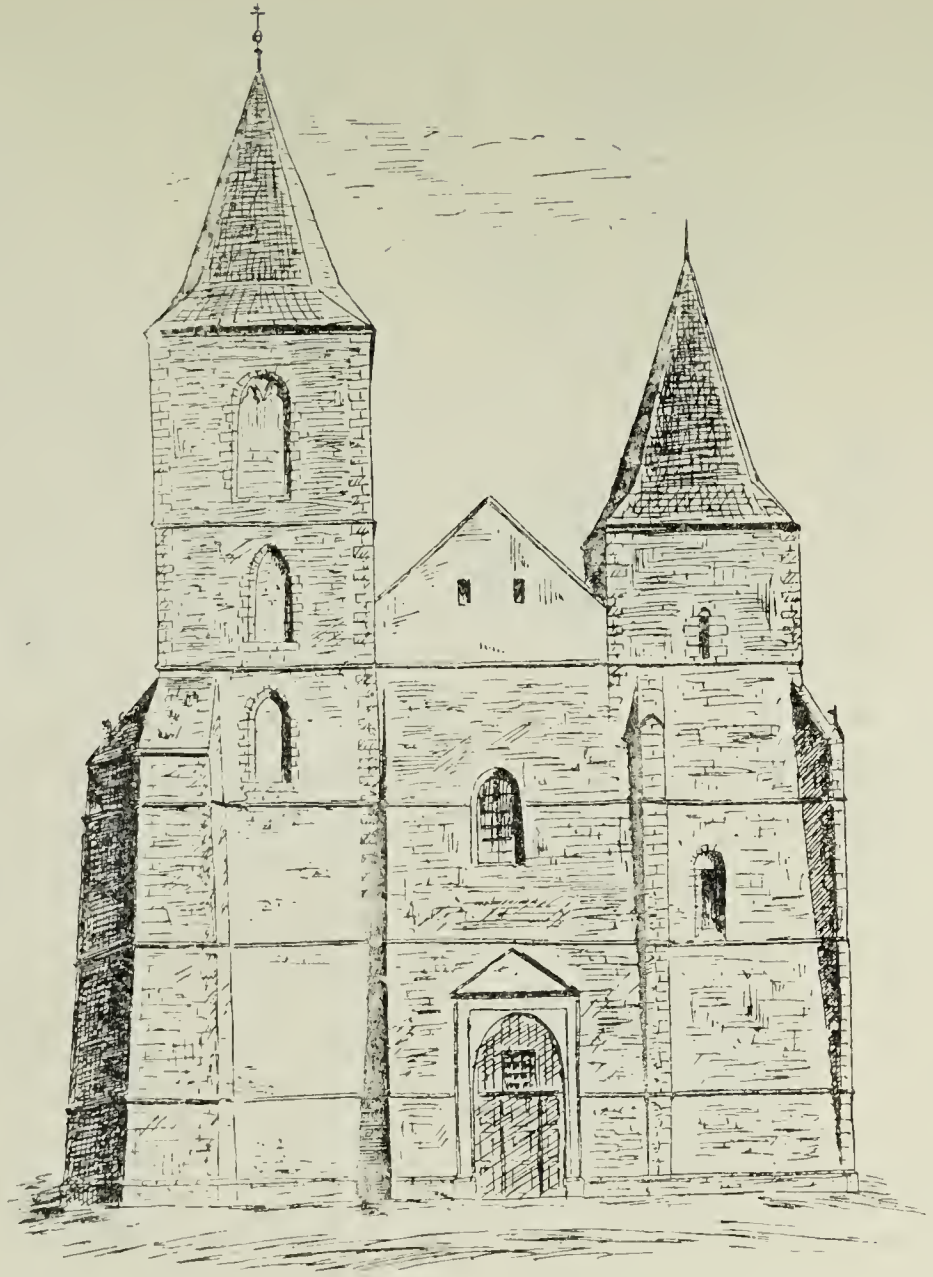

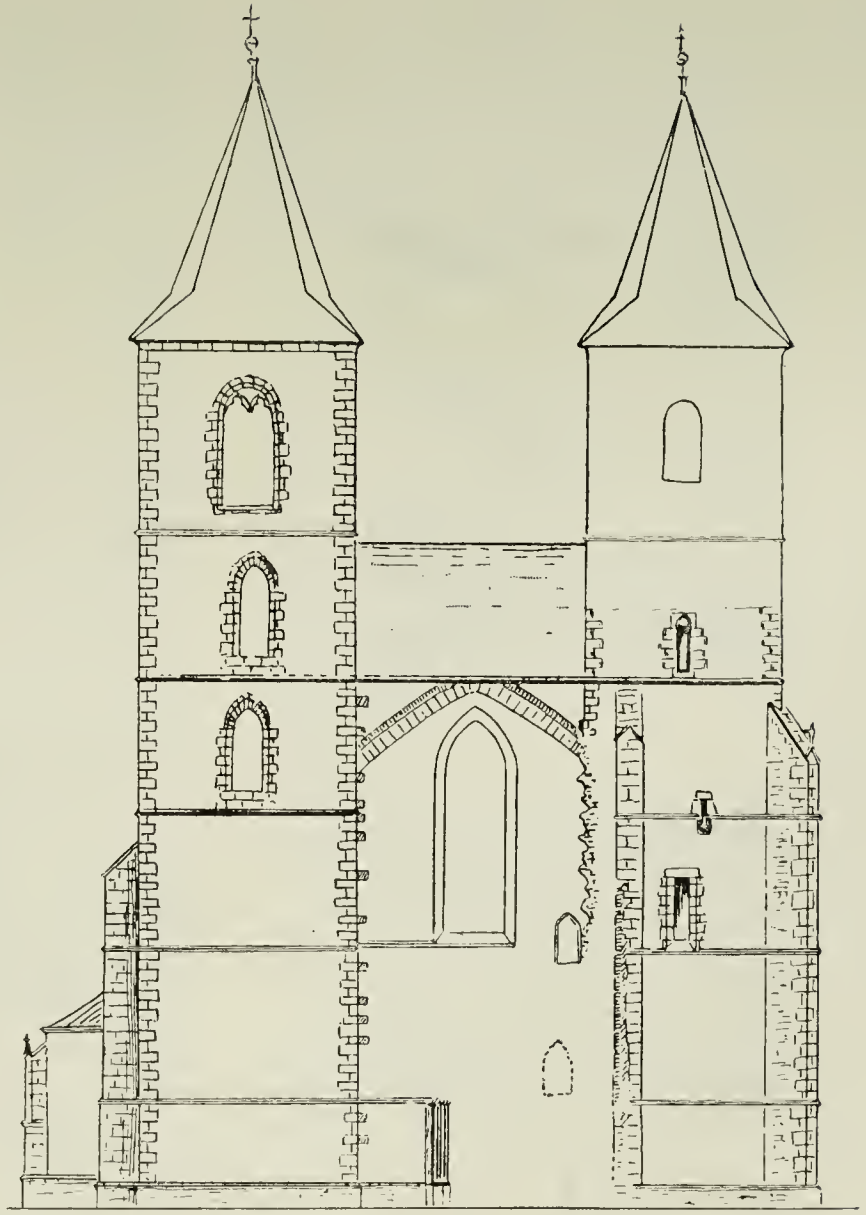

Kostel sv. Vavřince ve Vys. Mýtě

Obr. 1. Západní průčelí. Severní průčelí s pilířem přizděným v 16. stol., střed a jižní věž podepřeny přizdívkou po ohni r. 1774.

Obr. 2. Objevy na záp. průčelí r. 1890—94. Jižní věž co zbytek prvotního kostela, zbudovaného kolem r. 1300, mezivěží a věž severní budovány kolem r. 1500.

Kreslil Vrat. Votrubec.

autorovi Soupisu do rukou. Nyní po opravě kostela těžko snáší se material pro bývalý jeho vzhled. Proto umístěn jest v tomto časopise výkres této jižní strany (tab. VI. obr. 1.) z doby před opravou. Jen mansardová střecha nahrazena jednoduchou sedlovou. Přizdívka s jižní věže a jižní lodi jest odstraněna. Bývalé umístění jižního portálu jest vytečkováno. Nejdůležitější oprava však spočívá ve vzhledu sakristie. Autor Soupisu sice dobře popisuje opěráky její, ale výkres špatně tento výklad doprovází, poněvadž nad ústupkem zakreslena jest ještě římsa, jaká jen na opěráku nárožním pod vížkou se nalézá. Pak štíty, kterými opěráky končily, byly štíhlejší a u spodu svém měly chrliče. Opěráky kněžiště jsou v Soupise nad chrliči zakončeny jako římsou; tu zcela bezpečně mohly býti zakončeny štíty, poněvadž podle přisekání jich na šikmě daly se přesně sestrojiti. Na přiloženém výkresu jsou tyto štíty zakončeny křížovou kytkou, což dle štítů sakristie jest pro jich zakončení nejpřirozenější.

Co se týče kružeb v oknech kněžiště, povstalo v Soupise malé nedopatření tím, že od severní strany počínajíc střídají se dvoje kružby i na polygónu a souvisle s tím i na jižní straně, ač sám vložený obraz, totiž pohled do kněžiště s hlavním oltářem, opravuje aspoň pohled na kostel z východní strany.

Jinak jsou výkresy pečlivě provedeny. K úplnému dojmu kostela měl však býti přidán podélný aspoň řez, ač dlužno přiznati, že není tak nutný jako pohledy na vnějšek, poněvadž vnitřek doznal opravou nejméně změn.

3. Poznámky k našim obrázkům.

Poněvadž v Soupise kromě půdorysu není žádného obrázku, jenž by znázorňoval západní průčelí, jest tomuto průčelí zde věnován dvojí pohled. Na prvním naznačen (obr. 1.) nad čtvrtou římsou štít a jižní věž jeví se nižší, jak naznačeno v knize: Denkbuch über die Anwesenheit Ihrer k. k. Majestäten Franz des Ersten u. Caroline Auguste in Böhmen im J. 1833. Prag 1836.

Před nynější opravou však nebylo již štítu, takže mezivěží bylo zakončeno pouze čtvrtou římsou (obr. 2.), od které pak se počínala šikmá střecha, aby se připojila k mansardové střeše nad hlavní lodí, jak ukazuje obrázek druhý. Na tomto obrázku zakreslené nálezy dlužno srovnati s tou částí půdorysu, která se nalézá při rekonstrukci západní předsíně. Tam při severní věži nakreslen půdorys průčelí v přízemí, kdežto při jižní věži veden jest půdorys ve výši druhé římsy, aby možno bylo naznačiti portálek, který vedl na kruchtu ze schodové vížky. Tato vížka byla bezpečně přistavěna k opěráku jižní věže, jehož čelo jevilo se až do naší doby z části cihlami vyspravené. Co v půdorysu jest nevyčárkováno, nebylo vlastně nalezeno, ač při vztyčování lešení pro opravu přišlo se na základy předsíně, které však nebyly zevrubně obádány.

Rekonstrukce předsíně plyne samozřejmě z nálezů, jež (tab. VI. obr. 2.) shodují se se zachovalou severní předsíní a v číslech 3. až 8. dle původních kamenů jsou kresleny.

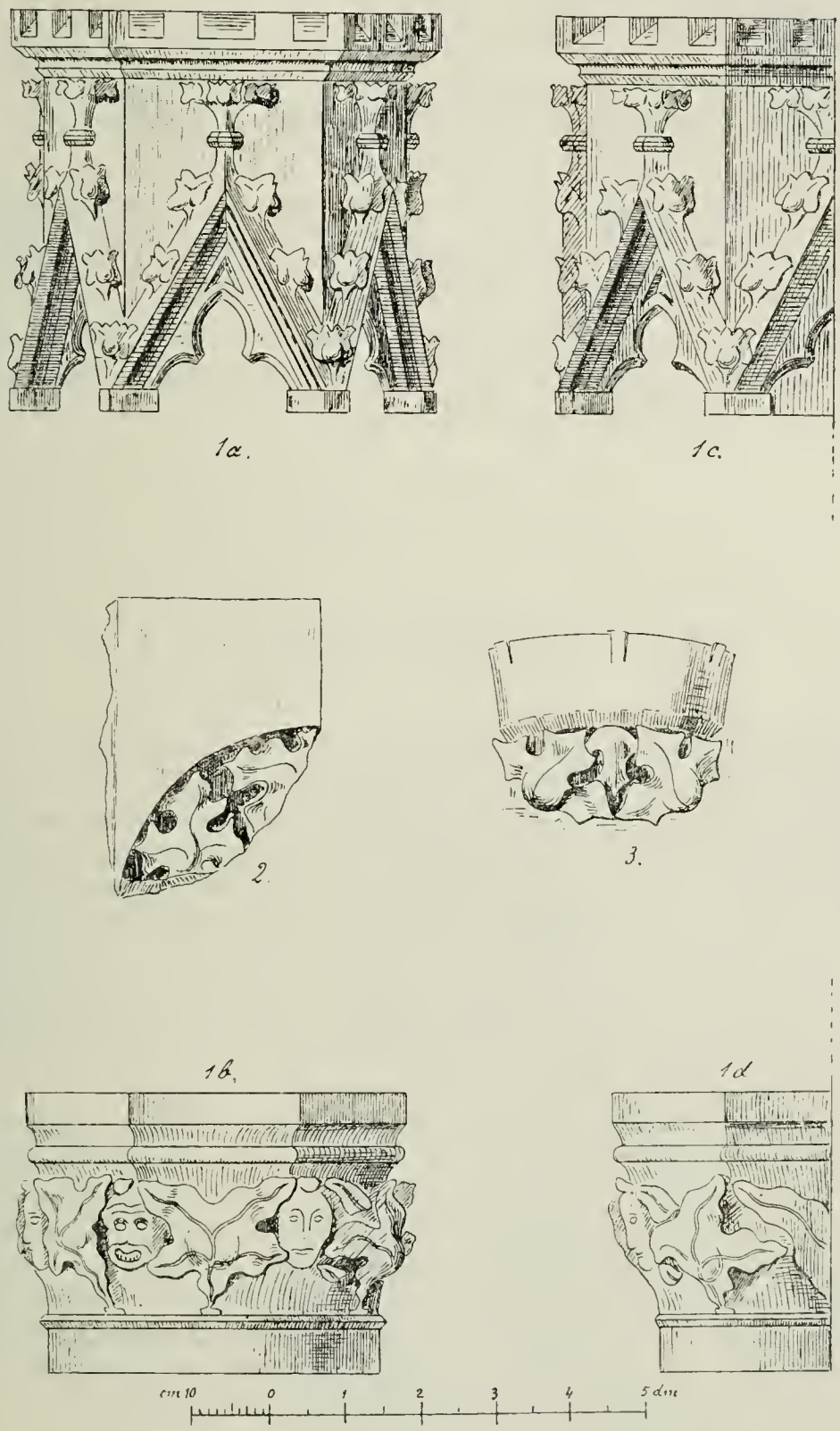

Obr. 3. Kostel sv. Vavřince ve Vys. Mýtě.

1. a, b, c, d: Baldachýn a konsola z předu a se strany, nalezené v opěráku severní věže. — *2.* Konsola portálu, nalezená v přizdívce záp. průčelí. — *3.* Konsola pod klenbovými žebry v kapli sv. Jana Křt.

Kreslil Vrat. Votrubec.

Výkresem baldachýnu a konsol má býti znázorněna jich příbuznost: zdaž totiž lupeny konsoly portálové bližší jsou lupenům pod klenbovými žebry v kapli sv. Jana Křtitele, či lupenům výklenkové konsoly.

* *
*

Na konec budiž pisateli dovoleno, aby se vrátil ke svému článku: »Kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě«, jejž r. 1892 uveřejnil ve výroční zprávě gymnasia vysokomýtského. Tam na samém začátku jest motto:

Zníť první předpis restaurační všady stejně: Na staré stavbě nahradiž pouze to novým, co jest zkaženo, ale vždy jen ve formě staré té části. Všechny přídatky a nové výmysly jsou zakázány. (Vyňato z Mádlovy knihy: Z Prahy a z Čech.)

To bylo kredo pisatelovo a proto nemohl napsati a také nenapsal slov, která na konci předmluvy vychvalují nedávno zesnulého c. k. konservátora, Fr. Schmoranze. Pisatel vážil si jeho jako člověka velice, ale litoval kostela vysokomýtského, že se mu dostalo takového oprávce, jenž historičnosti stavby nešetřil a vlastní výtvory kladl nad starobylý stav prvotní.

Literatura.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Josef Pekař. Praha, 1902. Roč. VIII., č. 1. a 2: Jos. Růžička: Spor o český hlas před volbou císaře Karla VII. v l. 1740—1742. — Max Dvořák: Poslední renaissance. — M. Vl. Jastrebov: Br. Jana Blahoslava spis O původu Jednoty bratrské a řádu v ní. — Jarosl. Bidlo: Studia byzantologická a Karla Krumbachera »Geschichte der byzant. Literatur«. — A. L. Krejčík: O zakládací listině kapitoly Litoměřické. — G. Friedrich: Ještě o zakl. listině kapitoly Litoměřické. — Fr. Táborský: Počátky novočeské poesie za vlivu klassicismu. — Jos. Truhlář: Paběrky z rukopisů Klementinských. — Jar. Čelakovský: Naučení p. Albrechta Rendla z Oušavy synům dané. — Jos. Kalousek: Zpráva o pamětech Frant. Vaváka Milčického — Referáty. Časopisy. Zprávy.

Československé letopisy musejní. Redaktor a vydavatel Václ. Vl. Jeníček. Čáslav, 1902. Roč. I., čís. 1.—4.: J. V. Želízko: Rudolf Virchow. (S podob.) — Fr. Kretz: O starobylosti slovácké keramiky. (S 1 obr.) — Kl. Čermák: Ústavy pro výměnu při musejích. — V. V. Jeníček: České archivy. — J. L. Červinka: Pěstování praehistor. archaeologie na Moravě. — J. Kopáč: Nebezpečí národopisu. — Fr. Dobiáš: Ze života moravských Kopaničárů. — L. Domečka: Frant. Tischer, archivář jindřichohradecký. (S podob.) — F. V. Peřinka: Slovo o organisaci městských archivů. — Jednak v textu, jednak ve zvláštní rubrice jsou otištěny zprávy o 17 museích, z nichž čtyry provázeny obrázky. — Po »Věstníku českoslov. museí a spolků musejních«, založeném Kl. Čermákem, nastupují »Českoslov. letopisy musejní«, redakcí a nákladem Václ. Vl. Jeníčka. Redaktor v pracovním svém programu zevrubně vykládá, že chce časopis věnovati hlavně museím a všemu, co jich se dotýká; širší kruhy chce obeznamovati s činností musejních spolků a tak kypřiti půdu pro naši práci. Dosavadním odborným listům »Letopisy« konkurovati nechtějí. Úmysl jistě dobrý i chvalitebná snaha o vážnou věc. »Letopisy« mají podle vytknutého programu podávati přehledy činnosti musejních spolků, tedy věcné výroční zprávy. Obrněn zkušeností, nabytou při sběru statistického materialu o museích a spolcích musejních, důvodně pochybuji, že »Letopisům« podaří se uskutečniti tužbu tak, jak by si přály. Odkazuji v té příčině ke zprávě v tomto čísle (str. 27). Některých korporací nikdo nevyburcuje ze spánku spravedlivých či z klidu olympického; někde zase pořádání naprosto zbytečných slavností zabraňuje práci vážné. Byl bych velmi

potěšen, kdyby má pochybnost byla v brzku zvrácena. — Obsah posavadních čísel »Letopisů« nasvědčuje důslednému dodržování programu; jak články, tak i ostatni zprávy jdou za vytknutým cílem. »Letopisy« vycházejí měsíčně mimo srpen; předplácí se na celý rok 6 K Vydávání tohoto listu na vlastní pěst považuji za dosti odvážno i nemohu než doporučiti museím a spolkům musejním, kterýmž »Letopisy« jsou věnovány, aby je nejen odebíraly, ale i — předplácely. *Černý.*

Věstník. Rozhledy histor., topogr., statist., národop. a školské po Poděbradsku a sousedních okresech. Red. Jan Hellich a Frant. Hrnčíř. Nymburk, 1902. Roč. V. č. 1.—7. — Dr. Jos. Linhart: Rod rytířů Linhartů z Neyenperku. — Stifter A.: Bošín, Sovenice a Mečíř. — Čečetka F. J.: Kulturní obrazy ze středního Polabí. — Hellich Jan: Mlýn Kravařský na Labi. — Týž: Paměti vsi Všechlap. — Týž: Dvůr Havlovský v Křečhoři. — Týž: Pekaři a starodávný trest koše v Poděbradech. — Sál F. L.: Z lidového léčení na Polabí. — Svoboda G. V.: Obnovení ouřadu purkmistrovského či sázení konšelů na rathouse kolínském v r. 1612 a 1613. — Hojsák J.: Petice kostelní. — Brzák Fr.: Majetek měšťana z konce XVII. stol. — Drobnosti. — Feuilleton. — Zprávy školské a jiné.

Časopis Moravského musea zemského. Red. Frant. J. Rypáček a Dr. Frant. Šujan. Roč. II. Brno 1902. Číslo 1.: In Lad. Červinka: Tři nálezy mincí ze XIII. stol na západní Moravě. — Jan Knies: Lumík a rozšíření jeho za doby diluviální na Moravě. — Frant. Lipka: Zámecké brány v okolí města Boskovic — Dr. Vil. Schram: Naše budova musejní. — Dr. J. V. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského. — L. Janáček: Některé lašské tance. — Zprávy. Literatura.

Časopis Matice moravské. Red. Frant. Kameníček. Brno. Roč. XXVI. Seš. 1.—3.: Fr. Bartoš a C Mašíček: Líšeň (Obrázky lidopisné). — Vincenc Prasek: »Augustin doktor« a Olomučané. — Boh. Navrátil: Glossy k dějinám moravského tisku. — Frant. Snopek: Lechnerovy dodatky k moravskému diplomatáři. — F. A. Slavík: Hnutí v lidu poddaném na Moravě r. 1680 a opatření proti němu. — Th. Antl: Příspěvky ku genealogii pánů z Žerotína. — J. U. Dr. K. V. Adámek: Ze selských bouří. — Adolf Kubeš: Manové býv. benediktinského kláštera Třebického. — Umělecké a vědecké zprávy. Literatura.

Časopis Vlast. spolku musejního v Olomouci. Olomouc. Roč. XIX., č. 1.: In. Lad. Červinka: Kostrový hrob u Slavkova a gallské starožitnosti na Moravě. (S 1 tab.). — Dr. M Remeš Propasť hranická. — J. V. Želízko: Diluvialní člověk u Krapiny v Chorvatsku. — Různé zprávy.

Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí. Roč. V.: Č. Kramoliš: Privilegia městečka Rožnova r. 1681 a 1751. — F. J. Černocký: Cech kožešnický v Meziříčí nad Bečvou. — Frant. Prostějovský: Křiváčkářství; Bělení mušelínu. — Pomník zbudovaný vojínům, pohřbeným u nádraží meziříčského r. 1805 a 1806. — J. Kuba: Seznam tratí soudního okresu Val. Meziříčí. — Příspěvek k článkům o »Původě a jméně Valachů«. — Vzpomínka na Fr. Pluskala Moravičanského. — Směs.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin. Roč. V., čís. 1.—3.: J. Kováľčík: Dzedzinky vo Spiši. — týž: Uhlar kupil svojho vlastneho kona. — J. Párička: Poklad Jánošíkov. — M. Búlyovský: Príslovia, porekadlá a úslovia z Turca a z Liptova. — Št. Krajčovič: L'udové zvyky a obyčaje. — Emil Kolenyi: Mená slovenských rodin. — J. B: Lovinobaňa. — S.: Museum v Stokholme. — týž: Posmešky. — Ludm. Markovičová: Hry našich detí. — A. Klimo: Povery z Jamníka. — Kožár: Rybarstvo na Slovensku. — Boh. Klimo: Paberky zo Zvolena. — Rozličnosti.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin. Roč VII., sv. 1.: L. A. Reuss: Rozvdenie etyma HVA. — týž: Miestne báje a skazky. — Jul. Botto: Z gemerskeho Hrona. — Alex. Kardoss: Príspevky k miestopisu Slovenska. — Drah. Kardossová-L Markovičová: Naše deti.— Dr. J. Petrikovich: Sto rokov z dejov uhorskeho umelectva 1800—1900. — J. Párička: Zvyky a obyčaje v Košťanov.

Lud. Organ Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina. Lvov, 1902. Roč. VIII., seš. 1.—2.: W. Windakiewiczowa: Ballady

Mickiewicza wśród ludu — B. Gustawicz: Lis mikita w bajce i wierzeniu ludowem wschodnich Azyatów. — Jan Witort Zamówienie od sądu. — L. Młynek: Zabawy sierskich pasterzy przed 20 laty. — Dr. Z. Jaworski: Pasterstwo w Tatrach polskich - T. Mleczko: Świat zmarłych. — M. Ketlicz: Lecznictwo ludowe — S. Udziela: Bajki i opowidania ludu krakowskiego — týž: Czy jest prawda na świecie. — L Magierowski: Kilka wierzeń ludowych. — týž: Bajky z okolicy Jaćmierza. — Dr. Z. D. Golińska: Badania nad alkaholizmem w zachodniej Galicyi. — Dr. A. Kalina: Jan Baudoin de Courtenay: Wskazówki dla zapisujących materyały gwarowe na obrzarze językowym polskim. — Wł. Jankowski: Pierwiastek ludowy w poezyi F. D. Kniažnina. — F. Kołowski: O ludności mieszkającej po prawym brzegu Wisły w ziemi krakowskiej. — Fr. Bujak: Przyczynek do kwestyi »Lachów« i »Górali«. — A. Siewiński: Legenda o zameczku w Bełzie. — J. Schnaider: Wśród mar. — St. Zalewski: Bajki i opowiadaniu zkolicy Krzeszowic. — Rozmanitosti. Posudky a zprávy.

Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva. Red. Dr. Ivan pl. Bojničić Kninski. Záhřeb, 1902. Roč. IV. č. 1. a 2. — Dr. L Jelić, Hrvatský ústav sv. Jeronyma v Římě. — Týž: Acta Hieronymiana, quibus periodus antiquior (1446—1497) historiae societatis et hospitii d. Hieronymi de Urbe illustratur. — Dr. Ch. Šegvić: Příspěvek k dějinám padělků v Dalmacii: Padělaná zakládací listina Castella Cambio u Splitu. — E. Laszowski: Příspěvek k dějinám výročních trhů v Hrvatsku a Slavonii. — Dr. Št Srkulj: O historickém kongressu 1900. — Dr. M. Wertner: Glossy ku dvěma hrv. listinám. Dr. J. Kršnjavi: Doslov k studiím o historii Salonitanské. — Dr. J. Bojničić: Listinné zprávy k dějinám o pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Vj. Klaić: K dějinám biskupů záhřebských v letech 1433 až 1466. — Různé zprávy. — Literatura.

Izvestja Musejskega društva za Kranjsko. Red. Anton Koblar. Roč. XI, Lublaň, 1901 — Dr. Fr. Kos: Zgodovinske črtice o kranjski deželi. — Týž: Prvi nastop Slovencev v zgodovini. — V. Steska: Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660 do l. 1718 — Radics: »Kraynska kroneka« p. Marka Pohlina. — J. Barlè: Kirurgična šola v Ljubljani. — Týž: Nekoliko podatkov za zgodovino belokranjskih župnij. — Týž: Ljubljanska škofija na tridentinskem zboru. — Týž: Še nekaj podatkov o prepiru med križniki v Beli Krajini in kapitulom zagrebškim. — Menší zprávy. — Literatura.

Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums. Red. A. Rzehak, C. Schirmeisen a J. Matzura. Brno, 1902. Sv. I., seš. 1. a 2.: Z obsahu vyjímáme: A. Rzehak: Pozoruhodná votivní nádoba. — H. Welzl: Brno koncem středověku. — A. Franz: Moravské truhlice cechovní. — Týž: Domácí oltářík.

Různé zprávy.

Vzpomínka na Ant. Schillera. Před členskou schůzí dne 17. července 1893 očekával mne v zákoutí předsíně bývalé spolkové místnosti naší na Staroměstském rynku (č. 33. n.) starší pán vlídných černých očí; představil se jako typograf Antonín Schiller a skorem ostýchavě projevil přání, že rád stal by se členem. Znal jsem Schillera již déle, ne osobně, ale podle jeho činnosti; proto s netajenou radostí přijal jsem jej za člena spoléhaje, že působnost svou přenese i do Společnosti. Nebyl jsem zklamán. Schiller narodil se v Praze 13. července 1845. Otec jeho, Václav, byl hôtelierem a pražským měšťanem. V létech šedesátých vstoupil Ant. Schiller do učení v knihtiskárně Kat. Jeřábkové, kde tehdy byl tištěn Krásův »Čas«, později »Národní listy«. Na vnímavého učně nezůstaly tyto časopisy bez značného účinku. Brzy oddal se pracem literárním a se zvláštní zálibou věnoval se dějinám českého knihtisku a jeho vývoje. Schiller byl pracovníkem pilným; práce jeho jest tím záslužnější, že jí věnoval všecek vzácný čas, neboť jako sazeč novinářský byl přečasto zaměstnán dlouho do noci. Činnost Schillerova byla značna. Na památné zemské jub. výstavě 1891 pracoval mnoho v oddělení knihtiskařském, kde vykládal i obecenstvu. Při gremialní škole knihtiskařské byl odborným

učitelem a velkou píli věnoval tu hlavně českému odbornému názvosloví. Láska k historii vznítila v Schillerovi touhu po bádání, jehož výsledkem byly hojné a zajímavé články v časopisech »Veleslavínu« a »Typografii«, v níž řídil a snad sám vyplňoval »Historickou hlídku« Tato záliba v minulosti i způsobila, že Schiller stal se nakladatelem — svých vlastních prací. Měl na zřeteli, že obsah přednášky brzy v paměti vybledne i vydal r. 1883–1885 svým nákladem 3 svazečky »Vycházek po Praze a okolí«. (Zboží ovenecké a jeho dějiny. Stromovka. Zámek Troja. — Letohrádek Ferdinanda I. s obrazárnou. Zahrada královská. - Opatství břevnovské.) V těchto knížkách (po 5–6 kr.!) podal stručné historie jmenovaných míst. Jest mnoho spolků, jimž na vycházkách vykládal nebo přednášel. Ve Společnosti byl náhradníkem spolkovým od r. 1895 až do smrti. Několikrát také ve schůzích přednášel. Přislíbil pokračovati, ale slibu dostáti již nemohl. Zlá choroba dlouho jej sužovala a konečně 9. října 1901 jí podlehl. Za veliké účasti byl pohřben dne 11. října 1901. Chtěl jsem vložiti sem i podobiznu zvěčnělého, ale nebylo lze. Některé překážky nedovolovaly, abych ještě do minulého ročníku zařadil svou vzpomínku. Jsem ale přesvědčen, že i bez podobizny zůstane vlídný a ochotný Schiller v milé a trvalé paměti všech, kdož jej znali. *A. B. Černý.*

Českým museím a musejním spolkům v zemích koruny České! Sjezd českých archaeologů a spolků musejních na Horách Kutnách r. 1898 pověřil podepsanou Společnost, aby sebrala veškeren material, potřebný ku zpracování podrobné statistiky musejní.

Plníce svůj úkol v.zvali jsme třemi oběžníky, pak několika zpravami ve svém Časopise i v denních listech česká musea a spolky musejní, aby nám zaslaly všecku potřebnou látku za čas od svého vzniku až do konce r. 1900

Mnohé korporace vyhověly naší žádosti — některé ani neodpověděly.

Statistika má býti podkladem akce v příčině zákonné ochrany památek i podnětem žádoucí pevné organisace. Jest s podivem, že mnohé z musejních korporací *nedbaly věci důležité* a *neposlaly žádaného materialu.*

Déle s věcí odkládati není lze; oznamujeme, že bylo již přikročeno ku zpracování získaného materialu a že veškerá statistika bude uveřejněna v našem »Časopise« 1903. Musei a českých spolků musejních v zemích koruny České znovu žádáme ve vlastním jich zájmu, aby potřebný material zaslaly nejdéle do konce srpna t. r. podepsanému jednateli (v Praze I., na Perštýně, 6. n.). Korporace, které tak učinily již dříve, pošletež dodatečně své zprávy za r. 1900; těch pak, jež *vůbec neodpověděly*, žádáme, aby poslaly *aspoň stanovy* i *řády své* (třeba v opisech) a *výroční zprávy*. Statistika bude obšírná i vyjde pak též jako kniha samostatně; důležitost věci vyžaduje úplnost co největší.

Vyskytují se některé návrhy na sjezd. Upozorňujeme k tomu, že podle usnešení sjezdu kutnohorského r. 1898 náleží svolati nový sjezd podepsané Společnosti s kutnohorským »Vocelem«, »Včelou čáslavskou« a »Vlast. muzejním spolkem v Olomouci«.

Prohlašujeme, že nevidí se nám ani prospěšným ani žádoucím svolati sjezd dříve, *dokud nebudou provedeny úkoly, uložené sjezdem kutnohorským.* Společnost přátel starožitností českých v Praze, dne 5. července 1902. Starosta: ***Jan Herain.*** Jednatel: ***A. B. Černý.***

Zachovejte staré zvony. Na svých cestách po Čechách, kdykoli jsem přišel do místa, kde byl kostel (někdy jen kaple), navštěvoval jsem věž a tam prohlížel zvony a činil si záznamy. Při tom nalezl jsem zvláště ze starší doby pocházející zvony, díla v pravdě mistrovského. Tato umělá práce mizí koncem XVII. stol., ale přece ještě v XVIII. stol. ulit byl nejeden zvon umělecké ceny. Za to století XIX. takovou střízlivostí se vyznačuje, že někdy kromě ledajakého nápisu není ani ornamentu ani reliefových obrázků v díle. Ovšem by na tom mnoho nesešlo, kdyby tyto neumělecké kusy byly dílem zcela novým, to jest z nové zvonoviny ulitým a pro nové místo určeným. Bohužel stává se velmi často, že starý zvon gotický nebo renaissanční v dlouhých službách kostelních sestará a praskne. V takovém případě farář a patron — někdy za pomoci osadníků — dají zvon přelíti a mají velikou radost a za čest si pokládají, že opatřili kostelu nový zvon. Ani jim

při tom nenapadlo — a při neznalosti věci a upřímně dobré vůli — napadnouti nemohlo, že neobohatili, nýbrž ochudili kostel o vzácnou památku dob minulých a nahradili ji umělecky bezcenným třeba prakticky výborným dílem. Mohl bych ze svých záznamů uvésti řadu příkladů, leč kdo trochu jen přihlédl k věci, sám bude ten který znáti. Na farách nebo ve spisech máme zachovány pouze nápisy a popisy takových zvonů, ale to všecko nestačí, ba nestačily by ani fotografie a obrazy takových děl Neboť skutečný hmotný předmět umělecký nemůže nahraditi pouhá kresba a kdyby byla sebe dokonalejší. Nejlépe bylo by ovšem takový puklý a praktické služby neschopný zvon odevzdati museu. Ale to by bylo příliš obtížné a také příliš drahé, zejmena pro kostely chudé a osady nezámožné. Jiná možnost byla by učiniti odlitek do sádry a darovati tento odlitek do příslušné sbírky uměleckých památek. Ale ani tento způsob nebyl by dobrý a trvalý. Po mém zdání byla by tu jediná dobrá pomoc. Když pukne zvon nebo jinak jest prakticky nepotřebný a má býti *přelit*, budiž všemi prostředky působeno k tomu, aby byl *přelit přesně v té podobě a formě, v jaké zhotoven byl původně.* Jen tím, když ne original, alespoň věrná kopie zachová se chrámu a neochudí se o uměleckou památku. Tím se ani práce nezdraží ani náklad nezveličí, poněvadž při nynější technické pokročilosti bez obtíží a nesnází lze zjednati dokonalý odlitek originalu. Ani umění zvonařskému nestane se tím ujma. Své umění soudobé může vždy prováděti na nových zvonech a k nim užívati výzdoby, která odpovídá našemu umění. Jeť bez toho velmi vzácná příležitost dostati k přelití starobylý zvon a tudíž nemá to význam pro pokrok nebo zdržení jeho ve zvonařství. Naopak i zvonař bude potěšen z věrné kopie umělecké starobylé památky daleko spíše, nežli z holé novoty své dílny. — V minulé valné hromadě »Společnosti přátel starožitností českých« učinil na můj popud p. M. návrh — neměl jsem času podati jej písemně — nikterak mému úmyslu vyhovující (z příčin neporozumění), aby zachovány byly nápisy starých zvonů I mají býti vyzvány zvonárny, aby oznámily »Společnosti«, kdykoli by dostaly k přelití starý zvon, aby mohl býti s něho nápis opsán a snad popis a fotografie jeho pořízena. Z toho, co jsem výše vyložil, viděti, že jest potřeba kopie zvonu, nikoli nějakého obrazu. Bylo by velmi na čase, aby si této věci všimli všichni povolaní činitelé, duchovní, správci patronatů, zemský výbor, obce i pp. konservatoři, jimž nad jiné patří dozor nad uměleckými památkami a kteří radou a domluvou mnoho dobrého by tu mohli zjednati. Máme již vzácných zvonů opravdu málo, zničily nám je bouře a nepokoje, požáry a války, jakož i nerozvážnost a »praktičnost« potomků, kterým stačí hlas zvonů bez ohledu na formu. Předkové naši ctili Boha i formou a právem: nejvyššímu Pánu sluší obětovati předměty ušlechtilé a krásné, aby k ušlechtilému a krásnému povznášely ducha lidského. Žel Bohu, že v novějších dobách staly se naše kostely a chrámy skladišti takového nechutenstva a tolika bezcenného haraburdí, že se svírá srdce nevolí při pohledu na to. A s tím v jedno splývá i nevážnost k starým, krásné formy a výtečného hlasu zvonům. Kéž by hlas můj nebyl hlasem volajícího na poušti!

Vavř. Jos. Dušek.

Barbarství. S tímto titulem otiskly Národní listy v čísle 174. ze dne 26. června 1902 následující zprávu: »Z jara navštívil jsem Starou Boleslav a Brandýs n. L., abych viděl prastaré malby, jež se tu odkryly v letech posledních a jež jsou vysokocennými památkami naší kultury před tisíci lety. Kdežto v Boleslavi nacházíme malby z konce románské periody, je kostelík brandýsský jednou z počátečních budov gotických, a on i malby v něm odkryté spadají původem do XIII. století. Jsou to věci starší maleb nejen karlštejnských a kutnohorských, ale i zvíkovských, stojí na roveň s legendou svatojirskou v Jindřichově Hradci a s malbami, jež se odkryly nedávno za mé přítomnosti v Hosíně u Budějovic. Jsou to výtvory, jež stojí na plné umělecké výši své doby, jsou drahocenným dokladem rozvoje umění evropského vůbec — a pro nás Čechy musí míti cenu tedy obzvláště. Bohužel roztomilý, skvostně položený kostelík poskytuje obraz svrchované bídy a dojmy, jež si odtud odnášíme, jsou nejsmíšenější, jak jen možno Kostelík propůjčen »Sokolu« od obce za cvičební síň, a do stěn natlučeno hřebů

a háků, aby tu mohly viseti obleky, lampy, emblemy s hesly osvětovými a poprsími našich apoštolů jako Jungmanna, Havlíčka a j. Nedovedu si představiti hroznější parodie hesla »osvětou k svobodě«, nežli vidím-li, že se k vůli němu musilo rozbíti staré fresko, aby hák držel. A sádrové tváře Tyršů a Fügnerů zdají se míti trpký úsměv, jakoby chtěly říci: »Ne, tak jsme si to nepředstavovali!« — neboť musila k vůli upevnění poprsí býti potlučena drahocenná malba. Hned na místě jsem upozornil funkcionáře, jenž nám klíče zapůjčil, na pravý stav věci, s prosbou, aby se na dále co nejšetrněji zacházelo se vzácnými památkami, dopsal jsem zvláště starostovi jednoty v podobném smyslu, a konečně jsem dopsal obci brandýsské v tom smyslu, že má svrchovaně palčivou povinnost postarati se o zachování památného kostelíka. Ústní moje intervence přijata byla v celku nevlídně, a dopisy moje zůstaly až podnes bez jakékoliv ozvěny. Protože ale předmět je zájmu všeobecného, obracím těmito řádky oči veřejnosti naší na nebezpečí, jež hrozí tu našemu kulturnímu pokladu. Nechci vyvolati rozčilení, ale chci prolomiti kůru lhostejnosti vůči věcem tak drahocenným. Založení jednoty, jež by si obrala za cíl chrániti to, co se nám zde zachovalo, mělo by býti cílem obce brandýsské i »Sokola«. Je jisto, že by našla akce taková hojné podpory i v širší naší veřejnosti, u České akademie, ba i u říšských příslušných institucí. V Poděbradech, 25. června 1902. Ludvík Kuba.« — Poznamenáváme, že tu jde o zrušený kostel sv. Vavřince; podrobnější zprávy, provázené obrazy, jsou v Soupisu památek histor. a uměl. v král. Českém, dílu XV. str. 135—139. Smutné faktum; jest litovati nejen obce, že takovouto devastaci mlčky schvaluje, ale i Sokola, že beze všeho citu a porozumění pro umění dává odstrašující příklad, kterak idey Tyršovy pěstovány býti nemají. Prapodivná činnost vzdělavací. Učiníme všemožné kroky, abychom zabránili další spoustě. *Černy.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Třináctá řádná valná schůze výroční byla konána dne 12. dubna 1902. Starosta, Jan Herain, uvítav přítomné, omluvil nepřítomnost pp. red. Frant. Dvořáka, c. k. berního inspektora Č. Kušty a c. k. vrch. komisaře st. drah Václ. ryt. Píseckého z Kranichfeldu; zmínil se i o příčině, proč účast není větší. Vina spočívá v tom, že hlavně »Nár. listy« zpráv našich, vždy v čas dodaných, buď vůbec neotiskují či zbytečně je zkracují. Po návrhu p. učitele C. Merhouta nebylo ze zápisníku o minulé valné schůzi čteno výročních zpráv za r. 1900, jež jednak byly tehdy schváleny, jednak otištěny v »Časopise« roč. IX. Pak byly předneseny výroční zprávy za r. 1901 (jednatelova, pokladníkova, správce sbírek a knihovníkova), jež byly schváleny jednomyslně. Památka zesnulých členův uctěna povstáním. Přikročeno k volbám členů výboru, náhradníků a dozorců spolkových.

Byli zvoleni: starostou Jan Herain, stavitel, c. k. konservator a člen sboru ob. starších kr. hl. m. Prahy; starostovým náměstkem Václav Brož, městský radní a majitel realit; pokladníkem Eduard Bufka, účetní Zemské banky král. Českého; prvým jednatelem Ant. Boh. Černý, druhým PhC. Pavel Papáček, učitel při měšť. škole v Nuslích; správcem sbírek Josef Ant. Jíra, c. k. účetní praktikant; knihovníkem Ant. Masák, učitel ve Vysočanech;

zapisovatelem JUC. Frant. Zuman, c. k. fin. koncipista; přísedícím výboru Frant. Ruth, c. k. professor. Za náhradníky zvoleni: architekt Richard Klenka z Vlastimilů, c. k. professor při uměl. prům. škole, architekt Rud. Kříženecký, docent při české technice, Karel C. Neumann, inženýr chemik a Václ. ryt. Písecký z Kranichfeldu, c. k. vrchní stav. komisař st. drah. Dozorci spolkovými byli zvoleni: Frant. Dvořák,*) redaktor »Fotograf. obzoru«, Augustin Malec, úředník firmy V. J. Rott, a Čeněk Kušta, c. k. berní inspektor.

Pan C. Merhout, přihlásiv se o slovo po zprávě jednatelské, pravil, že pilně a s radostí sledoval úsilovnou práci správního výboru na zachování staré Prahy i navrhl, aby správnímu výboru byla projevena úplná důvěra. Shromáždění přijalo tento projev hlučným potleskem. Starosta poděkoval za projevenou důvěru i vyslovil potěšení nad tím, že členstvo jest v této věci s výborem úplně za jedno. Poukázav k velké práci, kterouž ve věcech staré Prahy vykonal jednatel, podal i některá podrobnější vysvětlení jak o úpravě okolí Prašné brány, tak i o vedení dráhy elektrické přes Karlův most. Předmětem dalšího jednání bylo přání některých p. t. členů, aby »Časopis« byl vydáván pravidelněji. Jednatel uvedl některé určité případy a sdělil se shromážděním, že průtah není zaviněn ani redakcí, ani výborem; věc zaviňuje ku př. někdy liknavost auktorova při opravování, jindy zase neočekávané a dlouhé pátrání při článcích časových. Výbor jest si plně vědom, že pravidelné vydávání jest pro Společnost s prospěchem i usiluje, aby stala se náprava. Bylo hovořeno i o zvýšení členského příspěvku; starosta prohlašuje, že se zřetelem ku rostoucímu nákladu na »Časopis« sám přimlouval by se za zvýšení, ale většina výboru jest mínění opačného majíc na mysli, že jedině nízký příspěvek umožňuje proniknutí našich snah do vrstev nejširších.

Jednatel poukázal k tomu, že nyní poštovné každého čísla »Časopisu« jest dvojnásobné i že vydání stále vzrůstají; přijat jeho návrh, aby členové činní, platící pouze 2 K, připláceli na tato zvýšená vydání 50 h. Pan C. Merhout upozornil k tomu, že při přelévání starých zvonů často zmizejí buď pěkné plastické ozdoby, či důležité legendy i žádal za vhodnou nápravu. Starosta poznamenává, že tato věc jest i v instrukcích konservatorův, ale těch málo kdo zná a bývá jich zapomínáno právě tak, jako jiných nařízení. Vhodným bylo by poptávati se u zvonařů v Praze a v Plzni, mají li snad nějaké přelévání zvonu na práci a působiti pak na objednatele. Jednatel poukázal k některým nedostatkům stanov, navrhnuv změnu. Jsou to tyto:

V § 1. budiž v úředním titulu Společnosti, již dosti dlouhém, škrtnuto »v Praze«; věc jest samozřejmá a v § 2. jest Praha vytčena jako spolkové sídliště. Budiž § 3. rozšířen doplňkem, že Společnost má pěstovati styky i s odbornými spolky zahraničnými. Jde hlavně o získání cenných publikací cizích výměnou.

V § 6*a)* buď škrtnut počet navržených členů čestných; může přihoditi se, že bylo by nutno zvoliti najednou více členů čestných. Zcela buď vypuštěn § 19., jednající o stálé devítičlenné komisi za účelem vydávání zpráv a spisů. Věc jest zbytečna i těžkopádná, neboť výbor opatří si vždy podle potřeby součinnost odborníkův. Správní rok Společnosti končí 31. prosincem; pak teprve lze přikročiti ku zpracování podrobných a spolehlivých zpráv výročních za minulý rok, jež vyžadují z míry času; proto budiž § 12. opraven tak, že řádná valná schůze koná se vždy nejdéle do konce prvního čtvrtletí roku nejbližšího, nikoliv na konci roku správního.

Valná schůze, schválivši tyto návrhy, udělila správnímu výboru plnou moc, aby, uzná-li toho potřebu, provedl změnu stanov mezi rokem.

Po té byly projednány různé dotazy, týkající se hlavně spolkových schůzí, »Časopisu« a j. v.

Starosta, poděkovav shromážděným členům za účast, prohlásil schůzi za skončenu.

* * *

Jednatelova zpráva o činnosti Společnosti v r. 1901. Pracovní program vymezený Společnosti stanovami, jest sice obšírný a vábný, ale neproveditelný z větší části dotud, dokud by Společnost nevládla potřebným velkým jměním Zatím nezbývá, než omezovati se na věci, jež provéti lze. Z těch bylo loni nejnaléhavějším pro nás **zachování staré Prahy.**

Rozhodnutí městské rady, aby přes Karlův most byla zřízena elektrická dráha s vrchním vedením, vyvolalo rozruch mezi všemi přátely staré Prahy a způsobilo, že Společnost podnikla veškery kroky na záchranu památného Karlova mostu před hrozící pohromou. Považujíce věc za velmi důležitou zmiňujeme se o ní šíře. Užší, o prázdninách úřadující výbor sešel se na rychlo dne 18. července 1901 a přijal v této příčině veškery návrhy jednatelovy, pověřiv jej i provedením. Jménem Společnosti odebrali se jednatel a správce sbírek dne 21. července 1901 k úřadujícímu prvnímu náměstku starosty měst pražských, panu JUDru. Vojt. Fričovi, a žádali ho, aby z týchž důvodů, jež hájil jako městský radní v sedění měst. rady dne 14. listopadu 1899, ani teď nepřipustil zřízení elektrické dráhy s vrchním vedením v uličce Seminářské, Karlově a přes Karlův most. Pan náměstek prohlásil, že vrchního vedení přes Karlův most nepřipustí proto, aby obecenstvo bylo uspokojeno, ale uličkou Seminářskou a Karlovou že elektrická dráha pojede. Pan náměstek zabočil pak i na zachování starobylého rázu a památek pražských Rozmluva, velmi důrazná s obou stran, trvala téměř hodinu. Oba zástupcové Společnosti neváhali pak ihned učiniti o všem jednání zápis do protokollu a **ručí za jeho správnost.** Správní výbor ve schůzi dne 21. října vyslechl s úžasem zprávu svých zástupcův a vyhradil si uveřejnění zmíněného zápisu v **příhodné době.**

Proti zřízení elektrické dráhy s vrchním vedením ve jmenovaných místech podala Společnost jednatelem zpracovaný protest na sbor obecních starších kr. hl. m. Prahy (viz »Časopis« IX. 102.) a vyzvala korporace, jež v téže věci nás podporovaly r. 1899, aby znovu opřely se provedení návrhu. Pokládajíc Karlův most nejen za památku pražskou, ale i za majetek všeho národa vyzvala Společnost 97 městských zastupitelstev v království Českém

---

*) Pan Fr. Dvořák byl dozorcem již r. 1901; omylem byl v »Časopisu« IX. str. 55. místo něho uveden p. architekt Ed. Sochor.

a 46 musejních spolků v Čechách i na Moravě, aby taktéž ozvaly se proti zkáze Karlova mostu vedením vrchním. Jednatel jako zástupce Společnosti súčastnil se v téže příčině porady klubu »Za starou Prahu« dne 7. a 14. října, kdy byl přijat jeho návrh, aby na záchranu Karlova mostu bylo obyvatelstvo všeho království upozorněno »zaslánem«, i aby toto provolání bylo dodáno redakcím listů pražských i venkovských. Provolání bylo schváleno, opatřeno souhlasem 11 korporací a rozesláno 70 redakcím (viz »Časopis« IX. 148.)

Protestem ze dne 11. pros. 1901 na sbor obecních starších (viz »Časopis« IX. 149.) ohradila se Společnost proti zamýšlené úpravě okolí Prašné brány, jež tak, jak bylo navrhováno, bylo by na úkor veškerým požadavkům aesthetickým.

S klubem »Za starou Prahu« a Spolkem ku povznesení návštěvy cizincův připojila se Společnost k žádosti Jednoty umělcův výtvarných na městskou radu, aby zřícená sousoší na Karlově mostě byla restaurována a v brzku znovu postavena, aby opravy soch mosteckých byly vždy svěřovány jen skutečným umělcům, i aby obec k tomuto cíli každého roku vložila náležitý obnos do rozpočtu.

Městské museum Pražské bylo upozorněno, aby pečovalo o získání znamenitého basreliefu z kaple sv. Lazara (vyobrazen v »Časopise« VIII. tab. 11.), který z příčin nevysvětlitelných nalézá se v rukou soukromých.

Po návrhu správce sbírek byl podán dne 14. prosince 1901 okresnímu výboru na Smíchově jednatelem zpracovaný a náležitě zdůvodněný pamětní spis za zřízení okresního musea. Správní výbor čině tento krok měl na mysli, že okres vykazuje nejen nejzajímavější a dosud náležitě neprozkoumaná naleziště z doby praehistorické, ale že chová i hojně památek z oboru lidovědy, jež včasným sběrem byly by zachráněny před zkázou a ztrátou.

Samostatnou, obšírnou žádost svoji za umístění Národopisného musea československého v zahradě Kinských podala Společnost radě kr. hl. m Prahy 12. července, městské radě na Smíchově 14. července r. 1901; rada kr. hl. m. Prahy oznámila pak přípisem č. 190.858 ze dne 4. listopadu 1901, že žádosti bylo vyhověno.

Styk s českými spolky a musei v Čechách i na Moravě byl dosti živý.

Oběžníkem č. 365. ze dne 12. července vyzvala Společnost česká musea a spolky musejní, aby jako Druhé zprávy Společnosti (r. 1899) tak nyní zase »Časopisu« použily na podání věcných zpráv o své činnosti za rok 1900. Správní výbor učinil tak z přesvědčení, že snahy těchto korporací jdou za cílem důležitým, namnozeno pochopeným; měl i na paměti, že o činnosti korporací mimopražských širší veřejnost nedozví se téměř ničeho, neboť výroční zprávy jejich zřídka proniknou za úzký okruh působnosti. Správní výbor nabídl k tomu »Časopis« bezplatně a lituje, že této ochoty bylo použito měrou jen nepatrnou, totiž ze 45 pouze 15 korporacemi.

Nezapomínaje úkolů, přidělených Společnosti sjezdem kutnohorským r. 1898, rozeslal správní výbor o vánocích 1901 (26. pros.) 59 českým museím a spolkům musejním nový oběžník o věcech statistických žádaje, aby korporace, zodpověděvší dotazníky ze dne 10. července a 8. listopadu 1899 doplnily je do konce XIX. století, korporace pak, které vůbec neodpověděly, aby podaly zprávu za čas od svého vzniku až do konce XIX. stol. Lhůta položena do 31. března 1902. Při tomto oběžníku byly české musejní spolky a musea znovu vyzvány ku podání zpráv o své činnosti v r. 1900 v »Časopise«. Některé z musejních spolků dožadovaly se všelikých rad u Společnosti; bylo vždy ochotně vyhověno.

Poměr, vzešlý z aféry o české plakátování mezi obcí Pražskou a panem architektem Ed. Sochorem, přiměl správní výbor k tomu, že odvolav obnovené již jmenování p. architekta Sochora zástupcem Společnosti v městské komissi soupisné, oznámil dne 9. prosince zástupcem Společnosti p. architekta Rich. Klenku. V denních listech pak vyskytla se zpráva, jako by městská rada zvolení pana architekta Sochora zástupcem naším neschválila. Litujeme této zprávy tím spíše, poněvadž městská rada své rozhodnutí se Společností

nesdělila a poněvadž zmíněná zpráva z neznámého pramene — jež jeví se tendenční — octla se v časopisech po 10. prosinci 1901, kdy správní výbor úředním podáním změnu městské radě sám oznámil

S tělocv. jednotou »Sokolem« v Rakovníku bylo pokračováno v jednání o zachování zříceniny památného hradu Krakovce; věc dosud není ukončena.

Při sjezdu českých přírodozpytců a lékařů ve dnech 25.—29. května byl zástupcem Společnosti (v sekci VII.) správce sbírek MUC Jos. A. Jíra. Ke slavnostem zasazení pamětní desky Škroupovy ve Vosicích (14. července) a k odhalení pomníku Viktorina Kornela ze Všehrd v Chrudimi (27. října) byly poslány telegramy.

Při slavnosti odhalení pomníku K. J. Erbena v Miletíně (28. července) zastupoval Společnost první jednatel se správcem sbírek. Slovutnému členu svému, panu škol. radovi a spisovateli Aloisu Jiráskovi při padesátých narozeninách (23. srpna) projevila Společnost telegraficky své blahopřání; dávnému spolupracovníku a členu svému, p. prof. Josefu Košťálovi taktéž při padesátých narozeninách (7. listopadu) blahopřála listem.

Za sokolských slavností r. 1901 dostalo se Společnosti pozvání od městské rady pařížské k soirée na Žofíně dne 1. července; jménem Společnosti súčastnili se starosta s náměstkem, jednatel, správce sbírek a p. architekt Sochor. Účastníkům bylo potěšením seznámiti se nejen s předsedou municipalní rady pařížské, p. Lud. Daussetem, ale i s hlavními zástupci staré Paříže, pp. architektem Karlem Normandem a Gallim. Při přátelské schůzce, pořádané k poctě těchto hostů 2. července klubem »Za starou Prahu«, zastupoval Společnost starostův náměstek s jednatelem, odevzdavše pp. Normandovi a Gallimu v upomínku některé publikace Společnosti ve vkusných vazbách.

Při slavnosti, konané 24. října na paměť 300letého úmrtí Tychona Braha položil starostův náměstek jménem Společnosti na náhrobek v Týnském chrámu skvostný věnec vavřínový se stuhami a nápisem.

Výbor konal 7 řádných schůzí; mimo to téměř dvakrát týdně scházeli se někteří jeho členové a projednávali mnohé věci, jež pak v řádných schůzích vesměs byly schváleny. Členských schůzí bylo konáno pouze 6; přednášeli v nich: 13. března p. učitel Cyrill Merhout »O některých uměleckých památkách na Jílovsku«; 24. starosta pan Jan Herain »Ulice a domovní znamení ve staré Praze«; 16. listopadu p. prof Josef Soukup »O malbách z konce XV. stol., objevených v hradní kapli v Žirovnici«; 29. listopadu pan PhC. Pavel Papáček »Jak u kronikářů a dějepisců českých vyvíjely se názory o nejstarším obyvatelstvu Čech«; 14. a 21. prosince p prof. Frant. Ruth »Procházky starou Prahou.«

Stanovy žádají, aby členské schůze byly konány aspoň dvakrát do měsíce; ale mnozí z pánů členů přes daný slib přednášky neuskutečnili a správnímu výboru nevidělo se prospěšným svolávati schůze bez přednášek.

Vycházky a výlety poučné byly čtyry; 2. června na Žebrák a Točník, 7. července ku sv. Janu pod skalou a 8. září do Roudnice; 29. září byla pak vycházka na novostavbu dómu sv. Víta, kterouž z příčin bezpečnostních bylo omeziti jen na úzký kruh pozvaných. Všude byl nám průvodcem a vykladačem starosta; rádi vzpomínáme ochoty, kterouž při výletě na Žebrák a Točník osvědčil nám člen, p. učitel Bayer. Za výklad a přístup do bohatých sbírek knížecích na Roudnici jsme upřímně povděčni bibliothekáři p. Maxu Dvořákovi, srdečně za všechnu péči děkujeme jednateli Musea podřipského p. učiteli Frant. Kučerovi, vdpp. proboštu Rosickému a kvardianu P. Podlahovi. Pan architekt Kamil Hilbert zaslouží si vděku našeho za výklad o postupu stavby dómu sv. Víta.

Vzrůstem Společnosti zvětšuje se i řada jejích zesnulých. Minulý rok připravil nás hlavně o tři členy, oddané a osvědčené: c. k okr. komisaře Vincence Bíbu, c. k. místodržitelského staveb. radu Adolfa Pecenku a Ant. Schillera.

Bylo právě o minulé valné schůzi, 27. března 1901, kdy posel doručil do našeho shromáždění balík cenných knih, jež po výslovném přání svého zesnulého syna odevzdal p. prof. Vinc. Bíba.

Komisař Vinc. Bíba, ač byl členem teprve od r. 1895, seznav snahy a cíl náš stále projevoval živou účast se Společností a chtěl býti činně súčasten Však tužby jeho skřížilo přeložení do Vídně, po dlouhém utrpení pak smrt. Byl členem komisse, revidující p. Královu »Heraldiku«, kterouž kdysi zamýšlela Společnost vydati, i sbíral material ku vlastnímu dílu o heraldice. Pohřbu jeho (15. března) súčastnili se za Společnost starosta s náměstkem, jednatelem a zapisovatelem, položivše na rakev věnec se stuhami a nápisem. — Stavební rada Ad. Pecenka byl naším členem od založení Společnosti, od r. 1891 pak spolkovým dozorcem. Přispěl články i illustracemi do Druhé zprávy (1890) i do Rozprav. Dříve horlivě súčastňoval se našich schůzí, později — jinak byv zaměstnán, hlavně stavbou kostela blahoslavené Anežky — býval hostem vzácným. Pohřbu súčastnil se starosta s oběma jednateli; na rakev byl položen věnec se stuhami. — V Antonínu Schillerovi, typografu a učiteli při odborné škole, ztratila Společnost vzorného člena a upřímného přítele. Ač povoláním byl upoután často ku práci noční, přece stále pracoval na příspěvcích k dějinám kulturním, hlavně o českých knihách, pořádal přednášky a vykládal při vycházkách po Praze i okolí; od r. 1895 byl náhradníkem. Trapná choroba za dlouhý čas bránila mu navštěvovati schůze. Na poslední cestě 11. října vyprovodili jej starosta s jednatelem a zapisovatelem, položivše na rakev taktéž vavřínový věnec se stuhami. — Odkládajíce delší vzpomínku do »Časopisu« 1902, upřímně želíme ztráty člena ochotného i oddaného. — V roce zemřeli i tito pp. členové: J. Brauner, c. k. respicient fin. stráže v Brandýse nad Labem; Jos. V. Bubák, vrchní měst. inženýr v Praze; P. Tomáš Byček, děkan v Strakonicích; Jos. Čížek, c. k. dvorský sluha v. v. na Žižkově; Emil Janatka, úředník strojíren v Blansku; Otakar Kohout, učitel v Horách Ratibořských; Ant. Lego, farář v Jesenici; Rud. Nádenník, velkoobchodník v Praze; Jan Nejedlý, vrch. kontrolor dráhy v Železném Brodě; Frant. Sommer, c. k. official tab. režie v Jihlavě; Jan Šimon, učitel ve výs. na Malé Skále, Karel Šimon, c. k soudní adjunkt v Milevsku a Jan Trenkwald, průmyslník v Praze.

Loni byla nejen spolková knihovna rozhojněna dary četnými a cennými, ale i Společnost obdržela větší zásobu dvou publikací Spolek architektův a inženýrův v král. Českém daroval 200 výtisků »Katalogu výstavy architektury a inženýrství«, obsahujícího poučné články Ed. Fialy, Jana Heraina a Dra K. Chytila. Společnost platila pouze za brožování i dává členům — pokud stačí zásoba — výtisk za náhradu skutečných výloh vyplaceně za 40 h. Pan JU. et PhDr. Jos. Teige, adjunkt měst. archivu, daroval 113 výtisků Jana Táborského z Klokotské Hory »Zprávy o orloji staroměstském«, kterouž vydal jako zvláštní, pozměněný otisk z »Časopisu« IX. Oběma dárcům buďtež za to díky srdečné. Člen, p. učitel Cyril Merhout, vydal na svůj náklad monografii »Hrad Okoř«; spis jest důkladně zpracovanou přednáškou, kterouž p. spisovatel učinil při našem výletu na Okoř dne 5 srpna 1901. Správní výbor přispěl na vydání knížky podporou 50 K.

Sluší zmíniti se i o výsledku, se kterým potkaly se naše publikace. Dílo »Staroměstský rynk« mělo koncem r. 1901 úhrnem 405 odběratelův, z nichž pět zemřelo. Počínaje sešitem 5. bude ve vydávání pokračováno rychleji, neboť látka, jejíž shledávání a zpracování dříve bylo velmi svízelné, jest z většiny připravena. Lze též očekávati, že značnější odbyt díla nastane při dokončení dílu I. proto, poněvadž mnozí přátelé literatury děl sešitových nekupují. Loni vydala Společnost svým nákladem přesnou a zdařilou světlotiskovou reprodukci stížného listu českých pánů proti upálení M. Jana Husi ze dne 2. září 1415. Cena byla velmi mírně stanovena pro nečleny na K 3·60, pro členy na K 2·60 s vyplacenou zásilkou poštovní. Do konce roku bylo prodáno úhrnem 278 výtisků; z těch připadá na členy 63, na nečleny 25, na příslušníky vyznání evangelického 54, na jednoty sokolské 91,

na knihkupce 39 (!), na musejní spolky české 6 (!!) exemplářů. Zvláštního otisku monografie »Kaple sv. Lazara« bylo prodáno 102 výtisky, téměř jen péčí starostovou. Ač cena se zřením ku hojným obrázkům jest velmi nízká (60 h), přece počet prodaných výtisků zřejmě nasvědčuje, že nadšení pro staré památky pražské není provázeno ani nepatrnou obětí.

Dokladem planého horování, provázeného často hlučným souhlasem, jest i výsledek, se kterým potkaly se naše žádosti za příspěvek.

Bylo posláno 95 žádostí městský radám v Čechách a 35 žádostí českým průmyslovým podnikům. Na to obdržela Společnost darem od slav. obce král. věn. města Vysokého Mýta 30 K, od sl. obecního úřadu v Jaroměři 10 K, správní rada akc. roln. cukrovaru ve Vinoři pak přihlásila 8 členů. Společnost má ovšem i nemnoho, ale osvědčených příznivců, kteří i bez zvláštních žádostí pamatují jejích snah; jsou to: sl. Občanská záložna v Karlíně s 50 K, Malostranská záložna v Praze se 30 K, Spolkový podřipský cukrovar v Roudnici s 20 K, pak okresní zastupitelstva: v Novém Městě nad Metují se 20 K, v Blovicích, v Něm. Brodě, v Jilemnici, v Hradci Králové, na Vysokém Mýtě, v Pardubicích, v Rokycanech a v Roudnici s 10 K ročně.

Finanční stav Společnosti stále není takový, aby dovoloval práci větší, soustavnou. Dostačí poukázati jen k »Časopisu« roč. IX., jenž při obsahu i objemu svém a nákladných obrazech vyžadoval nákladu značného tak, že při členských příspěvcích z převážné většiny po 2 K nikterak nebylo by lze pokračovati tímto způsobem. To bylo umožněno hlavně zemskou podporou 1000 K, kterouž Společnost také loni obdržela. Jeho Jasnost Jiří kníže z Lobkowicz, nejvyšší maršálek království Českého, račiž přijmouti nejuctivější dík za neutuchající přízeň, kterouž žádost naši vždy provází. Vydání stále vzrůstají, aniž jest poměrné náhrady. Ale vydaje byly by ještě větší, kdyby měrou dosti značnou nepřispívali někteří členové prací a obětavostí svou. Ne z obvyklé slušnosti, ale z přesvědčení jest povinností vzdáti srdečný dík jak redaktoru »Časopisu« panu Dru J. V. Šimákovi za nezištné řízení listu a mnohým pp. auktorům za věnovaný honorář, tak i spolupracovníkům našim pp. redaktoru Františku Dvořákovi, JUC Frant Zumanovi i architektu Jos. Sakařovi za vydatnou pomoc ve věcech illustračních. Sluší poukázati k tomu, že p. red. Dvořák i loni vydatně rozhojnil illustrační náš archiv fotografiemi jak pro »Časopis« tak i pro »Rynk«, účtuje pouze spotřebovaný material. Všeliké kresby i opravy illustrační ochotně pořídil pan JUC Zuman, namalovav bezplatně i pěkný diplom pro Museum králov. města Nymburka jako člena zakládajícího. Za pečlivé a přesné texty ve znakové příloze náleží upřímný dík knihovníkovi panu Ant. Masákovi. Jednatel náš pro Zvoleněves a okolí pan Václav Schmidt, adjunkt cukrovaru, s obvyklou přesností nejen vybíral a odváděl členské příspěvky, ale za obětavé součinnosti účetního p. Jana Sokola pečoval jak o rozprodej reprodukce stížného listu, o získání odběratelův na »Rynk«, tak i o získání nových členův. Vyslovujeme srdečné díky oběma těmto přátelům Společnosti a upřímně děkujeme vůbec všem, kdož byli pamětlivi našich snah a podporovali Společnost ať morálně či hmotně. Na konci r. 1901 měla Společnost úhrnem 1755 členů; z těch bylo činných 1567, přispívajících 173, příznivců 15.

Ve výroční zprávě není lze rozhovořiti se o všech věcech vůbec; jsouť mnohé rázu zcela bezvýznamného. Ale o vykonané práci snad dostatečně svědčí počet odeslaných dopisů, který dosáhl čísla 623. Lístků agitačních, žádostí za podporu, oběžníkův a vůbec věcí hromadně posílaných, do tohoto počtu není pojato.

Jest patrno, že Společnost roste i že roste její vážnost, Proto, neoddávajíce se vidinám, chceme doufati, že tato práce není marna a za čas dojde náležitého porozumění.

V Praze, 31. prosince 1901.

Jednatel: A. B. Černý.

POKLADNÍ

Společnosti přátel staro=

za rok

Příjmy:	Účet díla »Staroměstský rynk« K	h	Účet Společnosti K	h	Úhrn K	h
Odkaz Frant Sklenáře v Krabčicích . . .			400	—	400	—
Zůstatek z roku 1900	1413	01	1409	85	2822	86
Příspěvky členské			4508	49	4508	49
Předplatné na »Staroměstský rynk«	391	44			391	44
Dary	58	—	322	36	380	36
Za prodané publikace			912	78	912	78
Zemská podpora			1000	—	1000	—
Úroky			147	20	147	20
	1862	45	8700	68	10563	13

V PRAZE, dne 31. prosince 1901.

Eduard Bufka,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

žitností českých v Praze

1901.

Vydání:	Účet díla »Staroměstský rynk« K	h	Účet Společnosti K	h	Úhrn K	h
Za tisk a papír »Časopisu« a »Staroměstského rynku« knihtiskárně Aloisa Wiesnera . . .	764	66	2772	87	3537	53
Téže knihtiskárně za tiskopisy			266	27	266	27
Za reprodukce obrazů »Unii« a za fotografie	731	81	1546	52	2278	33
Za kreslení znaků			178	–	178	—
Paušál administrační			480	—	480	—
Honoráře za články v »Časopise«			244	35	244	35
Známky novinářské, různé poštovné a výlohy expediční pro »Časopis«			418	84	418	84
Nájem z užívané místnosti v »Merkuru« . .			120	—	120	—
Nájem ze skříní, umístěných zvláště . . .			40	—	40	—
Novoročné, dary, cestovné a různé potřeby administrační			141	48	141	48
Za psaní lístků a dopisů agitačních, různé opisy, doručné za poukázky, potřeby kancelářské a j.			360	68	360	68
Za koupené knihy a jich vazby . . .			231	90	231	90
Záloha, vrácená p. architektu Janu Zeyerovi			50	—	50	—
Podpora p. C. Merhoutovi na vydání spisu »Hrad Okoř«			50	-	50	—
Různá vydání (odlitky kachlů, pečeť, delegování ku sjezdu a t. d.)	3	78	57	-	60	78
Tiskopisy poštovní spořitelny			60	—	60	—
Jmění Společnosti:						
Nevyplacený, ale knihovně zajištěný odkaz Frant. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
Vklad poštovní spořitelně			100	—	100	—
Zůstatek na rok 1902	362	20	1182	77	1544	97
	1862	45	8700	68	10563	13

Dozorci spolkoví:

Frant. Dvořák. Aug. Malec.

Zpráva správce sbírek Společnosti za rok 1901. Předešlá valná schůze konaná 27. března 1901, vyslechnuvši zprávu o nálezech v Želkovicích, usnesla se, aby ve věci bylo pátráno dále. Na písemný dotaz došla odpověď, že vršek, na němž byly mohyly, jest již snesen; nálezy odtud koupil p. řed. Felcman pro Musem král. Českého. Zpráva, již o věci podal v »Památkách archaeologických« díle XIX., str. 167—174, závažně odchyluje se od loňské naší zprávy i od referátu, který jsem podal p. prof. Dru L. Píčovi, a působí dojmem buď vědomého porušení pravdy či nasvědčuje naprosté neznalosti. Kritiku zmíněné zprávy, jíž bude uvedena na míru náležitou, uveřejníme v Časopise 1902.

Pan K. Pancner, cestář ve Střešovicích, žádal Společnost za ohledání své sbírky předmětů praehistorických z hradiště šáreckého u Liboce. Bylo mu vyhověno v prvé polovici února 1901. Sbírka obsahovala hlavně střepy, některé nástroje kamenné, kolik zlomků z kamene i kosti, úlomky pazourkové, několik nožíků a dvě bezvýznamné nádobky. Podmínek, za kterých p. Pancner svoji sbírku nabízel Společnosti, nebylo lze přijmouti, i upuštěno od dalšího jednání.

Člen, p. Miroslav Tuček, upozornil Společnost v květnu na praehistorické nálezy při stavbě nové silnice vedle cihelny přemyšleňské. Naleziště bylo ohledáno dne 9. května; v průseku silnice byly pozorovány zbytky dvou mělkých jam kulturních z mladší doby bronzové; něco střepů v těchto jamách nalezených dělníci pohodili Poněkud dále při kraji silnice byl nalezen komín snad nějaké podzemní chodby, vydlabané pouze ve žluté hlíně. Chodba byla zcela nepřístupna a vyčistiti ji se nedoporučovalo. Zástupce p. stavitelův byl vybídnut k bedlivému šetření dalších nálezův i požádán, aby podal Společnosti zprávu, kdyby při dalším odkopávání bylo uhozeno na nějaké jámy. Při tom byla prohlédnuta i cihelna, kde kolkolem bylo pozorovati pěkné průřezy kulturních jam. Viděli jsme i několik předmětů bronzových, jichž prodej byl nám odepřen. Bylo s námi sděleno, že pod ztrátou místa jest dělníkům nařízeno odváděti vše jen p. řediteli Felcmanovi, který dojíždí do cihelny asi dvakráte do roka Kopání zajímavých těch hrobů a jam děje se úplně beze všeho dozoru Střepy nalezené v jamách jsou zahazovány, neboť p. řed. Felcman jich vůbec nesbírá a odváděny nikomu býti nesmí.....

Při nálezu kostry musí býti podle nařízení nejprve pátráno po milodarech. Naskytnou-li se, musí býti vše zahrabáno a panu řediteli Felcmanovi podána zpráva; přijede a kostru vykope. Nenalezne-li se u ní ničeho, má býti beze všeho vykopána. Přítomní venkované hovořili i o kopání p. ředitelově ve zdejší cihelně, kde na př. v objevené kulturní jámě bylo uhozeno na mrtvolu lidskou a psí v témže hrobě. Lidskou kostru pan ředitel Felcman vykopal; druhé se ani nedotekl a teprve po jeho odchodu vykopal prý ji cihlář. Z pohozeného, ale panem řed. Felcmanem prohlédnutého materiálu, byl sbírkám Společnosti získán skoro celý hrneček typu knovízského, půl hrnečku jiného z doby přechodní z kamenné do bronzové, dvě psí hlavy, hlíněné závaží a něco zdobených střepů z doby kamenné. Jest věru litovati naleziště, zajímavého tak, že kdysi byl sem vyslán malíř z Berlína na okreslení tvarů jam kulturních.

Dne 14. června 1901 oznámil mi bubenečský c. k. nadstrážník, že téhož dne bylo v Královské oboře u remisy elektr. drah nalezeno několik koster. Odebral jsem se ihned na místo, kde mi byly ukázány dvě skrčené kostry bez milodarů (pěkně řečeno: podle předpisu) jež odkryl některý z průvodčích elektr. dráhy. Hlava kostry třetí, neodkryté, vyčnívala ze země. Bylo se mnou sděleno, že bylo již nalezeno několik koster s nádobkami, jež prý jsou uloženy v kanceláři; nemohl jsem jich prohlédnouti, neboť nikdo z pp. úředníků nebyl přítomen. Dále bylo mi oznámeno, že o nálezu bylo neprodleně zpraveno zemské i městské museum a že zítra (15. června 1901) přijde někdo kostry vyzvednouti. Ještě téhož dne vyzval mne jednatel Společnosti, p. Černý, abych druhého dne o 1 h. s poledne dostavil se do Král. obory a podle potřeby poradil členu, p. Jos. Adamci, který tam pořídí fotografii nálezu. Dostavil jsem se v čas, ale kostry byly již odklizeny. Zvěděl jsem, že dopoledne dostavil se na místo ředitel Městského musea, pan c. k konservator Bř. Jelínek, a nějaký pan professor ze zemského musea.

Odešel jsem domnívaje se, že věci jsou dobře opatřeny. Zatím však obdržel jednatel p. Černý pro správní výbor Společnosti dopis páně Adamcův, kde trpce jest si stěžováno do ledabylosti a nevědomosti, kterouž při tomto výzkumu projevil nikoliv professor, ale musejní sluha Landa, i vysloven podiv, že zemské museum neuznalo za vhodné vyšetřiti nález odborníkem.

V příčině dočasných sbírek Společnosti sluší poznamenati, že v r. 1901 bylo — pokud dovolila nepříhodná místnost — pokračováno v inventování i zapsáno 214 předmětů, připravených po většině ku výměně s Národop. museem českoslov. Někteří z p. p. členů pamatovali na rozhojnění sbírek svými dary. Pan Boh. Dědek, kníž. architekt na Hluboké, daroval 2 české, 4 německé a 1 latinskou knihu, jedny psané německé modlitby s českými přípisy, 4 náboženské tiskopisy a 12 obrázků různých svatých. Mimo to daroval: Řád cechu řeznického v Kard. Řečici, vydaný Jos. Kar. hr. Grötzem 26. VIII. 1719 (pergamen s pečetí v kapsli bez víčka), potvrzení artikulí téhož cechu Janem hr. z Kufštejna ze dne 21. XII. 1726 (pergamen s pečetí) a výuční list vydaný M. Finglovi v Linci hřebenářem Müllerem 8. IX. 1797. Pan Boh. Šafařík na Smíchově daroval 2 plány, 2 fotografie, 1 lithografii, 5 ocelorytin, 3 mapy a 1 spis; mimo to i tyto archivalie: Rozsudek zem. soudu nad Janem Klikarem městu Jičínu 5. XII. 1731, rozsudek téhož soudu nad Vojt. Šatrou a K. Procházkou městu Lochenicím 11. VII 1752, a přípisy zemského soudu městu Jičínu ze dne 4. IV. 1713, 29. I 1714 a 12. XI. 1716. Starosta, pan c. k. konservator Jan Herain, daroval Jana Krišt. Müllera »Tabula generalis marchionatus Moraviae in sex circulos divisae,« vydanou v 8 listech u Jana Kř. Homanna v Norimberce. Dopisem č. 375 dne 16 VII. 1901 byla nabídnuta darem Vlast. mus. spolku v Olomouci, ale odpovědi nedošlo. Jednatel, pan A. B Černý, daroval 15 otisků různých pečetí (mezi nimi duplikáty), hlavně městské a cechovní pečeti z Nového Knína.

Všem P. T. dárcům vzdávám upřímné díky a prosím jich, aby i na dále byli pamětlivi Společnosti. Srdečně děkuji i pp. členům, kteří upozorňovali k různým výzkumům; žel, že ani snahám jejich, ani našim nepodařilo se přivoditi výsledek takový, jakého vyžaduje věc vážná.

V Praze, 31. prosince 1901.

Správce sbírek: **Jos. A. Jíra.**

Zpráva o knihovně Společnosti za rok 1901. Rok 1901 byl rokem hojnosti, ale i rokem tísně. Hojnost jeho záležela v neobyčejné úrodě, která rozmnožila knihovnu jak počtem svazků, tak i velikou cenou obsahu. Stalo se tak jednak darem, jednak výměnou; obé jest zároveň lichotivým uznáním činnosti spolkové.

Po návrhu podepsaného, provedeném jednatelem p. A. B. Černým, daroval velesl. zemský výbor království Českého knihovně spolkové veškery na skladě jsoucí díly (VII. až XVIII) »Archivu českého« a všech dosud vydaných 10 svazků »Sněmů českých.« O veliké ceně obou těchto monumentálních děl není třeba se šířiti i sluší vzdáti velesl. zemskému výboru král. Českého i na tomto místě dík nejuctivější. Neméně cenným obohacením knihovny jest výměna publikací se slavnou Královskou českou společností náuk. Za naše publikace odvděčila se sl Král česká společnost náuk III. a IV. dílem Emlerových »Regest« a Tomkovými »Základy starého místopisu pražského«; mimo to věnovala i svůj »Věstník třídy fil.-histor.-jazykozpytné« z r. 1895—1900, Kalouskovy »Děje Král. č. společnosti náuk«, Jos. Emlera »Deset urbářů českých«, Truhlářův »Manuálník M. V. Korandy«, Höflerovu »Des Bartholomaeus von Sct. Aegidius Chronik von Prag«, Památník na oslavu 100. narozenin Frant. Palackého a Zd. Nejedlého »Prameny k synodám strany Pražské a Táborské v l. 1441 - 1444«. Celkem darovala sl. Král. č. společnost náuk 9 spisů o 16 svazcích; také jí dlužno vysloviti díky nejvřelejší.

S díkem sluší vzpomenouti i slavné České Akademie cís. Frant. Jos. pro vědy, slovesnost a umění, kteráž laskavě svolila ku výměně publikací třídy I. za publikace Společnosti Ale spisy nebyly nám dosud poukázány i stane se o nich časem zmínka Ku výměně publikací přistoupilo také

slavné Zemské museum Františkovo v Brně zaslavši Společnosti své »Annales« 1895—1898.

Jako dříve tak i loni darovaly Společnosti své publikace tyto slavné korporace: Akademia umiejętności v Krakově (Zbiór wiadomości do anthropologii krajowej, Materyały anthropologiczno-archaeologiczne a Sprawozdania komisyi do badania historyi sztuki w Polsce), archivní komise v Kaluze v Rusku Izvěstija kalužskoj učenoj archivnoj komisii), Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte (»Nachrichten«).

Z dárcův ostatních nejvíce knihovnu obdařili: Jednatel, p A. B. Černý, 13 spisy obsahu z většiny historického; zvěčnělý člen, c. k. okr. komisař při ministerstvu vnitra, p. Vinc. Bíba, odkázal ze své knihovny cenná díla heraldická Piękosińského »Heraldiku polskou«, Ströhlův »Heraldischer Atlas«, Gritznerův »Handbuch der herald. Terminologie« a »Heraldiku« Vojt ryt. Krále z Dobré Vody; pan Franěk Páris, adv. solicitator v Praze, daroval 5 ročníků »Časopisu Musea král Českého«.

Dále pamatovali na knihovnu svými dary P. T. pp. a korporace: M Abštorský, kníž. revírník v. v. v Řezně (1 spis), J. U. Dr. K. V. Adámek v Hlinsku (1), král. česká hosp. akademie v Táboře (1), Th. Antl, adjunkt knížecího archivu v Třeboni (1), Václav Brož, měst. radní (3), Jan Hejna, c. k. soudní vykonavatel v. v. v Č. Budějovicích (3), M. U. C. Jos. A. Jíra (2), Flor. Koudelka, c. k. okr. zvěrolékař ve Výškově (1), Josef Mejtský na Žižkově (1), Dr. Václav Melichar (2), C. Merhout, učitel v Kunraticích (1), Zemské museum pro Bukovinu v Černovicích (1), Prům. museum pro sev. vých. Čechy v Hradci Králové (1), Městské museum v Táboře (1), prof. Dr. Lubor Niederle (1), rada kr. hl. m. Prahy (1), ředitelství české reálky v Hodoníně (1), Sbor Musea král. Českého (1), tělocv. jednota »Sokol« v Teplicích (1), Národopisná společnost československ. (1), Spolek architektů a inženýrů pro král. České (2), Frant. Štědrý, farář v Slavětíně (1), Dr Jos. Teige, adjunkt městského archivu v Praze (3), Leop. Wisinger, účetní cukrovaru v Libáni (1), J. V. Želízko, assistent c. k. říšského geol. ústavu ve Vídni (3).

Všem těmto příznivcům Společnosti vzdáváme srdečný dík.

Nově zasílají své publikace Společnosti výměnou sl. Král. česká společnost náuk v Praze a Zemské museum v Brně.

Z dřívějších dob docházejí výměnou: Alétheia, Časopis Matice moravské, Časopis Vlast. muz. spolku v Olomouci, Časopis i Sborník Museálnej slov. spoločnosti v Turč. sv. Martině, Český časopis historický, Glasnik zemského musea pro Bosnu a Hercegovinu, Lud, Method, Slanský obzor, Památky archaeologické, Starohrvatska prosjveta, Sborník České společnosti zeměvědné, Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, Wiadomości numizmatyczno-archaeologiczne, Věstník (red Hrnčíř v Nymburce), Věstník československ. museí a spolků musejních, Věstník Matice opavské, Věstník Národop. musea československ., Viestnik Hrvatskoga arkeol. družtva v Záhřebě, Vjestnik král. hrv.-slav.-dalm. zemaljskog arkiva v Záhřebě a Schlesiens Vorzeit in Wort und Bild.

Koupí byla knihovna rozhojněna o vzácný I. díl Erbenových »Regest«, »Památky archaeologické« díl I., II. 1., V. 1., a duplikát dílu III. Z podpory Společnosti získány 2 výtisky p. Merhoutovy monografie »Hradu Okoře«, z nakladatelství R. Storcha v Karlíně pak »Heraldika« Vojt. ryt. Krále z Dobré Vody. Koupeny i další svazky »Soupisu památek uměleckých v král. Českém« a Čermákových »Mincí kr. Českého za panování rodu habsburského«. Proti 557 spisům o 822 svazcích z r. 1900 čítá knihovna teď 633 spisů o 941 svazku; členům bylo půjčeno 20 svazků.

Potěšitelným však obohacením knihovny nastala tíseň shora uvedená, totiž naprostý nedostatek místa. Výbor, uváživ tento nemilý stav, rozhodl se opatřiti pro knihovnu, archiv a sbírky místnost novou, aby bohatství knihovny mohlo býti P. T. členy náležitě využitkováno.

V Praze, 31. prosince 1901.

Knihovník: **Ant. Masák.**

Jak dělí Montelius nejstarší dobu bronzovou.

Ludvík Šnajdr.

(Dokončení.)

Chronologie absolutní.

Nástroje z mědi nesmíšené vyskytuji se na východě v Indii ale jich stáří není ničím jiným doloženo; za to lze datovati hojné nálezy nejstarších kovových předmětů v Babylonii a tyto jsou vždy měděné a nikdy bronzové. Nástroje takové byly nalezeny de Sarzecem v Tello (Tel-loh) z doby starší než r. 4000 př. Kr.; jiné naleziště jest Tel-Sifr (měděný pahorek) část to zřícenin starého města Larsy. Měděné (i bronzové) předměty byly nalezeny u starých měst Uru a Erechu; v městě Kalah (Nimrudu) založeném asi r. 1300 př. Kr. jsou již zbraně jen bronzové a sice z bronze obsahující mnoho (až 12·3 i 18·4%) cínu. Bronzy nalezené v Persii, v Turkestaně, v Armenii a na Kavkaze pocházejí z nejposlednější doby bronzové. Ze Syrie známy jsou nálezy mědi i bronze, zejmena nález měděné sekyrky v Betlemě a v nejspodnějších vrstvách zřícenin Tel-el-Hesy (starého Lachiše?) zbraně měděné z doby ještě předžidovské, ve vrstvách vyšších (israelských) ale předměty bronzové. Do Egypta dostala se známost kovů bezpochyby z Asie a byla zde měď známa již v V. tisíciletí před Kristem.

Egypťané dobývali rudy měděné (malachit) již za doby třetí dynastie na půdě asijské na poloostrově Sinajském (byly tam nalezeny památníky králů Džezera — III. dynastie —, Snefry a Chufy, kteří zde s domorodci válčili) a dále až do doby Ramsa III. V Egyptě samém byla nalezena měděná sekyra 5 metrů a měděný nůž více než 7 metrů (24 stop) hluboko v náplavě nilském. Nejnověji bylo dokázáno, že již na počátku I. dynastie měď v Egyptě známa byla, jsouc ovšem vedle zbraní a nástrojů kamenných ještě velikou vzácností (měděná sekyrka z Negady) a tato první dynastie klade se nyní do pátého tisíciletí před Kr. (Snefru, první král IV. dynastie, žil okolo r. 4000 př. Kr.).

V pyramidě Chufově byl nalezen nástroj obsahující 99·52% mědi; v dolech Sinajských byly taktéž nalezeny nástroje měděné a ještě nálezy z doby VI. až XI. dynastie obsahují předměty

z mědi zhotovené (železo krále Pepy I.); u Kahunu*) pocházejícího z druhé poloviny XII. dynastie vyskytl se vedle nástrojů kamenných již bronz (se 2·16% cínu) a vláda této dynastie (jména králů Usertesen II., Usertesen III. a Amenemhat III. jsou zde nejhojnější) skončila dle odhadů historiků před rokem 2500 před Kr. Analysované bronzy z doby XVIII. dynastie nalezené u Gurobu obsahují 6·67% a 7·29% cínu.

Železo vyskytuje se v Egyptě teprv za nové říše, jak dokazují malby v hrobě Ramsa III. —

Na ostrově Kypru vyskytují se spolu s nástroji měděnými malé černé hrnky s tečkovaným ornamentem, jaké v Egyptě v osadách cizinců z doby XII. dynastie hojně se nacházejí; jinak bylo tu nalezeno v hrobě z doby mědi babylonské pečetidlo z doby krále Sargona I. (asi 3800 př. Kr.). Pozoruhodné jsou hojné na Kypru jehlice s kličkou a ovinutým krčkem, jaké i v Čechách (u Plavnice a jinde) nalezeny byly.

Z Malé Asie jsou nejlépe známy zříceniny na Hissarliku sestávající z devíti vrstev dohromady 16 metrů vysokých. Dva a půl metrů mocnou vrstvu nejspodnější tvoří zříceniny malé osady s hmotnými nástroji kamennými, vrtanými i nevrtanými, nástroji menšími z pazourku a obsidianu a několika noži a jehlicemi z mědi (jedna jehlice byla stříbrná); hlíněné nádoby jsou opatřeny zhusta úšky kolmo provrtanými a mívají při okrajích dlouhé vývalky provrtané vodorovným směrem.**) Na zříceninách první osady spočívá vrstva navážky 0·5 až 3·0 metry mocná, na které byla založena osada druhá. Osada ta, ačkoliv byla větší než osada první má předce pouze 350 metrů v objemu zaujímajíc plochu 8000 □ *m*,***) přes to byla opatřena hradbou s branami a věžmi na kamenné podezdívce 4 metry široké. Vlastní hradba 3·5—4 metrů široká byla vystavěna z nepálených cihel.

Všecky nástroje »města« druhého jsou zhotoveny z kamene a z bronze, zejména sekyry s dvěma břity křížem podstavenými.†) Bylo tu nalezeno i hojně šperků ze zlata a stříbra, mezi nimi pak závity zlaté, jaké ve východních Čechách zhusta se vyskytují. Náčiní hliněné liší se naprosto od onoho osady první podobajíc se velmi kyperskému, ale po malování není ještě ani stopy. Analysované bronzy odtud obsahují 0·45% až 9·04% cínu.

Hissarlická osada první pochází z počátku třetího tisíciletí před Kr., osada druhá z jeho konce; Troji Homerově odpovídá teprv osada šestá, která byla první akropolí města pod ní se prostírajícího.

---

*) U Kahunu nalezl Flinders Petrie kruh s rozklepanými zavinutými konci jako jsou Soběnické, Jičíněveské a j. v Čechách, jakož i jehlice s kličkou a ovinutým krčkem. Kruh ten pochází z doby XII. neb XIII. dynastie.

**) Takové vývalky (tunelová ucha) jsou u nás hojná na Řivnáči, Kozákově skále a jiných hradištích toho rázu, ale nebývají umístěná na okraji nádoby.

***) Jest tedy vlastní hradiště Šárecké t. zv. Kozáková skála čtyřikrát větší než druhé »město« trojské.

†) Téhož tvaru jako měděné sekyry Královéhradecké.

První vystoupení mědi a bronze v Evropě.

Polohou svou byly ostrovy egejské a pobřeží Řecka určeny příjmouti ze všech evropských krajů první kulturu kovovou. Nález měděného nástroje jest sice z ostrovů znám pouze jeden, ale nálezy nástrojů bronzových, starších než jest kultura mykenská, jsou hojné. Jeden z nejdůležitějších jest onen z okolí starého Phaista na Kretě, kde při kostrách byly nalezeny bronzové zbraně a řezané kameny spadající do doby XII. dynastie egyptské. Znali tedy obyvatelé ostrova Krety při nejmenším již okolo středu III. tisíciletí před Kr. měď.

Době mnohem pozdější přísluší nejstarší nálezy na hradě Mykenském. Zde byly již veškeré zbraně a nástroje zhotoveny z bronze, jen hrůtky šípů a nožíky byly ještě z pazourku a z obsidianu. Dlouhé meče, hroty kopí s tulají, později též fibule t. zv. peschierské jsou pro Mykeny charakteristické. Hojné styky Řecka a ostrovů s Egyptem usnadnily zjistiti absolutní chronologii této periody a tak bylo poznáno, že jest mladší doba kultury mykenské současná s 18. dynastií egyptskou neb 15. stoletím př. Kr.

Z poloostrova Balkanského známe z doby, o kterou nám jde, pouze osadu Butmirskou u Sarajeva, neolithickou sice, ale dle charakteru nádob současnou s praemykenskou kulturou egejských ostrovů.

V Uhrách jest nejzajímavější na jihozápadě malá osada Lengyelská vysokým valem ohražená. V příslušných hrobech kostrových (s kostrami skrčenými) byly nalezeny zbraně kamenné, perly vyřezané z lastur rudomořské tridakny (gigas), jiné zhotovené z kelnatek taktéž rudomořských a z mědi, jinak bylo tu z mědi nalezeno jen několik kroužků; skoro každá kostra měla při sobě mísu na vysoké noze t. zv. hřibovitou.*) Hroby tyto jsou na jisto starší než uherské sekyry a dýky z mědi zhotovené. Některé z hřibovitých nádob jsou pomalovány polokruhy a spirálami. Malované spirály počínají se vyskytovati na ostrovech egejských v první polovici III. tisíciletí př. Kr, nemohou tedy uherské býti starší. Skutečný nástroj z mědi (sekeromlat) byl nalezen v Uhrách severních u Lučky (župa Užská) v hrobě kostrovém, jiné, jednotlivé, na mnoha místech.

---

*) Taková hřibovitá nádoba, lengyelským velmi podobná ač nepomalovaná, byla nalezena na pohřebišti kostrovém u Kamena (kraj Němčí v Slezsku) spolu s mísami na nízkých nožkách jako jsou Podbabské a Roztocká, váčkovitou nádobkou s ornamentikou butmirskou a měděnými náramky a rourkami závitnicovými (Schles. Vorzeit VII., str. 540). Střepy mís takových, kamenským úplně podobných co do tvaru i co do techniky, nalezl jsem v předhistorické osadě na severním konci vsi Lochenic s nástroji z kamene hlazeného i z pazourku zhotovenými. Dříve již byla nalezena u Kamena plochá měděná sekyrka, která úplně podobá se měděné sekyrce vyorané na poli rolníka Suchánka v Rosnicích u Hradce Králové (Duška, Nálezy předhistorické, tab. III., obr. 12).

V bezprostředním sousedství Uher byly nalezeny předměty z mědi zhotovené u Stollhofu v Dol. Rakousích (Lange Wand a sice dvě sekyrky, 8 dvojspiral, 2 náramky závitnicové, několik takových též rourek a dva kotouče ze zlata tepané). Neméně důležity jsou jezerní osady hornorakouské nalezené v jezeře Lunním (Mondsee) a Atterském. Většina vylovených předmětů byla ovšem z kamene zhotovená, ale některé mezinimi (sekyrky a dýky) byly měděné; také slévadla se zbytky mědi byla tu nalezena a množství dřevěných násad k sekyrám; nádobí hliněné podobá se trojskému z osady nejstarší (vývalky vodorovně vrtané, pupíky provrtané dvakrát v směru kolmém) a protože tato osada trojská spadá do první polovice III. tisíciletí, nemůže býti osada Lunního jezera mladší jeho středu aneb aspoň druhé polovice. S nálezy z jezera Lunního shodují se nálezy z jezera Atterského*) a nálezy z blata Lublaňského. —

Při dráze západní bylo lze zvláště na ostrově Sicilii očekávati silné vlivy z Orientu a vskutku byly učiněny Orsim v provincii Syrakusské zajímavé nálezy z pozdní doby kamenné a z doby mědi; zejména osada Stentinellská poskytla vedle kamenných nástrojů a zbraní hojnost střepů (nemalovaných ještě) ozdobených rytými ornamenty z rovných a lomených rýh často s bílou vyplní, podobných oněm z východoevropských zemí a ze zřícenin prvního města trojského. Také zde vyskytují se ony dlouhé provrtané vývalky (tunelová ucha) a některé střepy pocházejí z pohárů podobných zvoncovitému poháru Villafrattskému. Kov neobsahovaly sice nálezy Sicilské, ale na ostrově Sardinii, kam kultura východní nemohla proniknouti dříve než na Sicilii, byla s poháry takovými nalezena měď a poháry tyto pocházejí ze středu III. tisíciletí, nejsou-li ještě starší. Nejstarší bronzové předměty na Sicilii vyskytují se již s nádobami malovanými shodujícími se s trojskými z druhého města, spadá tedy nejstarší doba bronzová na Sicilii do druhé polovice III. tisíciletí před Kristem. —

V Italii samé zejména střední a severní známy jsou četné nálezy i celá pohřebiště z doby mědi (Remedello blíž Brescie s více než 300 hroby většinou skrčených koster). Měděné sekyry u Remedella nalezené nápodobují zevrub sekyry kamenné; zvoncovité poháry z hrobů v Ca di Marco (bez mědi) jsou současné se sicilskými; ve dvou hrobech u Santa Cristina nalezeny též zvoncovité poháry (mladších tvarů?) s plochou sekyrkou měděnou. Kamenným sekyromlatům z doby mědi podobá se velice sekyromlat z Dřínova a jiné v zemském museu pražském a takové vyskytly se i v Slezsku a Švédsku.

---

*) Jeden střep z jezera Atterského má podél ústí ozdobu románskému vlysu podobnou, která na nádobách s Řivnáče, s Kozákovy skály, s Hrádku Čáslavského, s hradiště Kutnohorského i s vrchu Veliše se hojně vyskytuje. Zvláště pěkný kus nádoby takové (skoro polovici) nalezl jsem v předhistor. osadě vedle mlýna Vavřína u Řeporyj v probírce železniční.

Na poloostrově pyrenejském vyskytly se poháry zvoncovité podobné sicilským s předměty měděnými, byla tedy i zde měď známá již v první polovici III. tisíciletí.

Nejpozději uprostřed tohoto tisíciletí vyskytuje se měď ve Francii a ve Švýcarech se zvoncovitými poháry — v Anglii a Skotsku poněkud později, poháry jsou zde štíhlejší a též asi mladší jihoevropských. V hrobech dotýčných byly nalezeny ochranné destičky pro zápěstí jako je Stelčevesská.*)

V příčině jižního Německa a Čech a vyslovuje se M. doslovně takto: »V jižním Německu a v Čechách, kde, jak známo obchodní styky jednak s Italií jednak s Uhrami již záhy tak živé byly, nemohly měď i bronz vystoupiti o mnoho později než v těchto obou zemích. Jsem proto přesvědčen, že obyvatelům jižního Německa a Čech již okolo roku 2500 před Kristem měď a okolo r. 2000 př. Kr. i bronz známy byly.«

K obyvatelům severního Německa a Skandinavie dostala se měď i bronz ovšem později než do Evropy střední a západní, ale ne o tak mnoho, jak se dosud soudilo. S poháry zvoncovitými nebylo tam dosud nalezeno kovu, ale vykopané tam měděné sekyry (v jižním Švédsku a v Dánsku) uherského rázu dokazují, že i zde byla měď v druhé polovici III tisíciletí známá a v důsledcích toho i bronz již v prvních stoletích II. tisíciletí.

O vzniku kultury bronzové.

Měď byla lidem známá již několik tisíciletí před Kristem: v Egyptě již v V. tisíciletí, v orientě ještě dříve, musila tedy měď nalezena býti v jihozápadní Asii v okruhu pravěkých národů babylonských. Zde jsou prastaré doly měděné v Assyrii, v Armenii, na Kavkaze, na poloostrově Sinajském i na ostrově Kypru. Po dlouhý čas užívali lidé pouhé mědi bez přísady cínu. Tvrditi lze ji přísadou červeného kysličníka měďnatého, přísadou arsenu, antimonu neb cínu. Veškerých způsobů těch bylo používáno, až konečně kovolitci zůstali při cínu. Většina rud mědňatých neobsahuje žádný cín, v některých nachází se tak malá část, že již měď obsahující více než 0·5% cínu nutno považovati za zúmyslnou smíšeninu, ovšem může tak býti i při množství menším. Cínu přidávalo se z počátku málo, později více a více, až stala se dávka asi 10% obvyklou. Tímto postupem vysvětluje se záhadný jinak úkaz, že lidstvo užívalo smíšeniny dvou kovů dříve než kovu prostého, železa.

Také cín nejprve používaný musil býti původu východního ale nebyl to cín indický, neb doly tamnější leží ve východní polovici Indie a ještě ve 3. století po Kr. dováželi cín do Indie

---

*) Také obě destičky Bylanské z Čech, destička Turovická, destička Hrubčická a dest. Hodějická na Moravě byly nalezeny v hrobech s poháry zvoncovitými.

z Alexandrie. Za dob Strabonových dobývali cín v Drangianě na západní hranici dnešního Afghanistanu a také jinde v Persii jsou dosud bohaté doly cínové.

Z orientu dostala se známost mědi dvěma cestami do Evropy. Z Egypta a Kypru na Sicilii, do Italie střední, na ostrovy baleárské a do Španěl spolu se zvláštním tvarem hrobek — v Řecku hrobky toho rázu (kupolovité) vyskytují se teprv v II. tisíciletí — provázena jsouc plochými, kamennými náramky (v Italii a Francii) z flintu a z jadeitu, perlami z tyrkisu (na poloostrově pyrenejském a ve Francii) a kresbami na stěnách skalních (v Italii, Francii, na britských ostrovech i na severu).

To byla cesta západní; druhou cestu, po které měď a později bronz přes poloostrovy balkanský a italský a Evropou střední až do Skandinavie pronikla nazývá M. cestou východní (str. 208, dříve cestou jižní).

Jižní a střední Evropa byly cizími obchodníky záhy vyhledávány pro své bohatství kovy: mědí, cínem i zlatem. V měděných dolech Mitterberských v Rakousích pracovalo se již na konci doby kamenné, zlato dobývali na poloostrově balkanském, v Uhrách a Srbsku, odkud dováženo bylo do Dánska a do Gallie, cín asi jen v Britannii,*) stříbro pouze na jihu. Obchodní plodinou severu byl jantar, hlavní činitel, proč kultura kovová tak záhy na sever se dostala; ba zdá se, že za tou příčinou vliv jihu sahal sem již v době čistě kamenné. Střední Evropa mohla poskytovati cizině svou čistou sůl a opravdu jest krajina dobrosolská (Halle) v Sasích velmi bohatá nálezy z mědi, zlata i bronze.

Třetí ještě dráha obchodní vedla k severu od pobřeží Černého moře k východním krajům pobaltickým, jak dolmeny jihoruské dokazují. —

Konečný výsledek studií Monteliových jest takový, že pro mladší dobu kamennou a nejstarší dobu bronze v Skandinavii a v Severním Německu lze postaviti následující schema:

Mladší doba kamene: perioda 1. žádné komory (hrobky) kamenné — žádný kov;
perioda 2. dolmeny i hroby bez kamenných stěn — žádný kov;
perioda 3. hrobky s chodbami a hroby bez kam. stěn — první objevení se mědi;
perioda 4. skříňky kamenné a hroby bez kam. stěn — měď.

---

*) Byl-li cínovec (»krupky«) na českém úpatí středoevropského hvozdu ryžován již v dobách předhistorických, jak se Ohnefalsch-Richtrovi zdá, nelze na tu dobu zjistiti; pozoruhodno jest ovšem, že jen 4 kilometry od města Krupky nalezeny byly u Modlan a Srbic osady neolithické s keramikou volutovou. Za to ostatní naleziště cínu na na saské i na české straně hvozdu svými německými jmény ukazují, že povstala teprve ve středověku.

Nejstarší doba bronze;	periody I. odděl. starší:	bronz cínem chudá, žádné meče a žádné hroty s tulají.
	periody I. odděl. mladší:	bronz cínem bohatá, krátké meče, na konci periody delší meče a hroty s tulají.

Měď vyskytuje se v jižnějších pokrajích severních zemí okolo neb brzy po roce 2500 před Kristem, bronz cínem chudá okolo neb krátce po roce 2000 př. Kr.

Nemoci oční v podání prostonárodním.

Sebral *Jos. Košťál.*

»Oko — do duše okno,« praví lid. Nemocno-li oko, člověk celý je churav, proto se hledí opatřiti, aby oko zůstalo zdrávo. Z prostředků mnohých, jež sem směřují, jsou dosti hojné pověrečné; některých si všimneme:

Z jara, když první květinky se objeví, trhá je lid a potírá si oči, aby ho nikdy nebolely, neb aby si zbystřil slabý zrak. Zvláště podsněžník, fialka, petrklíč, chudobka, koukol, chrpa atd. jsou to, kterými se oči třikráte potírají, aby zůstaly stále čisty a zdrávy. Při tom se říká:

»Kvítečko (jméno) kvítečko,
aby mne nebolelo očičko!«

Kdo spatří ponejprv »Panny Marie slzičky«, potírá si jimi oči a říká:

»Panny Marie slzičky (srdíčko)
aby mě nebolely očičky (očičko)!*)

Kdo si potírá slzičkami Panny Marie oči, toho nikdy nebolí.**) Kdo sebere do slunce východu z cizích polí rosu a natírá si jí oči, nebudou ho nikdy boleti. — Když se pálí o sv. Janu Křtiteli ohně, dělá si mládež věnce z černobýlu. Kdo těmi věnci na oheň hledí, nebo si je na hlavu vloží, toho po celý rok oči nebolí atd. — Když někomu padne něco do oka, pomáhá si takto: Zdvihne hoření klapku oční, naplije třikráte a řekne:

---

*) Slzičky Panny Marie chrání sice oči před nemocí, ale nemají se trhati, že prý přinášejí slzy.

**) Květy 1846, str. 514.

»Z oka — do potoka!
Prosím tě, Panno Maria,
vyžeň mně to z oka!«

Neb ať naplivne třikráte na zem a řekne

»Pfi, z očka,
do potočka!«

a smeť prý z oka vypadne.

Kdo uhlídá z jara prvního motýla červeného, toho prý budou oči boleti.

Na sv. Lucii v Krkonoších hospodyně nerady »vochlují« z obavy, aby jich oči nebolely Kdo přece vochluje, uráží prý sv. Lucii, které se nemá také říkati: »Lucka, pucka!«

Aby se zrak čistý zachoval, radí Hájkův herbář tyto prostředky: Šťáva ze šťovíku, okolo očí natíraná, činí zrak jasný. — Míza z kůry vrbové sebraná, dokud ještě vrba kvete, a do očí vpuštěná, čistí je. — Vomanový kořen jest dobrý, zvláště pro zrak. Šťáva z listí a květu vřesového, vpuštěná do očí po kapičce, pomáhá mdlému zraku. — Někteří nosí na hrdle kořen slezu polního, majíce za to, že zraku posiluje. Kdo by semena koprového po stole často požíval, bude míti zrak ostrý. Skořice s ambrožkovým práškem ve víně pita činí jasný zrak. Zelí vařené a jedené prospívá těm, kteří mdlý zrak mají a třesou se. — Kdo si maže hadím sádlem oči v koutcích, bude prý míti vždy jasný zrak. (Polička.)

Koho oči rozbolí, hledí prostředky rozmanitými bolest umírniti; ne každému týž prostředek prospívá; musí »trefiti na náturu«, jak lid říká. — Uvedu některé nejobyčejnější: Má-li kdo bolavé oči, radí se mu, aby si je ráno před mytím natíral rosou s oken zapocených, zbaví se bolesti. — Dobře dělá i voda, nachytaná v březnu do láhvičky. (N. Bydžov.)

Voda z »Vojtěšky«, studánky, u které sv. Vojtěch spal, je dobrá pro oči; léčí každou nemoc oční. — Koho bolí oči, má jíti na sv. Trojici do kostela při dešti, a vody, co kape se střechy kostelní, nachytati. Tou pak natírej si oči, nebudou tě více boleti. — Neprší-li v ten den, jdi před východem slunce na louku a setři devětkrát rosu, potři si třikrát oči a říkej: »S Bohem Otcem, s Bohem Synem a s Duchem sv. Amen.« Pak tě oči boleti přestanou. (N. Bydžov.)

Koho bolí oči, má provléknouti skrze oči myší hedvábnou niť a pak ji nositi na krku; tak se zbaví těžké nemoci.*) — Z květin tyto se uvádějí: Sluneční rosa (květina) tak zvaná, že jest na ní kapka rosy i při největším parnu; potře-li se jí bolavé oko, ozdraví.

---

*) Č. Mus. 1854, str. 536.

Na bolavé oči dobře působí jaterník: Kdo nalezne první květinku tu z jara, utrhni ji rukou v bílý šátek zavinutou, potři si jí oči a říkej:

»Dobrý, dobrý jaterníčku,
pomoz mému očičku,
mažu je tebou obě,
by ozdravěly v kratší době.«

Kdo špatně vidí, vytři si oči prvním kvítkem, jež z jara spatříš a zrak se napraví.*) Když se na louce první kvítek z jara rozvije, potírají jím třikrát oči a při tom říkají:

»Květe, květe, kvítečko!
Učiň, by nebolelo očičko!«

Pak se bolavé oči v krátce uzdraví. (N. Bydžov.)

Místy radí na bolavé oči přikládati petržel, aby »vytáhla horkosť«, nebo si tříti oči mladými kopřivami, zvláště na noc. (Chlumec.)

Někde natírají bolavé oči roupníkem, který však musí míti na sobě ještě rosu, pak ho třeba v sobotu trhati; neboť prý by všechny roupníky zahynuly, kdyby se trhaly jiného dne. (Smidary.)

Na bolavé oči přikládají popel ze spálených svěcených kočiček, pak se zahojí. (Jičín.) — Koho bolí oči, potírej si je šťávou z čerstvého jitrocele jarního. — Kdo má bolavé oči, radí mu, aby seškrábal s bezu vrchní kůru a to »zelené« přiložil na oči. — Bolesti oční mírní proser či psí lebeda. (Jičín) Šťáva z mladého jehličí zahání bolest oční. — Prach z květiny »ambrožky« přimíchaný do šňupavého tabáku sílí prý zemdlený zrak. — Někde vezmou měsíček (květ) a potírají jím třikrát oči se slovy: »Očko, pičko, — tebe bolí a mne nebolí.« Pak prý přestanou oči boleti. — Kdo má krvavé oči, radí mu, aby bodl mladé holoubě pod křídlem a pustil si krev do očí, že se mu zhojí. — Jsou-li oči oteklé, vymývej je polejem a peluňkou; nebo vař mech se střechy v octě a tím vyplachuj. (Polička.)

Ječné zrno: Komu se udělá ječné zrno na oku, bude jich míti v životě 66. — Kdo se dívá druhému na ječné zrno, udělá se mu také.

Prostředky, jichž se užívá nejobyčejněji proti ječnému zrnu, jsou: Vytři si bolavé oko rohem peřiny, při čemž mysli na Boha, ječné zrno ztratí se. (N. Bydžov.) Kdo má ječné zrno, jde do kuchyně a hodí 3 ječná zrna přes hlavu (po zpátku) do ohně, zbaví se ho. — Nebo: Nechť vezme 9 zrn ječných, hází je za sebe po jednom do ohně a po každém hodu, ať utíká tak rychle od ohně, aby neslyšel praskotu hořícího zrna. Udělá-li tak po devětkráte, ztratí se mu ječné zrno. (Pardubice.) — Někde radí tomu, komu se udělalo ječné zrno, aby je potřel třikráte ječným zrnkem, že se mu ztratí. Kdo má ječné zrno, vezme snubní prsten, přejede jím třikráte ječné zrno a modlí se »Otčenáš«; výrůstek se ztratí; dle

jiné verse dostačí každý zlatý prsten, jen když se jím ječné zrno třikrát potře. Udělá-li se někomu ječné zrno na pravém oku, obváže si malík levé ruky černou nití a naopak, doufaje, že se mu ječné ztratí. Někde hledí si pomoci od ječného zrna tím, že požádají bábu, aby jim naplila třikrát do oka, při čemž říkají: »Dělá se mně ječny zrno!« Na to bába odpoví: »Svinsky — . . ., ne ječny zrno.« To se opakuje potřikrát, a ječné zrno se prý ztratí. — Ječné zrno prý zmizí, zeptá-li se někdo člověka, který má ječné zrno: »Co to máš?« Ten odpoví: »Ječné zrno!« Tazatel však řekne: »Psí lejno!« Což se třikrát opakuje. — Nebo: Když se někomu udělá ječné zrno a někdo mu řekne: »Ty máš ječné zrno!« má říci nemocný: »Ječné lejno!« (Kostelní Lhota.) Místy užívají rozpečené cibule proti ječnému zrnu atd.

Vlčí (někde slepičí) mhu prý dostane, kdo jedl slepici a sáhne si neumytýma rukama do očí. (Neděliště.) Prostředky proti nemoci této jsou mnohé; některých si všimneme: Kdo má slepičí mhu, dívá se do hrnce, v němž se vaří játra; čím upřeněji se dívá, tím jistěji pozbude prý slepičí mhy. Když se játra uvařila, má je dáti psu sežrati. (Smidary.) Kdo má slepičí mhu, tomu radí, aby si došel ke třem řezníkům pro kousek jater; nesmí za ně však ani platit, ani prosit, ani děkovati. Ta játra si uvař a odvarem oči umývej, ztratíš nemoc. (N. Bydžov.) — Proti slepičí mze hleď sedmkrát denně až do třetí proměny měsíce do ohnivé peci skrze modrou zástěru a vystříhej se, aby ti nic zlatého nebo stříbrného na oči nepřišlo. — Slepičí mhu ztratí také, kdo se dívá skrze modrou zástěru na ovce; nebo kdo jde v modré zástěře proti ovcím, když je ovčák vyhání z ovčince. — Kdo trpí »noční mhou«, kterou nemoc prý každý dostane, kdo se dívá do slunce zapadajícího nebo do měsíce v úplňku, hleď skrze sejto na ovce, když ovčák vyhání je ráno a zbavíš se neduhu všeho.*) Kdo má v očích vlčí mlhu, má jíti mezi černý dobytek a říkati: »Ksu, hu! mám v očích vlčí mhu!« a hned ji ztratí. (Na Moravě.)**) Také radí tomu, kdo má vlčí mhu, aby podržel vřelou jaternici před očima, že se zbaví neduhu.

Šilhání a blikavost: Hájek uvádí v Herbáři prostředek proti blikavému zraku: Kdo by nosil při sobě kořen lesního šťovíka na schod měsíce kopaný, nikdy nebude míti zraku blikavého.

Komu oči mrákotou pocházejí: Vezmi jahody červené, dej do sklenice, kterou zadělej do bochníka chleba, když se »válí« a dej upéci. Pak vyndej sklenici, najdeš v ní z těch jahod vodu; tu si pouštěj po bavlnce do očí; tím se ti zrak velmi posilní.

Mrákotu očí zahání kadidlo přimíchané do vodičky na oči; šťáva ze »sviňského« ořecha, smíchaná s medem a na oči přikládaná, shání povlaky s očí a činí zrak ostřejší.

---

*) Č. Mus. 1854, str. 536.
**) Kulda: Mor. nár. pohád., II., 333.

Bělmo: Od bělma se pomáhá takto: Nastříhá se 5 kousků bílého plátna do tří rohů, omočí se v potoční vodě a pak se plátynkem jedním po druhém bělmo »zahání« od nosu do koutka, při čemž se říká modlitba k sv. Otilce. Potom se »plesknou« plátynka na zeď, kde se nechodí. (Na Moravě.)*) V Herbáři se uvádí prostředek proti bělmu: Pižmo s vodou vlašského kopru rozdělané a do očí zapuštěné, stírá bělmo a povlaky na očích. — Kdo má bělmo v očích, vymývej je odvarem ze zeměžluči. Kdo má »cink« na oku, ať vejde do stavení, kde leží umrlé dítě — nekřtěňátko a rubáškem jeho si vytře oči. S které strany vytírá, s té se počne cink ztráceti. Ale nesmí zapomenouti, že přicházeje i odcházeje nesmí promluviti, ani koho pozdraviti, ani na otázky odpovídati.**)

Slepota: Komu prskne kolčava do očí, oslepne. Kdo mnoho solí, také prý pozbude zraku. (N. Bydžov.) Konečně, kdo hodí do mraveniště živou žábu, oslepne prý za trest, že zvířata mořil (Jičínsko) atd. Kdo si odhrne klapky oční, právě když hodiny bijí, tomu tak ostanou. (N. Bydžov.).

Živé vlasy: Fouká-li se někomu do obličeje, narostou mu v očích »živé vlasy«. — Ty se zažehnávají takto: Udělá se z 29 klasů jarního žita štětička, která se vypere ve vlažné vodě. Pak se přidá k oku nemocnému a zaříkávač jmenuje osobu dotyčnou jménem řka: »N N ty máš živé vlasy v očích. Já je tam nenechám, já je ven vyříkám! Pojďte, vlasy, na tyto klasy, já vás tam nenechám, já vás ven vyříkám!« To se opakuje třikrát a po třetí se doloží: »Zažeň vás Bůh Otec, Bůh Syn i Bůh Duch sv. Amen.« — Oko se potře rozehřátým voskem, na který se živé vlasy z oka zachytí. Totéž se opakuje při druhém oku a to štětičkou znova vypranou.***) Někde zažehnávajíce živé vlasy vezmou 9 klasův a položí přes sebe na misku s vodou Nemocný nachýlí se nad misku a zažehnávač řekne: »A vy, živé vlasy, jděte na ty klasy, Josefovi (křestní jméno osoby) kostí nelamte, maso nežerte, žíly netrhejte! K tomu mně dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch sv. Amen.« (N. Bydžov.)

Živý vlas vyhání zažehnávačka z oka takto: Vezme trochu potoční vody na misku a ohřeje ji. — Je-li živý vlas v ráně nebo pouze v jednom oku, přinese zaříkávač 9 klasů, jež má uschovány; je-li však živý vlas v obou očích, přinese 18 klasův a opálí je, aby osiny zmizely. Nemocný nahne se potom nad misku a zaříkávačka říká: »Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.« a dělá mu svou pravicí 3 kříže na temeně. — Po té vezme 2 klasy tak, aby byly stejnoměrnými, klade přes ně třetí. V této úpravě drží je levou rukou na chorém místě, na př. na oku, a šplýchajíc druhou rukou vodu na oko tak, aby tekla přes klasy zase do misky, šeptá toto zaříkávadlo: »A vy, živé vlasy, vy jste počátek od Boha všemohoucího! A vy, živé vlasy, jděte na ty klasy, Františkovi (křestní

---

*) Bartoš: Lid a národ. I. 134.
**) Č. Mus. 1855, str. 329.
***) Č. Mus. 1855, str. 329.

jméno) kostí nelamte, masa nežerte, krve nepijte a žil netrhejte! K tomu mně dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch sv.«, a dělá na temeně kříž, který se však již nemusí dělati. Zaříkávačka odloží řečené klasy, vezme nové 3 klasy předešlým způsobem a dělá totéž jako dříve.

Konečně dojde i na poslední klasy, s nimiž se děje totéž jako v obou předchozích případech. Je-li též druhé oko choré, provede se na něm týž výkon s jinými 9 klasy. Po lekování prohlíží zaříkávačka každý jednotlivý klas v okně proti slunci a tvrdí, že bývá na nich viděti živé vlasy, chloupky, jež jsou postaveny na klasu.

Kdo měl živý vlas v oku, cítil tam řezání a píchání. Neměl-li vlas v oku, pálilo ho jen, a to pochází prý z krve. - Upotřebené klasy se spálí, a voda se vylije tam, kudy se nechodí. Churavý se musí dostaviti po tři kterékoli dni a to, když měsíc jde dolů a slunce zapadá.*) — Kdo má neštovice v očích, radí mu, aby namočil bezovou houbu v teplé vodě a přiložil ji na oči, až půjde spat. (Polička.) Také jiný prostředek se uvádí: Kdo má neštovice v očích, dívej se skrze cedník na slunce.**) Zažehnávání neštovic v očích děje se takto: Nemocný jde k studánce, poklekne a říká:

»Ve jménu Otce, Syna a Ducha svatého!
Dej Bůh dobrýtro, vodo Jordánko!
Jseš-li neštovice v mých očích zlá,
běž do zlýho;
jseš-li z větru, — běž do větru;
jseš-li z krve, běž do krve;
jseš li z leknutí, běž do leknutí;
jseš-li z nátky, běž do nátky;
jseš-li ze všeho, běž do všeho!«

»K tomu mně dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch sv. Amen.« — Pak si naber vody a myj si oči. (St. Bydžov.) — Jiný způsob zažehnávání neštovice (na bulvě oční): Počátek se učiní jmenováním tří božských osob a při tom se kříže značí ve vzduchu před očima trpícího. Zaříkávač počínaje lekovati, dá prostřední, nasliněný prst pravé ruky nad choré oko. Při lekování posune prst na pravou stranu oka, pod oko, na levou stranu a na konec přijde prstem na původní místo nad oko. Slova zní: »Pán Bůh počal, Panna Maria počala, já také počínám. Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Svatý Job leží v hrobě, má devět neštovic v sobě. Nebylo jich devět, bylo jich osm, nebylo jich osm atd., nebyla jedna, nebyla žádná. Nerosti znamení jako nerostlo kamení atd. Všemohoucí Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch sv.« — Od téže osoby jest toto zaříkávadlo: »Šla Panynka Maria po zelené louce, potkala ji dobrá neštovice. Kam kráčíš ty, neštovice? Já kráčím tomuto

*) Květy VII., str. 346—347. J. Smola: Lekovadla či zaříkávadla.
**) Č. Mus. 1854, str. 536.

Janovi (jméno křestní) do jeho očka bodat a píchat. Ty, neštovice, vrať se, jdi na hory, do trní a tomuto Janovi neškoď. Všemohoucí a milosrdný Bůh Otec atd.*)

Třetí způsob: Dělá se kříž se jmenováním tří božských osob. Pak se říká: Leží sv. Barbora v hrobě, má devět neštovic v sobě; žádná jí neuškodila, aby také této osobě neuškodila. Od devíti k osmi, od osmi k sedmi atd., od jedné k žádné. K tomu mně dopomáhej Bůh Otec atd.

Čtvrtý způsob — obyčejný ve Slapech. Zaříkávač plivne si třikrát na tři prsty pravé ruky (na palec, ukazováček a prostřední prst), udělá jimi zaříkávanci 3 kříže na čele, pak pomalu jimi přetře chorobné oko a říká po třikráte: »Černá, bílá neštovice, odstoupni od této zřítelnice, jako odstouplo slunce od měsíce a měsíc od slunce. Jdi tam na hory, na lesy, na skály, tam máš tři studnice; v jedné se umývej, v druhé napájej a v třetí přebývej, ne s mou mocí, ale s božskou pomocí. K tomu mně dopomáhej Bůh Otec atd.« Potom opět plivne na 3 prsty a potře oko na příč směrem vodorovným.**) Potom třikrát Otče náš a třikrát Zdrávas. Je-li zánět příliš veliký, přilož na to suchou švestku. Všecko dělej nejraději ráno a na večer, za dne nic.***) Zažehnávání neštovic v oku, jež se říká nad studni: »Dej Pán Bůh dobré jítro (neb večer) studánko má! Jseš-li neštovice v oku zlá? Jseš-li z větrů, jdi do větrů, jseš-li z ouřky, jdi do ouřky, jseš-li z vody, jdi do vody. (Chroustov.)

K. J. Erben uvádí toto zaříkávání na dobrou neštovici: »Svatá panna Barbora měla devět neštovic, svatá panna Barbora měla osm neštovic atd., svatá panna Barbora měla jednu neštovici; svatá panna Barbora neměla žádné neštovice!« Drž při tom palce obou rukou křížem na tom místě, dechni při tom třikrát křížem na tu neštovici a říkej třikrát: »Svatý, svatý, Pán Bůh zástupů!«

Paměti Vodňanských z Uračova.

Dr. *J. V. Šimák.*

(Dokončení.)

1608. (f. 290. při textu. Byla veliká zima). Podobně ukrutná zima byla léta 1608. a trvala od vánoc léta 1607. za pět měsícův. Lidé mřeli na cestách i hovada, vody přemrzaly místy až do dna. Sněhové byli náramně velicí.

7. čna umřel v Domažlicích Havel Lounský, vznešený řečník. (F. 311.)

1609. 17. břez. v outerej po neděli Reminiscere umřel kněz Petr Hubka, farář Matky Boží v Tejně, v hodin 20. (F. 155.)

2. dub. ve čtvrtek po neděli postní Laetare dokonal život svůj v Pánu mezi 13. a 14. hodinou před polednem, slovutný P. Ludvík Šlejfíř od tří

---

*) Květy VII. 340: J. Smola: Lékovadla a zaříkávadla.
**) Tamže.
***) Erben: Písně a říkadla 1864, str. 510—511.

moždířů, primator St. M. P., a pochován v neděli následující 4 Aprilis (sic) v kostele sv. Benedikta v St. M. P., maje věku svého 62 létě. Byl v radě za senatora v St. M. P. 25 let pořád. (F. 186.)

12. čce v neděli JMC. Rudolf II. ráčil pánům stavům, pod obojí spůsobou těla a krev pána Krysta přijímajícím, majestát na provozování svobodně náboženství, též postoupení konsistoře a akademiae pražské, skrze nejvyššího p. purkrabího pražského, pana Adama z Šternberka na Bechyni a Libochovicích, odvýsti. Posláni pro něj od p. direktorův

pp. Karel z Vartmberka, pp. Václav Vilím z Roupova, p. Bernhart starší Hodějovský, p. Mikuláš Beřkovský, Nathanael Vodňanský z Uračova, M. Valentin Kochan z Prachové. (F. 381.)

12. říj. Mustafa Kyhai, čauš a legat císaře tureckého slavně do měst Pražských přijel; vyslaný [sic] proti němu od JMC. až na pomezí moravské pp. Adam mladší z Valdštejna, nejvyšší sudí království českého, pp. Leonart Colon z Felsu, pp. Vilím starší z Lobkovic na Tejně Horšovském. Zůstával v Praze na Malé Straně v domě p. Ladislava z Lobkovic do 6. dne decembris a toho dne, jenž byl den památní sv. Mikuláše, ve 200 koní jízdně až na hranice moravské doprovozen. (F. 531.)

1610. 24. břez. umřel M. Jan Kocín z Kocínetu, muž učený a pobožný, měštěnín a přední písař Menšího Města Pražského, maje let věku svého 67; pochován v kostele sv. Mikuláše téhož města. (F. 167.)

24. dub., 25. a 26. dubna, přijeli do měst Pražských k císaři Rudolfovi, [od] arciknížete Matiáše Rakouského, tehdáž čekance království Českého, bratra císaře Rudolfa, kurfirst Mohutský, kurfirst Kolínský, kurfirst Saský, Christian Druhý, arcikníže rakouské Maximilian, bratr císaře Rudolfa, arcikníže Ferdinand z Gráczu, strejc císaře Rudolfa, vyslaný arciknížete Albrechta z Nydrlandu, bratra císaře Rudolfa, kníže brunšvický a lan[t]krabě z Hessů. (F. 226.)

1611. 14. ún. v pondělí, jenž byl pondělí masopustní, v noci na outerek v svítání vpadl lid Passovský do Prahy na Malou Stranu a ji opanovali, a potom 11 Martii z měst Pražských vytáhli, nemoha [sic] nic svésti. (F. 86.)

24. kv. v pondělí svatodušní Matiáš I. arcikníže rakouské, král uherský na hradu Pražském v kostele sv. Víta na království České korunován. Pán Bůh rač Jeho Msti Královský dáti dar Ducha svatého k dobrému a pokojnému regimentu. (F. 282.)

27. čce v středu po sv. Jakubu svěcen první gruntfeštní kámen v kostele sv. Kříže v St. M. od D. Matyasa Hoye, v přítomnosti velikého množství počtu stavu panského, rytířského i městského, kterýž toho dne při založení kostela německého ve jméno svatého Salvatora do gruntu byl vložen. Ten kostel staven byl 3 léta a 2 měsíce.

Kdy první služba boží v něm byla začala, vide fol. 518. (vlastně 519, r. 1614. 5. říj.). (Fol. 405.)

31. čce mniši zbiti a někteří klášterové zloupeni. (F. 410)

6. list. umřel na Třeboni pan Petr Vok Ursin z Rožmberka, poslední vladař slavného domu Rožmberského, vyplniv let věku svého 72, tři měsíce a čtyři dny; pohřben v klášteře Vyšebrodském, 30. Januarii léta 1612. (F. 563.)

1612. 20. led mezi 6 a 7. hodinou ráno umřel na hradě Pražském císař Rudolf II. uherský a český král, v letech věku svého 59 a 6 měsíců, nebo se narodil léta 1552, 18. Julii. Tělo jeho mrtvé leželo v kapli Všech Svatých do 30. Sept., kteréž 10. Oct. nočního času mezi 11. a 12. hodinou do kostela sv Víta na hradě Pražském bez průvodu císaře Matiáše, bratra jeho, císařové Anny vnešeno a hned do hrobu královského spuštěno. (F. 36.)

20. září (Rudolf za krále vyhlášen). Umřel léta 1612. 20. Januarii, pochován nočního času na hradě Pražském 1. Octobris. Napěchován nebyl, ani císař Matiáš ani císařová; mizerný pohřeb tak velikého potentáta (F. 492.)

1613. 7. pros. umřel v domě svém v St. M. P. v osadě sv. Havla na Tarmarce ležícím, po druhé hodině na noc vysoce učený muž Adam Zalužanský z Zalužan, v lékařství doctor, pochován v kaple betlémské. (F. 505.)

1614. 16. čna páni stavové pod obojí, z víry tělo a krev Krista Pána přijímající, se pány defensory volili za administratora konsistoře dolejší v kolleji veliké císaře Karla Čtvrtého kněze Zikmunda Crinita Stříbrského, na

místo kněze Eliáše Šuda z Semanína, kterýž jsa farářem v Tejně, 29. Maii z tohoto světa skrze smrt sešel, a ten jest již druhý administrator podle majestátu císaře Rudolfa II.

1614. 5. říj. v neděli Páně jenž byla 19. po památce blahoslavené Trojice svaté, po vystavení kostela německého, jenž jest založen a posvěcen ve jménu sv Salvatora, první služba boží kázáním slova Páně, zpěvy pobožnými a posluhováním velebnými svátostmi jest vykonána od doktora Helviga Gardia, správce německého (F. 519.)

26. říj. v neděli po sv. Kryšpínu umřela Kateřina Sixtova z Milešovky, manželka p. Sixta, měvši let věku svého 77, neb se narodila léta 1537. Byla matka osmi dcer a tří synův a bába vnukův a pravnukův obojího pohlaví, kteréž svýma očima spatřila, 52. Byla vdovou 31 let a 7 neděl.

Kněz Matiáš Cyrus, senior, čině kázání pohřební nad tělem mrtvým, toho doložili, že paní máteř její, paní Regina Mrázová spatřila a dočkala všech synův. dcer, vnukův a pravnučat obojího pohlaví 128 osob.

Té podobna byla Juliana hrabinka, rozená z Štolberku, manželka první knížete Viléma z Oranie a hraběte z Nassau, gubernatora zemí Hollandu a Selandu, kteráž se všech dítek svých splozených obojího pohlaví, totiž synův, dcer, vnukův, vnučat na živě očima svýma spatřila 123 duší a potom v letech věku svého 80 v Pánu život svůj dokonala.

Třetí matrona byla tím požehnáním obdařena v městě Štětíně, jménem Markéta, manželka Petra Egestadia, kterážto byvši s manželem svým 48 let splodila s ním dítek 12 obojího pohlaví, od těch dočkala vnučat 78, prabábou byla 41 dušem. A tak očima svýma viděla z sebe dítek a vnučat svých splozených 131 osob obojího pohlaví, vyplnivši věku svého let 87 v stavu vdovském umřela. (F. 451)

1615. 23. říj. Mustaf. Kyhai, čauš, maje sobě za tovaryše od císaře tureckého v legací přidaného Caspara Gratzana, křesťana rozeného, kupce možného, v Konstantinopoli usedlého, přijel po druhé k císaři Matiašovi. Byl ložumentem v domě »u Měsíců«, jinak »u Kaple«, v rynku St. M. P. Odjel 26 decembris téhož léta. (F. 531.)

1616. 10. led. v neděli po Třech králích Anna, císaře Matyáše manželka a dcera arciknížete Ferdinanda Tyrolského, na království české korunována. (Fol. 20.)

11. břez. Václav Vchynský v pátek, jenž byl den po neděli postní Oculi, na slavném soudu zemském v přítomnosti velikého počtu panstva, rytířstva, z měst Pražských i jiných královských, odsouzen za věčného vězně, aby na zámku Kladském do smrti u vězení zůstával a žádnou přímluvou z něho prost propuštěn nebyl. Příčina jeho odsouzení najde se v sněmu generalním, léta 1615 na hradě Pražském držaném, a vyměření toto najdeš v zadu v této knize z desk zemských slovo od slova, folio ... (nevypsáno, zápisu toho ve knize není). (Fol. 140.)

1617. 13. led. připlaveno po řece Vltavě ku Praze mnoho dříví suchého i dubového a na něm soli v prosticích císařský nemálo, z příčiny té, že od měsíce prasynce nad Prahou i u Prahy po dvakráte led sešel a toho dne z Podskalí nemálo vorův do měst Pražských dříví skrze jezy spuštěno.

29. čna. Ferdinand II. na hradě pražském toho dne ne z jednomyslného všech tří stavův na sněmu obecním snešení (nežli skrze praktiky), 7 dne téhož měsíce držaném, od Jana Lohele, arcibiskupa pražského na království České korunován. (Repente occidit, quod breui ad summum potentiae crescit. Protož pro své tyranství od p. stavův zavržen a království zbaven).

SaCra In LVCe PetrI PaVLI te CzeChIo sCeptro
ferDInanDe ornat: Regls honore beat.

(Nešťastný to bylo volení, nebo přední původové toho fedrunku nad vlastí zradivše, ven z zemí ujeli, arcibiskup z své residencí utekl, Jesuiti, přední původové té praktiky z království na věčné časy vypovědíni, klášterníkům, prelátům i jiným řeholám obojího pohlaví statky duchovní pobrány a p. stavům dědičně rozprodány). (F. 538.) [1]

---

[1]) Co v závorkách, připsáno mimo text později.

6. srp. v neděli, jenž byla XI. po svaté Trojici zabit v kostele Všech svatých na hradě Pražském při mši conte Ludovico de Justi Veronese, od syna legata krále hišpanského. Podobná šarvátka v kostele sv. Jakuba se stala léta 1605. při processí od Spinali a de Auria, Vlachův. (F. 41.)

11. srp. umřel v domě svém v Praze Adam Linhart z Najenperku na Vlkavě a Struhách, prokurator při vyšších soudech, rodem z Plaňas, vyplniv let věku svého $51^1/_2$. Pochován u sv. Benedikta. (F. 426.)

20. list. obec města Oustí na Labi, zbouřivše se, zabila Jana Šerera, primasa svého. (F. 582.)

11. pros. Jan Lohel, arcibiskup pražský, vypravíc z kláštera Oseckého do 200 lidu robotního, dal rozbořiti kostel straně evangelické v městě Hrobu vystavený, v němž se od $1^1/_2$ léta slovo boží kázalo, a s zemí srovnati, trvalo to boření za tři dni. Pročež léta 1618 25. Maii jako jiný zrádce z království českého ujel. (F. 609.)

22. ún. Mandalena, Samuele Kolína z Elbinku žena, sťata na staroměstském rybním rynku, mezi 18 a 19. hodinou. Tělo její pohřbeno na krchově u sv. Benedikta. Proto sťata, že stála o bezhrdlí manžela svého neforemného, kteréhož zradú otrávití chtěla. Byla znamenitá k . . va. (F. 103.)

1618. 16. břez. mezi 21. a 22. hodinou umřel důstojný a velebný kněz, Mathias Cyrus, kazatel kaply Betlémské a první senior konsistoře pražské dolejší, vyplniv let věku svého 52; pochován v kostele pod klenutou kruchtou. (Fol. 282.)

33. květ. Vilím Slavata z Chlumu a z Košmberka, J. M. C. radda, komorník, nejvyšší sudí zemský a president komory české, Jaroslav Smečanský z Martinic, maršálek dvoru krále českého a purkrabě karlštejnský, M. Filip Fabricius z Rosnfeldu, sekretář, od pánův stavův pod obojí přijímajících z kanceláře české dvorské na hradě Pražském z okna do příkopův smetáni. (Fol. 153.)

20. čce Melichar Klösl, biskup vídeňský, potom kardinál církve římské v Vídni na purgku, v přítomnosti krále Ferdinanda, arciknížete Maximiliana Rakouského, legata krále hišpanského, od legata papežského z kardinálského svlečen habitu a zase černým habitem odín, za vězně celého domu Rakouského usouzen a odtud do vězení skrze průvod jízdy 100 koní z města vyvezen. Čeládka jeho všecka do arrestu vzata. (F. 396.)

5 list. umřel v Vídni Maximilian III., arcikníže rakouské, syn císaře Maximiliana II. a bratr Rudolfa II. a Matiáše I. císaře římského. (F. 560.)

21. list. Plzeň město byvše od p. stavův pod obojí 9 téhodnův obleženo skrze Ernesta hrabě z Mannsfeldu šturmem dobyto.

> Pilsna ego, quae fueram, non sum, Mannsfeldius heros
> exuvias nostrae virginitatis habet,
> non quia sit mecum tacitis scortatus in umbris
> sed quia vis in luce virginitate privat, (F. 583.)

1619. 26. srp. na sjezdu obecném za direkcí na hradě Pražském, Fridrich V. pfalzkhrabě a kurfiršt svaté říše vicarius za krále Českého volen, po vyhnání Jesuitské sekty roku prvního. (F. 453.)

31. říj. Frydrych, kurfiršt, pfalzkhrabě při Rejnu, volený král český, s královnou svou slavně přijel na hrad Pražský. (F. 554)

4. list. Frydrych I., pfalzkhrabě a kurfirst Hejdlberský na království české v kostele svatého Víta na hradě pražském od kněze Jiříka Dicasta, administratora a Jana Cyrilla, seniora konsistoře pražské, slavně korunován, při čemž byly zpívány žalmy český 20. a 23. (f. 559.)

7. list. Alžběta, krále Fridricha I. českého manželka a dcera Jakuba, krále englického, skotského a irlandského, od kněze Jiříka Dicasta, administratora a kněze Jana Cyrilla, seniora konsistoře pražské na hradě pražském v kostele svatého Víta za královnu českou korunována, čtvrtého dne po svém pánu. (F. 563.)

1620. 12. led. jenž byla 1 neděle po Třech králích a po vypovědění z království českého sekty Jesuitské léta druhého, z rozkázání p. defensorův náboženství pod obojí a na dovolení krále Frydrycha, držána služba boží

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. VII. obr. 1. SV. JAN NEPOMUCKÝ.

Tab. VII. obr. 2. SV. ANTONÍN PADUANSKÝ.

Tab. VIII. obr. 1. SV. JUDA TADEÁŠ.

Tab. VIII. obr. 2. SV. AUGUSTIN.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. IX. obr. 1. SV. KAJETÁN.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. IX. obr. 2. SV. FILIP BENITSKÝ.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. X. obr. 1. SV. VÍT.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. X. obr. 2. SV. KOSMA a DAMIAN.

od Jednoty Bratrské v kostele svatého Salvatora, někdy týmž Jesuitům náležejícího, kterouž vykonával kázáním slova božího dvojictihodný kněz, Jan Cyrillus, senior konsistoře pražské. (F. 22.)

25. led. král Frydrych prvního roku svého království skrze nejvyšší ouředníky zemské, jakožto kommisaře své obnovovati dal raddy v St. a N. M. P. (F. 45.)

1. ún. v sobotu před hromnicemi dům panský zapálením prachův v městě Jitčíně roztrhán. (F. 59.)

8. břez. umřel Joachym z Těchenic, prokurator při soudech vyšších na hradě Pražském. Pochován v kostele svatého Havla v St. M. P. (F. 134.)

25. dub. po čtvrtý hodině s poledne na hradě pražském v kostele sv. Víta v přítomnosti Jeho Msti. Krále Fridricha českého, všech tří stavův téhož království, konfederací mezi královstvím českým, markrabstvím moravským, knížetstvím slezským, markrabstvím obojích Lužic, též stavy obojího arciknížetství rakouského s jedné a slavným královstvím uherským a knížetem Bethlenem Gaborem sedmihradským s strany druhé, utvrzena, zavřena a upečetěna, vůbec jest vyhlášena a přečtena, ano také přísahami z obojí strany vyslaných zemí, s slavným triumfem rozličné muziky a zpěvy radostnými, s díku činěním Pánu Bohu, též pouštěním veliké i menší střelby jest potvrzena a zavřena. (F. 229.)

28. dub. na hradě Pražském při sněmu generálním stavův králo(vství) českého a zemí k němu připojených, Jiří Frydrych, nejstarší syn, krále Frydrycha I za čekance království českého přijat a vyhlášen. (F. 233.)

1. srp. po 20. hodině povětří uhodilo na věž staroměstského rathouzu v svisle z té strany proti Člověčkovům, ale díka Bohu beze škody. Uhodilo tehdáž také na Františku do domu rychtářova u sv. Jindřicha pod kolíbku, na němž (!) děťátko spalo, bez ourazu, a ves Hostouň za Kněževsí vypálil. (Fol. 412.)

Zápisky Jana Vodňanského.

1620. 8. list v pondělí, den sv. Martina (!) rytíře stala se nešťastná porážka armády stavův pod obojí království českého od armády a lidu císaře Ferdinanda II. rakouského, a to na Bílé Hoře před Prahou, od toho dne Čechové ztratili své staré svobody a v dědičné chlapství domu Rakouského jsou uvedeni. (F. 569.)

1621. 21. čna. novo stilo za panování císaře Ferdinanda II. vykonána žalostivá a přezarmoucená exekucí na rynku St. M. P. před rathouzem pod vokny velikýho mazhauzu, kde se rybnej trh držívá, na obzvláštním theatrum z prken k tomu přistrojených, nad některými předními, vzácnými, pobožnými a bohu věrnými i vlasti, pány rytíři a měšťany království českého, náboženství evangelitského, z nichž někteří mečem stínáni a někteří zvěšeni. Taková exekucí byla toho dne ráno začata před slunce východu (!) a bylo dáno znamení vystřelením z kusu velikého na hradě pražském. Před tím pak, nežli dotčená exekucí se začala, ukázala se na obloze nebeské pěkná duha, kterouž množství osob, jako i ti condemnirovaní spatřili a sobě to za jistou milost boží k nim ukázanou pokládali. Dotčená exekucí trvala od rána až do poledne, již vykonal Jan Sládek, kat pražský sám a užíval k tomu třech mečů. Tyto nížepsané osoby byly execvirovaný.

Z stavu panského:

Pan Jáchym Ondřej hrabě Šlik, sťat, ruka uťata.
Pan Václav Budovec, sťat.
Pan Krištof Harant, sťat.

Z stavu rytířského:

Pan Kašpar Kaplíř, sťat.
P. Prokop Dvořecký, sťat.
P. Fridrich z Bílé, sťat.
P. Oldřich (!) Otta, sťat.
P. Vilím Konecchlumský, sťat.
P. Bohuslav z Michalovic, sťat, ruka uťata.

} hlavy i ruce na městské věži.

P. Diviš Černín, ten byl katolík, sťat, ruka uťata.

Z stavu městského:

Valentin Kochan, sťat.
Tobiáš Šteffek, sťat.
Krištof Khober, sťat.
Jan Šultys od Hory, primas, sťat, hlava tam poslána.
Maximilian Hošťálek, z Žatce, sťat, hlava tam poslána.
Jan Jessenius, Medicinae doktor a rektor academie pražské. Nejprvé kus jazyka uřezán, potom sťat, naposledy čtvrcen a čtvrtce za městem rozvěšeny.
Jiří Haunšild, agent, sťat, hlava i ruka na věži mostské.
Leandr Rippl, jurista, sťat, hlava na věži a ruka u šatlavy na zdi.
Václav Maštěřovský z Jizbice, sťat.
Ondřej Kocour, sťat.
Michal Wittman, sťat.
Šimon Vokáč, sťat.

Zvěšeni:

Jan Kutnaur z Sonnenštejna
a Simon Sušický na trámu z rathouzu z vokna pověšeni.
Nathanael Vodňanský z Uračova, otec můj milej.

Na justici na rynku vymrskáni a vypovědíni:

Josef Kubin, jinak Gragsa, z N. M. řečník.
Václav Božecký, ouřadu purkmistrského služebník.
Jan Švehla, řečník.
Mikuláš Diviš, purkmistrský služebník, k justici za jazyk přibit.
Martin Fruwein, prokurator hořejší, vyskočivší z Bilé věže do příkopu na hradě Pražském hlavu srazil, byl čtvrcen, čtvrti za městy pražskými na rozhraní vystrčeny, hlava a ruka na justicii novoměstský
Jan Teodor od Sixtů na teatrum přiveden a darováno mu hrdlo.

Všech bylo sťato 23 osob. (F. 339.)

1631. 23. list. v neděli 23. po sv. Trojici s věže mostu u St. M. P. hlavy mučedlníkův českých, kteří byli 1621. 21. Junii pro svobody království českého a náboženství evangelitského ohavně na theatrum v rynku St. M. P. z světa sprovozeni a stínáni, jichž bylo 11, totiž hlava pp. Václava Budovce, p. Kašpara Kaplíře, p. Jindřicha Otty, p. Bohuslava z Michalovic, p. Konecchlumského, p. Fridricha z Bílé, p. Prokopa Dvořeckého z stavu městského p. Valentina Kochana, p. Tobiáše Šteffka, p. Krištofa Khobera, p. Leandra Rypla, s velikou pompou a vzáctným průvodem 58 kněží napřed po páru jdoucích a pozadu množství vzácných z panstva, rytířstva, bylo při tom lidu na tisíce, kteří s velikým pláčem ty pobožné a sv. hlavy do kostela Matky Boží před Tejnem provázeli; kázání pohrobní bylo drženo od kněze Samuele Martinia z Dražova, někdejšího správce u sv. Haštala a sv. Kříže v Starém Městě Pražském, trvalo až do samého večera.

1637. 15. ún. umřel ve Vídni mezi 8. a 9. hodinou německou před polednem Ferdinand 2. císař římský, arcikníže rakouský.

1638. 23. říj. byla slavná svadba držena v městě Drážďanech Jana Jiřího knížete Saského syna nejstaršího Jana Jiřího, kurfiršta saského s kněžnou a pannou Mandalenou Sibyllou, dcerou Christiana, markrabí Brandenburského z Kolmbachu, v Norrajtu držána 4 dni pořád.

28. říj. Augustus, kníže saský, syn kurfiršta saského Jana Jiřího, jsouce od kapitoly biskupství magdeburského za arcibiskupa jejich, v letu 1628 (?) volen, uveden do Hallu, a dosedl na regiment a to leta 1638. Prvnější administrator, Christian markrabí Brandenburský, poněvadž přestoupil a catolytským byl, od kapitoly jest zavržen. (F. 551.)

1639. 23. zář. 3. říj. Kurfirst saský, Jan Jiří, s svými 4ma syny, dorostlými Janem Jiřím, Augustem, Christianem a Maudrycem, jel do Litoměřic pro shledaní se s císařem Ferdinandem III. a byl vzáctně přivítán. Přijel zase právě v týmdni do Drážďan. (F. 516.)

Zápisky pozdějších vlastníků knihy.

1634. 14. čna. Jilemnice až na jedno Nro 164 celá také vyhořela. To jest vytaženo z listu památního v městské truhlici u ouřadu téhož městečka. (F. 324. Řehoř Petrů.)

1667. 25. aprilis in festo S. Marci, noctu ad diem Martis percussit fulmen in turriculam ecclesiae parochialis Neoboleslaviensis sub titulo B. V. Mariae Assumptae et inde exortum grande incendium, miseratione autem singulari Dei non nisi prefata turricula in cineres redacta est, et 29 eiusdem mensis solemnitas divinorum pro gratiarum actione celebrata. (F. 229. scripsit?)

1723. 30. čna, totiž v středu přijel do Prahy císař Karel VI. král náš nejmilejší a od brány Žitné skrze města Pražská držel slavný vjezd v nákladným císařským voze, který červeným aksamitem potažený a zcela zlatem vytkávaný byl, naproti králi seděla též císařovna Alžběta, dcera knížete Braunschweig- Wolfenbüttel, v druhém voze za tímto jely dvě mladé arcikněžny Carolinské. (F. 360. —?)

1725. 26. pros. usnul v pánu velebný a dvojíctihodný P. P. Jan Beckovský, rytířského, svatokřižovnického řádu s červenou hvězdou, špitálu sv. Františka v Praze blíž mostu kněz a doktor písma, jehož mnoho kněh jest v české řeči vydáno, mezi kterými jest také Poselkyně neb kronika česká. (F. 630. Poznamenal Rehoř Petrů.)

1764. 27. září usnul v Pánu otec můj jmilý Ján Petrů z Jilemnice, pochován při kostele Božího Těla blíž kos[t]nice, majíc let věku svého 45. Tam slavného z mrtvých vzkříšení očekává. Requie Scantim pacem Amen (!!) (F. 503. Ř. Petrů).

1778. 6. čce přitáhl pruský král do Čech, k Náchodu. (F. 371. Ř. Petrů?)

1788. 14. čna v sobotu před sv. Vítem vyhořelo město Jilemnice ohněm domácím, 115 domů krom stodol, kostel sv. Vavřince a fara, v zámku nákladný pivovar s mnoha pokoji, kostel starožitný sv Alžběty, dům panský v kterým deputirovaný feldčar přebýval, špejchar, dvůr i s stodolmi, panská vinopal a maštele. též 300 sáhů dříví k palivu. Oheň vyšel u Jana Naymona voskáře v n. 16tým; jakým spůsobem se vzňalo, divně se o tom přemlouvalo, někteří tomu chtějí, že jeho paní smažila na půdě struhy. Povídá se, zdělaných škod v městečku na 1 milion. (F. 324. Ř. Petrů.)

20. čna vyhořela městys Železnice, 70 domů krom stodol (Fol. 337. Ř. Petrů.)

6. září dvanáctý tejden po ohni v Jilemnici začali táhnouti krov na kostel sv. Vavřince. (F. 469. Ig. Petrů?)

14. říj. hodinu třetí po poledni zasazovali kříž na věž kostela sv. Vavřince v Jilemnici, u přítomnosti mnoho se dívajícího lidu. Mistr, který zasazoval, byl z Jičína, Josef Jůza. (F. 553. Ig. Petrů.)

1789. 8. říj. polní maršálek baron Laudon dobyl (pro 2 dny šturmuje řecký (!rácký?) Bělehrad v Servii na kapitulaci. Kořist, kterou tam naši dostali, jest tato: zásoby k potravě na mnoho let, munici a magacin, též drobnou zbroj všecknu, 375 kusů aneb děl, peněz na zlatě okolo 5 milionů, na stříbře rublů 5krát sto tisíc, jeden vynáší naší mince 1 fl. 44 kr., lidu od turecké strany přišlo k zahubení přes 4 tisíce, od naší okolo 4 set, tureckého lidu na svobodu puštěného 7 tisíc, krom obyvatelův; na poděkování Pánu Bohu bylo po všech c. k. zemích držáno slavné Tedeum laudamus všudež s hlučnou střelbou a muzikou. Chceš li o tom více vědět čti noviny za rok 1789, měsíce října. (F. 523. Ig. Petrů.)

25. říj. bylo v Jilemnici držáno slavné Tedeum laudamus s hlučnou střelbou a muzikou, na poděkování P. Bohu za vybojování řeckého (!) Bělehradu v Servii, skrze polního maršálka, Gedeona Laudona. (F. 588. Ig. Petrů.)

1790. 21. čna usnul v Pánu slovutný muž pan Řehoř Petrů, soused jilemnický, věku svého maje 42 léta, kdežto očekává slauného z mrtvých vstání (F. 338. Ig. Petrů?)

1792. 8. srp. korunován byl na království české František, syn Leopolda 2hého, roku svého mající 24 léta.

Plenění města Stříbra Švédy r. 1645.

Sděluje *Theodor Antl.*

Poznamenání, co jest při nešťastném vpádu lidu Švédského do města Stříbra 22. Febr. anno 1645 pánům sousedům odňato a k zkáze přivedeno, což jeden každý k svému dobrému svědomí přijal, jakž následuje:

1. čtvrt.

	zl.
Janovi Zemekovi vypito polouvozí piva 14 zl. Item za máslo, sádlo a šactvo bílé 16 zl.	30·—
Danielovi Františkovi od šactva za	12·—
Anně Lipčanský mejdla a svíček za 24 zl Item šactva vinutého za 15 zl. 30 kr.	39·30
Danielovi Lipčanskýmu od šactva a chodících šatů	30·31
Viktorinovi Miršovi od uzeného masa, sádla, soli za	9·25
p. Forterovi bílých šatů za 6 zl. za slepice . . . . . 10 » za kamený žbány . . 2 » 15 kr. za pantofle a soli . . 3 » za vepře . . . . . 15 » za kšíry, sedlo a oves 30 »	66·15
p. Vítovi Figlšerovi při nejmenším ode všech nábytkův, piva, vína za	95·—
Urbanovi Jelínkovi jak od mejdla, svíček, sádla, másla, šatův vinutých a jinších věcí za	129·—
Janovi Hauzmonovi s Annou Bečvářovic od šatův bílých a jinších věcí za	70·—
Janovi Fugarovi od chodících šatů, bílého povlečení a šactva za	80·—
p. Stolcovi chodících šatů, povlečení a jiného šactva, piva při nejmenším za všechno	200·—
Anjelovi Zelenkovi od chodících šatů, ložních povlečení, cínu, sekyr, motyk, pilek za	100·—
Danielovi Strakonickému šaty chodící, ložní šaty, povláčení, koně a jinších věcí za	113·—
Václavovi Brázdovi bílých šatů a koží při nejmenším za	10·—
Janovi Lipčanskýmu bílých šatů za	4·—
Bartovi Ciklarovi od plátna, pálenýho a soli za	40 43
p. Janovi Františkovi od šatův chodících a vinutých i jiných	70·—
Mikulášovi Marejnovi od šatův chodících a vinutých za	30 —
Jakubovi Břečkovi piva za 42 zl. šatův chodících a povlečení 92 zl. 30 kr.	134·30
apatykáři při nejmenším za	8·—
Janovi Pacovi omastu (!) a povlečení za	15·—
Šimonovi bílých šatů za	3·—

2. čtvrt.

Janovi Novýmu pekaři s Alexandrem synem jeho od povlečení a jinších věcí za	21·—
Adamovi Estereicherovi od povlečení, masa huzeného (!) šactva a omasty	20.—
Dobiášovi Myslíkovi od bílých šatů a povlečení a chodících šatů, másla, sádla, soli	74.—
Janovi Tajvlovi od povlečení, másla, sádla a chodících šatů, sejra za	40·—
Krištofovi Houškovi na povlečení a chodících šatech, huzeným (!) mase, omastě, ložních šatech, stříbrných věcech za	100·—

		zl.
Jobstovi Hanemonovi od povlečení		10·48
Jiříkovi Zajíčkovi 8 sedel po 3 zl. = 24 zl.		
bílých šatů za . . . . . 16 »		40·—
Pavlovi Payrlovi od bílých šatů a povlečení za 21 zl. 42 kr.		
másla . . . . . » 1 » 48 »		32·36
koření, ovsa a slepic . . . . . » 9 » 6 »		
Danielovi Stříškovi od chodících šatů, povlečení a jinšího šactva, omastu, ovsa, uzeného masa a půl vozu		100·—
Pavlovi Saydlovi od bílých šatů za		12·—
Jakubovi Sauterovi za		10·—
Mikulášovi Biršnicerovi od bílých šatů za 20 zl. 24 kr.		
za kůže . . . . . 6 » —		34·12
uzeného masa a omasty za . . . . 7 » 48 »		
Šimonovi Stříškovi od bílých šatů za		15·—
Štěpanovi Aratirovi od chodících šatů a povlečení za		60·—
Václavovi Krůlovi od bílých šatů a omasty za		12·34
Andresovi Šerce od bílých šatů a jinších věcí za		35·—
Barboře Nejedlý od omasty, šatův ložních, chodících, vinutých při nejmenším za		80·—
Janovi Joanidesovi chodících šatů za 33 zl.		
ovsa za . . . . . 6 »		
másla, sádla, sejry, slepice, uzeného masa a bílých šatů za . 11 »		63·—
piva za . . . . . 13 »		
drobných věcí za . . . . . 3 »		
Dorotě Rupertový při nejmenším vzato za		4·—
Dorotě Tofflový ovsa 2 strychy 1 zl.		
za hřeby a podkovy . . . 1 » 30 kr.		3·15
bílou cíchu za . . . . — » 45 »		
Martinovi Kopejtkovi od povlečení a jinýho šactva za		15·—
p. Vodňanskýmu piva za . . . . . 21 zl.		
2 vedra páleného 64 pinet . . . 34 » 8 kr.		
na 4 koně kšíry kočovský, úzdy, nádobí koňský, chomouty, sedla, jochy a jiné nádobí za . . . . . 96 »		246·08
ovsa, povlečení, omasty, sejra, kapouny, slepice, indiány, uzeného masa za . . . . . 71 »		
6 stříbrných lžic po $2^1/_2$ lotu . . . 12 »		
cínu 2 centnýře . . . . . 12 »		
Janovi Milerovi při nejmenším za		40·—
Jiříkovi Driblerovi při nejmenším za		60·—
Janovi Svobodovi od bílých šatů a jinšího šatstva		10·15
Laurencovi Hauzmonovi od obuvi a jinšího šatstva		31·—
Martinovi Lantkomrovi od chodících šatů a povlečení		90·—
Janovi Teknerovi 1 prostic soli, 6 lib. tabáku, pfajf (!), 40 lib. sejra, sádla, másla, slepic, koření za		19·06
p. Šťáhlavskýmu piva za . . . . . 31 zl. 30 kr.		
másla, sádla, huzeného masa za . 12 »		
cínu a mosazu . . . . . 9 »		
povlečení . . . . . 15 »		88·30
ovsa 21 str. . . . . 11 »		
čeledi chodící šaty . . . . . 7 »		
peněz hotových . . . . . 3 »		
Anně Strakonický s zetěm od stříbra, chodících šatů a povlečení za		137·—
p. Jiřímu Kurciusovi za koně, omastu, ložní šaty, povlečení a jinšího šatstva za		100·—
Sládkovi 2 šaty za		25·—

zl.

p. Danielovi Miršovi při nejmenším . . . . . 90·—
p. Pavlíkovi za . . . . . 30·—

3. čtvrt.

Anně Hruškový bílejch šatů za . . . . . 5·—
Štěpanovi Khailovi od chodících, ložních šatů, povlečení a jinšího šatstva za . . . . . 100·—
Jozefovi Felbrstokovi od bílých šatů a jinší škody . . . . . 15 —
Ambrožovi Kuchaři při nejmenším za . . . . . 37·—
p. Zikmundovi Stodskýmu koně . . . . . 30 zl.
sádla a šactva . . . . . 19 » 20 kr.
koňský nádobí, cín, měděné nádoby 15 »
slepic, kachen, ovsa . . . . . 8 » } . . . . . 72·20
Eliášovi Figlšerovi piva za . . . . . 21 zl.
šactva, jehňat, slepic, masa huzenýho a
indiána, též na zámcích škody . . . . . 16 » 30 kr. } . . . 37·30
zlatníkovi na stříbře a zlatě . 74 zl.
za nádoby a povlečení . 12 » } . . . . . 86·—
Benigně Tejsarový bílých šatů za . . . . . 13·—
Matějovi železníkovi . . . . . 15·—
Tomášovi Hájkovi od bílých šatů a omasty . . . . . 20·—
Tomáši Kevrovi za 100 podkov po . . . 9 kr.
a 1200 hřebů . . . . . 8 zl
hotových peněz a nádobí . . . . . 6 »
bílejch šatů za . . . . . 6 »
másla, sádla . . . . . 3 »
jinších škod drobnejch . . . . . 7 » } . . . . . 30·—
Mandaléně Vačkářce chodících šatů . . . . . 29 zl.
bílejch šatů . . . . . 17 »
krámskejch věcí, koření, sejr, soli, másla,
sádla, páleného, tabáku, pip hotových . 46 » } . . . . . 82·46
Michalovi železníkovi za 3 koně, povlečení . . . . . 120·—
Václavovi Stuchlíkovi koně s nádobím . . . . 40 zl.
půl druhého vozu okovaného . . . . . 40 »
od šatů ložních, chodících a vinutých . . 30 »
cínového nádobí . . . . . 30 »
od obilí rozličného a za omastu . . . . 25 » } . . . . . 165·—
Albrechtovi Hlinkovi za chodící šaty, povlečení, ubrusy, ručníky . . . . . 27 zl.
koží vydělanýh . . . . . 8 » 30 kr. } . . . . 35·30
Jiříkovi Lenkovi od chodících šatů, ložních povlečení a jinšího šatstva při nejmenším . . . . . 70·—
Janovi Bradovi od chodících, ložních šatů, povlečení, při nejmenším, co zakopáno měl . . . . . 66 —
Janovi Koprovi podkov a hřebíků za 20 zl.
jiného šatstva . . . . . 15 » } . . . . . 35·—
Janovi Kopáčkovi co mu pobrali, a to k svému dobrému svědomí více nežli . . . . . 150·—
Abrahamovi Ernestovi bílých šatů za . . . . . 6·—
Michalovi Lintnerovi 2 koně a jinších nábytků . . . . . 50·—
Danyelovi Opplovi za všelijaké krámské věci, mezulan, fidrot (!). plátno, koření a chodící šaty při nejmenším za . . . . . 340·09
JMti C. rychtáři hříbě, vůz, piva a šactva, masa uzeného, omasty při nejmenším za . . . . . 100 —
Tobiáši Martini od všelijakých věcí za . . . . . 64·35
Hauzarový od všelijakého šactva, co v kostele měla za . . . . . 150·—

		zl.
Bernartovi koželuhovi koží vzato za . . . . 8 zl.		
bílých šatů, ovsa, másla za . . . . . 11 » 30 kr.	. . . . .	19·30
Kundrátovi Finkovi na hotových penězích, bílejch šatů, povlečení za .		98·—
Jiříkovi Vlkovi od bílých šatův a povlečení a jinšího šactva, též chodících šatů za		45·—
Burianovi Kvítkovi chodících šatů, povlečení, ovsa a jinší věci za . .		19·—
Maršové za		7·—
Šebestiánovi truhláři za		12·—
Janovi Keržtnerovi koně za . . . 25 zl.		
bílých vinutých šatů za . . . 10 »	. . . . .	35·—

4. čtvrt.

Janovi Heřmanskýmu na svršcích a nábytku, též i jinších victualií za		50·—
Bartolomějovi Holubáři dva koně . . . . . 30 zl.		
tři sudy piva . . . . . 21 »	. . . . .	91·—
chodících šatů, povlečení, omasty a masa 40 »		
Dobiášovi Dubovi hotových peněz 3 pokladnice kožcloužské		9·—
masa huzenýho za		4·—
Pavlovi Pelikánovi povlečení a chodících šatů, též škody na zámcích		9 10
Janovi Benáckýmu od povlečení a chodících satů . 29 zl. 10 kr.		
od řemesla uzdářského . . . . . 16 » — »		
másla, sejra, ovsa, škod . . . . . 11 » 30 »	. . .	58·40
hotových peněz . . . . . 2 » — »		
Tobiáši Holubáři od povlečení a chodících šatů za		59·30
Vítovi Holubáři másla, sádla, uzeného masa za		10·—
Danielovi Canklovi od všelikého šactva za		15·—
Janovi Khazovi bílých šatů a povlečení za . . 10 zl.		
chodící šaty . . . . . 11 »	. . . . .	21·—
Janovi Kačírkovi povlečení a chodící šaty za 17 zl.		
obuvi a co k řemeslu náleží . . . . . 8 »	. . . . .	30·30
maso uzený, másla, sádla, ovsa . . . . 5 » 30 kr.		
jircháři telecích, kozlových a skopových koží		
vydělaných 70, za ně . . . . . 60 zl.		
chodící šaty, povlečení za . . . . . 30 »		
nasoleného masa soudek . . . . . 2 » 30 kr.	. . . .	104·45
½ prostice soli . . . . . 2 » 15 »		
slepice a kamna . . . . . 2 » — »		
másla 80 žejdlíků . . . . . 8 » — »		
Mathoušovi Vejvodovi povlečení a chodících šatů za 18 zl.		
pálenýho, vína a másla . . . . . 5 »		
obuvi za . . . . . 7 »	. . . .	53·—
krámských věcí za . . . . . 15 »		
z devíti kusů šatů sypky . . . . . 8 »		
Janovi Stříbrskýmu od všelikého šatstva za		12·—
Jírovi Kloffatovi za		4·21
Janovi Krůtovi od chodících šatů, povlečení a omasty a slepic za . .		32·40
Janovi Raychlerovi uzeného masa a bílých šatů		5·—
Janovi Drchovi ode všelikého šactva za		20·—
Janovi Sukovanskýmu od chodících a bílých šatů		20·—
Danielovi Sukovanskýmu chodících šatů za 14 zl. 30 kr.		
bílejch šatů a povlečení . . . . . 20 » — »	. . . . .	36·—
mejdla, koření za . . . . . 1 » 30 »		
Adamovi Kolnovi masa uzeného, klobás, másla, sádla		15·—
Janovi Bořichovi se synem jeho od všelijakých věcí pobráno od lidu nepřátelskýho za		8·—

		zl.
Jakubovi Králencovi ložních šatů a povlečení za 20 zl. uzeného masa, másla a sádla za 10 » ovsa 8 str a 17 slepic 9 »		39·—
Danielovi Křížovi postav sukna a od šatstva za		30·—
Ondřejovi Strakovi 7 kusů povlečení, čepici novou, 5 slepic. po dvou vepřích masa, po 2 pecech chleba a 2 str. ovsa; za to počtěno		20·—
Andresovi Holubovi za všeliké šactvo		15·—
Mathoušovi Šulerovi, jakž oustně oznámil k svému svědomí		12·—
Albrechtovi Strakovi v jedné summě		21·—

Nový město.

Václavovi Prajkmonovi od všelijakých věcí za		3·—
Janovi Korandovi od povlečení, ovsa a jiných drobných věcí za		10·—
Ezechielovi Zemkovi cícha a prostěradla za		3·—
Martinovi Kutilovi za všechny věci		3·—
Václavovi Jelínkovi od povlečení a chodících šatů, též sádla při nejmenším za		46·—
Linhartovi Krymovi od bílých šatů nejméně za		5·—
Janovi Pekovi od rozličných věcí za		5·—
Mathoušovi Prunerovi od bílých šatů a jiných věcí		18·30
Janovi Zychovi od bílých šatů při nejmenším za		5·48
Janovi Koubovi všelijakých věcí za		7·—
kloboučníku, klobouků a povlečení za		10·—
Adamovi Estereicherovi všelijakých věcí za		5·—
Mathoušovi Krauzovi všelijakých věcí za		6·—
Voršile Lexový všelijakých krámských věcí		208·20
Adamovi Najkmonovi všelijakých věcí za		5·—
Janovi Rejzymu 2 koně se vším nádobím za		58·30
Anně Čapkový od bílých šatů, sádla a jinšího šatstva		10·—
Mikulášovi hrnčíři od bílých šatů a omasty		6·—
Janu Tykhertovi od všelijakých věcí při nejmenším		8·—
Havlovi sedláři od chodících šatů, povlečení, díla, stříbra a zlatý prsten při nejmenším za		50·—
Janovi Skřemínkovi od bílých šatů a jinších věcí		7·—
Martinovi Maškovi potkov 22, hřebíků 2 tisíce a od bílejch šatů při nejmenším za		9·30
Janovi Honzšiltovi od chodících a bílých šatů za		10·—

Obecních věcí pobráno.

koně 2 za 60 zl. na 4 koně kočovský nádobí 60 » pokrytýho vozu kočího 100 » kočárek 30 » nový fasuňk 25 » uzeného masa nejmíň 5 cent. 30 » másla 2 lib. žejdlíků 12 » ložních šatů a povlečení 40 »		357·—
piva bílého z obecního pivovaru 15 sudů po 7 zl.		105·—
Učiní vší summy		6883·40

Bylo tedy vypleněno v prvé čtvrti 22 osedlých, v druhé 32 osedlých, v třetí též 32, ve čtvrté 27 a na Novém městě 23, tedy celkem 136 osedlých.

Z archivu Krumlovského.

Hynek Gross.

Inventář hradu Helfenburku r. 1452.

V knížecím archivě panství Krumlovského je uloženo několik purkrabských služebních smluv o opatrování hradu Helfenburku u Bavorova, v nichž určeny jsou požitky a povinnosti purkrabí. Jsou to smlouvy mezi pány Jindřichem a Janem z Rožmberka a purkrabím Václavem Vláškem z Miloňovic ze dne 20. dubna r. 1452, mezi Janem z Rožmberka a Vláškem z r. 1462 23./IV., mezi týmž pánem a Adamem z Drahonic z r 1467, 23. dubna, mezi Petrem z Rožmberka a Albrechtem Eitnhartarem z Flinšpachu ze dne 9 května 1505 a mezi Petrem z Rožmberka a Ladislavem Želízkem (Železkú) z Tourového z 16. dubna 1515. Odměna roční za službu purkrabskou se mění.

Nejzajímavější je smlouva nejstarší, poněvadž v ní jest vypsán celý inventář hradu. Věci ty povinen jest purkrabí v témž počtu zase po vypršení času úřadu postoupiti. Záleží z potřeb branných, z nářadí hospodářského, potravin i nábytku. Můžeme si z toho představiti domácnost purkrabskou a poznáváme i pomocníky v úřadě (ve smluvách ze 16. st. připomíná se vedle písaře i lovčí) a čeleď hradskou. Tyto podrobnosti a soubor celkový nás poutají. Proto uveřejňujeme listinu tu, nynějším pravopisem ji upravivše. Je doplňkem článku Aug. Sedláčka o Helfenburce, v jeho známých Hradech a zámcích, v dílu VII. (Písecko), str. 84—103 l. 1890 otištěného. (R. 1870 napsal archivář Třeboňský Theodor Wagner obšírnou, 177 listů v kvartu čítající, rukopisnou práci: Schloss und Herrschaft Helfenburg, jejíž čistopis nachází se v knížecím ústředním archivě v Č. Krumlově.)

Známo buď všem, že, když urození páni, páni pan Jindřich a pan Jan z Rosenberka, páni moji milostiví, mně Václavovi Váškovi z Miloněvic hrad svuoj Helfmburk k drženie poručili jsú, tuť jest Jich mt se mnú takovúto smlúvu učinila: Najprv, abych já nadepsaný Václav sám čtvrtý branný byl, potom že mám šestnádcte holomkóv stře[l]cových branných hodných mieti, a těm holomkóm já nadepsaný Václav mám potřebu i za služby dávati. Také mám písaři páně potřebu dáti, kuchaře jednoho mám mieti, pekaře jednoho, klíčníka jednoho, kravaře jednoho, sviňáka jednoho, dievku jednu, vozataje dva, vrátná dva. A na ty jistú čeleď má mi Jich mt vydávati do roka sto a šedesáte kop grošóv hotových peněz, tři sta a dvanádcte čebróv žita, čtyři sta čebróv ovsa a tři sta kúr. A řeku v Strunkovicích,*) kteráž prve za pokoje od purkrabí k hradu držána byla, tu také držeti mám.

A já již psaný Václav v tyto podepsané věci jsem sě uvázal, kteréžto věci, když bych hradu postúpiti měl, také též zasě postúpiti mám:

---

*) Dle smlouvy z r. 1505 purkrabí: »mieti všecky robotíře, žence, dvuor poplužní se všemi dědinami a lúkami a potok u Svinětic a u Budyně a lesuov má užívati ku palivu«.

Najprve na mučedlnici dvě houfnice železné a tarasnice železná, jedna v ložiech, houfnice měděná jedna, tarasnice dvě měděné v ložiech, kolovrat jeden, dvě píštěle měděnie velcí a tři pištěly menší měděné, osmnádcte píšťal železných, a jedna vzata jest u Bavorově od Vodňanských a jedna píšťalka malá v loži. Ty jsú na domu jako světnička. Item v světničce padesát kop šípóv v láhvici nenasazených, v druhé láhvicí pětmezdcietma kop šípóv nenasazených, jede[n]mezdcietma kop šípóv na dub nasazených, peřených, devět kop šípóv na smrkových i na dub nasazených, peřených, devět kop šípóv nasazených na dub a nepeřených, patnádcte kop střelišť v svazcích, jeden súdec prachu zabedněný s obú stranú a v malém súdku na tři prsty prachu, výsévkóv prachových hrnček neplný, dva hrnce salnitru plná, neplný jeden a jeden hrnec síry tlučené, třimezdcietma kotúčov nití, pláty staré i s kusy, ořech železný, dva pytlíky prachová prázdna, deset kúsov kluk(?!) to vše v té světničce jest.

Item v pivnici šest keltů, dva škopky, pět čebróv pivních, zlých i dobrých, dvoje necky pod sudy, jedno síto, jedna nálevka,

item v kuchyni jeden rošt dobrý železný, třie rožni, dva kotlíky, jeden strúzek, dva střiezi, jedny necky, jedna skříně, ješto potřeby chovají, jedná káď vodná, druhá po vína, a jedemezdcietma hrncóv malých i velkých, devatenádcte mis, jeden kosieř nedobrý, jeden štok;

item v pivováře jedna káď miesná, čtyři kádi menšie, dvě kádi mlatné, zlé, jedna pánev, k té dno nové musí udělati;

item v pekárně dvě dieže, jeden pytlovar, jedna káď bezednivá, ješto otruby sypí, kámen stúpový bez vrcholku;

v cisterně dva okovy, jeden řetěz, u velicí jistbě tři stoly, jeden stolček, dva šenktišě, v paní světnici dva stoly, u krajčieho v světničce jeden stolec;

item po hradě rozličné věci: jeden vuoz, v tom jsú tři kola okovaná a čtvrté bosé, zlé, dva řetězy, jeden dlúhý, druhý krátký, ty u vozu mají, jeden sud vodný, dva zámky u mostu dolejšieho, dva zámky u mostu hořejšieho, jeden zámek u lavičky, jeden zámek u železných vrat, jeden zámek u fortny u parkánu, jeden zámek u fortny pod velikú jistbú, jeden zámek u železných vrat nahoře, jeden zámek u pivnice staré, jeden zámek u velké věže, jeden povraz u rumpálu jako drva táhnú, jeden provraz velký vetchý, jeden povraz velký nový, jeden povraz sskřipci, dvě láhvice olejové, dvě vanicě, jedna prostice soli, puol čebra krup, puol čebra krupice, to v spižiernách jest, jeden drajlink mladého piva, jeden sud piva mladého na staré vařené, jeden buoch slanin.

K zachování těchto věcí nadepsaných napřed psaní páni moji milostiví a já již psaný Václav pečeti naše k svědomie přitiskli jsme k tomuto listu.

P[s]án na Helfmburce, ten čtvrtek před svatým Jiřím, leta od narozenie syna Božieho, tisícieho, čtyřstého, padesátého druhého.

Orig. na papíře.
První dvě pečeti jsou zachovalé, třetí porušena.
(II[a] 8 B 38.)
Na rubu stojí psáno; Vlášek, Helfenburg, starý.
Ad historiam Domini Henrici describendum. 1452.

Kšaft jihočeského zemana Jana, řečeného Němce z Kovářovic z r. 1462.

Z jednotlivých odkazů této závěti, učiněné dne 16. června, můžeme nahlédnouti do zemanské domácnosti a jejího inventáře. Zejména vypočítávají se kusy zbroje. Zemanských rodin na malých sídlech, živících se hospodářstvím polním bylo okolo Čes. Krumlova v 15. stol. více než ve stol. 16. a následujících. Bývaly

mezi sebou příbuzny a měly mnohé vztahy ku měšťanům v Krumlově. Často takoví zemané vstupovali do služeb rožmberských. V kšaftech prokazovali skutky dobročinné a pamatovali na záduší svého okolí.

Pro zajímavost podobných drobností uveřejňujeme poslední pořízení toto, upravené moderním pravopisem beze změny však staré řeči.

Ve jméno Božie Amen. Já Jan, řečený Němec z Kovářovic*) vyznávám tiemto listem všem, ktož jej uzřie, neb čtúc uslyšie, že z dopuštěnie Boha všemohúcieho nemocen jsa na těle, ale zdráv jsa na smysly a na rozumu, učinil sem a činím své poslednie rozkázánie a kšaft neměnitedlně.

Najprv odkazuji kopu platu ročnieho na službu roční, aby vigilji a mše za duši mú a předkuov mých byly zpievány na každý rok. Jakož plat držím v Újezdě**) od svých milostivých pánuov z Rozmberka, a jestli že by ten plat vyplatili, tehdy buď dáno z těch peněz patnádcte kop na kopu platu dědičného, aby kúpili, a ta služba, aby sě vždy dála na věky za mú duši a předkuov mých.

Item, jakož jmám ode páně milosti list na pět kop platu ročnieho v Újezdě a mně list svědčí, ten list dal sem a dávám svú dobrú vuolí Vilémovi, faráři v Velešíně a Janovi bratru jeho, písaři úřadu Velešínského, neb oni prve dvě kopě platu ročnieho na tom listu mají a držie.

Item do Újezda k kostelu dvě kopě kostelníkuom na opravu toho kostela.

Item panně Elšce, Svatomieřově dceři dvě kopě grošuov.

Také odkazuji Barboře, dievčici u Šitkuov jednu kopu g.

Item Kubovie Duchovně dva zlatá uherská a to všecko, co u nie mám.

Item Markretě, dceři jejie rúcho ložnie všecko.

Item postav sukna šerého ať poručníci kúpie za dvě kopě nebo, jakž mohú, a mezi chudé lidi rozdadie.

Item Jindřichovi Svatomírovu odkazuji pancieř, item panu Buškovi z Kanic jeden samostřiel novější, item Slepicovi druhý samostřiel, item Dietkovi kabát červený, nohavice vázané, lepšie, item šubu liščí Martinovi, bratru Petříkovu za rathauzem, item truhlu a pláštěk modrý Barce, dievčici u Petříka za rathouzem, item Janovi, vrátnému u přednieho mostu hradského šubu vlčí, item opásánie, túl, kliky a lebku Váchovi fišmajstrovu, item koník kněži Vilémovi, faráři Velešínskému, item ptačie sietí Jírovi sokolčiemu, jakož on jest je má, item oštěp a tkanici Petříkovi za rathouzem.

Item ostatnie penieze, což mimo toto rozkázánie zuostane, porúčiem Vilémovi faráři a Janovi, písaři v Velešíně, ať mše za mú duši a předkuov mých zaprosie.

Item Katruši, sestřenici svej odkazuji dvě kopě g., item Káči u Petříka za rathouzem dvě prostěradle nové.

Item poručníky činím mocně toho všeho, což nahoře psáno jest, poctivého kněze Viléma faráře a Jana bratra jeho v Velešíně. Při kterémžto rozkázání a kšaftu byli sú slovutní panoše Bušek z Kanic, Jan z Třebomyslic, písař úřadu Velešínského, Petr Svatomír Milíkovíc, Petřík za rathouzem, Kohot a Johannes Blahút.

---

*) Kovářovice něm. Schmieding na býv. panství Krumlovském, Palackého Popis král. Čes. str. 326.

**) Újezd Kamenný na býv. panství Krumlovském, asi míli od Čes. Budějovic.

Tomu všemu na potvrzení já svrchupsaný Jan z Kovařovic pečeť svú sem k tomuto listu přitiskl a pro lepší jistotu prosil sem slovutných panoší dřéve psaných Buška z Kanic, Petra Svatomíra z Milíkovic, Petra z Štipoklasa Johannesa, že sú své pečeti na svědomie k tomuto listu přitiskli, jenž jest dán a psán leta od narození syna Božieho tisícieho, čtyrstého, šedesátého druhého, tu středu po svatém Vítu.

Originál této listiny na papíře psaný nachází se v kníž. archivě krumlovském. Přitištěno 5 pečetí, z nichž 1., 3., 5. jsou neporušeny a 2. a 4. částečně po krajích odloupnuty.

(I 3 P 16 b)

Příspěvky k dějinám Čáslavě a okolí v letech 1519-1540.

Dr. *Jos. Teige.*

Ježto archivalie městské bohužel až na malé zbytky nepřízní minulých dob jsou zničeny, budou asi vítány následující zprávy z register komorního soudu chovaných v archivu musea král. Českého:

Čáslav. 1523. Johanka z Radonic poh. Jiříka Kašpárka z Nebovid, Matěje soukeníka, Jana Vnučka, Pavla Černého a Duchka Březinu, měšťany z Č. proti paní Kateřině, Anně a Dorotě sestrám z Vestce k svědomí. (1 C 22). 1523. Táž poh. též Ondřeje Bakaláře měšť. z Č. proti těmže sestrám (C 22). 1523. Táž poh. též Jana Kozku a Holého Jiskru, snad měšťany Č., proti týmž (C 22). 1523. Anna ze Svojkova obsílá obec města Č., aby položili před úřadem naším majestát krále Václava slavné paměti, v latině, kteryžto majestát vztahuje se též na Čáslavské, aby jedenkaždý z nich obyvatelův mohl všelijaký statek svůj, kteryž má, dáti, odkázati a zapsati kšaftem, tak jakž za řád a za právo města jich se drží, jakož pak týž majestát a JMti královské k témuž městu obdarování to v sobě šíře všecko zavírá, kteréhož majestátu k některé své spravedlnosti potřebuje táž Anna (C 25). 1524. Paní Kateřina, Dorota a Anna z Vesce poh. Jiříka Kašpara z Nebovid, Matěje soukenníka, Jana Vnučka, Pavla Černého a Duchka Březinu, měšťany z Č., aby položili před úřadem naším tu kvitanci, kterouž mají od Johanky z Radonic a na Krchlebích za dvůr Druhanský, kdež je kvituje za 600 kop gr. č., že též kvitance potřebuje proti též Johance (D 14). 1524. Anna Slavíkovcova ze Svojkova poh. obec, aby postavili před úřadem soudu komorního spolusousedy a obyvatele své, zejména tyto: Martina Mulačka, Jana Tlučvratu, Michala řezníka, Martina Fortnického, Vondráčka Holečka, Mikuláše Nabozníka Vítka z Předměstí, Michálka šenkýře od Tintěry, Jiříka šenkýře z ratajčické hospody, Jana Pěkného, Martinka šenkéře od Mikuláše, který má Duchkovu, Martina Želetavského šenkéře, který jest u Jana Michalova, Tomáše ze Žampachu, Martina Holého Jiskru, Marše kováře, Pavla sladovníka toho, který jest na Ekhartově místě, Michala Zeleného, Víta Novákova, Michala postřihače, Jana Bělého, Jana Holého, Jíru jako má Kumpánku a Jiříka Jirsu, Zárybnického syna, proti téže obci k svědomí (E 2). 1524. Táž pohání Jana Sobola z Vojkovic a na Horách Kutnách, Bernarta Karlíka z Nežetic a na Tvoršovicích, Hanuše Šnota z Amstettu a Jana z Nebovid a v Čáslavi proti téže obci (E 3). 1525. Mikuláš ml. z Dobřenic obsílá obec, aby položili kšaft někdy Žofky z Vonšova, kteryž jest před úřadem jich učinila a knihami téhož města Č. zapsala, že téhož kšaftu potřebuje proti Anně Slavíkovcové ze Svojkova (G 4). 1526. Jan Bernart z Hostic poh. Ondřeje Starého písaře, měšť. města Čáslavi proti Mikulášovi z Práchňan (G 11). 1527. Michal Karýk kupec z Prahy poh. Matúše Smíška měšť. v Č. a Jiříka Gaychovera, kupce na Horách Kutnách proti Haustrojovi (H 15). 1528. Václav Hoštický z Hoštic

obsílá obec, aby postavili Jana Hložka a Jana, kterýž jest na Prchlicově místě vedle Hložka, Adama, kterýž jest vedle Pešika, Bartoně Bašika a Kubcova syna, kterýž jest vedle Mikuláše Semky, spolusousedy a obyvatele své k svědomí (kvatern 2 F str. E 13). 1532. Adam Štítný ze Štítného poh. Mikuláše Píseckého měšť. v Č. proti Štěpánovi kramáři měšť. odtudž. (ib. str. 20). 1530. Jiřík z Krušce obsílá Burjana Šlibovského z Skřivan a Jana Kluckého z Libodržic proti Martinovi krejčímu z Č. (ib. H 7). 1524. Anna Slavíkovcova ze Svojkova pohání obec, viniti ji chce z pychu a pro ten pych z 10 kop gr., protože jest jsou rozkázali pychem svým plot zbořiti u hradby na potoku Drobovickém na gruntech jejich Anniných (kvatern 3 F str. C 4) 1532. Adam Štítný ze Štítného obsílá Štěpána kramáře měšť. m. Čáslavě pro 100 kop gr. pokuty pro nošení ručnice (H 1 .

Okolí Čáslavě. *Rybník Krejnarský.* Roku 1519 pohnala obec čáslavská Jindřicha Špetli z Prudic před soud, aby položil před úřadem komorním ceduli řezanou, pečetěnou z jednání a postavení svého o rybník jich nový na potoce Kraynarce. (1. F. β str. A 10.) Cedule ta obsahovala závazek, že má Špetle na svůj groš a náklad ten rybník zastaviti a splavem ubezpečiti, aby žádné nebezpečenství z toho nebylo, jak vychází ze zápisu k r. 1524. Obec pohání Jindřicha Špetli z Prudic, viniti ho chtí z toho, že jest tomu sjednání neboližto smlouvě, kteréž jest s touž obcí o zástavu a zdělání rybníka nového staženého na Kraynarce měl dosti učiniti, neučinil, a to v tom, že jest měl na svůj groš a náklad ten rybník zastaviti a splavem ubezpečiti tak, aby on Jindřich a tudíž i obec týmž rybníkem bezpečni byli. (C 14).

Avšak Špetle zdráhal se stále tak učiniti, a podivným způsobem píše ještě r. 1531 purkrabí pražský obci, »že nějaký rybník dosti veliký a na nebezpečné plaché vodě jste udělali a také mnohým jiným škoda znamenitá se státi mohla, a že by o týž rybník s panem Jindřichem Špetlí o nějaké dílo splavu v různici býti měli (tamtéž str. E. 19). Spor skončil asi teprve, když rybník r. 1548 s Tupadly byl spojen. — *Druhanice.* Paní Kateřina, Dorota a Anna z Vesce pohnali r. 1524 Kaňka Kašpárka z Nebovid a některé měšťany čáslavské, aby položili kvitanci, kterou mají od Johanky z Radonic a na Krchlebích za dvůr Druhanský, kdež je kvituje ze 600 kop gr. č. (1. F β str. D. 14). — R. 1533 žalovala obec Č. Václava Žehušického z Nestajova, že na gruntech jich zabil Jana Nádvorníka, čeledína, i Jana Hyhu (?) z Druhanic (ib. 912). — *Drobovice.* R. 1527 jmenuje se Lukeš, Jíra Zadní a Jan Vondrův syn z Dr. (1 F β str. H 16). — R. 1540 viní Pavel Zárybnický Bernarta Žeh. z Nestajova, že jemu obilí pšenici, žito a ječmen na lánu jeho řečeném »drobovský« jest požíti neb posíci dal a to obilí pobral (10 F str. H 10). — *Tupadla.* V držení jich byl — neb alespoň dle nich se píše do r. 1524—1529 Václav Hoštický z Hoštic (1 E β D 24, H 16; FF 1518—29 str. C 11; a 5 F druhého oddělení A 1). Současně k r. 1528 píše se seděním zde Žofka z Tulehova (2 F. E 17.), r. 1529 Jan Kašpárek z Nebovid (2 F, 16); na to Jan Chotouchovský z Nebovid, který tvrz Tupadla s dvorem poplužním, s poplužím, podacím kostelním v Tchořovách a v Třeboníně dvůr kmetcí s platem, na kterém sedí Kuba Holub s dědinami atd. jak to sám byl koupil, prodal Petrovi a Prokopovi bratřím Lukaveckým z Lukavce. Předem však odprodal jinému dědinu Žitenickou »toho mimo trh a smlouvu učiniti nemaje« (6 F str. M. 2). Z lidí Tupadlských jmenují se: r. 1527: Pavel rychtář, Martin Duškův syn, Vacek, Vaněk Zahradník, kteří náleželi Janu Studeneckému z Pašiněvsí (1 F β str. H 16). R 1528. Markéta Votrubcova téhož Studeneckého (2 F str. E 13.), r. 1529 Jíra Pohonice čeledín (2 F str. F 16), r. 1529 Pavel rychtář, Vacek jinak Václav, Marek Šmech, Martin Duškův syn, lidé Václava a Bernarta bratrů Žehušických z Nestajova (2 F str. 91). — *Žaky.* Bernart Žehušický z Nestajova a na Tupadlích obeslal r. 1542 opatrného Říhu Borovského, města Č. z toho, kdež drží ves řečenou Žaky od kláštera Sedleckého. K ní praví se týž Bernart od J. M. Královské dáním k výplatě té vsi právo a spravedlnost míti (2 F str. B 8). Dvě léta na to psal purkrabí pražský: Slovutnému Řehořovi Borovskému, měštěnínu Č. a příteli milému. Slovutný příteli milý. Věz, že jest na mne urozený a statečný pan Bernart Ž. z N. vznesl, kterak by ty, maje s ním smlouvu a potom

učiniv dobrovolné podvolení se strany vsi Žak, a když jest jeden i druhý J. M. K. rozkaz o to vyšel, přitom že jsi se tak nezachoval a té vsi Žak jemu Bernartovi posavad, maje postoupiti, nepostoupil. (12. F. str. J. 12). — *Vrdy.* V kvaternu FF starším relací 1546—90 str. 179 čteme k r. 1570 list na obec Opatrní přátelé milí. Stěžuje sobě do Vás Kateřina z Podivic i na místě syrotkův svých, podavši J. M. C. přileží supplikaci, že byste podle jistých nejedněch poručení J. M, C. též Kateřiny z Podivic v trh nějakého dvora někdy nebožtíka Jiříka rychtáře ve vsi Vrdech, jakožto přítelkyně krevní nejbližší vpustiti a do něho uvésti odporovali. — *Zehuby.* R. 1544 obeslal Kuneš Bohdanecký z Hodkova a na Žlebích na místě Jana jinak Hanuše, člověka svého ze vsi Zehub Václava Tuněchodského z Poběžovic a na Hostačově. Že jest týž Jan z města Čáslavi domu šel a on Václav T. postihší jeho na silnici svobodné koněm porazil a jej zranil, ba i zamordovati chtěl (12 F str. R 12). — *Potěhy.* Václav Hoštický z Hoštic žádal r. 1528 na Kunšovi Bohdaneckém z H., aby postavil lidi své, zejména: Jana rychtáře, Jana jinak Ješka Kautského, Matějku Hanykéře z Potěh a Jíru kováře, kterýž jest na gruntech jeho v Potěhách, že jich potřebuje ku svědomí (2 F str. E 11), podobně r. 1529, aby k tomu přidržel rychtáře, konšely i všecku obec vsi Potěh, aby položili ten list, kterýž jest jim Jan Špetle z Prudic udělal, na obec tu, kteráž leží proti Tupadlům od děravé skály až k Dubímu, kterouž obec tíž lidé potěžští koupili jsou od téhož pana Jana Špetle za 5 kop gr. č. (2 F str. F 16). Vojtěch z Pernštejna pak píše téhož roku vladyce Václavovi Hošťtickému: Oznamuji ti, že jest na mne vznesl urozený a statečný rytíř Kuneš Bohdanecký z Hodkova a na Žlebích skrze supplikací svou, kterak by ty lidem a poddaným jeho ze vsi jménem Potěhy na gruntech a obci jeho k též vsi příslušející oves 15 strychů a některý více nepořádně zajal, přišedši na grunty téhož Kunše, s napjatou kuší směřujíce z ní k ovčáku týchž lidí a poddaných jeho, a potom že jsi týž dobytek zajav na grunty ty, kteréž pravíš, že jsou tvé, ten dobytek že jsi hnal odtud až do příbytku svého. A potom že jsi týž dobytek na rukojmě na postavení pod 100 kop gr. č. propadení dal. Dáno na hradě pražském ve středu po sv. Vavřinci (5 F druhé oddělení str. A 1.). —

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní za čas od 1. ledna do 30. června 1902. Uveřejňujeme vždy jen výkaz nově přistouplých P. T. členů i darů peněžitých. Stvrzovati neb uveřejňovati zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistouplých není lze z nedostatku místa. Příspěvky došlé později i dary uveřejníme příště.

Ku *příznivcům* Společnosti z členů činných přistoupil p. architekt Rich. Klenka, professor při c. k. uměl. prům. škole v Praze, s 10 K ročně.

Přispívajícími členy se 4 K ročně stali se pp.: cís. rada Rich. Jahn, továrník v Praze (1901 a 1902) a Ed. Klement, vrch. účetní Ústř. roln. záložny v Olomouci.

Za členy *činné* se 2 K ročně přistoupili P. T. pánové a korporace: Beseda v Srchu (za 1901); Beseda v Třibivlicích; Čtenářská beseda v Hyskově, za 1901 a 1902; Čten. beseda v Říčanech; Čten. beseda ve Struhách; Ctenářská beseda v Trnově, 2 K na 1902, za publikace K 3 50; Čtenářská beseda v Turnově; Čten. hosp. beseda v Štěpánově; Česká řemeslnická beseda v Duchcově; Hospodářská beseda v Bestvině, 2 K za 1901; Hospodářsko-občanská beseda ve Svobodných Dvorech; Měšťanská beseda v Domažlicích; Obč. beseda v Bernardicích za 1901; Občanská beseda v Bolevci; Občanská beseda v Něm. Brodě; Obč. beseda v Horním Jelení za 1901; Občanská beseda v Nuslích; Řemeslnicko-živnostenská beseda

v Kostelci nad Čern. lesy; Ferd. ryt. Böhm z Bavenberku, knížecí hosp. rada v Uhříněvsi, za 1901 a 1902 po 2 K; Borovička Fr. v Horní Šárce, za 1901; Březina Arn., učitel v Brodku; Čtenářská jednota »Budivoj« v Brandýse nad Labem; Císař Boh., obchodník, za 1901 a 1902; Cmunt F. knížecí obchodvedoucí na Orlíku; J. U. Dr. Čermák Václav, professor při c. k. báňské akademii v Příbrami; Lidová čítárna král. města Plzně; veřejná čítárna Palackého v Hradci Králové; vzdělavací dělnická společnost »Důvěra« v Nových Benátkách; Fišer Josef, zlatník na Smíchově; C. k. gymnasium v Hradci Jindř., K 2·40 na 1902; Hák Jan, ředitel záložny, za 1901; Havelka Karel, účetní cukrovaru ve Svojšicích, za 1901 a 1902; Heger Jarosl. za 1901 a 1902; Hein-Šmídberský Ot., učitel v Pardubicích; slč. Hendrychová na Kr. Vinohradech, za 1901; Heřman Gust., učitel v Holicích; Heřman Jan, akad malíř; Horák Oldřich za 1901; Hudl Jos., městský radní, 4 K za 1901, 2 K na 1902; Chmelík Jos., učitel při měšť. škole v Pardubicích; Choceňský Fr, inženýr bušt. dráhy; Ibl Alois, úředník Měst. spořitelny, za 1901; Ibl Kašp, farář v Oužicích; Jireček Václ, účetní akc. sladovny v Chrudimi, za r. 1901; Čten. ochotn. beseda »Jizeran« v Benešově u Semil; Jorda Ondř., majitel firmy J. Rangheri & Co., za 1901 a 1902; Kaiser J. za 1901; Kneidl Frant., ředitel měšť. škol v Karlíně, za 1901 a 1902; Kubeš K, ředitel cukrovaru; Kubín Antonín, pokladník kr. č. zem. nalezince, za 1901; M. U. Dr. Kurz Václ. na Kr. Vinohradech, za 1901; Liebich Jan, knihkupec v Pardubicích; Línek Jos. za 1901 a 1902; Löschner Bedřich v Dejvicích; Lukavský Boh. na Král. Vinohradech; zpěv. spolek »Lužničan« v Bechyni; Macoun L., sladovník v Dřevenicích; Machulka Vikt, úředník ob plynáren, za 1901; Masák August., měšťan v Blatné, za 1901; Materna Václav, učitel, za 1901; Mejdřický Jar. K., krejčí; Místní museum v Pelhřimově; Nedvěd Jos., c. k. místodrž. stav rada; M. U. Dr. Němeček Jos., zubní lékař; pí Nováková Brigita, za 1901 a 1902; Pelikán Václ., c. k. fin. komisař; obč. beseda »Pokrok« v Dubí, na 1901; Potůček Ferd., podnikatel staveb v Pardubicích; Prokeš Jan, učitel; Čten. hosp. beseda »Rieger« v Malči; Ripler Cel., ředitel »Prahy« v Plzni; Rohr Jan, c. k. professor na Smíchově; Rosůlek Frant., učitel v Pardubicích; Sedláček Adolf, úředník továrny na Smíchově; Schöberl Frant., kontrolor zem. ústavu v Dobřanech; Skoch Josef; Čtenářský spolek »Slovan« v Kruhu; tělocv. jednota »Sokol« ve Vysočanech; Čtenářsko-hosp. spolek v Bechlíně; Literární spolek Čechů v Horách Kašperských; Čtenářsko-hosp. spolek v Kostomlatech; Čten ochotn. spolek v Luštěnicích; Krajinský musejní spolek na Mělníce za 1900 K 2—, za publikace K 3·50; ZpěváckÝ a literární spolek v Stodůlkách; Suchánek Václ, vrchní mag. inženýr, za 1901; Svoboda Stan., c. k. účetní fin. assistent, za 1901; Svoboda Vlad., c. k. okr. soudce v Bělé u Bezděze, za r. 1901 a 1902 po 2 K; Šebek Ant.; J. U. Dr. Šimon Jan, c. k. berní inspektor, za 1901; Šnejdar Ed., úředník zem. stat. kanceláře, za 1901 a 1902; Štapfer Karel, akad. malíř, za 1901 a 1902; Štěpánek Vinc., majitel domu v Pardubicích; Trsek Vil., akad. malíř, za 1901; vzděl. ochotnická jednota »Tyl« v Bezděkově; P. Vacek Václ, kapitulár v Teplé, za 1902 a 1903; Vávra Antonín, člen Nár. divadla, za 1901 a 1902; Vindyš Ed, stavitel, za 1901; Vintera Václ., farář v Běrunicích, za 1901; Vlček Aug., akad. malíř, za 1901; Vocetka K., mistr tesařský, 6 K za 1901; Woprschalek Arnold, c. k. četn. závodčí na Peruci; Wozaball Jan, revisor buštěhradské dráhy; Záruba Václav; Žák Jan, ředitel ústř. kanceláře v Březnici.

Zpráva za čas od 1. července do 8. října 1902.

Za členy *přispívající* se 4 K ročně přistoupili P. T. pp.: M. U. Dr. Brejcha Jos., obv lékař ve Veltrusích; Polívka Osv., c. k. stav. rada; Štech Rud, architekt a stavitel v Plzni; Trapp K., c. k. živnost. inspektor v Hradci Králové (4 K za 1902, za publikace 4 K).

Činnými členy stali se P. T. pp.: Baar Jindřich, farář v Klobukách; Baroch Jan, official praesedia rady městské; Beneš Václav, c. k. major v Jaroslavi (2 K za 1901, 2 K 50 h na 1902); Čtenářská beseda v Novém

Kníně; Burian Frant., učitel v Hyskově; Občanská čítárna v Rovensku; Čten. spolek »Děvín« na Zlíchově; Hirsch Frant, c. k. professor v Plzni; Hyhlík Frant., kníž. nadlesní v Č. Kamenici; Jarkovský Jos. v Březanech; Kohout Frant, na Král. Vinohradech; Krenner Alois, účetní spořitelny v Poličce; Malý František, hostinský v Kolíně; Michal František, hôtelier; Mikolanda J., učitel ve Spál. Poříčí; J. U. C. Papoušek Cyrill, statkář a okresní starosta ve Všelisích; J. U. Dr. Prunar Karel, adv. koncipient v Libochovicích; Roháč Q., soukromník v Lounech (2 K za 1901, 2 K 50 h na 1902); Růžička Jan, official tab. režie ve Winnikách; Sproseč Karel, c. k. tech. kontrolor v Dobrovici (2 K za 1901, 2 K 50 h na 1902); Šiška Josef, učitel v Hoř. Heřmanicích; Šrajer Jindřich, řezbář ve Vel. Byteši; Till Alois, c. k. professor v Poličce; M. U. Dr Vaněk Karel, obv. a nádr. lékař v Kard. Řečici; záložna v Počátkách (za 1901 a 1902).

K účelům Společnosti jednak darovali, jednak (s příplatkem 2 K) přestoupili ku členům přispívajícím P. T. pp.: Andres Gust., pokladník cukrov. ve Mšeném, 2 K; Bartoněk Vojt., akad. malíř, 2 K; Čtenářská beseda v Pacově, 2 K; M. U. Dr. Bísek v Sázavě, 2 K; Borovský Jan, c. k. notář ve Voticích, 2 K; Bucifal Josef, správcé pom. úřadů Zemské banky, 2 K; Fiala Oskar, akad. malíř, 2 K; Grus Vít, pokladník v Pardubicích, 2 K; Holeyšovský ze Slavětína Václav, 2 K; Hošek Jaroslav, revident měst. účtárny, 3 K; Kočí Jos., knížecí důchodní kontrolor v Roudnici, 2 K 50 h; Košák Frant., katecheta v Plzni, 2 K; J. U. Dr. Kreiml Gust., c. k. notář v Libochovicích, 2 K 50 h; Kubišta Ant., magistr. dozorce, 2 K; J. U. Dr. Lederer 2 K 50 h: Novotný M., účetní spořitelny v Postoloprtech, 2 K; Ott Ot, kr. zem. vrch. inženýr, 2 K; Pettrich Frant., techn revident v. v. v Třebenicích, 2 K; rada městská ve Dvoře Králové n. L., 2 K; rada král. města Slaného 10 K; Ratolíska Lad., chemik cukrovaru ve Vinoři, 1 K; Ráž J. N., hraběcí správce v Slavětíně, 1 K; prof. Ruth František, 2 K; Šesták J. V., ředitel cukrov. v Brodku, 4 K; Špaček Václav, knížecí hl. pokladník, 2 K; prof. Štěpánek Josef v Karlíně, 2 K; P. Wagner Ad., farář v Úhonicích, 2 K.

Oznamujeme, že, kde není udáno jiného bydliště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy členy v Praze; u P. T. členů, kde není jinak oznámeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek K 2·50 za běžný rok. Členské příspěvky i dary peněžité buďtež posílány podepsanému pokladníkovi.

V Praze, dne 8. října 1902.

A. B. Černý, jednatel.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.

O nálezech mrtvol přirozeně zachovalých, též o umělém konservování mrtvol, zvláště v Čechách.

Přednesl ve členské schůzi Společnosti př. st. č. dne 18. dubna 1902.
Dr. *J. Matiegka.*

I. — R. 1782 podal *Josef Mayer,* učitel přírodopisu na c. k. generálním semináři, rodilý Pražan a starší bratr snad známějšího *Jana Mayera*, doktora lékařství a král. polského dvorního rady, v V. svazku prací »Soukromé Učené Společnosti v Praze« své »Poznámky o nezetlitelnosti lidských těl u příležitosti různých příkladů v Čechách objevených.«

V práci té vzpomíná *Josef Mayer* nejprve pověry starých pohanů, že jest znamením blahovůle neb naopak hněvu božího, když mrtvola nepodléhá přirozenému rozkladu, a podává pak ze starší i novější literatury příklady zachování mrtvol po delší neb kratší dobu a za různých poměrů. Podle *Homéra* bylo prý krvavé tělo Hektorovo, ačkoliv delší dobu nepohřbeno, od bohů úplně zachováno a podle *A. Curtia* byla mrtvola Alexandra Velkého po 7 dnů na teplém místě přechovávána.

Jako nejstarší známý příklad trvalého zachování mrtvoly uvádí se podle *Pausania* mrtvola messénského vojína, jenž při dobytí Elidy byv raněn ukryl se na půdě chrámu Héry a zde zahynul. Mrtvola byla teprve po letech při obnovování chrámu nalezena a jsouc zaschlá, ukazovala prý ještě rány, které vojín v boji utrpěl.

Dále cituje *J. Mayer Ammiana Marcellina* a *Aristotela* a uvádí pozoruhodné příklady zachování jednotlivých částí mrtvol podle *Plinia, Suetonia* a *Hildana.* Dle prvního vzdoroval prý palec pravé nohy krále *Pyrrha* ne pouze zetlení, ale i žáru hranice a sloužil později osobám, které ochuravěly snětí slezinnou, za lék. *Suetonius* pak vypravuje o zachování srdce Caesara Germanica a *Hildan* o zachování mozku osoby před 50 lety zemřelé.

Dále nacházíme v práci *Mayerově* zaznamenány zprávy a práce, které o tomto předmětu uveřejnili *Cardan, Marcell Donat, Schottus, Kornmann, Raynaudus, P. Zachias, Medikus* a zvláště připomenuta místa, kde se mrtvoly pravidelně přirozeným způsobem zachovávají jako na jistém ostrově poblíže Irsku, v Bagarii u Palerma, v Toulouse, v Bremách, v Berlíně (Röbelova krypta) v Zvěříně.

O františkánské kryptě v Toulouse činí *J. Mayer* následující zajímavou poznámku: »Zde vysýchají těla během 7 let, aniž ztratí svůj tvar, takže mohou potom na volném vzduchu a také na každém jiném místě dlouhou dobu zachována býti. Pak se také zasílají do cizích zemí jako zvláštnost; tak obdržel od pana dvorního rady z Bornu zdejší královský kabinet přírodnin mrtvolu hocha asi 10letého, jehož tvary zcela dobře byly zachovány: barva jest olověná a napjatá kůže dosti dobrá a jemná při ohmatání. Jedině velmi svalnaté části jsou poněkud zvráštěly. Vlasy, zuby, ba i stopy očí lze ještě nalézti. [Tato mrtvola nachází se nyní v anatomickém divadle.]«

Pro nás zvláště zajímavá jsou *J. Mayerova* sdělení o podobných nálezech v Čechách. Píše: »V Čechách vyskytují se velmi četná místa, kde zpravidla těla pozdě nebo vůbec ani nezprách-nivějí. Hrobka pánů Gryspeků, která byla nedávno v krajině plasské objevena, podává pro to četné příklady. Mrtvoly této šlechtické rodiny, jindy u nás velmi slavné, nacházejí se v cínových rakvích zcela zachovalé dobře již přes 150 let. Podobají se v svém vzezření zcela mrtvole toulousské, o které jsem se nahoře zmínil a mají ještě nad ní přednost, že některé z nich, působením jakési mastné hmoty pozůstalé v kloubech, zůstaly poněkud ohebnými. Některá jiná podobná těla toho druhu chovají se prý ve vévodské sasko-lauenburské kryptě v Ostrově (Schlackenwerth). Právě takové případy lze spatřiti v kostnici u Hostivic a Vřetovic, 3 míle od Prahy. Množství příkladů, které nábožnost uctívá jako ctihodné památky, nenáleží k mému výzkumu.«

J. Mayer vysvětluje toto přirozené zachování mrtvol pozvolným vysýcháním, za přístupu velmi suchého studeného vzduchu.

Zmiňuje se též o zachování mrtvol v pouštích, o rozhodujícím vlivu jakosti půdy, o účinku soli a slatiny, jakož i o spůsobilosti rakví kovových (olověných), korkových a dubových, v nichž lidská těla déle se zachovávají. O účinku rakví podává *J. Mayer* následující příklad: »Náš slavný kdysi lékař *Marcus Marci* vyšetřil ve vesnici Pressernách patřící k markrabskému badenskému panství v Žatecku, mrtvolu šlechtické osoby, která před více než 40 lety byla zemřela. Ležela v dubové rakvi dobře uzavřené, v podzemní kryptě. Poznamenává, že nebyla pouze nedotčena tlením, nýbrž že ani barva kůže nebyla změněna; sama panenka oční (pupilla) byla zachována. (In Philosoph. vet. restit. part. 4. pag. 399.)«

O konservující moci líhu píše *J. Mayer* následovně: »Líhové roztoky přispívají k nejdokonalejšímu zachování živočišných těl. Když v rumu kláštera Opatovického bylo kopáno, objevena byla polovice ještě zcela zachovalého těla, které bylo ponořeno do zazděné nádoby zpola ještě vínem naplněné. Kdyby bylo toto tělo nalezeno s celými údy, bylo by bývalo možno pokus slavného pana *Franklina* provésti, kterýžto navrátil mouše 3 leta ve vínu

madejrském utopené opět život, a případ ten také pro člověka jako možný připouštěl.«*)

Právem připisuje *J. Mayer* předcházející nemoci pro zachování mrtvoly značný vliv, jelikož tělo nemocí vychřadlé při okolnostech jinak příznivých spíše zaschne.

Dříve i spůsobu životosprávy a různým za živa již působícím vlivům připisován jistý účinek. *Mayer* cituje tu *Ammiana Marcellina*, podle něhož mrtvoly Peršanů pro »suchý spůsob života« se spíše zachovávají, kdežto naopak mrtvoly Římanů velmi lehce zetlí. Dle *Aristotela* jsou prý těla rybářů pro stálý styk s mořskými solemi otužilá a nezničitelná.**)

Konečně poukazuje *Mayer* jen stručně, kterak lze uměle mrtvoly déle zachovávati.

Z výzkumů ještě ku konci XVIII. století ve Francii konaných jest nám nyní známo, že přirozené zachování mrtvol díti se může hlavně dvojím spůsobem t. j. pouhým vysýcháním mrtvol a tak zvanou saponifikací (zdmýdlovatěním). Také v umělém konservování mrtvol učiněny od oné doby značné pokroky.***)

II. — Následující nález jest dobrým příkladem zasýchání mrtvol.

Laskavostí p. okr. lékaře *J. Prokeše* bylo mi umožněno súčastniti se r. 1900 komisionelní prohlídky krypty bývalého garnisonního kostela u sv. Vojtěcha na Starém městě pražském vedle Prašné brány, když se jednalo o převezení mrtvol tam nalezených na hřbitov olšanský.

Kostel jmenovaný byl r. 1676 pražským arcibiskupem, kardinálem hr. *Arnoštem Albr. Harrachem* založen a byl svatyní až do r. 1777 arcibiskupskému semináři, pro který arcibiskup již před tím (r. 1647) zakoupil sousední stavení bývalého dvora králova. R. 1787 přešla veškerá stavení i s kostelem do majetku erárního a zřízena zde kasárna; kostel byl zrušen, teprve r. 1804 opět otevřen a od císaře za vojenský kostel prohlášen,

Pod kostelem nachází se rozsáhlá krypta, kdež do r. 1777 ukládány byly ostatky kněží a alumnů. Krypta byla ze všech stran úplně uzavřena. Průdušní otvory, které jindy obstarávaly její větrání — a to v míře dozajistě značné — byly zazděny. Zde nalezeno asi 25 mrtvol v rakvích na sobě nakupených, otevřených a částečně rozpadlých, s nimiž bylo — jak se zdálo — již hnuto, snad při nepovolaném pátrání po šperscích. Dřevo rakví bylo úplně zachováno a vnitřní stěny prken i hoblovačky, jimiž byly rakve vystlány, měly ještě dosti čerstvý vzhled. Z oděvů však

---

*) Takovým zprávám uvěřiti bylo možno v době, kdy líhové nápoje, (kořalka, aqua vitae, eau-de-vie) považovány byly za zázračný, drahocenný lék život zachovávající.

**) Dle známého výroku hrobníka v *Shakespearově* Hamletu trvá zetlení osm neb devět roků, u koželuhů devět let.

***) O různých změnách posmrtních viz prof. Dr. *Reinsberga:* Nauku o soudním lékařství str. 539 a násl.

nalezeno málo a to ponejvíce jen zbytky hedvábných, vyšívaných ornátů mešních.

Mrtvoly samy byly většinou nápadně dobře zachovalé a zdálo se, že jsou v prvotní své poloze prostě zaschlé. Světlohnědá neb žlutošedá kůže tvořila jakýsi pergamenový povlak

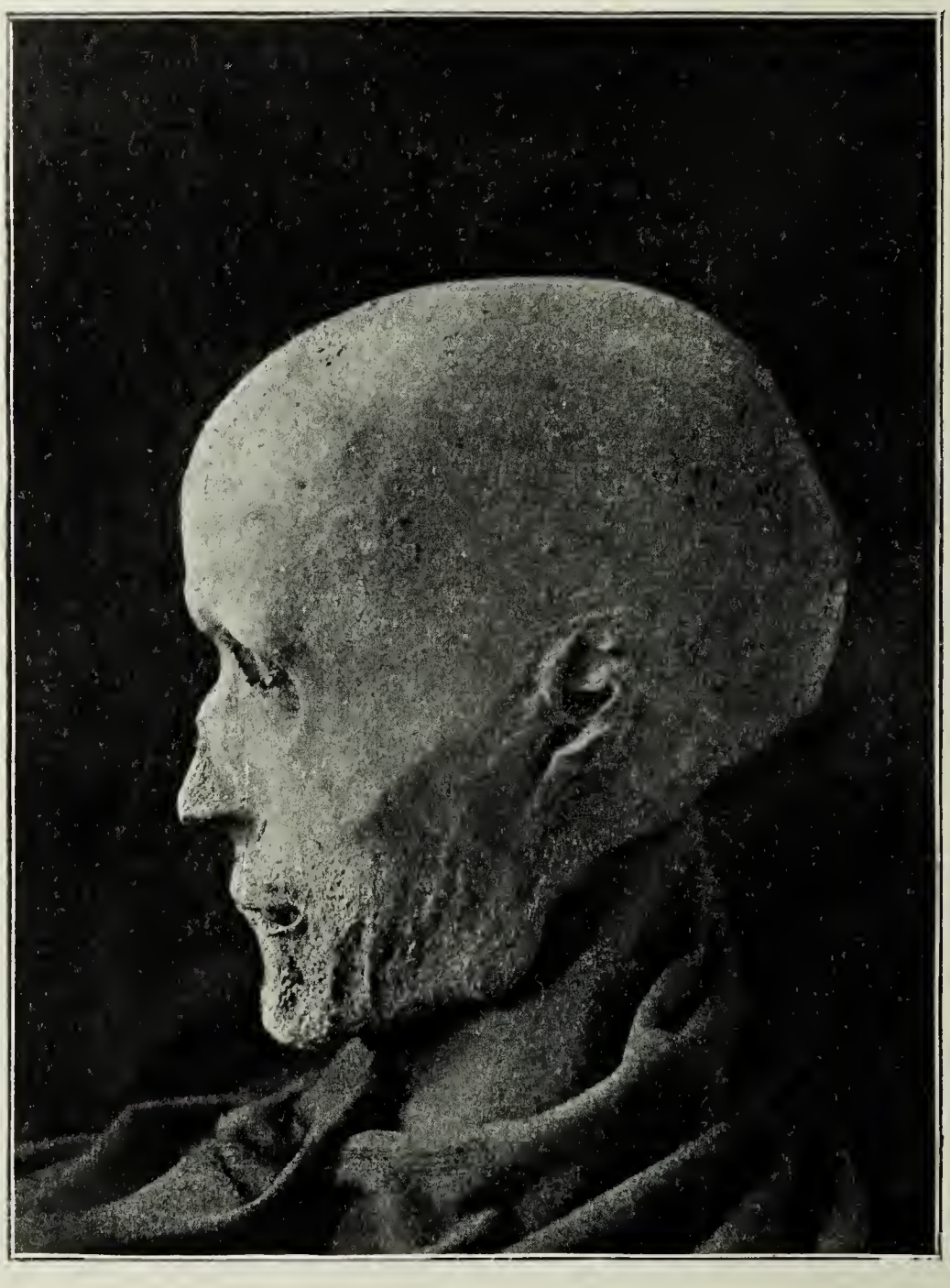

Obr. 4. Hlava zaschlé mrtvoly kněze, pohřbeného v kryptě bývalého posádkového kostela u sv. Vojtěcha v Praze.

Fotografoval Dr. Boh. Matějka.

přes kostru, místy pevně přiléhajíc, místy ponechávajíc pod sebou prázdné prostory a mezery, které povstaly zmizením nebo zasýcháním svalstva. Kosti byly pak zaschlými vazy a koží tak pevně k sobě připojeny, že při pokusu ohnouti končetiny spíše kost se zlomila, než by kloub se byl uvolnil. Mrtvoly byly následkem toho tak ztuhlé, že jako prkna z krypty mohly býti vynášeny. Při tom nápadná byla jejich lehkost.

Obličej, jehož kostra ovšem v značné míře spolupůsobí ku vytváření fysiognomie, poskytoval také skutečně v mnohých případech výraz individuelní: Vyschlá, úzce přiléhající kůže, oholený a nad povrch kůže opět vystouplý vous, tenké, zaschlé pysky, mezi nimiž se bělí zuby, zaschlý nos, úplně zapadlá oční víčka upomínají na výraz mrtvoly osoby vychřadlé, jejíž osobní tahy se však dosud zachovaly (obr. 4.).

Jedna mrtvola byla patrně pytvána: neboť lebka byla horizontalním řezem, a také hrudník a břicho obvyklým spůsobem otevřeny a kůže pak opět hrubými stehy zašita. Jiné tělo zdálo se, že pochází od osoby velmi tělnaté.*)

Zasýchání dospělo u jednotlivých mrtvol k různé dokonalosti. Jen jediná mrtvola podlehla — pokud jsem pozoroval — úplnému, pravidelnému rozkladu, tak že z ní zbyly pouze holé kosti a lebka.**)

Jedná se tudiž zde o t. zv. přirozenou mumifikaci aneb lépe řečeno o přirozené zasýchání mrtvol, jaké také jinde ve vzdušných hrobkách již častěji bylo pozorováno.

V tom zřeteli jsou zvláště některá místa známa, jako hrobka klášterů Cordelierů a Jakobinů v Toulouse, podzemní krypty věže Sv. Michala v Bordeaux, hrobky kapucínského kláštera v Palermu, krypta chrámu Brémského (t. zv. Bleiloch neb Bleikeller), krypta bývalého kláštera Kalmaldulského na Kahlenbergu u Vídně, krypta v kostele františkánském v Maria Trost u Štýrského Hradce, krypta hospicu na Sv. Bernardu atd.

V Praze máme mimo naleziště výše popsané ještě kryptu pod chrámem Panny Marie Vítězné na Malé Straně, kdež uloženo několik set rakví s mrtvolami částečně dosti dobře zachovalými, zaschlými.

Také na českém venkově učiněny byly podobné nálezy. Tak jsou dle sdělení † stavebního rady *Pecenky* mrtvoly v kryptě kostela u sv. Martina v Labském Kostelci tím spůsobem zachovány.

Jako příčina tohoto zajímavého zjevu uznává se již od starších spisovatelů zamezení rozkladu pro nedostatek vlhka. Proto pozoruje se zasýchání především na mrtvolách vysazených horkému, suchému vzduchu aneb uložených v horkém písku, tedy v pouštích; jest však také při nižší temperatuře možno, když vzduch ku př. následkem silného průvanu zůstává stále suchým jako v některých kryptách, komínech atd. Také na hřbitovech — ač zřídka — bylo zasýchání mrtvol pozorováno, když povaha půdy, hloubka spodních vod, vlastnosti mrtvoly atd. byly příhodny.

---

*) Také prof. *Reinsberg* viděl na zaschlých mrtvolách »častěji i embonpoint zachován.«

**) Mezi mrtvolami lidskými nacházela se také stejně zaschlá mrtvola kočky, která se sem patrně oknem dostala a pak hladem pošla.

Že příčina smrti, nebo druh nemoci předcházející má značný vliv na konečný osud mrtvoly, uznával také *Mayer*. Z okolnosti té lze si snadno vysvětliti nález jednotlivých mrtvol zaschlých mezi zetlelými a naopak.

V některých však případech nebylo ani možno žádnou z uvedených okolností uznati za rozhodující; jsou patrně ještě jiné poměry, které působí zasýchání mrtvol.

Ostatně bylo na to poukázáno, že tato přeměna nezáleží v pouhém zasýchání mrtvoly následkem ztráty vody, nýbrž že je nutno předpokládati jisté pochody chemické. Nápadná jest totiž nepatrná váha mrtvol, která ku př. u toulousských mrtvol obnášela 5—6 kilogramů, a tudíž nebyla v poměru k váze mrtvoly čerstvé po odečtení vody, v ní obsažené Neboť čerstvá mrtvola sestává skoro z 75% vody, tak že by oněm zaschlým mrtvolám hodila se váha 24—26 *kg* což jest pro těla dospělá příliš málo. Naopak obsahuje lidské tělo asi 9% anorganických látek, což by při 70 *kg* průměrné váhy těla lidského se rovnalo 6·3 *kg* popele; váha tato by sice shodovala se přibližně s váhou těl zaschlých, ale ta nesestávají pouze z anorganických látek, nýbrž obsahují ještě hojně látek organických. Z toho nutno souditi, že vedle ztráty vody spoluúčinkují při t. zv. zasýchání mrtvol ještě chemické pochody.

Bližším, mikroskopickým vyšetřením bylo pak zjištěno že kůže a svalstvo může při tom zachovati svou strukturu; vnitřní ústroje mohou býti zachovalé, ale taktéž značně zaschlé. Mrtvoly tím způsobem zachované mohou pak přetrvati dlouhou dobu. Toussaint vyšetřil tak mrtvolu, pochovanou před r. 1360, tudíž před 500 lety.

(Pokračování příště.)

Dražické dlažičky.

Jos. V. Bayer.

Rumy staroslavného hradu Dražic,*) svědčící ještě nyní nepatrnými troskami o vkusu a krasocitu staročeského rodu pánů z Dražic, před časem vyváželi na opravu cesty a na kompost! Při tom byla vybrána podzemní zasutá komora jakási, původně osvětlená dvěma nevelikými okénky vysoko nad podlahou, asi u samého stropu. Při některé opravě hradu, nejspíše ke konci století patnáctého (nebo na počátku věku šestnáctého?) obě tato okénka zazdili a při jednom bylo k tomu použito nepolévaných dlažiček čtvercovité podoby, vypálených z hlíny do červena na způsob cihel. Jsou 21 *cm* dlouhé, 18 *cm* široké a 6·5 *cm* silné a trojího druhu, krášlí je ozdoba díla vypuklého.

*) U N. Benátek nad Jizerou.

Obr. 5.

Obr. 6.

Dražické dlažičky.

Obr 7.

Obr. 8.

Dražické dlažičky.

1. Nejstarší (obr. 5.) dlažička, nalezená ve dvou exemplářích, ozdobena jest gotickým štítem, ve kterém byly tři stilisované listy vinné révy s kořáním. Kolem štítu v obdélníku běží dvě rovnoběžné linky a mezi nimi čteme po zpátku nápis, vyvedený latinskou majuskulí, tohoto znění: (ARM)ATVRA · IOhANNIS · IIII · PRAG . . . . . Jednotlivá slova nápisu byla umístěna tak, že horní užší strana obdélníku obsahovala slovo armatura, levá delší Johannis IIII., dolní kratší pragensis a pravý delší pásek nesl asi slovo episcopi.

Z obou nalezených exemplářů jeden jest zcela poškozený, byv kladivem zedníka po celé vrchní ploše osekán tak, že z celé jeho okrasy zbyly jen litery rmat. Druhý exemplář se výborně zachoval, není nic otřený neb ošlapaný, jen pravá jeho strana při zazdívání okénka byla podobným způsobem zničena, jako povrch dlažičky předešlé.

Jan IV. z Dražic byl biskupem pražským od r. 1301 do r. 1343 a poněvadž hrad Dražice s bratrem Řehníkem dostavěl r. 1318, mohla tato dlažička*) asi v tom čase být vyrobena.

2. Dlažička, téže velikosti jako svrchu popsaná, ukazuje patrné stopy toho, že ona jí byla ve všem vzorem. V obdélníkovitém rámečku, utvořeném ze dvou (obr. 6.) rovnoběžných linek, mezi kterými vine se vlnitá čára s lístky svlačce a tečkami, umístěn gotický štít a v něm opeřená střela, položená šikmo od strany levé ke pravé. Hrot střely jest široký a dlouhý. Znak ten nosil Jan Smil z Křemže, a tím nabývá naše dlažička ceny historického dokumentu, dokazujíc s jistotou, že Dražice v druhé čtvrti patnáctého věku Janu Smilovi z Křemže náležely, což bylo až dosud pokládáno jen za pravděpodobné.**)

Všechny tři nalezené exempláře tohoto druhu jsou poškozené, žádný není úplný.

3. Dlažička (obr. 7. a 8.) byla vyhotovena zároveň s druhou, totiž předešlou. Dokazuje to stejná její úprava a stejné provedení. V gotickém štítu vidíme pravou ruku obrněnce, chráněnou kroužkovým pancéřem, v lokti ohnutou, na levé straně rameno, na pravé pěst, držící krátký široký meč. Štít tento obemyká rámeček ze dvou rovnoběžných linek, mezi kterými jsou hroty šípu. Znak sám náležel asi manželce Jana Smila z Kremže.

Tohoto druhu vyhrabal jsem pět dlažiček, z nichž jen jedna jest úplná, ostatní jsou zlomky.

Pokládám za jisté, že všechny tři druhy na Dražicích mnou nalezených dlažiček byly vytvořeny ve tvořítkách, na jichž dně jako negativ se nacházela deska, ulitá od cínaře neb zvonaře. Tím stalo se, že nápis má písmeny obráceny.

---

*) Fotografie dlažiček ochotně pořídil spolupracovník náš, p. Fr. Dvořák.
**) Sedláček, Hrady, díl X., str. 239.

Stížnost Jeronyma z Malova o nevydávání strýce.

*Prokop M. Haškovec.**)

Vysoce urození páni páni hrabata, urození páni páni, urození a stateční rytíři, J. M. C. tejné a jiné raddy, nejvyšší páni ouředníci a soudcové zemští a J. M. C. komorníci a místodržící království Českého, páni milostiví,

jakou jest odpověď pan Jan Šťastný Přehořovský z Kvasejovic na supplikací mou VMtem podanou dal, tomu sem porozuměl. Porozuměl sem pak z ní tomu, že on tomu neodpírá, aby při sobě strýce mého a spravedlivosti jeho jemu náležité míti neměl, než toliko na to se potahuje, když mu od V. M. poručeno a náhrada za vychování jeho učiněna bude, že není proti tomu, aby téhož strýce mého a spravedlivosti jeho mně vydati neměl, avšak žádá za nařízení jistých pánův komisařův, kteříž by mezi námi v to vhlídli, a tomu porozuměli, jak mnoho jest též p. Jan Šťastný Přehořovský na téhož strýce mého na vychování jeho pronaložil, i co se dotýče hlavního punktu žádosti mé, aby mi téhož strýce mého propustil nemajíce on žádných slušných příčin k tomu, aby mně téhož strýce mého nevydal, neodpírá. — Však co se dotýče nákladu a na vychování jeho, když komisařů na to žádá, vidí mi se, že jest to zbytečnou věcí. Nebo my se sami o to dobře jakožto přátelé urovnati můžeme, bez zaneprázdnění jiných dobrých poctivých lidí, jakož i prve sami sme se přátelsky sečetli, což tak na pohřeb nebožtíka p. bratra mého, i tolikéž outraty i nákladu strejce mého vzešlo, porovnali, a což on pan Jan Šťastný Přehořovský mně pravil a sám poznamenal, co jak bylo těch věcí a na své dobré svědomí vzal, a to toliko, co mi tak dal toho stříbra a zlata velmi na skrovně, od něho sem přijal to, krom biblí velmi pěkné iluminované, kteráž byla mé nebožky paní matky, kterouž já rači [!] než 50 kop od něho až posavád sem dostati nemohl, a s ním o to nehadrujíc, toho také nic na něm, což sem tak již prve přijal, nežádám, a na to nepotahuji, jak on mne před V. M. vykládá. — Jakož i pak toho dokládá, že bych sobě to postoupení téhož strýce i spravedlnosti jeho v té ohavné rebelí při těch direktořích neb rebelantích objednal, tomu světle a patrně odpírám, ani toho nikoli (ukázati) nemůže, a dále na jiném nejsem, než jak prve pro pokoj sami přátelsky (se) porovnati chci, a V. M. v tom (pro jiná) platnější a veliká zaneprázdnění v tom ráčí ušetřiti, a dále zbytečně nezaneprazdňovati.

Však i toho prominouti nemohu, majíce týž p. Přehořovský strejce mého sobě poručeného, jeho u sebe vždy neměl, nýbrž jinam se s ním postrkal, do Soběslav(ě) k opatrování dal, a tam od něho platil, až teď před malým časem, když sem já se zase do Prahy dostal, vzavše ho zase odtud, v jeho vsi Měšicích tu blízko u Tábora na věčím díle v svém dvoře jměl. Tam ubohý jemu mlatců hlídal a tak (se) stravoval; tož jeho tak veliká péče o nebohýho byla! Nebo jeho krevnost žádná k němu tak jako má není, a kdybych já i nebyl, tehdy jsou a ještě zůstávají jinší bližší a krevní přátelé, nežli p. Přehořovský. A že v tom svého interesí nevyhledává? — i proč ho pak zdržuje schválně, V. M. zaneprázdnění činí? Nebo já na jiném nejsem, když jen toliko jistý poznamenání, co jest na téhož strejce mého vynaložil a pod ty tak drahá líta, totiž jen dvě lítě a někderou neděli, ježto mi ho mohl prve teď před vánoci minulými dáti, a co téhož ouroku z též sumy přijde, jakožto přátelé se přátelsky učteme, nejsem proti tomu, abych jemu té outraty z též sumy pasírovati neměl, a tak nebude potřebí v tý příčině žádných komisařů, a pakli by V. M. v tom milostivá vůle byla, ač se nenaději, tehdy i já V. M. též po

---

*) Přítel můj, p. Václav Štěpán, obdržel list tento z pozůstalosti p. Jaroše, nájemce dvora Hodova u Ouval, i dovolil mi jej opsati. Otiskuji text, aby snad ztrátou originalu nevešel v zapomenutí; doplňky v závorkách jsou ode mne.

své straně žádám za komisaře, totižto urozeného pana Myšku ze Žlunic, urozeného pana Krištofa Raufda z Biztálu, místodržícího hejtmana hradu praského(!) a urozeného pana Jakuba Hible z Tradaně,(?) a to vše na téhož pana Přehořovského outratu a škodu, poněvadž by tomu chtěl, a to jen činí, aby se protáhlo a širocí(!) činilo.

Při tom, milostiví páni, teď tak příležitě V. M. vejp(is nebo)žtíka mého milého pana bratra psaní, mně tehdy na Křivoklát učiněného, pro vyrozumění V. M. poníženě podávám, i jiných poctivých lidí toho povědomost jest, pokudž by (něja)ká potřeba ukazovala, V. M. se přednésti dále může. Nebo já jsem jemu nejbli(žší) mimo jiné všecky. A povinen sem jeho náležitě opatrovati A (tedy) V. M. za to poníženě prosím, poněvadž on žádných podstatných příčin ku vydání mně téhož strejce mého neklade ani nemůže, že mně též žádosti, v supplikací V. M. přednešené, dáti užiti ráčíte, v čemž se V. M. k spravedlivému opatření poručena činím. Datum 22. Aprilis, líta 1625.

V. M.: k službám poníženě
ho(tový)

Hieronym Malovský
z Malova.

Erbovní a šlechtické rodiny turnovské v XVI.—XVIII. stol.*)

Dr. *F. V. Šimák.*

z Abrspachu Foltyn (t. j. Valentin), usedlý v Ml. Boleslavi**), měl dluh v T. u Zuzany Čechtické 63 kop 40 gr. Umřela pak Zuzana i muž její Řehoř, prve nežli pán k svému přišel, a tu druhá choť Řehořova, vdova Kateřina, nemajíc odkud platiti, ukázala r. 1561, 2. pros. peníze p. Foltynovi na své spravedlnosti na domě Jana Hrdličky, písaře městského. (Kn. 1.—Q 9.)

z Bavoryně rod vládycký usedlý byl v městě i v okolí, přiznávaje se k víře bratrské.

Beneš z B., nebyl-li v T. rodilý, působil tu alespoň při škole a správě sboru, prve než byl zřízen za jáhna r. 1521. Známa je potomní činnost jeho jako staršího v Jednotě (viz Jirečkovu Rukověť).

---

*) Otiskuji zprávy tyto jako prostý rodopisný material. Vybrány jsou dílem z knih, dílem z listin a korrespondencí archivu turnovského; v odkazech cifra první značí knihu neb oddíl archivu, druhá list, stránku nebo číslo řadové. Zprávy, čerpané odjinud, označeny jsou zevrubněji; zdrojem byly tu zápisy archivu zem., musejního, místodržitelského, desky zemské především. Látka odtud vybírána byla se zřetelem k dějinám města Turnova, nikoli za cílem genealogickým; je tedy stať má pouhou snůškou dat, a ničím víc. Třeba že neměly valného významu, výpisy neužitečny snad nejsou.

**) Bareš: Šlechtické a erbovní rodiny v Ml. Bol. I rogr. c. k. gymn. 1893. Str. 7.

Prokop z B. byl ve službách vrchnosti, p. Adama z Vartmberka. Měl v městě domek, zahradu a kus pole i jiné spravedlnosti (zejm. r. 1538 na gruntu Slaběkuje kováře 1 kopu č.; kn. 1. E 1), vedle toho pak držel mlýn v nedaleké vsi Žehrově. Za choť vzal si vdovu Šplechtovu, na jejíhož syna Václava ještě r. 1545 náklad činil (kn. 1. H 15).

Když pak město s panstvím konfiskováno bylo r. 1547 a nastala persekuce Jednoty, Prokop po rozkazu královském prodal mlýn žehrovský r. 1548 Petru Stařimskému, ale majetek městský novým držitelem neosadil, jakž hejtman královský žaluje (Jedn. a dopisy konsist. katol. I. 105). Žil v Turnově ještě r. 1556 (kn. 1. N 11).

Na mlýně žehrovském (po zprávě téhož hejtmana) přebýval i Beneš z B. s mateří, snad syn Prokopův, ačli písař nepoložil jméno B. místo P. omylem.

Bernartický z N. Jiřík střílet chtěl r. 1568 ve čtvrtek po sv. Petru a Pavlu v krčmě kalužnické po Mikuláši zámečníkovi, měštěnínu turnovském; začež pohnán byl k soudu komornímu (Reg. kom. soudu F 19 — P 15).

Bejanský z Bejanova Ondřej, jináče vinopal, byl r. 1537 po ručníkem dětí Václ. Dubského (kn. 1. D16), 1547—1557 poručníkem sirotka neb. Petra Hlaváče (kn. 1. — K 5, 14, N 20).

z Bibrštejna Jan na Kosti míval všeliké dluhy a spravedlnosti na gruntech turnovských: r. 1534 u Mojžíše žida v ulici hruštické, r. 1535 u rychtáře Jakuba Lysého, r. 1541 deset kop č. u Víta konváře, a 25 k. míš. u Jana Smahova, 1544 tolikéž u Jana Koutova, což dlužník zapsal na louce v poříčí, r. 1545 za slady u Jakuba Slováka v rynku 16 kop. míš. — Všecky dluhy bylu rukojemné, takže pánu v statky dlužníku nebylo třeba se uvozovati (kn. 1. — C 14, 20, F 6, 10, G 17, H 7).

Bílský z Kařišova Mikuláš držel v městě dům v ulici hradištské, jejž postoupil trhem do rukou sousedských. Peníze gruntovní, ač kolikery již prodal, zbývaly mu ještě r. 1567 (kn. 1. — O 10, R 13; kn. 2. — 19).

Manželka Mikulášova Kateřina byla snad původu městského; r. 1554 vydává se jí spravedlnosti 10 k. z truhly sirotčí (kn. 1. — M 10). Dcera jejich Veronika připomíná se r. 1563 (kn. 1. — R. 13).

Bílský z Valáškova Petr, prokurator, r. 1556 přebýval v Turnově (Reg. kom. s. F 17, G 12). Z okolí turnovského vedl při s Kryštofem ze Šmolcu a na Rovni, že naň v krčmě roveňské r. 1557 braně dobyl (tamže F 15, K 7); s Jindřichem ze Semína o dluh (tamže F 17, N 8). R. 1568 přispíval Janovi z Vartmberka, sháněje mu peníze (archiv musejní).

z Blauenštejna (Blaubštejna) Jan Matěj, gehegbereiter JMC. panství Brandýského, stavu rytířského, byl kmotrem při křtu r. 1699, 17. července; den před tím choť jeho Johanna kmotrou. Dne 29. července téhož roku křtili syna svého Jindřicha; za kmotry zváni byli hr. Albrecht Desfours a Václav Mladota ze Solopisk. (Nejst. matrika turn. od r. 1687). R. 1704 ujistil si Blauenštejn dluh 350 zl. na dvoře mašovském pana Maxe Jiřího Jeníka z Gemsndorfu (kn. 6.—903). R. 1716 je o něm zmínka poslední (II. T 73).

Paní Johanna žila v T. ještě r. 1732 (Matr. str. 278).

Borejčka z Bříšťan Jan zbil a stloukl 3. července 1567 kordem i pošvou v městě Turnově Matěje Votýpku krejčího, začež pán Votýpkův, Kryštof z Vartmberka pohnal jej k soudu.

Ale sám pán potom volán byl komorníky, že na Borejčku na Rohozci 22. října 1567 zbraně dobyl a naň bil. (Reg. kom. soudu F 20, A 18, B 5).

z Brandlštejna Jan byl valdštejnským purkrabím na Hr. Skále. Choť jeho Eleonora r. 1724 stála kmotrou. (Nejst. matr.)

Brázdimský ze Svémyslic Jaroslav měl r. 1552 v městě dům, koupený od Tomase zedníka (kn. 1. — L 14).

Břeník z Hamrštejna. Jan Břeník, snad syn Jana Břeníka († před 1535) a bratr Václava hrnčíře (I. D 1) byl z předních sousedů turnovských, sedaje od r. 1526 v radě konšel téměř co rok, v letech 1541—43 měl i hodnost primatora. Asi potom vstoupil do služeb panských (I M 11) a r. 1547 stal se úředníkem královským. Měl dům v ulici svěrácké (kn. 1. E 2).

Rok před tím rozešel se s manželkou svou Dorotou, takže odbyl ji 40 kopami míš. a ložními šaty, a již pospolu nežili (kn. 1. J 15, K 11).

Pro dobré služby propůjčil mu král 28. března 1549 erbovní list, aby mohl psáti se z Hamrštejna (Doerr: Der Adel der böhm. Kronländer, str. 25).

R. 1552 vedl Břeník sirotčí počty turnovské (kn. 1. L 15) r. 1555 vyhledával spravedlnost svou na domě Řehoře Klepáče. — R. 1560 byl již nebožtík; dědila po něm Lidmila, choť Burjana Taberny, dcera jeho (kn. 1. M 11, P 9). Jiná dcera jeho Anna přijímala peníze na svůj díl r. 1564 (I S, 6 b).

Bubla z Meziklas Václav dlužen byl v letu 1531—2 do peněz sirotčích Magdaleny Kosařčiny 3 kopy, jež však pí. Johana z Krajku sama doplnila (kn. I, B 106, 18).

z Corumburka Jan byl syn mlynáře Burjana z Boleslavě, jenž r. 1548 koupil od Petra mlýn podklášterský. Po jeho smrti vypukl spor mezi vdovou Annou Ryšavou a tchýní její Magdalenou, také již vdovou po Burjanovi. Byltě mlýn prodáván, Anna pak v červnu 1557 potahovala se na peníze závdavečné, ježto nebyly jí dosud vydány šaty a klenoty na stříbře i zlatě po manželu. Přátelé

smluvili obě paní 22. července, takže Anně měly býti šaty i svršky vydány; za to připadly na ni dluhy po Corumburkovi a Magdalena mohla volně užiti závdavku za mlýn (kn. 1. — O 1, 3).

z Černhauzu a Bolkenhainu svob. pán Jan při vedl s vrchností dílu svijanského, hr. Jáchymem Ondřejem Šlikem o mlýn shořalý při městě na tomto díle jeho.

Manželka Janova, Eliška purkrabinka z Donína, vdána byla v prvním slibu za Kryštofa z Vartmberka na Rohozci a tu u věně svém a jiných spravedlnostech dosáhla zápisu na mlýn v 500 k. Když pak Kryštof r. 1584 umřel, nastal spor mezi vdovou a bratry Kryštofovými Karlem a Jaroslavem na Skále a Svijanech o díl po něm.

Rozsudkem zem. úředníků r. 1593 Eliška zůstavena při zápisu na mlýn a jiné zboží: Jaroslavu však vyhrazeno, nechceli od něho upustiti, že může o koupi s Eliškou se domluviti. Ale Jaroslav rozsudku nesplnil a mlýna nepostoupil ani o kup nejednal. Potom Jaroslav umřel, vdova jeho Anna Kateřina ze Smiřic vdala se za hr. Šlika, statky po Jaroslavu mu zapsala, a umřela.

Též Eliška zemřela, učinivši zápis po sobě třetímu choti Janovi z Černhauzu. Až do r. 1614 nic z ortele vykonáno nebylo.

Teprve t. r. Černhauz vymohl si list zatýkací od úředníků zemských a donutil hraběte, že mlýn koupil, položiv umluvených 500 k. míš.

Ale že neužíváním toho mlýna po 21 let, 11 neděl a 2 dni pravému majiteli škoda vzešla (ročně za 500 k.) poháněl Černhauz Šlika z náhrady 4000 kop.

Spor veden byl až do smrti Šlikovy a pak až do smrti Černhauzovy r. 1623, jíž jest ukončen. (Reg. kom. s. F 44, Z 28).

Dalibohova z Vodic Lidmila provdala asi r. 1553 dceru svou za Martina měšťana turnovského (kn. 1. — L 17). Držela r. 1565 dům [č. 260] na Nové hásce — (dílčí cedule).

Diblík z Votína Jiří měl od vrchnosti postoupený sobě dům v hluboké ulici [č. 224] po Valentinu Pec-hubovi odumřelý († r. 1621), jejžto pan Jiří z Vartmberka proti privilegiím městským násilně si byl přisvojil. Diblík užíval gruntu i rolí, aniž platil úroků k obci a jiných povinností.

Pro účast v povstání hned r. 1623 byl odsouzen všeho jmění (Děj konf. 74), ale zůstával v jeho držení až do své smrti, asi v lednu r. 1629.

Zanechal vdovu Lukrecii, ježto však ještě téhož roku se světem se rozloučila, a syny Jaroslava a Václava, ještě let neplných. O Jaroslavu, přes nezletilý věk, již r. 1628 šla pověst šeredná, že svedl Annu Dědkovou z Proseče (I G 15).

Po smrti Diblíkově obec nabyla odvahy a žádala u kníž. komory Frydlantské, aby jí byl dům postoupen podle privilegií; úředníci komory dali obci za právo a konšele 23. března 1629 ujali se gruntu. Diblíkové musili se vystěhovati a svršky jich uloženy zatím ve sklepě radničním. (Arch místodrž. F 67 — 3.)

A když i paní umřela, obec ujala se poručenství a opatření obou sirotků. Jaroslav v ten čas »fantoval« bláznil i svěřen byl na hlídání Janu Hurtovi, Václava opatroval kdosi v Březanech.

Tři krávy a dva koně prodáni za 83 kop a z toho zaplatili správci dluhy 40 k. 38 gr. 4 d. a útraty pohřbu.

Potom vydávali měsíčně na stravu a šaty Jaroslavovy až do března 1630. Zbylo dodati Diblíkům 16 k. 19 gr. 6 p. Svou polovici kvitoval Jaroslav 27. září 1630.

Václav obdržel ze svršků cejnového nádobí 2 kam. 2 lib., měděnici mosaznou vážící 4 l., ybršláků nebo obojků vykládacích 5, tacle 2, čepec, roucha 4, servitů 5, ubrusy cínovaté 3, ručníky cínovaté 2, cejchu na tři půli, prostěradla 3 (jedno černě vyšívané), cejšky 2 (jedna s černým, druhá s bílým vyšíváním), cejšky prosté poduškové 3, tlustší 3, ručníky prosté 2, ubrus prostý 1, malé cejšičky 2, knih českých i latinských 32, pazymany od sukně, polici (= pelz) karmazinovou, mantlíček cajkový, živůtek damaškový s pazymany premovaný, koláry a j. věci menší. (I S 26).

Dobranovský z Dobranova Albrecht v l. 1590—91 byl vartmberským úředníkem na Svijanech. Držel při tom dvůr v Příšovicích, jenž 23. června 1590 vyhořel. Albrecht vinil z toho činu poddaného z Lažan, Jana Broučka, jenž v tu noc se synem dobyl se z vězení panského (I G 9).

Albrechtu z D. r. 1623 skonfiskován byl pro vzpouru statek Bláto v Čáslavsku, krom věna 2610 k. m. choti jeho Barbory (Děj. konf. 75).

Václav st. D. z D. sloužil r. 1620 pánům Smiřickým jako úředník panství Skalského a Troseckého, maje sedění své na dvoře v Nové Vsi. Dne 25. května zakoupil se v Turnově, ujav za 910 k. m. dům v ulici jičínské [č. 330] (kn. 6 — 296). — Přestoupiv do služeb knížete frydlantského, jmenován byl hejtmanem panství Troseckého, Skalského, Rohozeckého a nad Turnovem (kn. 6. — 126).*)

Z prvního manželství měl dítky Fridricha a Alžbětu. Oženil se podruhé s Elenou z Gerštorfu, ovdovělou ze Semmerfeldu, jež měla již syna Abrahama Arnošta. Brzo po sňatku 10. května 1627 převedl na svou choť v sumě věna 550 k. držení domu turnovského, vyhradiv si jen nápad po její smrti (kn. 6 — 296).

Paní Elena stateček svůj rozmnožila téhož roku 13. září o chalupu opodál města, řečenou Kadeřavec (kn. 6 — 720) za 350 k.

Převod statku učinil Dobranovský snad z opatrnosti. Účastnilť se r. 1618—20 vzpoury a třeba že dosud mílely ho následky, v ten čas měl již příčiny k obavám. Ujel pak ze země, i byl volán

---

*) R. 1625, 1 srpna obvinil v Turnově Jiřího Trejbala z Vyskře z čar a kouzel při dobytku, žádaje aby pro ostrach na hrdle trestán byl. Vyhledalo se z průvodu, že Trejbal opravdu dopouštěl se těch činů, i byl vydán katu k právu outrpnému. Konce neznáme — byl asi žalostný (I G 21 b — v 1).

před komisí císařskou 5. února 1629, ale nedostavil se. Až r. 1631 navrátil se do Čech, ale s vojskem nepřátelským, jako hofmistr hr. z Thurnu. Byl proto poznamenán za zjevného rebella.

Nežli však rozsudek vynesen. Dobranovský zemřel r. 1632, Elena předešla jej smrtí již r. 1630. Chalupu v Kadeřavci zdědil Abraham Arnošt ze Semmerfeldu a hned týž den 9. září 1630 prodal ji Adamu Lankašovi za 250 k. (kn. 6—720, 297).

Ortelem pak soudním 25. ledna 1634 nebožtík hejtman odsouzen byl všeho jmění. (D. konf. 75). Dvůr v N. Vsi přisvojil si prve kníže z Frydlantu, dům však nebyl skonfiskován a spravoval jej jménem sirotků Dobranovských Jindřich Radvanovský. R 1643 grunt docela vyhořel a dostal se rodu Kelbichů z Ostrychu. Snad že Alžběta Dobranovská provdala se do té rodiny.

z Dolan Dolanský Jan obmyšlen byl r. 1573 kšaftem Jana z Rotštejna 50 kopami míšenskými. (List př. D Z — R 89.) Sestry Dolanské Kateřina, Zuzana, Anna vychovány byly od dětinství u tety své Barbory z Gerštorfu, choti Martina z Leybnic, jíž matka jejich Magdalena byla sestrou. Bydlily v dvoře jejím za branou svěráckou, a když r. 1579 paní násilně odtud byla vypuzována, Kateřina ve strachu a rozčilení jata byla božcem.

Provdala se potom za Mikuláše Jureckého z Kornic.

Paní Barbora v kšaftu svém učinila nade všemi sestrami poručníky Jaroslava z Vartmberka a Bohuchvala Berku. Kateřině odkázala $142^1/_2$ k. na dvoře v ulici svěrácké, Zuzaně tolikéž, 10 kop dluhu u Marty Pec-hubky a pak celý dům u brány hradištské [č. 140] s polnostmi a vší správou.

Zuzana r. 1595 vdala se za Hendricha z Kopšic (kn. 6 — 241), jemuž porodila děti Jaroslava a Annu. Ovdověvši, vstoupila v nový svazek s urozeným Samuelem Jihlavským, a tu r. 1605 prodala svůj majetek Václavovi, synu rychtářovu z Modřišic za 700 k. míš. (kn. 5 — 3). Po dvou letech Václav převedl na sebe zbývajících 410 k. za hotových 185 k. (tamže 4).

Anna koupila si 9. července 1607 dvůr Mlázovský u brány jičínské [č. 309] za 900 k. od Jiřího Čermáka. Rok na to vdána jsouc za Melichara z Gerštorfu, příbuzného svého, převedla naň zápis (kn. 5. — 83). Asi po šesti letech její choť zemřel, a tu 29. list. 1613 paní postoupila dvůr za 1100 k. Janu Bělskému. Žila potom v Kněžnině Mostě, vdavši se podruhé ok. r. 1616 za p. Estreycha z Zeměřic (kn. 5. — 274).

Donát z Těchlovic Jan koupil dvůr před tím páně Tistův [č. 81] před r. 1526. (Zpráva Mart. Šíši v arch. místodrž.) Snad jeho chotí byla Markéta z Bissesheimu, jež tu potom hlásí se k spravedlnosti (kn. 1. B 11).

Dvůr málo po té držel Jindřich Donát s manželkou Annou ze Štěpánova (kn. 1. B 3). R. 1526 byl purkrabím skalským, ale jen rok; umřel.

z Dornštejna Jan Šalomoun, r. 1633 expeditor při knížecí komoře frydlantské (arch. musejní), měl spravedlnost na domě

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XI. obr. 1. SV. IVO.

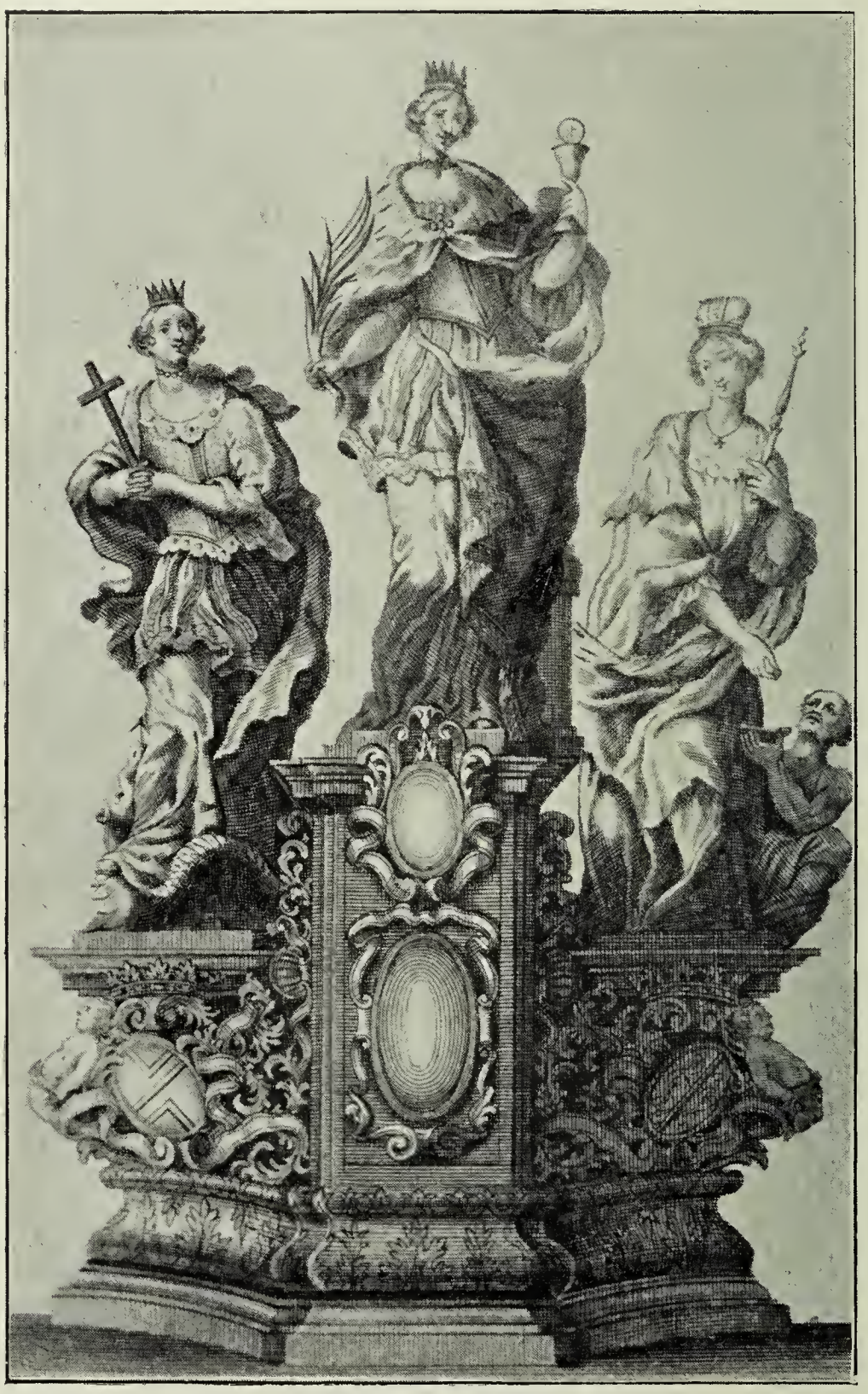

Tab. XI. obr. 2. SV. MARKETA, BARBORA a ALŽBĚTA.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XII. obr. 1. MATER DOLOROSA.

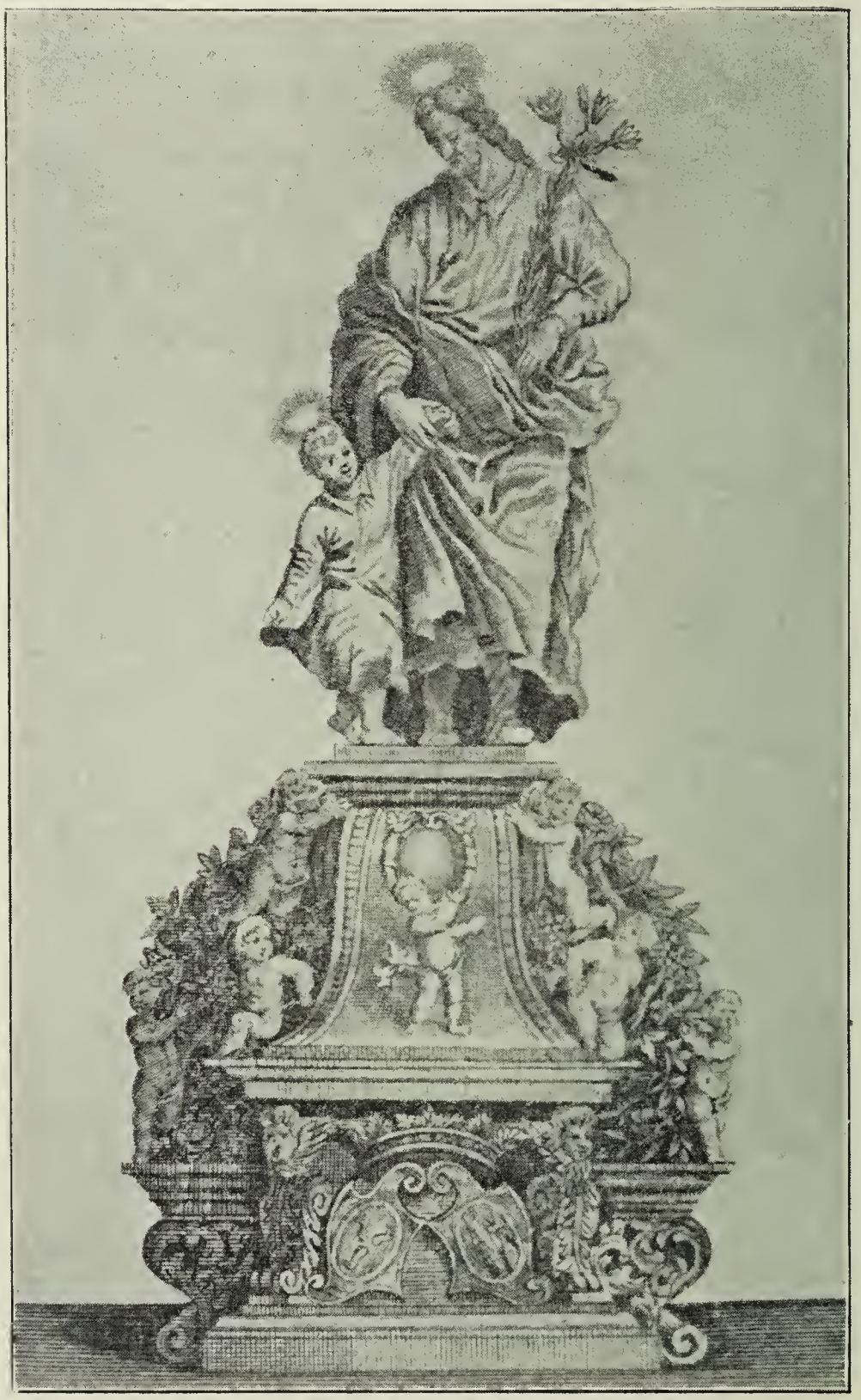

Tab. XII. obr. 2. SV. JOSEF.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XIII. obr. 1. SV. FRANTIŠEK XAVERSKÝ.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XIII. obr. 2. SV. FRANTIŠEK BORGIA.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XIV. obr. 1. SV. VÁCLAV.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XIV. obr. 2. SV. FRANTIŠEK SERAFINSKÝ.

Jindřicha Bílského, již postoupil p. Matěji Jeníkovi. Smlouva o ni (160 kop) r. 1642 (kn. 6. — 886).

Byl snad bratr primatora turnovského Šimona Šalomouna, jehož dceru Kateřinu Matěj Jeník pojal za choť.

Doudlebský z Hartenfelsu Jan Hendrych, hejtman panství velkoskalského, prodal r. 1693, 31. ledna Mikuláši Budešínskému dům [č. 490] na obci trávnické po Šagovi Volfovi, židu, za 100 zl. (kn. 9. — 270).

Elbl z Meyštorfu (z Mejfrštorfu) Antonín sloužil pánům z Vartmberka. R. 1608 držel dům při městě v ulici svěrácké [č. 88,] k tomu chalupu Kadeřavec (I G — 17), dvůr svobodný ve vsi Příšovicích, koupený za 850 k. od Jiříka Dymla, a polnosti na Vesecku (1609—1615) a na Vrchhůře; ty prodal r. 1615 za 45 kop, (urbář z r. 1608, kn. 5 — 154; 6 — 9; R 109).

Manželka jeho Anna po smrti manželově seděla v městě až do r. 1630, kdy 4. list. postoupila dům v 113 kopách Samuelu Žamberskému (kn. 6 — 5).

Dcera Antonínova slula Kateřina. Setkal se s ní a s matkou 4. srpna 1613 mladý pán Ota Jindřich z Vartmberka v Turnově v domě služebníka svého Šimona Střeleckého, a tu vzpomínal, jak matka jeji v dětinství oň se starala a v nemoci jej opatrovala; podal pak ruku Kateřině a slíbil jí, že jí dá 20.000 kop. míš., až se bude vdávati. Paní i dcera uvěřily, ale když potom r. 1614 žádala Kateřina písemního ujištění, Ota Jindřich všecko zapřel. (Reg. kom. soudu F 44, S 16).

z Eyfrštorfu Šturm Fridrich zajistil věno 200 k. č. své choti Dorotě na domě v Mn. Hradišti; ježto však dům ten zatím prodal, poukázal jí zajištění r. 1557 před právem turnovským na dluzích, jež má za p. Adamem z Vartmberka (kn. 1. O 3).

Po smrti Fridrichově Adam ujal se poručnictví nad dcerou jeho Kateřinou; ale i když dospěla a vdala se v Turnově za Václava Záborovského, nebyly jí pojištěné peníze vyplaceny, ani hotových 250 kop po otci zůstalých. Pohnala proto r. 1581 Krištofa z Vartmberka, jako dědice Adamova, ze čtvrtiny té sumy (D Z menší 4 A 17).

Frank Hybner z Honenu Jan byl ok. r. 1560 úředníkem na zámku Rohozci. Užíval za to dvora v Nudvojovicích. R. 1557 smlouvá se s Jiříkem Shejbalem z Turnova, jenž měl od něho pole za 30 k.; vrátil mu peníze, a roli si vzal. Jen o obilí na ozim vyseté, až sklidí se, mají se rozděliti (kn. 1. N 16).

Choť jeho byla Barbora, dcera Hedvika. Tuto pojal za choť nástupce Hybnerův, Jiřík Rejnolf ze Štiřína. Frank † r. 1569.

Jiřík dal pak 1570 pořiditi tchánu i rodině své epitafium v kostele nudvojovickém. Měl' podle nápisů tehda dcery Kristinu, Barboru, Benignu (pětiletou) a synka Augustina (sedmiletého). R. 1569 nařkl jej Jan Švík z Loukonos, úředník svijanský, chlapstvím a lotrovstvím. (Rg. kom. soudu F 19 R 12).

Jiřík Frank, též úředník vartmberský na Skalách, 3. dub. 1573 činí smlouvu s Dorotou Bílkovou, jež pro dluh zabavila mu dílo u kováře (kn. 2., 253).

z Frankensteina František, negotiant ze švábského Gmündu, zjednav si povolení koupil r. 1756, 20. května grunt [č. 240] někdy Jeníkovský v ulici hradišťské, od paní Barbory Lamottové z Obelic. Ke gruntu příslušel ještě druhý dům spálený, zahrada za Stební, role u Kyselovska (směněná s vrchností za dvůr Vlkoviny), chalupa v Mašově, role »Perchta« za kamenným mostkem u Libuně, a louky pod Kalužníkem. Za vše smluveno jest 5550 zl. (kn. 13 — 270, 274).

Zboží to rozmnožil, přikoupiv r. 1758 ještě kus obecního pozemku, jehož před tím branný na hradištské bráně užíval (kn. 13 - 327) a r. 1760 spálený grunt č. 231 za branou od dědiců Frajšlákovských za 90 zl.

Jenže všeho jmění užíval sotva deset let. Již r. 1766, 21. srpna učinil s Frankensteinem smlouvu Jan Jakub Lampl, dav za vše 7800 zl. rýnských na hotově.

Furtat z Letek Jan koupil dvůr za branou svěráckou (pozdější obecní, teď zmizelý) od p. Mikuláše Nepolysského ze Záchrašťan, za sumu neznámou na roky; r. 1539 skoupil zbytek gruntovních peněz od svého předchůdce 137 k m, dav za ně 105 k. Ještě r. 1545 byl tu pánem; r. 1551 však dvůr měl již jiného držitele, pana Zikmunda Chýnského (Vchynského?) a sumu nedoplacenou 246 k. m. převedl na se od p. Furtata pan Jiřík Rýnovský za 107 k. (Kn. 1. — E 10, 11, H 11, L g).

R. 1532 v den sv. Prokopa Furtat proti míru zemskému jel s ručnicí na cizi grunty lomnické při řece Olešnici, začež jej pán lomnický, Vilém z Valdštejna poháněl k soudu (Rg. soudu komor. F 7 a — D 16).

R. 1551 vinil jej Fridrich Otmar z Holohlav z výtržnosti, že dobyl naň kordu v městě Náchodě o vánocích minulých. Soud však se rozešel (tamže F 15 str. B 3).

Hartman z Hartenštejna Jan st. koupil r. 1610, 3. září dům pod kostelem [č. 163] se sladovnou a zahrádkou při něm za 296 k. míš. Po roce však prodal jej Petru Freydenbergovi za 301 k. (kn. 5. — 166, 195). Peníze splácely se po rocích, ale ve zlých časech potomních vázly, takže vdova Kateřina, jež v bídě v městě Hostinném trávila, oupěnlivě prosila komoru Frydlantskou, aby ji ke zbylým 34 k. dopomohli. Rada komory 9. led. 1632 dala o tom turnovským přísný rozkaz. (Arch. místodrž. F 67/3).

Hoberkové z Hendrštorfu přišli na Turnovsko za knížete Albrechta z Valdštejna. Frydrych H. byl po panu Dobranovském as od r. 1629 hejtmanem panství Skalského a nad Turnovem, až do své smrti r. 1663.

Ač vždy pamětliv prospěchů panských, býval i k měšťanům laskav. Ve zlých letech po r. 1643 zapůjčil jim 200 zl., jež teprve

r. 1650 byly splaceny. Přistoupil též ke sboru literátskému (I Q 40, 43, 47. — Reg. liter.).

R. 1643 koupil si statek Samšinu u Sobotky, kdež potom přebýval. S chotí Barborou Kelbichovou z Ostrychu měl syny Jana Jindřicha a Jana Petra, dceru provdal za Jiřího Felixe Vančuru z Řehnic (1 Q 47).

Jan Jindřich r. 1646 držel dvůr ve vsi Ktové (1 C 134 a) k němuž již před tím 25. led. 1639 choť jeho Jana Klusáková z Kostelce koupila louky od statku Křenovského za 231 k. 25 g. 3 p. míš. (manual rovenský 128). Umřel 19. března r. 1659 a 2. dubna pochován v chrámě v Dol. Oujezdě (man. rov. 77 a). — Jan Jindřich, jenž r. 1666 ujal Samšinu a přikoupil i Mackov (Hrady X. 276), byl snad syn jeho.

Čí byl syn Vilém Jaroslav H. na dvoře hořením a dolením v Ktové, jenž umřel 7. září 1653, a v Dol. Újezdě pochován (man. rov. 88 a) nelze zatím zjistiti, ani po kom byla r. 1653 vdova Anna, jež ve Ktové držíc 3 grunty selské, při nich dala vystavěti 4 chalupy podruhům. Rolí jejích čítalo se 260 korců; na zimu osívá 105, na jaro 40 k.; koní má 12, dojnic 10, jalovic 15, ovcí 104, svině 2 (berní rolla v arch. zemském). — R. 1677 grunty byly již v rukou selských (katastr teresianský).

Jan Petr H. žil ještě r. 1682 (II Q 88). Asi jeho syn Jan Krištof t. r. přebýval v Sobotce (II Q 87), potom r. 1688 přestěhoval se do Turnova. kdež opatřil si dům v ulici Hradištské [č. 244] od pí. Marie Kelbichovy za 570 k. (kn. 9. — 146). Již však r. 1690 převedl dům na se za 580 zl. Jiřík Pecina (kn. 9. — 147).

Choť páně Barbora vymáhá ještě r. 1693, 23. ún. splátku peněz gruntovních (II. Q 118).

z Hornburku Fridrich r. 1542 zastupoval v městě před soudem pražského velkoobchodníka Zikmunda z Frayskutu (kn. 1. — F 15).

Hradecký z Blatna Zikmund, v l. 1561—69 úředník na Rohozci (kn. 1. — P 18; kn. 2. — 14, 23, 58, 67) držel v těch letech grunt v městě po straně rohozecké (dílčí cedule z r. 1565, I R 18).

Manželku měl Janu z Dopšic

R. 1565 obvinil jej pan Jindřich Smiřický, že r. 1563 na podzim dal na gruntech jeho v háji pod Chlomkem sekati dříví. Před skončením pře však Jindřich umřel (Reg. kom. soudu F 19—B 14).

z Chvališova Dorota, provdaná Heřmanka z Dobročovic, půjčila r. 1529 Mikulášovi Vrcholovi 18 k. č. na závdavek za dům [č. 281] v ulici hradištské po straně rohozecké. (kn. 1. A 19) Jenže Vrchol neplatil a tak paní uvázala se v grunt. Postoupila jej synu svému Albrechtovi a po něm druhému Mikulášovi (kn. 1. — B 4) Albrecht ujal se statku, ale když vyhořel r. 1538, 13. říj. 1539 vrátil jej matce (kn. 1 — E 12), načež Dorota vládla jím sama a rozšířila. Přistavěla stáj průježditou na svůj dvůr při zdi souseda Blažka ševce, a sloupy v ní; ovšem dohodla se s Blažkem o škody, které by mu z toho povstaly (kn. 1 — F 11).

Potom provdala dceru Janu za Jakuba Žlutického, jemuž i domu postoupila, a když pak Jakub grunt prodal Janu Makovičkovi, r. 1564, 15. června odkázala peníze na domě — 83 k. m. a 5 kop, jež půjčila pánu J. Msti — Janě a sestře její Kateřině na polovic (kn. 1. — R 20).

Chýnští (snad Vchynští?). Albrecht Ch. koupil r. 1548 dům od p. Zdeňka Skřivanského vyšlého pro náboženství (Jednání a dopisy konsist. kat. č. 648).

Zikmund Ch. držel snad r. 1554 dvůr za bránou svěráckou (potom zašlý); známo, že měl jej v držení, ale nevíme, zdali právě na ten grunt připovídal se r. 1554 Jakub mlynář z Komperova mlýna pro dluh 6 k. 20 gr. č., což za pána dáti musil poddaným valečovským. (Zpráva Mart. Šíšova r. 1579 v arch. místodrž. T VIII. 1. — kn. 1. M. 5.)

Akta k dějinám národnostního boje v Praze.

Dr. *Josef Teige.*

I. Rada městská Menšího města Pr. prohlašuje přednost jazyka českého v kostelích obecních r. 1613.

Překvapující doklad, jak ještě r. 1613 hájila rada Menšího města Pr. práva přirozeného jazyka domácího obyvatelstva svého, podávají artikule, které vydala při příležitosti dokonání stavby luteranského kostela německého, který stával na místě nynější P. Marie Vítězné. Překvapuje proto, že toto město ze všech částí Prahy bylo nejvíce obsazeno přišlými Němci. Ze studií prof. Wintra*) nyní víme, že Malá Strana pro blízkost dvora a dávnější náchylnost klonila se nejvíce ke germanisaci. Příliv nových Němců byl zde nejsilnější. Tak v letech 1590—1601 přibylo zde nových 300 měšťanů, z nich pak bylo Němců 188 čili 62 %; v letech 1602 až 1611 184 měšťanů, z nich Němců 134 čili 71 % a konečně 1612 až 1621 měšťanů 338 a v tom 241 Němců čili 71 %! Byla tedy otázka jazyková tehdá zde již palčivou, kdy v Starém a Novém městě převaha jazyka českého byla takovou, že potlačovala zcela jinorodé hnutí. Jednu fási boje zachycují zmíněné artikule ze dne 22. srpna 1613, které tuto dle rukopisu archivu kr. hl. m. Prahy č. 2215 fol. Q 10—14 věrně otiskujeme. V příčině stavby německého kostela hledejž čtenář poučení ve výkladě inž. Heraina k Jansově Staré Praze str. 137.

My purkmistr a rada, starší obecní a všecka obec Menšího Města Pražského, tělo a krev Pána spasitele našeho Ježíše Krista

---

*) Řemesla dle národnosti v Star. M. Pr. od r. 1526—1622 v Časopise Českého Musea 1901 str. 401 a sl.

pod obojí z víry přijímající a k konfesí České se přiznávající, vyznáváme tímto listem našim vůbec přede všemi a zvláště tu, kdež náleží: Jakož jest na onen čas slavné a svaté paměti Rudolf druhý, z boží milosti volený Římský císař, Uherský a Český etc, král a pán náš nejmilostivější, na ponížené, poddané a snažné toho JMti jakožto králi Českému všechněch třech pánův stavův království Českého tělo a krev pána Ježíše Krista pod obojí přijímacích a k konfesí České JMti podané se přiznávajících věrných svých milých, na sněmě obecném, kterýž léta Páně 1608 v pondělí po neděli Exaudi na hradě Pražském držán a téhož léta v pátek po památce sv. Jana Kř. zavřín byl, vyhledávání, též prohlídajíc JMC. k znamenitým a vzácným přímluvám, s dobrým rozmyslem, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách, s radou nejvyšších ouředníkův, soudcův zemských a rad svých ten artykul o náboženství se všemi třími pány stavy království tohoto ustanoviti, zavříti, a je stavy pod obojí jistým majestátem svým císařským a královským tak a na ten způsob opatřiti ráčil:

Předně, poněvadž strana pod jednou v tomto království náboženství svévolně a svobodně provozuje, a strana pod obojí, k též konfesí České se přiznávající, jí v tom žádné překážky neb vyměření nečiní, aby v tom rovnost zachována býti mohla. Protož k tomu milostivě moc a právo dáti ráčil, aby všickni tři páni stavové království tohoto Českého, kteříkoliv se k dotčené konfesí České přiznali a přiznávají, žádného nevymiňujíce, náboženství své křesťanské pod obojí, podle též konfesí a svého mezi sebou učiněného porovnání a sjednocení, volně a svobodně všudy a na všelikém místě provozovati, vykonávati, při víře a náboženství svém, též i při kněžství a řádu církevním zanecháni býti mohli. Nicméně jestliže by také z týchž sjednocených všech tří pánův stavův tohoto království pod obojí mimo ty kostely a chrámy boží, jichž v držení jsou a kteříž jim prve náležejí, při nichž pokojně zůstaveni a zanecháni býti mají, ještě buď v městech, městečkách, vesnicích aneb kdekoliv jinde chtěl neb chtěli více chrámův neb kostelův k boží službě, aneb také školy pro vyučování mládeže vystavěti dáti, toho jak stav panský, rytířský, tak Pražané, Horníci a jiná města všichni společně i jeden každý obzvláště, volně a svobodně každého času učiniti moci budou bez překážky každého člověka všelikeraké. Jakož také v nejedněch městech JMC. královských i JM. císařové jakožto králové České z obojího náboženství, totiž pod jednou a pod obojí pospolu bydlejí, aby pro zachování lásky a svornosti každá strana náboženství své volně provozovala, kněžími svými se řídila a jedna strana druhé v jejím náboženství a řádích žádného vyměřování nečinila, těl mrtvých v kostelích, na krchovích pochovávání a zvonění nebránila, jakž týž majestát, jehož datum na hradě Pražském ve čtvrtek po sv. Prokopu l. P. 1609 to vše v sobě šíře obsahuje a zavírá.

Podle kteréhož svrchupsaného milostivého JMC. povolení a majestátu, ačkoliv někteří z spoluměšťanův a sousedův našich Českému

jazyku nerozumějících, tak i jiných přátel našich milých při nás purkmistru a radě dotčeného Menšího Města Pražského na onen čas nejednou než několikráte, jak oustně skrze vstoupení v radě, tak skrze rozdílné spisy své nám podávané s náležitou uctivostí jsou vyhledávali, poněvadž větší díl měšťanův a sousedův z obce této, tolikéž i čeládky vandrovní a přistavní jich přirození Němci jsou a jazyku českému nerozumějí, aby jim některý kostel k kázání slova božího, též posluhování velebných svátostí a pokudž by to býti nemohlo, jisté místo k vystavění nového kostela aneb rozšíření starého od nás vypůjčeno a vykázáno bylo.

Kteroužto křesťanskou a pobožnou žádost jich měvše tehdáž spolu s jinými některými měšťany našimi, Čechy přirozenými, v svém bedlivém uvážení, všelijak sme na to myslili, aby takové slušné žádosti své užiti mohli. Ale že žádný tak prostranný a příležitý kostel pod obojí při městě tomto k provozování takových služeb božích jazykem německým obrati a najíti se nemohl, obec také tato, aby jiný nový kostel v místě příležitém vystaven byl, sto nijakž bejti nemohla a nemůže, však nechtíc, aby tudy spoluměšťané a sousedé naši v provozování svobodného náboženství svého jazykem německým nějaké skrácení nésti měli, jim sme (však tehdáž do vůle a libosti naší) k tomu své povolení dali, aby v kostelíku na novém krchově, jenž slove u mistra Jana Husi, kterýž nijakž beze škody a naříkání mnohých, jichžto přátel těla mrtvá tu pohřbena leží, rozšířen bejti nemohl, zatím takové služby boží, dokudž by se nějaká lepší příležitost nenaskytla, provozovati mohli, čehož se jim také až dosud užívati dostalo.

V tom pak čase, spolčivše se někteří, obzvláštní horlivostí poslouchání slova božího a užívání velebných svátostí i také provozování náboženství křesťanského jazykem německým vedle též konfesí České vedeni jsouce, jisté místo blíž dotčeného kostelíka mistra Jana Husi (s jistým však vědomím a povolením naším) jsou sobě k vystavení nového kostela vybrali i také pro rozšíření jeho některá místa přikoupena i také nám a vší obci darována sou byla, kteráž taky knihami městskými, kterýmiž se též grunty řídí, nám a obci naši zapsána jsou a bejti mají, takže z obzvláštního řízení a vůle pána Boha všemohoucího a pomoci, jak obzvláštní jednoho každého z spolusousedův našich, tak i z pobožného a křesťanského oumyslu a vroucné náchylnosti k poctě boží mnohých znamenitých, slavných potentátův, kurfirstův a knížat svaté Římské říše, obzvláštně pak osvíceného knížete a pána, pana Hendrycha Julia knížete Brunšvického a Lyneburského etc. pomocí a nadáním takový kostel k založení ve jméno blahoslavené Trojice svaté, ale i také na větším díle k vystavení svému pomalu přichází. Že pak od některých nehrubě rozvážlivých a nepokojných osob takové naše i dotčených spoluměšťanův a obyvatelův našich česky neumějících přátelské, k svornosti a lásce se vztahující mínění a povolení, tak jakoby provozování náboženství pod obojí v jazyku českém netoliko k stenčení a potlačení, ale i jazyk ten český dokonce k vyhlazení přijíti

měl, se ujímá a vykládá, i aby takovému budoucímu zlému časně v cestu se vkročiti, z zvláštností nějakých jmen, kteráž v obcech k žádnému vzdělání nejsou, sjíti a raději křesťanská svornost, sousedská láska a zpřízněná příbuznost mezi námi jednoho boha a jednoho krále za vrchnost majících a k nim se přiznávajících vzdělána, zachována a upevněna bejti mohla, takto sme se my zpočátku psaní purkmistr a rada, starší obecní i všecka obec tohoto Menšího Města Pražského, tělo a krev pána našeho Ježíše Krista pod obojí z víry přijímajících a k konfesí Český se přiznávajících, na něž se také svrchupsaný JMC. majestát vztahuje, společně z pravé, upřímné křesťanské lásky a beze všeho přinucení, dobrovolně s zdravým rozmyslem a dobře uváženou radou o níže psané artykule snesli, narovnali a je sobě bez přerušení zdržeti připověděli:

Předně co se vrchnosti a kollatorství jak farního a předního kostela sv. Mikuláše, tak i jiných kostelův pod obojí k témuž kostelu a kollatorství náležejících dotejče, poněvadž pan purkmistr a páni i všecka obec města tohoto od mnoha set let nad paměť lidskou, ano hned od založení jich páni a kollatores vždycky beze vší překážky sou bejvali a zůstávali, protož to ještě tak zůstati a takový nový kostel ve jméno blahoslavené Trojice sv. založený, k týmž kostelům immediate připojen jsouc, jich všechněch dotčený pan purkmistr a páni i všecka obec nynější i budoucí pod obojí k konfesí České se přiznávající a na něž se majestát a srovnání náboženství pod jednou a pod obojí vztahuje, poněvadž jim to vlastně jakožto vrchnosti náleží, páni a kollatores sou a od jednoho každého beze vší překážky za takové jmíni a držáni býti mají a k nim jak pan farář český od sv. Mikuláše, tak i německý s manželkami a dítkami svými nyní i budoucně v potřebách svých outočiště aby měli a je za vrchnost svou poznávali.

Druhé, jestliže by se kdy trefilo (jakož pak v světě nic stálého není) a někteří z pánův farářův buďto český aneb německý, odpuštění by v času náležitém vzal aneb prostředkem smrti z tohoto světa vykročil, tehdy pan purkmistr a páni i všecka obec nynější i budoucí, aneb jisté osoby k tomu od nich volené, oberouce sobě jistý den, místo a hodinu, společně sešli a o tu jistou osobu (vezmouce však prve o učení a životě jeho od jiných rozumných a boha milujících lidí dostatečnou zprávu), která by se k tomu hodila a učením i životem příkladným stádce své předcházela, se snesouc, pořádnou vocatí českému českou a německému správci latinskou pod pečetí městskou aby dali a jeho řádně k takové správě, buď české neb německé, povolali. Což když by se stalo a čas k dosazení přicházel, tehdy pan administrator konsistoře Pražské pod obojí spolu s pány adjunkty a assessory svými má náležitě požádán bejti, aby takovou osobu od nich volenou a obranou na místo jeho potvrdil. Pakli by toho, buď to z nějakého záští aneb protimyslnosti, nemajíc k tomu žádné slušné příčiny, se učiniti zbraňoval, tehdy na Jich Milosti pány defensory to vznésti a tu dalšího vyměření a opatření očekávati a potomně takového správce

tak pořádně povolaného náležitě a počestně na tom aneb místo jeho dosaditi mají.

Třetí, poněvadž od mnoha set let, jak v správě světský tak i duchovní, řeč aneb jazyk český přednost jest měl a služby boží obzvláštně pod obojí způsobou jazykem českým v chrámích Páně se konaly, to tak ještě zůstati a kostel sv. Mikuláše přední slouti i také správce církevní český téhož kostela, nynější i budoucí, před panem farářem německým přednost a praerogativ míti má. Však tak, aby se nedomníval tudy nad týmž správcem německým nějakou jurisdikcí neb právo míti aneb mimo pana purkmistra a pány i všecku obec ním vládnouti, jemu rozkazovati a něco vyměřovati měl.

Čtvrté, kdež netoliko za starožitné církve, ale i nové, příkladové toho jsou, že obzvláštní, zvláště pak k nějaké potupě se vztahující jména k žádnému vzdělání nejsou, nýbrž velikou roztržitost a rozdvojení v církev uvozují, protož aby po dnešní den toho nebejvalo a žádný těch slov Čech, Němec, Vlach etc. k zlehčení a ourážce druhého (an všickni ve jméno blahoslavené Trojice svaté pokřtěni jsme a od Krista křesťané slujeme, nicméně jednoho měšťanství, práva a svobod užíváme) neužíval, jeden druhému ku potupě nic nemluvil, nepsal a nemaloval. A kdo by se čeho tak proti lásce a svornosti křesťanské a přátelské dopustil a na něj to vskutku shledáno bylo, tehdy vedle provinění svého má ku příkladu jiným nepokojným lidem skutečně strestán bejti.

Pátý, co se provozování v témže novým kostele Trojice svaté služeb božích dotejče, v tom pan farář německý nynější i budoucí svobodně exercitium kázáním slova božího, posluhováním velebných svátostí, oddavky, pohřby a jinými službami božími pod obojí beze vší překážky jednoho každého jmíti a vykonávati má, s tím však při tom doložením, když by se k tomu kdy příčina dala, tehdy buď to sám pan farář sv. Mikuláše aneb jiný z kněžstva, kterému by to povoleno bylo, aby jazykem českým služby boží kázáním slova božího aneb posluhováním velebných svátostí v témž kostele, snesouce se o to společně prve, svobodně vykonávati mohl; proti tomu zase německý pan farář v kostele sv. Mikuláše služby boží jazykem německým konati moci bude a jeden druhému, když by takové služby boží v německým kostele česky a v českým německy v týchž kostelích díti se měly, tejden napřed aby znáti a věděti dal, tak aby to posluchačům svým a těm, kteříž by stolu večeře páně užívati chtěli, časně v známost uvozovati a tudy dobrý řád zachován bejti mohl. Nemohli-li by se pak páni farářové o to snésti, aby to na pány ouředniky aneb pana purkmistra a pány vznesli a vyměřením jich se opravili.

Šestý. Jeden každý, buďto z přespolních aneb domácích, poněvadž všickni křesťané sme a jednostejného radostného těl našich vzkříšení očekáváme, aby v témž kostele Trojice svaté svobodně, však proti slušné dle každého možnosti odměny, volně bez osob přijímání pochovávati se mohl. A nad takovými těly mrtvými kázání

česká neb německá, buď v kostele sv. Mikuláše neb Trojice svaté, svobodně aby se dála a od takových kázání pánům farářům, tolikéž i tomu, který by nekázal, po jedný kopě míš. aby se dávalo a více nic. Pakli by kdo kterému z nich něco více nad tu kopu dáti a nějaké dobrodiní učiniti chtěl, to se při jednoho každého dobré a svobodné vůli zůstavuje.

Nicméně poněvadž mnohdykráte to jest se trefilo, když sou ku faráři německému posluchači jeho k naučení do kostelíka mistra Jana Husi přicházeli, aneb že se svátost křtu sv. vykonávala, tehdy že přicházejíc žákovstvo s těly mrtvými zpíváním i jináč nemalou překážku z nenadání jemu v povinnosti jeho činili, protož aby toho víc nebejvalo a jeden druhému na truc zoumysla aby nic nečinil, nýbrž páni farářové aby o to mezi sebou srozumění vzali a když by se kdy jaká taková služba křesťanská díti měla, sobě to v známost časně uvozovali, tak aby buď jeden dřív neb později, jak by o to se snesli, práci a přisluhování své v svornosti vykonávati mohl.

Sedmý, strany akcidencí aneb případností jich pánův farářův, buď to od oddavkův, křtu sv. aneb jakýchkoliv jiných, poněvadž se tu nic jistého nařídíti nemůže, o to sme se společně snesli a nařídili, aby jeden každý na těch, kteréž mu při kostele od posluchačův jeho aneb kohokoliv jiného přicházejí, přestával a jeden druhému v ně se nevkládal. Než co se koledy na štědrý den pana faráře sv. Mikuláše a kaplana jeho dotejče, poněvadž nehrubě příkladná věc jest, aby sám neb kaplan jeho na týž den, kterýž od věrných křesťanův k připravování se hodnému slavení přicházejících slavností narození Krista Pána obrán jest, po domích k pánům sousedům na koledu choditi a tudy jakouž takouž příčinu k nějakému zhoršení dávati měl, protož všelijak na to mysliti chceme, aby jistá osoba k tomu obrána byla a ta od spolusousedův takovou koledu, což by tak kdo z lásky a možnosti své dáti chtěl, aby vybírala, a potomně což by tak vybráno bylo, aby panu faráři a kaplanu jeho podle rozvržení od pánův ouředníkův odvedeno bylo.

Osmý. Ačkoliv sme všelijak na ty prostředky myslili a to společně uvažovali, předně, kterak by páni farářové český i německý, jak stálým platem, tak i jinými potřebnými věcmi náležitě opatřeni bejti a tudy práce své tím pokojnější myslí vykonávati mohli; za druhé, aby jistí správcové aneb ouředníci nad takovými kostely a zádušími, kteříž by (majíc na to obzvláštní povinnost) všecky a všelijaké důchody, buď to stálý (jichž dosti na skrovně jest), aneb běžný, žádný dokonce nevymiňujíc k týmž kostelům náležité k sobě přijímali a potom z nich náležité počty příjmu a vydání panu purkmistru a farním i vší obci aneb jistým osobám od nich z prostředku jich voleným, pod obojí přijímajícím činili. Však poněvadž týž kostel nový svaté Trojice ještě dostaven není a správcové nynější téhož kostela, aby stavení takové průchod svůj míti mohlo, do několika tisíc jsou se vzdlužiti a sebe věřitelům svým zapsati mušeli, a tak o žádným jistým důchodu téhož kostela

na tento čas věděti se nemůže, z kterýchžto i jiných mnohých příčin aby tyto dva artykulové nyní na místě postaveni a něco jistého o tom (jakž bychme nejráději chtěli) dotud, dokudž by takový kostel na místo postaven nebyl a oni páni správcové takové dluhy svrchudotčené nezaplatili, aneb jistá cesta a prostředek k zaplacení jich se neobrala, pro uvarování se nějaké budoucí konfusí a neřádu nařízeno bejti mohlo, za nemožnou věc při sobě sme uznali, protož toho všeho z oznámených příčin na tento čas při tom do budoucího nařízení, kteréž však co nejdřívěji možné bude, aby před sebe vzato a na místě postaveno bylo, o to všelijak se přičiniti chceme, zanecháváme a odkládáme. A tak oni páni ouředníci a kostelníci záduší sv. Mikuláše a správcové kostela sv. Trojice, jakož až dosavád, aby ouřad a povinnost svou sobě svěřenou vykonávali, důchody k sobě přijímali, z nich pana faráře vychovávali a což k jednomu každému kostelu zapotřebí bude, náklad činili.

Nicméně obojí páni ouředníci a správcové na to za tím všelijaký bedlivý pozor dáti mají, aby služby boží podle tohoto snesení a vyměření našeho ve všech kostelích ke cti a chvále Pána Boha všemohoucího a spasení duší jednoho každého pokojně, řádně, náležitě a bez pohoršení se dály a konaly. Jestli že by pak proti tomu co čelícího spatřili, to společně vážně a s pilností přetrhovali, pakli by sami tomu odolati nemohli, tehdy mají to na pana purkmistra a pány vznésti, tak aby tomu zlému v cestu se vkročiti a takoví buřičové a lidé nepokojní k náležitému strestání přijíti mohli. Nicméně aby pan farář sv. Mikuláše lepší své vychování míti mohl, tehdy, jak předešle, tak i nyní páni správcové kostela sv. Trojice jemu každého půl leta při času sv. Jiří nebo sv. Havla po třidcíti kopách míš. na hotově z důchodu svých aby dávali. Nicméně co se každý pátý neděle při kostele Trojice svaté peticí vybere, tak k kostelu sv. Mikuláše, jako i polovici svíc při pohřbích náležeti má.

Deváté. Poněvadž při všech kostelích, kdež se služby boží dějí, veliký neřád s nemalým zhoršením pobožných lidí od žebrákův na oko se spatřuje, tak že mnozí zdraví, silní a zprosta zahálčiví štercíři netoliko na lidi jdoucí z kostelův se tlačí, ale i nepříjemným křikem svým jako z mušení od nich almužny jmíti chtějí. Protož aby toho více nebejvalo, páni ouředníci a správcové dotčených kostelův o to se všelijak přičiniti mají, aby takový neřád skutečně přetržen bejti mohl. K čemuž rychtáře z měšťanův aneb obyvatelův zdejších, osobu hodnou a k tomu schopnou, sobě objednati a s ním o jistý plat týhodní snésti se mají. Jestli že by pak on sám tomu neřádu odolati nemohl, tehdy bude moci pana rychtáře městského aneb písaře jeho na pomoc k sobě přivzíti, což oni učiniti povinni budou. Pakli by se toho spečovali a to na pana purkmistra a pány vznešeno bude, co jim z toho přijde, toho aby očekávali.

A což tak tuto pro zachování křesťanské lásky a svornosti mezi námi s dobrým rozmyslem jednomyslně snešeno, narovnáno

a na místě postaveno jest, to tak celé a neporušené nyní i na časy budoucí zůstati a kdo by se koliv proti takovému jednosvornému snešení našemu na odpor stavěti a je rušiti chtěl, tehdy takový jakožto rušitel obecného pokoje, lásky a svornosti sousedské předně z církve vyloučen a potomně z obce vyvržen bejti má. A pro stálejší toho bezpečnost a pamět toho společné snesení a narovnání naše do kněh městských našich vložiti a vepsati sme poručili, tak že, kdož by toho kdy potřeboval, vejpis pod pečetí městskou s povolením a vědomím pana purkmistra a pánů sobě vzíti moci bude. Stalo se v plný radě v přítomnosti vší obce ve čtvrtek 22. dne měsíce srpna l. P. 1613 za ouřadu purkmistrského pana Bonaventury Johna a prymaství pana Jana Joachyma Mendle ze Steinfelsu.

II. Užívání jazyka českého při úřadech v 18. stol.

Jako tak často jinde, tak i v příčině dějin užívání jazyka českého v úřadech, ve škole a v soukromém životě v XVII. a XVIII. století nutno sáhnouti přece k povrhované frási o »mezeře v literatuře.« Nesnadný tento předmět není dosud probádán, ač jest nám jeho thema tak blízké. Proto sděluji tuto několik příspěvků, pokud se Prahy týkají.

Jsou to hlavně dva zákony, které v minulém věku zjednaly úplnou převahu němčiny. Jednak totiž nařízeno r. 1774, že jediným vyučovacím jazykem jest němčina, a r. 1780, že na gymnasium nemá býti nikdo přijímán, kdo by neuměl německy. Pouhý následek toho byla záměna latiny v němčinu na universitě r. 1784.

V životě veřejném rozhodovalo ustanovení Obnoveného zřízení z r. 1627 a novella z 1. ún. 1640, kterými prohlášena němčina za zcela rovnoprávnou ve všech zemích království Českého. Změna stala se — ač nedůvodně — vydáním všeobecného soudního řádu r. 1781.

K těmto známým okolnostem mohu připojiti ještě tyto dodatky.

Na základě císařského rozhodnutí ze dne 9. července 1763 vydalo místodržitelství následující dekret pro města Pražská a ostatní kraje Českého království:

Ježto dle obsahu sem nejmilostivěji došlého reskriptu de dato Vídeň 9. a přijatého 26. t. m. a r. dosud bylo pozorovati, jak i v království Českém, tak i v markrabství Moravském u velké většiny (die bey dem grössten Theile) obyvatelů obvyklá česká řeč tak zašla, že skoro všichni představení i úředníci nejsou jí mocni, ba docela při zemských a vrchních soudních místech jako i při městských magistrátech velký nedostatek se jeví této řeči mocných sujetů, ježto pro zdokonalení Jeho Veličenstva nejvyšší služby, udržení pořádku a práva naprosto nutné jest tuto tak velice zašlou řeč zase zvelebiti (mithin zu Beförderung Ihrer Mayestät

allerhöchsten Dienstes, dann Aufrechterhaltung der Ordnung undt Justitz ohnumbgänglich nöthig sein will, diese so weit verfallene Sprach wiederumb emporzubringen), jest Jejího Veličenstva nejvyšší rozkaz a nejmilostivější vůle, aby budoucně rodiče děti své pilněji v češtině cvičiti dali, školní komise pak prostřednictvím ředitelů humanismu aby zvláště na to poukázaly, aby mládež v menších školách k překládání českých argumentů byla vedena a přidržena, tak aby tato řeč snad zase v dokonalý chod přivedena a udržena byla, a pak při obsazování míst radních, úřadních, kancelářských a vyšších úřadů vždy schopná, v řeči německé a české dobře vycvičená subjecta ustanovováni byli (also zu Besetzung deren Rathsstellen, zu Aembtern, Cantzleyen und höheren Stellen tüchtige, in teutscher und böhmischer Sprach wohlgeübte subjecta angestellt verden sollen), o co pak i od nás s pevnou rukou bude staráno a k uprázdněným místům bez zvláštní příčiny a ceteris paribus žádná jiná subjecta než taková, která česky mluví a píší, navrhována býti nemají (worauf dann auch von hierorts veste Hand gehalten und zu denne erledigten Dienststellen ohne besonderer Ursach und ceteris paribus keine andere, als solche Subjecte, welche böhmisch reden und schreiben, in Vorschlag gebracht werden mögen.) Pan královský okresní hejtman (der königliche Herr Kreyshaubtmann) toto nejvyšší rozhodnutí bez okolků v kraji jemu svěřeném vyhlásiti si pospíší, aby napotom každý se dle toho říditi mohl. V Praze, dne 28. července 1763.

Pražským magistrátům dodáno bylo toto místodržitelské vynesení dne 11. srpna a publikováno tu dne 18. t. m. Text (dosud nevydaný) zapsán do městských knih dekretních (pro Staré Město č. 799 fol 181—2 městského archivu).

Vysoce důležitý tento rozkaz nezůstal sám.

Aby snadněji řečeného cíle bylo dosaženo, vydalo c. k. gubernium dne 25. t. m. nové nařízení všem krajům království Českého, v němž praví:

»My jsme sice posledně sdělili neprodleně nejvyšší rozhodnutí Jejího Veličenstva, aby zde v zemi tak zašlá řeč česká opět byla povznesena, všem pánům královským krajským hejtmanům k vůli příslušné publikaci, o jejíž skutečném provedení naprosto nepochybujeme, ale, ačkoli o dobrém výsledku tohoto nejvyššího rozhodnutí možno míti veškeru naději při úplném zachovávání nejmilostivěji předepsaných opatření, předce, aby rychleji a jistěji tento blahodárný účel byl dosažen, nalezáme nutným, aby všem kolejím, gymnasiím, akademii a klášterním školám, kde se v zemi mládež počátečního svého vzdělání dochází, jako i všem městským a obecním představeným nařízeno bylo, aby příště k vyučování mládeže tací profesoři, kantoři a učitelé dosazováni byli, kteří německé i české řeči důkladně (gründtlich) znalí jsou, neboť nejvíce na tom záleží, aby mládež již hned ve svých prvních dětských letech

k české řeči byla navykána a vedena (weilen haubtsächlicher dann gelegen seyn will, die Jugend gleich in ihren ersten Kindsjahren zu der böhmischen Sprach zu gewöhnen und anzuleiten.

Pan královský hejtman krajský tedy oznámí nejen toto naše opáčené napomenutí všem v jich krajích jsoucím kolejím, gymnasiím, klášterům a vesnicím, kde se mládež v nižších a počátečních školách vyučuje, ale i všem panstvím a městům republicando oznamuje, a následkem prvního nejvyššího nařízení je znovu vybídne, aby jen taková subjecta za profesory, kantory a učitele vždy byla dosazována, kteří obou řečí jak jen možno důkladně znalí jsou a mohou mládež nejen předepsaným překládáním, nýbrž hned na počátku s psaním a čtěním, vyslovností a znalostí tištěných i psaných slov a písmen v české řeči vyučovati (damit derley subjecta zu Professoren, Cantoren und Schulmeistern jeder zeit gebrauchet werden, so beyder Sprachen soviel nur möglich aus dem Grund kundig, míthin im Stande sind die Jugend — in der böhmischen Sprach — zu unterrichten —) a tak výše zmíněnému nejvyššímu úmyslu a ku všeobecnému dobru země (zum allgemeinen Landesbesten) vyhoví. V Praze, dne 25. srpna 1764.

Magistrátu Starého Města Pražského doručen byl dekret dne 31. srpna a vyhlášen dne 5. září t. r. (č. 799 fol. 193—8 archivu městského.)

Na druhé straně nescházelo ovšem i napomenutí, aby hejtmané hleděli ku rozšíření znalosti němčiny v lidu, aby se povznesl obchod a hornictví. (Č. 801. fol. 318—19 jmenovaného archivu ze dne 21. bř. 1765.)

Zajímavé jest, jaké změny obnovené zřízení ve vnitřním úřadování způsobilo. Zde buďtež podány některé ukázky.

Co se týče zemského soudu konstatoval jsem již na jiném místě (Úmluva str. 95 a sl.), že ku př. při exekučních zápisech první německý zápis jest z r. 1630, kdežto zřízení obnovené má datum 15. kv. 1627. Teprvé v letech 1653. 1660 vykazují zápisy německé silnější čísla, převládají asi od r. 1690. Poslední český zápis úmluvy nalezl jsem z r. 1728. Úřadováno bylo ale i po r. 1627 při tomto tribunále česky a poznámky kancelářské jsou i při německých kusech české.

Po tomto exkursu vraťmež se do staré Prahy.

Změna zřízení obnoveného platila i pro právo městské. Zákonem Ferdinanda III. ze dne 1. února 1640 B b 5 ustanoveno: Při tom, jakož jsme vyrozuměti ráčili, kterak by v příčině české a německé řeči při soudech průchodu zřízením novým zemským ustanovením právo tak vykládáno býti chtělo, jako by se na městské právo nemínilo, což však proti zdravému téhož zřízení zemského rozumu jest. Pročež to vysvětlovati a nařizovati ráčíme, aby nápodobně při královských právích městských na takový,

jakž se v zřízení novým zemským sub. lit. C. 2. vyměřuje, způsob tak dobře v německé jako v české řeči rozepře vedení zachováváno bylo a bez odporu průchod svůj mělo.«

Specielních předpisů pro vnitřní úřadování pražských magistratů z minulého století celkem není. Přece ale uvésti možno jedno jazykové nařízení obsahu velezajímavého. Jest to místodržitelské rozhodnutí ze dne 29. listopadu 1773. (zapsáno v knize dekretní č. 809 pražského archivu). Zní pak:

Poctivým, slovutným, moudrým a dobrým přátelům.

Netajíme Vám, že vyšlo ze zprávy podané našimi pány komisary o visitaci kanceláří u Vás ze dne 27. listopadu c. a.. že u Vašeho soudu poradní knihy a o zasedání jenom pouze v české řeči se píší, ačkoliv i různé německé referaty přicházejí a i při ústním projednávání celé spory v německé řeči se vedou a rozhodují. Proto pokládáme za nutné Vám nařiditi, aby budoucně pro uvarování všech možných závad, ony referáty, které budou v německé řeči vyřízeny neb rozhodnuty v řízení ústním, německy, ale které v české řeči, česky do knih radních a o zasedání zapisovány byly (diejenige Vorträge, welche in Teutscher Sprache bey Euch vorkommen oder in mündlichen Processen verhandelt werden, in Teutscher, die Böhmische aber in Böhmischer Sprache in die Rath- und Sessionsbücher eintragen zu lassen). Zajisté pak tomu našemu nařízení náležitě vyhovíte. Dáno v král. hradě Pražském dne 29. listopadu 1773.*)

Podepsán jest hrabě František Věžník.

III. Rozhodnutí gubernialní z r. 1849 o petici v příčině českého kázání v kostele sv. Jiljí.

Pro nynější poměry jest velmi zajímavým protest uložený v praesidiu městské rady se značkou »Praes. 21. dubna 1849. č. $\frac{433}{\text{M. R.}}$« do obmýšleného zavedení německého kázání o 7. hod. ranní místo obvyklého českého v kostele u sv. Jiljí (u Dominikánů) na Starém městě Pražském. Sestává ze 12 číslovaných listů velikého formátu. Podáváme jej u přesném znění i s chybami:

Slavná městská raddo královského města Prahy!

Jako všickni národové evropejští — hlásili jsme se lonského roku také my Čechové k svému právu, přede vším vyhledávajíce právo nejsvětější a přece od věku nám skracované, právo totiž k volnému vyvinování duševnímu, spolu pak odstranění všelikých překážek a pojištění národního života vůbec. Žádali a zároveň bratrsky podávali jsme my Čechové v Čechách toliko právo

*) K tomu dodati jest, že nařízeno bylo 16. července 1791 krajským úřadům pohraničným, aby v městech jejich obvodů volen byl do rady též vždy někdo českého jazyka znalý.

rovné pro sebe, tak jako pro Němce. I bylať uznána spravedlnost a slušnost žádosti naší: manifestem ode dne 8. dubna 1848. zaručil J. Mlst. Císař a Král náš Ferdinand V. slavně s odpovědnými svými rádci: »Národnost Česká že položena býti má za základ tak, že se řeč česká ve všech větvích státní správy a veřejného vyučování s řečí Německou v úplnou rovnost staví.« Sliby podobné jsou od oné doby vícekráte opětovány a zásada rovnoprávnosti národní má v celém mocnářství rakouském sloužiti za základ ústavy říše. Avšak pohledneme-li se po Čechách vůbec a po Praze, hlavním to městě Českém zvláště, nahlédneme-li jmenovitě v úřady, ve školy a kostely, nelze upírati, že vskutku málo se dosaváde stalo k vyplnění takovýchto slibů svatosvatých, a ještě z toho mála počíná se již pohříchu zase odejímati. Máme-li věřiti, že Správa zemská sama k ujmě této napomahá?

Že Praha mezi obývateli svými ve všech částích mnohem více Čechů než Němců čítá, je vůbec známo, i bylo by věru podivno, kdyby to po tolikerých důkazích, jakých k osvědčení této pravdy podal rok minulý, právě snad jen král. Správa země nevěděla. Nejpatrnější důkaz poskytuje o tom poměr dětí ve školách farních, o němž se lehko lze přesvědčiti: ačkoli jsou zde školy tyto vyučováním, schopnostmi učitelův a celým svým zřízením skoro ve-

směs dítkám německým přístupnější než českým, nalézá se přece sotva někde více než 3—5 žáků rodilých Němcův na 100 Čechů! A dítě zajisté přináší z domu pravidelně jen tu a takovou řeč co materskou, jaká se doma mluvívá, pročež z materské řeči dětí snadno i dobře souditi jest o řeči rodičů i celých rodin a tak spolu o řeči veškerého obyvatelstva. Přesvědčena jsouc o tom i nahlížejíc, národní vzdělání že hlavním jest základem obecního blaha a přiměřené změny potřebou nejnutnější, zasadila se obec Pražská i mnohý jednotlivý lidumil především o lepší uspořádání far a škol, aby pravým potřebám lidu všemožně bylo vyhověno. Tak stalo se, že v hořejší, nejlidnatější to části města Nového i Starého, kde 4 fary a více kostelů s veřejným konáním služeb božích a všech obřadů církevních pohromadě leží, jakož zejména: fara u sv. Trojice (Trinitarů), fara u Marie Sněžné (Františkánů), fara sv. Jilí (u Dominikánů) a fara u sv. Františka (u Křížovníků), pak chrámy Páně sv. *Salvatora* i *Clementa* a v klášteře *Voršulinek*, v nichžto ve všech se napořád hlásalo slovo boží a modlení konalo jen jazykem německým, zavedlo se ku konci minulého roku aspoň na faře i ve škole Dominikánské s přivolením p. arcibiskupa a důstojné konsistoře Česká řeč k vyučování, aby se mezi sedmi kosteli(!) zatím jeden stal tak přistupným veliké většině Českého lidu, jako zůstalo ostatních šest pro menšinu Německou. Považovali jsme krok ten za počátek aspoň — za úkaz dobré vůle a šetrnosti k Čechům; že však tím arci ještě nebylo učiněno zadost zásadě rovnoprávnosti Národův ani naprosto,

tím méně dle poměru počtu a tedy potřeb jedněch i druhých, to bije do očí samo sebou, dosvědčí to každý poctivý kněz ze zkušenosti denní, vysvítáť to patrně z toho, že při kázání a požehnání českém chrám bývá přeplněn, při obřadech německých ale kostely zůstávají z většího dílu prázdny, jako to zejména také kostel sv. Jilí (!) u Dominikánů býval potud, dokud se v něm neozývali zvuky České. Očekávali jsme s trpělivostí a dobrým právem, že bude čím dál tím lépe, že se více pastýřů duchovních zachová dle povolání svého k potřebám duší sobě svěřených tak šlechetně, jako pan převor a farář Dominikánský, i doufali jsme, že také tam, kde by zvyk, pohodlí aneb jakékoliv ohledy sobecké snad silnější byly, než horlivost v povinosti svaté, konečně veřejní ouřadové náležitý zjednají průchod zákonu a základním právům Národa. A hle, tu nám zvěstuje dnes kazatel náš po ukončení své nábožné řeči v chrámu sv. Jilí, že i zde má zaniknouti pro nás učení křesťanské, že totiž z vyššího rozkazu budoucně opět má kázání býti německé. Úcta k místu posvátnému a k oznamovateli váženému zabránila sice, že se uražený cit přítomných věřících neosvědčil výjevy zjevnějšími; než ale hnutí všeobecné a zraky celého nesčíslného zástupu jevily přece hned v chrámu Páně, že všecka srdce žalostí i trpkým úžasem byla naplněna; po ulici pak nastalo hlasité reptání: »tak se šetří rovnoprávnosti u nás, že nám nepřejí ani jednoho z tolikerých kostelů?« — »ai toť nás již i z kostelů vyhánějí!« — »tak zase jeden krok naspět; jak daleko jsme ještě od rovnoprávnosti opravdivé!« — »upíráť se nám ještě rovnost před Bohem, kdy teprve dospějeme k rovnému právu před zákonem světským! Toť není k vydržení více« a t. d. Jiní zas ani nechtěli vlastním věřit sluchům. Spěchali jsme k p. faráři, bychom zvěděli, jak a proč se to stalo, abychom nabyli úplné přesvědčení. Tu slyšeli jsme dále, že není sice zrovna zakázáno, avšak nemožným učiněno kázati česky, poněvadž od veleslavné Správy Zemské přikázáno jest slovo boží v řeči německé na hodinu 9., tedy na místo dosavádního kázání českého a sice právě proto, že čas ten prý pro Němce je nejpohodlnější. Toť jako by veleslavné Správě v království Českém jedině na Němcích záleželo, nic na Češích! A poněvadž ani síly kláštera Dominikánského k obstarávání tolikerých kázání nepostačují, ani čas k vykonávání jich, jelikož je o 10. hod. velká zpívaná mše, která někdy přes 11 h. trvá, načež jde před $11^1/_2$ hod. školní mládež ke mši nadané (fundované), tak že není více pokoje, nemohlo by skutečně českého kázání stávati vedle německého. Zde jest mnoho far tak čistě německých, jako by v pouhých Němcích byly; proč se tam nic podobného ani neděje, ani nežádá, totiž aby se při němčině rovně šetřilo češtiny, ačkoli je počet Čechů osady daleko větší? My máme také za to, že rovnoprávnost národní nepozůstává v tom, aby v každém kostele a ve všech školách se učilo zároveň řečí obojí — (bylo by to aspoň zde v Praze zbytečné týrání a maření sil, času a nákladu), anobrž že stejně postaráno býti má o skutečné potřeby Ná-

roda každého — tak, aby všichni pohodlně mohli nějaký kostel i školu používati; a tu můžeme s dobrým svědomím tvrditi, že ve všech dílech našeho města svrchu dotčených pro všecky Němce, kteří tu bydlejí a cvíčení křesťanské navštěvují, jeden chrám spíše postačí než čtyry pro Čechy. Jedná-li se tu jen o pohodlí, mělo by se vždy spíše hleděti k pohodlí a potřebám většiny: a tu je oboje zase očividě na straně Čechův. Neboť zrovna třídy nejčetnější, třídy měšťanské, prostřední a služebné, ty jenž pokrmu duševního, útěchy v utrpení a posily v lopocení svém nejvíce potřebují, jsou skoro naskrze České; pro ně je každá ztráta času bolestnější, oni se musejí v rodině střídati, jeden druhému domácnost odevzdávati, kdykoli dům opouštějí a tedy také když do kostela jdou; rodiče mají na děti, mistři na učenníky, čeleď a t. d. dohlížeti, jichž doma neustále potřebují, pročež je neradi daleko posílají a z očí pouštějí, an zatím těch, kteří jen německy rozumějí, velmi málo jest a ještě méně na kázání chodí, aniž to osobám těm obyčejně co uškodí, jdou-li na př. od Dominikánů ke Křížovníkům o několik kroků dále do kostela, kde vždy jistí býti mohou pohodlného místa v kostelích, aby odpočinuli sobě po skrovné procházce, kterouž beztoho činivají buď přede mši nebo po vykonání pobožnosti. Že pak staré zákony, z času Josefových proti rovnoprávnosti a jen k všeobecnému zněmčení čelicí v ohledu tom nižádného místa více nemají a míti nemohou, netřeba snad podotknouti. Proto není pražádné podstatné příčiny, aby se rušil dosavadní pořádek cirkevní u sv. Jilí dle nutnosti zlepšený, proto nemůžeme mlčeti: ohražujeme se co nejurčitěji proti zákazu řečenému, v němž pozorujeme skracování rovnoprávnosti nám svatosvatě zaručené, i žádáme, aby veleslavná Správa zemská toto Své nařízení ve faře Dominikánské odvolati ráčila a nejen faráři tomu aby se v kázání Českém nepřekáželo, nobrž aby vůbec zásada rovnoprávnosti bez dalšího zadržování naskrze a úplně provedena byla. Nesnází a těžkostí jest věru pro lid i pro vládu již příliž mnoho; máme dosti příčin k stížnostem ve věcech obecních; nebylo by dobře je bez potřeby ještě rozmnožovati: nešetření nebo dokonce pohrdání svatým právem Národnosti dotýká se nejhlubších citů i otřásá Národem celým; tak vzrůstá nespokojenost obecní, z které sotva komu vykvete co dobrého. Právě ale v době takové nebezpečné má a musí vládě i každému dobromilu nejvíce záležeti na udržení bohabojnosti, na mravním vzdělávání a ušlechtění lidu. Spoléháme se na moudrost prozatímního zeměsprávce, že takovou to důležitost obecnou na oběť nedá pouhé samolibosti několika zpanštilých, od spoluobčanů svých zbůhdarma se odchylujících rodin.

Ostatně jest nám pro uvarování všelikého pohoršení uctivě doložiti, že to prozřetelnost káže, aby se služby boží v dosávadním způsobu nepřetrženě konaly, tedy aby také budoucí neděli zas kázání české drženo bylo v čas obyčejný, jinák by se bylo co obávati nemilých výstupů, z kterých mohlo by i mnohé nebezpečenství pojíti. Uvádějíce vše to, jak

jsme ohražení své přímo k zemskému král. Praesidium podali, zároveň slavné Pražské Raddě k laskavé známosti, důvěřujeme se pevně, že vyvolení zástupcové tohoto král. hlavního města v případnosti té poznati ráčíte záležitost obecní, jelikož se tu jedná o princip pro každého Čecha i pro veškerou vlasť veledůležitý; skládáme důvěru ve Vás, Pánové, že se netoliko o naší věc zasadíte, anobrž, že se spolu o všeobecné řádné provedení zásady národní rovnoprávnosti ve všech poměrech obce, zvláště pak u veřejném vyučování pro mládež i pro lid dospělý úsilně starati neopomenete, aby Čech ve vlasti své rovnou měrou požíval všech výhod, jaké má Němec a každý rodák ve svém kraji.

V Praze, dne 15. dubna 1849.

Vlastní podpisové obyvatelů okrsku fary sv. Jilí.

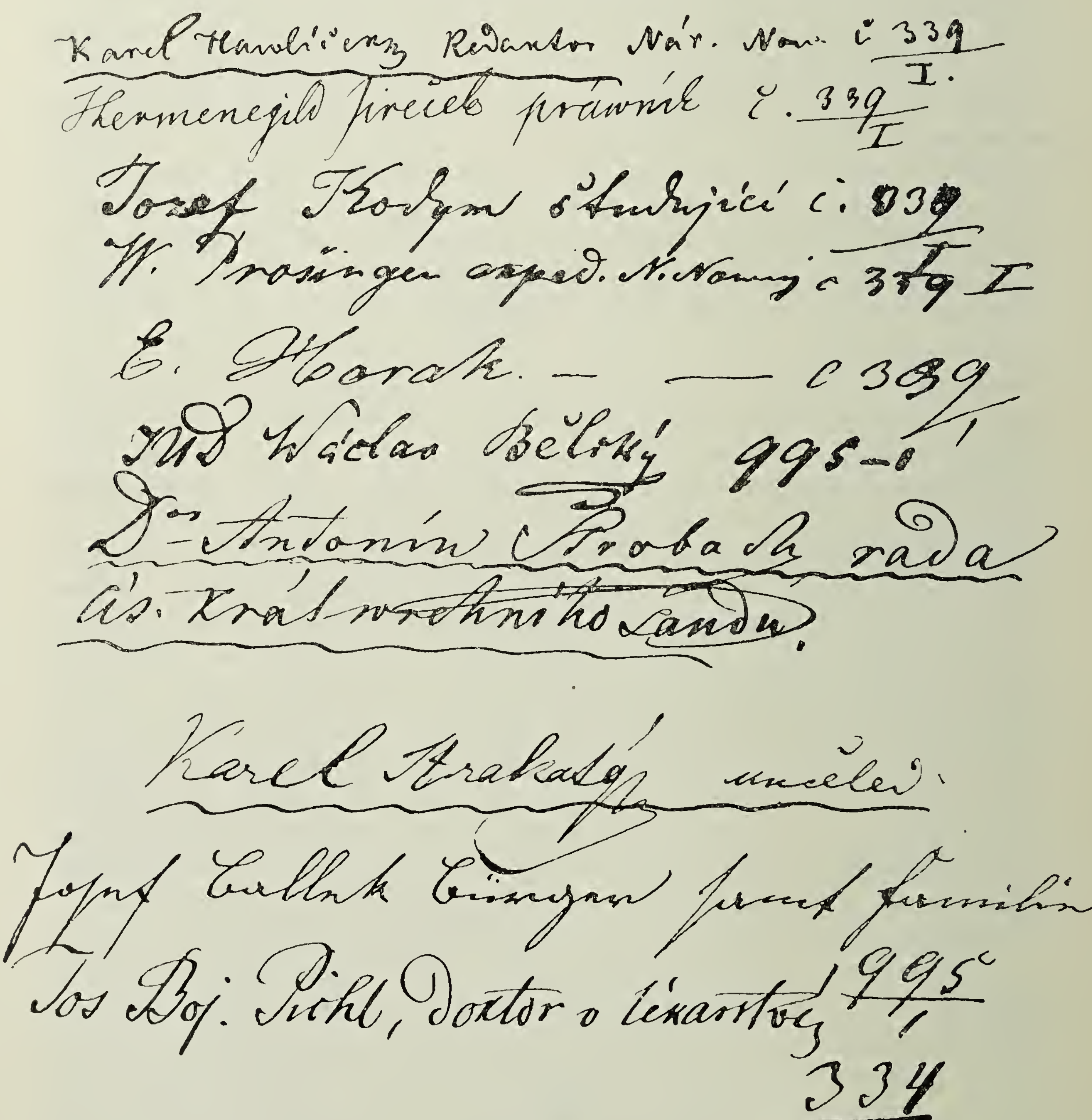
Karel Havlíček Redaktor Nár. Nov. č. 339 I.
Hermenegild Jireček právník č. 339/I
Josef Kodym studující č. 339
W. Prošinger exped. N. Nov. č. 339 I
E. Horák — — č 339/I
JUD Wáclaw Bělský 995-I
Dr. Antonín Strobach rada ap. král. vrchního [illegible]
Karel Strakatý učitel.
Josef [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Jos. Boj. Pichl, doktor v lékařstvy 995/I
334

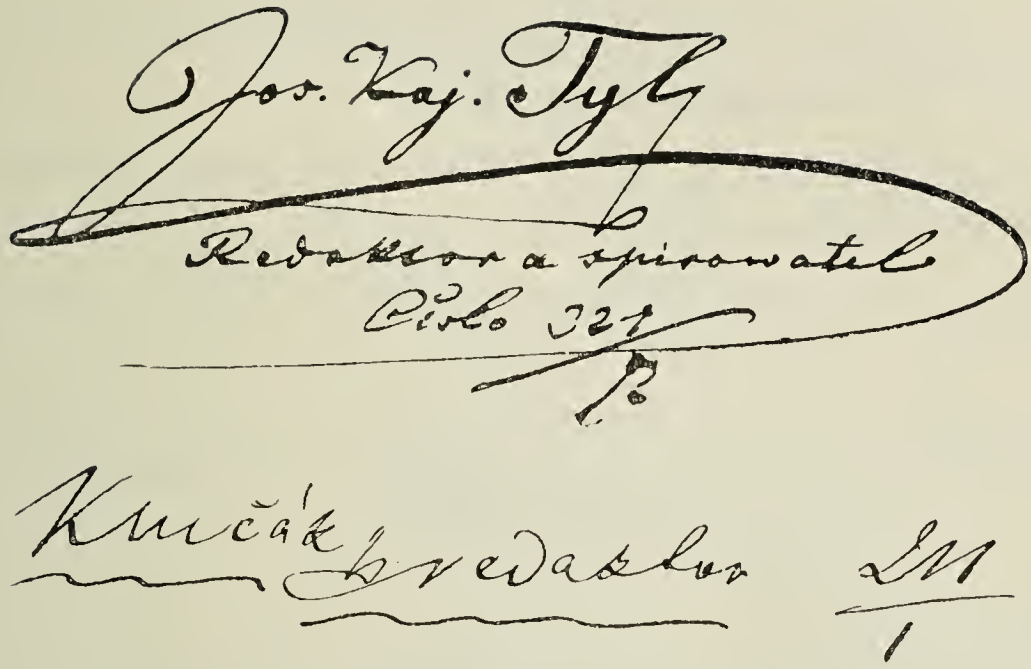

První jest tu podepsána »Anna Fingerhutová, domácí paní, ve jménu 25 služebných i s chasou.« Ukázkou připojujeme i snímky podpisů některých osob, dobře známých z našeho života, jako: Havlíčka, Herm. Jirečka, Kodyma, dra Bělského, dra Strobacha, Strakatého (spolutvůrce hymny »Kde domov můj?«), dra Pichla a Tyla. Na 6. listu v pravo shora podepsal se »Klučák, redaktor.« Týž později psal se Klutschak a byl jako redaktor »Bohemie« úhlavním nepřítelem všeho českého . . .

Stížnost jest opatřena 547 podpisy. Původcem jejím byl obětovný vlastenec Ferdinand Pravoslav Fingerhut, jak zřejmo jednak z rukopisu, jednak z tohoto přípisku na 10. listě vzadu:

»Pro krátkost času nemohli do soboty dne 21.ho dubna 1849 všichní s tou žádostí souhlasející obyvatelé okresu Dominikanské fary podepsati. Slavná radda městská obdrží tedy na budoucí týden dodatek k těmto podpisům.

Ferd. Pravosl. Fingerhut,
sládek, ve jmenu více měšťanů z této fary.

Stížnost výmluvně svědčí o vybájeném němectví Prahy v prvé polovici XIX. století. Jest tu neobyčejně mnoho podpisů jen německých, z nichž zřejmo na prvý pohled, že pisatel byl Čech, ale česky psáti neznal a s němčinou velmi zápolil.

Místodržitelství, či tehdy král. gubernium, vyřídilo stížnost přípisem ze dne 6. května 1849 (viz znění jeho pod čarou); za-

---

Vom k. k. böhmischen Landesgubernium.

No. 25090.

An den Herrn
W. Wanka,
Bürgermeister der k. Hauptstadt Prag.

Nach einer dem Landesgubernium aus dem prager, mehr als 7500 Seelen zählenden Kirchsprengel Sct. Ägid zugekommenen Petition von etwa 450 selbständigen Bewohnern desselben sind die Petenten von der Ansicht aus-

sluhuje pozornosti, že již tehdy v úředním aktu jest jazyk český jmenován »čzechische Zunge« (!), kdežto němčina stále uváděna jako »deutsche Sprache«.

Vyřízení gubernialní oznámila městská rada obyvatelstvu farnosti u sv. Jiljí tímto přípisem:

Obyvatelum okrsku fary Sv. Jílské, k doručení P Anně Fingerhutové v č.: I.

Vys. nařízením od 22. února 1849 b. r. čisl. 10.407 od vys. král. českého gubernium v srozumění s arcybiskupském konsistorium v náležitosti obyvatelů fary Sv. Jilské stran zachování národní rovnoprávnosti a udržení fary této v kázání pro Čechy ustanoveno bylo:

Aby rovnoprávnost obou jazyků též v tom pádu dokonalé zachována byla, tehdy má na faře Sv. Jilske:

o půl sedme hodině ranní kázání v české řeči —
v 9 hodin kázání v německé řeči —
o 11. hod. kázání v české řeči —
a odpolední vyučování křesťanské opět v české řeči držané býti.

Obyvatelum fary Sv. Jílské se tedy na jejich žádost pr. 21. dubna 1849 číslo $\frac{433}{M.\ R.}$ zděluje, že vys. Gubernium v předložené petici žádné příčiny nenalezá ustoupiti od svého nařízení, dle kterého německému národu jedno, českému však tři náboženské

---

gegangen, als wenn die seit dem 1. Jäner 1849 — obwohl ohne Wissen der Landesstelle — bei dieser Pfarrkirche eingeführte Hochpredigt in čzechischer Zunge untersagt, und dafür jene in der deutschen Sprache angeordnet worden wäre.

Dem Gubernium ist von einer solchen Anordnung nicht nur nichts bekannt, sondern es hat vielmehr im Einverständnisse mit dem prager fürstersbischöflichen Konsistorium bereits schon unterm 22. Februar l. J. Zahl 10.407 anzuordnen für gut befunden:

»Dass, um der von Sr. Majestät ausgesprochenen Gleichberechtigung beider Nationalitäten auch hier vollkommene Rechnung zu tragen, von nun an bei dieser Pfarrkirche um halb 7 Uhr die Frühpredigt in čzechischer — um 9 Uhr die Predigt in deutscher — um 11 Uhr eine Predigt in čzechischer und Nachmittags die Christenlehre abermals in čzechischer Sprache abgehalten werden sollen.

Der Herr Bürgermeister werden demnach aufgefordert, den Bewohnern des Kirchsprengels Sct. Aegid zu eröffnen, dass das Gubernium auch in der überreichten Petition keinen Bestimmungsgrund finde, von dieser wohlmeinenden Anordnung, nach welcher der deutschen Nationalität nur ein, der čzechischen hingegen aber drei religiöse Vorträge an Sonn- u. Feiertagen zugestanden wurden, abzusehen; jedoch es dem prager fürsterzbischöflichen Kapitular-Konsistorium anheimstellte, die Stunden der in beiden Landessprachen abzuhaltenden Hochpredigten nach eigenem Ermessenn festzustellen.

Prag, am 6. Mai 1849.

Živna.

cvičení nedělního a svátečního času ustanovene jsou; arcybiskupskému konsistorium ale volno bude, hodini, v kterech velká kázáni držena býti mají, dle vlastního nahlidnutí ustanoviti.

Z raddy městské v Praze, dne 30. května 1849.

Schránil.

Viděti ze všeho, že Němci prosadili svou.

Literatura.

A. Sládeček: **Paměti města Dobrovice.** V Praze 1900. Nákl. obce. Přibývá monografií, ale ne vždy dobrých a pozoruhodných. Pamětem města Dobrovice však nutno přisouditi místo přední. Auktor, rodák dobrovický, pořídil domovu svému obraz minulosti obšírný a poctivý. Snad jen mohli bychom si přáti úsečnějšího spracování všeobecných úvodů jednotlivých statí, a přehlednější úpravu formy (nadpisy stránek), skutečným pak nedostatkem jest, že opomenuto bylo rejstříku. — Předhistorický výzkum okolí stručně jest vylíčen na počátku. Historie Dobrovice, nevelkého městečka na úpatí Chlumu v Boleslavště, počíná poč. XIII. stol., kdy Mstidruh z Chlumu byl purkrabím hradu pražského. Hrad Chlum strměl opodál a rod vládyk odtud rozdělil se po drobných sídlech po všem okolí. Vládyctví pomalu scelují se do XVI. stol. v rukou Valdštejnů, za nichž městečku dařilo se nejlépe; rod Valdštejnů vystřídali Fürstenberkové a naposled Thurn-Taxisové. Ale líčení vnějších dějin není hlavním (ač ne též posledním) obsahem knihy; větší význam má zevrubné vypsání vnitřních poměrů. Od XIV. věku zajímají nás poměry náboženské, pečlivě předvedené, též hojné zprávy školské i kulturní. Koncem století poutá postava Heníka z Valdštejna plná protiv a výstřednosti, jenž Dobrovici zvelebil i ozdobil dary, stavbami, proslulou tiskárnou, ale smutně zapsán jest svou ukrutností na domnělých čarodějích a nebohém tiskaři Mizerovi, jenž smrtí pykal za vinu páně. V jiné kapitole provádí nás skladatel městem, vypisuje budovy nejen přední, nýbrž i sousedské, i posloupnost jich držitelů. Nemalé části zabírá vylíčení zprávy městské, příhod všelikých sousedských, auktor všímá si i živností a řemesel. Čím více do nové doby, tím více podrobností, někde statisticky spořádaných i čísly doložených, někde svižně spracovaných. Vylíčením novodobého ruchu hospodářského, společenského i kulturního končí první oddíl knihy. — Druhé odstavce pojednávají o obcích bývalého panství Dobrovického, spořádaných po někdejších rychtách. Každý článek je tu menší monografií a to úplnou, od nejstarších zpráv až do nové doby. Vysoce záslužny jsou zde úryvky o poměrech poddanských (seznamy usedlostí a jich historie), o náboženské persekuci XVII. a XVIII. stol., o stavu škol venkovských, o rodácích místních, jdoucí do detailův, ale nikde nadbytečných a rozvláčných. Pramenů užito bylo hojných i literatury a každý údaj svědomitě jest doložen. Pokud lze sledovati, čerpáno bylo ze zdrojů po pravdě a věrně. Sloh je spíše populární, ale s vědeckou přesností dobře se shoduje. *F. V. Š.*

Ferdinand Menčík: **Dějiny města Jičína.** Dílu I., sv. 1. V Jičíně 1902. Str. 240. Nákl. města Jičína. Ohlašujeme tu počátek monografie jistě důkladné a obšírné, neboť silný první svazek sahá teprve do r. 1607. Důkladnost děkuje kniha šťastné okolnosti, že městu zachovaly se staré knihy až ze XIV. stol., z nichž ovšem bylo lze čerpati převzácné zprávy o vnitřním životě městském z dob, kdy jiným městům jest spokojovati se pouhými několika zprávičkami. První kapitoly obsahují o počátcích Jičína ze vsi Židiněvsi r. 1302 a historii panství Velišského, k němuž město slušelo; látka spořádána

tak, že vypravování o každém držiteli (králi, Vartembercích, Jiřím z Poděbrad, Samuelu z Hrádku, Trčkům z Lípy) oddána zvláštní stať, tu kratší tu širší. Dále vypisuje se zřízení obecní ve XIV. stol., konšelé od r. 1381—1407, jména obyvatel, živnosti, duchovenstvo a škola. Str. 92—198 zajímá podrobný místopis, budov i domů po domě, pro Jičínské zajisté nejzajímavější oddíl knihy. — Obdobnými statmi o zřízení, obyvatelstvu, živnostech u věku XVI. svazek končí. — Připojujeme některé poznámky. Jménem Železnice sluší rozuměti asi pozdější Isenberg pod horami Krušnými, a tedy u Jičína t. zv. župy Železnické by nebylo. Čéčovi z Budějovic neodňal král Veliš, jak píše Neplach, nýbrž Veleš ín, dojista bližší, v jižních Čechách. »Velusi« v listině strahovské r. 1143 není Veliš, ač i Tomek tak mínil, ale zaniklá Velves, ještě ve 14. stol. známá. Jenišovice a Konice v téže listině strahovské nejsou vsi u Turnova, nýbrž jiné. Proto nevznikla ves Čejkovice od zakladatele Čéče, což i filologicky vyložiti je nemožno. Odtud i všecky vývody Dějin o krajině v době tehdejší pozbývají půdy. Patrně vždy neužil spisovatel X. dílu Sedláčkových hradů (jinde cituje). Že rod Markvarticů vzal původ od vsi Markvartic u Jičína, je tvrzení sotva dokazatelné. Jména Markvarticů prvotní ukazují pod hory Lužické, nejspíš k Markvarticím u Lemberka, tvrziště markvartické proto důkazem není, nebo znám je ve XIV. stol rod vládyk odtud. Páni z Rotštejna nesluli nikdy »z Rukštejna«, tu je omyl s hradem Rukštejnem na Moravě. Větev Markvarticů, jež psala se ze Všeně, nesídlila na t. z. Kozlovech, t. j. hradu Chlumu, nýbrž na hrádku, jehož jméno i místo dosud v samé Všeni trvá. Nejen pp. z Vartemberka nenosili v erbu potom lva, nýbrž i pp. z Lemberka a ze Zvířetic, i z Michalovic. Drobná ta nedopatření ceny dílu jinak neumenšují. *J. V. Š.*

Hynek Gross: **Václava Březana Regesta výsad daných městu českému Krumlovu za panství Rožmberského.** Otisk z Věst. král. č. spol. náuk. V Praze 1902. Str. 17. Adjunkt krumlovského archivu nalezl neznámý dosud spis Václava Březana, proslulého archiváře a historika rožmberského, spis, který nenáleží sice k dílům obzvláště významným, avšak je doplňkem vítaným k obrazu literární jeho činnosti. Jsou to výtahy z privilegií za účelem praktickým k jeho dějinným studiím. Dokud pak nejsou vydány listiny krumlovské vůbec, je dílko Březanovo i dobrou pomůckou, pro množství drobných svých dat o českém jihu. Vydavatel publikoval text pečlivě diplomaticky, a cenu vydání zvýšil doplňky, vysvětlivkami a odkazy k literatuře.

J. V. Š.

Hrad Lipnice. Napsal Fr. Kořínek. 1900. Nákl. F. Konráda v Lipnici. S plánem a 4 illustracemi. Cena? Str. 83, v. 16^0. Knížečka pěkná — ale zapomenutá. Snad vinou nakladatele. Spisovatel, maje již za vzor znamenitý popis Sedláčkův ve »Hradech«, znalecky provádí čtenáře po všech prostorách hradu, a v druhé části vypravuje jeho dějiny. Práce svědčí o píli i o nevšední znalosti hradu. Nejen každý hrad, nýbrž každá ves měla by míti podobně sestavenou svou monografii, aby tak usnadněna byla práce dějepiscům. Proto měla by obecní zastupitelstva sama pečovati o to, aby místní učitel, farář atd. pořídil obci dějiny. Ovšem — musila by otevříti měšec na publikování práce. *Mht.*

Nový časopis umělecký. Jednota výtvarných umělců jala se vydávati umělecký list »Dílo« určený práci výtvarného umění především českého. V prvním čísle zajímá nás především stať prof. Kouly o české keramice. Koula, jako jinde i tu první skoro razí dráhu, upozorňuje na řadu vzácných nádob XVI. a XVIII. stol. české práce hrnčířské, české majoliky s malovanými erby, jež dílem sebrány jsou ve sbírkách, dílem v rukou soukromých. Pokračování bude následovati.

Český časopis historický. Vydávají Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha, 1902. Roč. VIII., čís. 3. a 4: Jos. Kalousek: O listině cís. Jindřicha z roku 1086' kterouž Morava byla opět přivtělena k diecesi Pražské. — Jar. Bidlo: Studia byzantologická a K. Krumbachera »Geschichte der byzant. Literatur«, IV. a V. — Lad. Hofman: O organisaci historického studia na vysokých školách v Paříži. — Jos. Šusta: Nová kniha o dějinách českého umění«

(Jedná o Maxe Dvořákově »Die Illuminatoren des Johann von Neumarkt«). — Josef Truhlář: Paběrky z rukopisů klementinských, LX.—LXII. — Josef Pekař: Nejstarší kronika česká. — Referáty. — Výtahy z časopisů. — Zprávy.

Časopis Mor. musea zemského. Vydává Mor. mus. společnost. Red. Fr. J. Rypáček a Dr. Fr. Šujan. Brno, 1902. Roč. II., č. 2.: Zd. Lepař: Populace a vzrůst měst a městců na Moravě v posledním století. (Se 4 mapami a 12 tab.) — Dr. Jaroslav J. Jahn: Reorganisace sbírek zem. musea Františkova. — Frant. Lipka: Zámecké brány v okolí města Boskovic. — Zprávy vědecké a spolkové. — Literatura.

Časopis Vlasten. spolku musejního v Olomouci. Roč. XIX., č. 2.: J. L. Červinka: Moravské brakteáty. S 1 tab. — Dr. M. Remeš: Propast hranická. — Jan Knies: O některých předhistorických hradištích na Moravě. — Různé zprávy. — Literatura. — Zprávy spolkové.

Věstník. Red. Jan Hellich a Frant. Hrnčíř. Nymburk. 1902. Ročník V., čís. 8.—11.: Dr. Jos. Linhart: Rod rytířů Linhartů z Neyenperku. — Ant. Stifter: Bošín, Sovenice a Mečíř. — F. J. Čečetka: Kulturní obrazy ze středního Polabí. — Jan Hellich: Pekaři a starodávný trest koše v Poděbradech. Týž: Delavrtští z Polabce. — Frant. Brzák: Majetek měšťana z konce XVII. stol. — F. L. Sál: Z lidového léčení na Polabí. — Jan Hojsák: Z paměti města Nymburka. — Drobnosti. - Feuilleton.

Věstník Matice Opavské. Čís. 20. Z obsahu vyjímáme: Vzpomínky na prof. Ant. Karáska a R. Hilla. — V. Hauer: Matice Opavská od svého založení do 26. června 1902. — Původ názvu »Bezkydův«. — Ukázka starého lidového zvěrolékařství slezského. — Zpráva o činnosti Matice Opavské za rok 1901. — Pozoruhoden jest i připojený obsah dosud vyšlých čísel »Věstníku«.

Lud. Organ Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie. Red. Dr. Ant. Kalina. Lvov, 1902. Ročník VIII., seš. 3. a 4.: Józ. Mazur: O miłości u ludu w życiu i pieśni. — Jan Świętek: Z nad Wisłoka. — S. Udziela: Dożywocie w Jazowsku w powiecie nowo-sadeckim w XVIII. wieku. — M. Gumplowicz: Polacy na Węgrzech. — Br. Gustawicz: Kilka szczegolów ludoznawczych z powiatu bobreckiego. — Smólski: Ze zbioru podań, opowieści i baśni kaszubskich. — P. Miklavec: Zwyczaje, zabawy i zabobony ludu słowenskiego w południowej Styryi. — Reg. Lilientalowa: Życie pozagrobowe i świat przyszty w wyobrażeniu ludu żydowskiego. — Winc. Badura: Naśladowanie głosu zwierząt. — S. Matusiak: O Piaście. — J. Fr. Magiera: Przezwiska rymowane do imion. — Jan Witort: Opowiadanie z Powiewieża. — H. Windakiewiczowa: Pieśni ludowe z Dobczyc. — Rozmaitości. — Recenzye i sprawozdania.

Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva. Red. Dr. Ivan pl. Bojničić-Kninski. Záhřeb, 1902. Roč. IV., sv. 3. a 4.: Dr. Ferd. Sišić: Itinerář krále Karla I. (1301—1342). — Dr. K. Korvat: K dějinám biskupů záhřebských v letech 1433—1466. — Lud. Ivančan: Povstání v generalátě varaždínském a sousedních okresích r. 1755. — E. Laszowski: Deset zpráv k dějinám města Křiževce v XV.—XVII. stol. — Týž: Pruské korouhve v Hrvatsku. — Dr. Iv. pl. Bojničić: Listinné příspěvky k dějinám o pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — S. Brusina: Poznámky bibliograficko-statistické. — Dr. G. Schwarz: Příspěvky k dějinám židů v Hrvatsku, II.: Toleranční daň v komitátu záhřebském. — J. Barlé: Ještě některé příspěvky k dějinám židů v Hrvatsku. — Vlad. Mažuranić: Hrvatské listiny, jsoucí v majetku rodiny Mažuranićů. — Dr. M. Wertner: Itinerář krále Štěpána V., Ladislava IV. a jejich hodnostářů. — Ch. Šegvić: V čem spočívá primát kostela ve Splitu? — Různé zprávy.

Časopis Museálnej slovenskej společnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin, 1902. Roč. V., čís. 4. Z obsahu vyjímáme: R. Uram: Zrnko. — Detvan: Umělecká výstava slovenská v Hodoníně. — K. A. Medvecký: Niektoré lúdové obyčaje a spevy z Krupiny. — Rozličnosti.

Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde. Red. R. Virchow a A. Voss. Berlín. Roč. XII. Vyjímáme: Ein Trinkgefäss aus den Brandgräbern bei Wilhelmsau. (S 1 obr.) — Der Heidenkirchhof bei Teschendorf. — Der Ruinenberg am Dretz-See — Die Schwedenschanze auf der Klinke bei Riewend. (Se 13 obr.) — Vorschläge zur prähistorischen Kartographie. — Der Bronzedepot-Fund von Angermünde. (Se 13 obr) — Fingerspitzen-Eindrücke im Boden vorgeschichtlicher Thon-Gefässe. (S 1 obr.) — Die neuen Flachgräber-Funde von Kannstadt und das erste Thongefäss der Früh-Latène-Zeit aus Württemberg. — Stier-Figur von Löcknitz. (S 1 obr.) — Spätkarolingisches Gefäss aus einer kistenartigen Steinpackung von Criewen bei Schwedt a. O. (Se 3 obr.) — Der Bronzedepot-Fund von Arnimsheim. (S 1 obr.) — Der Depotfund von Watenstedt. (Se 16 obr.) — Eigenthümliche Thongeräthe aus der Provinz Sachsen. (S 8 obr.) — Funde aus einem bronzezeitlichen Begräbnissplatz zu Gross-Kühnau. (Se 2 obr.) — Vorläufiger Bericht über Ausgrabungen und Untersuchungen von Pollnow und Umgegend. — Roč XIII. č. 1.: Hügelgräber-Funde bei Regensburg. — Slavische und ältere Funde von Topolno. (Se 3 obr.) — Das Urnengräberfeld in Zschorna bei Löbau. — Abbildung eines schnurverzierten, steinzeitlichen Bechers. — Scherben einer Gesichts-Urne von Göttingen. (Se 2 obr.) — Neu entdeckte Steinzeit-Grabfelder in Rheinhessen. — Wohngruben von Fohrde, Kreis West-Havelland. — Trichter-Gruben und germ. Grab-Urnen von Ketzin (West-Havelland). Roč. XIII., č. 2. Th. Voges: Funde von Rhode. — Ein neuentdecktes Hockergrabfeld bei Westhofen. — Lakowitz: Ausgrabungen von bronzezeitlichen Hügelgräbern in Mischischewitz. — Niederlassung aus der Hallstattzeit bei Neuhäusel in Westerwald. — Ed. Krause: Wildgruben und Jagdgeräthe aus der Steinzeit von Fernewerder.

Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums. Red. C. Mandyczewski, A. Mikulicz, Dr. J. Polek, C. A. Romstorfer. Roč IX. Černovice, 1901. — E. Fischer: Příspěvek k mincovnictví knížectví Multanského. (S 5 tab.) — Dr. J. Polek: Armenský klášter Zamka u Sučavy v Bukovině. (S 1 obr.) — C. A. Romstorfer: Rekonstrukce řecko-východních církevních staveb v Bukovině. — Týž: Starý knížecí zámek v Sučavě. (Se 6 tab.)

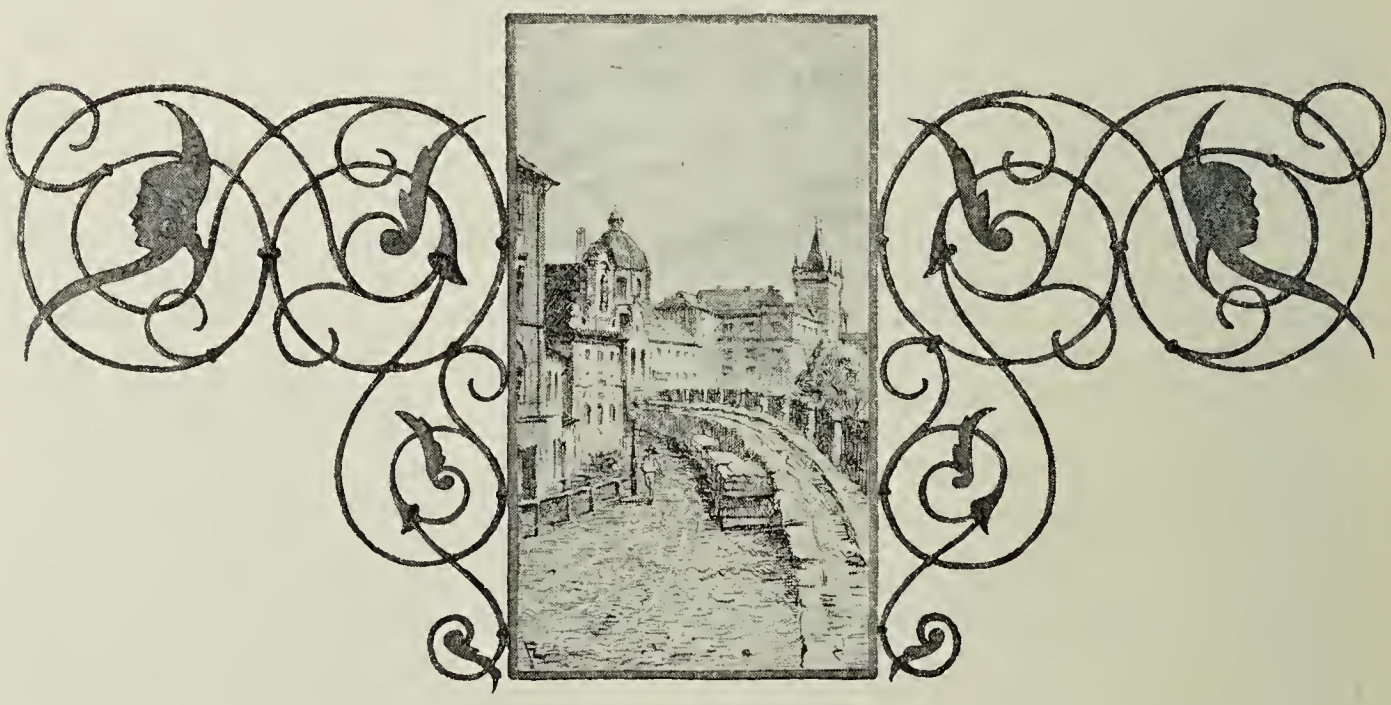

ZE STARÉ PRAHY. U KŘÍŽOVNÍKŮ.

O nálezech mrtvol přirozeně zachovalých, též o umělém konservování mrtvol, zvláště v Čechách.

Dr. *J. Matiegka.*

(Dokončení.)

III. — Zcela jiný spůsob zachování měkkých částí živočišných jest t. zv. saponifikace (zmýdlovatění) neb tvoření se adipocire (adeps = tuk, cera = vosk). Jest to neúplný rozklad těla následkem nedostatečného přístupu kyslíku, při čemž měkké části zůstávají jako žlutá nebo žlutohnědá mazlavá neb později drobivá, sýru, vosku neb mýdlu podobná hmota zachovány; konečně zaschnuvše podobají se sádře nebo vápnu. Změně té podléhá nejprve kůže, potom svalstvo a některé ústroje jako srdce, plíce, zvláště také mozek. Vhodné k tomu podmínky jsou dány, když mrtvola leží ve vodě aneb ve vlhké, pro vzduch málo prostupné půdě. Proměna ta vyžaduje dozajista delší doby; počátky proměny pozorují se ovšem u mrtvol ve vodě ležících již po 2 měsících.*)

Hojně pozorována a bedlivěji zkoumána byla saponifikace při vyklizení hromadných hrobů na hřbitově des Innocents v Paříži. Hroby ty, v nichž bývalo 1000—1500 mrtvol těsně vedle sebe nahromaděno, byly občas t. j. za 15 až 30 let otevřeny, vyklizeny a pro nové pohřby upraveny. Při vyklizení r. 1786—1787 provedeném učinili pak *Foucroy* a *Thouret* svá známá pozorování.

V novější době byly také jinde, zvláště i v Štýrském Hradci, ve Würzburgu atd. podobné nálezy učiněny.

Na mrtvolách ve vodě ležících byla saponifikace velmi často pozorována. Jednotlivé případy vyskytují se asi všude — i u nás.

---

*) Bližší viz mimo jiné článek »Adipocire« v Časopisu lékařů českých, 1897, p. 618 od Dr. *Vl. Slavíka*, který také s úspěchem pokusil se docíliti saponifikace různých ústrojů těla lidského, plic, jater, ledvin atd. Pro archaeology jsou zajímavy nálezy saponifikovaných (zmýdlovatělých) mrtvol praehistorických, z doby 200—400 r. po Kr., jichž jest známo asi 30 z rašelin skandinavských, hlavně zásluhou slč. Dr. Mestorfovy.

Zdá se, že některé z výše uvedených nálezů ku př. v hrobce pánů Gryspeků, dlužno spíše saponifikací a následujícím zasýcháním než pouhým zasýcháním vysvětliti. Zvláště bych tak soudil o tělu převořiše Marie Elekty, které se chová v kostele sv. Benedikta na Hradčanech. Dle zprávy *P. F. Ekerta* zemřela převořiše ta r. 1663 a byla její mrtvola, která až do r. 1666, t. j. po tři leta ve vlhkém, vodou naplněném sklípku ležela, nalezena neporušena, pročež ve velké úctě chována byla, ačkoliv církev v příčině neporušenosti těla tohoto, o níž r. 1668 úředně jednáno bylo, ničehož nerozhodla, patrně hledíc k možnosti, že se tu jedná o změnu zcela přirozenou.

Ostatně jest možno, že jen jednotlivé části mrtvoly podlehnou saponifikaci. Sám nalezl jsem v lebkách kostnice v Pěnné u Jindřichova Hradce světložluté nebo žlutohnědé kousky, zbytky to saponifikovaných mozků, v nichž bylo možno chemicky ještě dokázati látky pro mozek charakteristické.

IV. — Od těchto přirozených změn mrtvol, t. j. vysýchání mrtvol a saponifikace musíme rozeznávati umělou mumifikaci, balsamování neb konservování mrtvol, ačkoliv tím způsobem se docílí zcela podobný výsledek. —

Z popisů *Herodotových* a *Diodorových* známo jest, jakým způsobem a nákladem Egypťané prováděli balsamování mrtvol; a vyšetřením četných nalezených mumií byly naše vědomosti o tomto umění, které na dále po celý středověk zdálo se ztraceno, značně doplněny.

O konservování mrtvol pokoušeli se ostatně také jiní staří národové: Aethiopové nechávali prý mrtvoly vyschnouti a potom je potřeli látkou Gypsos zvanou (sádrou neb vápnem); jiní ukládali mrtvoly do kamenné sole; Assyrové používali medu ku konservování. Nejspíše podobně jako Egypťané počínali si Guanchové při mumifikování. Známé jsou také mumie mexikánské a peruánské.

I v středověku a novověku bylo balsamování mrtvol stále — ovšem pouze u jednotlivců t. j. korunovaných osob a vysokých hodnostářů — prováděno a sice s velmi různým úspěchem. Že snahy ty nebyly také zcela bezvýsledny, to můžeme souditi ze zdlouhavého způsobu, jakým se uložení mrtvol do hrobek provádělo. Abych z domácích dějin jen jediný příklad uvedl, odkazuji na zprávu *Václava Březana* o pohřbení mrtvoly *Petra Voka z Rožmberka*. Pán zemřel dne 6. listopadu r. 1611. Tělo jeho bylo »obyčejem knížecím kořením a jinými vonnými věcmi doplněno, pomazáno a balsamirováno, do černých šatů oblečeno a v pokoji nárožním, krásném proti ryňku položeno, vykontrfektováno a hlídáno.«

. . . 17. prosince bylo »tělo pana z Rožmberka v truhle dřevěné zabito, davše mu na ruku levú prstýnek a k pravici po straně meč položivše a na něj pod ruce pečeti v červeném aksamítovém pytlíku, a hned dáno do truhly cínové a zaletováno.«

. . . 27. ledna »tělo to mrtvé ze sklepu, kdež několik neděl leželo, neseno ven a postaveno v place na máry;« 30. ledna bylo pak do kostela, dne 31. z kostela k kaplici vezeno a teprve dne 1. února do kláštera vyšebrodského dovezeno, kdež do hrobky rožmberské uloženo bylo.

Podobně byla *Kateřina Rožmberská,* roz. *z Ludanic,* zemřelá dne 22. června 1601 po 3 dny vystavena v erbovní světnici, pak »dána do truhly s kořením« a uložena v kosteliku zámeckém, 20. července do druhé truhly dřevěné dána a snesena do kostela sv. Trojice v Latraně, konečně dne 29. března 1602 převezena a do hrobky vyšebrodské pohřbena.

V zmatcích velké francouzské revoluce a poní vyskytují se vedle sebe nejrůznější názory o zacházení s mrtvolami a tu setkáváme se vedle pouhého zakopání těl bez rakví a spalování mrtvol také s všelikými návrhy na jich konservování.*)

Konservování mrtvoly děje se vůbec dosud buď z úcty k osobě zemřelé aneb za určitým účelem, ku př. zachování podoby, nežli bude mrtvola agnoskována aneb k umožnění převozu na větší vzdálenosti atd.

Prostředky jsou nyní rozličné. V studeném ovzduší podaří se mrtvolu v našem podnebí zachovati jen krátkou dobu. V horách, kde pro velké vánice v době zimní nemůže někdy po delší dobu pohřeb konán býti, uloží nebo pověsí se mrtvola do komína, kde stálým průvanem se déle zachová.

Známa jest konservující moc jistých látek, především lihu.

Lihu bylo také nejčastěji k zachování anatomických praeparátů používáno. Vůbec přispěla tato snaha v novější době nejvíce k zdokonalení method konservovacích, hlavně od té doby, když lékařská akademie pařížská přiměla *Gannal-a* (r. 1834), by zkoušel své methody ku zachování anatomických praeparatů také ke konservování mrtvol.

Při novějších methodách t. j. od dob *Gannalových* postupuje se hlavně tím způsobem, že se do cév mrtvoly vstřikují roztoky antiseptických látek, rozklad zamezujících (jako arsenová kyselina, sublimat, chlorid zinečnatý atd.) a naopak z hrudníku a z břicha odstraňuje se rychle hnijící obsah. Mimo to odporučuje se ukládání mrtvol do pilin, nasycených látkami rozklad zamezujícími atd.

Albini doporučoval pak znova vysazení mrtvol po několik hodin teplému proudu vzduchovému (65—75°).

---

*) Jako zvláštní, ba neuvěřitelný příklad poblouzení v tom směru uvádím dle *P. Lacroixe* následující: Učenec *J. L. Locre* — generalní sekretář státní rady pod empirem — dal mrtvolu své choti balsamovati a přechovával ji ve své pracovně v skříni skleněné: zemřelá měla na sobě plesový šat, umělé květiny ve vlasech, bohaté šperky, — její oči byly z emailu, obličej růžově zbarvený.

Občas čteme o nových pokusech a návrzích. Ostatně zdá se, že také na některých místech, v některých klášterech a kryptách, kde shledána byla zdánlivě přirozená mumifikace mrtvol, která nás zde v první řadě zajímala, celá přeměna podporována byla různými pomůckami, tak že se i zde pak jedná o částečně u m ě l é zachování mrtvol.

Erbovní a šlechtické rodiny turnovské v XVI.—XVIII. stol.

Dr. *F. V. Šimák.*

(Dokončení.)

Jenikové Zásadští z Gemsndorfu vyšli ze selského rodu ze vsi Zásady na panství Navarovském. P e t r měl syna J a n a, jenž oženil se v chrámě vysockém s A n n o u, dcerou Jakuba Jirsy ze vsi Držkova. Narodili se jim synové T o m á š, B l a ž e j, P a v e l a Š i m o n.

Blažej býval rychtářem v Zásadě. (Svědectví pp. rovenských v manuale 146.) Za choť měl H á t u, dceru Jana Juny a Reginy, i splodil s ní sedmero synů, J a n a, T o m á š e, Mikuláše, Jakuba, V á c l a v a, J i ř í h o, M a t ě j e. (Svědectví rady města Vysokého z r. 1582 v kn. 16 l. 53.)

O Janovi a Václavu není širších zpráv. Tomáš r. 1613 byl písařem důchodním na Dymokurech. (Svědectví pp. semilských z r. 1613, kn. 16, 54*b*.)

J i ř í vstoupil do služeb frydlantských a r. 1623 byl důchodním písařem na zámku Skalách. Za práci svou vys'oužil sobě od knížete erb a titul z Gemsendorfu, někdy v l. 1627—1630. Vedle urozenosti nabýval i jmění, oženiľ se r. 1627 s Annou, dcerou bohatého měšťénína turnovského Matěje Hrdličky, jenž měl kolik domů v městě. Sňatkem tím vešel v příbuzenství s předními sousedy, neboť sestra Anina, Mandalena, vdána byla za Mik. Rožmberského, někdy písaře, pak radního pána, druhá Dorota, vdova po faráři všeňském Blažíčkovi, za Adama Slovacia, taktéž z osob radních.

R. 1623 všecky tři smlouvaly se o nápad na domě po otci [č. 5.] (kn. 6—64; kn. 16—55*b*).

R. 1627, 13. ledna koupil si Jiří usedlost Kubánkovskou ve vsi Borku pod zámkem Skalami za 230 kop od Adama Dražila, 6. července pak přikoupil za 22 kop i roli »na Borecku« s ovsem na stojatě od Jana Brožka z Rovenska. Na gruntu nechal zatím hospodářem dvě léta Václava Mazánkova ze Žernového, později r. 1629 ujal statek sám, a 23. listop. 1630 zvětšil pole svá o novou roli, kudy jezdí se od Borku k Štěpánovicům, a též o loučku »v dolích«

za 21 kop od Jakuba Kroupy ze Štěpánovic (III. kn. rovenská 150, 151).

Zatím písař skalský nabyl i měšťanství při Turnově. Umřelať tchýně jeho, Magdalena Hrdličkova, a choť Jeníkova zdědila po matce rozsáhlý dvůr u brány hradištské, nedávno koupený za 1350 k. [č. 240], se zahradou až k potoku Stebni dobíhající, se sladovnou, a druhou zahradou za Stební, kdež udělán byl loch do skály a zdviženo nové stavení [č. 237, nyní zbořené], též s chmelnicí a rolemi. — Manžel její zvětšil jmění to trhem chalupy »Vystrkalovské« v Mašově r. 1630 za 225 k. hot. (kn. VI. 69, 92, 93). Stavení za potokem sic odprodal hned r. 1630 Janu Košťálovi, ale ježto nový majitel nemohl platiti, ujal Jeník domec zase r. 1636 (VI. 794, 796.)

R. 1631, 24. března koupil 268 kop od švakra svého Mikuláše Rožmberského na domě [č. 242] v ulici hluboké za 120 k. m. (VI. 758) r. 1632, 19. ledna dům v téže ulici [č. 281] (VI. 815); r. 1634, 9. ledna louku pod vsí Bělou od Mik. Šukdíry z Chutnovky za 40 k. hot. (VI. 861).

Zatím r. 1630 byla mu svěřena i správa kanceláře panství semilského (VI. 794), po smrti vévody frydlantského roku 1636 i důchod svijanský (VI. 796) a přízeň panská povznášela jej výš a výš. Zdálo pak se Jeníkovi již těsno v ochranném městečku i ohlédl se po zboží vládyckém. Koupil si tedy dvůr Loučky Sekerkovy s mlýnem a jiným příslušenstvím od dědiců po panu Oldřichovi z Újezdce a z Kounic. Dvůr ten býval svobodný, ale za časů frydlantských připojen pod správu skalskou. Na žádost věrného služebníka osvobodil však 30. června 1637 pán skalský, Maximilian z Valdštejna, dvůr ten znovu listem hamfeštním za zboží dědičné a zpupné; jen roční úrok 11 k. 2 gr. č. zbylo odváděti k úřadu hraběcímu. List podepsal a zpečetil a krom něho i svědci Jiří Jetřich Grodecký z Grodce na Bílých Poličanech a Studenci, a Karel Rodovský z Hustiřan, hejtman panství Hořického (kn. 16 fol. 57). — Odtud Jeník psal se seděním na Loučkách.

Za přízně osudu nezapomínal bratří svých. Staršímu bratru Jakubovi asi přispěl k výhostu z poddanství. Propustil jej r. 1632, 30. března direktor komory frydlantské, Jan Kuneš z Machovic, se vší rodinou jeho (kn. 16, 54). Přebýval potom v Starém místě na panství Velišském ještě r. 1661 (W., 51).*) Měl-li též Jakub urozenství, není známo. Z manželství jeho s Mandelinou (dcerou Jana Václavova z Držkova a Marty, dcery Martina, rychtáře jílovského), posvěceného kn. Havlem v Držkově narodili se synové Václav, Jan, Daniel a dcery Anna, Dorota, Alžběta, Marie Magdalena a Kateřina. Ze všech dětí jen o Janovi mluví paměti (kn. 16, 53).

Též mladší bratr Jiříkův Matěj psal se urozeným a z Gemsndorfu; poprve přichází tím přídomkem 23. června 1633, kdy jako

*) Václav Jeník žádá t. r. Jakuba J. a v St. místě, aby vrátil mu obilí. (Arch. turn.)

písař důchodní panství Kopidlenského a Starohradského oženil se s Kateřinou, sirotkem po Šimonu Šalomounovi z Turnova, někdy primatoru. Věnem dostal 50 kop (archiv musejní). Potom zakoupil se v Turnově, učiniv tu trh za 620 k. o dvůr někdy Mlázovský u brány Jičínské [č. 309] s Jindřichem Bílským*) (kn. VI., 886). U dvora byla sladovna, 2 zahrady, kuchynky, haltýře rybní a role s osením za branou. R. 1644, 4. července koupil od Alžběty Držkovské pustý dvůr Vlkoviny nad Chlomkem (kn. VII. 39).

Jiří pak vymohl u dvora císařského, že r. 1637, 27. června stvrzen byl jemu a bratřím Mikulášovi, Václavu, Matěji a strýci jich Janovi (snad synu Jakubovu) erbovní list a zároveň polepšen erb. Sedm let potom všichni ti povýšeni do stavu starého vládyctví. (Doerr, str. 100 a 120; 101.)

Nosili pak štít na tři pole kolmo rozdělený. V prvním černého kamzíka v poli stříbrném, vzpřímeného na zelené hoře, v levo hledícího, držícího přední nohou zelený věnec. Střední pole rozděleno jest pruhy modrými a zlatými, střídavými, položenými pošikem z pravého rohu dolů (obojí ve znaku původním). V levém poli stojí lev korunovaný dvojocasý, bílý v poli červeném na zelené půdě, hledě ke středu, v přední tlapě drže věnec zelený. Klenot na přilbě jsou péra, červené prostřed dvou bílých, přikryvadla v pravo černá a bílá, v levo modrá a zlatá (erb v kostele březinském z r. 1654).

Jan a Tomáš nebyli snad tehdy již mezi živými.

Asi r. 1639**) Jiří Jeník stal se hejtmanem panství hradištského a přesídlil odtud trvale na Hradiště. Tu pak r. 1653 koupil si statek vládycký, dvory Kurovodice a platy od Kateřiny z Bredova (Hr. V. str. 211). Tu psával se Jiřím Karlem nebo Jiřím Václavem, po tehdejší mnohojmenné modě panské.

Statků však turnovských nezanechával. Nešťastný požár r. 1643 neuškodil mu mnoho, naopak dal podnět k polepšení domu a k rozšíření majetku Zásadských. Ještě v postě r 1644 přikoupil Jiří od souseda Košťála ke dvoru svému u brány hradišťské kus místa k rozšíření stodoly a vejstupku při kamenném stavení a pro srovnání rohu stavení, vypuštěného do gruntů (VI. 796) A 4. července dohodl se s bratrem Matějem, hůře postiženým, ježto grunt [č. 309] jeho mu docela vyhořel; i přejal všechno jeho jmění turnovské za jistou sumu hotovou. Čítaly se k němu krom domu spáleného s příslušenstvím, ještě druhá sladovna, spálená v sousedství, role »Tobolka« za branou jičínskou u cesty k N. Vsi, louka v poříčí, grunt pustý Vlkoviny nad mlýnem podchloumeckým, jejž Matěj byl koupil od Ondřeje sládka (kn. VII. 39*b*).

---

*) R. 1642 zbývalo nedoplatků p. Jeníkových 145 k. Smluvil se s věřitelem Bílským tak, že porazil si tu sumu na své spravedlnosti po p. z Dornštejna na domě Jindřichově, jež čítala 160 k.

**) R. 1637 byl ještě písařem, poč. r. 1640 již hejtmanem. R. 1639 hodí se nejlépe, ježto ten čas svěřoval klenoty své ke schování v Turnově, nejspíše, kdy stěhoval se z Louček. Viz dále.

Ze všeho rodu Jeníkovského zbyla potom rodina Jiřího v Turnově sama. Matěj koupil si r. 1645 Bartoušov a byl (r. 1648) hejtmanem panství Velišského, Starohradského a Ploskovského (II. G 7; W. 4; kn. 7—36*b*) a umřel r. 1653 v lednu. Syn jeho Jan Ctibor ženil se r. 1654 s Marií Hozlaurovou z Hozlav (W. 26); držel pak statek s bratrem Karlem a sestrou Kateřinou do r. 1663. Maceše své Kateřině k užívání postoupil dvůr v Kopidlně (II. G. 184). Karel vládl r. 1661 na Malém Barchově (W. 48).

Třetí bratr Jiříkův Mikuláš z G. byl r. 1647 úředníkem na Ploskovicích (man. rovenský 34*b*). Měl grunt v Žernovém, jenž 21. ledna 1648 byl odhádán právem hraničním za 150 k. gr. Žita na ozim setého, však pozdě a špatně zadělaného a větším dílem na 2 brázdy po 25 korcích; voklepí žitných 20 mandel, ječmenu 7 mandel, hrachu 4 vozejky, vikve 2 vozy; ovsa 9 mandel; půl vozu okovaného, druhého půl polámaného, však díl ze železa, pluh ze železa dosti bídný, brány se 30 hřebíky, stolice řezací bez kosíře, sekera kladní potlučená, kopáč 1 a stůl 1. (man. rovenský l. 38*b*).

Jan Jeník, asi syn Jakubův, koupil 9. ledna 1632 dům v hluboké ulici [č. 281] za 430 k. (VI. 815). Potom od r. 1638—1641 nesl úřad písaře důchodního na Svijanech. Složiv povinnosti ty oženil se s vdovou po zemřelém hejtmanu svijanském Václavu Koníčkovi a ujal s ní dvůr v Podolí. Dvůr ten od někdejší vrchnost hraběte Šlika byl osvobozen od všech robot, a listy o tom chova Koníček. Ale když uložil je pro lepší bezpečnost u Paula Knaura přišly k zmaření skrze lid vojenský.

Pan Jeník na deset let hospodařil, maje všude dobrou vůli, leda že nesnášel se s dětmi nevlastními, ale r. 1653 shrnulo se naň zlo se všech stran. (II. G. 130—185.)

Dostal se v soud s Aronem, židem boleslavským. Za své správy důchodní přijal od otce jeho Abrahama r. 1641 sto korců ječmene za 140 zl. do důchodu panského. Nyní Aron tvrdil, že nebyly zaplaceny a hnal Jeníka k soudu. Jeník marně se bránil, kvitance nemohl ukázati. V těch obranách dotkl se nějak regenta, takže ten postavil se mu za nepřítele.

Rozsudek vynesen byl 18. list. 1653, že má Jeník zaplatiti do 2 téhodnův, a regent hned dal jej uvězniti, dokud by závazku nedostál. V šatlavě vyseděl pět měsíců. Žaloval i stěžoval si hraběti, ale tam již předešel jej regent.

Za vzpurnost bylo vylíčeno před vrchností, když Jeník ukazoval na svobodnost svého statku, pohříchu nadarmo, když neměl listin,*) a hrabě nařídil již 6. října 1653, aby statek prodal a jinam se se odstěhoval. Jeník prosil aspoň za odklad, vymlouvaje se, že nemá kupce; ale tu vymstil se mu pastorek, Jan Koníček, úředník v Hradišti, nabíd se, že statek otcovský zakoupí. A tak přes pro-

*) Pavel Knauer z Weisenburku v Lužicích, u něhož druhdy byly uloženy, svědčil sice ve prospěch Janův, ale svědectví neprospělo. (II. G. 132.)

testy a prosby Janovy grunt odhádán byl 12. ledna 1654 právem hraničním na 1150 k. míš.*)

Zatím však neštěstí Jeníkovo rostlo. Regent dal vyšetřovati jeho počty z dob písařských a shledávalo se, že zůstává dlužen 341 zl. rýn., 48 kr. 5 p.; syn Koníček činil si nároky na 400 zl., nápadníci po neb. Koníčkovi 290 zl., pan Jan Ctibor Jeník hlásil se o dluh 225 zl, žid turnovský Beneš 87 zl., a jiní menší věřitelé, služebníci o mzdu, obec turnovská o gruntovní peníze — dům v Turnově zatím r. 1643 shořel — celkem 1094 zl. 23 kr. 2 p., což všecko mělo býti z odhadu zaplaceno.

Hrabě zvěděv o tom, k návrhu regentovu proměnil první svou resoluci a 16. března 1654 nařídil, aby Jeník zatím byl zůstaven při statku. Ale všecky věřitele bylo mu spokojovati. Všecka akce vznesena na radu turnovskou a první stání určeno k 27. dubnu.

Sklíčený Jeník bránil se zoufale. Nedostavil se, vyhledávaje na radu svého advokáta všeliké kličky formální, ani na třetí citaci; odvolával se k vyššímu právu. Hájil se, že nedostatky v důchodech svijanských zaplatil vlastními penězi, ač do počtu to nezapisoval, a na to kladl kvitance i vedl svědky; proti konšelům turnovským uváděl, že na zasedělé peníze již prve porazili si 96 zl., jemu povinných, a ostatek že doplatil; dluh za oves též byl uhrazen dřívější půjčkou a sumou za spáleniště, které obec bez jeho vědomí ujala a prodala Markovi židu; Beneš žid má v zástavě klenoty (3 zlaté řetízky, aurumpantů 4 páry, zlatý prsten, stříbr. flašku, 2 konvičky stříb., 2 koflíky stříb. pozlac. a j.); ani jiným že ničím povinen není. (II. G. 133.) Soudil se po dvě léta.

Ale pře s Aronem boleslavským, ač vedl ji zkušený prokurator M. Jiří Kezelius Bydžovský, skončila ve prospěch židův, a též ostatní odpory pánu neprospěly proti mocné vůli vrchnosti.

Přivedl si ještě r. 1657 soudy s úředníky panskými, regentem a hejtmanem svijanským, jež ve sporech nerozvážnými slovy urazil, (III. G. 65, 166) a ti kde mohli, přitížili.

Grunt se vším byl mu asi r. 1660 prodán za 1341 zl. 40 kr. a z toho všeho zbylo Jeníkovi 247 zl. 6 kr. 4 p.

Přesídlil potom na jiný svůj statek, dvůr hamfeštní s chalupou v Lažanech, kde nuzně živořil (Berní rolla). V prvních zlých dobách odkázán byl téměř na pomoc jiných; od purkrabí dobrovického dostal k svátkům 1655 ryby a drůbež (W. 30), strýc Václav z Rohozce r. 1661 přispěl mu maličkostí (W. 48) a přimluvil se zaň u strýce Karla, též strýc Matěj (W. 50), hejtman klášterský, daroval mu 1660 půl korce pšenice (W. 46). Prosil také za obilí Jiřího Karla, ale ten mu vypomoci nemohl (W. 45).

---

*) Při tom našli se valaši 3, býk 1, dojných krav 6, jalovic 6, house, husy 3, kohout, devět slepic, vůz s řebřinami lišnami a vahami, pluhy s železím 2, brány s hřebíky 2, řetěz k vozu, stolice s kosířem, díž, stoly 2, měděnec železný v kamnech, trouba plechová, almary 2; sena vůz, otavy vůz, slámy 4 kopy otepí; obilí na ozim 48 kor. 1 věrt. pšenice, 24 kor. žita (II. G. 153).

Ucházel se též u hraběte Desfoursa r. 1661, 10. prosince o místo písařské nebo purkrabské (W. 47), ale sotva čeho obdržel.

Dál o něm neslyšíme.

Rodina Jiřího Karla žila dílem v Hradišti, dílem v Turnově, snášejíc s městem osudy dobré i zlé. Těžce vzpomínali potom vpádu lidu švédského r. 1639. Jeník, obávaje se zloupení, složil všecky své peníze a klenoty ve stříbře i zlatě do dvou truhliček zamčitých a svěřil turnovskému sousedu Jakubu Šípkovi k uschování; Šípek ukryl poklad v lese, zakopav je asi tři hony ode dvora Loučeckého. Vojáci však potom truhlice našli a všecko pobrali.

Po odchodu soldatesky hejtman hradištský zle vinil Šípka, že prý sám svěřené věci vzal a na vojáky jen krádež svádí. Právo turnovské však 9. srpna 1640 Šípka propustilo, když vysokou přísahou se očistil. Jeník odvolal se k soudu appellačnímu, ale vyšší rozhodnutí stvrdilo 12. července 1641 jen první výpověď. (I. G. 21 *b*—Y. 1; kn. 16, 1.)*)

Potom šafář loučecký Adam Kokštejn nalezl pentlík bílý karmazinový, perlami posázený v lese na smrku zachycený a hrubě potrhaný a neznaje ceny jeho, přinesl domů a uložil. — Teprve po dlouhém čase žena jeho na pentlík přišla a na radu mužovu donesla do Turnova a prodala za 1 tolar Lidmile Assulinově. Některé perly snad prodala zvlášť Anně Chotětovské a Marii Hauswalterové. Pentlík vzal p. Jeník někdy v zástavu od panen Dohalských a cenil jej na 15 říš. tolarů. — Prodej vyšel na jevo a pán hned měl podezření, že Kokštejn ukradl mu i klenoty ostatní, i dal jej uvězniti. Našeľ se u šafáře i dukát — ten však dostal Adam od bratra páně, p. Mikuláše Jeníka. Také kovář z Louček pro zdání přišel do šatlavy. Pán chtěl, aby dokročeno bylo na na vinníka outrpně, ale právo turnovské zachovalo se po právu. Adal bezelstně vyznal, jak nalezl pentlík a komu co prodal, tak že Jeník zase šperk dostal, a viny sprostil se přísahou. Ovšem poseděl si několik měsíců ve vězení. Ani tenkráte nebyl Jeník spokojen, však soudy pražské rozhodly stejně (I. G. 21*b*—*b* 25, II. G. 97).

Jiná škoda vzešla válkou Jeníkovi na živnosti v Borku, takže do konce spustla. R. 1648, 22. ledna odhádán byl grunt na 115 k. Koupila jej nejspíše vrchnost (man. rovenský 39*a*).

Drobných styků Jeníkových s turnovskými, nemajících významu, pomíjíme. **)

---

*) Po drahných letech, po smrti Jiřího Karla, spor ještě se pamatoval, ale zmatkem. Dotazovali se r. 1663 úředníci cís. fisku turnovských, co pravdy je na zprávě, že Jiří Jeník, někdy písař důchodní, měl při s Jak. Šípkem o 6000 zl frydlantských, aby komoře císařské neušla snad nějaká spravedlnost (II. Q. 41).

**) Listy jeho v arch. turnovském jsou tyto:

1646, 29. srp. z Hradiště: Jeník turnovským: je zaměstnán, dostaví se později (II. G. 30).

Hejtmanem hradištským zůstával přes $15^1/_2$ léta,*) asi do r. 1654, načež uchýlil se na své sídlo Kurovodice. Někdy zajížděl i do Turnova. Až do smrti své trval členem sboru literáckého. Umřel v srpnu r. 1663; 24. srpna vdova zvala příbuzné na pohřeb (I. W. 57).**)

Manželka jeho Anna povila mu sedm synů a šest dcer: Jindřicha Jiřího, Fridricha Ladislava, Jana Matiáše, Václava Albrechta, Maximiliana Jiřího, Františka Jiřího, Ferdinanda Karla, Magdalenu, Annu Kateřinu, Alžbětu Žofii, Dorotu Alenu, Barboru Johannu, Annu Lidmilu (svědectví pp. turnovských 27. dubna 1663 v kn. 16, 55*b*).

Jen o některých dětech Jiříkových lze podati zprávy jisté. Marie Magdalena provdala se v běhu válečném asi r. 1642 za Pavla Eggarda, lajtnanta. Snad ke svatbě jednal si list zachovací z rodiště svého Szlawenska (Zihlau) v dálných Pomořanech. V říjnu r. 1651 paní byla již vdovou. Sídlila pak na dvoře v Žernovém (vidimus listu zach. ze dne 6. dubna 1642 v kn. 16, 63; list panin 2. říj. 1651, I. U. 41*a*)

Dorota Alena vdala se 15. února 1661 za Jiřího Jindřicha Huvara z Lobnštejna. Svatbu měli v Turnově (I. W. 53).

Anna Lidmila přebývala v St. M. Pražském v l. 1667 až 1676 (II. Q. 40, 71).

Václav Albrecht r. 1661 byl hraběcím pážetem na Rohozci (W. 47) později držel Dolní Malobratřice do r. 1684 (list jeho ze 14. čna 1672, II. V. 4).

Nejstarší syn Jindřich Jiří slavil v únoru r. 1652 svatbu svou v Hradišti s Alžbětou, dcerou Zdeňka ze Zásmuk na Lišném. Konšelé turnovští zváni byli k veselí (1. února, I. W. 20).

1650, 11. pros. z Hradiště: žádá o zápis postupu, jejž učinil švakr Jindř. Hrdlička choti jeho (I. Q. 53).

1651, 28. list. a 1. pros. z Hradiště: o dluhu Beneše ze Dneboha Kateřině Sokolové (II. G. 95, 96)

1655, 30. led z Kurovodic: připovídá se na peníze na domě Jana barvíře (I. Q. 75).

1658, 29. ledna z Kurovodic: svědčí Michalu Kynclovi z Hradiště (III. G. 70*h*).

1658, 28. května. Regent posílá svědky ke při Jeníkově o pozemek obecní na Žďáře (III. G 80).

1660, 31. led.) z Kurovodic Jeník turnov.: přimlouvá se, aby pp. do

1661, 10. led.) pomohli Dorotě Karmelově z Březiny, poddané jeho, k penězům u soudů (I. Q. 92, II. Q. 4 .

1661, 7. list. v Turnově: přimlouvá pp., aby dům po Janu Václ. Radvanovském ponechali dceři Alžbětě (II. Q. 13).

*) Vlastní výpověď jeho r. 1658 (III. G. 70*h*).

**) Berní rolla r. 1654 odhaduje turnovský statek Jeníkův na 208 korců; osívá na zimu 119 k. 2 věrt., na jaro 34 k. 2 věrt.; koní 8, krav 15, jalovice 3, svině 2 (Arch. zemský).

Od otce dostal Loučky.*) Po smrti jeho vzal všecko zboží jako hlava rodu. Ale oba statečky brzo nedostačovaly k opatření četné rodiny, i došlo k prodeji Kurovodic r. 1667. Koupila je zase hraběnka z Bredova (Hrady V. 211).

Nastalo snad současně rozdělení ostatního jmění, takže Jindřich Jiří mladším bratřím postoupil gruntů turnovských a ujal se zboží v Loučkách. Po něm syn jeho Vilím vládl tu do konce života. Manželka Vilímova slula Anna (20. ún. 1700 byla kmotrou). Jejich děti byly: Kateřina (kmotrou r. 1703, 3. čce), Albrecht (nar. před r. 1687), Anna (nar. 18. čce. 1699), Kateřina Johanna (nar. 14. květ. 1702). [Nejst. matr. křtěných od r. 1687.]

Brzy potom Vilím sešel se světa a vdova Anna dvůr prodala vrchnosti asi r. 1706.**) Poručenství nad dětmi ujal se strýc jejich turnovský Max Václav. ***)

V Turnově bydlili mladší bratří Jindřicha Jiřího, Jan Matiáš a Max Jiří; o ostatních není zmínek. R. 1668, 24. září rozdělili se oba bratří prostřednictvím komisařů Odolana z Věžník, Karla z Kouče a Jana Jiřího Ostroměřského z Rokytníka, tak že Maximilian ujal dům č. 240 a č. 309 (ještě spálený) i zbořený grunt Vlkoviny, chalupu v Mašově se sedmerým kusem pole za 2500 zl. rýn. Na tu sumu však porazil si svůj díl 2014 zl. 12 kr. $4\frac{1}{2}$ p., pak podle odkazu otcova 116 zl. 40 kr. za koně vystaveného a na vejpravu svatební. Hotově zaplatil 369 zl. 7 kr. $1\frac{1}{2}$ p. na doplacení věna sestře své panně Barboře Johanně (kn. VI., 903).

Maxmilianu Jiřímu nevedlo se skvěle. Ač jměním předstihoval jiné sousedy, časy zlé dolehaly i na osoby stavu rytířského. Nad to neměl dobrou vůli s vrchností, které nelíbil se pobyt šlechtických rodů v jejím poddanství.

Někdy nebylo lze pánu platiti kontribuci; r. 1670, 21. září konšelé jej proto napomínají, hrozíce exekucí (W. 70), ještě r. 1675 byl o to spor (H. 207). Potom odprodával kusy rolí, r. 1674 rolí »dorníkovskou« za 150 k. mš. (VII., 161), [1675 dvoje hony u Mašova za 53 k. (VIII., 172)], 1684 rolí s paloukem a rybníčkem od cesty k Mašovu až přes Vrchhůru za 154 k. 11 gr 30 p. (IX., 104), r. 1688 rolí »markovskou« 13 záhonů u Mašova za 74 k. gr. n. (IX., 151). r. 1693 dvoje hony tamže (IX., 233), r. 1694 roli u Mašova za 130 k. 30 gr. (IX, 245). Sice roli markovskou a roli s rybníčkem zase vyplatil zpět (IX., 104, 151),

---

*) Berní rolla z r. 1654: V týž vesnici nachází se dům hamfeštní pana Jindřicha Jeníka; má 240 korců, osívá na zimu 80 k., na jaro 47 k.; potahů chová 9, krav 11, jalovic 15, ovcí 180, svině 4; týž má 3 rybníčky pod 15 k. násady (Arch. zem.).

**) 30. srp. 1706 hejtman skalský nařizuje, aby Rovenští šli na průbu obilí do dvora v Loučkách, jejž vrchnost koupila od pí. Anny Jeníkovy (kn. 16 79).

***) 1710, 15. Mart pojišťuje 116 zl., jež od úřadu skalského obdržel, Albrechtovi na své roli »na širokém prutě« (kn. 6, 907).

než prodával za to ostatní. Na konec r. 1708 vyměnil Vlkoviny s vrchností za role bližší (X., 179).

Nevůle s vrchností jevila se tónem, jenž zaznával s Hrubé Skály, kdykoli bylo úřadům jednati s Jeníkem. Nepsali mu sami, jakž náleželo osobě urozené, ale jen vzkazovali skrze konšely, aby dali mu cítiti poddanství. R. 1670 ostrý zákaz vyšel, aby čeleď Jeníkova (a ovšem i pán sám) jedouce přes pole, nebrali s sebou psů, ježto vrchnost chtěvši míti kratochvíl honbou v okolí, nemohla natrefiti zvěře, ač má dosti dobrých revírů (W. 70). A když r. 1680 vypukl mor, nedovolil hejtman panu Maxovi, aby přijal vlastního bratra z Prahy, ač jinde urození mívali výjimky ode všech zákazů (W. 83).

Přese všecko dobré hospodářství Jeník dluhů se nezbavil. R. 1696 upomíná jej soused Jan Kric (II Q. 130), r. 1704 dluhuje rytíři Janovi Matyáši z Blauenštejna 360 zl. (VI., 903), a přejav poručnictví nad rodinou po synovi Vilémovi, brzo nemohl ani peněz sirotčích vypláceti (VI., 907), takže pozemky své nemálo zavadil. V posledních letech stál po boku sousedů ve sporu s vrchností. Asi počátkem roku 1716 zemřel.

Zboží dostalo se nyní četným dětem jeho. Nejstarší syn jeho Maxmilian Václav 18. března 1716 uvázal se v majetek otcovský, ovšem obtížený břemenem 4500 zl., z čehož 2114 zl. 49 kr. připadlo na díly sourozencům (po 289 zl. 21 k. 2 p.), ostatek na dluhy. Svědkové úmluv byli pan Matěj z Blauenštejna a Rudolf Maxmilian Litický z Šonova. O podíly hlásili se bratří Ferdinand a Václav, sestry Veronika Anna, provdaná Šnobltová, Eleonora, vdaná Rajská z Ráje a panny Barbora. Feliciana, Kateřina Kordula, Anna Marie (kn. XI., 133)

Na výplatu všeho nezbylo zas, než prodati a dlužiti se. R. 1726, 30. září sjednal Jeník, že vrchnost odkoupila mu roli »velkou perchtu« za 1300 zl. (XI, 136), potom r. 1729, 12. břez. prodal Janu Pacltovi role a louky u Jizery za 80 kop míš. (XL., 547), od příbuzného p. Frydrycha Václava Jeníka, jenž byl plukovníkem regimentu Diesbachova, vypůjčil si 1111 zl., od polesného valdštejnského, Jana Vališe, 300 zl. na 6% (XI., 138), což ujišťoval na svých gruntech; sestra Kateřina splnomocnila k přijímání svých práv Jana z Blauštejna 8. září 1713 (II. T. 73).

Bylo-li pánu méně přáno na statcích pozemských, hojnější bylo požehnání boží v rodině. Asi r. 1717 vstoupil v stav manželský se slečnou Annou Teresií z Vlkánova a 6. září 1718 slavil křtiny dcery, jíž na počest panujícího hraběte dáno jméno Františka Josefa. Kmotři byli: slečna Anna Františka Leveneurova z Grünwaldu, pí. Grešlová, choť hejtmana panského a pan Vojtěch Litický ze Šonova. Františka pak vítala po sobě ještě devět bratříčků a sestřiček.

Roku 1719, 3. prosince narodil se Antonín Ferdinand František, jejž na rukou nesli Adam Ferdinand z Vlkánova a na dvoře v Mlázovicích a slečna Leveneurova; 23. října 1721 ná-

sledoval Antonín Jan Štěpán, maje kmotry p. Rudolfa Litického a dvě paní úřednice zámecké; r. 1723, 29. dubna přišel na svět Ferdinand Vavřinec Marek (kmotři Vavřinec Brückner, rytmistr pluku Karaffova, Karel Max Lamotte z Frintroppu, paní Veronika Šnobltova). R. 1724, 11. prosince porodila paní Josefu Marii (km. Kateřina, choť Jakuba z Šenfeldu, lajtnanta pluku Karaffova); r. 1726, 20. pros. Terézu Markétu (km. pí. Litická a Václav Linek, pojezdný z Louček). Tři léta potom r. 1729 přibyla Kateřina Lidmila. R. 1731, 6. března spatřil světlo boží Fridrich Josef František; jemu za kmotry vzati jsou žebráci ze špitálu, Martin Hradištský, Václav Cibulka a Kateřina Serafinova. Ještě pak 9. září 1732 křtili Jiřího Václava (kmotrem strýc Frydrych Václav Jeník, plukovník). Poslední dcerka, Marie Anna, narodila se 28. července 1735 již po smrti otcově. (Nejstarší matrika turnovská.)

Ovdovělá paní Anna Teresie z Vlkánova přebývala s dětmi v městě do r. 1738. (Kmotrou 1736, 30 dub.; 1737, 3. února, 27. břez., 12. září, 25. září; 1738, 10. ún.) Dcera její Františka kmotruje 27. břez. 1737 (II. matr.). 9. dubna však r. 1738 umluvila trh všeho jmění s rytířem Josefem Lamottem z Frintroppu, pánem na Jesenném. Nový držitel dal vdově 650 zl. hotových a přejal všecky dluhy po nebožtíku Maxmilianu (XII., 219). A tak po stu letech rodina Jeníků rozloučila se s Turnovem.

Bratři Maximilianovi též opustili město. Václav byl r. 1715, 4. břez. kmotrem Václavu Vejrichovi, Ferdinand r. 1726, načež o nich neslyšíme.

Sestra jich Veronika Anna r. 1698 byla ještě svobodna (I. matrika l. 45); vdala se do rodu sousedského Šnobltova. Ovdověvši koupila pro sebe a sestry své 25. února 1718 dům v Hluboké ulici [č. 283) za 150 rýn. zl. od obce (XI.—98). Byla při ní zejména nejmladší sestra Anna, tehdá nemocná, kteráž brzo potom zemřela.

Barbora Feliciana kmotrovala 4. břez. 1715 Marii Černé, Kateřina Kordula r. 1715, 18. června; 1717, 8. dub., 27. června. Obě pak žily neprovdány spolu s Veronikou a dědily po ní, když rozžehnala se s tímto světem. 26. září r. 1741 prodaly obě pozůstalý dům [č. 283] za 208 zl. Frant. Tarnčinskému, vymínivše si tu byt s komorou do své smrti (XII., 225).

Fundace 100 zl., jižto nebožka Veronika založila na mše za svůj rod, byla potom jedinou památkou v městě po Jenících z Gemsndorfu. —

Jestřebská (z Riesenburka?) panna Mařenka byla 29. března r. 1701 kmotrou. (Nejst. matrika.)

Johnova z Johannisberka Anna, provdaná Klofeciova, prodala 3. března 1713 obci turnovské dům »Babylon« (kn. 16, 92).

Jurecký z Kornic Mikuláš v městě Turnově zbil v outerý velkonoční 1587 čekanem Martina krejčího, až jej okrvavil na

hlavě. Proto zodpovídati se měl na soudě komorním, ale nestál. (Reg. kom. s. F. 26 — E. 10.)

Za manželku měl Kateřinu z Dolan (kšaft pí. z Gerštorfu R. 61).

Kapříkové z Lesonic a v Hořením Oujezdě Sigmund, Jan a Michal r. 1568 při měli, blíž nepovědomou, se Šimonem Voříškem, sousedem turnovským (kn. 2, 35 iuxta).

Kelbichové z Ostrychu seděli na dvoře a vsi Javornici u Jičína. S turnovskými měli všelijaké styky, r. 1573 neb. pan Jan dlužen zůstal Janu Pec-hubovi 8 kop za víno a za sud piva $1^1/_2$ k. (I. R. 30.)

Frydrych K. z O. na Javornici r. 1587 při měl s Václavem Semínem z Semína a v Libuni, zraniv jej v Turnově a oko mu vyťav, a k tomu svědčil mu Vilém K. z O. a na dvoře v Libunci (kn. kom. soudní F. 26 D. 20; F. 27, f. 135, 146, 147). Potomek Vilímův byl Jan, jenž ok. r. 1630 ujel ze země pro náboženství. (Děj. konfisk. 259.) R. 1651 držel dvůr v Libunci Jan Krištof K. z O. (I. C. 225.)

R. 1630 Jan Bernard Kelbich drží hejtmanství knížete Frydlantského na panství Kopidlenském (archiv místodrž., listiny frydlantské), r. 1639 sídlel v Libunci (man. rovenský, pag. 128).

R. 1643 Krištof Frydrych K. seděl na svobodném dvoře ve Ždánicích. (Svědectví jeho v arch. turn. o ohni.)

V l. 1636—44 nápadníci Kelbichovští drželi dům v městě v ulici jičínské [č. 330]. Zdědila jej pak Zuzana Elena K, choť p. Václava z Kyselova (kn. 8., 66, 73, 74, 137).

Hejtman panství hruboskalského Frydrych Hoberk z Hendrštorfu na Samšině, měl za manželku Barboru K. Paní umřela 23. července r. 1659. Turnovští páni šli na rekviem (list Hoberkův z 8. list. J. W. 40).

Marie Magdalena K. vdova, rozená Vančurová z Řehnic, koupila r. 1676, 2 list. dům v ul. hradištské [č. 244] za 620 k. se 2 zahradami, čtverými hony rolí, paloučkem od Jizery až na Vrchhůru a jiným paloučkem za potokem Libuní (kn. 7—440). Dům ten byl asi vším jejím statečkem, a i z toho těžce plnila povinnosti. Již r. 1678 žaloval na ni předešlý držitel, že neplatí (III. G. 75*a*), a později sotva odváděla kontribuce; r. 1682 sám hejtman za ni se přimlouval (I. E. 171), r. 1686 syn její Jan Vilím K. z O. voják, až z Komárna uherského prosil obec za matku o polehčení (I. H. 247). Přece však paní domu neudržela, r. 1688 prodala všecko Janu Hoberkovi z Hendrštorfu za 570 k. (kn. 9, 146). Žila pak snad v nájmu; r. 1703, 23. května byla kmotrou Anně Rymlově. (nejst. matrika.) R. 1716 vymáhá si pretensi na zboží po Sam. Pecinovi (II. T. 89).

Králík z Brocenberka Václav pocházel patrně z kmetcího rodu, ze vsi Brocné na panství Solnickém. Byl potom úředníkem na Novém Městě nad Medhují. R. 1640 jsa hejtmanem panství, spolu s Jindřichem z Grodce staral se o hájení města proti Švédům, ale potom ze strachu oba odjeli. (Děj. konf. 1159.)

Téhož roku vstoupil do služeb Maxmiliana z Valdštejna jako regent všech jeho panství. Sloužil až do smrti r. 1661.

Kdy nabyl erbu a šlechtictví, není známo, ale již r. 1640 píše se z Brocenberka. Od císaře dosáhl rytířství 29. října r 1652 (Doerr, 103).

Za manželku pojal sobě Kateřinu Matuchovu z města Jilemnice, která sloužila někdy u paní Engelburgy Zárubovny. Jiří Grodecký z Grodce, pán Kateřinin, dal jí výhost 1. února r. 1640.

Ze svazku toho zrodilo se jen dvé dcer. Jedna provdala se za Jana Kostelnického ze Sladova, úředníka na Náchodě, ještě za života otcova.*) Druhou Alžbětu Eleonoru, oddala již vdova r. 1662 v manželství Janu Kazimírovi z Hylburka, cís. hejtmanu pluku Götzova. Páni turnovští byli pozváni na svatbu (I. W. 54).

Turnovským regent i choť jeho někdy pomáhali. Paní půjčila jim 11. září 1659 stopadesát rýnských (I. Q. 105), regent sám pak ještě 100 zl. (I. Q. 98), aby obci ulevili v nejhorší bídě.

Paní vdovila potom v městě v nájmu. V r. 1661 so dila se s Benešem, židem z Bakova, o dluh 30 zl. a řetízek zlatý za 25 zl., jejž měl odvésti. 27. května páni turnovští Beneše odsoudili k placení dluhu; z druhé viny však se vyvedl, odpřisáh, že paní mu řetízek nezaplatila. (III. G. 132*a*—*j*.)

R. 1663 paní z Brocenberka provdávala služebnici svou Dorotu za turnovského kantora Ortlíka, i vystrojila jí sama svatbu v příbytku svém. (I. F. 151.) — Žila ještě v srpnu r. 1666. (III. G. 132 *k*.)

Křinecký z Ronova Viktorin koupil v l. 1538—42 dům v ulici hradištské, se sladovnou, pivovarem a stodolou od Marty Hlavnicovy; r. 1543 však již měl dům Vít, mlynář podmalobílský (kn. I; E. 2, F. 18, G. 1, 13).

Kyj z Kyjova Jan na Albrechticích ujal r. 1567 v dluhu dům Víta Vokatého (kn. 2, 26*b*). Role měl r. 1574 za klášterem (kn. 6, 270).

Hendrich Kyj z Hiršfeldu a v Nové Vsi dlužen byl Kateřině jehlářce jinak Taubenheimové z Turnova 50 k. míš. dluhu půjčeného, a zaplatil teprve r. 1601, když od pána Kateřinina, Karla z Vartmberka, pohnán byl k soudu (kn. kom. soudu F. 37, N. 5).

Kyselovský z Kyselova Jan Václav seděl r. 1650 na dvoře v N. Vsi (před tím páně Dobranovského; dvůr, zbylý sám ze vší vesnice, zve se dosud Kyselovskem). Měl tu 50 korců polí (20 osíval na zimu, 12 na jaro), k tomu 5 koní, 5 dojnic, 4 jalovice, 7 vepřů; v blízkých Štěpánovicích měl 2 grunty selské o 60 korcích (24 na zimu, 15 na jaro), 4 koně, 4 dojné, 2 jalové krávy, 2 vepře. Seznam z r. 1654 nečiní rozdílu mezi ním a jinými sedláky. (Berní rolle v arch. zem.)

---

*) Jan Kostelnický ze Sl. již r. 1660 zve Kateřinu paní matkou, za života Králíkova. Ježto nebyla vdovou, když si ji Králík bral, lze jen za to míti, že byla Kostelnickému tchýní.

Než Kyselovský z erbu svého byl pyšný a hrdý. Když soused novoveský Jakub Valkoun žaloval naň pro nářek cti u soudu turnovského, poprve se nedostavil, omlouvaje se 29. října 1650, že je pozván za kmotra, podruhé 18. list. zřejmě odepřel, že na žalobu sedlákovu státi nebude, jsa osoba rytířská (II. G. 80*a b*).

R. 1652 prodal rolí půl deváta záhonu na Vrchůře turnovskému měšťanu Janu Geblerovi (kn. 8, 73). Rok na to sám stal se obyvatelem městským, koupiv od příbuzných své manželky Zuzany Eleny Kelbichovy z Ostrychu dům někdy Dobranovských, nově postavený po ohni — mající též právo várečné (I. H. 110), ležící v ulici jičínské [č. 330] za 500 k. gr. (kn. 8—137 *b*). Dlouho však v Turnově neobcoval, stižen byv smrtí, načež dům jeho 13. srpna 1657 koupen byl od Jana Matuchy za 400 k. gr. (kn. 8, 154).

Na gruntech v N. Vsi a Štěpánovicích hospodařila vdova Zuzana se synem nezletilým Janem; jenže v nouzi, dluhujíc vrchnosti i kontribuci, živnosti v Štěpánovicích musila prodati, a též dvůr novoveský r. 1661, 13. července byl jí odhádán právem hraničním. Při tom ve statku měly zůstati: valach tažný, kráva, kohout se 4 slepicemi, husa stará a houser, pluh s železím, bran s hřebíky pár, stolice řezací s kosířem, vidly hnojicí, vidly podavací. pila, motyky 2, žejbrovna pro obilí čištění, měděnec, díže, stůl, sena na 12 vozů. Výměnek pí. Zuzaně tento se činí: Předně byt s komorou v síni do roka vyjití, jabloň velikou ve chmelnici, jabloně vinné v hrubém sadě 2, hrušku panušku za kuchyní, a to do očesání ovoce, kus pole, slove »křídlo« na čtvero setí. Pět krav a čtyry jalovice, jež paní má v nájmu, kupující má do sv. Martina obrokem nebo pastvou opatřovati. — Soused turnovský Matucha zatím paní obstarával orbu, za to má míti 9 rýn. Dluhy byly: do důchodu panského, do truhlice sirotčí rovenské, na zápis pana Dobranovského, kontribuce do rychty novovesské 7 zl. — Kdyby našel se kupec na hotovosti, všecko mohl koupiti za 400 zl., na splátky roční odhádáno zboží kyselovské na 600 zl. (katastr teresianský. — manual rovenský l. 132*b*.)

Nicméně kupce nenašli, takže pí. Zuzana ještě r. 1675—77 na statku živnost vedla. (kat. teres. — kn. 7 — 406.)

Málo potom o Kyselovských slyšíme, a to kormutného. R. 1681 1. pros. hejtman na Vohroženský Skalách nařizuje turnovským, aby nikde netrpěli mladého pána Kyselovského; paní budou prý na grunt posláni mušketýři. (I. E. 167.)

V erbu měli Kyselovští půlměsíc a nad ním hvězdu o 6 paprscích; za klenot 3 péra.

Lamotte z Frintroppu Josef Jiljí a na Jesenném ujal 9. června r. 1738 podle dřívější smlouvy dvůr u brány hradištské [č. 240] s zahradou za Stební, druhým gruntem spáleným, s rolí u Kyselovska, chalupou v Mašově, lukami pod kalužníkem, loukou »perchtou malou«, cestami atd. od paní Anny Teresie Jeníkové roz. z Vlkánova za 6500 zl. hotově zaplacených. Přejal na se též dluhy, po-

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XV. obr. 1. SV. VINCENC Z FERRARY A SV. PROKOP.

Tab. XV. obr. 2. SV. MIKULÁŠ TOLENTINSKÝ.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XVI. obr. 1. SV. LUITGARDA.

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

Tab. XVI. obr. 2. sv. Vojtěch.

Tab. XVII. SV. FELIX Z VALLOIS, JAN Z MATTY A IVAN.

předešlém držiteli, zejména 1111 zl. panu Frydrychovi Jeníkovi povinných (kn. 12, 219.).

R. 1746, 20. ledna postoupil všeho toho zboží choti své Barboře Obelické z Obelic za 6550 zl. Slíbil při tom bezplatnou robotu k tomu dvoru od svého statku jesenského (kn. 13—38). Po deseti letech Barbora prodala dům Františku z Frankenštejna (kn. 13 — 270, 273).

Rod Lamottův až po půl věku zakoupil se zas v městě. R. 1800, 20. března Josef, svob. pan L. rytíř z Frintoppu tržil s Janem Hákem o grunt u br. jičínské [č. 310] za 2170 zl. (kn. stříbr. 134), jejžto však již r. 1805, 13. února převedl za 6600 zl. na Ant. Žáka, hruboskalského sládka (kn. jz. 4).

Ledecký z Křišťanova Jiřík býval v Turnově drahně let kantorem (viz mé Paměti o škol. turn. v Pam. XVII. str. 58). Ženat byl s Mandalenou Spirovou čili Preclíčkovou, a r. 1547 pro náboženství maje se vyprodati postoupil jí domu svého. Ale žil potom v Turnově ještě kolik let, a od r. 1560 nese přídomek šlechtický (kn. 1, O. 9, P. 12). R. 1576 svědčí ještě paní Kryzeldě z Dubé, vdově po Janu z Vartmberka (Reg. kom. s. f. 21, 37, 125), než tenkráte přebývá již v Lysé.

z Lerojid Aleš r. 1535 byl úředníkem na Skalách nad Jizerou (I. C. 15). Choť jeho, Lidmila z Duchcova asi brzy potom ovdověla a seděla 1546—47 na gruntě na Trávnicích, jejž byla koupila od Martina Fanty (1 J. 16, K. 6). Pro víru svou bratrskou pak r. 1548 se vystěhovala a dům prodala Janu Mníškovi. (Relace hejtm. rohoz. v arch. místodržit.)

Prokop z Lerojid byl úředníkem skalským roku 1544. (1 G. 17.)

Lehen z Lehenthalu Jan, Slezan, přebýval v Turnově, jsa nejspíše prokuratorem, a tu vyhledal také nevěstu, dceru páně Pavlovu, rodu neznámého. R. 1583 odstěhoval se, chtěje hledati výživy v některém městě královském. Na cestě v Brodě Německém dohodl se s pánem města, hr. z Thurnu, s nímž měl již delší při, srovnal se s ním a na jeho žádost slíbil při něm a při jeho synu zůstati. Píše pak strýci svému Petrovi Rozynovi do Turnova, aby poslal mu jeho spravedlnost, potom památní koflíček po dědu a obraz jeho otce, kdež toliko hlava jest vymalována (list ze dne 28. dub. 1583 v rkp. č. 20. v gerštorfské knihovně v Budišíně).

Lejbnic z Lejbnic Martin měl dvůr v Dalešicích u Zvířetic. Sloužil panu Adamovi z Vartmberka, jenž sklíčen jsa pohromou r. 1547 na zámku Zvířetickém jako vězeň královský zůstával. Když pak Adam r. 1556 toto panství prodal, získav zpět Rohozec a Skály, žádal Martina, aby s ním přesídlil, což Lejbnic učinil a v Turnově dvůr [č. 81] za branou svěráckou koupil od Jakuba Vyskeřského (arch. místodrž. T. VIII. 1; kn. 1 S. 5). Když potom Jakub umřel, vznikla r. 1571 panu Lejbnicovi pře se vdovou Magdalenou, pro nedostání prý některým závazkům (kn. 2, 111., 122 — listiny I. G. 2).

Panu Adamovi sloužil Lejbnic až do jeho smrti, potom, zdá se, přešel k nejstaršímu synu jeho Janovi, jenž r. 1565 podílem vzal zboží přepeřské. (R. 1571 Lejbnic jede na Žehrov, na pozemky pána svého.)

S vrchností rohozeckou rozešel se na dobro. Umřelť téhož roku 1571 Jan Loukovský z Hamrštejna, úředník rohozecký, a učiniv kšaft na mocný list královský, zřídil Lejbnice, Václava a Alše Dobřenské z Dobřenic poručníky svého jmění a odkazů. Než pan Kryštof z Vartmberka kšaftu místo nedal, do domu Loukovského všel, a všecko násilně zabral. Pře o to trvala drahně časů, do r. 1577, aniž konce známe. (Rg. kom. soudu F. 21 — 265; kn. II. 147, 149, 151, 155—159, 162, 163, 165—167, 169—174, 182, 183, 186, 192—194.)

R. 1573 soud měl s Jiříkem Rejnolfem ze Štiřina, úř. rohozeckým, jehož nařkl, že cti nemá (DZm. 108 B. 7), a téže doby o roli, jež náležela ke dvoru jeho choti, se samou obcí, která pokládala pole to za své. (II. 241.) Při tu získal. R. 1578 hnán byl k soudu pro dluh 50 k. míš., jež měl na něm Jan z Rotštejna a odkázal Václavu Záborovskému. (Rg. kom. soudu F. 22 — C. 4.)

Manželkou Martinovou byla Barbora z Gerštorfu, jíž asi dvůr potom byl připsán. Ale nepřátelství vrchnosti nepřálo jí klidu: Karel z Vartmberka na Svijanech nutil paní, aby se vyprodala i dal odhádati dvůr právem hraničním. Barbora však tomu nedala místo, a odvolala se k císaři. Než prve než ode dvora co bylo rozhodnuto, dal ji 2. a 3. srpna 1578 Vartmberk svými lidmi násilně vystěhovati, při čemž lidé paní Barboru i schovanku její Kateřinu z Dolan na zem porazili, když bránily vstupu. (Arch. místodrž. T. VIII. 1.)

Při násilí tom ostalo. Paní Barbora potom koupila si jiný dvůr, pod vrchností rohozeckou [č. 240] u brány hradištské, od Šimona Hrdličky a k tomu zahradu od pí. Elišky z Donína. Též měla dvůr Motejlovský ve vsi Libenicích (Libnově) na panství Hruboskalském, jejž později prodala Jakubu Duchkovi.

Po smrti manželově přebývala v svém domě turnovském, se svými neteřemi z Dolan, až se roznemohla. Učinila pak 21. prosince 1593 závěť, na pergaméně, s pečetí svou a pečeťmi Jana Mlázovského z Tešnice, hejtmana na Frydlantě, Liberci a Zavidově, Albrechta Dobranovského na Vel. Žitětíně, úředníka na Svijanech, Ondřeje Libnaura z Hernsdorfu a v Příšovicích, Bernarda Rožnovského z Křtěnova, úředníka na Klášteře Hradišti. Poručníky svého kšaftu stanovila Bohuchvala Berku z Dubé na Loukovci a Jaroslava z Vartmberka na Skále, Rohozci a Svijanech; jemuž za to z 50 k. dluhů polovinu odpustila. Bratru svému Kašparovi ve Velnici odpustila dluh 75 k. č. a přidala nad to 50 k. Pohledávek svých spočetla. u pí. Elišky z Donína 175 k. č., u Damiana z Payclsdorfu na Kálku 450 k. č., a z těch odkázala sestrám z Dolan po stu k. synu Kateřininu 50 k., sestře své Elšce 50 k., Janovi z Dolan

50 k., Marušce z Dolan a choti jejímu Karlovi Bleškovi 75 k. (Orig. při deskách zem. v krabici II. 15.)

O gruntech šosovních učinila Barbora pořízení zvláštní 5. ledna 1594. Dům č. 240 se zahradou přikoupenou, pak dluh u p. Rakvice 6 kop a u Marty Pec-hubky 10 k. poručila Zuzaně z Dolan; peníze 275 k. na dvoru v ul. svěrácké č. 81, poručila Zuzaně a sestře její Kateřině rovným dílem; 40 k. na gruntu Motejlovském v Libenicích všem třem sestrám společně; k záduší hruštickému 10 k., ke sboru bratrskému v Turnově 85 k. na statku Adama Jindry v Jenšovicích; Jiřímu Boleslavskému za služby 2 krávy (kšafty R. 61).

Litický ze Šonova Rudolf Maximilian pojal za choť Johannu z Matyášovic a s ní ujal r. 1685, 11. listop. rodný dům její v ulici Svěrácké [č. 83] za 374 k. 17 gr. 1 p. míš. (kn. 9, 121), k tomu domu kupoval a vyplácel příslušející role, prve odcizená: r. 1690 dvoje hony za branou klášterskou za 58 k., r. 1691 jedny hony za $35^1/_2$ k., r. 1693 dvoje hony nad Bělou za 40 k., r. 1699 kus role za kostelem P. Marie za 90 k., r. 1710 troje hony za 105 k., r. 1711 roli »křídlo« za cestou od Hruštice k Chlomku za 45 k. (kn. 9, 182, 212, 239; kn. 10, 52, 233, 215).

Druhá choť páně byla Polyxena Kořenská z Terešova, připom. r. 1726 (nejst. matrika, 242), třetí Apolena, rodu neznámého. R. 1736 Rudolf byl již v Pánu (II. matr., str. 35).

Zmínky o p. Rudolfovi, když byl kmotrem, v matrice r. 1701, 28. ún., 1. pros.; r. 1703, 3. čce; r. 1727, 20. ún. —

Z dětí jeho známe Zuzanu Dorotu, nar. 27. ledna 1703. Kmotry byli jí panna Zuzana Markvartova z Hrádku a p. Max Jeník. — Dále Jana Vojtěcha (sám byl kmotrem r. 1715, 7. ún.; 1718, 6. září) — Kačenku (kmotrou r. 1715, 15. čce, 15. září; r. 1716, 6. srp.; r. 1717, 16. led., 1. kv.) — Dorotu (kmotrou 18. ún. 1720) — Mansveta, jenž byl kněžem (zmínka 14. srp. 1729 — vše v I. nejst. matrice) — a Annu, kterou vzal si za manželku Jan Kryštof Kastner, úředník valdštejnský, r. 1728 obroční, později hejtman na Svijanech a Loukovci (I. matr. 1728, 18. Ap.). S chotí svou dostal dům [č. 83]; nápadníci ostatní odbyti byli penězi.

Loukovský z Hamrštejna. Jiřík Loukovský od r. 1540 purkraboval na Rohozci, po konfiskaci r. 1547 stal se hejmanem královským na panství, a velmi se přičinil zvlášť o persekuci bratří turnovských. Za své služby povýšen byl 28. března 1549 do stavu vladyckého s přídomkem svrchu psaným. Hejtmanem zůstal do r. 1565, i když zatím Rohozec vrátil se prvotnímu pánu.

R. 1547 koupil v městě dům Izáka žida rychtáře (1 H. 9*b*), r. 1554 připověděl se na peníze Marty Macha Splzovského pro dluh za sud piva 25 gr. (1 M. 6), r. 1563 dlužen mu Jan Vopička, švec 60 k. m.; za to on jemu za kože $4^1/_2$ k. m. (1 R. 13).

Na konec koupil si dům v městě nárožní v rynku [č. 5], kdež i umřel r. 1571, učiniv poručníky p. Lejbnice a pp. Dobřenské. Ale

tehdejší vrchnost rohozecká nedala kšaftu jeho místa, a Kryštof z Vartmberka dal všecko jmění Loukovského zabrati. Poručníci ještě kolik let potom poháněli držitele Rohozce ze sum peněžitých (dílčí cedule z r. 1565 — viz Lejbnic).

Matyášovský z Matyášovic Jan Jiří r. 1623 úředník na Semilech (kšafty 1623 Adama Suchana). R. 1630 sloužil Albrechtu z Valdštejna za hejtmana na Vokšicích (I. Q. 12, 14).

Měl dvorec v Javornici pod Troskami,*) na němž umřel asi r. 1663. Statek pak odhádán byl právem rovenským na 950 k. (kan. rovenský l. 149., Čas. spol. přát. starož. 1897, str. 67).

R. 1658 připomíná se Jan Jindřich M. na Javornici a Popovicích (III. G. 70*h*).

R. 1651 uvádí se Jiří M. (snad syn Jana Jiřího) v Libuni (I. C. 225), jenž potom na Vlkově v kraji hradeckém sídlil, kdežto bratr jeho Maximilian v Libuni trval, drže tu 4 grunty selské ve 180 korcích polí a chalupu, 4 koně, 8 krav, 9 jalovic, 17 ovcí, 4 svině. R. 1677 grunty byly v rukou selských, čtvrtý ujala vrchnost v dluhu a připojila ke své hospodě (katastr ter.). Málo potom Jiřího stihlo těžké protivenství, ježto služka bratrova, Anna Chlustilova, zmařilá, zabila dítě své a vinu svedla naň. Od půl r. 1659 do r. 1660 táhlo se vyšetřování, Jiří rozhodně odpíral a po pravdě, nebo vražednice udala na konec vinníka jiného (III. G. 96, *a*—*l*), nicméně Matyášovský měl plno nesnází a škod.

V letu 1667, 29. dubna přesídlil Jiří do Turnova, získav za 400 k. míš. dům v ulici Svěrácké [č. 83] (kn. 7, 131). Umřel pak asi r. 1672, neb t. r. paní Marie Matyášovská sedí v domě na vdovské stolici (kn. 8, 204).

Nejstarší dceru jejich Zuzanu pojal za choť Jan Benedikt Navrátil, rodák kněžmostský, potom úředník panský; druhá Dorota vdala se za Maximiliana Lautera; s třetí Janou oženil se Rudolf Litický ze Šonova, a ten vešel s ní v držbu domu [č. 83] (kn. žlutá, 121).

Syn buď Jiřího neb Maxův byl Ladislav M., jenž oddal se stavu duchovnímu a zemřel r. 1705 jako biskup v Nitře v král. Uherském (kn. 16, 3).

Milota ze Všejan. Petr r. 1621 koupil sobě a choti své Dorotě Libnaurově z Henrštorfu dům v ulici Hradištské [č. 240] za 1800 k. míš. od Matyáše Hrdličky. Dům byl výstavný a při něm sladovna, zahrádka, zahrada velká a v ní stavení nově zdvižené, chmelnice a $^3/_4$ rolí a louky (kn. 6, 240).

Krom toho měl i jiný dům [nyní zašlý] někde na Stebni, jejž prodal r. 1624, 16. pros. Baltazaru Kyttlerovi, uzdáři (kn. 6, 245). S tím Petr neshodl se o placení, tak že sám hejtman knížecí do

*) V Javornici učiněn jest dvůr purkrechtní ze 3 gruntů selských, rolí 180 korců. V jeho držení p. Jindřich Matyášovský, osívá na zimu 37 korců, na léto 15 korců. — 4 koně, 11 krav, 104 ovcí. R. 1677 dvůr jest již rozdělen mezi 2 sousedy (katastr ter.).

pře vsahoval, až r. 1629 Petrovi bylo učiněno dosti (arch místodrž. F 67/3). —

Pan Milota účastnil se, ač málo, i stavovského povstání, i volán byl 5. ún. 1629 před komisi o pokutu, ale všeho sproštěn, ježto komora knížecí dala zprávu, že nemá jmění a přebývá v domě knížecím.

Byl' zatím všecek statek u brány hradištské postoupil zpět vdově po předešlém držiteli, Mandaleně Hrdličkové za 1350 k. (kn. 6, 735).

Po r. 1629 není o něm již zmínky.

Mlázovský z Tešnice Jan sloužil pp. z Vartmberka a r. 1580 byl úředníkem na Svijanech (arch. místodrž. T. VIII. 2, list Karla z V.).

Je pravděpodobno, že byl i v Turnově osedlý, neboť vladycký dvůr u brány jičínské [č. 309 a 310] sotva po kom jiném sluje potom Mlázovským. R. 1605 koupil to zboží od vrchnosti svijanské za 900 k. Jiří Čermák (kn. 5, 19).

R. 1593 byl Jan hejtmanem panství redernských na Frydlantě, Liberci a Zavidově (kšaft pí. z Gerštorfu), r. 1597 hejtmanem panství Kolínského; tu pohnala jej Eliška z Donína na Rohozci ke svědomí proti Jaroslavu z Vartmberka na Svijanech (kn. kom. soudu F. 36, 244).

V Turnově žil později r. 1622—1676 Jan Mlázovský s chotí Marianou, provozuje živnost pekařskou. Měl dům mezi mosty [č. 121], jejž prodal r. 1636 pastorku svému Václ. Menšíkovi (kn. 8, 57), dům v ulici kostelní [č 97] po Bartol. Menšíkovi, jehož postoupil r. 1653 za 250 k. Krištofu Píčovi. koupiv potom r. 1655 domec mezi mosty [č. 186]. Umřel asi r. 1676 (kn. 6, 330; kn. 8, 127, 186). Byl-li však tento Mlázovský rodu urozeného a potomek Jana prve zmíněného, nelze nijak provésti.

z Neudecka Dorota Kateřina byla nejmladší dcera někdejší vrchnosti Karla z Vartmberka. Když bratru jejímu Janu Jiřímu skonfiskováno bylo všecko zboží, zbyl matce jeho Kateřině z Mannsfelda a Dorotě jediný statek Jílovský u Hodkovic, v Turnově pak dvůr za branou svěráckou, dům rejnovský v nároží rynku a sousední spáleniště.

Pro náboženství obě šlechtičny odstěhovaly se do Žitavy, zřídivše si správcem Jana Těžkého. Ale stateček jejich valně pustl, takže ani ouroky z něho k obci se neodváděly.

V cizině Dorota Kateřina se provdala. Do vlasti již se nenavrátila.

Když vyhořel Turnov r. 1643, paní z lásky poslala dáreček na obnovení chrámu, kdež její předkové odpočívali. Dcera rodu, jenž v předešlé generaci vládl kolika panstvími, mohla přispěti tenkrát sotva několika kopami.

Z rozkazu vrchnosti jali se turnovští jednati o kup Neudeckovského zboží při Turnově a 2. prosince 1654 donutili paní k prodeji všeho za 1100 k. míš. Než teprve r. 1659 vešli v po-

kojné držení, neboť paní zatím umřela a dědic, syn některé sestry její, Karel Jan Vilím ze Schönkirchu na Jílovém bránil násilnému ujetí; až 10. září 1659 trhová smlouva s ním dokonána, a cena stanovena 621 k. 25 gr. 5 d. míš.; obec však porazila si na sumě té 200 kop zasedělých ourokův a kontribucí (kniha 16, 36, 38).

Odkolek z Oujezdce Jan na Hořením Valtinově měl r. 1617 spravedlnost 48 k. na domě na Nové hásce [č. 255]; patrně před r. 1606 grunt ten mu náležel; jmenuje se r. 1613 role kterás »odkolkovskou« (kn. 5, 256*b*).

Peníze ty Odkolek postoupil Vilímu Haugvicovi z Biskupic a ten prodal je r. 1623 Jiříku Jaroměřskému, držiteli domu za 18 kop (kn. 6, 100).

z Okenštorfu Václav Boleslav, měšťan jílovský měl r. 1630 spravedlnost na domě Tomáše Pavlova, po ženě své Veronice, 50 k. 30 gr., což 31. července prodal Tomášovi (kn. 6, 89).

Perknovský z Perknova Hynek přebýval v Praze, ale znaje se k jednotě bratrské, opovrhované a nenáviděné, vystěhoval se a zakoupil v Turnově. R. 1526 přijev do Prahy, nahodil se k upálení Mikuláše vřetenáře a Kláry, vyznal, že stejně s nimi věří a drahný čas proto byl vězněn (Bartoš písař).

Václav Perknovský, bratr jeho, 1521—22 též v Praze osedlý (kn arch. praž. 534 A 11, 2109—223, 2093—94) potom v Turnově, uvádí se k r. 1531 jako svědek na privilegii Kunráta Krajíře. Měl dům na N. hásce při struze Stebňové blíž brány Jičínské, jejž později prodal Jiřímu Poduškovi. Aby měl bližší spojení ke sboru bratrskému v ulici hradištské, odstoupil kus místa sousedu svému po zadu Jiříku, nožíři, a ten za to pustil mu stezku do sboru přes svou zahradu. Po smrti páně a prodeji dvora r. 1537 sešlo s té úmluvy u stav předešlý (kn. 1 D. 17).

Matěj Perknovský r. 1541 (kn. I. F. 12) půjčoval peníze Danieli Krásovi. Měl dům »na podměstí« t. j. snad na nynějším Trávníce (kn. 1 G. 4). Pro náboženství r. 1548 prodal dům svůj Martinovi Fibigarovi a s ostatními členy Jednoty vystěhoval se ze země (Jedn. a dop. konsistoře, str. 98, 104).*)

z Pobívěžek Dorota, choť Václava, písaře na Skalách nad Jiz., má r. 1528 peníze na dvoře někdy Tistovském, z dluhu pana Petra (1 A. 15)

Rajský z Ráje Jan Sigmund s manželkou Magdalenou slavili 15. září r. 1711 narození syna svého, jemuž dali jméno Karel Rudolf Jan Max, na počest uroz. pp. kmotrů: Karla Jos. z Ehrenburka na Navarově, Jana Jakuba Lamottea z Frintroppu na Sychrově, Maxe Jiřího Jeníka z Gemsndorfu; kmotry byly: Helena Angela Rašínova z Ryzmburka a Františka z Leveuenru roz. z Frintroppu, (nejst. matr. turn.).

*) Hynek a Václav bratří z Perknova naložili a dali tisknouti r. 1520 v klášteře Vilémovském Chelčického Síť víry péčí Chvala Dubánka (Jungm. Hist. liter. III. 628).

R. 1715, 6. čce a 1719, 7. čce pan Rajský sám stál kmotrem dětem sousedským. Ještě r. 1721 Rajský přebýval v Turnově; máť při s řezníky Koubusem a Vodsloněm (IX. G. 40).

Rakvic z Černhousu Bernart r. 1587 seděl na dvoře v nedalekém Penčíně. R. 1591 volal jej Karel z Vartmberka za svědka proti své svatce Elišce z Donína (Reg. k. s. f. 30—35). R. 1504 sídlel v Bašnici a dlužen byl do Turnova paní z Gerštorfu 6 k. m. (R 61).

Dům č. 90 v ulici Svěrácké r. 1605 zve se »rakvicovským«; snad tedy v letech dřívějších Bernart byl tu pánem (kn. 5, 155).

Rausendorf ze Špremsberka Frydrych (prve na Kurovodicích r. 1604—1610 [Hr. V. 210]) měl v letech 1613—1615 dům v ulici Svěrácké [č. 90]. R. 1615, 18. kv. prodal jej za 507 k. a r. 1617 zbylé peníze 32 kop postoupil sestře své Marianě.

Rejnovský z Rejnova Jiřík držel dům v rynku [č. 93], jenž po něm dlouho nazýván byl »rejnovským« (r. 1605, kn. 5, 22) a polnosti u farářství (»rejnovsko« ještě r. 1775, kn. 14, 384). Ukládal též peníze své na gruntech sousedských. R. 1551 koupil gruntovní peníze za 246 k. míš. na dvoru tehdy pana Furtata z Letek (potom obecním) za branou svěráckou, za 107 k. (1 L. 9; o ty měl později při r. 1564 s následujícím držitelem Jakubem Vyskeřským a obdržel ji (1 S. 5); od pana Petra Čečelického ze Šanova na Obrubcích koupil dluh 40 k. m. u Jana Mníška a vymáhal si jej 1554—1557 (kn. 1, M. 7, N. 18), od Víta Perštejnka z Meziříčí přejal účty za víno na 25 k., u Jiříka Ledeckého z Křišťanova 1558—1560 (kn. 1, O. 9, P. 12); neb. Franc zůstal mu dlužen za slady 11 k., jež zaplatila teprv 1558—1563 dcera jeho Barbora (kn. 1, O. 9, R. 14); Jan Jenda umíraje r. 1553 dluhoval Rejnovskému 6 k. 55 gr. (I. R. 54).

I osoby urozené měly Rejnovského svým věřitelem. Jáchym z Dobranova a v Hradišti dával se r. 1561 soudně upomínati o dluh 5 k. (reg. kom. soudu F. 18—E. 1); Jindřich Žibřid z Velechova, pán na Hradišti r. 1562 dluhoval 15 kop rukojemných (tamže G. 19), Adam ze Semína na Lhotce r. 1562 sedmnáct kop (tamže G. 10*b*), Petr ze Semína v Hrdoňovicích r. 1562 73 tolary (tamže G. 19*a*).

Také za obchodní přátele své zakročoval, r. 1556 vyzdvihoval peníze za herynky k ruce Endresa ze Žitavy (kn. 1, N. 9), r. 1557 zabavoval statek žida Chaima pro dluh za herynky Letnarovi z Hodkovic (kn. 1, N. 17). — Sám dlužen byl r. 1557 Havlu Skřizovi za plášť 6 k. 6 gr. (I. R 17).

Sousedským úsluhám se nevyhýbal. R. 1553 svědčil o svatbě Anny Spérovy (kn. 1, L. 19), r. 1559 o sňatku Pavla Polednova (kn. I. O. 15), r. 1557 přejal poručnictví nad sirotky Jakuba Slováka (I. R. 6), svědčil a ručil při veselí p. Bartoloměje z Tutenhofu, než r. 1569 vytahoval se z úmluv (Reg. kom. s. F. 19—R. 10).

Ale měl i soudy a hádky s turnovskými i přespolními. Bratří Petr a Jindřich ze Semína připověděli mu listem spečetěným,

prodají-li statek svůj, že mu půjčí 300 k. Petr $^2/_3$, Jindřich ostatek. Kdyžtě však opravdu zboží postoupili r. 1558 jiným, zanedbali slibu dosti činiti. Jiřík poháněl je proto před soud komorní (Reg. k. soudu F. 17—N. 14, 15).

Že osoby zemanské jeho si nevážily — snad byl sám povýšencem — svědčí tyto příhody. R. 1561, 9. května sedělo několik vládyk v Turnově v šenku souseda Burjana, a tu Arnošt Bořek z Poličan zjevně mluvil o Rejnovském, že není tak dobrý a dokud živ jest, nebude, jako on, a že on Arnošt má starší střevíce, než jest Rejnovského zemanství — a slova ta i ve střízví potom potvrdil a dal se hnáti před šraňky soudní (Reg. kom. soudu F. 18, G. 19*c*, G. 20).

R. 1566 vězněn byl Rejnovský v rathouze turnovském. A tu při času sv. Jakuba Jan z Vartmberka, pán dílu města, dal jej v noci vyvésti z vězení do domu Martina, pekaře (souseda Rejnovského), a tu jej před sklepem i ve sklepě suchými ranami zbil a ztloukl i také okrvavil. Soud o tu výtržnost trval do r. 1570. Zatím pak Vartmberk na samém soudě r. 1569 na zámku pražském žalobce ztupil přede všemi, řka mu před dobrými lidmi: »Jsi chlap můj!« (Reg. k. s. F. 20, A. 6; F. 19—S. 3.)

R. 1570 Rejnovský byl zabit — tuším od Jana z Vartmberka (Reg. k. s. F. 19—R. 10).

Richter z Aichenfelsu Adam, hejtman panství Dubského, Frydštejnského, Skalského n. Jizerou a nad Turnovem, držel dům nárožní v rynku [č. 96] před tím Jana Šaškova, a chalupu řeč. »Kadeřavec« s lukami pod Turnovem — obé snad od vrchnosti.

Chalupu prodal 13. září 1627 paní Eleně z Gerštorfu za 350 k. (kn. 6, 720) a dům Nykodýmovi Stehlíkovi Beneckému za 500 k. 14. srpna 1628 (kn. 6, 760). R. 1639 ukázala paní Magdalena z Aichenfelsu certifikát, že dům je doplacen.

Když Dub a Turnov byly roztrženy, přestala ovšem podřízenost města hejtmanu. Nicméně v přátelství setrvali; ještě r. 1673 byl Adam oudem konventu literáckého (Reg. liter.).

Rotštejnský z Rotštejna Jakub David viní r. 1556 Jindřicha Seletického ze Smojna na Samšině, že chtěl jej při sv. Havle t. r. v Jičíně zabiti (kn. kom. soudu F. 15, str. J. 12). Téhož léta svědčí jako soused městský v Turnově o svatbě Havla Jaroškova, řezníka s Markétou Volovníkovou z Nové Vsi (kn. 1, N, 13); r 1561 opět účastnil se smlouvy svatební Burjana Maníka a Kateřiny, dcery Matouše formana z Bělé u Bezd. (kn. 1, P. 5). —

Jan R. z R. r. 1572 má při s Petrem, rychtářem novoveským o dluh 25 kop. R. 1573 byl již mrtev. Kšaft svůj na pergameně, spečetěný, psal v tato slova:

»Já Jan Rotštejnský z Rotštejna etc., učinil jsem pořízení a kšaft o statečku svém etc. ten všecek, což by se ho kde najíti mohlo po mé smrti, poroučím a mocně vodkazuji uroz. p. Martinovi Lejbnicovi z Lejbnic. A z toho ze všeho tejž p. Martin Lejbnic aby

vydal uroz. pí. Barboře Kerštorfce z Kerštorfu, manželce své, 100 k. míš.; item panně Káči, sestře její 100 k. m., item Václavovi Záborovskému [byl prokurator páně] 50 k. m., item Karlíkový do Svatoňovic, tetě svý 60 k. m., item Jindř. Kyjovi, což sem jemu slibem za Jana Sobotu dlužen, 10 k. 26 gr. m.; item p. Francovi Buxbergerovi 50 k. míš.; item Petrovi Čečelickému do Štveřína 10 k. m.; a jestliže by mne pán Buoh od smrti uchovati neráčil, pohřeb náležitej a poctivej aby mi učinil. A na potvrzení toho tento svůj kšaft zapečetil sem vlastní pečetí. Stalo se v pondělí před sv. Řehořem leta 1573 [9. března].« (Orig. v Praze u desk zem. R. 89. pečeť však je zničena.)

Podobá se, že Rotštejnští drželi grunt selský v N. Vsi u Turnova. Jan přebýval i v městě. Je-li souvislost která těchto Rotštejnských s dávným rodem pánů z Rotštejna, nelze říci.

Rozýn z Auhornu Petr seděl r. 1583 na dvoře Zlabecku, v nynější vsi Čtveříně (později byl rozprodán na selské grunty). Měl také v Turnově dům, ač nevíme který (list Jana z Lehenthalu v rkp. knihovny gerštorfské v Budišíně č. 20, fol. 24). Byla při něm matka a sestra Dorota.

Daniel Rozýn r. 1608 měl louku, na pozemcích někdy kláštera turnovského, po nebožce choti své Marianě; louky užívala tehdy Dorota Cibulákova, odvozujíc s ní platy (urbář). — Dan. Rozýn v l. 1592—1597 přebýval v Ml. Boleslavi, později na N. M. Pražském.

Řepická ze Sudoměře Josefa Anna měla r. 1770 pohledávku 1000 zl. na domě Josefa Zicha z Rosenfeldu. R. 1770, 20. července, tehda již provdaná z Christlu, zajišťuje si sumu tu na Zichových pozemcích (kn. 14, 230, 244, 447, 449).

Nepomucena Ř. ze S. má r. 1770 dluh u téhož Zicha 800 zl. (kn. 14, 243).

z Říčan Jan měl poč. XVI. věku dvůr č. 81. (arch. místodrž.).

Semínové ze Semína byl starý rod vládycký; jejich původ byla tvrz a ves Semín, ježto však r. 1558 prodali k panství hruboskalskému (Hrady V., 78). Seděli potom v Hrdoňovicích (Petr), na Lhotě Semínově (Adam) a v Libuni (Václav).

Někdy před tím rod ten bydlil i v Turnově. Pocházel bezpečně z něho Jan Semín Turnovský, jenž r. 1555 v březnu podnikl bakalářskou zkoušku na universitě pražské, r. 1562 byl farářem v Brodě Č. a 1562—1582 děkanem v Hoře Kutné, kdež umřel morem. Složil píseň na jméno Rudolfa II. a překládal spis Jana Garcea o povětří (Jireček, Rukověť II., 213).

Též Jeronym Semín Turnovský oddal se stavu učenému, r. 1573 studoval ve Wittenberce (Č. Čes. musea 1897, str. 259).

Václav S. v Libuni zsekán byl v Turnově o svatebním veselí r. 1587 od Fridricha Kelbicha. — Petr a Adam dlužni byli Janu Rejnovskému.

Syn Adamův Jindřich umřel záhy a tu poručníkem nad dětmi byl Jeroným Bukovský z Neudorfu, regent panství Smiřických. Z dětí Marie nejdříve dospěvši byla plnomocnicí na Lhotě, až do let bratra Adama (manual rovenský, 72). Potom vdala se za Václava Semilského z Neudorfu, úředníka na panství Uhřiněveském a Kolodějském.*)

Adam prodal sice Lhotu knížeti z Frydlantu, ale držel ji pak jako léno až do své smrti asi r 1636, a po něm vdovila tu choť jeho Eliška Zásmucká ze Zásmuk.

R. 1636, 31. máje sousedé Turnovští Václav Žamberský a Mikuláš Matucha s jinou čeledí na koních a pěšky přijeli do Lhoty, svršky tu násilně pobrali a odvezli. Paní vedla na ně půhon při právě turnovském, ale průběhem pře upustila od soudu, chtějíc jinde práva hledati; jenže potom k obnovení pře nikdy již nedošlo, a tak výtržníci r. 1637, 22. června ze vší žaloby jsou propuštěni (I. G. 21*b*—*w* 1).

Stateček její pak morem i lidem vojenským docela spustl, takže paní později do Rovenska přesídlila a tu s jedinou dcerkou svou Annou Marii v podružství u veliké bídě zůstávala.

Ve Lhotě teprve r. 1652 usadili se 2 chalupníci Matěj Frejkův a Tobiáš Nymburský, šest gruntů ostatních bylo rozbořených a pustých. Paní ještě r. 1652 byla živa (berní rolla).

Anna Marie vdala se za Václava Šťastného Stráníka z Kopidlna, ale umřela již 24. srpna rcku 1653.**) Roku 1660, 19. února dal si Václav vydati svědomí o zpuštění statku svého Lhoty od práva rovenského (man. roven. f. 123).

Koncem XVII. věku statek, zatím r. 1664 propuštěný z manství, prodán byl vrchnosti hruboskalské, a ta dvůr zrušila a pozemky rozdělila na grunty kmetcí (katastr teresianský).

Pan **Skřivanský** Zdeněk r. 1529—1547 měl dům v městě, v němž bydlil s manželkou (I. A. 18). Znal se k Jednotě bratrské a proto r. 1547 prodal statek svůj p. Albrechtu Chýnskému a odešel z města (Relace hejtmana Loukovského, Jed. a dop. konsist. katol. č. 648).

Stráník z Kopidlna na Střevaci, nejspíše Vavřinec r. 1526 měl dluh 5 kop u Jana Kouska (kn. 1, A. 4).

z Šanova Petr Čečelický měl r. 1557 u Jana Mníška dluh za vlnu, i prodal právo své Janu Rejnovskému (kn. 1. N. 18). Dcer a jeho Anna vdala se za Bartoloměje Tutenhofera z Tutenhofu a v Rovensku. (Reg. kom. soudu F. 19 — R. 10.) R. 1564 dělil se p. Bartoš o louky se sousedem Brožem; dostal tři kusy luk

---

*) R. 1617 obžalovala Barboru Novákovou ze Lhoty z nářku cti. Vinnice potrestána byla šatlavou (I. G. 21*b*—*c*).

**) Léta páně 1653, 24. dne Augusti život svůj v pánu dokonala urozená paní Anna Marije Stráníkova, rozená Semínova a na Lhotce. Pohřbena a pochována jest v chrámě páně dolením oujezdeckém, kdež očekává radostného a veselého z mrtvých vstání (manual rovenský, 87*b*).

na Borečtě. R. 1566 kus pozemků těch prodal. R. 1578 Bartoloměj byl již nebožtík. (I. kn. rovenská 32, 39, 55.)

R. 1573 měl Čečelický dvůr ve Štveříně; dlužen byl mu 50 kop Jan z Rotštejna. (DZ. list. R. 89.)

Šašek z Mezihůří Václav Ladislav koupil 1. února 1666 dům v ulici svěrácké [č. 71] s rolemi a palouky za 700 kop od Anny Eleny Radvanovské (kn. 7, 101). Do nového majetku přivedl si snad potom mladou choť Annu Zásadskou z Gemsndorfu, asi dceru p. Jiřího Jeníka. Dva páni z rady městské při sňatku svědčili (list Šaškův, ze dne 15. ún. I. W. 67).

Pohromy živelní neušetřily ani urozeného rytíře, zejména veliké přívaly r. 1675 způsobily Šaškovi tolik škod, že nemohl platiti kontribuce a mínil i prodati dům. (I. H. 210.) Polí některých se zbavil, jiné pronajímal (kn. 10, 137).

Přece však udržel jměníčko až do své smrti. R. 1700 zapsán jest v registrech literáckých, jako člen bratrstva, některý však rok potom umřel.

Vdova po něm, již druhá choť Marie Sabina r. 1705, 27. listop. proměnila dům svůj za jiný [č. 88] v téže ulici s Václavem Hrachovcem, asi zetěm svým, říkáť jí »paní máma«, jenž přidal nad to 600 k. míš. a dovolení, aby směla na roli u farářství, náležité k prvnímu gruntu, strych ječmene a žita síti a 2 záhony pro len nebo hlavatici osívati (kn. X. 137, 138).

Z rodiny Šaškovy jmenují se v matrice nejstarší, jako kmotry ještě Anna Marie Šaškova, 1703, 4. září, 1707, 20. února, Antonína 1706, 29. listop., Polyxena 1711, 15. ledna, 1717, 3. května, 5. května, 27. listopadu — asi dcery Václavovy. Spolu se sestrou Barborou všecky r. 1716, 19. září smluvily se o nápad po matce a potom i s nezletilým Ignaciem Šaškem, patrně bratrem svým, prodali otcovské dědictví, dům [č. 88] s polnostmi r. 1726, 20. pros., Samueli Salusovi za 500 k. míš.

Šmolc ze Šmolcu a na Rovni Lorenc, měl v Turnově dům, jejž r. 1548 pro náboženství opustil, prodav Mikulášovi kuchařovi. R. 1545 dluhoval mu Martin Kníže za ryby 50 gr. míš. (Jedn. a dop. konsistoře II. 99; kn. 1, H. 8.)

ze Štiřína Václav Houžvice, nebo Houžvička, měštěnín turnovský, býval úředníkem na Svijanech. Choť jeho Anna r. 1561 držela dům č. 2. v rynku. R. 1606 Houžvice byl úředníkem na Libni nad Vltavou a podruhé ženat. Pastorek jeho, Jeremiáš Strádal sloužil též pánu Svijanskému. Od otčima r. 1606, 27. února koupil dům v rynku a jiný dům v ulici jičínské [č. 330] za 1000 kop.

R. 1611 Jeremiáš umřel, prve nežli položil umluvený závdavek 500 k. Otčím čekal z lásky, až by vdova Marta Holfertova s dětmi mohla zaplatiti, kdyby však umřel, peníze měly dostati se z poloviny synu jeho Janu Jiřímu ze Štiřína, z poloviny Salomeně, dceři regenta smiřického Jeronyma Bukovského, choti Floriana Brodského z Neudorfu, úředníka na Škvorci, jíž byla neb. Anna tetou.

Avšak i Marta umřela r. 1614; a tu rozsáhlé jmění od poručníků pomalu zpeněženo.

150 k. z nároku Salomeny Brodské dostalo se z lásky konventu literátskému (kn. 5, 292, 295, 304 — kn. 6, 56, 58).

O Jiřím Rejnolfovi ze Štiřína viz čl. Frank Hybner.

Tejnský z Blanska Jan, úředník panství semilského, r. 1569 měl spravedlnost u Beneše Tabernova. (Reg. sirotčí — kn. 2, 204—267.)

Tistové z Libštejna*) drželi statek Albrechtický od sta let. Jan Tista byl r. 1492 purkrabím na Ml. Boleslavi. (Hr. V. 35.)

Mikuláš Tista v Lažanech, spečetil r. 1497 a 1499 privilegia Jindřicha z Valdštejna, jsa snad ve službách páně (priv. č. 4, 6; nejst. kn. rovenská l. 57).

Petr býval r. 1521 úředníkem na Skalách. V Turnově užíval dvora za branou svěráckou (nyní zbořeného), jejž byl získal od p. Jana z Říčan. Ke dvoru přikoupil též od Vaňka Chlemesty, louku »na Ratiborště« za 42 k., jižto však už nedoplatil, před smrtí svou, asi r. 1526 (kn. 1., A. 6).

Zanechal syny Jana a Václava a dceru Elenu. Dvůr koupil pak nástupce jeho v purkrabství pan Jindřich Donát z Těchlovic, Václav žil ještě r. 1544 (1, G. 20), ač i s bratrem mimo Turnov.

R. 1545 však šla pověst, že oba umřeli, a tu Elena, tehdá již provdaná za Jiřího Smetanu z Prosečí, vyzdvihla díl svůj po otci před právem městským a připověděla se k nápadům po svých bratřích (1. H. 11). Později přel se jménem jejím Smetana s Vaňkem kožišníkem o některé šaty ložní a svrchky, jemu k věrné ruce svěřené; než Vaněk prokázal, že všecky ty věci shořely mu u velkém požáru města r. 1538, i byl ze všeho propuštěn (1, H. 11).

Užik ze Stránova Markvart purkraboval v l. 1527—31 na Skalách nad Jizerou — Otík ze Stránova a v Hořením Oujezdě pohnal r. 1549 Jana Kapříka st. z Lesonic a v Hoř. Oujezdě z dluhu 24 k. gr. č. a úroku pololetního 43 gr. 1 p. č. — v nichž ručil s jinými za Prokopa Otmara z Holohlav a na Myštěvsi (reg. kom. s. F. 14 — V. 2).

z Valdštejna a v Mašově Jan spečetil privilegia Jindřicha z Valdštejna, pána půl Turnova, r. 1497 a 1499 (orig. v archivu turn.) Vdova po něm Magdalena Mašovská prodala r. 1520 grunt v Turnově se svolením synů svých Alše a Vilíma Martinu Knížeti, při čemž vyjíti jí mělo 55 k. Peníze až na deset kop vyzdvihli

---

*) Oldřich, purkrabí bezdězský
1354—1371

Oldřich, purkr. bezdězský

Petr na Albrechticích
1412

Oldřich, Petr, Mikuláš, Bohuše
1447—1454.

všickni tři po různu do r. 1531; tehdy v úterý svatodušní 30. května pí. Magdalena spravedlnost kvitovala (kn. 1, A. 3, B. 11).

z Věžník Václav, 1531—34 purkrabí na Rohozci, prodal r. 1534 dům svůj na »Nové hásce« za 110 k. míš. Machovi Turnovskému, úředníku na Rohozci (kn. 1, C. 13).

Vlk z Vraného Jakub od r. 1515 měšťan v Starém městě Pražském, vládl zástavním právem na Loukovci (arch. praž. kn. č. 986, 245), rodina jeho byla asi z Turnova, nebo, když umíral r. 1521, odkázal polovinu peněz za kožich kuní, jenž měl býti prodán, sedlákům do hor turnovských, ať rozdány jsou s radou faráře turnovského a mateře jeho Anny. (Archiv praž. 2142 — D. 8 — 9.)

Jiřík Vlk z V. koupil si v Turnově dům v ulici Svěrácké, nejspíše od Jiřího Šalamouna, neboť na peníze Šalamounovy připovídal se r. 1563 Martin Preclíčkův (1 R. 8). Potom Martin peníze ty gruntovní 174 k. gr. m. od Šalamouna získal (1 S. 11). — Chotí Jiříkovou byla Dorota. R. 1567 vedla spor s Ondřejem Štětkou z Dolánek, s nímž nepohodla se při trhu gruntů. Právo však na konec pokáralo je oba, nebo při smlouvě nebyli dbali vrchnosti (kn. 2., 2, 3, 6, 7, 10, 11, 48).

Zichové z Rosenfelda. Jan Zich, zahradník, r. 1739, 8. února koupil si dům v ulici jičínské [č. 300] za 365 zl. po Jiřím Kalinovi (kn. 12, 280). Připojil pak k němu r. 1747 kus pole »pod spravedlností« získaný od obce za 30 zl. (kn. 13, 99).

Měl syny Josefa a Antonína. Josef již r. 1747 byl královským poštmistrem, neznámo kde. R. 1760 však usazen byl v Turnově, koupiv 13. června dům v ulici františkánské [č. 70] s dvojí zahradou, stodolou, rolí, lesem, chalupou a loukou mezi Jizerami za 1650 zl. (kn. 14, 3). Jiný dům č. 281, získaný po Fr. Soukalovi, prodal t. r. za 900 zl. (kn. 14, 6). Pošta vynášela, takže Zich mohl kupovati pozemek za pozemkem: r. 1760 kus zahrady sousední za 500 zl. (kn. 14, 12), též i zahradu za obecním dvorem za 400 zl. (kn. 14, 5), r. 1761 louku nad mlejnem podkostelním za 140 zl. (kn. 14, 44), roli k farářství (kn. 14, 45) za 218 zl., roli 12 korců s obou stran zelené cesty (kn. 14, 58) za 900 zl., louku v lukách (kn. 14, 59) za 575 zl., r. 1762 »malou louku« za 155 zl. (kn. 14, 95), rolí u Kyselovska (kn. 14, 116), r. 1764 zahradu za jičínskou branou za 70 zl. (kn. 14, 122), r. 1765 pole u »zelené« cesty za 320 zl. (kn. 14, 136), r. 1766 role tamže 10 korců (kn. 14, 156) za 630 zl. Konečně převedl na se r. 1768 i dům po otci zatím zemřelém v ul. jičínské za 600 zl. od ostatních dědiců (kn. 14, 185, 187).

Ač v Turnově měl zakoupení (zdali též poštu, není známo) přebýval na své poště v Sobotce. R. 1765, 31. července obdržel tu list erbovní na šlechtictví s titulem z Rosenfelda. (Doerr, Der Adel.) Ženat byl s Kateřinou, dcerou Celestina Navrátila; po ní spříznil se s rody šlechtickými, neboť máti Navrátilova Zuzana byla erbu Matyášovských z Matyášovic (kn. 16, 3).

Svůj dům v ulici františkánské pěkně hned r. 1761 obnovil a zdobil vlaskou střechou, sochami allegorickými a svatých na střeše domu i na zdi zahradní. Průčelní zeď okrášlil sochami tří svatých patronů českých a chronogramy. Dům ten r. 1772 odhadnut byl na 5550 zl. (kn. 14, 283).

Velikými však náklady nový vladyka uvedl se brzo v nesnáze a dluhy. R. 1769 prodal rodný dům Janu Chlumeckému se škodou 100 zl. (kn. 14, 215), r. 1770 dva kusy pole za 770 zl. (kn. 14, 225, 228) a zahradou za 150 zl., r. 1775 role za 218 zl. (kn. 14, 366). Nicméně nezabránil, že hlavní věřitelé, sestry Řepické ze Sudoměře po delším jednání vtělily své pohledávky 800 a 1000 zl. na jeho dům r. 1770 a 1777 (kn. 14, 230, 243, 244, 447, 449).

Sic ještě potom r. 1772 získal roli nad cestou »poustevnickou« jdoucí skrze Pelešany, za 230 zl. a jinou nad Bělou za 50 zl (kn. 14, 286, 288).

Bratr Josefův Antonín provozoval živnost kamenářskou v domě na Nové hásce [č. 269], jejž byl získal r. 1359 po tchánu svém Danieli Pacovském za 250 zl. od příbuzných své choti Teresie (kn. 13, 371). Šlechtictví neměl, ani jeho rodina. Od urozeného bratra svého koupil r. 1778, 17. března chalupu na zahradě u cihelny [č. 78] za 250 zl. (kn. 15, 4), ale neudržel jí; r. 1784 vrátil ji Josefovi (kn. 15, 226).

Syn Josefův Petr Z. z R. prodal pak oba domy s příslušenstvím r. 1800, č. 70. dne 1. května Adamu Patočkovi za 3500 zl., č. 78. Jakubovi Kovářovi za 1430 zl. (kn. stříbr. u c. k. knih. úřadu 140, 136), a z Turnova se odstěhoval.

Měšťanská větev rodu zůstala však v rodišti.

Antonín zemřel r. 1784 (mezi 12. březnem a 4. květnem) zůstaviv syny Josefa a Antonína. Josef ml. zdědil dům č. 269, vyplativ ostatním příbuzným podíly po 1000 zl. (kn. 15, 242). Dům však vyšel z rodiny, r. 1809 byl již odhádán, a dražbě snad ušel jen, že naskytl se r. 1810 kupec ve Václavu Bičíkovi (kn. jablkově zelená — 192, 240).

Ani Antonínovi ml. se valně nedařilo. Z podílu svého koupil si stavení vedle bratra ob dům, č. 267 r. 1805 za 147 zl., po čtyrech však rocích přešlo do majetku Jana Bičíka (kn. jz. — 32, 187). Druhý domek na to zakoupený r. 1809 č. 133 v ul. perníkářské, r. 1820 prodal Zich Josefu Svobodovi za 2500 zl. (kn. bílá, 134).

Zumr z Herštušic Jiří, ouředník na Zvířeticích, měl dluh 330 k., půjčených u kantora Jiříka Ledeckého z Křišťánova, z něhož jej kvituje 1. května r. 1545 (kn. 1. H. 14*b*).

Karlův kamenný most v Praze r. 1716.

A. B. Černý.

(Dokončení.)

Za pruského vpádu r. 1744 rozkázal [28]) velitel ustupující rakouské posádky Harsch strhnouti jeden oblouk mostní, aby Prusové nemohli šiky jeho pronásledovati, ale pro pevnost klenutí nebylo lze oblouku rozbořiti, i upustil velitel od svého úmyslu.

S hrůzou dlouho bylo vzpomínáno veliké povodně 27. a 28. února 1784, kterou byl most zle poškozen. Mocnými krami ledovými (v síle až 2 loket), vory a dřívím, urvaným v náplavce podskalské, smetenými kolnami a pod. byly zataraseny oblouky mostní. Prudkost vzduté vody byla ohromná, tak že 28. února o 6. h. ráno byla obrovskou krou pobořena přední část podemletého již pilíře (6. v levo) a zadní část na něm stojící strážnice vojenské sřítila [29]) se do Vltavy. Stráž šesti vojínů pluku Callenbergova neprobudila se ani divokým nárazem vody, kterýž otřásal veškerým mostem. Šestý vojín, stojící před zbylým předkem strážnice, vypálil ránu na výstrahu; ostatní jednak hned utonuli, jednak podlehli ranám, způsobeným pádem řítících se trámců. Dne 29. února o $^1/_2$12. h. dop. sřítila se [30]) přední do řeky vyčnívající část pilíře (8. v levo); na ní stojící socha sv. Václava byla značně poškozena. Mimo to bylo velmi prorváno ještě asi 5—6 zhlaví pilířových. Ve zprávách o této povodni všude téměř dočítáme se, že byly pobořeny pilíře. Věc nutno vysvětliti a opraviti tak, že zbořily se jen zhlaví pilířová (na nichž klenby nespočívají), jak zřejmo i ze soudobé rytiny v Měst. museu pražském. Stržením některého pilíře nezbytně byly by zničeny i na něm spočívající dvě klenby, čehož nebylo. Obyvatelé ostrova Kampy prchali [31]) po žebříku na most. Tím stala se naléhavou potřeba zřízení schodů s mostu na Kampu, jež (jednoduché) byly zřízeny r. 1785; nynější dvouramenné jsou z r 1844. Za této povodně byl stržen i jez nad nynějším mostem cís. Františka Josefa; tím značně klesla i hladina vodní u mostu Karlova, při čemž ve směru od brány malostranské věže mostecké k risalitu kláštera křížovníků byly v létě 1784 objeveny spodní části 12 pilířů z bývalého mostu Juditina. Plán jejich jest uložen v Měst. museu pražském. Oprava mostu trvala čtyři roky a stála celkem 152.326 zl. rýnských.

V pohnutém roce 1848 byla 12. června zřízena [32]) v staroměstské věži mostecké barikáda, obsazená studenty, z nichž jeden

---

[28]) Ekert, Posv. místa, I., 274.

[29]) Krolmus, Kronyka čili dějepis všech povodní etc. Praha, 1845, 81. (Svátek má zprávy podrobnější)

[30]) Svátek, Ze staré Prahy, 216 a sl.

[31]) Krolmus, 80.

[32]) Müller, Die merkwürdigsten Tage Prags in der Pfingstwoche 1848, 17.

hlásnicí podával soudruhům zprávy o pohybech vojska na Menším městě pražském. Studenti i za nejprudší palby děl pěli sbor: »Hej, Slované!« Dne 15. a 16. června bylo vojenskou střelbou s Hradčan poškozeno 8 soch, jež byly v létech 1852—1862 nahrazeny od bratří Maxů novými, nynějšími. Dělové kule poškodily severní a západní stranu mostecké věže, poranily několik osob a jedna usmrtila i dělníka, který jako bezděčný divák stál před vchodem do kostela sv. Salvatora. Druhá, nižší barikáda, určená jen na zdržení nepřítele, byla tam, kde stávala vojenská strážnice (před křížovníky). Na mostě byla [33]) umístěna 2 děla, namířená proti St. městu; hlídkovali tu myslivci. Taktéž v malostranské věži mostecké byla vojenská posádka; na Kampě byl velký stan a schody z Kampy na most byly obsazeny vojskem.

Nejnověji stihla most velká pohroma povodní 4. září 1890 kolem 5. h. ranní, kdy byly úplně sbořeny 2 pilíře se 3 oblouky mostu, i sousoší sv. Františka Xav. a Ignáce z Loyoly. Utonuli i někteří lidé, jdoucí tudy za svým povoláním. Pohroma byla zaviněna tím, že pilíře na straně protiproudní, podemleté v hloubce 5 *m* od hladiny vodní, byly založeny [34]) na písku, jen ve $2^1/_2$ *m* hloubky pod dnem řečiště. Ještě téhož roku bylo přikročeno k odklizení zřícených částí mostu. Nejprve byl postaven zatímní most dřevěný, jdoucí ze St. města v pravo podle mostu Karlova, a dopravě odevzdán 1. února 1891. Nové dva pilíře mostu Karlova [35]) byly zapuštěny do skalnaté půdy v hloubi 9 *m* pod obvyklou hladinu a do jednoho z nich vložena plechová krabice s pamětní listinou, obsahující vylíčení všech pohrom, most stihnuvších. Opravený most kamenný byl dokončen a odevzdán veřejné dopravě 19. listopadu 1892.

Není divu, že Karlův most jako místo velmi frekventované býval oblíbeným stanovištěm [36]) žebráků, hlavně v stol. XVII. a a XVIII. Zlořád rozbujel tak, že magistrát vydal některá nařízení proti obtěžování obecenstva žebráky, jež — jako obyčejně — za čas upadla v zapomenutí.

Gubernium nařídilo 18. července 1707, aby povozy po mostě Karlově jely vždy v pravo a stráž vojenská na mostě měla dbáti na plnění řádu i pečovati, aby nikdo tu se nepředjížděl.

Dlažba bývala [37]) na mostě kamenná. V letech 1834—1835 byly na mostě zřízeny chodníky litinové, široké asi 5 stop, z desek litých v huti komárovské. Většiny desek z této dlažby bylo r. 1848 užito jako materialu pro stavbu barikády v mostecké věži. Byly velmi nepraktické a trvalou hladkostí v zimě i v létě chůzi nebezpečné. Osvětlení mostu bylo nedokonalé. Noční svítilny, jichž bylo v celé Praze jen 121, byly postaveny od král. hradu z Hradčan

[33]) Tamže, 27.
[34]) Herainův výklad k »St. Praze«, 169.
[35]) Tamže, 170.
[36]) Tamže, 80.
[37]) Tamže, 81. 82.

přes Menší město, Karlův most a Staroměstský rynk k Prašné bráně. Z toho připadlo jich na most jen velmi málo. Chodci užívali pochodní. Gubernium nařídilo 5. prosince 1763 magistrátu pečovati o to, aby chodci neotloukali pochodní o zábradlí mostecké nad Kampou, kde jest nahromaděno mnoho třísek, ani při domech malostranských, aby nevznikl požár. Od r. 1802 byly na mostě svítilny olejové; jich užívání přestalo r. 1847, kdy belgická společnost počala osvětlovati Prahu plynem.

Na straně staroměstské poslední dům v levo před věží mosteckou (nyní č. 193.) náležel do r. 1858 úřadu mosteckému, resp. obci Starého města, kde bylo vybíráno clo a úřadováno u věcech, dotýkajících se mostu, do r. 1850. Dům, nyní kasárnický o bezcenném průčelí, býval [38]) asi pěknou stavbou z české renaissance. Tomu nasvědčuje vyobrazení jeho na rytině Morstadtově asi z r. 1846, kde nad římsou vidíme množství malých štítků, a velmi krásný portál z červeného mramoru, který teď od r. 1858 zdobí vchod do zasedací síně u schodů ve II. patře staroměstské radnice. Poslední upomínkou na bývalý úřad jest dvojhlavý císařský orel, umístěný ve výši I. patra na nároží. Úřad mostecký byl zrušen r. 1784, kdy přestalo vybírání cla ze zboží a dobytka. Celnici před malostranskou věží mosteckou pronajala obec z počátku za pekárnu, 24. ledna 1785 pak ji prodala emfyteuticky manželům Albrechtovým i se sousední malou věží malostranskou za 1000 zl. rýnských a roční poplatek 170 zl., vyhradivši si přístup malou věží brány k velké věži, a právo, že vojenská stráž v mostecké bráně (jež tu byla do r. 1848) smí užívati záchodu v býv. celnici. Instrukce celnice [39]) na mostě z r. 1476, doplněná r. 1600, obsahuje některé zajímavé věci o židech. Podle ní platí žid vezoucí se kočárem z Prahy či do Prahy za osobu 1 kr. Žid koňmo jedoucí platí z koně 3 kr., pěší 1 kr. za osobu. Z hnaného vola či krávy platí žid jako křesťan 3 kr. Židé několikrát žádali císaře za zrušení tohoto tak zvaného »meches«, ale byli buď odmrštěni, či obec uměla uhájiti svého práva. R. 1745 nabídli se místo »meches« platiti ročně 300 zl. rýnských (18.000 kr.), což rovnalo se ovšem jen nejmenšímu počtu židů, most přešlých. Císařským nařízením 25. října 1748 bylo obci staroměstské sice ponecháno vybírání mostného od židů, ale zároveň ustanoveno, aby v neděli a ve svátek nebylo vybíráno více než všedního dne.

Ze Starého města v pravo před věží mosteckou naproti úřadu mosteckému stával do r. 1848 domek celní a vojenská strážnice těsně při severní části nynějšího chodníku. Asi na deset kroků před domkem celním (uprostřed nynější jízdní dráhy) býval sloup sv. Václava, původně postavený Karlem IV. na památku divu, přihodilého tu při přenášení těla sv. Václava do Prahy.

---

[38]) Tamže, 220.
[39]) Tamže, 81.

Kníže Václav, zavražděný r. 929 (nikoliv[40]) r. 928), byl po tři léta pohřben v kostele sv. Kosmy a Damiana ve St. Boleslavi. Praví legenda,[41]) že některým sluhům božím zjevilo se přenésti mučeníka do chrámu sv. Víta na hradě pražském, jejž světec vystavěl a kdysi, chrámem se procházeje, zvolil za místo posledního odpočinku. Boleslav rozkázal převézti tělo bratrovo za noci do Prahy, pohroziv ztrátou hrdla, nebude-li věc provedena do ranních červánků. Lidé k tomu zřízení naložili tělo na vůz a přijeli až k potoku Rokytnici. Ale náhlá zátopa znemožnila převezení těla, i dovolávajíce se smilování světcova usilovali zříditi nějaký most. Při tom ohlédnuvše se spatřili, že vůz s tělem sv. Václava nalézá se již na protějším břehu. Pospíšili k Vltavě, kde nalezli most rozbitý a svěřeným břemenem ani hnouti nemohli. V úzkosti své — blížiloť se již svítání — opětně prosili světce za pomoc; také tato prosba byla vyslyšena, i přenesli pak zcela lehce tělo mučeníkovo přes rozbitý dřevěný most do chrámu sv. Víta.

Sloup svatováclavský, postavený Karlem IV., dobou úplně sešel i byl r. 1676 snesen; kam se poděl, neznámo.

Obec staroměstská[42]) zřídila 28. září 1676 nový kamenný sloup se sochou sv. Václava, k němuž dala přivěsiti štít[43]) se svým znakem a tímto nápisem: »Statuae Divo Venceslao Martyri, Duci ac Patrono regni Bohemiae a Carolo IV. Boemorum rege decem circiter passus abhinc positae in eodem illius injuriis et temporis diuturnitatae labefactae loco a Senatu Populoque Urbis veteris IV. Cal. Octob. A. R. S. MDCLXXVI.« (Socha, postavená sv. Václavu, mučeníku, vévodě a patronu království Českého králem českým Karlem IV. asi 10 kroků odtud, byvši bouřemi a dlouhým věkem na onom místě poškozena, byla sem přeložena 29. září 1676 magistrátem a občanstvem pražským.) Sloup, spočívající na jednoduchém čtyrbokém podstavci, jest zdola nahoru všecek ovinut vinnou révou, ve spodní části viděti jest 4 snopky pšeničné. Hlavice sloupu jest korintická. Sv. Václav s korunou na hlavě oděn rouchem knížecím; v pravici třímá praporec, levou rukou drží štít s černou orlicí. Tvůrcem sloupu jest Jan Jiří Pendel,[44]) syn Jiřího Pendla, taktéž sochaře. Místo, kde stával[45]) původní sloup z doby Karlovy i sloup pozdější z r. 1676, bylo r. 1778 za staroměstského primasa Friedenberga označeno ve dlažbě kamennou deskou na paměť, kde domnělý div se stal. Ale zmizel sloup, zmizela i deska. Ani druhého sloupu není již na původním místě; teď značně poškozen stojí v koutě v pravo od vchodu do kostela křížovníků.

Na obrázku (tab. II. obr. 1.) vidíme nynější sloup z r. 1676, za ním celní domek a strážnici vojenskou. V levo jest koš, který

---

[40]) Pekař, Nejstarší kronika česká, 40. 115. a sl.
[41]) Tamže 187.
[42]) Hammerschmid, Prodromus, 592.
[43]) Welleba, Die berühmte Prager Brücke (1827), 10.
[44]) Teige-Herain, Staroměstský rynk v Praze, 244.
[45]) Svátek, 211.

tu býval od stol. XIV. do XVIII. na trestání pekařů, robících chléb a housky menší než bylo nařízeno, i obchodníků, zlehčujících váhu. Do koše vsazení provinilci byli potápěni do Vltavy, potom ještě museli za několik hodin z trestu státi v koši.

Karlův most nebyl v dobách dřívějších vyzdoben tak bohatě, jak jeví se nám dnes. Mimo bradáče, věže na obou březích, kříž na 3. pilíři v pravo, boží muka na 3. pilíři v levo a Rolandův sloup na zhlaví 10. pilíře v levo nebylo ničeho. Píše sice Hammerschmid,[46]) že ozdoby mostu byly hojné, ale ty zašly jednak stářím, jednak byly zničeny v dobách válečných, hlavně za vpádu Pasovských a Švédův. Bývala prý tu i jízdecká socha krále Jiřího, ale bližšího o ní nevíme, ani rytiny z r. 1606 a 1685 nezjevují ničeho, i spočívá zpráva Hammerschmidova na omylu.

Prve než byl most ozdoben sochami, stávaly v místech od celnice na Menším městě až tam, kde později bylo postaveno sousoší sv. Felixe z Vallois, Jana z Matty a Ivana, již v XVI. století krámky obchodníků, zbudované z cihel a ze dřeva, jež vyčnívaly ven přes zábradlí. Pohled na ně jest vyobrazen na tab. I. č. 15. v levo. Za obležení švédského r. 1648 bylo jich devět pobořeno, ale byly obnoveny r. 1655. V století XVIII. bylo tu 15 krámků; kupující však překáželi[47]) volné chůzi po mostě i nařídilo gubernium 1. října 1821 magistrátu, aby nájemce vypověděl a krámky zbořil. Pokrývač Aug. Lenhart vydražil 1. května 1822 zboření krámků. Byl povinen skončiti práci v 10 dnech; za nabytý material doplatil obci staroměstské 100 zl.

Roku 1714 bylo postaveno na most poslední sousoší (14. v levo) sv. Felixe z Vallois, Jana z Matty a Ivana. Tím byla dokončena všecka výzdoba kamenného mostu, čítající tehdy celkem 28 soch a sousoší, jichž vyobrazení jsou tu podána. Před povodní r. 1890 bylo na mostě 30 soch a sousoší.

Většina této výzdoby byla postavena jednak nákladem, jednak působením jesuitů či fakulty bohoslovecké. Sochami svatých a světic měl býti označen vítězný konec protireformace v Čechách. Úmysl ten jest zřejmým již z postavení některých soch na místa význačná: sv. Ivo jako patron fakulty právnické umístěn na 1. pilíři v levo, uprostřed toku (nikoliv uprostřed mostu) na 6 pilíři v pravo bojovný zakladatel řádu jesuitů sv. Ignác z Loyoly, na 6. pilíři v levo spoluzakladatel řádu sv. František Xav., na konci mostu v pravo sv. Kosma a Damián, jako patronové fakulty lékařské.

Sochařská výzdoba mostu skýtala při ukončení svém obraz jistě utěšený i hojný požitek aesthetický. Sochy nebyly vytvořeny současně, ani neměly stejné hodnoty umělecké. Znamenitá práce osvědčených mistrů střídala se s méně cennými výtvory ceny skoro jen řemeslné. Ale celek působil harmonicky, odpovídaje plně době, kdy byl proveden.

---

[46]) Prodromus, 591.
[47]) Herainův výklad k St. Praze, 81.

Porovnáváme-li původní výzdobu, dokončenou r. 1714, s výzdobou nynější, nedojdeme plného uspokojení.

Jako před r. 1714, tak i po něm stihl kamenný most i jeho výzdobu často osud zlý; připomínáme jen povodeň r. 1784, bouřlivé dny svatodušní 1848, a povodeň 1890. Mnohé sochy jednak zcela přišly na zmar, jednak stářím valně sešly. O nápravě bylo jednáno v polovici XIX. století. Vyšehradský děkan Vojt. Ruffer poukázal[48]) r. 1851 k sešlosti soch; jich pak opravu za některých podmínek povolilo místodržitelství. Byly pořízeny buď některé sochy zcela nové, či některé z dřívějších byly nahrazeny novými. O tom zmiňujeme se při popisu soch. Ale jisto jest, že ani sochy nové, ani sochy, dané náhradou za dřívější, nevystihují celkového starého rázu pražského baroku.

Jsou to práce, někdy sice akademické, ale pojetím i provedením šmahem strnulé a bezvýrazné, kterýmž původcové nedovedli vdechnouti ani života, ani půvabu.

* *
*

Přistupujeme ke stručnému popisu výzdoby mostecké.

Opětně upozorňujeme, že z příčin, uvedených na str. 16. i zde vědomě pominuli jsme mnohých věcí. Některé, v jiných dílech uveřejněné zprávy, až dosud pokládané za hodnověrné, vynechali jsme jako klamné a nespolehlivé. Podrobný popis veškeré výzdoby mostecké, zvláště pak kulturně historické vylíčení osudu jednotlivých soch i pohnutek, kdo a kdy některou postaviti dal a kdo ji vytvořil, jednak není naším úkolem, jednak je na ten čas nemožno proto, poněvač až dosud není sebráno všech zpráv o umělcích v Čechách působivších. Odkazujeme k některým poznámkám o umělcích na konci svého pojednání.

Nejstarší částí plastické výzdoby mostecké jest z kamene tesaná hlava vousatého muže, zvaná **bradáčem**.

Bývala prý již na mostě Juditině; při stavbě nábřeží r. 1846 až 1847 byla vsazena do nábřežní zdi mezi mostem a klášterem křižovnickým asi 2 *m* nad obyčejnou výšku vody. Za starých dob býval bradáč měřítkem vody při povodních; tomu svědčí zpráva:[49]) »Nebo první (povodeň 1432) ta toliko byla té hlavě vytesané u špitálu staroměstského, kde jsú křížovníci, až do nosu: ale tato druhá (povodeň 1481) přikryla všecku téměř hlavu, než nechala místa suchého svrchu hlavy, co by byla pleš.«

Zpráva jest i tím zajímava, že zjišťuje bradáče již r. 1432, ač v některých dílech teprve rok 1481 jest uváděn za první zmínku historickou. Při přemístění bradáče měl býti označen poměr nynější jeho výšky k prvotní poloze na mostě, čímž bylo by lze posouditi a porovnati výšku vody za dřívějších povodní.

---

[48]) Památky archaeol. I. 44.
[49]) Scriptores III. 223.

K nejstarším výzdobám mostu jest čítati **kříž** na témže místě jako nyní (na 3. pilíři v pravo), **boží muka** naproti kříži a **sloup Rolandův**, známý obecněji jako Bruncvík, na zhlaví 10. pilíře v levo. O kříži, božích mukách i sloupu Rolandově povíme více při popisu jednotlivých soch.

Při popisu soch a sousoší mosteckých vycházíme vždy ze Starého města a jmenujeme pravou či levou onu stranu, kterouž zaujímá pozorovatel, stoje před sochou. Ale popisujeme-li ruku či nohu některé sochy, přirozeně rozumíme vždy vskutku pravou či levou, tedy opačnou od stanoviska pozorovatelova. Při popisu věnovali jsme větší pozornost sochám, jichž na mostě již není.

Jest snadno pozorovati, že na sochách, jež z původní výzdoby dosud se zachovaly, chybí mnohé podrobnosti. V popise soch měl býti vytčen rozdíl mezi stavem prvotním a nynějším podle soudobých obrázků z díla Kamenického — i litujeme, že právě v této příčině náš popis úplným není. Převzavše zpracování svého článku teprve, když veškery obrazy byly již připraveny, shledali jsme, že podle obrázků z díla Kamenického prvotního stavu soch posouditi není lze proto, poněvač tato vyobrazení nejsou spolehlivá. Některé poznámky o starších spisech, jednajících o mostě, nalezne čtenář na konci článku.

Historik a odborník*) vůbec sotva najde v článku něco nového. Ale snad přijde vhod mnohému, kdo o Karlově mostě mnoho buď nečetl nebo nemá přístupu k obsažnějším pracem jiným.

Staroměstská věž mostecká Věž, která bývala již při mostě Juditině, jest zachována podnes. Zbytkem jejím, ovšem zcela změněným a upraveným nynější potřebě, jest západní risalit (vystupující křídlo) jeneralátu křižovnického na břehu Vltavy. Ještě asi před půl stoletím bylo s mostu viděti mohutné[50]) ohlaví věže, zabírající celou jižní stranu její, a z mostu Juditina jediný zachovaný oblouk přes rameno řeky, tekoucí pod budovou klášterní; na tomto oblouku byl bradáč.

Roku 1846—1848 bylo rameno řeky mezi klášterem a jízdní drahou na most zaklenuto a upraveno na postavení pomníku Karlu IV.; tím byl zakryt i původní oblouk z Juditina mostu. Bývalou jízdní dráhu na most Juditin zabírá teď jižní strana kláštera. Není určitých zpráv ani o založení nynější staroměstské věže mostecké, ani o jejím staviteli.

Zpráva Tomkova, že r. 1451 za správce zemského Jiřího byl položen základ k této věži, může dotýkati se jen některé opravy její; jak ráz architektonický, tak i některé znaky na věži umí-

---

*) Za veškeru pomoc při práci své srdečně děkujeme pp.: adjunktu měst. archivu v Praze Dru· Jos. Teigovi, c. k. konservátoru Janu Herainovi, kustodu Musea Karolino-Augustea v Salcburku A. Haupoltrovi, bibliotékáři Uměl. prům. musea v Praze F. A. Borovskému, katechetovi Janu Flumovi a J. U. C. Frant. Zumanovi. Panu red. Frant. Dvořákovi vděčíme za fotografie všech obrázků z díla Kamenického.

[50]) Svátek, Ze staré Prahy, 188.

stěné přesvědčují[51]) o tom, že byla postavena v posledních létech života Karlova a dokončena za Václava, asi r. 1378—1400. Architektura na věži jest rázu ryzí gotiky za doby Karlovy a nedlouho po něm. Pouze síťová klenba v průjezdu z doby úpadku gotiky jeví se mladší, asi z r. 1400. Tvarů gotických z doby Jiřího na věži není. Na východním průčelí věžním jsou mimo jiné i sochy Karla IV. a Václava IV., sedících na trůnu, rázu z konce XIV. století. Kdyby věž byla stavěna za Jiřího, jistě že by zde byla buď socha Ladislava Pohrobka, kdy Jiří byl správcem zemským, nebo socha Jiřího jako krále od r. 1458. Mezi výzdobou věže nalézá se i pták lednáček, oblíbené znamení Václava IV., jež vyskytá se již na Točníku, postaveném Karlem IV. Za správcovství i za kralování Jiřího nebylo by příčin umístiti na věži znak císařství německého (orlici německou), znak Arelatska (lilie) a znak Braniborska. Jiří nebyl císařem německým jako Karel IV., ani králem arelatským, a Braniborsko, jež Karel získal r. 1373, nenáleželo ke koruně české již ani za správcovství Jiřího. Václav IV., narozený 26. února 1361, jeví se nám na oné soše mostecké jako mladík asi 24 let, s knírkem. Držel ještě r. 1375 Braniborsko i domníváme se, že buď téhož roku, nebo brzy po něm byla staroměstská věž mostecká i její výzdoba zcela hotova. Mohutná tato věž nesloužila jen k obraně, nýbrž i k výzdobě; neobyčejně bohatá výzdoba její figurální i ornamentální, svědčí o znamenitém mistru, kterým byl asi Petr Parléř, budovatel mostu, stavitel Karlův. Mylná jest domněnka, že západní, k Menšímu městu obrácené průčelí staroměstské věže bylo méně ozdobné, nebo snad vůbec prosto ozdob. Na Sadelerově pohledu na Prahu z r. 1606 spatřujeme vyobrazenu neméně bohatou výzdobu této strany: v prvním patře nad branou jest skupina, jejíž střed zabírá P. Marie s děťátkem a svatozáří kolkolem, dole v levo klečí muž s korunou na hlavě, v pravo před P. Marií korunovaná žena, patrně Karel IV. s některou manželkou svou. Všecka ozdoba západního průčelí byla značně poškozena střelbou za obležení švédského r. 1648; potom byla sem zasazena velká mramorová deska se znakem staroměstským a vyzlaceným latinským nápisem, hlásajícím odražení nepřítele.

Dočasnou, ale hroznou výzdobou obmyslil staroměstskou věž vítěz bělohorský, dav na galerii věžní v železných koších vyvěsiti odpoledne 21. června 1621 hlavy 12 pánův, sťatých při krvavé exekuci na Staroměstském rynku. Šest bylo jich vystrčeno na stranu staroměstskou, šest k Menšímu městu. Prudký vichr zviklal pruty, na nichž byly upevněny koše s hlavami tak, že 11. března 1622 i s košem spadla hlava Prokopa Dvořeckého z Olbramovic, jež byla pak na galerii znovu umístěna. Vdově po hr. Jáchymu Ondř. Šlikovi bylo povoleno vydati 9. května 1622 hlavu popraveného chotě, kterouž pak uložila k tělu pohřbenému v kostele sv. Salvatora na St. městě, jehož byl spoluzakladatelem. Vyvěšené hlavy

[51]) Herainův výklad ku »St. Praze« 222—224.

ostatních 11 popravených (mylně uvádí se 12 hlav) byly slavnostně sňaty 30. listop. 1631, kdy čeští exulanti pod ochranou saskou na krátko vrátili se do vlasti. Za hojné účasti šlechty, kněží a předních víry evangelické byla v celnici mostecké každá z hlav vložena do krabice; jména na lístky psal a nalepil Mikuláš Diviš, který byl pro odboj r. 1621 potrestán přibitím k šibenici za jazyk. Všech 11 krabic bylo vloženo do společné rakve, jež byla slavně donesena do chrámu P. Marie před Týnem. Pochování hlav bylo svěřeno jen několika mužům, aby katolíkům místo pohřbení zůstalo utajeno. Roku 1766, kdy byly kopány základy k novému oltáři P. Marie vedle sakristie, bylo prý nalezeno 12 hlav — ač jen jedenáct bylo jich pohřbeno — jež byly z křesťanské snášelivosti z kostela odstraněny . . .

Malostranské věže mostecké. Na levém břehu vltavském jest dvé věží.

Vyšší gotická o sedlové střeše a cimbuřovitém ochozu jest zbudována z tesaných pískovcových kvádrů, z nichž některé mají v dolejší části zajímavé značky kamenické. Ani o původu této věže není přesných zpráv. Tomek [52]) praví, že byla založena 24. května 1464, ač jiné zprávy jeho svědčí o větším stáří věže, i uvádí pak konečně sám [53]), že dobu stavby věží mostních »ze zpráv příliš sporých toho času objasniti neumí«. Jisto jest, že vévoda Rudolf I. Saský obdržel [54]) od císaře Karla IV. 28. srpna 1348 dům zvaný Vlašský (nynější u Štajniců, č. 55.), jejž syn jeho Rudolf III. »spolu s věží při něm samém na té straně mostu (nižší starou věží) i s druhou (vyšší věží malostr.) na protější straně mostské brány, kterých užívání jemu náleželo co příslušenství dle darování Karlova«, r. 1407 směnil s obcí staroměstskou za dům jiný (Názovský [55]) na Perštýně č. 356.). Tudíž již zde mluví se o dvou věžích. Sluší poznamenati, že věže byly majetkem královským a obci staroměstské jen propůjčeny, neboť most Juditin, předmostí na levém břehu i ostrov Kampa spadaly k právu staroměstskému.

Hlavní římsa [56]) pod cimbuřím, jež není ryze gotická, nasvědčuje tomu, že věž v horní části byla dostavěna za krále Jiřího, neboť r. 1419 mnoho utrpěla. Kamenné znaky nad oběma vjezdy brány, znak lucemburský i kamenické značky v dolních částech velké věže svými tvary shodují se se značkami na věži staroměstské a jsou soudobé. Kamenné oblouky brány, spojující nižší, starou věž s věží vysokou, svědčí o původu věže za Karla IV. Jindřich z Lipé obsadil r. 1309 věž [57]) mosteckou (nižší, starou) na Menším městě svým lidem proti Jindřichu Korutanskému; z této určité

---

[52]) Tomek, Dějepis Prahy VIII. 56.
[53]) Tamže, 57.
[54]) » II. 111.
[55]) » II. 360.
[56]) Herainův výklad ku St. Praze, 23. 24.
[57]) Tomek, I. 494.

zprávy jest zřejmo, že vyšší věž nestála ještě ani r. 1309. Asi před 25 léty byla věž opravena architektem Jos. Mockrem: značky kamenické byly zmařeny, ale neokresleny.

Nižší věž mostecká na břehu malostranském již ve starých zprávách jmenuje se věží starou. Dat o původu a staviteli jejím taktéž se nedostává. Ale lze důvodně míti za to, že tato věž stávala již při[58]) mostu Juditině. První historická zmínka[59]) o ní činí se roku 1249, kdy za domácích rozbrojů byla v držení lidu Přemyslova proti otci jeho, králi Václavu.

Podle architektury i materialu stavebního[60]) lze vznik věže položiti na r. 1167—1235. Jest totiž stavěna z nízkých tesaných kvádříků opukových, jakéž nalézáme i na jiných tehdejších románských stavbách u nás. Znamenitým dokladem o tomto stáří věže jest i z opuky tesaná skulptura, jež bývala ve východním průčelí u výši prvního patra. Opukové řezby náležejí u nás ku pracem nejstarším (z doby XII. až do konce XIII. stol.), zde pak i sloh odpovídá zmíněnému stáří. Skulptura jest polovypuklá. Představuje dvé osob ve $^3/_4$ životní velikosti; jedna v plášti se sponou a řásnatém rouše bez ozdob sedí v pravo v křesle, před ní s levé strany klečí osoba druhá v podobě mladého silného muže v přiléhajících nohavicích s nepokrytou hlavou a pasem kolem těla. Podle zbytku uražených rukou klečící osoby lze domnívati se, že od osoby sedící buď něco přijímala, či jí podávala. Z osoby sedící zbyl na skulptuře jen trup i nesnadno posouditi, koho představuje. Svátek udává[61]) rozměr řezby na výšku i šířku 1·7 *m*, sílu kamene na 25 *mm* a poznamenává, že i na valně poškozeném zbytku byly zřejmy stopy polychromie: zadní strana výklenku byla modrá, vnitřek výplně zbarven červeně a černě. Stará věž stala se majetkem soukromým (uzenáře Bárty) i není divu, že i sňatou, zajímavou skulpturu potkal zlý osud. Asi r. 1890 byla uložena na půdě a úsilí získati ji pro veřejné sbírky v Praze bylo bezvýsledno. Ale podařilo se nám v téže době ještě v čas získati fotografii[62]) této řezby (obr. 9.). Pokud víme není toto vyobrazení jinde známo i doufáme, že přijde vhod.

Sotva kdo, znající osud mnohých památek našich, podiví se, že i tato starobylá věc teď ocitla se na místě velmi profanním, byvši stranou ozdobnou vsazena do zdi. Za některý čas tento drastický příklad »ochrany« památek vyloudí trpký úsměv na tváři kulturního historika.

Při bedlivé prohlídce[63]) nižší věže asi r. 1897 za příčinou zjednání vhodného průchodu byla omítka v přízemí věže staré otlučena a shledáno, že touto věží ani se nejezdilo, ani necho-

---

[58]) Herainův výklad ku St. Praze, 23.
[59]) Tomek, I. 186.
[60]) Herainův výklad ku St. Praze, 23.
[61]) Svátek, Ze Staré Prahy, 164.
[62]) Z archivu Společnosti přátel star. česk. v Praze, sign. I. 91 a.
[63]) Herainův výklad k St. Praze, 23.

dilo, ani za doby mostu Juditina; byla tedy tak jako dosud i při Juditině mostu brána severně vedle věže, jako dosud. Věž byla původně vyšší, třípatrová. Stavba její byla pevná, ale výzdobou prostší, než věže ostatní.

Obr. 9. Opukový relief z malostranské staré věže mostecké.

Pod spadanou pozdější omítkou lze při slunci spatřiti rýsovanou renaissanční rustiku, na východní a jižní straně v římse krásné listnaté a vaječníkové rýsování, na střeše nad římsou štítky z české renaissance, což pochodí z doby po velkém požáru r. 1541.

Obě věže malostranské jsou spojeny branou z doby Karla IV. Dolejší i hořejší patra staroměstské i malostranské věže mostecké sloužila Starému městu za vězení měšťanů pro dluhy.

Sochy a sousoší po pravé straně mostecké:

I. **Sousoší sv. Bernarda.** Podstavec třídílný. Na vyšším prostředním, z oblaků, z nichž vyhlédá několik okřídlených andělských hlaviček, zvedá se korunovaná P. Marie; levicí chová Ježíška, ověnčeného září, v pravici drží pozlacené žezlo. Z úst světice vine se stuha s nápisem: Salve Bernarde. S pravé strany před P. Marií klečí sv. Bernard, oděn řeholním rouchem cistercienským maje taktéž záři kol hlavy. Z jeho úst jde stuha s nápisem: Ave Maria. Před ním klečící anděl drží oběma rukama opatskou infuli. S levé strany vedle P. Marie jest sloup utrpení; dva andílkové drží kříž, přes nějž jsou položena kopí. Za jiným andílkem, držícím na kříži šat s podobou hlavy Kristovy (veraikon), stojí kohout. — Sousoší zhotovil r. 1709 Matyáš Václ. Jäkl nákladem Benedikta Littwericha, opata řádu cisterciáků v Oseku.

II. **Sousoší sv. Tomáše Akvinského a sv. Dominika.** Střed podstavce zabírá velký oblak, z jehož levé strany vybíhá pes s hořící pochodní v tlamě (symbol sv. Dominika: Domini canis). Nad tím jest zeměkoule, nad níž dva andílkové drží stuhu s nápisem: IesV aC MarIae DeCorI. Mezi stuhou a zeměkoulí jest pěticípá hvězda, symbol Dominikánů, že byli nejučenější, majíce v moci nejprvnější university. V oblaku nejvýše sedí P. Marie, všecka obklopena září; levicí chová Ježíška, jenž drží v pravici žezlo, zakončené 3 růžičkami, ukazujícího rukou levou na klečícího sv. Tomáše Akv. Pravicí podává světice klečícímu sv. Dominiku růženec, jenž jest symbolem slavnosti růžencové, založené Dominikány. Světec přijímá růženec levicí, maje v pravé ruce kříž opatský; pod nohama sv. Dominika jest dvé knih, u nohou leží mitra. Svatozář chybí oběma světcům. V pozadí mezi sv. Dominikem a P. Marií jest model kostela. Sv. Tomáš ve vztýčené pravici drží otevřenou knihu se vrytými slovy: Bene scripsisti; v ruce levé má brkové péro a stuhu s nápisem: Ave Maria. U jeho nohou klečící anděl drží papežskou tiaru. — Sousoší, jež vytvořil Matyáš Václ. Jäkl, bylo zřízeno r. 1708 nákladem konventu dominikánského.

III. **Kříž.** Na skále ční kříž se Spasitelem; corpus (tělo Kristovo) ulito z bronzu a silně pozlaceno. Půlkruhem od jednoho ramene kříže ku druhému jde z pozlacených kovových písmen nápis hebrejský, znějící česky: Svatý, svatý jest Bůh Nad hlavou Kristovou jest deska s obvyklým vyzlaceným nápisem: I. N. R. I. Pozlacení krucifixu a zřízení hebrejského nápisu bylo provedeno z pokuty, kterouž r. 1696 musel zaplatiti kterýsi žid, rouhající se kříži na mostě. Po stranách kříže byly do r. 1861 olověné sochy: v levo P. Marie bolestná, v pravo sv. Jan Ev. Podle ústního podání byly prý obě tyto sochy převezeny do kostela sv. Jana pod skalou u Berouna, ale není jich tam. Na úpatí u kříže sedí kovový orel s rozpjatýma křídloma, drže pravým spárem meč, ovinutý vavřínovou ratolestí, kolem níž vine se stuha s nápisem: Amore et timore. Konec stuhy drží orel zobákem. Pod orlem jest štítek

s nápisem: Restauratum A° MDCVII.; v pravo vedle štítku leží lebka. S obou stran kříže stojí na skále po lampě s věčným světlem, jež (jakož i stálou mši v kapli sv. Václava v dómě sv. Víta) založil Karel Adam sv. p. z Říčan r. 1681. V předu na skále jsou tři velké štíty, z nichž prostřední korunován. Štít v levo má český nápis: »Trojnásobně svatý, svatý, svatý, ku cti Krista Ukřížovaného z pokuty peněžité proti svatému kříži rouhajícího se žida od slavného královského tribunálu appellationum založené, léta Páně 1696, dne 14. září.« Nápisy jsou pozlaceny; štít prostřední opatřen týmž nápisem latinským, štít v pravo nápisem německým. Nejníže pod štítem prostředním jest štítek s tesaným znakem sv. p. z Říčan.

V dobách dřívějších býval tu kříž jen dřevěný, postavený [64]) Karlem IV. Připomíná se již r. 1419, kdy — 10. září — byl zbořen, aniž známo, [65]) jakou náhodou. Kříž byl opraven a vyskytá [66]) se o něm pak zpráva r. 1496, kdy byl pobořen těžkým nákladem kamene přes most vezeného. Za dlouhý čas nebylo na mostě kříže, jejž nalézáme pak teprve na Sadelerově prospektu Prahy z r. 1606. Nová pohroma hrozila kříži r. 1619, kdy zimní král Fridrich Falcký 27. prosince nařizoval [67]) magistrátu Starého města, aby krucifix buď s mostu hned byl svržen anebo v skryté místo odstraněn, neboť prý jej královna (Alžběta) na tom místě déle trpěti a na něho patřiti nemůže. Lid byl pobouřen vandalstvím, jež Fridrich spáchal v chrámě sv.-vítském, i odpověděl magistrát králi, že rozkazu bez svolení veškeré obce vyhověti nemůže; ale musel-li by tak učiniti z přinucení, že zamítá zodpovědnost za možný rozbroj proti králi. Ještě téhož [68]) dne dal magistrát ku krucifixu postaviti vojenskou stráž; král i královna, zastrašeni odpovědí i opatřením magistrátu, nenaléhali již na splnění troufalého rozkazu svého.

Vetchý již kříž nahradila obec staroměstská r. 1629 novým řezaným krucifixem práce umělecké. Dosud zachovaná hlava z tohoto krucifixu má nevšední cenu.

Prudkým vichrem [69]) ve středu 4. února 1637 byl dřevěný krucifix i s kamenem vyvrácen tak, že by byl spadl, ale zůstal trčeti na železném prutě, kterým byl do kamene zadělán. Kříž byl sice zase osazen, ale ne na dlouho. Za vpádu švédského r. 1648 byl dělovou střelbou zle porouchán. Kterýsi hejtman švédský dal těžkými kusy stříleti mezi studenty u kříže zabarikádované tak dlouho, až socha sv. Jana Ev. spadla do Vltavy, kříž i se sochou P. Marie na most.

Právě před křížem zřídili studenti, vedeni jesuitou Jiřím Plachým, proti Švédům násep; zde rozpoutal se prudký zápas, jejž pěkně

---

[64]) Hammerschmid, Prodromus, 593.
[65]) Tomek, II. 132
[66]) Tomek, VIII. 57.
[67]) Hammerschmid, 594.
[68]) Svátek, Ze st. Prahy, 206.
[69]) Beckovský, Poselkyně II, sv. 3., str. 240.

zobrazuje diorama bratří Liebscherů, umístěné teď v pavillonu turistů na Petříně

Poškozený krucifix dal císař Ferdinand III. přenésti do chrámu sv. Salvatora v Klementinu. Roku 1784 byl kříž z kostela odstraněn a uložen pod krov semináře; teprve r. 1860 byla zde nalezena zmíněná, umělecky pracovaná hlava Kristova, která teď jest uložena v semináři. Po válce byl na most postaven krucifix nový, vedle něho v pravo socha P. Marie, v levo na prkně malovaný obraz (?) [70]) sv. Jana Ev., i socha sv. Maří Magd. Císař Leopold I. dal r. 1657 koupiti v Drážďanech kovový litý kříž, umělecky pracovaný, za 500 říš. tol. Olověné sochy P. Marie[71]) a sv. Jana Ev., kteréž zhotovil pražský dělolijec a zvonař Mikuláš Löw z Löwenberka, pořídila obec staroměstská. Listem ze dne 28. srpna 1629 nařídil Ferdinand II. obci staroměstské, aby zatím svým nákladem dala postaviti krucifix a při něm stojící sochy P. Marie, sv. Jana Ev. a sv. Maří Magd. Z toho seznáváme, že již tehdy bývaly tu tři sochy, ale bližších zpráv o soše sv. Maří Magd. nemáme.

Roku 1706 zvrátil vichr krucifix na most; obec pořídila pak nový kříž litý, davši na něho připevniti corpus i hebrejský nápis z kříže starého, jež zůstaly bez pohromy. Nynější sochy P. Marie a sv. Jana Ev. při kříži jsou od Em. Maxe z r. 1861.

IV. **Sv. Anna.** Na levé ruce chová sv. Anna Ježíška, jenž levicí objímá zeměkouli, ozdobenou křížem. Světice vlídně se usmívajíc jest poněkud schýlena k P. Marii, jež u věku dívky asi 12leté stojí tu se strany levé, podávajíc sv. Anně tré růžiček. Ježíšek i P. Maria mají dodnes svatozáři kol hlavy, kteréž sice na našem obrázku není, ale jinde (ku př. u Veleby) jest nakreslena.

Tvůrcem sochy, jež má velmi nepatrnou cenu uměleckou, jest Matyáš Václav Jäkl; byla postavena r. 1707 nákladem Rudolfa říš. hr. z Lisova.

V. **Sv. Ignác z Loyoly.** Světec jest v nádherném rouše velmistrovském a má záři kolem hlavy. Pravicí ukazuje dolů, ve vztýčené levici drží taktéž září obklopený monogram jména Kristova: J. H. S.; stojí na zeměkouli, maje pod nohama věnec vavřínový. Zeměkouli nesou zosobněné, tehdy známé čtyry díly světa: král africký stojící na lvu, královna asijská na velbloudu, evropská na volu, Američanka na slonu. S obou stran jest nakupeno množství všelikých trofejí válečných, jako: děla, halapartny, prapory, bubny a j. v. Shora v levo sedí Španěl, držící obraz sv. Aloisa, v pravo Polák s obrazem sv. Stanislava Kostky. Zpředu uprostřed zeměkoule jest ve štítku, vroubeném palmovými ratolestmi nápis: HIC stat, qVo ferente opeM ChrIstIana In fIDe orbIs stat. Kolem štítku jde jiný věnec z palmových ratolestí, propletených stuhou, na níž jest nápis: Haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra. Nejníže leží dva Indiani, z nichž v pravo jsoucí drží štít s ná-

---

[70]) Svátek, 209.
[71]) Tamže, 210.

pisem: Divo Ignatio de Lojola, Societatis Jesu patriarchae e belli duce, sacrationis militiae archistratego. Na štítě, jejž drží druhý Indian, jest nápis: Infidelium detriumphatori trophaeum posuit collegium ignatianum Societatis Jesu Neo Pragae. Mezi oběma Indiany jest štít s reliefními obrazy tří mučeníků japanských (Pavla Miki, Jana de Gotto a Jakuba Kifaie), z nichž každý drží v ruce kříž. (Na našem obrázku nalézá se jen jediný mučeník.)

Chronogram v nápisu nejhořejším označuje, že sousoší bylo postaveno r. 1711. Nákladem kolleje tovaryšstva Ježíšova na Novém městě pražském zhotovil je Ferd. Brokoff. Povodní 4. září 1890, kdy Karlův most byl velmi pobořen, bylo strženo i toto sousoší. Bylo sice z většiny vyloveno z vody, ale neopatrností zase spadlo do řečiště, kde nalézá se dosud.

VI. **Sv. Jan Křtitel.** Z nevysokého jednoduchého podstavce vystupuje mocný oblak, z něhož šlehají hojné pozlacené plameny a vyhlédají četné okřídlené hlavičky andílků. Nejvýše v oblaku jest Bůh otec, maje nad hlavou třístrannou pozlacenou záři, na každém cípu s plaménkem. U prsou jeho vznáší se v podobě holubice sv. Duch, z něhož jde svatozáře o pěti paprscích. Pravicí ukazuje Bůh na Krista, klečícího níže s rukama na prsou skříženýma, obklopeného taktéž mnohými zářivými plameny. V pravo stojící sv. Jan Křt. má nad hlavou záři elipsovitou. Levicí obepíná vysoký pozlacený kříž, s něhož splývá stuha s nápisem: Ecce Agnus Dei; v pravé ruce má lasturu, z níž křtí Krista. S pravé i levé strany podstavce stojí v oblaku velký anděl s pozlacenými křídly a drží v rukách pozlacený štít s polovypuklým obrazem; v pravo jest obraz navštívení sv. Alžběty, v levo křest sv. Jana Křt. Shora na průčelí podstavce sedící okřídlený andílek drží v rukách dva menší štíty, na nichž jest znak dárce sochy (měst. radního staroměstského Jana Bedř. Neumanna z Neuberka, jako inspektora úřadu mosteckého) a jeho manželky. Pod oběma znaky jest ověnčený oválný štít s černým nápisem:

A. M. D. G. S. Joannis Baptistae honorem Joannes Friedericus Neumann à Neuberg, Vetero-Pragae vir consularis, capitaneus equestris oc officii huius pontis inspector fieri fecit.

Tvůrcem sochy, jež má skrovnou hodnotu uměleckou, jest Jan Brokoff; roku, kdy byla postavena, neznáme. Socha značně poškozená střelbou r. 1848, byla přenešena do nádvoří domu č. 3. n. v Eliščině tř. v Praze, kde nalézá se dosud. Okřídlený andílek, držící oba znaky, nalézá se nad vraty zadního vchodu do téhož domu v Benediktinské ul. 12. Nynější socha sv. Jana Ev. na mostě, pochodící od Jos. Maxe, byla postavena r. 1855.

VII. **Sv. Norbert.** Světec, zakladatel řádu premonstrátského, v hávu arcibiskupském a s mitrou na hlavě, stojí na bohatě ozdobeném podstavci, jejž zdola drží dva okřídlení andělé. V pravici světcově jest svátost oltářní, v levici vysoký římský kříž. Pod nohama sv. Norberta svíjejí se dva kacíři, z nichž jeden, ovinut velkým hadem, drží v pravici hostii. U jeho nohou (?) jest na pod-

stavci štítek s nápisem: S. Norberte MagDebVrgensis arChIepIsCope. Níže jest bílý štítek bez nápisu. Střed podstavce zabírá štít srdcovitý s pozlaceným nápisem: SaCraMentarIae haeresIs DebeLLator ora pro rege et regno eIVs. Podstavec prostřední jest ozdobnou balustradou spojen se dvěma nižšími podstavci, kde v pravo stojí sv. Jakub mučeník, maje oblou záři na hlavě. Jest oblečen v roucho řádové; v pravici má pozlacený kalich s hostií, v levici knihu. Podstavec, na němž jest socha umístěna, má ve štítu vyzlacen nápis: EVCharIstIae Defensores. Andílek klečící na balustradě, drží palmovou ratolest. Na protějším podstavci v levo stojí sv. Adrian, mučeník, taktéž s oblou září na hlavě a v rouše chorovém. Oběma rukama drží kalich s hostií. Na podstavci jest štítek s nápisem: GorgoMIenses praestantes.

Sochu, jež byla prací Jana Brokoffa, dal postaviti r. 1708 svým nákladem strahovský opat Vít Seipel. Pro přílišnou sešlost dal ji opat Frant. Daller přenésti k bývalé kolleji sv. Norberta u kostela sv. Benedikta (nyní ústav šlechtičen v Eliščině tř.) a na most postavil r. 1764 novou sochu téhož světce od Ign. Platzera. Ta byla na mostě do r. 1853, kdy byla nahražena nynějším sousoším sv. Václava, Norberta a Zikmunda od Jos. Maxe, na něž vedl náklad strahovský opat Jeronym Zeidler.

VIII. **Sv. Jan Nepomucký.** Krucifix na 8. pilíři v pravo a tato socha jsou jedině z kovu; všechny ostatní sochy mostecké jsou kamenné.

Světec v rouše kanovnickém s rochetou, na hlavě s biretem, přimyká levicí k prsům kovový krucifix; přidržuje jej pravicí, v níž má palmu míru. Střed podstavce zabírá kovová deska s vypouklým latinským věnováním, nad níž ve štítě jest znak svob. pánů Vunšvicův.

S pravé i levé strany jsou v průčelí podstavce bronzové barokní desky s polovypuklými obrazy; v levo jest výjev, kterak zpovídá se královna Johanna, v pravo svržení Jana Nep. do Vltavy. V pozdější době byl kolem hlavy světcovy pořízen kruh s pěti hvězdami, jež jsou symbolem Vltavy. — Praví podání, že dárce sochy, Matyáš sv. pán Vunšvic, zabil kdysi v pařížském Louvru páva, začež byl odsouzen k smrti. V úzkosti dovolával se pomoci Jana Nep., jehož ctil jako světce. Dosáhnuv svobody dal podle slibu ulíti bronzovou sochu světcovu, jež byla postavena na most 31. srpna 1683 na památku třístaleté smrti Janovy — ač utopení jeho stalo se r. 1393. — Hliněný, asi půl druhé stopy vysoký model sochy zhotovil proslulý dvorní sochař Mat. Rauchmüller ve Vídni; podle tohoto modelu vyřezal Brokoff r. 1682 v Ronšperku (na panství Vunšvicově) sochu dřevěnou ve skutečné velikosti, z níž kovolitec Jeronym Herold v Norimberce ulil nynější sochu bronzovou. Brokoffem řezaná socha byla z Ronšperka přenesena do paláce vunšvického na Václavském náměstí čp. 793 v Praze, odtud pak v noci ze 7. na 8. srpna 1819 na oltář v kostele sv. Jana Nep. na Skalce na Novém městě pražském.

IX. **Sv. Antonín Paduanský.** Světec oděn řeholním rouchem řádu sv. Františka Seraf. V pravici má pozlacenou ratolest olivovou; levou nohou stojí na klekátku, na jehož svrchní desce stojí Ježíšek s plochou paprskovou září na hlavě, tule se ke světci. Na průčelí a pravé i levé straně podstavce jsou štíty s vyzlacenými nápisy a chronogramy 1707, kdy byla socha postavena nákladem staroměstského měšťana K. M. Wittauera. S obou stran podstavce jest po váze s polovypuklými výjevy ze života světcova. Socha, kterouž zhotovil Oldřich Mayer, byla obnovena nákladem Karla a Matyáše hrabat Chotkův.

X. **Sv. Juda Tadeáš.** Apoštol a přítel Kristův má nad hlavou věncovou svatozáři, pozlacenou; pravou rukou přimyká k prsům knihu, levicí opírá se o sukovatý kyj. Jednoduchý podstavec má v průčelí štít s vyzlaceným nápisem: DeVoto ChrIstI aMICo. Socha, jež jest prací Oldřicha Mayera byla postavena r. 1708 nákladem Frant. Sezimy ryt. Mitrovského z Nemyšle, místopísaře království Českého. Jeho znak jest umístěn na římse podstavce.

XI. **Sv. Augustin.** Světec jest v hávu biskupském s mitrou na hlavě; pravicí drží srdce (odznak řádový), z něhož šlehá pozlacený plamen, v levici biskupskou berlu. Pravá noha spočívá na knihách kacířských, na jejichž hřbetech jsou jednotlivě vyryta slova: Pelagius, Arius, Donatus. U levé nohy sv. Augustina stojící pachole se škeblí v ruce hledí tázavě na světce. V průčelí podstavce jsou dva štíty s vyrytými černými nápisy a chronogramem 1708. V hořením napsáno »Doctori principi«, v dolením: »Magno religiorum patriarchae D. patri Augustino pietas filialis evenit«. Socha byla postavena r. 1708 nákladem Augustiniánů eremitů; tvůrcem jejím jest Jan Bedřich Kohl, syn sochaře Jeronyma Kohla.

XII. **Sv. Kajetán.** Světec v řeholním rouše theatinském, hlavu maje obklopenu pozlacenou září, stojí v oblaku, z něhož vyhlédá několik hlaviček andělských a vznáší se holubice. V pravici drží světec pozlacené péro, v levici otevřenou knihu s vyrytými slovy: Querite primum regnum Dei et justitiam ejus et haec omnia adjicientur vobis. S pravé i levé strany na římse podstavce u nohou světcových sedí andílek s rohem hojnosti. Pod každým z andílků jest na podstavci pozlacený štít s polovypuklým obrazem: v levo zjevuje se světci Kristus, jej objímaje, v pravo P. Marie, podávajíc sv. Kajetánu Ježíška. Za sochou světcovou zvedá se mohutný trojboký obelisk, obklopený oblaky s hojnými hlavičkami andílkův. Na vrcholu dva andílkové drží velké okřídlené a pozlacené srdce, z něhož šlehá mocný pozlacený plamen; andílek v pravo má v ruce ratolest olivovou Andílek pod ním na středu obelisku drží pozlacené žezlo, zakončené trojstranným obrazem božího oka. Průčelí podstavce pod sochou světcovou má v oválném, barokovým rámcem ozdobeném štítě vyzlacený nápis: Sanctus Cajetanus Thienaeus clericorum regularium fundator, apostolicae vivendi formae imitator, anno 1709. — Sousoší jest prací Ferd. Brokoffa; bylo postaveno r. 1709 nákladem řádu Theatinů.

XIII. **Sv. Filip Benitský.** Světec s pozlacenou svatozáří kolkolem hlavy jest oděn rouchem řádu servitského; pravici přimyká k prsům, v levici má křížek s Kristem a olivovou ratolest. V levo u nohou jest postavena tiara. V dolejší polovici podstavce jest tabulka s vytesaným nápisem: Sanctus Phillippus Benitius ordinis servorum B. V. M. quintus generaLis hVMILItate pLaCVIt Deo. Podstavec sochy byl patrně opravován, neboť nyní jest nápis umístěn v barokovém oválném rámci v hořejší polovici podstavce. Socha jest z mramoru. Socha, postavená r. 1715 řádem Servitů na náklad kněžny z Liechtensteina, jest prací Bernarda Mendla.

XIV. **Sv. Vít.** Světec, vzešed z rodičů pohanských, stal se křesťanem; praví legenda, že byl neohroženým u víře a nelekal se nijakých protivenství. Císař Diocletian dal jej hoditi na pospas lvu, ale světec znamením kříže skrotil prý šelmu tak, že nikterak jemu neublíživši, ulehla u jeho nohou. Sv. Vít v občanském rouše římském s knížecí čepicí na hlavě jest nachýlen ke lvu, který lísá se mu u nohou. V levici má světec mučennickou ratolest palmovou, pravou rukou přidržuje si šat. Sochař změnil dějiště — aby mohla vyniknouti postava světcova — a místo do jámy lví umístil sochu na balvanu skalním, kde jest viděti lvy bázní do doupat zalézající, hady a nestvůry. V levo na skále jest keř a skácený kmen, v pravo pařez. Ač pod lvem na skále v pravo jest vytesáno »Opus Joan. Brokoff«, přece přisuzujeme provedení sousoší Ferdinandu Brokoffovi. Dal je r. 1714 postaviti svým nákladem Matyáš Vojtěch Macht z Löwenmachtu, děkan vyšehradský a prelát království Českého.

XV. **Sv. Kosma a Damián.** Poslední sousoší po pravé straně mostu, jdeme-li ze Starého města. Na prostřední, vyšší části ozdobného trojdílného podstavce jsou oblaka, v nichž několik okřídlených hlaviček andělských. Z oblaků zvedá se obnažený Kristus se září o tří paprscích na hlavě, přimykaje k sobě levicí kříž, na jehož ramenech jest vytesán nápis: »In ista Cruce nostri redemptio«. Pravicí odkrývá Kristus své rány. Pod Kristem jest vytesáno: »Jesu Christo orbis medico«. Na nižších podstavcích stojí v levo sv. Kosma, v pravo sv. Damián. Oba světci jako patronové lékařů, či fakulty lékařské, jsou oděni hávem mistrským

Sousoší bylo postaveno r. 1709 nákladem lékařské fakulty; tvůrcem jeho jest Oldřich Mayer.

Sochy a sousoší na levé straně mostecké:

I. **Sv. Ivo.** Podstavec trojdílný, bohatě zdobený festony a plaquettami. Na předním oddíle značně vyšším, jest sv. Ivo jako patron právníků v hávu mistrském, drže v pravici dvé knih. Na nižším podstavci v levo stojí socha spravedlnosti se zavázanýma očima, tasíc meč. S pravé strany jest skupina prosebníků: stařec podávající světci prosbu, sirotek se skříženýma rukama, a žena s chorým děckem na klíně. Světec jest poněkud nakloněn v před, drže nad prosebníky levici. Na štítku v průčelí jest nápis: SanCto IvonI

IVstItIae saCerDotI aC patrono sVo faCVLtas IVrIDICa In VnIVersItate pragensI pIe posVIt & sacraVIt Sousoší, vytvořené Matyášem Braunem, bylo postaveno r. 1711 právnickou fakultou.

II. **Sv. Markéta, Barbora a Alžběta.** Na vyvýšeném středu trojčlenného podstavce, bohatě vyzdobeného, stojí sv. Barbora, v pravici s ratolestí palmovou; v levici má kalich s pozlacenou hostií. S levé strany, stojíc pravou nohou na draku, jest sv. Markéta, držící oběma rukama pozlacený kříž. V pravo stojící sv. Alžběta udílí pravicí almužnu žebrákovi, v levicí má pozlacené žezlo.

Na prostředním podstavci viděti dva štíty; v oválném hořejším jest vyzlacen nápis: Orate pro nobis nunc et in hora mortis. Spodní štít, podélný, jest sice prázden, ale podobá se, že byl buď opatřen též nápisem, či nějak vyzdoben. Podstavec pod sv. Markétou jest ozdoben plastickým znakem rodu Obiteckých, podstavec pod sv. Alžbětou znakem hrabat Vratislavů, oba korunované. Světice jsou v rouše knížecím; na hlavách mají korunky. S levé strany kamene, na němž stojí sv. Barbora, jest sice vytesáno »Opus Joan. Brokoff«, ale sousoší, jež bylo zřízeno r. 1705 nákladem ryt. Jana Václ. Obiteckého z Obitec, jest společnou prací obou Brokoffův.

III. **Mater dolorosa.** Podstavec trojčlenný. Na zvýšeném jeho středu jest bolestná P. Maria, majíc na klíně s kříže sňaté tělo Kristovo. Hlavy obou jsou obklopeny mohutnou svatozáří. Na nižších podstavcích s pravé i levé strany jest po klečícím okřídleném anděli s rukama sepjatýma. V průčelí prostředního podstavce jest v barokovém rámci velký oválný štít se znakem Voříkovských z Kunratic. — Na pořízení sousoší odkázal staroměstský měšťan Michal Gabr. Mattheides závětí r. 1695 nějakou sumu peněz, ale ta nedostačovala; staroměstský magistrát doplatil ostatní a dal sousoší postaviti asi r. 1699 za primasa Bohuslava Jana Voříkovského z Kunratic. Sousoší značně poškozené bylo opraveno a přeneseno s mostu do nádvoří kláštera Milosrdných sester pod Petřínem (ve Vlaské ul. č. 38 n.), kde teď jest umístěno při zdi, hraničící s cestou na Petřín. Není již ani záře kol hlav, ani lvů držících znak. Znak byl nahražen nápisem »Gott segne unsere Wohlthätigkeit, 1787«, kdy byla nákladem pražských posluhů provedena oprava sousoší. Později byl německý nápis nahražen nynějším latinským, jenž nyní jest neúplný.

Veleba i Ekert připisují sousoší oběma Brokoffům. Teď na témže místě jest sousoší Piety od Em. Maxe z r. 1859. — Před mnohými věky, snad již na mostě Juditině, stávala na tomto místě **boží muka.** První zmínka o nich činí se[72]) při r. 1419, kdy (jako kříž na straně pravé) byla pobořena, ale po válce husitské zase obnovena.

Určitě připomínají[73]) se boží muka znovu r. 1496, kdy most pobořil se těžkým nákladem kamene. Obraz božích muk na

[72]) Tomek VIII. 57.
[73]) Scriptores III. 251.

gotickém sloupě spatřujeme na známém Sadelerově prospektu Prahy z r. 1606.

IV. **Sv. Josef.** Podstavec jest bohatě vyzdoben festony a šesti andílky. Střed hořejší jeho polovice zabírá andílek, držící oválný štít se vrytým nápisem: Ite ad Joseph. Světec má nad hlavou hvězdovitou záři. V levé ruce drží knihu a ratolest liliovou, pravicí vede Ježíška, jenž má nad hlavou taktéž hvězdovitou záři. V dolní polovině podstavce jsou vytesány dva znaky: v levo svob. pánů Příchovských, v pravo Vršovských. Socha jest prací Jana Brokoffa; byla postavena r. 1707 nákladem Terezie Judity svob. paní Příchovské, roz. hraběnky Vršovské. — Sochy té již na mostě není; místo ní nalézáme tu novou sochu sv. Josefa z roku 1854 od Em. Maxe, kterouž dal postaviti kupec a měšťan Jos. Bergmann.

V. **Sv. František Xaverský.** Světec v rouše mešním a se září kol hlavy ukazuje pohanům na kříž, všecek obklopený září, jejž drží ve vztýčené levici. S levé strany u nohou světcových klečí pohlavár divochů, na nějž line se s kříže mohutný proud světla; mladý černoch s toulcem šípů na zádech drží plášť svého pána. S pravé strany klečí před světcem dva hoši. Prvému, jenž na kolenách drží misál pokrytý biretem, dal Ferd. Brokoff vlastní svou podobu; druhý hoch drží misku s mešní konvičkou. Všecko skupení jest umístěno na podstavci ve způsobě kulatého štítu s řásnatou a ozdobnou pokrývkou, jejž nesou čtyři pohané z různých národů východních. Střed mezi skupinou hořejší a dolejší zabírá oválný štít v barokovém rámci, kde vyzlacen nápis: »Sancto Francisco Xaverio S. J. Indiarum et Japoniae apostolo theosopho, geminae facultates theologica et philosophica universitatis pragensis posuere. Anno MDCCXI.« Vedle obou klečících hochů vyzlacený nápis »120000 baptizavit« dotýká se 120.000 pohanů, pokřtěných světcem hlavně ve východní a jižní Indii. — Sousoší, jež postavili r. 1711 Jesuité nákladem bohoslovecké a filosofické fakulty, náleží k nejcennějším výtvorům Ferd. Brokoffa. Místo na 5. pilíři v levo, kde sousoší stávalo, zeje po 13 let prázdnotou. Povodní r. 1890 střítilo se i s pilířem do Vltavy. V listopadu 1892 podařilo se sice z řečiště vytáhnouti sochu sv. Františka, ale podstavec se sochami čtyř pohanů do dnes leží na dně vltavském.

Nynější **socha sv. Krištofa**, pochodící od Em. Maxe, byla postavena r. 1857. Před tím bývala tu jen strážnice vojenská, jež zřítila se při povodni r. 1784 (viz str. 143.) Císař Josef II. dal sem pak r. 1784 postaviti [74]) velkou desku z červeného mramoru v průčelí s nápisem: »Carolus IV. Aug. pontem extraxit anno MCCCLVII. Vetustate vitiatum et fluminis glaciem desolventis impetu anno MDCCLXXXIV. pene diritum, Josephus II. Aug. instaurari, novisque substructionibus muniri jussit«. (Most postavil roku 1357 Karel IV. Ale sešel stářím a byl r. 1784 krami téměř rozkotán; i dal jej Josef II. opraviti a novými základy opatřiti.) Deska měla

[74]) Veleba, 62.

býti shora »ozdobena« pyramidou; k tomu však nedošlo, neboť císař brzy zemřel. Když byly všechny strážnice z mostu odstraněny, byla deska se zmíněným nápisem zasazena na sev. stranu staroměstské věže mostecké, kde jest dosud.

VI. **Sv. František Borgia**. Světec (třetí jenerál řádu) v řeholním rouše jesuitském jest zosobněn jako kazatel; levici má položenu na prsa, pravici v pose kazatelské. S levé strany sedí okřídlený anděl, držící ovalný štít s polovypuklým obrazem Madony na zlaté půdě; po pravici stojící anděl ukazuje světci polovypuklý obraz ozářené a pozlacené svátosti oltářní. U nohou světcových na podstavci jest silně pozlacený (teď málo zřejmý) znak. Průčelí spodního podstavce zabírá vypuklý obraz, kdež vidíme polštář, na němž leží symboly: korunovaná lebka, řetěz a žezlo, pod tím klobouk kardinalský, ležící na maršálské holi skřížené s mečem, přilbu a biret. Nad tímto obrazem pnou se festony, v jichž středu na římse podstavce jest štít s nápisem: »Divo Francisco Borgiae e duce Gandiae, Societatis Jesu praeposito tertio generali, hoc publici honoris monumentum posuit F. C. B. N. A.

In oCtobrI DIe DIVo DICata.

Socha byla opravována, neboť štítku s tímto nápisem již není; festony jsou nyní sepjaty růžicí. Tvůrcem sochy, kterouž dal postaviti purkrabí Frant. z Colletu r. 1710, jest Ferdinand Brokoff. — Před sochou bývala postavena pro jednoho muže malá zděná strážnice vojenská (ve slohu gotickém!), jež zakrývala všecek ozdobný podstavec a teprve v minulém století byla odstraněna.

VII. **Sv. Václav.** Na nízkém podstavci tvaru válcového stojí sv. Václav v šatu sice knížecím, ale naprosto nepřiměřeném, s knížecí korunou na hlavě. Hlavu má vypjatu; v levici drží hůl maršálskou (!), v pravici praporec. Podstavec má při hořejším okraji ozdobný pás a festony, jež drží dva amoretti. Třetí, objímaje feston pravicí, volně ležmo (!) vznáší se ve vzduchu a levou rukou drží draperii, obtočenou kolem dolní polovice podstavce, v níž jest vytesáno věnování: »Sancti Wenceslai Bohemiae ducis et batroni (!) honori Wenceslaus Ernestus Marquard de Hradek, sacrae caesareae regiaeque majestatis consiliarius iudiciorium cameralici et feudalis assessor nec non viceiudex in regno Bohemiae dicavit«. Jako celek, tak zvláště pozadí jest pestrým skladem anachronismů: římské fasces snoubí se tu se zbraněmi husitskými a válečnou zbrojí všech dob. Před podstavcem leží dvojocasý lev, tvářící se dosti spokojeně, na hlavě s korunou neznámého tvaru. Na pravo i na levo jest po nízkém bizzarním podstavci, kde na každém oblaku stojí velký okřídlený anděl. Levý anděl ukazuje levicí vzhůru, v pravici má ratolest palmovou; anděl v pravo stojící drží oběma rukama velký štít s orlicí. Celek nejeví vůbec důvtipu uměleckého, ani pojetím, ani zpracováním. Povodní r. 1784 dne 29. února před polednem byla hlavice pilířová, na níž socha stála, poškozena zle tak, že jeden z andělů sřítil se do vln a socha

hrozila sesutím. Proto byla socha přenesena na Hradčany a postavena poblíže západního vchodu do král. hradu u kaple P. Marie Einsiedlské, jež stávala v nynější ohrazené prostoře se sloupem marianským mezi vyústěním nových schodů zámeckých a hradební zdí kláštera Kajetánů. U této kaple stávala do r. 1784 socha sv. Ludmily, jež byla dána na most místo sochy sv. Václava a dosud tu stojí. Tvůrce i dárce její znám není. Socha sv. Václava, nyní na Hradčanech, byla sice opravována, ale dnes jeví se jako velmi chudý zlomek. Socha jest prací sochaře Octaviana; byla postavena r. 1715 nákladem Václ. Arn. Markvarta z Hrádku, cís. rady a místosudího v království Českém.

VIII. **Sv. František Serafinský**. Světec stojí na prostředním vyšším podstavci, oděn v roucho řádové. Zraky má obráceny k nebi, v pravici drží dvojitý kříž z červeného mramoru, v levici zavřenou knihu a růženec. Na nižším podstavci v pravo i v levo jest po velkém okřídleném andělu; v levo stojící opírá se pravicí o štít s plastickou allegorií pěti ran Kristových, druhý anděl opírá se levicí o štít s polovypuklým obrazem ruky Kristovy, skřížené s rukou světcovou, uprostřed kříž. Každý podstavec má z předu štít z červeného mramoru, v němž vyryt a vyzlacen nápis s chronogramem 1708. Sousoší, jež jest výbornou prací Ferd. Brokoffa, postavil řád kapucínů r. 1708 nákladem Václ. hraběte ze Sternberka. — Sousoší již na mostě není. Socha sv. Františka, bez kříže v rukách, opravená r. 1853, jest nyní umístěna ve výklenku zdi kláštera kapucínského na Josefském náměstí, oba andělé pak jsou postaveni v nádvoří před vchodem do kostela sv. Josefa tamže. Nynější sousoší sv. Františka Ser. na mostě Karlově, jež na paměť císařova uzdravení dal postaviti Frant. Ant. hr. Kolovrat Libštejnský r. 1853, pochodí od Emanuela Maxe.

IX. **Sv. Vincenc Ferrarský a sv. Prokop**. Na podstavci v levo stojí sv. Vincenc, oděn rouchem řádu dominikánského, s pozlacenou září kolem hlavy. Dvěma prsty vztýčené pravice křísí mrtvého, ležícího v rakvi, na jejíž čele jest vytesán kříž a vyzlacena slova: Resuscitavit 40. S pravé strany jest ďáblem posedlý; světec z něho vyhání zlého ducha, kterýž z úst posedlého vylétá v podobě obludy s kouřem v tlamě. Před světcem klečí kající hříšník; nepodobá se — jak praví Kamenický — že by měl v ruce nějakou »disciplinu«. Vedle něho pak leží nemocný. V pravo na podstavci jest sv. Prokop v hávě opatském, s mitrou na hlavě a svatozáří. Pravicí tiskne k prsům kříž (nikoliv dvojitý, jak podobalo by se podle obrázku; domnělé druhé rameno kříže jest ve skutečnosti spona na plášti); v levici má opatskou berlu (nyní zlomenou tam, kde ji rukou drží), kterouž potírá ďábla, svíjícího se u nohou jeho.

Podstavec má půdorys kruhové výseče, jejíž okrouhlá strana jest obrácena k řece. Skomolené boky jsou ozdobeny pilastry s karyatidami: v levo Saracén v turbanu, uprostřed žid, v pravo satan s mocným ohonem. Pole mezi krásnými karyatidami jsou

všecka vyplněna polovypuklými obrazy: mezi Saracénem a židem jest obraz posledního soudu, mezi židem a satanem viděti, kterak sv. Prokop oře čertem, zapřaženým v pluh. Kroj Saracena i žida jest pro tehdejší dobu velmi typický. Pilastry mají vtesány vyzlacené nápisy; pod Saracénem: 8000 Saracenos ad fidem catholicam, pod židem: 25000 Judaeos ad Christum, pod satanem: Daemones domuit. Na podstavci shora nad karyatidou se židem drží andílek štít s vyzlaceným nápisem: S. S. VinCentIo FerrerIo et ProcopIo BInIs patronIs D. D. D. Pod tím na obrubě podstavce umístěn štítek se znakem thunovským, nahoře s korunou. V levo od něho jest do okraje podstavce vtesán vyzlacený nápis, dotýkající se počtu nevěrců, jež tito svatí obrátili na víru: Convertit 100000 peccatores. Sousoší bylo postaveno r. 1712 nákladem Romeda hr. z Thunů. Ač za karyatidou satana na zadní straně, k řece obrácené, jest vtesán nápis »Opus Joan. Brokoff«, přece návrh a patrně i provedení pochodí od Ferdinanda Brokoffa. — Pod sousoším sv. Vincence Fer. a sv. Prokopa na zhlaví pilířovém jest štíhlý, čtyřboký, asi 2 *m* vysoký **sloup Rolandův**, obecně zvaný Bruncvíkem. Každá ze čtyř stěn má v bohaté gotické kružbě polovypuklou postavu, držící v ruce otevřený závitek pergamenový. Na vrcholu sloupu jest socha mladého muže v brnění, hledícího na most. Pravicí opírá se o meč, zatknutý v zem, levicí o štít se znakem staroměstským; v zadu u nohou leží lev, požírající kořist. Socha jest patrně symbolem pravomoci celní a obchodní na řece Vltavě. Kamenické značky na zhlaví pilíře tvarem svým shodují se s některými znameními na staroměstské i malostranské věži mostecké i lze podle slohu pozdně gotického důvodně míti za to, že sloup Rolandův povstal koncem XV. století za Vladislava Jagellovce. O tom svědčí staroměstský znak, jejž v této podobě známe teprve po r. 1475.

Švédskou střelbou roku 1648 byla uražena hoření polovice sochy až ke kyčlím; znovu pak byl sloup i se sochou opraven podle návrhu architekta Josefa Mockra roku 1886 sochařem Ludv. Šimkem tak, jak spatřujeme jej dnes. Staré zhlaví pilířové se všemi (11) značkami kamenickými, kusou sochou Rolandovou a lvem za ní, znakem staroměstským i celým sloupem jest nyní uloženo v Městském museu pražském.

X. **Sv. Mikuláš Tolentinský.** Světec je v rouše řádu poustevníků Augustiniánů, s pozlacenou září kol hlavy. Pravicí podává svěcený chléb, v levé ruce drží pozlacenou ratolest olivovou. Šat jest na prsou ozdoben šesticípou pozlacenou hvězdou. S pravé strany stojí před světcem andílek, držící oběma rukama koš s chleby. Na okraji koše jest vtesán nápis: HIC panIs MeDICVs. Na podstavci jsou dva štíty s vyzlacenými nápisy. V hořejším, oválném, jest napsáno: FIdeLIVM ConsoLatorI, v dolejším: Divo Nicolao de Tolentino prodigiosa sanguinis emanatione paneque benedicto miracula patranti sacrum. — Tvůrcem sochy jest Jeronym Kohl

se synem Janem Bedřichem; byla postavena r. 1708 nákladem poustevnického řádu Augustinianů.

XI. **Sousoší sv. Luitgardy.** Praví legenda, že sv. Luitgarda chtěla vdáti se hlavně z pobídky otcovy. Kdysi za návštěvy u ženicha zjevil prý se jí Kristus, pnící na kříži se zejícími ranami, a káravě pravil, kterak může nepočestnou láskou svou obnovovati jeho rány. Sv. Luitgarda uchýlila se pak do cisterciánského kláštera sv. Kateřiny a stala se světicí. Zmíněné vidění představuje naše sousoší. Na podstavci, obklopen oblaky ční kříž s Ukřižovaným. Kristus přibit za nohy a levou ruku, sklání se k osleplé světici, objímaje ji pravou rukou. Sv. Luitgarda objímá pravicí nohy Kristovy, levicí kříž. V oblacích jsou jásající andílkové. Štít na podstavci nese vyzlacený nápis: SanCta LVDgardIs orDInIs CIsterciensis.

Po pravé straně podstavce jest vyzlacen nápls: Vivificum latus exugit cor mutuans corde. Ex brev. ad XVI. Junii. Se strany levé jest nápis, taktéž vyzlacený: Christi crucifixi constricta brachio.

Sousoší jest prací Matyáše Brauna, jemuž nákres návrhu učinil malíř Petr Brandl. Náklad na sousoší, postavené r. 1710, vedl opat kláštera cisterciánského v Oseku Eugen Tyttl, který určil i zpracování výjevu.

Sochař i malíř, oba slavní, společnou prací vytvořili dílo, jež vyniká jak neobyčejně krásným pojetím myšlénky, tak i vskutku uměleckým provedením a náleží k nejcennějším památkám pražského sochařství barokního.

XII. **Sv. Vojtěch.** Světec stojí na čtyrbokém, kosmo na most postaveném podstavci; jest oděn hávem biskupským, na hlavě má mitru. Pravici má poněkud vztýčenu; levicí, v níž drží knihu, obepíná pozlacenou berli biskupskou a veslo, kterýmž prý byl týrán, převážeje se přes Labe u Neratovic. Podstavec nesou dva andílkové. V průčelním boku pěkně ozdobené hoření polovice drží dva andílkové korunovaný štít se znakem dárcovým. V obou předních polích spodní polovice podstavce jest vytesán vyzlacený nápis: MarCVs de IoaneLLI reglae antIquae VrbIs pragenae ConsVLarIus pVbLICo-CVLtVI eXposVIt. Sochu dal postaviti Marek Joanelli, radní staroměstský, r. 1709. V hořejší části podstavce na levo jest vtesáno »fecit Joannes Brokoff«; Ekert připisuje sochu oběma Brokoffům; jest menší ceny umělecké i pochodí patrně jen od Jana Brokoffa.

XIII. **Sv. Felix z Vallois, Jan z Matty a Ivan.** Podstavcem jest mohutný skalní balvan. Nejdolejší jeho část zabírá vězení z tesaných kvádrů budované se třemi ke kůlu řetězy připoutanými křesťanskými zajatci Saracenů, kteří spínají ruce. Zvenčí z pravé strany dorážíí na uvězněné pes s vyceněnými zuby. Vězení, opatřené železnou mřeží a závěsným zámkem, s levé strany střeží Saracén s turbanem na hlavě, opásaný zakřiveným mečem. Levou rukou jest opřen o vězení, v pravici drží za zády kopí; vzpurně

hledí na sv. Felixe, stojícího na skále v pravo nad vězením. Světec pravou rukou drží velký štít s polovypuklým obrazem okřídleného anděla v rouše rádu trinitarského s červenomodrým křížem na prsou, který drží na řetězu zajatého bělocha a černocha. Pod štítem v levo jest štítek s pozlaceným znakem thunovským, v pravo štítek s vyzlaceným nápisem: Ioan. FranC. Ios. e CoMItIbVs De ThVn f. f. V pravo klečí zajatec, jemuž sv. Felix snímá pouta. Nahoře na skále v levo stojí sv. Jan z Matty v pravici se zavřenou knihou, na níž jest položen biret; v levé ruce má řetězy s pouty. Tímto skupením zobrazen jest sen, kterýž měli světcové, aniž se znali, a který byl podnětem k založení řádu trinitarů, jehož úkolem bylo vykupovati křesťany ze zajetí Saracenů a Turků. Proti sv. Janu z Matty v pravo klečí sv. Ivan v hábitu poustevnickém, přepásán, maje k bedrám připjatu nádobu na vodu; u levé nohy jeho leží laň, proklaná opeřeným šípem. Sv. Ivan nemá souvislosti ani se sv. Janem z Matty, ani se sv. Felixem z Vallois; umělec umístil zde jeho sochu jen pro dosažení větší působivosti celku. Ze skály pod sochou sv. Jana tryská pramen, u něhož stojí jelen s červenomodrým (teď pozlaceným) řádovým křížem trinitarským mezi parohy. Skupení jest zakončeno nad hlavami sv. Jana a Ivana allegorií božské trojice: pozlacenou tříhrannou září. Na obrázku jest v záři viděti vepsané jméno světcovo. Ale není lze z toho vyvozovati, že jména skutečně tu bývala, neboť na jiných, taktéž soudobých obrázcích sousoší jsou napsána buď vedle záře, nebo nad ní. U nohou sv. Felixe i Jana leží pozlacená koruna a žezlo jako odznak jejich knížecího původu. Sv. Felix a Jan z Matty jako zakladatelé řádu trinitarského mají na plášti na prsou kříž v barvách řádových, jehož kolmé rameno jest červené, příčné modré. Tím vysvětlíme si i nezvyklé zbarvení kříže na prsou anděla ve štítě nad vězením i kříže u jelena mezi parohy. Nejvrchnější kvádr v levo od vězení má vyzlacený nápis: LIberata a ContagIone patria & ConCLVsa CVM GaLLIs paCe. (Postaveno, když vlast byla zbavena nákazy po míru s Francouzi.) Německý nápis na kvádru sousedním svědčí, že veškery sochy mostecké byly opravovány r. 1854 za purkmistra Wanky. — Sousoší dal postavit r. 1714 Frant. Jos. hr. Thun; jest znamenitou prací Ferdinanda Brokoffa, třeba že na skále v lévo za Saracénem jest vytesáno »opus Joan. Brokoff«. — Tímto sousoším končila výzdoba levé strany mostecké r. 1714. Od sousoší až k celnici na Menším městě pražském bývaly na mostě krámky obchodníků (viz str. 147), jichž sbořením bylo místo uvolněno. Roku 1858 byla sem postavena nová **socha sv. Václava** nákladem rodiny Klárovy na paměť 25tiletého trvání (připadajícího na r. 1857) ústavu slepců v pod Bruskou. Socha, k níž nákres učinil malíř Führich, jest prací sochaře Kamila Böhma.

* * *

Zprávy o umělcích, jichž pracemi vyzdoben Karlův most.

Petr Jan Brandl. Brandlův otec Michael, krejčovský tovaryš, pocházel z Falknovska. Dne 25. listop. 1659 oženil se s Alžbětou Hrbkovou ze vsi Přestanic; 10. pros. 1661 obdržel měšťanské právo na Menším městě pražském. Syn Petr narodil se r. 1668 a byl 24. října pokřtěn podle kmotra, J. U. Dra Petra Bydrmona (Biedermanna). Jevil více vloh k malířství než ke studiím; zanechav škol vstoupil ve věku 15 let do učení k dvorskému malíři pražskému Janu Schrötrovi. Již po čtyřech letech převýšil očekávání mistrovo a svých přátel. Schröter svěřil mu zhotovení oltářního obrazu, jejž Brandl v konceptu namaloval za jediný den. Mistr, ač práce se mu zamlouvala, činil proto výtky Brandlovi, kterýž popuzen opustil Schrötra a počal pracovati na vlastní pěst. Znamenitou příležitost ke tvoření poskytla Brandlovi tehdy proslulá královská obrazárna v Praze, řízená Schrötrem. Zde studoval techniku nejslavnějších mistrův a pořídil některé kopie zručně tak, že bylo nesnadno rozeznati je od originálův. Mimo kopie maloval Brandl i podobizny a obrazy náboženské, jež neobyčejně se líbily a byly stavěny na roveň s výtvory Škrétovými. Ještě nyní — píše Dlabač r. 1815 — jsou v Praze a ve Vratislavi některé Brandlovy obrazy, jež po úsudku znalců vynikají živým koloritem, správnou kresbou, uměleckým seskupením osob, smělostí i jakousi nedbalostí uměleckou. Barev Brandl nešetřil; jeho vytříbenost vkusu i jakost prací byla obdivována tím více, poněvač nebyl v cizině a vzdělával se jen doma. — Dne 21. listop. 1693 oženil se s Alenou Františkou, dcerou zemřelého měšťana na Starém městě pražském a malíře Jana Bartol. Glossa (Klosa), ale manželství nebylo šťastné. Praví se, že Brandl stal se i účastníkem při zlatých dolech v Jílovém, při čemž utrpěl ztrátu. Zemřel 4. září 1731 v Kutné Hoře u věku 64 let. Není správno, že Brandl zemřel na hnojišti. Rád prý pil nad potřebu a byv »U Mědínků« (nyní »U koně«) raněn mrtvicí, byl vynešen na slámu pod kůlnu a omýván. Mylná jest i zpráva Dlabačova, že Brandl zemřel u veliké chudobě. Na sklonku života ovšem bohat nebyl — hlavně vinou nešťastného sňatku —, ale majetkové jeho poměry byly lepší, než se myslelo. Sotva býval by pohřben s velkou okázalostí. Pohřbu súčasnila se všecka městská rada, mnichové řádu cisterc. kláštera ze Sedlce, kolej jesuitská z Hory a 300 horníků s planoucími kahanci. Jest pohřben v kostele P. Marie na Horách Kutných. Zmiňujeme se o Brandlovi proto, poněvač podle nákresu jeho vytvořil Braun velkolepé sousoší sv. Luitgardy.

Braun Matyáš narodil se v Inšpruku r. 1684 z mnohočlenné úřednické rodiny šlechtické, ale sám praedikátu neužíval. Otec nemohl poskytnouti synům vzdělání, stavu přiměřeného, i nezbývalo, než aby oddali se jednak obchodu, jednak umění. Matyáš oblíbil si sochařství; pobyv u některých slavných mistrů v Italii docílil čestných úspěchů. Navrátiv se domů shledal, že tu nemůže

uplatniti své umění i chtěl odebrati se jinam. A přála mu náhoda. Nadšený český mecenáš hrabě Frant. Ant. Špork, dav r. 1704 dceru svou Eleonoru do kláštera v Bozenu, seznámil se s Braunem a vyzval jej, aby buď hned či příštího roku přijel na statky hraběcí. Z počátku pracoval Braun pro hraběte na Kukusu, kde provedl velkou řadu sochařských prací. Pak odebral se do Prahy, kde byl vyhledáván přátely umění. Eugen Tyttl, opat kláštera cisterciensk ého v Plasích, objednal od Brauna sochu sv. Luitgardy pro Karlův most, jejíž nákres zhotovil malíř Petr Brandl. Roku 1711 pořídil Braun pro týž most sochu sv. Ivona. Dobrá pověst rozšířila se o Braunovi tak, že za několik let pracoval i v Drážďanech, odkud byl povolán do Vídně. Císař Karel VI. jmenoval jej dvorským sochařem. Ale ve Vídni Braunovi nesvědčilo i vrátil se do Prahy, podržev titul dvorního sochaře. Zde pracoval pro hr. Vrtbu, Kolovrata, Černína, Buquoye a Gallasa. Posledním dílem jeho je socha Karla VI. z bílého mramoru. Sotva ji dokončiv onemocněl a zemřel 16. února 1738; byl pohřben do hrobky v kostele sv. Štěpána na Novém městě pražském. — Braun byl znamenitým umělcem; ale největší hodnotou vynikají díla, jež pracoval za spolupůsobení buď malíře či architekta.

Brokoff Jan narodil se r. 1652 ve Spišské Sobotě na uherském Slovensku. Vyučiv se doma, toužil po zdokonalení i vydal se přes Prahu do Řezna; ale našed u některého mistra vhodnou příležitost ku práci setrval v Praze za pět let. Potom strávil dva roky u Matyáše svob. p. z Vunšviců v Ronšperku, kde podle modelu vídeňského dvorního sochaře Mat. Rauchmüllera vyřezal velkou dřevěnou sochu sv. Jana Nep.; podle ní pak ulil norimberský kovolijec Wolfg. Jer. Herold nynější sochu na kamenný most. Tehdy směli jedině katolíci provozovati samostatně živnost; proto i Brokoff přestoupil v Pivoni u Ronšperka r. 1682 k víře katolické, v níž osvědčil se nad míru horlivým. Svědčí tomu listina v městském archivu pražském, že Brokoff ukradl židovského hocha, jejž dal farářem u sv. Martina cvičiti u víře katolické. Brokoff pak žil s rodinou v Praze, kde u věku 66 let zemřel 28. prosince 1718 na vodnatelnost. Byl umělcem rázu prostředního. Pro Karlův most vytvořil sochy: sv. Norberta, Josefa, Barbory, Vojtěcha a bolestné Matky boží.

Brokoff Ferdinand Maximilián — nikoliv Jan Ferdinand, jak často bývá jmenován — byl synem předešlého. Narodil se v Praze r. 1688. Vyučil se sochařství u otce. Na omylu spočívá zpráva Dlabačova, že za příčinou zdokonalení vstoupil k osvědčenému sochaři malostranskému Ondřeji Quittainerovi a s ním vytvořil r. 1708 znamenitou sochu božské Trojice na Vlaském náměstí. Tato jest prací Ferd. Geigera a Jana Oldř. Mayera. Ferdinand Brokoff vzdělával se jen doma, při čemž mu pokyny a radou velice napomáhal malíř Jan Ferd. Schor, professor architektury na pražské technice. Ferdinand Maxm. B. dokonalostí prací brzy předstihl svého otce Jana. Pro kamenný most vytvořil tyto sochy

a sousoší: sv. Františka Xav., Ignáce z Loyoly, Kajetána, Františka Seraf., Františka Borg., Vincence Fer. a Prokopa, Víta, Jana z Matty, Felixe z Vallois a Ivana. Nevšední cenou uměleckou vynikají zvláště 2 nosiči (mouřenínové) pod balkonem hrab. Morzinů v Ostruhové ul. K dalším pracem Ferdinanda B. náleží skvostný náhrobek v kostele sv. Jakuba (vedle oltáře P. Marie) a dřevěný oltář v umrlčí kapli sv. Havla na St. městě pražském. V zahradě paláce hrab. Kolovrata-Novohradského v Praze postavil Ferdinand B. kamennou fontánu s figurou Herkula, potírajícího draka. Na dům »U Hopfenštoků« na Novém městě pořídil B. r. 1710 pěkný portál. Na tento dům byla později vsazena kamenná deska na paměť, že tu B. bydlel i zemřel. Věc spočívá [75]) na omylu; zde nikdo z rodiny B. nikdy ani nebydlel ani nezemřel. Otec i syn bydleli ve vlastním domě na Uhelném trhu (č. 421-I.), jenž stál na nároží Skořepky vedle Šturmů. Ferdinand B. převzal i nějakou velkou práci ve Slezsku. Ale vleklá nemoc plicní (souchotiny) přinutila jej k návratu do Prahy, kdež chorobě r. 1731 podlehl. Byl s náležitou poctou pohřben v kostele sv. Martina na Starém městě (nyní č. 417-I.). Neušlo asi mnohému pozorovateli soch mosteckých, že některé z prací, připisovaných Ferdinandu B., jsou opatřeny značkou otcovou (opus Joan. Brokoff). Věc tím se vysvětluje, že syn pracovav u otce, nemohl ani svých prací označiti jinak než jménem otcovým dotud, dokud sám samostatné dílny neměl. Teprve po smrti otcově (28. pros. 1718) mohl podepisovati sebe. Proto ne-, chybíme, připíšeme-li veškery cennější práce zvláště po r. 1712. označené jménem Jana Brokoffa, jeho synu Ferdinandu Maxmilianovi,

Jäckl Matyáš Václav, sochař a měšťan Nového města pražského narodil se r. 1655. V mládí pobyl v Římě, Neapoli a Florenci, kde zdokonaloval se u vynikajících mistrů. Výučný list, vystavený Janem Brokoffem a Štěpánem Vorovcem (taktéž sochařem pražským) svědčí, že Jäckl již 12. dubna 1699 byl v Praze mistrem a měšťanem. Zemřel u věku 83 let r. 1738. Pro kamenný most vytvořil sochu sv. Anny a sousoší: sv. Bernarda, Dominika, Tomáše Akv. a P. Marie.

Kohl Jeronym, osvědčený sochař, narodil se asi r. 1632 ve Slavkově (Schlaggenwald) u Lokte. Dne 24. ledna 1675 nabyl měšťanského práva na Menším městě pražském. Jeho prací byl asi portál býv. slavatovského letohrádku na Smíchově a kašna, stávající kdysi v nádvoří téhož letohrádku, přenesená nedávno do sadů před kasárnami arciv. Albrechta na Smíchově. Z počátku pracoval u malostranského dvorního sochaře Arnošta Heidelbergra, kterémuž jest připisována i kašna z r. 1686 na druhém nádvoří královského hradu v Praze. Zpráva Dlabačova, že Heidelberg ještě r. 1686 žil v Praze, spočívá na omylu; té doby byl již mrtev. Kašna, opatřená značkou H. K. (Hieronymus Kohl) jest pravděpodobně taktéž prací Kohlovou. Pro vysoký oltář a dva oltáře postranní děkanského chrámu v Lounech, jež postavil Marek

---

[75]) Herainův výklad k St. Praze, 35.

Nonnenmacher, vyřezal Kohl r. 1701 sochy, za něž dostal 2800 zl. Jeronymu Kohlovi jsou připisovány i dvě sochy z r. 1708 na Karlově mostě: sv. Augustin a Mikuláš Tolentinský. Máme za to, že obě sochy jsou prací syna jeho Jana Bedřicha, taktéž dobrého sochaře. Důvody své opíráme o testament, jejž učinil Jeronym Kohl 18. května r. 1709. Tam trpce stýská si do syna Jana Bedřicha, vyděďuje jej a universálním dědicem stanoví syna Antonína, výborného mědiryjce. Jeronym Kohl zemřel u věku 77 let i lze pochybovati, že rok před smrtí ještě zabýval se většími pracemi. Jako u Ferdinanda Brokoffa, tak i zde označoval syn výtvory své jménem otcovým, byv u něho zaměstnán.

Manželství Jeronyma Kohla nebylo šťastné. Od vdovy po Arnoštu Heidelbergrovi dostal darem dům (na nových schodech zámeckých proti paláci slavatovskému) s podmínkou, že musí vdovu až do smrti opatřovati bytem a stravou. Vdova zemřela morem r. 1680 i nastaly pak spory dědické. — Dlabačův »Künstler-Lexicon« má o Kohlovi jen několik slov, nevýznamných. Skorem celá naše zpráva o Kohlovi jest čerpána z Herainova výkladu ke Staré Praze, str. 16.

Mayer Oldřich narodil se ve Vídni r. 1666. Záhy odebral se do Prahy. Seznámil se s vynikajícími sochaři Ondř. Quittenairem, Mat. Braunem a oběma Brokoffy; pomocí jich zjednal svým pracem značné obliby. Vstoupil do cechu umělcův a stal se 30. června r. 1712 měšťanem malostranským, kde bydlel v domě tak zvaném »Hlubokém sklepě«. Osvědčil se jako dobrý odborník. Pro Karlův most vytvořil sochy: sv. Antonína Pad., Judy Tadeáše, Kosmy a Damiana; společně s Ferd. Geigrem pořídil r. 1712 morový sloup na Menším městě pražském. Mnohé prácc Mayerovy jsou v některých sídlech české šlechty a v kostelích. Zemřel 12. prosince 1721 u věku 55 let a byl pohřben v kostele sv. Jana v Oboře na Menším městě pražském.

Mendel Bernard. O tomto sochaři (psaném i Mendl, Mändel, Mandl) jest velmi málo zpráv; nevíme ani, kdy a kde se narodil, ani kdy zemřel Až dosud jediný náš Dlabačův »Künstler-Lexicon« z r. 1815 uvádí v díle II. na str. 299 zprávu Schallerovu, že Mendel byl dvorním sochařem v Salcburku a že pro Karlův most v Praze vytvořil r. 1714 mramorovou sochu sv. Filippa Benitského. Více nenalezli jsme ani v Müllerově a Singrově »Allgem. Künstler-Lexicon« z r. 1896—1901. Teprve »Salzburger Künstler-Lexicon« od Benedikta Pillwcina z r. 1825 uvádí, že Mendel byl synem kolářovým z Čech. Ač příbuzenské svazky způsobily, že Mendel trvale usadil se v Salcburku, přece i potom zůstal ve stálých stycích s vlastí.

Mnohé zprávy v monografii Alberta Ilga[76]) dosvědčují, že Mendel byl umělcem vynikajícím i hledaným. Nejcennějším dílem

[76]) Die Fischer von Erlach, I. Vídeň, 1895, 211 a sl., 242.

jeho jest socha sv. Ondřeje v býv. stejnojmenném kostele v Salcburku. Výtvory svými ozdoboval hojné stavby veřejné, soukromé i církevní; mnoho soch a prací plastických pořídil pro stavby, jež podnikal proslulý stavitel Jan Bernard Fischer z Erlachu.

* * *

Bohatá umělecká výzdoba mostu způsobila rozruch nejen u nás, ale i v cizině. Není divu, že, jakmile výzdoba byla dokončena, hned vyskytlo se o mostě Karlově několik publikací obrázkových, ceny velmi rozdílné. Jsou to hlavně práce Neuräutterova, Kamenického, Wellebova a Wussinova, o nichž krátce se zmiňujeme.

Neuräutter Augustin: *Statuae pontis pragensis. Das ist: Der weit- und breit- berühmten Prager Brücken von verschiedenen Wohthätern und Verehrern der lieben heiligen Gottes herrlich angegebene und von trefflichen Bildhauern künstmässig auffgeführte Säulen-Bilder. Mit sonderen Fleis entworffen und in Kupferstiche herausgegeben von —, Bürgern und Kupferstechern der königl. alten Hauptstadt Prag.* Praha, bez letopočtu, (r. 1714) ve foliu.

Úplně shoduje se s pravdou, co vydavatel napsal na titul díla: že obrazy jsou navrženy s obzvláštní péčí. Obrazy (měditiny) počtem 28, v rozměru 31 × 21 *cm*, jsou provedeny neobyčejně pečlivě a jak nejvěrněji. Neuräutter nelitoval nákladu; obrazy dal kresliti skutečným mistrům jako byli malíři: Jan Jiří Heinsch, Karel Kulík, pak Karel Tessauer a A. Rocca. Jméno každého z kreslířů jest vždy na obraze uvedeno.

Máme-li obvyklé »delineavit« i zde vykládati si tak, že kresbu pro dílo pořídil ten který podepsaný umělec, pak by mezi illustratory díla Neuräutterova byl čtyřikrát zastoupen i Ferdinand Brokoff. Ale spíše máme za to, že Brokoff zapůjčil vydavateli původní kreslené návrhy, podle nichž pracoval modely svých soch mosteckých.

Na některých obrazech jest mimo jméno kreslířovo i udáno, kdo jest tvůrem sochy. Nehledíce k některým odchylkám považujeme dílo Neuräutterovo za vzornou publikaci uměleckou, jež jediná mohla by býti vítanou pomůckou při opravě soch mosteckých. Litujeme, že výborné obrazy nejsou provázeny popisem, který jistě taktéž byl by vzorným.

Wussin Kašpar: *Beschreibung der steinernen Brücke in der königl Hauptstadt Prag in Königreich Boehmen sambt denen darauf stehenden Statuen.* Vydáno v Praze, bez udání kdy, (asi 1715) ve čtvercovém formátě.

Spisovatel podává nejprve stručné dějiny mostu, pak životopis světce, stručný, neúplný popis sochy a čí nákladem byla postavena. Tvůrců soch mimo ojedinělé případy neudává. Obrázky, provedené mědirytem u velikosti 14·5 × 10·3 *cm* jsou pracovány velmi neuměle; podobá se, že pochodí asi z téže ruky, jako v díle Kamenického. Neumíme povědĕti, proč do díla, jednajícího jenom o kamenném mostě, spisovatel hned na začátek vložil vyobrazení

— taktéž řemeslná — tří sloupů pražských (staroměstského na rynku, býv. novoměstského a malostranského). Spis textem i obrazy je zcela bezvýznamný.

Kamenický Jáchym Jan: *Eigentlicher Entwurf und Vorbildung der vortrefflichen, kostbahren und weltberühmten Prager Brücken sambt deren darauff postirten Statuen, wie sie heutiges Tages das Ansehen hat.* Praha, 1716. Stran 278 v malé osmerce, 31 mědirytina.

Obsahuje stručné dějiny mostu, popis a vyobrazení jednotlivých soch s údaji, kdo a kdy kterou dal zříditi a kdo jest původcem, pak obšírné životopisy světcův, zakončené vždy modlitbou. Životopisy světcův jsou obšírny a byly asi hlavním cílem auktorovým. Při popisech soch snaží se spisovatel vylíčiti veškery podrobnosti, ale shledali jsme, že často věc se mu nezdařila. Někdy pominul podrobnosti, jež nalézá se i na jeho obrázcích, jindy zase popisuje věc nesprávně. Obrázky jednotlivých soch zabírají plochu 13 × 8 *cm.* Při zmenšení tak značném není lze žádati, aby byly vystiženy podrobnosti; ale mnohé věci mohl vyznačiti i při tomto malém měřítku. Obrázky jsou pracovány velmi neuměle a zhusta ani celkově nepřibližují se skutečnosti. Dílo není spolehlivé ani po stránce textové, ani obrazové, ač milerádi uznáváme i píli, i lásku, kterouž auktor práci své věnoval.

Welleba W. F.: *Die berühmte Prager Brücke und ihre Statuen in 37 Kupfern dargestellt mit Beschreibung und Legenden.* Praha, 1827. Stran 160 v malé osmerce.

Spisovatel podává nejprve stručné životopisy umělcův, vytvořivších sochy mostecké. Následuje popis a aesthetické posouzení každé sochy, rok jejího zřízení, jméno umělcovo i dárcovo, ovšem potud, pokud údaje spisovateli byly dosažitelny, a životopis světcův. Mimo sochy jsou tu i vyobrazeny: věž i oblouk z mostu Juditina, bradáč, sloup Rolandův, jakož i kamenické značky na jeho patce, mříž označující na mostě místo, odkud prý Jan Nep. byl svržen do Vltavy a staroměstská věž mostecká. Vyobrazení, jež kreslili Ringel a F. X. Ginzel, ryl do mědi Želízko (Selisko), jsou asi téže hodnoty, jako v díle Kamenického. Ale pokud jde o nápisy na sochách, počínal si Veleba pečlivěji. Postřehl, že nepatrný rozměr obrázků nepřipouští, aby tu mohly býti vyznačeny veškery nápisy, na soše umístěné; označil tedy plochu na obrázku jen písmenou, kterouž pak označil i nápis, zařaděný do textu. Byť i obrázky nevyhovovaly, přece dílo jest v mnohém ohledu velmi užitečné.

Malíř Bedřich Wachsmann vydal r. 1860 lithografované obrazy 8 soch mosteckých (poškozených), jichž však dopíditi jsme se nemohli. Nejen tato díla domácí, nýbrž i některé publikace z ciziny jsou zřejmým dokladem velikého obdivu nad mostem Karlovým. Jsou to: »Statue pontis pragensis honori ac venerationi S. S. coelitum sumptibus illustrium virorum insigni artificum opera erectae, nunc iconismis aereis exhibitae ad Joh. Andr. Pfeffel.« (Bližších údajů nevíme.)

»Statuae pontis pragensis a diversis benefacteribus et cultoribus dilectorum sanctorum Dei magnifice inventa et a celleberimis statuariis artificiose elaborata simulacra, excosa et edita a Martino Engelbrecht Augustae Vind.« (Augšburg, bez letopočtu.)

Spisů těchto prohlédnouti jsme nemohli. V kterémsi díle francouzském, vydaném r. 1649 v Amsterodamě, (uvádíme citát Schottkyho »Prag« II. str. 1.) praví se, že nižádný most v Evropě ani délkou, ani krásou nevyrovná se mostu Karlovu. Angličan Pococke prohlásil r. 1745, že kamenný most v Praze jest v Evropě nejhezčím.

O veliké umělecké i historické hodnotě mostu Karlova sporu býti nemůže. Ale jest věru s podivem, že některá část pražského obyvatelstva nic nedbá ani minulosti, ani krásy této památky, usilujíc o zhanobení a zkáze její vrchním vedením dráhy elektrické. Doufejme, že nebude potřeba obnovovati boje proti zamýšlenému vandalismu, i že láska k památce tak vzácné zvítězí nad potřebou jen domnělou a škodlivou, i že slavný Karlův most bude nejen doplněn chybícími sochami, ale že nedotčen vandalismem ještě za dlouhé věky přetrvá k potěše naší i budoucích.

Archaeologický nález v Želkovicích.

S tímto titulem vydal p. ředitel J. Felcman zprávu o nálezu v Památkách archaeologických XIX. str. 168.—174. Ježto jeho článek, hlavně v závěrech, závažně uchyluje se od mé zprávy, podané dne 27. března r. 1901 na valné hromadě »Společností přátel starožitností českých v Praze«,[1]) jinak však ji též doplňuje popisem nálezů, učiněných po mém bádání, uvádím k posouzení výtek článek ten, jak bylo třeba, u výtahu. Své doplňky k tomu připojuji v poznámkách a na konci. Tato má zpráva je i doplňkem zprávy sbírek při Společností přátel starožitností českých v Praze za rok 1901, jak oznámeno v »Časopise Společnosti« roč. X. str. 38.

»Bylo to na jaře letošního roku 1900, kdy roznesla se . . . zpráva, že na velkostatku želkovickém . . . učiněn byl značný archaeologický nález, proto také neváhal jsem odebrati se na místo nálezu, a tentýž, jakož i okolnosti, za jakých byl učiněn, vyšetřiti. Ač různí nepovolaní lidé a obchodníci se starožitnostmi o rozebrání a zašantročení nálezu se pokoušeli, podařilo se přec . . . nález ten celý (?),[2]) pro naše zemské museum zachovati . . .

Nad obcí Želkovickou rozprostřeny jsou . . . směrem s.-z. pozemky velkostatku želkovického. Parcelní č. 189 dělí na dva díly malý, částečně skalnatý hřbet, nesoucí č. parc. 187, týž jest posázen jehličnatým stromovím, kteréžto tvoří na vršku . . . háj. Poloha tato nese pojmenování »pod Chlumem« (!) . . . a tu nájemce dvora p. V. Katz se rozhodl za účelem spojení obou částí parcely odstraniti uvedený hřbet (parc. č. 187) . . . Dozor nad touto prací obdržel šafář F. Petrlík, který také při odkopávání zmíněného vršku všiml sobě dvou (!?) pohřebišť v lůně země uložených a nyní odkrytých. Jemu máme co

[1]) Zpráva správce sbírek za r. 1900.

[2]) Tento nález není úplný, neboť jedna bronzová puklice jest — prostřednictvím obchodníka starožitnostmi — v rukou soukromých a jak zřejmo z celé další zprávy, též ony nádobky typu hradištného, o nichž se ve své zprávě zmiňuji, nebyly rovněž získány pro sbírky musejní, ba snad p. řediteli nebyly ani ukázány.

děkovati, že nález byl zachován tak, jak jest pohromadě, celý a nebyl jednotlivě roznesen (?), pan Petrlík nejen že věnoval nálezu samému tu největší péči, on i okolnosti nálezu důkladně pozoroval a tím je i umožněno vytvořiti si správný (?) obraz o témže (sic).[3])

Místo nálezu nese pojmenování »na vinici«[4]) a tvoří parc. č. 187. Dnes jest půdou nevzdělanou. Při odkopávání země uhozeno v první řadě na kostry, uložené do prosté země a obložené pískovcem, pocházejícím z blízké Libomyšle. Kostry byly uložené ve střední hloubce asi 70 *cm* pod povrchem . . . směr koster od západu k východu, byly položeny na zádech rovně natažené a ruce jejich byly rovnoběžně s tělem. Milodarů u těchto koster nenalezeno. Podobných koster dle tvrzení šafáře . . . vykopáno celkem 19. Dle okolností, jak jsem zjistil, dlužno za to míti, že kostry ty přináležejí do doby prvního křesťanství.[5]) Na konci tohoto pohřebiště na okraji nalezena byla kostra v poloze skrčené . . .

Nedaleko tohoto místa, as ve vzdálenosti 50—60 *m* na straně opačné podélného hřbetu . . . nalezeny nové kostry, ve větší části uložené ve skrčené poloze.

Tato druhá (!!) část staršího pohřebiště tvoří tu nejdůležitější část naleziště želkovického.

Poloha pohřebiště. Pohřebiště rozkládalo se na svahu hřbetu směrem k Želkovicům a tvořilo pro sebe menší prostoru o 20 hrobech, které těsně na sebe přiléhaly, hroby byly od sebe vzdáleny 1—1½ *m*. Celkem tvořily, když i ne pravidelné, tož přece jakési řady . . . Ve vzdálenosti 2—3 *m* od kraje pohřebiště rozložena byla po celé délce jeho plocha, obsahující černou, více méně popelem promíchanou půdu a v ní celé, ale hlavně úlomky nádob bez veškerých okras, jakož i nádob silnostěnných, zhruba pracovaných. I v tomto oddílu nalezeno několik kostrových hrobů v poloze skrčené.

Úprava hrobů. Veškeré hroby byly obloženy kamenem, avšak cizím . . . Obložení bylo pečlivě provedeno a v některém případě bylo provedeno i dláždění hrobu.

Poloha koster. Dle sdělení šafáře . . . nalezeny jednotlivé kostry v poloze skrčené nejvíce na pravém boku položené . . směr koster nebyl prý pravidelný . . .

Nález milodarů. Jak nahoře uvedeno, sousedila ve vzdálenosti 2—3 *m* od pohřebiště po jeho celé délce rozloha obsahující dosti značné množství střepů z různých nádob. Mezi těmito a na okraji této rozlohy nalezena veliká nádoba, arciť již ve střepech, která nevykazovala nižádné okrasy.

V této nádobě nalezeno:

1. Dva kusy bronzových udidel . . .[6])
2. Osm kusů bronzových puklic (faler) . . . Na čtyřech z těchto puklic nalézají se uprostřed nejvyššího (?) bodu bronzové knoflíky do puklic zatepané; ostatním čtyřem scházejí, ač dle direk tyto původně jimi byly opatřeny.«[7])

---

[3]) Viz poznámku č. 5.

[4]) snad »pod Chlumem«? — jak prve řečeno.

[5]) Při některých z těchto koster byly patrně nalezeny ony nezvěstné nádobky hradištného typu, o nichž mi šafář prohlásil, že se nepamatuje, kde a jak byly nalezeny. Z toho vidno, že nemůže p. ředitel přesně spoléhati se na šafářovy výpovědi a uváděti je jako nezvratná fakta, zejména pokud jde o nález uzd.

[6]) Viz vyobrazení v Pam. arch. č. XIX. tab. XXI. č. 2.

[7]) Viz vyobr. v Pam. arch. č. XIX. tab. XXI. č. 8. Pan ředitel opakuje zde šafářovu domněnku, ničím neodůvodněnou, který, našed v zemi výše zmíněné kovové předměty a při nich shluk střepů, usoudil, že věci ty byly původně uloženy v rozpadlé nádobě. Ostatně střepy, které mi ukázal pan Katz, složené vedle jámy na hromádce, byly z několika nádob a pocházely rozhodně z téhož místa nebo z nejbližšího okolí, poněvadž dle p. F. ona »rozloha obsahující dosti značné množství střepů z různých nádob«, která sousedila s touto vykopanou jámou, byla za mé tehdejší návštěvy dosud ne-

O dalších předmětech poznamenává p. ředitel, že »byly nalezeny po různu buď na pohřebišti (kostrovém?) samém, neb na prostoře, kde nalezeno nejvíce střepů (!). Šafář nemohl mu dopodrobna sdělit uložení jednotlivých kusů«.

Tak prý nalezeno:

„3 jeden železný úlomek jehlice s ouškovitým ukončením měřící celkem 140 *mm*“ (?) (Pam. arch. tab. XXI. č. 1.).[8])

4. Bronzová střela . . . (sub XXI. č. 3.).

5. Velký železný ohnutý nůž . . . (sekáč) (sub XXI. č. 4.), jehož střenka na začátku a na konci opatřena jest bronzovými pláštíky, které po obou stranách jsou krášleny jednoduchými vrytými kroužky . . .

6. Dvoje z bronzového plechu zhotovené kování (sub XXI. č. 5.), které snad bylo připevněno se stran na kožených postrojích.

7 Dva bronzové massivní kruhy (XXI. č. 6.) . . . Jsou též snad součástí bronzových udidel . . .

8. Dva kusy kulatých železných plíšků . . . Sloužily snad též co okrasné kování na postrojích.

9. Úlomek jednoho železného nože (sub XXI. č. 9.) . . .

10. Jeden malý železný nožík (XXI. č. 10.).

11. Jedna železná část skládající se ze dvou kroužků mezi sebou pevně železným válečkem spojených.

12. Jedna železná, dvoudílná část udidla . . .

13. Jeden malý železný kroužek, na kterém je navléknut krátký, železný úlomek závěsku tak, že dlužno za to míti, že i tento předmět tvořil část udidla nebo postroje.

Uvedené předměty tvoří jaksi rozházený inventář tohoto naleziště, o kterém nemožno nic bližšího říci (?).

Na nejvyšším bodu hřebene, již takřka u samé meze k parc. č. 189. směrem od s.-z. na samém okraji naleziště, nalezeno bylo dělníky ve hloubce as 50 *cm* pod povrchem mnoho kusů železných ráfů . . . Ráfy ty jsou čá-

---

tknuta a nemohly tedy ony střepy snad tam býti nalezeny a složeny na hromádku vedle jámy. Jedna nádoba mohla býti z nich skoro celá sestavena — snad to byla ona, o níž se p. ředitel zmiňuje — avšak ta byla ornamentována. Jeden střep ornamentovaný z této hromádky si vzal p. Landa pro Museum, a divím se, proč p. ředitel se o něm nezmiňuje. Sám jsem sebral po Landovi tři ornamentované střepy, které jsem druhého dne ukázal panu prof. Píčovi a pronesl podivení, proč Landa nesebral všech, z kterých bylo možno sestaviti skoro úplnou nádobu, která by zajisté napomáhala k přesnějšímu zařadění celého nálezu. Prof. Píč prohlásil se v tom smyslu, že toho není třeba, že jim stačí jediný střep k určení celého naleziště. Táži se, proč tedy pan ředitel v tolika střepech, o nichž se zmiňuje nepoznal ani jediného, který by nám stáří naleziště blíže určil?

[8]) Na výkresu jest tato »jehlice« vyobrazena ve velikosti 247 *mm* s poznámkou, že jsou to $^3/_5$ skutečné velikosti; jest tedy v přirozené velikosti delší 410 *mm*! Na tuto »jehlici« pamatuji se s určitostí, neboť mi ji šafář předložil s ostatními bronzovými předměty Na první pohled jsem poznal, že jest součástí hallstattského vozu. Abych nabyl jistoty, tázal jsem se dvakráte, byla-li skutečně nalezena s ostatními předměty. Po kladné odpovědi ptal jsem se (mysle totiž na ostatní součástky vozu), zdali ještě něco při tom bylo nalezeno. Když mi šafář záporně odpověděl, domníval jsem se, že vůz jest ještě v zemi. »Jehlice« tato byla příčinou, proč jsem našel ony železné zlomky kování vozového, pohozeného na dvoře pod dřívím. Zajisté každý nepředpojatý přizná, že bez důvodů bych si nepovšiml železa, na prvý pohled bezvýznamných, jakých se v každém hospodářství leckdes dosti povaluje. Z toho viděti, jak možno spoléhati na výpovědi šafářovy, který prý »okolnosti nálezu důkladně pozoroval«. Jednomu z nás nemluvil pravdu. Myslím, že pravdivějším bylo to, co mi vyprávěl, neboť jsem s ním mluvil brzo po nálezu, kdy měl vše snad ještě v čerstvé paměti.

stečně ohnuté a opatřené dírkami pro hřeby a tvořily zajisté kování dvoukolového vozíku.

Úvaha:

Jak z uvedeného popisu vidno, skládá se nález . . . ze tří částí, a sice:

1. Jak se zdá z hromadného nálezu bronzových udidel a z osmi kusů phaler, které byly uloženy hromadně ve velké hlíněné nádobě(?)

2. Z roztroušených různých předmětů od č. 3. až 13.

3. a konečně z nálezu železných ráfů.

Proto jeví se nutností, jednotlivé části nálezu vzíti v úvahu, a pak tyto společně v celkovou úvahu sloučit Nalezená bronzová udidla tvoří v první řadě nejdůležitější předměty nálezu . . . pokud mně bylo možno v literatuře archaeologické pátrati, musím konstatovati, že podobných . . . jsem u nás ani v cizině nenašel.[9])

Z ostatních roztroušených předmětů jsou významné dva železné sekáče, které dlužno též vřaditi do pozdní periody halstadtské . .

Nalezené železné ráfy od vozu zdály se mně na první pohled bezvýznamny, přec věnoval jsem tomuto nálezu pozornost a uschoval jsem je. Přispěním p. dra Píče shledali jsme, že podobné ráfy byly nalezeny ve Francii a Würtembersku: tak v mohyle u Kappelu na Rýně . . . Oproti názoru, že by tyto ráfy mohly býti novověké, svědčí okolnost ta, že jejich šířka je příliš malá . . . Není tudíž vyloučena možnost, že i tento nález ráfů přináleží k ostatnímu želkovickému nálezu, jak byl nalezen buď přímo, neb v bezprostředním okolí pohřebiště se skrčenými kostrami (!).

Shrneme-li nález želkovický v celek, můžeme s určitostí tvrditi, že dlužno onen nález považovati co soudobý s nálezem v hrobech u Bylan, hlásící se k pozdnímu období kultury hallstadtské, která se jeví soudobou s kulturou gallskou. Pohřebiště želkovické stalo se tedy důležitým pro naši domácí praehistorii a to tím, že jest to druhý větší nález této přechodní periody.«

* * *

Než přikročím k rozboru tohoto výtahu, dovolím si předeslati: V listopadu r. 1894 vypravil jsem se s přítelem MUDrem B. Vackem do Hostouně, probádat nekropoli mohylovou, prostírající se na nezdělaném návrší, mezi Hostouní a Mirkovicemi, náležející katastru mirkovickému, užívanou nyní za pastviště. Při kopání bylo mi nápadno, že na každé mohyle, obyčejně v jejím středu, byly malé prohlubně, podobné jamám po vykopaných stromech. Na některé byla prohlubeň jedna, obyčejně ve středu, na jiných dvě, ba i tři. Při dalším kopání jsem seznal, že pod každou prohlubní vždy bylo kamenné jádro mohyly, pod ním rozmačkané nádoby a kovové milodary. Zajisté, že nad popelnicí, postavené na zemi, byl původně sklenut sklípek z kamení, hlínou zasypaný, který časem se shroutil, a tím rozdrtilo se vše v něm uložené a na povrchu mohyl povstaly ony prohlubně.

A jen tyto prohlubně mi byly na některých místech vodítkem, kde byly mohyly stářím tak rozplizlé, že měly výšky sotva 15 *cm*, tak že pod trávou a mechem byly sotva znatelné. Pouze podle nich přicházel jsem na jednotlivé nálezy. Na př. zjistil jsem na nejvyšším bodu téhož naleziště, tvaru nepravidelně hrbolatého, že svahy jeho na všech stranách byly pokryty více rozlezlými mohylami, kde jedna do druhé nepravidelně přecházela.

Posledního dne jali jsme se prokopávati velkou mohylu, položenou na mezi, sahající jednou polovicí do pole a druhou na srázný svah meze. Průměr této mohyly byl 15·32 *m*. V jejím středu byla mísovitá prohlubeň průměru 4·70 *m* a střed této prohlubně byl 150 *cm* vysoko nad rovinou pole, kdežto její kraje 180 *cm*.

---

[9]) Na N. V. Č. byla vystavena železná udidla, tvarem želkovickým úplně podobná, při nich byly též puklice, totožné s želkovickými, i kování vozu. Vše jsem našel v mohyle u Mirkovic na Domažlicku. Na tuto shodu upozornil jsem p. prof. Píče hned po svém návratu ze Želkovic a nechápu, proč o nich p. F. se nezmiňuje; snad proto, že byly nalezeny v mohyle?

Kopáno směrem od svahu. Ve vzdálenosti 5·50 *m* od kraje uhodili jsme na spodku na železné kopí. (Obr. 10.) V témže směru ve vzdálenosti 1 *m* od kopí našli jsme pod kamením shluk železných předmětů, všelijak točených, při nichž byly bronzové puklice. Vše, jak pohromadě leželo, sešinul jsem na kovový podnos, který byl při ruce, a opatrně vše očistiv, fotografoval jsem. (Viz střed obr. 10.) Doma, při rozebrání tohoto nálezu, shledal jsem dvě železné uzdy, tvarem úplně podobné želkovickým — odlišující se jen v ozdobách — a kromě toho šest velkých talířovitých puklic z bronzového plechu, úzkého okraje (jak u talíře), který jest na vnitřní (lícní) straně zdoben. Tyto puklice jsou úplně velikostí i tvarem shodny s želkovickými (želkovické puklice jsou bez okrajové ozdoby).

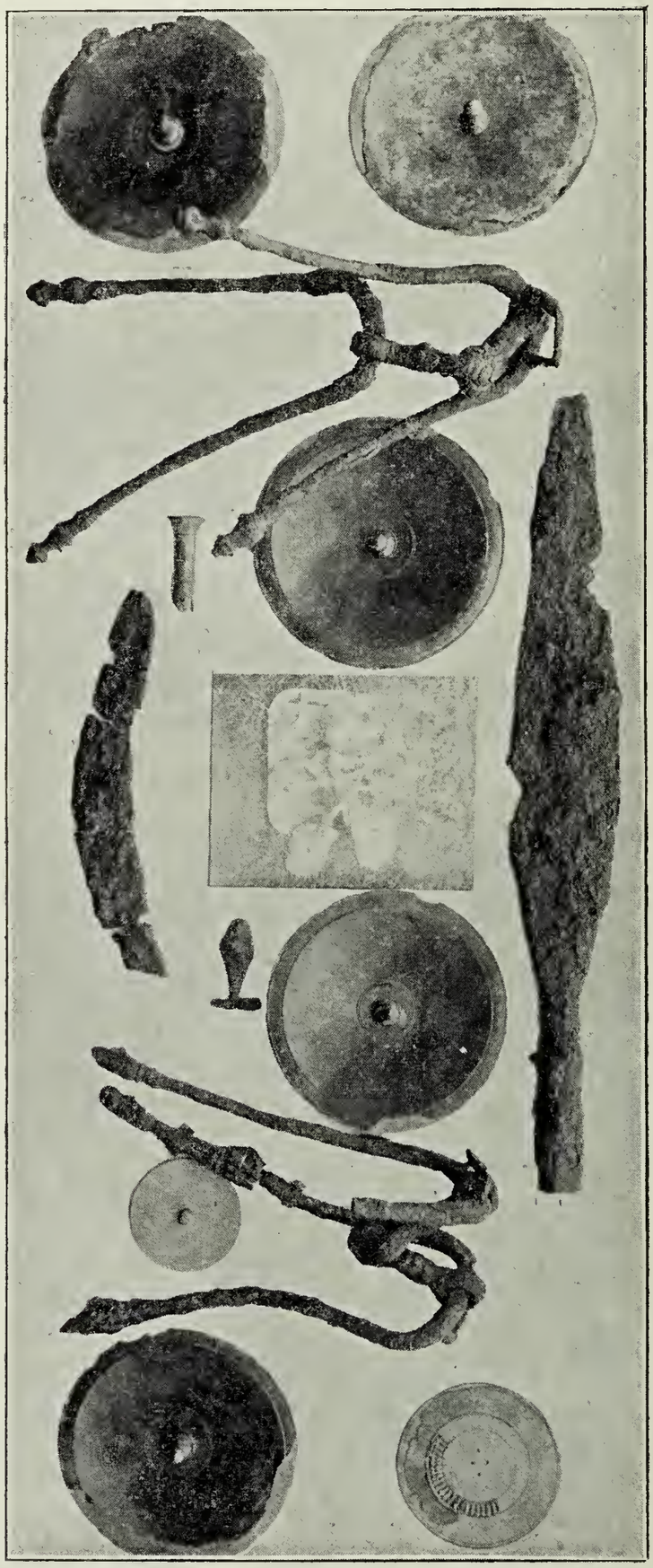

Obr. 10. Nález z mohyly v Mirkovicích u Hostouně.

Každá z nich má uprostřed v nejnižším bodě lícní strany bronzový knoflík s hlavičkou, který jest na rubu puklice ještě zapuštěn do zbytků řeménků dosud zachovalých a roztepán — patrná to ozdoba ohlávek. Ještě byla nalezena malá puklička s hlavičkou (Obr. 10.)

V úhlu as 45° v levo byla nalezena ve vzdálenosti 30–40 *m*, jiná puklička bronzová s tlačenou ozdobou a dutá bronzová rourka ukončená miskovitě, podobna svým ukončením nožkám uzd želkovických.

V prvém směru, ve vzdálenosti 30 *cm* od uzd v okruhu 1·10 *cm* byly střepy rozmačkaných nádob a v témže směru, ve vzdálenosti 130 *cm* od uzd narazili jsme na velké množství železných předmětů, roztroušených v kruhu asi 2 *m*. Odkopáním zjistili jsme obruče dvou kol, kování jejich hlavic a kromě toho dvě dvojice součástek kování

vozového, z nichž dvě součástky, na jednom konci opatřené očky, jsou téhož tvaru jako ona želkovická železná »jehlice«. (Viz po stranách na obr. 11) Z toho čerpal jsem zdání, že uzdy při kladení do mohyly byly zavěšeny na konci voje vozové, poněvadž byly tak daleko od něho. V Želkovicích bylo kování vozové dle šafářova udání nalezeno »kousek dále« od uzd a puklic. Jestliže jest jeho zpráva pravdiva, že ona část kování, kterou pan ředitel má za jehlici, byla nalezena s uzdami a puklicemi, pak byl vůz ten dosti blízko přistaven, jelikož jedna část jeho kování, při rozpadnutí vozu padla až k uzdám.

Ke konci připomínám, že jsem vykopal na témže nalezišti v jiných mohylách tři železné sekáče, shodné tvarem s želkovickými.

Nyní k věci.

Prohlížeje u želkovického šafáře nález, ihned jsem si povšiml nápadné podobnosti předložených předmětů s mým nálezem; objev pohozeného kování vozového tím více povzbudil mou zvědavost a proto s potěšením doprovázel jsem p. Katze k nalezišti.

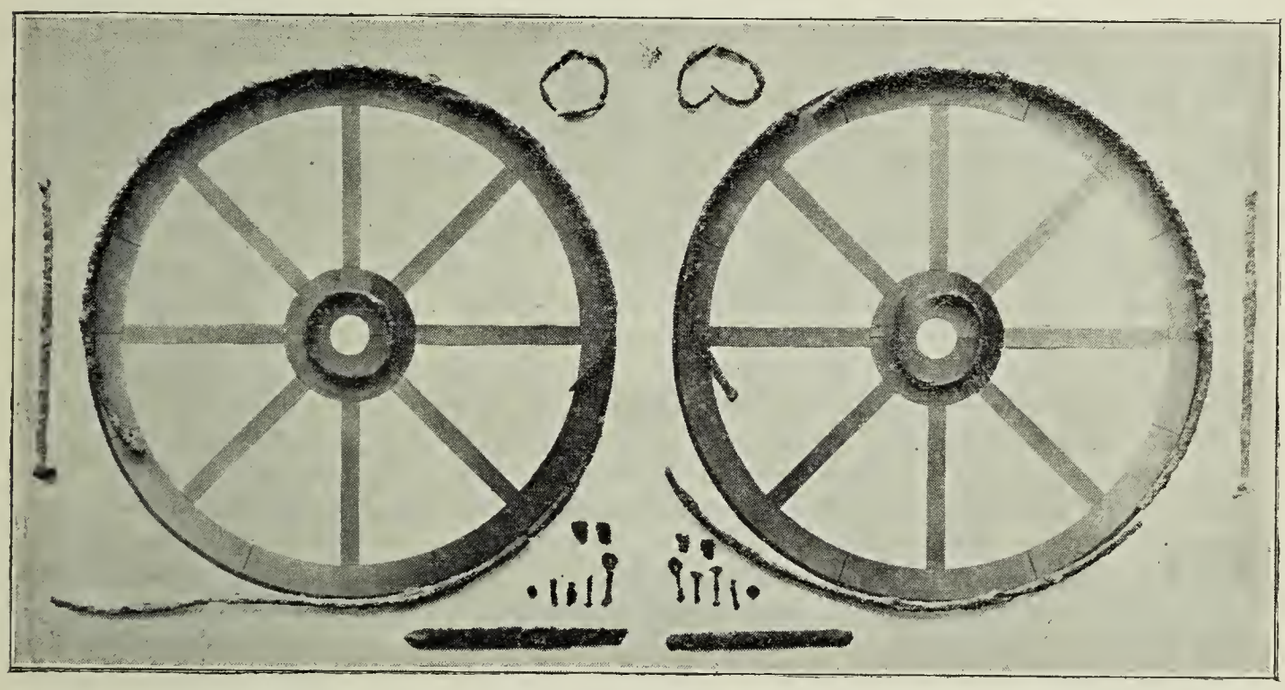

Obr. 11. Součásti vozu z mohyly v Mirkovicích u Hostouně.

Došli jsme na nejvyšší hřbet, kde mi v jednom místě ukazoval p. Katz vybraný dolík, kde prý uzdy a vůz byl nalezen. Kolem prohlubně bylo vyházené kamení a stranou na hromádce střepy, které dle jeho tvrzení byly při tom nalezeny. Pátraje kolem oné vykopané prohlubně, spozoroval jsem, že jsou kolem na hrbolatém povrchu různě nakupeny menší a větší rozlezlé vyvýšeniny, právě jako v Mirkovicích v okolí nejvyššího bodu a na nich ony typické prohlubně po propadlých mohylových jádrech. Zvláště na jednu větší, položenou poněkud v levo asi v úhlu 45° od dolíku, jsem p. Katze upozornil a zároveň jsem s ním sdělil své zkušenosti z mohylového pohřebiště mirkovického. Když jsme prošli hájkem, upozornil mne p. K. na pole, položené na svahu tohoto návrší, směrem k Želkovicům (kde později objeven hřbitov skrčených koster) a poznamenal, že při orání se objevuje mnoho střepů.

Našlo se již mnoho skupin mohylových, ale dosud ani jediného k nim příslušného sídliště, a tu mi napadlo, zda konečně na výše zmíněném poli není příslušné sídliště mohyl výše položených. Po návratu do Prahy odebral jsem se hned druhého dne do Musea k p. dru Píčovi, abych jej upozornil na důležitost tohoto naleziště. Dle referátu podaného jemu p. Landou, byly prý nalezeny mimo jiné drobné věci dva sekáče římské (!) potom v žárovém hrobě v nádobě dva bronzové předměty, neznámého tvaru (uzdy) a faléry, jaké prý

nosili vojínové na svém oděvu — dodal p. prof. Píč. O vozu se mu L. ani nezmínil. Vysvětlil jsem, že referát je pochybný, že se zde jedná o kostrové hroby z konce doby předhistorické a vzácný mohylový nález — uzdy s vozem. Při tom jsem mu připomenul svůj nález z Mirkovic, totožný s želkovickým (který prof. Píč viděl na N. V. Č.) a upozornil jsem na další mohyly . . .

Po čase, kdy vyjednání o získání předmětů želkovických pro musejní sbírky nevedlo k cíli, byl požádán p. F. o zakročení. Přišed na naleziště, prozkoumal je a podal o tom zprávu, dle které veškeré naleziště dělí se na dvě skupiny a sice:

1. na hroby kostrové z konce doby předhistorické,

2. na hřbitov skrčenců, k němuž jak z celého sestavení referátu patrno, snaží se připojiti jako současné:

a) onu kulturní vrstvu,

b) nález uzd a puklic, jakožto příslušný hromadný nález v nádobě,

c) onen »rozházený inventář«,

konečně pak pochybný a nejistý nález kování vozového.

Po přečtení tohoto referátu má čtenář dojem, jakoby toto naleziště bylo ne-li totožné, tedy velmi podobné hrobům bylanským.

Srovnejmež obé:

Hroby bylanské jsou nepravidelně po poli roztroušené čtyrhranné jámy, neobložené kamenem, šířky 2·20—2·36, délky 2·35—3·80 *m*, vyplněné černou bahnitou hlínou, v nich jsou uloženy pohřby buď žárové, neb žárové i kostrové (skrčené).

Zde obyčejně, malé hroby skrčenců, kamením obložené v pravidelných řadách, které působily dojmem pravidelného hřbitova

Ona velká jáma vedle koster (2—3 *m* od nich) nalezená, nemůže přece býti považována za hrob, ježto byla nejméně 20 *m* dlouhá.

Uzdy byly ovšem v Bylanech nalezeny, obyčejně u koster, zde však dle p. F. v nádobě. Však uzdy želkovické jsou od nich tvarem odchylné, ostatně byly nalezeny i jinde a to jak v žárových hrobech, tak i v mohylách.

Puklice podobné želkovickým nebyly rovněž v Bylanech nalezeny, kování vozu též nebylo v Bylanech nalezeno, ani v jiném žárovém neb kostrovém hrobě. Za to dle citátu p. F. bylo nalezeno v cizině v mohylách. K tomu dodávám dle Könnena nález vozů dvou- i čtyřkolových v knížecích hrobech v Hundenringen a Ludwigsburgu ve Würtembersku, potom mohylový nález se zbytky vozu z Henveilesu. Jest mi záhadou, proč vůbec neuvádí nálezy kování vozových z Čech. Kustos Franc našel úplné kování vozové v mohyle v okolí Plzně, prof. Píč uvádí ve svém díle »Čechy předhistorické« sv. 2. svůj nález obručí v mohyle u Sovy na Bechyňsku, potom v mohylách na Hůrce u Sedlce a konečně můj nález v mohyle u Mirkovic (chybně udává z okolí Strda — Národopisná výstava) a přiznává, že to byly opravdové (válečné) vozy, které byly bojovníkům dány do hrobu, tedy úplné, ne snad pouze kování nebo částky vozů. O mých uzdách se zmiňuje tamtéž, jako o podobných tvarem želkovickým.

Jest s podivením, když snad (?) ušly p. F. v Želkovicích netknuté mobyly v okolí vykopané, že ušla jeho pozornosti nepatrná hloubka 50 *cm*, v níž byly ráfy nalezeny, když sama kola měla průměr jistě jednoho metru. Jak byl potom celý vůz vysoký a jak si představuje, že mohl býti ukryt v hrobě, jehož dno jest pod nynějším povrchem v hloubce pouze $^1/_2$ *m*? Jak mohl tam přetrvati až po naše dny, aniž ho byl někdo již tehda, pokud byl v celosti neodstranil? Pravdě podobnější snad jest, že byl nad jámou nakupen pahorek, který po setlení dřevěných součástek vozových se propadl a deštěm a stářím rozlezl a snížil.

Proti vývodům p. Felcmanovým tvrdím:

Pohřebiště želkovické třeba zařaditi do tří dob, stářím od sebe odchylných, a sice:

1. na kostrové hroby skrčenců, dle způsobu pohřbívání spadajících nejspíše do konce doby přechodní (z kamenné do bronzové) do předúnětické (o jámě, ježto není střepů po ruce, nemožno nám mluviti),

2. na pohřebiště kostrové (křesťanské) doby knížecí, konečně

3. na skupinu mohyl, rozložených na nejvyšším bodu a kolem návrší z konce doby halstattské. To dokazují (pomineme-li oněch celých mohyl, které p. F. snad ušly (?) a jichž existenci by bylo nyní marností jemu dokazovati).

1. uzdy s puklicemi podobně nalezené jako v Mirkovicích, pohromadě v sousedství střepů;

2. onen »rozházený inventář« č. 3., 5.—13. (na číslo 3. se nepamatuji, rovněž na č 11., kteréžto poslední však může k celku náležeti) nalezený podobně nejspíše v okolí uzd, jako jsem našel v Mirkovicích: kopí, nůž, ornamentovanou pukličku bronzovou a bronzovou rourku.[10])

3. Konečně kování vozu, které bylo podobně jak v Mirkovicích v sousedství mezi kameny ostatních věcí nalezeno.[11])

Konečně ony dva sekáče, srovnáme-li je s mými nalezenými u Mirkovic.

Co týče se zařazení tohoto oddílu, souhlasím částečně s p. F., že totiž »dlužno onen nález považovati co . . . hlásící se k pozdnímu období kultury halstattské, která se jeví« (ovšem pouze na svém sklonku) »soudobou s kulturou gallskou« (= latenskou, považuje-li totiž pojmenování ‚gallská' za přesnější určení kultury, jinak zvané la Tène. Jestliže dle prof. Píče považuje tím i národ gallský, pak nemohu s ním souhlasiti, poněvadž mám po ruce ověřené hrobové doklady, dle nichž tato kultura zasahovala u nás do doby Kristovy i po ní, kdy u nás po Gallech nebylo již sledu.

Dospěl pan Felcman k svým závěrům z neznalosti či úmyslně? Myslím úmyslně. Měla snad těmito nesprávnými závěry býti potlačena moje výtka nad příliš samostatným jednáním Landovým a jeho nedostatečností v tomto oboru? Pan ředitel, který byl jistě informován p. drem Píčem o obou referátech, Landově i mém, kloní se ve své zprávě k referátu L. Když p řed. F. tak důkladně celé naleziště ohledal a přesvědčil se o nepodstatnosti mé zprávy, proč jí nevyvrátil, proč se tak úzkostlivě vyhýbá zmínce o mohylách? Když mluví ve zprávě o vozu »oproti názoru, že by tyto ráfy mohly býti novověké . . .« (což nikdo netvrdil a netvrdí, — právě opak) proč nevyvrátil můj názor?

Z té příčiny, že Landa dal vůz pohoditi, zmiňuje se o něm jako o pochybném nálezu. O všech nálezech poznamenává, v jaké byly souvislosti či v jaké vzdálenosti od sebe nalezeny — ale o vozu se pouze zmiňuje, že byl vykopán na nejvyšším bodu naleziště, ale jak daleko od druhých předmětů, hlavně od uzd, toho pominul. Ačkoliv jsem obhájil u prof. Píče své tvrzení o puklicích, že jsou to pouhé ozdoby postrojů koňských, proti jeho tvrzení, že jsou to ozdoby vojínů, přece dal, abych ani tu neměl pravdy, vyobraziti v Pam. arch. jednu z nich, obráceně, spodní stranou (rubem) nahoru, uprostřed s knoflíkem vzhůru, ač má býti tento vsazen na lícní straně puklice dole — tedy právě opačně. (Porovnej náš obraz č. 10. s vyobrazením v Pam. arch. XIX., tab. XXI. obr. 8.) Ostatně již z výkresu patrno, že knoflík ten dobře nepřiléhá k puklici. Ačkoli ve článku tvrdí p. F., že tyto knoflíky jsou v puklicích zatepány, nemohl jsem to v Museu pod sklem kontrolovati, kde jest 7 puklic v chybné poloze, dnem nahoru, a jen prostřední jest správně dle mého tvrzení s knoflíkem uvnitř. Z toho, že jedna z puklic má knoflík v jiné poloze, totiž uvnitř, mohlo by se souditi, že knoflíky ty, ač jsou na koncích roztepány, lze přece z otvorů vyníti a opět libovolně buď správně do lícní nebo nesprávně do rubové strany puklic vsaditi.

---

[10]) Podle tvrzení p. F. byly prý nalezeny »buď na pohřebišti samém, neb na prostoře, kde nalezeno nejvíce střepů« a »tvoří rozházený inventář, o kterém nemožno nic bližšího říci. Tvrdím naproti tomu, že, jak bylo řečeno již výše, nemohl býti nalezen na pohřebišti samém, poněvadž toto, kdy mi byly ony předměty předloženy, bylo dosud netknutým polem, byl tedy pravděpodobně nalezen na prostoře, kde nalezeno nejvíce střepů totiž — v mohyle.

[11]) Když jsem se ptal šaféře, kde kování to našel, řekl mi, že kousek dále od uzd a puklic.

Připomínám, že kování to mi darem nabízel, což však jsem nepřijal a nakázal mu s ostatními věcmi dodati je do Musea.

Majitel deváté puklice, onen obchodník, tvrdí, že knoflík ten byl patrně zasazen tak, jak dokazuji já, poněvadž na jeho puklici uvnitř možno pozorovati v patině otisk knoflíku.

Považoval jsem za svou povinnost objasniti okolnosti nálezové jednoho z nejzajímavějších našich pohřebišť, pro něž »povolané« kruhy, vzdor důtklivému upozornění jevily tak málo zájmu a porozumění. *Jos. A. Jíra.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní za čas od 1. července do 31. prosince 1902. Uveřejňujeme vždy jen výkaz nově přistouplých P. T. členů i darů peněžitých. Stvrzovati neb uveřejňovati zaplacení příspěvků P. T. členů dříve přistouplých není lze z nedostatku místa. Příspěvky došlé později i dary uveřejníme příště.

Za členy *činné* s příspěvkem 2 K 50 h ročně přistoupili P. T. pp. a korporace: Bayer Jos., okr. tajemník v Nov. Benátkách; pí Beránková na Kr. Vinohradech; Česká beseda ve Vimperku; Čtenářská beseda v Konárovicích, v Radošíně (za publikace K 5·80), v České Skalici a na Zálabí v Kolíně; Čten.-pěvecká beseda v Nebušicích; Hosp. čten. beseda v Orlu; Měšťanská beseda v Bělé u Bezdědze; Občanská beseda v Habrech, v Hořovicích, v Parníku a v Sedlčanech; Řemeslnická beseda v Poličce, v Unhošti a ve Velvarech; Živnost. čten. beseda v České Skalici; Bílek Vinc., farář v Plané nad Lužnicí; knihkupectví J. G. Calve; Císařovská A. odb. učitelka; beseda »Čmeláci« v Sedlici; M. U. Dr. Drnek Boh., obv. lékař v Březnici; Drnek a spol., knihkupectví v Brandýse n. L.; Hála Ant. na Smíchově; čten. a záb. spolek »Hálek« v Rokycanech; hosp.-čten. spolek »Hálek« ve Vojicích; Holub Frant., velkoobchodník; J. U. Dr. Holubovský Ant., zemský advokát a městský radní, na r. 1903; Hořejší Lud., obchodník na Kladně; Hücke Jan K 2 50 za r. 1902, za publikace K 4·—; Hůla Frant., c. k. pošt. assistent; Hylák Jos. v Němčovicích; Jiras Frant. J., obchodník na Smíchově; Jodl Jan, majitel domu ve Veltrusích; Kalita Josef, řídící učitel v Nebuželích; Kohout Jan, stavitel; Komárek Frant. B., kaplan v Golč. Jeníkově; Král Josef F., učitel ve Vamberku; Kutzler Frant., účetní cukrovaru ve Vys Mýtě; Lang Josef, kaplan v St. Jičíně; Lubas Fr. H., hodinář a zlatník v Rakovníku; J. U. Dr. Müller Václav, c. k. professor na Žižkově; Novotný František na Smíchově; Učitelský okrsek pro Vrchy, Modřice, Vyskeř, Všeň a Mašov; M. U. Dr. Opočenský, I. sek. lékař; Ošťádal Jaroslav, c. k. berní kontrolor v Pacově; Paďour Maxm., obchodník na Vinohradech; Patočka Frant., c. k. školní rada; M. U. Dr. Plachetský, prakt. lékař na Kr. Vinohradech; Skřivánek K. učitel ve Skuhrově; Skřivánek Lad., architekt v Karlíně; čten.-ochotnická jednota »Snaha« ve Staré Vsi; Sochovský Č., adjunkt cukrovaru v Postoloprtech; Čtenářský spolek v Nové Huti, v Radlicích a ve Skořicích; Čten.-ochotnický spolek ve Hvožďanech; Srdce Alois, knihkupec; Stíbal Karel, c. k. vrchní kontrolor v Chropíni; Stolz Jaroslav, sládek v Mirošovicích; Šafařík Frant., učitel ve Veltrusích; Šilingr Boh., stavitel ve Veltrusích; Šubrt Ferdinand; Tamchyna Alois; Tischer Frant., hrab. archivář v Hradci Jindřichově, 4 K za r. 1902, za publikace 2 K; Tomášek J. C., učitel na Hrádku; Wiesner Gabriel, chef fy G. Wiesner, Duffek a Spol., za r. 1902 K 2·50, za publikace 2 K.

Oznamujeme, že kde není udáno jiného bydliště u výkazu P. T. členů, rozumíme vždy členy v Praze; u P. T. členů, kde není jinak oznámeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek K 2·50 za rok 1902. Členské příspěvky i dary peněžité buďtež posílány podepsanému pokladníkovi.

V Praze, dne 31. prosince 1902.

A. B. Černý, jednatel.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Slezská tř. 38.

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR:

DR. J. V. ŠIMÁK.

ROČ. XI.

S 35 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 19 OBRAZOVÝMI PŘÍLOHAMI.

1903.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

OBSAH.

Články.

Strana

Čermák Kliment: Nové výzkumy v Čáslavi. (S 9 obr. a 1 obr. příl.) . 97
Černý A. B.: Pohrobní vzpomínka na Jana Zeyera 45
Harlas Dr. Fr. X.: Cechovní pokladny v Museu kr. hl. města Prahy. (Se 14 obr. na 12 tab.) 122
Herain Jan: Hlavní oltář v kostele sv. Havla nad Zbraslaví. (Se 2 tab.) 43
» » O Vyšehradě starém i nynějším. (S 8 obr. a 1 obr. příl.)
» » Stavitelské památky král. města Rakovníka. (Se 3 obr. a 1 obr. příl.) 77
» » Vykopané zbytky románské kaple sv. Vavřince na Vyšehradě. (Se 6 obr. a 2 příl.) 145
Hille J. P.: Pamět Stanislava Bořka Dohalského z Dohalic o vlastním rodu z r. 1681 128
Chylík Jindřich: Poznamenání vzešlých útrat a škod na statku Křižanovském od lidu vojenského r. 1641—1643 139
Košťál Josef: Štědrý den v podání prostonárodním 109
Lukavský z Řenec Boh.: Šlechtická jména v matrikách karlštejnských 35
Schiller Otomar: Památky kostela někdy klášterního v Sezemicích nad Loučnou. (S 8 obr.) 159
Siblík Josef: Z manualu města Kasejovic 48
Slavík F. A.: August Sedláček. (S podob.) 1
Šnajdr Ludvík: Baron de Baye a tak zv. starožitnosti francké v Čechách 133
» » Příspěvek k časovému určení neolithické keramiky v Čechách 6, 57
» » Soukromá mýta v Čechách 156
Šulc Josef: Květena okolí Police nad Metují a sousednich obcí pruských s českým obyvatelstvem v mluvě a praxi lidové 18, 64
Teplý František: O šlechtě ve Volyni ve stol. XVI. 169

Různé zprávy.

Románské a gotické fresky v Hosíně. — K životopisu Jana Táborského z Klokotské Hory. — O posekání hraničních dřev u Jamného na Krumlovsku 56
Z Podřipského Musea v Roudnici. — Pamětní deska mramorová z r. 1656, nalezená na Bílém předměstí v Pardubicích. (S obr.) — Zápisky o rodině Jana st. z Žerotína z let 1473—1516. — Sbírka Zeyerova 95, 96
Nekrolog Theodora Antla. — Zajímavý nález pražský (zlomek hliněné figurky u Rudolfina, se 2 obr.). — Jak se čarovalo, aby někdo do roka umřel. — Náhrobní kameny v Jindř. Hradci . . . . . 141—144
Statistika a dějiny musejí českých 180
Zpráva o činnosti Společnosti přátel starožitností českých v Praze za r. 1902: pokladní na str. 50, jednatelská 52, správce sbírek 55, knihovní 180.

Literatura.

Brunclík Dr.: Aeneas Sylvius a sněm v Benešově r. 1451, str. 144. — Český časopis historický, 94, 183. — Časopis Matice moravské, 94, 183. — Časopis Moravského musea zemského, 144. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti, 183. — Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci 144, 184. — Jeřábek Dr. Luboš: Staré město Pražské, 91. — Kašpar Dr. Josef: Paměti o věcech duchovních v král. věnném městě N. Bydžově nad Cidlinou od dob nejstarších až po časy nejnovější, 144. — Klíma Fr.: Český kníže Břetislav I., 144. — Košťál Josef: Ze světa pohádek a bájí, 92. — Týž: Rostlinstvo v podání prostonárodním, 92. — Československé letopisy musejní 94, 182. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne, 184. — Method, 183. — Niederle Dr. Lubor: Národopisná mapa uherských Slováků, 143 — Pravěk, 93. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti, 184. — Sprawozdania komisyi do badania historyi sztuki w Polsce, 184. — Věstník Matice opavské, 183. — Věstník Poděbradska, 94, 183. — Zpráva o činnosti městského musea v Táboře za r. 1902, 93. — Zpráva Musejní společnosti okresu humpoleckého za r. 1901 a 1902, 182. — Devátá zpráva kuratoria Prům. musea pro východ. Čechy v Chrudimi za r. 1902, 181.

Opravy hrubších omylů tiskových.

Na str. 92 v řádce 16 zdola místo »Ze života pohádek« čti »Ze světa pohádek«.

Opravy ku článku „Šlechtická jména v matrikách Karlštejnských":

str. 38 č. 6 souhlasí s Čas. Čes. Mus. 1890, 284.
» 38 pozn. 25. Košákové nejsou sice šlechtici, byli však na Mořině již r. 1430 (jak vidno z účtů karlšt. 1428—31 v arch. praskoles., jichž opis mám).
» 39 č. 16 ř. 4. místo »t« čti »*It*«.
» 39 » 20 má býti rok 1627.
» 40 » 23 » » » 1625.
» 40 » 24 a 25 má býti { Marcius 3. feria 3. dom. I^ae qu. = 3. III. 1626. / » 5. » 5. » » » = 5. III. 1626.
» 40 pozn. 35. Samuel z V. žil r. 1641 na Nov. Městě praž. Srv. ČČMus. 1894, 151. (Viz též Pam. archeol. XIV., 145.)
» 40 » 38. místo »zemřela« čti »byla pohřbena«.
» 40 č. 26 v orig. chyba; sobota u vigilií S. Matouše = 20. IX. 1625 — ale nikoli 19. září.
» 41 » 28 v orig. chyba; má býti 30. I.
» 41 » 28 ř. 6. čti »ur. a stat. rytíř«.
» 41 » 29 » 3. » Václav Kloboucký, p. k. d.
» 41 » 31 nar. P. M. jest vždy 8. IX.; v orig. chyba.
» 41 » 33 M. V. Ž. z V. byl písařem karlšt. důchodním.
» 84 » 43 má býti 21. Febr.
» 84 » 44 v orig. chyba; má býti 20. Decembris.
» 85 » 52 ř. 3. místo »Čeleckou« čti »Čeledkou«. Čeleda měl v Čelyni statek.

Poklésky jsou zaviněny částečně chybami tisku, částečně chybami matrik, na něž bohužel přišel jsem až později srovnávaje jednotlivá data s rukovětí chronologie. Myslím však, že lépe jest chybu objeviti než zamlčeti. Kdo zná staré matriky, dá mi zajisté za pravdu v tom, jak data i jména v nich bývají mnohdy pochybena, a pak jednotlivé roky v nich nejdou vždy přesně za sebou, jako jest tomu i zde. B. L. z Ř.

August Sedláček.

Spisovatel památného díla »Hradů, zámků a tvrzí českých« dokončí letos 60. rok věku svého.

Narodil se dne 28. srpna 1843 v Mladé Vožici na Táborsku, kde byl otec jeho c. k. soudcem, studoval gymnasium v Jindřichově Hradci, v Jihlavě a Písku a filosofickou fakultu na universitě v Praze. Již jako student pojal úmysl, napsati dílo o hradech, zámcích a tvrzích království Českého a dělal si výpisy o nich z rozličných pramenů. Po studiích universitních působil na gymnasiu v Litomyšli, v Rychnově, kde jmenován byl r. 1871 professorem, a r. 1875 až 1899 po celých 24 let na realném gymnasiu v Táboře.

Po všechna léta pracoval za oblíbeným cílem, napsati jednou ono dílo. Pokud jen mohl vedle povinnosti učitelské, studoval za tím účelem neustále, vypisoval nejen z tištěných pramenů, nýbrž i desky zemské a jiné památky v četných archivech českých a cizozemských, cestoval po Čechách, vyhledával hrady a tvrze, měřil, popisoval je a dělal půdorysy jejich, doma bohatou zásobu výpisů a poznámek na lístky rovnal v abecedním pořádku podle jmen osad a rodů, aby měl přehled rostoucího množství zpráv o nich.

A teprve po 17 letech usilovné práce přikročil k sepsání a vydávání »Hradů, zámků a tvrzí království Českého« nákladem Fr. Šimáčka v Praze. »Po sedmnáct let snášel jsem k tomu materiál,« praví v úvodě k nim, »a ještě není všeho sbírání konec a nelze říci, že by se všechno k úplnému vypsání hradů, zámkův a tvrzí bylo sebralo. Nechtěl jsem s vydáváním příliš chvátati, hodlaje věc svou co nejlépe a nejkloudněji pořídíti; ale pováživ u sebe, že vydávání samo sebou několik let zabere a že by se mi snad v pozdějších letech síly nedostávalo, raději jsem na tom zůstal, aby se s vydáváním déle nemeškalo, a podávám je tuto čtenářům starých dob milovným.«

Dobře udělal, že r. 1881 začal s vydáváním. Vyšloť dosud již 13 velkých dílů, přes 230 sešitů a přes 3700 velkých archových stran, náležitě upravených s četnými obrazy a mapami, totiž: 1. Chrudimsko, 2. Králové-Hradecko, 3. Budějovsko, 4. Jindřicho-Hradecko a Táborsko, 5. Podkrkonoší, 6. Podbrdsko, 7. Písecko,

8. Rakovnicko a Slansko, 9. Domažlicko a Klatovsko, 10. Boleslavsko, 11. Prachensko, 12. Čáslavsko. 13. Plzeňsko. Zbývá ještě vydati: díl 14. Litoměřicko a Žatecko, 15. Pražsko.

S blahým pocitem může Aug. Sedláček hleděti na to dílo a jiné práce, jež po 40 let vytrvale dělal pro český národ a vědu. Vykonal sám jediný neobyčejně veliké dílo.

Vezmete-li některý z dosavadních 13 dílů jeho Hradů a zámků českých a čtete dějiny jejich, vidíte, jak velmi četné prameny Sedláček prostudoval, než mohl napsati dílo tak důkladné a podrobné; jak bedlivě a obezřetně si počínal u výběru a spracování ohromného množství látky rodopisné, jen nestranně podává čistou pravdu; jak pěkně líčí i život na hradech a tvrzích, všímá si také života lidu poddaného, jak skutečně žili, mysleli a jednali, vše v duchu oněch dob, všecko věrně bez osobních přídavků a domněnek. Vypravuje vždy jasně, srozumitelně, slovy a slohem nehledaně, jako když čtete nejlepší památky staročeské, a popisuje věrně a zajímavě. Povšímnete si pak i půdorysů hradů a tvrzí, též práce Sedláčkovy, zvláště, které sami jste navštívili a viděli tam jen několik zbytků zdí a porostlých již hromad a kopečků, a teprva teď z nákresů a popisů Sedláčkových poznáváte, kde vlastně stál hrad nebo tvrz, části jejich a jakou měly podobu.

S úctou a vážností hledíme na takovou práci, jež bude na věky pomníkem vzácné vytrvalosti a píle spisovatelovy. Bude vždy věrným obrazem života a působení starých rodů českých a spolehlivým pramenem pro budoucí díla místopisná a rodopisná v Čechách.

Dílo Augusta Sedláčka »Hrady, zámky a tvrze české« slouží zajisté ke cti a ozdobě také literatuře české a národu našemu.

O všech českých hradech a tvrzích, o rodech a osobách na nich někdy vládnoucích vyplnil a znamenitě provedl sám jediný August Sedláček, čeho si přáli naši vlastenci, zvláště Fr. Palacký, jenž v Časopise musea českého r. 1846 touží: »Konečně i čas jest, abychom Čechy nynější s někdejšími hleděli také skrze místní dějepisy spojiti, aby tolikeré kraje, hrady, města, tvrze i vesnice zpomínáním na historické osoby a rody v nich bydlivší opět obživly a tím i nové pouto se uvilo, jež krajiny naše láskou k vlasti mocněji nad jiné vázati má.«

Důležitost a význam díla Sedláčkova pro literární a vědecký pokrok v dějepise českém i pro budoucnost dovede oceniti zvláště, kdo si obral za předmět studií svých jen některou krajinu nebo jen jediné místo a některý staročeský rod a chce je pořádně spracovati. Bez Aug. Sedláčka se tu neobejde; jeho práce bude vždy základem a vodítkem spisovatelům rodopisů a místopisů českých.

A komu připsal Aug. Sedláček životní dílo své, jež bylo, jak praví v úvodě k Hradům a zámkům českým r. 1881, »nejen předmětem jeho touhy po 20 let, anobrž i ovocem každé prázdné chvíle, jež mu po vyplnění povinností úředních zbývala«? — »Připisuji obci národa českého«, stojí v čele památného díla.

Díky a čest mu za tak velikou práci a účinnou lásku k národu! —

Mimo hlavní dílo »Hrady, zámky a tvrze české« napsal August Sedláček četné spisy, v nichž důkladně pojednává o rozličných věcech místopisných, rodových a heraldických a vyjasňuje některé záhady vědecké.

Vydal místopisy od r. 1870—1884: Minulost města Mladé Vožice, Rychnov nad Kněžnou, Děje města Čáslavě, Řičany,

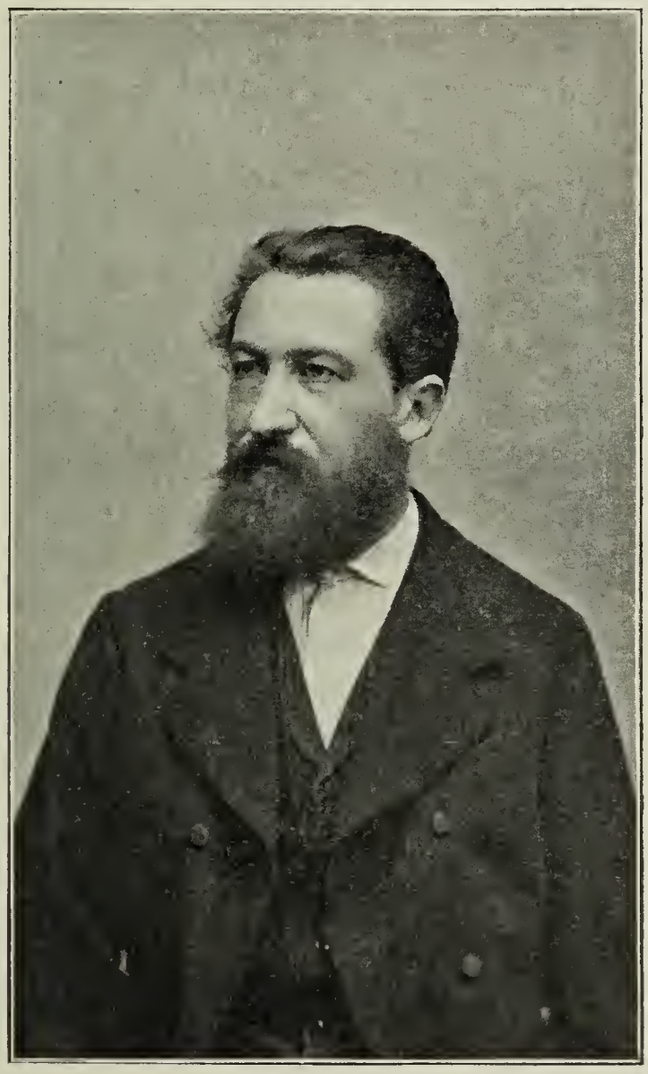

Příběnice u Tábora, Průvodce na Karlštejně; r. 1894 Sbírku pověstí historických lidu českého v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, pak Místopisný slovník historický království Českého; ve zprávách král. České společnosti nauk: r. 1869 Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné, r. 1886 O prvotním sídle a znaku rodu Lobkovického, r. 1887 O archivu Olešnickém v pruském Slezsku, r. 1891 a 1892 Listy ze ztracených archivů panských, které se v Paprockého »Diadochu« připomínají (2 sbírky jich), r. 1893 O hubení lidu a vypálení vesnic v Čechách v XV. století; v ročních zprávách c. k. realného gymnasia v Táboře: r. 1877 Jak se měnily a ustálily meze Čech a Rakous Dolních, r. 1880

Kl. Ptolemaia zprávy o Čechách a zemích sousedních; r. 1885 Kraj Chýnovský v dávných dobách, r. 1891 Paměti kláštera v Louňovicích, r. 1897 Sbírka listovních pamětí města Tábora, r. 1898 Ondřej z Dubé na Zlenicích, nejvyšší sudí království Českého, a Sedm studentských psaníček z 17. století; r. 1899 Klášter sv. Máří v Svatém poli; v Časopise Matice moravské r. 1891 O starodávném rozdělení Moravy na kraje; r. 1892—96 Rozletité kapitoly ze starého místopisu a dějin rodův na Moravě, 24 článků, jež jsou i dokladem pravdivého výroku Sedláčkova, tam r. 1892 na str. 219 podaného, že »nelze v té příčině ani o českých věcech ani o moravských zvláště psáti, poněvadž se jedny druhých nejen často dotýkají, nýbrž i při osudech obou zemí namnoze společných udávalo se, že ze země do země se přecházelo, aneb že mnozí rodové v obou zemích statky drželi . . . a mnohý rod velmi platně působil v obou zemích.«

Mimo to napsal ještě zprávy a články vědecké v Památkách archaeologických a místopisných, v Časopise českého musea, v Mikovcově Lumíru, ve Světozoru, ve Sborníku historickém, v Methodu, Věstníku bibliografickém, v Českém Jihu, v kalendáři Čechoslovanu, a důkladné rodopisné a místopisné články v Riegrově Naučném slovníku a zvláště v Ottově Slovníku naučném.

Kromě toho upravil městský archiv v Táboře, učinil r. 1886 dvě mapy jihočeských panství, zvláště Táborského v husitské době a j. v.

Zásluhy Sedláčkovy byly uznány, a jmenován r. 1881 konservatorem ústřední komise pro zachování a vyzkoumání památek uměleckých, r. 1882 dopisujícím členem královské České společnosti nauk, r. 1891 dopisujícím a r. 1892 mimořádným členem České Akademie; 1891 udělen mu zlatý záslužný kříž s korunou; r. 1899 hodnost c. k. školního rady a j.

Věru velikého uznání zasluhuje muž, jenž tolik a tak důkladné a veliké práce vykonal, vědě, literatuře a památkám tolik prospěl, jako náš August Sedláček.

A uvážiti jest, že tolik pracoval vedle namáhavých a někdy téměř úmorných povinností jakožto professor gymnasijní. Pevná vůle a vytrvalost jeho přemohly všechny obtíže.

Sedláček pracoval den ode dne neunavně, téměř stejnoměrně, ku př. když v Táboře psal Hrady a zámky k vydání, pracoval již od časně rána do snídaní, pak až musel jíti do školy; po ní býval chvíli na zahrádce, když ji měl u bytu u Bechyňské brány, a ošetřoval květiny; nebo když bydlel na Klášterním náměstí naproti gymnasiu, kde nebyla zahrádka, tu na dvoře, aby po duševním namahání pohyb dělal, někdy i dříví štípal. Po obědě hned zase pracoval, dokud odpoledne nemusel do školy. Od 4—5 hodin pravidelně chodil na procházku, nejraději do přírody, do lesa Pintovky podél řeky Lužnice nebo na Chlum za Klokoty, a v létě vykoupat se za ním v čisté Lužnici. Osvěžen vrátil se domů a pracoval opět dále až do 7 hodin. Po večeři odcházel

do společnosti, kde býval denně také professor Martin Kolář, a spolu obyčejně hovořili o nějakém hradu, nebo rodu, jeho znaku a pod. Jak bylo 9 hodin, odešel vždy Sedláček domů; nedal se zdržeti nijakou zábavou.

Jak byly prázdniny nebo svátky, obyčejně cestoval po hradech a tvrzích nebo studoval v archivech rozličných. Maje lid rád, na cestách často promluvil s lidmi, když u cesty pracovali. Velmi rád navštěvoval milé rodiče své v Praze, kde na odpočinku žili.

Jeho střídmý, pravidelný život udržuje mu zdraví a umožnil, že i při namáhavém působení školním tolik práce vykonal. Veškeru látku, co nashromáždil od mládí až do vydávání Hradů a zámků českých, má Sedláček pečlivě rozepsánu na lístky nebo v knížkách, a nesčíslný počet lístků ve zvláštní skříni k tomu zařízené, urovnán podle abecedy míst a rodů, tak že hned najde, co chce. —

Jednou však přece na delší čas ustal v oblíbené práci. R. 1899 jeho dobrá, šlechetná manželka Ernestina, kterou lid sám jmenoval »líbeznou do oka« pro její dobrotu srdce a ušlechtilý zjev, těžce a dlouho stonala a dne 9. května t r. zemřela.

Dobrý Sedláček byl tím velice sklíčen a sám ochuravěl. Vyžádal si téhož roku trvalý odpočinek a usadil se v Písku, kde byl na gymnasiu studoval.

Nějaký čas proto nejezdil mnoho k další práci o hradech, a pokud mohl, procházel se ve zdravých lesích Píseckých.

Jen pomalu se z velikého zármutku trochu vybíral a vzpamatoval. Přispívaly k tomu ponenáhlu čas, příroda a další práce. Když se zotavil, pracoval dále. Má tam dům s pěkným dvorem a zahradu a přikoupiv 2 korce pole, posázel je stromovím a křovím. Tu baví se vždy rád nebo venku v přírodě, když si chce odpočinouti po duševní práci.

R. 1902 rovnal ještě také Písecký archiv, asi 400 knih, jeden z největších archivů městských. Královské město Písek vděčně jmenovalo Sedláčka svým čestným měšťanem.

A šlechetný skutek dělá pak současně památce † přítele Martina Koláře. Ujal se literární pozůstalosti jeho o původní Českomoravské heraldice, upravil a doplnil ji a r. 1902 vydal nákladem České Akademie I. část, všeobecnou; dále píše k ní II. část, podrobnou: o erbech kmetských, velkých a rozšířených rodů v Čechách i na Moravě, vypsání erbů panských a vladyčích rodin starých v obou zemích, i t. zv. erbovníků, kteří se později přistěhovali, asi po r. 1520.*)

I tím přispívá k hlubšímu bádání dějepisnému pro budoucnost.

---

*) Rozvržení Českomoravské heraldiky str. 8. Referát můj o tomto díle a účasti Sedláčkově při něm viz v Časopise Matice moravské 1903 na str. 176—179.

August Sedláček věru obětoval takto celý život svůj vědě a národu svému.

Upřímné díky mu za to a k jeho 60. narozeninám projev úcty a srdečné blahopřání! *F. A. Slavík.*

Příspěvek k časovému určení neolithické keramiky v Čechách.

L. Šnajdr, c. k. konservator.

V roce 1900 dva z mladších praehistoriků německých podjali se práce postaviti na pevnou půdu chronologii keramiky neolithické, která jest v Německu stejně jako u nás již po leta spornou. Assistent berlínského musea (M. für Völkerkunde) A. Götze, známý u nás svým spisem »Die Ornamente und Gefässsformen der schnurverzierten Keramik«, učinil tak přednáškou nazvanou »Über die Gliederung und Chronologie der jüngeren Steinzeit« v anthropologické společnosti berlínské [1]), — Pavel Reinecke, assistent při museu mohučském, článkem »Zur jüngeren Steinzeit in West- und Süd-Deutschland.« [2])

Götze rozděluje neolithickou keramiku v Středním Německu ve čtyři hlavní skupiny, totiž: 1. keramiku s ozdobou motouzovou (Schnurkeramik),

2. keramiku zvoncovitých pohárů (Zonenbecher),

3. keramiku s ozdobou pásovou (Bandkeramik),

4. keramiku nordickou a v několik skupin menších, při čemž prohlašuje opak většiny německých praehistoriků, jak byl již před lety po příkladě učitele svého Klopfleische učinil, durynskou keramiku s ozdobou motouzovou za nejstarší keramiku neolithickou a za současnou s poháry zvoncovitými o ozdobách v pásma (Zonen) upravených a kolečkem vytlačených. Za mladší, ale opět současné, pokládá tak zv. typ bernburský a keramiku pásovou. Typ bernburský vnikl dle Götze do Durynska ze severu současně s keramikou ornamentu páskového, která tamtéž vnikla se strany jižní. Z obou těch typův za spoluúčinkování keramiky severozápadních Němec vyvinul se pak jako nejmladší člen keramiky neolithické tak zvaný typ Roessenský.

Stejný pořad shledává G. též v keramice Jižních Němec a Švýcar, prohlašuje totiž za nejstarší keramiku krajů těch onu s ozdobou motouzovou, po ní klade keramiku s ozdobou páskovou a posléz typ Roessenský, mezi které třeba vpraviti ještě nějak

---

[1]) Verhandlungen d. Berliner anthr. Gesellschaft 1900, p. 259 ff.

[2]) Uveřejněným ve: Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst XIX. sv. III. st. 209—270.

keramiku vlastní jezerním osadám: tulipánovité poháry s širokým ústím, konickým hrdlem a spodkem končícím ve špičku, jaké též u nás z Hradiště Šáreckého známe.[3])

V Durynsku i v sousedních zemích německých vyskytují se pohřby žárové pospolu s ornamentem motouzovým (na pohárech i na amforách), s typem bernburským (severoněmeckým) i s typem roessenským a ve společnosti keramiky všech těchto typů vyskytují se též předměty kovové, zhotovené buď z pouhé mědi aneb z bronze cínem chudé. Keramiku s ozdobou páskovou neuvádí Götze ani mezi prvními (s pohřby žárovými), ani mezi druhými (s předměty kovovými).

Poměry v Čechách, kde předměty z kovu zhotovené byly nalezeny i s nádobami otisky motouzu ozdobenými i s poháry zvoncovitými (Bylany, Stelčeves) nikdy však při keramice s ozdobou páskovou, zdají prý se odporovati učení jeho, ale G. pomahá si tím, že prý keramika s ozdobou páskovou na svém postupu od jihovýchodu k severozápadu(?) dostala se do Čech dříve než do Durynk a že poháry zvoncovité a s nimi i kovy dostaly se do Střední Evropy po dvakrát: jednou od západu, dříve než keramika s ozdobou páskovou, a potom po delší přestávce, opět od jihovýchodu a zase s kovy, kterých Střední Evropa dle toho po celou periodu keramiky s ozdobou páskovou byla by opět postrádala.(!) Konečně vzdává se však G. pokusu stanoviti nějakou chronologii doby neolithické pro Čechy. —

Odvolávaje se na France v Plzni a na Götze v Berlíně, kteří v letech 1884 a 1891 jali se učiti, že keramika s ozdobou motouzovou jest nejstarší keramikou neolithickou a ona s ornamentem páskovým že je mladší, staví Reinecke proti nim opačné názory Koenena, Koehla, Schuhmachera[4]) a českých praehistoriků, opáčné prý přes to, že bohatá naleziště v Čechách přímo vyzývala k chronologickým závěrům ve smyslu Klopfleischově a Götzově.

Pojednávaje o jednotlivých typech keramiky neolithické pokládá též Reinecke (ovšem s výhradou) za nejstarší typ onen s ozdobou motouzovou, který dle něho vyskytuje se na Rusi severní, na Rusi jižní (v Ukrajině), na Volyni, v Podolí, Bukovině (snad i v Multanech), v celém poříčí Visly (západní Haliči, Polsku, v Prusích východních i západních), na Moravě, v Čechách, v Slezsku, v Poznaňsku, na Pomoří, v Braniborsku, v království Saském v provincii saské, v severních Durynkách, v Meklenbursku, v Šlesvik-Holštejně, na Dánských ostrovech, v Hanovru, v Nizozemí, v Hessích a v poříčí Rýna od Švýcar až k dolnímu Rýnu i v Jižním Německu. V Uhrách, jak zdá se, že tento typ schází. Provázen bývá t. zv. facetovanými mlaty a klíny tvaru pravoúhelného ob-

---

[3]) Píč, Čechy předhistorické díl I. tab. XL.

[4]) Také Virchow vyslovil se na anthr. sjezdu v Bukovci r. 1897, v ten smysl, že pokládá rázovitý ornament rytý a vypichovaný za starší nežli povrchní více ornament motouzový (Corresp. Blatt 1897 st. 150).

délníka, někdy též facetovanými, obyčejně ale průmětu o úhlech pravých. Příslušné hroby představují obyčejně nízké mohyly (od jihoruské stepi až po Rýn), v severních Čechách a v poříčí Sály hroby bez mohyl, téměř jen kostrové.[5])

Typ pohárů zvoncovitých zdá se býti R. mladším. S těmi byly nalezeny kovové dýky tvaru velmi prostého v hrobě u Eisleben v Sasích (z mědi), v hrobě u Stelčevsi (z bronze?) a na ostrově Sardinii[6]). Pazourkové dýky severoevropské jsou asi nápodobeniny takových dýk měděných. Provázeny bývají poháry zvoncovité mísami, podobně ozdobenými a zcela prostými džbány. S nimi bývají též nalezeny destičky ochranné pro zápěstě lukostřelců. Zvoncovité poháry vyskytují se na východ až k dolní Visle a k Budapešti, na poloostrově Pyrenejském, ve Francii, na Sardinii, na Sicilii a v Italii horní, při středním a dolním Rýnu, v Nizozemí a v Anglii, při horním Dunaji, v okolí Pešti, na Moravě a v Čechách, v Slezsku, v Durynkách, v Sasích, řídčeji v Prusích, na Pomoří, v Meklemburku a v Hanovru, snad i ve Švédsku (nápodobené) obyčejně v hrobech kostrových bez mohyl.

Ornamentika pásková jeví se dle Reinecke naproti předešlým v každém jednotlivém rysu jako podstatně mladší(?) Měď vyskytuje se ve stanicích pásma Alpského, již velmi hojně, dýky podobají se mnohem více Únětickým, než oněm z hrobů se zvoncovitými poháry; ploché sekyry, mlaty s otvorem v čepci, hmotné náramky a drobné věci zhotoveny jsou z mědi. Poskytly je zejména: první město trojské, Tordoš, jezerní osady v Atterském a v Lunním jezeře, měděné doly na Mitterberku, jezerní osada Lublaňská a Tomincova jeskyně u Sv. Kanciana v Přímoří. Jeví se tu vlivy jižní zejména v užívání spirál k ozdobám, malovaných ornamentů, primitivní plastiky a kresby figurální (jižní Rus, Tordoš, Lengyel, Znojmo pro malbu, Tordoš, Lublaňské blato, Butmír pro plastiku, poříčí Tisy a Slavonie pro kresby). S keramikou páskovou vyskytují se ve střední Evropě i lastury jižního původu užité k hotovení náhrdelníků (na Moravě u Krumlova), kroužky z velikých lastur vyřezané (v poříčí Sály u Bernburka, v Rýnských Hessích u Dürkheimu), zejména veliké lastury rodu Spondylus z Rudého moře pocházející.

Nástroje z kamene zhotovené dokazují dle Reinecke, že nesestává kultura páskové keramiky ze dvou časově od sebe daleko

---

[5]) Reinecke klade dobu kamenných nástrojů před druhé tisíciletí před Kr.. které s dobou neolithickou nemá již nic více společného. Pohřebiště rázu únětického v Čechách, na Moravě a v Slezsku, v Horních Uhrách, v poříčí Sály a na hořejším Dunaji spadají dle něho asi do doby okolo r. 2000 před Kristem a jsou současná s tak zvanou kulturou ostrovní (ostrovů egejských).

[6]) Též v Bylanech u Českého Brodu. Museum Olomouckého spolku získalo se sbírkou Pekovou podobnou dýku spolu s pěti poháry zvoncovitými a dvěma destičkami pro ochranu zápěstí nalezené v mohylách u Turovic na Holešovsku. V zemském museu pražském jest dýka Turovické velmi podobná ale s řapem ulomeným z Řivnáče.

vzdálených částí, jak čeští praehistorikové se domnívají. Od Portugalska až do Sibiňska vyskytují se totiž s keramikou páskovou kamenné motyky (t. zv. Schuhleistenkeil) a kamenné nástroje v podobě želízek hoblíkových čili dláta úzká, vysoká a dláta nízká, široká jakož i těžká kladiva vrtaná. V jezerních osadách alpských a v lublaňském Blatě nebyly ovšem nalezeny žádné motyky takové, ale v slavonských sidlištích bylo jich nalezeno na sta. Hroby s touto keramikou nebyly dosud nalezeny v mnoha zemích np. v Durynsku, ale na Rýně jsou celá pohřebiště taková.[7])

Rozšíření keramiky této jest ohromné. Vyskytuje se v Portugalsku a ve Španělích, v severní polovině Francie, v Belgii, v Porýnsku od jezera Bodamského až po Rýn dolní, v Jižním Německu, ve východních Alpských zemích, v Hessích, v Durynkách, v Sasích, Slezsku, v Západní Haliči (po různu v Braniborech a na Pomoří), Čechách, na Moravě, v Dolních Rakousích na sever od Dunaje, též v Horních Uhrách, v Alföldě, v Sibiňsku, v Přímoří, v Dalmacii, v Bosně, v Charvatsku, v Slavonii, v Srbsku, v Rumunsku, Bulharsku, v Troadě a ve Frygii. Celé té prostoře jsou

---

[7]) Dle nálezů učiněných Wormským lékařem Drem Koehlem v okolí tohoto města nutno při pohřebištích porýnských rozeznávati dvě přesně oddělené doby. Na pohřebištích starších: Hinkelsteinském u Monsheimu (nal. v letech padesátých — Lindenchmidt kladl je do V. století před Kristem, byl ale ochoten uznati je za mladší ještě (!!); domnění, že na pohřebišti Hinkelsteinském nalezeny byly kostry skrčené, povstalo, jak dokázal Dr. Koehl, nedbalým vyšetřováním pohřebiště sluhou musea mohučského), na rýnském břehu (Rheingewan) jv. od Wormsu (z r. 1894) a u Rhein-Dürkheimu (z r. 1898) pochováni jsou lidé menší postavy, sploštěných holení, dlouholebí, v poloze natažené, hlavou k severovýchodu; nádoby jsou vesměs dole kulovité, bezuché jen s pupíčky, u hrubších nádob provrtanými, výminečně vyskytují se poháry na nožce konické, ozdoby jsou ryté neb tečkované a sice kruh, spirála, vlnice a meander, nejobyčejnější jsou vodorovně čárkované trojstrany, zhusta dvojité, temeny proti sobě obrácené, zvláště na pohárech s nožkou; ornamenty obsahují bílou křídovou výplň; nářadí jest vesměs z kamene, žádný kov, ozdoby z perletě, náhrdelníky ze zubů a lasturek provrtaných; kamenné náramky zhotovené z hadce (náramky vykroužené z kusů bílého mramoru, jako byly nalezeny u Radímě, vyskytují se teprv na pohřebištích rázu Rössenského), kusy žluté a červené hlínky a kusy kyzu železitého (pyritu) sloužívšího za křesadla. Na pohřebištích mladších: Wachenheimu (½ hodiny od Hinkelsteinu), návrší Adlerbergu u Wormsu, (zde byla pod kostrou skrčka nalezena kostra na znak pochovaná, ale s keramikou již mladšího rázu) Flombornu (asi hodinu na sever od Monsheimu), leží jen kostry skrčené ve směru opáčném hlavou k jihozápadu; jsou to lidé velcí, středolebí, holení normálních. Za milodary slouží ve Wachenheimu nástroje kamenné a nádoby téhož rázu jako na pohřebištích starších, ale na Adlerberku čtyři ze 23 hrobů obsahovaly milodary kovové, mezi nimi dvě maličké trojstranné dýky, kroužek, zahnutou jehlici s hlavicí svinutou, perlu svinutou z bronzového plíšku a šídlo s dvěma špičkami, dále pazourkové hrůtky mušlované, kostěné kroužky; nádoby bývají ozdobeny křivkami bez výplně křídové.

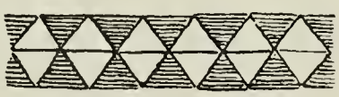

společny v ornamentice mimo otisky nehtů a prstů a lištny s důlky, hlavně dva motivy, totiž vzorky z rovných čár sestavené a spirály buď jednotlivé neb spojované.

Rozděliti lze keramiku páskovou na tři skupiny: I. jihovýchodní, II. alpskou a III., která zahrnuje Severní Francii, Belgii, střední Porýní, Severní a Střední Německo, Čechy a Moravu až do Západní Haliče. Samostatnou skupinu tvoří snad malované nádoby Východní Haliče a Jižní Rusi. Pro okres třetí jsou význačnými nádoby kulovité a hruškovité obyčejně bezuché, na západě baňaté hrnce s užším hrdlem a větším počtem úšek (někdy po dvou nad sebou) opatřené, poháry na nožkách — zejména ve Slezsku (sic) — dále kulovité pupky, dlouhé pupky rourovité, pupky cylindrické, tvaru kozí nohy aneb růžku; větší ucha bývají rohatá (ansa lunata), zhusta jsou nádoby výtečně hlazeny a vše ukazuje na příbuzenství s jihem.

S keramikou páskovou souvisí nějak keramika pohřebiště Roessenského na Sále a Niersteinského na Rýně. Keramika tato, velice zvláštního rázu, vyskytuje se nejen u Merseburku, ale i dále na sever od Durynského lesa, u Erfurtu a Apoldy, jakož i v Staré Marce na Labi. Na Rýně nacházíme ji od jezera Bodamského až po ústí Lahnu v hrobech kostrových i v sidlištích. U Roessen vyskytují se mramorové náramky, jaké byly nalezeny též v marce Ukranské, ovšem ale bez nádob tohoto rázu. Řetězy z lastur, náramky z rohu a t. p. jsou hojné u Roessen i v hrobech porýnských. O nálezích médě při keramice této není nic známo.

Určitě liší se od těchto skupin skupina, kterou Götze nazval »typem Bernburským« a s kterou spřízněna jest keramika z Tangermünde a z Meklemburska. Sem sluší kulovité láhve s dvěma úšky, jaké vyskytují se ve Východní Haliči (Kociubince), v poříčí Visly (na Sanu i v Kujavech), na Pomoří, v Meklemburku, v Braniborech, v Sasích, poříčí Sály i v Čechách. Z Čech klade sem R. nádoby z Beřkovic, z Klamorny na Mužském a ze Slánské hory.[8]) S keramikou touto vyskytuje se opět měď, pak jantar a flintové sekyrky v mohylách i v prostých hrobech obsahujících kamenné skříňky.

Když byl Reinecke zmínil se ještě o keramice megalithických hrobů severozápadního Německa a neolithické keramice jezerních osad švýcarských s nádobami dole do špičky vycházejícími upozorňuje na nádoby, které vyskytují se v severním Durynsku, v pro-

---

[8]) Vypíchané trojúhelníky spojené v podobě johanitského kříže; ucho takto ozdobené bylo nalezeno v někdejší Chrudimské cihelně pod Pumberky v obytní jámě a něco výše než kostra skrčená s dvěma přiloženými lebkami Památky III st. 45); Píč uvádí tuto keramiku též z Přerova na Labi (Čechy předhistor. I. tab. IV.) a z Labského Kostelce (tamtéž tab. XXXVIII.). V té příčině dlužno podotknouti, že takové johanitské kříže vyskytují se na střepích z prvního města trojského (počátek III. tisíciletí před Kr), trojúhelníky tečkami vyplněné v Tordoši v Sibiňsku (Reinecke Corresp.-Blatt 1900 st. 12).

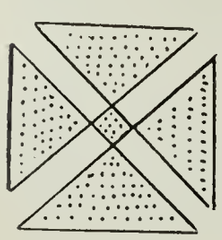

vincii saské, v Čechách a v Slezsku při kostrách bez mohyl. Jsou to váčkovité nádoby ozdobené čárami a pásy někdy lámanými,[9]) mísy s uchem příčním pod samým okrajem (zvláště prý v Čechách severních) a poháry na vysokých nožkách válcovitých, provázené ještě nástroji kamennými, které dle něho tvoří asi »přechodní typ« z neolithu do bronzové doby [Kámen (Jordansmühle), Vojslavice (Woischowitz) a Budy (Ottitz) v Pruském Slezsku]. —

* * *

Čeští praehistorikové, proti kterým Reinecke výslovně se obrací, skoro vesměs, vyjma snad jen prof. Píče, který neolith v Čechách vůbec neuznává, pak sekretáře France [10]) a profesora Woldřicha,[11]) kteří pokládají osady na Lopatě u Šťáhlavi a na Velké Skále n Bzí s keramikou motouzovou za starší, než jsou osady u Šťáhlavic a Kyšic i ostatní v Čechách severních s keramikou páskovou — považují keramiku s otisky prstů, volutami a přímkami doličkovanými a přesekanými, pak keramiku s vypichovanými pásy a krokvemi za starší, než je keramika ozdobená otisky motouzu. Činí tak zejména Buchtela ve svém referátě o Píčově díle »Čechy předhistorické« I.[12]), Palliardi ve spise, »Über neolithische Ansiedelungen mit bemalter Keramik«,[13]) Čermák v čl. »Dvě neolithická sídla v Drobovicích«[14]), Maška v pojednání »Praehistorie Moravy«[15]), Wankel, který keramiku volutovou první nalezl v jeskyni Výpustku bezprostředně nad vrstvou palaeolithickou[16]), Schmidt v článku o sídlišti u Kamena Mostu[17]), Červinka v knize »Morava za pra-

---

[9]) Píč nazývá tuto ornamentiku která vyskytla se u nás na Levém Hradci (Píč Čechy I. tab. XLVIII.), v hradišti Šáreckém (Pič tab XLI.) ve Vel. Žernosekách, a na vrchu Rubíně u Pšova, zvláště ale v pískovně Reiserově a cihelně Mailbekově u Podbaby (sbírka Jírova) podunajskou. Známá jest též z Vel. Weikersdorfu v Dolních Rakousích a sice rytá i malovaná (Spöttl v Mitth. d. Wiener anthropol. Gesell. 1890 p. 68 a Palliardi, Neolithische Ansiedelungen mit bemalter Keramik tab. V. obr. 61 *a*) *b*). V Podbabě byl to pohár na nožce a tři nádobky váčkovité, ve Weikersdorfě mísa s příčními uchy a pohár na nožce.

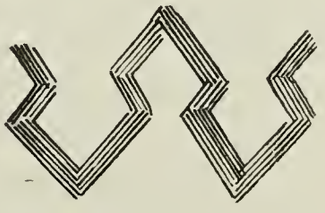

[10]) »Předhistorická doba na Plzeňsku« v Popise školního okresu plzeňského st. 122.

[11]) »O přechodních dobách předhistorických«. Čas. přátel star. čes. 1897 st. 1. a sl.

[12]) Příloha k Věstníku slovanských starožitností. III.

[13]) Mittheil der praehist.-Commission der k. Akademie der Wiss., I. Band 1897 p. 28

[14]) V Památkách arch. XIX. st. 56, kde ovšem odvozuje ornamentiku volutovou z Butmiru, ve kterém vidí vzorné východiště typu toho, »který pak doznal zvláště pečlivého vyvinutí v pohárech tečkovanými páskami zdobených«, názor to, kterému prof. Píč v II. svazku Čech předhistorických st. 104 (poznám. 101) právem odporuje.

[15]) Ottův Slovník naučný XVII. st. 705 - 712.

[16]) Bilder aus der mährischen Schweiz. 1882 p. 366.

[17]) Památky arch. XVII. p. 412 (419).

věku«, Weinzierl nejnověji zase v »Thätigkeitsbericht der Museumsgesellschaft in Teplitz« za rok 1901, já sám již r. 1880 v článku »Jáma s odpadky kuchyňskými u Nového Bydžova«[18]) a jiní.

Že keramika pásková v Čechách se vyskytující, starší jest než keramika s ozdobou motouzovou, o tom lze všeobecně souditi již z příčin typologických. Nádoby s ozdobou motouzovou mají tvary mnohem vyvinutější, než starší (kulovité a půlkulovité) nádoby s ornamentem páskovým (ozdobené otisky prstů, volutami a přímkami ďubkovanými a sekanými), zejména jsou tamty někdy opatřeny velikými uchy, kdežto na těchto obyčejně nacházíme jen nízké válcovité pupíky a pupíky homolovité, někdy provrtané. Totéž platí také o pohárech zvoncovitých, které jsou co do tvarů a ozdob ovšem značně podobné mladším nádobám s ornamentikou páskovou (poháry s vypichovanými pásy a krokvemi). Tvrdí-li však Reinecke, že charakterisují keramiku páskovou poháry na nožkách (které jinde — na konci svého pojednání — sám přisuzuje keramice přechodní), kulovité pupíky, dlouhé pupíky rourovité, ansa lunata, nádoby s větším počtem úšek někdy nad sebou postavených — platí to snad o pásmu Alpském, ale naprosto ne o zemích Českých. Zde nacházíme to vše při keramice rázu terramarového, něco i při keramice s ozdobami motouzovými (Velím), která ostatně na více místech s keramikou terramarovou pohromadě se vyskytla np. v Bylanech[19]) a na Řivnáči.[20]) Poukaz Reineckův na tvary kamenných nástrojů není dostatečným důkazem. Tvary nástrojů kamenných jsou zajisté mnohem stálejší, než tvary a ozdoby nádobí hliněného; ostatně uvádí R. sám pozoruhodný úkaz, že v jezerních osadách alpských a v Blatě lublaňském kamenné nástroje, jaké naší a durynskou keramiku páskovou doprovázejí, nalezeny n e b y l y, z čeho právě možno usouditi, že tak zv. pásková keramika pásma alpského a pásková keramika zemí českých jsou něco zcela rozdílného.[21])

---

[18]) Materiály k dějinám kulturním lidí bydlivších v hořejším poříčí Labe. V Jičíně 1881 (německy v Mittheil d. k. k. Centralcommission 1882 st. 11 a ve Verhandlungen der Berliner anthropol. Gesellschaft 1881 st. 247). Tenkrát znal jsem pouze keramiku vypichovaných pásek, jež nalezl jsem poprve r. 1858 v cihelně na Generálce v Šárce (kus misky ozdobené vytečkovanou muří nohou [kus ten zanikl kdesi ve skladištích zemského musea, kam jsem jej r. 1859 s mnoha jinými mladšími poslal. Vyobr. v »Materialech«, čl. první, tab. XIV.] V museu zemském nacházela se toho času jediná taková nádoba, Chrudimská (Píč Čechy I. tab. XXXVI. ob. 10) zařaděna tenkrát pod č. 415 mezi nádoby středověké, již byl Lüssner r. 1867 nalezl u kříže nad střelnicí chrudimskou a vedle cihelny pod Pumberky (Památky III. 43); keramiku volutovou poznal jsem poprvé r. 1887 v sídlišti Bukvickém (Mitth. d. k. k. Centralcom. 1888 pag. 202).

[19]) Píč, Pohřebiště se skrčenými kostrami u Bylan. Pam. XVII. str. 281 ff.

[20]) Píč, Čechy předh. II. tab XLIV. obr. 12.

[21]) V nákolí jezera Atterského byl nalezen veliký střep úplně podobný velké části nádoby, kterou nalezl jsem v sídlišti vedle mlýna Vavřína u Řeporyj a ten pochází z hrnce s jakýmsi vlysem pod okrajem, které jsou tak velice význačné pro naši keramiku terramarovou.

K sídlištím velmi četným, které za nejstarší považuji, náležejí v Čechách severních: osada Bukvická u Jičína, osada Bydžovská nad Cidlinou, osada Smiřická (jedna z celé řady neolithických osad jiných: Plotišťských — 3 sídliště — Předměřské, Lochenických — 3 sídliště, — Holohlavských — 2 sídliště, — Černožických — 2 sídliště — a osady Semonické) nad Labem a osada Úřetická nad Kamenicí blíž Chrudimi.

Osada Bukvická stávala pouze po dobu neolithickou, kdežto osady Bydžovská, Smiřická i Úřetická až do konce doby latènské obývány a teprv tenkrát nějakým vpádem nepřátelským zničeny byly.

Následkem toho nacházíme v osadě bukvické pouze střepy neolithické, v osadách Bydžovské, Smiřické a Úřetické však též střepy ze všech pozdějších period, obyčejně však v rozdílných částech osady anebo aspoň v rozdílných jamách a ohništích vyjma onu jámu s odpadky kuchyňskými u Nového Bydžova, o které jsem psal roku 1880[22]). Stává však ještě jiný rozdíl v sídlištích těch; kdežto totiž v sídlištích Bukvickém, Smiřickém a Úřetickém vyskytují se hojně střepy, jaké pro jeskyňovou osadu ve Výpustku na Moravě tak význačny jsou,[23]) nenalezl jsem ani v prve uvedené jámě s odpadky kuchyňskými, již celý obsah chová se v sbírkách geologického ústavu při české universitě, ani v jiných tamnějších jamách a ohništích ani nejmenší stopy po této keramice. Naopak mám ve své sbírce ještě dnes asi 400 větších i menších (někdy též docela malých) střepů odtud, které ozdobeny jsou vodorovnými, kolmými neb šikmo položenými pásy z vypíchaných dolíčků nechovajících v sobě nikdy bílou vápenou výplň. Protože však Bydžov leží v přímé téměř čáře mezi osadou Bukvickou a osadami bohatými střepy rázu Výpustkového na Labi mezi Hradcem Králové a Jaroměří — ve vzdálenosti asi 23 kilometrů na obě strany — jsme asi plně oprávněni keramiku rázu Výpustkového považovati za starší, než je keramika s pásy vypíchaných dolíčků.

Vypíchanými pásy ozdobené střepy vyskytovaly se po leta u Smiřic také v isolovaném, dvěma tmavými, ale artefakty velmi chudými skvrnami provázeném městišti předhistorické chýše na blízku hřbitova; vedle střepů takových nacházel jsem zde po každém orání výhradně střepy bez ozdob (jeden s důlkovanou obroučkou) a zhotovené z hlíny s přísadou velikého množství písku. Z téže písčité látky sestávají střepy větších nádob, které jsem nalezl v jedné jámě bydžovské s dvěmi kamennými sekyrami[24]) a s malinkým střípkem s vypíchaným ornamentem. Několik střepů z pohárku zhotoveného z takovéto mnoho písku obsahující hlíny

---

[22]) Materiály k dějinám kulturním lidí bydlivších v hořejším poříčí Labe. V Jičíně 1881 článek 1.

[23]) Wankel, Bilder aus der mährischen Schweiz pag. 366. Vyobrazení v Časopise olom. mus. spolku 1885 str. 9 a Niederle, Lidstvo předhistorické obr. 62.

[24]) Materialy. Článek první tabulka IX*b*.

a ozdobeného vypíchanými krokvemi nalezl jsem taktéž u Nového Bydžova, ozdoba tato však není vypíchána ozubeným nástrojem, jako obyčejně, ale tak zvaným pichem tremolovým.

Střepy nádob takto vyzdobených vyskytují se v neolithických sídlištích českých v počtu hojném a vidíme v ozdobě této poslední fázi neolithického ornamentu.[25])

V Bydžovské »jámě s odpadky kuchyňskými« ležela nad střepy z nádob hotovených z hlíny s přísadou mnoha písku a střepy z velikého kotle opatřeného dlouhým uchem rourovitým (Materialy I. tab IV.) bezprostředně keramika lužických pohřebišť popelnicových, z počátku ještě bez nátěru tuhového, který vyskytl se až nejvýše pod samou ornicí na střepech z nádob hotovených dle vzorů italských a řeckých nádob z bronz. plechu tepaných. (Viz »Jáma s odpadky kuchyňskými« tab. IV., IV.*, V. a V.*).

V letě roku 1902 prokopal jsem s povolením vrchního ředitele velkostatku Smiřického pana Z. prostřední ze tří tmavých skvrn na poli dvora holohlavského za cihelnou smiřickou a téměř naproti hřbitovu položených a tu poznal jsem, že na místě tom nestávalo obydlí ale dílna, ve které po dobu poměrně krátkou člověk neolithický hotovil si nástroje z flintu i z hornin jiných. V hloubce 40 *cm* nacházela se vrstva černé mazavé hlíny 5 až 15 *cm* mocná, obrysů nepravidelných, ale asi tři metry v průměru mající; nebylo tu žádné ohniště, žádné kusy vypálené mazanice s otisky větví a prutů, žádné kosti vyjma tři zuby (dva z krávy, jeden z telete) velmi vetché. Z inventáře zachovaly se tři kusy pískovce zde cizího (jeden z nich byl zlomek ručního mlýna neckovitého), na kterých asi robotník pazourkové valouny otloukal, až zůstala z nich pouhá jádra, jichž vyskytlo se v černé vrstvě 20 kusů, činil tak bezpochyby pomocí dvou nástrojů: jedné čtvrtiny hlazeného vrtaného kladiva a kousku kladiva druhého; ostrý břit přelomené tenké sekyrky (dláta) sloužil asi k vyštipování zoubků u pazourkových pilek.

Rozbírajíce černou půdu dílny noži na malé kousky vybrali jsme z ní já a dcerka moje více než půl třetího sta kamenných předmětů od odštěpků zvící rybí šupinky až do velikých jader

---

[25]) Vypíchaný ornament tremolovaný tvoří se nástrojem (dlátkem) s břitem zakřiveným i rovným. Stejnoměrným vyrážením břitu toho, jak je nacházíme zhusta na předmětech kovových, povstává pravý ornament tremolovaný nebo vlčích zubů; dávnověcí hrnčíři otiskovali konec břitu střídavě silněji a hloub a tak povstal mladší ornament

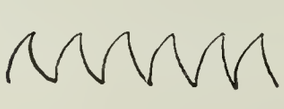

píchaný našich nádob neolithických,

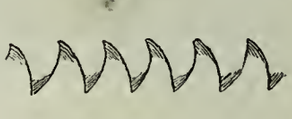

jak jeví se zvláště pěkně na veliké nádobě z Řeporyj v Píčově Čechy předhistorické díl I. tab. LVII. Že ornament ten nejmladší době neolithické přisluší, vychází z toho, že u Bydžova vyskytl se ještě na střepech pohárku zhotoveného ze směsi hlíny s velikým množstvím písku. Střepy jiného malého pohárku bydžovského takto ozdobeného, který ale zhotoven byl z bílé hlíny, jemně plavené, obsahují uvnitř i na lomech stopy vodou rozdělané červené hlinky; snad obsahoval pohárek ten líčidlo některé neolithické krásky.

pazourkových; 20 kousků pocházelo z jednoho a téhož valounu tmavošedého a pěkně žíhaného, skoro jak sklo průhledného; vedle pazourkových vyskytly se tu též nástroje z rohovce a ze slitého pískovce, ale v počtu velmi skrovném; celých nástrojů, nožíků a škrabátek (grattoir) nalezeno jen velmi málo. Mimo nástroje, jádra a odštěpky kamenné byly tu zlomky škeblí, maličký kousek červené hlinky, několik kousků hlíny cihlářské málo vypálené a značné množství střepů dvojího druhu. Veliká většina střepů jest ozdobena ornamentem vypíchaným, ale po ozdobách volutových a ornamentech, jaké ji obyčejně doprovázejí (otisky prstů, sekané přímky a křivky, důlky čárami spojené), nebylo tu ani nejmenší stopy; také malé pupíky naprosto scházely, za to bylo nalezeno neméně než jedenáct většinou velkých, obyčejně vypíchaným ornamentem pokrytých růžků vzhůru obrácených. Střepů nezdobených vyskytlo se dosti mnoho, jsou zhotoveny vesměs z hlíny s velkým množstvím ostrého písku smíchané a pocházejí ze dvou neb tří nádob, pod jichž hrdly byly přilepeny obroučky důlky ozdobené.[26])

Veliká část ozdobných střepů jest lichých, z jedné a téže nádoby pocházejících bylo nalezeno poměrně ne mnoho, ale ani z toho nedalo se nic celého sestaviti; co většího spojiti se dalo, jsou: polovice hluboké mísy (pr. ústí 27 *cm*) ozdobené širokou bordurou pod ústím a takovou též kolem vypouklého dna nejspíše vypíchaným křížem ozdobeného; dno a tři rohatá ucha (jednoho jen malý zlomek) s přilehlými částěmi stěn z nádoby jedné a dvě rohatá ucha s okolím z nádoby druhé, obou bohatě ozdobených, pak značné kusy žlutošedého poháru ozdobeného pásem a krokvemi vypíchanými po způsobu nejmladším. Látka střepů bohatě ozdobených obsahuje zhusta již dosti mnoho jemného písku.

Z okolností pozorovaných soudím, že v dílně mnou vykopané pracovalo se pouze v letě na místě chráněném pouhým přístřeškem ze slámy neb z rákosí (v podlaze bylo nalezeno dosti mnoho kousků škeblí) a pouze po dobu jedné generace, což činí obsah dílny té zvláště pozoruhodným.

Proberu tuto podrobněji, co poznal jsem na uvedených sidlištích v severovýchodních Čechách.

Za nejvíce pozoruhodné pokládám sidliště mezi vsemi Bukvicí a Veliší u Jičína, prostírající se na úpatí hradského vrchu, na

---

[26]) Které prof. Píč vindikuje výhradně době bronzové a na základě nálezu u Hustířan tvrdí, že ornament vypíchaný udržel se v keramice naší až do té doby. Viz Čechy předhistor. II. str. 109. Ba nález tuhovaného střípku v jámě s kadlubem a se střepy mladší doby bronzové v Slavětíně přiměl Dr. Píče nejnověji k spojení býčí hlavičky od Černého Vola s keramikou hallstattskou a učení, že keramika tečkovaně píchaná rázu hinkelstejnského udržela se u nás až do mladší doby hallstattské (!!) (Pam. XX. str. 436), kdežto nálezy smiřické se strany jedné, bydžovské a lochenické se strany druhé dokazují naopak, že ornament vypíchaný vymizel již na konci doby neolithické z naší ornamentiky a přilepená lištna s důlky že sloužila již v té době k ozdobování nádob.

kterém nalezl jsem městiště osady s keramikou rázu terramarového.[27])

Osada Bukvická, mnou r. 1887 nalezená a potom prof. Kosinou částečně prokopaná[28]), zanikla již s koncem doby neolithické, snad následkem toho, že cizinci založivší na čedičové kupě Velišské obchodní faktorii, nestrpěli osadu domácího lidu v bezprostředním sousedství osady své,[29]) neb sídliště bukvické jest od vrcholu Veliše jen kilometr vzdáleno — proto byly tu nalezeny střepy výhradně z nádob ozdobených otisky prstů, volutami, sekanými přímkami a křivkami, pak vypíchaným ornamentem rázu staršího; ornament mladší s pichem tremolovým nebyl tu nalezen, aniž něco, co by podobalo se keramice přechodní a terramarové neb keramice popelnicových pohřebišť.

Osadě bukvické podobají se keramikou v hořejším Polabí četná sídliště od Úřetic nad Kamenicí až po Nahořany nad Medhují. Z osad těch znám nejlépe onu blíž města Smiřic sahající od dvora Zderaze přes cukrovar a pilu až do cihelny smiřické. Osada ta byla na rozdíl od osady Bukvické obydlena od nejstarší doby neolithické až do konce doby latènské. Jámy obsahující jednak keramiku neolithickou, jednak keramiku doby přechodní, jednak keramiku pohřebišť popelnicových t. zv. rázu lužického a rázu slezského neb správněji řečeno starší i mladší (poslední s miskami na vnitřní straně mřížkovanými), jednak se střepy nádob na kotouči hrnčířském točených téhož rázu jako vyskytují se na pohřebišti u Hořenic a na Hradišti Stradonickém,[30]) nacházejí se v hojném počtu na poli mezi cukrovarem smiřickým a dvorem zderazským pod železnou drahou (v hotaru obce Rodova). Jáma s keramikou neolithickou byla nalezena i na dvoře cukrovaru a stopy podobných i na poli nad cukrovarem, na kterém řepa se ukládá. Několik set kroků odtud vyskytly se na poli dvora holohlavského tři rozsáhlé tmavé skvrny, o kterých již promluveno bylo. Ještě dále k severu objevují se jámy odpadkové v té části

---

[27]) Mittheil. d. k. k. Centralcommission IX. p. XXXI. a Mitth. XI. p. XXIV.

[28]) Mittheil d. k. k. Centralcommission XIV. p. 202 ff.

[29]) Z okolnosti, že cizinci na vrchu Velišském osazení pochovali zemřelého soudruha ne-li pána svého v samé osadě, přes to, že tu bylo tak málo prostoru, dá se souditi, že obávali se oloupení mrtvoly dosti bohatě vystrojené se strany lidu domácího. Jinak vrhají na obyvatele osady Velišské podezřelé světlo opětné nálezy lebečních kostí z malých dětí v kulturní vrstvě tamější. (Verhand. d. Berlin. anth. Gesell. 1898 str. 214 a 1900 str. 173.)

[30]) Letos zorali parním pluhem oulehli prostírající se úzkým pruhem mezi polem tím a jámami na čistění špinavé vody z cukrovaru odtékající, která byla sloužila dosud výhradně k zakládání kalu z jam v letě vybraného. Při tom objevila se celá řada tmavých, rozsáhlých skvrn a v nich kosti zvířecí a střepy nádob na kruhu točených téhož rázu, jaké nalezl jsem před lety ve valech hradiště lhotického u Nasavrk (Mitth. d. k. k. Centralcommiss. 1897 p. 216 ff.), nescházel tu ani střípek pomalovaný sytě červenou barvou, jaké i tam jsem byl nalezl. Škoda, že z této části osady zderazské zachoval se při zakládání jam jen malý zbytek.

cihelny smiřické, která leží za silnicí v katastru obce Holohlav. Jámy tyto obsahují obyčejně pouze černou mastnou zemi beze všech kulturních zbytků; z jedné takové mám růžkovitý pupík s čípkem a s ornamentem vypíchaným, jakých letos kolik jsem vykopal; v jedné ze dvou jam, které obsahovaly spíše popelovitou zemi, nalezl jsem vedle střepů z písčité hlíny bez všech ozdob též retušovaný (mušlovaný) srdcovitý hrůtek z pazourku, slušící již do přechodní doby.

V břehu nad nádražím (pod hřbitovem) vyskytly se při rozšiřování nádraží jámy se střepy rázu popelnicových pohřebišť, o sobě pak kamenná sekyrka. Též při stavbě Mehrlovy villy na rozcestí silnice cukrovarské se silnicí okresní byla vykopána dlouhá rukojeť nože, zhotovená ze špičky parohu jeleního, jaké v jezerních osadách tak hojně se vyskytují.

Osada v třech někdejších cihelnách (Šrolově, Schnablově a Špatného) na chlumeckém předměstí u Nového Bydžova (částečně na městišti potomního dvora Otmarů z Holohlav) ukazuje mnohou shodu s osadou Zderazskou v tom, že i zde zastoupeny jsou jámy s keramikou neolithickou, přechodní, onou pohřebišť popelnicových i kostrových hrobů latènských i Hradiště Stradonického. Jeví se tu však velice důležitý rozdíl v tom, že zde schází naprosto keramika s otisky prstů, volutami a sekanými přímkami a křivkami.

Podobného rázu, jako osady uvedené, jest sídliště v cihelně Slavíkově blíž Úřetic nedaleko stoku Kamenice s Chrudimkou.[31])

Také zde vyskytují se jámy s keramikou neolithickou (střepy nádob kulovitých i vasovitých ozdobených otisky prstů, volutami, dolíčkovanými a sekanými přímkami a křivkami, jakož i střepy pohárů s vypichovanými ornamenty staršího i mladšího rázu (tremolovanými) — jámy se střepy nádob rázu popelnicových pohřebišť i jámy se střepy nádob latènských. Velice zajímavá je ta cihelna tím, že bylo zde nalezeno prý při kostře (jedné neb více?) též několik malých nádobek celých, z nich dvě kulovité a jedna vásovitá s růžkovými pupíky, pokryty jsou rytými ornamenty pro nejstarší dobu neolithickou tak význačnými. Nádobka čtvrtá a pátá mají pod hrdlem kolkolem řadu menších i větších

---

[31]) Viz obsáhlou zprávu † A. Šolty v odpoledních Národních Listech z října neb listopadu r. 1898. Cihelna Slavíkova ležící k západu od Úřetic k Tuněchodům stává již 15 let a bylo tu dle výpovědi mistra cihláře vykopáno a zmařeno střepů již na vozy. Já sám získal jsem zde při několika návštěvách pravé skvosty keramiky neolithické, hlazených nástrojů kamenných deset, mezi nimi i kusy durynských motyk, ale z pazourku jen jediný odštěpek. K východu od cihelny Slavíkovy leží mladší cihelna páně Kopistova při samé vsi. Nad tou prostírá se sídliště — dle keramiky v jamách se vyskytující rázu hallstattského — obehnané hlubokým příkopem nyní ovšem zasypaným. Vedle sídliště na malém ostrohu za příkopem prokopal prof. Píč příslušné pohřebiště popelnicové a vnitř sídliště (na západní jeho straně) bylo nalezeno několik koster skrčených (2 celé kostry a dvě lebky jsou uloženy v museu chrudimském) s nádobami rázu únětického (dvě v mé sbírce).

bradavek. Nádobky tyto dostaly se v loni do musea královéhradeckého darem rodáka tamnějšího p. P. Němečka v Mikulovicích.[32]) (Ostatek příště.)

Květena okolí Police n. M. a sousedních obcí pruských s českým obyvatelstvem v mluvě a praxi lidové.

Napsal odb. učitel *Jos. Šulc.*

Komu jest obcovati s lidem venkovským, má nejlepší příležitost poznati bezprostředně jeho zvyky, obyčeje, pověry a vůbec vše, co lid náš tak význačně charakterisuje. Milovníku přírody naskýtá se nejen v širém poli a lese mnoho zajímavého, jej poutá zajisté nemálo i lidová mluva, ježto v ní nalézá mnoho, co se k věcem přírodním odnáší. Lid náš dosti pilně všímá si přírody, ze všech tří říší pak nejpilněji rostlinstva. Tak příkladně horský kout bývalého hrabství Kladského, ač všemožně pracuje se o to, by český živel i zde vymizel, uchoval si ku podivu hojně svých vlastních jmen pro všeliké byliny, ač ovšem při germanisačních snahách pruských nelze se diviti, že již i německá jména a jich zkomoleniny se ujímají. Lidová jména rostlin jsou v obcích okresu Polického i sousedních pruských celkem táž, ostře však vystupuje rozdíl již na Náchodsku. Přece však mají pruští Čechové mnoho svých vlastních názvů, jež nikde po Čechách neuslyšíme; příčinou jest vedle jiných též ta okolnost, že na Hejšovině a Boru roste několik výhradně horských bylin, jichž nenajdeme již na Policku.

Vynasnažil jsem se sebrati pokud možno všecky lidové názvy rostlin, v krajině uvedené rostoucích. »Názvů« má lid ovšem velmi

---

[32]) Vyobr. v Mitth. d. k. k. Cent. Com. 1902 st. 115. Jedna kulovitá nádobka (60 *mm* vys.) bez pupků pokryta jest volutami, druhá vasovitá (74 *mm* vys.) o třech pupících růžkovitých ozdobena jest přímkami vycházejícími z dolíčků čočkovitých, třetí kulovitá (53 *mm* vys.) se čtyřmi cylindrickými pupíky jest pokreslena hustě přesekanými rýhami vycházejícími

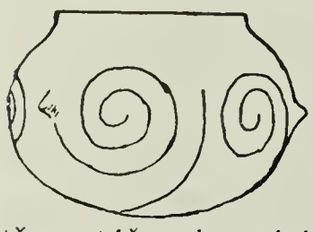

krokvitě z pod a nad pupíků. Jeden veliký střep s volutou zajímavý je tím že má povrch hrubě tuhou potřený, úkaz, který vyskytuje se dle zpráv Palliardiho a Červinky zhusta při nádobách toho rázu na Moravě, v Čechách však (aspoň mnou), dosud pozorován nebyl. Svědčí to o velmi ranných stycích mezi Čechy a Moravou poříčími Trstenice a Svitavy. Druhý menší střep, též volutovitý, jest tuhou potřen na straně vnitřní. U Bernburka byla nalezena kulovitá nádobka s krátkým hrdlem, ozdobená spirálami, ale naprosto rozdílnými od volut našich nádob neolithických, v ní pak 178 perel zhotovených z lastur Tridakny a 2 kruhy vyřezané z velikých lastur rodu Spondylus, které dokazují, že nález ten přísluší již době přechodní, kdy přiváženy byly plody Rudého moře také do Čech. (Verh. d. Berlin. ant. Ges. 1884 p. 398).

mnoho, pro každou rostlinu několik; nelze však každé pojmenování byliny bráti za berný lidový název. Tak na příklad dobrá polovina veškeré květeny je prostá »tráva«, u jiných pomáhá si lid všelikými vymyšlenými jmény, opět jiné poplete naprosto. (Jistý kořenář jmenoval »vraním okem« pstroček dvojlistý a docela i bradáček vejčitý. Žena jedna vyprávěla mi zcela vážně, že u lesa na pasece roste leknín bílý — spletla si totiž vyobrazení v herbáři.) Chceme-li poznati tudíž pravá lidová jména, musíme nevyhnutelně s lidem delší čas obcovati, pilně si všímati názvů a porovnávati je.

Podobný zmatek jako v pojmenování panuje i v lidovém lékařství. Zví-li lid o některé rostlině, že jest léčivou, hledí jí užiti při všech možných nemocech; tak příkladně všeléčivými bylinami jsou: žanykl, lomikamen, rostliny, jež zovou se v obecné mluvě hromadně »svatojanským kvítím« a j., v dobytčích nemocech pak kyčelnice (řeřišnice) devítilistá, podbílek, starček hajní a j. Lid věří, že toliko přede dnem sv. Jana Kř. má kvítí moc léčivou, proto trhají ženy v tu dobu známé byliny a uschovávají je na zimu. Koření třeba prý trhati vždy ráno, dokud je zavřeno, aby slunce nevytáhlo z něho sílu; prášek květový (pel) každé rostliny jest prý dobrým lékem pro všechno.

Velice mi práci usnadnila znalost lidových jmen jiných krajin českých (Primus Sobotka, Rostlinstvo v národ. podání — Herbář prof. Fr. Dlouhého a MDra V. Šíra). Porovnáme-li jména lidová ve spisech těchto s lidovými názvy pohraničných osad kladských, shledáváme, že poměrně malá část jich jest společna; z toho jest viděti, že z krajiny blízké tak náramně poněmčení a přece svůj vlastní ráz lidový mající dosud nic národopisného čerpáno nebylo.

*

Rostliny, jež v článku uvedeny nejsou, buď v okolí nerostou, nebo nemají lidového jména. Mnohé však, jichž lidová mluva nezná, zařaděny jsou mezi ostatní, aby možno bylo poznati povšechný ráz květeny; jsou to většinou rostliny vzácné.

* * *

Rostliny tajnosnubné. ***Houby.*** Sv. Prokop rozsívá houby. Prokop hřiba okop. Okoukne-li někdo houbu (zejména hřib), neroste dále; proto je dobře ji utrhnout, třebas byla malá. Suché hřiby dávají se dobytku pro vyčištění. Hledá-li někdo hřiby, říká: »Hřibe, hřibe, hřibečku, ukaž mi svou zlatou hlavičku!« Opakuje-li to několikrát, najde prý jistě hřiba.

Ryzec, »rejsek« zvaný, jest u zdejšího lidu »prašivkou«, jež se nesmí požívati, poněvadž má vezpod řasnatý klobouk. Jedlé jsou jen ty houby, jichž výtrusy ukryty jsou v trubičkách.

Klouzek obecný sluje »podmásník«.

Pýchavka, »čertovo h....«, škodí očím.

Lišejníky. Lišejnik plicní jest znám jako »plicník«. Odvar jeho sluje »plícní thé«. Lišejník bradatý (Usnea barbata) obdržel případné jméno »kozí fousy«.

Mechy. Puštičky mechů (zejména ploníku) nazývá lid »Panny Marie žito«. Jatrovka mnohotvárná jest známa toliko kořenářům, kteří ji jmenují »játerník«; kazí-li se játra, dobře jest prý píti odvar její.

Kapradiny. Kapraď samec. Kořenáři a kořenářky poučeni z »verbářů« mají papratku samičí za k. samčí; užívají jí tudíž dle receptů, v herbářích při k. samčí udávaných. Ze všech kapradin dělají se koupele. »Kořen« kapraďový musí prý růsti alespoň 50 r. Kapradí má o půl noci přede dnem svatého Jana Kř. zlatý květ, jímž možno čarovat, nesmí však trhající slova promluviti. Též oddenkem kapraďovým možno učarovat, proto jej lidé nazývali »čarodenickej kořen«. V některých nemocech dobytčích se oddenku užívá.

Horská kapraď různolistá (Blechnum spicans) roste toliko u vsi Slavného.

Osladič obecný, »rosládič« zvaný, jest hledaným pro prsní neduhy.

Přesličky. Přeslička rolní slouží s pýřavkou pro žaludeční neduhy, sama při poruchách krevních.

Plavuně. Plavuň obecná sluje všeobecně »jelení skok«. Odvar její pomáhá vzrůstu vlasů a při nemocech močových. Aby se krávy »bouřily« (běhaly), dává se jim plavuň do pití.

Rostliny jevnosnubné. ***Jehličnaté.*** Jedlové, borové a modřínové vršky (a vachta třílistá) vaří se pro kašel a souchotiny. Odvar vršků, zejména modřínů přilévá se dětem do koupelí, aby sílily; mnohde přidávají též puškvorec. Pel ze šišek sype se na opařeniny. Borové snítky zapuzují moly. Modřín sluje v lidové mluvě »dřeň« (již na Náchodsku užívají německé zkomoleniny »verpán«).

Jednoděložné. *Palicokvěté.* Aron blamatý prý druhdy v okolních lesích růstával.

Puškvorec obecný přinášívají toliko kořenáři na prodej pro žaludeční nemoci; i dobytku se puškvorcový odvar dává často píti.

Šáchorovité a trávy. Šípiny spletl si lid s ostřicemi a nazývá oboje »vostřice«.

Suchopýr mnohoklasý jmenují prostě »kuťaty« neb »kočkami«.

Lidových názvů trav jest málo, ježto neznalý těžko je rozeznává. Lid nazývá vedle pravých metlic »metlicemi« většinu latnatých trav jako: psineček, chundelku (Agrostis spica venti), strdivku, medyněk, lipnici, třtinu a j., přidávaje ke jménu »metlice« přívlastek, tak na př. zove třtinu křovištní »vysokou lesní metlicí«.

Třeslice obecná a strdivka nicí slují »čertova krupice« neb »metlice«; odvar slouží při nemocech močových a při opuchlině.

Bojínek luční nazývají »bohýnek«, psárku »timotejka«, ač ovšem obě traviny dobře nerozeznávají.

Sveřep či stoklas sluje »stoklasa«, pýr plazivý »pejřavka« neb »pejřka«. Pýr osvědčil se lidu při nemocech prsních.

Pěstovaná odrůda lesknice kanárské slove u lidu »vlasy Pána Ježíše«, »šotyš«, »kanafas«.

Na jednom místě u Police n. M. roste velmi vzácný zblochan hajní (Glyceria nemoralis); zblochan řasnatý jest v okolí dosti hojný.

Hojně seje se směs žita a pšenice = sourež, u lidu »šoures«.

Oves setý. Má-li někdo »oustřelí« (rheumatické bolesti hlavy), položí se zdravou tváří na stůl, na chorobnou tvář postaví si mísu naplněnou studenou vodou, načež vezme jiný do pravé ruky několik zrn ovesných a vhodí je do vody; na to vezme několik zrn a vhodí je napříč směru dřívějšímu do vody. Podobný kříž opakuje ještě dvakráte, při čemž se modlí Věřím v Boha. Při tom pozoruje se počet zrn, jež zaujaly polohu kolmou ku hladině vodní: dle počtu toho soudí se na sílu »oustřelí«. Zažehnávání to koná se po tři dny. Jiní při oustřelí a bolestech zubů vypařují ústa nad horkým, zvařeným ovsem.

Žito. Zelené, dosud nevymetalé žito vaří matky a koupají v odvaru děti, postižené »andělskou nemocí« (rhachitis), aby prý rostly tak, jak ono žito rostlo. — Pro úrodu žita a pšenice mají hospodáři několik předznaků. Na podzim pozorují, má-li vřes a světlík květy nahoře, dole neb uprostřed lodyhy; dle toho soudí, urodí-li se pozdně, ranněji neb zcela ranně seté žito a pšenice. Obilí, zejména ječmen, nesmí se seti »na střelci«; hospodáři o takovém obilí praví, že je zajíci spasou, kdyby i bylo na peci. — Mnoho jeřabin na podzim zvěstuje dobrý zdar žita a pšenice; sníh na den sv. Ondřeje ukazuje špatnou úrodu obilí. Dle toho, jak odkvetly třešně, soudí hospodáři, že obilí též tak odkvete.

Sítinovité. Všechny sítiny slují v obecné mluvě buď »sítí« neb »vostřice«. Vázání lodyh sítinových známo jest téměř po celých Čechách i Moravě. Mládenec neb panna vezme obyčejně šest lodyh a váže vždy dvě konci svými k sobě, aniž se dívá na konce protější; na to svazuje opět tyto, neohlížeje se na konce již svázané. Jestliže jsou lodyhy konečně tak svázány, že tím povstal úplný věnec (často též dva), vyplní se tajné přání vazačovo; jsou-li však skříženy, neb je-li věnec neúplný, nedosáhne, po čem touží.

Liliovité s ocúnovitými. Lilie cibulkonosná jest z lilií nejhojněji pěstována a sluje všeobecně »tulipán«, kdežto pravý tulipán se v okolí nevyskytá.

Čípek, babí jahoda. Vzácná tato rostlina vyskytuje se v okolí toliko na vrcholu Boru (zde dosti hojně). Český lid v Kladských vsech Bukovině, Pasterkově, na Ostré hoře a j. nemá bohužel pro ni jiného jména než »Durchvaks« a užívá jí na rány (listy) i proti všelikým vnitřním bolestem (odvar).

Pstroček dvoulistý sluje »plané konvalinky« (též hruštičku-Pirola tak mnozí nazývají). Plody jeho známy jsou jako »ptačí víno« neb »staré posvícení«; vytlačují se a dávají dětem při kašli.

Kokořík obecný a přeslenatý (bylina horská) slují »kokořičníky«; lid má je za jedovaté.

Cibule mořská. Oslazeného odvaru užívá se hojně proti kašli.

Ocún jesenní slove »ocoun« neb »naháč«.

Kýchavice bílá (Veratrum Lobelianum, odrůda se zelenými květy), rostlina též vzácná, již nalézti možno v okolí toliko na Ostré hoře (samota v Kladsku s českými obyvateli). Lid zove ji zde »koňské koření«; z daleka přicházejí prý kořenáři pro ni a prodávají ji nejen do lékáren, nýbrž i hospodářům pro koně proti chřipěcí.

Mečíkovité. Bledule jarní (u lidu »sněženka« neb »bílé zvonečky«; sněženka pravá v okolí neroste); odvar zahání prý dětem božec.

Zovnice zlomocná (Amaryllis belladonna), hojná v květináčích, sluje prostě »cibule«.

Vstavačovité. Vstavače vesměs slují »kukačky«, »žežulky« neb žežule«; slují tak nejen vlastní vstavače (z nich jmenovati sluší horský vstavač bezový a plamatý), nýbrž i kruštík širolistý, bradáček vejčitý i hojná v okolních lesích korálice vrostlá. — Lid spatřuje v dlanitě dělených hlízách vstavače plamatého a širolistého ruce a jmenuje hlízu letošní rukou andělovou (někteří rukou P. Marie), hlízu odumírající pak rukou čertovou.

Za vsí Slavným v horách k Martinkovicům roste několik exemplářů vzácného vemenníku zelenokvětého (Platanthera chlorantha), u lidu »zelená kukačka« zvaného, kdežto vemenník bělokvětý »vymenik« neb »bílá kukačka« slove.

Na samé hranici říšské (více již v Kladsku) nedaleko pruského Pasterkova objevuje se každého roku několik rostlinek rudohlávku jehlanitého (Anacamptis pyramidalis); jinde znám jest v Čechách toliko na málo místech. Lidové jeho jméno v okolí jest »hlavičky«.

Hlístník hnizdák (viz podbílek!).

(Ostatek příště.)

Obr. 1. Pohled na skálu Vyšehradskou od severu.
Dole u řeky domek přívozníkův, ve $^2/_3$ výše zbytek »lázně Libušiny«, nahoře v levo část citadely.
Fotografoval Jindř. Eckert, c. k. dv. a kom. fotograf v Praze.

O Vyšehradě starém i novějším.

Jan Herain.

Již po kolik století pohlížejí Čechové s posvátnou úctou na skálu Vyšehradskou. Stálť na jejím temeni prastarý hrad někdy knížat českých, kamž pověst klade sídlo Libušino, opředené pásmem jímavých zkazek a bájí.

Po Libuši přezváno tu kolik míst a poloh, Libušinou lázní zve se i zřícené stavení na samém kraji skaliska; někteří pokládají je aspoň za zbytek prvotního hradu.

Dnes Vyšehrad je pouze hrob mrtvé slávy a jen vzpomínky oživují zádumčivou jeho samotu.

Nejstarší příběhy vyšehradské připadají už do doby prvních knížat českých. Poprve jmenuje se Vyšehrad v kronice Kosmově, ale jen v báji, kdy proti dívkám na Děvíně, sloužícím Vlastě, čeleď Přemyslova postavila Chvrasten čili pozdější Vyšehrad.

Historická zpráva zjištěná je až z r. 1002. O Vyšehradě knížecím vypravuje Tomek v Dějinách města Prahy I. 30., kamž odkazujeme.

Že Vyšehrad byl nejstarším sídlem knížecím, sdělují jen pověsti; dějinné doklady vědí, že jen úředníci zeměpanští tu bydlili; pouze občas zavítával i vévoda na hrad, slavíval zde svátky, konával sněmy a soudy. Jen Vladislav I. (1109—1125) a Soběslav I. (1125—1140) přebývali tu trvaleji. Od konce XII. věku však význam hradu upadá. Za těch dob byl tu palác knížecí s kaplí sv. Jana uvnitř a příbytky čeledi, z budov posvátných pak prastarý chrám sv. Klimenta (jenž ve 13. stol. jmenuje se kaplí), kaple sv. Maří (nadaná od Břetislava II.) a kaple sv. Martina (dosud stojící), nade všecky pak nádherný chrám sv. Petra a Pavla, založený r. 1070 od Vratislava I., při němž nadán byl i sbor kanovníků. — Do paláce vedena byla voda troubami ze studánky Jezerky. Pod hradem prostírala se vesnice Psáry, řečená tak prý od knížecích psovodů.

Vyšehrad knížecí zanikl za doby královské.

R. 1249 požárem vzal za své chrám sv. Petra a Pavla a někdy v tom věku i palác spustl. Jen příbytky kanovníků přetrvaly zkázu.

Zbořeništěm trval Vyšehrad ještě za krále Jana, neboť »r. 1322 král daroval palác čili dvůr královský na Vyšehradě se zdí, kterou byl ohrazen a všemi zdmi domů čili stavení, jež tu někdy stávala, děkanu vyšehradskému Držislavovi, jak se zdá ne k jinému účeli, než aby kameny a jiné stavivo z nich směl rozebrati a užiti k jiným stavbám, jimiž byl tehdá zaneprázdněn.«[1])

Že hradu již tenkrát nebylo, patrno snad i ze zprávy, že královna Eliška zemřela 28. září 1330 na Vyšehradě v domě probošta Jana a nikoli na hradě.[2])

Nová doba, ač nedlouhá, nastala Vyšehradu za Karla IV., když pod hradem a Starým městem založeno jest město Nové. Král dal městiště hradu nově obezdíti, při čemž 2 brány a 3 fortny obnoveny, vyzdvihnouti nový palác královský a r. 1369 počal přestavovati kostel kollegiatní,[3]) jenž sice po požáru v neznámé době

---

[1]) Tomek I. 235.

[2]) Kronika Zbraslavská. Prameny dějin č. IV. str. 303.

[3]) Tomek II. 257—258 vypočítává oltáře v kostele tomto počtem 32. — Pan konserv. Herain míní, že tu třeba odděliti 13 oltářů v kostele starém, jež byly sbořeny, a že jen 19 bylo v kostele novém. Bylo by však s podivem

dočkal se opravy, ale nedostatečné. Tenkrát ještě část prvotní románské budovy byla zachována; zřizujíť r. 1349 k osmi oltářům ještě devátý sv. Filipa a Jakuba v kryptě, která byla zpola pod zemí — tedy obdobný spodní kostel, jako jest u sv. Jiří na hradě Pražském a u sv. Václava v Staré Boleslavi. Přestavba r. 1369 ovšem toho zbytku neušetřila. Ještě r. 1397 na chrámu bylo pracováno.

V paláci nejspíš tehdy vybudována byla věž hmotná, v níž byly umístěny tabulové obrazy panovníků českých, počínaje Neklanem.

Věž tu znají potomní kronikáři jménem Neklanky a odtud vyvozovali všeliké mylné zprávy o jejím prý dávném původu.

Dne 2. listopadu 1420 po veliké porážce krále Zikmunda rozkacený lid pražský vtrhl na opuštěný Vyšehrad a vylil pomstu svou na všech budovách. Zbyly jen část chrámu kollegiatního, kaple sv. Martina, kaple Stětí sv. Jana (zanikla v XVII. věku, ale opět postavena, ač menší).

Pak zachovány jsou hradby, brána k Pankráci, zvaná Vyšehradskou o devíti vížkách, brána k městu, řečená tehdy Jerusalemskou, fortna nad stezkou k Podolí a u brány vyšehradské věž; palác a vše ostatní trvalo v rozvalinách přes dvě stě let. Zašla i ves Psáry pod kopcem.

Hrad všechen ujala obec spojená Pražská, potom Novoměstská. R. 1448 založeno nahoře na zříceninách město hory Vyšehradu, podřízené Novoměstským; po právech vypuzené kapituly (sídlila v Krumlově) nikdo se neohlížel. Až král Vladislav r. 1505 vrátil kostel sv. Petra kanovníkům; kapitula však pro chudobu svou přesídlila na Vyšehrad teprve as po půl století. Hned však obnovila nároky své na město Vyšehradské a po delším sporu s Novým městem dosáhla vrchnosti a za Rudolfa II. i jejího potvrzení.

Vystavěli si pak tu kanovníci znova příbytky a obnovovali chrám sv. Petra a Pavla; r. 1455 byl ještě v ssutinách, ale již r. 1474 konala se v něm opět bohoslužba. Potom víme, že r. 1565 klenuta byla nově hlavní loď, r. 1591—1607 podniknuto větší restaurační dílo. Poslední pak přestavba r. 1723—1729 dala budově vzhled, v němž trvala do nedávna.

Čtvrtá doba Vyšehradu počíná po bitvě bělohorské. Hned r. 1621 několik domů bylo vojskem vypleněno, od jiných odešli majitelé pro víru. Potom opět r. 1639 několik domů vojáci rozbořili, takže z 91 [4]) v ssutinách leželo jich 59. Po válce pak osud zubožděného města rozhodnut, neboť vojenská rada císařská ustano-

---

aby při pouhé přestavbě zanikly všecky tituly prvotních oltářův a nebyly přeneseny do budovy nové, naopak, aby tu všecky oltáře byly zasvěceny nově světcům docela jiným. Ale u výčtu Tomkově neopakuje se žádné jméno, všech 32 je posvěceno světcům různým, a tedy při tom počtu asi zůstaneme. (Pozn. redakce.)

[4]) Na starých vybájených obrazích leckde viděti na chrámu kopuli a báň, což je pouhou smyšlenkou.

vila proměniti Vyšehrad v citadellu. Roku 1654 vykoupeno ještě 22 domů sousedských a 10 kapitulních, škola a kaple zbořeny a na všem prostranství budovány nové hradby pevnostní.

Vystěhovalí obyvatelé dostali nová místa dole pod kopcem, na městišti zaniklé vsi Psár a tu počalo r. 1654 vznikati nové město, téhož jména město hory Vyšehradu,[5]) rovněž poddané (do r. 1848) kapitule vyšehradské.

Od r. 1848 město bylo obcí samostatnou, 4. listopadu 1883 spojilo se s Prahou. Od těch dob tvoří VI. část hlavního města.

II.

Nejstarší pohled na Vyšehrad zachoval se nám z doby rudolfinské, v rytině Jiljího Sadelera z r. 1606 (obr. 2.). Vidíme tu dole (č. 116.) pod skalou u Botiče gotický kostel Pokory Panny Marie se špitálem (založ. před 1364 od arcib. Jana Očka). Nad ním na vrchu stojí věžka, snad brána Jerusalemská. Nahoře na planině kostel sv. Petra po obnově r. 1591 (č. 117.); o třech lodích (levá je kratší), z nichž každá má svou sedlovou střechu. Na levo kostela stojí zvonice, dole zděná, svrchu ode dřeva, o štíhlé věžici. V horní části Vyšehradu označuje č. 118. kapli Stětí sv. Jana, č. 119. rotundu sv. Martina; nejvyšší místo zaujímá devítivěžatá brána vyšehradská, a vedle ní věž z hradeb (Neklanka?). Pravou stranu pláně zabírají rozvaliny hradu. Uprostřed otvírá se neupravené obšírné náměstí a kolem něho domy měšťanské, postavené v XV. a XVI. stol., kraj obstupují ozubené zdi, za Vyšehradem kostelík na Pankráci, ještě s věží.

Další prospekt Prahy pořídil r. 1686 rytec Folpert z Alten-Allenu. Srovnáváme-li tu obraz Vyšehradu (obr. 3.) s předešlým, vidíme kostel kollegiatní obdobný jako u Sadelera. Domů měšťanských, r. 1654 pobořených, již není, za to hradby pevnostní jsou již hotovy. Od kostela na pravo na straně jižní na místě někdejšího hradu stojí velké čtverhranné stavení, nynější zbrojnice; od té v pravo je jakýsi dvůr neb zahrádka.[6]) Za kaplí sv. Martina pozorujeme již novou bránu (dnes mylně nazývanou »branou francouzskou«, prý z let 1741—42) směrem k Pankráci; brána Vyše-

---

[5]) Ten počet k roku 1620 udává Hammerschmied, Prodromus gloriae Pragenae (Pr. 1723) str. 366—371.

V XVIII. věku změnčil se název ten v »Bergstadt Wyschehrad«, což později nesprávně zas přeložili v »Horní město Vyšehrad« a »Královské horní město Vyšehrad«, patrný nesmysl, ježto zde nikdy bání rudných nebylo. — Ze XVII. věku pochází pečetidlo (nyní v museu města Prahy), v němž vidíme znak: dva klíče křížem přeložené a opis: MIESTO HORA WYSSEHRAD. — Na radnici postavené r. 1862—1868 umístěn jest znak městský, v němž zpodoben jest kostel o 5 věžích a postava v portálu: znak ten jest opět *nesprávný*: je vzat z menší pečeti kapitoly vyšehradské. Pravý vlastní erb někdejšího města nese ve štítu zmíněné dva klíče.

[6]) Rytina označuje místo to fantastickým jménem Tanzboden der Libuscha.

Obr. 2. Vyšehrad roku 1606.
Ryl Sadeler. Fotografoval Fr. Dvořák.

hradská devítivěžní ještě stojí v jižním opevnění — teprve ok. r. 1700 byla pobořena a její zbytky dosud jsou patrny na jih od domku potravní daně. Proti městu pod horou spatřujeme též bránu na východně od někdejší Jerusalémské — ta však dnes nahražena jest jinou, otevřenou r. 1841, 4. listopadu, pro povlovnější svah silnice asi padesát kroků západněji; dřívější brána byla pak zazděna.

Obr. 3. Vyšehrad před rokem 1686 podle prospektu Folperta z Alten-Allenu.
Fotografoval Frant. Dvořák.

V městském museu pražském uložena jest rytinka plánu, jak Vyšehrad r. 1653 chtěli opevniti; vydána byla někdy před r. 1670. Překlad něm. titulu zní: Vyobrazení slavného pražského starého zámku Vyšehradu, který od Jeho Cís. Královské Milosti Ferdinanda III. r. 1653 počal býti opevňován a od Jeho Cís. Kr.

Milosti Leopolda I. proveden bude skrze Josefa Priama svob. pána z Roveratu, pána na Lišné. (Viz obr. 4.)

Z budov zde navržených potom některé neprovedeny. Tak uprostřed vyšehradských hradeb je narýsována velká dvoupatrová věž, kasárny pro vojsko, k nimž však nedošlo.

Jiné vyobrazení Vyšehradu, prý v podobě před r. 1420 nalézáme v kostele sv. Petra a Pavla na zdi v levé lodi nad dveřmi do sakristie, fresku to, nyní přemalovanou; podobné obrazy na dřevěných deskách vídal jsem v kostelích na Pankráci a v Podole. Podle této malby zhotovena byla r. 1868—1870 od malostranského kamenotiskaře Ant. Pokorného lithografie, hojně rozšířená nyní po Čechách. (Viz obr. 5.). [7])

Obraz ten, malovaný v době barokní asi kdy kostel přestavován v l. 1723—1729 je dílo čiré fantasie. [8])

Podobný obraz na dřevěné desce (r. 1797 majetek vyšehradského kanovníka Frant. Ryby) chová se v městském pražském museu. Při vyobrazení čte se i latinské vysvětlení [9]) (obr. 6.). Obraz ten má některou podobnost s freskou vyšehradskou, ale zase patrné rozdíly, celkem však je ještě méně pravdivý, nežli obraz ve chrámu. Podle něho zhotovena jest i rytina v Schallerově Popisu Nového města Pražského z r. 1797, při str. 464, kdež i některé nové stavby jsou přimyšleny (obr. 7.). Vyobrazení nad sakristií má při kostele sv. Petra a Pavla báň kostela, a tudíž presbytář na východní a dvě věže na straně západní, kdežto dle Rybova obrazu polohy jsou obraceny.

III.

Na samém konci vyšehradského útesu činí ssutiny tak zvané Libušiny lázně, stavby to do nedávna záhadné, již obrazotvornost lidová opřádala bájemi a pověstmi; bývala též pokládána aspoň za zbytek starého hradu (obr. 1.).

Stavba tunelu skalou vyšehradskou prorážejícího, obrátila pozornost i na tuto zříceninu; po vyzvání a nákladem městské rady prozkoumal jsem zdi i dal je fotografovati, obrázky i popis tuto podávám; ovšem poetický závoj »Libušiny lázně« tím ztrhá se nadobro.

---

[7]) Č. 1. hrad král. 2. Neklanka, 3. věž řeč. Boleslavka, 4. chrám kollegiatní, 5. kaple sv. Kříže, 6. kaple sv. Klimenta, 7. k. Božího těla, 8. k. sv. Štěpána a Gereona, 9. k. sv. Mauritia, 10. k. sv. Vavřince, 11. k. sv. Martina, 12. k. Stětí sv. Jana, 13. k. sv. Markéty, 14. kostel špitální pod horou, 15. brána Vyšehradská, 16. brána Jerusalémská, 17. proboštství, 18. kaple sv. Skolastiky, 19. domy kapitulní, 20. věž nad fortnou.

[8]) Nanejvýše lze připustiti, že malíř konstruoval polohy jednotlivých stavení podle skutečných zbytků a rozvalin a snad podle nějakého staršího obrazu, nezcela věrného. Hořejší díly stavení jsou však doprosta fantastické.

[9]) Písmeno A značí chrám sv. Petra a Pavla, B kostel sv. Klimenta, C kapli Stětí sv. Jana, D kapli sv. Mauricia, E palác, F Neklanku.

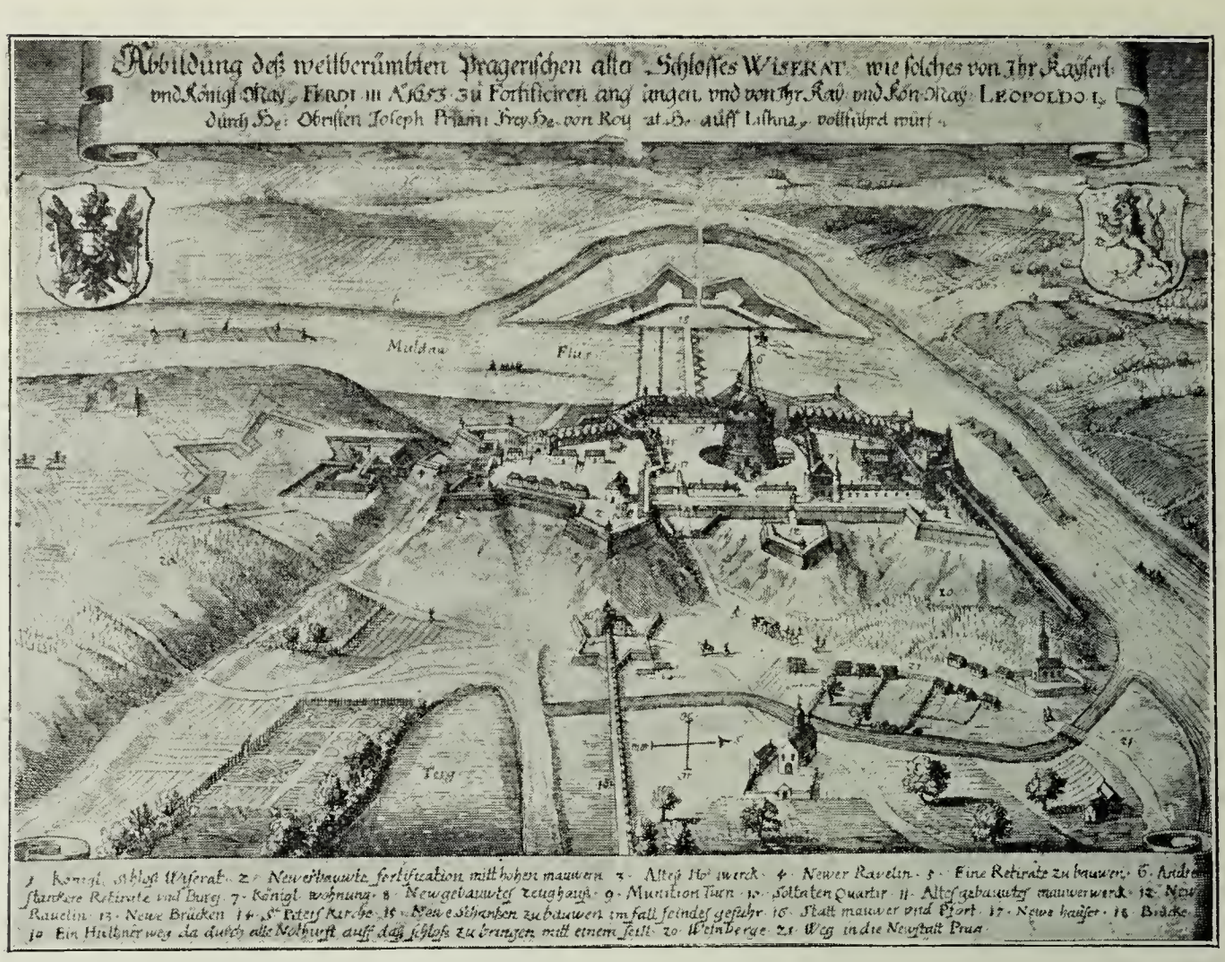

Obr. 4. Plán opevnění Vyšehradu
od Josefa Priama svob. pána z Roveratu, zhotovený před rokem 1670.

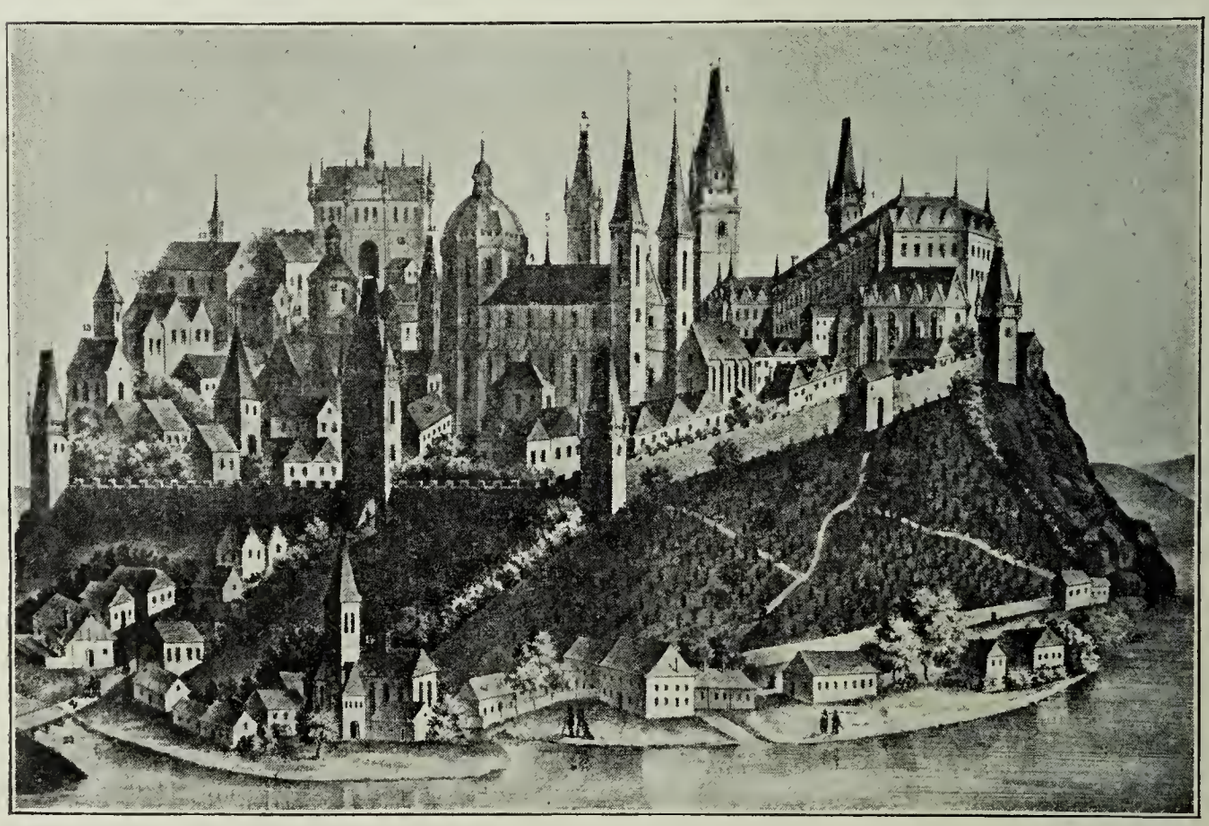

Obr. 5. Domnělý vzhled Vyšehradu před rokem 1420.
Litografie Ant. Pokorného podle fresky nade dveřmi sakristie chrámu ss. Petra a Pavla.

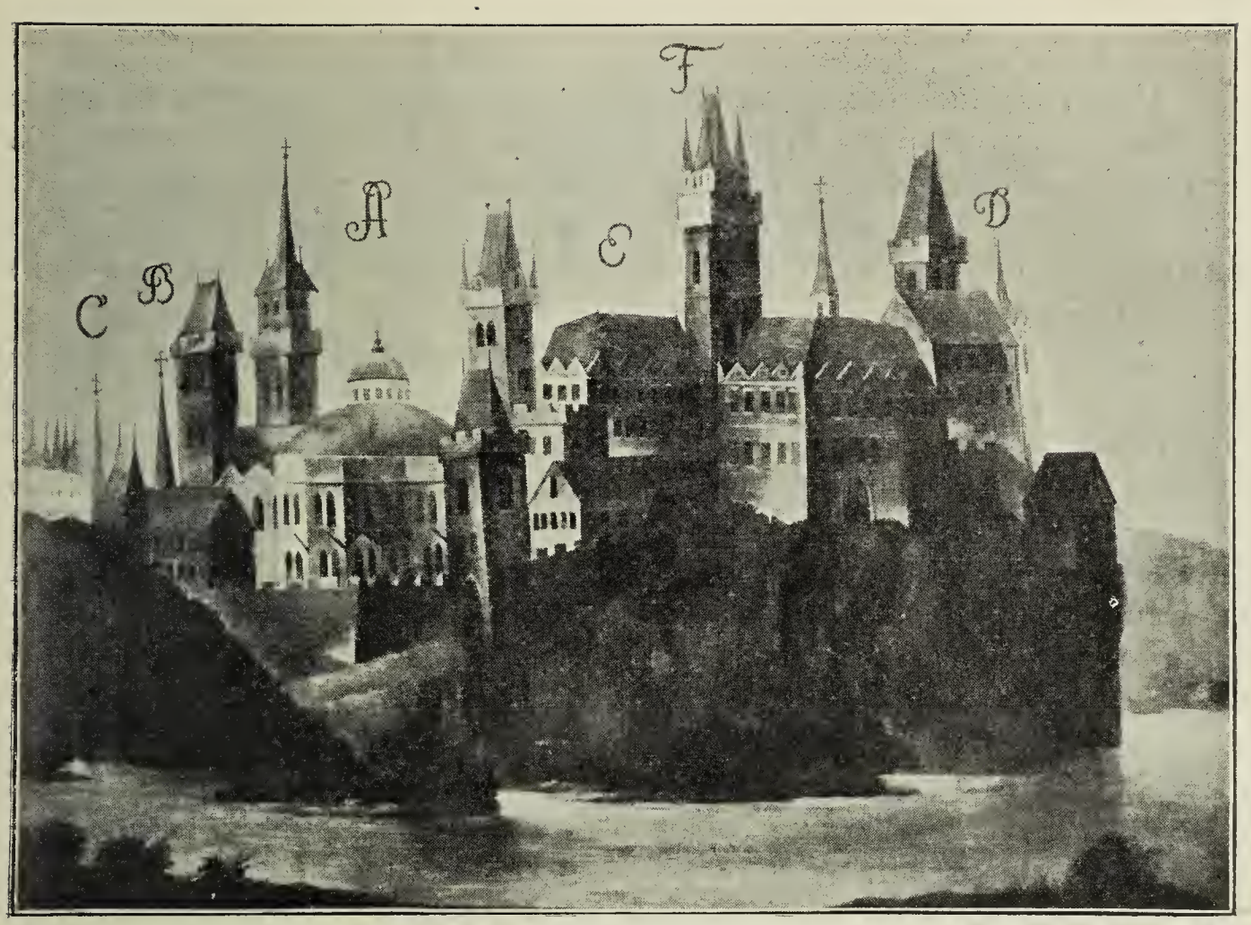

Obr. 6. Domnělý vzhled Vyšehradu před rokem 1420
podle obrazu v městském museu pražském (z majetku kanovníka Fr. Ryby).

Obr. 7. Domnělý vzhled Vyšehradu před rokem 1420.
Rytina v městském museu pražském dle obrazu kanovníka Ryby asi z r. 1794 (Schaller IV.).

»Libušina lázeň« zobrazena jest — nehledím-li k oběma bájivým malbám — poprvé na rytině Sadelerově r. 1606; Alten-Allen jen Sadelera následoval. Na obojím vidíme asi ve $^2/_3$ výše nad vodou zdivo do úhlu, již beze střechy, o 2 otvorech v severní zdi (vskutku jsou tři!). Tedy rok 1606 je dobou, kdy stavba ta již stála a to již porušena.

Třeba pátrati po době jejího vzniku, a tu patrnou odpověď — aspoň zápornou — dává nám stavba sama: *a*) Nemůže býti pozůstatkem Vyšehradu knížecího, i kdybychom připustili, že drobné články (okna a pod.) vzaly proměnu v dobách pozdějších; stavba z té doby byla by prováděna z tesaných pravidelných kvádříků (jako kostel sv. Jiří na hradě, rotundy sv. Kříže, Longina, Martina a pod.). Zdivo však »Libušiny lázně« jest z lámaného kamene.

b) Není též částí Vyšehradu královského, ba ani z doby gothické asi do r. 1526, nebo pak byla by okna buď hrotitě sklenutá nebo pravoúhlá a špaletovaná t. j. asi uprostřed síly zdiva užší a na ven s obou stran se šířící; měla by též kamenná tesaná ostění. Avšak okna naší stavby jsou v celé tloušťce zdi stejně široká, klenbový oblouk segmentový, a klenba provedena u dvou zcela z cihel, u druhého aspoň z části. Používání cihel v klenbách oken jest známkou mladší doby.

I vychází zřetelně na jevo, že t. zv. Libušina lázeň, jest dílo doby mnohem mladší, a to asi z let 1550—1600.

Fotografie (obr. 8.) patrně ukazují, že máme tu stavbu o třech zdech, jež tvoří pospolu úhel; zeď severní proti Praze, zeď západní proti řece; zeď jižní směrem k Podolí. Ve zdi severní jsou prolomeny tři otvory okenní, ve zdi nad řekou dole na skále znamenitý otvor, přepjatý obloukem téměř polokruhovým; též tento veliký oblouk, klenut jest kamenem lámaným. Zeď jižní (zde nefotografovaná) má okno jediné, vyzděné cihlami. Zeď mocna je všude asi 120 *cm*.

V jižní zdi shledáme u spodku a ve výši zaklenutí oken dvě řady malých otvorů, či spíše děr, 20 *cm* širokých a 20 *cm* vysokých, běžících naveskrz vší silou stěny. Zeď západní má děr těch devatero — jsou to otvory po trámech lešení, jež nikdy nebyly zazděny, což by nezbytně bývalo, kdyby zedníci dílo své byli dokonali.

Omítky nikde není a také nikdy nebylo.

Ukazuje tedy všechen vzhled díla, že stavba tato nikdy nebyla dostavěna a ani střechy neměla, neb děrami od lešení mohl vítr, déšť, aneb sníh do vnitř vnikati.

K čemu řízena byla tato budova v XVI. věku, ukazuje veliký otvor nad řekou, široký přes tři metry, a upozorňuje též plán opevňovací Priamův. Skála v těch místech tvoří mělké koryto, svahující se přímo nad vodou. Patrně v korytu tom měly býti položeny ze dřeva hladké líhy k vodě, a celá stavba byla smykem, po němž by vytahovaly se buď okovy vody neb jiné zboží na horu.

Tab. I. Vnitřek tak zv. Libušiny lázně na Vyšehradě.

Fotografoval Jindř. Eckert, c. k. dvorní a komorní fotograf v Praze.

Obr. 8. Pohled na skálu vyšehradskou od západu.

Asi ve druhé třetině výšky zbytek »lázně Libušiny«, nahoře citadela. Fotografoval Jindř. Eckert, c. k. dv. a kom. fotograf v Praze.

Ovšem stavbu bylo by třeba vyvésti aspoň ještě o patro výše. Podobný smyk navrhl na plánu svém i Priamus r. 1653, jenže výše a ležatější.

Ovšem, kdy počalo se s touto stavbou a proč nebyla dokončena, zjistiti jsme nemohli.

* * *

Od třiceti let usilují obce povltavské, ležící jižně Vyšehradu, Podol, Dvorce, Bráník, Modřany o pohodlnější spojení s Prahou, nežli je dosavadní srázná a odlehlá silnice vyšehradská, a to po úpatí skály samé nad řekou

Po delším jednání konečně obec pražská dala vypracovati plán pobřežní silnice z Podskalí, po břehu na Vyšehradě, tunelem, proraženým skalou vyšehradskou, a odtud dále po břehu vltavském k okresní silnici do Podola.

Plán tento vypracoval inženýr obce pražské p Vilém Dvořák a předložil 1. srpna r. 1900 Sbor obecních starších schválil dne 21. října r. 1901 projekt tento, jakož i rozpočtený stavební náklad 785 000 K, načež i místodržitelství dne 27. listopadu své schválení udělilo. Provedení celého projektu bylo cestou ofertní zadáno dne 2. května r. 1902 za úhrnou cenu 787 345 K p. Josefu Kindlovi, úředně oprávněnému stavebnímu inženýru, jenž s prací započal dne 26. května r. 1902 a dle závazku má býti hotov s veškerými pracemi dne 25. listopadu r. 1904.

Délka pobřežní silnice na Vyšehradě a v Podole bude as 550 metrů, šířka 18 metrů, v Podole 15 metrů; délka tunelu ve skále vyšehradské pod »Libušinou lázní« má býti 32½ metrů, při šířce ve světle 9 metrů a výšce 6 metrů. Povrch navržené silnice budiž o 40 centimetrů vyšší než nejvyšší výška vody z r. 1845; bude tudíž nad normální hladinou řeky Vltavy 6½ metrů vysoko.

Na architektonickou výzdobu obou portálů tunelu povolil sbor obecních starších dne 5. května r. 1902 8000 K, výzdobu románských portálů projektoval architekt při obci pražské p. Frt. Velich Na podnět »Klubu za starou Prahu« a Umělecké besedy, ozdobí se lícní zeď pobřežní románskými risality, nákladem dalších 13.000 K, jež již sborem obecních starších r. 1902 byly povoleny. Pode dnem tunelu hotoví se již nyní sběrací stoka nákladem 11.500 K na účet soustavné kanalisace. Mimo to zřídí se pod pobřežní zdí silniční v přístavu podolském při řece nižší podbřeží s rampami v délce 260 metrů, ve výši 40 centimetrů nad hladinou normální vody; dále zde zřídí výkladiště zboží ve výši 3 metrů nad normálem. Hloubka nábřežní zdi silniční jakož i zdi pobřežní obnáší 5 metrů.

Prve nežli dojde ke stavbě nábřeží v Praze pod Vyšehradem, pořídí se zatímní rampa přes domy č. 44 a 46 (již zakoupené, jež budou zbořeny) a část zahrady při č. 43. V Podole zboří se domy č. 21 a 22.

K uhrazení nákladu povstalého stavbou silnice a tunelu, bude vybíráno mýto z povozů, dobytka i osob pěších dle schválení c. k. místodržitelství ze dne 5. ledna 1903. Pokud by výnos mýta nestačil ku hrazení nákladů na udržování, zúročení a umoření stavebního nákladu, zavázali se jednotliví zájemníci k ročnímu maximálnímu příspěvku 18.300 K a to: kníže Adolf Josef ze Schwarzenberka za parní pílu v Podole 4000 K, obec Podolí a Dvorce 5000 K, obec Bránická 4000 K, pivovar pražských sládků v Bráníku 3000 K obec Modřany 1200 K a jiní v menší částce.

* * *

Stará silnice z Nového města přes horu vyšehradskou bývala odjakživa strmá, srázovitá, k jízdě s náklady méně příhodná.

Když pak v letech 1653—1670 budována byla na Vyšehradě brána, které my dnes neprávem říkáme francouzská, a před ní na jihu široký pev-

nostní příkop, přes nějž vedl dlouhý dřevěný most (na místě dnešního návozu), jenž každých 15 let shnil, tu tehdejší obec novoměstská často si stěžovala. Již r. 1686 žalovali na shnilý most; tudíž most i brána »francouzská« již asi r. 1670 byly nově vystavěny a hotovy.

Přes nářky Novoměstských, nepřikročeno se strany vojenské fortifikace ke stavbě nového mostu, nýbrž jen k jeho nejnutnější opravě, aby přes dřevěný most mohl nově zvolený pražský arcibiskup Jan Josef hrabě Breuner míti dne 6. listop. 1695 slavný vjezd přes Vyšehrad do Prahy. R. 1697 stěžováno si opět na chatrný stav mostu; tenkrát jel přes most arcibiskupův náklad vína, a most jen že se neprobořil. Vojenský erár za vedení velitele pražské posádky polního maršálka hraběte Dauna žádal od Novoměstských příspěvek na udržování mostu, což však oni odpírali, neboť prý prve než byla fortifikace kolem Prahy zřízena, mostu nebylo a oni mohli volně Vyšehradem jezditi.

Aby těmto stížnostem Novoměstských bylo vyhověno a lepší, pohodlnější komunikace z Nového města k silnici Linecké za Vyšehradem přes Pankrác byla zřízena, vyhotovil obci novoměstské, nejvyšší strážmistr Martin Jan Eck, císařský fortifikační inženýr, plán na nové spojení komunikační s Novým městem, takže horu by obcházelo. Týž zhotovil plán na postavení nové brány v městských hradbách při Botiči pod Vyšehradem, patrně v dnešních Slupech, odkudž by vedena byla silnice pod hradbami vyšehradskými nuselským údolím a mírným stoupáním vzhůru k silnici na Pankraci za Vyšehradem.

Plánu tohoto se dovolávají Novoměstští ve svém přípisu k místodržitelství dne 22. října r. 1698.

Návrh tento nebyl od místodržitelství přijat, aniž shnilý most opravován, neb již dne 3. dubna r. 1699 stěžují si opět novoměstští na chatrný stav mostu, přes nějž jest jízda nemožná, takže vozkové s náklady nechtí přes Vyšehrad jezditi a raději vyjížději branou Svinskou na Novém městě, do údolí Nuselského a odtud polní cestou k Pankraci.

Při jedné takové jízdě branou Svinskou, byl by se (jak hlásili Novoměstští) sedlák z Jesenice, jedoucí přes rozvodněný potok Botič, v Nuslích i s koňmi utopil.

(Viz Archiv města Prahy, Missiva, Nového města čís. 435, str. 17, 77, 124, 146.)

Z těchto zápisů vysvítá, že již r. 1698 pomýšleno bylo na lepší komunikační spojení Prahy s jižní stranou předměstskou s objetím strmé silnice přes horu vyšehradskou.

Šlechtická jména v matrikách karlštejnských.

Bohumil Lukavský z Řenec.

Na faře v Praskolesích [1]) u Hořovic chová se několik matrik karlštejnských, jež vedli a psali většinou sami děkanové karlštejnští, zvláště matriku první (I.), nejstarší, založenou 10. listopadu r. 1601 děkanem Pavlem Pistoriem [2]) z Lucka a sahající až do r. 1651.

[1]) Vd. p. Tomášovi Veverkovi, faráři v Praskolesích, dříve v Budňanech, vzdávám srdečný dík za laskavé dovolení k opsání těchto záznamů.

[2]) V Ott. Sl. N. XIX. 799 stojí, že byl povolán na děk. karlšt. 1608 a působil tam 10 let (1608—1618) (mýlka). Založiltě vlastnoručně matriku 10. listop. 1601 (jeho podpis). Byltě povolán na děkanství karlšt. 13. září 1601 (Hrady a zámky VI., 36 a 18), kde tedy byl již 1601. 10. XI. přišed z Plzně, nikoliv jak má V. J. Nováček: Pavel Pistorius z Lucka Čas. Čes. Mus. 1899, 144, že na děkanství se odstěhoval na poč, roku 1602.

Zapisovali do ní tři děkanové (jen někdy, byli-li nemocni neb zaneprázdněni, jich zástupci): Pavel Pistorius z Lucka 1601—1618, pak krátkou dobu děkan jesuita David Dráchovský 1618, potom Vavřinec (Lorenc) Ratzinger z Hradenštejna 1618—1651. Obsahuje nejvíce látky pro nás. Byl' Karlštejn se svými many rytířskými i robotnými, s úředníky jaksi střediskem dalekého okolí, jež konalo své úkony duchovní u děkanů karlštejnských, majetníků statečku Praskoles, tehdy, a ještě později (až do r. 1671) na Karlštejně bydlících. Zejména z těchto osad: Běleč (II, III)*), Beroun město, Bojanovice, Březová, Bzová, Budňany (Budy) (II, III). Bykoš, Čelina (II), Černošice, Davle, Dobříč, Dobříš (II), Dobřichovice (II, III), Drahlovice, Drásov, Dvůr Králův, Hluboký pod Hradištěm, Hodyně (II), Hostomice, Hýskov, Chejno, Chejňava, Chlustina, Choteč (II), Chrustenice II, III, Jarov, Karlík II, Karlštejn hrad (II, III), Klučice (II, III), Kleštěnice (II), Koda (II, III), Koněprusy, Koněpopy, Kozolupy (III), Korno (II, III), Kotopeky, Krupiny ovčín (II, III), Kuchař velký (II, III), Kvasná, Kytín, Lečice, Lhota Žebrákova (Žebrákov), Lety (II, III), Lipany, Liteň (II, III), Lodenice (II, III), Lochovice, Měňany (II, III), Mezouň (III), Mořína Velká (II, III), Malá (II, III), (čili Mořinka hlásná), Myslín, Nesvačily, Neumětely, Otmice, Pečice, Podhradiště (u S°. Palmacia), Pohřebačka, Poučník (III), Praskolesy, Radouš III, Rpety, Řevnice (II,) Roblín (Strkov) (II, III), Srbsko, Suchomasty, Svinaře (III), Tachlovice, Tetín (II, III), Tobolka děkanská (jinak Lhotka) (II, III), Trnová, Třebáň Hlásná (přední) (II, III), Zadní (II, III), Třebotov, Újezd Červený, Trnový (II, III), Vysoký (II), Vinařice, Vlence (II, III), Vonoklasy (II), Vráž III, Vratišov, Všeradice (II, III), Záluží, Žebrák.

Letopočtem zápisy v žádné matrice nejdou přesně za sebou, psaliť do nich vždy dle skupin několika listů; my však jsme je uspořádali po letech, nehledíce na to, jsou-li křestní, snubní neb úmrtní. Úmrtních jest velice málo v matrice první, více ve druhé a třetí. Také jsme vybrali jména šlechtických kmotrů a kmoter, rovněž po letech.

Matrika první (č. I.) má listů 106, formátu 35 *cm* (výška) × 10 *cm* (šířka) Druhou (č. II.) založil r. 1651 děkan karlšt. Václav Vojtěch Calicius (Kališťský) 1651—1652[3]) a sáhá až do r. 1669, tedy i za děkana Albrechta z Klimkovic (až do 1671). V této a v třetí knize někdy zastupovali děkany administrátoři. Má listů 73, šířky stejné jako č. I., výšky 30 *cm*. Zmenšení populace a schudnutí rodů šlechtických jest příčinou, že žeň naše není tak bohata jako v matrice první. Tehda již mnohý šlechtic seděl jen na statečku selském a

*) Čísla se závorkami značí, že zápisy z hořejších osad vyskytují se též v matrice č. II. a III., čísla bez záv. jen v tom čísle, jež napsáno za jménem osady.

[3]) Matrika I. 1651, fol. 69*b*: Item 12. dne měsíce Augu(sti) (1652) umřel jest dvojí cti hodný kněz Václav Vojtěch Kalizius, děkan karlšteinský, a pochován jest v kostele Svatýho Palmatii.

odložil i jméno (predikát) předků. Kromě toho některé osady založily matriky vlastní, na př. Praskolesy (asi od r. 1654) atd. Nejinak tomu jest u matriky třetí (č. III.), jež má listů 63, formát jako č. II., a sahá od r. 1669—1681, tedy za děkanů Albrechta z Klimkovic a Frant. Ferd. Čedíka z Eisenbergu.

Matrika další (po r. 1681) do rukou nám nepřišla; míval ji u sebe zemřelý před několika lety děkan karlšt. Janda, bytem na Smíchově. Kam se poděla, bude nutno se popíditi.

Č. I. (1601—1651).

1603. Novemb. Feria V. post omnium Sanctor. kmotrou Catherina heytmanová Švábova. Táž, jako v č. 4. Táž km. několikrát 1614—1622.

1. 1603. 16. Nou (embris). Křtěn Štěpán, syn pana Václava Podhradeckéo [4]) na Tetíně. Mater Počepická.[5]) Kmotr pan Mikuláš Kuneš z Lukavic[6]) a na Vlencích. Kmotra paní vdova z Neumětel. To dítě potom umřelo 20. Nouem(bris). [Týž zápis před tím právě, ale chybně: Parentes: D. Wenceslaus Zahradeczky, pater. Počepická. Filius Stephanus. Patrini: Nicolaus Kuneš z Uklavec(!), paní vdova.]

2. Anno 1604. 22. Augusti křtil sem na Karlšteyně dceru p. hraběte z Milesu. — 1605. 24. X. km. dítěti podruhyně z Tetína Vít Rous[7]) ze Vlenec. 1606. 10. II. km. p. Jan Srbecský,[8]) vochtmistr na Karlšt.

3. 1606. 24. Julii. Pr.[9]) Martin Rousů ze Vlenec. Mr.[10]) Anna. Filia Magdalena. Pi.[11]): Martha sládkova, Víth, řezáč panský. Martin Vlenec (= Rous) z Bělče km. ve II. 6. X. 1657 (nevím, zdali týž).

4. 1608. 8. April Křtěna Lidmila[12]) na Karlšteyně rozená. Ps.[13]): Buryan Šváb, heytm. karlšteyn. Kateřina. Pi.: paní Alena Lukavská,[14]) pan Albrecht

---

[4]) Srv. Ott. Sl. N. XIX. 1007: Podhradský z Vlčí a Psí hory Václav v l. 1606 - 1607 (zde již 1603) držel Tetín a 1609 v Benešově se usadil. Zemřel před r. 1614, zůstaviv syna Jana a dvě dcery, jejichž benešovský majetek prodal Štěpán P. z V. H., poručník jejich.

[5]) Srv. Ott. Sl. N. XIX. 988: nejspíše dcera (Eliška) Václava P. z Počepic do r. 1606 na Tetíně. Srv. kmotrovství 15. XII. 1615 (doleji).

[6]) Mikuláš Kuneš z Lukavec na Vlencích a v Dobříši, též na Strkově, Ott. Sl. N. XV. 368 a Hrady VI. 78.

[7]) Ve Vlencích bývalo dvoje manství služebné ke Karlštejnu. Jedno z nich drželi již 1539 Rousové z Lipničky (zde). Hrady VI. 91. Je-li to totožný rod s Rousy z Lipna a Vražkova (cf. Král z Dobré Vody: Heraldika I. 261, 367), nevím.

[8]) Srbický z Zálezl? — Srv. 1608. 19. VI.

[9]) pr = pater (otec).

[10]) mr = mater (matka).

[11]) pi = patrini (kmotři).

[12]) Kromě tohoto Buriana Švába z Chvatliny, byl ještě jiný Burian, jenž měl též dceru Lidmilu, starší než tato Lidmila, neboť ta vdávala se r. 1617 za Jiřího Viléma Sezimu z Sezimova Oustí. Srv. akta a vysvědčení o jejím rodě v reg. kom. soudu č. 38 G (concepta svědomí od l. 1612 až do 1627) v archivě Musea král. Čes. str. 370a a dále.

[13]) ps = parentes (rodiče).

[14]) Pí Alena Lukavská, roz. Podmoklská z Podmokl a Prostiboře, manželka Václava (mladšího) Lukavskýho z Řenec a na Strkově (Hoř. Roblín), držela Strkov po jeho smrti (asi 1607) se syny svými Vilémem starším, Janem, Jakubem? (viz dále) a jinými jmen neznámých, a to až do r. 1617. (Srv. Hrady VI, 89; Reg. kom. soudu 33 F M 9a, N16b, N20b; DZm. (Reg. půh. tělná 1605) 87. N 14b, N 20b; DD 111, 55a; Jakub byl později sousedem v Lodenici, drže grunt Helebrandtovský (Jakub Helebrant jinak p. Lukavský),

Fefrkhorn [15]) — 1608. 19. VI. Km. panna paní Slavatovy na místě Jeti. paní. Pan Jan Srbecký bochmistr na místě pana Kryštofa Vratislava. — 1608. 19. VIII. km. p. heytman karlšt. Gersdorf. — 1608. 21. IX. km. pí Hynkova Švábova. — 1608. 21. XII. km. p. Jan Lukavský na Rublíně. [16])

5. 1609. 26. Julii. Křtěn Hynek Šťasný [17]) na Tetíně Ps.: Burjan Šváb z Chvatliny, Kateřina. Pi.: pan Šťasný Vamberský z Rohatec na Louníně, paní Maruše Švábova na Želkovicích. Srovnej č. 4. — 1609. 15. XI. km. p. Vilím Lukavský. [18])

6. 1609. 16. Nouembr. V Praze, v domě někdy pana Hons Václava z Lobkovic na hořejším paláce voddával sem urozeného pána, pana Kryštofa Haranta [19]) z Polžic (a) Bez družic a na Petce, J. Mil. raddu a komorníka, s urozenou pannou Annou Salominou Hradiškou z Hořovic na Vilštejně. — 1610. 2. XI. km. p. Jiřík Tunkl, [20]) písař duchodní na Karlštejně.

7. 1611. 30. Januarii. Křtěna Eva Justina na zámku. Ps.: Karel Krabice z Weytmille, heytman karlšteyn. Lidmila Hruškova. [21]) Pi.: Anna z Roupova. Kryštof Šofman [22]) na místě pana Slavaty, pana purkra. karl. Viz č. 9. — 1611. 2. VI. km. pí. Krystyna Švábova [23]) (při křtu dítěte poddané pana Švába syna). — 1612. 28 III. km. Maruše Košákova z Mořiny. — 1612. 16. VIII. km. uroz. p. p. Aulricus Desiderius a Proskow. [24])

8. 1612. 14 Octobr. Křtěna Anna z Mořiny. Ps.: Jiřík Košák, [25]) Maruše. Pi.: Dorotha, mlynářka klučická, Jan, Picků syn z Oujezdce. Viz č. 10.

9. 1613. 15. Maii. Křtěn Jindřich Matouš [26]) Krabici(!) na Karlštejně. Ps.: Karel Krabice z Weytmille, Lidmila Krabicova. Pi.: P. Adam Pintha Bukovanský na Suché; paní Pernsdorfova, máteř paní Kunšovy. — 1613. 18. VIII. km. uroz. pí. Kateřina Švábova (synu poddaného na Tetíně).

10. 1614. 14. Decemb. Křtěn Jan z Mořiny. Ps.: Jíra Košák, Maruška. Pi.: Jíra Kořenář z Mořiny, Horáčkova odtud. — 1615. 15. XII. km. pí. Eliška Podhradecká. — 1616. 28 IV. km. pí. hejtmanová Saková. [27])

11. 1616. 13. Septemb. oddával sem urozeného a statečného rytíře, pana Václava mladšího Vratislava z Mitrovic a na Všeradicích, s urozenou pannou Kryseldou z Lažan, [28]) a to se stalo na Dušnících Trhových, circa horam 3. noctis při přítomnosti velmi mnohých. (Po straně později děk. Ratzinger

---

viz »Gruntovní registra karlšt. panství« (zal. za purkrab. Viléma Slavaty) 1608–1624, a druhá 1624–1650 na lesním úřadě v Karlštejně-Budňanech. Pí. Alena (častěji též v matrice Helena) byla pak kmotrou lidem poddaným ještě devětkrát v l. 1607–1617.

[15]) Albrecht Pfefferkorn z Ottopachu.

[16]) Viz pozn. 14.

[17]) Felix.

[18]) Srv. pozn. 14.

[19]) Slavný spisovatel a cestovatel, r. 1621 popravený, (* 1564), oženil se tedy 1609 (v Ott. Sl. N X. 877 jest 1608) po třetí s Annou Salomenou Hradištskou z Hořovic a na Vildšteině v Klatovště. Srv. Hrady IX. 218. Oddával je děkan Pistorius.

[20]) Jiří Tunkl z Brníčka a Zábřehu. Jako kmotr přichází týž jako »Jiřík písař důchodní« na př. 1627 1. VI.

[21]) Z Března.

[22]) Z Hemrlesu.

[23]) Choť Jana Hynka Švába z Chv. srovn. Riegr. Sl. N. IX. 190.

[24]) Riegrův Sl. N. VI. 1057: Pruskovský z Pruskova Oldřich Desiderius, syn mladší Jiřího sv. p. P. na Bělé, Chřelicích (v Opolště).

[25]) Košákové dvůr ten v Mořině mají dosud.

[26]) T. j, tuším Karel Kříž K. z W. syn Jana Lorence K. z. W. do r. 1588 se svými bratry na Lenešicích a Brzvanech Ott. Sl XIV. 1062.

[27]) Jožka Sakova z Bitínovsi, hejtmanka Karlšt. km. 4. X. 1618 (rozená Dubská či Kamenická z Vitínovsi.

[28]) Cf. Hrady VI. 225; 1618 jí na Všeradicích věnoval. (Kryzelda Bechyňová z Lažan).

připsal: Již stavu panskýho, heytman Starého Města Pražského. a. 1638. Calendas Junias. Patron. acerrim. duret.)

12. 1617. 5. Nouember. Křtěn na Jincích Karel Ctibor. Ps.: Pan Jiří Malovec[29]) z Cheynova a Winterbergka na Jincích, Svatým poli a Oujezdě. Magdalena Malovcova, Belvicka rozená. Pi.: Pan, pan Jan Litvín z Říčan na Hořovicích, paní Kateřina Malovcova z Komárova na Bezdědicích. — 1618. 16. XII. km. p. Zacharyáš Veyda z Dobříši.[30])

13. 1618. 23. Decembr. v neděli čtvrtou adventní z Velky Mořiny okřtěno jest dítě jménem Daniel. Ps.: Jan Košák, rychtář a kostelník. Maruše. Pi.: Daniel písař, Tomáš Saloch, Martha sládkova. Viz č. 14.

14. 1621. 30. Martii. V outerej pokřtěno jest dítě z též Velky Mořiny jménem: Václav. Ps.: Jan Košák, kostelník a rychtář, z manželky Maryany. Compatres: Jan Sládek starší, karlšt., Daniel Třeboňský, důchodní písař hradu. Dorota Konarská. Viz č. 16.

15. 1622. 4. Septembr. v neděli po S. Trojici z Maly Mořiny okřtěno je dítě, jménem Lidmila Ps.: Jakub Kuneš,[31]) Anna manželka. Pi.: urozená p. Kateřina Švábova, heytmanka karlšteinská, Juliana Vojtova, Jakub Matoušků syn. Viz č. 37. — 1623. 2. II. km. p. Dorota Veydova z Bezděkova, paní regentová.

16. 1623. 15. Februarii, ze vsi Velky Mořiny okřtěno jest dítě jménem Daniel. Ps.: Jan Košák, rychtář, z Maryany manželky. Pi.: P. Daniel Třebonský, ouřadník karlšteinský, Jiřík stolmistr všehraditcký, Dorotha kovářka, t. týmž rodičům okřtěna dcerka jménem Juditka. Pi.: Lída sládkova, p. Káča. hofmistrně karlšteinská, Jíra sládkovic. Viz č 21. — 1623. 11. VI. km. dítěti z Korna p. Jiří Děpolt Kuneš mladší.

17 1623. 26. Junii. Z Žebrákova Lhota(!), jinak Žebrákov. V pondělí po druhé neděli (po) S. Trojici okřtěno ibid. synáček, jménem Václav Vilím, rodiče jsou: Ps.: Urozený a statečný rytíř Jiří Děpolt z Řenec,[32] urozená paní Kateřina Malovcova z Malovic. Pi.: urození Hynek Šváb z Chvatliny, Karel Vilím Heynic z Hiršperku, Kateřina mlynářka z Bělče, Voršila, bába z Litni(!) Viz č. 22.

18. 1623. 13. Augusti. Ze Vlenec (V neděli devátou po S. Trojici okřtěno dítě jmenem Václav. Ps.: Jan Rouss, Lidmila manželka. Pi.: Jíra, krčmář karlšt., Jiřík Hastrman, krčmář, Maruše, bělecká mlynářka. — 1624. 1. II. dítěti důchodního písaře karlšt. Václ. Bažanta kmotrem Jakub Helebrandt,[33]) z Lodenice soused.

19. 1624. 6. Martii. Okřtěno dítě jménem Ladislav z Žebrákova, z Ladislava Častolára[34]) (sine m(atre), Anna sinistra seu lateralis. (Kmotři): P. Jiř' Děpolt z Lukovec, Jan Horák, Kateřina dcera mlynáře běletského

20. 1624. 1. Augusti v neděli 9. po Sté Trojici na hradě Karlšteině po trojím oznámení, první bylo na S. Maří Magłnu, druhé na 8. neděli po S. Tro-

---

[29]) Cf. Hrady VI., 117, 208.

[30]) Srv. 1623 2. II. Vejda z Bezděkova, Hrady VIII. 135.

[31]) Z Lukovec; týž km. 1623 a 1637. Byl manem karlšt. na Mořince řemesla tesařem. Viz č. 37.

[32]) Má býti: Jiří Děpolt z Lukovec (viz č. 22) Mýlka povstala asi tím, že děkan věděl o rodině Lukavských z Řenec na Strkově (viz pozn. 14), ač náhodou byl v té době též Jiří Děpolt Lukavský z Řenec a na Kydlinech a Klatov (Hrady IX. 167). Že jest to Kuneš, svědčí i zápis v »Knize nové gruntův zápisných poddaných k děkanství Karlšteinskýmu přináležejících« zal. r. 1624 děkanem Ratzingerem (Archiv praskoles., fol. 153a; držeľ ve Lhotce neb Žebrákově grunt Vaníčkovský a Burkovský. Vedle poznámka: umřel 1625. Dále jest tam »že jestě za živubytí propadl grunt pánu«. Dle kmotrovství před č. 17. byli dva Jiříkové Děpoltové Kunšové. Tento byl mladší.

[33]) Viz pozn. 14.

[34]) Tuším Ladislav Jindřich Častolar z Dlouhé vsi (Ott. Sl. V. 882), byl již 1626 mrtev, syn Šťastného Častolara. Zde jeho nemanželský syn též Ladislav.

jici, kdež bylo S° Jakuba Většího, třetí v túž neděli 9., nejprve katolitští učinění, k stavu manželskému potvrzeni jsou v přítomnosti mnohých lidí obojího pohlaví v chrámě Božím neb kapli Panny Maryje: Jakub Jindáček z městečka Dobříše, s Maruší dcerou Daniela Rousa ze vsi Želkovic, rozenou ze vsi Loděnici(!). Pán Buoh rač dáti své sté požehnání. — 1624. 16. IX. dítěti z Tetína km. pí. Lidmila, dcera p. Syglerovskýo ,[35]) heytmana kralodvorskýho.

21. 1624. 2. Octobr. v středu po S. Václavě okřtěno dítě jménem Voršila z Velky Mořiny. Ps.: Jan Košák, rychtář a kostelník starší, Maruše manželka. Pi.: Lidmila sládkova, Maryana Jindrova, p. Jan Třebonský, ouředník karlšteinský.

22. 1625. 18. Febr. v outerej po první neděli postní ve Lhotě neb Žebrákově na gruntu p. děkana karlšteino pokřtěna Sofyje Kunegundě(!). Ps: urozený a stat. ryt. Jiří Děpolt Kuneš, urozená p. Kateřina Malovcova. (Kmotry): urozené panny Švábova(!) Hynkova(!). panna Liduška, panna Anjela, sorores spectatrices pcti. Švábkyně.[36]) Paní Sydonie z Rosma(?), litenská hofmistrně.

23. 1626. 5. Nouembr. v středu po Všech svatých okřtěno děťátko jménē Regna. Ps: urozený pan Jakub Vilém Achler[37]) z Achlberku, heytmā karlšteinský, z manželky urozené p. Kateřina(!) z N. Pi.: velebný a důstojný kněz Pavel Martin, opatt klášterův Vostrovského a S° Jana v Skále, na svym místě Tomáše, ouředníka svého, vyslal. Urozená paní Anna Lidmila z Kokořova Bechyňova. Urozená p. p. Chryselda Všehraditcká, dcera p. Bechyňové.

24. a 25. 1627. Marcius 3. feria dominicae I^ae quadrag. solennes ac piae maois (?) exequi. celebratae sunt dnae d. Ludmillae[38]) coniugis carissimae D. D. Zdenkonis in Mníšek etc. Omnia peregi ibid. 5. die fer. 5. in Lochovic baptisaui D. D. Georgio Wratislau etc., filio defunctae dominae praescriptae, filiam nomine Annam Elizabeth, plurima caterua praesente nobilissima. — 1627. 1. VI. km. Jan, pana heyta[39]) švagr, štolmistr. — 1627. 15. VIII. km. uroz. pí Kateřina Achlerka, n. heytmanka karlštejnská.

26. 1627. 19. Septbr. V sobotu u vigiljí S° Matouše z Velky Mořiny okřtěno dítě jménem Matouš. (Ps.): Martin Košák, rychtář. Maryana manželka Jan Puchperg (= kmotr).

27. 1627. 7. Decembr. It. na Litni v zámku, jménem Adam Jiří[40]) (t. j. okřtěn). — 1628. 9. I. km dítěti z Bělče uroz. p. p Jan mladší Kavka[41]) z Říčan.

---

[35]) Lidmila Syglerovská z Gettnsdorfu, dcera Pavla S. z G., hejtm. panství Královdvorského, Točnického, a Zbirovského, byla druhou manželkou Samuele Adama z Veleslavína, syna známého knihtiskaře m. Daniela Adama z V. Samuel účastnil se jednání stavů proti Ferd. II., vyšel ze země hned po bitvě bělohorské a nenavrátiv se k vyzvání kn. Lichtenštejna, byl prohlášen 1621 17. II. za psance a 16. IV. 1621 odsouzen hrdla, cti a statků, a jméno jeho na šibenici přibito. Srv. Dr. Jos. Teige: Adamové z Veleslavína ČČMus. 1899, 495, 498. — 1624 16 IX. (zde) byla Lidmila tedy ještě v Čechách, nejspíše u svého otce na Král. Dvoře, 1627 9. VI. však Samuel i s Lidmilou v Norimberce (ČČMus. ib.). Samuel pak (zde) 1636 6. I. služebníkem karlšteinským ve službách p. Kavky z Říčan. Bylo mu snad uděleno povolení k návratu.

[36]) Tedy dcery p. Hynka Švába.

[37]) Eichler z Eichelberku. Zíbrt Bibliogr. I. č. 6127. Schimon, Adel, str. 1. Sinapius.

[38]) Maois exequi = maiores(?) exequiae. Lidmila z Gerštorfu, manželka Zdeňka Vratislava z Mitrovic na Mníšku, zemřela tedy 3. III. 1627. Hrady VI. 98.

[39]) T. j. Achlera.

[40]) Tuším Vratislav z Mitrovic.

[41]) Viz pozn. 59.

28 1628. 29. ledna. Na hradě Karlšteinským v taflštubi, sic petitum race pbabil. debilitati(!) copatrina[42]). 29 v čtvrtou neděli po 3. Králích dítě pokřtěno jmenem Anna Kateřina Ps . urozený pan Jan Daniel Šindl z Ebrhartic,[43]) heytman karlšteinský, urozená paní Anna Verona. Pi : vysoce urozená panna panna šlechtična Anna Marya Kavkova[44]) etc. Urozená panna Kateřina Zoulkova. Urozený a statečný Karel Heynic z Řitky, man, příhoda s vodou mu se přihodila, p. Jan ze zámku ho zastal

29. 1628. 25. Febr. na den S° Matěje okřtěno dítě v Velky Mořiny, jménem Rozyna. Ps.: Jan Košák, rychtář, Maryana manželka. Pi.: Maruše krčmářka, Maryana rychtářka, Václav, písař karlšteinský důchodní. Viz č. 32.

30. 1628. 2. Aprilis v neděli družebnou Laetare z Drahlovic manství: Alžběta jménem okřtěna. Ps : urozený a statečný rytíř Jan Diviš z Hradešína,[45]) urozená Anežka Zhradešínová, rozená Žanteška[46]) z Nadebunic (!). Pi.: vysoce urozená paní paní Chryselda Bechinka etc. z Všehradic, urozená paní Maruše Švábova Hoslaurka z Hos (lau), a urozený pan Jan Daniel Šindl z Ebrhartce, heytman hradu Karlšteina — 1628. 7. V na druhou neděli po veliké noci dítěti z Hlásné Třebáně měli býti kmotry: mladý p Kavka a dvě šlechtičny, jiny na svém místě vyslali, non dignati sunt adire templum Sacme Vgis Mariae patrae.[47])

31. 1628 7 Septembr. na den narození Panny Maryje na hradě Karlštejně před nešporem v kostele též Blahoslavené Panny Maryje okřtěn syn, jménem Jiří Kryštof. Ps : urozený pan Albrecht Engelhardt z Wejšlic,[48]) heytman karlštejnský, Johanna Wejšlicova[49]) rozená Smrčkova ze Mnichu. Pi.: vysoce urozený pan pan Jan starší Říčanský Kavka z Říčan, pán karlštenský, urozený pan pan Jan mladší Říčanský Kavka syn, urozená panna panna šlechtična Anna Maryje Kavkova z Říčan. — 1630. 27. III. km. Jan Libertin, písař karlšt. důchodní.

32. 1631. 14. Feb. Z Velky Mořiny křtilo(!) dítě, jmenem Zuzanna. Ps.: Jan Košák, Maryana žena. Pi : Zuzanna, klíčnice karlšteinská, Kateřina Poustetcká, Jan Pytel, důchodní písař Karšký. — 1631. 6. XII. km. Bartoň Rous.[50])

33. 1632. 9. Aprilis km. Michal Vít Žabka[51]) z Vyšetína, vedle poznámka: † 1634, 9br (= v Novembru). — 1634. 1. II. km. uroz. p. J ří Pychel, leytnambt des hochlöb. Reg. Altpremen zu Pruß, Anna Kunšova (dítě bylo z M. Mořiny). — 1636. 7. I. při svatbě Mathesa Rychtra, zasloužilého služebníka J. Mt P. mladšího Kavky, s Martitčkou[52]) z Lodenice přítomen (jako svědek) J. M. P. p. starší Šternbergk,[53]) švagr pana Kavky. Viz č. 36.

---

[42]) Sic petitum racione probabili, debilitate compatrina = tak bylo žádáno, z důvodu chvály hodného, t j. pro mdlobu některé kmotry. Anebo debilitati compatrinae (smysl týž).

[43]) Z Ebrharce.

[44]) Táž jako »panna šlechtična Mařenka Říčanská z Ř.« km. 1628 - 1631 vícekráte.

[45]) Předbor z Hradešína (Radejšína).

[46]) Tuším Žantovská z Nedakřevic.

[47]) Non dignati sunt adire templum sacerrimae Virginis Mariae patronae

[48]) Zibrt Bibliogr. I. č. 8930.: Engelhartt v. Weischitz (Schimon Adel 35). Týž km. 1628, 1630: Jan Albrecht Eng. z W., 1636.

[49]) Táž km. několikrát 1639—1640 jako Jožka Wejšlicová. 1640 29. II. již jako vdova.

[50]) Týž km. 1638, 1639 »Bartholoměj Rous, man karlšt. ze Vlenec«. Týž, anebo jiný, mladší, km. ve III. ještě r. 1679.

[51]) Týž km. několikrát 1632—1634 (naposled 18. IV. 1634).

[52]) Rodem Rousova, viz č. 36. Mathes Rychtr † 23. XI. 1639. R 1640 17. IV. se mu narodil pohrobek (jméno křestní chybí).

[53]) Manžel Ludmily Benigny, dcery p. Jana Kavky z Říčan, švagr Jana Františka Kavky (Jana mladšího). Riegr. Slov. Nauč. VII. 404.

34. 1636. 8. (Januar.) dne hned na ráno po ouvodu neb uvozování ženicha i nevěsty dle rubryky pražské po vykonání mše svaté na žádost v přítomnosti vysoce urozených obojích pánův, pánův, jakž vejš a jiných v množství obojího pohlaví, po oznámení dostatečným trojím ut sup: k stavu So manželstva potvrzen jest p. Jan Jasenský,[54]) J. M. p. starýho Kavky violista, musikář, potomy i kuchmistr, s Marketou Petrovic(?), J. M. panny panny slečtny Mařenky komornice. Milost boží rač s námi se všemi býti, těla i duše požehnati. Viz č. 40.

35. 1636. mezi 4. a 21. červencem (datum chybí). Z Velky Mořiny okřtěna Alžběta Václavovi Košákovi a Maruši. Kmotra Kateřina Piskačka, Anna ševcova testis. Kmotr Václav, pekař a kostelník. Viz č. 38. — 1636. 6. I. km p. Samuel z Veleslavína,[55]) služebník karlšteinský. — 1636. 4. V. Dca Exaudi 6. Pascha in Prascoles de Mendico Žebrák, okřtěna Lidmila Ps.: Bartholoměj Matthiades Khutten, obyvatel města Žebráka (kantor) Maryje matka. Pi.: Pan Matěj Hvězda, měštěnín žebrácký, p. Jan Chvalovský, obyvatel žebrásky(!), urozená panna Kačenka, dcera urozeného pana Wolfa, forštmistra žebráckého. P. Lidmila Fryslova a Magdlna Křížova z města Žebráka.

36. 1637. 15. ledna (v matrice chybně 1636) z Lodenic okřtěno dítě Alana(!) Ludmila. nominata a duaru sororu noib. germanis.[56]) Ps.: Mathias Richter, peritiss et inueterat. seru. Illus. DD. Kawcae subsequentis compatris eiusque filii. Martha matka Rousova alias. Pi.: urozený pan pan Jan starší Kavka, urozená panna pa Mařenka, dcera téhož pána, urozená paní, paní Liduška Šternbergkova, rozená Kavkovna, téhož pana Kavky dcera.

37. 1637. 21. Decembr. Z Maly Mořiny okřtěno dítě jménem Tomáš. Ps.: Jakub Kuneš,[57]) tesař, man. Anna matka. Pi.: p. Mathés Rychtr z Lodenic, p. Martin trubač z Prahy, testis, Lída sládkova. Viz č. 48. — 1639. 25. V. Albrecht Engelhardt z Wejšlic kmotr, urozená panna Anjela z. (predikát chybí, otci Vítovi Janovskému z Hostomic, písaři karlšt. z matky Doroty Jan syn.

38. 1639. 30. Maii. V pondělí křížové z Velky Mořiny Markéta okř Ps.: Václav Košák, Maruše matka. Pi.: Káči Piskatčka, Důra pekařka, svědkyně, Vít Sojka. hajný. — 1639. 15. VIII. vojákovi Petrovi Špánovi, caporalovi pod regementem pana Zahrádetckého z Maryc okřt. dítě Jan. Km.: ur. p. Jan Hostovský z Moravy, rytmistr téhož regementu. Velek heytnamb, nejvyšší o bachmistra bratr, uroz. Štampach, téhož reg. rytmistr.

39. 1640. 10. octobr. Ze Vlenec okřtěno dítě, jménem Regna. Ps.: Bartholoměj,[58]) z Alžběty matky. Kmotra Barbora Čermákova, koželouška, Anna, hospodyně děkanská. Václav Pruhovský, krejčí. Viz č. 43.

40. 1641. 29. Januar. Pan Jan Jassenský, kuchmistr J. M. p. p. Kavky mladýho, s Annou Maryjí Rotterin, pannou komornicí J. M. p panny Mařenky šlechčny(!) po vykonání Stosti obojí, s. zpovědi a přijetí velebné oltářní svátosti, i po trojím oznámení: 1. po první neděli po 3. Králích, 2. v neděli druhou po 3. Králích, 3. na neděli devítník na Karlštejně v kapli Sv. Mikuláše k stavu so manželstva ab ordinario decano Carlst. oddáni jsou, v přítomnosti vysoce urozeného pána, pana Jana Františka[59]) n. pana karlšteinského a na Starým Sedlišti, It. panny Mařenky, sestry téhož J. M. p. p. It. uroz. paní

---

[54]) Jasanský, Jasenský, Jasinský; v č. 49 sluje urozený pan (ač není-li to jen úřední titul. Rovněž v č. 59 Karel Benjamin J. (snad jeho syn) km. ve III. 1672. 1673 několikrát.

[55]) Viz pozn. 35.

[56]) Nominata a duarum sororum nominibus germanis = pojmenovaná podle jmena rodných dvou sester. Pr.: Mathias Richter, peritissimus et inuete ratus seruus illustris DD. Kawcae subsequentis compatris, eiusque filii.

[57]) Z Lukovec; týž km. ve II. (1652).

[58]) T. j Rous. Týž km. ve II. 1651 1654 několikrát.

[59]) Kavky; týž jako »p. Jan mladší« km. několikráte 1628—1640.

Jožky Weyšličky z Michu(!) vdovy, a jiných mnohých obojího pohlaví. Milost a požehnání Boží rač se všemi býti, Laur. DC mppria. — 1644. 13. XI. ženil se na Karšt. mlynář Mik. Vospálek liteňský s Alžbětou, služebnicí J. M. p p. hrabinky z Bubna, v přítomnosti panny šlechtičny Esterhy a služebnic její, a Zdeníčka, mladého pána (t. j. z Bubna).

41. 1647. 6. Junii na Karlšteně(!) zrodilej okřtěn Jan, panu Janovi Prytlovi z Prytlšteina, purgkrabímu karlšteinskýmu, z Alžběty. Kmotr pan Jan Pytel milínský, Ondřej Ledvinka, úředník litenský, testis, kmotra Esthera Skřivanova. — 1648. 23. II. při svadbě ze dvora vleneckého svědkyní Zuzanna Ramsova (= Rousova). Viz č. 46.

(Dokončení.)

Hlavní oltář v kostele sv. Havla nad Zbraslaví.

Jan Herain.

Asi čtvrt hodiny na západ od města Zbraslavě stojí na vrchu Havlíně kostelík o jedné lodi, s věží, zasvěcený sv. Havlu. Jméno vrchu je novodobé podle kostela.

Věž chrámová jest budována z tesaných kvádříků, při ní pak pod hlavní římsou lodi ještě dnes vidíme starý románský vlys obloučkový z tesaného kamene; tyto známky nasvědčují značnému stáří kostela, pocházejícího jistě z konce XI. století, neboť již r. 1115 činí se zmínka o kapli sv. Havla. Východní strana kostela svou přestavbou pochází z doby mnohem mladší.

Uvnitř kostela stojí hlavní oltář, zasvěcený P. Marii, sv. Jakubu většímu a sv. Janu Křt, který byl sem přenesen nedlouho po r. 1744 z bývalého klášterního kostela sv. Jakuba na Zbraslavi, když tam byl stavěn nový oltář nynější. [1])

Oltář na Havlíně jest mistrovským řezbářským dílem neznámého nám umělce z prvé polovice století XVI., nebo brzy po r. 1550. Oltář jest ve slohu ryzí renaissance, v celkovém rozvrhu krásně proveden; byl by nemalou ozdobou i chrámu nejlepšímu.

Pěkně rozvinutý široký střed zaujímají tři sochy světců, kterým jest oltář posvěcen; na pravé i levé straně oltáře mezi sloupovím něžně vytvořeným jsou malá poprsí proroků starozákonních. Nad hlavami P. Marie, sv. Jakuba a sv. Jana vznášejí se tři obloučky ve způsobě gotických baldachýnů, v nichž vidíme drobné listoví se dvěma troubícími andílky. Poněkud výše jest vlys s Bohem otcem, držícím Krista na kříži s klečícími anděly po stranách; ostatní půda vlysu sestává z krásně stylisovaných rostlin a květů.

---

[1]) Na Zbraslavi byl klášter cistercijský; kostely klášterní toho řádu bývaly zasvěceny z pravidla P. Marii. Prvotní však kostel vzal za své ve válkách husitských; když pak r. 1564 upravovali za chrám konventualní starou kapli sv. Jakuba, tu na hlavním oltáři zachovali paměť prvotního zasvěcení, P. Marii nejprve, patronu kostela na místě druhém.

V horní části oltáře jsou řezané věnce se symboly čtyř evangelistů, nad nimi pak nejvýše v půlkruhu jest žehnající Kristus s křížem v ruce, nad Kristem vznáší se holubice jako symbol Ducha sv.

Na stole oltářním v tak zvané predele jest utvořena jeskyně, kde v sen pohroužen leží praotec Abraham; hlavu podpírá pravicí, ze srdce vyvíjí se mu kmen jeho budoucího pokolení, jehož první ratolestí jest král David, vyrůstající z listnatého kalicha, an drží v levici harfu, v pravici královské žezlo.

Z prsou Davidových v levo i v pravo pučí po kmeni s vinnými hrozny, jako symbolem oběti Melchisedechovy.

Všecka predela je vyzdobena bohatou rostlinnou řezbou s množstvím něžných květů; na obou koncích predely modlí se pod krajními sloupky okřídlení andělé s rukama sepjatýma, a hledí k oběti oltářní.

Mezi sloupy v pravo i v levo od krále Davida vinoucí se větev bují u každého poprsí v kalichovitý květ, z něhož (podle evangelia sv. Matouše) rozvíjí se další rodokmen Kristův a Panny Marie. V pravo vidíme nejprve poprsí krále Šalamouna, nad ním poprsí Abiovo, pak Josafatovo, Zorobabelovo a sv. Anny. Větev mezi sloupky v levo končí kalichovitým květem s poprsím krále Asa, nad ním zříme Jorama, pak Isaiáše, Salatiela a Jakuba. Jako poslední z rodu Abrahamova vystupují z květů v pravo nad vnitřním sloupkem sv. Josef s lilií v ruce, v levo P. Maria s rukama sepjatýma; na obou krajních sloupcích stojí jako strážcové okřídlení andělé z kůrů nebeských.

Oltář na Havlíně jest zroben z lípového dřeva jako řezba prolamovaná; aby měl pozadí, jest za ním zavěšena látka tmavočervená, i působí klamivě, jako by zmíněné tři sochy na oltáři a poprsí osob z rodokmenu Kristova byly vyřezány do dřeva polovypoukle, čehož ovšem není. Tím lze vysvětliti si rozdíl mezi vyobrazením oltáře havlínského v Památkách archaeol. díle I. str. 124. a mezi obrazem od Antonína Levého v Hálkových Květech 1869, str. 165.

Roku 1869 a 1870 byl oltář za přispění spolku Vlastimila obnovován a polychromován výborným řezbářem Eduardem Veselým v Praze.

Při rozebrání bylo zjištěno, že oltář není snížen o patro, jak uvedeno v Památkách archaeol., i že mylná jest zpráva v díle »Smíchovsko a Zbraslavsko« na str. 445., že tvůrcem oltáře jest řezbář Adam Kitzinger, pohřbený r. 1648 v kostele sv. Jakuba na Zbraslavi. Původce byl by stár 110—120 let, což pravděpodobno není. Ostatně jest v kostele sv. Jakuba na Zbraslavi pohřben od r. 1648 Daniel Kirzmeyer, ne však Adam Kitzinger nebo Kirzmeyer. Značka sochařská A. K., vrytá u proroka Jorama, zůstává nevysvětlena. Oltář sem přenesen byl z chrámu zbraslavského po r. 1744.

Vrch Havlín pokládali historikové za horu Osek, ale ukázalo se, že omylem; jest jím nynější tak zv. Merštejn nad Všenory.

Pohrobní vzpomínka na Jana Zeyera.

A. B. Černý

Černě orámované oznámení v »Národních Listech« ze dne 7. května 1903 o úmrtí architekta Jana Zeyera vznítilo vzrušení v kruzích uměleckých i mezi přáteli staré Prahy a vzbudilo úžas těch, kteří ještě před dvěma roky vídali imposantní zjev zesnulého.

Jan Zeyer, architekt v Praze a bratr slavného básníka Julia, narodil se 21. března 1847 v domě otcově v Praze v Marianské ulici. Otec Jan, velkoobchodník dřívím a podnikatel staveb, zemřel u věku 42 let dne 23. května 1851, zanechav 4 syny a 3 dcery, vesměs nezaopatřené. Péče o jich výchovu, o domácnost i obchod spadla na matku Eleonoru. Syn Jan chodil do obecné školy u sv. Jakuba v Praze; pak vstoupil na nižší gymnasium, jehož dvě třídy navštěvoval roku 1861—1862 u Piaristů v Praze, další dvě třídy roku 1863—1864 na jesuitském gymnasiu v Bohosudově u Teplic. Roku 1865 stal se žákem vyšší reálky v Panské ulici, pak posluchačem techniky, kterou absolvoval r. 1871. Ukončiv studia pobyl asi dva roky v Italii, nejdéle v Římě, kde bydlel s přítelem svým, proslulým českým sochařem Bohusl. Schnirchem. Po návratu z cest vstoupil jako architekt do služeb »Bau- und Immobilien-Bank« v Praze, pak otevřel ve spolku s architektem Ant. Wiehlem vlastní kancelář; později stal se společníkem architekta Vikt. Skučka a s ním se rozešed, podnikal stavby sám až do roku 1893. Na podzim r. 1872 pojal za choť slč. Františku Švagrovskou z Roudnice; z tohoto manželství narodily se 3 dítky, z nichž Angelo věnoval se malířství, Alexander právům. Dcera Dora zemřela.

Architekt Jan Zeyer horlivě súčastnil se veřejného života. Již jako posluchač techniky byl členem výboru Akad. čten. spolku, později starostou »Umělecké besedy«. Jako architekt měl plné zření k tomu, aby jím budované domy nebyly stavbami jen užitkovými, ale aby vyhovovaly i požadavkům aesthetickým. Velmi si oblíbil českou renaissanci i při návrzích radil se s vynikajícími umělci prof. Janem Koulou, malíři L. Novákem, V. Olivou a j.

Zeyer vydal i některá díla odborná. Jsou to: »Barok a rokoko. Sbírka architektonických motivů. Nákladem Emila Berté a spol. ve Vídni, 1895«. Dílo obsahuje pěkný výběr staveb, portálů a pod. (vše z Prahy) o 100 listech foliových, provedených světlotiskem. V předmluvě (v prosinci 1894) praví Zeyer, že přistoupil k vydání proto, aby při neobyčejném ruchu stavebním celá řada domů soukromých nevzala za své. Žel, že při osudech, jež teď jsou údělem staré Praze, obava Zeyerova není nepodstatna. Za podpory c. k. ministerstva kultu vydal Zeyer roku 1898 vlastním nákladem 50 litogr. listů ve foliu s titulem »Graffiti a chiaroscuri,

provedené na svých stavbách«. Do našeho »Časopisu« (roč. II. 17) přispěl Zeyer článkem »Zajímavé nálezy při bourání starých budov«.

Zeyer měl i bohatou sbírku předmětů ze starého uměleckého průmyslu, hlavně krásné zámky i kování, také cenné výšivky; který osud potkal tyto věci, určitě nevím.

Mimo stavby domů zabýval se Zeyer i luštěním velkých projektů. Od něho pochodí návrh na úpravu městského sadu u nádraží cís. Fr. Jos. v Praze, jež však nestala se zcela podle intencí Zeyerových. Velkou jeho prací byl i projekt na assanaci Starého města a Josefova v Praze, na jehož uskutečnění opatřil Zeyer i zahraniční společnost. Ale všeliké podstatné překážky bránily provedení.

Sluší poukázati též k tomu, že Zeyer náležel v nejprvnější řadu obránců staré Prahy. Hojnými články v »Národních Listech« i v »Radikálních Listech« volal na poplach, octla-li se některá stavební památka v nebezpečí. Články jeho vyznívaly břitkostí. Koncem let 80. minulého věku přes odpor kruhů odborných usnesla se obec na zboření tak zv. kaple sv. Ludmily při týnském chrámu prý z důvodu, aby nezaměstnaným dostalo se obživy; architekt Zeyer »zaslánem« v »Národních Listech« poděkoval městské radě za péči o nezaměstnané a žádal ji, aby v lidumilnosti své pokračovala — zbořením Prašné brány! Ironie působila, lid se smál této péči o blaho nezaměstnaných.

Mám za povinnost připojiti i několik řádek o Zeyerovi, jako příslušníku a bývalém starostovi naší Společnosti. Ze svých vzpomínek vybavuji rok 1891, kdy z příčin rozmanitých dne 14. července vzdali se úřadů starosta, jeho náměstek a prvý jednatel, Dr. Em. Kovář. Tento, uznav věc za správnou, setrval, ale nejvíce postrádali jsme starosty.

Nadešly přípravy k valné schůzi a hlavně péče o nového starostu a jeho náměstka. Architekt Zeyer byl sice členem ale do té doby většině nás neznám, neboť ve schůzích nebýval. Přítel Dr. Boh. Matějka, assistent Musea král. Českého, navrhl Zeyera za starostu i vyjednával s ním. Zeyer byl ochoten přijati úřad starosty s podmínkou, bude-li zvolen jednomyslně. Stalo se tak na valné schůzi 2 února r. 1892. Architekt Zeyer osvědčil se dobrým starostou a se skutečným zájmem pečoval o morální prospěch Společnosti. Odbornou znalostí prokázal Společnosti platné služby při poradách, kteréž konala r. 1892 v příčině dosud stále neuskutečněné zákonné ochrany památek. Společnost za energického vedení Zeyerova ozdravěla a přes nelibost některých dávno osvědčených nečlenů stanula na pevné půdě.

Ale ne dlouho byl Zeyer naším starostou. Dne 10. května r. 1896 obržel jsem tento list:

»Okolnostmi, které jsem nezavinil, ocitl jsem se v postavení, které mi káže, abych složil všechny své hodnosti a vzdal se všech

čestných funkcí, ku kterým jsem byl laskavostí kruhů mně přátelských povolán. Z té příčiny Vás zdvořile žádám, abyste ráčil sl. výboru sděliti mou resignaci na místo předsedy ve Společnosti. Děkuji všem za čest a přízeň, kterou mne po léta v pravém slova smyslu zasypávali, a prosím, aby mně zachovali i v největším neštěstí postavenému svou přízeň.«

Nezaviněný konkurs donutil Zeyera, že uchýlil se v ústraní. Valnou schůzí dne 23. května 1896 přestal podle svého přání býti naším starostou a tím zakončena i jeho činnost u nás. Ale nečinným nezůstal.

Dne 18. února 1902 velmi mne překvapil obsáhlý dopis, jehož pisatele poznal jsem na ráz podle adressy. Přátelským listem sděloval se mnou Zeyer, že při prohlídce IX. ročníku napadlo mu napsati »Vzpomínku na vznik našeho Časopisu«, aby bylo patrno, za jakých svízelů přikročili jsme k dílu. Přečet rukopis článku o 6 listech, shledal jsem jako účastník všeho jednání, že auktorovi mnohé věci vypadly z paměti i že omylem zaměnil některé osoby. Upozornil jsem Zeyera k těmto věcem a rád vyhověl jsem přání, abych jej navštívil za příčinou dohody.

Učinil jsem tak na Bílou sobotu 1902; shodli jsme se i požádal mne Zeyer, abych vzpomínku upravil. Ale jiné věci nedovolovaly mi učiniti tak hned a stále vzmáhající se choroba Zeyerova způsobila, že na uveřejnění vůbec nedošlo. Bez vědomí a souhlasu Zeyerova neodvážil jsem se pak otisknouti zprávu proto, poněvač tam často sám bych vystupoval. Tehdy viděli jsme se posledně.

Zlá nemoc (vodnatelnost) pokračovala; v ranních hodinách dne 6. května 1903 po dlouhém utrpení skonal Jan Zeyer na klinice prof. Maixnera ve všeobecné nemocnici. Pohřeb byl konán 8. května do rodinné hrobky v Olšanech. Doba pohřbu známa nebyla i není divu, že mimo rodinu a příbuzné doprovázelo zesnulého na cestě poslední jen několik přátel.

Na hřbitově divadlo hrůzostrašné! Všecek obzor byl zahalen černými mraky, z nichž valily se mohutné proudy vody. V divé bouři, za neochabujícího burácení hromu a křížení blesků byl při smutném zvuku umíráčku kolem $6^1/_2$ hodině večer k věčnému spánku ukládán Jan Zeyer.

Stoje v pohnutí u rakve Zeyerovy vzpomínal jsem dob nedávno přešlých, kdy jednávali jsme spolu o věcech spolkových i vzpomínal jsem všech našich, starších i mladších, kteří předešli Zeyera a tužby nesplněné s sebou vzali.

Jan Zeyer byl také z nich; měl dobrou vůli, měl porozumění i lásku pro minulost. Spi klidně věčný sen a ušlechtilým snahám Tvým buď paměť věčná i vděčná!

Z manualu města Kasejovic.

Jos. Siblík.

Léta 1656 dne 4. Aprilis od jedné chalupy všechny vyhořely a lidem hrozné a nenabyté škody jsou udělány; jenom některé domečky malé při chrámě sv. Jakuba jsou zůstaly. V tom jedna osoba ženská a dítě šesti let uhořely.

Léta 1688 dne 5. Augusty na den sv. Mathildy vyšel oheň od Voldřicha Thořovského z komína, od kteréhožto ohně 38 domů k té straně ke Lnářům až pod rathouz obě strany do gruntu vyhořely; věž ale na rathouze jak 11 hodin před polednem udeřilo, v té minutě padla.

Léta 1719 dne 8. Máje od J. M. Cís. a král. pána, pána nás všech nejmilostivějšího, slavná kommisí ráčila k nám přijeti k vyměřování polí: stavu duchovního vysoce důstojný pan Tomáš Budecius, sv. řádu cisterciensk ého král. kláštera na Zbraslavi opat, stavu panského vysoce urozený pan Vojtěch hrabě Voračický, svobodný pán z Paběnic, z rytířského stavu urozený a statečný rytíř pan Rudolf z Radovic, z městského stavu pan Norbert Therer, spoluradní král. Starého města Pražského, za komisaře milostivě obráni, instruirováni jsou. Kteréžto vyměřování trvalo od vejš položeného 8. Máje až do 9. Juni.

Léta 1725 dne 9. Máje přišel k nám do městys Kasejovic velebný a dvojí cti hodný pan Josef Daniel Kubic, pan farář náš nový, rodič věrného král. města Plzně, jemužto Pán Bůh všemohoucí rač dáti dlouhé zdraví a své božské požehnání.

Léta 1726 dne 23. ledna od Její hrab. Mti vysoce urozené Paní Josefy Marie svaté římské říše hraběnky Küniglové, rozené Černínky z Chudenic, dědičné paní panství Schlüsselburgského, Pole, Bezděkova a Týniště,*) jsouce nám přinešená nová privilegia do místa radního i také přečtená a při plnosti celé obci odevzdaná.

Léta Páně 1735 dne 12. Oktobris mezi 6—7 hod. u večer vyšel nenadále v hrozném a přeukrotném povětří od farské kolny oheň (jakým způsobem, neví se), od kterého 18 sousedův, též krámy mastné (shořely).

Roku 1745 dne 27. Juni začala se u nás duchovní kázání od veleb páter Jesuitův.

Dne 6. Juli 1745 okolo půl deváté hodiny na orloji — bludem nakažené knihy od veleb. pana pátera Antonína Konyáše při společnosti mnoha lidu hanebně spáleny byly. Na to odsud dne 7. Juli do Sedlice odjeli. Dej Bůh, abychom je v nebi spatřili!

Léta 1746 byla veliká neúroda a drahota. Toho roku za jeden strych žita platilo se 6 zlatých rejnských.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Naše Společnost konala dne 30 dubna 1902 **čtrnáctou řádnou valnou schůzi výroční** ve své místnosti v restauraci záložny svatováclavské.

Nebylo lze spoléhati na ochotu všech českých listů denních, že v čas a na vhodném místě uveřejní pozvání k této schůzi, aby mohli dostaviti se i členové mimopražští, pokud zajímají se o činnost naši; téměř v poslední chvíli bylo aspoň členům pražským a před-

*) statek Radošice.

Tab. III. Socha P. Marie v oltáři kostela sv. Havla nad Zbraslaví.

Fotografoval Frant. Dvořák.

Tab. II. Hlavní oltář v kostele sv. Havla nad Zbraslaví.

Světlotisk české graf. společnosti »Unie« v Praze. Fotografoval Frant. Dvořák.

městským do »Časopisu« č. 4. vloženo zvláštní pozvání k valné schůzi. Byl přítomen 21 člen. Schůzi řídil starosta, Jan Herain. Uvítav přítomné, požádal zapisovatele za přečtení zápisu o valné schůzi předchozí, kterýž byl schválen bez námitek; po návrhu MUC. Fr. Víta nebylo čteno zpráv za rok 1901, jež jednak byly schváleny třináctou valnou schůzí, jednak již otištěny v »Časopise« roč. X. Jednomyslně a bez debatty byly schváleny výroční zprávy za r. 1902, jež jsou uvedeny níže; jednatel poukázal k tomu, že knihovník, jsa již dlouho nemocen, nemohl připraviti svou zprávu; po návrhu jednatelově pověřila valná schůze výbor, aby sám schválil zprávu knihovníkovu, až bude připravena.

Dále upozornil jednatel, že výbor, neměv naléhavé potřeby, nepoužil plné moci, dané jemu minulou valnou schůzí, na změnu stanov; po návrhu jednatelově pak valná schůze zmocnila znovu výbor, aby provedl změnu stanov, bude-li toho nutno. Po té byly vykonány volby a zvoleni na r. 1903: starostou Jan Herain, stavitel, c. k. konservator a člen sboru obec. starších kr. hl. města Prahy; starostovým náměstkem Václav Brož, městský radní a majitel realit; pokladníkem Čeněk Kušta, c. k. berní inspektor; prvým jednatelem Ant. Boh. Černý, druhým Frant. Dvořák, redaktor »Fotogr. Obzoru«; správcem sbírek Josef Antonín Jíra, c. k. účetní praktikant; knihovníkem Antonín Masák, učitel ve Vysočanech; zapisovatelem JUC. Frant. Zuman, c. k. fin koncipista; přísedícím výboru Eduard Bufka, účetní Zemské banky. Za náhradníky zvoleni: architekt Richard Klenka z Vlastimilů, c. k. professor při uměl. prům. škole, architekt Rud. Kříženecký, docent při české technice, Karel C. Neumann, inženýr chemik a Václ. ryt. Písecký z Kranichfeldu, c. k. vrchní stav. komisař stát. drah. Dozorci spolkovými byli zvoleni: Jos. K. Khop, sládek; Augustin Malec, úředník firmy V. J. Rott, a Frant. Růžha, kníž. správce.

Starosta vzdal dík za opětné zvolení a poděkoval členům výboru za součinnost. Vřelým díkem vzpomněl pana Ed. Bufky, který po deseti letech vzdal se úřadu pokladníkova. Jednatel připojiv se k slovům starostovým ukázal k velmi neutěšenému stavu hmotnému, za kterého p. Bufka před deseti roky ujal se naší pokladny. Jednatel pravil, že nedlouho po ustavení Společnosti mnozí členové (hlavně mladší) usilovali o vydávání publikací, ale marně; s důrazem pak poukázal jednatel k tomu, že hlavně souhlasu páně Bufkově jako pokladníka jest děkovati, že návrh r. 1893 stal se skutkem a že Společnost má nemalou mravní oporu, svůj »Časopis«. Zmíniv se o obtížné práci pokladníkově, kterouž s ním od počátku prováděl, vyslovil jednatel upřímný dík, jak p. Bufkovi, tak i choti jeho, paní Karle Bufkové, kteráž věnovala se pracem pokladním, pro dámu jistě nevábným, s obětavostí věru vzácnou. Valná schůze hřmotným provoláním »Slávy« projevila s poděkováním souhlas. Památce zesnulých členů byla vzdána čest povstáním. Volných návrhů nebylo, i prohlásil starosta schůzi za skončenu.

POKLADNÍ

Společnosti přátel staro-

za rok

Příjmy:	Účet díla »Staroměstský rynk« K	h	Účet Společnosti K	h	Úhrn K	h
Zůstatek z roku 1901:						
V hotovosti	362	20	1182	77	1544	97
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Odkaz Frant. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
Členské příspěvky			4844	77	4844	77
Předplatné	662	84			662	84
Dary			285	52	285	52
Za prodané publikace a Stížný list			739	98	739	98
Zemská podpora			1000	—	1000	—
Darované honoráře			136	64	136	64
Úroky			85	26	85	26
	1025	04	8774	94	9799	98

V PRAZE, dne 31. prosince 1902.

Eduard Bufka,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

žitností českých v Praze

1902.

Vydání:	Účet díla »Staroměstský rynk« K	h	Účet Společnosti K	h	Úhrn K	h
Za tisk a papír »Časopisu« a »Starom. rynku« knihtiskárně Aloisa Wiesnera	374	42	2457	72	2832	14
Za tiskopisy a litografované oběžníky			217	67	217	67
Za reprodukce obrazů a fotografie	527	86	860	94	1388	80
Za kreslení znaků			90	—	90	—
Paušál administrační			480	—	480	—
Honorář za články v »Časopise«			513	20	513	20
Za známky novinářské a poštovní, poštovné a výlohy expediční	30	—	500	69	530	69
Nájemné z místností			158	—	158	—
Nájemné ze skříní, umístěných zvláště . . .			40	—	40	—
Novoročné, dary, cestovné a různé potřeby administrační			76	06	76	06
Za psaní dopisů agitačních, různé opisy, doručné za poukázky, potřeby kancelářské a j.			295	44	295	44
Za koupené knihy a jich vazby			92	10	92	10
Daně			45	67	45	67
Různá vydání			40	28	40	28
Zůstatky na rok 1903:						
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Nevyplacený, ale knihovně zajištěný odkaz Fr. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
V hotovosti	92	76	2407	17	2499	93
	1025	04	8774	94	9799	98

S veškerými doklady porovnali a správnými shledali:

Frant. Dvořák Aug. Malec,

dozorcové spolkoví.

Jednatelova zpráva o činnosti Společnosti v r. 1902. Podávaje přehled činnosti za uplynulý rok mám za nutno poznamenati, že naše práce valně byla stížena, jednak přesídlením Společnosti, jednak přílišným zaneprázdněním i nemocí některých členů výboru. Ale nebylo ničeho, co by snad bylo ušlo naší pozornosti.

Stále pamětlivi cílů Společnosti usilovali jsme podle potřeby o zachování některých památek a — pokud bylo na nás — hleděli jsme též o poučen členstva přednáškami ve schůzích a odbornými vycházkami.

Přes zřejmý a značný odpor korporací starožitnických a uměleckých i odborníků bylo opět jednáno o zřízení elektrické dráhy s vrchním vedením přes Karlův most v Praze. Společnost protestem č. 117 ze dne 10. II. 1902 oznámila sboru obec. starších, že nezvratně trvá na dřívějším odporu svém proti uskutečnění této myšlénky. Mile dotklo se výboru, že zamýšlenému vandalismu opřel se z důvodů historických i aesthetických měst. radní p. Josef Jirousek, jemuž bylo za to poděkováno přípisem ze Společnosti.

Již r. 1899 upozornili jsme administraci Nár. Listů, že otiskováním inserátů obchodníků starožitnostmi jest poškozována činnost musejní i podporováno zavlékání našich památek do ciziny.

Byla nám sice 14. II. 1899 slíbena náprava, ale přes to přece byli jsme nuceni upozorniti 25. III. a 23. V. 1902 administraci k danému slibu a žádati za vysvětlení, proč slibu dbáno není.

Dostali jsme za odpověď 24. V. 1902, že »nemilá záležitost podobná přihoditi se může v návalu práce buď onemocněním, nepřítomností toho kterého člena, aneb byl-li insert podán příliš pozdě, ve které (době) stálé úřednictvo již přítomno nebylo«.

Pan Václav Sedláček, člen kterési divadelní společnosti meškavší na Kladně, oznámil nám, že v soukromém majetku nalézá se starý ze dřeva řezaný relief sv. Václava, o jehož koupi usilují obchodníci Steiner a Schiemfeld; žádal, aby Společnost věc zakoupila. Nebylo lze, aby některý člen výboru relief ohledal, ale upozornili jsme k němu neprodleně Uměl. prům. museum a Museum král. Českého. Prvé odpovědělo, že věc zná, ale nedbá o ni; assistent p. Dr. Boh. Matějka z Musea král. Českého relief prohlédl, ale neshledal jej dílem příliš cenným a nemohl věci koupiti proto, poněvač skutečná její cena byla se žádaným obnosem v přílišném nepoměru. Marně usilovali jsme zvěděti, kdo relief koupil a za kolik; dopis toho se týkající došel zpět již jako nedoručitelný.

V »Nár. Listech« ze dne 28 IX. 1902 byla zpráva o starých náhrobních kamenech ze XVI. a XVII. století ve Světí u Hradce Králové (náležejících Hamzům ze Zábědovic a Jiřímu Dlaskovi Vchynskému z Vchynic), jichž bylo zneužito za stavivo nějakého mostku. Snažili jsme se o nápravu, požádavše vdp. děkana Jos. Hulatu ve Všestarech za bližší zprávu. Pan děkan odevzdal náš dopis správci p. Jos. Varmužovi jako patronátnímu komisaři, i zaslal nám pak jeho odpověď poznamenav, že »celá tato věc není nic jiného než štvaní, které docela z jiných příčin pochází než ze starosti o zachování starožitností.«

Ale zjednavše si zevrubné zprávy od pp : c. k. konservatora professora Em. Pippicha v Hradci Král., tajemníka Měst. histor. musea v Hradci Králové Ludv. Domečky, přednosty dráhy Václ. Diviše Čisteckého ze Šerlinku v Pardubicích, prof. architekta Ant. Cechnera na Smíchově a posluchače techniky Jarosl. Krušiny v Praze nabyli jsme přesvědčení, že známý nám již pisatel článku měl zcela pravdu. Pan správce Jos. Varmuža nedal panu děkanovi zprávy spolehlivé. Jisto jest, že o ceně náhrobků p. správce rozhodovati nemůže, jí nerozuměje, že náhrobních kamenů bylo zneužito i že p. správcem slíbená náprava do dnes se nestala. Věc je teď vyšetřována c. k. místodržitelstvím.

Za návštěvy Rakovníka shledali jsme, že zvenčí při kostele sv. Trojice jsou některé náhrobní kameny, jež dříve nalézaly se v kostele sv. Bartoloměje. Poněvadž venku jsou vydány zkáze, požádali jsme městskou radu 3. XI. 1902, aby je dala přenésti zase dovnitř kostela sv. Bartoloměje, kde jest místa s dostatek. Naší žádosti bude vyhověno.

Radu král. města Pelhřimova upozornili jsme 23. XII. 1902 k náhrobním kamenům a jiným kamenným památkám, jež jsou pohozeny na cestě k Vlásenici, u nádraží, na louce v Podolcích a na cestě ke Služátkám. Žádali jsme, aby tyto věci byly umístěny jednak v kostele podle stěn, jednak v některém místě krytém. Odpovědi dosud postrádáme.

Zpráva o zkáze starobylých fresek z rozhraní XIII. a XIV. stol. v býv. kostele sv. Vavřince v Brandýse nad Labem (viz »Časopis« X. 28) způsobila, že starosta s jednatelem a zapisovatelem neváhali přesvědčiti se o věci dne 24. VIII. 1902. Bylo shledáno, že zkáza stala se dříve, než bývalý kostel, později špýchar, byl dán »Sokolu« v užívání; ale byli zároveň i požádáni přítomní činovníci Sokola, aby počínali si s všemožnou péčí a upozorněni k tomu, že i pouhým cvičením jest vyvoláván značný otřes zdi, čímž fresky jsou poškozovány.

Sebrání musejní statistiky, uložené Společnosti sjezdem kutnohorským, i přes opětnou upomínku ze dne 5. VII. 1902 nedospělo kýžené celistvosti; material z museí a spolků musejních nám dodaný zaslali jsme panu JUDru K. V. Adámkovi, jenž zpracování statistiky vzal na sebe. Znovu pak prohlašujeme, že nevidí se nám účelno svolati nový sjezd dříve, dokud úkolů, vytčených sjezdem kutnohorským, provedeno nebude.

Členské schůze byly jen čtyry: Dne 18. IV. přednášel pan docent MUDr. Jindř. Matiegka »O nálezech přirozeně zachovalých mrtvol v Čechách« (otištěno v »Časopise« X.), dne 27. IX. přečetl jednatel článek p. c. k. konsertora L. Šnajdra »O destičkách k ochraně zápěstí u lukostřelců«, dne 3. X. četl týž obšírnou stížnost z r. 1849 českých osadníků fary v. jilské v Praze proti kázáním německým (otištěno v Časopise« X.) a dne 15. XI. učinil p. učitel C. Merhout přednášku »O Novém Hradě u Kunratic, letohrádku krále Václava IV.«

Snaha o získání vhodných přednášek při schůzích členských byla marna; některé byly sice připovědány — jako loni — ale odřeknuty.

Výborových schůzí bylo pět; mimo to zasedalo dvakrát týdně veškerým výborem zmocněné praesidium (sestávající ze starosty, jednatele a zapisovatele), vyřizujíc běžné věci.

Poučných výletů bylo konáno pět. První 11. V. do Doksan nad Ohří, druhý 15. VI. do Loun a Slavětína, třetí 31. VIII. do Libiše, čtvrtý 14. IX. na Zbraslav a Havlín, pátý 19. X. do Rakovníka.

Za obšírný výklad na všech výletech zaslouží si našeho vděku starosta, pan c. k. konservator Jan Herain. V Lounech byl nám velmi obětovným vykladačem a průvodcem p architekt Kamil Hilbert, ve Slavětíně vdp. farář Frant. Štědrý. Při všech výletech byla účastníkům prokazována nevšední pozornost a vzácná ochota Srdečně děkujeme pp.: starostovi Janu Herainovi, architektu Kam. Hilbertovi a vdp. Frant. Štědrému za výklady; za všechnu péči a obětavost při výletech vdp. faráři P. Benediktu Kerblovi, řediteli panství a cukrovaru Václavu Macasovi a slavnému obecnímu zastupitelstvu v Doksanech, p. M. Lopatovi v Litoměřicích, Františku Kučerovi ve Slavětíně, sl. městskému úřadu v Lounech, sl. radě král. města Rakovníka a p. radovi c. k. zem. soudu tamže Františkovi Hruškovi.

Oznámili jsme loni, že Společnost požádala okresní výbor na Smíchově za zřízení okresního musea. Bylo nám odpověděno 20. I. 1902, že žádosti vyhověti není lze proto, poněvadž okr. výbor jednak nemá prostředků na zařízení musea, jednak že v Praze jest museum zemské, kde vzácné předměty lze umístiti bezpečně i účelně. Ale pamětlivi důležitosti musea právě v tomto okresu budeme důvodnou žádost svou u vhodné době opakovati. Při slavnosti odhalení pomníku Josefa Dobrovského 29. VI. 1902 v Praze zastupovali Společnost p. Jos. Svoboda a jednatel.

Spisovateli a příteli našich památek Janu Lierovi byl poslán k 50. narozeninám 27. X. pozdravný dopis; ovšem že velmi rádi blahopřáli jsme též k 50. narozeninám 18. XI. nejnárodnějšímu českému malíři, mistru Mikuláši Alšovi.

Různé svízele přivodily rozhodnutí výboru, že vypověděv nájem v »Merkuru«, uzavřel s Jindř. Bílkem, hostinským ve sv. Václ. záložně, 13. V. 1902 smlouvu nájemnou. Podle ní náleží Společnosti užívání vlastní místnosti pro knihovnu a sbírky za nájemné 14 K měsíčně a p. Bílek jest povinen ke schůzím bezplatně propůjčovati jednou týdně vhodnou místnost aspoň na 30 osob, uklizenou, osvětlenou a podle potřeby i vytopenou.

V příčině našich publikací sluší zmíniti se, že domácím i cizím korporacím vědeckým bylo zasláno po otisku článku o Tychonu Brahovi z »Časopisu« roč IX. s francouzským výtahem, jejž učinil prof. Jul. Hantich Společností vydaná světlotisková reprodukce stížného listu proti upálení M. Jana Husi byla znovu nabídnuta za cenu sníženou jednotám sokolským, ale celkový odbyt byl menší roku předešlého. Bylo prodáno úhrnem 208 výtisků. Při své cestě do Kostnice v červenci 1902 odevzdal jednatel po výtisku této reprodukce městskému archivu tamnímu, opatrovníku Husova kamene Em. Ringlingovi, českému vinárníkovi tamže Richmanovi, a pí. Jeřičkové na Gottliebenu ve Švýcarsku, kteráž ráda vítá návštěvu z domova a jejíž syn po příkladu zesnulého otce jest ochotným průvodcem do vězení M. J. Husi.

Dílo »Staroměstský rynk v Praze« nepokročilo tak, jak bylo by žádoucí. Vyšlo pět sešitů; sešit 6. jest připraven a vyjde za krátko Páni členové z řad professorských byli zvláštními dopisy požádáni za odebírání díla, ale věc skorem zcela minula se cíle. Přibylo pouze 5 odběratelův.

Spolkový »Časopis« a publikace, pokud nejsou rozebrány, byly zaslány České akademii.

Zástupcem Společnosti v městské komissi soupisné byl výborem zvolen opětně p. architekt Rich. Klenka, professor při uměl. prům. škole.

Některé ze spolků musejních i jednotlivci dožadovali se u Společnosti rozličných rad a pokynů, v čemž rádi jsme vyhověli. U věcech heraldických a rodopisných brán na radu knihovník, p. Ant. Masák. Předchozí valná schůze zmocnila výbor ku změně stanov mezi rokem; výbor dané moci nepoužil, neměv k tomu pohnutek.

Někteří osvědčení členové odebrali se na věčnost. Na prvém místě budiž vzpomenuto vdp. Frant. X. Ekerta, faráře u Matky Boží Sněžné a spisovatele. Byl u nás rok i starostovým náměstkem a jak činností spisovatelskou, tak i jednáním náležel k vytrvalým obráncům staré Prahy. Pohřbu jeho súčastnil se za Společnost starostův náměstek pan Václav Brož, položiv na rakev vavřínový věnec se stuhami českých barev. Činnosti svou rád nám napomáhal lékárník pan Karel Lábler, jednatel Prům. musea pro vých. Čechy v Chrudimi. Předsednictvu musea projevili jsme soustrast nad úmrtím člena jistě horlivého. Krásný příklad opravdové sympatie se Společností projevil p. Antonín Spitzar, c. k. vrchní kontrolor cukrovaru ve Zvoleněvsi, pamatovav na Společnost v závěti některým obnosem. Úředního vyřízení dosud nemáme. Mimo jmenované zemřeli loni tito pp. členové: M. Brejcha, majitel realit; Karel Geringer, farář v Modré Hůrce; Ladislav Henzl, církv. kněz v Chrudimi; Eduard Kadraba, akad. malíř; MUDr. Václ. Kallmünzer, lékař na Mělníce; Josef Růžička, úředník cukrovaru v Radboři; prof. Frant. Smolík, c. k. okr. šk. inspektor v Č. Budějovicích; dvor. rada prof. Dr. Matouš Talíř; Václ. Vaněk, přednosta stanice ve Zvoleněvsi; Alois Voříšek, adjunkt c. k. okr. soudu v. v. v Sedlci, MUDr. Julius Zdeborský, okr. starosta na Zbraslavi. — Budiž čest jejich památce a láska, kterouž měli k naší minulosti, přejdiž v nové pokolení!

Na konci r. 1902 měla Společnost 1843 členy; z těch bylo činných 1615, přispívajících 204, příznivců 21, členové zakládající 3.

Hlavním zdrojem příjmů našich jest zemská podpora 1000 K, kterouž obdržela Společnost i na r. 1902.

Jest naší povinností vzdáti Jeho Jasnosti Jiřímu kníž. z Lobkowicz nejv. maršálku král. Českého, nejuctivější dík za přízeň, kterouž vždy ráčí provázeti naši žádost za zemskou subvenci. Srdečný dík vzdáváme též slavné Občanské záložně v Karlíně, dávné příznivkyni své, jež z výtěžku svého daruje k účelům našim 50 K ročně. Příznivci Společnosti jsou i některá zastupitelstva okresní, jež byla uvedena ve zprávách dřívějších.

Jisto, že Společnost stoupá ve vážnosti, i že roste. Nebylo by tak bez vydatné součinnosti některých zvláště horlivých členů. S radostí opakujeme, co řekli jsme již v minulých létech, že ve snaze v získání nových členů náleží plné uznání hlavně pp. Václ. Schmidtovi, adjunktu a Janu Sokolovi, pokladníku cukrovaru ve Zvoleněvsi. Pěkného jejich příkladu následovali hlavně pp.: c. k. okr. sekretář Jaroslav Maydl v Rychnově n. Kn., Ant. Thanabauer, adjunkt techn. fin. kontroly na Smíchově, Č. Šmidl, pošt. pokladník v Jičíně a Jindř. Tschakert, c. k fin. rada v Plzni.

Panu prof. Dru Jos. V. Šimákovi jsme upřímně povděčni za ochotu a péči, kterouž již po šest let obětuje našemu »Časopisu«, knihovníkovi, p. Ant. Masákovi za důkladné popisy znakové. Vřele děkujeme p redaktoru Frant. Dvořákovi za velmi platné a nezištné služby, prokázané Společnosti pořízením hojných i zdařilých fotografií pro »Časopis« i pro »Staroměstský rynk«. Za ochotné otiskování zpráv o Společnosti platí náš dík slavným redakcím: České Politiky, Politik, Hlasu národa, Času, Katolických listů a Pražských novin.

Srdečně děkujeme vůbec všem, kdož Společnosti jakkoliv prospěli. Zachovejtež i na dále Společnost v přízni a lásce své! Nemohu než zakončiti přáním, aby Společnost rostla i aby kulturně národní poslání jej došlo porozumění a podpory všeobecné. *Jednatel: A. B. Černý.*

V Praze, 31. prosince 1902.

Zpráva správce sbírek Společnosti za r. 1902. Dodatkem ke své zprávě loňské, kde bylo jednáno o nálezu v Želkovicích (viz »Časopis« X. 38) poukazuji k »Časopisu« X. 174, kde s náležitými dodatky podávám rozbor článku, jejž o nálezu uveřejnil p. řed. Jos. Felcman v »Památkách archaeol.« XIX. 168—174. — O krocích, jež Společnost učinila na zachování památek, šíře zmiňuje se zpráva jednatelská; sám měl jsem loni pouze jednou příležitost pokusiti se o zachování hromadného nálezu mincí Asi v červenci 1902 kolovala zpráva o nálezu mincí v kterési osadě poblíž Prahy. Jména osady z podstatných příčin neuvádím. Spěchal jsem k zámožnému majiteli, který se mnou sdělil, že mince byly nalezeny při rozšiřování chléva v zemi na dvoře jeho usedlosti. Dělníci spozorovavše, že z nádoby hrnou se peníze, vybrali všecek nález a v ústraní podělili se o mince. Ale neshodnuvše se postoupili zbytek majiteli, který snažil se získati i ostatní. Nádoba byla barvy bledě žluté, uvnitř polévána hnědě; sestaviti ji není lze, poněvadž dělníci rozbili ji při nálezu. Bylo nalezeno: 6 dukátů uherských králů Matyáše Korvína a Vladislava I., pak jeden původu mně hned neznámého, asi 400 grošů a malých penízků českého krále Vladislava I. Jagajlovce, konečně jeden šlikovský tolar rázu obyčejného. Žádal jsem majitele za povolení abych směl nález vědecky oceniti v našem »Časopisu«, i nabízel jsem jemu Společnost za prostředníka, chtěl-li by věci prodati. Zatím zvědělo o nálezu četnictvo a zpráva objevila se i v denních listech bez přesného označení naleziště. Snad bylo o nálezu vyrozuměno i Museum král. Českého; majitel sdělil se mnou při druhé návštěvě, že s ním assistent musejní p. Dr. Boh. Matějka vyjednával o získání nálezu

Byv majitelem ujištěn, že nález zatím si podrží, aniž něco z toho rozdá či prodá, a že později vše odevzdá Museu král. Českého, upustil jsem od dalšího jednání. Ale jsem odhodlán — dovolí-li mi čas — popsati nález v »Časopise«, ač-li povolanější o to se nepokus .

Přesídlením Společnosti bylo pro sbírky a knihovnu zjednáno místo vhodnější, kde bude lze vše konečně roztříditi i zapsati starý material. Knihovna vzrostla tak, že byl jsem nucen postoupiti p. knihovníkovi dvě skříně, čímž vznikl zase nedostatek místa. Tomu bude odpomoženo rozdělením materialu na některá z českých museí.

Sbírky vykazují za r. 1902 nemnoho přírůstků. Darovali P. T. pp. Jan Korecký, c. k. official kraj. soudu v Chrudimi: 2 fotografie (staré radnice a jejího průčelí s českým nápisem v Lanškrouně), K. Kulhánek na Smíchově: jednou celou nádobu a 5 zlomků z nálezu u Lžovic, 43 otisky různých

pečetí (32 ve vosku, 6 v sádře, 5 na papíru), 2 nádoby z obvodu assanačního v Praze a 4 archivalie, J. F. Langhans, c. a k. dvorní fotograf v Praze: fotografii mříže u hrobu sv. Ivana pod skalou. Vyslovuje P. T. dárcům jménem výboru upřímný dík těším se, že Společnosti nejen zachovají přízeň svou, ale že i ostatní P. T. členové budou následovati jejich příkladu.

Jos. A. Jíra,
t. č. správce sbírek.

V Praze, 31. prosince 1902.

Různé zprávy.

Románské a gotické fresky v Hosíně. V listopadovém sešitě Květů 1902 vypisuje Lud Kuba fresky v kapli hosínské v již. Čechách, jež svědomitou, ba úzkostlivou prací odkryl a obnovil. Obnovu provedl tak jak a tak bychom přáli si všude: budoucnu zachoval, jen doceluje části zničené a silněji poškozené; jinak zachoval přesný ráz i ducha starých mistrů. Žaluje, že nebylo tak jednáno při restauraci fresek jindřichovohradeckých i jiných, kde »restaurator« vlastně obrazy přemaloval a zkazil.

Fresky hosínské jsou v kůru z doby románské, znázorňující utuhlý majestát Trojice; pozdější, jež datuje Kuba k době Přemysla II., vyličují legendu o sv. Markétě.

Do krásné již budovy české historie uměny freskami hosínskými přibyl nový ušlechtilý článek. Díky obětovnému zachraniteli!

K životopisu Jana Táborského z Klokotské Hory Jak v tomto časopise roč. IX. str. 1. bylo uvedeno, není dosud známo jméno rodičů tvůrce orloje. Nyní však podařilo se mi najíti následující zápis, z něhož vysvítá, že matka jeho jmenovala se Alžběta, a že jako vdova po manželi svém, který byl patrně postřihačem v Táboře, přišla se synem do Prahy. Zápis ten zní:

Alžběta postřihačka Mikulášova z Tábora stojéci osobně v radě — oznámila, že těch X kop m , kteréž se jí měly položiti za zahradu za rok sv. Havla minulého při právě táborským, mocně dává Janovi, synu svému. A týž Jan, syn její, hned tu stoje před námi pověděl, že těch X kop, sobě od máteře daných, mocně dává a tímto zápisem vzdává Samuelovi postřihači, bratru svému. — Při tom táž Alžběta i to doložila: kterýžbykoli a kde na čem jaký jí statek náležitý po smrti její zůstal, buď na penězích gruntovních nebo sirotčích — že ten veškeu statek mocně dává a odkazuje Regině, dceři své. V tom aby jí žádný z dětí též Alžběty žádné překážky nečinil. — Actum in consilio Feria II. die Conversionis Pauli anno oc XXXV. (Rukopis městského archivu č. 2191 fol. 314.) *J. Teige.*

O posekání hraničních dřev u Jamného na Krumlovsku r. 1549. Petr Doudlebský z Doudleb, hejtman na Krumlově, žádá Martina Lapačku, měštěnína v Čes. Budějovicích, aby za nedovolené poražení hraničních stromův u Jamného učinil jeho pánům nápravu. V Č. Krumlově, dne 10. dubna 1549. Slovutný pane Martine Lapačko, příteli muoj milý! Oznamuji Vám, že jest Jeho Mti zpráva učiněna, kterak by ze vsi Jamnýho poddaní Jich Mtí pánuov, k špitálu Krumlovskému náležející pod zápovědí Vám gruntovních lesuov něco prodati měli mimo vuoli panskou. A Vy davše jej posekati, mezi tím jsou dvě dřeva hraničná poťata, na drva sdělána. I na místě Jich Milostí pánuov puoručníkuov za to Vás žádám, že Vy to Jich Milostem pánuom tak, jakž zřízením zemským jest vyměřeno, kdo by komu dřeva hraničná dal posekati, k nápravě přivedete; neb puokud by se toho od Vás nestalo, znáti muožte, že by páni puoručníci, Jich Milost, museli té cesty pohledati, kudy by taková věc pánuom z Rožmberka od Vás měla k nápravě přivedena býti. Odpovědi žádám, kterú bych se spraviti mohl. Datum na Krumlově, v středu po sv. Ambroži leta oc XIIX. Petr Doudlebský z Doudleb, hejtman na Krumlově. Slovutnému pánu Martinovi Lapačkovi, měštěnínu v Budějovicích Českých, příteli mému milému. (Koncept na papíře v knížecím archivě v Krumlově: I 5 B. P*a* 7*d*).

Hynek Gross.

Příspěvek k časovému určení neolithické keramiky v Čechách.

L. Šnajdr, c. k. konservator.

(Dokončení.)

Po keramice, ozdobené otisky motouzu, nacházíme ve východních Čechách jen skrovné stopy. Nepřihlížíme-li ke známému pohřebišti bylanskému u Českého Brodu, které nutno počítati již mezi pohřebiště středních Čech, znám z krajů dále na východ položených pouze:

Vrchní část nádoby, ozdobené otisky motouzu, z Radimi (vyobr. u Píče, Čechy předhistorické, svaz. I., tab. XXXVII., obr. 2.),

pohár s vysokým hrdlem, otisky motouzu zdobeným z farské zahrady u Velimi, v příčině jehož nalezení nic bližšího známo není (vyobr. v Píčově Výzkumu I., str. 51. a Píč, Čechy předhistor., sv. I., tab. XXXVI., obr. 7.),

střep, ozdobený po celém povrchu hustě vedle sebe položenými otisky motouzu, který nalezl před 25 lety prof. Kalousek na písčité výspě v lese mezi Novým a Starým Kolínem (v mé sbírce), a

vysoký pohár s otisky motouzu, nalezený při skrčené kostře dětské v cihelně Horákově u Čáslavi (vyobr. v Památkách arch. XVI., str. 579.).[33])

Nad cihelnou touto, ve které nachází se keramika neolithická v ohništích a v jamách, zvedá se čáslavský Hrádek, opevnění

---

[33]) Také na Moravě (kam Červinka omylem klade nález čáslavský poháru zvoncovitého k Horákovu) není keramika s ozdobou motouzovou o nic hojnější, než v Čechách východních, a vyskytla se také zde jen podél obchodních dráh, krajem tím vedoucích (Viz článek můj »O měděných sekyrách hradeckých v Pravěku« I.); ve Slezsku byl nalezen jeden pohár při kostře spolu s kamenným mlatem na pohřebišti rázu únětického v kraji Německém. (Dvě nádoby s ozdobou motouzovou, nalezené v Dol. Slezsku, souvisí původem svým s Poznaňskem a Branibory, nemajíce nic společného s našimi poháry. (Brunner, Nachrichten üb. deut. Alterthumsf. 1899, str. 81.)

nepatrných rozměrů, s kulturními vrstvami určitě od sebe se lišícími, a v nejnižší z vrstev těch (ležící již na pouhé skále a obsahující hojné střepy rázu keramiky terramarové, množství drobných nástrojů pazourkových, ale zároveň též artefakty, zhotovené z mědi aneb z bronze, podobné předmětům z pohřebišť rázu únětického) byl nalezen malý střep, zdobený třemi otisky motouzu, avšak ani stopa po neolithické keramice, ani starší (volutové) ani mladší vypíchané)![34])

Takovou též keramiku terramarovou nacházíme na maličkém hradišti, na skalce nad mlýnem Cimburkem u Hory Kutné ležícím[35])

Třetí takové sidliště leží v krajině jičínské nade vsí Veliší a nad neolithickou osadou Bukvickou na temeně čedičové homole (hradního vrchu velišského). Osada tato jest zvláště tím zajímavá, že obyvatelé její pochovali zemřelého druha svého uprostřed sídliště, na nepatrné ploše stlačeného. Kostra, nalezená při lámání kamene před několika lety, byla vyzdobena dvěma imitovanými náramky spiralovými z bílého bronzového plechu (vyobr. viz Montelius, Chronologie der ältesten Bronzezeit) a měla okolo krku řetěz, sestavený z 12 jantarových perel, 9 ulit kelnatkových, 1 neb 2 bronzových svitků trubičkových, 3 skutečných škeblí srdcovek (cardium) a bronzové imitace jedné takové škeble (vyobr. viz Památ. arch. XV., str. 319. a Píč, Čechy předhist., sv. I., obr. 31.). Mrtvolu pochovali nejspíše z bázně před oloupením do středu sídliště; jest velice pravdě podobno, že obyvatelé sídliště byli cizinci, a malé, pevné osady na Veliši, na Hrádku čáslavskćm a na hradišti kutnohorském že byly obchodními faktoriemi cizího lidu, jehož příslušníci s výrobky z mědi, zlata a bronze z jižnějších končin (Uher) do Českých zemí přicházeli.

V kulturní vrstvě, pokrývající skalní temeno i boky homole velišské, nalezl jsem pod základy středověké věže, chránící druhou bránu, před lety maličký srdcovitý hrůtek z pazourku a blízkoného množství střepů, z nichž podařilo se mi sestaviti dvě velice zajímavé, červenožluté nádoby, chované nyní v městském museu jičínském. Jedna z obou nádob (s rozevřeným kuželovitým vrchem a čtyřmi oušky) shoduje se s nádobou, kterou nalezl R. Kulka na malém hradišti holasovickém (Kreuzendorf) u Opavy (Mittheil. d. Wiener anth. Gesell. 1889, st. 13 ff.), a s nádobou, kterou nalezla baronka Wattmannova u Rudy Rožaniecké za Sanem na hranici haličsko-volyňské spolu s flintovou sekyrkou (Verhandl. der Wiener anth. Gesell. 1884, p. 111); druhá nádoba, hluboká mísa, jest opatřena dvěma pupíky těsně vedle sebe na hraně mezi kuželovitou

---

[34]) »Zajímavo je, že ani jediný střípek tu nebyl s vypíchaným ornamentem, jako v cihelně obecní; tamta osada jest mnohem starší« (list konservatora Čermáka ze dne 26. března 1893).

[35]) Kutná Hora i Čáslav leží na prastaré obchodní dráze (cestou na Habr), vedoucí od Labe (ze středních Čech) k Jihlavě a Dyji a podle těchto a podle Moravy k Dunaji a dále do Uher.

nízkou částí hořejší a dolejší taktéž kuželovitou, ale mnohem vyšší částí umístěnými; od pupíků vedou dvojité reliefové (vypouklé) stezky k okraji nádoby (vyobr. v Mittheil d. k. k. Centralcommission 1883, st. XXXI.). Mimo nádobu celou sestavil jsem ze střepů ještě značnou část takové nádoby druhé a zbyl ještě střep s provrtaným pupíkem takovým z nádoby třetí (v mé sbírce). Stejný motiv nacházíme při nádobě podobného tvaru (s dvěma kolmo provrtanými pupíky vedle sebe a pouze na jedné straně nádoby umístěnými), vykopané z hrobu kostrového u Kamena (Jordansmühle) v Německém kraji pruského Slezska, a na nádobách z hrobu velvarského. Tento (velvarský) z velikých kamenných desek sestavený hrob kostrový obsahoval vysokou nádobu, ozdobenou vypouklými žebry; dvě hluboké misky, opatřené vždy dvěma provrtanými pupíky vedle sebe, od kterých vedou vypouklá žebírka neb stezky šikmým směrem nahoru k ústí nádoby; ulomené ucho měsíčkové (ansa lunata), široký náhrdelník z bronzového plechu, dva spiralové náramky s obvody těsně k sobě sraženými (nikoli imitace jako u velišského), kamenný klínek, řetěz sestavený z ulit kelnatek s ochrannými pouzdry z bronzového plechu, škeblí srdcovek (skutečných i z bronze napodobených) a několik set malých perliček a kotoučků, vyřezaných z látky škeblové (perleti).[36])

Takové obchodní faktorie s touže keramikou terramarovou, jíž jeden člen (střepy žíhané, které vypadají, jakoby někdo byl otiskl na břichu měkké ještě nádoby pletivo ze sítiny) teprv nedávno profesorem Virchowem z Tomincovy jeskyně u sv. Kanciana v Rakouském Přímoří a Pavlem Reineckem z vrchu Wartberku u Kirchberku v Hessích (Zeitschrift für Ethnologie 1899) německému učenému světu předveden byl, nacházíme též v středních Cechách kolem Prahy. Jsou to: ode dávna známé hradiště šárecké (t. zv. Kozákova skála), jiné hradiště naproti předešlému za roklí Džbánem na skále ležící (t. zv. Šestákova skála), Slanský vrch nad Slaným, návrší Homolka u Stehelčevsi, skála Řivnáč nad Levým Hradcem u Roztok a Zámka u Bohnic.

Všecky tyto malé, opevněné osady (největší z nich jest hradiště Zámka o 60.000 až 70.000 m^2 plochy, potom hradiště na Kozákově skále a na Slánském vrchu obě asi o 30.000 m^2, Hrádek čáslavský zaujímá plochu asi 18.000 m^2, Řivnáč asi 4000 m^2, některá jiná jsou ještě menší) jeví typickou keramiku terramarovou s uchy měsíčkovými (ansa lunata), nádoby s otisky jakoby pletiva sítinového na břišní ploše, dlouhá uška rourovitá, vlysy obloučkové pod okrajem ústí atd.[37]); hradiště taková v středních

[36]) Památky XV., tab. XI. a Píč, Čechy předhistor., sv. I., tab. VII.

[37]) Jedna taková nádoba byla nalezena v sídlišti nad mlýnem Vavřínem u Řeporyj, jinou nalezl vídeňský malíř Fischer na hradišti Senohrabském nad Oslavou na Moravě (Mitth. der. k. k. Cent. Com. 1897, p. 11.), kde byla nalezena též měděná sekyra rázu uherského. Obě nádoby shodují se nápadně s velikým střepem z jezerní osady Seewalchen v jezeře Atterském (Mitth. d. Wiener anthr Ges. II.).

Čechách obsahují mimo to keramiku s ozdobou motouzovou (amfory i poháry s vysokými hrdly) a keramiku rázu bernburského (charakteristické pruhy složené z malých krokviček). Široké ucho, pokryté takovou ozdobou, bylo na podzim nalezeno na poli u Rosnice, blíže Hradce Králové, kde před lety nalezena byla sekyrka měděná.

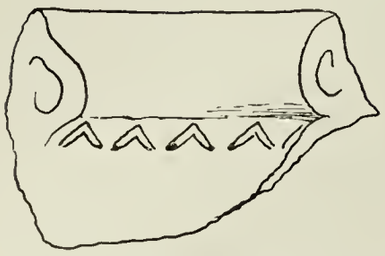

Celá nádoba, nalezená na Řivnáči, má měsíčkové ucho a jest při tom ozdobená otisky motouzu. (Píč, Čechy předhistor. sv. I., tab. XLIV., obr. 12.)

Na všech sídlištích těch byly nalezeny nástroje a zbraně z kamene a z bronze zhotovené, na Řivnáči p. Ryznerem bronzová dýka s rukojetí (ovšem ulomenou), podobná dýce nalezené v mohyle u Turovic (na Holešovsku) s poháry zvoncovitými; já jsem nalezl čepec spálené sekyrky flintové s facetovanými hranami.

Domnívám se, že v těchto středo- a západočeských faktoriích dála se výměna zboží mezi obchodníky zlatem a bronzí z jihu příchozími se strany jedné a obchodníky od severu příchozími, kteří přiváželi jantar a bezpochyby též sůl [38]), a že následkem toho nacházíme na hradištích těch jednak keramiku terramarovou uherskou (representující obchod zlatem a bronzí), keramiku motouzovou, durynskou (obchod solný) a keramiku bernburskou, přicházející od severozápadu s jantarem.

Sídliště, kterému příslušelo pohřebiště bylanské, nebylo dosud nalezeno; možná, že jest jím nedaleké hradiště přistoupimské. Pohřebiště bylanské obsahuje ve své východní části převahou hroby z doby hallstattské (s nádobami malovanými) a prototènské (náhrdelníky zapínací, otevřené náramky, zakončené paličkami, a fibule, ozdobené na hlavě i na patce ptačími hlavičkami). [39])

---

[38]) Ještě v X. století přiváželi do Čech sůl z Dobrosoli, a právě okolí toho města jest neobyčejně bohato nálezy zlata, měděných a starších bronzových předmětů. Možná, že na obchodě tom zakládá se i název města Slaný, který může znamenati jen buď »slaný pramen«, po kterém ale u Slaného není stopy, anebo »slaný hrad«, což by ovšem dosti dobře hodilo se na osadu, ze které sůl po širém okolí se rozvážela.

[39]) Velmi často bývají fibule takové nalezeny pospolu s fibulemi certosskými i lukovými, s náramky, zakončenými paličkami, se skleněnými perlami, hallstattskými sekáči atd. při kostrách pod mohylami pochovaných v Horní Falci a v Horních Frankách (Correspondenz-Blatt. 1902, čís. 7. a 8.). V Čechách severovýchodních kultura prototènská vyskytla se až dosud jen na pohřebišti holohlavském na Chlomku (náramek zakončený paličkami v popelnici, viz Mitth. d. k. k. Cent.-Com. 1897, str. 6, obr. 3), na pohřebišti popelnicovém na Hořánkách u Ředic (5 otevřených náramků, zakončených kuličkami v museu pardubickém, viz Pam. XV., tab. 10.) a nejnověji na pohřebišti plátěnickém u Moravan: četné náramky paličkové s bronzovými a železnými meči t. zv. tvaru hallstattského (dle P. Reinecke zanikají tyto železné meče se širokým jazykovitým řapem před rokem 700 př. Kr.), bronzovými i železnými fibulemi t. zv. rázu uherského o jedné spirale kotoučové a jednom peru šroubovitém, skleněnými perlami s očky, železnými sekyrkami a bronzovými udidly (jako v mohyle zábořské).

Fibulky takové povstaly zvrhnutím z krásných fibulí, zakončených na hlavě i na patce lidskými tvářemi a zvířecími hlavami, vzniklých asi na konci VII. a na počátku VI. stol. př. Kr. na základě plastiky řecké v sousedství Massilie.[40]) V Čechách známe takové z Kyšic (Pam. XII., tab. XVI., Píč, Čechy II., st. 50.), z Královic u Plzně (Franc, Zprávy z musea plzeňského v Mitth. d. Wiener ethn. Gesell. 1896, str. 36.), kde byla nalezena v hrobě kostrovém pod kamennou mohylou spolu s mečem tènským a s hallstattským sekáčem (36·5 a 10·5 *cm* dlouhým a 6 *cm* širokým); fibule jest úplně zachovalá a sestává ze 7 bronzových a jedné železné části (osy), patka představuje ptačí hlavu; dále patří sem i fibule přemyšlenská s hlavou koňskou (Píč, Čechy III., tab. II.), fibule z Týnce Panenského (Píč, Čechy III., p. 22. a Český lid III., st. 572.), pak fibule nalezená Felcmanem v mohyle na Tursku u Chýnova (Pam. arch. XX., str. 44.).

Náramek paličkami zakončený a náramek osmičkový nalezl prof. Hladík také na žárovém pohřebišti u Měníka (Píč, Výzkum I., st. 98.). Za to jest velmi pochybno, zdali fibulka tènská v museu bydžovském pochází z Měníka (v popise výkopky není aspoň ani zmínky o ní) a ne spíše z cihelen bydžovských. Také tènská fibule tvaru ranného, v zemském museu mezi bronzovými nálezy z Měníka vyložená, ukazuje již svým odchylným patinováním, že ležela spíše u tlícího těla, než v popelnici.

V sousedství Čech jest kultura prototènská zastoupena na popelnicových pohřebištích slezských (Brauchitschdorf v kraji bukoveckém, Hejnov-Haynau v kraji zlatohorském, Domajovice-Thomaskirch v kraji olavském, Vojslavice-Woischwitz, Čouš-Cząsz, Tschansch a Uhrov, Węgrow, Wangern v kraji vratislavském) a poznaňských (Kazmierz a Zaborowo) otevřenými náramky s paličkami vedle bronzových a železných mečů, jako je zárybnický (jeden s bronzovou kuželkou na konci řapu jako v Hallstattě), uherských fibulí o jedné spirále, železných palstavů s úšky (nedávno na Moravě u Biskupství se železnými udidly jako jsou bylanské), širokých břitev o jednom břitu i mečů a fibulí latènských.

[40]) Reinecke v Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde 1901, str. 48. Ale další učení jeho, že nejstarší fibule tènská s patkou pozdviženou povstala z fibulek s ptačími hlavičkami, které nebyly dalšího vývoje ani schopny, jest jistě mylná. (Přemyšlenská fibule byla nalezena pohromadě s fibulkou již tènskou a s dvojdílným náramkem puklicovým jen málo od náramku z Býčí Skály se lišícím a kostrový hrob přemyšlenský hrozí zvrátiti všecka dosavadní učení o latènské kultuře v Čechách, jak co do původu tak i co doby vzniku.) Dle všeho povstala fibule tènská u adriatických Venetů z fibule lukové (Armbrustfibel) a dostala se od nich obchodem spolu s náramky osmičkovými, žlutými korály s bělomodrými očky a s keramikou na kotouči hrnčířském točenou (srovnej vázy z Pasohlávek na Dyji v brněnském museu s vázami ze Sv. Lucie v Přímoří) nejprve na Dunaj, pak na Moravu a odtud s náramky puklicovými, jichž moravské prototypy Wankel v Býčí Skále spolu s bronzovými, žebérkovanými vědérky ze VII. století před Kristem a se železnými palstavy s úšky byl nalezl, až do Čech. Již Evans vysvětluje náhlé vystoupení nové keramiky v Gallii vlivy Venetů severoitalských a také dr. Píč vidí aspoň na naší keramice tènské vlivy severoitalské. (Píč, Starožitnosti země České III., st. 50./51.) Také Hörnes soudí, že celá kultura latènská povstala u Venetů (Urgesch. d. Kunst), čemu Reinecke, který dává kultuře latènské povstati působením a v pozadí Massilie, ovšem odporuje (Corr.-Blatt 1900, č. 4.).

V severním Německu byla nalezena jen jedna v Nieder-Schönhausen blíže Berlína (Undset, Eisenzeitalter, tab. XXII. a str. 240.), kdežto na Rýně středním u vtoku Mohanu hojně se vyskytují.

V části západní pohřebiště Bylanského byly objeveny převahou hroby starší s kostrami skrčenými. Uprostřed hrobů mladších vyskytla se jáma s mnoha střepy, ze kterých sestavili hrnec s uchem měsíčkovým, a dva hrnce rázu keramiky bernburské (latorfské, Píč, Čechy předh. I, pag. 110.). Kostrové hroby starší byly opatřeny bohatě amforami a poháry, ozdobenými ornamentem motouzovým. Skoro uprostřed pohřebiště byl r. 1899 nalezen hrob kostrový, který obsahoval maličkou bronzovou dýku s řapem bez nýtů, celkem jen 72 *mm* dlouhou a dýce stelčevesské, větší ovšem, docela podobnou, 2 pazourkové hrůtky, několik knoflíků z kostí vyřezaných, dvě kamenné destičky pro ochranu zápěstí lukostřelců a pět skvostných pohárů zvoncovitých.[41])

V několika z hrobů kostrových starších byly nalezeny vedle nádob s ozdobou motouzovou pouze nástroje kamenné, v jiných s takovoutéž keramikou vedle nástrojů kamenných i šperky z kovu (mědi) a z jantaru. V jedné jámě bez kostry vyskytl se pazourkový nožík, polovice kamenného mlatu, malá bronzová dýka s dvěma nejty, perly jantarové a kostěné šídlo. Prohnuté kamenné sekyromlaty, nalezené v hrobech č. 31. a č. 35. jsou očividně zhotoveny dle vzoru měděných sekyromlatů, z nichž jeden u Křince nalezený, v městském museu nymburském se chová.

Pohromadě s keramikou terramarovou vyskytují se ve středních Čechách ještě veliké mísy na konických nožkách a malé, váčkovité nádoby, ozdobené zvláštní ornamentikou, jaká i ve Weikersdorfu v Dolních Rakousích vyrytá (Spöttl, Mittheil. der Wiener anthr. Gesell. 1890, p. 68.) i namalovaná (Palliardi, Neolithische Ansiedelungen, tab. V.), s takovými též mísami na nožkách nalezena byla. Několik takových nádob bylo nalezeno v cihelně Mailbekově a v pískovně Reiserově u Podbaby. V hlíně, kterou jáma u Mailbeků, obsahující celou mísu takovou, zaházena byla, vyskytovaly se, jak jsem osobně se přesvědčil, střípky z nádob ozdobených vypíchanými pásy, tedy najisto starších než mísa.

V pískovně Reiserově nalezl p. Jíra mísu na nožce naplněnou spálenými kostmi a vedle ní tři menší nádoby, z nichž dvě ozdobami rytými a křídou vyplněnými pokryty jsou. Jiné nádoby téhož rázu byly nalezeny na hradišti šáreckém, v Roztokách a v starších jámách v předhradí levohradeckém[42]) a souvisí očividně s podunajskou keramikou z Butmíru, Lengyele, Tordoše a z Lunního jezera (Mondsee) v Horních Rakousích. Pavel Reinecke v pojednání svém vším právem poukazuje na keramiku tuto, jakožto keramiku doby přechodní z doby neolithické do doby kovové, a klade zvláštní

[41]) Dle laskavé zprávy nálezce p. A. Formánka v Bylanech.

[42]) Píč, Starož. země České I., tab. XLI., obr. 15.; tab. XXXV., obr. 2. a tab. XLVIII.

důraz na vyskytování se keramiky této ve Slezsku zejména u Kamena (Jordansmühle). U Kamena byly v hrobech kostrových nalezeny takové mísy na konických nožkách, váčkovitá nádobka s onou charakteristickou ozdobou, hluboká mísa s dvěma úšky vedle sebe na jedné straně téhož rázu jako velišská, mísa na vysoké válcovité nožce, jaké vyskytují se v Lengyeli — takové byly nalezeny také v Tordoši — a při tom ještě i maličká miska pokrytá velmi prostým, vypíchaným ornamentem pospolu se spirálovými náramky a rourkami, vesměs z mědi zhotovenými (Schlesiens Vorzeit im Wort und Bild VII., st. 540.).

Střepy takových nádob, jako jsou kamenské mísy na válcovitých a konických nožkách nalezl jsem, když před několika lety v Lochenicích odkopával po požáru a rozvážel po polích nejvyšší místo svého nádvoří p. Pešek, vlastník usedlosti č. 41. na návrší mezi údolím labským a dvěma struhami ležící. V černé kulturní vrstvě vyskytly se tu mezi střepy pazourkové nožíky, kus mlatu a kamenný vývrtek, ale ani stopa po keramice s vypíchanými pásy; všecky střepy jsou bez ozdob, prostě hlazeny, ale i bez nátěru tuhového. Nález tento, jakož i okolnost, že v politickém okresu královéhradeckém již na čtyrech místech nástroje měděné se vyskytly, že tu bylo učiněno kolik hromadných i jednotlivých nálezů zlatých závitů, jakož i směr, ve kterém vyskytují se nálezy předmětů měděných a hromadné nálezy předmětů bronzových v sousedním Slezsku, činí velice pravdě podobným, že keramika terramarová zároveň s měděnými předměty z Moravy podle Svitavy a Svratcavy, sedlem, kterým kdysi křídové moře České hluboko na Moravu zasahovalo, pak podle Trstenice k Týnisku, potomními Albrechtickými lesy k Hradci Králové, podle Labe a Medhuje k průsmykům Náchodskému a Kladskému (pod Brdem) a odtud po Nise a Sléze do středního Slezska se dostala. Tedy touže cestou, kterou dávno před tím lid neolithický s keramikou vypíchaných pásů (jen taková vyskytuje se v některých krajích středního a dolního Slezska) z Čech ke střední Odře proniknul.

Ze všeho prve uvedeného vychází s dostatek, že učení českých praehistoriků o prioritě ozdob volutových a píchaných pásů před ozdobami motouzovými přes všecky námitky pp. Goetze, Reinecke i Píče jest správné, že keramika volutová a keramika ozdobená píchanými pásy a krokvemi téměř po celou dobu neolithickou u nás výhradně panovala, než vnikla do západních a středních Čech (do okolí plzeňského a pražského) na samém konci doby neolithické západní (durynská) keramika s ozdobou motouzovou a polabská keramika bernburská, v stejný pak čas do Čech východních z Uher přes Moravu současně neb o málo později než poháry zvoncovité keramika terramarová s (Píčovou) podunajskou keramikou páskovou o bílé křídové výplni a pospolu s mědí, zlatem a později též směsí mědi s cínem, to jest dnešní t. zv. bronzí.

Květena okolí Police n. M. a sousedních obcí pruských s českým obyvatelstvem v mluvě a praxi lidové.

Napsal odb. učitel *Jos. Šulc.*

(Dokončení.)

Dvouděložné. *A.* **Bezkorunné.** *Jehnědokvěté.* Jíva. »Kočičky« polykají se o Velikonocích, aby nebolelo v krku. Kravám dávají se do prvního pití po otelení, aby nebyly nikdy nemocny.

Ořešák vlašský. Listí přidává se do koupelí.

Dub rozeznávají »mužský« (letní) a »ženský« (zimní); pojmenování to je zajisté obdobně převedeno s některých stromů dvojdomých (vrbovitých). Lýko dubové přikládá se na bolavá místa těla (»pro sbírání bolnýho«). Suché rozemnuté listy dubové přikládají se na vředy.

Listy olšové slouží k čištění bolákù a ran.

Pryščovité. Šťavou pryžcovou maží bradavice, aby zmizely.

Na bažanku lesní nedostalo se lepšího jména než »s . . čka«; odvar dává se píti dobytku při zácpě.

Kopřivovité. Kopřiva menší či žahavka sluje »žížala«; odvar pijí lidé slabého dechu.

Merlíkovité a rdesnovité. Merlík všedobr slove »radlička«, »psoser«, »soser« neb »seser«; jest oblíbeným prostředkem domácím na rány.

Merlík bílý a j., lebedu zahradní i lebedku rozkladitou nazývá lid »lebedami«.

Rdesno obojživelné, červivec a blešník zovou se »vrbicemi«. Rdesno pálečník sluje »vrbice štíplavá« neb »tureckej pepř«. Rdesno truskavec či »trouskavec« přikládá se na rány. Rdesno hadí kořen nazývají prostě »čertův« neb »hadí kořen« dle hadovitého oddenku. Oddenek strouže se, načež užívá se proti žaludečním křečím.

Šťovík obecný i menší slovou »kyselinčí«, u dětí též »svatojánskej chleba«, květy a plody jejich pak »vši«. Šťovík kadeřavý (Rumex crispus) popletl si lid se šťovíkem koňským (R. hydrolapathum) a nazývá jej takto, kdežto pravý koňský šťovík v okolí jen velmi pořídku se vyskýtá. Listy šťovíku kadeřavého slují »buličí jazyky«; kladou se na rány, aby odjímaly horkost.

Podražcovité. Kopytník evropský zove se v lidové mluvě »kopydlant«. Najedl-li se prý někdo něčeho jedovatého neb nezdravého a chce to zvrátit, musí trhati »kopydlant« přímo vzhůru a brzo se prý dávení dostaví.

B. **Srostloplátečné.** *Zvonkovité.* Všecky druhy zvonků slují u lidu »zvonky« neb »pleskáče«; odvaru zvonku okrouhlolistého užívá se při bolestech vnitřních.

Pavinec obecný (viz čertkus!).

Řepka klasnatá, hojná na lukách pohraničných, nemá jiného jména než »paličky«.

Brčálovité. Brčál menší jest v okolí rostlinou dosti řídkou, toliko v zahrádkách pěstovanou; sluje »barvínek«.

Hořcovité. Vachta třílistá, »vodní« neb »hořký jetel« vůbec zvaná, jest rostlina dosti vzácná; kořenáři přinášejí ji z kladské vsi Bukoviny, od Červeného Kostelce, z Malé Čermné a odjinud. Několik rostlinek bývá také v okolí Hlavňova blíže Police n. M. Jistý kořenář vyprávěl mi o vodním jeteli, že se hodí vůbec pro každou nemoc, neboť každý neduh původ svůj má ve zkaženém žaludku, a vodní jetel prý vytráví i hřebíky; třeba jej prý užívati denně místo kávy, ale vždy bez cukru.

Zeměžluč obecná (»zemižluč«). Odvaru užívá se při porušeném trávení a j. nemocech.

Svlačcovité a jirnicovité. Obecné jméno svlačců jest »slatec«.

Plamenka latnatá (Phlox paniculata), u mnohých »židu fous« nazývaná, jest v zahradách dosti hojná.

Kozlíkovité. Kozlík lékařský či baldryán, ač hojný, jest znám jako léčivá bylina toliko lidem, kteří zvláště vynikají znalostmi z herbářů čerpanými.

Jitrocelovité. Jitrocel kopinatý slove v lidové mluvě »cílnik«, »celnik« nebo též »svárnik«, jitrocel prostřední a větší »jitroci«. Šťávy všech, zejména však j. kopinatého, užívá se na čerstvé rány; k tomu účelu rozmačká se několik listů nebo se vytlačí toliko šťáva z nich a na ránu nakape. Pro všeliké plicní neduhy (»rány na plících«) vyvařují »celnik« několikrát po sobě až do houšťky syrobu, šťávu pak procezenou slijí do láhve a uschovají. Jinde svařují pro prsa jitrocel kopinatý s plicníkem (Pulmonaria officinalis) a j. rostlinami, pročež sluje též »svárník«. — Stvoly jitrocelové (»cílnikové hůlky«) pomáhají mládencům a pannám k poznání budoucího jich štěstí. Váží je totiž jako stvoly sítin, aby poznali, vyplní-li se přání jejich.

Složnokvětné. Čekankovité. Čekanka obecná. Odvar její dává se koním píti při chřípěcí. Jinak užívají čekanky dle návodů z herbářů čerpaných.

Smetanka obecná či pampeliška (Taraxacum officinale). Jest výbornou přísadou dobytku do pití, do píce zapařené (»paření«) i do řezanky. Rostliny rýpou se i s oddenky a slují »rejpanky«; jinak zove se smetanka všude obecně »jarní mlíčí« nebo pouze »mlíčí« na rozdíl od »mlíčí letního«, pampelišky to kopinaté a podzimní (Leontodon hastilis a L. autumnalis).

Škardu, jestřábník, prasetník, mléč, lociku, hořčík, jakož i obě posledně jmenované pampelišky lid nesnadno rozeznává a nazývá je všeobecným jménem »mlíčí«; věsenka nachová sluje »hadi mlíči«.

Kozí brada východní slove u lidu »smetanik«. (Jinde zove se tak odkvetlá pampeliška.)

Mléčivec modrý, »žílnik« neb žílní koření« zvaný, jest výhradně horská composita (roste na Boře a na Ostré hoře). Kořenáři z daleka přicházejí a roznášejí jej do kraje. Hospodyně napájejí odvarem březí krávy přímo před telením, aby se jim prý otevřely žíly.

Paprskokvěté. Turán obecný. Lid zajisté spletl si turán obecný s jetelem kočičím a nazývá tento »touránek«, kdežto pro onen nemá jména, ačkoliv se v okolí též vyskytuje; již však u České Skalice u Náchoda sluje turán obecný »toulánek«. Vstrčí-li prý žena muži svému tajně »toulánek« pod podšívku do kabátu, netoulá se jí, nýbrž sedí pěkně doma; podobně zastrkují mnohé dívky svým galánům »toulánek« do kabátu, by jim nechodili za jinými. — Též jetel kočičí jest na Policku rostlinou čarodějnou. Ve kterém příbytku chovají sušený »touránek« za obrazem, ten jest jist před bleskem. Matky dávají svým provdaným, loučícím se dcerám »touránek«, aby prý se jim nestýskalo. I mor zahání »touránek«. Za starých časů byl prý v širém okolí strašný mor. Nikdo nevěděl rady. Když již v každé vsi zbylo jen několik obyvatel, tu ukázal se veliký pták, jenž neustále křičel: »Toura! toura!« Lidé teprv po několika dnech porozuměli, že snad pták jest poslem nebes a že výkřiky ony znamenají »touránek«. I vzal každý do příbytku svého několik rostlinek »touránku« a mor ihned zmizel. Turán kanadský, jinde po Čechách velmi hojný, v okolí se dosud nevyskytá.

Sedmikrásu či chudobku (»husí kvítko«) přidávají matky vedle jiných sílicích prostředků dětem do koupelí.

Oman pravý či řecký (»voman«), rostlina sice horská, v okolí však dosti vzácná, připravuje se dle různých receptů z herbářů od lidu přečtených. Když listy omanové »flekatí« (dostávají tmavé skvrny), černají prý toho roku brambory.

Kopretinu bílou nazývá lid spec. »svatojanským kvítkem«. Společným jménem »svatojanské kvítí« zove se devět různých druhů květinek, jež k účelům čarodějným se připravují; bývají to vždy kopretiny, pak obyčejně mateřídouška, krvavec, pupava, třeslice, chrpa, koukol, pastuší tobolka, třezalka a listy tomky vonné neb jiné traviny, ač pravidlo, které květiny mezi »svatojanským kvítím« býti mají, není určité. »Svatojanské kvítí« třeba trhati večer přede dnem sv. Jana Kř., aniž při tom trhající osoba slova promluví, a též tak němě donese je domů, kdež uvije se z kvítí věneček. Ten položí se pak do prostřed vody na mísu; na kterou stranu vínek pluje, s té strany obdrží hoch manželku neb děvče manžela. Na noc podkládají si dívky věneček čarodějný pod hlavu a snaží se ještě v posteli před spaním mysliti na hocha, jejž by si nejvíce přála, aby prý se jí o něm též zdálo, neboť věří, že se vše vyplní, o čem sní, majíc kouzelný vínek pod hlavou. — Hospodyně trhají též »svatojanské kvítí«, nevijí z něho

věnečků, nýbrž nasypou je před večeří pod stůl, ráno pak každé kvítko zvlášť protahují pod trnožem a kladou na stůl. Takové kvítí usušené má prý neobyčejnou moc; při všech nemocech lidských i dobytčích lze ho užiti, zejména prý, aby čarodějnice nemohly kravám »udělat«. — Paprskové květy kopretiny bílé po celých téměř Čechách, Moravě i Slezsku vytrhávají mladí (obyčejně dívky a děti) říkajíce (na Policku, Náchodsku a j.): »Chalpa, statek, mlejn, dům, dvůr, hospoda, škola, podruží«. Které z těchto slov vysloví děvče při posledním kvítku, to značí budoucí stav jeho. Jinde jmenují dívky při tom stav budoucího svého manžela říkajíce: »Mládenec, vdovec, pán, žebrák atd.«. — Terčové květy dívka hromadně pak vyrýpne, nasype na hřbet ruky, načež druhou rukou uhodí od zpodu tak, aby kvítky spadly; počet kvítků zbylých značí počet dítek jejích. Nelíbí-li se jí počet (nebo při předešlém budoucí stav), opakuje říkajíc: »Do třetice všeho dobrého.« — Řimbaba (Chrysanthemum parthenium) jest jako černobýl a pelyněk oblíbeným domácím lékem, vyskýtá se však řídčeji. Aby rostla, třeba prý naházeti zbytků od večeře štědrovečerní ke zdi.

Heřmánek a rmen. Někteří uvykli si pro oba (jelikož je nerozeznávají) užívati jména »heřmánek«, jiní »rmen«, jiní opět pletou oba názvy. Obě byliny jsou známým prostředkem pro vypocení; v jiných neduzích lid jich neužívá. Při rozličných nemocech dobytčích vlévá se odvar dobytku do krku.

Řebříček obecný jest lidu znám toliko pode jménem »vrátička« neb »vrátečka«, kdežto pravá vratička obecná (kapradina), v okolí vzácná, je mu neznáma, vratič pak (Chrysanthemum tanacetum) nazývá též »vrátič« nebo »vrátička zahradní«, ježto v okolí v zahrádkách se pěstuje. Rostlina, již lid »řebříčkem« nazývá, jest toten lékařský. Řebříčku užívá se hojně v domácnostech proti rozličným neduhům, zejména pohlavním; růžový jest prý pro všecky ženské, bílý pro všecky mužské nemoci (pohlavní).

Pelyněk pravý (»peluň«) a černobýl (»černobejlí«) účinkují výborně při chorobách ústrojů zažívacích. — Artemisia Abrotanum zove se všude »boží dřevec«; v žádné selské zahrádce nechybí.

Protěž dvoudomá sluje v obecné mluvě »zajčí nožičky«, »punčůšky« neb »šlápůtky«; odvar pije se při bolavém břichu.

Prha chlumní (arnika) jest hledaným a skutečně výborným prostředkem léčebným při pohmožděninách. Poraní-li se kdo nožem neb jiným ostrým nástrojem, jest první po ruce arnika; té nalije se obyčejně nemírně mnoho, načež se rána zaváže a lije se arnika na obvaz. Způsob tento jest ovšem pochybený, neboť arnika krev příliš jitří, nemělo by se jí tudíž při otevřených ranách tolik užívati. Při vnitřních chorobách laikové prhy neužívají. Tinkturu prhovou (»arniku«) připravuje si lid obyčejně velmi jednoduše takto: Otrhají se úbory a vsypou se do láhve; na ně nalije

se líhu, neb častěji obyčejné kořalky, láhev se dobře zaváže a uschová.

Starček hajní a starček Fuchsův. Prvý jest jinde v Čechách vzácný, na Policku však velmi hojný a sluje »kolesáč«, jest nejvíce užívaným lékem proti chřípěcí koní. Několik kapek silně rozředěného odvaru užívají při kolice; lidé svrabem postižení koupají se ve vodě kolesáčové.

Listy devětsilu obecného a devětsilu bílého (obyčejně oba »devesely« neb »lesní mlíči«, listy jejich pak »klobouky slují) přikládají se na bolavou hlavu, opuchlá místa i na otevřené rány.

Listy podbělu obecného nazývají hospodáři »lupenicí«; přikládají se jako listy devětsilové plstnatou stranou na rány a opuchliny. Odvaru užívají pro choré plíce; jak roste »lupenice«, tak prý potom rostou plíce.

Podbělice horní, »lesní mlíči« zvaná, jest rostlina výhradně horská, na pohraničném Boře a Hejšovině dosti hojná.

Bodlákovité. Bodláky a pcháče jmenuje lid společným jménem »bodláky«. Výhradně horský pcháč různolistý (v okolí na některých místech velmi hojný) obdržel jméno »bílý bodlák« (dle listů). Přidává se ještě s jinými pcháči do kořalek a do hořkého vína. Pcháč zelinný slove v okolí obecně »břuchan«. Bodláku obecného a nícího užívá se v některých dobytčích neduzích, roztlučeného bodláku nicího při jistých tajných nemocech. Bodlák pěstovaný (Carduus), »kartuš Benedii« obecně zvaný, jest výborným prostředkem proti »pškaní u žaludku« (bolesti žaludeční).

Pupava obecná a bílá. Odvaru užívá se proti vodnatelnosti a při chorobách žaludečních. Očistěné a rozstrouhané lůžko přikládá se na rány, jež se před tím odvarem pupavy vymyly.

Lopuch vlnatý (Lappa officinalis L), v lidové mluvě na Policku »babihněu« zvaný, jest jako lék méně znám. (Babí hněv — Ononis spinosa — jest rostlina v celém okolí řídká.) Úbory známy jsou zvláště dětem pode jménem »žebráci« neb »špendlíky«.

Odvaru chrpy rolní (»charpy«, »charby«) užívá se při zácpě a na opuchlé oči; chrpa luční (»hlaváč« u mnohých) odstraňuje lidu bolesti zubů, proto se hojně na zimu uschovává.

Štětkovité. Chroustavec rolní a hlaváč obecný slovou u lidu společně »hlaváč«. Mimo to jmenují mnozí i chrpu luční (»hlaváčem«). Podobně nerozeznává obyčejně nikdo čertkus luční a pavinec obecný a nazývá oba »čertikus«.

Zimolézovité. Lid v okolí nerůzní obyčejně zimoléz obecný, černý (vzácný toliko v horách), krušinu a svídu. Všecky nazývá společným jménem »zimoles« a plody jejich »ptáči bzinky«; svída u mnohých též »ptáčnik« slove.

Bobule bezu černého jmenují se »černé bzinky«, bezu červeného »červené bzinky«. Kaše z čerstvých černých bzinek od-

straňuje zácpu, odvar sušených bzinek pomáhá při zaraženém moči. Lívance, do nichž bylo přidáno květu černého bezu, připravovány jsou v okolí jen pořídku. Nejvzácnějším lékem lidovým vůbec jest vedle lípového květ bezový (pro vypocení, chytne-li někdo »vítr«). Přípravky z bezu červeného a chebdí jsou méně známy.

Kalina. Plody slují »kaliny«. Jméno »kaliny« však má význam širší, neboť jím mnozí míní nejen peckovice kaliny, nýbrž i bobule jiných divoce rostoucích keřů na př. pámelníku, svídy, ptačího zobu a j.

Pižmovka obecná, rostlina dosti řídká, vyskytuje se na Policku v okolí Pěkova.

Mařinovité. Mařinka vonná nemá bohužel jiného jména než »valdmajstr«; toliko někteří říkají též »lesní čaj«. Kuřáci přidávají sušenou mařinku do tabáku, prý pro sílení plic. Do odvaru mařinkového v mléce přilévá se rumu, načež se »čaj« takto připravený pije proti kašli a souchotinám.

Svízely po většině nemají původního lidového jména; toliko svízel obecný (Galium aparine) jmenuje lid »povázkou« (pravý svízel povázka jest v okolí řídký a nemá jména). Všech svízelův užívá se při »suchém lámání a vymknuté žíle«. Vzácný jinde horský svízel okrouhlolistý (G. rotundifolium) jest v okolních lesích hojný. Svízel chlumní, jenž zastupuje v okolí řidší svízel syřišťový, sluje společně s tímto »syřišťové kořeníčko«; dávaly je prý hospodyně do mléka místo syřidla.

Olivovité. Ptačí zob, jenž sice má stejné jméno lidové, bobule jeho však slovou »kaliny«, jest prý pro lidi jedovat, pro ptáky nikoliv.

Krtičníkovité. Krtičník hliznatý jest znám jako »svinskej kořen«; šťávu z hlízovitého oddenku vytlačují na rány.

Kokrhel větší či luštinec. Hospodářům známo jest toliko druhé jméno tohoto nezbytného přítele V domácnosti však jest prý odvar jeho dobrým lékem proti kašli.

Světlík lékařský, »ambrožka« zvaný, nakládá se do vína a připravená takto kapalina kape se do bolavých očí; účinkuje prý výborně, pročež doporučují ji i pro zdravé oči. Do jídla dávají prášek ze sušených lístků pro dobré vytrávení. Světlík zdravínek slove u lidu prostě »zdravínek«.

Černýš luční, hřebenitý a rolní nazývá lid společně »černidlo«, černýš luční jinak také »žlutá přesličkа«, přidává se do koupelí, černýši rolnímu říkají též »červený luštinec«.

Květel či lnici obecnou (Linaria vulgaris) jmenuje lid »Panny Marie len«.

Náprstník červený pěstují v zahrádkách; toliko u Kozejnka planě roste. Lidové jeho jméno jest náprstky.

Rozrazil lékařský. Název obecný »alaprajs« utvořen je z německého Ehrenpreis. Odvaru užívá se v lékařství domácím proti neduhům plicním. Ostatní rozrazily v okolí rostoucí na-

zývá lid dílem též »alaprajs«, dílem nemá pro ně jména; k oněm patří rozrazil polní (Veronica agrestis), rolní (V. arvensis), Tournefortův, rezekvítek a j., k druhé skupině zejména r. potoční a j.

Odvaru divizny (neobyčejněji malokvěté) užívá lid při zaraženém moči i při prsních nemocech (výtažku z violky vonné, macešky polní a divizny).

Zárazovité. Podbílek šupinatý, babí zub (Lathraea squamaria) jest z nejčastěji užívaných bylin v domácím lékařství dobytčím. Zajímavo jest, co lid o podbílku, jejž »májovníkem« obecně jmenuje, myslí. V okolí kvete podbílek teprve počátkem května; při první bouřce klesá prý šupinatý kořen jeho hlouběji do země, což stupňuje se při každé následující bouři. V červnu jest již kořen »májovníkový« tak hluboko, že ho nelze ničím vyhrabati. Přímo pod povrchem zůstaly prý toliko kořeny »hluché«. Zatím počátkem června vyskýtá se v těchže místech, kde prve rostl podbílek, rostlina vstavačovitá hlístník hnizdák (Neottia nidus avis), o níž lid věří, že jest týž »májovník«, jenž v květnu rostl a že toliko pravý kořen jeho jest nesmírně hluboko. Odvar májovníků přilévají kravám do pití, aby hodně dojily. Mimo to trhají »májovník« babičky.

Pyskaté. Čistce a konopice nerozeznává lid obyčejně od hluchavky a zove je společně »hluché kopřivy«; pitulník jmenují »žlutou kopřivou«. Odvaru hluchavky bílé užívají při plicních neduzích i bolestech vnitřních, trhají však často místo ní v okolí hojnější konopici polní; toliko staré kořenářky poznají pravou hluchavku bílou (ovšem jen dle menšího rozvětvení), konopici polní pak jmenují »konopkou«.

Máta peprná a kadeřavá nechybí v žádné zahrádce; prvá sluje prostě »máta«, druhá »balšán« neb balšám«. Při průjmu (zvláště u dětí) přičiní se do smažených vajec něco rozřezaného listí balšánového, čímž průjem se odstraní; máty peprné užívá se naopak při zácpě. Máta rolní j st známa lidu jako »nádeštník«.

Meduňka, včelník jest obecně známá zahradní »melissa«.

Dobromysl obecná jest dle jména lidu známa toliko z herbářů; nazývá ji »dobrá mysel« a užívá jí původně toliko proti kašli a souchotinám.

Rozmarina. Do dětských koupelí přidávají matky větvičku rozmariny. Rozetřenou nať rozmarinovou přikládají na nemocné břicho a hruď.

Černohlávek obecný vaří se pro zahlenované plíce.

Oponec obecný či popenec jmenuje lid »pupínek«; listy jeho přidávají se v chudých rodinách do úkropa (rozkrájený chléb ve zvařené a osolené vodě).

Drsnolisté. Kostival lékařský jest obyčejná bylina na lukách i v zahrádkách. Lid nazývá jej »sválnik«, »cválnik« neb »černej kořen« a přikládá jej na rány; odvaru užívá se při kašli.

Plicník lékařský. Odvar pijí nemocní trpící neduhy plicními.

Pomněnky jmenují někteří mimo »pomněnky« též »dorotky«, hadinec obecný (jejž mají mnozí za jedovatý) »kočti vocas«, kamejku rolní »polní rozmarina«.

Lilkovité. Brambor. Hospodáři říkají: »Na sv. Vavřince s bramborama do hrnce« a »na sv. Bartoloměje s bramborama do věrtele«.

Potměchuť sluje všude »psí víno«; mimo ni vyskytuje se z jedovatých lilkovitých v okolí toliko blín černý (dosti pořídku).

Petunie hojně se pěstují v květináčích; slovou »betonky«.

Vřesovité. Borůvka. Neurodí li se borůvky, vázne prý toho roku tkalcovství. Brusnice obecná i její plody slují »kyseliny«. V okolí jest velmi hojná. Jako léku užívají sušených brusinek i borůvek při průjmu i v lékařství dobytčím.

Klikva bahenní či žoravina. Nyní v okolí nikde se nevyskytuje, staří však dobře ji znají pode jménem »slunečnice«, neboť druhdy, dokud mezi skalami na Boře bylo jezírko, rostla hojně kolem po rašeliništích. Plody její trhávali prý na jaře pro neduživce trpící špatným dechem.

Vřes obecný. Na Policku jest obyčejnější lidové jméno »res«, na Náchodsku »řasa«. Odvarem napájejí krávy, mají-li horkost.

Hruštička (v okolí jsou všecky druhy, nejřídčeji h. zelenokvětá). Lid jmenuje ji též »hruštička« neb »planá konvalinka« a užívá odvaru jejího pro všecky vnitřní bolesti, zejména žaludeční a pro zaražený moč u člověka i u dobytka.

Prvosenkovité. Vrbina penízková, nejhojnější toho rodu, sluje u lidu »věnečky« neb »třívěnečky«. V okolních lesích vyskýtá se horská vrbina hajní. Mnozí nazývají ji »barvínek« (nerozeznávají ji od brčálu menšího).

C. **Prostoplátečné.** *Pupalkovité.* Vrbka, vrbovka. Všecky druhy její mají jméno »vrbice« jako rdesna.

Čarovník obecný či černokvět, č. prostřední i horní (Circaea lutetiana, C. intermedia a C. alpina) rostou v roklích Boru, nemají však lidového jména. Právem lze se domnívati, že druhdy lépe byly lidu známy. Jistý stařec vyprávěl, že jeho děd znal bylinu na Boře v roklích rostoucí (tedy v těch místech jako čarovníky), pomocí níž lze každému otevříti jakýkoliv zámek, jestliže rostlinku rozkouše a vyplivne na zámek. Čarodějníci za starých dob nosili prý rostlinku stále s sebou, v době nynější však nikdo o ní neví. Ač ovšem nemohli čarodějníci čarovníkem zámkův otvírati, přece možno za to míti, že považován byl jako u Řeků (Circaea — Kirkaia ř. jest čarovná bylina, kterou Kirke (Circe) Odysseovy druhy začarovala), tak i u našeho lidu za bylinu příšernou, neboť již stanoviště jeho na dně hlubokých roklí, uprostřed vysokých lesů působí zvláštním dojmem. Mimo to roste čarovník

obecný i ve vsech, ale tak skrytě ve křoví a hlubokých příkopech, že zajisté nikdo si ho nepovšimnul.

Vítodovité. Vítod obecný i hořký. Rostlinky s fialovými kvítky slovou »Kristinky«, s růžovými »Františky«. Léčivých účinků vítodů ve vůkolí snad neznají.

Řešetlákovité. Krušina obecná (viz zimoléz!). Bobulí užívá se při zácpě. Rozstrouhané sušené kůry s cukrem požívají staří náchylní k vodnatelnosti.

Rosničkovité. Rosnička okrouhlolistá roste v okolí toliko na málo místech (v Hlavňově a j.); lid nazývá ji »sluneční rosička«.

Třezalkovité. Třezalky mají po Čechách i Moravě mnoho lidových jmen, při hranicích Kladských však toliko »krevníček« nebo »planá marjánka« slují.

Balsaminovité. Netýkavka obecná, v okolí velmi hojná, nemá ku podivu zvláštního lidového jména; toliko všímavé děti nazývají květy její »oringlata«. Pamětihodných tobolek jejích nikdo si nevšímá.

Javorovité a jirovcovité. Klen a babyka jsou hojnější než javor mléčný; klen slove »klenč«, babyka »polní javor«.

Jirovec či kaštan koňský. Rozstrouhané kaštany jsou známým lékem při kolice a průjmu.

Šťavelovité. Šťavel zaječí, »zajči jetýlek« zvaný, účinkuje prý dobře při kašli (obyčejně s jinými bylinami se míchá).

Révovité. Loubinec břečtanový (Ampelopsis hederacea) nazývá lid »divokým vínem«.

Lípovité. Lípa. Lid různí lípu »mužskou« (malolistou) a »ženskou« (širolistou). V některých vesnicích spatřiti lze u mnohých statků lípu mužskou a ženskou vždy vedle sebe, aby prý se jim nestýskalo.

Kakostovité. Kakost luční slove v lidové mluvě »čápu pazour« (dle podoby listu). Kořen namočený v líhu pomáhá prý při pakostnici.

Lomikamenovité. Lomikamen zrnatý (Saxifraga granulata) jest u lidu »tisícovým kořením«. Někde nazývají jej »lomi«. Lomikamen prý zahání tisícerou nemoc (zejména u ženských) a dá se s tisíci bylinami smíchati pro rozličné neduhy. Nejobyčejnější kombinací jest: lomikamen, chrpa, čekanka, planý mák (polní a vlčí) a plané karafiátky (hvozdíky kartouzky) pro plicní neduhy.

Hortensie (Hydrangea hortensia — H. arborescens), »otenzie« zvaná, pěkná okenní květina, proti níž zavládlo mnohde neoprávněné nepřátelství; vyčítají jí, že přivolává neštěstí, že děvčata z takového příbytku, kde pěstují hortensie, se nevdávají, proto ji lze v okolí málokde spatřiti.

Tučnicovité. Rozchodník velký (Sedum telephium) jest nejznámější druh celého rodu; sluje »můžiček«, »tučmůž«, »tučmůžiček«, »čičmůžiček«. — Rozchodník ostrý (S. acre), zvaný prostě »rozchodník«, jest společně s předešlým oblíbenou přísadou do všelikých mastí. Přikládá se též prostě roztlučená

Tab. IV. Kamenná kazatelna v děk. kostele sv. Bartoloměje v Rakovníku.

Světlotisk české graf. společnosti »Unie« v Praze. Fotografoval Frant. Dvořák.

a na másle usmažená rostlina na bolavé údy, zejména na místa omrzlá. Má-li kdo v koleně houbu, snadno ji prý rozchodníkem rozežene (zvaří se a za tepla přikládá). Holka, jež chová lásku v srdci, dozví se snadno, zda milenec stane se manželem jejím, vloží-li nerozkvetlý »čičmužiček« do stěny; rozkvete-li zde, obdrží srdce její, čeho si přeje. — Rozchodník Sieboldův (Sedum Sieboldi) pěstuje se hojně za okny; sluje »sedma«.

Netřesk skalní i střešní slovou u lidu »netřes«. Mají prý podobný účinek jako rozchodník.

Dřínovité. Svída obecná (viz zimoléz!).

Okoličnaté. Čechřice vonná, rostlina horských poloh, příjemné anýzové vůně, vyskytuje se všude v širém okolí na paloucích blíže obydlí. V lidové mluvě jest čechřice na Policku »sladkým kořením«, na Náchodsku »medvědinou«. Čerstvá nať příjemně chladí, proto přikládá se na opuchlá a zapálená místa, při horečce na hlavu; nepomáhá-li to, obloží se celé tělo. Kravám prvnicím dává se píti odvar, aby se jim prý otevřely žíly.

Libeček lékařský, všeobecně »vopich« zvaný, jest nejobyčejnější bylinou v zahrádkách i na trávnících u obydlí. Listy libečkové přidávají v chudých rodinách do ukropa. Opuchlá místa hojí se listy i vytlačenou šťavou; při bolestech krčních vdechují kouř z hořících lodyh libečkových. Je-li dětem jíti v létě do lesa, natírají si nohy listy libečkovými, aby je had neuštkl.

Bolševník obecný, bršť jest vedle angeliky menší v okolí nejobyčejnější bylinou luční; všeobecně sluje při hranicích pruských »kerhar«, dále od hranic nemá lidového jména.

Žindava evropská, žanykl. Toliko druhé jméno jeho jest lidovým. Žanykl jest z nejvíce užívaných rostlin léčivých. V okolních lesích hojně se vyskýtá i jest každému dobře znám. Odvaru užívá se proti kašli a souchotinám. Nejúčinnější pro prsa prý jest nápoj (»prsní thé«) připravený z odvaru žanyklu, osladiče obecného, šťavele zajičího a pstročku. Rozetřená rostlina přikládá se na rány.

Bedrník obecný i větší vyskytují se hojně. Listy dávají se do ukropa. Lid má je za velmi léčivé pro všechny vnitřní nemoci; nerozeznává jich. Popěvek: Pijme pivo s bobkem, jezme bedrník . . . znám jest. Mimo to říká lid: »Bedrníček, kdo z něj pije, je zdravej človíček«. O bedrníku vypravuje se v okolí jako o »touránku« (v jiných krajinách o angelice lékařské), že léčivá moc jeho byla s nebes lidu oznámena. Když v obcích vůkolních zuřil kdysi mor, nevěděli obyvatelé, co počíti. Po dlouhé době konečně objevil se pták, jenž hlasem svým napodoboval slovo »bedrník«. Lidé porozuměli, že snad lék připravený z bedrníku by mohl pomoci. Pili hojně odvar jeho, i čerstvé rostliny žvýkali a mor zažehnán.

Všedobr horní, bylina horská, známá jako »všedobře«, jest v okolí dosti řídká. Lid se domnívá, že jí lze léčiti všechny neduhy.

Jarouz, kozí noha či bršlice jest z nejhojnějších bylin vůbec; lid má proň jména »kerhánek« a »kerhaus«.

Děhel obecný či anjelika menší jest též hojná, jako lék však v okolí méně známa než jinde.

Kmín luční. V odvaru jeho koupají matky děti, aby dobře spaly a sílily.

Kerblík lesní jest znám lidu jako nezvaný host na lukách a sluje »všivec« (v jiných krajinách nazývají »všivcem« bolehlav blamatý, jenž však v okolí neroste).

Krabilice chlupatá a zápašná, obě jsou velmi hojné, ale nemají zvláštního jména.

Ptačincovité. Ptačinec obecný, žabinec. Jméno druhé jest obecně užívaným. Většině lidu jest znám toliko jako pochoutka kanárů; jako lék pro prsní nemoci jest méně užíván.

Kolenec rolní jest prý výborným lékem pro pakostnici.

Hvozdíkovité. Hvozdík kartouzek a h. kropenatý slují »plané karafiátky« nebo jinde »Panny Marie slzičky«.

Smolnička obecná jest u lidu »masem«, ač jinde jmenují »masem« kohoutek luční. Odvar smolničky přilévají též do koupelí.

Slézovité. Sléz okrouhlolistý, »sliz« zvaný, vařívá se do houšťky syrobu, načež se tak připravená kašička přikládá na vředy a jinak bolavá místa. Sléz přidává se též dětem do koupelí, aby vytáhl »vlhčovinu« z těla. Podobně upotřebuje se vzácného v okolí slézu lesního (Malva silvestris) a hojnějšího v zahrádkách slézu kadeřavého (»zahradní sliz«).

Proskurník lékařský, ibišek, všude »ajbiš« zvaný, pěstuje se hojně v zahrádkách. Vaří se pro prsní neduhy, i jako kloktadla při nemocech krčních se ho užívá.

Růžokvětné. Trnka. V lidovém lékařství užívá se odvaru trnkových květů i plodů při krvotoku a při souchotinách.

Třešeň. Vloží-li se větvička třešňová na den sv. Barbory, před východem slunce uříznutá do vody, vykvete o Vánocích. Vezme-li ji kdo o půlnoční do kostela, uvidí všechny čarodějnice z okolí před sebou.

Jeřáb obecný. Jeřabiny jsou prý lékem pro souchotiny a pro zaražený moč. Připravuje se z nich »dryják« jako z černého bezu (rozpekají se na kaši).

Ostružiny (plody ostružníku) nazývá lid na Policku »medvědiny«.

Mochna jarní sluje v obecné mluvě okolí »hladomře« mochna lesní (Potentilla tormentilla) »nátržník«, mochna husí i stříbrná »stříbrníček«, m. plazivá či pětiprstka »pětiprstníček«. Odvaru mochny husí užívají lidé slabí jako prostředku sílicího, kořen nátržníkový žvýkají při bolestech zubů. »Hladomří« prý za starších časů zlí lidé přivolávali na sousedy šváby a jiný obtížný hmyz.

Řepík lékařský, »řepiček« neb »řepníček« zvaný, jest oblíbenou léčivou bylinou při různých nemocech, zejména při vnějších poraněních.

Kuklík potoční obdržel pěkné jméno »svatojanské zvonečky«, kuklík lékařský (Geum urbanum) nemá zvláštního jména. Zralé plody jejich slovou »žebráci« neb špendlíky; děti škádlívají se jimi jako lopuchem. Jako lék lidový klesá kuklík právě v nynější době v zapomenutí; mnozí znají jej jako léčivou rostlinu, nikdo však neví, pro které nemoci.

Kontryhel obecný, »kloboučky«, »andělíčky«, »paraplátka« zvaný, roztírá a přikládá se na lehké rány. Věnečky uvité před svátkem Božího Těla, jimiž ozdobeny byly při průvodu družičky, mají prý tutéž moc jako »svatojanské kvítí«.

Tavolník jilmový (Spiraea ulmaria) jest dle jména méně znám; někteří nazývají jej »hořký žebříček«.

Jahodník. Matka, jíž zemřelo malé dítko, nesmí do sv. Víta požívati jahod, jinak by zemřelé dítě nesmělo choditi s ostatními andělíčky v nebi na jahody. Též podkládají matky zemřelému dítku pod šaty na košilku zástěrku, aby prý mohlo do ní s andělíčky trhati jahody. — Trhají-li děti jahody nebo borůvky a upadne jim některá, patří prý Panně Marii a nesmí se zvednouti; říkají: »Ptáčkům zpěváčkům, hadům, štírům nic, Panně Marii stokrát víc.« — Jahody trávnice zove lid vedle »trávnice« též »pleskáče«. (Jméno »pleskáče« jest oblíbeným pro více rostlin — zvonky, hluchavky »pleskačky« — a má význam slov »veliký«, »nafouklý«). Jako léku užívá lid toliko rozmačkaného listí jahodového na lehčí poranění.

Toten lékařský sluje v obecné mluvě »žebříček«, krkavec obecný »zlatá jahoda« nebo též u neznalých »bedrníček«. Usušenými strboulky totenovými (společně s růžovým květem) podkuřují se opuchliny. Krvavec jest prý dobrým lékem pro zlatou žílu; mimo to bývá vždy mezi »svatojanským kvítím« (viz o kopretině!).

Růže. Výrostky žlabatky růžové vyskytující se na keřích růžových, zejména na šípku, nazývá lid »spánek«. »Spánek« má kouzelnou moc, třeba však trhati jej beze slova a nepřekročiti s ním nikde vodu. Podkládá-li si spánek takto přinesený dívka pod hlavu po devět nocí, zjeví se jí některou z těch nocí ve snu budoucí její manžel. Jinde holka, podkládajíc si »spánek« pod hlavu, myslí na hocha jí milého; činí-li tak po devět dní, přijde prý desátého dne vytoužený hoch jistě za ní. Starší lidé dávají si »spánek« pod hlavu, mají-li v určitý čas se probuditi. Jiní pijí odvar »spánkový«, nemohou-li z večera neb k ránu spáti, pro pravidelné spaní. Chtějí-li matky, aby dítky spaly, zvaří »spánek«, vylijí vodu na mísu pod kolébku, poklopí jinou misou, a dítě spí tvrdě. — Růže stolisté užívá se při nemoci růži jako podkuřovadla. Rozemnutý suchý květ hodí se jako prášek pivoňkový na rány. — Pozdní růže v zahradách (po sv. Václavu) znamenají krásný podzim.

Motýlokvětné. Lecha (hrachor) jarní (Orobus—Lathyrus—vernus) jest lidu známa jako »lesní«, »vlči« neb »zajči hrách« aneb »zajči vikev«.

Pěstované druhy jetele slují na Policku »vjetelik«. Jetel kočičí či rolní (viz turán obecný!).

Tolice dětelová, jetel kaštanový, zlatý a j. slovou »jetelice«.

Hrachor lesní obdržel též jméno »lesní vikev«, hrachor luční »vikvice«, hrachor ořeší »voňlavá vikvice« neb »luční hrách«.

Hrách setý červiví, byl-li set na střelci a jestliže se v době květu blýskalo. Hrách na střelci setý jest mimo to neuvařčivý.

Čičorečku pestrou nazývají mnozí též »zajči hrách«, ač jména toho jiní užívají pro jiné motýlokvětné rostliny na př. lechu jarní.

Komonice lékařská a komonice bílá. Obě slovou »oustřelové koření« (žluté a bílé). Příprava náplasti komonicové (melilotové) známa není; při rheumatických nemocech (»oustřelí«) nakuřuje se obličej kouřem komonicovým.

Dymnivkovité. Srdíčko, Diclytra (Dicentra spectabilis) nechybí téměř v žádné zahrádce; slove »srdýčka«, »srce«, »Panny Marie slze«, »Pána Jéžiše slze«, »oringlata«.

Zemědým lékařský, »routa«, »routička«, »polní rutka« neb častěji »svinská veš« zvaný, slouží ku přípravě mastí.

Violkovité. Maceška polní. Odvar zlepšuje prý dech.

Mákovité. Vlaštovičník větší nazýván jest obecně »krevnik«. Šťáva pomáhá prý od bradavic, ač v jednom případu pomohla otravou krve k smrti.

Křížaté. Řeřišnice (kyčelnice) devítilistá (Cardamine enneaphylla—Dentaria enneaphyllos L.), »kruhové« neb »úrokové koření« neb »bílej kořen« zvaná, jest rostlinou vzácnou; vyskytá se s podobnou řeřišnicí cibulkatou (C. bulbifera) a ř. lesní (C. silvatica). Kořenáři hojně přicházejí v ta místa, kde obyčejně roste a roznášejí ji hospodyním, jež jí užívají při telení krav; též nakládaná v líhu slouží při rheumatických bolestech. »Bílý kořen« vydává prý, neustále jsa roztírán, tisíc rozličných vůní.

Večernice voná (Hesperis matronalis) pěstuje se zřídka v zahrádkách; sluje jako jinde po Čechách »noční fiala«.

Kokoška pospolitá či pastuší tobolka (viz u kopretiny!).

Pro řepinku latnatou nemá lid lepšího jména než »vši«.

Ohnici a hořčici polní nerozeznává lid a nazývá obě »ohnicí«; toliko zvláště vysoká a rozvětvená hořčice sluje »ohnice štěpovaná«.

Horský huseník Hallerův roste na několika místech na Ostré hoře.

Pryskyřníkovité. Samorostlík klasnatý prodávají mnozí kořenáři, již líní jsou hledati pravé »kruhové koření«, lidem neznalým místo tohoto, ač má jedovaté účinky.

Jaterník modrý či podléštka, obecně »játernik« zvaný, jest v okolí dosti řídký. Jaterník s plicníkem promíchaný roznášejí kořenáři jako »plícní koření« pro kašel a souchotiny.

Sasanka bílá (Anemone nemorosa) sluje »kokořík« (kokořík pravý sluje »kokořínek«, ač obě lidová jména též se někdy zaměňují).

Pryskyřníky v jetele rostoucí jmenují hospodáři »žerouty«; jsou to prysk. plazivý a rolní. Dosti vzácný pryskyřník mnohokvětý roste v okolí hojně. Výhradně horský prysk. oměj olistý roste na Ostré hoře (v Kladsku), kdež jej nazývají »srdečníkem«, ježto prý odvar jeho pomáhá do bolestí srdečních. Pryskyřník říční sluje »vodní řasa«.

Blatouch bahenní a upolín evropský slují v obecné mluvě »buliči voka«.

Orlíček obecný má vedle jména »vorlíček« též prostinký název »andělíčky«.

Pivoňka lékařská (Paeonia officinalis L.). Květ se suší, namáčí do vody neb glycerinu, tím se pak potírají strupy. Suchým práškem rozemnutého květu zasypávají se rány, vředy, odpařená místa na těle nemluvňat a p.

Plamének přímý jest znám lidu jako »lesní víno«.

Stavitelské památky král. města Rakovníka.

Jan Herain.

Královské město Rakovník honosí se ještě dnes několika zajímavými stavitelskými památkami, jež pečlivě ochraňuje a zachovává.

První historická zpráva o Rakovníku datuje se z r. 1119, kdy kníže Vladislav nařizuje obehnati kostel rakovnický zdí a hlubokým příkopem. V tu dobu Rakovník byl asi trhovým místem; koncem 13. stol. stal se městem poddaným, panství Křivoklátskému, a v tu dobu obehnán byl pouze hradbami dřevěnými.

Teprve r. 1482 byl povýšen Rakovník za město komorní a dán mu znak: dvě věže s branou a nad branou v erbu rak, ohlas to jména.

Počátkem 15. stol. mělo město sice již nějaké zděné opevnění hradeb a čtyry brány, avšak ty nedostačovaly, nebo r. 1515 přistoupilo se k novému opevnění, hradbami zděnými, mocnějšími, věžemi a branami, kolem obvodu městského.

Nejprve započato se stavbou brány Pražské čili Zákostelské. Práce tato byla svěřena r. 1516 mistru Janovi, kameníku, jenž dostal 1 kopu grošů českých základného a za vedení stavby 7 kop grošů, neb materiál a práci jednala obec sama.

Krov na věž svázal a postavil tesař Jakub Městecký, dostav 1 kopu základného a za práci 21 kop grošů, když byl r. 1517 vazbu brány dodělal; po té pokrývač Jiřík přikryl střechu kůrkami.

Tato brána stojí dosud ve své původní podobě (viz obr. 9.). Jest půdorysu obdélníkového, o vnějšku bez ozdob, ač se zdá, za lepšího osvětlení, že z omítky východní strany prosvítá zašlá sgraffitová rustika, kterou byla vyzdobena koncem 16. stol. Vysoká sedlová střecha s nárožními arkýřovitými vížkami, tvoří malebné zakončení horní části brány. Vrata v bráně, padací mříž, a padací most z otvoru brány již dávno zmizely, jakož i příkop před branou zasypán a městské zdi s obou stran byly sbourány r. 1837; taktéž i malovaného znaku městského a nápisů na průčelí dnes nespatříme.

Vysoká brána, po výšce své tak zvaná, stojí na povýšené severní části města. Jest stavěna úplně z tesaných kvádrů (viz obr. 10.).

Základ ke stavbě Vysoké brány byl položen r. 1519 mistrem Janem Chocholem z Prahy, jemuž dána základného 1 kopa grošů; stavbu samu vedl mistr Vít, kameník z Nového města Pražského, kdežto mistr Jan Chochol z Prahy občas na stavbu jen dojížděl.

R. 1523 dostoupila stavba brány výše kamenného zábradlí pod střechu a zábradlí to bylo ozdobeno znaky cechů, které přispívaly ke stavbě brány. Krancle se znaky byly přiveženy r. 1523 z Litoměřic, kdež, jak se zdá, mistr Vít tehdá pracoval, načež ihned byly osazovány; mistru bylo za ně zaplaceno 10 kop. Mimo městský znak a kalich (znamení víry podobojí), vidíme na zábradlí znaky: lazebníků, sladovníků, řezníků, soukeníků, pekařů a mlynářů, ševců, krejčích, bečvářů, kovářů a koželuhů.

Sedlový krov střechy postavil na bránu r. 1523 tesař Jakub Městecký, a krov byl zakryt pokrývačem Kunradem z Mělníka břidlicí rabštýnskou.

Dokončení stavby stalo se r. 1524 za dalšího vedení mistra Víta a když súčtovali, bylo nalezeno, že stavba brány stála 550 kop grošů míšenských.

Před Vysokou branou, naproti bývalým příkopům jest dosud malý dvorek ohražený ozubenou zdí, předbraní to, z něhož otvírá se opět druhá brána. Také zde není dnes již dřevěných vrat ani padací železné mříže zdvihacího mostu; taktéž příkop před padacím mostem jest zasypán.

Celkový dnešní stav Vysoké brány jest dobrý, až na zábradlí v podstřeší věžním, které jest velice chatrné a hrozí sesutím. Nynější městská rada váží si těchto starobylých stavitelských památek.

Obr. 9. Pražská brána v Rakovníce.

Fotografoval Frant. Dvořák.

Aby byly zachovány, dala rada městská obě brány vyměřiti a míní je obnoviti opět v starém původním rázu.

Poněvadž náklad na opravu bude značný, hodlá se domahati podpory zemské a Ústřední komise ve Vídni, jež podporu svou již přislíbily.

Nejzajímavějším a nejumělečtějším kusem jest v Rakovníku krásná gotická kamenná kazatelna v děkanském chrámu sv. Bartoloměje (tab. IV.). Z gotických kazatelen českých náleží jí místo první, nevyjímaje ani kazatelnu u P. Marie na Náměti v Kutné Hoře.

Základním jejím tvarem jest kalich. Spodní část jeví se osmihranným sloupem, majícím za podnož široký ozdobný sokl; hlava sloupu končí stilisovanou listnatou hlavicí, nesoucí římsu bohatě rozčleněnou, v jejíž žlábkovnici vine se listoví.

Nad římsou hlavice vystupuje široký osmihran kazatelny, jenž vystupuje na ven čtyřmi velkými poli, ohraničenými něžnými sloupky; na nich spočívají kružby, do výše pak rostou fialy s bohatými květy a růžicemi, tvoříce baldachýny.

V polích pod baldachýny jsou symboly čtyr evangelistů: anděl, lev, vůl a orel.

Zakončení kazatelny vytváří ozdobná římsa, zdobená obloučky a listovím, v jejím středu nalézá se znak města Rakovníka.

Celkové provedení detailních částí ozdobných jest markantní, rázovité, ve formách české gotiky z doby vladislavské.

Do hořejší části kazatelny jest gotickou majuskulí vytesán vypouklý nápis:

EXIVIT — QVI — SEMINAT — SEMINARE —
SEMEN — SVVM — dVM — SEMINAt . . .

Jest to začátek podobenství o rozsévači, jež čte se na druhou neděli po devítníku. V českém překladu zní nápis: Vyšel, který rozsévá (t. j. rozsévač), aby nasel sémě své; když rozséval . . .

V »Dějinách král. města Rakovníka« od Levého jest na kazatelně uváděn ještě nápis

bos lepos in risu, quod est mirabile visu.

Ohledavše kazatelnu zevrubně nenalezli jsme ani tohoto nesrozumitelného nápisu, ani stop po něm.

Na dolejším okraji římsy, na níž stojí sloupky nesoucí baldachyny, jest vytesanými slovy:

Anno Domini Millessimo quingentesimo quarto

vyjádřen letopočet 1504, kdy byla kazatelna postavena.

V Schallerově »Rakovnickém kraji« z r. 1785 na str. 93 jest nápis neúplný a nesprávný.

Na kazatelnu vedou kamenné schody počínající kamennou brankou. Z předu na jejím vrcholu jest gotickými číslicemi vytesán letopočet 1504; na vnitřní straně branky vyskytá se mono-

Obr. 10. Vysoká brána v Rakovníce.

Fotografoval Frant. Dvořák.

gram M R s letopočtem, kteráž písmena opakují se i v jiných tvarech a jsou pokládána za značku znamenitého umělce a sochaře Matouše Rejska z Prostějova, budovatele Prašné brány v Praze i tvůrce rakovnické kazatelny. Ale tvarem svým i letopočty (ne dosti zřejmými) sotva jsou tato písmena soudobá a pochodí asi z dob některé pozdější opravy.

V monografii »Dějiny král. města Rakovníka« od Frant. Levého z r. 1896 na str. 177 uvádí spisovatel, že tuto kazatelnu objednala obec rakovnická r. 1503 u slovutného mistra Matěje (Matouše má stát) Rejska, kterou on r. 1505 postavil. Uznávaje velkou uměleckou cenu této kazatelny pisatel tohoto článku jako předseda odboru starožitnického při výstavě inženýrů a architektů r. 1898 pořádané, dal odliti tuto kazatelnu pro oddělení starých památek a ji zde vystaviti. Odlitek sádrový a postavení jeho na výstavišti pořídil sochař Emil Fikar na Vinohradech za 1000 K. Po výstavě byl odlitek kazatelny prodán do Plzně Průmyslovému museu, kde dnes jest umístěn ve sbírkách.

Děkanský kostel sv. Bartoloměje, v němž kazatelna stojí, připomíná se již určitě r. 1119, kdy byl z rozkazu knížete Vladislava I. obehnán hradební zdí a hlubokým příkopem, přes nějž most vedl. Tenkráte byl asi slohu románského.

R. 1349 vyhořel, načež byl v následujících letech nově vystavěn o třech gotických lodech, opět v bouřích husitských vyhořel a částečně pobořen. Z dalších zpráv historických vidíme, že se v letech 1450—1460 na chrámu nově buduje neb přestavuje, především v hlavní lodi a obou pobočních; mají formy z této doby, zejména některých vnitřních pilířů. Avšak ještě i později bylo pracováno na přestavbě kostela, o čemž svědčí znak nad portálem mající rok 1514, což snad na stavbu portálu může se vztahovati. Nevysvětleno jest, proč osa hlavní lodě silni odchyluje od osy presbytéře na levo.

Prvotní kostel zasvěcen byl na jméno sv. Mikuláše, později, nejspíše po přestavbě r. 1450—1460 překřtěn ke cti sv. Bartoloměje.

Zděná věž u levé lodi při sakristii jest stavba mladší, započatá před r. 1521, avšak špatně založená, tak že zvonů neunesla; proto zůstalo při staré, dřevěné gotické zvonici poblíž kostela na severní straně, kde již dříve bývala, a kde jsou zvony umístěny až do dnes. Tvar této dřevěné zvonice má zajímavý půdorys, který vyplývá z konstrukce vazby. Spodní část zvonice jest šestihran, jenž v horní části přechází ve čtverhran.

Takovýchto typických českých tvarů dřevěných zvonic, jako jest tato, jest v Čechách již málo.

Zděné hradby, příkop a most, obemykající děkanský kostel s hřbitovem, stávaly od r. 1119 až do r. 1802, kdy byla část příkopu na východní straně zasypána, ostatní pak části příkopu a hradeb zahlazeny r. 1820 až 1822.

Máme tudíž dokázáno, že tento kostel byl již od počátku — dříve než byly městské hradby zbudovány — opevněn.

Obr. 11. Dřevěná zvonice v Rakovníce.

Fotografoval Frant. Dvořák.

Chrám sv. Bartoloměje v letech 1885—1895 dala obec restaurovati nákladem 80.000 zl. za vedení architekta Jos. Mockra.

Dřevěná zvonice na hřbitově Nejsvětější Trojice (obr. 11.) stojí na západní straně města, za bývalou branou Lubenskou.

Hřbitov byl zde založen v dobách moru r. 1575, a záhy po té dne 1. července 1585 vystavěn na něm jednolodní hřbitovní kostel, jenž byl dokončen 24. května r. 1586 od vlaského mistra Valentina. Ač na kostele není mnoho zajímavého, jest pozoruhodno, že tehdejší doba, třeba stavěla v renaissanci, nedovedla vtisknouti kostelu ráz renaissanční, nýbrž, že podržela v půdorysu tradicionelní formy gotiky, ve formě opěrných pilířů, tvar mnohoúhelníka v apsidě presbytéře a v kružbách oken. Zvonice podobá se zvonici bartolomějské. Na šestihranném zděném soklu zvedá se do výše dřevěná kostra zvonice, pokrytá šindelem; vrch zvonice přechází v obdélník s otevřenou lucernou na sloupech; nad nimi zvedá se sedlová střecha v krásných pružných liniích. Na střeše zvonice vidíme větší a menší přístavek, místa to, kde zvoníci stojí, když zvony houpají. Zvony zde umístěné jsou tři a mají letopočty z r. 1599.

I tuto zvonici zamýšlí rakovnická obec zachovati v starých formách a opraviti.*)

Šlechtická jména v matrikách karlštejnských.

Bohumil Lukavský z Řenec.

42. 1648. 12. Januar. Z Budňan měst. okřtěna Kateřina p. Václavovi Zeletskýmu,[60]) písaři karlšteinskýmu, z Mandeleny. Kmotra panna Anička Kertmoně starého, urozená paní Voršila Kmotr pan Jan Vlašimský, regent panství Čes. Šternbergka, měštěnín Nového Města Pražského. Viz č. 45.

43 1648. 21. Januar. Z Vlenec okřtěna Kateřina, Bartholomějovi Rousovi staršímu, manovi karlšteinskýu z Doroty. Kmotra Anna Kocápka, Sybilla, mlynářka v Podevlenčí, kmotr Ondřej Suchý, řezník liteňský Viz č. 47.

44. 1648. Ze zámku Karlšteinskýho. 20. (Novembris) na 4tou neděli adventní okřtěn Adam panu Janovi Jasanskému, kuchmistrovi, z Anny Marji. Kmotr p. Jan Milínský, heytman karlšteinský, Jiřík Žluva testis. Kmotra Kateřina, mlynářka z Třebáně. Týž Adam km. ve III. r. 1671.

45. It. (téhož dne) okřtěna Lidmila p. Václavovi Zeleckému, písaři karlšteinskému z Mandeleny. Kmotra Mandalena vojačka, Bára sládkova, kmotr pan Ondřej Ledvinka, úředník liteňský.

46. 1649. 14. februar. v neděli masopustní z povolení vrchnosti a po svátosti vykonané i oznámení jednoho pro času krátkost k stavu manželskému na Karlšteině v kostele Panny Marye v přítomnosti mnohých obojího pohlaví Václav, syn Václava Zámečníka ze Mníšku, s Zuzannou, dcerou Barthol. Rousa

---

*) Hlavní dějepisná data vzata z monografie Frant. Levého »Dějiny král. města Rakovníka« z r. 1896

[60]) Nevím, je-li šlechtic Václav Želetský, rozený z Mělníka města, s Mandelinou dcerou pon. Václ. Drahllovským (1647) oddán. Ale ve II. 1658 km. jsa sluje »urozený pan Václav Želecký« (ač není-li to úřední titul).

staršího, manna karlšteinskýho. Pána Boha pokoj, milost, rač býti se všemi. Ordinari(us).

47. 1650, 4. Januar. Ze Vlenec. Okřtěna Magdalena Bartholomějovi Rousovi staršímu, manu karlšteinskýmu, z Doroty. [Z Hlubokýho grunt děkanský.]

48. 1651. 11. Martii. Z Vonoklas. Vokřtěna Rozina Jakubovi Kunšovi z Anny. Kmotra paní Bětuška Kryštofova. Paní Estera Jírova, testis Kmotr pan Jan Jasinský (= Jan Václav, kuchmistr karlšt).

Č. II. 1651—1669.

49. 1652. 21. Aprilis pokřtěna dcera jménem Justina,[61]) urozeného pana Jana Jasinskýho písaře lenního při hradu Karlštejně a Anny Marije, manželky jeho. Kmotra paní Mandaléna Zeroženská(!)[62]) z pod Karlštejna, svědkové pan Jan Janda Šťáhlavský(!), hejtman všeradský, Kateřina Botova, minářka z Zadní Střebáně. Viz násl.

50. 1655. 27. Maii 1655. Křest ze zámku Karšt. Otec Jan Jasenský, mateř Anna, dítě František. Kmotrové Vácslav Želevský(!), pan Kříž, Barbora sládkova.

51. 1655. 17. Julii. Křest z Velky Mořiny. Otec Martin Košák, máteř Voršila. Dítěti Lidmila. Kmotrové: Rozyna kuchařka z Karšt., Martin podstarší, sládek, Kateřina Romanka.

52. Léta Páně 1655. 31. dne měsíce srpna v stav S° manželství potvrzeno(!) jest, totiž z Sčeliny(!) mezi panem Vilímem Dejmkem[63]) a Lidmilou Čeleckou, vdovou. Svědkové: Pan Karel Mayer, písař důchodní Pan Jan Jasanský, písař lenní. Pan Jan Koranda, mlynář bělecký. Jindra Píša, písař kancelářský. Mandelena Želevská(!). Dorota Nejepsova. Voršila Rechkova, rychtářka. Běta Skřivanova Anna Jindrova, ševcová.

53. A°. 1656. 3. dne měsíce Septembris. Okřtěno jest dítě, jméno jeho Carolus Justus, urozeného pana Jana Šebestiána Malína z Freudenthalu, toho času heytmana panství karlštejnského, pat(er). Paní mateře Anny Jakobiny Malinové, rozené Šrámovny z Höeurn, skrze mne Albrechta z Klimkovic, děkana karlšteynského. Kmotrové: P. Jan Ferdynandt Zierkh na místě Jeho milosti svobodného pána Justa z Gebhardtu, pána na Pečkách, J. M. C. říšské raddě(!). P. Frantz Bernart Šmidt z města Graczu ze Štayermargku, J. VHr. Exc. pana hraběte z Portie zřízený sekretář, na místě J. M. pana Zdeňka Eusebina(!) Vratislava z Mitrovic, svobodného pána na Lochovicích, J. M. Cí. raddě(!) a hejt. kraje podbrdského. P. Tomáš Crucier, J. M. C. rychtář města Berouna. Kmotry: J. M. panna panna Anna Marye Eusebije šlechtična Říčanská Kavkovna z Říčan na Starém Sedlišti a Karlštejně. Pí. Alžběta Lhotákova z Lhoty a na Vysoké Lhotě. (Dítě to záhy umřelo. Svědčí o tom poznámka u slova Carolus na levo: † umřel.)

54. 1656. Křest z Velké Mořiny. 22. dne 9bris (= Novembris) pořteny(!) jsou dvě dcery, které se spolu narodily Matouše Košáka, Zuzany manželky jeho. 1. Eva. Byl kmotr Václav Dáňa z Dobřichovic. 1. kmot. Marjana Kyrativova(!) (= Kundrátova) ze vsi Dobřichovic. 2. Kateřina měla k. Víta, vrátnýho hradu Karlštej. (= Vít Hudec). 1. kmot. Voršula Pekařovic z městys(!) Budňan. 2. Dorota Řezníkova z městyc(!) Budňan.

55. L. P. 1657. 4. Novemb. okřtěna jest cera Kateřina p. Václava Zelecskýho. toho času purgrabího karlšt. a paní Mandeleny manželky jeho.

56. 1658. November 1. Albertus a Klimkowicz, decanus Carl. ex dispensatione et consensu Eminent^mi^ cardinalis ab Harrach archiepi. Pragen. aliq. denuntiationibus inter Dnum Wenceslaum Teophilu Laibner ex Bezna et claram filiam nobilis Benedicti Buczelini Austriaci, S. C. R. Maiestatis quondam consiliarii imperialis contractum matrimonium confirmauit. Testes reuerend^mus

---

[61]) Táž km. 1666—1672 několikrát.
[62]) Sic! t. j. Želecká, viz č. 42.
[63]) P. Vilém Dejmek z Těptína v Čelíně.

Dnus Franciscus Ursin Temer,[64]) Eminentiſimi cardinalis ab Harrach cancellariiqe (= que) assessor, nobilis D. Fridericus Planek, utrius juris doctor et assessor consistorii pragen., nobilis s. iuris doctor Tirchner, et reliqui.

57. z Velky Mořiny. 1659. 12. Januar. pokřtěn jest syn, dám jemu jméno Pavel, otec Matouš Košák, matka Zuzanna. Kmotrové: na rukou držela paní Anna Jasenská a pan Valentyn, písař důchodní karlštejnský (= Kuneš).

58. 1659. 7. Septembris potvrdil stav manželství pan Albrecht z Klimkovic, děkan, mezi mládencem Valentinem Kunšem,[65]) důchodním písařem z Oneklas (!), a pannou Annou, služebnou, dcerou někdy pana Štefana, měšťěnína (!) z Landskronu. Svědkové urozený a statečný rytíř pan Jan Sebastian Malín z Freindenthalu (!), hejtman karlšteinský, pan Tomáš Cruciger J. C. M. richtář berounský, pan Henrik Cantoris, primator příbramský, p. Václav Zelecký, purkrabí karlšteinský, i mnozí jinší.

59. 1660. 1. Aprilis. Pokřtěna dcera Anna Jakobina, otci Václav Zeletcký, matce Mandelyna, kmotrové: urozená paní Anna Jakobina, hejtmanová hradu Karlštejna, kteráž to robátko na rukou držeti ráčila. Urozený pan Jan Václav Jasenský, písař lenní z hradu Karlštejna. Kmotra paní Alžběta Veveříčkova Losk.(otova) z Vonoklas. — 1660. 15. IV. km. pí Alžběta Načeradská[66]) (z) Svatýho pole.

60. 1660. 18. Julii. Pokřtěna dcera Anna Magdalena. Otci Valentin Kuneš, matce Anna. Kmotrové: p. Jan Mikovskej, písař dobřichovskej. p. Mandalyna Zelecká z Budňan. p. Kateřina Botova (z) zadní Střebáně. Viz č. 62.

61. 1661. 10. dne měsíce februari A. 1661 pokřtěna jest dceruška, a dáno jí jméno Maria Theresia zc. = etc., urozeného pana Jana Malína z Frejdenthalu, hejtmana panství karlštejnského, paní mateře Anny Jakobiny Malínové rozené Šrámovny, skrze mne Albrechta z Klimkovic, děkana karlštejnského. Kmotry: urozená panna Kateřina Anna Ježovská,[67]) rozená z Lub, přední kmotra, která dítě na rukou držela na místě vysoce urozené panny, panny šlechtičny Anny Marye Evsebije Kavkovny z Říčan, a na hradě Karlštejně. Druhá: Anna Hudcova, vrátná karlštejnská. Kmotr Václav Kos ze vsi Malých Kraštic (!), man k hradu Karlštejnu pod léno přináležející.

62. 1661. dne 24. Augusti. okřtěno děťátko jmenem Lidmila. Otec p. Valentin Kuneš, písař důchodní karlšteinský, matka p. Anna, 1. (titul): vysoce urozená panna a panna šlechtična Anna Marie Evzebije Kavkovna rozena z Říčan děťátko na rukou držela. 2. Katheřina Bottova, mlynářka (v orig. mlynářske (!) (z) Zadní Střebáně. Kmotr: slovútný pan Jan Veselý, primator městečka Hostomic. Viz č. 64. — 1662. 10. V. dítěti z Tobolky km. »panna kmotra dcera urozené paní Koutkové z Tetína.

63. 1662. 18. Septembris baptisatus est Franciscus Fridericus, filius Wenceslai Zieleczky, Carlsteinen. burgrauii et Magdalenae conjugum. Compatres nobilis Dnus Sebastianus Malín de Freudenthal, capitaneus Carlsteinen, honestus D. Thomas Cruciger Beraunae caesareus judex, Dna Elisabetha, coniunx honesti Dni Christophori ex Onoklas.

64. 1663. 6. Augusti. Z hradu Karlšteyna. Baptizata filia Marya Catharina. Pr.: Valentin Kuneš, [a] písař karlštejnský. Mr.: Anna. Kmotrové: p Jan Janda, soused z Hostomnic. Kmotra p. Anna Veselá, prymaska též odtud. druhá Barbora sládkova z pivovaru karlštejnského.

65. Leta 1664o. 24. Augusti z Vonoklas. Potvrzeni jsou v stavu So manželství osoby tyto, po trojím náležitém ohlášení, sté spovědi a přijímání

---

[64]) Psáno s malým »t«.

[65]) T. j. z Lukovec; též »poctivý mládenec Valenta Kuneš« 1657 18. I., km. 1657—1662 (ve II.) několikrát.

[66]) Nevím, je-li s ní příbuzný Laurenc Načeradský, šenkýř p. Václava Želeckýho, jenž se (ve II.) ženil 17. VI. 1659 s Annou Procházkovou z horního m. Příbramě. Oddal je kněz Bartoloměj Frant. Osetský, farář v městě Breouně.

[67]) Km. 1661 25. VIII. též Joanna urozená panna roz. z Lubu.

velebné svátosti oltářní. Tomáš Kunš(!), man z Vonoklas, Anna, cera Jana Červenky z Mořiny. Družba Jan Student z Letů, družička Kateřina Jana Křepelky z Mořiny, Urban Slavík, faktor, a jiní mnozí.

66. 1665. 25. Maii křest z Budňan. Slovutné a mnohé vzáctné poctivosti p. Václava Zalecského, p. purgkrabího karlšt. Matka: Mandelena. Dítě: Alena Terezye. Kmotry: paní Anna Jakobina Malínova z Frejdenthalu, manželka p. hejtmana nynějšího karlšteinskýho. Druhá: paní Barbora Hoděrova, manželka sládka karlštejnského. Kmotr: pan Kryštof Veverka,[68]) lozský(!), man voněklaský(!). (Srv. č. 59. Alžběta Veveříčkova z Vonoklas Loskotova.)

67. 1666. (datum 1666 vysvítá: před tím 9. XII. 1664 a za tím srv. č. 68. 4. IV. 1666.) Paměť J. M. vysoce urozené panny panny šlechtičny Anny Marye Eusebiae,[69]) rozené Říčanské z Říčan (tytul), kterážto z tohoto světa bídného prostředkem smrti jesti vykročila, jmenovitě dne 19. Februarii, v půl dvanácty hodině o polednách, zde (= t. j. na Karlštejně) život svůj časnej dokonala a v Pánu Bohu usnula. Itt. 22. Februarii na den stolování S° Petra, odtud přestěhování a pohřeb svůj měla do kostela S° Klymenta v Starém Městě Pražském, blíž mostu, pánů paterů Societatis Jesu, kdežto ten slavný rod tu již zesnulý v Pánu odpočívá a veselého z mrtvých vstání při posledním dni soudném k životu věčnému očekávajíc.

68. Poznamenání slovutné a vzáctné paměti pana Valentina Kunše paní manželky[70]) jeho, písaře důchodního karlštejnského, kterážto z tohoto bídného světa prostředkem smrti jest vykročila a pohřeb svůj jest měla na krchově chrámu Páně S° Palmatii. 4 Aprilis A° 1666.

69. Letha 1666. v neděli kteráž slove Judica, to jest 11. měsíce Aprilis v kostele na hradě Karlštejně blahoslavené rodičky Boží pokřtěna jest Lidmila Johanna Jozefa, dcera urozeného a statečného vládyky pana Jana Šebastyana Malína z Freidenthalu, p. hejtmana panství karlštejnského, paní mateře urozené paní Anny Jakobiny Malínové rozené Šrámovny, skrze mne Albrechta z Klimkovic, děkana karlštejnského. Kmotrové aneb svědkové byli tito: urozená paní Johanna Judytha Frančmonova,[71]) rozená Strakovna na Nemyšli a Nalžovicích, která držela dítě na rukou. Urozená paní Anna Marketa Strachovská z Autic[72])(?) a v Žalkovicích na místě urozené paní Lidmily Gerštorfové, rozené z Výškova, paní na Velkém Vosově, Nových Dvořích a Skřipli. Kmotr: urozený pan Jan Jasenský, písař lenní karlštejnský na místě urozeného a statečného rytíře pana Zygkmunda Markvarta Tunychovského[73])(!) z Poběžovic a na Všeradicích. — 1666. 13. VI. při sňatku družbou Ondřej Kaš (či Kos?) ze vsi Malých Kraštiček, man pod hrad Karlštejn přináležející. Srv. č. 61. — 1667. 22. VI. km. uroz. panna Lidmila Sudovská.[74])

70. Letha 1668. 10. dne měsíce Augusti, v kostele na hradě Karlštejně blahoslavené rodičky Boží pokřtěn jest syn urozeného a statečného vládyky pana pana Šebestyána Maliny z Freydenthalu, pana heytmana panství karlšteynského, dáno mu jméno na křtu S^m^ Fratiscus(!) Antonius od vysoce velebného pana děkana karlštejnského pana Albrechta z Klimkovic, paní mateř(e) jmeno urozená paní Anna Jakubina Malinova, rozená Šrámovna. Kmotrové: ze Všeratic urozený a statečný rytíř, pan Zygkmund Margkvart Tuněchodský z Poběžovic na rukou držel. Druhý: urozený a statečný rytíř pan Jan Ferdynand Dubský z Vitěňovsi a na Píčině. Kmot(ry): urozená paní Lidmila Gerštorfova, rozená z Výškova, paní na Velkém Vosově, Nových Dvořích a Skřipli, a na místě J. M. p. Gerštor(fové) stála urozená panna Magdalena Eva Pernigklova z Šenreytu.

---

[68]) Lozsky (tuším má být loskotovský).
[69]) V Riegr. Slov. N. VII. 404 jest, že umřela ok. r. 1665.
[70]) T. j. Anna viz č. 62.
[71]) T. j. Franchimont z Frankenfeldu.
[72]) Strachovský ze Strachovic; zde má asi býti z Soutic (Janovský).
[73]) Tuněchodský.
[74]) Zhudovská z Hyršova.

71. 1668. 5. Octobris pokřtěn jest syn p. Adamovi Henic,[75]) purgkrabímu, dáno mu jméno na křtu svatém Frantz Adalbertus. Paní matky jmeno Catharina. Kmotrové: důstojně velebný p. pan Albrecht z Klimkovic (tytul), pan děkan karlštejnský. Pan Jan Frantz, písař důchodní Urozená paní Anna Jakubina, rozená Šrámovna, manželka pana heytmana karlštejnského.

72. Ze Vlenec. 1669. 27. dne Januarii. Otec Šimon Rous,[76]) matce Kateřina Dítěti Dorotha. Kmotr Martin Kondelka z Hodyně, kmotra Voršila Žlunkova, kmotra Magdelena z Bělče minářka

73. Letha 1669. 22. Septembr. umřela dcera p. Adamovi z N.[77]) purgkrabímu, pochována při kostele S° Palmací; ob jeden zápis totéž (ale 1664): Den S° Thomáše umřela dcera p. Adamovi purgkrabíu, odpočívá při kostele S° Palmací. A° 1664. pod Karlštejnem. Srv. č. 71.

74 Letha 1670. 19. Januarii z Maly Mořiny. Potvrzeni jsou v stav S° man. osoby tyto: Vácslav, syn Myslivců z Mandalínou, dcerou Kunšovou, též z Maly Mořiny. Přítomní téhož sňatku: Urban Slavík. Jan Houdek. Anna Psohlavcova. Anna Poustecká, všichni z Maly Mořiny.

75. 1670. 18. Augusti. Ze vsi Vonoklas. Potvrzeni sou v stav S° manžel. osoby tyto: Matěj Kuneš s A(l)žbětou, dcerou Mydlochovou z Maly Mořiny. Přítomni: Thomáš, syn Pousteckýho, Urban Slavík. Družička Lidmila, dcera Pousteckýho. Magdalena Houdkova. Ti všickni ze vsi Maly Mořiny. Viz č. 76

III. 1669—1681.

76. Leta Páně 1671. 4. Januarii. Z Maly Mořiny pokřtěn jest syn Matějovi Kunšovi, dáno mu jméno na křtu S[m]: Petr. Matky jméno Alžběta. Kmotrové: Petr Kolář z Velké Moři(ny), Jakub Jelínek, soused z Budňan, Dorota Kverkova z Velké Moři(ny).

77. 1671. 10. Januarii z Budňan. Pokřtěna jest dcera panu Adamovi Minickému,[78]) p. purgkrabímu panství karlštejnského. Dáno jí jméno na křtu S[m] Lidmila Vero(ni)ka. P. matky jmeno Kateřina. Kmotry: panna Justyna dcera pa. Jana Jasenskýho, paní Markyta, manželka pana Jana Frantze, písaře důchodního, urozený a statečný rytíř pan Jiří Zygkmund Byttner z Březí, heyttman panství Vlašimského. — 1671. 26. V. km. synu písaře důch. na Karlšt, Janovi Františkovi p. Jan Werner z Lanhans, štolmistr a vysoce osvícená kněžna p. p. Beatryx Benigna kněžna z Porcye, paní na Vlašimi, Domašíně, a hradě Karlštejně.

78. A. 1672. dne 10. Aprilis, pokřtěn synáček p. Adama Heynice, purgkrabího panství Karlštejnskýho, jménem Jiřík Hendrych. Jmeno paní mámy jeho Kateřina[79]) a kmotrů: pan Daniel Zdickej, řezník a soused Nového Města Pražskéh, p. Ondřej Ledvina z Litně, a panna Alena Vydrova, dcerka pana hejt. karlšt.

79. 1672. 30. Augusti. Ex Budnian. Potvrzeni v stav S° manželství ode mně Tomáše Dvořáka, administratora karlštejnskýho, jsou osoby tyto: Petr Orel,[80]) nevěsta Alžběta pozůstalá dcera po neb. Matějovi Kocabovi. Družičky: p. Justina, dcera p. Jasenskýho, písaře lenního, p. Alena, dcera p. heytmana karlšt. Družba p. František, syn p. Jasenskýho, orator: Jiřík Stárek ze Srbska, Pavel Skřivan v přítomnosti sousedů budňanských a jinších mnohých poctivých lidí. Viz č. 80.

---

[75]) Hejnic z Hiršperka; to tuším spleteno v »Minic«. Srv. č. 77. (Z Minic byli Koutkové Nečanští.)

[76]) Týž km. 1667 18. IX. (ve II.).

[77]) Viz pozn 75.

[78]) Viz č. 73. a 78. a pozn. 75.

[79]) Táž jako Kačenka H., prvnějšího pana Adama, purgrabího manželka, km. 24. VIII. 1672 (ve III.), jako Kateřina H. z Budňan 29. VII. 1673.

[80]) Týž jako Petr Vorel z Vorlova km. 24. VII. 1670 19. XI. 1670 jako Petr Vorel z Vorlíka. 1671 8. týž »švec z Budňan«. 1675 6. I. týž »rychtář budňanský«. Je-li to rod totožný s Vorlovskými z Vorlova (Zíbrt I. č. 22430, Schimon, Adel 193), nevím.

80. 1673, 31. Januarii z městečka Budňan. Okřtěno jest děťátko, jmeno mu dáno na křtu Stem Matěj. Otec jeho Petr Orel, matka Alžběta. Kmotrové byli: Jan Hadr, druhý kmotr Palmatius, myslivec z Maly Mořinky, 3tí kmotra Kateřina Blažkova z Kozolup. — 1673. 12. VI. dítěti ze Vráže km. ur. p. Jan Vilím Presl, primator král. m. Berouna (tit), druhý též ur. p. Erasmus Marckl de Pessin, spolusoused města Teyna Dobrohostova etc.

81. 1673. 14. Septemb. z měst. Budňan. Pokřtěno jest děťátko, jmenem Maria Lidmila, otec jeho jest p. Jan Pelican, p. máteř Barbora, kmotrové: pan František Wendau, J. K. M. hofmistr. 2. p. Valentin Václav Kuneš, správce karlšt. Kmotry: panna Marie Magdalena Turneckerin, J. M. K. hofmistrně. 4. panna Alžběta, n. J. K. Mti komorná. 3. paní Anna Jasenská, lenního písaře manželka.

82. 1673. 23. Decemb. ex regio castro Carlstein. Pokřtěno děťátko, jménem František. Otec jeho p. Valentin Václav Kuneš, správce karlšt. P. máteř Magdalena. Kmotrové: Jan Pruhovský z Klučic, druhý Jiřík Broum, vrátný karlšt. Kmotra Alžběta Skřivanova z městečka Budňan.

83. 1674 1. Julii z Mořinky. Pokřtěno děťátko jménem Jakub, otec Matěj Kuneš, matka Alžběta. Kmotrové: pan Václav Presl, obroční karlšteinský, Petr Orel, rychtář budňanský, kmotra Anna, kuchařka pana heyttmana panství Karlšteinského.

84. 1674. 2. Septemb. z Budňan. Pokřtěno jest děťátko jmenem Lidmila. Otec jeho Adam Heynitz. Matka Kateřina. Kmotry: Mandelina Kunšova, Zuzanna, mlynářka z Klučic. Kmotr pan Václav Jozef Presl, písař obroční.

85. 1674. 16. Decemb. Z Karlšteina. Pokřtěno jest děťátko jmenem Antonín Zygkmund. P. otec jeho Valentin Kuneš, správce karlšteinský. Matka jeho p. Mandalena Kunšova. Kmotrové: slovuttný pan Jan Mikovský, správce statku Dobřichovic, druhý uroz. a statečný rytíř Jiřík Lev Lukavský [81]) z Lukavice a v Mořině, však na místě jeho byl Václav Rakous,[82]) služebník jeho, kmotra pak paní Anna Jasenská.

86. 1675. Eodem die (24.) Februarii ze Vlenec. Potvrzeni jsou: ženich Jiřík Pechar, nájemník manství rousovského, nevěsta Mandelína, dcera pozůstalá po nebožt Bartholomějovi Rousovi. Družba Tomáš Broum, syn vrátnýho karlštejnského. Družička Anna, dcera Jakuba Bartáka z Mořinky. Řečník Kašpar Vrápal ze Vlenec, z(a) přítomnosti jinším lidem (!). 1676. 4. III. km. dítěti z Tobolky Václav Čámskej — man z Čímě.[83])

87. 1676. 12. Aprilis. Z Budňan. Pokřtěno dítě jménem Jiří, syn Petra Vorla a Alžběty. Kmotr: Vít Blažek z Kozolup Testes: Jan Sojka z Kozolup, a Anna Jeřábkova z Budňan jsou byli.

88. 1676. 19. Aprilis z hradu Karlšteyna. Pokřtěna jest děťátko, jménem Joannes Ignatius, z rodičův pana Valentina Kunše, hejtmana karlšteynskýho, a paní Mandeleny; kmotr p. Daniel Fran. Zelibor, důchodní kláštera Zbraslavského. Testes: pan Václav Michal Dvorský, na místě pana Václava Leopolda Claudiana, hejtmana statkův kapitolních, a paní Dorota Mikovská z Dobřichovic, písařka.

89. 1676. 3. Novemb. z Maly Mořiny. Pokřtěný syn z rodičův Mattěje Kunše a Alžběty, jménem Matěj. Kmotr Mathiáš Rejfiš z Velky Mořiny. Jan šafář z Velky Mořiny, Alžběta Kučerova z kovárny, šenkýřka, jsou byli.

90. 1677. 25. Julii. Z Budňan. Okřtěno jest děťátko z rodičů pořádných, jemuž jméno dáno Jakub, otec Petr Orel. Matka Alžběta. Kmotrové: Šimon

---

[81]) Týž km. 1672 21. VIII. dítěti z Budňan »pan Georgius Leo Lukaweczki«. Býval podkoním (prefectus stabuli), aufvorterem u kard. Harracha. (Dvorský: Zuzana Černínova z Harasova 1886, str. 114. F. Menčík ve Vídni soukromým dopisem). R. 1654 měl dvůr v Jenštejně u Brandýsa n./L. (D. Z. kv. trhový stříbrný třetí 1650 3 folio Y 20. R. 1660 držel Radonice (Ott. Sl. N. XVI. 450), bydlíval v Praze (ibid.), 1667 Krchleby u Benešova (Ott. Sl. N. XV. 157), r. 1672 koupil dvůr kocalovský při vsi Velké Mořině od Frydr. Ferd. Rebmana z Rottenwalu a Fischbachu (listina orig. arch. praskoles.).

[82]) Jinak Košák (recte Košák jinak Rakous).

[83]) Čámský z Ostrého.

Šlejferna, mlynář klučický. Testes: Jiří Bota, mlynář lodenický, p. Lucye manželka Mikuláše Procházky, sládka karlštejnského.

91 1677. 27. Julii z hradu Karlštejna. Okřtěno jest děťátko z rodičův pořádně sňatých, jemuž jméno dáno Václav František. P. otec urozený p. Valentin Václav Kuneš, hejtman karlštejnský. P. mateř Magdalena. Kmotr urozený pan Jan Vilím l resl, J. M. C. rychtář král. města Berouna. Testes: pan Frantcz Jasenský, syn p. Jasenského, lenního písaře, paní Lidmila Michalova z Dobříče. — 1678. 20. XI. km. dítěti z V. Mořiny ur. pí Marye Běnykova, rozená Jezberovská z Olivové hory, testis ur. p. Frantz Ignatius Jasenský.

92. Z hradu Karlštejna. Potvrzeni v stav svatého manželství osoby tyto: ženich urozený a statečný vládyka, pan Jakub Morarius Kolovratský (z) Zlaté hvězdy [84]) etc. heytman panství Karlštejnského a Milínského J. O. K. Mti kněžny z Portie (tytul), s nevěstou urozenou paní Dorotou Barborou z N. (v orig. N. Z.). Družička urozená panna Benigna, dcera téhož p. hejtmana, svědkové a družba Václav Kanka, v přítomnosti poctivých p. přátel obojího pohlaví v kaple S° Mikuláše na hradě Karlštejně. Létha 1678, dne 26. Novemb. — 1679. 17. IX. km. p. Anna Salátova z Berouna. — 1680. 5. II. testis ur. p. Linhart Pfalc svobodný pán, na Tetíně. — 1680. 17. IV. sluje »ur. a stat rytířem«. — 1680. 26. V. km. p. Anna Brigitta, dcera p. Falce. — 1681. 6. V. km. ur. p. Barbora, p. Falce dcera. — 1681. 14. XII. km. ur. p. Dorota Khynova z V. Mořiny. — 1681. 16. XII. km. ur. p. Adam Khyn, dvora mořinského držitel. — 1681. 2. XI. svědek ur. p. Jeronym Skolovský, služba J. M. C. v amptu (při svatbě z Chrustěnic).

93. 1678. 17. Decembr. umřel syn Petra Orla, rychtáře budňanského.

94. 1679. 19. měsíce ledna. Z Maly Mořiny. Okřtěno jest děťátko z rodičův pořádných, jemuž dáno jméno (chybí). Otec Matěj Kuneš, matka Anna. Kmotr(a) Alžběta z kovárny. Test.: Barbora Piskáčkova z Velké Mořiny. Matěj Pekárek z Budňan. U S° Palmatia. — 1679. 26. V. dítěti z Budňan km. Matěj Rechek, man z Kaménka (= Kamejka).

95. 1679. 5. Aprilis umřela dcera Magdalena Košákova z Velké Mořiny, pochována u S° Stanislava, opatřena velebnou svátostí oltářní.

96. 1679. 17. Aprilis umřela 2. dcera témuž Košákovi v Velké Mořině opatřena velebnou svátostí oltářní, pochována u svatého Stanislava.

97. 1679. 28. Maji. Z hradu Karlštejna manželství: uroz. p. Frantz Ignatius Jasenský, syn vlastní urozeného pana Jana Jasenského, písaře lenního, s poctivou p. Lidmilou Kateřinou, pozůstalou vdovou po neb. Hlavatiusovi,[85]) písaři důchodním karlšt. Svědkové: urozený pan Jakub Morarius Kolovratský, hejtman panství Karlštejn., urozený pan Linhart Pfalc z Ostříče(?).

98. 1679. 24. Octobris umřel mládenec, syn p. Jakuba Morariusa Kolovratského, někdejšího hejma(na) karlšt., zůstávajíc v cvičení u p. Pavla Fingerdingle, obročního karlštejn. Pochován u S° Palmatia dne 28. ditto.

99. Anno Dni 1682. z Budňan dne 11. Januarii. Okřtěno jest děťátko z rodičův pořádných, jemuž dáno jméno Dorota. Otec Petr Orel, matka Alžběta. Kmot.: Dorota Mikuláše Procházky sládka karl. Test.: Anna, dcera Pavla Skřivana, Šimon Beránek, podstarší karlšt., u P. M(arye) v kaple hradu Karlšt.

---

[84]) Týž km. ve III. 4. VI. 1679; žena jeho ur. pí Dorota Barbora Kolovratka, hejtmanka karlšt. km. 2. II. 1679 (ibid.); syn jeho Pavel km. 16. VII. 1679 (ibid.).

[85]) Mathes Frantz Hlavatius (1674) důchodní karlšt. z ženy Ludmily pokřtěn mu 16. I. 1674 (ve III.) syn Antonín Karel. Týž jsa km. (ve III.) 1676 28. I. sluje »uroz. panem«, asi jen titul úřední.

Literatura.

Dr. Luboš Jeřábek: Staré město pražské. S předmluvou Viléma Mrštíka a doslovem J. Emlera. V Praze, 1902. Nákladem klubu »Za starou Prahu«. Cena 80 h. — Kdo věnoval jen trochu pozornosti staré Praze, ví, že zachování její není ani nápadem chvilkovým, ani utopií, ani nemožností, nýbrž nutností, doprosta nezbytnou z důvodů historických, uměleckých i socialních. Boj za starou Prahu není nic nového; trvá po léta, byť jevil se podle potřeby v různých formách. Uvádíme na příklad (z díla Teigova-Herainova »Staroměstský rynk« str. 66.), že již r 1837 nejen odborníci, ale i měšťanstvo opřelo se zkáze radnice staroměstské zamýšlené nestvůrnou přestavbou podle návrhu Nobilova. Na sklonku minulého století v létech osmdesátých přibývalo obránců staré Prahy tím spíše, čím více bylo pozorovati, že mnohý a pěkný kus její mizí bez potřeby a příčiny. Šik obránců zmohutněl, ale sesílila i řada odpůrcův, jež i tak pro věc smyslu nemajíc, snadno dala svésti se domnělými prospěchy, jež prý dostaví se pobořením starých domů, křivolakých ulic atd. Stará Praha ocitla se v nebezpečí; také některá část »intelligence«, vidouc ve starých domech jen zhoubu a smrt, přidala se k zástupu, žádajícímu bez rozmyslu Prahu jen »moderní«. — Ale mylnou byla by domněnka, že o starou Prahu zápasili jen umělci a odborníci. Vážný manifest »Českému lidu!«, otištěný v denních listech 5. dubna 1896, spoustou podpisů přesvědčuje, že skutečná intelligence nepřeje si ničení staré Prahy. Ve vzácné svornosti jsou na manifestě soustředěni předáci a stoupenci všech stran politických i uměleckých, i mužové osvědčení a vynikající. V dubnu 1897 vpadl do boje Vilém Mrštík břitkou prací »Bestia triumphans«; knížka vyvolala zděšení a nezkrotný hněv odpůrcův staré Prahy — ale mnohé přivedla k její obráncům. Otázka staré Prahy dnes už jest známa šíře, ale dobojováno není. Jisto jest — a rádi to prohlašujeme — že chlad k té staré Praze ochabuje, zvláště nyní za starosty Dra. Vlad. Srba. Tolik měli jsme za vhodno pověděti těm, kdož snad boje za starou Prahu nesledovali. První publikace klubu »Za starou Prahu«, obsahující pojednání Dra Lub. Jeřábka »Staré město pražské« s předmluvou Vil. Mrštíka a doslovem J. Emlera poučí je o tom více. Mrštík v předmluvě své přesvědčivě i pochopitelně objasňuje, že ani staré domy, ani křivolaké ulice nejsou skladem nemocí a nepohodlí; jedině úprava bytu, dostatečné osvětlení, lepší záchody, odstranění nečistoty, dobrá kanalisace a dobrá voda pitná jsou věci, kterými jest podmíněn byt zdravý a příjemný, a nutno také přísně dbáti na provedení toho všeho. Auktor vhodně ukazuje k tomu, že »modernost« nových domů ku př. v Táborské ul. na Nov. městě pražském není pražádnou ochranou proti puchu, tmě a sevřenosti bytů, z nichž mnohý vypadá hůře, než brloh v Židovském městě. Jádrem knihy jest obsažná stať Dra Luboše Jeřábka: »Upravení Starého a části dolního Nového města a projekty, cenou král. hlav. města Prahy poctěné«. Otázka velké Prahy, nutná kanalisace i assanace nezbytně musela vyvolati zjednání plánů na úpravu města i vypsala obec konkursy na regulaci Menšího, Starého a části doleního Nového města. Jest zjevem velmi potěšitelným, že nejprvnější ceny za veškery tyto plány připadly právě architektům a umělcům, kteří činně jsou súčastněni při otázce staré Prahy. Plán na úpravu Starého a části doleního Nového města jest obrovskou, ale znamenitou prací bystré dvojice: architekta Jos. Sakaře s akad. malířem K. Klusáčkem. Ocenění této úmorné práce podjal se Dr. Jeřábek statí prve uvedenou. Není lze podrobně rozbírati tuto stať, sic nezbylo by než otisknouti ji celou. Dr. Jeřábek věnoval posouzení plánů píli všestrannou. Přihlédaje ke dnešnímu stavu provází čtenáře všude a stručně i věcně vysvětluje, co a proč muselo býti obětováno a kterak co bude změněno. Změny jsou ovšem pronikavé a nákladné tak že dnes plán nové úpravy považujeme za pouhé zbožné přání, jehož splnění v *některých* jednotlivostech bychom si nepřáli. Ale to jsou věci známé auktorům plánů, tedy takové, že vítaná změna stěží je provoditelna Spis končí doslovem Emlerovým. Auktor stýská si do nynějšího rázu Starého města; celkový pohled na ně s Letné zbytečně je porušen stavbami vyššími, jež zakrývají hojné věže. Zmi-

zela luzná silhouetta, na kterou jsme uvykli a která dodávala Praze ráz neobyčejný; nutné sice zmodernisování této čtvrti není v souladu s bývalým prospektem. Mizí celek, jednotlivosti i ráz. Auktor ukazuje k tomu, že Praha jest téměř museem vzácných památek historických i uměleckých, které vybízejí k dalšímu vytváření; jich ničením jest Praha značně poškozována. Staré město jest nejpalčivějším bodem v příčině komunikace a právě jeho staroba, jak celku tak i v jednotlivostech, vyžaduje péče a ohledů největších. Dráha elektrická, způsobivší již tolik zla na úkor aesthetiky, zde vystupuje hrozivě; bude třeba přizpůsobiti ji vtipně tak, aby vyhovovala svému účelu aniž poškodí ráz Starého města. Poučují zkušenosti v jiných velkých městech, že toho lze dosíci. První publikace klubu »Za starou Prahu« není objemna, ale obsažna. Proslov vysvětluje, v čem spočívá cena staré Prahy a proč nutno ji zachovati; doslov dotýká věci hlavně po významu aesthetickém. Ocenění plánů na úpravu Starého a dolní části Nového města dá i neodborníkovi jasný obraz budoucí změny. Obrázky přesvědčují; proto bývalo by knížce na prospěch, kdyby bývaly zařazeny aspoň některé partie stavu nynějšího i příštího. Z toho poznal by i ten, kdo pro starou Prahu nehoruje, že její hajitelé nechtějí nemožností Ale illustracemi zvýšil by se náklad i nutno spokojiti se tím, co jest. Nepatrná cena — 80 h — dovoluje, aby spis koupil si i nezámožný. Snad čtenář postřehl, že kniha je dobrá. Velmi rádi doporučujeme ji všem bez rozdílu, zvláště těm, kdo zachování staré Prahy pokládají za věc zbytečnou, anebo bojí se ho jako příšery. *Černý.*

Rostlinstvo v podání prostonárodním. Napsal Jos. Košťál. Šaškovy Moravské Bibliotheky dílo XCII. Velké Meziříčí. 1903. Str. 307. Známý folklorista český Jos. Košťál uvádí nás prací svou do říše rostlinné, do čarovné zahrady našich zkazek, pověstí a pověr. Z knihy přítomné vane k vám veliká láska autorova k přírodě, cítíte se doma, cítíte vůni venkova v plné nádheře a kouzlu a mimoděk v duši zaletíte zpět tam, kde odehrávala se první doba vašeho života. To ovšem platí pro ty, kdo jsou odkojeni vzduchem venkovským. Ale i ti, jež odchovalo město, najdou v knize Košťálově mnoho zajímavostí. Kniha ta pobaví a poučí zároveň. Prof. Košťál rozdělil svou sbírku na tři oddíly. Prvý nás seznamuje s bylinami léčivými, na př. růží, rozmarinou, routou, mateřídouškou, jitrocelem, diviznou, kvítím svatého Jana, pampeliškou, totenem, posedlem, kapradí, vrátičkou, netřeskem a j. Zajímavé zprávy podává o mandragoře, devětsilu, černobýlu, čertkusu, čekance, bodláku, bludném kořenu, otvírací bylině, o houbách a prognostikách, jež se s houbami spojují a j. Druhý oddíl zabírá obilí a zelenina. Zde nás autor seznamuje se zvyky, obyčeji a pověrami při orání, setí, žních a mlácení obilí. Zajímavou zmínku najdeme též o obžinkách. Poslední část sbírky Košťálovy tvoří stromy a keře. Uvádíme na př. jabloň, hrušeň, ořech, javor, vrbu, lípu, jalovec a j. *J. B. Pešek.*

Ze života pohádek a bájí. Napsal Jos. Košťál. Sbírka spisů pro mládež. V Praze 1903. Str. 288. Dle nadpisu sbírky této zdálo by se, že referát o knize přítomné vymyká se z rámce našeho časopisu. Ve skutečnosti však tomu tak není. Jest sice pravda, že kniha tato určena jest v prvé řadě pro mládež, ale nadpis knihy neodpovídá obsahu. Najde zde vážného poučení i dospělý. Spíše by se zde hodil titul »Bytosti bájeslovné«. Jinak, co pověděli jsme shora, platí též o knize této a měrou ještě větší. Přítomná kniha se rozděluje na 4, respektive na 5 částí. Na prvém místě uvádí spisovatel: sudičky, dále »Bůžky domácí«: šotka, hospodářička, skřítka, raráška, pikulíka, špírka, diblíka, baziliška, zmeka, plivníka a prašivce. V druhé části seznamuje nás spisovatel s »Bytostmi polními a lesními« jako divými lidmi, divými muži, lesními pannami a s duchy horními a skalními. Třetí část uvádí nás do říše bytostí vodních (do říše vodníka a vodních panen). Poslední oddíl zahrnuje v sobě »Bytosti ohnivé«: světýlka, žhavého muže, čerta a konečně můru. Všecky tyto stati byly již dříve uveřejněny jednotlivě po různých časopisech. Hlavně »Český lid« a »Zlatá Praha« je

přinášely. Zde ovšem postrádáme udání, odkud p. spisovatel čerpal. Účel práce této ovšem toho nevyžadoval. Vše, čeho zde se dovídáme, vzato je hlavně z Bydžovska a Královéhradecka. Zpráv, čerpaných přímo z tradice lidové, si ovšem vážíme nejvíce. *J. B. Pešek.*

Zpráva o činnosti rady městského musea v Táboře za rok 1902. Vyjímáme ze zprávy jednatelské, že r. 1902 byly učiněny některé prospěšné úpravy v místnostech musejních, i že museum zjednalo si nákladem obce 20 napodobenin zbraní husitských z měst. musea pražského. Bylo pokračováno ve výzkumu v Sezimově Ústí (starém Táboře), kde nalezeno v červenici několik nádob celých, kachlíky goticky zdobené, množství úlomků a střepů i některé předměty železné. Zevrubný popis nálezu odložen na později, až bude lze probádati i sousedství. Následuje zpráva o výzkumu mohyl ve Skalici u Roudné. Po čtrnáctidenní práci bylo shledáno, že tu vlastně jest mohyla jediná, velmi rozsáhlá, obklopena na jihu dvěma mohylkami již vybranými, na západě dvěma mohylkami posud nedotčenými. Mohyla zvedala se asi 1·2 *m* nad rovinu, měřila 17 *m* od severu k jihu, 23 *m* od záp. k východu. Obsahovala dva pohřby. První (na západě) skládal se z dutého náramku bronzového, hrnku bronzového a 5 nádob hliněných. Poněkud stranou k sz nalézala se nádobka hliněná, k jv. pak v téže půdě a v témž materialu bylo několik rozmočených střepů hliněných a esovitá stříbrná záušnice. Pohřeb druhý, uložený v nejvyšší části mohyly, obsahoval pěkně zachovalé vědérko, velkou mísu, 64 knoflíky, 25 přezek z pásu, náramek z tenkého zdobeného plechu (vše z bronzu), obruče z kol válečného vozíku, železnou sekyrku, čepel mečíku, 4 koňská udidla, 4 předměty neznámého určení a několik beztvárných kousků železa. Nad tím stranou k jihu nalézalo se 6 krásně zdobených plochých knoflíků. Bronzové milodary byly uloženy v otvorech mezi sklopenými kameny a buď stály, či byly položeny na prkénka a prkénky i s hora přikryty. Tato prkénka tu byla nalezena. Podle všech příznaků jeví se býti skalická mohyla hrobem mocného pohlavára. Tomu nasvědčuje neobyčejná její rozlehlost i material, z kterého byla budována. Jsou to značné kusy křemene (až i velikosti čtvrthektolitru), který na blízku se nevyskytá, i musel býti přivážen z daleka. Že mohyla náležela osobě vynikající, dokazují, i hojné milodary, rozsáhlé žároviště i věci ostatní. Zpráva o skalické mohyle jest pro praehistorika velmi zajímavá i těšíme se, že naskytne se nám příležitost poznati vše zevrubně. Ve výzkumu na Kozím z nedostatku prostředků pokračováno býti nemohlo. Obvyklá nemoc musejní zhatila tu plány i přičinlivým pracovníkům táborským. Sbírky musejní jeví za minulý rok 589 kusů nově přibylých; z toho nejvíce připadá na obrazy, mapy, rytiny a autografy (163), na výšivky, kroje a předměty z domácností táborských (69) a na Švehlovu sbírku starožitností z Ústí Sezimova (53). Také archiv byl značně rozhojněn přírůstky ceny ovšem velmi rozdílné. Zpráva pokladní za r. 1902 objevuje na příjmech 1212 K 62 h, na vydáních 1204 K 93 h; výzkumy na Skalici a v Sez. Ústí stály 341 K 74 h — a se »jměním« 7 K 69 h vstoupilo táborské museum do roku letošního. Městské museum táborské svou zpravou podává výkaz o činnosti skutečné i úspěšné. Přesvědčili jsme se několikrát, že pracovníci v táborském museu jsou si plně vědomi svého cíle; dokazují svou zpravou, že i při nevalných prostředcích lze mnoho vykonati, je-li jen dobrá vůle a chuť k práci. Škoda, že všude tak nebývá.
Černý.

Pravěk. Ústřední list pro praehistorii a anthropologii zemí Českých. Vydavatel a redaktor I. L. Červinka v Uh. Hradišti. Můžeme již dnes po vyjití 3. sešitu Pravěku konstatovati, že vážné snahy p. vydavatelovy docílily výsledků potěšitelných. Ovšem bylo lze tak téměř s jistotou předpokládati, neboť za to ručí nejen zvučné jmeno p. vydavatelovo, nýbrž i také okolnost, že se jemu podařilo zajistiti si spolupracovnictví vážených domácích i cizích archaeologů a anthropologů. Vynikající a mimořádný význam Pravěku vysvítá již z toho, že jsme neměli dosud časopisu, který by byl representoval centrální list na poli archeologie zemí českých; i samy Památky archaeologické a Časopis vl muzej. spolku v Olomouci nečiní tu výminky. Jest skutečně v zájmu české vědy archaeologické, která právě nyní se nachází

v období jistého rozmachu, aby Pravěk splnil své poslání včasně vydatně:a jelikož pak dosažení vědeckého cíle nepochybně již jest zabezpečeno, nezbývá než aby zajištěno bylo dostatečnou materialní podporou též trvání časopisu v budoucnosti. Upozorňujeme při tom na provolání p. vydavatelovo ku 3. sešitu přilozené, jež končí těmito slovy: »Nežádáme zisku, prosíme jen pro dobro věci samé«! Nemíníme dnes hovořiti o obsahu prvých 3 sešitů, později učiníme tak přehledně. Jen tolik podotýkáme o programu pracovním, že časopis přinese mimo hojné a pečlivé popisy nálezové hlavně obsáhlé a systematické práce ceny vědecké; dále jsou otevřeny zvláštní rubriky pro kritiky znamenitějších archaeol. děl, jakož i pro zprávy z oboru veřejných musejí a sbírek soukromých. Jak zřejmo, program bohatý a mnohoslibný!

K. B.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha, 1903. Roč. IX. seš. 1—3.: J. Bidlo: Br. Jan Rokyta u cara Ivana Hrozného. — Václ. Novotný: Ad. Bachmanna Geschichte Böhmens, I. II. — J. B. Novák: Tak zv. »Codex epistolaris Primislai Ottocari II.« — Fr. Táborský: Počátky novočeské poesie za vlivu klassicismu. — J. Pekař: Nejstarší kronika česká. I. (Námitky Kalouskovy). — Jar. Fikerle: Čechové na koncilu kostnickém. — Jos. Truhlář: Paběrky z rukopisů klementinských. — Drobné články. — Referáty. — Výtahy z časopisů. — Zprávy.

Československé letopisy musejní. Red. a vyd. Václ. Vl. Jeníček. Čáslav 1902. Roč. I. č. 5.—10 : Jeníček V. V.: Krajinská schůze musejní v Pardubicích. — Týž: Václ. Vlad. Tomek. (S podob.) — Týž: Kostel sv. Bartoloměje v Luži. (Se 4. obr.) — Skrbek B.: Ku záchraně Hory Kunětické. — Týž: Kterak pořádati sbírky numismatické? Východočeská musea ku záchraně Hory Kunětické. — Adámek JUDr. K. V.: O některých úkolech museí východočeských. Čečetka F. J.: Adamité. — Tomíček A: Český duch. — Peřinka F. J.: Zapomenuté jubileum (Frant. Pubička). — Naše starožitnosti a naše musea. — Kuneš A.: Cyrillský nápis na kostele Horno Semerovskom. — Obšírné zprávy o museích v Hradci Král., ve Vys. Mýtě, v Plzni, Národop. museu českoslov. a mus. spolku »Palackém« v Poličce. — Zprávy časové. — Poznámky. — Nekrolog Riegrův a Bílkův. — Časové zprávy musejní. — Musejní hovorník. — Numismatikům a správcům sbírek přijdou velice vhod štítky numismatické, jež sestavil osvědčený odborník Bedř. Skrbek. — »Letopisy« pilně všímají si věcí musejních i doporučujeme je rádi našim museím i jednotlivcům. *Č.*

Věstník Red. Jan Hellich a Frant. Hrnčíř. Poděbrady, 1902 Roč. V., č. 12.: Stifter A.: Bošín, Sovenice a Mečíř. — Sál F. L.: Z lidového léčení na Polabí — Hojsák J.: Nymburští děkanové. — Týž: Klášter cisterciacký v Skalici blíže Kouřimi. — Týž: Kancionály býv. kůru literáckého v Poděbradech. — Týž: Starý železný most přes Labe v Poděbradech. — Týž: Badry. Roč. VI. (s titulem: Věstník Poděbradska a sousedních okresů) č. 1.—7.: Hellich J.: Poustevna a studánka u Matky Boží v Poděbradech. — Hajný Aug.: Dětské zábavy. — Smutný V.: Průčelí truhly ze Sadské (s barevnou přílohou). — Jenne F.: Adamité ve farnosti běrunické. — Čečetka F. J.: Jak ženili se učitelé v XVI. věku. — Týž: O pivech staročeských. — Sál F. L.: Zámek v Klučově. — Mišk ovský J.: Náhrobek ze XVI. věku Václ. Sklepky, kantora a staršího města Brodu Českého. — Zprávy školské a jiné. — Literatura. — Historické drobnosti.

Časopis Matice moravské. Red. Fr. Kameníček. Brno, 1903. Roč. XXVI., č. 4.: Navrátil B.: Vincenc Brandl. — Kubeš Ad: Manové býv. benediktinského kláštera Třebického. — Bartoš F. a Mašíček C: Líšeň. — J. U. Dr. Adámek K. V.: Ze selských bouří. — Antl Th.: Příspěvky ku genealogii pánů z Žerotína. — Roč. XXVII., č. 1.—3.: Dr. J. Karásek: Polská dedikace Paprockého Vilémovi z Rožmberka. — J. Cvrček: Ze starých pamětí města Bzence. — M. U. Dr. J. Smyčka: Antifonář Cholinský. — F. V. Peřinka: Některé zaniklé osady na Znojemsku. — F A. Slavík: Hnutí v lidu poddaném na Hukvaldsku r. 1695. — St. Součeк:

O výtvarnictví Františka a Jos. Heřm. Agap. Gallašů. — F Černý: Hus a Wiklif. — Zd. Lepař: Národnostní poměry na Moravě a ve Slezsku dle konečných výsledků sčítání lidu ze dne 31. pros. 1900. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Různé zprávy.

Z Podřip. Musea v Roudnici. Majitelé listin, týkajících se Roudnice neb obcí okresu roudnického, žádají se zdvořile, aby kuratoriu roudnického Musea listiny takové ke koupi, výměně neb aspoň k propůjčení nabídli.

Pamětní deska mramorová z r. 1656 nalezena ve mlýně Jaňurovském na Bílém předměstí v Pardubicích pod moučnicí, kamž kdysi pohozena byla (vys. a šir. 60 *cm*, fig. 1), se zřejmými stopami ubroušeného svého povrchu, nejspíše že následkem častého ostření ocelových nástrojů. Touto nešetrností ke starým památkám domácím, utrpěl její nápis, v německé fraktuře tuší nanesený, do té míry škody, že se nyní stal takřka úplně nečitelným. Nicméně domníváme se luštiti jej správně takto: »Letha Panie Tisícího ssest set padesát ssestého dum tento přestavěn z kamene (kunětického?)« Nápis lemován je do čtverce plastickým rámcem polychromovaným, úzkým, plochým pruhem meandrovitě složeným, v jehož nárožních výplních růžice čtyřlistá a na postranních jeho polích obdélníkových symetricky volutový ornament se nachází. Patřila-li tato deska pamětní do vnitřního města Pardubic na façadu některého, nám nyní naprosto neznámého domu, který za invase švédské pobořen, napotom důkladně přestavěn byl — nemůžeme na ten čas rozhodnouti. *V. D.—Č.*

Zápisky o rodině Jana st. z Žerotína z let 1473—1516. Na předn, pergamenové předsádce českého rukopisu (sign. Y 9.) N. Zákona ve foliu jehož explicit datován je r. 1481, z knihovny hr. Ervína Nostice-Rhienecka v Praze zapsáno jest šestero genealogických poznámek o rodině moravského pána Jana st. z Žerotína, jenž od r. 1475—1490 pánem byl na Fulnece a též na Strážnici. Nejširší zápis učinil pan Jan rukou vlastní; poznámku z r. 1514 a 1516 osoba druhá; ostatní tři každou ruka jiná. Rodopisu žerotínskému objevuje se tu doplněk neveliký, ale důležitý. Škoda, že roh listu jest utržen, takže některá slova nelze doplniti ani z domyslu. Panu kustodu Fr. A. Borovskému, jenž dovolil nám zápisky tyto otisknouti, vzdáváme upřímné díky.

1473—1484.

[Znamená se pro lepší pa]mět v tyto knihy, kerého [sic] . . . narodili] Item sie narodil léta od narozenie . . . ten pondělí po svatém Jakubu s mú prvnie ženú . . . čan. Item Jan sie narodil let M°CCCC°LXX°III° . . . štvrtek

před puol nocí, ten den svatého Jiljí (1. září) s mú třetí ženú panie Machnú z Nové Cerekvie. Item Viktorin sie narodil leta M°CCCC°LXX°VI° v středu den svatého Havla (16. října) z úterého na středu v noci hodinu IX. Item Jiřík leta od narozenie paně M°CCCC°LXX°VIII° v neděli před svatých Šimoniše i Judy (25. října) apoštoluov buozie[ch] v druhej hodině s neděle na pondělí. Item Barbora sie narodila leta MCCCCLXXX° s pátku na sobotu před svietem tu sobotu na svatého Jana Křtitele božího (24. června). Item Bartoloměj narodil se léta M°CCCC°LXXX°II° se štvrtka na pátek, vigilie svatého Bartoloměje před svietanie[m] (23. srpna). Item Be[r]nart sie narodil léta páně M°CCCC°LXXX°IIII na den svatého Ambrosii (4. dubna) hodinu před svietem; a šestera, keréž [sic] Pán Buoh ráčil vzíti, ode všech tří žen, těch jmen nepíši. (Rukou Jana st z Žerotína).

1488 — 10. listopadu

Léta božieho tisícieho čtyrstého osmdesátého osmého panu Petrovi z Žerotína urodil se jest jemu syn prvorozenie jménem Martin v pondělí s půlnoci na úterý se panie Machnú z Perštena ú vigiljí svatého Martina. (Rukou *d.*)

1490 — 14. října.

... Vykupitele ukřižovaného a ... najmilosrdnějšího letha od narození Syna boz ... M°CCCC°XC° skonal jest život svuoj urozený pán pan Jan starší z Žerotína a z Fulneka, rozlúčiv sie s světem tímto umřel a dokonal jest na zámku Strážnickém na svatého Calixta a pochován jest před velikým oltářem v kostele Strážnickém. Jehož duši všemohúcí Pane Bože milostiv býti a smilování své svaté s ním učiniti rač. (Rukou *a.*)

1499 — 7. června.*)

Narodila se jest dcera urozené paní paní Barboře z Žerotína a na Úsově, jménem Johanka, ten den ve štvrtek po svatém Bonifacii den svatého Amantha biskupa, léta od narození syna božího tisícího čtyrstého devadesáteho devátého. (Rukou *e.*)

1514 — 30. listopadu.

Léta od vykúpenie našeho skrze narozenie pána našeho Jezu Krista, syna božieho, tisícieho pětistého sedmého dokonal jest život svuoj, rozlúčivše se s tímto světem, jsa v třiceti jednom létě, urozený pán pan Jiřík z Žerotína a z Fulneka a na Jičíně, ten úterý den svatého Ondřeje; kteréhožto tělo jest pochováno [v] Fulnece v kaple pod kamenem, na kterémž muž jest vytesaný. Jehož duši Pán Buoh všemohúcí rač milostiv býti a v svém královstvie nebeském přiebytek svuoj rač je[mu] dáti s radostí věčnú na věky věkuov Amen. (Rukou *b.*)

1516 — 11. března.

Leta panie tisícieho pětistého šestnáctého od vykúpenie našeho skrze narozenie pána našeho Jezu Krista, syna božieho, umřela jest urozená paní, paní Machna z Nové Cerekve a na Fulnece, ten úterý před svatým Řehořem, kteráž jest byla manželka svrchupsaného pana Jana staršieho z Žerotína etc., a tyto syny a dceru spuolu jsou měli: urozené pány, pány Jana, Viktorina, Jiříka, Barboru, Bartoloměje, Bernarta; rozlúčivši se s tímto světem a pochována jest v kapli [v] Fulnece, tu kdež nebožtík pan Jiřík také pochován jest. Jejiežto duši Pán Buoh všemohúcí rač milostiv býti a v svém královstvie nebeském přibytek svuoj jie dáti s radostí věčnú na věky věkuov. Amen. (Rukou *b.*) Dr. *J. V. Š.*

Sbírka Zeyerova. Poznamenáváme dodatkem ke vzpomínce na str. 45., že Zeyerovu cenou sbírkou z oboru starého uměleckého kování zakoupilo Městské průmyslové museum v Hradci Králové za podpory zemského výboru. (Viz Výroční zprávu téhož musea za rok 1901. a 1902. str. 14.) *Č.*

---

*) Datum vzato podle prvního udání; jest však v zápise chyba, neboť sv. Bonifacia připadá na 5. června, ale sv. Amanda je 6. února.

Nové výzkumy v Čáslavi,

Stopy tryzny pohřební v starém románském kostelíku.

Klim. Čermák.

Léta 1901 kopali jsme s jednatelem »Včely Čáslavské« panem Václ. Vl. Jeníčkem v Čáslavi v románském kostelíku z XI. věku (nynější sakristie), se tří stran zastavěném děkanským chrámem Páně sv. Petra a Pavla (obr. 11. Půdorys kostelíka).

V apsidě o průměru 4·45 *m* objeven podstavec oltáře z lámaného kamene 1·3 *m* široký a dle osy kostelní 1·5 *m* dlouhý (*A*). Žlutavá, hojně písečnatá malta se škeblemi spojovala veliké kameny; v hloubi 0·5 *m* na straně epištolní ležela pískovcová deska 70 *cm* dlouhá i 15 *cm* vysoká. (Obr. 11. *B.*) V černavé zemi pod tumbou ležely v hloubi 0·5 *m* rozličné kosti lidské, též obratel; na straně evangelní ležela gotická kamenná fiala (*C*). V apsidě, již ve hloubi 1·54 *m* na skále vykopán zub tura i málo výše železný škvár jako odpadek z krušce železného, jakéž hojně nalézány též ve spodní vrstvě na Hrádku (*D*). Tyto dvě památky patrně pocházely z dob předhistorických; podobné nalézány v rezavé kamenité vrstvě na vršku kolem kostela.

V lodi 4·55 *m* široké a 6·55 *m* dlouhé, hned před základní zdí před apsidou, kde položeny v hloubi 0·60 *m* pod nynější podlahou nehnuté dlažice (*E*), znáti bylo místo hrobu Mstislava z Chlumu (*I.*), odkud desku jeho náhrobní (*F*) dal zdvihnouti děkan Jan Pečenka r. 1861. Táž deska zazděna jest nyní v západní zdi sakristie pod někdejší věžičkou. (Obr. 12.)

Zde byl hrob (obr. 13.) Mstislavův (*I.*) 66—71 *cm* široký a na 2 *m* dlouhý. Kostra 1·85 *m* dlouhá, s krátkou a vysokou hlavou k západu ležela na znak v dubové rakvi železnými nárožníky okované a hřeby přitužené.[1]) Při krku Mstislavově ležel do očka stočený drát měděný[2]) jako zápona oděvu (*G*). Jiných milodarů nebylo. Rakev

[1]) Podobně pochovány též kostry v choru kommendy Drobovské, jež jsem vykopával r. 1897.

[2]) Takové spínadlo našel jsem též na hradě Chlumu. Viz obr. 13. na tab. 32. Pam. arch. XX.

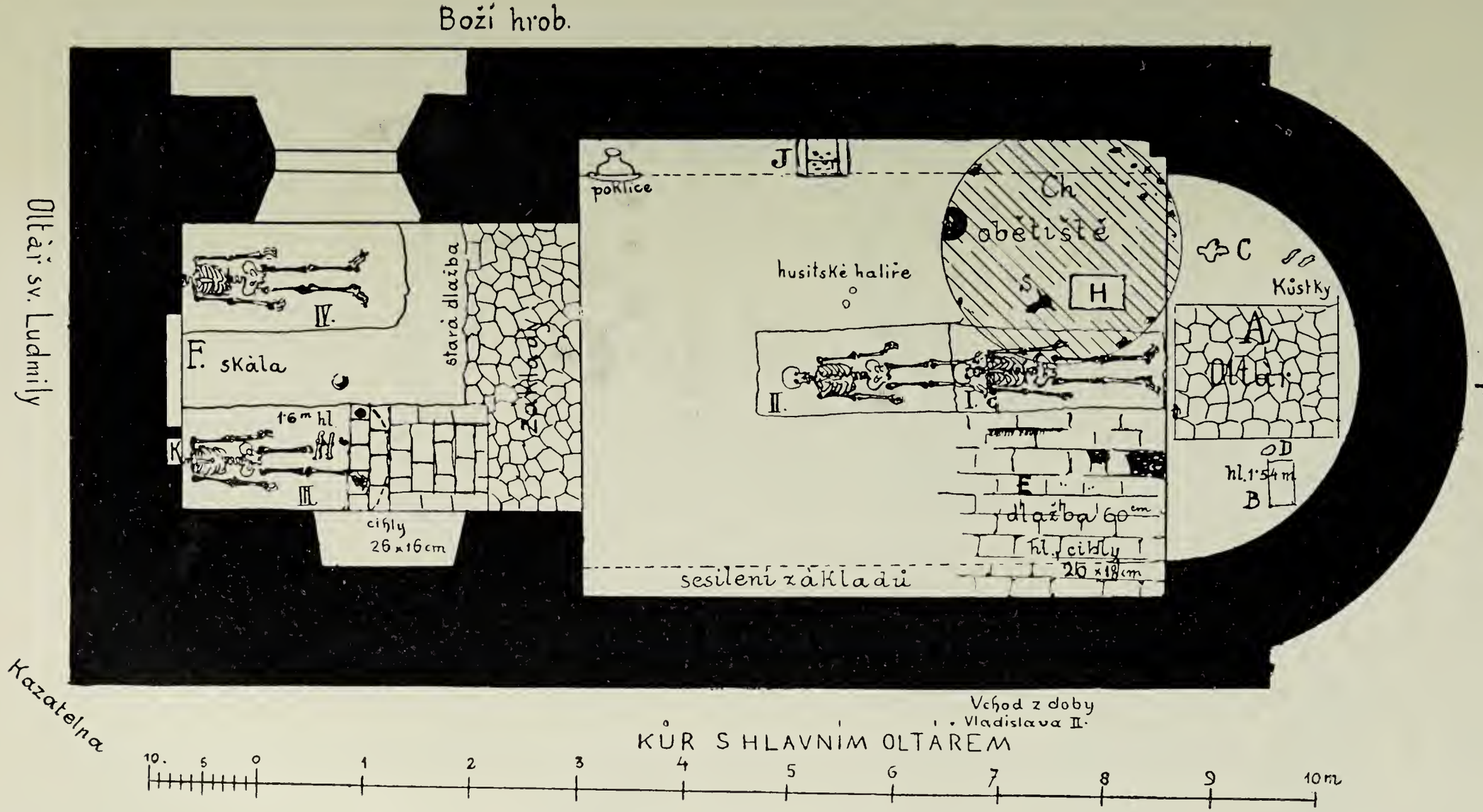

Obr. 11. Půdorys románského kostelíka sv. Petra a Pavla v Čáslavi.

byla nepohnuta, a vzali jsme prkna s plochého víka i nárožníky a hřeby do musea »Včely Č.«.

Rakev Mstislavova byla 2 *m* dlouhá, 63—73 *cm* široká i 50 *cm* hluboká. Spodek hrobu vytesán ve skále.

Nad vysokou a kulatou lebkou jeho (tab. V.) až ku prsům sáhal pohřeb staršího muže, týmž směrem pochovaného (*II*). Ne-

Obr. 12. Náhrobek Mstislava z Chlumu z konce XIII. století.

bylo však zbytků z rakve. Kdežto Mstislav měl ruce při těle položené, tedy tato kostra (snad Bleha z Chlumu, otce Mstislavova) měla pravici přes prsa příčně položenu. Lebka Blehova (tab. V.) jest široká, krátká i nižší než Mstislavova, zuby trochu vyhnilé. Ležela v zemi poněkud očima k jihu obrácena.

Pod věžičkou (obr. 14.) ležely ještě v skalních hrobech dvě bezhlavé kostry (III. a IV. obr. 15.), jižní s levou holení zlomenou, za života špatně srostlou a výše pochovanou (III.) Snad jsou to zkomolené ostatky Vondráčka Keřského z Paběnic či

Římovic, hejtmana Táborů v bitvě u Lipan, co pak r. 1447 pro plen v Č. Janovicích zajat a v Čáslavi popraven. (Staří letop. a Hájek.[3])

Vedle hrobu Mstislavova pod dlažicemi ležela deska opuková, přitesaná (*H*). Když ji dělníci odkryli, znamenali jsme ošklivý zápach hnilobný. Hned pod tím při straně evangelní vedle hrobu až ke zdi v rohu *sv* leželo v popelu a uhlí mnoho kostí pta-

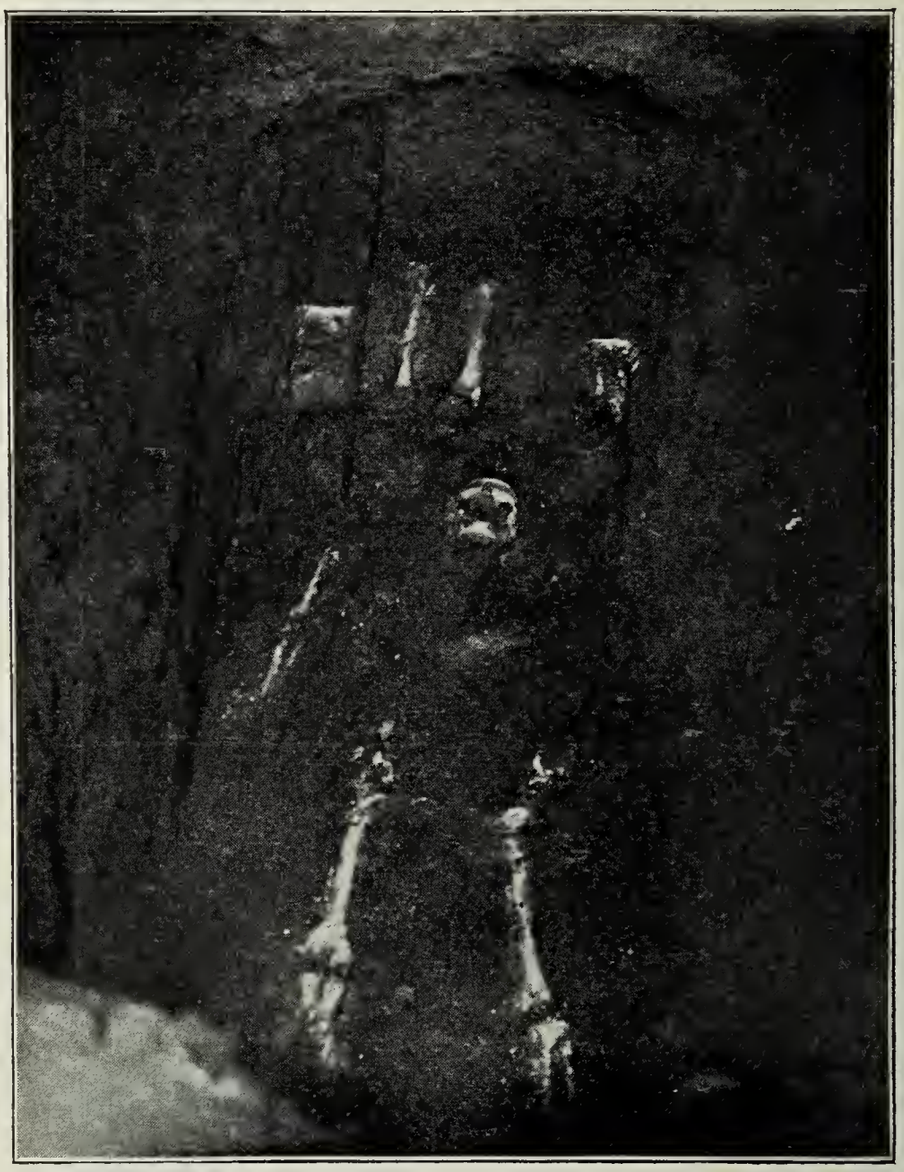

Obr. 13. Hrob Mstislava z Chlumu.

[3]) Hájek v kronice své na listu 422. vypravuje: Roku toho 1446. Jan (sic!) Keřský připojiv k sobě některé lotry, i činil veliké loupeže v království Českém, a zvláště v kraji Čáslavském, obyvatelé v tom kraji vytrpěti to nemohouce vzavše na to radu s hejtmanem svého kraje i s jinými, oblehli jej po sv. Petru ten den Mikulášek Trčka s některými okolními zemany na Paběnicích, a leželi tu dvě neděli dobývajíce Paběnic: A on Keřský tu noc před svatou pannou Markytou, kázav sobě most spustiti samotný jezdecky proskočil a ujel, a tvrz dobyta na den svatých apoštolův rozeslání, a kteříž tam koli byli nalezeni, ty všecky kázali zvěsiti, a tvrz vypáliti. Potom týž Keřský zavřel se na Janovičkách, a Trčka ho opět kázal dobývati, kterýž opět chtěl proskočiti, ale nevěděl, že jest opleten, a tu jest jat a potom sťat.

čích, zejména slepičích (*Ch*), pak střepy nádob, pásmy okrášlených a pod tím násyp kamenitý až do hloubky 1 *m* pod staré dláždění. Kostí, střepů a uhlí bylo s dvě nůše a trousily se i výše až k širšímu výstupku základní zdi. Dále k západu při zdi byl místo dlažby jen upěchovaný jíl a na něm objeveno ohniště z cihel sestavené (*J*), v němž bylo mnoho uhlí. Pět cihel ku stěně přistavených, na šíř maltou spojených tvořilo dno ohniště a po

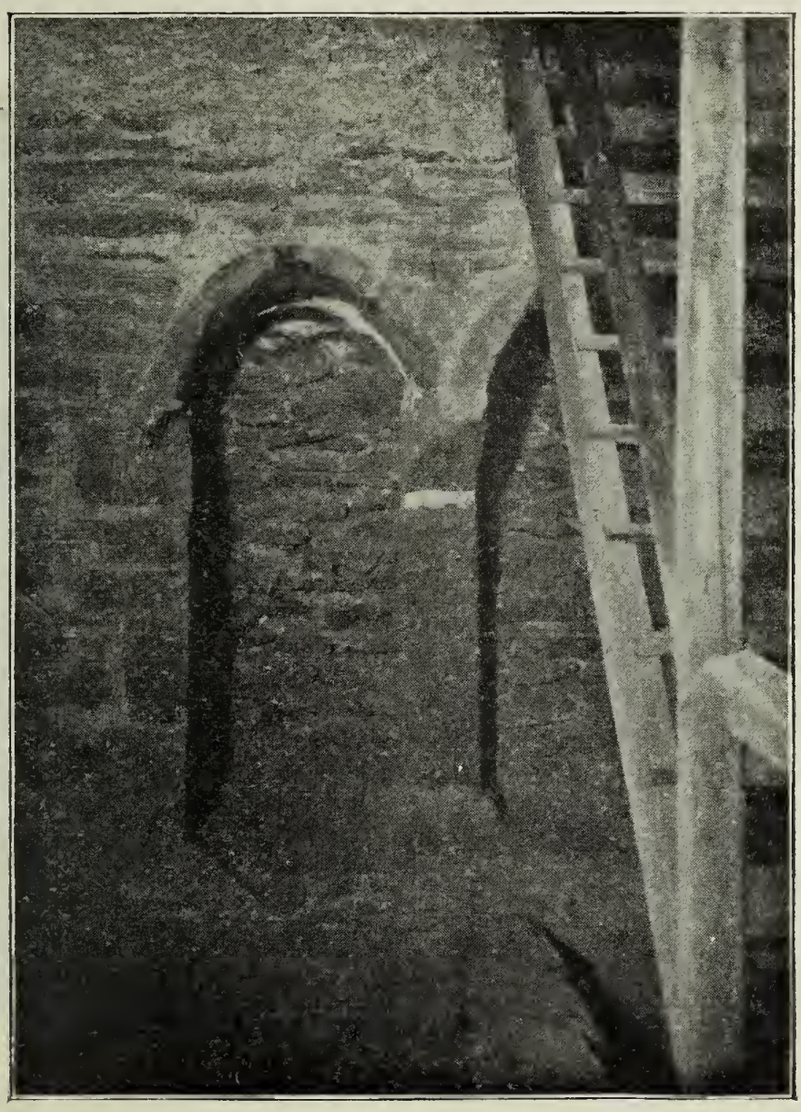

Obr. 14. Sloupkem rozdělené rom. okno ve vížce.
(Nyní na půdě kostelní.)

stranách postaveny na úzký bok dvě cihly hojně opálené. (Obr. 16.) Blíž ohniště nad hrobem Mstislavovým ležely slepené asi 3 haléře husitské.

Směrem k hrobu Mstislavovu (*s*) objeven ještě v popelité zemi malý bronzový svícen (obr. 17.) s vrchem prolamovaným a ještě výše ležel husitský haléř se lvíčkem. O sobě objeveny kůstky ptačí též výše, patrně uhozeno na ně již při zdvižení náhrobníku Mstislavova.[4])

[4]) Památky archaeolog. VI. str. 121. O tryzně psal obšírně Jos Dobrovský v »Abhandlungen der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften« r. 1786.

V zápiskách dp. děkana Jana Pečenky zachovala se poznámka, že pod deskou objeveny »nějaké skvosty«.

Pohřeb Mstislavův pravdojatně klásti můžeme na konec XIII. věku. —

* * *

Na staré Čáslavi, nynějším Hrádku[5]) ve Vodrantech objevil jsem řádové hroby z doby křesťanské kolem městiště někdejší kaple P. Marie, o níž poslední zmínka sáhá až k r. 1315.[6])

Obr. 15. Hroby sťatých pod rom. vížkou v sakristii.
(A = zdivo, kde byly r. 1801 objeveny kališnické monstrance.)

---

[5]) Zpráva »Včely Čásl.« za r. 1888, Verhandlungen der Berl. Ges. f. Urg. 1886, Mitth. der k. k. Centr.-Commission XII.—XIV. 1887, II. zpráva spol. př. starož. č. str. 7—10.

[6]) Předkové p. z Chlumu přestěhovali se asi v polovině 13. stol. z Litoměřicka do Čáslavska i potáhli dědičně na sebe držení úřadů, které dříve králi náležely. Král Přemysl Otakar II. vybavil od Bleha z Chlumu úřady a statky komorní i založil nové město Čáslav, ponechav Blehovi jen staré hradiště Čáslavské s k stelem P. Marie na něm stojícím. Léta 1282 připomíná se se starým otcem Blehem syn Mstislav (Reg. IV. 737), který žil ještě r. 1292, (Reg. II. 620, 638, 670), ale na to brzy zemřev, pochován v kostele Čáslavském. Hrad Chlum drželi bratři jeho Bun a Sezema, kteří darovali zděděné podací kostelní v Čáslavi Drobovským křižovníkům. (Reg. IV. 773.) Viz prof. Aug. Sedláčka »Hrady« díl XII. str. 210 a 211

Tam odpočívalo v pouhé zemi jen asi $^1/_3\,m$ hluboko na 80 koster pravidelně v řadách hlavou k západu kladených tak, že paty dotýkaly se temene hlavy vedlejší kostry v řadě. Ženy tu pochované mívaly záušnice, s esovitým koncem na skráních a pod spodní čelistí. Muži zřídka mívali u sebe nůž neb přezku okrouhlou z pasu. Některé kostry přiklopeny ploskými kameny, jiné zasuty vápnem. Při většině nebylo zhola nic, leda střepy osudí bezuchých s pásmy a vlnovkou, také hojně zde nalézány kosti koňské a hovězí, ovšem možno také, že sem ze sousedních ohnišť zavlečeny pluhem (obr. 18. č. 10.—15.)

Obr. 16. Ohniště u severní zdi v kostelíku.

Dále k západu na skalní opyši v jámě popelité, r. 1884 objevené, spočívaly tři kostry, dvě k západu hlavou a jedna výše hlavou k severu na příč přes ně.

V popelité zemi byly nádoby, zejména misky se znamením muří nohy a dvěma křížky ve dvou rozích na dně. Takých znamení nenalezeno na hrncích v ohništích nikde na Hrádku (obr. 18. č. 26.—29.). V jámě byla nádoba baňatá s popelem a v něm (Tab. I. obr. 16) nalezena celá skořápka vejce, vedle pak černý kamenný amulet, provrtaný (č. 39.), kladivo železné na způsob ševcovského (č. 44.) a mnoho střepů (obr. 18. č. 18—25., 30—32.) V sousedství blíž meze nalezen denár Břetislava I.[7])

[7]) Ed. Fiala: Čes. denáry, tab. VII., obr. 24.

Není pochybnosti, že zde nalezeny ostatky tryzny asi z XI. století. Také pod Hrádkem nad skalkou, kde byl kostelík sv. Martina, vykopány kostry horníků a při nich tři kladiva hornická, více přezek z pasu a 15 záušnic s esovitým zakončením. O staré huti v těch místech jest zmínka v nejstarší listině rychtářské z r. 1383[8].) —

Letos v základech domu č. 223 m. v Čáslavi nalezena bezuchá nádoba s hlavou kuří a tamtéž džbán s obličejem vyhněteným z hlíny, od něhož dolů jdou čáry jako vousy a dole

Obr. 17. Bronzový svícen od hrobu Mstislavova.

kroužky vytlačeny (obr. 19. a). Současně nalezeno více nádob. V jedné (obr. 19. b.) byly kosti kuří. Známo, že předkové rádi obětovali zemi kohouta neb vejce slepičí jako znamení síly, aby stavba byla tvrda.

Vraťme se ku hrobu Mstislavovu v kostelíku románském. Konservátor Fr. Jos. Beneš píše v Pam. archaeolog. VI. str. 121.: »Pod deskou prastarého náhrobku Zbyslavova se nalezly střepy starých nádob pohanským podobných, spolu s popelem, uhlím,

[8]) Archiv města Čáslavě A 4 »bis an den alden tamm, der do vorzeitn gehort zu der hutten daselbst aufgerichtet und gemachet war«.

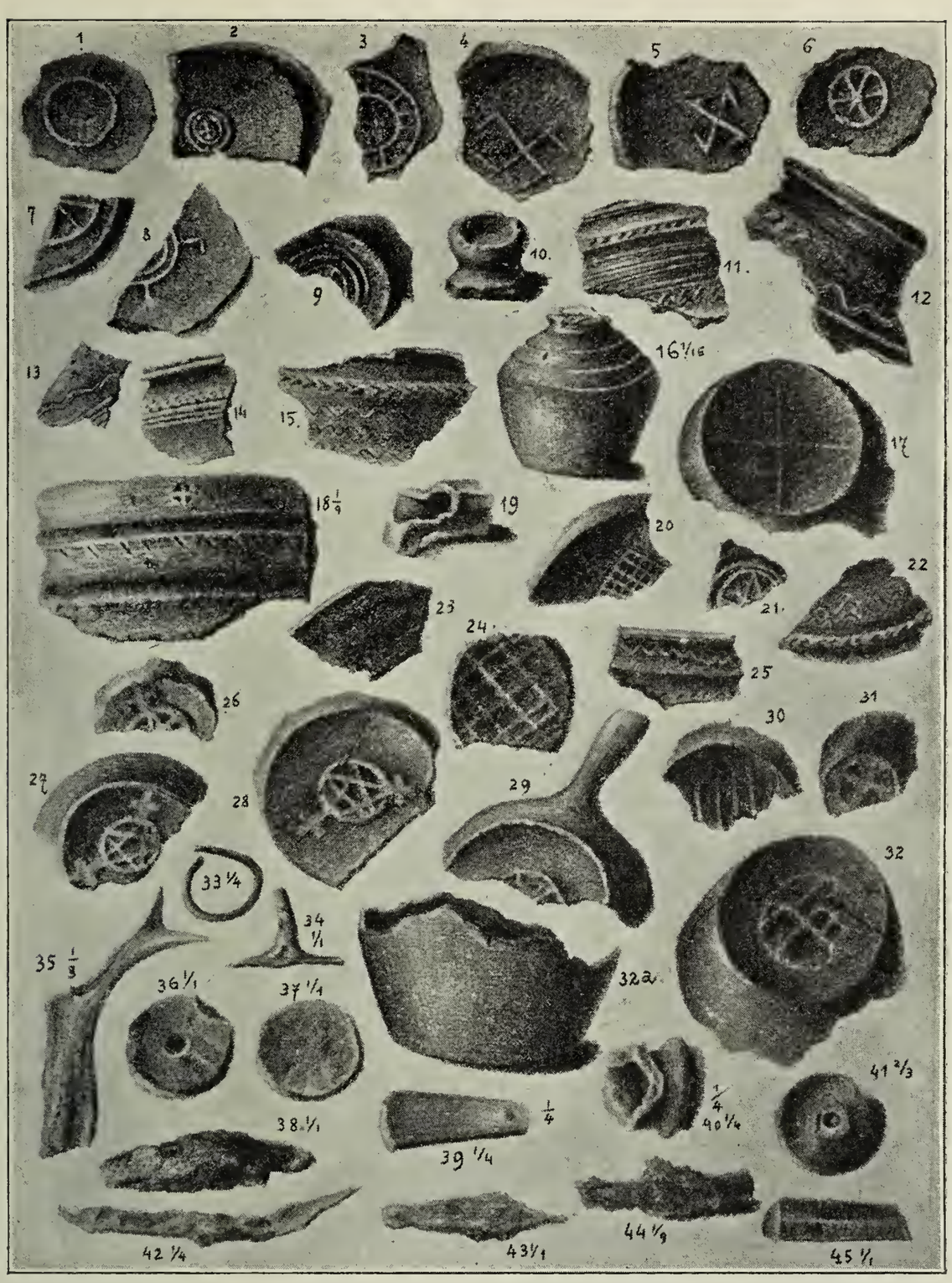

Obr. 18. Starožitnosti z Hrádku v Čáslavi,

a to znamení na dnech č. 1.—9. a památky hlavně z obětiště či tryzny u tří koster, objevené roku 1884.

sklem a kostmi.« Na str. 122.: »Jak svrchu podotknuto, našly se pod náhrobkem Zbyslavovým věci, které nás oprávnily k upomínce dob pohanských, než však i jiné možnosti nesmíme opomenouti. Dle výtečného díla, totiž učeného Francouze, abbé Cocheta: »Sepultures gauloises« etc. bylo v XI. až do pozdějších století obyčejným zvykem do hrobu vznešených osob nádoby se svěcenou vodou a jiné s uhlím pro kadidlo podle rakve stavěti a napotom teprv hrob po vykonaném obřadu zasypati. Tak

by se bylo i tu státi mohlo to, co v Čechách z dob prvního křesťanstva ještě prozkoumáno není.«

Není však pochybnosti, že v popelu, kostech drůbeže, střepech a svícinku bronzovém ležících vedle rakve Mstislava z Chlumu spatřovati lze přežitek z dob pohanských, památky tryzny nebo hodů pohřebních.

Až posud u Slováků, Srbů i Rumunů udržely se zbytky hodů těchto, že kladou na hrob kaši neb i polévají hrob vínem. Pálení potravin a obětí, šatů nebožtíkových a kadidla, připomíná se v Iliadě i v jiných klassických památkách, zná je Nestor ještě z prvých dob křesťanských, ba ještě Hájek buď dle klassických vzorů, buď z tradice lidové, buď z obyčejů v jiných slovanských zemích ještě běžných, přikrášlil vypravování při pohřbu znamenitých osob v Čechách.

Ovšem prostředí klassických spisů zdá se býti nejspíše pramenem Hájkovým, ačkoliv jsou jisté okolnosti při vypravování, dle nichž poznáváme, že Hájek znal národní obyčeje jiných Slovanů, zejména Černohorců, snad i Albánců.

Dovolím si tu uvésti některé výňatky z Hájkovy Kronyky (1541) a pak z Jos. Holečkova spisu »Černá Hora v míru« (V Praze 1883). Hájek píše o pohřbu Krokově na listu V.: »Čtvrtého dne nesli jsú jej do Ctiňovsi s velikým hřmotem, až se aupění jich po lesích i po horách rozléhalo, a tu vedle Čecha knížete a vedle Nivy, ženy jeho, dary rozličné jemu dávajíce jej jsú pohřebili, a kámen veliký na hrob jeho navalivše, oheň na něm udělali, a tu oděv jeho bohuom zemským obětujíce spálili.«

Na listě 48.: »(Křezomyšl) umřel a na dolejší hrobce vedle své rodiny pochován a kamenem tvrdým přiložen, na němž bylo pět dni pořád páleno a pernaté oběti byly na oheň kladeny.« Na str. 105.: »(Neklana) vedle otce jeho Křezomysla poctivě tu u hrobce pod Vyšehradem položili a na jeho hrobě nad míru veliký oheň učinivše, okolo něho chodili a velikými hlasy volajíce, dajte nám vítězství, bohové neumírající, dajte nám kníže, aby bránil naší země, tak su pravili a vlasy s brad svých stříhajíce, na oheň metali.«

Josef Holeček vypravuje[9]) o Albáncích, jak projevovali zármutek pro úmrtí Savy, synka vojvody Marka Miljanova na Meduni, v ta slova:

»Náhle se ozval před domem hrozný nářek hrdel mužských, tak hrozný, že pronikl srdce jako meč a zmrazil v žilách krev, tak divoký, jako kdyby lvice na poušti vyla pro ztracené svoje mládě. Branka se otevřela a do dvorečka vstoupilo jedenáct mužů. Jeden šel v čele sám, druzí dva a dva. Hlavy jejich jsou nepokryty a s oholených lebek splývají rozcuchané perčíny, jež větřík rozvlává. Mají ruce založeny, hlavy sklopeny a stoupají krůček za krůčkem, nohu přes nohu překládajíce a sebou natřása-

[9]) Černá Hora v míru, II., 256 atd.

jíce. Vzezření všech je zoufalé. Náčelník se rozhlédne a zvolá hlasem velikým: Kde je Savo? Mužové za ním odpovídají vzlykotem. A náčelník opět: Kde je Savo? Je-li pravda, co si vypravují vlci na horách, lišky v doupatech a na skalních stěnách orlové,

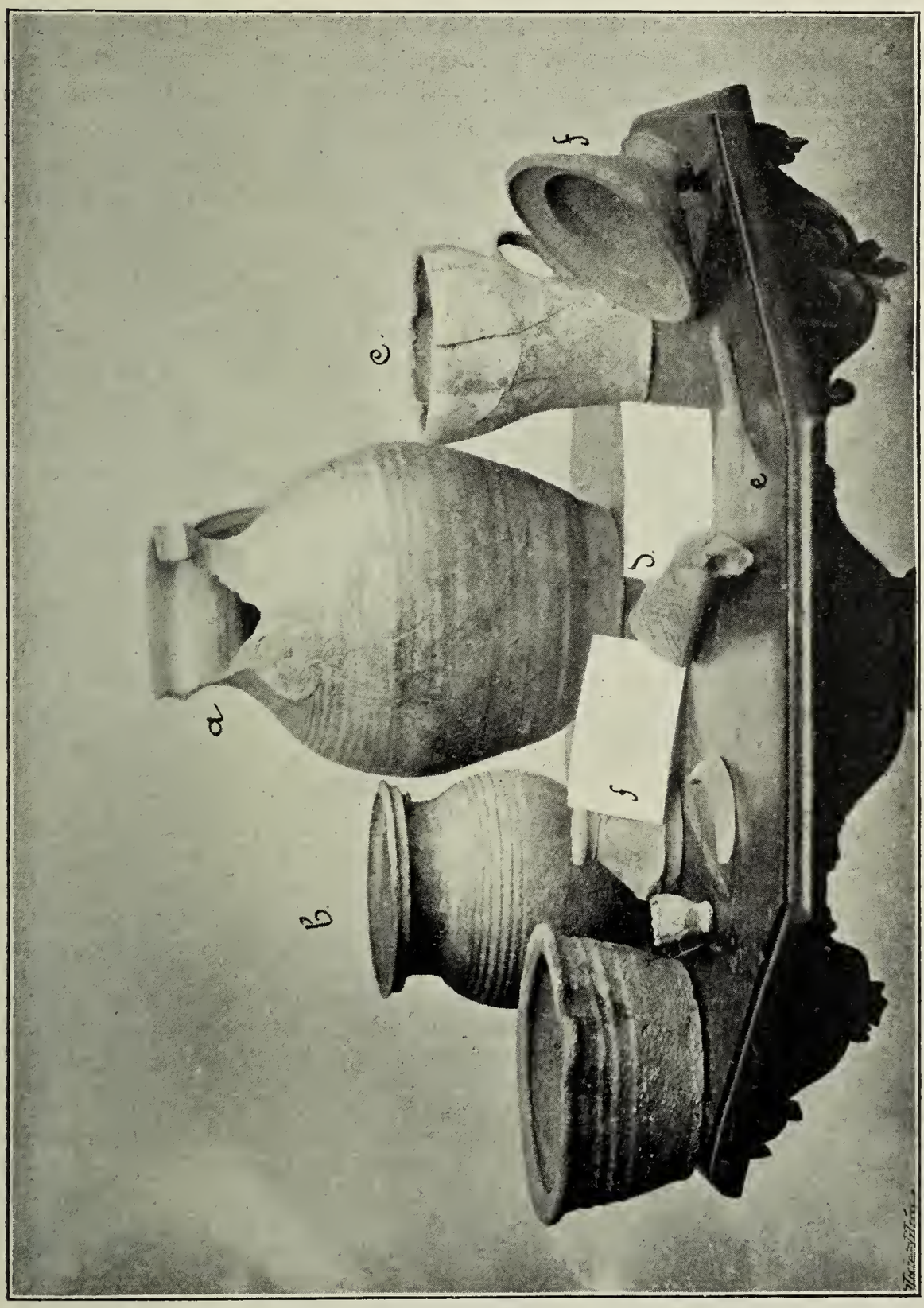

Obr. 19. Nádoby z Čáslavě, nalezené v základech domu č. 223.
a) nádoba s diblíkem, *b*) hrnec s kostmi kuřími, *c*) pohár, *d*) vyřezávaná rukojeť, *e*) šídlo, *f*) poklice.

že přišla smrt do domu Marmiljanova a vytrhla jasnému sokolu zlaté péro, jabloň oloupila o zlaté jablíčko? atd. Při další přestávce mužové se vztýčili, hlavy nazad nachýlili a do vypjatých prsou si mocně pěstmi bušili.« — »Dosti si do hrudi nabušivše, rozčepej-

řili prsty a dělali, jakoby si tváří drápali a perčín rvali; musili se spokojiti pouhým nápodobením, kterak plačící pro mrtvého se zohavují, neboť bylo to podmínkou, za kterou je Marko do svého domu pustil. — — Tu se vrhli na ostatky nebožtíkovy, je líbali a oslavovali.«

V Nestorově »Letopisu ruském«[10]) hovoří Olga ku Drevanům: »Aj, už jdu k vám, připravte medu mnoho v městě (u města) kde, jste zabili muže mého, ať popláču nad hrobem jeho, i učiním tryznu muži svému.« »Olga pak přišla k hrobu jeho i oplakávala muže svého i poručila lidem svým nasypati mohylu velikou, a jak nasypali, poručila tryznu udělati.« — (K r. 945.) »I byla zapověděla Olga, aby nedělali nad ní žádné tryzny, neb měla kněze, ten blaženou Olgu pochoval.« (Na str. 50. k r. 968.)

Tryzna tudíž pokládána za obřad pohanský, křesťana nedůstojný. Přece však nemůžeme sdíleti mínění Benešova, že by popel, kosti a střepy byly zbytky z někdejšího pohanského obětiště. Bylyť nalezeny vnitř chrámu a přímo pod deskou hrobní i v rohu evangelním před apsidou až ku severní zdi lodi kostelní. Vidíme v tom přežitek obřadu pohanského, jenž vykonal se na hrobu Mstislava, syna mocného Bleha z Chlumu, spoluzakladatele města Čáslavě a pána podacího v kostele sv. Petra i Pavla v Čáslavi, co sídlel v tu dobu na Hrádku v Čáslavi.

Zkoumání v chrámu čáslavském, jež vlastně se dálo proto, abychom našli ukryté kosti Žižkovy, vybízí archaeology k opatrnosti při podobných výzkumech. Nepochybuji, že i jinde u hrobů z prvých dob křesťanských až do 13. stol. objeví se takové tryzny či oběti posmrtné.[11])

---

[10]) Překlad K. Jar. Erbena str. 41.

[11]) Pátrání naše podporováno sl. městskou radou i důst. děkanským úřadem měrou chvalitebnou, která našemu městu čest činí. Učinil jsem návrh na výzkum tento opíraje se nálezem dvou mosazných, pozlacených monstrancí utrakvistických s věžičkami, jež nalezeny v rohu *K* ve zdi chrámce r. 1801 a prodány židům do Kolína (!). Obraz jich zachoval monografista městský Liemert v Topografii m. Čáslavě, kde také praví, že v přístavku chrámu P. u Božího hrobu při stěně sev. stávala oltářní archa »Útěk do Egypta« i druhý oltář stětí sv. Jana Křtitele, kde sloužena mše sv., když vedli odsouzeného na popraviště k Filipovu. Archa i obrazy její prodány r. 1825 (!!). Liemert v dotčené monografii píše: (In der utraquistisch gewesener Kirchenabtheilung) befindet sich ein sehr altes Altar mit schörem Schnitzwerk nach alter Art. Das da befindlich gewesene Nebenaltar, die Geburt Jesu und die Flucht nach Egipten vorstellend †, wurde im Jahre 1825 und das zweite Nebenaltar, die Enthauptung Johanni darstellend ⊿ im Jahre 1829 beseitigt.

Pozn. †. Das Altar bestand aus einem etwa $1^3/_4$ Ellen öst. Maaszes hohen und $1^1/_4$ breiten, dann 2 eben so hohen und 1 Elle breiten Nebenbildern und oben in drei Feld (?) die Abbildung Jesu stark vergoldet und die Geburt Jesu vorstellend. Selbes war zum Umdrehen vorgerichtet und an der rückwärtigen Seite stellte es am grünen Grund die Flucht Jesu nach Egipten vor, dann an den Nebenbildern Maria und Joseph, und ganz oben, Jesu, vor. Diese werthvollen alten Gemälde, wovon zwey am Rathause vorfindig sind, wurden an Private verschenkt und Eins einem Herrn nach Prag

Štědrý den v podání prostonárodním.

Ve Společnosti přátel starožitností českých v Praze dne 21./XII. 1901. přednesl

Jos. Košťál.

Vánoce — nejkrásnější doba v celém roce — jsou všem národům křesťanským slavností radostnou, na kterou se těší jak velicí tak malí, jak boháči tak chudí. — K svátkům jiným nepřilne tak kruh rodinný jako k těmto, a proto možno vánoce právem nazvati svátky rodinnými, jež poutají zvyky a obyčeji, od nepaměti zachovanými, činíce z lidstva jedinou velikou rodinu.

Nejpamátnějším jest bez odporu Štědrý den.

Ač náš venkovan stýká se s přírodou po celý rok, lne přece v tento den ke všem zjevům jejím jaksi těsněji a hledí štědře obdařiti nejen bližní, ale vše, co mu v roce minulém prokazovalo dobrodiní a bylo mu k užitku. — Časně ráno v radostný a slavný den tento pozoruje všecko, co mu má oznámiti nejbližší budoucnost. Především hledí každý, aby se na Štědrý den nehněval; věříť se, že takovým bude po celý rok, jakým se jeví na Štědrý den. (Nový Bydžov.) — Hospodář si pilně všímá, kdo vejde ráno první do stavení. Vkročí-li do světnice nejdříve muž anebo chlapec, soudí, že přibude toho roku v rodině syn; vejde li první žena nebo dívka, přibude v rodině dcera. (Lískovice.) Jinde praví: Vstoupí-li první do stavení mužský, budou míti krávy v tom roce býčky, pakli ženská, budou se líhnouti v tom roce jalovičky. (Neděliště.)

Hospodyně donese časně ráno kravám »topinku«, aby jim nikdo neučaroval. (Rozběřice.)

Místy dávají kravám kousek kaše, větvičku routy a tři ječné klasy doufajíce, že je tak opraví na celý rok.[1]) Hospodář vejde do konírny, vloží na řeřavé uhlí síru a březovou kůru; pak kouří koním do chřípí, aby byli bujni; někde jim dává topinku, aby se dobře dařili. (Lužany.) — Domácí dcera nebo hospodyně sype drůbeži do východu slunce »míchaninu« t. j. smíchané druhy obilné i luštěniny do obroučky, jež srazila s díže, nebo do kruhu udělaného z řetězu, který vzala od vozu — pod okap, aby se držely všechny pohromadě a slepice aby hodně nesly. (Kněžice.)

---

verehrt. Pozn. *A.* Bei diesem Altare wurde zu jener Zeit, als zu Czaslau das Halsgericht bestand, blos gelegentlich einer Hinrichtung die Messe gelesen.« Oltář svatého Jana Křtitele stětí, roku 1829 zrušený, měl asi vztah k odpraveným, kteří roku 1901 námi tu objeveni byli a jichž kostry posud v museu »Včely Čáslavské« chovány jsou. Doufáme, že sl. vlastenecká obec král. města Čáslavě zase všem těmto kostrám znamenitých mužů vypraví pohřeb důstojný v chrámu Páně sv. Petra i Pavla, ovšem tak, aby i vědě i pietě k zesnulým dosti bylo učiněno. Zveme přátelsky naše anthropology, aby tedy ještě dříve probádali tento cenný a zajímavý materiál osteologicky a též kostry z kommendy v Drobovicích, které jsou téměř stejného stáří a rovněž v museu »Včely Č.« byly uloženy.

[1]) Světozor 1888 str. 51.

Při té příležitosti dostane kohout, houser, kačer a krocan po »stroužku« česneku, aby byli bujni a cizí drůbeže na dvoře netrpěli. — Také na psa, věrného strážce domu, se nezapomíná; dostane topinku a stroužek česneku, aby byl bdělý a nikoho se nebál. (Nový Bydžov.)

Místy vynesou před stodolu snop obilí, aby také ptactvo dostalo Štědrého večera. (Rozběřice.)

Hospodář vyjde na dvůr anebo na zahradu, aby pozoroval počasí, a soudí z něho, jaká úroda ho očekává. Je-li takový vítr, že se stromy klátí, bude hojně ovoce; hučí-li lesy, budou krávy hojně dojiti. (Poličany.) Vane-li mírný větřík, pokvete v zemi obchod, je-li však bouřlivo a příliš větrno, bude prý toho roku válka. (Vysoké.) Někde se praví: Je-li větrno na Štědrý den, bude zlý rok; je-li bezvětří a jasno, bude úrodný rok na víno. (Jilemnice.) — Je-li na Štědrý den hojně sněhu, zdaří se len; je-li však metelice v ten den, bude mnoho housenek. (Pranostika.) — Jak se stromy rozhýbají pod sněhem, tak se budou rozhýbati pod ovocem. (Neděliště.) — Všichni domácí dostanou před snídaní topinku t. j. smažený chléb pomazaný máslem a česnekem, aby nikdo z nich v budoucím roce nezemřel a zvlášť aby nedostal neštovic. (Neděliště.) — Místy požívá celá rodina před snídaní chléb s medem, aby nestonali; dle jiné verse aby je po celý rok nebolelo v krku. (Nový Bydžov.) — Někde radí, aby snědl každý na lačný žaludek 3 lžíce krup; nebude ho po celý rok v krku boleti. (Rovensko.) — Jí-li někdo na Štědrý den do východu slunce podmáslí, nepřijde naň v lese hajný. (V Krkonoších.) Místy pijí do východu slunce kořalku, aby byli kurážní a mouchy jich po celý rok neštípaly. (Hoř. Štěpanice.) — Kdo si uloní na Štědrý den do východu slunce větvičku s lesního stromu, nepřijde naň po celý rok myslivec. (V Krkonoších.) — Kdo chce míti peníze celý rok — ať se v nich omyje na Štědrý den, na Nový rok a Květnou neděli. (Smidary.) — Hučí-li na Štědrý den ráno měděnec, bude prý v domě stálé štěstí; nehučí-li, stane se v tom roce neštěstí. (Měník.) Po snídaní se uklízí; podlaha se udrhne a »postele« slamou, aby zůstala čistou po celé svátky. Někde vyhazují smetí nepříznivým sousedkám před stavení, aby na ně poslali blechy. (Zběř.)

Pak se dělají vánočky; nepovedou-li se, zemře prý hospodyně nebo některý člen rodiny do roka. (N. Bydžov.) Když je těsto vyváleno, vyjde hospodyně do zahrady a dotýká se prsty »od těsta« stromův, aby měly hojně ovoce. (Volanice.) — Vánočku obdrží každý z rodiny; první hospodář, aby se mu obilí urodilo. Jedna vánočka bývá nad počet; do té se zadělá celá mandle a kdo si tu ukrojí, nedočká prý budoucích vánoc. (Neděliště.) — Někde dává hospodyně do vánočky peníz; kdo ho najde, bude prý šťasten po celý rok. (Nový Bydžov.)

Skrojek vánočky se schová, aby byl v domácnosti vždycky dostatek. (Měník.)

Na Štědrý večer se všichni postí; dětem se slibuje, že uvidí večer »zlatá prasátka«. Společný oběd není; za to bývá hojná večeře. — Každý má býti zvlášť opatrný, aby něco nerozbil; jinak by prý zemřel do roka. (Nový Bydžov.) — Na Štědrý den nechoď k druhému návštěvou, aby mu neubylo. (Jilemnice.)

Jde-li někdo přes práh a upustí náhodou nůž, bude v tom domě během roku někdo zabit. (Hoř. Štěpanice.) — Před kterým domem vyje pes na Štědrý den, tam zemře prý hospodář do roka. (Neděliště.) — Jde-li ženská na Štědrý den z domu a potká nejprve mužského, nedočká se prý budoucích vánoc. (Měník.) — Někde nepůjčí nic v ten den ani nevydávají, aby nepovstal v domě nedostatek, dle jiné verse aby nikdo neučaroval. (Rozběřice.) — Prodá-li někdo něco na Štědrý den, odejde prý od něho požehnání Boží. (Nový Bydžov.) — Zadrží-li kdo na Štědrý den věc nalezenou, bude po celý rok nešťasten (Mlékosrby.)

Před večeří.

K večeru strojí se na stůl. Prostře se bílý ubrus a zamete se pod stolem. Pak se roznášejí talíře; na koho se nedostane, ten zemře na budoucí Štědrý den právě v tu hodinu. (Nový Bydžov.) — Pod talíř vloží hospodář drobné peníze; sám má seděti na tobolce, aby se peníze v domě stále držely. (Hoř. Štěpanice.) — Místy kladou na stůl peníze, chléb a sůl, aby netřeli nouze v příštím roce. (Vysoké.) — Místy sedá hospodář na obilí, aby se mu příštího roku dobře urodilo. (Prasek.)

Hospodyně nasype před každý talíř trochu soli; komu během večeře sůl zvlhne, ten do roka zemře. (Starý Bydžov.) — Děvčata si kladou pod talíř věneček z »listopadové« větvičky. Po večeři zavěšují jej na obraz některého svatého, aby byl jejich ochráncem v budoucím roce. (Smidary.) — Někde klade hospodář pod stůl sekeru a má na ní při večeři nohy, aby byl v domě pánem; dle jiné verse, aby nikoho z domácích nohy nebolely. (Kněžice.) — Hospodyně s dcerami přichystají všechno na mísy, aby nemusily při večeři od stolu vstávati (odcházeti). Kde se na Štědrý den časně večeří, tam bude prý brzy pohřeb. (Lískovice.) — Když se rozsvěcuje, řekne hospodyně: »Koho asi naše světlo přivábí k večeři?« Kdo rozsvěcuje, podívej se do světnice; kolik rakví spatříš, tolik členů z rodiny zemře a ty s nimi, uzříš-li věnec, znamená blízkou svatbu. (Konecchlum.) — Před večeří poručí hospodář všem, aby si vycídili obuv a vyčistili šaty; nedovolí to dělati na den narození Páně — aby prý měl hojně pěkného obilí. (Městec Král.)

Při večeři.

Uplynul den a na obloze se ukázala první hvězdička, již zvláště děti toužebně očekávaly; vědíť, že se dříve nebude večeřeti. Zasedne se ke stolu dle obvyklého pořádku, — v čele hospodář,

který počítá domácí i hosty, není-li jich lichý počet, zvláště však obávané číslo třináct. Lid říká: Třináct — Pán Bůh při nás! Jest rozšířena pověra, že někdo do roka zemře, nebo dle jiné verse, že nebude rok příznivý, nesedí-li se u stolu do páru. (Nechanice.) — Všichni domácí mají seděti u stolu, aby byl po celý rok pořádek, a aby se všichni budoucího Štědrého večera sešli. — Kdo vlastní vinou není účasten Štědrovečerní večeře, nedočká se svátků vánočních v roce budoucím. (Vojice.)

Kdo sedí proti dveřím, do roka prý zemře. (Smidary.) Když se zbožně pomodlili, namočí hospodyně prst do medu a udělá každému ze stolujících kříž na čele. Komu kříž nejdřív uschne, ten prý v příštím roce zemře. (Měník.) — Pak se večeří. Jídla bývají na různých místech různá. Nejobyčejnější lístek jídelní jest asi tento: Houbová nebo rybná nebo hrachová polévka, pak buchtičky, syrupem potřené a perníkem posypané, jáhly, krupičná kaše, posypaná cukrem, hrách, a naposled vařené hrušky, křížaly, švestky a j. — Místy zavládla káva místo polévky. Na horách mívají na devatero; (krajáci se jim smějí, že mají devaterá jídla a samé houby —), aby budoucího roku zbohatli. Nejhlavnějším jídlem jest »hubanec« — (pečená kaše z krupice a hub), z něhož každý musí okusiti, aby nedostal puchýře a vředy. (V Krkonoších.) »Hubanec« se jídá na Štědrý večer proto, že prý byla v ten den Panna Maria hubována. — (Nevratice.) — V jídlech nemá býti mnoho koření ani česneku, neboť ty dvě věci činí mužské pohlaví zlým. (V Krkonoších.) [1])

Kdo jí na Štědrý den večer polévku a hrách, bude míti po celý rok Boží požehnání, poněvadž jest na hrášku kalich; dle jiné verse není radno jísti hrách; kolik totiž zrnek nedovařených někdo sní, tolik vředů se mu udělá. (Skochovice.) Krupicovou kaši má jísti každý, aby se mu sypaly peníze po celý rok jako krupice. (Lužec.) — V tento den a na Nový rok má jísti hospodář čočku a to nejméně 3 lžíce, ale nesmí ani zrnka upustiti; pak se ho budou držeti peníze; kdyby rozházel čočku, rozhazoval by prý peníze po celý rok. (Vysoké.) — Který hospodář jí hodně houbové polívky, toho se budou peníze držeti; jí-li však krupicovou kaši, budou se mu prý děti osýpati. (Skřivany.) Jahelník se peče, aby bylo v domácnosti stále dosti peněz, ale musí býti nový pekáč. (Rovensko.) — Místy vaří matka dětem mrkev, aby byly krotké. (Nový Bydžov.) — Zelí má každý z domácích okusiti, aby byl po celý rok zdráv. (Nepomuky.) — Místy mívají také ryby k večeři. Roztrhla-li hospodyně rybě žluč a ta se rozlila po mase, bude v domě neštěstí; buďto stavení vyhoří, nebo někdo z domácích zemře. Kdo jedli z toho masa, budou prý po celý rok nešťastni. (Zábědov.) — Co se při večeři nejdříve na stůl přinese — ať krmě nebo nápoj, vezmi trochu, běž na křižovatku a podívej se do toho; zvíš, co tě toho roku potká; věnec ohlašuje svatbu, rakev smrt. [2])

[1]) Beseda učit. XIV. č. 50.
[2]) Čas. Mus. 1856 str. 68.

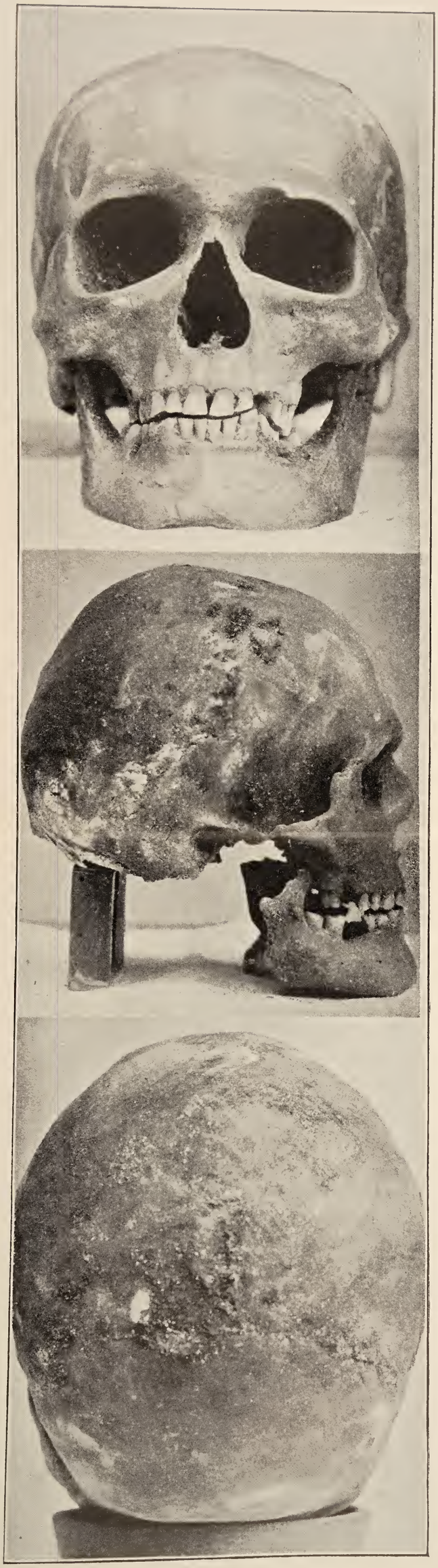

Tab. V. Lebka snad Bleha z Chlumu,
praotce Slavatů z Chlumu a Košumberka.
Index šířky 83·75.

Lebka Mstislava z Chlumu,
syna Blehova.
Index šířky 85·71.

Průčelí, se strany a s hora.

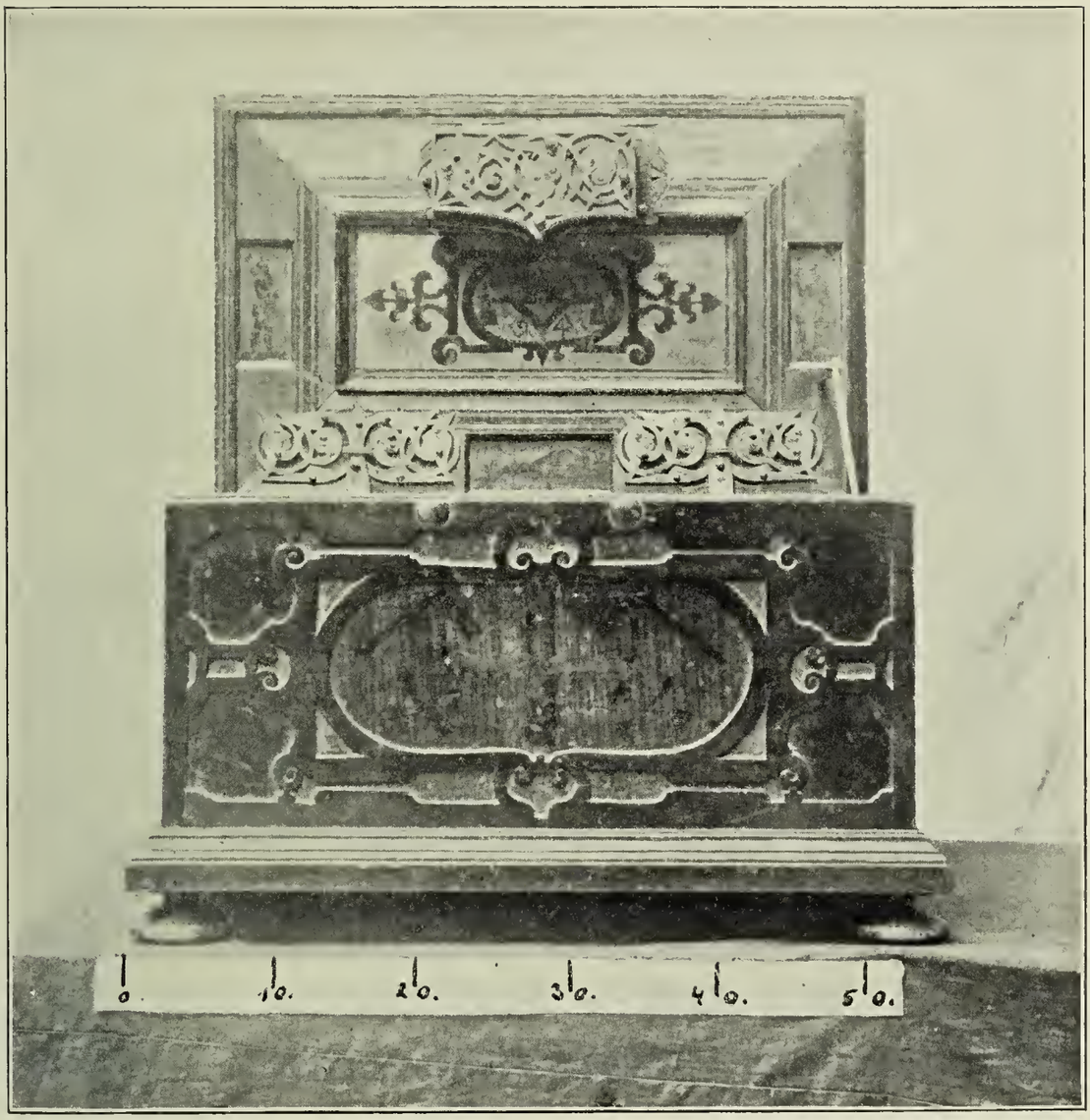

Tab. VI. Pokladna tesařů z r. 1594.

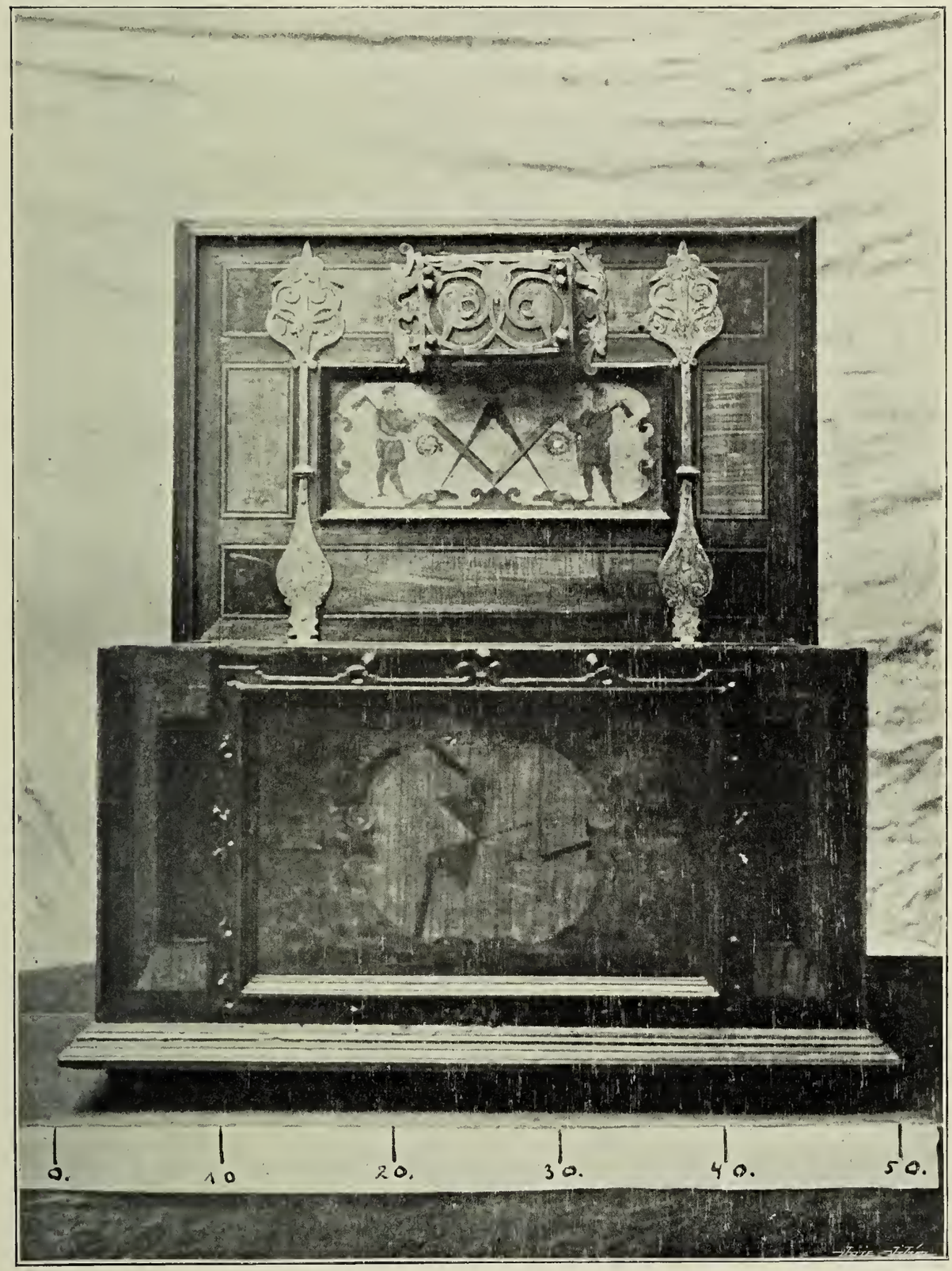

Tab. VII. Pokladna tesař. tovaryšů z r. 1595.

Tab. VIII obr. *a*) Pokladna postříhačů z r. 1609.

Tab. VIII. obr. *b*) Pokladna postříhačů z r. 1609 (zadní strana).

Tab. IX. Pokladna pekařů z r. 1636.

Tab. X. Pokladna obuvníků z r 1671.

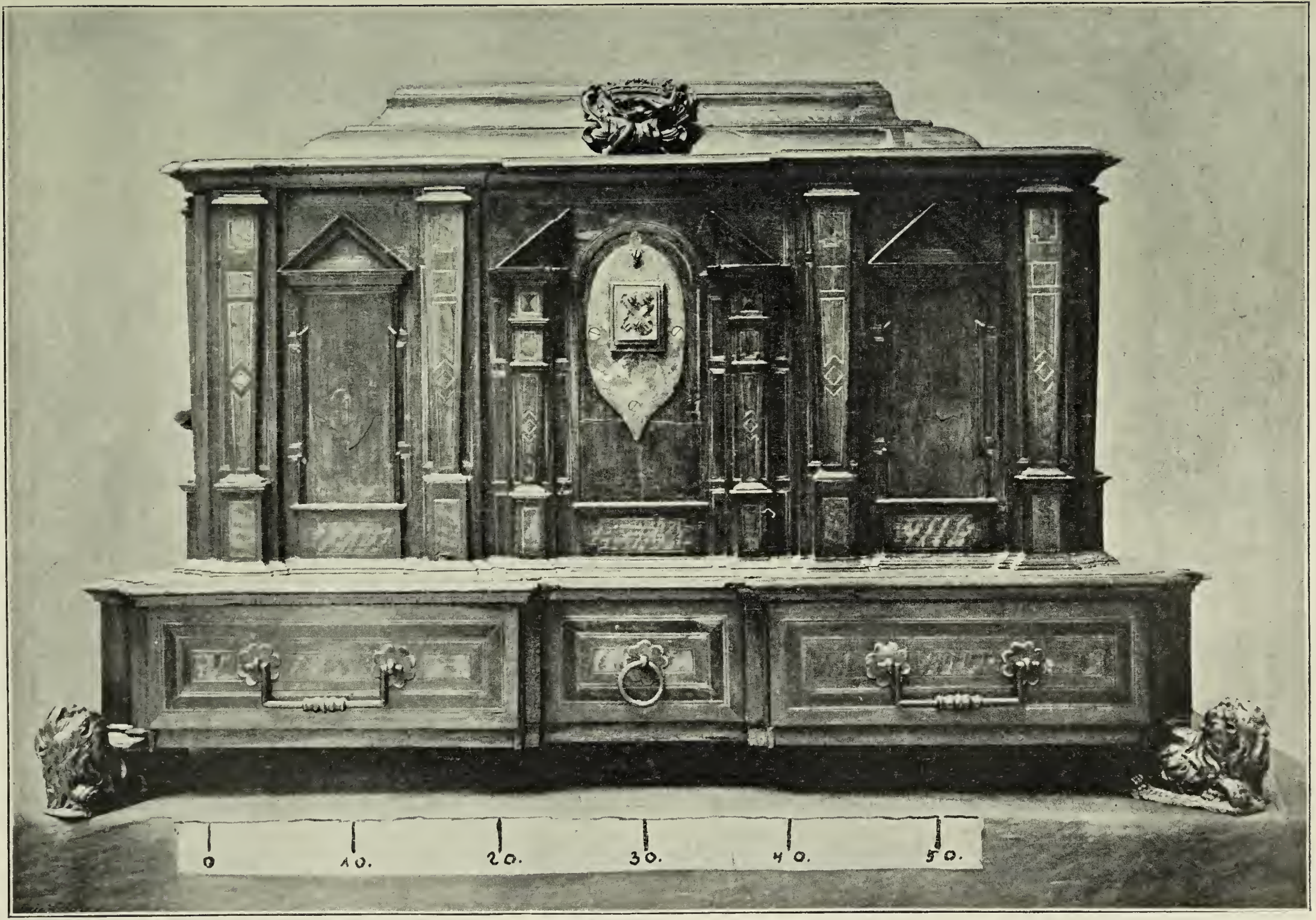

Tab. XI. Pokladna sládků z r. 1692.

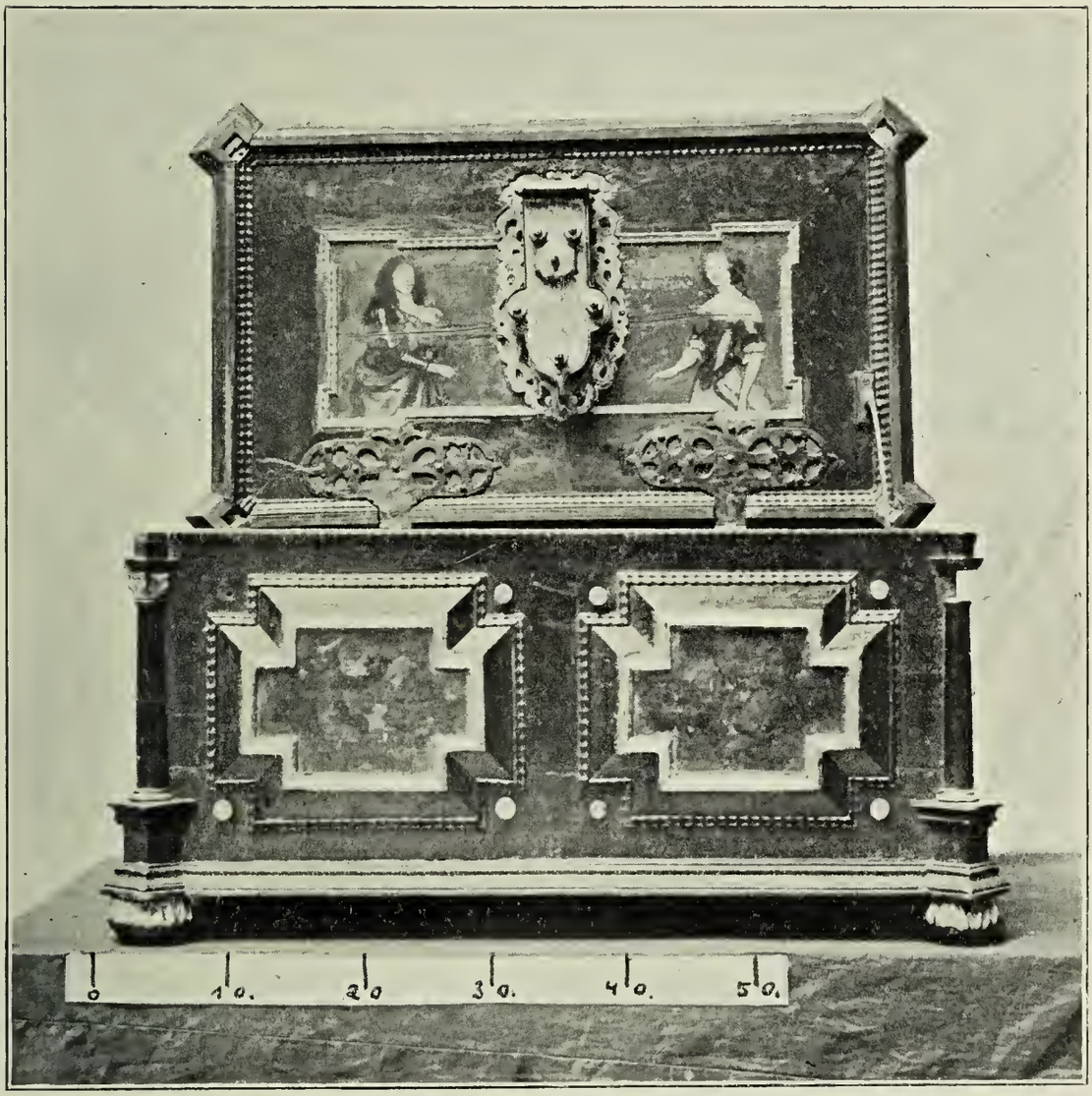

Tab. XII. Pokladna kloboučníků ze sklonu XVII. století.

Tab. XIII. obr. *a*) Pokladna kartářů z r. 1732.

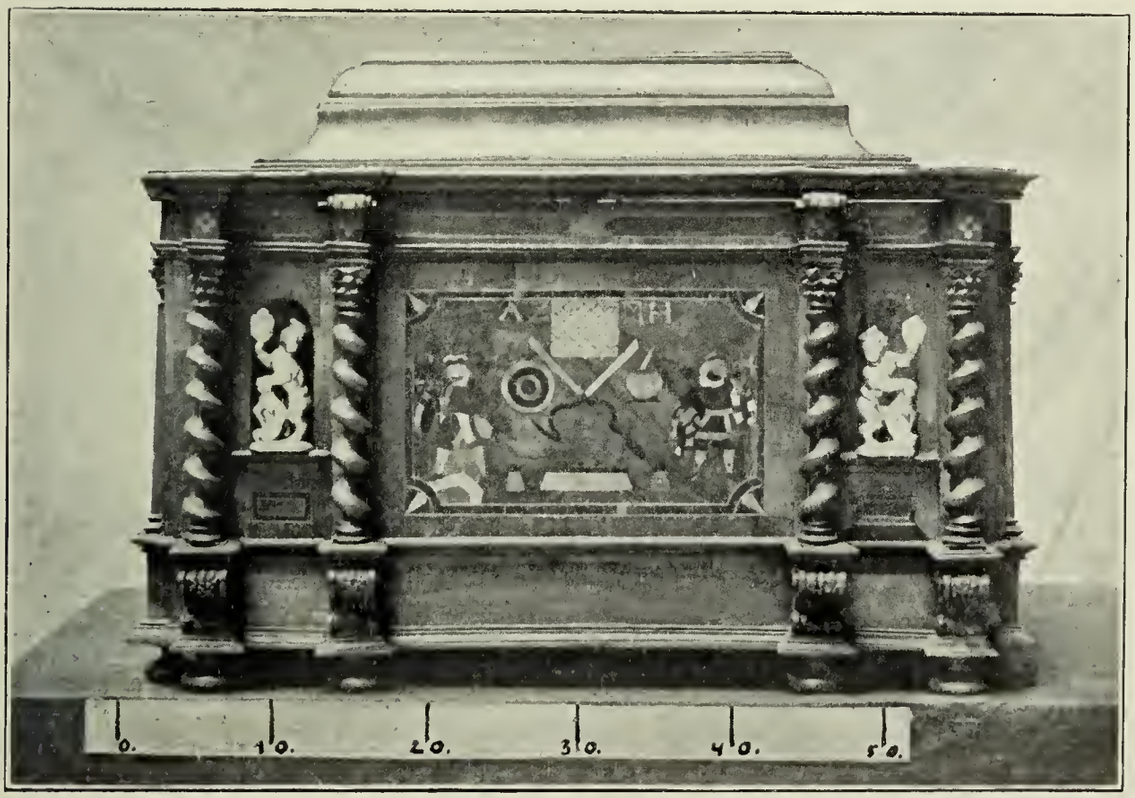

Tab. XIII. obr. *b*) Pokladna kartářů z r. 1732. (zadní strana).

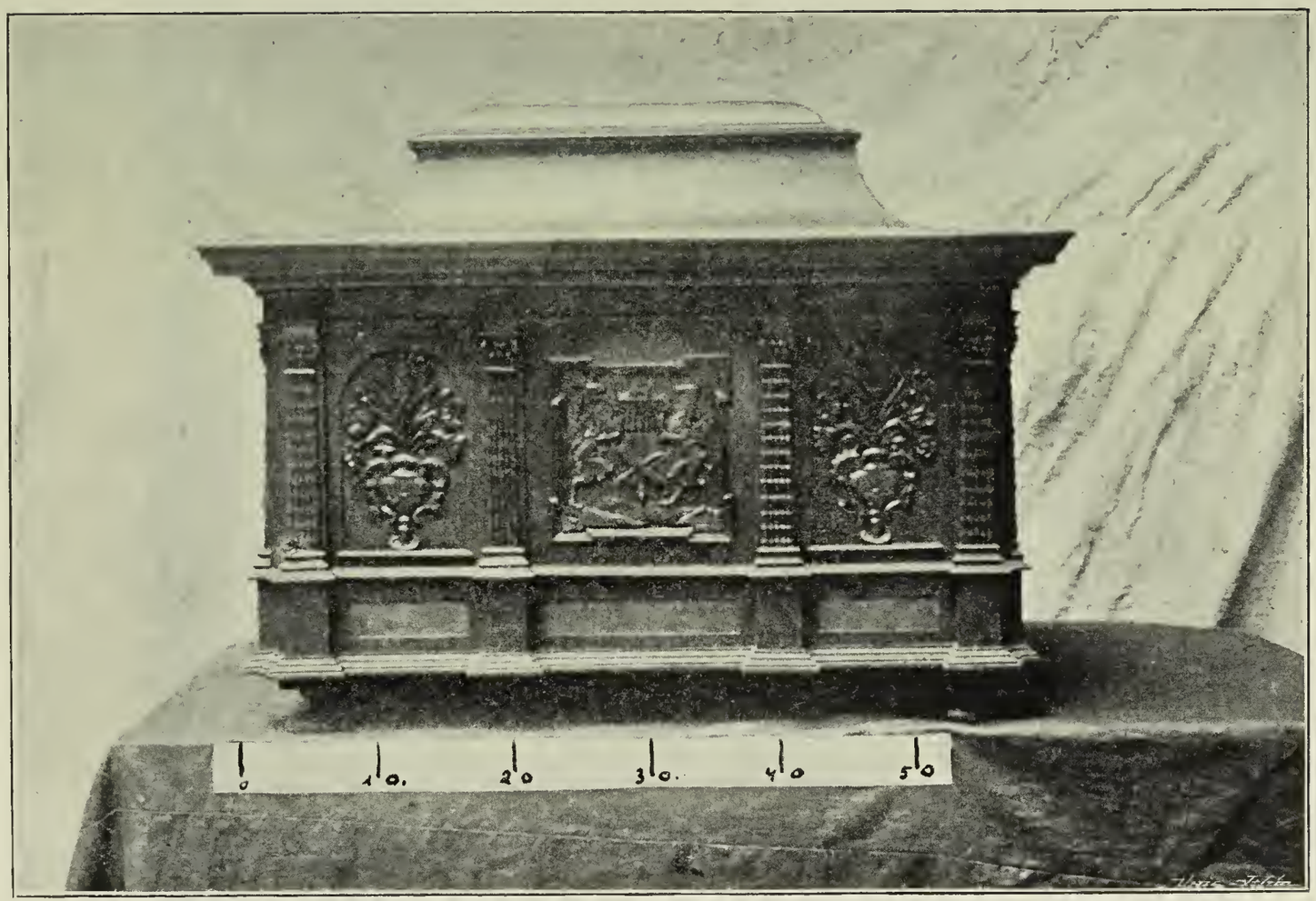

Tab. XIV. Pokladna hřebenářů ze XVII. století.

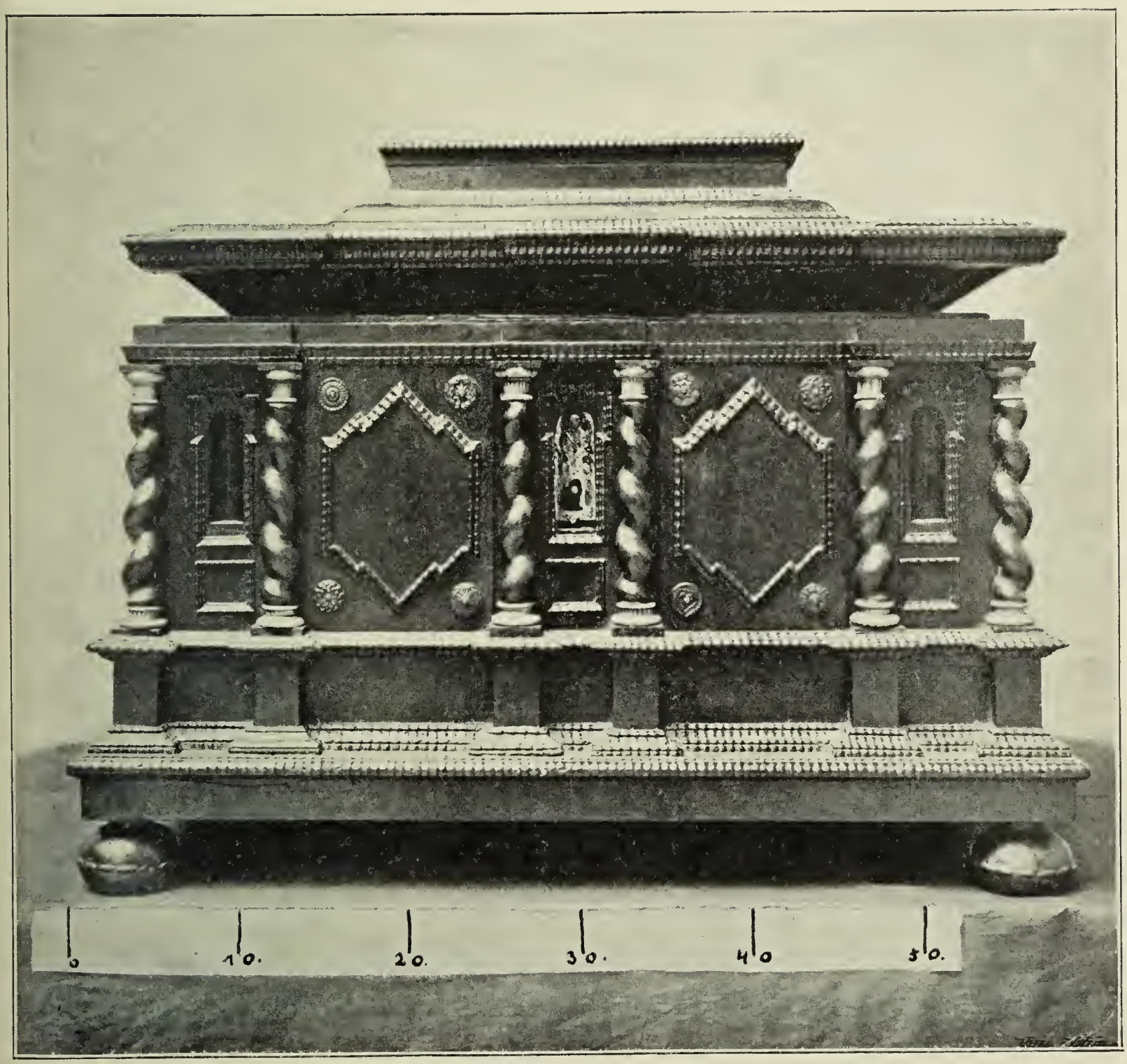

Tab. XV. Pokladna soustružníků, 17. století.

Tab. XVI. Pokladna truhlářů z r. 1739.

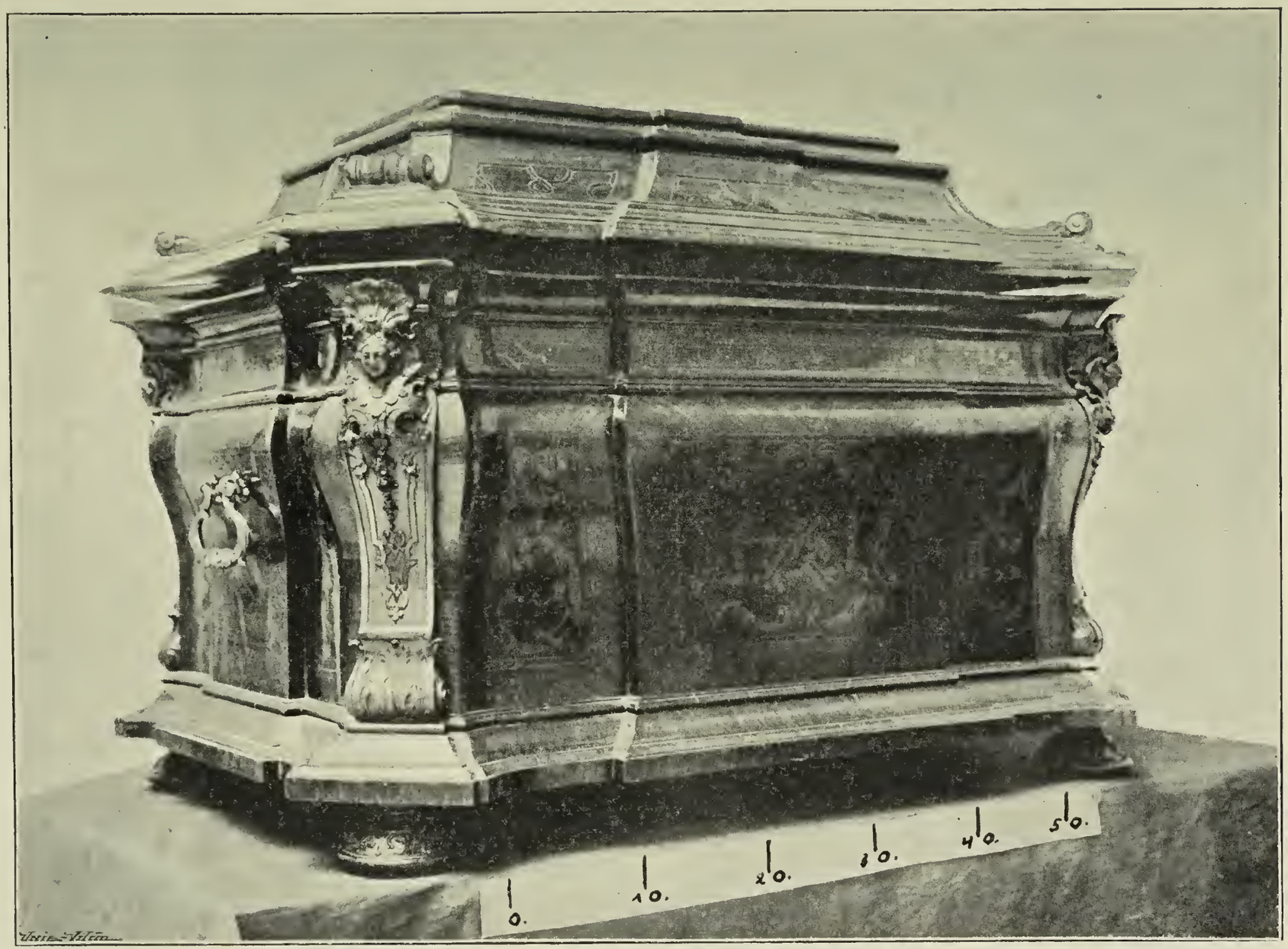

Tab. XVII. Pokladna truhlářů z r. 1739.

Hospodyně načne vánočku a každý ze stolujících si kousek vezme. Hospodář si má ukousnouti z jednoho kusu s hospodyní, aby se měli v budoucím roku rádi. (Měník.) — Posledním jídlem bývají vařené křížaly, švestky a hrušky. Někde roztloukají pecky; jsou-li jádra zdravá, bude v příštím roce hojně švestek. (Nedělíště.) — Někde stojí hospodyně při večeři, aby jí slepice hojně nesly; sedí-li u stolu, nemá po celou večeři odcházeti, aby jí drůbež dobře seděla. (Chroustov.) — Při stole posluhuje dcera nebo děvečka. — Někde říkají, že by štěstí opustilo v příštím roce dům, kdyby hospodyně po celou večeři při stole neseděla. (Lískovice.) — Také nikdo ze stolujících nemá odcházeti, že by v roce často u večeře chyběl; dle jiné verse nebudou se hospodyni kuřata dařiti a dobře líhnouti, odchází li někdo od večeře. (Ostroměř.) — Vyleze-li při večeři kočka na stůl, nebude rodina dlouho pohromadě. (Lískovice.) — Kdo má při večeři peníze v kapse, bude je míti po celý rok. (Nový Bydžov.)

Při večeři pozoruje se stín sedících u stolu a soudí se na budoucí osud jejich. Kdo má slabý stín, anebo nemá stínu, nebo má stíny dva, nedožije budoucích svátků vánočních. Kdo má na stínu dlouhý nos, anebo nemá nosu žádného, zemře prý do roka; komu chybí na stínu hlava, zemře v příštím roce. (Nový Bydžov.) Místy říkají: Má li mužský stín bledý a podlouhlý, nedočká prý budoucího Štědrého večera; je-li stín děvčete podlouhlý, dostane prý truhláře, je-li stín okrouhlý, vdá se v tom roce. (Nechanice.) — Vyjde-li někdo při večeři na dvůr a podívá se oknem do světnice, spatří toho člověka na marách, který se v budoucím roce se světem rozloučí.[1]) Kdo se drží kliky u dveří a dívá se přes hlavu na večeřící, spatří toho bezhlavého, kdo v nastávajícím roce zemře.[1])

Někde vyjde hospodář do síně a dívá se klíčovou dírkou ke stolu: Kdo má při sobě umrlčí hlavu, zemře toho roku; je li umrlčí hlava u dveří, rozloučí se hospodář sám se světem. (Skřivany.) — Někde se jdou dívati sousedovi do oken; spatří-li na někom umrlčí hlavu, věří, že ho do roka »vynesou«. (Kněžice.) — Kdo se dívá klíčovou dírkou a spatří u stolice, na které seděl, stín, budoucích svátků se prý nedočká. (Nový Bydžov.) Hledí-li někdo prostředním oknem do světnice a spatří tam jedinou osobu, soudí, že jí do roka »odzvoní«. (Zábědov.)

Nesčítá-li dobře, kdo se do okna dívá, všechny při stole sedící, někdo z nich do roka zemře. (Měník.) — Místy jde nejmladší z rodiny do síně a hledí klíčovou dírkou na stolující; koho neuvidí, toho nebude hlava do roka boleti. (Nechanice.) — Někde si dá každý na ohniště řeřavé uhlí; komu po čas večeře uhlí zčerná, do roka zemře. (Nedělíště.) — V některých domácnostech rozsvítí si každý z večeřících svíčičku a komu po čas večeře shasne, odejde na onen svět; podobně se stane tomu, kdo utíraje knot shasí svíčku. (Nový Bydžov.) — Která dívka nic nejí při večeři, ale

[1]) Květy 1864 str. 293.

všecko jídlo schová a pak, když se celá rodina navečeřela, začne o samotě večeřeti, a zavolá souzeného ženicha: jistě prý ho spatří. Přijde a večeří s ní. Dívka si ho může prohlédnouti, ale nesmí naň promluviti.[1]) Ve Smidarech a okolí odkládá dívka při večeři z každého jídla na dva talíře, jež po večeři postaví v komoře na prostřený stůl. O půl noci si sedne v bílých šatech ke stolu a počne jísti; ke druhému talíři posadí se prý budoucí manžel její. — Hned po večeři podává se mísa s jablky kolem. Každý si vezme — dle stáří — a rozkrojí jablko na příč. Tvoří-li jádra v rozkrojených polovicích hvězdu, bude prý člověk zdráv a šťasten; tvoří-li však kříž, zemře do roka. (Neděliště.) Někde praví: Ukazují-li »oštiny« kříž (= hvězdu čtyřpaprskovou), oznamují brzkou smrt toho, kdo jablko rozkrojil. (Rovensko.) Jablka se nemají krájeti v půli, tím se prý překrojí štěstí. (Rovensko.)

Někde si rozkrajují jablko dva dohromady; kdo má ve své polovici více jader nežli druhý, bude prý déle živ. (Lišice.) — Kdyby se při rozdávání jablek na někoho nedostalo, bylo by zlým znamením; oběsil by se prý v příštím roce, komu se jablka nedostalo. (Humburky.)

Vymění-li si někdo s druhým jablko, budou prý oba šťastni; zvláště dětem se radí, aby si vyměnily jablka. Zbloudí-li pak v lese, najdou jen tenkráte pravou cestu, vzpomenou-li si, s kým si o Štědrém večeru jablko vyměnily. (Lužec.)

Někde si rozkrojí dívka jablko, nesní ho, ale schová si je, až jde na půlnoční. Koho prvně potká, tomu hledí vhoditi polovinu jablka do kapsy. Podaří-li se to, dostane muže takového stavu. (Trutnov.) — Místy věří, že do roka zemře, kdo překrojil jádro. (Nový Bydžov.)

Pak si bere každý ze stolujících tři ořechy z mísy a rozloupne je. Jsou-li jádra zdravá, bude po celý rok zdráv; jsou-li jádra zkažená, znamenají nemoc; jsou-li úplně černá, značí smrt. (Nový Bydžov.)

Někde říkají. Jsou-li o Štědrém večeru ořechy plné, zbude v tom roce málo panen.[2]) Kdo rozlouskne první ořech prázdný, jistě prý budoucích vánoc nedočká. (Neděliště.) Místy dají ořechy do kruhu a každý si jeden vytáhne: vzal-li si zdravý, bude zdráv; vybere-li si nezdravý, zemře do roka. (Rozběřice.) — Kdo si nechá ořechy od Štědrého večera, bude míti štěstí. (Skřivany.) Hospodář vezme 4 ořechy nebo 2 jablka, jež rozkrojí na poloviny a hodí do čtyř úhlů ve světnici, kde se večeřelo. Kdo by ořechy nebo jablka zvedl aneb odkopl, zemře prý do roka; podobný osud by potkal hospodyni nebo děvečku, která by je omylem vymetla. — Na svátek »neviňátek« se teprve ořechy seberou a uloží; slouží jako prostředek proti blesku. Kdyby upadl hospodáři ořech z ruky, zemřel by prý do roka. (Mlazovice.) — Děti si udělají z jablka

[1]) Světozor IX. str. 43.
[2]) Květy 1864 str. 357.

sloupek a zastrčí do něho kousek jádra z ořechu, které zapálí a spolknou; nebude prý je boleti v krku po celý rok. (Jilemnice.) Kdo chce věděti, zemře-li v tom roce, ať hodí lžíci, kterou večeřel, přes hlavu. Obrátí-li se držadlem ke dveřím, znamená smrt, dopadne-li druhým koncem, značí štěstí a zdraví. (Nechanice.) — Místy trhají dva rybí kost, která má podobu podkovy; kdo z nich utrhne menší kousek, zemře dříve nežli druhý. (Nový Bydžov.) — Kdo pohlédne po večeři do zrcadla a spatří tam smrt, zemře; vídí-li tam čerta, bude míti soudy a půtky. [1]) Umyje-li se někdo vodou, kterou se umylo nádobí po večeři, nechytí se ho neduhy po celý rok. (Hoř. Štěpanice.) — Zabloudí-li kdo v lese, má se upamatovati, s kým seděl u stolu o Štědrém večeru, a hned se prý v cestě vyzná. (Nový Bydžov.) — Po večeři vezmou domácí ubrus se zbytky od večeře a jdou na roh stavení; kdo nejdříve jde kolem, jest prý jejich nepřítel. (Měník.)

Jinde seberou zbytky od večeře, sváží je do uzlíčka a nechají do Velkého pátku; když se v ten den do východu slunce pod kamny spálí, vytratí se všechen hmyz ze stavení. (Smidary.) — Místy nechávají zbytky v uzlíčku na stole do rána, aby nikdo z rodiny budoucího roku nezemřel. (Neděliště.) — Zbytky od večeře Štědrovečerní vykuřuje hospodář na Velký pátek do východu slunce v zahradě, aby tu nebyly housenky. (Pardubice.) — Stromek vánoční byl do nedávna našemu venkovanu neznámým; teprve v době novější zaveden také tento zvyk na vesnici. — O Štědrém dni po večeři má se přinésti hůlka ze stromku minulého roku a obvázati červenou tkanicí. Hospodář šlehne jí třikráte nad vánočním stromkem, čímž prý nabude rodina jeho zdraví. (Mlazovice.)

Když se Slovan raduje, dopřává radosti celé přírodě i živé i neživé. Po večeři nezapomínají domácí na své pomocníky a dobrodince a donášejí jim — výslužku.

Ba někde soudí, že se nesluší, aby večeřeli dříve lidé nežli zvířata domácí a stromy, které je celý rok živily, a proto jim donesou výslužku před večeří. Babička Černých v Nedělištích vypravovala, že se prý jednou rozhněvaly krávy a stromy na hospodáře, poněvadž jim dříve výslužky nedal, až se s rodinou navečeřel; krávy přestaly dojiti a stromy nepřinesly ovoce. — Obyčejně donese hospodyně kravám zbytky od večeře a kousek vánočky, někde také řepu, aby hodně dojily. (Nový Bydžov.)

Někde dají kravám do žrádla ořech od Štědrovečerní večeře, aby měly máslo žluté a tvrdé jako ořech. (Starý Bydžov.) Koním se přimíchá do obroku kousek česneku, aby byli bujni. (Vysočany.) — Psu se dává kousek vánočky a zbytky od večeře, aby byl domu věrný. (Neděliště.) Někde mu křesají do očí a pak ho vyhodí oknem na dvůr, aby dobře hlídal. (Kutná Hora.) — Podobně činí místy s kočkou. Dá-li se psu nebo kočce kousek česneku

[1]) Beseda učit. XIV. č. 50.

do huby, a vyhodí se oknem, stanou se prý velmi dravými. (Vysoké.) Někde házejí psu oknem »topinku«, jinde mu dají chléb a kousek ryby, pak ho vedou třikrát po dvoře a kolem stavení, aby dům dobře opatroval. (Prasek)

Výsluha slepicím jsou jáhly od večeře, aby hojně nesly po celý rok. (Kněžice.) — Když hospodyně sype zrní — obyčejně do kruhu ze řetězu, nemá volati, aby jí slepice nekvokaly. (Nový Bydžov.) Někde udělají kruh na podlaze svěcenou křídou a házejí tam z každého zrní tři hrsti; která slepice vkročí do kruhu, hojně vajec nanese. (Šaplava.) Kohout, houser, kačer a krocan dostávají vedle zrní i stroužek česneku, aby hájili mláďata a byli zlí. (Šaplava.) — V některých rodinách přinesou po večeři nejstaršího holuba do světnice, dají mu zbytky od večeře, pak mu vstrčí tři zrnka pepře do zobáku, aby se zlých lidí nebál a mladé hájil, a nechají ho do rána ve světnici. (Zachrašťany.)

A nejenom na užitečná zvířata pamatují, ale též nepříznivým výslužku dávají, aby si je naklonili. Nechávají část od každého jídla pro lišku; hospodyně vezme po večeři výslužku a hází ji do kurníku se slovy:

»Tu máš, liško, večeři,
abys nechala naší drůbeži!«

Také myším donese zbytky od večeře a rozhází je po stodole, při čemž říká: »Myši, snězte si ty zbytky a nechte jiné obilí na pokoji!« [1]) — Ani na studánku, svou dobroditelku, která poskytovala po celý rok hojně čerstvé vodičky, nezapomíná člověk. Obyčejně domácí dcera nese studni výslužku (půl jablka, ořech a skrojek z vánočky) a hází ji se slovy:

»Studánko, nesu ti Štědrého večera,
abys nám dobrou vodičku dávala.«

Někde odkládají při večeři kousek od každého jídla a pak donesou studni, aby měla hojnost čisté vody. Dívka, která výslužku nese, má se podívati do studně, uzří tam prý budoucího manžela. Kněžice.)

Místy donáší »Štědrého večera« hospodyně sama. Když vhodila do studně kousek vánočky, vyváží vědro vody a dá všem domácím píti. Kdo nepije, nebude mu nikdy voda z té studně chutnati, neboť tak projevil nevděk ke své dobrodějce. (Nový Bydžov.)

Někde vhodí se do studně kousek chleba s medem, aby se v ní nic nečistého nedrželo. (Křičov.)

Také pro stromy chystá se při večeři výslužka. Pak se odhrne kolem stromů sníh a nasypou se tři hrsti zbytkův od večeře na kořeny, při čemž se říká:

---

[1]) Čas. Mus. 1853 str. 498.

»Stromy, milé stromy,
pojďte dnes s námi jíst,
až vy budete mít,
půjdeme zas my s vámi jíst.« (Konecchlum.)

Rybí kosti se zahrabou pod každý strom, aby měl budoucím rokem hojně ovoce. [1])

Hospodář vezme pak lopatu chlebovou a ťukne do každého stromu, aby přinesl hojně pěkného ovoce. (Lužany.) — Drobečky od večeře zahrabe dívka pod strom, který stojí uprostřed zahrady, při tom děkuje všem stromům za ovoce, jež minulého roku přinesly. Pak hodí střevíc přes hlavu a na kterou stranu letí, odtud bude její budoucí manžel. (Nový Bydžov.) — Děti nesouce výslužku stromům do zahrady, třesou jimi a volají:

»Stromečku, vstávej,
úrodu dávej,
dnes je Štědrý den!« (Lískovice.)

Jinde tak volají děvčata, která běhají bosa o půlnoci Štědrovečerní od stromu ke stromu a ťukají do každého vařečkou, aby se probudil. (Solnice.)

Někde zalévají stromy makovou vodou a ovazují je slamou, aby měly hojnost ovoce. (V Krkonoších, Hoř. Štěpanice.)

Skořápky z ořechů rozhazují po zahradě, aby vyrostla řimbaba, která jest dobrým lékem proti psotníku. [2]) (Neděliště.)

V Krkonoších radí, aby jen čistá panna hodila drobty se stolu na zahradu, že vyroste budoucím rokem chlebníček; jinak prý nevyroste nic. [3])

Místy dávají výslužku také trávníčku se slovy:

Trávníčku, trávníčku,
nesu ti výslužku,
pojď ty s námi jíst!
Až ty, travičko, budeš mít,
bude naše kozička s tebou jíst.« (Nový Bydžov.) —

Po tom provozují mladí stolovníci různá hádání. Každý položí kousek své vánočky na zemi a zavolají psa; čí kousek nejdříve uchvátí, ten odejde z domu v tom roce; buď umře, nebo ho odvedou; čeledín pak vstoupí k jinému do služby atd. [4])

---

[1]) Někde ukládají rybí kosti za komín, aby boží posel do stavení neuhodil; jinde je zakopávají na postranním místě, aby nepřišly do hnoje a nerostly z nich na polí tráva a bejlí. (Květy 1864 str. 357.)

[2]) Při tom říkají: Seju, seju jaderníčka,
vyroste nám řimbabička,
vyhojí se jí kravička. (Zábědov.)
Nebo: Seju, seju jaderníčka,
vyroste nám na přesrok řimbabička. (Metličany.)

[3]) Beseda učit. XIV. č. 50.

[4]) Čas. Mus. 1856 str. 68.

Dívky jdou (klepati) třásti plotem a říkají:

Plote, plote, třesu tě,
kde můj milý, pověz mně! (Jilemnice.)

Nebo vyjdou do zahrady, třesou bezem a volají:

»Klepu, klepu bez,
ozvi se mi pes,
kde můj milý večeří dnes?«

Od které strany se ozve štěkot psí, z té prý přijde ženich. (Kobylice.)

Nebo obrátivše se k lesu řeknou:

»Zelený les, zelený les,
pověz ty mně, pes,
kde můj milý večeří dnes?« (Zechovice.) —

Někde třese dívka švestkou a říká:

»Třesu, třesu švestičkou dnes,
kde můj milý večeří dnes,
ať se mně tam ozve pes.« (Lískovice.) —

Kdo chceš věděti, s které strany dostaneš ženu, vyjdi na dvůr; na které straně spatříš první hvězdu, s té strany bude tvá nevěsta.[1])

Děvčata házejí střevíc přes hlavu. Obrátí-li se (střevíc) špičkou ke dveřím, věří, že první ženich od nevěsty odejde, obrátí-li se špičkou k dívce, vezme si ji prý první ženich. (Sloupno.) — Obrátí-li se hozený střevíc špičkou v tu stranu, kde leží hřbitov, zemře dívka házející do roka; obrátí-li se špičkou ke dveřím, odejde děvče z domova; padne-li špičkou k oknu, zůstane ten rok doma. (Kratonohy.) — Také poklopují hrníčky, pod které se vkládá chléb, peníze, hlína, prsten a hřeben. Co si kdo odkryje, podle toho se soudí na budoucí život jeho: Komu se dostane prstenu, ožení se nebo vdá se; komu připadne hlína, zemře; kdo si odkryl chléb, bude míti všeho hojnost; kdo si vybral hřeben, bude tříti nouzi, a kdo peníze, bude bohatým. (N. Bydžov.) — Kdo se po celý den postil, vyjde večer ven a poslouchá, jaký zvuk se mu ozve; podle toho soudí na budoucnost: Uslyší-li bouchání prkny, nebo zvonění, nebo modlitbu, zemře do roka; ozve-li se mu hudba, bude v domě svatba. (Městec Králové.) — Pak soudí na budoucnost ze svíčiček, jež do skořápek ořechových upevňují a po vodě na míse pouštějí. Sejdou-li se lodičky, dívka se vdá a mladík ožení. (Nechanice.) — Domácí přilepí tolik svíčiček do skořápek, kolik jest členů rodiny. Čí svíčka nejdříve dohoří, ten nejdříve zemře; podobně se světem se rozloučí ten, čí svíčička do druhé vrazila nebo shasla. (Nedělíště.) — Komu se skořápka překlopí a utone,

[1]) Květy 1864 str. 293.

do roka zemře. — Místy postaví svíčku na stůl a stříknou na ni svěcenou vodou; svíce zhasne, a ke komu se kouř obrátí, ten se v tom roce odebere na věčnost; jde-li kouř vzhůru, nikdo nezemře. (Mlazovice.) — Svíce na stole hořící se neutírá, ale pozoruje se, ke komu se knot nakloní — ten prý budoucích svátků nedočká. (N. Bydžov.) — Kdo utírá svíčku a shasí ji, zemře do roka. (Kněžice.) — Někde »zafoukne« svíčku hospodář. Jde-li kouř ke dveřím, zemře člen rodiny do roka; jde-li kouř ke stropu, budou všichni dlouho živi. (Lískovice.) — Každý z večeřících dá si pod skořápku sůl; komu do rána zvlhne, nebude živ do roka. (Neděliště.)

Místy slévají v kuchyni olovo do svěcené vody; dle podoby soudí se na budoucí osud. Utvoří-li se z rozlitého olova loď, vydá se člověk na dalekou cestu: kříž znamená veliká trápení, květiny ohlašují radost, věnec svatbu; komu se ulije kočár, bude míti v tom roce svatbu; truhla umrlčí oznamuje smrt; podobně zemře, komu se ulije rýč, lopata, motyka nebo hřebíky. — Ulije-li se dívce květina, dostane prý zahradníka, šavle znamená, že se provdá za důstojníka, šídla věští ševce, kladivo kováře, hoblík truhláře, radlice rolníka atd. (Neděliště.) — Pak přinesou náruč dříví ze dvora; je-li počet kousků sudý, těší se dívka na vdavky, lichý počet oznamuje, že zůstane v tom roce doma. (Nechanice.) — Místy vytahují dívky polínka a věří, že dostanou muže rovného nebo zkřiveného dle toho, jaká byla polínka. (Žiželice.) — Také vytahují stébla z doškův a říkají:

»Přebírám ženichy, mládence, vdovce,
ať přijde, kdo chce.«

Na kterého ze jmenovaných zbude poslední stéblo, toho budou míti za muže.[1]) — Někde vytáhne dívka nebo mladík několik stébel z došků na střeše a berouce jedno stéblo po druhém říkají: »Mládenec, vdovec, stařec« — nebo: »Panna, vdova, bába.« Co padne na poslední stéblo, toho nebo tu dostanou.[2])

Někde hází dívka jablkem tak dlouho do stropu, až jí padne na hlavu; kolikrát hodí nežli ji jablko udeří, tolik let prý musí na oddavky čekati. (Žehuň.) — Dívka vezme slupku z celého jablka, hodí ji za sebe a soudí z písmene, které se utvořilo, že se tak bude počínati jméno jejího ženicha. (Chlumec.) — O Štědrém večeru házejí dívky věneček na stromek vánoční. Kolikráte spadne, nežli se zachytí, za tolik let se vdají; zůstane-li viseti hned po prvním hození, vdají se ještě téhož roku.[3]) Místy udělají si děvčata vich ze slámy a házejí ho v zahradě na hrušku. Uvízne-li tam hned po prvním hození, vdá se dívka v tom roce; spadne-li, nedožije se budoucích svátků. (Obora.) — Pak přinesou trochu popela, rozsypou po stole a dělají na zdařbůh čáry. Je-li jich počet sudý,

---

[1]) Světozor 1889 str. 67.
[2]) Čas. Mus. 1856 str. 68.
[3]) Čas. Mus. 1856 str. 185.

oznamují štěstí, počet lichý věští neštěstí. Při tom se říká: »Ať mám počet sudý a ne lichý!« — Pak vybíhají dívky ke kurníku a tlukou vařečkami. Ozve-li se nejdříve slepice, zůstane děvče svobodné; ozve-li se kohout, bude míti v tom dívka roce svatbu. (Lochenice.) — O půlnoci jdou dívky na zamrzlý rybník anebo potok, prosekají otvor do ledu a dívají se do vody. Která spatří rakev, zemře do roka; uvidí-li svatbu nebo kočár, vdá se; dle jiné verse, co kdo pod ledem spatří, to ho v budoucím roku potká. (Chlumec.) — Někde kladou kosti z ryb pod peřinu, a co se jim zdá, to se do roka vyplní. (Jilemnice.) — Také zavazují do 4 rohů šátku napsaná přání svá a kladou je pod hlavu. Když se ráno probudí, sáhnou pod polštář a uchopí roh šátku; co v něm jest napsáno, to se jim do roka vyplní. (Prasek.) — Místy vybíhá mládež do zahrad a houpá se na větvích ovocných stromů, až do umdlení. Slyší-li při houpání střelnou ránu, soudí, že zemrou smrtí násilnou; slyší-li houkání soví, věří, že je čeká smrt přirozená. (Zběř.) — Někde sázejí dívky kousek myrty; zmrzne-li do rána, oznamuje jim smrt. (Kladno.) — Kdo běží třikráte, dle jiné verse devětkráte, kolem stavení a pohlédne pak do okna, spatří prý toho, kdo do roka zemře. (Hoř. Štěpanice.)

Hospodář zkoumá, jak se žně vydaří a jaké bude počasí v budoucím roce. Vezme cibuli, sloupne s ní 12 slupek, každou nazve jménem měsíce a nasype do nich trochu soli. Podle toho, jak sůl v slupkách do rána zvlhne, soudí, který měsíc bude suchý nebo mokrý. (Vlkov.) — Někde naplní 12 skořápek s ořechů vodou. Kolikátá skořápka v řadě vyschne, tolikátý měsíc v roce bude suchý. (Nový Bydžov.)

Všeobecným zvykem jest, že zabodne hospodář do trámu dlouhý nůž, čistě umytý, na jehož jednu stranu čepele přiváže kousek housky, na druhou stranu kousek chleba. Na boží hod při obědě vytáhne nůž; je-li rez pod chlebem, nezdaří se toho roku žito; objeví-li se rez u housky, bude pšenice snětivá. (Rozběřice.) — V Krkonoších přinese hospodář mírku obilí, rozdělí ji na 4 díly, jež označují čtvrtletí. Pak měří podruhé všechny díly, a v které kupce se objeví méně zrní, v tom čtvrtletí bude draho. (Hoř. Štěpanice.) — Místy hrají v karty o ořechy. Komu štěstí přeje, těší se, že bude šťasten po celý rok; dle jiné verse ožení se šťastně do budoucího Štědrého večera. (Nedělitě.) — Na Štědrý den chodil »slouha« po vsi, vešel do každého stavení, práskal bičem a zpíval píseň:

»Zelená se louka, na ty louce chvojka,
pásli jsou tam pastýřové, jedli kaši z hrnka.
Přiletěl k nim anděl, něco jim pověděl;
že se Kristus Pán narodil, aby každý věděl.
Vem, ty Kubo, troubu, zatrub Pánu Bohu:
Aleluja, aleluja! Zatrub Pánu Bohu!« (Nový Bydžov.) —

Potom vzal hrst hrachu a házel jím po světnici, při čemž říkal, když po prvé hodil: »Na pěkná, hnědá hříbátka« — po druhé: »Na pěkná, červená telátka« a po třetí: »Na pěkná, bílá jehňátka.« (Sloupno.) — Pak dostal od hospodáře peníze a obilí, od hospodyně vánočku. — Kdo jen poněkud může, vypraví se na »půlnoční«, jen staří lidé a děti zůstanou doma. — Když se zvoní na půlnoční a někdo vysloví nějaké přání, vyplní se mu prý. (Chlumec.) — Děvčata v Čechách opatří si větvičku višňovou nebo třešňovou (někde též z plané jabloně) na sv. Barboru (na Moravě na sv. Ondřeje a na Slovensku na sv. Kateřinu), zasadí ji do květináče, dají na místo do tepla (obyčejně do chléva) a zalévají pilně, aby do vánoc vykvetla. A vykvete skutečně. Květ ten zastrčí si za šněrovačky, aby jim přivábil hocha, kterého tajně milují. Moravské a slovenské dívce věští větvička vykvetlá, kterého hocha dostane za muže. — Vezme si totiž větvičku vykvetlou do kostela na »půlnoční« a který hoch ji uchytí, za toho se dívka provdá. — Vykvete-li větvička jen několika kvítky, bude prý málo ovoce. (Beroun.) — Na Berounsku i jinde vkládá si dívka vykvetlou větvičku do »modliteb«, když jde na »půlnoční«. Který z hochů jí větvičku vezme, toho dostane za manžela. — Nevykvete-li větvička, oznamuje, že se děvče nevdá; někde se říká, že není poctivou pannou.[1]) — Místy sázejí staří i mladí třešňové větvičky do hrnkův a soudí takto: Vykvete-li mladým větvička do Štědrého večera, ožení se prý nebo vdají; vykvete-li starým, zemrou toho roku.[2]) — Když zavzní v kostele radostná píseň »Narodil se Kristus Pán« teče prý voda vínem, avšak jen malý okamžik. Kdo se v tu dobu podívá na oltář, spatří všechny, kteří toho roku svět opustí. (Neděliště.) — Kdo nalezl »žmolek« ve vánočce a dá si ho pod jazyk, spatří prý čarodějnice v kostele tančiti. (Lužany.) — O půl noci prý vše v přírodě oživne, zvířata mluví řečí lidskou a oznamují budoucnost. Oheň také mluví a navštěvuje prý souseda svého, s nímž rozmlouvá o hospodářích.

V ten čas vstávají zemřelí z hrobův, aby pobožnost svou vykonali; kdo mezi ně přijde, toho prý roztrhají. (Nový Bydžov.) — Dle jiné verse mají duchové mši již před půlnocí, které se účastní i ti, kteří budoucího roku zemrou. (Pardubice.) — Kdo vychází z kostela a spatří smrt, zemře prý do roka. (Nechanice.) — Někde věří, že možno spatřiti na hřbitově o 12. hodině v noci ty, kteří v roce zemrou; zadívá-li se však některý z duchů na pozorujícího člověka, může se ubohý připravovati na brzkou smrt. (Mlékosrby.)

Když jdou děvčata z »půlnoční«, mají tančiti kolem mezníkův, aby při muzice nikdy nestála. (Lískovice.) — Přišedše domů, chopí se plotu, třesou jím a říkají:

»Plůtku, plůtku, klepu tebou!
Milý Bože, prosím Tě, dej,

[1]) P. Sobotka: Rostlinstvo str. 164.
[2]) Beseda učitelská XIV. čís. 43.

aby psi zaštěkali s té strany,
kam se za hospodyni dostati mám.« (Lískovice.) —

Kdo zůstal doma, má běžeti právě o půlnoci v košili kolem stavení, aby zahnal smrt od domu.[1]) — Zdá-li se někomu o svatbě, zemře člen rodiny do roka. (Skřeněř.) — Dívka, která se celý den postila, bude míti sen o budoucím manželu. (Ostroměř.) — Kdo chce býti jist před hajným, ať jde o půl noci do lesa. Nespatří-li ho nikdo, může doufati, že ho budoucně nepřistihne hajný na škodě. (Lužec.)

Cechovní pokladny v Museu kr. hl. města Prahy.

Dr. *Fr. X. Harlas.*

Sbírka památek cechovních v museu Pražském vyniká obsažností svou nad jiné sbírky takových předmětů v sebe větších ústavech zdejších i cizích. Zaujímá celý sál v druhém patře nové budovy musejní. Les korouhví vztyčen tu podél zdí i skříní, se stropu visí hospodné štíty a vývěsní znamení jednotlivých řemesel, ve skříních pak vyloženy jsou listiny, výsady a privileje cechů a pořádků Pražských měst s pečetmi králů Českých; jsou tu pečetidla cechovní, nádoby cínové, sklenice a džbány, pohřební vyšívané štíty vzácné krásy, různé knihy a zápisky, svícny a sošky svatých; rozmanité památné kusy z bývalého cechovního hospodářství, malé mistrovské kusy, ferule, misky na vybírání příspěvku atd. a konečně zde rozestaveny pokladny čili truhly cechovní, počtem 44.

Zvláště tato sbírka truhlic je velmi zajímavá, nejen pro značný počet důležitých památek těchto, ale i pro rozmanitost tvarů a výzdoby jejich a krásu jednotlivých pokladen. Cechovní pokladna čili truhla bývala nejdůležitějším číslem v inventáři toho kterého pořádku. Nazývali ji klénotem, »matkou«, také archou, a v ní bylo jaksi ztělesněno cechovní zřízení, neboť ukládali do ní peníze, příspěvky členů, pokuty a poplatky, v ní chovali své majestáty, výsadní listiny, »hamfešty«, své artikule, svá registra, pak pečetidla, pečetní vosk a různé záznamy i knihy cechovní. Pokladna stála na stole, když cechmistři či starší svolali řádné čtvrtletní schůze cechu, konané zpravidla o suchých dnech. Hromada zahájena bývala otevřením pokladny. Při »otevřené pokladnici« bylo dbáti všelijaké uctivosti vzájemné. Hlasovati i navrhovati bylo pořadem. Kdo z pořádku vykročil anebo promluvil nebyv tázán, platil pokutu.

[1]) Beseda učit. XIV. č. 50.

Zkrátka, zachováván jakýsi parlamentní řád a pokladna byla symbolem a zárukou tohoto řádu.

Není divu, že každý cech opatroval svou pokladnu, jak náleží, a že tato schránka nejcennějších pokladů cechovních a jmění již svým zevnějškem ukazovala, v jaké vážnosti ji míval cech. Z dlouhé řady pokladen v museu kr. hl. města Prahy vystavených je patrno, že též tato vážnost v různých dobách různě se projevovala, a že úpadkem cechovního zřízení také klesala. Jsou tu pokladny dosti prosté a zase jiné nad míru bohatě ozdobené, jsou tu truhly nevalně vkusně zrobené a pak jemně provedené skřínky. Lze stanoviti, že starší pokladny jsou krásnější, pečlivěji pracované a bohatěji zdobené, než mladší, ačkoliv také některé z novějších nepostrádají hojného vyšperkování. Zajisté měly zámožnost cechu a jeho vážnost vliv na vyzdobení pokladny a také časové poměry, za nichž byla cechovní archa pořízena, zanechaly stopy na jejím zevnějšku.

U nás objevují se první pověřené cechy za krále Jana Lucemburského v počátek XIV. věku, a prof. Dr. Winter, jehož vývody tuto sleduji, má za nepochybno, že tu byly století před tím. Z těch dob nezachovalo se však mnoho cechovních památek. Známe statuta několika cechů z času králů Jana a Karla IV., na př. platnéřů, zlatníků, štítařů a malířů, máme pak cenné památky Pražských zlatníků v zemském museu Českém, najmě mitru sv. biskupa Eligia, ale jinak víme o starých pořádcích spíše ze zprav, dotud o nich zachovaných, než abychom z jejich vlastních památek svoje vědomosti čerpali. Tak není žádné cechovní pokladny ze 14. století, aspoň žádné ozdobné, důstojně okrášlené, neboť těžká železná pokladna novoměstských řezníků, postavená v oddělení kovářských prací v městském museu Pražském, asi nelišila se od obyčejných pokladnic své doby užívaných také v domácnostech. Je to veliká obdélná truhla dřevěná, železnými pásy cele okovaná, bez ozdob, po stranách má dva veliké kruhy místo uch, a jen hlavy hřebů, na víku ploché, po kraji a místy na čelních pásech polokoulovité, dodávají celku jakési ornamentace. Ani u klíční díry není ozdoby, přece však označuje rozeklané kování v podobě **V** na tomto místě přibližně dobu, kdy nemotorná truhla byla zhotovena, poukazuje totiž na počátek 14. století. To ovšem není cechovní »matka«, kterou lze na stůl postaviti, vážiť bezmála 100 *kg*, nýbrž spíše »nedobytná« pokladna, jakýsi trésor středověký, svou tíhou před odnesením, svým kováním před vloupáním chráněný.

Z pokladen, postavených v sále pražských cechů a pořádků, jsou nejstarší dvě, náležející kdysi cechu tesařskému. Pocházejí z let 1594 a 1595 (tab. VI. a VII.). Pak připojuje se postřihačská z r. 1609 (tab. VIII.), pekařská z r. 1636 (tab. IX.), obuvnická z r. 1671 (tab. X.), a pak následují ostatní, vesměs ze sklonu XVII. století a z XVIII. století Tedy z prvních tří století novověku pocházejí cechovní pokladny v městském museu chované, starších není. Ale i takto je sbírka cenná. Pokladny samy o sobě, tedy jako díla řemeslná, nebo jak říká se nyní, výrobky uměle-

ckého průmyslu, zasluhují bližšího povšimnutí. Jak již zmíněno, bývaly mnohdy nákladně zhotoveny, pěkně vykrášleny, a lze tudíž očekávati, že jako ukázky dovednosti a vkusu tehdejších řemeslníků předvedou nám mnoho poučného, ba vzorného. A v tomto očekávání se nesklameme. Taková pokladna je dílem několika starodávných těch umělců, kteří svého času byli prostí řemeslníci, ovšem že zároveň mistři. Neboť sestavil-li truhlář hlavní těleso, řezbář vypravil je ozdobnou prací svou, zámečník dodal zámek a stuhy, malíř doplnil někdy výzdobu svým uměním, pozlacovač přidal lesku. V některých případech pomáhal také intarsista při výzdobě, nedovedl totiž každý truhlář vykládanou práci tak jemně nebo umělecky prováděti, jak na některých kusech spatřujeme.

Nejrozmanitější spůsoby ozdobné práce ve dřevě a různé druhy spracování dřeva jakoby sbírkou cechovních pokladen byly znázorňovány. Jsou tu truhlice rovných stěn, skorem hladké, nepatrnými články architektonickými opatřené, jsou tu pokladny s bohatým vyřezáváním na víku a na stranách, polovypouklé práce, pak jiné vyleštěné, s vykládáním čili intarsií, jiné se soustruhovanými ozdobami, jiné s malováním barevným, jiné dyhované a ty nejpěknější ukazují hned několik takových spůsobů práce čili řemeslných technik dohromady. Jak který sloh vyžadoval nebo usnadňoval, užito všech známých zručností, aby pokladna měla vzhled co nejbohatší. Rovné stěny s plochým vyřezáváním a barevnými intarsiemi v 16. věku, rozličně členěné přední strany a boky, docela dle předpisů architektonických s pilastříky, výklenky, římsami a sloupovím ve století 17., dokud panovala tak řečená renaissance, pak za přechodu této do baroka stěny prohlé, všelijak zkřivené, vše vyleštěno, intarsie stínované, nikoliv jen různými dřevy zbarvené; a vše dyhované v 18. století, až k rokokovým, nevalně zdařilým figurálním výzdobám, vše v rozmanitých barvách, v nestejném měřítku od drobnějších, jako příručních pokladnic do velkých, monumentalně působících arch — zajímavá podívaná na rázovité výrobky starodávných řemesel! Každá doba s určitým svým slohem vystupuje tu velmi jasně, tak že nás seznamuje s všelikými zvyky, mravy a se vkusem lidí současných. Vidíme, co se líbilo, v čem spatřovali nejpovolanější zdobitelé tehdejšího života krásu, a lze nám odhadnouti, ano vymeziti, na jakém stupni řemeslo se nacházelo, nebo používajíce nynější terminologie, jak vyvinut byl umělecký průmysl. To právě zajímá v přítomnosti veškeru veřejnost; nyní, když odevšud zaznívá volání po umělecké výzdobě domácností, po zvelebení řemeslných výrobků, po povznesení uměleckého průmyslu, zdají se tak rázovité, jednolité a vkusně spracované ukázky někdejšího vyspělého řemesla zvláště pozoruhodny.

Jsou-li cechovní pokladny v městském museu pražském tvary a spracováním od sebe dosti odlišny, mají přece jisté společné rysy. Ani nepadá na váhu, že víka starších se otvírají na závěrách, mladších (z 18. stol.) pak též jsou odsunovací, lze je do výšky vyzdvihnouti. Na všech však nachází se buď na víku

buď v čele znak cechovní, někdy též obraz patrona cechu, tedy onen cejch (Zeichen), dle něhož se našim pořádkům dostalo jmena »cech«. V 17. a 18. století pak bývají jména starších neb cechmistrů uvnitř víka, někdy na víku, někdy zase na čelní straně zaznamenána, buď dřevem vyložena, neb vryta, nebo i malována. Také na kování víka, na závěsách jeho neb na zvláštní destičce, připevněné zespod víka, dávali vyrýti jména starších, za jejichž úřadování byla pokladna zhotovena. A letopočty na pokladnách zvyšují důležitost jejich, poněvadž datováním získáváme pevného východiska, s něhož pak uměleckou cenu s jistotou posuzujeme.

Několik povšechných poznámek tuto položených usnadní nám přehlídku vynikajících jednotlivých pokladen cechovního oddělení Pražského musea, připojené obrázky nejlépe doplní, co popisem nelze vystihnouti, a měřítko všude vyznačené usnadní představu rozměrů. Pokladna cechu tesařského z r. 1594 (tab. VI.) je skřínka skrovných rozměrů, rovných stěn. Čelo je vyřezávané, a to velmi mělce, ploše vystupují pruhy ornamentalního orámování, tak řečené kartuše, v jejímž středu barevně intarsovaném spatřujeme pařez, jímž provlečena pila, po stranách po veliké sekeře a dvou skřížených železech svorných. Ploché vyřezávání opakuje se stejně na ostatních třech stranách i na víku, kdež umístěny opět odznaky tesařské, dřevěné kružítko, dvě širočiny a tesařská »váha«. Nikde nápisů. Uvnitř víka pak znovu vidíme znak prve popsaný, mimo to však barevně vykládané figurky dvou tesařů v kroji dobovém, mezi kováním závěs podélný obrázek ležícího a spícího tesaře. Závěsy jsou velmi čistě prosekávané a »čistěné«, to jest pocínované, rovněž tak krycí deska zámku. Ornamentace vesměs renaissanční, kresba ornamentů i figurek čistá intarsie provedeny velmi jemně a přesně. — Současná, o rok později datovaná pokladna tesařských tovaryšů z r. 1595 (tab. VII.) je zajímavým dokladem bohatosti nápadů a vynalezavostí tehdejších řemeslníků. Tytéž motivy čili nápady dekorační opakují se zde, a přece je celek jiný. Závěsy jsou prodlouženy a zakončeny rytými a prolamovanými výběžky, rámek má jiný tvar, uprostřed víka sešli se dva tesaři v pěkném kroji Rudolfovy doby s odznaky svého řemesla v jednom orámování, za to po stranách zůstaly hladké, toliko barvou různých dřev spestřené výplně. Kartuše na čelní stěně je větší, ale tvoří toliko úzký rámec, v němž barevně intarsována obruba a v této pak tři širočiny, pravidelně jako ornament rozvržené. Obě pokladny mají ušlechtilý vzhled, jejich výzdoba je jaksi zdrželivá, nicméně však ladná. Letopočty u obou jsou po zvyku doby v jednotlivých číslicích rozloženy, na mistrovské pokladně na víku uprostřed po stranách odznaku, na tovaryšské v nárožních tmavších polích víka.

Zcela jiný ráz má časově nejbližší pokladna cechu postřihačského. Je z roku 1609 (tab. VIII.), tedy také z doby rudolfinské, ale mnohem bohatší a honosnější, než předešlé. Není to pouhá skřínka, ale již architektonicky členěná malá budova. Na podstavci poněkud vystupujícím spočívá vlastní pokladna. Nárožní části tvoří risality,

vystupují totiž před vlastní stěnu. Každý risalit ohraničen dvěma pilastříky, a tyto končí nahoře místo architektonickými hlavicemi ženskými a mužskými poprsími, velmi krásně vyřezávanými. Mezi pilastry je výklenek, jakési okno, bohatě obroubené. Střední část tohoto průčelí, a to zadního i předního, zaujímá štít, heraldicky volně komponovaný, v něm na čelní straně dva andělé držící postřihačské nůžky, na zadní straně dva lvi. Štíty jsou polychromovány, andělé a lvi zlaceni, nůžky postříbřeny. Všecka hladká políčka pak jsou vykládána, taktéž víko. Nejhořejší vlys věnován je jménům starších, za nichž pokladna byla »udělána«, jak tehdá říkávali. Ozdobně jaksi ornamentálně je vykládáno písmo jmen těch. Čteme na přední straně jména: Jan Marin, Pavel Gros, Mikuláš Tertian, na zadní straně: Lukáš Postříhač a Šebestian Naffinger, mezi nimi letopočet 1609. Také cifry jsou ornamentalně upravené a jako písmo světle na tmavší půdě vykládané.

Další pokrok ve směru architektonické úpravy zevnějšku pokladen značí archa cechu pekařů staroměstských. Přední a zadní strana tvoří opět architektonické průčelí. Čtyři sloupy s hladkými dříky podpírají hlavní římsu, spočívajíce na soklech silně vystupujících, tentokráte i před dolejší podstavec předložených. Plochá původní stěna takto rozčleněna do hloubky. Mezi sloupy zůstávají dvě postranní okna, prostěji profilovaná, než u pokladny z r. 1609, prostřední pole je silněji orámováno, všechna pole však intarsiemi vyplněna. Na tab. IX. spatřujeme zadní stranu pokladny s víkem poněkud nadzdviženým, aby bylo vidět bohaté vykládání a letopočet 1636. Také na této skříni spojují se řezbářství a intarsování s truhlářskou prací velmi jemnou a přesnou k ladnému celku. Jména starších spatřujeme na víku v obrubách, ohraničujících pole, v nichž barevnými dřevy vyloženy jsou perník, pletenec se žemlí a preclík, tedy hlavní výrobky městských pekařů. V pletenci uprostřed pak na znamení, že cech byl té doby dobře katolického smýšlení, umístěn tak řečený monogram Kristův J H S, z 15. století oblíbený, ale později od Jezuitů zvláště přijatý. Překládali: Jesum Habemus Socium, místo staršího Jesus hominum salvator nebo In hoc signo (t. j. vinces), při čemž jako na naší pokladnici do písmene H vepsán křížek. Také příznačná maličkost, z které se leccos dovídáme bezpečněji, než z dlouhých zpráv a kronik.

Zcela jako nějaké palácové průčelí jeví se nám pak přední stěna pokladny obuvníků z r. 1671 (tab. X.). Ač v této době renaissanční sloh v Italii a ve Francii již se přetvořil v barokní, a to již silně do tak řečeného slohu roccaillového nebo rokokového přecházející, vidíme, že u nás dovedli udržeti souměrnost a pravidelnost renaissance z její »klassické doby«, která připadá v Italii do počátku 16. věku. Dobré, čistě provedené architektonické detaily úplně odpovídají požadavkům stavitele, který by z kamene a zdiva snad méně úhledně, ale zajisté neméně účinně provedl všecky ty vystupující a ustupující pilastry, lomené římsy atd. Krásná tato skřínka je pravým vzorem »umělecké« práce starých řemeslníků

našich. Souměrnost rozčlenění, vkus výzdoby vydávají svědectví o vysoké úrovni řemeslné dovednosti v tehdejších časech.

Méně bohatá ornamentací, ale též pěkně architektonicky rozvržená je pokladnice sládků z r. 1692, tedy ze samého sklonu 17. věku (tab. XI.). Mnohem prostší jsou u porovnání s těmito posledními pokladny kovářů z r. 1676, lazebníků z r. 1678 a koželuhů z r. 1678. Lazebnická nese prosté intarsie, uvnitř na víku má letopočet a jména »chirurgů«, vyřezávaný štítek (»kartuš«) s malovaným znakem cechu: divým mužem zeleným, opásaným listovým věncem.

Také na pokladně koželuhů setkáváme se s malováním. Nahražovalo dražší intarsie nebo řezby. Skříň je černá, se zlatými ozdobami, nápisy uvnitř víka zlaté a jen znak je barevný.

Pěkným příkladem takové pokladny, kde bylo malováním docíleno uměleckého účinku, a to velmi značného, je archa cechu kloboučnického. Datována není, ale lze určiti čas jejího vzniku z podobizen krále Leopolda I. a manželky jeho Eleonory Magdaleny Terezie, vymalovaných na spodní straně víka olejovou barvou. Malby jsou provedeny zručně a dosti jemně, a ještě umělečtěji jsou malovány obrázky na výplních přední a zadní stěny, allegorie čtyř ročních dob, znázorněné dětskými postavami, jimž říkali amoretty nebo po vlasku »putti«. Pokladna s točenými soustruhovanými sloupky je jinak prostá, v rozměrech dosti ladná. (Tab. XII.)

Prosté skříně, architektonicky nečleněné, ale přes to pečlivě provedenými ozdobami opatřené, jsou mlynářská z r. 1705 a pokrývačská z r. 1734. Na víku mlynářské pokladny vyřezán je polovypoukle znak cechu: Dva gryfové, fantastická zvířata těla lvího s hlavou orlí, ale s ušima, drží mezi sebou znak Starého Města Pražského, pod nímž vidíme kolo mlýnské. Dále pak je nápis: PRZIZES ZEM-MLYNA-W-KRAL-CZES.

Pokrývačská pokladna je hladká, vykládaná, jména starších jsou vyryta v čele pokladny.

Ozdobnější, ano u porovnání s prve uvedenými, přepychová je pokladna cechu kartářského z r. 1732. Je též architektonicky komponována a k tomu bohatě vykládána. Intarsie znázorňují mimo různé nástroje kartářů také 4 svršky tak řečené francouzské karty, křížového a listového (černé barvy), srdcového a čtvercového (carreau, červené barvy). (Tab. XIII.)

Pokladna hřebenářů, nedatovaná, pochází ze 17. století, ale náleží mezi méně nákladné. Je čistě vyřezávaná, hnědě napuštěná. Nejpěkněji působí svými ladnými rozměry (Tab. XIV.)

K architektonickému uspořádání čelních stran vrací se výzdoba pokladny soustružníků. (Tab. XV.) Sloupky vydávají svědectví o dovednosti cechovních mistrů, jsou pracně soustruhovány a také drobné lišty, jimiž vše obroubeno, jsou jemně vykrouhávány.

Není divu, že cech truhlářský zvláště si dal záležeti na vzhlednosti své pokladny. Pořídili ji r. 1739, a dali jí podobu malého sarkofagu. Půdorys je samá křivka, asi jako u Dinzenhoferova ko-

stela Sv Jana na Skalce, stěny se vlní, prohýbají, vydouvají, a vše je dýhováno a vykládáno. Nárožní pilastry prohýbají se jako stěny, ale jsou krásně vyřezávány. Víko má podobu střechy, posunuje se na dvou železných tyčích cele do výšky. Víka toho druhu viděli jsme již na pokladnách ze 17. století, střechovitý tvar doplňuje ráz té dřevěné »stavby«. (Tab. XVI. a XVII.)

Truhlářská pokladnice dobře representuje pompésní sloh baroka Čím dále do 18. století, tím více upadá vkus, projevovaný v těchto řemeslných pracech. Krejčí staroměstští měli pokladnu zevně zcela jednoduchou, stlačeného tvaru. Jen vnitřek působí ještě pěkně svým vyzdobením, rovněž prostým, ale zajímavým. Na víku připevněn křížek s mosazným Kristem, pod ním kovová tabulka s nápisem, že tato pokladna je udělána za času pánů starších přísažných, kteří byli Matěj Míkovec, Václav Pařízek, Josef Delinger a Josef Paumistr, a to r. 1774. Dříve již měli punčocháři pokladnu velmi všedně sdělanou, hrubě malovanou (z r. 1755). Cukrářská nelišila se skorem od obyčejných domácích truhel, voskářská byla čistě a bohatě vykládaná a pěkně mosazí okovaná, ale neforemnější než starší družky její — obě jsou z poloviny 18. století.

Několik příkladů uměleckého zpracování cechovních pokladen zde vyobrazených nejlépe vysvětlí, kterak řemeslo v dřívějších dobách úzce souviselo s uměním a jak se v něm jako v zrcadle odrážel mrav a vkus doby. Kulturně-historický význam těchto památek je značný. Zasluhovaly by všechny, aby byly vyobrazeny a popsány. Než řada nejkrásnějších je zde předvedena, o několika ostatních aspoň stala se zmínka. Navštěvovatel Městského musea Pražského pak snadno si doplní, co zde jen stručně připamatováno, a na místě se přesvědčí, že památky bývalých cechů vůbec výborně illustrují dějiny umění a vzdělanosti někdejších Pražanů.

Paměť Stanislava Bořka Dohalského z Dohalic o vlastním rodu z r. 1681.

Ze starého listáře. *J. P. Hille.*

»Já *Stanislav Bořek Dohalský z Dohalic*, někdy pán na Sobčicích a Oujezdě Podhorním, dočekavše již mimo jiné mnohé z mého rodu starožitného v živobytí mém (!) z obzvláštní milosti božské tohoto vzácného věku mého 84, který se dokonati má tu neděli Šimona a Judy, jinak posledního octobris, podle zapsání vlastní rukou dobré paměti p. otce mého milého, na dokázání: předně Bohu mému vděčnosti, též na památku a k potěšení z lásky mé dítkám a vnoučatům mým milým, toto poznamenání zanechávám a počet těch, který jsem v témž rodu mém (!) z mé linie živobytím přečkal, obojího pohlaví, toliko od vzácné a dobré paměti p. děda mého až do pátého stupně, jakž toliko sám v paměti snáším, tuto kladu; paměti pak předků mých od kolika set let, jinde se nachází.

I.

Mé paměti první stupeň. Vzácné a dobré paměti jest uroz. a stat. rytíř p. *Jan Bořek Dohalský z Dohalic,* na zámku Veselí, Dohalicích, Zběří, Miličevsi, Lípě, Mokrovousích, Sobčicích, J. M. C. Rudolfa rada, soudce zemský v království Českém,*) p. děd můj; uroz. paní *Barbora* Dohalská, rozená *Mladotka ze Solopisk* na Veselí a Dohalicích atd. paní bába má, jsou osoby . . . . . 2.

Druhý stupeň. Z nich pošlo a narozeno jest 7 synů a 6 dcer, jest osob . . . . . 13.

Nejdéle z těch synů živ byl a umřel věku svého maje 73. Z těch 7 pánův bratří byl uroz. a stat. rytíř p. *Zikmund Bořek* D. z D. a na Sobčicích,**) p. otec můj a uroz. paní *Dorota D.* urozená *Houskovna ze Zahrádky* a na Sobčicích, paní máteř má.

Třetí stupeň. Od 6 pánů bratří (nejstarší nebyl ženatý) přišlo na svět a splozeno jest synův od nich 17 a dcer 18, všech osob . . . . . 35.

Což všechny do starožitných, předních rodův se ženilo a vdalo, jenž na živobytí zůstalo. V tomto stupni jsem já a přečkal jsem těch 14 strejcův mých a bratry 2 mé; z těch strejcův mých byl toliko jeden starší než já v živobytí a umřel [v] 72 letech věku svého. Ženského pohlaví 14 osob pozůstávaly čtyry osoby ženské, a tak těch přede mnou světa vyšlých v tom stupni jest všech osob . . . . . 30.

[V] čtvrtém a pátém stupni. Přečkal jsem dva syny mé milé a 3 dcery, potom 1 vnuka a vnučky 2, p. bratra mého neb[ožtíka] synáčka jednoho a dcery 2; a ještě z týchž strejcův mých zrozených synův a dcer 12. Tuto kladu toliko ty, o kterých jistotně vím že jsou umřely; nevím, zdaž který ve Slezsku umřel, jest všech . . . . . 20.

Všech tedy osob v těch pěti stupních přede mnou vyšlých jest osob 65.

I stojíce již z milosti Boží manželství svém 48 let, a to s uroz. paní *Helenou D., roz. Kapounkou ze Svojkova,* někdy dcerou po vzácné paměti (titul) p. Kryštofovi Kapounovi ze Svojkova, pánu na Hlušicích, Valečově a Bestvině, zanechávám po sobě na živobytí 3 syny. Nejstaršího *Zikmunda Šťastného* a na Řápačově, kterýž dostal za manželku p. *Barboru Talackovou z Ještětic* z Ouřenovic a z Lična; syna splodil s ní *Stanislava Šťastného,* nyní v tomto 84 letu v Offen neb Budíně pod reg. nejv. Wallis jest učiněn fendrichem, maje věku svého 21. rok.***)

Druhý *Kryštof Leopold* měl první manželku v Moravě rozenou *Kracerku ze Šensperku* na Hradisku, dceru pána na Novým Městě; děti s ní splozené pomřely i ona; druhou manželku pojal sobě (titul) vdovu paní *Františku Polexinu Rodovskou,* rozenou *z Černíkova* a na Vodlochovicích. Posavad bez rodiny zůstávají.

Třetí syn můj *Jan Jiří,* pojal sobě za manželku (titul) vdovu paní *Mandelinu Dorotu Špulířovou,* rozenou *Doupovku z Doupova,* toho času paní na Šebířově, Vlčovsi a Beranově. Nemají žádných dětí.

Z jiné linie umřelo z rodu mého mužského a ženského pohlaví osob 11, které jsem také přečkal, činí již obojí počet . . . . . 76 osob. Jestli by ještě v mém živobytí z téhož rodu mého někdo umřel, bude se moci počet v obojím místě přivětšiti. Já již sice sobě smrti než dalšího živobytí od Boha vinšuji a žádám. Již tímto zavírám.

Boha Stvořitele mého ctím a chválím, co nejvíce mohu, že jest mně tak dlouhého živobytí k oslavení jména svého nejsvětějšího a k činění pokání svatého propůjčiti ráčil a pravím s tím svatým prorokem Eliášem: »Dosti jest již Pane, vezmi duši mou, neboť nejsem lepší otců mých«, žádající jeho božské milosti z gruntu srdce mého, když bych počet dnův života mého

*) Zemřel 9. ledna 1590 (Sedláček: Hrady a zámky. Díl V. str. 320).

**) Zemřel 1611 (Sedláček: Hrady V. 320).

***) Jinou rukou připsáno na okraji: »Zahynul l. 1686 v zámku S. Job řečeném, roznemohši se na palčivou zimnici.«

vyplnil a jeho svatá vůle byla, aby mi dal z milosti své božské pobožně a pokojně umříti u víře Krista Pána, Spasitele mého, těm dítkám mým také toho věku vzácného v dobrých pokojných časech dočkati a v ten nejposlednější den při slavném z mrtvých vstání podle manželky mé milé s nimi a se všemi nám přináležejícími s tou největší radostí zase se shledati a Boha našeho v Jeho nebeském království oslavovati na věky. Amen.

Všecko pobude, pomine, ale slovo tvé, Pane trvati bude na věky.

Toto jest psáno při památce sv. Jana Křtitele u syna mého milého na Vlčovsi leta Páně 1681.«

II.

»Toto poznamenání pro budoucí památku mým potomkům já dole podepsaný jsem sepsal, co jsem z vyššího stavu pánův na statcích bydlících a obývajících, léta svá již majících, toliko v jednom kraji Hradeckém zrozených, od ujití statku mého Sobčice řečeného od leta 1619 zastihl a je přečkal, až do datum tohoto poznamenání položeného.

Předně. Umřel p. bratr můj, p. *Jan Jiří*, na Podhorním Újezdě. (Měl slečnu Rychnovskou) . . . . . 1.
potom p. otce mého neb. p. bratr, pan *Bořek D.* z D., na Miličevsi . . . 1.
Pánův strejcův mých blízkých a to bratrancův . . . . . 18.
P. *Jan* nejstarší, na Chvalkovicích, přítel . . . . . 1.
Též pánův *Dobřenských z Dobřenic*, bratří vlastních ujcův mých, paní máteř jejich byla vlastní sestra p. otce mého na Kratonozích . . . . . 4.
P. *Mikuláš Klusák ze Záběd*ovic a na Nabědovicích, hejtm. J. M. C. na panství Pardubském, a synův jeho též ujcův mých, jako vejš položených . 4.
P. *Jan z Bubna*, kterýž třetí sestru měl p. otce mého, na Libchově, ujce mé, syny dva, jsou osoby . . . . . 3.
PP. *Stosův z Kounic*, ujců mých, neb paní bába má po paní máteři mé nebožka byla rozená slečna Štosovna, blízká strejna a sestra, dvou osob . . . . . 5.
P. *Kryštof nejst. Kapoun ze Svojkova*, na Hlušcicích, Bestvině a zámku Valečově, p. otec manželky mé se syny svými, osoby . . . . . 3.
P. *Karel Kapoun* atd. na Zámrsku, p. bratr vlastní téhož pana tchána se syny, osoby . . . . . 4.
P. *Hendrich Kapoun* atd. a na Popovicích . . . . . 1.
P. *Jan Jiří Sadovský ze Sloupna* na Žiželevsi a Sádové, ujce mého, protože byl z druhé sestry paní báby mé, ze Štosovny, [s] synem jeho . . 2.
P. *Jíra Mladota ze Solopisk* a na Skalce, [s] synem svým, ujcové mojí, proto že paní bába má byla z toho rodu pánů Mladotů, osoby . . . . . 2.
P. *Jindřich Kamenický z Vitiněvsi* a na Popovicích, měl manželku neb. p. Zděnka D , pana otce mého bratra, dceru, osoba . . . . . 1.
P. *Ferdinand Dekarmes* na Holovousích a Hradisku, měl tetu mou Štosovnu, osoba . . . . . 1.
P. *Václav Ostroměřský z Rokytníka* a na Ostroměři, přítel a soused blízký, osoba . . . . . 1.
Jiných pánův Ostroměřských, bratří vlastních . . . . . 5.
Ještě jeden pan *Smil Ostroměřský a na Barchově* . . . . . 1.
P. *Hendrich Vojický z Nové Vsi* a na druhém díle Vojicích, měl [manželku] z rodu pánů Kapounů, se synem svým . . . . . 2.
P. *Jan nejst. Vojický na Vojicích* . . . . . 1.
P. *Adam Vančura z Řehnic* na Čistejch a Humburcích, přítel můj, se syny svými . . . . . 4.
Ten pan Adam měl *Vratislavku Anýžku.*
Páni *Jestřibští z Ryzmburku* bratři 3 na Boharyni, Puchlovicích a Syrovátce, p. Albrecht měl manželku jednu z rodu pánů z Dohalic, strejcové jejich 3, osob všech . . . . . 6.
Pán *z Opršdorfu na Častolovicích*, přátele skrze pány Kapouny a pány Rašíny . . . . . 3.

Páni *Škopkové z Bílých Otradovic,* bratří, na Pecce a Bělohradě, osoby . . . . . 2.

Páni *Harantové z Polžic* a na Jilemnici, děd, syn a vnukové jeho, osoby . . . . . 4.

Páni *Bukovští z Hustiřan* na Přestavlcích, Miřejově a Velehrádku. Ten měl jednu Dohalskou, [jiný] kterýž měl manželku z rodu pánů Klusáků, tetu mou a jeden zastřelil otčima, osob 5

Páni *Zárubové z Hustiřan*, bratří 2, na Třebověticích a Cerekvici, a syn jeden, osoby . . . . . 3.

Páni *Žlebští z Labouně* na Chomutičkách a Radči, bratří 2, sousedi moji, osoby . . . . . 2.

P. *Zdeněk Zásmucký ze Zásmuk* a na Hořejším Lyštným, měl p. sestru mou . . . . . 1.

P. *Jan Purkhart Kordule ze Sloupna* na Uřénovsi; měl sestru manželky mé Kapounku, se 2 syny svými, osoby . . . . . 3.

P. *Zikmund Věněk Kordule* na zámku Vřeštově, měl druhou sestru manželky mé, s 2 syny, osoby . . . . . 3.

Páni *Strakové z Nedabylic* a na Lhotě atd., vlastních 7 bratří, ujcové krevní manželky mé, osob . . . . . 7.

Ještě páni Strakové, strejcové, osoby . . . . . 2.

Páni *Rašínové z Ryzemburka* a na Vinárech, bratří 2, ujcové krevní, osoby . . . . . 2.

P. *Hanibal hrabě z Valdšteina* a p. *Hans Kryštof*, bratr jeho, na Miletíně a Rožďalovicích.

Ještě p. Zdeněk a p. Jíra z Valdšteina na Novém Zámku a Bílých Poličanech, strejcové spřízněni blízce týž rod s rodem pánův Kapounův, osoby . . . . . 4.

Páni *Křinečtí*, p. *Adam*, p. *Albrecht z Ronova* a na Jeřicích, bratří 2, též spřízněni s rodem pánů Kapounův, osoby . . . . . 2.

P. *Mikuláš Talacko z Ještětic* a na Uřenovicích, měl blízkou tetu mou, osoba 1
a jeho dceru má za manželku syn můj.

Páni *Myškové*, strejcové 2, na Jeřicích, osoby . . . . . 2.

Páni *Devaghi* atd. bratří na Syrovátce a Starých Bucích, měl jeden tetu mou ze Štošků, osoby . . . . . 2.

Páni *Rodovští z Hustiřan* na Střezeticích a Zvíkově, bratří, měl jeden mou tetu krevní, osoby 2

P. *Kryštof Erazim Sommerfeld z Tumnic* a na Skřivanech, měl též krevní tetu mou Štošovnu, osoba . . . . . 1.

Po něm ji měl neb. pan *Hloušek*, místosudí J. M. C. . . . . 1.
Ten nebyl rozený v kraji Hradeckém.

P. *Jan Materna z Květnice* a na Sloupně, blízce spřízněný s manželkou mou, osoba . . . . . 1.

P. *Jiří Vachtl z Poutnova* a na Smrkovicích a jinší 2 bratří nejstarší v Bydžově, osoby . . . . . 3.

Páni *Čertorejští* bratří 2 a na Starkově, spřízněni s pány Kapouny . 2.

Páni *Lukavští* 2 a strejc jejich, osoby . . . . . 3.

Páni *Stařimští z Libštejna* a na Lukavici, ten měl strejnu mou krevní, jenž byli jeho strejcové, 3 bratří, osoby . . . . . 4.

Páni *Straníkové z Kopidlna* na Studenci, Ličné a Lhotě, 2 bratří a synové, jichž osoby . . . . . 5.

P. *Václav Šťastný* měl za manželku dceru mou Veronku Kateřinu (mé paní sestry jsou dva synové v Uhřích, jeden capitán leytn., druhý fendrich, též pod reg. Walis).

Paní *Pecingárové z Bydžína*, starý, na Kunčicích jeden, na Vamberce, potom ještě dva bratří, osoby . . . . . 4.

P. *Fridrych Dobranouský* a na dvoře v Milovicích . . . . . 1.

P. *Zedlic starý* na dvoře v Hradištku, druhý pan *Volf Frydrych* na Ličnu, prvního 2 synové, osoby . . . . . 4.

P. hrabě *z Turnu* i s synem svým na Veliši, osoby . . . . . 2.

P. *Rudolf Trčka* i [s] synem jeho, měl mnoho panství . . . . . 2.
P. *Vilém Měřkovský z Tropčic* a na Vrchlabí, poslední z toho rodu, byl přítel, osoba . . . . . 1.
P. *Václav Vchynský* atd. a na Chlumci . . . . . 1.
P. *Mičan* atd. na Miletíně . . . . . 1.
P. *Vilém Dobříkovský z Dobříkova* a na Dobříkově se synem svým, již poslední toho rodu . . . . . 2.
P. *Myslibor Hamza ze Zábědovic* a na Zaječicích se dvěma syny, osoby . . . . . 3.
P. *Burjan Šlibovský ze Skřivan*, na Slibovicích a Vyklecích i [s] synem svým, žádný víc není . . . . . 2.
P. *Rudolf Kryk* z N., pan N. *Mazák*, jeden po druhém dostal s pány (s paní?) na Třebnoušovsi . . . . . 2.
P. *Rudolf* [z] *Stubenberka* atd., p. p. N. *Slavata* atd., p. *Mikuláš Bukovský*, p. *Abraham Bohdanecký* i se synem svým, jíž poslední z toho rodu, kteří všichni s jinými při tom velikém neštěstí skrze zapálení prachu v letu 1620 v městě Jičíně v zámku zahynuli, osob . . . . . 5.
Pán *z Tyfenpachu* atd., kterýž potom byl pánem na týmž panství Jičínském . . . . . 1.
P. *Adam Zilvár ze Zilverštein* a na Rohoznici i [s] syny svými, osoby 3.
Pán *Litický ze Šonova* a na Litici . . . . . 1.
P. *Rudolf* [z] *Šternberka* atd. na Jilemnici a druhý strejc na Jičíně . 2.
Páni *Sulové* z N. 2 bratří . . . . . 2.
P. *Václav Radecký z Radče* a v Novém Bydžově . . . . . 1.
P. *Václav, Kryštof Čachovští* z N. a na N. 2 bratří . . . . . 2.
Pan *hrabě ze Šliku* na Kopidlně a Veliši . . . . . 1.
Pan N. *Ivan* z N. na Hlušicích . . . . . 1.
Pan N. *z Svarova* z N. na Hlušicích . . . . . 1.
P. *Jetřich Grodecký z Grodce* . . . . . 1.
P *Jan Jiří Matyášovský z Matyášovic* a na Javornici se dvěma syny 3.
Páni z Vlkanova dva bratří a na N. . . . . 2.
P. *Kryštof Ples*, někdy na Popovicích . . . . . 1.
Pan *Rauš* . . . . . 1.
P. *Maxmilián Nejedlý* a na Libčanech . . . . . 1.
Páni *z Černovic* . . . . . 1.
Pán *Hubrik Frydrych z Hendrsdorfu* a na dvoře svobodným Vřešově . . . . . 1.
Pán *z Vinoře* otec a 2 synové na Příně a Popovicích . . . . . 3.
P. *Oldřich* a p. *Karel Sadkovští* na dvoře Sloupně . . . . . 2.
Páni *Jeníkové Zásadští z Gensendorfu* na dvoře v Lužanech a [v] Bydžově, Bartoušově, bratří a strejci, jsou nové osoby . . . . . 4.
Páni *Volaničtí z Volanic*, bratří a strejci . . . . . 4.
P. *Linhart z Neuenperku* . . . . . 1.
P *Jindřich Krsovský* z N., p. *Adam Blednia* z N. . . . . 2.
P. *Jindřich Mirek ze Solopisk* na dvoře svobodném Vrbici . . . . . 1.
Pán *Sendražský* z N. . . . . 1.
P. *Beneda z Nečtin*, na dvoře Plotištích . . . . . 1.
Páni *Vostrovští* z N. na Skalce . . . . . 2.
Pan N. *Holovouský* z N., p. N *Soltz*, p. *Brabantský* . . . . . 3.
Pan Nej *Cordon* z N a na Smidařích . . . . . 1.
P. *Kašpar Belvic* z N. a na Barchově . . . . . 2.
P. *Adam Náchodský z Neudorfu* se synem svým. Novej rod též . . . 2.
Pan *Rojal* (?) z Biberšteina . . . . . 1.
P. *Jiřík*, p. *Václav*, p. *Jindřich*, p. *Karel Vratislavové z Mitrovic* a na Humburcích 4
Pan *Měnický z Měníku* . . . . . 1.
Pan *Kraft* na Černíkovicích, bratr a strejc . . . . . 3.
P. *František de Jacobi de Detimere* na Domaslavicích, nejprv knížete z Frydlandu, potom J. M. C. stutmistr . . . . . 1.

P. *Jaroslav Břevnovský z Břevnova* a na dvoře svobodným ve vsi Lhotě Šárovcově . . . . . 1.
P. *Jan Šašek z Mezihoře* a na dvoře svobodném. Nový rod též (sic!) 2.
P. *Hendrich Rodovský z Hustiřan* na Zvíkově . . . . . 9.
P. *Jíra Vančura* na Humburcích . . . . . 1.
Pan *Šlechtín* a na Lhotě . . . . . 1.
Přečkal jsem také pánův *převorův kláštera Valdického* blíž Jičína 6.
Také tyto osoby *z generálů*; předně *kníže z Frydlandu*, potom generála *Lamboye* a syna jeho, generála *Picolomini*, generála *Strozzi*, generála *Gallasa*, generála *Colloredo*, kteří všichni panství své v kraji měli, osob . . . . . 6.
Summa 256.«

»Co je tu starých rodů, žádný se nenachází, aby nebyl vždy nějak skrze jeden neb druhý rod se mnou spřízněný.«

»Co první byli, to i my budeme,
jenom ať na věky nezahyneme.
Uchovejž nás milý Pane!«

Stanislav B. z Dohalic.

Baron de Baye a tak zvané starožitnosti francké v Čechách.

Ludvík Šnajdr.

Roku 1894 vyšla v Caenu (ve Francii) malá knížka nazvaná »Antiquités frankes trouvées en Bohème« (Starožitnosti francké, nalezené v Čechách), sepsaná znamenitým archaeologem baronem de Baye, které nedostalo se u nás pozornosti vyjma kratičké referáty v Památkách XVI. st. 520 a v Českém lidu IV. st. 276, ačkoli na ní zakládati se má celý svazek Píčova díla »Starožitnosti země české«.

V knížce té vypravuje baron de Baye, jak byl překvapen, když navštíviv zemské museum pražské, kde chtěl studovati archaeologii českých Slovanů, nalezl tu množství předmětů rázu merovejského z doby, kdy Čechy byly již krajem pouze slovanským.[1]) Ředitel sbírky prachistorické Dr. Píč vykládal si úkaz nikoli styky s Uhrami, proti kterým namítal, že na Moravě byl nalezen jen jeden hrob takový u Znojma,[2]) ale pomýšlel spíše na vpád nějaké družiny allemannské.

---

[1]) De Baye líčí, kterak Čechové (Tchèques) vyhnavše okolo r. 451 Markomanny z kraje někdejších germanských Bojů přijali jméno Bohemové, založili tu pražskou republiku, později podmaněnou od Avarů, jichž se zbavili r. 626, načež Praha neb Praida nad Vltavou stala se hlavou českého knížetství.

[2]) Když r. 1870 kopali na nádraží znojemském, tu, kde nyní topírny strojů stojí, byly nalezeny hroby žárové s obsahem, jako je obsah hrobů vinařických. Byly tu nalezeny mimo jiné šperky též dvě fibule ptáčkové a při nich nádoby, ale rázu staršího, nežli jsou vinařické. (Palliardi v Čas. muz. spol. olomuckého 1888, st. 53. dle Mittheilungen der mährischen Gesellschaft für Ackerbau 1872. Viz též Reinecke v Mitth. der Wiener anthr. Gesellschaft 1899, str. 42., kde spojuje týž znojemský nález s pohřebištěm bezenským (Blasendorf) v uherské župě mošoňské.)

Vzhledem k tomu, že starožitnosti v Čechách nalezené nepatří k nejstarším toho rázu, jaké nalezeny byly v Uhrách, v Rumunsku a na březích Černého Moře, ale spíše k mladším, které zastoupeny jsou nejlépe v krajích francouzských, soudí baron de Baye (jakož i vzhledem ke zprávám Fredegarovým o Samovi a kupcích franckých), že jsou to výrobky francké, přinesené do Cech kupci, kteří založili kolonii nedaleko Prahy.

Jako naleziště předmětů merovejských uvádí b. de Baye: 1. Pátek, 2. Úherce, 3. Vinařice, 4. Libeň, 5. Michli, 6. Podbabu, 7. Zvoleněves, 8. Dolínek, 9. Roztoky a 10. Chobolice.

Vzhledem k Pátku poznamenává, že Vocel, když psal roku 1868 své pozoruhodné dílo o době předhistorické v Čechách, neměl ani tušení o existenci starožitností slohu franckého v této zemi, ba tvrdil, že hrobů podobných v Čechách není a přece vyobrazil na st. 481. díla svého fibuli, nalezenou v Pátku, podobnou fibulím, které nalezeny byly později ve Zvoleněvsi, příslušící bez odporu k výrobkům doby merovejské.

V Úhercích byly nalezeny dvě veliké fibule stříbrné o třech paprscích, velice zajímavé. Část obloučková ozdobená filigránem, spojuje dvě části ploché: polokruhovou hlavici a podlouhlou patku, obě ozdobené rytými ornamenty, význačnými pro sloh merovejský.[3]) Mezi nádobami skleněnými odtud uvádí bar. de Baye tři koflíky a jeden růžek (cornet), které shodují se úplně s jinými, které vyskytují se hojně v krajích francouzských. Korály skleněné, hliněné a jantarové dosahují někdy značné velikosti, tak že zdá se, jakoby byly sloužily k účelu jinému. Četné závěsky ze zlata, s úšky, sestávají z kuliček obklopených filigránem a technika jich připomíná velice jisté skvosty z Uher a z jižní Rusi.

V příčině Vinařic konstatuje baron de Baye: Kdežto šperky a zbraně (?) z hrobů vinařických úplně se shodují se šperky a zbraněmi z pohřebišť francouzských, nádoby zde nalezené naprosto liší se od nádob franckých; není tu ani stopy po jednotvárnosti obrysů, jaká charakterisuje keramiku franckou. Úkaz ten snaží se de Baye vyložiti tím, že zbroj a výzdobu berou vystěhovalci s sebou, kdežto nádoby pro svou křehkost nebývají převáženy. Proto pokládá nádoby vinařické, rukou hnětené a tvarů podivných, za barbarské výrobky místní (tedy slovanské), od kterých liší se nápadně džbán barvy světle cihlové svým elegantním tvarem a výtečným vypálením; tuto nádobu nutno dle bar. de Baye považovati za import z provincií římských.[4]) Také fibule vinařické

---

[3]) Proti tomu třeba namitnouti, že fibule v hlavních rysech i v motivu ornamentovém shodují se s oněmi z druhého pokladu siladi-šomlošského z konce IV. neb z počátku V. století po Kristu.

[4]) Toť ovšem správné, ale za doby merovejské nebylo již dávno (od doby sv. Severina † 482) žádných římských provincií poblíže Čech, ze kterých byly by mohly takové džbány se přivážeti. Dva džbány takové byly později nalezeny na Julišce u Podbaby (sbírky zem. musea), kde byla nalezena též miska s vykrojovanou hranou břišní, jako je vinařická; jednu takovou misku

jsou zajímavé a různého tvaru, tvoříce řadu, která ukazuje fibuli paprskovou v jejím vývoji. Mezi nimi jsou dvě, podobající se oněm z nálezu Zakřevského (Sackrau) u Vratislavi uveřejněného Drem Gremplerem, který přisuzuje hroby tamější Vandalům a klade je na počátek IV. století, ale ostatní fibule svou polokruhovou hlavicí a svou patkou v podobě hlavy zvířecí podobají se více typům franckým. Celkem jsou milodary v hrobech vinařických ovšem poněkud méně podobny oněm z franckých hrobů, než ony z hrobů podbabských, protože však obě naleziště poskytla podobné si fibule železné, fibule ptáčkové i hřebeny kostěné, klade baron de Baye také osadu vinařickou mezi ty, které byly obývány kolonisty franckými.

Libeň poskytla mimo jiné předměty též náhrdelní kruh bronzový. Takové náhrdelníky jsou vzácny v době barbarské, zejména ve francouzských krajích; tu náhrdelníky z té doby sestávají z perel skleněných, hliněných a jantarových. Závěra náhrdelníku libeňského nachází se v části jeho nejtenčí a tvoří prostý háček, který zapíná se do očka, stočeného z druhého tenkého konce náhrdelníku, což je pravý opak zakončení u náhrdelníků z doby merovejské.[5]) Za to bronzový náramek podobá se známým franckým a fibule příslušejí do řady fibulí paprskových, třeba měly jen tři paprsky a ne pět. Takových fibulí s třemi pouze paprsky jest veliký počet mezi nálezy francouzskými, jako zase bývají tu nalézány i náramky o větším počtu paprsků než pěti. Mezi perlami náhrdelníku nachází se jedna jantarová a byla tu nalezena i dvě nákončí řemínku, která tvoří vždy část výstroje barbarského.

Z Michle jsou známy pouze fibule a štipec z bronze, které však postačují, aby i toto naleziště vřazeno bylo mezi místa, kde nalezeny byly starožitnosti rázu franckého.

Podbaba, ležící nedaleko Prahy, byla dle bar. de Baye střediskem obyvatelstva zdejšího dříve, než povstala sama Praha. Pohřebiště příslušné, jehož lebky byly uznány od kraniologů za germanské, jest velmi důležito; pohříchu nelze udati přesně počet hrobů mužských a hrobů ženských.

Pozoruhodny jsou v Podbabě především zbraně. V jednom hrobě bylo nalezeno 7 hrotů házecích kopí anebo šípů rzí spečených, některé s tulají, jiné s ostnem. Takové střely s křidélky jsou obecnější v Evropě střední než v Evropě západní. V Bavořích, na pohřebišti reichenhallském, byly velmi hojny; také na langobardském pohřebišti u Testony (v severní

má zemské museum z Podbaby, kus jiné takové vykopal tamtéž p. J. Jíra r. 1900 v sídlišti. Když Weinzierl nalezl u Běsna blíž Žatce nádoby téhož tvaru, jako jsou vinařické, poukazoval na jich shodu s nádobami saskými z pohřebišť v Altenwaldě, Loxstedtu a Wehden při ústí labském, o kterých jistě nikdo tvrditi nebude, že byly by slovanskými. (Památky XVI., st. 765.)

[5]) Almgren ve svém spise: »Nordeuropäische Fibelformen« praví o těchto náhrdelních kruzích, že povstaly v II. století po Kr. na jižní Rusi a rozšířily se tlupami Gotů v III. století po celé střední Evropě.

Italii) byl nalezen veliký jich počet; za doby římské (Ovidiovy) užívali jich Asiaté a národové severní. Nepřekvapuje, že nacházíme v Podbabě vedle šípů také zbytky štítů, puklice i držadla, které neliší se od štítů z rozličných nalezišť po Evropě. Pozoruhoden jest ale nedostatek spat, sekáčů (cultri validi) a francisek; bojovníci podbabští užívali pouze oštěpů.[6])

Ze šperků zajímají především fibule: V první řadě sluší uvésti fibuli, jedinou ze železa, typu provincialně římského, kterou lze datovati VI. stoletím po Kristu, [7]) dále jsou tu fibule s obloučky prodlouženými, které podobají se docela fibulím hrobů franckých, jak tvarem tak i ornamentikou a technikou. — Tvar fibulí paprskových zastoupen jest značnou řadou. V několika případech částka polokotoučová (hlavice) nahrazena jest deskou obdélnou, opatřenou výkrojky, které jí dodávají podoby dvou půlměsíců odvrácených od sebe a spojených lichoběžníkem; jest to pouze odrůda fibulí prodloužených; je pozoruhodno, že vyskytují se v hrobech českých, obyčejně po páru, jako v hrobech francouzských. Baron de Baye vytýká ještě fibuli, jejíž hlavice složena jest ze dvou ptačích hlav o zahnutých zobácích, od sebe odvrácených, která mu připomíná fibuli, nalezenou baronem de Loë na belgickém pohřebišti u Harmignies. Fibule ptačí podoby vyskytují se velmi zhusta na pohřebištích barbarských v západní Evropě; v Podbabě jsou zastoupeny dvěma páry, které tvoří dvě odrůdy téhož typu; u všech čtyř sestává oko ptáčka z destičky granátové, u dvou pokryt jest též ocas takovou destičkou. — Současné vyskýtání se fibulí ptáčkových i fibulí paprskových posťačí dle bar. de Baye, aby se zařadilo pohřebiště podbabské mezi merovejská pohřebiště střední a západní Evropy; shodu mezi nimi nelze popírati. [8])

Konečně jsou ještě dvě fibule z pohřebiště podbabského neméně charakteristické pro francké hroby. Jedna z nich, ačkoli porouchaná, sluší zřejmě k fibulím měsíčkovým (forme ansée), druhá sestává ze čtverce, který okřídlen jest na každém rohu dvěma kotoučky vyplněnými granátovou destičkou; tento tvar je zvláště hojně zastoupen ve Francii.

Hřebeny jsou v Podbabě četné, dobře zachované a různých tvarů; v některých jsou hřbet a část nerozřezaná ozdobeny rytinami velmi jemnými. Korály ze skla mnohobarevného, puklice

---

[6]) Nedostatek národních zbraní franckých v Podbabě uznává tedy baron de Baye sám za nápadný.

[7]) Píč, Výzkum I. tab. XXXIII. ob. 4. Taková fibule byla nalezena též na hradišti stradonickém a nepochopuji tedy, jak možno klásti je do VI. století po Kr. a mluviti pro tu dobu ještě o římských provinciích.

[8]) Na pohřebišti řezenském vyskytují se fibule ptáčkové v hrobech, které nálezce a důkladný znalec jich, farář Dahlem, kladl na konec IV. století po Kristu. (Album der Berlin. arch Ausstellung., Sect. VIII., tab. 14.) Na počátku V. století Řezenští nepochovávali své mrtvé již za branami, ale okolo kostelů ve městě.

z opasků, štipce na vyškubávání vousů a železné ocílky vyskytují se v Podbabě stejně jako na jiných pohřebištích. —

Na konci r. 1893 byl objeven ve Zvoleněvsi hrob osamělý, obsahující pozůstatky děcka pěti- až šestiletého. Dvě fibule destičkové byly při nich nalezeny; ozdobná část jich sestává z tenké destičky pozlaceného stříbra přidělané k podkladu bronzovému; řady perliček, nýtků, příčních čoček a stezek objímají v kruzích koncentrických část střední vyplněnou kabochonem z modrého skla. Dvě jiné fibule bronzové, tvořící pár jako předešlé, představují zvířata, podobná poněkud zajícům; kdyby neměla zvířata hlavy obráceny do zadu, mohli bychom fibule tyto dobře srovnávati s fibulemi z Harmignies.[9]) Výzdobu pohřbeného děcka doplňoval náhrdelník, složený z malých kroužků koštěných, z několikahranných skleněných korálků barvy granátové a dvou podlouhlých kostek ze skla millefiorového, z nichž jedna je zelená s tečkami žlutými, druhá modrá s tečkami bílými; mezi korálky skleněnými nachází se jeden zhotovený z jantaru.

Ku konci téhož roku nalezli venkované v Dolínku dvě fibule destičkové, nevalně rozdílné od zvoleněvesských. Technika jest táž: destička z pozlaceného stříbra s vypouklými, vytepanými čarami a perličkami; ozdobu doplňovalo pět kousků barevného skla, z nichž nezachoval se než modrý kabochon, umístěný ve středu.

V Roztokách nalezl Dr. Rýzner téhož roku 1893 dva hroby, obsahující zbraně a nádoby hliněné, kterých však baron de Baye neviděl.[10])

Zprávu svou končí bar. de Baye výrokem, že veškeré hroby tyto nemohou býti slovanskými, protože prý Slované čeští až do desátého století spalovali své mrtvé,[11]) ale že přísluší jedině Germanům, nechť tito přišli do Čech za výbojem nebo za obchodem; tito jediní z obyvatelů krajů sousedících s Čechy pochovávali prý své mrtvé nespálené.

Opřel jsem se již dávno (Český lid IV., str. 573.) a pak zase v referátu o Hellichově práci o předhistorických lebkách z Čech Verhandl. d. Berliner anth. Gesellschaft 1900, st. 183.) názoru bar.

---

[9]) Almgren klade ve svých »Nordeurop. Fibelformen« také tyto destičkové fibule do III. století po Kristu a spojuje jich objevování se ve střední Evropě s odchodem Gotů z jižní Rusi

[10]) Uvedení Chobolic mezi nalezišti předmětů rázu merovejského zakládá se na omylu. R. 1872 promluvil konservator Beneš ve sboru archaeologickém o bronzech »z doby merovejské« nalezených u Chobolic (Pam. IX. str. 567.) a r. 1877 daroval sbírkám musejním pět bronzových náramků celých, dva kusé a železný kruh, vše nalezené u »Chobolic« (Pam. XI. 44). Očividně jedná se tu o jeden a týž nález latènských šperků, které Beneš ovšem roku 1872 správně posouditi nedovedl. Vždyť vztahoval ještě r. 1882 prof. Smolík zprávu mou o nalezení gallských hrobů u Nového Bydžova k nálezu hrobů z doby merovejské. (Pam. XII. str. 96.)

[11]) Netřeba snad dokazovati, že tvrzení ta jsou mylná a zakládají se na špatném pochopení zpráv Kosmových o krocích obou Břetislavů proti pohřbívání mrtvol v polích místo při kostelích.

de Baye, že kostrové hroby podbabské, vinařické atd. přísluší Frankům přišlým za obchodem do Čech; totéž učinil německý archaeolog Pavel Reinecke, ovšem jen mimochodem, když v práci své »Studien über Denkmale des frühen Mittelalters«, otištěné v Mitth. d. Wiener anthr. Gesell. 1900, st. 43. sl. vytýká bar. de Baye, že seznam jeho obsahuje velmi mnoho předmětů z římské doby pozdní a nikoli z doby merovejské. Jen pohřebiště podbabské, v příčině kterého dovolává se úplné shody jeho kostrové části s langobardským pohřebištěm bezenským (Blasendorf) v mošoňské župě staré Pannonie, klada je ovšem s bezenským k roku asi 600 po Kristu, tedy v dobu, kdy byli Langobardové již dávno Pannonii opustili a do Italie vtrhli (r. 568).

Prostudovav od r. 1894 ještě Hamplův spis »A régibb kőzepkor emlekei magyarhonban« (Starožitné památky středověké [IV.—X. století] nalezené v Uhrách), jakož i Almgrenovu znamenitou práci »Studien über nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte«, Stockholm 1897, nemohu než opět postaviti se proti učení barona de Baye o franckém původu těchto starožitností a prohlásiti je za památky po oněch Langobardech, kteří dle zprávy Jordanovy pod králem Wachem po nějaký čas v zemi potomních Beowinidů se zdržovavše, pak na Dunaj do Rugilandu, do uherské nižiny, do Pannonie a posléz do severní Italie se obrátili.

Poznamenání vzešlých útrat a škod na statku křížanovském od lidu vojenského r. 1641—1643.

Z městské knihy městečka Křížanova na Moravě.

Jindřich Chylík.

Léta 1641 a dne 12 Maii. Na jednoho fendrycha od Šperrajtherového regimentu, kvartyrujíce se s kompanií silnou rejtharův do městečka Křížanova, jest s nimi přes noc útraty sečteno a vynašlo se dle zvláštního poznamenání . . . . . 65 zl.

— 10. Augusti. Na vypravení profiantního vozu do království Českého s panstvím Moraveckým jest všelijakého nákladu statku Křížanovského podle sečtení vynaloženo . . . . . 23 zl. 55 kr.

— 22. Augusti. Na vypravení profiantního vozu do města Brna s panstvím Moraveckým jest podle vlastního rejstříku sečteno té útraty . . . . . 15 zl. 30 kr.

Léta 1642 a dne 3. Junii. Na jednoho leytenandta od Heisterového regimentu na 60 koních, kterýž přes noc v městečku ložíroval, jest sečteno útraty . . . . . 25 zl.

— 26. Junii. Na nejvyššího general-wachtmistra Borneval, kterýž u rady kvartýrem ležel, jemuž profiant dodán, též i na salva quardu podle sečtení vynaloženo . . . . . 47 zl. 27 kr.

— 6. Septembris. Dostanouce se jeden rytmistr od Lagronova*) regimentu, nechtějíce se zjeviti, od kterého regimentu jest, s 50 koňmi do městečka přes noc se ložíroval, sečteno s nimi vzešlé útraty . . . . . 53 zl.

— 6. Octobris. Na jednoho rytmistra s jedním wachtmistrem od regimentu nejvyššího z Puchaim, majíce 65 koní a pěšího lidu na 60 osob, položili se ve 2 dědinách, totiž v Ráděnicích a ve Sklenném, přes noc s nimi vynaloženo útraty . . . . 15 zl. 22 kr.

— 14. Novembris. Na regiment nejvyššího Krakovského v dědině Jívovém, na Štědrý večer vysláni jsouce na confoy, co nepřátelské vězně confoyrovali, 52 osobám přes noc s nimi útraty sečteno a vynaloženo . . . . . 27 zl. 30 kr.

Za 225 funtů masa na Krakovský regiment na penězích zaplaceno, každý funt po 3 kr., vedle znějící kvitance odvedeno . 11 zl. 15 kr.

Za 15 měr sladu na týž Krakovský regiment odvedeno, za každou míru po 36 kr. . . . . 9 zl.

Za 22 měr neb 2 čtvrti ovsa na týž regiment odvedeno, za každou míru po 24 kr., vedle znějící kvitance činí . . . . . 9 zl.

Summa útraty vzešlé 1642. roku 184 zl. 22 kr.

Léta 1643. a dne 7. Jan. Bez komisaře 100 koní od regimentu Pumpejovského,**) ložírovali se do městečka mocně a přes noc tu zůstali kvartýrem, na něž vzešlo vedle sečtení . . . . . 59 zl. 45 kr.

18. Febr. na capitan-leytenandta, pod intfanterií nejvyššího Löbl, vedle quitance pana komisaře Zdeňka (tit.), sečteno útraty, na 80 porcí vynaloženo . . . . . 21 zl. 18 kr.

28. Febr. Šperrajterový regiment, rejtharstvo maršírujíce od Meziříčí do Malé Bitýšky, odvedeno na týž lid, profiant na poručení p. Zdeňka komisaře (tit.) vedle sečtení a kvitance dáno . . . . . 18 zl. 2 kr.

25. Martii. Na regiment nejvyššího Horn přes sto porcí, nemajíce žádných komisařův, sami se mocně ložírovali, vedle sečtení a obzvláštního poznamenání té útraty jest vzešlé . . 62 zl. 59 kr.

27. Martii. V dědině Jívovém, jedouce od Meziříčí rejtharstvo, od nejvyššího Croy***) se jmenujíc, na 28 koních, do třetího dne zůstávali, vedle sečtení útraty s nimi vynaloženo, totiž . 18 zl. 15 kr.

28. Martii. Jeden verbíř od Piccolomini regimentu na 15 koních a 35 osob pěšího lidu v dědině Ráděnicích, jim peněz dáti musili . . . . . 31 zl. 12 kr.

29. Martii. V dědině Bořích od regimentu Croy položili se kvartýrem na 24 koních. Jest přes noc s nimi utraceno dle sečtení . . . . . 4 zl. 35 kr.

Vedle J. M. C. prošlého patentu a nařízení král. úřadu hejtmanského, aby z 10 gildtpferdů jeden vůz se čtyřmi koňmi, pacholky a jinými potřebami neprodleně pro soldatesku J. M. C., odvezení profiantu z statku Křížanovského z půldruhého gildtpferdu do kláštera Žďárského odvedeno peněz . . . . 31 zl. 30 kr.

31. Martii. Jírovi Jakoubkovu z dědiny Kundratic tomu jest mocně na poli od vojákův klisna vzata, kterýž sobě šacuje a škody pokládá . . . . . 20 zl.

15. Aprilis. Přijedouce partaj do dědiny Borů, vzali Johanovi Těšíkovi, rychtáři, jednoho koně, kteréhož sobě šacuje . . . 14 zl.

18. Aprilis. Přijedouce partaj silná do vsi Jílového, vzali Pavlovi Vránovi z marštalle jednu klisnu, šacuje ji sobě . . . . . 10 zl.

Táž partaj maršírujíce skrz Ráděnice, vzali Lukášovi rychtáři klisnu, šacuje ji sobě . . . . . 12 zl.

---

*) Majitel onoho regimentu slul vlastně De la Corona.
**) Pompejovského.
***) Správně: Jean de la Croix.

1. dne Maii. J. M. urozený pan Jan Jiří Tetaur z Tetova, komisař kraje Jihlavského, přijedouce k nám do městečka s jednou partají do 30 koní od Pumpejova*) regimentu, s nimi jest útraty vzešlo a vynaloženo . . . . . 4 zl. 17 kr.

19. Maii. S poručením J. Mti. pana Zdeňka**) komisaře (tit.) jest na Šperrajterový regiment profiant do křoví dovezen, dle znějící kvitance pana komisaře a sečtení činí . . . . . 6 zl. 31½ kr

18. Junii. Jeden rytmistr, jménem Albrecht Lorkovský od Marlovského regimentu, maršírujíce od městečka Bobrové o 60 koních, a když se dostali do dědiny Borů, vzali Janu Těšíkovi jednu klisnu, již sobě šacuje . . . . . 27 zl.

21. Junii. Jeden kapitán, maršírujíce z Českého království, majíce něco rejtharstva a pěchoty do 60 osob, praví se býti od regimentu Gonzagového, vzali v dědině Sklenném rychtáři dva voly tahouny a z městečka Martinovi Nepatrnému též jednoho vola tahouna. Šacuje jich sobě každého po 15 zl. Činí . . . 45 zl.

Summa vzešlé útraty a škody na soldatesku J. M. C. v létu 1643 336 zl. 25½ kr.

* * *

Mimo tento výkaz jest v uvedené knize ještě jiný, vypisující, co komu v Křížanově i ve vsích vojáci r. 1642 pobrali. Podávám zde jenom počet ukradeného dobytka v jednotlivých místech.

V Křížanově samém pobráno 98 krav, 41 jalovic, 1 býček, 25 volků a 3 koně. Mimo to pak 35 kusů hovězího dobytka sic pobráno, avšak od majetníků zase vyplaceno. Škoda činila celkém 1233 zl. 33 kr. a postiženo bylo 65 občanů, kteří rozděleni jsou v zápise na 6 desátků. Dobytek byl vlastním jich majetkem až na jednoho; ten měl krávu, kterou mu vzali, v nájmu od pánů.

Kdežto v městečku brali vojáci toliko dobytek a koně, hodilo se jim ve vsích vše, nač přišli: obilí, šaty, prádlo, plátno, maso, máslo, mouka; ba ve dvou případech spokojili se pouhým kolem vozovým. Tak nadělali v Kundraticích škody za 115 zl. a 13½ kr Vzali tam 3 koně, 13 kusů skopového dobytka, 23 měřic žita, 33 měřic ovsa, 8¼ měřic mouky, 20 žejdlíků másla, něco peněz na hotovosti a jiné věci.

Ve Svinech utrpěli škodu větší, 235 zl. Svinenským pobrali 12 koní, 6 hříbat, volka, 2 krávy, 12 měřic mouky, 20 žita, něco másla, masa, sádla, šatů a domácího nářadí.

Ve Sklenném vzali pouze 12 koní a jednu krávu; cení se za 152 zl.

Ráděničtí pozbyli 6 koní, 2 krávy, 2 ovce, něco másla a šatů, vše v ceně 143 zl. 6 kr.

Největší škodu mělo Jívoví, totiž 324 zl. 42 kr. Ztratili 3 koně, 2 hříbata, 10 krav, 2 volky, 75 ovec, vepříka, 58 žejdlíků másla, 4 míry ječmene, 28 měřic ovsa, 44 žita a 21 mouky.

Nejmenší ztrátu utrpěly Bory. Zápis o tom praví:

»V té dědině jsou se vojáci do kostela sv. Martina mocně vloupali a z oltáře ubrus sňali, kterýžto ubrus jest šacován za . 2 zl.
— Tíž vojáci od sousedův mocně na nich peníze žádali, 10 kr.
Což jest shledáno a jim od obce dáno peněz . . . . . 3 zl.
Více 3 míry ovsa jim dáno po 12 kr. . . . . 36 kr.
Za jednu míru žita, kterouž ve mlýně mocně vzali . . . . 30 kr.
Summa: 6 zl. 6 kr.

Všecky vsi utrpěly celkem 976 zl. a 7½ kr. škody.

---

*) Pompejova.
**) Zdeněk Vlkovský z Auberovic a na Křížanově.

Různé zprávy.

Nekrolog. Dne 16. června t. r. zemřel v Třeboni Theodor Antl, adjunkt knížecího schwarzenberského archivu v Třeboni na odpočinku, člen Společnosti přátel starožitnosti českých v Praze.

Uveřejnil v našem Časopisu r. 1895 a 1896 Příspěvek ku zprávám o Táborských na Třeboňsku, r. 1897 Regesta listin 15. a 16. věku uložených v archivu města Třeboně, r. 1900 s Vojtěchem ryt. Králem z Dobré Vody: O vývoji znaku knížat ze Schwarzenberka, r. 1901 Zápisy kláštera sv. Anny jinak sv. Vavřince ve Starém městě Pražském a letos: Plenění města Stříbra skrze Švédy r. 1645.

Zvěčnělý narodil se dne 14. září r. 1860 v Kojakovicích u Třeboně, kde otec jeho Čeněk Antl byl učitelem. Absolvoval německé gymnasium v Č. Budějovicích, na kterémž prof Kubišta dovedl u mnohých žáků vzbuditi trvalou zálibu v dějinách. Po dvouletém studiu práv vstoupil r. 1884 do knížecí služby archivní v Třeboni. Krátkou dobu sloužil též v Č. Krumlově a ve Vídni. V Třeboňském archivu r. 1888 počalo se s novým soustavným popisováním a regestováním listin a akt starého oddělení podle novodobých požadavků vědy dějezpytné a přistoupeno pak později k idealu každého archivu: ke skládání důkladného rejstříku. Práce té účastní se vedle chefa i druzí členové institutu v míře, jak toho administrativní zaměstnání dopouští. Činností takovou tříbí a prohlubují se vědomosti úředníků, budí se v nich snaha po samostatném studiu a touha přispěti hřivnou svou též písemnictví.

Tím postupem stal se i Antl z praktického úředníka a z přítele starožitností také výkonným spisovatelem. Nadání, píle a zručnost jeho v oboru praktickém a archiválním byly uznávány a též i úředně schváleny. R. 1899 objevila se však u nebožtíka zákeřná choroba míchy, ochromujíc údy, takže r. 1900 po delší dovolené dán na odpočinek s podotknutím, že, uzdraví-li se, bude reaktivován. Chvil, kdy se mu polevilo, užíval k literární produkci až do svého předčasného skonu.

Pracovním polem Antlovým byly místní dějiny, hlavně Třeboňska, Netolicka a Prachaticka, na severu Lounska, jak k tomu knížecí archivy příležitosti podávají. Jeho články záleží dílem z vydání látky původní, dílem z jejího zpracování Některé kusy mají za účel rozšířiti poznatky též jinde již zaznamenané. Jsou mimo časopis tento roztroušeny v Archivu Českém, Archaeologických a místopisných Památkách, Věstníku královské společnosti náuk, v Českém lidu, v Českém časopise historickém, v Časopisu Matice moravské, v Nedělních listech, příloze to Hlasu národa, Loveckém obzoru, v jihočeských časopisech krajinských: Budivoji, Jihočeských listech a Třeboňských listech a tak v kalendářích. O sobě vyšly: Město Třeboň, stručné dějiny a průvodce 1902, Dějiny c. k. privilegovaného sboru ostrostřelců v Třeboni 1902 a Dějiny města Netolic, svod to statí dříve v časopisech uveřejněných a dílem přepracovaných.

K těmto řádkům, napsaným na žádost Společnosti přátel starožitnosti, dodáváme, že jsme podrobnější přehled zejména drobných příspěvků svého soudruha podali v Budivoji v číslech 51. a 52. t. r. Tento ještě doplňujeme články Antlovými náhodou vypuštěnými. Jsou to svrchu jmenovaný příspěvek o Stříbře v tomto Časopise v letošním ročníku, Regesta vydaná k trhu panství Strážského (1578) v Památkách, dílu XIX. a »Z lidové zdravovědy staročeské« v Českém lidu, ročn. XII. *Hynek Gross.*

Zajímavý nález Pražský. V Sanytrové ulici za Rudolfinem pracuje se na nových stokách, ke shybce na nábřeží Rudolfově vedoucích; při tom vykopány byly všeliké starožitné předměty: třmen, ostruhy a zlomky ostruh, nože, hliněné nádobky atd. Assanační kancelář odvádí tyto předměty do městského musea pražského, jehož správa odměňuje dělníky za ohlášení a odevzdání takových nálezů. V září t. r. vykopán předmět nad míru zajímavý Je to zlomek hliněné figurky, a přinášíme zde jeho vyobrazení se dvou stran. Zlomek znázorňuje obrněného jezdce až po sedlo. Jezdec oděn

je brněnicí (tak řečenou drátěnou košilí), přes ní pak má »spalnýř«, kožený kabátec bez rukávů, na jehož přední i zadní straně spatřujeme okrouhlé terče, nanýtované to kovové desky. Po levé straně prsou scházejí tyto nýty, tam kryl štít rámě i tělo, na levém rameni však připevněna tak řečená »ail-

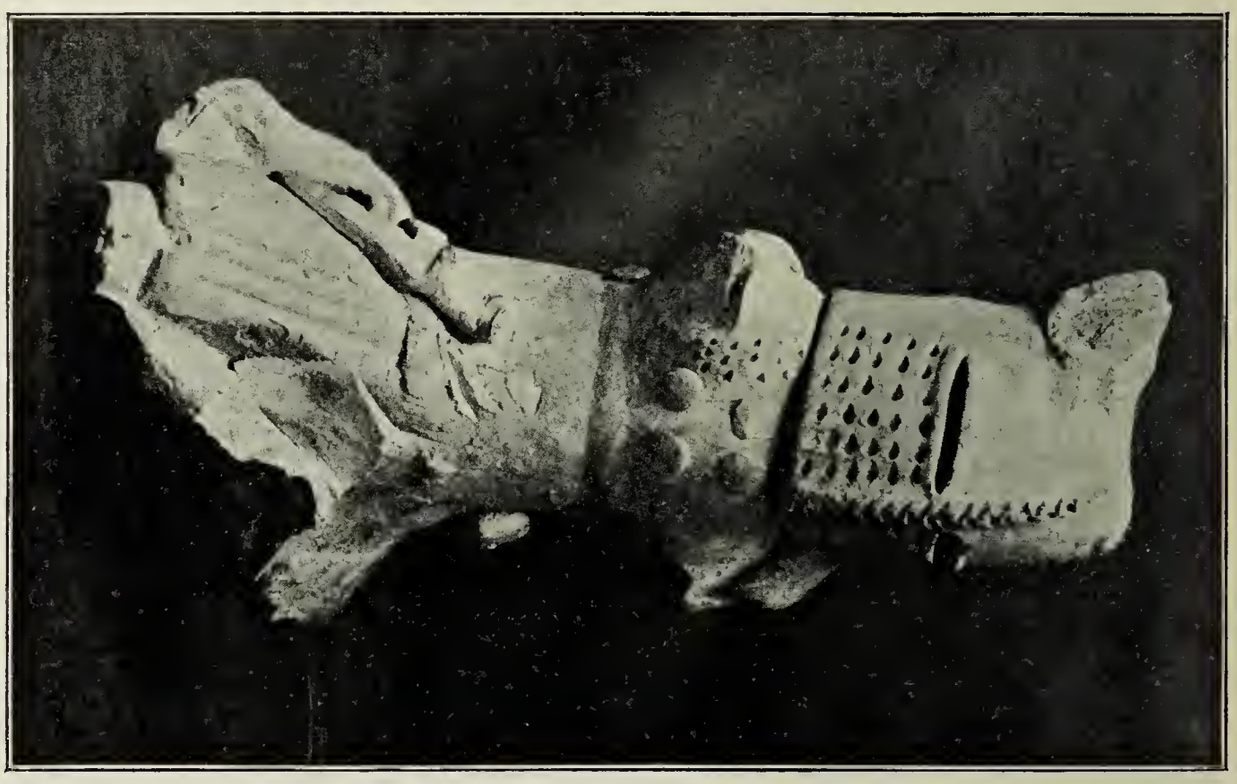

Obr. 20. Úlomek hliněné sošky, nalezené v Praze za Rudolfinem (Z předu.) (Ze zadu.)

letta«, štítek, na němž namalován býval znak šlechtice, takto obrněného. Hlavu kryje přilba těžká a neforemná, kolčí, až na ramena sáhající. Na ní po stranách byl připevněn »klenot« přilby, který mimo fafrnochů čili přikrývky opakoval barvy a heraldické figury znaku. Na naší sošce vybíhal oboustranně v podobě rohů, nyní zurážených. Také štít a ruce jezdce scházejí, za to se

zachovala dýka, po pravé straně na širokém pásu zavěšená. Na zádech kryjí dvě větší okrouhlé desky (pukly) ramena. Vysoké výběžky sedla napřed i vzadu jsou dobře znatelny, ačkoli částečně ulámány. Přes hořejší části nohou splývá suknice. Z koně nezachovalo se ničeho, ale lze poznati, že tělo jeho bylo duté, vymodelované, velmi pravidelně, až rourovitě. — Zdá se tedy, že zde se zachoval úlomek nádoby, tak řečené aquamanile, jak též nasvědčuje ouško, vymodelované za sedlem, do něhož snad navlečen byl motouz, nebo připevněno držadlo Na účel ten připomíná analogické upotřebení podobných figurálních nádob, nalezených v cizině, ovšem bronzových, jako je na příklad rytíř v kodaňském museu (Demmin, Die Kriegswaffen 1891, str. 392). Soška pochodí ze sklonu 13. až z poč. 14. století. Ba lze přibližně určiti dobu od r. 1280—1330. V těchto létech totiž užívali rytíři malých štítků na rameni, zvaných francouzsky aillettes (viz Demmin l. c. str. 71). Nález je tedy velmi zajímavý, ať již máme v rukou zlomek nádoby nebo snad velikou hračku dětskou. Menších hliněných koníků s vysokými sedly vykopáno bylo v Praze již několik, v městském museu pražském nacházejí se drobnůstky takové též polévané barevně (zeleně a žlutě). Soška ze Sanytrové ulice předčí nad ně svými rozměry, zlomek je 16 *cm* vysoký, což by poukazovalo na celek 30 *cm* vysoký. Zajímavo též je porovnati tvar přilbice sošky s originálem těžké kolčí přilby ve sbírce zbraní městského musea pražského, datované rovněž do sklonu 13. století. *Dr. Harlas.*

Jak se čarovalo, aby někdo do roka umřel. Cikánce Anně Čermákové, vyslýchané 21. srpna 1756 na magistrátě bělském, byly dány mezi jinými následující dvě otázky: Z jaké příčiny jsi se opovážila na cestě, když jste vezeny byly, tak mluviti, aby direktorovi dymokurskýmu čert s kopáčem duši trhal? Dáleji od tebe mluveno bylo, že roku nedočká a aby se to stalo, že cikáni v pátek maso popelem posypaný jísti, na to velebnou svátosť přijímati a při tom ještě proklínající žalmy říkati budou? (Archiv v Bělé u Bezděze: Manual z l. 1754—1761). *F. Z.*

Literatura.

Dr. Lubor Niederle: **Národopisná mapa uherských Slováků** na základě sčítání lidu z r. 1890. Pr. 1903. Nákl. Národopisné společnosti a podporou Akademie, str. 203.

Prof. Niederle s několika přáteli podnikl práci velikou a záslužnou. O Slovensku a Slovácích mnoho se mluví, málo se ví. Dílem Niederlovým aspoň v jednom směru dovídáme se mnoho. Ovšem ani materiál, z něhož N. čerpal, tendenčně upravená statistika, není početně spolehliv; avšak aspoň výsledky negativní jsou jisty: kde ani úřední orgány nenalezly Maďarů, tam ryzost slovenského území jest zajištěna. Nějaké opravy pak dodala N-ovi sdělení soukromá. Význam pak konečné práce není skrovný. Na přehledné mapce a na deseti podrobných poprvé dostává se nám obraz slovenského světa a jeho pohybu za posledních let. Dvojí barvou a různým čárkováním ploch, pak dílcovým zabarvením kroužků, označujících obce, jasně jest vyznačeno, kde a v kterém poměru bratří naši obývají. V průvodním textu shledáme soupis všech obcí, spořádaných podle stolic a okresů po jménech maďarských a slovenských, s počtem obyvatelstva všeho, Slováků a výpočet percentualní. V závěru podávají se celkové výsledky — přese všecky nátisky a strázně přece ještě potěšující. Zajímavo je sledovati proměnlivou hranici jazykovou, neboť Slováci nejenom bojují s vládním vnucovaným orgánem, ale stýkají se s Němci a Rusy, v dolních Uhrách i s Rumuny a Srbochorvaty; za posledním 50 let získali Maďaři, Rumuni, Slováci (na úkor Rusů), Němci, ztratili ostatní. — Na konec knihy je přídavek o českých osadách uherských a obšírný slovensko-maďarský seznam obcí, sestavený Stan. Klímou.

Dr. Josef Kašpar: **Paměti o věcech duchovních v král. věnném městě N. Bydžově nad Cidlinou od dob nejstarších až po časy nejnovější.** (Z programu c. k. gymnasia v Bydž. 1903. Nákl. měst. rady a musej. spolku. Str. 116.) V úvodě líčí spisovatel církevní zřízení v zemi v době staré, potom na základě pramenů poměry předhusitské; postup plebánů, do jichž příběhů vpleteny jsou zprávy o chrámu; potom souvislé vypsání o klášteře minoritském, r. 1420 nebo 1421 zahynulém. Obšírněji a v souvislosti s dějinami politickými vypravuje se o době kališné a jak v XVI. stol. malátně zápasíc ustupovala protestantismu. Cenné jest vylíčení příhod bydžovských Bratří. — Touž methodou spíše biografickou pokračují pak příběhy po r. 1620 — tu zvláště všimneme si zmínek o nábož. blouznivcích v XVII. st., za doby pak novější účasti duchovenstva v národním probuzení. Staťmi o bratrstvu oltářním, literátech, špitále a popisy chrámů dílko končí. Psáno jest přehledně a nestranně, ač pojednává o látce ožehavé; zejména vážíme si klidného úsudku o protireformaci pobělohorské. Rámec všeobecný, vybraný ze starších děl, ovšem jest v některých maličkostech staršího rázu. — Monografie zřejmě ukazuje, jak plané jsou výmluvy venkovských pp kolegů — jimiž obhajují svoji netečnost k vědecké práci. Kéž by stesk brzy zněl bez ohlasu!

Fr. Klíma: **Český kníže Břetislav I. Část I. a II.** Program c. k. gymnasia v Příbrami 1901 a 1902. Str. 13 a 18. — Krátká, avšak významná studie, v níž spisovatel probírá kriticky podrobně všecky zprávy o jmenovaném knížeti a kreslí na jich základě přesný obraz historický, v ledačem jiný, nežli dosud jsme uvykli.

Dr. Brunclík: **Aeneas Sylvius a sněm v Benešově r 1451.** Program ob. gymnasia v Benešově 1903. Str. 20. — Aeneas Sylvius, pozdější papež Pius II., měl r. 1451 na sněmu řečeném řeč jako posel krále něm. Frydrycha IV. Řeč tu položil do své kroniky české, později sepsané. — Spisovatel ukazuje, že tato řeč jest fingována, lišíc se nemálo od řeči skutečné, jejíž máme zachovaný současný překlad, i vyvozuje z toho, jak málo lze věřiti Sylviově kronice vůbec.

Náhrobní kameny v Jindř. Hradci. V Jindřichohradeckém týdenníku Ohlase od Nežárky vychází již po několik čísel velice zevrubný článek, práce to dvojích prázdnin prof. dra J. Nováka, nyní ředitele v Třeboni, nadepsaný: »Náhrobní kameny Jindřichohradecké«, již známý důkladný tento spisovatel věnuje: »Občanům Jindřicho-Hradeckým, ctitelům minulosti rodného města.« Zvláštní otisk této zajímavé práce byl by pro širší kruhy žádoucím.

Čas. Mor. musea zemského. Red. F. J. Rypáček a Dr. F. Sujan. Brno 1903. Roč. III.: Janáček L.: Nápěvky naší mluvy, vynikající zvláštní dramatičností — Lipka F.: Kostel v Bořitově a památnosti jeho (S 8 obr.) — Dr. Novák J. V.: Česká bibliografie J. A. Komenského. — Peřinka F. V.: Urbář panství Jevišovského z r. 1628. — Sáňka H. V.: Staré železárny Rudické. (S obr.) Šilhavý F.: Lidové názvy pozemkové. — Veselý J.: Lidové zvyky a pověry ve Staré Říši a v okolí. — Zprávy vědecké a spolkové. — Literatura. — Různé.

Časopis Vlast. spolku muzejního v Olomouci. Roč. XIX., č. 3. a 4.: Kučera J.: Zprávy o předhistor. nálezech z okolí Uh. Brodu. — Dr. Beneš M.: Propast hranická — Červinka J. L.: Moravské brakteaty. — Bartocha J.: Jan Kollár — Různé zprávy — Literatura. — Roč. XX., č. 1.—3.: Knies J.: O některých málo známých zjevech moravského Krasu. — Slovenské výšivky. — Havelková Vl.: Některá pořekadla o počasí. — Táž: Po stopách bohopocty přírodní, hlavně slunce, měsíce, ohně a blesku. (S obr.) — Valašské koledy. — Obr. Jos. Drásal. — Dr. ryt. Mezník A.: Jan Filipec, kancléř uherského a českého krále Matyáše Korvína, biskup varadinský a správce biskupství olomouckého. — Bufková-Wanklová K.: Chrám Spasitelův v Cařihradě. (S obr.) — Bakešová L.: Zvykoslovná úvaha o Mořaně. (S obr.) — Různé zprávy. — Literatura.

ZE STARÉ PRAHY.

Vykopané zbytky románské kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Jan Herain.

Roku 1884, když byl přistavován nový záchod a žumpa při kanovnické residenci č. p. 14. na Vyšehradě, při jižní straně do zahrady, byly v hloubce asi $1^1/_2$ *m* pod povrchem zahradním objeveny zbytky románské dlažby; ta byla pak uložena do Musea kr. hl. m. Prahy. Stavební rada a c. k. konservator, p. Ant. Wiehl, měl tento nález stále na zřeteli a později, ohledávaje kanovnickou residenci č. p. 14. (bývalé staré děkanství koll. kostela sv. Petra a Pavla) seznal, že na pravé straně východní části této budovy jest vypouklý segmentový přístavek, který by mohl býti zbytkem apsidy nějaké románské kaple či chrámu. Při dalším pátrání v budově č. p. 14. nalezl v prvním patře malou kapličku s apsidou, zasvěcenou od nepaměti sv. Vavřinci, a právě při této kapličce byly zvenčí při kopání základů r. 1884 nalezeny zmíněné románské dlaždice. Pátraje na jaře 1903 znovu v těchto místech s ředitelem měst. musea pražského, p. Břet. Jelínkem, požádal vdp. kanovníka Farského za dovolení, aby jako zástupcové Musea kr. hl. m. Prahy směli v zahradě při č. p. 14. kopati a vyhledávati zbytky staré kaple nebo kostela a další části románské dlažby. Oba pánové byli přesvědčeni podle zpráv historických, že apsida malé nynější kaple sv. Vavřince jest patrně pravou částí nějaké kaple bývalé, i že levá strana této neznámé stavby jest ve svých základech skryta pod půdou zahrady, kdež nalezeny dlaždice vedle stavení. Vdp. kanovník Farský milerád svolil vyhradiv si jen, aby s pracemi bylo počato až na zimu 1903, kdy lze keře v zahradě přesaditi.

Ale stalo se jinak; za řízení p. Dra Boh. Matějky přikročil tu v polovici října 1903 k pátrání Archaeologický sbor Musea král. Českého. Asi v šesti týdnech byl objeven a postupně odhalen tušený půdorys kostelíka i zbytky dlaždic. Nález podařil se nad očekávání. Na tab. XVIII. vidíme celkový půdorys odkryté románské kaple či kostelíka, o třech lodech podélných s příční lodí křížovou;

obr. XIX. pak ukazuje dva řezy domem č. p. 14. a přilehlou zahradou, kde stal se nález. Při řezech jest podán i půdorys nynější staré kaple sv. Vavřince v prvním patře budovy.

Při kopání v zahradě bylo shledáno, že vrchní část půdy v síle 60 *cm* skládala se z černé země zahradní, pod ní pak byl násyp v síle 92 *cm* z rumu vápenného (malty) a z malých úlomků opukových; zbytků cihelných ani kamenných částí profilovaných nalezeno nebylo. Pod těmito dvěma vrstvami bylo v hloubce 1·52 *m* ve střední části uhozeno na zbytky románské dlažby, pod níž však nenalezli dělníci ani hrobky, ani kamene náhrobního.

Rozměry půdorysu jsou tyto: Pravá loď má jen 2·14 *m* šířky ve světlosti, hlavní loď 5·20 *m*, levá loď 2·40 *m*. V křížové lodi před presbytářem část pravá jest užší, měříc pouze 3·24 *m* šířky ve světlosti, kdežto levá část jest 3·50 *m* široká. Levá i pravá loď má k východu po apsidě, taktéž loď střední, jejíž délka ve světlosti až k apsidě měří 18·86 *m*.

Zdivo kostelíka, odhalené odkopávkou, skládalo se veskrze z kamene opukového, zděného na vápennou maltu; kamenné vrstvy byly mocny 8—10 *cm* a tesány jako kvádříky. Nad povrchem objevené dlažby byly nalezeny takovéto zdi, zachované do výše 35—80 *cm*. Líc zdiva do vnitř i zvenčí kostela byla všude opracována čistě a dosti hladce, ale nikde — ani uvnitř, ani zvenčí — neshledali jsme na stěnách zbytků omítky; podobá se tedy, že vrstvy kamene byly hladce vyspárovány a omítky neměly. Původní terrain kostela na jižní straně byl nižší než nyní, nejméně o 1·50 *cm*, a čistá líc hladce zpracovaného zdiva svědčí o tom, že terrain proti straně západní (naproti zbrojnici) mohl býti ještě nižší.

Zděné pilíře levé lodi byly nalezeny nad dlažbou, nejvíce v jedné z vrstev kamenných, z části i ve dvou vrstvách, a byly taktéž 8 – 10 *cm* vysoké. Presbytář hlavní lodi před velkou apsidou byla vyvýšena nad dlažbu lodi o 3—4 schody, také byly tu při pravé straně, vedoucí z hlavní lodi k presbytáři, nalezeny zbytky dvou přeražených schodů z červeného pískovce. Jest zvláštní, že tyto zbytky schodů byly jen nepatrně vyšlapány, jako by jich nebývalo mnoho užíváno.

Zděné základy byly nalezeny pod bývalými oltáři, hlavním před apsidou v presbytáři i pod vedlejším před apsidou v lodi jižní. Před apsidou v pravé lodi stalo se během času mnoho změn stavebních, takže nebylo lze původního rozeznati.

Hlavní vchod býval v čele západní zdi hlavní lodi; tomu nasvědčovalo vylámané zdivo, že tu kdysi bývaly kamenné obruby zdí, vlastně portálu, i s kamenným prahem vchodu mocí vylámány a otvor portálu pak znovu zazděn, ale ne již tesanými kvádříky o výše 8—10 *cm*, nýbrž jen kamenem, sice opukovým, ale lámaným, jako dává se nyní.

U obou velkých pilířů, nesoucích čtverce křížové lodi hlavní, nebylo lze zjistiti určitě velkost na všech stranách, taktéž nemohly

býti zjištěny ani rozměry vítězného oblouku mezi velkou lodí a presbytářem; zachovala se tu jen jediná, neúplná vrstva z tesaných kamenů.

Tři pilíře levé jižní lodi mají do levé lodi lesenovité sesílení čili přípory, měřící na délku 46 *cm*, v šířce 14 *cm*; obdobné přípory jsou proti zmíněným třem pilířům i na hlavní zdi uvnitř levé lodi.

V koutech levé lodi podélné i levé části lodi křížové byly nalezeny malé čtvrtleseny, vyčnívající 14 *cm* na obě strany ven z líce.

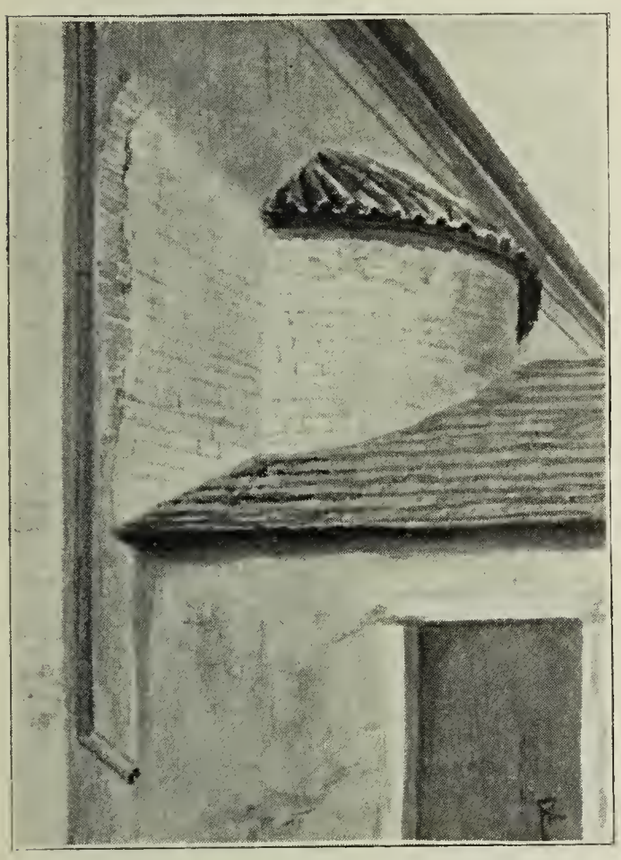

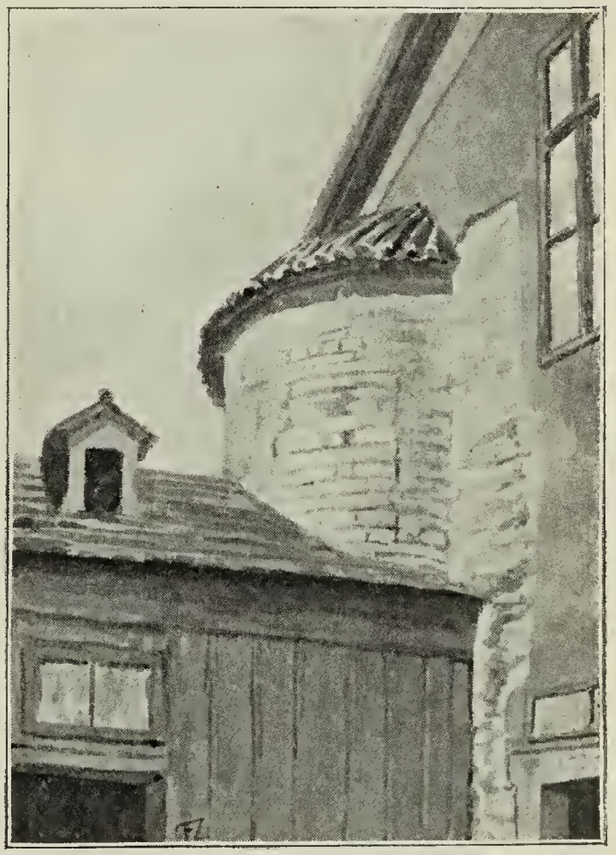

Obr. 21. a 22. Apsida kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.
Jižní strana. Kreslil Fr. Zuman. Severní strana.

Pravá severní loď bývalého kostelíka jest dnes sklepem kanovnického domu č. p. 14.; i zde vidíme zbytky dvou lesen téže síly jako u hlavní zdi levé lodi. Tato hlavní zeď severní lodi ve sklepě jest z kvádříkového kamene opukového, téže síly jako lodi druhé.

Nynější sklep pravé lodi byl kdysi prohlouben o 48 *cm*; proti povrchu dlažby kostelní v hlavní lodi jsou ony dvě leseny zcela patrny, neboť základy hlavní zdi levé lodi byly do vnitř lodi o 8 *cm* silnější než nad bývalou dlažbou a tu při prohlubování sklepa byla základní zeď osekána o těchto 8 *cm*. Zbytky tří pilířů pravé lodi jsou sice na našem plánu tečkovány, ale námi nalezeny nebyly, neboť po nich pod nynější dlažbou sklepa pátráno nebylo.

Povrch dlažby v nynější chodbě přízemního bytu jest o 73 *cm* výše nad povrchem odkryté dlažby kostelíka; otloukše omítku hlavní zdi pravé lodi v této chodbě ve výši 1 *m* nalezli jsme tak zv. řádkové zdivo z tesaných desek opukových, téže formy i zpracování jako zdivo odkrytého kostelíka. V chodbě bylo též shledáno, že roh severní části lodi křížové byl kdysi usekán a sešikmen, neboť v tomto sešikmení bylo po odražení omítky nalezeno zdivo doby mladší z cihel a kamene. Býval tedy tento sešikmený roh pravoúhelným tak, jako jest u levé části lodi křížové.

Po otlučení omítky zvenčí zdi na severní apsidě byly nalezeny rovněž staré řádkové (kvádříkové) vrstvy z opuky ve výši asi 20 *cm* nad dlažbou dvora či chodby bytové, ale větší část zdiva v apsidě od dlažby dvorní až nahoru byla kdysi buď prolomena či pobořena; jeť ta část už z lomového opukového kamene, nikoliv z tesaných kvádříků, ale mimo to bylo ve zdivu i mnoho cihel, což jest důkazem práce mladší. Tedy jen levá a pravá část severní apsidy má několik metrů vysoko zdivo románské z tesaných kvádříků, kdežto většina středu apsidy zdola až nahoru k římse jest prací mladší z doby, kdy kostelík již byl v ostatních částech pobořen. Pisatel, dav otloukati omítku na apsidě, doufal, že nalezne zazděné okénko románské, ale nenalezl.

V prvním patře nynější budovy č. p. 14. v severním díle lodi křížové nalézá se kaple, kdež v apsidě dosud stojí oltářík, zasvěcený sv. Vavřinci.

Na jižní a západní straně v kapli bylo pod omítkou nalezeno románské zdivo z tesaných kvádříků, na ostatních dvou stranách pak zdivo mladší z rozličných změn a přestaveb. Odkrytím dlažby na půdě nad klenbou přesvědčili jsme se, že klenba této kaple sv. Vavřince jest křížová z lomového kamene; kamenná jest i klenba konchy v apsidě, ale mám za to, že obě klenby nejsou původní, alespoň určitě ne klenba konchy, neboť zdivo apsidy zvenčí od římsy 70 *cm* dolů na celé apsidě není romanské, nýbrž z lomového kamene, novodobé; jeli tedy do něho klenuta koncha, jest novější i její klenba. Dva pohledy na levou apsidu s otlučenou omítkou podáváme jako obr. 21. a 22.

Křížová klenba severní části lodi křížové ve sklepě pod nynější kaplí sv. Vavřince jest sklenuta nízce (měří od dlažby k nejvyššímu bodu klenby jen 2·71 *m*) i nepochází ze stavby původní; nutno souditi, že původní klenba střední části lodi křížové byla $1^1/_2$—2krát vyšší než její šířka, čili ve světlosti 4·80—6·50 *m* vysoká.

Jest hlavní otázkou, byla-li vykopaná basilika původně klenuta či ne.

Hledíme-li k uspořádání půdorysu, ke zděným příporám (46 *cm* délky a 14 *cm* šířky) na pilířích jižní lodi i k příporám protilehlým týchž rozměrů na jižní zdi hlavní, bylo by lze souditi analogicky z jiných staveb romanských, že z přípor hlavní zdi byly na přípory pilířů vedeny půlkruhem klenuté pasy z lomového ka-

Obr. 23. a 24. Románské dlaždice z kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

V Museu kr. hl. města Prahy. Fotografoval Frant. Dvořák.

mene. Totéž bylo by lze předpokládati v severu lodi i v levé a pravé části křížové lodi, kde jsou apsidy. Sklenutím pasů do přípor povstalo v pravé i levé lodi po čtyřech čtvercích polí klenbových, které mohly býti opatřeny křížovým klenutím z lomového kamene.

Ve starší době románské neměly postranní lodi od dlažby až po vrchol klenby světlé výšky více než $1^1/_4$—$1^1/_2$ šířky za výšku, tedy asi 3—3·60 *m*. Síla zdí i pilířů jest dostatečná (92 až 96 *cm*), i byly by unesly tento tlak.

Jedna věc však odporuje zdání, že pravá i levá loď byly klenuty; jsou to 8 *cm* silné a 31 *cm* široké leseny zvenčí hlavní zdi levé lodi, jež vidíme ve druhém, třetím a čtvrtém čtverci pole; tyto leseny nepřipouštějí, aby okna do pravé lodi ve čtvercích kleneb křížových byla na středu, nýbž silně mimo střed. Ale byla-li by okna v koutě u přípor, ne ve středu, musela by býti založena velmi nízko od dlažby kostelíka; oblouk křížových polí jednotlivých kleneb totiž nedovoloval, aby okna šla tak vysoko, jako kdyby byla na středu mezi vnitřními příporami. Z toho dovolujeme si vyvoditi, že obě postranní lodi měly dřevěný strop tabulový, jenž spočíval na dřevěném podvlaku, uloženém na příporách hlavní lodi a středních pilířů. Totéž, ač poněkud příznivější, jest i při levé střední lodi křížové, kde jest z venčí lesena již na středu. Soudíme tedy, že basilika mimo konchu tří apsid původně vůbec klenuta nebyla.

Půdorys kostelíka velkostí, z části i podobou jest blízký trojlodní basilice románského kostela sv. Václava na Proseku u Prahy, založeného koncem 10. století knížetem Boleslavem Pobožným; vyšehradský kostelík jest ovšem mladší, neboť má již příční loď křížovou.

Nastává luštění jiné závažné otázky, kdy asi byl kostelík založen a kterak jmenoval se původně.

Mnozí badatelé praví, že nalezené zbytky kostelíka při č. p. 14. na Vyšehradě jsou bývalou kaplí sv. Klimenta, kdežto prof. František Vacek míní podle své zprávy v Katol. listech dne 16. listop. 1903, že to byl chrám sv. Klimenta a Vavřince. Oboje mínění nemáme za odůvodněné.

Tomek v »Dějepise města Prahy«, I. str. 28. pod čarou praví, že »kostel sv. Klimenta stával před vchodem do nynějšího kostela sv. Petra a Pavla«, v díle II. na str. 258 pak píše, že »před hlavním vchodem do kostela sv. Petra na straně západní stála starožitná kaple sv. Klimenta a blíž ní dům proboštův«.

Vyšehradský kanovník Vojtěch Ruffer uvádí ve své »Historii Vyšehradské« z r. 1861 na str. 25.: »Vratislav, zakladatel kapitoly vyšehradské, v nadání toho ústavu též připomíná sv. Klimenta a před dveřmi chrámu sv. Petra a Pavla stála kaple již ode dávna ku poctě sv. Klimenta, při které žáci a duchovenstvo chováno bylo.«

První zmínka o kapli činí se r. 1215, ač Tomek (I. 7.), dovolávaje se Neplacha a Dobnera píše, že založení její připisuje se knížeti Bořivojovi.

Prof. Vacek v Katol. listech 16. listop. 1903 uvádí z Emlerových Regest (II. 210) list ze dne 9. dubna 1267: »Arnoldus plebanus sanctorum Clementis et Laurentii« a z toho dovozuje, že kaple, vykopaná při nynější residenci kanovnické č. p. 14., kde v prvním patře ode dávna jest kaplička sv. Vavřince, jmenovala se původně kaplí sv. Klimenta a Vavřince

Tomek ve svých »Základech místopisu Prahy« při Vyšehradě na str. 183 uvádí zmíněný regest obšírněji: »1328 orig. arch. capit. Wissegradensis: Nos Joannes Dei gratia Wissegradensis praepositus . . . notum facimus . . . quod dilecto nobis Johanni de Melnik canonico Wissegradensis ecclesiae, capellarum S. Laurentii et Clementis in monte Wissegradensi sitarum capellano ut praedia sive agros in villa Hostiwars ad dictam capellam S. Laurentii pertinentia jure emphiteutico« etc.

Přeloženo volně česky: Jan, probošt vyšehradský, oznamuje, že svolil, aby kanovník vyšehradský Jan z Mělníka, kaplan kaplí sv. Vavřince a Klimenta, ležících na hoře vyšehradské, směl role ve vsi Hostivaři, náležející k jmenované kapli sv. Vavřince, pronajati právem emfyteutickým, atd.

Bylo tedy dvé rozdílných kaplí: kaple sv. Klimenta, přede dveřmi nynějšího kostela sv. Petra a Pavla v stranu západní, a kaple sv. Vavřince, zcela samostatná, opodál kostela sv. Petra a Pavla (podle Tomka II. 258) při nynějším domě č. p. 14., o kteréž činí se zmínka již r. 1267. Jest dosti zpráv o počtu kaplí v kostelech vyšehradských, ale o kapli, jež byla by zasvěcena sv. Klimentu a Vavřinci, není známo ničeho. Tam, kde jest dům č. p. 14., klade Tomek (Základy místopisu, 183) děkanství a kapli sv. Vavřince, týž pak píše (Dějepis města Prahy, II. 199), že »z pobořeného Vyšehradu r. 1420 byl koncem 15. stol. nejdříve obnoven dům děkanův na svém starodávném místě (č. p. 14.) blíže domu královského (jihovýchodně od nynějšího kostela sv. Petra a Pavla).«

Ale určitě jest známo teprve o děkanu Dětřichovi z Tandorfu, že v tomto domě přebýval do r. 1507 jako děkan, potom i jako probošt. Tento dům (č. p. 14.), vedle něhož byly vykopány zbytky kostelíka, ode dávna až po dnes jmenuje se starým děkanstvím, a ode dávna, již od 17. stol., připomíná se zde kaplička, zasvěcená sv. Vavřinci, jež jméno své obdržela zajisté od původní románské kaple téhož jména v těchto místech.

Původní kaple sv. Vavřince v týchž rozměrech, jak byla vykopána, stávala zprvu o samotě, pak na severu od ní stál od 13. stol. dům bonifantů a teprve r. 1326 bylo k ní přistaveno děkanství, jež stálo původně jinde. Tomek (Dějepis Prahy, I. 236(udává: »Za sídlo děkanství určen jest r. 1326 dům, v němž před tím měli příbytek mladí klerikové, ke zvláštním službám kostelním

určení, nazvaní bonifanti, jejž tehdejší děkan Držislav na svůj náklad přestavěl, jakožto velice sešlý.«

Podle zpráv Tomkových (v Dějepisu m. Prahy i Základech starého místopisu pražského) stával dům děkanů vyšehradských na severní straně kaple sv. Vavřince, tamže, co nynější dům č. p. 14.

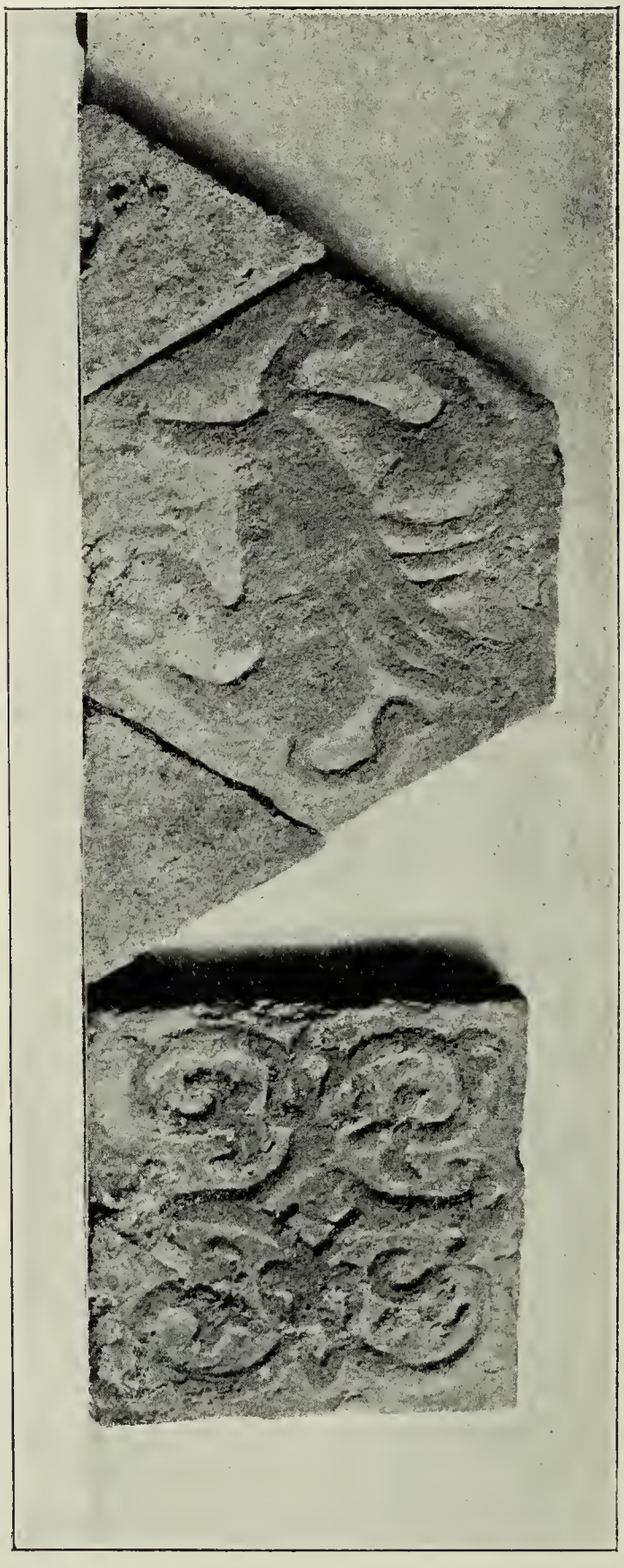

Obr. 25. Románské dlaždice z kaple sv. Vavřince na Vyšehradě. V Museu kr. hl. města Prahy. Fotografoval Frant. Dvořák.

Tomek, mluvě o kapli sv. Vavřince, uvádí v Základech starého místopisu pražského jedinou zprávu o desátku papežském z r. 1369: »Dominus Ulricus de capella Sti Laurentii in domo decani Wissegradensis solvit 34 gr.« Domnívali bychom se tedy, že kaple sv. Vavřince z r. 1369 byla uvnitř domu děkanova, nikoliv však budovou zcela samostatnou. Ale v »Registrech desátků papežských z diecese pražské« (vyd. Tomek r. 1873) nalézáme na str. 15. a 16. ještě tyto zprávy:

1367: »Dominus Ulricus Neumburger de capella S. Laurentii in Wissegrad in curia decani solvit 48 gr. personaliter.«

1384: »It. capella S. Laurentii in curia decani Wissegradensis.« —

1385: »Capella Sti Laurentii in curia decani« —

1399: »Dobrman de capella S. Laurentii in curia decani 1 sxg. 8 gr. solvit.« —

1403: »Laurentii in curia decani.«

Uvedené doklady svědčí tomu, že kaple sv. Vavřince při dvoře či ve dvoře děkanů vyšehradských stála ještě r. 1403 a stávala patrně až do r. 1420, kdy s ostatním Vyšehradem byla pobořena Pražany.

Pobořeny stály kostely, kaple i palác vyšehradský většinou až do počátku 16. století. Pobořených zdí ze starého Vyšehradu bylo použito jako lomu na dobývání stavebního kamene při budování domů v druhé polovici století XV. a začátkem XVI. století, kdy obyvatelstvo usazovalo se na hoře vyšehradské. Poslední zbytky sbořenišť Vyšehradu zmizely po r. 1654, kdy vojenský erár přikročil ke stavbě pevnostních hradeb.

Při odkrývání zbytků kaple sv. Vavřince, kdy byl odhalen celý půdorys její až ke dlažbě kaple, byl pod 60 *cm* vysokou vrstvou černé země nalezen vápenitý násyp, sáhající až k odkryté dlažbě do výše 92 *cm*, jenž skládal se ze samých zbytků malty a malých úlomků lomového kamene. Tento násyp pocházel patrně ze sbořené kaple, ale mezi úlomky nenalezli jsme kamene většího než pěst; větší kusy asi z násypu již dávno vybrány. Jest samozřejmo, že zdi budov ať při požáru či bourání padají buď v celých kusech, anebo padají na dlažbu aspoň jednotlivé velké kameny, jež zůstanou ležet v rumu; ale zde v násypu nenalezli jsme ani jednoho na zdění potřebného kamene. Z toho jest patrno, že zbytky kaple kdysi v stol. XV. nebo XVI. byly za příčinou získání lomového kamene až blízko k základům násilně odbourány, násyp v kapli překopán, kamenné ostění portálu i s prahem mocí vylámáno, aby toho všeho mohlo býti použito ku stavbě příbytků. V násypu ani na dlažbě, ani na zbytcích odhalených zdí nebylo nalezeno stop popele nebo oharků dřeva, kteréž by svědčily o zhoubě požárem.

Nynější malá kaplička v prvním patře budovy, zasvěcená sv. Vavřinci (po mém názoru má své jméno po prvotní velké třílodní kapli téhož světce) byla zbudována před r. 1507 děkanem z Tandorfu, který zde opět postavil novou budovu děkanskou. Z této doby pochází na severní straně v kapli velký gotický oblouk, který byl v šíři téměř celé výšky kaple velkým otevřeným prostorem do tehdejší budovy děkanské. Dav odraziti omítku shledal jsem, že oblouk jest klenut z cihel, což ovšem nemohlo státi se v době gotiky XIV. a XV. století. Kaple r. 1507 neměla na severní straně proti nynějšímu pokoji zděné příčky, nýbrž byla otevřena; tomu nasvědčuje, že tato příčka není zde zdmi vázána.

Vzezření děkanské budovy i s nynější kaplí ve stol. XVII. podává nám pohled na Prahu z r. 1685 od Folperta Alten-Allena v městském museu pražském (obr. 3. na str. 28.). Zde vidíme jednopatrovou budovu se štítem, ve štítu nahoře kříž; podle tohoto kříže stávala nynější kaplička v prvním patře. Před budovou děkanskou v levo na sever zjevují se nám na rytině dva malé domky přízemní. Praví Ruffer, že děkan Berghauer r. 1755 opět přestavoval děkanství, na to 14. února 1760 vojáci ve vedlejší budově

robili patrony a kartáče, při čemž náhodou stal se výbuch; 20 vojáků a 1 důstojník bylo tím zabito a budova děkanská silně pobořena. V polovici XIX. stol. bylo děkanství znovu přestavováno; od té doby pak trvá nezměněno.

Původní kaple sv. Vavřince neměla zděné věže; byli bychom museli v zachovaném jejím půdorysu nalézti buď na východě či na západě zdi silnější. Zdi námi odkryté jsou tlusté, v síle 92 až 97 *cm*, ale tato síla jest pro věž nedostatečná; mohla tedy býti kaple opatřena jen vížkou sanktusovou.

Rozměry kaple sv. Vavřince překvapují poměrnou rozsáhlostí k tomu ještě jest kaple třílodní, jako menší kostelík; známe však vyobrazení a popis kaple betlemské na Starém městě, v níž kázal M. Jan Hus, kteráž byla také dosti velká i třílodní. Kaple sv. Vavřince mohla býti i farou, neboť kněz Arnold jmenuje se též plebánem. Praví Emlerova Regesta II. na str. 210: »Arnoldus, plebanus sanctorum Clementis et Laurentii«; není sice určitě psáno, byl-li plebánem u sv. Klimenta či u sv. Vavřince, ale tato kaple byla větší než sv. Kliment, pokud velikost jeho lze posouditi z pozdějších rytin. Ale vyprávěli mi vdpp. kanovníkové, že před několika léty, kdy na zahradě jižně od sv. Vavřince byly kopány jámy pro stromky, byly nalezeny i dva staré kameny náhrobní, což by poukazovalo na farní hřbitov.

Stanovení doby, kdy byla zbudována kaple sv. Vavřince, není doloženo datovanou listinou i zbývá jen posouzení jejího stáří podle technického provedení.

Jednoduchý tvar třílodní basiliky jest starší než složitější basiliky třílodní s příční lodí křížovou. Jest i známo, jak mnoho bylo budováno na církevních stavbách vyšehradských za knížete a pak krále Vratislava II. (1061—1092) a za Soběslava I. (1125—1140).

Do doby panování obou knížat r. 1061—1140 klademe vznik kaple sv. Vavřince, ale se zřením k lesenám zvenčí líce levé lodi, nikoliv proti pilířům vnitřním, nýbrž silně posunutým proti vnitřku polí, pro tyto ještě neustálené tvary po svém úsudku pokládáme založení kaple spíše před r. 1100.

Nalezené šestihranné dlaždice (obr. 23.—26.), jichž menší část jeví stopy polévání v barvě červenohnědé, jsou nejznamenitějším učiněným nálezem a pomáhají platně k určení doby celé stavby. Obrazce dlaždic jsou ven vypouklé, místy již silně vyšlapány, ač hlína, z níž jsou vytvořeny, jest velmi hutná.

Nejzajímavějším obrazcem jedné z dlaždic jest poprsí osoby s korunou na hlavě, s kopím v ruce a obráceným nápisem NERO. Mimo to naskýtá se v dlaždicích tvar jednoocasého lva, pak okřídleného gryfa i nalezeny dlaždice s románským ornamentem, tvořivší obrubu jednotlivých polí obrazce v dlažbě kaple.

Hlava podobná, jako jest na dlaždicích s podobou Neronovou, vyskytá se i na českých denárech ve století XI. a XII., ale proto ovšem není vyobrazení Nerona v dlaždicích vzato z denárů, jak namnoze za to se má. Nero byl velký nepřítel a pronásledovatel

křesťanův a proto snad použito obrazu jeho v dlaždicích, aby křesťanství šlapalo po něm jako po nepříteli.

Mimo lva, jehož v Čechách tehdy nikdo neviděl, jsou na dlaždicích zobrazená zvířata jen mythická, tedy taková, jež neexistují;

Obr. 26. Dlažba z románských dlaždic v kapli sv. Vavřince na Vyšehradě.
Kreslil stav. rada Ant. Wiehl.

umělec, který vytvořil formy dlaždic a je pálil i poléval, byl zajisté v jedné osobě i budovatelem chrámu sv. Vavřince, a tím nemohl býti nikdo jiný než Vlach, který uviděl mnoho antických vzorů z umění stavitelského ve své vlasti, kde umění starokřesťanské bylo domovem.

O nález dlaždic podělila se obě musea (království Českého a kr. hl. m. Prahy), v jichž sbírkách lze dlaždice prohlédnouti. Po ohledání zbytků objevených zdí kaple bylo vše opět zaházeno zemí, aniž bylo nějak zdí dotčeno; nyní rozprostírá se nad zbytky kaple opět zahrada.

Po žádosti p. Dra Boh. Matějky převzala Soupisná komisse kr. hl. m. Prahy ochotně všechno vyměřování, jež učinil p. architekt Jan Skorkovský. Na vykopávku a odkrývání mimo p. Dra Boh. Matějku dohlíželi p. architekt a docent při české technice Rudolf Kříženecký a pisatel tohoto článku.

Soukromá mýta v Čechách.

Ludvík Šnajdr.

Až do času císaře Karla VI. bylo v Čechách vybíráno mýto ze zboží po zemi rozváženého na nesčetných místech od držitelů soukromých, čím děla se obchodu nemalá újma.

Karel VI. zrušil velikou část těchto mýt a patentem vydaným dne 5. listopadu 1736 nařídil, že nadále smějí býti vybírána pouze na místech následujících mýta soukromá řádu **prvního**, druhého a třetího:

V Boleslavském kraji:

V Bakově na mostě, v Brodcích a ve Lhotce společně,[1]) v Domousicích, ve Friedlandě, v Jablonném, v Grabštejně, Chrastavě, Hrádku, Suché (nespr. Křížanech, Kriestorf) a Vecvaldě všech pět společně, v Doksech, v **Mladé Boleslavi** jedno, druhé na Ptáku, třetí za Novým městem společně, na panství Kosmonosském jedno u mostu rožátovského, druhé u mostu zámostského, obě společně, v Hodkovicích a Osečné společně, v Libáni, v Lysé, na **Mělníku**, v Úholicích, Vrbně, Lužci, Liběchově, Skuhrově a Podole všech 7 společně, v Hradišti Mnichově, ve Mšeném, v Nových Benátkách ve městě a druhé u mostu společně, v Mimoni, v **Nymburce**, v Podole na panství Svijanském, v Liberku, v Rožďalovicích, v Sobotce a Dolním Bousově společně, v Sovinkách a Kováni společně, v Turnově.

V Hradeckém kraji:

V Hostinném, v Budiměřicích, v Chlumci a Žiželicích společně, v Jičíně, v Hořicích, v **Jaroměři**, Hořenicích, Dolanech a Čáslavsku všech 4 spol., v Klenici (u Stračova), v **Hradci**

---

[1]) Kdo zaplatil mýto na místě jednom, nemusil platiti na místě druhém, po případě třetím atd.

Králové, ve Dvoře Králové, v Kopidlně, v Kostelci, v Lochenicích, v Náchodě, v Nechanicích a Suché společně, v Novém Bydžově, v Novém Městě nad Metují, u sepského, u krčínského a u dolského mostu společně, v Opočně a Olešnici společně, v Poděbradech, v Sadské, ve Skalici, v Smiřicích, v Smrkovicích a v **Trutnově.** Ve Vamberku jen po 8 dní v čas jarmarku.

V Chrudimském kraji:

V Bohdanči, v Bystrém, v **Chrudimi**, v Jablonném, ve **Vysokém Mýtě**, Vraclavi, Stradouni, Chotěšinách, Brusech a Čbanově všech 6 společ., v Lanškrouně, v Litomyšli, v Luži, v Pardubicích, v **Poličkách**, na přeloučském mostě, na týneckém mostě, v Ústi nad Orlicí a v Sezemicích. V Dašicích, v Městci Heřmanově a ve Valech jen z dobytka.

V Čáslavském kraji:

V **Čáslavi**, v **Habrech**, v **Kutné Hoře**, Malíně a Starém Kolíně společně, v Ledči, v Polné, v Stokách, v Světlé, v **Brodě Německém**, v Zahrádce Trhové a v Zruči. V Chotusicích a v Čechticích jen z dobytka.

V Kouřimském kraji:

V Úvalech, v Benešově, Chvojně a Bedrči společné, v Brodě Českém, v Brandýse, v Chlumíně, na toušeňském a kosteleckém mostě společně, v Hrádku, na tichonickém a na Pelíškově mostě panství Šternberského, v Kounicích a Mochově společně, v Kouřimi, v **Kolíně,** na choceradském mostě panství Komorního Hrádku, na poříčském mostě panství Mračského, v Poříčanech, na přerovském mostě panství Brandýsského, nechť se jede po něm nebo vedle něho, v Sázavě, ve Vyžlovce na panství Černokosteleckém a ve Vlašimi — v Chotěšově pouze z dobytka.

V Bechyňském kraji:

V **Budějovicích,** v Krumlově, v Nových Hradech, v Kaplici, **v** Kunžáku, v Lišově, v Milčíně, v Nové Bystřici, v Hradci Jindřichově, v Horní Plané a Vltavici společně, v Pelhřimově, v Rájově, v Rožmberku, ve Žďáře, v Soběslavi, v Táboře, v Týně n. Vltavou, ve Veselém, a v Třeboni.

V Prachenském kraji:

V **Kašperských Horách** na Cimruku, v Blatné, v Nalžovech v Horažďovicích, v Katovicích, v Netolicích, v Písku, v **Prachaticích,** v Sušicích a Heřmanicích spol., v Strakonicích, ve Volarech, ve Vimperku, ve Vodňanech, ve Volyni a na Orlíku.

V Plzeňském kraji:

V Dobřanech, v Janovicích, v **Klatovech**, v Klenči, v Kynžvartě a Velkém Hleďsebe společně, v Manětíně, v **Stříbře**, v Mutěníně, v Nýrech, v Nové Kdýni, v Úterém a v Poutnově, v **Plzni**, v Plané, v Bošicích, v Přešticích, v Rokycanech, v Švihově, v Stodech, v Staňkově, v Stražově, v Domažlicích, v Tachově, v Týnci, v Toužími, v Teplé, v Černošíně a Třebli společně, v Touškově a v Kateřinské rychtě Hvozdu královského.

V Žateckém kraji:

V Mostě, v Bochově, v Kadani (ve městě a na mostě společně), ve **Varech**, v Chýši, Podštělích, Protivicích a Radotíně společně, v **Chomutově**, v Drahonicích, v Lokti, Nalesgrünu a Chodově společně, v Jirkově, v Jesenici, v Johndorfu, v **Lounech**, v Mašťově, v Měcholupech, v Nezabylicích, v Novém Hradě, v Bečově, v Postoloprtech, v Přísečnici, v Přečaplech, Údlici, Otvojicích, Blatně a Kálku na panství Červeném Hrádku společně, v Rabštejně, Žihli, Žďáru, Lubenci a Libkovicích společ., v Žatci, v Ostrově, Rodisfortu a Vojkovicích společ., v **Bastianberku**, ve Všehrdech a ve Vitřicích.

V Litoměřickém kraji:

V Úštku, v **Ústí n. Labem**, v Bělině, v Hrobech, v Duchcově, v Krupkách, v Kamenici České, v Chříbské, v Českém Lipém, v **Litoměřicích** (na mostě i vedle mostu), v Sloupě, v Rumburku, Jiřetíně, Schönbornu a Warnsdorfu společ., v Žandově, v Šluknově, v Teplici a v Třebenicích.

V Rakovnickém kraji:

V Budyni, v Hostovicích, v Hořelicích, v Makotřasech, v Nebřežíni, v Rakovníku, v Lišanech a Mutějovicích společně, v Roudnici, v Slaném, v Stražnici, ve Velvarech a Nové vsi společ. a ve Vrané.

V Berounském kraji:

V Berouně, v Milíně, v Mníšku, ve Voticích, ve Zbirově a Mýtě společně a v Žebráku.

Mýta na vodě měla se na dále vybírati jen:

Na Modřanském jeze (panství Březany) v Kouřimsku; v Purkarci a v Týně nad Vltavou v Bechyňsku; ve vsi Milžanech u jezu (z vorů) v Žatecku; v Ústí n. Lab., v Litoměřicích (kapitula), tamtéž město, v Zálezlích, v Střekově, v Děčíně a ve Valtířích v Litoměřicku; v Berouně, v Kamýku a u Šabatky v Berounsku; pak v Praze.

Mýta židovská měla se platiti:

V Mimoni 3 krejcary, v Hořelicích v Rakovnicku 1 krejcar z mladého a 2 krejcary z dospělého žida, ve Vraném v Rakovnicku 1 krejcar, v Dobříši 1 krejcar a v Žebráku jeden krejcar a dva krejcary.

Památky
kostela někdy klášterního v Sezemicích nad Loučnou.

*Otomar Schiller.**)

O někdejším panenském klášteře Cistercianek v městě Sezemicích známo je málo. Založen byl asi v druhé polovici 13. stol., aniž víme, kým; r. 1298 již stál. Jen po znacích v kostele soudíme, že jeho fundatory byli páni z Kostomlat (z rodu pánů z Dobrušky) a páni z Mezeříčí. Podle jistých okolností zdá se, že panny sem přivedeny byly z moravského kláštera v Oslavanech. Klášter nebyl rozsáhlý, ve 14. věku bydlilo tu mimo abatyši deset jeptišek, Ani bohatstvím nevynikal; za největšího svého rozkvětu držel městečko Sezemice s podacím a borem, dvůr v Počaplích, dvůr v Komárově, vsi Čankovice, Lukovno a Chodeč, dědiny snad v Lánech, Kladinách, Velkých a Malých Kolodějích, v Časích a v Žiňanech.

Z abatyší známy jsou ok. 1380 Anna, 1394 Žofka, 1409 Anna, potom Markéta. Z r. 1298 známe sestry Anežku a Perchtu, potom jen několik jmen; kaplanem klášterním r. 1409 byl Václav.

Útokem Pražanů, vedených Janem Želivským, r. 1421 klášter vzal za své, někdy po 28. dubnu.

Kde stávaly a jaké byly budovy klášterní, není možno určitě stanoviti. Na sev. od kostela byl hřbitov a z té strany byl kostel též lidu přístupen. Na západní straně kostela stály budovy hospodářské a sklepy značně rozsáhlé. Stály na severozápadní části nynější farní zahrady na místě nynějších stavení č. 3, 4, 5, 6.[1]) Podle tvaru půdy a zbytků vykopávaného zdiva můžeme souditi, že hlavní budova hospodářská stála na východě kostela. Při kopání ve školní zahradě byly nalezeny základy silné zdi vedoucí

---

*) Pan spisovatel odevzdal redakci r. 1902 pojednání toto, jemuž předcházelo obšírnější vypsání dějin klášterních. Opatřováním však vhodných obrázků opozdilo se uveřejnění a zatím vyšel článek p. škol. rady Aug. Sedláčka v Methodu 1902 str. 105 »Paměti kláštera Sezemského«. Nezbylo nám tedy, abychom neopakovali totéž, než vypustiti část dějepisnou a nahraditi jen stručným výtahem.

[1]) Pod čís. 5. nacházejí se dosud zbytky klášterních sklepů.

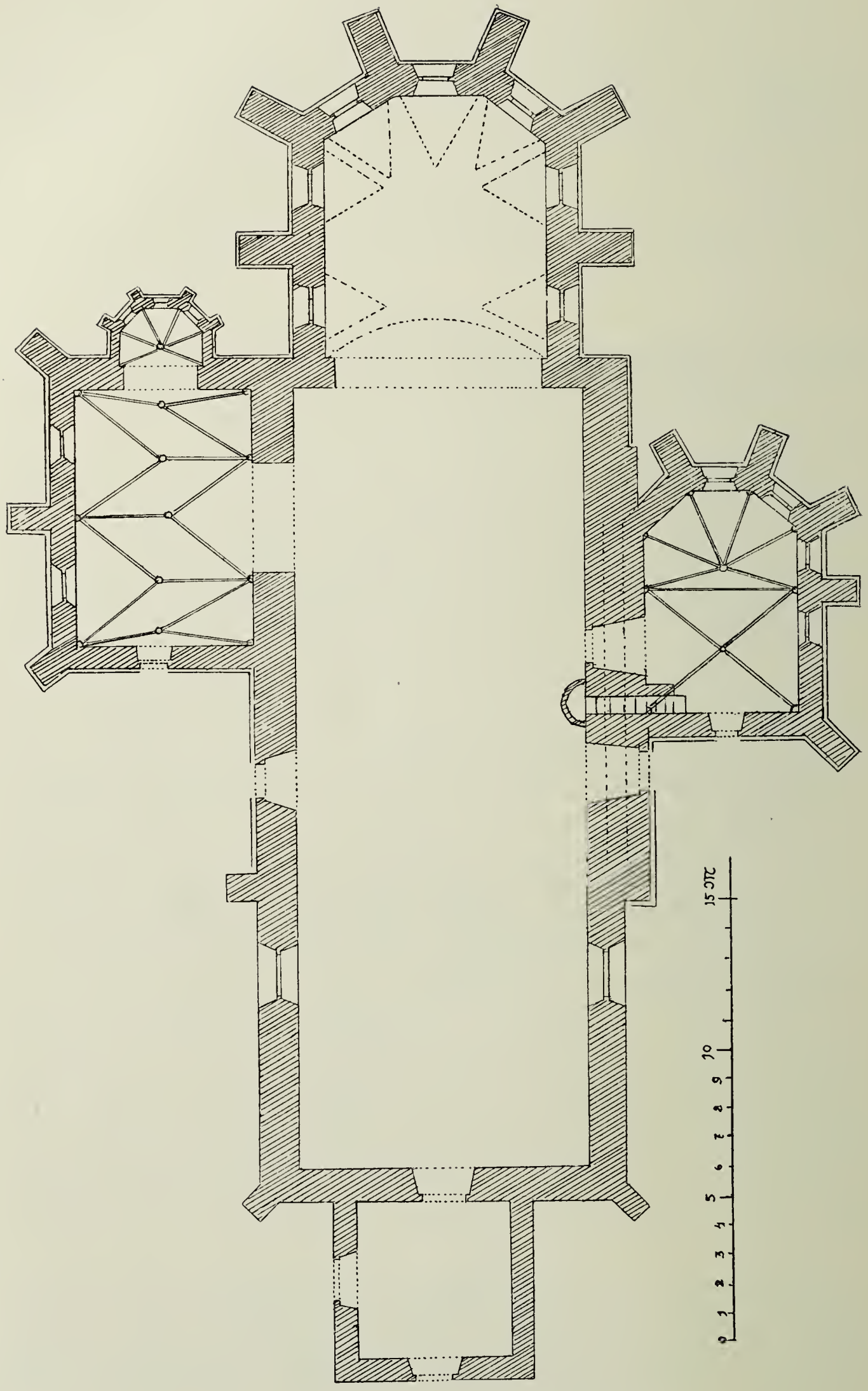

Obr. 27. Půdory kostela v Sezemicích.

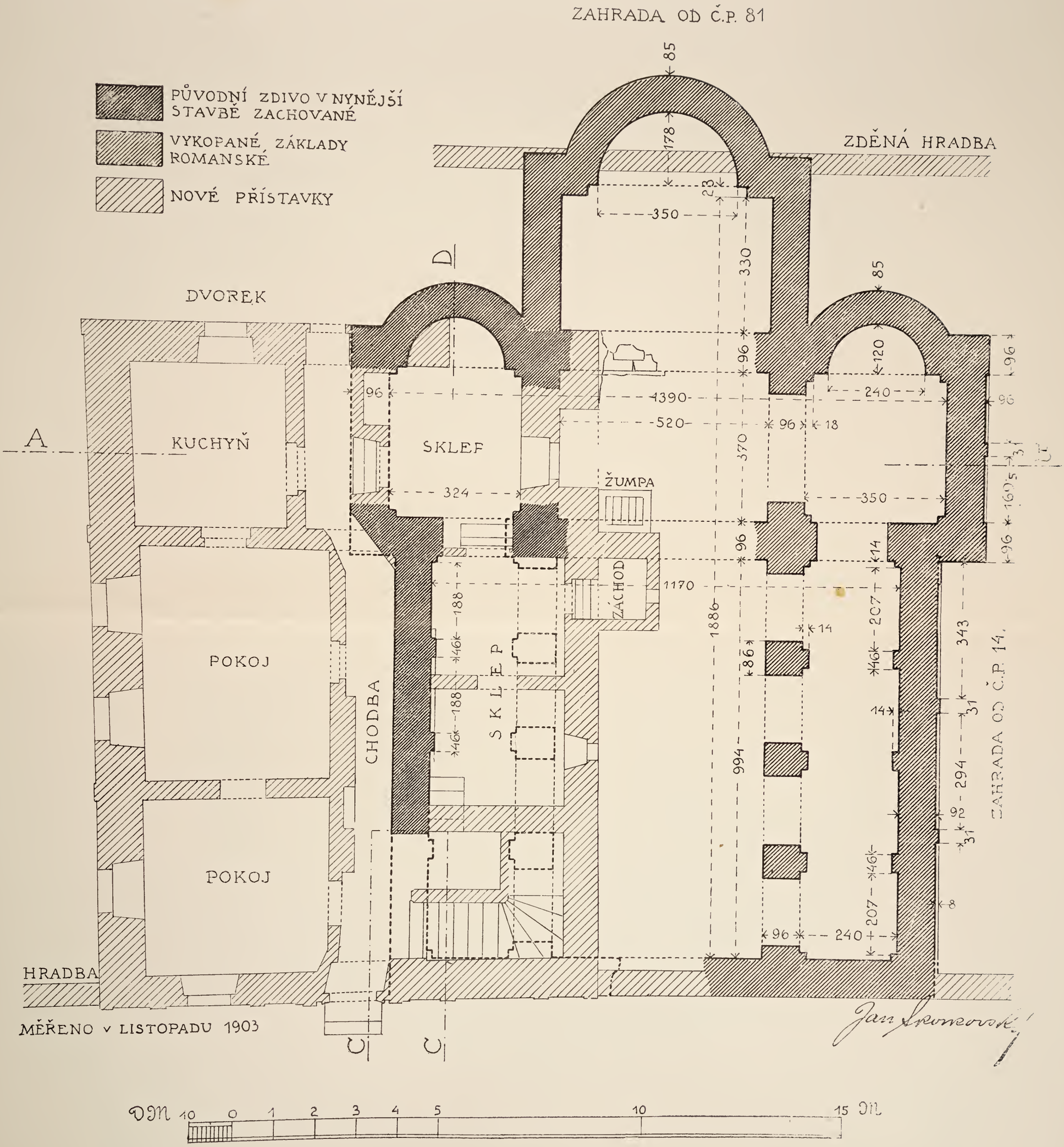

Tab. XVIII. Půdorys vykopaných zbytků kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Pro Soupisnou komisi kr. hl. m. rýsoval Jan Skorkovský.

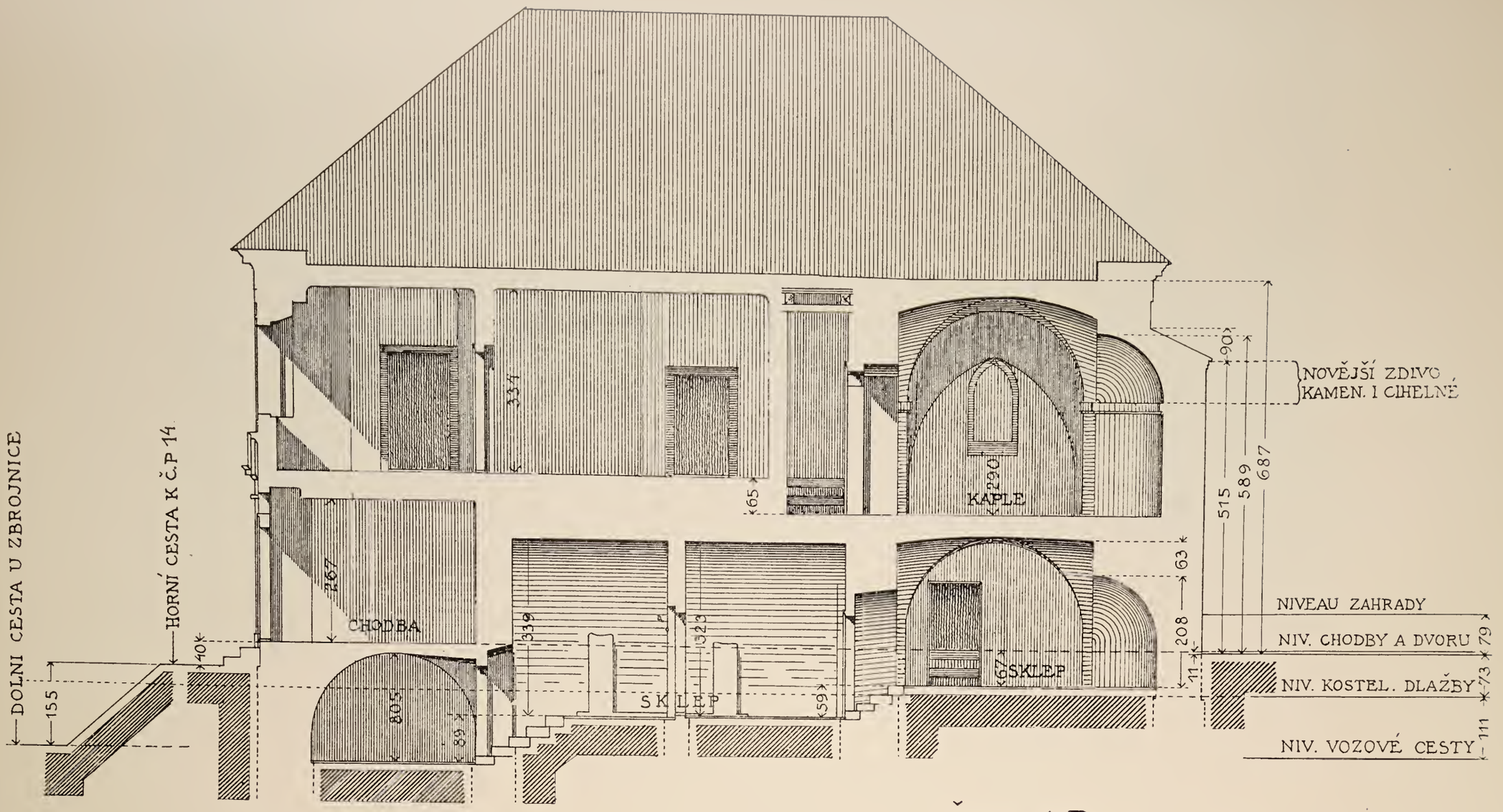

Tab. XIX. Příčný i podélný řez nynějším kapitolním domem č. p. 14. a vykopávkou zbytků kaple sv. Vavřince na Vyšehradě.

Pro Soupisnou komisi kr. hl. m. rýsoval Jan Skorkovský.

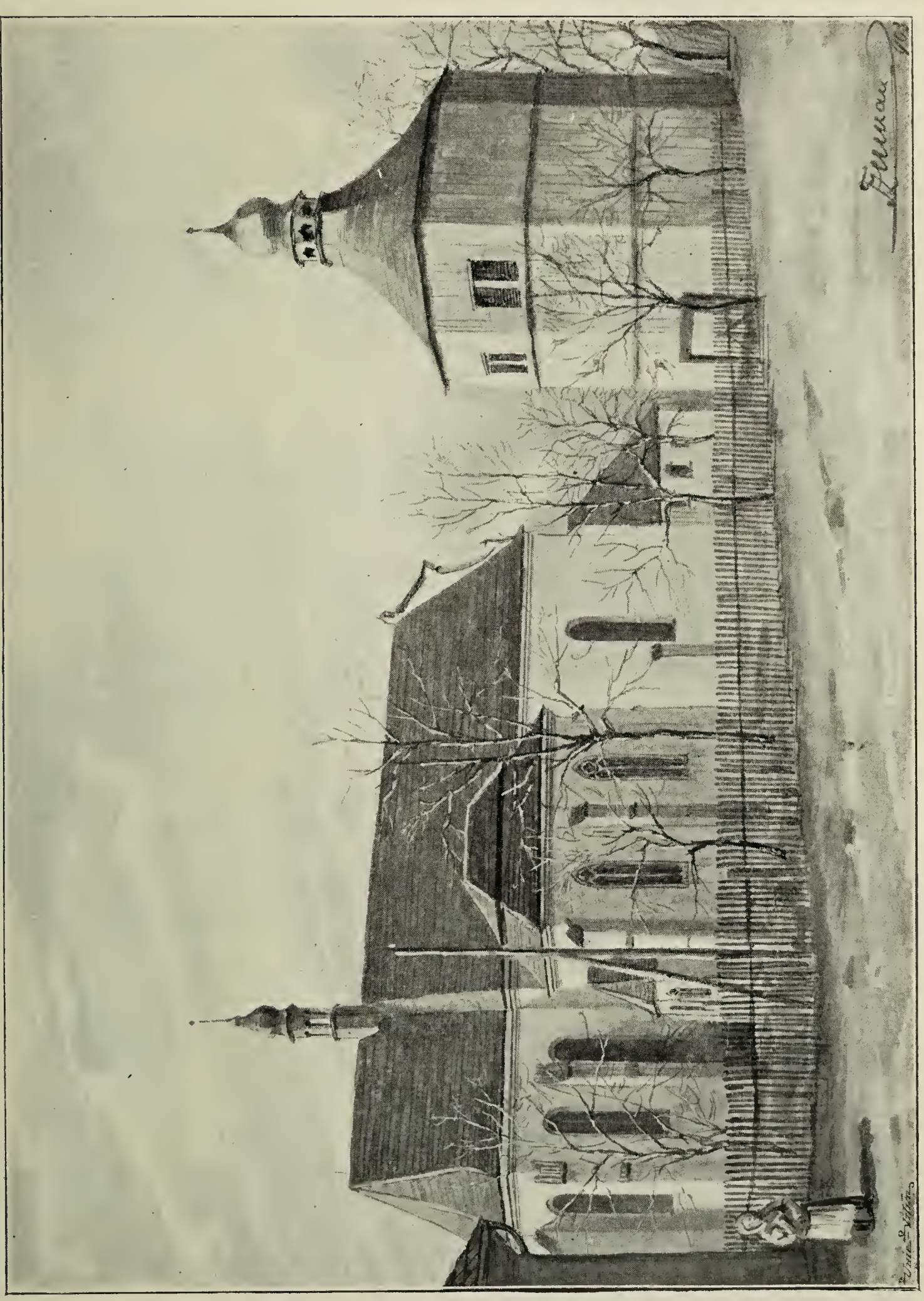

Obr. 28. Pohled na kostel v Sezemicích od strany severní.
Podle fotografie kreslil Frant. Zuman.

od oltáře sv. Josefa na jihovýchod do pole. Snad to byla chodba vedoucí ke kůru jeptišek.

Kostel v dnešní podobě skládá se z podlouhlé lodi zakončené polygonálním presbyteriem, dvou kaplí připojených nestejnoměrně na sev. a jižní straně a předsíňky na západě. (Obr. 27. a 28.)

Šířka hlavní lodě obnáší ve světlosti $9^3/_4$ *m* a délka $26^1/_4$ *m* (síla zdě $1^1/_4$ *m*), s presbyteriem 35 *m* a s předsíňkou $42^1/_2$ *m*.

Nízká čtvercovitá předsíňka jest původu zcela nového. V ní vidíme sochu sv. Jana Nepomuckého s rokokovým rámem krásné práce, bohužel že zkomoleným. Dříve patřil rám ten k oltáři sv. Jana Nepomuckého v kapli sv. Anny. Pod předsíňkou jest hrobka. Do předsíňky vedou 2 vchody, ze severní a západní strany.

Původní loď chrámová byla kratší než nynější; měřila bez presbyteria $17^1/_2$ *m*. Chrám prodloužen byl v 18. stol. na západ. K starému kostelu byla přistavena část nová v těch místech, kde spatřujeme na vnější straně na sev. malý pilíř a na jižní straně přechod silné zdě v užší. Dle rázu stavby můžeme souditi, že hlavní loď pochází z let 1290—1320, a jest nejstarší ze zachovaných částí starého klášterního chrámu. Z původního chrámu nezachovalo se nic než zdě obdélníkové hlavní lodě a presbyteria opřeného zvenčí silnými pilíři. Nynější rákosový strop segmentový, polokruhové zakončení a ostění oken a římsa pocházejí z 18. stol. Původní okna kněžiště, gotická, trojdílná sahala níže, až k římse podokenní, jejíž stopy možná ještě na některých místech spatřiti. Zbytky gotických kleneb v lodi a presbyteria jeví se ještě na půdě chrámové.

V kostele starém byla oratoř pro panny klášterní od kazatelny (asi uprostřed jižní zdě) k oltáři sv. Josefa; za zeď v těch místech jest značně silnější a dutá. Vchod nynější na kazatelnu jest pozdějšího původu. Pod oratoří jest vtesána do pískovce ozdobná gotická linka, nyní omítkou zakrytá.

Nynější barokní výzdoba hlavní lodě pochází většinou z 18. stol. Strop ozdoben jest pěknými pěti freskami od Kramolína z r. 1784; čtyři velké znázorňují klanění se andělů Bohu (v kněžišti), návštěvu Hospodina u Abrahama, křest Ježíše v Jordáně a rozeslání apoštolů; pátá malá freska nad kůrem jest skupinka andělů. Oltáře nemají velké ceny umělecké. Hlavní oltář zhotovil r. 1749 Fr. Drábek a na oltářním obraze nejsv. Trojice byl nalezen nápis »Hrdliczka fecit 1749«. Po stranách oltáře sochy Arona a Mojžíše a Petra a Pavla, pěkně řezané, znázorňují symbolicky spojení Starého a Nového Zákona.

V hlavní lodi jsou ještě tři oltáře: Panny Marie v severovýchodním rohu s oltářním kamenem z r. 1595, sv. Josefa v jihových. rohu (1745) a Umučení Páně z r. 1695 uprostřed sev. zdě, s dovedně řezanými sochami, které snad pocházejí od Fr. Zeidlera,

Obr. 29. Kaple sv. Antonína Paduanského při kostele v Sezemicích se strany východní.
Podle fotografie kreslil Frant. Zuman.

»kunštu svého řezbáře«, usedlého v Sezemicích. Blíže tohoto oltáře jest hrobka z r. 1726, v níž byli hlavně pochováváni kněží.

Nejstarší předmět v kostele jest cínová křtitelnice stojící na třech zvířecích nohách u oltáře P. Marie. Na ní čteme nápis: »Leta Panie MDCXII. tato krztitedlnice k zadussi Sezemickemu udielana gest v Mieste Hradczi nad Labem od Mistra Jana Nebrzehovskyho nákladem tehož zadussi za starssiho Adama Žida a purkmistra toho czasu Jana Wrany a giných starssich.«

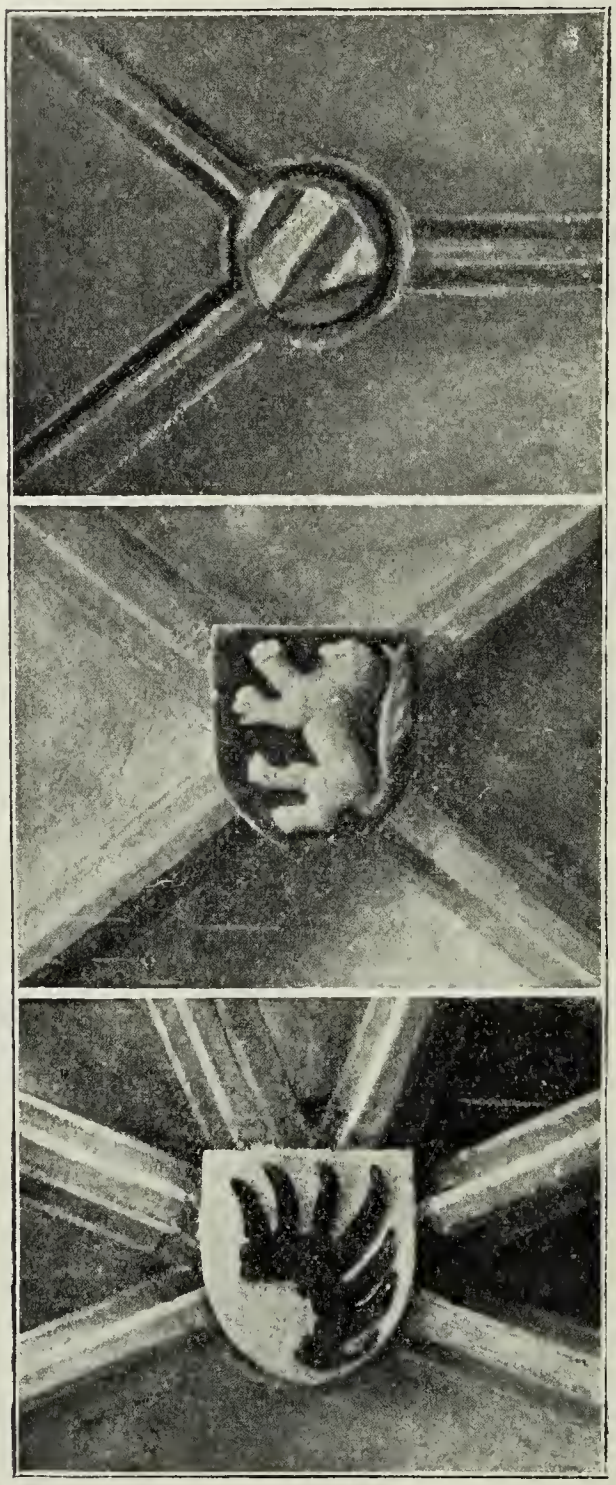

Obr. 30.
Svorníky v kostele sezemickém.

V západní části kostela jest kůr; varhany pocházejí z r. 1856.

Do hlavní lodě můžeme vejíti pěti vchody; z předsíňky, ze sakristie, širokým vchodem z kaple sv. Anny a dvěma vchody přímo z venku ze sev. a jižní strany.

Při jižní zdi kostela vidíme částečně nad zem vyčnívající dvéře ke sklepení sklenuté do gotického oblouku; velmi opotřebované závory svědčí o častém jeho užívání. Nevíme však k čemu sklepení sloužilo.

Mezi sev. vchodem do hlavní lodě a kaplí sv. Anny jest ve vnější straně zdi zazděná náhrobní deska pískovcová Jana Arkleba z Počápel, která byla dříve v kostele v dlažbě. Z porušeného nápisu na okraji lze přečísti ». . . 1633 den Simona . . udy aposstolu w Panu dokonal Slovutny P. Jan Arkleb z Pocz . . . . . polozeny odpocziwa . . . .« Ve znaku dole vidíme tři trojlisty z jednoho bodu vycházející nad otevřeným hledím a nahoře hlavu andělíčka s křídly.

K jižní straně kostela připojuje se malá gotická kaple sv. Antonína Paduanského (obr. 29. a 34.), opřená z vnější strany pěti pilíři. Skládá se ze čtverce a pětibokého závěru. Kaple jest ve světlosti $7^1/_2$ *m* dlouhá a 5 *m* široká. Staré klenutí tvoří jedno křížové pole a šestipaprskový závěr. Slabě profilovaná silná žebra křížového klenutí spjata jsou svorníkem se znakem lva (obr. 30.); paprskové klenutí oltářnice sbíhá se ve svorníku se znakem sedmiperutného

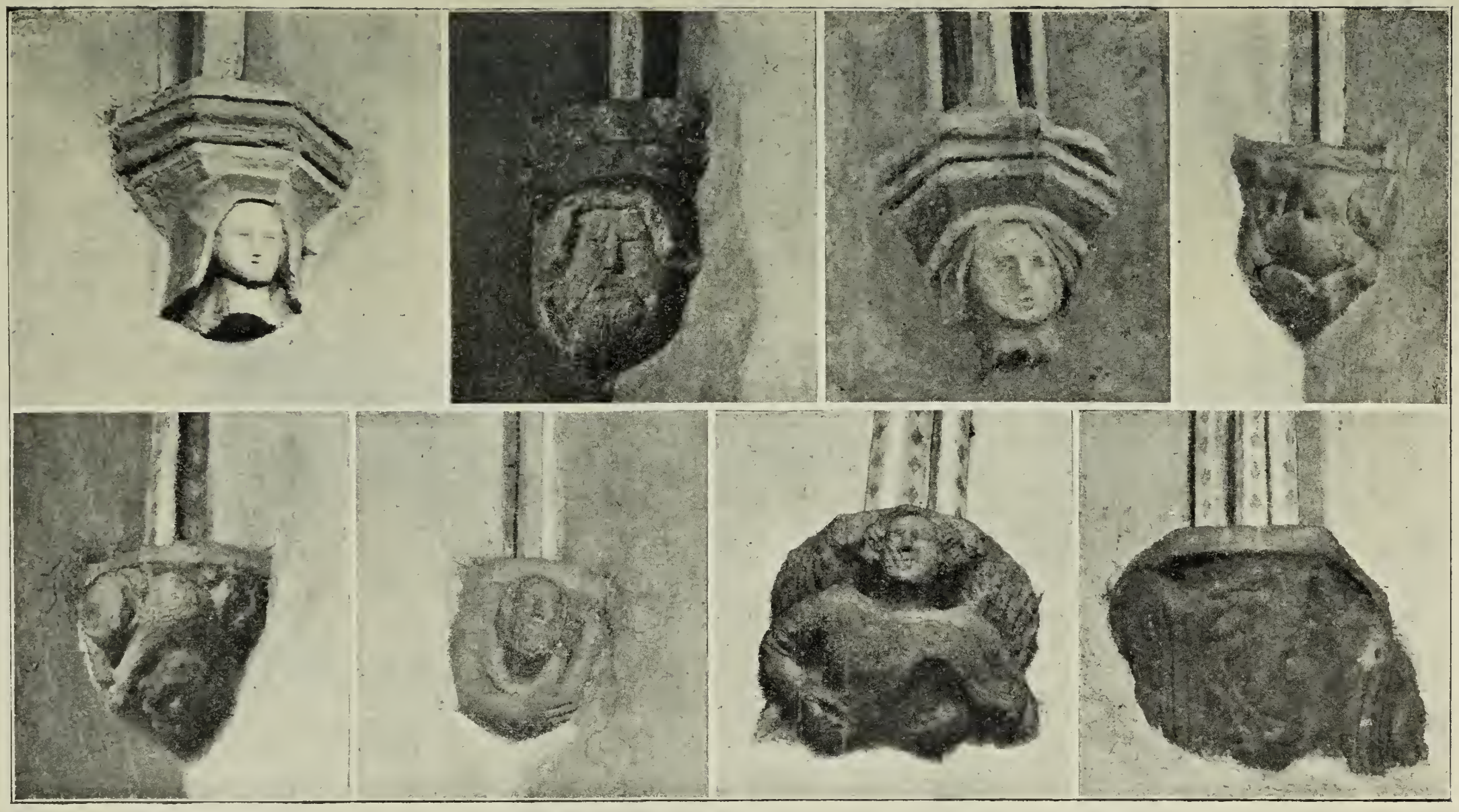

Obr. 31. Konsoly v kostele sezemickém.

křídla. Žebra zakončena jsou osmi konsolkami, z nichž 6 má podobu lidských hlav, jedna je opatřená znakem křídla sedmiperutného a jiná vybíhá jen v gotický převrácený jehlanec (obr. 31. a 32.). Nápadné rozložení konsolek s podobou lidských hlav: starce, stařeny, muže, ženy, dívky a jeptišky svědčí, že pojí se jistě k určitým jmenům historickým, ale nevíme, ke kterým. Pod konsolou rytíře byly nalezeny malé dvéře vedoucí do země. Světlo do kaple padá čtyřmi gotickými okny dvojdílnými, dnes do pola zazděnými. Ostění oken jest hluboce a jednoduše kanelováno a v kružbách nalézáme trojlisty a čtyrlisty.

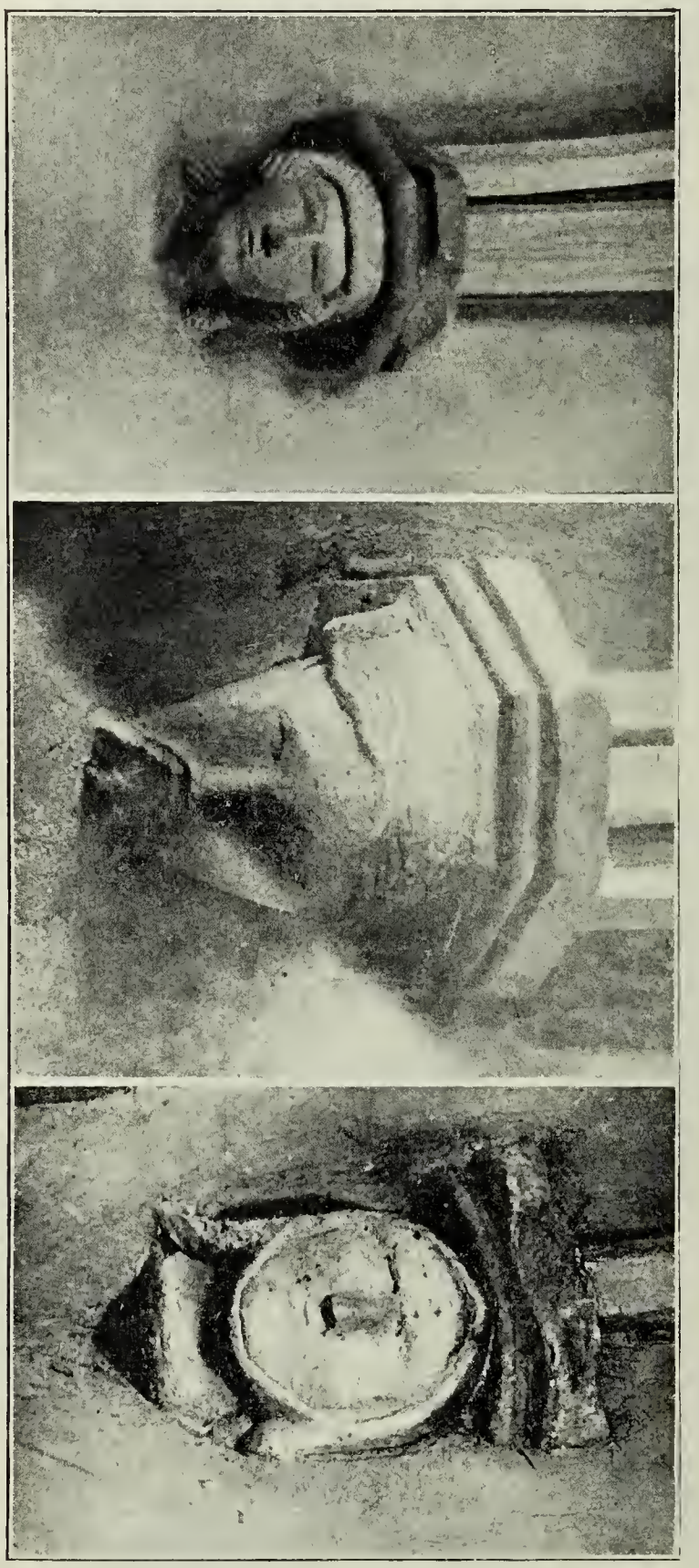

Obr. 32. Konsoly v kostele sezemickém.

Do této kaple vede vchod ze strany západní; starým vchodem sklenutým do gotického oblouku vchází se odtud severní stěnou kaple do kostela. Nad nynějšími dveřmi nahoře v západní zdi kaple jest zazděn vchod k řečené již oratorii jeptišek. Buď přicházelo se k němu zdola po schodech nebo nahoře z nějakého stavení po pavlači, v kapli samé byla pak pavláčka, z ní, z prostory v dutosti zdi a snad i z pavláčky do hlavní lodi byla utvořena oratoř. Stavba kaple sv. Antonína hlásí se do doby Karlovy (cc. 1340—1370). Nyní jest kaple za sakristii. Nachází se v ní nový oltář. Ve výklenku ve zdi této kaple chovali do nedávna starou truhličku gotického kování a vybledlých maleb, která přešla v majetek známého žurnalisty J. S. Skrejšovského.

Druhá neobyčejně krásná gotická kaple sv. Anny (obr. 33.) přiléhá ke kostelu po straně severní. Půdorys její tvoří obdélník $8^1/_2$ *m* v ose, $5^3/_4$ *m* v šířce, k němuž k východní straně pojí se pěti-boký chor, v ose $2^3/_4$ *m* délky; oblouk triumfální, pěkně profilovaný, má ve světlosti $2^1/_2$ *m*. Na zevnější straně opírá kapli po pilíři na obou rozích a jeden uprostřed sev. stěny; vnější úhly choru opřeny jsou menšími ústupkovými pilířky, které vybíhají nad ústupkem ve fialy, zdobené kraby a zakončené kyticí. Na fialách spatřujeme zbytky znaků velmi nezřetelné. Pod okny běží stará římsa.

Obr. 33. Chor kaple sv. Anny při kostele v Sezemicích.

Jest velmi pravděpodobno, že kaple sv. Anny není zachována v původní podobě; prvotní kaple klášterní P. Marie[2]) — nyní kaple sv. Anny — byla přestavěna nejspíše v letech 1360—1400. Jest tedy nejmladší částí starého kostela; a tu především síťovitá klenba ukazuje na dobu určitou na konec doby Karlovy a počátek Václavovy. Že stavba této kaple i kaple sv. Antonína a kostela nebyla současně provedena, dokazuje i vazba zdí, kde se kaple ke kostelu připojují, a různá výše podokenních řims.

---

[2]) Kaple sv. Anny byla dříve vlastní klášterní kaplí a slula kaplí Panny Marie. Kostel velký byl zasvěcen Nejsv. Trojici. Ve starých zápisech nazývá se klášter Sezemický klášterem P. Marie. Srv. též Kopecký, Sezemice 61.

Klenutí kaple je r o u t o v é a tak spořádané, že osy čtyř kosočtverců tvoří W, jehož hořejší konce vbíhají v konsoly v úhlech a středu stěny severní, dolní ve dvě konsoly zdi jižní. Obě boční routy jsou však dovnitř stlačeny, takže při stěně východní a západní přibývá ještě nizoučká trojúhelníková výseč. Má tak klenba patero středů, označených svorníky, vychýlenými z osy.

Z každého svorníku rozbíhají se tři silná, dvakráte žlábkovaná žebra ke krásným velkým konsolám — bohužel, dosti poškozeným. Konsola v rohu severním presbyteriu, z níž rozcházejí se 2 žebra, představuje poprsí rytíře, druhá uprostřed sev. zdi je zakryta oltářem sv. Anny, od ní vedou tři žebra. Co představovala třetí konsola v druhém rohu severní zdi, z níž vycházejí dvě žebra, nelze určiti.

Obr. 34. Kaple sv. Antonína se strany západní.
Podle fotografie kreslil Frant. Zuman.

Od rohových konsol jižní zdi vybíhá po jednom žebru; konsola východní je pěkně zachována a zpodobuje schouleného psa, konsola západní je silně porouchána. Střední dvě konsoly jižní zdi podepírají po třech žebrách; jedna z nich zobrazuje anděla, druhá porouchaná ptáka. (Obr. 31.)

V presbyterii jest klenutí šestipaprskové.

Svorník tu, jakož i pět svorníků v kapli nesou znak trojříčí. Okna v choru jsou tři a rovněž tolik v kapli; dvě v severní zdi a jedno v západní. Jsou dvojdílná; ostění tří oken v kapli je hluboce profilované, kružby velmi bohaté. Stěny kaple i choru byly zdobeny malbami; při opravě kostela byly nalezeny zbytky těchto maleb: postava tesaře se širočinou s datem 1599 a slova »Život czlowieka na zemi . . . nondum . . .«

V této kapli byl též chor jeptišek, jak dosvědčují zazděné dvoje gotické dvéře, jedny na západní straně mezi oknem a kostelem a druhé naproti na východní straně, k nimž vedly vně kostela schody. Široký oblouk, který spojuje nyní kapli s kostelem, byl probourán teprve r. 1873; dříve byla snad kaple oddělena od kostela a jen malé dvéře podobné jako v druhé kapli byly na jižní stěně. Vchod do kaple ze západní strany pochází též z r. 1873. Pod kapli sv. Anny jest též hrobka; farní kniha památní udává, že na ní byl kámen s nápisem: »Anno 1761 die 26. Januarii obiit hic in Domino V. D. Antonius Reinhardt de Spornberg Curatus Sezemicii 24 annis, aetatis suae 59 annorum. Cui Deus requiem sempiternam concedat Amen.«

V kapli vidíme dva oltáře: v apsidě sv. Jana Nepomuckého z r. 1873 a při sev. zdi mezi okny oltář sv. Anny, jehož obraz — při opravě poškozený — je vzácné dílo některého starého mistra. Krásný barokní rám k tomuto obrazu řezal týž, od něhož pochází zmíněný již rám v předsíni chrámové.

O šlechtě ve Volyni ve stol. XVI.

František Teplý.

Jen tak lehce Petr Benešovic, kramář volyňský, ke svému manželství s urozenou slečnou Dorotou z Proseče nepřišel. Ač paní máti ženichova, Kateřina, na náměstí veliký dům, jehož průčelí poseto bylo rozpodivnými, vlašskými dělníky sdělanými arabeskami, synu i s dědinami, lučinami, dvorcem městským, s příslušenstvím za výminek peněžitý ve 300 k. m. v úterý před vánocemi r. 1552 knihami městskými na čisto ujistila, proti čemuž panna nevěstinka jen 50 k. m. věnem přinášela, přece paní Ludmila Hoškova z Vratu, máť nevěstina, při svatebních námluvách v úterý před slavností sv. Tří králů roku následujícího za souhlasu smlouvců manželského snětí ze strany panny z Proseče: p. Jana Jeníčka (t. j. Jeníka z Bratřic), p. Jana Chochole ze Semechova, p. mistra Nikodema z Paumberka, p. doktora Jana Rumšteta, odtudž z Paumberka a p. Sixta z Ottersdorfu přeopatrnou podmínku dala kontraktu připojiti: poněvadž, co se statku p. Petra Beneše dotejče, jemu ještě zcela a zouplna od pí. matky jeho poddán není, že po zápisu do městských knih ještě nějaký čas při právu prožíti musí a tak žádného gruntovního a stálého na časy budoucí panna nevěsta opatření by mít nemohla, protož aby on Petr s pány přátely svými . . .: p. Petrem Hájkem z Robčic, p. Tomášem Hatlákem z Oujezda a na Božešicích, p. Petrem Pretlíkem z Bušice (Buzice?), p. Jiříkem primasem a p. Janem Krejčím . . .,

kteří jsouce přítomni, za to jsou připověděli, to k místu a konci mezi tímto časem a sňatkem přivedli, aby paní Kateřina, matka Petrova, synu skutečně statku postoupila . . . Také aby potomně, kdyžby p. Petr pro pannu Dorotu přijel, ujištění a postoupení či statku jistotu neb zápis pod pečetí městskou s sebou přinesl a pokázal; tolikéž i to, že páni měšťané z Volyně rovné svobody s městy královskými z stran vyhosťování požívají neb sic jinak panna Dorota jemu by vydána nebyla, leč by tím způsobem takového opatření užila . . . Sňatek vešel v neznámém čase ve skutek a p. Petr Beneš umřel ve dluzích r. 1567, zanechav synáčka, pro kterého magistrát jen něco málo jmění uchránil. Měli tedy volynští sousedé v řízení svého majetku od pradávna nejprve pražskými probošty, potom velkopřevory maltézskými, jakožto vrchností, zaručenu úplnou svobodu. Proto se v městě usazovaly přemnohé rodiny šlechtické, hlavně z okolí. Že urozenci vždy pečlivě o to se starali, aby nemovitosti jejich ve Volyni řádně do městských knih se zanášely, máme z této doby dosti zajímavých zprav, hlavně genealogických, které tuto rozvedeme.

1. Četně zastoupeni jsou Buzičtí z Buzice. Starožitný kmen jejich, kterému za znak sloužil štít křížem rozdělený, první pole červené, čtvrté stříbrné, ostatní černé barvy, ve klenotě tři korouhvičky, na nichž se barvy štítu opakovaly, usadil se na tvrzi v nedalekých Něhošovicích Buškem mladším z Buzice (manželka Dorota z Kostník). On nebo jeho synové Václav a Jan bratří z Buzice opatřili si ve Volyni bydliště hned na začátku XVI. věku. Alexander z Buzice připomíná se posledně r. 1507 jako purkrabí ve Volyni. R. 1522 v sobotu po Zvěstování P. Marie prodali zmínění bratři Václav a Jan z B. dům svůj na náměstí mezi domy Pavla Rzúna a řezníka Erazima ležící Jiříku Raytharovi a manželce jeho Dorotě za 88 k. R. 1528 ve středu po Rozeslání sv. Apoštolů vladyka Jan Buzický, purkrabí na Strakonicích, končí spor Ondry Vyhlídky s obcí o cestu na Střele; p. Václav Buzický r 1528 v sobotu před nedělí Judica kupuje od obce za 9 k. v jednom groši ročního platu kus dražek nad obecním rybníkem. Václav téhož roku v sobotu na sv. Štěpána společně se svou manželkou Ludmilou z Lestkova získal na Matouši Johanovi za 180 k. půl rybníka nad mlýnem Drndovým a vyrazil si z kupní ceny 50 kop, které mu Johan dluhoval. S chotí vyženil Václav dvůr a grunty ve Volyni. Poněvadž však měl své, postoupil těchto zboží za 150 k. Jakubu Zábranskému a když on dluhu uplatiti nemohl, ponechal Buzický své nároky u měšťana r. 1530 die scti. Adaucti Mikuláši Hájkovi za 100 k. Témuž Hájkovi prodal pan Václav Buzický s povolením manželky Ludmily dvě léta po té ve středu sv. Barbory veliký rybník v Dobřanovci za 350 k. Václav zůstával ve Volyni ještě r. 1536, bratr Jan a třetí nejmladší Zdislav z Buzice r. 1537, jsouce často při městských zákupech voláni na svědectví. Jan měl v manželství Dorotu z Branišova. Jejich synové: Jindřich, Krištof, Mikuláš Buzičtí z Buzice propustili r. 1553

v sobotu o dni sv. Apoštolů Šimona a Judy panu Michalu Litochlebovi ze Strachotína za 240 k. dům, který po nebožce mateři své Dorotě byli zdědili. Jindřich, pojav za manželku Marianu z Češtic, zapsal jí dne i roku již vzpomenutého 1553 u věně 200 k. dvě dědiny při Zachových k Nemedicům, louku Vobšovskou, chmelnici a sad při svém domě ve Volyni, aby, neuchová-li p. Bůh jeho Jindřicha smrti, v to mocně se uvázala, ač by toho nepostoupila dětem. Mariana Přechovna již před tím r. 1547 na den sv. Lukáše obdarovala Jindřicha domkem někdy Matoušovým v ceně 50 k.*)

Krištof držel v městě rovněž dům polnatý, dříve majetek Šebastiana Švandrlíka. Zbavil se ho r. 1553 před památkou sv. Trojice k ruce paní Heleny Chřepické z Modliškovic, rozené Varlejchovy z Bubna za 345 k. včetmo dluhy, které Helena ještě r. 1559 doplácela. Krištof, stoje ve službách rožmberských, koupil r. 1556 manský dvorec ve Strážovicích na Budějovicku. Jako štalmistr (podkoní) Viléma z Rožmberka doprovázel pána r. 1567 na cestě do Mindenu a Berlína. Vrátiv se koncem toho léta umřel v začátku listopadu na Krumlově. Dědicové dostali po něm dvorec Landstein u Ledenic. Buzičtí ve Volyni zanechali veliký dům na náměstí, plný heraldických figurek a jiných ozdůbek na průčelí kolem malovaného průvodu bohyně Diany se satyry. Tak prý to kázal učiniti p. Aleš Buzický, od r. 1521 hejtman na Třeboni.

2. Branišovští z Branišova vzali si za erb na modrém štítě vzhůru podle sebe dvě obnažené ruce, totéž v klenotě. — R. 1527 ve čtvrtek po Obřezání Páně koupil sladovník Jiří za 110 k. dům ve Volyni od vladyky p. Mikuláše Vojslava z Branišova, plnomocníka sirotků Jana a Krištofa, synův to nebožtíka p. Arnošta z Branišova, jehožto dcerou nepochybně byla při r. 1553 připomenutá Dorota, manželka Jana Buzického.

3. Byšičtí z Byšic.

Pan Václav Byšický z Byšic seděl na nepovědomém zboží ve Volyni r. 1537. V podělí před sv. Jiřím paní Anna Byšická koupila od Reginy, manželky nebožce Jiříka z Petrovic, v naší obci domek za 90 k. m. a r. 1587 na sv. Markytu p. Jindřich Byšický a na Koupí prodal dům svůj Benešovský za 300 k. Anně Vitanovské z Vlčkovic rozené Kocovně z Dobrše na Něhošovicích. Ze zákupu vzal jen 200 k., poněvadž manžel Annin p. Arnošt Vitanovský porazil si zbytek ze summy na dluh jistému sirotku.**)

4. Čábužští z Prostého, starobylá rodina vladycká na volyňském Podlesí, jednoho původu s Horčic a Zálezskými (dle

---

*) Jindřich mluví, že by Mariana pozůstaviti mohla statek »mým« dětem; dle toho se zdá, že se oženil s ní jako vdovec, sice by řekl »našim«. Současně vládli potomci Viléma Buzického na Milenovicích. — Jiná Markéta z Lestkova stala se manželkou volyňského měšťana Matouše Johana, jakž vidno ze společného jejich trhu r. 1538 v pátek před sv. Duchem s Petrem Kulhánkem.

**) O Byšických šíře viz Ottův Naučný Slovník IV. 1016.

vsi Zalezlé u Malenic*) z Prostého, s nimiž měla i společný erb, totiž dvě černé tlapy medvědí, drápy vzhůru vedle sebe postavené, ve zlatém poli. Na Čábuzích, tvrzce dosti zpevněné u Vácova, seděl r. 1420 Petr, po něm jeho syn p. Jan Čábuzský, který r. 1461 skoupil u Volyně nějaká pole patrně k sousedskému svému domu. Synem tohoto by mohl býti Jiří Čábuzský z Prostého, r. 1523 majitel niv městských za Skalnými drahami. R. 1531 ve středu po Obřezání Páně předstoupil před městskou radu pan Jiří Cábuzský a položil před pány dva listy. Jeden od paní Evy Švihovské roz. Řepické ze Sudoměře, že ona své povolení dává, aby ten dům, kterýž Jakub krčmář od paní Kateřiny Ryzmberské rodem Roupovny z Roupova koupil, sobě (krčmář) ve knihy města Volyně vložil; druhý, jímž Jiří jakožto plnomocník Evin kupce kvituje z obnosu 33 k. Jiřík připomíná se ještě r. 1534 v tituláři bez určitého sídla. Dle všeho zanechal po sobě z manželky Markýty ze Hrádku jenom syna Jana. O něm nám známo z r. 1555, že ve středu před slavným hodem Vzkříšení Páně vznesl na volyňský magistrat: »jestli že by mě P. Bůh smrti neuchoval v té službě, na kterouž táhnu,**) čehož Pane Bože uchovej, tehdy cožkoli mám po šosem městským u Volyni jako dům, dvůr, dědiny, louky, chmelnici ... i se všemi svrchky, to všeckno dávám i odkazuji paní matce své milé, Markýtě Čábuzské ... a panu Šebestianu Chlumčanskému z Přestavlk, aby toho užívali jako svého vlastního ... Jestliže P. Bůh mi pomůže zase domů se navrátiti, tenkráte paní máti i p. Šebestián budú povinni toho všeho zase mně postoupiti, kdybych jich v tom požádal ... Jan, vrátiv se skutečně z nepodařené výpravy, zbavil se v r. 1566 značného jmění ve Volyni a zakoupil se v Bilsku (u Bavorova), r. 1567 držel také Malkov. O tom zachoval se úpis tento: Já Jan Čábuzský z Prostého a na Malkově oznamuji tímto listem, jenž slove kvitancí, že sem přijal všecku summu, totiž 1025 k. vše míšenských zouplna a docela za dům v městě Volyni od pana Matěje Drštky, řezníka, obyvatele téhož města, kterej (dům) sem jemu prodal. Léta Páně 1566 v auterej den památný sv. Řehoře ... Protož ... Drštku quitu a pro vejš dotčenú summu na Matěje Drštku navracovati se nemám ani na dědice a budoucí jeho já ani dědicové moji ... A pro lepší toho jistotu pečet svou vlastní sem dal přitisknnuti ... Dán na Malkově v sobothu po památce na nebe Vstoupení Krista Pána 1574. (Zápis do knih městských stal se v pondělí před sv. Václavem téhož roku.) Synové Janovi Jiří a Adam, onen posledně r. 1615 na Malkově, schudli, což zejména známo již po r. 1589 o Adamovi. Zabiv tenkráte o posvícení při kvasu hospodském

*) Ves sluje správně Zalezla (t. j. ves zalezlá do kopců, uprostřed nichž v pěkně dolince leží) a později Zalezly, tak že v listinách a v matrikách malenických se mluví o Zalezlé i Zalezlech. Nesmyslné pojmenování Zálesí a nejnověji Záles-Elčovic povstalo prvé při obnově katastru, druhé zgermanisováním při stavbě dráhy. Obojího neměli by tamní stateční občané trpěti.

**) R. 1554 na míru augsburském umluveno tažení proti Turkům.

v Horaždějovicích Mikuláše Kořenského z Terešova, přišel o poslední groš. R. 1623 bídně živořil.

5. Dubský z Třebomyslic. Dosud kvetoucí rod nosil zprvu ve znaku dva rohy (původně bůvolí) stříbrné v modrém poli, při každém tré lidských rukou barvy přirozené. Opustivše rodnou vésku Třebomyslice, usadili se hned ve století XV. po vymření tamní rodiny na Dubu (u Březí Vlachova), odkudž se potom psali. Brzo zakoupili dům ve Volyni, jenž drahná léta jmenoval se »u Dubských, Dubských, Dubský dům«. Beneš Dubský od r. 1519 do 1529 purkrabí na Helfenburce, připomíná se častěji v městských knihách. Roku 1529 ve čtvrtek po ochtábu sv. Lucie panu Petru Radkovci z Mirovic a na Miloněvicích odkoupil dům na náměstí mezi domy postřihače Víta a řezníka Erazyma za 220 k.; r. 1547 přivolil obci, aby střechu špitálskou na jeho pozemek mohla rozšířiti. Posledně uvádí se r. 1554 v úterý před sv. Duchem v jistém svědectví. R. 1554 již nežil; neboť tehdy ve čtvrtek v oktávě Božího těla vyznávají synové jeho Jan, Václav, Jaroslav a Petr, že prodali za 230 k. dům, dědiny, rzounaskou louku v Dobřanovci, což jim po p. otci † Benešovi náleželo, paní Ludmile Dubské, roz. Přechovně z Čestic, dcery nedobře proslulého zbujníka, Václava Přecha na Doubravici a Floribely Běšínovy, manželce to nejstaršího z bratří, Jana.

Jana splnomocnil Michal Litochleb ze Strachotína, že směl jeho dům r. 1556 na sv. Voršilu prodati za 200 k. kramáři Petru Benešovi; r. 1561 týž vladyka Jan narovnal spor o jez mezi sousedy Matějem Charvatem a Mikulášem Hodějovským, r. 1566 ve středu před sv. apoštolem Tomášem zase s jinými smluvil smír rozvaděných kožišníků Pavla Dleska a Albrechta Fisla. Václav Dubský za svědectví bratra Jana a Jana Bohuchvala ze Hrádku koupil si ve Volyni (roku?) dům Jana Šilhavého v ceně 130 k., r. 1570 sedě na Římovici, poručníkoval bratrovcům Jáchymovi a Jindřichovi, synům † Jana Dubského.

Nejvíce víme o Petru Dubském. R. 1574 ve středu po sv. Urbanu koupil od Matěje Srcha dědinu u cesty k Nemedicům za 14 k., vyprosiv si k svědectví p. Arnošta Vitanovského na Něhošovicích a Václava Špulíře z Jiter, purkrabí strakonického, potom r. 1575 v pátek po neděli Provodní koupil od Spytihněva Malovce z Chýnova a Winterberka dům pod kostelem za 100 k. R. 1582 žil na dvorci ve vsi Přechovicích a o dni sv. Ludmily, té české Boží mučedlnice, požádán byv od poručníků sirot pana Jana Kavky Říčanského (na Dobrši) vysvědčil, že nebožtík Jan z Říčan, koupiv před léty od Pavla Dleska dům, řečený Chlumčanský, řádně jej vyplatil. R. 1583 v úterý po sv. Vavřinci obdržel dědiny Charvatovskou a Krištofskou ku svému položení od Adama Chřepického z Modliškovic a v Nišovicích za 200 k. Ty potom zapsal r. 1585 v úterý po sv. Matěji své manželce Aleně Lickovně z Rysenburku. Alena držíc mlýn pod Přechovicemi získala r. 1585 (den?) u Volyně od Václava Hájka z Robčic a na Oučíně dědinu, nazvanou

Buzickou, za 150 k.; v témž roce v úterý po sv. Matěji náš Petr starší Dubský a v Přechovicích popustil choti Elence dům v městě Volyni — sousedí s Vítem Šperkou a Kateřinou Hodějovskou —, kterýž jemu po nebožce dobré paměti panně Lidušce Dubské, sestře jeho, se dostal. Poslední zmínka o Petrovi zapsána r. 1590 na sv. Kateřinu při zákupu Anny, služky volyňského faráře Libětického.

Synové † Jana Dubského (nejmenují se, ale jsou to Jáchym, Jindřich, Vilém, Petr mladší) ve středu na sv. Štěpána r. 1572 uzavřeli trh s paní Evou Dubskou, roz. Bechyňkou z Lažan, za přítomnosti strýce Petra Dubského, Mikuláše Řepického ze Sudoměře a Mikuláše Zálezského z Prostého o dolejší dům ve Volyni, podklenutý se všemi »pokojemi hořejšími i dolejšími, pinvicí, maršťalí, dvorem« za 200 k. Z těchto bratří víme ještě o Jindřichovi Dubském, že r. 1579 v úterý po sv. Markytě zbavil se domu »Dubských« při straně hořejší (t. j. na náměstí) vedle Cypriana Gepida, podklenutého s pokoji hořejšími i dolejšími, pinvicí, starým chlévcem, jak sme sobě prve páni Dubští ponechali, za 50 k. hotových peněz k ruce Petra Rataje. Sedělť na jiném větším r. 1599, maje v sousedí Annu, vdovu někdy důstojného kněze Jana Jacobidesa Klatovského, kaplana strakonického (?!), jenž před svou smrtí ten Kabátovský dům za 265 k. na se převedl. Posledně mluví o Jindřichovi kniha volyňská v r. 1612.

Do rodu Dubských vevdala se Markyta z Rohatce, kteráž r. 1563 v pátek na sv. Jiří své obydlení ve Volyni za 95 k. Jiřímu z Petrovic na čisto upustila.

6. Ze členů pokolení Hodějovských z Hodějova přivádějí nám paměti jenom dva. R. 1525 ve čtvrtek po sv. Maří Magdaleně spořádal urozený vladyka Mikuláš Hodějovský kšaftem své jmění před svědky: sladovníkem Matúšem, Jakubem Volyňkou, rektorem Šimonem, Havlem sladovníkem, konšely Janem Dlaskem a Mikulášem, spolusousedy svými, takto: . . . dluhuje mi p. Jan Buzický 20 k. 12 gr. m. a ač je měl dáti o minulých vánocích, položil jen 1 k. 28 gr.; item paní Wolfova 6 k. 10 gr., Rúbal ve Veskách za dvůr 6 k. Ty peníze odkazuji Alžbětě manželce své a dětem svým v rovný díl, jakož i krávy, koně a svrchky. Co se (dcery) Johanky dotýče, aby přijala, což jí máti z dobré vůle dá. It. louku podle Vesek, kterouž svobodnou mám, tu dávám a odkazuji k sv. Janu a k Matce Boží do Dobrše, kromě tohoto roku, ať ji manželka má užívá. Item kdež mám u p. Mikuláše hoštického 117 k. gr. českých, ty dávám manželce své Alžbětě a dětem též na rovný díl . . . kterémuž celému zřízení ustavuji za mocné a pravé poručníky urozené vladyky p. Mikuláše z Kraselova a v Hošticích, p. Václava Kraselovského a na Střele, jim nad jiné přátely věře, že vůli mou naplní . . . Hodějovský ještě téhož dne v Pánu usnul i pochován jest ve sklípku pp. Přechů ve volyňském kostele.

R. 1577 ve čtvrtek po novém létu o výstav piva rovnal měšťany volyňské s Koci dobrššskými p. Oldřich z Hodějova a na Řepici.

7. Rovněž o Horčicích z Prostého, kteří u nás dům mívali, nevešlo mnoho ve známost. R. 1504 v březnu Štěpán Horčice z P. uhladil spor mlynářky Hanzalky s Makůvkou a r. 1555 (den?) ohlásili u magistrátu p. Šebestian Chlumčanský a p. Jindřich Buzický z Buzice, že Vít Turek z Volyně mlynářce Markové pode vsí Strašici, poddané ur. p. Vojtěcha Horčice z P. a na Bratronicích, zaplatil dluh 35 k.

8. Chřepičtí z Modliškovic užívali za erb na černém štítu přední polovice bílého ohaře (dle některých prý předek plovoucího psa), což se v klenotě opakovalo. R. 1553 v sobotu před sv. Trojicí zfrejmarčila paní Elena Chřepická, roz. z Bubna, od Krištofa Buzického dům na náměstí za 345 k. m. a r. 1559 v pondělí na den sv. Havla od téhož Buzického louku a dědinu kdysi Švanderlíkovu, doplácejíc spolu poslední věrunk na dřívější trh. K tomu domu, aby měl příjezd do stodoly, získal r. 1566 ve středu o sv. Žofii syn Helenin p. Jindřich Chřepický kus pozemku na Janu Zábranském, r. 1570 od Víta Calty pole za 58 k., r. 1587 od Václava Hájka z Robčic a na Oučině dědiny na Blatcích za 600 k. m. peněz hotových. Jindřicha jmenují knihy od r. 1596 pánem na Tvrzicích. Byl zámožný. Do »pěkného, olíčeného« domu jeho na náměstí chodívali volyňští jako do záložny. Za manželku měl Dorotu, dceru p. Jana Ornyusa z Paumberku, který r. 1588 vyznává: p. Jindřich Chř. z M. zalíbiv si dceru naši Dorotku, kúpil ode mne kus dědiny za lázní v 70 k. Posledně r. 1600 (den?) vyznává Anna Gepidova, že Jindřichovi dluhuje 25 k. dobrého rázu pražského a r. 1601 (25/3. Václav Sýkora 100 k.

Vlastní bratr jeho Adam Chřepický rolničil na dvorci v Nišovicích. R. 1580 v sobotu po památce sv. Tří králů pustil Petru Šťastnému louku a chmelnici nad Skalními drahami (100 kop) a koupil hned jinou u Zechovic. R. 1583 v úterý po sv. Vavřinci prodal zase dědiny Charvatovské a Krištofovské p. Petru Dubskému z Třebomyslic, jenž svá pole sceloval, za 200 k., r. 1585 v úterý po neděli provodní zase Šimonu Kubkovi svůj dům ve Volyni za 200 k. Zdá se, že mládencoval; neboť nic dalšího se o něm neví, než že ještě téhož roku zjednal si byt u kramářky Kateřiny Benešky ve Volyni: zadní světničky, dva sklepy, jeden loch tím způsobem, že půjčil domácí paní 40 k. zavázav se, že úroků bráti nemá, pokud těch pokojů bude potřebovati. R. 1590 se již nepřipomíná. R. 1608 ve čtvrtek po sv. Medardu rytíř Václav Chřepický na Němčicích ukončil spor Madleny Vybrancovy z Volyně s poddaným sedlákem p. Jindřicha Chřepického na Tvrzicích, Václavem Halkem ze vsi Všechlap. Nařkl ji Halek ze cti.

9. Chlumčanští z Přestavlk měli ve znaku štít rozpoltěný stříbrné a černé barvy, v klenotě černý a stříbrný roh. Ve Volyni se usadil kolem r. 1535 Šebestian Chlumčanský. R. 1549 koupil si tu nivu u obecního rybníka od řezníka Jirky z Petrovic a r. 1563 v pátek před sv. Antonínem zanesl do knih zápis, že dům, který má pod městským šosem i s chmelnicí i s dědinou pod obecním

rybníkem, mocně vzdává paní Voršile z Bubna, manželce svojí. R. 1571 v úterý po památce sv. Řehoře vlastní bratří Jan, Karel, Markvart Chlumčanští na místě svých sester (které nejmenuji) popustili otecký dům pod kostelem Spytihněvu Malovcovi z Chýnova za 100 k.

10. Kocové z Dobrše. Znak jejich: neozubené mlýnské kolo. Měli v městě ode dávna dům nedaleko radnice. Oň šel před pány na radnici r. 1568 na sv. Floriana soud. Adam Koc starší z Dobrše na Ohrazenicích, Jan Koc na Bystřici, Bohosoud Koc na Borovech, jakožto mocní otcovští poručníci sirotkův a panství Dobršského, a urozená paní Eliška Kocova, roz. z Kestřan, oznámili, jakož měli rozepři před právem ve Volyni o dům, kterýž jest ve Volyni a slove Kocovský, a louku, která leží v Meziluží, že s paní Eliškou se porovnali. Paní obdrží 80 k. m., páni Kocové na místě sirotčím užijí domu i louky. Setkáváme se tu s dětmi Bernarda Koce († 1564) Alžbětou, Johankou a Adamem. Tento sluje r. 1578 mladším na Mileticích u Klatov, odkudž kvituje — za paní máteř Elišku a † Krištofa Malovce z Malovic — Matouše Čkyňského ze 185 k. za dům ve Volyni. Při tom svědčí Jan Markvart Koc na Ohrazenicích. R. 1577 ve čtvrtek po Novém létě při obnově rady v domě p. Václava Hájka z Robčic, JMti. p. V. Zajíce z Hazmburku úředníka, před konšely jménem velkopřevorovým Oldřich z Hodějova (ut supra) nakázal: . . . »jakož urození páni Kocové Markvart a Držleb z Dobrše do Zvotok mezi zádušní volyňské poddané volyňské pivo bráti a šenkovati nedopouštějí, v tom aby se mu konšelé neostejchali, ale piva svá mezi své poddané tam vysazovali etc. R. 1591—1593 obchoduje s měšťany našimi Václav Koc na Dobrši a Živohobicích.

11. Přicházíme k nejvzácnějšímu rodu na volyňském Podlesí Přechům z Čestic. Původně zajisté zvolili si za sídlo ves, jíž dali potom jméno Přechovice, odkudž rozrodili se na Čestice, Laz, u sv. Máří, Lčovice, Malenice, Něhošovice, Uhřice či Ouřice, Předslavice, Štítkov a Želibořice. Ze křestního jména Přech stalo se jméno všechněm společné rodové, jen Nihošovičtí a snad i Želibořičtí přijali název Kosořové. Mikuláš Kosoř z Něhošovic a Bedřich ze Želibořic, kteří r. 1366 některé platy ve vsi Lčovicích píseckému klášteru zapsali, vyšli z jednoho otce a téže matky, majíce zprvu jako ostatní Přechové na modrém štítu pokosem ležícího kapra, jenž se opakuje v klenotě, stoje kolmo na hlavě.*) Rodina Přechů vládla od nepaměti ve Volyni domem »starý Přechovský i Přezský« nazývaným až do vymření, jednotliví členové nad to zakupovali si i jiné byty v městě. Poněvač dům, dle všeho bez polí, stále drželi, jsou knihy městské nevalným pamětníkem pro Přechy. R. 1504 na den sv. Víta zaznamenán jako rozhodčí jisté rozepře p. Heřman z Čestic. R. 1532 ve středu před sv. Antonínem prodal kramář

*) Dle odevzdací listiny v universitní knihovně pražské. Regesta † prof. M. Koláře.

Rodokmen Přechů z Čestic.

N. Přech II.

Štěpán
1371 na Česticích,
žil ještě r. 1414 jako
farář v Česticích

Jan
1387 – †1392
farář
v Česticích

Linhart
1371 na Česticích
1375–84 na Březí a Ouřicích, 1380 purkrabí na Helfenburce,
† j. 1393

Přech III.
1375 na Česticích,
1393 na Němčicích, Vlkavech, 1400 na Lčovicích,
Radešově. † 1402
mž. Johanka (Hrůzova?)

Vícemil (Veclín)
1375 na Česticích
1393 na Předslavicích

Jan řeč. Předslavec
1415 na Předslavicích
† bezdětek 1420.

Štěpán
1407—1414 na Svatomáří
1414—1420 na Česticích

Vilém, řeč. Rohovec
1393-1414 na Přechovicích,
žil r. 1425

Mikuláš, řeč. Přech i Příšek IV.
1407 purkrabí na Helfenburce
1407—1414 na Lázu a Štitkově

Štěpán
1402—1434 na Lčovicích
1420 na Předslavicích,
Malenicích etc.

NN. dcery

Jindřich
1463

Přech VI.
1454—1479
na Lčovicích, Česticích. Hodějově,
Němčicích, † 1498
na den sv. Ondřeje
v Česticích
1 mž. N. (Katuše?)
2. Eliška ze Smířic
† 1499 v sobotu
před I. ned. advent.

Eva
mž. Burian Bechyně z Lažan
na Bernardicích
a Podolí

Jan Rohovec
z Přechovic
1439—1463

Mikuláš Příšek mladší VII.
1445—1455 purkrabí na Helfenburce
1460–64 drží hrad v zástavě,
žil j. 1498

Přech V, řeč. Lčovický
1455–1472 na Lčovicích,
Předslavicích,
mž. Ofka z Tašnovic

Vilém mladší

Kedruta
mž. N. Kalenický

Štěpán
1483—1499 na Lčovicích, Česticích,
Smečně, mž. Ofka ze Struhařova,
1497 na Ošelíně

Heřman
na Předslavicích, Malenicích,
1476 purkrabí na Helfenburce,
† 1519 pohř. v Předslavicích

Vilém
1513 na Česticích, Vácově, Radešově,
Dřešíně, Hošticích u Volyně, Skarezu
a Včelné, královský prokurator.
† asi 1556 bezdětek

Jan
1556 na
Dolanech

Vilém
1543

Přech VIII.
1542 1574
na Česticích, Lčovicích, Vácově,
1553 hejtman kraje bechyňského,
† 1574 poslední rodu,
mž. Eliška z Kestřan

Jan
1534 na Malenicích,
mž Kateřina Bechyňova z Lažan

Václav
1520—34 na Stanějovicích
1534—1558 na Doubravici
mž. Floribela Ludmila
Běšínka

Bruno
1547 na
Dvorci

Johanna † 1573
mž. Bernard Hodějovský
z Hodějova † 1595, 5.5.

Anna
mž. Šebestian
Byšický z Byšic

Kateřina
† 1558 ve Slivicích
mž. Mikuláš Malovec z Malovic

Mariana
mž. Jindřich
Buzický
z Buzice

Ludmila
† 1562 ve Volyni,
mž. Jan Dubský z Třebomyslic, †1570 ve Volyni

Macek paní Elšce Přechové, roz. z Kestřan, dům naproti radnici vystavěný se dvěma koňmi jízdními, nádobím, s vozem lesním a nákolesníkem za 239 k. m. Ačkoli zápis měl zníti na p. Přecha mladšího, pán před plností rady postoupil jej dobrovolně zmíněné paní manželce svojí. Přechovna v témž roce v pondělí na den sv. Barbory připojila ke stavení louku v Meziluží, od Matouše Johanna za 60 k. strženou, a r. 1534 ve středu po Velikonocích odprodala nivu pod Strážným vrchem za 25 k. Tomáši Vackovi. R. 1564 uvádí se Anna Byšická. (Srv. tyto.)

Pokusíme se dle různých pramenů sestaviti rodokmen Přechů z Čestic.*) Z dávných věků vyniká první r. 1159 Soběslav na Hodějově se svými syny Bernardem Hodějovským z Hodějova a Přechem I. na Česticích. Z potomků tohoto jsou známi: r. 1243 Jan, 1251 Vitmar, 1274 Štěpán, kteří všickni se psali z Čestic. Štěpán měl tři syny: Hrdoně, Hypolita, Bohuslava. Rozrod jejich dá se však sledovati až při vnucích.

12. Z Markvartů ze Hrádku zakoupil se ve Volyni r. 1564 v úterý po památce sv. Petra i Pavla Jan Bohuchval, strživ od Petra Hájka z Robčic za 340 k. dům johanovský, k němuž přivtělil r. 1566 louku Žaludovskou za 100 k. Nebožtík Tomáš Žalud provinil se nějak proti vrchnosti a tak dědicům jeho skonfiskovali statek do komory pana velkopřevora. Od něho Markvart lúčku vytěžil. Pan Jan vydlužil se na zákup od Jana Kučery 60 k. a když nemohl splatiti, přeprodal ji věřiteli s výdělkem 10 k. Jinou louku dal r. 1582 v úterý po Rozeslání sv. Apoštolů Janu Turkovi za 100 k. Obydlí své po souvěkém spůsobu dal na průčelí okrášliti rodinným znakem: na červeném štítě zlaté břevno, v klenotě černý granát, z něhož šlehají plameny. Proto po celé století volyňští nazývali ten dům »ohnivým« nebo »u ohnivce«.

13. R. 1566 v dubnu vyšly mandáty, jimiž ohlašováno, že císař a král míní táhnouti osobně proti Turkům. Nařizovaly, aby stavové se k témuž hotovili tak, jakž první napomenutí se stane, že mají býti vzhůru a na určeném místě se sraziti. Z Volyně vypravil se m. j. p. Vilím Sádlo z Kladrubec. Dříve však v pondělí po památce sv. Petra a Pavla zřídil před radou takto svou vůli: poněvadž z poručení Jeho Velebnosti císařské do pole na službu jeti má, i jestliže by P. Bůh ráčil naň smrt vložiti, čehož P. Bože ostřež, tehdy dům svůj, který koupil od Matěje Drštky tu v Volyni . . , odkazuje a odevzdává služebníku svému Ambroži, příjmím Proboštovi, za jeho věrné služby, aby on Probošt, bude-li moci s to bejti, ten dům podle věrunků platil, pakliby nemohl, ale propadne, aby jemu byly dány peníze, což jsem já vydal. Zápis má trvati potud, dokudž Vilím úřadu za zrušení, nepožádá . . . Daru

---

*) K němu zapůjčil mi své záznamy Jeho Excellence vys. ur. pan Jan Václav svob. pan Dobřenský na Chotěboři, jemuž za vzácnou pomoc i tuto co nejsrdečněji děkuji.

pochybné ceny Probošt nezažil. Pan Sádlo se vrátil a ještě r. 1579 na začátku ledna Matěji Vočkovi jisté peníze zapůjčil.

14. Do dějin města zasahovali často: Bedřich Saska Ojíř z Vacovic, Krištof Saska, purkrabí na Strakonicích, tento v l. 1551—1566, onen od r. 1557—1566. R. 1552 na sv. Tři krále zaručuje rukojmími Tomáš Jelínek obnos 143 k. m. p. Václavu Lukavskému na Dolejší Lukavici za vlnu: v tom dluhu postupuji svůj dům it. vlny postav otkanej, osnovu, krávu, kotel, dva presy, jeden střeleckej a druhej soukenickej, šaty ložní, káry, truhlu starší, dvanácte prken, lože, brus, ručnici. R. 1536 svědčí při svatebních smlouvách p. Václav Hana z Třebska, r. 1537 v téže funkci p. Václav Želézko z Tourové, r. 1558 odkoupil Jan Tulák, mlynář, p. Vojtěchovi Fišarovi z Veveří a jeho manželce Kateřině dědinu za Královici. R. 1561 v červenci vzpomíná se jako smlouvčí rozepře Bohuslav Ojíř z Očedilic, purkrabí strakonský, r. 1567 v úterý po sv. Trojici Jan Bělohradský z Kozmáčova z města Domažlic jmenován poručníkem neznámých sirotků ve Volyni. Z rodu Malovců linie Chýnovské známe v r. 1571 p. Ezechiela Malovce na Čkyních, jako věřitele našeho měšťanstva. R. 1584 ve středu na sv. Alžbětu Jan Ornijus z Pomberka, JMC. pergmistr hor vinič-ních pražských a manželka jeho Marta, rodem Físlova, umluvili se se švagrovou Kateřinou Físlovou o dědictví v našem městě plných 700 k. a dům s příslušenstvím. Ornijus ujal mimo peněžitý díl též pole u Zechovic na Blatci, louku Benešovku, což však v brzku prodal. R. 1586 v úterý po sv. Medardu koupil Matěj Volyňka za 100 k. louky od p. Jana Albina z Greifenperku. Roku 1603 o sv. Ludmile půjčil Janu Dobřanskému Zikmund Kokštel z Malenína, purkrabí strakonický, 70 k., týž r. 1607 v pátek po neděli družebné za 520 k. odstoupil svůj dům Janu Těšínskému. V l 1604—1605 dlužili se měšťané často peníze u p. Adama Záhorského z Brloha.

Volyně za tohoto věku honosila se vlastní šlechtou. R. 1534, 1. ledna majestátem daným v Praze povýšeni byli do erbu Petr Hájek a Wolf Strakonický obdrževše přídomek z Robčic. Znak jejich takto se vypisuje: štít dělený, v horní červené polovici drží obrněná ruka zlatou saň v dolní polovici ve stříbrném poli na zeleném kopci stojící za ocas, v klenotě stříbrné a červené křídlo*) Hájek byl měšťan volyňský, jenž stál ve službách velkopřevorských, zastávaje službu písaře a později (až do r. 1543) úředníka v rodném městě. Otec jeho slul Mikuláš a řadil se vždy mezi nejzámožnější a vážené občany. Knihy uvádí ho již r. 1505, nejposléze r. 1530, pokaždé mezi radními pány. R. 1530 Petr Hájek přijal na zástavu 28 k. m. od Matouše Johana pole za vimperskou branou. R. 1538 se ženil — smlouvy dály se v pondělí před sv. Alžbětou — s Ludmilou, dcerou bohatého

*) August von Doerr: Der Adel der böhmischen Kronländer. S. 13.

kramáře Beneše a choti jeho Kateřiny. Nevěstu ženich obvěnil 300 k. m. na rybníce u mlýna Kuželíkova, čímž ji však neoddělil, ale za pravou společnici přijal. Liduška měla dobrý přínos; vždyť mimo otecký podíl naštědřila jí máti velikou louku za žleby nad Drndovým mlýnem a † Mikuláš Makůvka jí dávno odkázal 100 k. R. 1532 v pondělí před sv. Ondřejem zjednal si Hájek za 300 k. dědinu Malsičku od Marty Němcovy, r. 1537 ve čtvrtek sv. Martina prodal Janu Vackovi domek při Podolí za 45 k., r. 1564 jiný za 200 k. Janu Bohuchvalovi z Hrádku. R. 1576 vzal na se poručenství sirotka po † Petru Benešovi, švagru svém. Jeho syn Václav Hájek z R. a ve Volyni pustil r. 1579 v úterý svatodušní Valentinu Svatskému za 185 k. dům Kocovský, jenž sousedil s jeho (Hájka) obydlím; zdá se však, že měl k prodeji nevalné právo, neboť se zaručil, jestliže by se na týž dům kdo chtěl vnucovati, potahovati nebo překážku činiti, tehdy bude nucen jej kupci osvoboditi etc. Jiný domeček při bráně prachatické prodal za 43 k. mlynáři Matěji Řandovi. 1583 ve středu po sv. Martinu ve 150 k. na dvě letě zastavil rybník nade svým mlýnem i s okrajky Arnoštu Vitanovskému z Vlčkovic na Nihošovicích. Nejposléze je zapsán r. 1587 při prodeji dědin na Blatcích. Tehdy už ve Volyni nebydlel, ale na Oučíně, kteroužto tvrz kolem r. 1584 byl získal.

Z Mělníka nad Labem za řemeslem koželužským zašel k nám Duchek či Dušek Čtyřkolský. Dle knih městských posazen byl r. 1559 do rady. Tenkráte obdarován už byl od r. 1557 (den?) praedikatem s bratrem Janem, že psal se Čtyřkolský z Volovice.*) O jmění jeho nezachovalo se žádných zpráv. Dobře sdělaný mramorový náhrobek na stěně děkanského kostela mluví o úmrtí Duchkově: Letha Panie 1560 w strzedu Den pamatny Swateho Rzehorze umrzel urozeny pan Duchek Štyrkolsky z Wolowicze a tuto jest pochowan. Smiluj se pan Buch nad geho milau Dussi. M (znak) A. Ze synů jeho, kteří z Volyně odešli, proslul již r. 1584 Eliáš Štyrkolský Volyňský, professor univ. v Praze.

Ve Volyni nabyl nobilitace Zikmund Kokštel Strakonický »z Malenína«. Jsa rektorem školy volyňské, oženil se r. 1587 v úterý po obrácení sv. Pavla se Zuzanou vdovou, po † Matěji písaři městském ve Volyni, s níž nabyl slušného jmění. Ačkoli po městě jměním vládl, přece brzy na to usadil se trvale v Strakonicích, svém rodišti.

---

*) Erb popsán v Čas. př. star. českých VIII., 105.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva o knihovně Společnosti za r. 1902. Ve výroční zprávě za r. 1901 bylo poukázáno k nemilé tísni, v níž ocitla se naše knihovna. Stalo se velkým přírůstkem knih, že dosavadní skříně, nemohouce pojati značného počtu svazků, činily další zařaďování nemožno. Nedostatku bylo odpomoženo tím, že v červenci byla knihovna přestěhována do nových místností spolkových a skříň určená prve sbírkám archaeologickým, vydána knihovně. Tím sice bylo na čas zase získáno místa, ale není lze zamlčeti, že místnost pro knihovnu jest méně vhodna, vlhká a nevlídná, i jest dosavadní umístění její považovati jen za přechodní.

Podepsaný přikročil po prázdninách k novému srovnání celé knihovny, jež dosáhlo až k číslu 300, leč dalšímu rovnání a přizpůsobení knihovny jejímu účeli zabránila dlouhá choroba. Tím budiž omluveno i opozdění této zprávy.

V roce 1902 nebyla knihovna rozhojněna sice tak, jako roku 1901, ale přece bylo získáno knih velmi cenných hlavně laskavým svolením slavné *České akademie cís. Frant. Jos.* k výměně publikací našich s I. třídou Akademie. Tím nabyla Společnost hojně nových knih historických a velmi cenných historických pramenů: Historického archivu sv. 1.—4., 6.—9. 11., 15., 18., 21. Rozprav I. třídy: roč. I. sv 2., 3., III. 1.—3., IV. 3., V. 2., VI. 3., VII. 1., 2., VIII. 1., IX. 2., Kolářovy-Sedláčkovy Heraldiky českomoravské, I.. a Tomkovy Mapy staré Prahy k létům 1200, 1348 a 1419. Na rozhojnění naší knihovny pamatoval veleslavný *zemský výbor král. Českého* (Archiv český, sv. XIX.), pak slavné korporace: *Král. česká společnost náuk* (Věstník), *Akademia umiejętności v Krakově* (Zbiór wiadomości do anthropologii krajowej, Materyały anthropol.-archeologizcne, Sprawozdania komisyi do badania historyi sztuki w Polsce), *Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte* (Nachrichten) a *Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer ve Vratislavi* (Schlesiens Vorzeit in Wort und Bild).

Výměnou docházejí: Alétheia, Časopis Matice moravské, Časopis Moravského musea zemského, Časopis Vlast. muz. spolku v Olomouci, Časopis i Sborník Museálnej slov. spoločnosti v Turč. sv. Martině, Československé letopisy musejní, Český časopis historický, Glasnik zemského musea pro Bosnu a Hercegovinu, Lud, Method, Slanský obzor, Památky archaeologické, Starohrvatska prosvjeta, Sborník České společnosti zeměvědné, Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, Wiadomości numizmatyczno-archaeologiczne, Věstník Poděbradska, Věstník Matice opavské, Věstník Národop. musea českoslov., Viestnik Hrvatskoga arkeol. družtva v Záhřebě, Vjestnik král. hrv.-slav.-dalm. zemaljskog arkiva v Záhřebě.

Mimo to darovali knihovně P. T. pp. J.U.Dr. K. V. Adámek v Hlinsku (2), K. Hovorka v Mostě (1), carský st. rada a prof. v. v. Alois Kašpar (1), Kulhánek, truhlář na Smíchově (1), PhC. Pavel Papáček, odb. učitel v Nuslích (1), Dr. Jos. Teige, adjunkt měst. archivu v Praze (1), a J. V. Želízko, assistent c. k. říšského geol. ústavu ve Vídni (1). Jménem výboru vzdávám všem P. T. dárcům upřímný dík a prosím, aby i příště pamatovali na knihovnu naši.

Zakoupena byla tato díla: Zíbrtovy Bibliografie české historie díl II, pokračování Soupisu památek historických a uměleckých v král. Českém a Čermákových »Mincí«.

Proti 628 (omylem bylo ve zprávě za 1901 uvedeno 638) spisům o 941 svazku čítá knihovna nyní 656 spisů o 975 svazcích. Členům bylo půjčeno 18 svazků.

V Praze, v listopadu 1903. *Ant. Masák*, t. č. knihovník.

Statistika a dějiny muzeí českých Oběma muzejními sjezdy hlineckým i kutnohorským bylo jednomyslně uznáno, že jest důležito, by byl zjištěn nynější stav muzejní činnosti, místní i věcný obor jednotlivých muzeí a muzejních spolků a tím základ pro organisaci další soustavné činnosti těchto

spolků a ústavů. Společnost přátel starožitností českých byla pověřena přípravnými pracemi a vydáním statistiky muzejní, i dožádala mne o její sepsání. Podávám tuto zprávu o tom, jak dalece již záležitost tato dospěla.

Většina muzeí a muzejních spolků českých podala již potřebné zprávy a předložila též svoje stanovy, řády a tisky. Podařilo se mi též získati zprávy o mnohých ústavech a spolcích muzejních německých v království Českém působících. Zvláště zevrubné a zajímavé zprávy došly z Chrudimě, Králové Hradce, Budějovic, Plzně, Tábora, Hlinska, Teplic, Litomyšle, Jindřichova Hradce (o historickém oddělení), Slaného, Kutné Hory, Klatov, Čáslavě, Soběslavě a j. Stanovy a řády nedošly dosud od českých muzeí z Bydžova, Jílového, Mělníka, Jičína, Jindřichova Hradce (odtud též postrádáme dosud popis a data o národopisném oddělení). Žádoucí jsou zprávy o zaniklých archaeologických a muzejních spolcích v Jičíně, v Kutné Hoře (Vesna) a Německém Brodě, zprávy tištěné muzea z Ml. Boleslavě, Čáslavské Včely (z r. 1890/1, 1893/4 a z doby před r. 1888 a výtisk původních stanov).

Ačkoliv již několikráte bylo o zprávy pro statistiku muzeí žádáno, dosud žádných odpovědí nepodala muzea a muzejní spolky z těchto českých měst: ***Český Brod, Holice, Mýto Vysoké,**) **Rakovník, Strakonice, Sušice a Votice.*** Divně se vyjímá tato podivuhodná neochota, vzpomenu-li, že z Teplic, Chebu, Šluknova, Žatce, Litoměřic a jiných měst muzea a městské rady německé mi s největší ochotou a rychlostí odpovědi o muzeích podaly. *Žádáme důtklivě všech přátel muzejní akce, kteří* ***v Českém Brodě, Holicich, Vysokém Mýtě, Rakovnice, Strakonicích, Sušici a Voticích*** *bydlí*, by způsobili, aby konečně tamní muzea a muzejní spolky odpověděla a zanikl-li snad některý spolek muzejní, zajisté se nalezne v dotyčném městě aspoň jeden intelligent, jenž v zájmu věci sestaví a podá zprávu o zaniklém spolku a muzeu podle jeho spolkových zápisů a listin. Zprávy buďtež mi poslány do Hlinska.

Dílo o muzeích má obsahovati dějiny a statistiku jednotlivých muzeí, výtah ze stanov a řádů, přehled sbírek a soupis publikací muzejními spolky a ústavy vydaných. O jednotlivých muzeích a spolcích odborných hodlám pojednati dle abecedního pořádku jejich sídel, a to nejprve o veškerých českých i německých muzeech venkovských v království Českém, pak o pražských, též mají býti připojeny celkové přehledy o všech muzeích.

Jsou vítány *všeliké brožury a tisky, časopisecké články a zprávy, zvláštní provolání, pozvání k přednáškám, výstavám a jiným podnikům muzeí a muzejních spolků v Čechách, na Moravě i ve Slezsku*, by bibliografie tisků a spisů muzejních mohla býti co nejúplnější. Dr. *K. V. Adámek.*

Literatura.

Český časopis historický. Vyd. Jar. Goll a Jos. Pekař. Praha, 1903. Roč. IX. seš. 4.: Václ. Novotný: Adolfa Bachmanna Geschichte Böhmens. — Jos. Pekař: Nejstarší kronika česká (Text bodecenský. Boj cyrillice s hlaholicí a správné datum umučení sv. Ludmily). — Fikrle Jar.: Čechové na koncilu Kostnickém. — Hofman Lad.: Bismarck. — Referáty. — Výtahy z časopisů. — Zprávy.

Devátá zpráva kuratoria Průmyslového musea cís. a kr. Frant. Jos. I. pro vých. Čechy v Chrudimi za r. 1902. Chrudim, 1903. — V čelo zprávy podobizna † zasloužilého jednatele Musea Karla Láblera, pak následují výňatky dvou přednášek: Karla Svobody »O novém směru v uměleckém řemesle a průmyslu« a Jos. Schmoranze »Keramika a sklo v minulosti a pří-

---

*) Museu ve V. Mýtě poslal redaktor t. l. darem svou publikaci. Na obálce bylo vytištěno »Gratis«. Zásilka byla vrácena s přípiskem »nepřijímá se«.

tomnosti.« Odborník nepřečte snad ani těchto výňatků, ale laik rád uvítal by přednášku nezkrácenu. Dále podány zprávy o kuratoriu, předsednictvu musejním a o nákladu stavby musejní budovy. Pro nás jest zajímavou zpráva o činnosti odboru historického a okresní komise památkové. Tam dočítáme se, že byla provedena obnova dobře známého kostela sv. Bartoloměje v Kočí; obnova, dokončená začátkem srpna 1902, jest prací akad. malíře Frant. Urbana za součinnosti malíře O. Skůčka. Při obnově byly v lodi za nynějšími pobočními oltáři objeveny zbytky pozdně gotických nástěnných maleb, pokrytých vrstvou omítky s kusou malbou Sam. Gindnera Chrudimského ze 2. pol. XVII. století; byly ponechány na svých místech a opět zakryty dřevěnou stěnou oltářní. Obnovený kostel byl odevzdán 3. srpna 1902 obci kočské. Jest litovati, že rozličné cenné obrazy z kostela, vydané zhoubě v nevhodném úkrytu při sakristii, nebyly dosud svěřeny v opatrování museu chrudimskému; o zachování kočských památek bylo jednáno s okr. hejtmanstvím i jest očekávati příznivý výsledek. Oddělení praehistorické bylo rozhojněno některými bronzy, druhou úplnou kostrou skrčence z pohřebiště úřetického a několika záušnicemi z kosterních hrobů doby křesťanské v Bilanech. K vydání byl upraven i 4. sešit »Památek východočeských« hojně illustrovaný, s průvodním textem Dra K. V. Adámka a Jos. Poslta. Dr. Kar. V. Adámek uvolil se napsati i podobné »Dějiny král. věn. města Chrudimě«; k přípravám bude přikročeno po srovnání archivu městského a musejního. Sbírky vykazují přírůstky hojné a cenné; proti roku 1901 přibyl 331 kus a dosáhly čísla 5839; číselně největším jest oddíl prací ze dřeva (802), pak tkanin a výšivek (768), nejméně modelů (3). Museum navštívila 31.961 osoba; nejvíce účastníků bylo v červnu (3140) a v prosinci (3023), nejméně v březnu (1622). Odborná knihovna vzrostla o 115 děl a má nyní celkem 946 děl o 1916 svazcích. Příjmů bylo 23768 K 40 h, vydání (po odečtení hotovosti a poskytnutých záloh) 22.694 K 38 h; účet nadací a jiných kapitálů vykazuje 324 K 23 h. Zpráva končí IV. řadou Bibliografie kraje chrudimského (str. XLIV—LXII), kterouž podává Dr K. V. Adámek. Dostačí poznamenati, že bibliografie jest zpracována a snesena s obyklou důkladností Adámkovskou, tedy takovou, že sotva kdo jiný mohl by podati více a lépe. Bylo by ušetřeno mnoho práce při místním bádání, kdyby v každém kraji bylo pamatováno na takovouto bibliografii. *Černý.*

Československé letopisy musejní. Red a vyd. Václ. Vl. Jeníček. Čáslav, 1903. Roč. I. č. 11.: V. V. Jeníček: Z výzkumné činnosti archaeol. a mus. spolku čáslavského. Se 7 tab. — Týž: K ochraně památek doby současné. — Týž: České archivy. — J. Zeman: Z pamětí Smiřic nad Labem. — Rozvoj a správa českých museí. (Seznam museí z r. 1901—1903.) — Časové zprávy. — Poznámky. — Liter. a uměl. obzor.

Zpráva Musejní společnosti okresu humpoleckého za r. 1901 a 1902. V Humpolci 1903. — Pracovní odbor sbírá látku k úplné bibliografii prací, týkajících se Humpolecka a pečuje vedle zachování památek starožitných i o památky soudobé. Jiné upotřebení místností již přislíbených překazilo téměř již přichystané zřízení staré dílny soukenické. Odbor fotografický pořídil 115 desek fotografických materialu národopisného, hlavně krojů, a získány i fotografie budov, sbořených v době nedávné. Ve sbírkách zapsal jednatel výšivky, instaloval věci cechovní a nálezy archaeologické z Humpolce i okolí. Výbor podal ohražení proti elektrické dráze s vrchním vedením přes Karlův most v Praze. Společnost má 140 členů (6 čestných, 10 zakl., 16 přisp, 6 dopis. a 102 činné) a měla r. 1901 na příjmech K 576·88 (r. 1902 K 306·08), vydání r. 1901 K 528 25 (r. 1902 K 110·50); na r. 1903 zbývá hotově K 195·58. Sbírky vzrostly značně jednak koupí, jednak dary; přibyly hlavně některé vzácnější mince a medaile, věci ze staršího průmyslu, téměř všecky součástí krojů z okolí, 16 skvostných koutnic horáckých, pěkné pleny, svatební čepce ze tří oblastí, menší výšivky, renaissanční truhla s pěkným kováním a j. v. Čteme tu i opětovný stesk, že jako jinde tak i na Humpolecku roste kruh jednotlivcův, shánějících památky v okolí pro sebe. Zpráva končí dodatkem, obsahujícím o činnosti Mus. společnosti dva protichůdné

posudky: příznivý (od člena čestného) a nepříznivý (od býv. jednatele). Měly býti vynechány již proto, že vzbuzují dojem nepěkný i že o věci činí se dostatečná zmínka na 7. str. zprávy. — Jinak nás zpráva uspokojuje, neboť patrno, že Mus. společnost pro okres humpolecký vede si dobře i že — pokud toho připouští obvyklé poměry maloměstské v kraji polozapomenutém — dbá, aby v obvodu své působnosti zachránila, čeho zachrániti ještě lze. *Černý.*

Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému. Red. Ferd. J. Lehner. Roč. XXIX. Praha 1903. — Lehner F. J.: Exkurse gotické (Děk. chrám P. Marie v Písku) (se 3 obr.); Hrad Strakonice s klášterem sv. Vojtěcha se 6 obr.); Farní kostel sv. Petra v Horažďovicích (s 5 obr.); Klášter Minoritů nyní Františkánský v Plzni (s 9 obr.); Vysoké Mýto a kostel sv. Vavřince (s 1 obr.). — Strnad F.: Klášter františkánský v Plzni, jinak klášter Šerý. — Sedláček Aug.: Paměti kláštera v Podlažicích. — Dr. Teige Jos.: Příspěvek k dějinám kamenů náhrobních v chrámě P. Marie před Týnem. — Stejskal Fr: O starobylé křestní kapli v katakombách Priscilliných. — Dr. Adámek K. V.: Kostel v Kameničkách u Hlinska. — Merhout Cyr.: August Sedláček. — Hamršmíd Jos.: Hospital sv. Jana Jerusalemského. — Dr. Nováček Vojt.: Monumenta Vaticana, tom. V. — Škorpil Jos.: Výstava umělých, hlavně slovanských výšivek a krajek. — Drobné historické a kulturní zprávy. — Různé zprávy.

Věstník Poděbradska. Red. Jan Hellich a Frant, Hrnčíř. Poděbrady, 1903. Roč. VI. č. 8.—12: Hellich Jan: Klášter cisterciácký v Skalici blíže Kouřimi. Týž: Požár v Poděbradech r. 1635. — Týž: Úvaha o poloze zaniklých osad na Poděbradsku. — Týž: Nejstarší vyobrazení města Poděbrad. — Týž: P. Ant. H. Gostko ze Sachsenthalu. — MišKovský Jos.. Sadská-Vrbčany. — Týž: Obraz sv. Gotthardа v Českém Brodě. — Hojsák Jan: Protokol o prohlídce školy v Jíkvi (r. 1834). — Týž: Dopis Frant. Vaváka. — Týž: Pronásledování nekatolíků v XVIII. věku. — Týž. Štolová taxa za císařovny Marie Terezie. — Svoboda G. V., Nájem mlýna kravarského. — Čečetka F. J.: Z dějin řemesel na Poděbradsku. — Feuilleton. — Drobnosti historické. — Přehozením sazby stalo se, že na str. 94. našeho listu byly přesunuty některé články z »Věstníka« roč. VI. do roč. V. i zaměněna jména jich auktorů. Do roč. VI. náležejí ještě Hellichovy práce: Badry, Kancionaly býv. kůru literátského v Poděbradech, Starý železný most přes Labe v Poděbradech. Auktorem článku »Klášter cisterciácký v Skalici« jest Hellich, nikoliv J. Hojsák, jak uvedeno na str. 94. t. l.

Časopis Matice moravské. Red. Frant. Kameníček. Roč XXVII. Brno 1903: Dr. Jos. Cvrček: Ze starých pamětí města Bzence. — Frant. Černý: Hus a Wiklif, III. — Dr. Jos. Karásek: Polská dedikace Paprockého Vilémovi z Rožmberka. — Zd. Lepař: Národnostní poměry na Moravě a ve Slezsku dle defin. výsledků sčítání lidu ze dne 31./12. 1900. Leop. Nopp: Poddanské poměry na Strážnicku před 300 roky. — Fr. V. Peřinka: Některé zaniklé osady na Znojemsku. — Vinc. Prasek: Řemeslnické cechy v Kroměříži, IV. — Dr. Jan Smyčka: Antifonář Cholinský. — Frant. Snopek: Nová akta kardinála Ditrichštejna. — Stan. Souček: O výtvarnictví Františka a Jos. Heřm. Agapita Gallašů. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Věstník Matice opavské. Opava, 1903., č. 2.: Dr. Antonín Gruda (nekrolog). — Zukal J: O panství Bruntálském a o dolování v horách jesenických v 16. stol. — Hr. Richard Belcredi ve Slezsku. — Vyhlídal J.: O povaze lidu slezského. — Dr. Kubíček A.: Sbírka právních formulářů moravských v Opavě chovaná. — Hrubý Věnc.: Něco o podřečí bezkydském. — Parma R: Soupis samot, tratí a t. d. ze záp. Slezska. — Svěrák F.: Některé příspěvky ku geolog. poměrům na Opavsku. — Prasek Vinc.: Besídka literární pro Slezsko — Drobnosti.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin, 1902. Roč. V., č. 5.: Kmeť A.: Spodná čeľusť človečia s dvoma

zámkami. — Búlyovský M.: Príslovia, porekadlá a úslovia z Turca a Liptova. — Roč. VI.: Dr. J. Petrikovich: Ešte niekoľko slov k nášmu bronzovému hromadnému nálezu na Hrádku pri Istebnom v Orave. — Týž: Výkaz postupu rozmnožovania sa numismatickej sbierky z roku 1902. Týž: Starožitné nálezy na bystrickom Hrádku v Turci. — Týž: Nálezy na dolno-pršianskom Veľkom Hrádku v Malachovskej doline. — Pospech Jos.: Chudobný a bohatý človek. — Týž: Povery a obyčaje v Hanušovciach. — Príslovia a porekadlá. — Št. Krajčovič: Pozorovanie búrok v Aššakerti. — Jos. Králiček: Hádky. — Gust. Kordoš: Dávne pamiatky. — P. Kraus: Príslovia, porekadlá a úslovia. — A. Kmet: Čeľuste človečie so zámkami. — Malý archiv: Dva listy Jura Thurzu písané na Oravskom zámku z r. 1614. — Artikule vydané od mestečka Hybbe pri vyvoleni dvojct. pana a farare tohože mestečka církvi Mart. Chaloupky etc. — Rozličnosti. — Medvedcký K. A.: Biúdenie Janka. — Miestopisne údaje obce Klak — Kamenár B.: Prostonárodne názvy nejobyčajnejších liekov v Starej Pazove. — Vojtek M.: Povery v Terchovej. — Týž: Svatba v Terchovej. — Kronika nemecko ľupčianska. — Hlaváč M.: Hádky. — Kmeť A.: Niekoľko slov o sliepani popolnic. — Schopnosti ľudu slovenského. — Pitoniak T.: Príslovia zo Spiša. — Uram Podtatranský R.: Pohľad s Rohačky. — Halaša A.: Slovenské výšivky.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Red. A. Sokolík. Turč. sv. Martin, 1903. Roč. V.: Halaša A.: Púchovské starožitnosti (podle něm. rukopisu bar. Emila Hoeninga O. Carolla). — Rizner L. V.: Náleziská starožitností v Uhrách. — Kronika baňsko-štiavnická. — Veterán: O pôvode niektorých zemepisných mieň v Uhorsku. — A. P. Z(áturecký?): Slovenské príslovia zo 17 ročníkov Lichardových kalendárov. — Petrikovich Dr. Jan: Keltické mince v Uhorsku. — Oravin St.: Názvoslovie v Orave pestovaných druhov zbožia a strukovin, dochovávaných krmných tráv, rastúcich ovocných, divých stromov a krovin, ako i domáceho statku, hydiny, divej zveriny i rýb. — Párička Jan: Slovenské príslovia a porekadlá z Koštian. — Týž: Povery a čary z Koštian.

Časopis Vlast. spolku musejního v Olomouci. Roč XX. č. 4.: Telička A.: Předhistorická sídliště v Mořicích na Hané. — Wanklová M.: O starobylosti textilního umění našeho lidu. — Knies Jan: List z dějin moravské praehistorie. — Dr. Remeš M.: Rychnovská hora. — Různé zprávy. — Literatura.

Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne, wydawane staraniem komisyi antropologicznej Akademii umiejętności w Krakowie. Sv. VI. Krakov, 1903.: Wlad. Olechnowicz: Cmentarzysko w Nowosiłkach. (Se 2 tab.) — Stan. J. Czarnowski: Schroniska na Górze Okopy nad Prądnikiem pod Ojcowem. (Se 5 tab.) — K. Hadaczek: Z badań archeologicznych w dorzeczu Dniestru. (S 1 tab.) — M. Wawrzeniecki: Poszukiwania archeologiczne w Królewstwie Polskiem. (Se 7 tab.) — M. Brensztein: Skarb bronzowy znaleziony we wsi Syrajcie na Żmujdzi. (Se 4 tab.) — Włod. Demetrykiewicz: Groty wykute w skałach Galicyi wschodniej, pod względem archeologicznym. (Se 6 tab.) — Sew. Udziela: Topograficzno-etnograficzny opis wsi polskich w Galicyi. — Stan. Fischer: Zamawiania. — L. Malinowski: Powieści spiskie. — Stan. Zdziarski: Garść baśni ludu ruskiego z Nałuża w Trembowelskiem. — Zygm. Wierzchowski: Zastkowskie powieści i opowidania z puszczy sandomierskiej. — A. Saloni: Lud łańcucki.

Sprawozdania komisyi do badania historyi sztuki w Polsce. Sv. VII., seš. 3. Kraków, Akademia umiejętności: Jan Sas Zubrzycki: Miasto Jaroslaw i jego zabytki. — Fel. Kopera: Miniatury rękopisów polskiego pochodzenia w Bibliotece publicznej w Petersburgu. Wiek XIV. do XV. — Mar. Sokolowski: Drzeworytnictwo u nas. (Drzeworyty ludowe; drzeworytnictwo i kołtryniarstwo w Polsce; kultura ludu.) I. — Se 149 vyobr.

Ukazatel jmenný.

Sestavil *Štěpán Heyda.*

Achler viz Eichler.
Albin z Greifenperku Jan 178.
Alena šlechtična 88.
z Alten-Allenu Folpert 26, 32, 153.
Alžběta, komorná 89, z kovárny 90.
Anjela, panna 42.
Anežka, jeptiška 159.
Anna, abatyše 159, hospodyně 42, kuchařka 89, služka 174, ševcová 42.
Antl Theodor 141.
Arkleb z Počápel Jan 164.
Arnoldus plebanus 151, 154.
z Auberovic viz Vlkovský.
z Autic viz z Soutic.

Bakov: mýto 156.
Bára (Barbora) sládkova 84–6.
Barchov viz Belvic, Ostroměřský.
Barták Jakub, Anna 89.
Bartoušov viz Jeníkové.
Bastianperk, město v Žatecku 158.
Bažant Václav 39.
Bečov v Žatecku 158.
Bedrč v Kouřimsku 157.
Bechyně: mýta v kraji 157—8.
Bechyňová: z Kokořova Anna Lidmila 40;
— z Lažan Kryzelda 38;
— Všeradická Chryzelda 40—1;
— viz Dubský.
Bělá viz Pruskovský.
Běleč, osada na Karlštejnsku 36, 39, 40, 85, 88;
- viz Rous.
Bělina v Litoměřicku 158.
Bělohrad viz Škopkové.
Bělohradský z Kozmáčova Jan 178.
Belvic na Barchově Kašpar 132;
— viz Malovec.
Benátky Nové na Boleslavsku 156.
Beneda z Nečtin na Plotištích 132.
Beneš Petr 169, 173, 179; Kateřina 169, 170, 175, 179.
Benešov 37; u Prahy: mýto 157.
Benykova Marie, roz. Jezberovská z Olivé Hory 90.
Beránek Šimon 90.
Beranov viz Bořkové.
Berghauer, děkan vyšehradský 153.
Berlín 62, 171.
Bernburk 18.
Beroun 36, 85—6, 89, 90, 121;
— mýta v kraji 158.
Beřkovice, místo 10
Bestvina viz Kapoun.
Běšínová Floribela viz Přech.
Bezdědice viz Malovcova.
Bezděkov, panství 48.
z Bezděkova viz Vejda.
z Bezdružic viz Harant.
ex Bezna viz Laibner.
z Bibršteina viz Rojal.
Bílé Otradovice viz Škopkové.
Bílé Poličany viz z Valdšteina.
Bílsko u Bavorova 172.
z Bitiněvsi viz Sáková.
Blatce, místo 175, 178—9.
Blatná, město 157.
Blatno, ves v Žatecku 158.
Blažek z Kozolup Vít a Kateřina 89.
Blednia Adam 132.
Bobrová městečko na Moravě 140.
Boharyně viz Jestřibský.
Bohdanecký z Hodkova Abraham 132.
Bohdaneč v Chrudimsku 156.
Bohnice, místo u Prahy 59.
Bochov v Žatecku 158.
Bojanovice, osada 36.
Bojové 133, 138.

Boleslav Pobožný 150.
Boleslav Mladá: mýta 156; Stará 25.
Bor na Policku n. M. 18, 66, 68, 71.
Borneval, jeneral wachtmistr 138.
Borovany viz Koc
Bory, ves na Moravě 139, 140.
Bořkové Dohalští z Dohalic:
— Jan na Veselí, Dohalicích, Zběři, Miličevsi, Lípě, Mokrovousích, Sobčicích 129, 130;
— Jan Jiří 129, na Podhorním Oujezdě 130;
— Krištof Leopold 129;
— Stanislav na Sobčicích a Oujezdě Podhorním 128, 133;
— Stanislav Šťastný 129;
— Zdeněk 130;
— Zikmund na Sobčicích 129;
— Zikmund Šťastný na Řapačově 129;
— Barbora, roz. Mladotka ze Solopisk na Veselí a Dohalicích 129;
— Barbora, roz. Talackova z Ještětic, z Ouřenovic a z Lična 129;
— Dorota, roz. Houskovna ze Zahrádky na Sobčicích 129;
— Františka Polyxena, roz. Černíkova na Vodlochovicích, ovdovělá Rodovská 129;
— Helena, roz. Kapounka ze Svojkova 129;
— Kracerka, roz. ze Šensperku na Hradištku 129;
— Mandelína Dorota, roz. Doupovka z Doupova, ovdov. Špulířova na Šebířově, Vlčovsi a Beranově 129.
Bořivoj, kníže 151.
Bošice na Plzensku 158.
Bota Jiří a Kateřina 84—86, 90.
Bousov v Boleslavsku 156.
na Božeších viz Hatlák.
Brabantský pán 132.
Brandýs nad Labem 53; mýta 157
Bráník u Prahy 34.
Branišovští z Branišova 171: Arnošt 171; Dorota 170—1; Jan, Krištof, Mikuláš Vojslav 171.
na Bratronicích viz Horčice.
z Bratřic Jeník 169.
Breuner Jan Josef hrab., arcib. 35.
z Brloha viz Záhorský.
z Brníčka viz Tunkl.
Brno 138.
Brod Český 57, 157; Německý 157.
Brodce v Boleslavsku 156.
Broum Jiřík Tomáš 89
Brusy na Chrudimsku 157.
Břetislavové, knížata 137.
Břetislav I. 103; II. 24.
Břevnovský z Břevnova na Lhotě Šárovcově Jaroslav 133.
z Březí viz Byttner.
z Března viz Hruškova, Krabice.
Březová, osada v Čechách 36.
Brzvany, osada v Čechách 38.
z Bubna Esterka(?), Zdeníček 43;
— na Libchavě Jan 130;
— viz Chlumčanský;
— viz Chřepická.
Buczelinus Austriacus Benedictus 85.
Budecius Tomáš, opat 48.
Budějovice: mýto 157.
Budiměřice v Kr. Hradecku 156.
Budín 129.
Budňany (Budy), osada 36, 84—90;
— viz Pekárek.
Budy viz Budňany.
Budyně v Rakovnicku 158.
Bukovanský na Suché Pinta Adam 38.
Bukovina v Kladsku 21, 65.
Bukovský Mikuláš 132.
Bukovští z Hustiřan na Přestavlcích, Miřejově a Velehrádku 131.
Bukvická osada 12—3, 15—6, 58.
Burkovský grunt 39.
Bušice (Bužice) viz Pretlík.
Butmír 8, 11, 62.
Bužice viz Bušice.
Buzická dědina 174.
Buzičtí z Buzice 170—1: Aleš 171; Alexander 170; Bušek ml. na Něhošovicích 170; Dorota 171; Jan 170, 174; Jindřich 170—1, 175; Krištof 170—1, 175; Mikuláš 170 až 171; Václav 170; Zdislav 170.
Býčí Skála na Moravě 61.
z Bydžína viz Pecingárové.
Bydžov Nový 12—14, 16, 109—121, 137; Starý 111, 115; mýta 157; viz Jeníkové, viz Radecký, viz Vachtl.
Bykoš, osada v Čechách 36.
Bylany 7—8, 60, 62.
Bystrý na Chrudimsku 157.
Bystřice viz Kocové; Nová: mýto 157;
Byšičtí z Byšic: Anna, Václav 171;
— na Koupi Jindřich 171, 173.
Byttner z Březí; Jiří, Zikmund 88.
Bzová, osada v Čechách 36.

Calicius Václav Vojtěch 36.
Calta Vít 175.
Cantoris Henrik 86.
Cerekev Nová viz z Žerotína.
Cerekvice viz Zárubové.
Cimburk, mlýn u Hory Kutné 58.
Cimruk v Práchensku 157.

Claudian Václav Leopold 89.
Colloredo, jeneral 133.
Cardon z N. na Smidařích 132.
de la Corona, regiment 139.
de la Croix Jean 139.
Crucier (Cruciger) Tomáš 85—6.

Čabuzy 172.
Čabužští z Prostého 171—3: Adam, Jan, Jiří, Petr 172; ze Hrádku Markyta 172.
Čachovští, Krištof, Václav 132.
Čámský z Ostrého Václav 89.
Čankovice, ves 159.
Čáslav 3, 57—8, 100, 102, 108; mýta v kraji 157.
Čáslavky u Jaroměře 156.
Častolar z Dlouhé Vsi Ladislav, Ladislav Jindřich, Šťastný 39.
Častolovice viz z Oprštorfu.
Časy, ves 159
Čbánov na Chrudimsku 157.
Čedík z Eisenbergu Frant. Ferdin., děkan karlšt. 37.
Čechtice na Ledečsku 157.
Čelecká viz Dejmek.
Čelina, osada na Karlšteinsku 36, 85.
Čermáková Barbora 42.
Čermná Malá 65.
z Černíkova viz Bořek.
Černínova viz Küniglova.
Černíkovice viz Kraft.
Černošice, osada na Karlšteinsku 36.
Černošín na Plzeňsku 158.
Černožice, osada na Kr. Hradecku 13.
Čertorejští na Starkově 131.
Červenka: Jan, Anna 87.
Češtice 176; viz Dubský, viz Přech.
z Češtic Mariana 171.
na Čistejch viz Vančura.
Čkyně viz Malovec.
Čkyňský Matouš 176.
Čtyřkolský z Volovic Duchek (Dušek), Eliáš Volyňský, prof., Jan 179.

Dáňa z Dobřichovic Václav 85.
Dašice na Chrudimsku 157.
Daun, hrabě, polní maršálek 35.
Davle, osada na Zbraslavsku 36.
Děčín, město: mýto 158.
Dejmek z Těptína: Vilém, Lidmila, vdova Čelecká 85.
Dekarmes na Holovousích a Hradisku Ferdinand 130.
Delinger Josef 128.
Devaghi na Syrovátce a Starých Bucích 131.
de Detimere viz de Jacobi.
Děvín 24.
Dienzenhofer 127.
Dlask Jan 174.
Dlask Vchynský ze Vchynic Jiří 52.
Dlesk Pavel 173.
Dlouhá Ves viz Častolar.
Dobranovský z D. v Milovicích Fridrich 131.
Dobrosol, místo 60.
Dobrše, ves 174; viz Kavka, Koc, Vitanovská.
z Dobrušky, páni 159.
Dobřanovec, poloha u Volyně 170, 173.
Dobřanský Jan 178.
Dobřany u Plzně: mýto 158.
Dobříč, osada 36, 90.
Dobřichovice, osada 36, 85-6, 89; viz Dáňa.
Dobříkovský z Dobříkova a na Dobříkově Vilém 132.
Dobříš 36, 40; mýto židovské 159; viz Vejda.
Dohalice viz Bořkové.
Doksany v Boleslavsku 156.
Dolany u Jaroměře 156.
Dolínek, osada 134, 137.
Domaslavice viz de Jacobi.
Domašín viz z Parcye.
Domažlice 178: mýto 158.
Domousy v Boleslavsku 156.
Dorota, kovářka 39; mlynářka 38.
Doubravice viz Přech.
Doudlebský z Doudleb Petr 56.
Doupovka viz Bořkové.
Drábek František 162.
Drahlovice, osada na Karlštejnsku 36, 41.
Drahlovský Václav 84.
Drahovice v Žatecku 158.
Drachovský David 36.
Drásov, osada na Karlšt. 36.
Drndův mlýn 170.
Drobovice, ves 11.
Drštka Matěj, řezník 172, 177.
Držislav, děkan vyšehradský 24, 152.
Dub u Vlachova Březí 173.
z Dubé na Zlenicích Ondřej 4.
Dubská z Třebomyslic: Alena roz. Lickovna z Ryzenburku 173;
— Elenka 174;
— Eva roz Bechyňka z Lažan 174;
— Lidmila roz. Přechovna z Čestic 173;
— Liduška 174;
— Markyta roz. z Rohatce 174;
— z Vitinovsi Šatova Jožka 38.
Dubský z Třebomyslic: Beneš, Jáchym, Jan, Jaroslav, Jindřich 173; Petr 174—5; Václav 173; Vilím 174;
— z Vitěňovsi na Pičině Jan Ferdinand 87.

Duchcov, město 158.
Důra, pekařka 42.
Dušníky Trhové 38.
Dvorce, ves u Prahy 34.
Dvorský Václav Michal 89.
Dvory Nové viz Gerštorfová.
Dvořák, Tomáš, Alžběta 88, Vilém 34.
Dvůr Králové: mýto 157.
Dvůr Králův 36.

z Ebrharce (Eberhartic) viz Sindl.
Eck Jan 35.
z Eichelberku viz Eichler.
Eichler z Eichelberku: Jakub Vilém, Kateřina, Regina 40.
z Eisenbergu viz Čedík.
Eisleben, místo v Sasku 8.
Eleonora Magdalena Terezie, císařovna 127.
Eligius, biskup 123.
Eliška, královna 24.
Erazim, řezník 170, 173.

Fefrkhorn viz Pfefferkorn.
Ferdinand III. 28.
Fingerdingle Pavel 90.
Físlova Kateřina 178; viz Ornijus.
Fisl Albrecht 173.
z Fischbachu viz Rebman.
Fišar z Veveří: Vojtěch a Kateřina 178.
Frančmonova viz Franchimont.
Franchimont z Frankenfeldu: Johann a Judita roz. Strakovna na Nemyšli v Nalžovicích 87.
z Frankenfeldu viz Franchimont.
Franc: Jan, Markyta 88.
z Freudenthalu viz Malín.
Frydlant: mýta 156.
z Frydlantu kníže 132—3.
Fryslova Lidmila 42.
na Fulnece viz ze Žerotína.

Gallas, jeneral 133.
z Gebhardtu na Pečkách Just. 85.
z Gemsendorfu viz Jeníkové.
Gepid Cyprian 174, Anna 175.
Gersdorf, hejtm. Karlšt. 38.
Gerštorfová z Výškova na Vel. Vosově, Nov. Dvořích a Skřipli Ludmila 87.
z Gerštorfu viz Vratislav.
z Gettnsdorfu viz Sýglerovský.
Gonzagův regiment 140.
Grabštejn v Boleslavsku 156.
Gotové 135, 137.
z Greifenperku viz Albin.
Grodecký z Grodce Jetřich 132.
Gros Pavel 126.

Habry v Čáslavsku 157.
Hadr Jan 89.
Hájek Mikuláš 170, 177.
Hájek z Robčic: Petr 169 a Lidmila 177—8;
— na Oučině Václav 173, 175—6, 179.
Hálek Václav 175.
Hamzové ze Zábědovic 52;
— a na Zaječicích Myslibor 132.
Hanzalka, mlynářka 175.
Harantové z Polžic na Jilemnici 131;
— — a Bezdružic na Pecce Krištof 38.
z Harrachu, arcib. 85.
Hastrman Jiřík, krčmář 39.
Hatlák z Oujezda a na Božeších Tomáš 169.
Havel, sladovník 174.
Havlín, vrch 43—4.
z Haznburka viz Zajíc.
Heisterův regiment 138.
Hejnic z Hiršperka: Adam 88—9; František Adalbert 88; Jiřík Hendrich 88; Karel 39; Kateřina 88—9; Lidmila 89; Lidmila Veronika 88;
— z Řitky Karel 41.
Hejšovina na Policku n. M. 18, 68.
Helebrant Jakub viz Lukavský.
Helfenburk, hrad 173.
z Hemrlesu viz Šofman.
z Hendrsdorfu viz Hubrik.
Heřmanice v Práchensku 157.
Heynic viz Hejnic.
z Hiršperku viz Hejnic.
Hlavatius; Mathes Franz a Lidmila Kateřina 90.
Hlavňov u Police n. M. 65, 72.
Hledsebe Velké na Plzeňsku 158.
Hložek, pán 131.
Hluboký pod Hradištěm, osada 36, 85.
Hlušice viz Kapoun; z Svarova.
z Hodějova Oldřich, velkopřevor 176.
Hodějovská z Hodějova Alžběta, Johanka 174; Kateřina 173.
Hodějovský z Hodějova Mikuláš 173—4; na Řepici Oldřich 174; viz Přechové.
Hoděrova Barbora 87.
Hodkovice v Boleslavsku 156.
Hodyně, osada 36, 88; viz Kondelka.
z Höeurn viz Malín.
Holohlavy, osada 13, 17.
z Holohlav Otmarové 17.
Holovouský z N. 132.
Holovousy viz Dekarmes
Hostinné v Král. Hradecku 156.
Hora Kutná 58, 80, 115; mýto 157.
Horáčkova 38
Horák Jan 39.
Horaždějovice 173; mýto 157.

Horčice z Prostého 171, 175; Štěpán 175; na Bratronicích Vojtěch 175.
Hornovský regiment 139.
Hořánky, ves 60.
Hořelice v Rakovnicku 158—9.
Hořenice: pohřebiště 16; mýto 156.
Hořice v Kr. Hradecku: mýto 156.
Hořovice viz Hradišťská; Litvín.
Hostovice v Rakovnicku 158.
z Hozlau viz Švábova.
Hostivař 151.
Hostomice, osada na Karlštejnsku 36, 86.
z Hostomic viz Janovský.
Hostovský Jan, rytmistr 42.
Hoškova z Vratu Ludmila 169.
Hoštice viz z Kraselova.
Houdek Jan a Magdalena 83.
Houskovna viz Bořkové.
Hrad Nový v Žatecku 158.
Hradec Jindřichův: mýta 157.
Hradec Králové 13, 60, 63; kraj 130—133; mýta v kraji 156 - 7.
Hradec Levý 11, 59, 62.
— Štýrský 85.
Hrádek u Čáslavi 57, 102—3; v Boleslavsku 156; v Kouřimsku 157.
Hrádek Červený v Žatecku 158.
z Hrdenštejna viz Ratzinger.
z Hradešína (Radejšína): Alžběta, Anežka roz. Žantovská z Nedakřevic, Jan Diviš 41
Hradisko viz Dekarmes.
Hradisko na Moravě 129, viz Bořek.
Hradiště Mnichovo: mýta 156; Stradonické 16—7; Šárecké 7, 11.
Hradištko viz Zedlic.
Hradištská z Hořovic a na Vildštejně Anna Salomena 38.
ze Hrádku Jan Bohuchval 173, 179;
— viz Čabuzský, Markvart.
Hrady Nové na Budějovicku 157.
Hroby v Litoměřicku 158
Hrušková z Března Lidmila 38.
Hubrik z Hendrsdorfu na Vřesově Fridrich 132.
Hudec Vít 85, Anna 86.
Humburky 114; viz Vančura; viz Vratislav.
Hus Jan, M. 154.
Hustiřany 15; viz Bukovští, Rodovští, Zárubové.
na Hušicích Ivan 132.
Hvězda Matěj 42.
Hvozd královský na Plzeňsku 158.
z Hyršova viz Zhudovská.
Hýskov, osada na Karlšt. 36.

Charvát Matěj 173.
Chejno, oseda na Karlšt. 36.
Chejňova, osada na Karlšt. 36.
Chlomek, osada 60.
Chlumčanský z Přestavlk: Jan, Karel, Markvart 176, Šebestian 172, 175, Voršila roz. z Bubna 176.
Chlumec 119—121; v Kr. Hradecku 156; viz Vchynský.
Chlumín v Kouřimsku 157.
z Chlumu Bleh 99, 102; Bun 102; Mstislav 97—9, 102; Sezema 102.
Chlustina, osada na Karlšt. 36.
Chobolice, osada 134, 137.
Chodeč, ves 159.
Chodov v Žatecku 158.
Chomůtov, město: mýto 158.
Chochol Jan 78.
— ze Samechova Jan 169.
Choteč, osada 36.
Chotěšiny na Chrudimsku 157.
Chotěšov v Kouřimsku 157.
Chotušice v Čáslavsku 157.
Chrastava v Boleslavsku 156.
Chroustov, ves 113.
Chrudim: pod Pumberky 10, 12; mýta v kraji 157.
Chrudimka, řeka 17.
Chrustěnice, ves 90.
Chrustice, osada na Karlšt. 36.
Chřelice viz Pruskovský.
Chřepičtí z Modliškovic 175: Dorota roz. Ornyusova z Paumberka 175; Helena roz. Varlejchova z Bubna 171, 175; na Němčicích Václav 175; v Nišovicích Adam 173; na Tvrzicích Jindřich 175.
Chříbská v Litoměřicku 158.
z Chudenic viz Kuniglová.
Chvalovský Jan 42.
z Chvatliny viz Švábové.
Chvojnov v Kouřimsku 157.
Chvrasten 24; viz Praha: Vyšehrad.
z Chýnova viz Malovec.
Chyše v Žatecku 158.

Jablonné v Boleslavsku 156; na Chrudimsku 157.
de Jacobi de Detimere na Domaslavicích František 132.
Jakoubek Jíra 139.
Jakub, krčmář 172.
Jamný, obec v již. Čechách 56.
Jan Lucemburský 24, 123.
Jan, kamenník 78; probošt vyšehr. 24, 151; stolmistr 40; šafář 89; ze zámku 41.
Janda Jan 86.
Janovice Č. 100; na Plzeňsku 157.
Janovský z Hostomic: Jan, Vít, Dorota 42.
Jaroměř 13; mýto 156.

Jarov, osada 36.
Jasenský (Jasanský, Jasinský): Adam 84; Anna Marie Rotterin 84, 85, 89; František 85, 88, 90; Franz Ignatius 90; Jan (Jan Václav) 42, 84—88, 90; Justina 85, 88; Karel Benjamin 42; Marketa 42.
Javornice viz Matyášovský.
Jelínek Jakub 88; Tomáš 178.
Jeníkové Zásadští z Gemsendorfu v Lužanech, Bydžově, Bartoušově 132.
Jenštejn u Brandýsa n. L. 89.
Jeřábková Anna 89.
Jeřice viz Křinečtí, Myškové.
Jesenice, ves 35; v Žatecku 158.
Jestřibský z Ryzmburka na Boharyni, Puchlovicích a Syrovátce Albrecht 130.
Jesuité 48
z Ještětic viz Bořkové; Talacko.
Jezberovská viz Běnykova.
Jezerka, studánka 24.
Ježovská z Lub Kateřina Anna (Joanna) 86.
Jičín 12—3, 132—3; mýto 156; viz z Šternberka, z Tyfenpachu
Jihlava, kraj 140.
Jilemnice 110—1, 115, 118, 120; viz Harantová, z Šternberka.
Jince viz Malovec.
Jindáček Jakub 40.
Jindrova Anna 85; Mariana 40.
Jíra, krčmář Karlšt. 39, sladkovic 39.
Jirka, řezník 175.
Jirkov v Žatecku 158.
Jírova Estera 85.
Jiřetín v Litoměřicku 158.
Jiřík, pokryvač 88; primas 169; stolmistr 39.
z Jiter viz Špulíř.
Jívoví, ves na Moravě 139, 140.
Johann Matouš 170, 177—8.
Johndorf v Žatecku 158.

Káča, hofmistrně Karlšt. 39.
Kadaň, město: mýto 158.
Kálek, ves v Žatecku 158.
Kalicius, Kalistský viz Calicius.
z Kamejka viz Rechek.
Kámen, osada ve Slezsku 63.
Kamenice Česká 158.
Kamenice, řeka 17.
Kamenická viz Sakova.
Kamenický z Vitiněvsi na Popovicích Jindřich 130.
z Kaménka viz Rechek.
Kamýk na Berounsku 158.
Kanka Václav 90.
Kaplice na Budějovicku 157.
Kapounové, páni ze Svojkova 131: na Hlušicích, Valečově, Bestvině Krištof 129, 130; na Popovicích Hendrich 130; na Zámrsku Karel 130; viz Bořkové.
Karel IV. 24, 123, 166—7, 179.
Karel VI. 156.
Karlík, osada 36.
Karlštejn, 3, 35—7, 43, 84—89; viz Kavka; z Porcye
Kasejovice, městys na Blatensku 48.
Kaš viz Kos.
Kašperské Hory, město: mýto 157.
Kateřina 39.
Sv. Kateřina na Plzeňsku, mýto 158.
Katovice v Prachensku 157.
Kavka z Říčan Jan ml. 40—1, star. 41—2; na Dobrše Jan 173; na Starém Sedlišti Jan František (Jan ml.) 42.
Kavkova Liduška 42; viz ze Šternberka.
Kavkova z Říčan Anna Maria 41—2; na Starém Sedlišti a Karlštejně Anna Marie, Eusebina 85—7.
Kdyně Nová, mýto 158.
Keřský z Paběnic či Římovic Vondráček 99.
z Kestřan viz Kocové, Přechové.
Khutten Bartoloměj, Lidmila, Marie, Mathias, kantor 42.
Khýn Adam a Dorota z Mořiny 90.
Kirzmeyer Daniel 44.
Kitzinger Adam 44.
Kladiny, ves 159.
Kladno 120.
z Kladrubec viz Sádlo.
Kladsko 18, 63, 72.
Klamorna na Mužském 10.
Klatovská Anna 174.
Klatovský Jan Jakobides P. 174.
Klatovy, mýto 157.
Kleneč na Plzensku 158.
Klenice u Stračova 156
Kleštěnice, osada 36.
z Klimkovic Albrecht 36—7, 86—8, 185.
z Klokotské Hory viz Táborský.
Klučice, osada 36, 89, 90; viz Pruhovský.
Klusák 131; ze Zábědovic na Nabědovicich Mikuláš 130.
Kněžice ves 109, 111, 113, 116, 119.
Kobylice, ves 118.
Kocab Matěj 88 a Anna 84.
Kocové z Dobrše 174, 176: Dršleb a Markvart 176; na Borovanech Bohosud 176; na Bystřici Jan 176; na Dobrši, Živohobicích Václav 176; na Mileticich Adam, Alžběta,

Bernard, Johanka 176; na Ohrazenicích Adam, Jan, Markvart 176; z Kestřan Eliška 176.
Kocovna viz Vitanovská.
Koda, osada na Karlšt, 36.
z Kokořova viz Bechyňova.
Kokštel Strakonický z Malenína: Zikmund 178—9, Zuzana 179.
Kolář Martin, prof. 5; Petr 88.
Kolín 57, 157; Starý: mýto 157.
Koloděje Malé, Velké 159.
Koloredo viz Coloredo.
Kolovratský z Zlaté Hvězdy: Jakub Moravius, Benigna, Dorota Barbora a Pavel 90.
Komárov 159; viz Malovcova.
Konárská Dorota 39.
Kondelka z Hodyně Martin 88.
Konecchlumí 111, 117.
Koněprusy, osada na Karlšt. 36.
Konětopy, osada na Karlšt. 36.
Konyáš Antonín 48.
z Kopidlna viz Stráníkové.
Kopidlno v Kr. Hradecku 157; viz ze Šliku.
Kostelec na Kr. Hradecku 157.
Koranda Jan, mlynář 85.
Kordule na Vřešťově Zikmund Věněk 131; ze Sloupna na Uřénovsi Jan Purkhart 131.
Korno, osada na Karlšt. 36, 39.
Kořenář z Mořiny Jíra 38.
Kořenský z Terešova Mikuláš 173.
Kos z Malých Kraštiček Ondřej 87; Václav 86.
Kosmas 137.
Kosmonosy: mýta 156.
Kosor z Nehošovic Mikuláš 176.
Kostelec Černý 65; mýto 157.
Kostelec nad Labem 10.
z Kostník Dorota 170.
z Kostomlat, páni 159.
Košákové z Mořiny: Anna 38; Daniel 39; Eva 85; Jan 38—41; Jiřík 38—42; Judita 39; Kateřina 85; Lidmila 85; Magdalena 90; Mariana (Maruše) 38—42; Marketa 42; Martin 40; Matouš 40, 85—6; Pavel 86; Rozina 41; Václav 39, 42; (Rakous) 89; Voršila 40, 85; Zuzana 41, 86.
Kotopeky, osada na Karlštejnsku 36.
z Kounic viz Štosové.
Kounice v Kouřimsku 157.
na Koupi viz Byšický.
Kouřim: mýta v kraji 157 - 8.
Koutková z Tetina 86.
Kováň v Boleslavsku 156.
Kozejnek ves 69.
z Kozmáčova viz Bělohradský.
Kozolupy, osada 36; viz Blažek.
Krabice z Weytmille: Eva Justina, Jan Lorenc, Jindřich, Karel, Lidmila roz. Hruškova z Března, Matouš 38.
Kraft na Černíkovicích 132.
Krakovský regiment 139.
Kralovice u Plzně 61.
Kramolín, osada 162.
z Kraselova a v Hošticích Mikuláš 174; na Střele Václav 174.
Kraštice Malé viz Kos.
Kratonohy, ves na Nechanicku 118.
Krejčí Jan 169.
Krchleby, ves na Benešovsku 89.
Krkonoše 110, 112, 117, 120.
Krsovský Jindřich 132.
Kruciger viz Cruciger.
Krumlov 25, 171; mýto 157; na Moravě 8.
Krupiny, ovčín 36.
Krupky v Litoměřicku 158.
Kryk N. na Třebnoušovsi Rudolf 132.
Kryštofova Bětuška 85.
Křepelka Jan, Kateřina 87.
Křičov, ves na Bydžovsku 116
Křinec městys v Boleslavsku 62.
Křinečtí z Ronova na Jeřicích Adam, Albrecht 131.
Křivoklát, panství 77.
Kříž, pán 85.
Křižanov na Moravě 138—140.
Křižanov viz Vlkovský.
Křižany (Kriesdorf) v Boleslavsku 156.
Křížová Magdalena 42.
Kubic Josef Daniel 48.
Kubka Šimon 175.
Kučera Jan 177.
Kučerova Alžběta 89.
Kuchař Velký, osada na Karlštejnsku 36.
Kulhánek Petr 171.
Kumžak u Jindř. Hradce 157.
Kunčice viz Pecingarové.
Kundratice na Moravě 139—140.
Kundratova (Kyrativova) Marjana 85.
Kunrát, pokryvač 78.
Kunešové z Lukovec: Alžběta 88 až 89; Anna 39, 41—2, 85—7, 90; Anna Magdalena 86; Antonín Zikmund 89; František 89; Jakub 39, 42, 85, 89; Jiří Diepold 39, 46; Joannes Ignatius 89; Kateřina 39, 40; Lidmila 39, 86; Magdalena 89 až 90; Marie Kateřina 86; Matěj 88—90; Petr 88; Rozina 85; Sofie Kunegunda 40; Tomáš 42, 87; Václav František 90; Václav Vilím

39; Valentin 86—87; Valentin Václav 89—90.
Kuniglova roz. Černínka z Chudenic hrab. Josefa Marie 48.
Kvasná, osada na Karlštejnsku 36.
Kverkova Dorota 88.
z Květnice viz Materna.
Kydliny viz Lukavští.
Kynžvart: mýto 158.
Kyrativova viz Kundrátova.
Kyšice, osada 11, 61.
Kytín, osada na Karlštejnsku 36.

Labe 63.
Lagron viz de la Corona.
Laibner ex Bezna Václav Teofil 85 6
Lamboy, jeneral 133.
Landstein, dvorec u Ledenic 171.
Langobardi 138.
z Lanhans viz Werner.
Lanškroun 86; mýta 157.
Lány, ves na Pardubsku 159.
Lapačka Martin 86.
Laz, ves na Strakonicku 176.
z Lažan viz Bechyňova, Dubský.
Lčovice (Lšťovice), ves na Volynsku 176.
Lečice, osada na Karlštejnsku 36.
Ledeč, město: mýto 157.
Ledenice na Budějovicku 171.
Ledvina, Ledvinka z Litně Ondřej úřed. 43, 84, 88.
Lenešice, na Žatecku ves 38.
Lengyel 62—3.
Leopold I. 29, 127.
z Lestkova Ludmila 170.
Lety, osada na Karlštejnsku 36, 87.
Lhota viz Lhotákova, Straka z Nedabylic, Stráníkové, Šlechtín.
Lhota Žebrákova viz Žebrákov.
Lhotákova ze Lhoty a na Vysoké Lhotě Alžběta 85.
Lhotka v Boleslavsku 156; viz Tobolka děkanská.
Libáň v Boleslavsku 156.
Libčany viz Nejedlý.
Liběchovice v Boleslavsku 156.
Libeň 134—5.
Liberk v Boleslavsku 156.
Libertin Jan, písař 41.
Libětický, farář volyňský 174.
Libchov viz z Bubna.
Libkovice v Žatecku 158.
z Libštejna viz Stařimští
Libuše 23—4.
Lickovna viz Dubský.
Lično viz Bořkové, Straníkové, Zedlic.
Lída sládkova 39, 42.
Lidmila sládkova 40.
Lípa viz Bořkové.
Lipany, osada na Karlštejnsku 36.
Lipé České v Litoměřicku 158.
z Lipna viz Rousové.
z Lipničky viz Rousové.
Lískovice, ves na Bydžovsku 109, 111, 113, 117—9, 121.
Lišany na Rakovnicku 158.
Lišice, ves na Bydžovsku 114.
na Lišné viz z Roveratu.
Lišov u Třeboně 157.
Liteň, osada na Karlštejnsku 36, 39, 40, 43, 84.
z Litně viz Ledvina.
Litický ze Šonova na Litici 132.
Litochleb ze Strachotína Michal 171, 173.
Litoměřice 78; mýta v kraji 158
Litomyšl: mýta 157.
Litvín z Říčan na Hořovicích Jan 39.
Lnáře, ves na Blatensku 48.
z Lobkovic 3; Hons Václav 38.
Lodenice, osada na Karlštejnsku 36, 39—42, 90; grunt Helebrantovský 37.
Lochenice, ves na Kr. Hradecku 13, 63, 120; mýto 157.
Lochovice, ves na Karlštejnsku 36, 40; viz Vratislav.
Loket, město: mýto 158.
Lopata u Šťáhlav 11.
Larkovský Albrecht 140.
Loskotova viz Veverka, Veveříčkova.
Lounín viz Vamberský.
Louňovice: klášter 4
Louny, město: mýto 158.
Lubenec v Žatecku 158.
Lublaň: blata 9.
z Lubu viz Ježovská.
z Lucka viz Pistorius.
Lukáš, rychtář 139.
z Lukavic (Lukavec) na Vlencích Mikuláš Kuneš 37.
Lukavice viz Lukavští, Stařimští.
Lukavští, páni 131: z Lukavice a v Mořině Jiřík Lev 89, na Dolejší Lukavici Václav 178;
Lukavští z Řenec Jakub Helebrant 37, 39; na Kydlinách u Klatov Jiří Děpolt 39; na Strkově Alena (Helena) roz. Podmoklská z Podmokel 37—8, Jan, Václav, Vilím 38.
z Lukovec viz Kuneš.
Lukovno, ves na Pardubsku 159.
Lunní jezero 62.
Lužany, ves na Král. Hradecku 109, 117, 121; viz Jeníkové.
Luže na Litomyšlsku 157.

Lužec, místo v Čechách 112, 114, 122; v Boleslavsku 156.
Lysá v Boleslavsku 156.
Lyštný Hořejší viz Zásmucký.

Macek, kramář 177.
Magdalena, mlynářka 88.
Makotřasy v Rakovnicku 158.
Makůvka, podd. 175; Mikuláš 179.
Malá Bitýška, ves na Moravě 139.
Malenice, ves na Volyňsku 176.
z Malenína viz Kokštel.
Malín v Čáslavsku 157.
Malin z Freudenthalu: Anna Jacobina roz. Šrámovna z Höeurn 85—8; Carolus Justus 85, František Antonín 87; Jan Šebestian 85—7, Lidmila Johanna Josefa 87.
Malkov, ves 172.
Malovec z Chýnova na Čkyni 178; z Chýnova a Winterberka Spytihněv 173, 176; na Jincích, Svatém Poli a Oujezdě Jiří, Magdalena roz. Belvicka 39;
z Komárova na Bezdědicích Kateřina 39; z Malovic Krištof 176, Kateřina 39, 40.
Mandalena, vojačka 84.
Manětín na Plzeňsku 158.
Marckl de Pessin Erasmus 89.
Mariana, rychtářka 41.
Markomani 133.
Marková, mlynářka 175.
Markvart z Hrádku Jan Bohuchval 177.
Marlovský regiment 140.
Marta sládkova 37, 39.
Martin Jan 136; podstarší 85, trubač 42.
Martinkovice v Broumovsku 22.
Maruše, mlynářka 39.
Sv. Máří, ves na Vimperku 176.
Massilie 61.
Maštov v Žatecku 158
Matěj, písař 179.
Materna z Květnice a na Sloupně Jan 131.
Matouš, měšťan volyňský 171.
Matoušků Jakub 39.
Matúš, sladovník 174.
Matyášovský z Matyášovic na Javornici Jan Jiří 132.
Mayer Karel, písař 85.
Mazák N., pán 132.
Medhuje, řeka 63.
Měcholupy v Žatecku 158.
Mělník, město 78, 84, 179; mýta 156.
z Mělníka Jan 151.
Měňany, osada na Karlštejnsku 36.
Měnický z Měníku 132
Měník, ves na Bydžovsku 61, 110 až 113, 115
Merštejn nad Všenory 44.
Měřkovský z Tropčic na Vrchlabí Vilém 132.
Městec Heřmanův 157; Král. 111, 118.
Městecký Jakub 78.
Metličany, ves na Bydžovsku 117.
z Mezeříčí 159.
z Mezihoře viz Šašek.
Meziříčí na Moravě 139.
Mezouň, osada na Karlštejnsku 36.
Mičan na Miletíně 132.
Michalova Lidmila 90.
Michle 134—5.
Mikovská Dorota 89.
Mikovský Jan 86. 89.
Mikovec Matěj 128.
Mikuláš, soused volyňský 174.
Milčín u Tábora 157.
z Milesu 37.
Miletice viz Kocové.
Miletín viz Mičan, z Valdštejna.
Miličeves viz Bořkové.
Milín v Berounsku 158.
Milínský Jan 84.
Miloněvice viz Radkovec
Milovice viz Dobranovský.
Milžany v Žatecku 158.
Mimoň: mýto 156, židovské 159.
Minden, město 171.
Mírek ze Solopisk na Vrbici Jindřich 132.
z Mirovic viz Radkovec.
Miřejov viz Bukovští.
z Mitrovic viz Vratislav.
Mladota ze Solopisk na Skalce Jíra 130; viz Bořkové.
Mlázovice, městys na Hořicku 114, 115, 119.
Mlékosrby, ves na Jičínsku 111, 121.
z Mnichu viz Smrčkova.
Mníšek v Berounsku 158; viz Vratislav.
Mockr Josef 84.
z Modliškovic viz Chřepická.
Modřany 34; mýto 158.
Mochov v Kouřimsku 157.
Mokrovousy viz Bořkové.
Moravany, ves 60.
Moravecké panství na Moravě 138.
Mořina Malá (Mořinka Hlásná) osada na Karlštejnsku 36, 39, 41—2, 88 až 90.
Mořina Velká, osada na Karlštejnsku 36, 39—42, 85—90.
Mořina viz Khýnova, Kořenáč, Košák, Lukavští, Pískáček, Rejfiš.
Most, město: mýto 158.

Mšeno na Boleslavsku 156.
Mutějovice v Rakovnicku 158.
Mutěnín na Plzeňsku 158.
Mydlochova Alžběta 88.
Myslín, osada na Karlštejnsku 36.
Myslivců Mandelína a Václav 88.
Myškové na Jeřicích 131.
Mýto v Berounském kraji 158.
Mýto Vysoké: mýta 157.

Nabědovice viz Klusák.
Načeradská z Svatého Pole Alžběta 86.
Načeradský Laurenc 86.
z Nadebunic viz Žantovská.
Naffinger Šebestian 126.
Nahořany nad Medhují 16.
Náchodsko 66—7, 71, 73; mýta 157; průsmyk 63.
Náchodský z Neudorfu Adam 132.
Nalesgrün v Žatecku 158.
Nalžovice viz Franchimont.
Nalžovy v Práchensku 157.
Nasavrky 16.
Nabřehovský Jan 164.
Nebřežíň v Rakovnicku 158
z Nečtin viz Beneda.
z Nedabylic viz Strakové.
z Nedakřevic viz z Hradešína, Žantovská.
Nedělíště, ves na Král. Hradecku 109—121.
Něhošovice, ves na Volyňsku 176; viz z Buzice, Kosař, Vitanovská.
Nechanice 112—3, 115, 118, 121; mýto 157.
Nejedlý na Libčanech Maxmilian 132.
Nejepsová Dorota 85.
Neklan, kníže české 25.
Němcova Marta 179.
Němčice viz Chřepičtí.
Nemedice, ves na Volyňsku 171, 173.
Německý kraj ve Slezsku 57—8.
Nemyšl viz Franchimont.
Nepatrný Martin 140.
Něpomuky 112.
Nesvačily, osada na Karlštejnsku 36.
Netolice, město: mýto 157.
Neumburger Ulricus 152.
z Neudorfu viz Náchodský.
z Neuenperku Linhart 132.
Neumětely, osada na Karlšt. 36.
Nevratice, ves na Bydžovsku 112.
Nezabilice v Žatecku 158.
Nihošovice viz Něhošovice.
Nisa 63.
Nišovice viz Chřepický.
Nové Město na Moravě 129; nad Met. 157.
z Nové Vsi v Rakovnickém kraji 158; viz Vojický.
Nový Zámek viz z Valdšteina.
Nusle 35.
Nymburk: mýta 156.
Nýřany, město: mýto 158.

Obora, ves v Čechách 119.
z Očedilic viz Ojíř.
Očko Jan, arcib. 26.
Odra, řeka 63.
Ohrazenice viz Kocové.
Ojíř z Očedilic Bohuslav 178; z Vacovic Saska Bedřich, Krištof 178.
Olešnice v Kr. Hradecku 157.
z Olivé Hory viz Benykova.
Oněklasy viz Vonoklasy.
Opočno na Kr. Hradecku 157.
z Opršdorfu na Častolovicích 130.
Orel Petr 90.
Orel z Orlova (z Orlíka): Alžběta 89, 90, Dorota 90, Jakub 89—90, Jiří 89, Matěj 89, Petr 88—90.
Orlík: mýto 157.
Ornyus (Ornijus) z Paumberka (Pomberka) Jan 175, 178, Marta roz. Físlova 178; viz Chřepičtí.
Osečná v Boleslavsku 156.
Osek, hora 44.
Osetský Bartoloměj František 86.
Oslavany na Moravě 159.
Ostrá hora, samota v Kladsku 21—2, 66, 76—7.
z Ostrého viz Čámský.
Ostroměř, ves na Hořicku 113, 122.
Ostroměřský na Barchově Smil 130; — z Rokytníka na Ostroměři Václav 130.
Ostrov v Žatecku 158.
Otmice, osada na Karlštejnsku 36.
Otakar II., král 102.
z Ottersdorfu Sixt 169.
z Ottopachu viz Pfefferkorn.
Otvojice, ves v Žatecku 158.
Oučín, ves na Plánicku u Klatov 179.
na Oučíně viz Hájek.
z Oujezda viz Hatlák, Malovec.
Oujezd Podhorní ves 128; viz Bořkové.
z Oujezdce viz Picka.
Ouřenovice viz Bořková.
Ouhřice viz Uhřice.

Paběnice 100; viz Keřský, Voračický.
Palacký František 2.
Palmatius, myslivec 89.
Pankrác u Prahy 25, 29, 35
Pardubice 95, 114, 121; hejtman 130; mýto 157.

Pařízek Václav 128.
Pasohlávky na Dyji 61.
Pasterkov, osada v Kladsku 21—2.
Pátek, osada v Čechách 134.
z Paumberka Nikodém M. 169; viz Chřepičtí, Ornyus.
Paumistr Josef 128.
Pavel Martin, opat 40.
Pecingarové z Bydžína na Kunčicích, na Vamberce 131.
Pecha viz Škopkové.
Pečenka Jan, děkan 97, 102.
Pečice, osada na Karlštejnsku 36.
Pečky viz Gebhardt.
Pechar Jiřík a Mandelína 89.
Pekárek z Budňan Matěj 90.
Pekařovic Voršula 85.
Pěkov, ves na Policku 69.
Pelhřimov 53; mýto 157.
Pelican Jan, Barbora a Marie Lidmila 89.
Perchta, jeptiška 159.
Pernigklova z Šenrajtu Magdalena Eva 87.
Pernsdorfova 38.
z Peršteina Machna 96.
de Pessin viz Marckl.
na Pecce viz Harant.
Petrovic Marketa 42.
z Petrovic Jiřík 171.
Petrovice ves 175.
Pfalc, z Ostříče (?) svob. pán na Tetíně Linhart, Anna Brigita, Barbora 90.
Pfefferkorn z Ottopachu Albrecht 38.
Picolomini, jeneral 133, 139.
Picka z Oujezdce Jan 38.
Pičina viz Dubský.
Písek, město 1, 5; mýto 157.
Piskačka Kateřina 42.
Piskáčkova z Vel. Mořiny Barbora 90.
Pistorius z Lucka Pavel 35—6.
Píša Jindra, písař 85.
Planá Horní na Táborsku 157; na Plzensku 158.
Planek Fridericus 86.
Ples na Popovicích Krištof 132.
Plotiště, ves na Král. Hradecku 13; viz Beneda.
Plzeň, město 48; mýta v kraji 158.
z Poběžovic viz Tuněchodský.
Počáply, ves na Pardubsku 159.
z Počápel Jan Arkleb 164.
Počepická z Počepic na Tetíně Eliška 37.
Počepický z Počepic Václav 37.
Podbaba 11, 62, 134 - 6.
Poděbrady: mýta 157.
Podevlenčí na Karlštejnsku 84.
Podhradecká Eliška 38.
Podhradecký z Vlčí hory Štěpán; — z Vlčí a Psí hory Jan 37; — na Tetíně Václav 37
Podhradiště, osada na Karlšt. 36.
z Podmokel viz Lukavská.
Podol v Boleslavsku 156.
Podolí u Prahy 25, 29, 34.
Podštěly v Žatecku 158.
Pohřebačka, ves na Karlšt. 36.
Pokorný Antonín 29.
Pole, ves na Plzensku 48
Police nad M : okolí 18—12, 64—77.
Poličany, ves na Jičínsku 110.
Polička: mýto 157.
Polná, město: mýto 157.
z Polžic viz Harant.
z Pomberka viz Ornyus.
Pompejovský regiment 139, 140.
Popovice viz Kamenický, Kapoun, Ples, z Vinoře.
z Porcye kněžna Beatrix Benigna na Vlašimi, Domašíně, na Karlštejně 88.
z Portie hrabě 85.
Poříčany v Kouřimsku 157.
Postoloprty v Žatecku 158.
Postřihač Lukáš 126.
Poučník, osada na Karlšt. 36.
Poustecká Anna 88, Kateřina 41, Lidmila 88.
Poustecký Tomáš 88.
Poutnov na Plzeňsku 158.
z Poutnova viz Vachtl.
Praha 25; Botič 35; Podskalí 34; Stará 91—2; Vyšehrad 23—35, 145—156; brána Svinská 35; dům Honse V. z Lobkovic 38; kaple Betlemská 154; kostel sv. Jiří 25, sv. Klimenta 87; mýto vodní 158; musea 122—128.
Prachatice, město: mýto 157.
Prachensko: mýta v kraji 157.
Prasek, ves 111, 116, 120.
Praskolesy 35—7, 42.
Presl Jan Vilím 90, Václav Josef, Vilím 89.
Pretlík z Bušice (z Buzice) Petr 169.
Probošt Arnošt, služebník 177—8.
Procházka Mikuláš a Lucie 90.
Procházková Anna 86.
z Proseče Dorota 169.
Prosek u Prahy 150.
Proskovský viz Pruskovský.
z Prostého viz Čábužští, Horčice, Záleský.
z Prostějova viz Rejzek.
Protivice z Žatecku 158.
Pruhovský Václav 42.
— z Klučic Jan 89.

Pruskovský z Pruskova Oldřich Desiderius 38; na Bělé, Chřelicích Jiří ml. 38.
Prytl z Prytlštejna Jan a Alžběta 43.
Přečáply v Žatecku 158.
Předměřice, ves na Kr. Hradecku 13.
Předslavice, ves na Volyňsku 176.
Přechové z Čestic 174, 176—177: Bohuslav 177, Eliška roz. z Kestřan 177, Heřman 176, Hrdoň, Hypolit, Jan, Vitmar, Štěpán 177; na Doubravici Václav a Floribela roz. Běšínova 173; Hodějovský z Hodějova Bernart, a na Hodějově Soběslav 177, viz i vývod v příloze.
Přechovna viz Dubský.
Přechovice, ves na Volyňsku 173, 176.
Přemysl 24.
Přerov v Čechách 10.
Přestavlky viz Bukovští, Chlumčanský.
Přeštice, město: mýto 158.
Příběnice u Tábora 3.
Příbram 86.
Přímoří 61.
Přín viz z Vinoře.
Přísečnice v Žatecku 158.
Psáry, ves 24—5.
Psí hora viz Podhradecký.
Psohlavcová Anna 88.
Puchalmův regiment 139.
Puchberk Jan 40.
Puchlovice viz Jestřibský.
Purkarec na Bechynsku 158.
Pytel Jan, písař 41, 43.

Rabštejn v Žatecku 158.
Radecký z Radče v Nov. Bydžově Václav 132.
z Radejšína viz z Hradešína.
Ráděnice, ves na Moravě 139, 140.
Radim, ves v Čechách 57.
Radkovec z Mirovic na Miloňovicích Petr 173.
Radonice, ves v Čechách 89.
Radotín v Žatecku 158.
Radouš, osada na Karlšt. 36.
z Radovic Rudolf 48.
Rájov u Pelhřimova 157.
Rakovník 52, 77—84; mýta v kraji 158–159.
Rakous viz Košák.
Ramsova viz Rousova.
Rašínové 130; z Ryzmburka na Vinarech 131.
Rataj Petr 174.
Ratzinger z Hradenštejna Vavřinec 36.
Rauš 132.
Raythar Jiří a Dorota 170.
Rebman z Rottewaldu a Fischbachu Fridrich Ferdinand 89.
Rechek z Kaménka (Kamejka) Matěj 90.
Rechkova Voršila 85.
Rejfiš z Velké Mořiny Matyáš 89.
Rejzek z Prostějova Matouš 82.
z Robčic Strakonický Wolf 178; viz Hájek
Roblín (Strkov) osada na Karlšt 36; viz Lukavský.
Rodisfort v Žatecku 158.
Rodov, obec na Kr Hradecku 16.
Rodovská viz Bořkové.
Rodovský z Hustířan na Zvíkově Hendrich 133; na Střezeticích a Zvíkově 131.
z Rohatce viz Dubský, Vamberský.
Rohoznice viz Zilvar.
Rojal z Biberšteina 132.
Rokycany, město: mýto 158.
z Rokytníka viz Ostroměřský.
Romanka Kateřina 85.
z Ronova viz Křinečtí.
z Rosma Sydonie 40.
Rosnice, ves na Kr. Hradecku 60.
z Rottenwaldu viz Rebman.
Rotterin Anna Marie 42.
Roudnice v Rakovnickém kraji 158.
z Roupova Anna 38.
Roupovská z Roupova viz Ryzmberská.
Rousové ze Vlenec: Alžběta 42 Anna 37, Bartoloměj 41—2, 84—5, 89, Daniel 40, Dorota 84—5, 88, Jan 39, Kateřina 84, 88, Lidmila 89, Magdalena 37, 85;
— Martička 41, Martin 37, Maruše 40, Regina 42, Šimon 88, Václav 39, Vít 37;
— z Bělče Martin 37;
— z Lipničky, Lipna a Vražkova 37.
Rousova (Ramsova) Zuzana 43.
Rovensko na Turnovsku 110, 112, 114.
z Roveratu Priamus na Lišné Josef 29, 34.
Rozběřice, ves na Kr. Hradecku 109—111, 114, 120.
Rozina, kuchařka 85.
Roztoky u Prahy 59, 62, 134, 137.
Rožďalovice v Boleslavsku: mýto 156; viz z Valdšteina.
Rožmberk na Budějovicku 157.
z Rožmberka Vilém 171.
Rpety, osada na Karlštejnsku 36.

Rúbal, poddaný 174.
Rubíň, ves u Pšova 11.
Ruda Rožaniecká, obec v Polsku 58.
Rudolf II. 25.
Ruffer Vojtěch 150, 153.
Rumburk v Litoměřicku 158.
Rumštat Jan Dr. 169.
Rus jižní 134—5, 137.
Ryba František, kanovník 29.
Rychnov n. Kněžnou 1, 3.
Rychnovská slečna 130.
Rychtr Mathes 41—2, Martička 41; Alana Ludmila, de 42.
Ryzmberská roz Roupovna z Roupova Kateřina 172; viz Dubský, Jestřibský, Rašínové.
Rzún Pavel 170.
Řanda Matěj, mlynář 179.
Řapáčov viz Bořkové.
Ředice, ves: na Hořánkách 60.
z Řehnic viz Vančura
z Řenec viz Lukavská.
na Řepici viz Hodějovský.
Řepický viz Švihovská.
Řepická ze Sudoměře Mikuláš 174.
Řeporyje: mlýn Vavřín 14, 59.
Řevnice, osada na Karlšt 36.
Řezníkova Dorota 85.
Říčany 3; viz Kafka, Litvín
Římovice, ves 173; viz Keřský.
z Řitky viz Hejnic.
Řivnáč, místo 12.

Sadeler Jiljí 26, 32.
Sádlo z Kladrubec Vilím 177—8.
Sádovský ze Sloupna na Žiželevsi a Sádové Jan Jiří 130.
Sadská na Poděbradsku 157.
Sakova z Bitíněvsi roz. Dubská či Kamenická z Vitiněvsi Jožka 38.
Salátova Anna 90.
Saloh Tomáš 39.
ze Samechova viz Chochol.
Sámo 134.
Sázava 157.
Sčelní viz Čelní.
Sedláček August, prof. 1—6.
Sedlice, ves 48.
ze Semechova viz Chochol.
Semonice, ves na Kr. Hradecku 13.
Sendražský z N. 132.
Senohraby nad Oslavou 59.
Sezemice nad Loučnou 159—169; mýto 157.
Sezima z Sezimova Oustí Jiří Vilém 37.
Schlüsselberg, panství 48.
Schnirch Bohuslav 45.
Schönborn v Litoměřicku, ves 158.
z Schwarzenberka Adolf Josef 34.
Skála Velká na Bzí 11.
Skalice Česká 66; na Poděbradsku 157.
Skalka viz Mladota, Vostrovští.
Sklenné, ves na Moravě 139, 140.
Skochovice, ves na Jičínsku 112.
Skolovský Jeroným 90.
Skrejšovský J. S. 166.
Skřeneř, ves na Jičínsku 122.
Skřiple viz Gerštorfova.
Skřivanova Alžběta 89, Anna 90, Běla 85, Esthera 43.
Skřivan Pavel 88, 90.
Skřivany 112—114; viz Šlibovský, Sommerfeld.
Skuhrov v Boleslavsku 156.
Sládek Jan st. 39.
Sladkovští na Sloupně Oldřich a Karel 132.
Slánská hora 10.
Slaný 59; mýto 158.
Slavata 132; Vilém 38.
Slavětín, ves 15.
Slavík Urban 87—8
Slavné, ves 20, 22.
Sléza, řeka 63.
Slibovice viz Šlibovský.
Sloup v Litoměřicku 158.
Sloupno, ves na Bydžovsku 118, 121; viz Kardule, Materna, Sadovský, Sladkovští.
Smidary, městys na Bydžovsku 110 až 112, 114—5; viz Cardon.
Smíchov: museum 53.
Smiřice na Poděbradsku 157.
Smiřická osada v Kr. Hradecku 13, 16.
Smrčková z Mnichu, provd. Vejšlicova Johanna 41, 43.
Smrkovice na Poděbradsku 154; viz Vachtl.
Soběslav I. 24; II. 157.
Sobčice, ves na Hořicku 128, 130; Bořkové.
Soběslav: mýto 157.
Sobotka v Boleslavsku 156.
Sojka Jan 89; Vít, hajný 42.
Solnice, ves na Rychnovsku 117.
ze Solopisk viz Bořkové, Mirek, Mladota.
Soltz, pán 132.
Sommerfeld z Tumnic a na Skřivanech Krištof Erazim 131.
z Soutic viz Strachovská.
Sovinky v Boleslavsku 156.
de Sparnberg Antonius Reinhard 169.
Srbecký Jan 37—8.
Srbsko, osada na Karlšt. 36, 88; viz Stárek.

Srch Matěj 173.
Staňkov na Plzeňsku 158.
Staré Buky viz Devaghi.
Staré Sedliště viz Kavka.
Stárek ze Srbska Jiřík 88.
Starkov viz Čertoryjští.
Stařimští z Libštejna a na Lukavici 131.
Stehelčeves (Stelčeves) na Unhošťsku 7, 8, 59.
Stody na Plzeňsku 158.
Stoky na Čáslavsku 157.
Stradouň na Chrudimsku 157.
ze Strachotína viz Litochleb
Strachovská ze Soutic a v Žalkovicích Anna Marketa 87.
Strakonice 170, 173, 178—9; mýto 157; viz Kokštěl z Robčic.
Strakové z Nedabylic na Lhotě 131; viz Franchimont.
Stráníkové z Kopidlna na Studenci, Ličné a Lhotě 131.
Strašice, ves na Strakonicku 175.
Strážnice v kraji Rakovnickém 158.
Strážov na Plzensku 158.
Strážovice, dvůr na Mirovsku 171.
Štukov viz Lukavský, Roblín.
Strozzi, jeneral 133.
Střekov na Litoměřicku 158.
Střela, ves na Strakonicku 170; viz z Kraselova.
Střežetice viz Rodovští.
Stříbro, město: mýto 158.
z Stubenberka Rudolf 132.
Studenec viz Stráníkové.
ze Sudoměře viz Řepický, Švihovská.
Sudovská viz Zhudovská.
Suchá v Boleslavsku 156; v Kr. Hradecku 157; viz Bukovanský.
Suchomasty, osada na Karlšt. 36.
Suchý Ondřej, řezník 84.
Sulové z N. 132.
Sušice, město: mýto 157.
Svaté pole: klášter 4; viz Malovec, Načeradská.
Svatský Valentin 179.
z Svárova na Hlušicích páni 132.
Světí, obec u Král. Hradce 52.
Světlá v Čáslavsku 157.
Svinaře, obec na Karlšt. 86.
Sviny, obec na Moravě 140.
Svitava, řeka 18
ze Svojkova viz Bořkové, Kapoun.
Sybilla, mlynářka 84.
Sýglerovský z Gettnsdorfu Pavel a Lidmila 40.
Sýkora Václav 175.
Syrovátka viz Devaghi, Jestřibský.
Šabatka, samota na Berounsku 158.
Šaplavá, ves na Bydžovsku 116.
Šašek z Mezihoře Jan 133.
Šárka: na Generalce 12; hradiště 59, 62.
Šárovcova Lhota viz Břevnovský.
Šebířov viz Bořkové.
z Šenreytu viz Perniklova.
z Šensperku viz Bořkové.
Šilhavý Jan 173.
Šimon, rektor 174.
Šindl z Ebrhartic (Eberharce) Jan Daniel, Anna Kateřina, Anna Veronika 41.
Škopkové z Bílých Otradovic na Pecce a Bělohradě 131.
Šlechtín na Lhotě 133.
Šlejferna Šimon, mlynář 89—90.
Šlibovský ze Skřivan na Slibovicích a Vykleticích Burjan 132.
ze Šliku na Kopitedlně a Velíši hr. 132.
Šluknov, město 158.
Šmidt Franz Bernard 85.
Šofman z Hemrlesu Krištof 38.
ze Šonova viz Litický.
Špán Jan, Marie, Petr 42.
Šperka Vít 174.
Šperrajtherův regiment 138—140.
Špulíř z Jiter Václav 173; viz Bořkové.
Šrámovna z Höeurn Anna Jakobína 85.
Šťáhlavice, osada na Blovicku 11.
Šťáhlavy, ves na Rokycansku 11.
Šťáhlavský Jan Janda 85.
Štampach, rytmistr 42.
Šťastná, roz. Dohalská z Dohalic Veronika Kateřina 131.
Šťastný Petr 175, Václav 131; viz Bořkové.
Štefan, měšťan Lanskrounský 86.
Štěpanice Horní, ves na Turnovsku 110—115, 117, 120.
Šternberk starší 41.
z Šternberka Liduška, roz. Kavkovna 42;
— na Jilemnici, na Jičíně Rudolf 132.
Štítkov, ves na Vimpersku 176.
Štosové 131; z Kounic 130.
Štoškové 131.
Študent Jan 87.
Štyrkolský viz Čtyřkolský.
Švábova Hoslaurka z Hoslau Maruše 41;
— na Želkovicích Maruše 38.
Švábové z Chvatliny: Anděla 42, Burian 37—38, Hynek 38—40, Hynek Šťastný 38, Jan Hynek 38,

Kateřina 37—39, Kristina 38, Lidmila 37, Liduška 40.
Švandrlík 175; Šebestian 171.
Švihov na Plzeňsku 158.
Švihovská, roz. Řepická ze Sudoměře Eva 172.

Tábor 1, 4; mýto 157.
Táborský z Klokotské Hory Jan 56.
Tachlovice, osada na Karlšt. 36.
Tachov: mýto 158.
Talacko z Ještětic na Uřenovicích Mikuláš 131;
— viz Bořkové.
z Tandorfu Dětřich 151, 153.
Tejn Dobrohostův 89; nad Vltavou 157—158.
Temer Franciscus Ursin 86.
Teplá na Plzeňsku 158
Teplice v Litoměřicku 158.
z Těptína viz Dejmek.
z Terešova viz Kořenský.
Tertian Mikuláš 126.
Těšík Johann, rychtář 139—140.
Těšínský Jan 178.
Tetaur z Tetova Jan Jiří 140.
Tetín, osada na Karlšt. 36—38, 40, 90; viz Koutková, Pfalc, Počepická, Podhradecký,
z Tetova viz Tetaur.
Therer Norbert 48.
Thařovský Voldřich 48.
z Tiefenbachu 132.
Tirchner Dr. 86.
Tobolka děkanská (Lhotka) 36, 86, 89.
Tomáš, úředník 40.
Tordoš v Uhrách 62—63.
z Tourové viz Želézko
Touškov na Plzeňsku 158.
Toužim na Plzeňsku 158.
Trčka Mikuláš 100. Rudolf 132.
Trnová, osada na Karlšt. 36.
z Tropčic viz Měřkovský.
Trstenice, řeka 18, 63.
Trutnov 114; mýta 157.
Třebáň Hlásná, osada na Karlšt. 36, 41; Zadní 36, 84—86.
Třebenice v Litoměřicku 158.
Třeble na Plzeňsku 158.
Třebnoušoves viz Knyk.
Třebomyslice na Hořažďovsku 173; viz Dubský.
Třeboň 171; mýto 157.
Třeboňský Daniel, písař 39—40.
Třebotov, osada na Karlšt. 36.
Třebovětice viz Zárubové.
z Třebska Václav, Hana 178.
Tulák Jan, mlynář 178.
z Tumnic viz Sommerfeld.
Tuněchodský (Tunychodský) z Poběžovic a na Všeradicích Zikmund Markvart 87.
Tuněchody, ves na Chrudimsku 17.
Tunkl z Brníčka a Zábřehu Jiří 38.
Turci: vojna 177.
Turek Jan, 177, Vít 175.
Turneckerova Marie Magd. 89.
Turnov: mýta 156.
z Turnu na Velíši 131.
Turovice, místo na Moravě 8, 60.
Tursko u Chýnova 61.
na Tvrzicích viz Chřepičtí.
z Týfenpachu na Jičíně 132.
Týn viz Tejn.
Týnec na Plzeňsku 158; Panenský 61.
Týnisko, ves na Vysokomýtsku 63.
Týniště, panství 48.

Udlice v Žatecku ves 158.
Uherce, osada 134.
Úholice v Boleslavsku 156
Uhry 133—4.
Uhřice, ves na Prachaticku 176.
Újezd Červený, Trnový, Vysoký, osady na Karlšt. 36.
Újezdec viz Picka.
Únětice na Smíchovsku 8.
Úřenoves viz Kardule.
Úřenovice viz Talacko.
Úřetice nad Kamenicí 13, 16—7.
Ústí nad Labem 158; nad Orlicí: mýto 157.
Úštěk v Litoměřicku 158.
Úterý, místo na Plzeňsku 158.
Úvaly v Kouřimsku 157.

Vacek Jan 179.
Václav IV. 167.
Václav, kaplan 159, pekař 42, písař 41.
Vácov v Uhrách 172.
z Vacovic viz Ojíř.
Vachtl z Poutnova na Smrkovících v Bydžově Jiří 131.
Valdický klášter 133.
z Valdšteina: na Miletíně, v Rožďalovicích hr. Hannibal, Hans Kristof 131.
— na Nov. Zámku, v Bílých Poličanech Jíra a Zdeněk 131.
Valečov viz Kapoun.
Valentin, stavitel 84.
Valtíře, osada na Litoměřicku 158.
Wallis 129, 131.
Valy na Chrudimsku 157.
Vamberk: mýto 157; viz Pecingarové.
Vamberský z Rohatec na Louníně Šťastný 38.

Vančura na Hamburcích Jíra 133.
— z Řehnic na Čistejch a Hamburcích Adam 130.
Vandalové 135.
Vaníček 39.
Varlejchová viz Chřepičtí.
Varnsdorf, město 158.
Vary, město: mýto 158
Vecvalda v Boleslavsku 156.
Vejda z Dobříše Zachariáš 39.
Vejdova z Bezděkova Dorota 39.
z Wejšlic Engelhardt Albrecht 41-2, Jan Krištof, Johanna roz. Smrčkova z Mnichu 41.
Wejšlička z Mnichu Jožka 43.
Velehrádek viz Bukovští.
Velek, hejtman 42.
z Veleslavína Daniel Adam, Samuel 40, 41.
Velich František 34.
Velim, ves na Kolínsku 12, 57.
Veliš, ves u Jičína 15, 58; viz ze Šliku, z Turnu.
Velvary 59; mýto 158.
Wendau František 89.
Werner z Lanhans Jan 88.
Veselá Anna 86.
Veselí nad Lužnicí 157; viz Bořkové.
Veselý Jan 86.
Vésky, ves 174.
Veverka Loskotovský z Vonoklas Krištof 86—7.
Veveříčkova Loskotova z Vonoklas Alžběta 86—7.
z Veveří viz Fišar.
z Wejtmille viz Krabice.
Vchynský na Chlumci Václav 132; viz Dlask.
Vildštein viz Hradištská.
Vimperk, město: mýto 157.
Vinary viz Rašinové.
Vinařice, osada na Karlšt 36.
Vinařice 133—4.
z Vinoře na Poříně a Popovicích 132.
Winterberg viz Malovec.
Vít, kamenník 78, postřihač 173, řezáč 37.
Vitanovský Arnošt 171.
— na Něhošovicích Arnošt 173.
— z Vlčkovic na Něhošovicích Arnošt 179, Anna, roz. Kocovna z Dobrše 171.
z Vitěňovsi viz Dubský.
z Vitiněvsi viz Kamenický.
Vitinoves viz Sáková.
Vitřice v Žatecku 158.
Vladislav I. 24—5; kníže 77, 82.
Vlasta 24.
Vlašim, město; panství 88; viz z Porcye.
Vlašimský Jan 84.
Vlčí hora viz Podhradecký.
z Vlčkovic viz Vitanovský.
Vlčoves viz Bořkové.
Vlence, osada na Karlšt. 36, 39, 42, 84, 88—9; viz Lukavic, Rous.
z Vlkanova 132.
Vlkov, ves 120.
Vlkovský z Auberovic na Křižanově Zdeněk 140.
Vltavice na Táborsku 157.
Vocel Er. 134.
Vočko Matěj 178.
Vodlochovice viz Bořkové
Vodňany, město: mýto 157.
Vojice, ves na Hořicku 112.
Vojický na Vojicích Jan nejst. 130; — — z Nové Vsi na Vojicích Hendrich 130.
Vojkovice v Žatecku 158.
Vojtova Juliana 39.
Volanice, ves na Bydžovsku 110.
Volaničtí z Volanic 132.
Volary, město: mýto 157.
Volf, fořtmistr 42.
Volfová, pí. 174; Kačenka 42.
z Volovice viz Čtyřkolský.
Volyň 169; Benešovská louka 178, Buzická dědina 174, Dobřanovec 170. 173, Drndovský mlýn 179, Dubských dům 173, Charvatovská dědina 173, 175, Chlumčanský dům 173, Kabátovský dům 174, Kocovský dům 179, za Kralovici 178, Krištofovská dědina 173, 175, Kůželíkův mlýn 179, Malsička, dědina 179, Meziluží 176—7, Strážný vrch 177, Švandrlíkova dědina 175, Volšovská louka 171, Žaludovská louka 177; mýto 157.
Volyňka Jakub 174; Matěj 178.
Volyňský viz Čtyrkolský.
Vonoklasy, ves na Karlšt. 36, 85-6, 88; viz Veveříčkova.
Voračický z Paběnic Vojtěch, hr. 48.
Vorel viz Orel.
z Vorlíka viz Orel.
Voršila, bába 39.
Vosov Velký viz Gerštorfova.
Vospálek Mikuláš, Alžběta 43.
Vostrovští z N. na Skalce 132.
Votice v Berounsku 158.
Vožice Mladá 1, 3.
Vraclav na Chrudimsku 156.
Vrána Jan 164, Pavel 139.
Vraný, ves v Rakovnicku 158—9.
Vrápal Kašpar 89.
Vratislav II. 154.
Vratislav Krištof 38;
— z Mitrovic Adam Jiří 40;

Vratislav na Humburcích, Jan, Jindřich, Karel, Václav 132;
— na Lochovicích Zdeněk Eusebín 85;
— na Mníšku Zdeněk Jiří, Anna Eliška a Lidmila z Gerštorfu 40;
— na Všeradicích Václav ml. 38.
Vratislavská Anýžka 130.
Vratišov, ves na Karlšt. 36.
z Vratu viz Hoškova.
Vráž, osada na Karlšt. 36, 89.
z Vražkova viz Rousová.
Vrbice viz Mirek.
Vrbno v Boleslavsku 156.
Vřešov viz Hubrik.
Vřeštov viz Kordule.
Vrchlabí viz Měřkovský.
Všehrdy v Žatecku 158
Všechlapy, ves na Volyňsku 175.
Všeradice, ves na Karlšt. 36, 38; viz Bechyňka, Tuněchodský, Vratislav.
Vybrancova Magdalena 175.
Vydrova Alena 88.
Vyhlídka Ondra 170.
Vykletice viz Šlibovský.
Výpustek, jeskyně 11, 13.
Vysočany, ves 115.
Vysoké 110—2, 116.
z Vyšetína viz Žabka.
z Vyškova viz Gerštorfova.
Vyžlovka v Kouřimsku 157.

Zabědov, ves na Bydžovsku 112—3, 117.
Zabědovice viz Hamza, Klusák.
Zábranský Jakub 170, Jan 175.
Zabřeh viz Tunkl.
Záhorský z Brloha Adam 178.
Zahrádecký, pán 42; Václav 37.
Zahrádka viz Bořkové.
Zahrádka Trhová: mýto 157.
Zach, měšťan ve Volyni 171.
Záchrašťany, ves na Bydžovsku 116.
Zaječice viz Hamza.
Zajíc z Hazmburka V. 176.
Zálezly: na Litoměřicku 158; ves na Volyňsku 172.
Zálezský z Prostého Mikuláš 174.
Záluží, osada na Karlšt. 86.
Zámečník ze Mníšku Václav a Zuzana 84—5.
Zámka u Bohnic 59.
Zámrsk viz Kapoun.
Zárubové z Hustiřan na Třebovětických a Cerekvici 131.
Zásadský viz Jeníkové.
Zásmucký ze Zásmuk na Hořejším Lištném Zdeněk 131.
Zběř, ves na Bydžovsku 110, 120; viz Bořkové.
Zbraslav, město 43—44, 48; klášter 89.
Zbirov v Berounském kraji 158.
Zdeněk, pán 149, 140.
Zderaz, obec na Jaroměřsku 16—7.
Zdickej Daniel 88.
Zedlic v Hradištku starý 131; na Ličnu Volf Fridrich 131.
Zechovice, ves na Bydžovsku 118; ves na Volyňsku 175, 178.
Zeidler František 162.
Zeletský viz Želetský.
Zelibor Daniel František 89.
Zeroženská Mandalena 85.
Zeyer Julius 45, Jan 45—47.
Zhudovská z Hyršova Lidmila 87.
Zierkl Jan Ferdinand 85.
Zikmund, král 25.
Zilvar ze Zilversteina na Rohoznici Adam 132.
z Zlaté Hvězdy viz Kolovratský.
na Zlenicích viz z Dubé.
Znojmo na Moravě 133.
Zoulkova Kateřina 41.
Zruč v Čáslavsku 157.
Zuzana, klíčnice 41; mlynářka 89.
Zvíkov viz Rodovští.
Zvoleňoves na Slánsku 134, 137.
Zvotoky, ves na Strakonicku 176.

Žabka z Vyšetína Michal Vít 41.
Žalkovice viz Strachovská.
Žalud Tomáš 177.
Žandov v Litoměřicku 158.
Žantovská z Nedakřevic (Nadebunic) Anežka 41; srov. z Hradešína.
Žatec: mýta v kraji 158.
Žďár v Bechyňsku 157; na Moravě 139; v Žatecku 158.
Žebrák: mýto 158; židovské 159.
Žebrák (Žebrákova Lhota) na Karlšt. 36, 39—40; Burkovský a Vaníčkovský grunt 42.
Žehuň, ves nad Cidlinou 119.
Želetská Alena Terezie 87, Anna Jakobína 86, Kateřina, Lidmila 84, Mandalena 84—7.
Želetský Václav, písař Karlšt. 84-7.
Želézko z Tourové Václav 178.
Želibořice, ves na Volyňsku 176.
Želivský Jan 159.
Želkovice, ves na Hořovicku 40; viz Švábová.
Žernoseky Velké na Litoměřicku, ves 11
z Žerotína Barbora, Bartoloměj, Bernart 96, Jan 95—6, Jiřík,

Machna z Nové Cerekve a na Fulnece, Martin, Petr, Viktorín 96.
Žid Adam 164.
Žihle v Žatecku 158.
Žiňany, ves na Benešovsku 159.
Živohobice viz Kocové.
Žiželeves viz Sadovský.
Žiželice, město nad Cidlinou 119; mýto 156.
Žižka 108.
Žlunkova Voršila 88.
Žluva Jiřík 84.
Žofka, abatyše 159.

Ukazatel věcný.

Aquamanile 142—3.

Báje 92.
barok 124, 126, 128, 162, 169.

Cechy 122—128.

Čáry 66—7, 71, 143

Destičky lukostřelců 62.
dlaždice 148—156.
doba kovová 7—9, 58—63.
doba neolithická 6—18, 57—64.
doba Rudolfova 124.

Fibule 60—1, 134—7.
francké starožitnosti 133—138.
fresky 53, 56, 162.

Gotika 80, 82, 84, 162, 164, 166—7.
granát 136.

Heraldika 5.
hroby kostrové 8—10, 57—59, 61—3, 97—108.

Intarsie 124—128.

Jantar 10, 58, 62, 134—5, 137.

Katastr: vyměřování 48.
keramika neolithická 6—18, 57—64.
kovové předměty z doby neolithické 7—9, 58—63.

Lastury 8, 18, 58—9, 137.
lékařství lidové 19—22, 64—77.
lištny 10

Milodary 93, 134—138.
mince 55, 103; husitské 101.
mohyly 8 60, 93.
mýta soukromá 156—159.

Náhrobní kameny 52—3, 154, 169.
neolithická doba 6—18, 57—64.
neúroda 48.

Obchodní faktorie 58.
obyčeje 65—7; vánoční 109—122.

Pořekadla 71, 73; vánoční 116—122.
pověry 19, 21, 66—7, 70—1, 73—6; vánoční 109—122.
pověsti 66.
přísloví 19—22.

Renaissance 43, 45, 124—6.
rokoko 124, 126, 162.
románský sloh 43, 82, 145—150, 154.
rostlinstvo 18—22, 64—77, 92.

Říkadla 19, 67, 71, 111, 116—122.

Škody vojnou vzešlé 138—140.

Tryzny 97—108.

Vojna 138—140.

Zažehnávání. 21.
znaky 170—179.
zvony 84.

Židé 159.

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

REDAKTOR:

DR. J. V. ŠIMÁK.

ROČ. XII.

S 20 VYOBRAZENÍMI V TEXTU A 12 OBRAZOVÝMI PŘÍLOHAMI.

1904.

NÁKLADEM SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH V PRAZE.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

OBSAH.

Články.

Strana

Adámek, J. U. Dr. K. V.: Česká loutková hra z XVIII. věku. 6
Barvíř, Dr. Jindřich: Z účtů panství Rosického u Chrasti r. 1623. . . . 150
Diviš Čistecký ze Šerlinku, Václ.: Kachlíky z tvrziště v Čívicích. (Se 2 obr.) 151
Gross Hynek: Z archivu Krumlovského: Inventář hradu Helfenburka
» » roku 1452. 159
» » Kšaft jihočeského zemana Jana, řečeného Němce, z Kovářovic z r. 1462. 161
Harlas Dr. Fr. X.: Staré obrazy v Mokropsech (S 5 tab.) 18, 95
Herain Jan a redakce: Bedřich Bernau. 32
» » Bronzová fontána v král. zahradě na hradě Pražském. (Se 2 obr. a 3 obr. příl.) 56
» » Brána Písecká či Bruská na Malé straně v Praze. (S 5 obr. a 3 obr. příl.) 109
» » Zbytek skládacího oltáře z Betlémské kaple v Praze. (S 1 obr.) 147
Lipka Frant.: Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě. 26, 66
Ponocný Jos.: Příspěvky k církevn. poměrům na Boleslavsku v XVII. st. 123
Prousek Jáchym: Pomístné názvy z Ještěda. 53
Šimák, Dr. J. V.: Zbytky chrámu z doby přechodní ve Vyšehořovicích (Se 7 obr.) 74
Šnajdr Ludvík: Některé poznámky ku knize prof. Dra Piče o hradišti stradonickém. (S 1 obr.) 1
Teige Dr. Jos.: Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí. (S 1 obr.) 84, 138
Tomíček Ant.: Něco o postupu selských gruntů. 23
» » O selských věcech panství Polenského a Přibyslavského v r. 1636. 153
Tykač Jan: Národopisné příspěvky ze Zhoře u Č. Třebové: Mikulášský a maškarní průvod ve Zhoři. 143
» » Václav Voleský, lidový umělec-samouk. (S podob.) 145
» » Stínání kohouta. (S 1 obr. příl.) 147
Velinský F.: Naše památky. 49
Zuman Frant.: Besedice, zaniklá ves u Bělé u Bezděze. 124

Literatura.

Časopis Matice Moravské, 127. — Časopis Moravského musea zemského, 127. — Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti, 127, 165. — Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci, 127. — Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums, 129. — Kolář Martin: Českomor. heraldika, 42, 90, 126. — Českoslov. letopisy musejní, 126. — Method, 126, 165. — Podřipský musejník, 164. — Nachrichten über deutsche Altertumsfunde, 129, 165. — Památky archaeol. a místopisné, 126. — Památky východočeské, 162. — Pravěk, 127. — Starohrvatska prosvjeta, 128. — Národopisný sborník českoslov., 165. — Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí, 164. — Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti, 128, 165. — Věstník Národopisného Musea Českoslov., 126. — Věstník Poděbradska a sousedních okresů, 127, 165. — Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemalskog arkiva, 128, 165. — Wiadomości numizmatyczno archeologiczne, 129, 166. — Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift, 129.

Různé zprávy.

Zpráva o činnosti Společnosti přátel starožitností českých v Praze za r. 1903: jednatelská na str. 36, o knihovně 40, správce sbírek 41, pokladní 46. — Dodatek ke článku »Pamět Stanislava Bořka Dohalského«, 45. — »Voprašování starejch věcí« (o museu v Č. Třebové), str. 45. — Příspěvky k dějinám rodu Práchňanského z let 1519—1530, str. 48. — Zápis Jana Janského na statek Pavla Čankara na Bzovým, str. 94. — Z knih smluv města Turnova z r. 1612—1614, str. 195. — Z Prahy: Vojenský kostel sv. Jana Nep. na Hradčanech; Nález býv. hradebního příkopu u sv. Martinské brány na Perštýně; Kostel sv. Martina, str. 130; Malované stropy, Marianský sloup na Starom. rynku; Socha sv. Prokopa a sousoší sv. Felixe z Valois, Jana z Mathy a Ivana na Karlově mostě; Pomník Radeckého, str. 132, 133. — Královští výběrčí posudného v kraji hradeckém r. 1547—1589, str. 133. — Drobné záznamy pražské z let 1595—1633, str. 133. — Zápis sezemický z r. 1480, str. 134. — Měšťanův Staroměstských žádost za pomoc při hájení práv r. 1471, str. 134. — Z knih kasejovických: Představení nové vrchnosti a její úmrtí, str. 135; Střídání vrchnosti, str. 135; Drahota, hlad následkem neúrody, 135. — Vyzvání prof. Dra Jindř. Matiegky (sběr lidských ostatků z dob pravěkých), 136. — Rodopisné příspěvky, 166. — Zaniklé osady na Jílovsku, 167. — Z pamětí hor Vrbických u Leštiny, 168. — O lovu zvěře na horách Píseckých, 169. — Jak vítali vrchnost na Lnářsku r. 1727, str. 170. — Krupobití na Strakonicku r. 1651, str. 171. — Zápisy v matrice lovosické, 172.

Některé poznámky ku knize prof. dra Píče o hradišti stradonickém.

L. Šnajdr.

a) k str. 4. **Střepy t. zv. rázu hradištního na hradišti.**

V poslední den svého posledního pobytu na hradišti stradonickém (po sv. Josefu r. 1881) potkal jsem na cestě, po severní stráni hradiště dolů vedoucí, čeledína, vezoucího od Str. nahoru plný vůz země. V zemi na voze bylo viděti dosti četné střepy t. zv. rázu hradištního a na otázku mou, odkud ta zem, odpověděl mi čeledín, že slouží ve dvorci jistého pražského doktora a že má uloženo voziti tučnou zem z obce stradonické na pánovo pole, položené na hradišti.

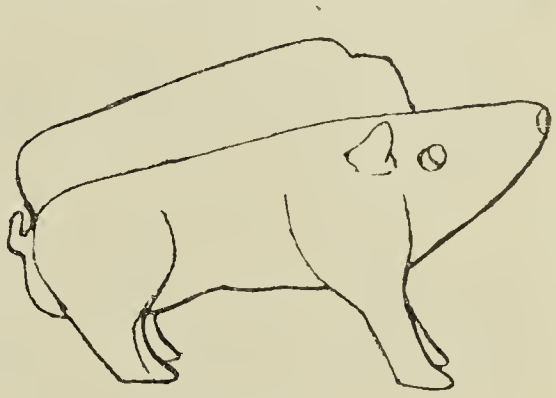

Obr. 1.

Protože jsem až do té doby na hradišti samém, ač jsem je prochodil ve všech směrech, žádný střep rázu hradištního nebyl nalezl, aniž také ve sbírce Grossově a ve sbírce Lehmanově jaký uviděl, vyslovuji tuto domněnku, že střepy t. zv. rázu hradištního, o kterých píše prof. Píč, teprv v době nejnovější na hradiště se dostaly.

Dle zprávy jednatele musejního (Čas. čes. mus. 1895) kopal prof. Píč r. 1894 na pozemku Dra Šuberta na hradišti stradonickém a v Památkách XVII. str. 533 píše týž sám, že na obci stradonické jsou mohyly (?), jichž obsah shoduje se s obsahem nejhořejší vrstvy na hradišti a patří do poslední pohanské doby.

b) k str. 65. **Kančík stradonický.**

Vyobrazení kančíka stradonického, chovaného kdysi ve sbírce řiditele Grosse, nachází se na třicátésedmé ze 44 tabulí, které p. Grosse k popisu své sbírky (jako rukopis vydanému) přiložil. Podáváme dle pramene toho vyobrazení (obr. 1.) kančíka v poloviční velikosti.

c) k str. 95. **Keramika na hradišti stradonickém.**

Ze slov prof. Píče vychází, že keramiku, jaká nachází se na hradišti stradonickém, nezná jinak odjinud, než z jámy přerovské a z nálezu, učiněného nedávno u Chrastu v Chrudimsku. Poukazuji k tomu, že již r. 1882 uveřejnil jsem ve svých »Materialech« čl. IV. tři tabulky s keramikou takovou, a to jednu s vyobrazením střepů z hradiště, druhou s obrazy střepů úplně souhlasných ze sídliště v cihelně p. Špatného u N. Bydžova, třetí s vyobrazeními střepů téhož rázu z jiných sídlišť (Moravěvsi, Hostomnic, Žalan atd.). Od té doby nalezl jsem množství takových střepů v sídlišti vedle dvora Zderaze u Smiřic, v sídlišti v cihelně p. Slavíka u Úřetic, v cihelně v Cerhynkách, v sídlišti u Skaličky (kusy hrnce jako na Píčově tab. L. obr. 3.), pak na hradišti lhotickém u Nasevrk (mimo jiné, dva střepy s namalovanými, červenými pruhy). Weinzierl uveřejnil dvě tabulky střepů rázu stradonického z Jenišova Újezda a dvě nádoby rázu stradonického, z nichž zejména nápadna jest nádoba s propletanými hlazenými vlnicemi, která shoduje se s kusem nádoby z hradiště str. v mé sbírce, jakoby z jedné dílny pocházely; chovají se v museu pardubickém z kostrových hrobů u Bylan na Chrudimsku.

Byla tedy keramika stradonická rozšířená jak po nejvýchodnější tak i po nejzápadnější části severních Čech i ve středu jich v okolí Kolína (Polepy, Cerhynky a j.).

Dílnu hrnčířskou jsem na hradišti ovšem též nenalezl, za to však místo pod valem jižním, na které hrnčíř střepy z rozbitých nádob ještě neupotřebených shazoval. (Materialy čl. V. Památky po hrnčíři v hradišti stradonickém.)

d) k str. 102. **Nádoby z terry sigillaty.**

Dle prof. Píče není keramika z terry sigillaty na hradišti stradonickém zastoupena, ale řiditel Grosse uvádí v popise své sbírky stradonické na tab. XI. pod č. 23. výslovně střep z terry sigillaty.

Prof. Píč zná z celých Čech jen dva střípky takové (jeden tuším ze Sobčic), ale v Podbabě byly nalezeny na dvou místech (jednou v mé přítomnosti) a to v počtu větším. Ze střepů vykopaných u písečníků Mauthnerových jsou zvláště dva zajímavé tím, že na nich (jednom velikém okrajovém a druhém maličkém) představen jest týž výjev mythologický (Herakles s Hefaistem?) a zrovna tak, jako na střepu z terry sigillaty vykopaném při přestavbě vídeňského paláce hraběte Vlčka (Kenner, Bericht über römische Funde in Wien 1896—1900 str. 51). Kenner klade střep ten dle ostatních nálezů do III. stol. po Kristu a nezdá se, že by nádoby arretinské (z nichž četné střepy nalezl Kučera r. 1902 u Brodu Uherského s fibulí, jaké Almgren klade na konec II. a do III. století po Kr. a jaké i na hradišti stradonickém se vy-

skytly) byly od Vindobony pronikly do středu Čech před druhou polovicí II. století po Kristu.

e) k str. 109. **Způsob opevnění.**

Vzhledem k slovům prof. Píče, že hradiště stradonické bylo opevněno, jako žádné jiné současné místo v Čechách, poukazuji na svůj popis hradiště lhotického u Nasevrk (Mittheil. der k. k. Centralcom. XXIII. str. 217), kde nalezl jsem r. 1896 nikoli pouhé základy kamenných zdí, ale skutečně zdi dosti vysoko nad povrch země vyčnívající, kterými hradiště to místy obehnáno bylo. Nechtěl jsem zpočátku ani věřiti, že by zdi ty tak staré byly, jako hradiště samo; když jsem však spatřil, kterak vnitřní z obou valů, kterými odděleno jest hradiště lhotické od ostatní výšiny, v délce 40 kroků sestává na straně do vnitř obrácené z náspu, na straně zevnější (do příkopu obrácené) však ze zdi z kusů ruly na sucho vystavěné, nemohl jsem o tom pochybovati, že aspoň tato část opevnění současně s valem z kamene a z hlíny nasypaným povstati musila. V jádru valu při »vratech« rozkopaného nalezl jsem několik ohnišť pocházejících od budovatelů a v ohništích těch střepy nádob rázu stradonického, zejmena dva střepy bleděčervené pomalované tmavočervenými pásy po způsobu malovaných nádob stradonických. Také ostatní střepy zde nalezené (na př. kus mísy pod okrajem černě lakované, jaký nalezen byl také v Záběhlicích) shodují se s hrubšími nádobami z hradiště stradonického.

Po mém soudě bylo hradiště lhotické založeno v týž čas, kdy bylo zničeno město nad Stradonici, obyvateli úrodné roviny chrudimské, prchajícími před nějakým nájezdem nepřátelským do chudých, studených Železných Hor. Dá li se to spojiti s vpádem Katvaldy anebo se vpádem Vibiliových Hermundurů, jest ovšem velice pochybno.*)

U nedalekých Nasevrk byla r. 1860 při sdělávání obecního lada nalezena v popelišti bronzová hračka, kterou protokol o schůzi archaeol. sboru ze dne 22. února 1861 takto popisuje: »bronzový, klice podobný nástroj s dvěma závěskami pod hrdlem, které jako pohyblivé ručičky vypadají; plochý hořejší konec má podobu hlavy ethiopské s kroužky v uších.« (Pam. IV. B str. 46.) Hračka ta, dříve ve staré sbírce musejní pod nesprávnou etiketou »Zelená hora, dárce Balling« a čís. 719 vyložená, ale nyní ve skladišti musejním chovaná, podobá se velice hračce ze sbírky Grossovy (vyobr. na tab. 37. obr. 4. popisu jejího) s tím ovšem rozdílem, že stradonická místo pouhých ručiček má velmi solidní rukojeť a že hlava, kterou představuje, nemá kruhy v uších.

---

*) Tenkrát zanikla také osada u dvora Zderazského a osada v cihelně Slavíkově blíž Úřetic.

f) k str. 117. **Lebky lidské na hradišti.**

O lebkách stradonických zachovala se zpráva v dopise Dra Bergra Dru Vossovi v Berlíně, uveřejněném ve Verhandlungen der berliner anthr. Ges. 1879 str. 58, ve kterém Berger praví:

»Na otázku Vaši, byly-li v Stradonicích nalezeny hroby s celými kostrami anebo pouze hroby s lebkami, sděluji s Vámi, že, pokud vím, na hradišti vůbec žádný hrob nalezen nebyl. V několika jamách a popelištích byly nalezeny lebky, vždycky ale bez ostatních části těl, tak že podobá se velmi pravdě, že lebky tyto již od trupů odděleny do těchto popelišť se dostaly.

Bylo na hradišti nalezeno také mnoho cisteren, z části dosti hlubokýeh, a v jedné z nich ležely 4 rozmačkané lebky a 5 mlýnských kamenů.«

Z zprávy Bergrovy dá se souditi, že lebky, nalezené na hradišti, zvláště lebky, nalezené v cisterně, byly za dobytí města obyvatelům uřezány a do cisterny vhozeny; trupy a těla jiných pobitých obyvatelů zůstaly ležeti ovšem na povrchu země a byly pak rozsápány divokou zvěří a ptactvem. Své vlastní mrtvé (nebo těch bylo zajisté též) pochovali nájezdníci ovšem po svém způsobu a zdá se, že hroby jich jsou mohyly na »Lisku« naproti hradišti, tedy na té straně, se které město stradonické asi dobyto bylo

g) k str. 125. **Kostrový hrob kostomlatský.**

Dle prof. Píče jest kostrový hrob nalezený v Kostomlatech u Nymburka časově označen sponou rázu již stradonického *) a Píč spojuje hrob ten také s mincí Augustovou, tamtéž prý nalezenou. Jak již z popisu mnou v Památkách X. str. 647 uveřejněného, vychází, nepatří spony a mince naprosto k sobě. Spony a náramky koupil p. Veselý od dělníka Brynycha, minci přinesl mu »partafyr« Baloun se slovy, »to byl nějaký chudas, nenalezli jsme u něho nic než ten peníz«.

Nález Brynychův sestává z dvou náramků, fibule veliké a dvou fibulek malých a patří tyto dle analogie s nálezy z hrobů jiných nejspíše k sobě. O menších fibulkách nelze ani dost málo pochybovati, že patří mezi starší latènské fibule, ale také u spony větší není zakončení obloučku ovinuto okolo jeho středu (jako na př. u fibule sobčické), ale sestává z volného ostnu z kuličky ornamentované vybíhajícího. Také náramky nemají na sobě nic, co by ukazovalo k době stradonické. O minci Balounově soudím, že byl jí p. Veselý mystifikován. Měl jsem minci tuto v rukou dosti záhy po nalezení (třetí rok) a již tehdy nebyla na ní žádná patina, aspoň ne taková jako na předmětech ostatních a jaká musila by na ní býti, kdyby byla ležela v hrobě vedle těla hnijícího, vydána společnému účinkování amoniaku a kyseliny uhličité.

I. Červinka (Čas. mus. spol. Olom. 1903 str. 7) odvolávaje se na článek můj v Památkách X. spojuje dokonce ténskou fibuli

*) Ve Výzkumu I. str. LXXXIV. nazývá prof. Píč sám velkou sponu z Kostomlat ještě duchcovskou.

kostomlatskou s mincí císaře Nervy, nalezenou tamže v popelnici, ozdobené tečkovaným meandrem vlnicovým. Mezi železnými předměty v popelnici té byly ovšem nalezeny též drobné zlomky železné fibule nějaké (jehla, péro a snad i kousky obloučku), o jichž sestavení se však tuším dosud nikdo nepokusil. Co v příčině té napsal prof. Píč ve Výzkumu I. str. LXXXIV. pozn. 9., spočívá na nedorozumění; já aspoň o fibuli té ani v Památkách X. ani ve Verhandlungen 1883 se nezmínil.

h) k str. 139. **Marobudum na hradišti stradonickém**

Tacitova slova: Katvalda »inrumpit regiam castellumque juxta situm« vykládá prof. Píč v ten smysl, že K. přepadl hlavní město (regia) Marbodovo i hrad (castellum) téhož u v n i t ř města položený.

Nevím, jestli by někdo jiný odvážil se slovo »juxta« takto vykládati. Prof. Rübel ve své přednášce »Fränkische Reichshöfe« na sjezdu Dortmundském (r. 1902) aspoň upozorňuje v příčině svevských hradišť na poznatek Schuchhardtův, že při každém hradišti takovém nachází se o d d ě l e n é od něho sídlo královské, tak v e d l e ohrady Markomanův (castellum) že bylo Marbodovo královské sídlo (regia), král francký Chlojo že bydlel v e d l e castellum Duispargum atd. (Corresp.-Blatt 1902 str. 98.)

Dle popisu Tacitova máme tedy málo naděje nalezti Marobudum v Čechách. Jak aspoň já naše hradiště znám, mohla by to býti jediná Libice a ta jím jistě n e n í.

i) k str. 141. **Doba obývání hradiště.**

Že by »spousty« popele na hradišti stradonickém byly povstaly shořením sebe většího počtu baráků 4 až 5 metrů dlouhých, 3 až 4 metry širokých, většinou z větví a proutí po obou stranách hlínou omazaného upletených, jest velmi málo pravdě podobné. Spousty popela svědčí spíše, jako u jiných sidlišť (na př. Slanské hoře), o dlouhém obývání, které musilo trvati nepoměrně déle než 30 až 60 let, do kterých nelze také nijak vměstnati rozvoj fibule středolatènské a fibule pozdní latènské, když na hradišti, třeba v počtu jen skrovném (ve sbírce Bergrově 6, v Grossově 2), vyskytly se ještě i fibule latènské ranné.

Česká loutková hra z XVIII. věku.

Podává Dr. *K. V. Adámek.*

V archivu velkostatku Svobodných Hamrů jest uložen rukopis, psaný v letech 1770tých patrně tehdejším tamním vrchnostenským úředníkem. Rukopis tento obsahuje hru divadelní, již kterýsi potulný loutkař k pobavení a výstraze obecenstva hrával. Psána jest východočeským nářečím.*)

Hra má nadpis: »Strassliwi Hodowani nebo Don Jean mordirz sweho Pana Bratra Don Carlos v 3 dilich«.

Titulní úlohy hrají Don Jean, Don Carlos, »dva bratři«. Další osoby jsou: Hanswurst a Harlequin, jejich sloužící, Don Roberto »otce bratr«, Eremitta, Donna Eleonora, Marina, její služka, Jedna statue, a Duše, Smrt a dva čerti a »rozličný potvory«.

V *I. dílu* »Theatrum představuje velký sál«. V prvním »vejhodu« vystupují Donna Eleonora a Marina. Donna Eleonora táže se této, pozorovala-li »s jakou ošemetností don Jean včerejšího dne ji u hraběnky Binosi pronásledoval«. Marina zmiňuje se, že donna jest připověděna donu Carlosovi, ale jí že by »se lepší líbil« Don Jean. Eleonora odpovídá, že si onoho vyvolila, protože »se zdá lepší srdce míti« a že krása, jež se Marině na Jeanovi líbí, »pomine, ale cnostný srdce ne tak snadno se změní, a žádnej jinší než Don Carlos mým manželem bejti nemá, don Jean, ale vědouce, že já jeho bratra nevěsta sem, měl by mne ve věčí uctivosti držeti, a ne jako s cizí osobou zacházeti«. Marina jí lichotí: »Jejich krása a spanilost Don Jeana k nim vábí, on by jich rád svýmu bratru převzal«. Eleonora dovozuje, že »takový předsevzetí prozrazuje jeho zlý srdce«.

(2)**) Hanswurst zaklepe, vchází a táže se, je-li dovoleno sirotky navštěvovati, a na Eleonořinu odpověď, že nejsou sirotky, odpovídá »Mladý děvčátka bez muskýho pohlaví vždy osiřeny jsou« i vyřizuje, že jeho pán Don Carlos »chce s jeho přítomností u snídaní jich potěšiti«. K její otázce, jak jeho pán noc strávil, praví: »Dost na nic, neb on celou noc v posteli zavřenýma očima ležel, ani nechtěl jíst, ani pít, nyní ale, jakmile se probudil, nějakej cizí člověk s ním tajně mluvil, on za malou chvílku mne zavolal, a mne sem poslal, abych ho u nich vopovídal«. Ke vzkazu Eleonořinu, že jej s radostí očekávati bude, dodává: »O tom nepochybuju, neb brabčice ráda u brabčáka bejvá.« Marina se ohražuje proti takovým podobenstvím, hansvurst dovolává se své zkušenosti a rmoutí se, že na ní, Marinku, »už dávno s vočkem hází«, a ona

---

*) Za půjčení zajímavého rukopisu děkuji panu PhDr. Milanovi Nevolovi z Prahy.

**) Uzávorkovaná čísla značí čísla »vejhodů«.

nechce mu rozuměti, a že by »taky časem svoji bejti mohli«, o tom ale jindy si povědí, že teď k pánu běží s odpovědí a zatím se poroučí: »Ade, Ade, Adie«. Hansvuršt »dělá reverenci« a odchází.

(3) Eleonora s Marinou uvažují, co asi Don Carlos s oním cizincem mluvil a proč v čas tak neobyčejný ji navštíviti chce a chystají se k této návštěvě. Slyšíc hřmot, Marina odchází.

(4) Don Carlos vstoupí, omlouvá se: »Odpustěj, nejkrásnější Eleonoro, že se opovážím tak ráno jich navštěvovat«.

Eleonora odpovídá: »Jakožto ženich oni příležitě mně vždy přicházejí.«

Carlos uznává, že jest mu velice milostivá, ale jen aby také jejich štěstí všelijakým příhodám podrobeno nebylo, aby brzy byli svoji, i oznamuje, že zvláštním poslem jest volán, aby nemeškal a na statek svého »pantáty« se odebral, chce-li ho živýho natrefit. Eleonora schvaluje, že k svému otci půjde. Carlos se s ní loučí a do »stálé upřímné lásky se jí poroučí«, ona jej ubezpečuje, že její láska »žádného umenšení schopna nejni«. Oba hovoří, pojede-li také don Jean.

(5) Po rozloučení a odchodu Carlosa Eleonora truchlí po něm, odchází do svého pokoje »a užívati bude«. »Fürhang se spouští.«

Theatrum představuje ulici.

(6) Don Jean sám jest na ulici, vzpomíná svého včerejšího setkání s Eleonorou, »do níž tak silně se zamiloval, že nejni možná, jí z mý paměti zahnati, pročež se ustanovil všechno učiniti, aby jenom tuto svadbu držel a aby bratra z toho města na nějaký čas vypudil,« proto mu vzkázal po cizinci dary získaném, jakoby »náš pantáta na svým statku se rozstonal«, poněvadž tam Carlos bezpochyby pojede a on, Jean, zatím tomuto Eleonoru odloudí a k své lásce náchylnou učiní. V tom vidí vycházet Carlosa z domu jejího.

(7) Carlos přeje mu »šťastný dobrýtro«, ale Jean praví: »Pro mne šťastný nejni, já nemám příčinu tak jako ty veselý bejti«. Carlos zmiňuje se, že otcova nemoc jej souží. Jean myslí, že Carlosa spíš souží, že svou »svadbu odkládati« musí. Carlos dí mu, že svou svadbu odložil. Jean jej opravuje, že na vždycky ji odložiti musí. Carlos ptá se, kdo mu to poručiti může. Jean odpovídá, že on mu to poroučí a že Eleonora, nevyvolí-li si Jeana, »tak vždy slečnou zůstane«. Carlos diví se těmto řečem, neboť Eleonora jemu »její srdce dávno odevzdala a nyní co nejdřív nezrušitedlným závazkem bejti má« jeho. Jean se rozčiluje: »Celý peklo dyby k tej svadbě pomocti chtělo, já tobě Eleonoru neodstoupím«. Carlos zas: »A já od ní, jak dlouho živ budu, neopustím, nýbrž do smrti jí věren zůstanu.«

Jean: »To je moc řečeno, už vidím, že s mocí Eleonoru mně přepustiti musíš.« Skočí na Dona Carlosa, porazí ho a škrtí.

Carlos (temným hlasem): »Bratře milý, don Jeane, co činíš. Mý tělo je tvej moci, ale mou duši bohu poroučím.« (Umírá.)

Jean: »Ha vopovážlivý bratře! Sám si tvoji smrti příčina, mohl si v dobrotě od tvý milenky upustiti, nyní si přinucenej do druhýho světa bez tvý Eleonory se odebrati a ji přece tvýmu bratru zanechati. O jak sem já šťasnej, žádnej mou lásku rušiti nebude. Nyní tu ležíš Don Carlos, hle já s tvou milenkou místo tebe svadbu držeti budu, mne žádnej v podezdření míti nebude, poněvadč ten mord zde na ulici se stal, a když se já na krátkej čas skreju, každej mysleti bude, že sem k mýmu nemocnýmu otci na jeho statek odejel, a že já o tom mordu ani nevím. Ale Hansvuršt, ten špion, moh by všechno snadno prozraditi, poněvač on mne tady s mým bratrem mluviti viděl, musím hledět tu šelmu k mej vůli přemluviti. Ničko domu pudu, abych s penězma se dobře zaopatřil, neb na cestách peníze sou potřebný.« (Odejde.)

(8) Hansvuršt vyjde z domu Eleonory. Don Carlos umrlej leží.

Hansvuršt: »Co ta láska za divnou věc jest, moje plíce a játra láskou jsou tak nadmutý jako seldcká bota. Nyní sem se s mou Marinkou umluvil; to je heská holka, kulatá jako knedlík a čerstvá jako kapr, kdyby jenom mýho pána jeho otec nestonal, měli bysme v jednom dnu s mým pánem svadbu . . .« Lituje, že »ten starec se do stonání dává, nemoh on jenom měsíc čekat, ale to nic nedělá, jak my se navrátíme, hned se ženiti budem. Musím já raděj domů jíti, snad můj pán na mně už čeká.« V tom jej vidí ležet na zemi. »Co pak tu můj pán dělá, že před domem svý milenky leží, snad je to spůsob všech zamilovanejch, že před domem svých nevěst chvíli na zemi jako umrlý ležejí, aby milenky, když s voken se dívají, svý ženichy jako věrný pudly před domem ležet viděly, já se tehdy taky položím, aby mne Marina za svýho věrného pudla uznala.« (Položí se na zem vedle svého pána.)

(9) Marina vychází »s počtou« od slečny (Eleonory) k donu Carlosovi, tu oba na zemi spatří, ptá se: »Milý Hansvuršte, co pak stůněš, že tady na ulici ležíš?«

Hansvuršt: Di domů, a dívej se na mne s vokna.

Marina: Co pak uhlídám? Vstaň a nelež tady v prachu.

Hansvuršt: Di domů, zavolej tvou slečnu k voknu, a dívejte se na vaši milovníky, jak oni, jako věrní pudlové před vaším domem ležejí.«

Marina: Neblázni a vstaň, raděj se podívej, co tvýmu pánu schází, snad do mdloby padl?

Hansvuršt: Ty tomu nerozumíš. On je váš domovní pudl jako já. Já nestanu, až on stane.

Marina (dívá se na Don Carlos): Honem, Hansvuršte, staň, tvůj pán je ňák uduckanej, on je celej modrej.

Hansvuršt (vstává a se dívá): Na mou milou pravdu. Pane Don Carlos! Ó pane Don Carlos! On se nehejbá. (Hansvuršt na něj fouká.)

Marina: I nefoukej na něj, nevidíš, jak má jazyk venku, on je uškrcenej.

Hansvuršt: Dyť pak, pudlíci taky mívají jazyky venku, snad přece se jenom staví.

Marina: Mlč s tvýma hloupýma pudlíkama, dyť pak vidím, že je uškrcenej.

Hansvuršt: Tak je umrlej? Ubožátko, tak už se ženiti nebude.

Oba pak uvažují, kdo jej usmrtil. Hansvuršt míní, že jeho bratr, poněvadž jej z okna viděl s donem Carlosem mluvit. Marina přitakuje a odchází povědět to Eleonoře.

Hansvuršt jej zdvihá a praví: »On je celej studenej jako žába a těžkej, sotva ho unesu. Nu, drž se mne.« (Odchází.)

(10) Don Jean vejde, hledá Hansvuršta, by jej získal k odcestování, připomíná, že se penězi dobře zaopatřil, trošku kassu svého strýčka dona Roberta navštívil a »neškodí, že ty peníze světlo uhlídají, ony by v tej plesnivé truhle osleply«. Hansvuršt vyjde z domu, lká po svém pánu. Don Jean ptá se, kde je jeho pán, že jej doma nemůže nalézt, i divi se zprávě jeho o uškrcení bratrově.

Hansvuršt: »Tak nevědí, že Don Carlos před domem svý nevěsty uškrcenej ležel, tak sou oni nevinný, a mýho pána neuškrtili?

Jean: Canalie! Co ty myslíš, že já sem příčina jeho smrti.

Hansvuršt: Nezlobějí se, já myslel, že oni z bratrský lásky mu k nebi pomohli, poněvadč sem jich ráno na tom místě s panem bratrem mluviti viděl.«

Jean: To je hloupý, tak kdo mluví, hned škrtí; já s tebou mluvím, tak tebe hned škrtit budu.

Hansvuršt: Nechají toho špásu, já sem už dost škrcenej, že sem bez služby a bez chleba.

Jean: Tomu je snadná pomoc. Chceš-li u mne sloužiti, já sloužícího potřebuju, neb nynčko k mýmu otci sám odjecti musim.

Hansvuršt: Jesli mne škrtiti nebudou, tak u nich sloužiti chci.

Jean: Vopovážlivý chlape, jak mně to dokázati můžeš. Mlč s takovejma lžema, chceš-li u mne sloužit, tak se připrav na cestu, neb já hned odjecti míním.

Hansvuršt: »Lepší jest dost darebná služba než žádná, já domu pudu a mou bagaži přinesu. Vo škrcení se já nebojím, neb bude-li mne chtít škrtiti, tak já se jako lev brániti budu. Pane Don Jean, hned tu budu.« (Odchází.)

(11) Jean libuje si, že si vzal Hansvuršta do služby, a umiňuje si, bude-li mu »moc ten mord opakovati, tak jak do nějakýho schopnýho místa přijde, tak toho psa zastřelí« a proto si zde v městě pistoli koupil, aby své odpůrce »do druhýho světa vyprovázeti mohl«. Uvažuje, kde se skreje, aby jej lidé za vinného nedrželi, i rozhoduje se, že pojede »až k nějakýmu lesu«. »Pak slezu s vozu a pěšky pudu, kam mne nohy ponesou. Peníze mám, tak se neztratím. Za několik měsíců se stavit budu, jako bych od svého pantáty se byl navrátil, k mej milence Eleonoře pudu a s ní se vožením. Hle ten zrádce Hansvuršt uš přichází.«

Hansvuršt (s truhlou na zádech vychází): »Už sem napakoval a moje nejlepší hadry sebral, tak uš odjecti můžu.«

Jean: Proč takovou hroznou truhlu neseš, kdy (vždyť) pak se zas brzo navrátíme.

Hansvuršt: Já se bojím, aby mně žádnej nic neukrad. Kam pak pojedem?

Jean: Kam bysme jeli, leda k mýmu nemocnýmu pantátovi.

Hansvuršt: Co pak oni nic sebou nevezmou, žádný košile?

Jean: Já u mýho otce všechno najdu, žádnou bagaži nepotřebuju.

Hansvuršt: Tak já mou bagaži taky odložím.

Jean: Jenom mne následuj, můžeš ji v hospodě u černýho vola nechati, kde na mne vůz čeká.

»Oba dva odcházejí a fürhang se spouští. Konec I. dílu.«

V *II dílu* theatrum představuje pokoj.

(1 vejhod) Don Roberto naříká nad ztrátou peněz, jež těžce nashromáždil, a zvláště o těch »100 souveraini«, »který nejradči měl a každej den večer s nima se těšil«, a že »to milý zlato v rukouch nějakého mrhače nyní přebejvá«. Podezřívá Harlekýna, jenž na zavolání jeho vejde.

(2) Harlequin: Já sem tady celej koženej k jejím službám.

Don Roberto: Tvá služba je mně protivná, když mně truhly čistiti chceš.

Harlequin: Pane, to je má povinnost, pokoj čistě držeti.

Roberto: Ale ne do truhel se k penězům dobejvati.

Harlequin: Já to nikdy ve zvyku neměl a ještě se na to řemeslo nedám.

Roberto: Přiznej se po dobrým, zdaliž si mně 100 kusů souvrinů neukrad.

Harlequin: Já ani ty zvířata neznám, dají-li se pak ty zvířátka škubat nebo stříhat.

Roberto: Nepřetvařuj se, dobře tobě ten peníz známej jest.

Harlequin: Tak je souprin peníz, já myslel, že jest nějakej pták neb pes kudrnatej.

Roberto: Bestie zlodějská, přiznej se, neb tě voběsiti dám.

Harlequin: Já jim nic nevzal, proč by mne chtěli dát voběsiti, jenom se zloději věšejí, k tomu sem velice choulostivej.

Konečně se rozpomíná, že »dnes moc takovejch zvířátek blískavejch u jeho pana strejčka don Jeana viděl«, a sice, když ráno šel, aby Robertovi »k snídaní břečku od smradlavýho sejra koupil, tak sem se u ručníkáře zastavil, kdežto jejich pan strejček nějaký pistole kupoval, on se mne ptal, co můj starej skrblík dělá, on měl velikou hromadu takovejch kulatejch zlatejch plíšků před sebou, snad to byli jejich souprini «

Roberto posýlá Harlequina hledat Jeana do hospody u zlatého vola, kdež celé noci sedívá a až do bílého dne tam karty hrává.

(3) Roberto zlobí se na nepřítomného dona Jeana nevděčného, ale přece zas pochybuje o pravdivosti slov Harlequinových a míní,

že snad ty dukáty don Jean vyhral, »neb on celý dni a noci šťastně hraje« a bodře dokládá: »Nešť si hraje, jenom když vyhraje a ode mne žádný peníze a jídlo nežádá. Ale proč ty pistole koupil, snad se s někým práti bude.« Za těch úvah vchází Marina a táže se pro Eleonoru, ví-li Roberto, kdo Carlosa zabil, a vypravuje udivenému Robertovi celý příběh i že dle mínění Hansvurštova jest Don Jean vrahem.

Roberto: »To snadno bejti může, neb ti dva bratři nichda spolu za dobrý nebyli, Mně taky 300 ducati se stratili, snad ten bezbožnej strejc mně ty peníze ukrad, aby před mou pomstou se skrejti mohl.«

(4) Don Roberto vidí přicházet Harlequina s pytlíčkem, těší se na jeho zprávu.

Harlequin oznamuje, že Jeana nenalezl nikde, ale »v jeho pokoji toho pana strejčka, v posteli, za kamny, v komoře, v almarách a všudy hledal, ale nic jiného leda ten pytlíček za kamny nalezl.«

Don Roberto: O bezbožnej zlodějskej strejčku! Jak si mne zarmoutil! To je ten pytlíček od mých souvrinách. Kde toho kolohnáta najdu, kde se s mýma penězma shledám?

Harlequin: Hospodckej od zlatýho vola mne ujistil, že don Jean s Hansvurštem před hodinou k svýmu pantatovi odejel, který těžce nemocný bejti má.

Don Roberto: To je nějakej podvod. Kdyby můj pan bratr tak těžce stonal, jistě by mně věděti dal. Nesmím tehdy meškati, sám k zlatýmu volu půjdu se vyptati, jakou cestu on vzal, abych toho zločince do mý moci dostal, jistě on taky svýho bratra zamordoval a s mýma penězma utekl. (Odchází.)

(5) Marina rozmlouvá s Harlequinem o ujetí svého Hansvuršta, nechce tomu uvěřit.

Harlequin: Nevěří-li, tu jsou dvéře! Jít se ptát!

Marina: Co je on za grobian.

Harlequin: Já nerad jednu věc dvakrát opakuju.

Marina: Hle jakej to velikej pán je?

Harlequin: Nechť sem já velikej nebo malej pán, co ona tady chce, na koho čeká?

Marina: Snad já tady bez jeho dovolení nebudu smět bejti?

Harlequin: To věřím, když můj pán doma nejni, tak já sem zde pánem, ona tehdy jít, odkud přišla, a neštěbat mně tady mnoho.

Marina: Abych víc jeho grobianství neslyšela, tak odtud pudu, ale blížit se on jenom k našemu domu, tak jistě ho s vokna poleju. (Odejde.)

Harlequin: To je dryačnice, jak jí huba jede, já mám poručeno od mýho pána žádného cizího v pokoji netrpěti, tak mou povinnost vykonávat musím, mohly by se ještě ty ostatní dukáty stratiti, a můj pán měl by mne zase v podezření, raděj odcud pudu a pokoj zavřu. (Odchází.) Fürhang se spouští.

(6) Theatrum představuje les s jedním domečkem. Don Jean s Hansvuršťem.

Na dotaz Hansvuršta, proč s vozu slezli a kam půjdou, že již hodinu bloudí, odpovídá Jean, by se nestrachoval, jak z toho lesa brzo se vypletou.

Hansvuršt: Já vám, pane, už ani krok dál nepudu, a tady se posadím. (Sedne na zem.)

Don Jean: Milej Hansvuršte, neblázni.

Hansvuršt: Oni dřív neblázněji, tak já taky blázniti nebudu. Nejni-li to bláznovství, vůz spátky poslati a pěšky choditi, to ještě v tak hlybokým lese, kde jenom nedvědi a lišky přebývají. Já dál nepudu a raději sám spátky se navrátím.

Don Jean: Nechoď, já ti nějaký tajemství vyjevím. — Věděti máš, že se domů navrátiti nesmím a že za tím nějaké místo hledám, kde bych se skrejti mohl, neb já sem mýho strejčka dona Roberta okradl.

Hansvuršt: Tak, to pěkně spravili. Co jejich pantáta řekne, když uslyší, že takový šelmovství provozujou. Don Roberto nás obadva voběsiti dá.

Don Jean: Na tej krádeři nejni dosti. Poněvadč já slečnu Eleonoru velice miluju, ona ale se mýmu bratrovi nachylnější než ke mně ukázala, proto sem já mýho bratra Don Carla uškrtil.

Hansvuršt: To je zle, tak oni mýho bejvalýho pána zabili? Já u zloděje a mordýře svýho bratra sloužiti nebudu (Vstává) a hned spátky pujdu, neb kdyby nás chytili, tak bych já na šibenici jejich sousedem bejti musel. (Chce ujíti.)

Don Jean: Bestie, zůstaň u mne, nebo tě zastřelím.

Hansvuršt (pláče): Ale proč mne do takového nebezpečenství uvedli. Tak tehdy k jejímu nemocnýmu pantátovi vícej nepojedem?

Don Jean mu odpovídá, že jeho otec není nemocen a že nechtěl nikdy k němu jet, ale že jen za tou záminkou chtěl bratra z města odstranit, by on sám lásku Eleonory získal.

Hansvuršt vykládá, že tedy chce šibenici ujít, aby oba zde hladem umřeli, a že měli raději dál jet, protože by byli dál přišli než pěšky.

Don Jean odpovídá, že by však byli dřív prozrazeni, a zavazuje Hansvuršta k mlčenlivosti, že se mu za to odmění.

Oba odcházejí k chaloupee, již spatřili v pustině.

(7) Eremita (sám bez klobouku): Má hodina k modlení se blíží, kterou vždy skrze 38 let, co na tej poušti sem, pozoroval. O Bože, tvá veliká milost a láska na všechny stvoření rozšířena jest . . .« Prosí dál, aby mu Bůh udělil dary ducha svého, by Boha uznati mohl, a aby Bůh mu udělil milosrdenství a nechal jej před svým obličejem v smrti milost nalézti.

Don Jean a Hansvuršt se blíží.

(8) Don Jean: Vlastenci, buď ode mne pozdraven.

Eremita: Přátele, jak k mej poušti přicházíte.

Don Jean: Otče milý, my v našich cestách bloudíme.

Eremita: Já vás z lesa vyvedu a cestu, kam chcete, ukážu.

Don Jean žádá, by si mohli chvíli odpočinout, že jsou unavení a vyhladovělí. Eremita nabízí jim kousek chleba a trošku vody, i odchází do chaloupky pro kousek sýra.

Hansvuršt po odchodu poustevníka: Myslím, že se špatně najíme, ten bradáč jenom o samých kouskách mluví, a já bych rád veliký kusy mjel (!).

Don Jean: Di za nim, snad on nám víc dá, neš si myslíme.

Hansvuršt: Já do chalupy pudu, a všechno mu přehledám, jeho fousy by mu nebyly tak velice vyrostly, kdyby on nebyl hodně jed.

(9) Don Jean samotnej: Snad nějakej čas bych se tady skrejti mohl, ale ten poustevník nebude mně chtít zde trpěti, já se ho dlouho prosit nebudu, nechce-li po mý vůli bejti, tak ho zamorduju, pro takovýho lenocha nebude veliká škoda. Abych se lepší skrejti i taky do města na zvědy jíti mohl, tak se do jeho habitu vobleču. Ale co s Hansvurštem učiním, mám-li ho pak taky zamordovat, to neučiním, neb já ho rozličně potřebovati můžu, raděj mu v městě takovej habit udělati dám. Půjdu tehdy do tý chalupy a všechny příležitosti k mýmu předsevzetí vyzkoumám.

(10) Po odchodu don Jeana přijde za chvíli Hansvurst, pláče a hořekuje, že milenku v městě zanechává a s bezbožným člověkem v pustinách bloudí, a že, dostane-li je don Roberto oba, tak on, Hansvuršt, se svým pánem »jako drozd na šibenici vobješen« bude, a uteče-li don Jeanovi, zase tento jej usmrtí, i že snad poustevník pána jeho na dobrou cestu obráti. Hansvuršt u poustevníka nezůstane, neb tento zde samý cvrčky jísti musí a on Hansvuršt v domě jeho ani tolik masa nenašel, co by se moucha nažrat mohla, jemu zde nezůstane, brzo by vyhlížel jako tejden scíplá žába. »Hle uš taky ten poustevník nebo koudelník vychází. Strejčku, uš si nám nějakou večeři přichystal?«

(11) Don Jean jako poustevník oblečen (s kloboukem na hlavě) rozmlouvá s Hansvurštem a doznává, že poustevníka zabil, jeho fousy mu vytrhal, aby s jeho habitem taky jeho bradu měl a tím lépe zde se skrejti mohl.

Hansvuršt: Pane, před vámi žádnej jistej nejni, co pak ten nevinej jim učinil.

Don Jean: Každej, kterej se mýmu mysli (!) protiví, umříti má. Ten poustevník mne v jeho chaloupce skrejti nechtěl. A ty se moc neptej, jen moji vůli ve všem vyplň, sice do druhýho světa tebe za ním pošlu.

Hansvuršt: Já vo ten špas ještě nestojím, oni by mne s regrací zamordovati chtěli, raděj mne dovolejí se do města k mej milence navrátiti.

Don Jean: Ty tady zůstaneš, já tě s jídlem zaopatřím, neb mne v tom habitu žádnej nepozná. Já tehdy míním do města jíti, tobě taky takovej habit koupiti.

Hansvuršt: Ale pane, já se chci ženiti a ne poustevníkem bejti.

Don Jean: My zde jenom pár měsíců zůstaneme, dokavade ta lítost v městě nad smrtí mýho bratra trvati bude, a můj strejček don Roberto od dalšího hledání toho vražedlníka a svýho zloděje opustí.

Hansvuršt: Pošlou mne do města, já to všechno vyřídím, s mou milenkou se dám copulirovat, pak ji sem přivedu, aby sme taky kuchařku měli.

Don Jean: Mlč, skovej se dobře, neb já tam nějaké lidé (!) v hustinách pozoruju.

Hansvuršt: Já do chalupy pudu, a k večeři si něco vyhledám. (Odchází.)

(12) Don Jean uvažuje, proč ti lidé se blíží, poznává »strejčka« Dona Roberta s Harlequinem: »Jistě oni mne hledají. Kozel jim sem ukázal. Nyní se co nejvíce přetvářeti musím, na tom všechno záleží. — Před tebou bože nic poskvrněné se ukázati nesmí, ty v každém koutě tvý stvoření vidíš, nedej tehdy, abych se s nějakým hněvem proti mýmu blížnímu s toho světa sešel, nýbrž mne tu cnost uděl, abych mým nepřátelům srdečně odpustil.«

Don Roberto a Harlequin s píkama vycházejí.

Don Roberto se podivuje, jak on se pěkně modlí. Don Jean se modlí dále, na oslovení dona Roberta se ptá, jsou-li lidé bloudící nebo jen nějaké ďábelské pokušení. Don Roberto praví, že hledají nějakého bezbožníka, a ptá se, zdaliž neviděl tady žádného člověka.

Don Jean ujišťuje, že po 20 let na tej poušti se vynachází a žádného neviděl, a pochybuje, zdali ten nešťastnej člověk do toho lesa přišel.

Don Roberto ví, že on do lesa se dovést nechal, a žádá o svolení k přehledání chaloupky.

Don Jean prohlašuje, že do ní, příbytku pokoje, nedovolí bez své vlastní smrti žádného proti svému blížnímu rozhorleného vejít, a dovolit nesmí, a aby Bohu pomstu nechal.

Don Roberto vypravuje o činech don Jeanových. Don Jean-poustevník mu vše rozmlouvá, a hledí pochybnosti o vině Don Jeanově vzbuditi, a »jeli jeho strejček vinen, Bůh ho najde a do tvý moci ho uvede, má-li on na tom světě trestán bejti«, i zve dona Roberta, by lid odeslal a tu noc u něho odpočinul.

Don Roberto mu vyhovuje a i Harlequina s lidem domů posýlá.

(13) Don Jean vyzývá Dona Roberta, by dříve Boha odprosil a jemu slíbil, že větší lásku k blížnímu míti bude, a by na důkaz, že jeho srdce žádné pomsty nevyhledává, tu zbraň odložil.

Roberto vyhovuje. Tu bezbrannému se don Jean poznati dá: »Dobře ste učinil. Nynčko ste bez zbraní, sám a v mej moci. Tehdy věděti máš, že ten, kterej před tebou jako poustevník stojí, tvůj strejček don Jean jest, kterej Don Carla zabil, tobě tvý dukáty vzal a nynčko tebe taky morduje.« (Porazí ho a škrtí.)

Don Roberto (temným hlasem jako umírající): Falešnej příteli, pamatuj, že pomsta božská tvý zlý činy následovati bude. Moje smrt o pomstu k nebi volat bude. (Roberto umírá.)

Don Jean: Uš sem se zase od jednoho nepřátela sprostil — snad je to ten poslední, kterej mýmu štěstí na odpor stál. Hansvuršt! Hansvuršt!

Hansvuršt (v teatru): Pane, já nesmím.

Don Jean: Ničeho se neboj, pojď jenom sem.

Hansvuršt: Odešli už ti, který nás lapat chtěli?

Don Jean: Když ti poroučím, pojď sem. (Hansvuršt vychází.)

(14) Don Jean vypravuje Hansvurštovi, že uškrtil strejčka dona Roberta.

Hansvuršt: Ale, pane, vy škrtíte lidi jako čihař ptáky.

Don Jean: Kdyby celej svět mýmu štěstí se protivil, musel by pojíti.

Hansvuršt: Když oni celej svět zamordujou, tak my na světě jako v poušti sami zůstanem.

Don Jean: To by nejlépe bylo, aspoň bych, co bych chtěl, činiti mohl.

Don Jean oznamuje, že nyní se mohou svobodně do města vrátit, ale dřív zase umrlého poustevníka do habitu oblečou a vedle dona Roberta položí, by lidé mysleli, že tito se hádali a usmrtili.

Hansvuršt bojí se, že dona Eleonora smrt svého miláčka dona Carla mstíti bude a je někam do žumpy hoditi dá.

Don Jean vyzývá jej, by se nebál, kdyby ji získati si nemohl, ji on že by usmrtil. (Odchází.)

Hansvuršt: To je jistá pravda, že mezi anjelma člověk anjelem bude a mezi čertama čertem, já to zkusím, budu-li dlouho u toho bezbožníka, já horší než sám Lucifer budu. (Hansvuršt odchází a fürhang se spouští.) Konec druhýho dílu.

V *III. dílu* theatrum představuje zahradu, v prostředku statue don Carla.

(1) Dona Eleonora sama, později Don Jean v svých šatech.

Dona Eleonora: Cnostný mládenci, milý Don Carle, hle tu statui sem já ke cti tvé v mej zahradě vystavěti dala, abych, dokud živa budu, vždy v tom mým nejmilejším místě tvou podobu si představěti mohla, přími ji od mýho věrnýho srdce, poněvadž po smrti tvé, tobě nic lepšího než mou modlitbu obětovati můžu, při tom ti přislibuju, že tvýmu popelu až do smrti věrna zůstanu, žádného, kdyby sebe bohačí a tej největší lásky hoden byl, nechci s tebou proměniti, poněvadž zlí lidé nám to štěstí rušili, aby sme v tom světě spolu sjednocený byli, tak v mým panenským stavu tu hodinu očekávati chci, která mne s tebou v druhým světě věčně šťastnou učiní. (Don Jean přichází.) Zdaliž moje oči mne nemámějí, já Don Jeana, bratra Don Carla, se blížiti vidím. Don Jeanne! S jakou smělostí sem do tej zahrady přicházejí?

Don Jean: Já sem tuto zahradu odevřenou viděl, tak sem do ní vešel.

Eleonora: Mordíř Don Carla se opováží, k nevěstě svýho bratra se blížiti?

Don Jean: Tyto řeči mně jsou podivný. Já na tu novinu, že můj bratr Don Carlos usmrcenej bejti má, plnej bolesti se navracuju.

Eleonora: Bezbožný vražedlníku, ty se přetvařuješ, kdežto ještě tvoje ruce od nevinný krvi tvýho bratra okrváceny jsou, jak pomsta na tě čeká.

Don Jean: Já ve všom nevinej sem. Nejkrásnější slečenko, zanechají tak nespravedlivý důmnění a věřejí, že já tu hodinu teprv od mýho pantáty do města přicházím, abych se pravdy dověděl a smrt mýho bratra mstil.

Na doměnku Dona Jeana, že nepřátelé jejich bratra jeho zavraždili a též jeho falešným viněním chtějí ze světa vypuditi a k jeho žádosti, by »jeho čest hájila na truc těm zlým lidem« a jej svým srdcem obdarovala, odpovídá Eleonora: Jesli oni dostatečně mne jejich nevinností přesvědčejí, tak jejich čest všemožně hájiti chci, ale moje srdce vždy tej statui Don Carla věrné zůstane. (Odchází.)

(2) Don Jean: To je blázen, jednomu kamenu chce věrna bejti, a mne zavrhuje, zatím nejni nic ztracené, jak já ji k mej lásce přemluvím, a od toho kamenýho milovníka odloudím. Ty ale ošklivý bratře, proč mýmu štěstí i po smrti na odpor stojíš, já nic nedbám a tobě na truc tvou milenku za moji manželku míti musím. Co z toho máš, že tady z kamenu tvůj obraz vytesanej jest, přece v zemi hniješ, já ale s tvým měním a s tvou nevěstou se obveseliti budu. Jak zde pánem budu, tak tvůj obraz odcud vyhoditi dám. Zatím odejdu a v domě našeho strejčka, jak tvýho tak Don Roberta bohactví pokojně užívati budu. Já už několik dní špatně sem jedl, dnes všechno nahradím a dobrou tabuli sem si nařídil, chceš-li mým hostem bejti, já tě zdvořile zvu.

Statue odpovídá: Já přídu k tobě.

Don Jean: Co to? ten kamenej obraz mluví. Já se tě nebojím, ještě jednou se tě ptám, přídeš-li ke mne.

Statue odpovídá: Já přídu k tobě.

Don Jean: Ha to je nějaký mámení, já se tě potřetí tážu: Přídeš li ke mne.

Statue odpovídá: Po třetí tě ujišťuju, že přídu k tobě.

Hansvuršt přichází, dovídá se od dona Jeana, že Eleonora už jej uznává za nevinného. Umiňuje si, že vypřáhne, aby s ním trestán nebyl, a s Marinou se poradí, jak by se měl šibenici vylhati.

(3) Marina hubuje Hansvuršta, týž ji chlácholí a jí svěřuje, že za Donem Jeanem nesl truchlivou novinu o úmrtí jeho bratra dona Carla. Marina jej odprošuje pro své přenáhlení a odchází za ním. (Fürhang se spouští.)

(4) Theatrum představuje Dona Roberta pokoj s truhlou.

Harlequin diví se, že se Don Roberto nevrací.

Tab. I. Deskový obraz úmrtí P. Marie v kostele v Horních Mokropsech ze sklonu XV. století.

Fotografoval Frant. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Přichází Hansvuršt a oznamuje mu, že Roberto jest usmrcen poustevníkem, u něhož noclehoval. Harlequin jde se o tom do lesa přesvědčit.

(5) Don Jean nařizuje Hansvurštovi, by schystal něco dobrého k jídlu, že si pozval bratra dona Carlosa. (Statue přichází.)

(6) Statue prosí Don Jeana, by nepobuzoval již pomstu božskou, nýbrž upřímné pokání činil, a že věčná trápení na něho čekají. Don Jean odpovídá, že dokud jest mlád, bude svého a Don Roberta bohatství se svou milou Eleonorou jemu na truc požívati a že na pokání má v starém věku dosti času. Statue znova jej napomíná, by v poušti, kde poustevníka a strýčka zabil, kající život vedl, a zve jej na večeři k sobě. Don Jean slibuje, že přijde. Oba odcházejí.

(7) Marina s Hansvurštem hovoří i dovídá se o nepravostech Dona Jeana a o jeho třech vraždách; slibuje, že vše Eleonoře poví.

(8) Don Jean rozmlouvá s Hansvurštem o návštěvě svého umrlého bratra Don Carlosa a žádá, by s ním k němu do zahrady šel. Hansvuršt váhá, konečně přece jde. (Fürhang se spouští.)

(9. vejchod.) Theatrum představuje zahradu, v prostředku statui Don Carla a stůl s umrlčíma hlavama; v koutku u sceny smrt s kosou sedí.

Don Jean: Neboj se, Hansvuršte, mrtví živejm nic neučinějí.

Hansvuršt: Dokavade ta statue dolů nesleze, tady zůstanu, jak se ale zahejbá, tak uteču.

Don Jean: Bratře, dle tvýho rozkazu k tvýmu hrobu přicházím.

Statue: Jak si se rozmyslel? Míníš pokání na poušti konati?

Don Jean: Já míním tvýma penězma se obveseliti a s donnou Eleonorou se zasnoubiti.

Hansvuršt: Já tady nezůstanu, mohla by mne statue zahlídnouti, raděj uteču. (Odchází.)

Statue napomíná Jeana k pořádnému životu.

Don Jean trvá na svém: Darmo si hubu trháš, tvoje řeči mne k pokání nepohnou, nyní chci teprv účinky mých mordů užívati.

Statue: Ale spravedlivá pomsta božská tě očekává. Tvá hodinka se blíží.

Don Jean: Nech mne odejíti, neb s tvýma pohrůžkama dostatečně nasycen jsem.

Statue: Bez trestu odejíti nemáš. Poněvadč ke všemu napomenutí jsi zatvrzelej byl, tak milosrdenství Božské spravedlnosti ustoupilo a za tvý bezbožnosti tě potrestá.

Smrt vstává a Donu Jeannovi se blíží: Já jsem posel spravedlivosti Božské, Bůh tě dost k pokání volal, ty ale si s jeho milosti pohrdal, nyní před jeho ostrým soudem se stavěti máš, aby si odplatu tvých nestydatostí dosáhl.

Don Jean: Tak v pravdě umříti a můj mladej věk dokonati mám. Proklatý bratře, ty si se přenáramně na mne pomstil. Ach, ukrutná smrt, jenom ještě několik minut sečkej.

Smrt: Dost času jsi k pokání mjel, nyní už všechno pozdě jest. Tak tehdy, bezbožný Don Jeane, tu máš tvůj trest. (Smrt s kosou Don Jeana dotejká a uchází. Don Jean na zem padá. Za chvíli dva čerti s povětří přicházejí a Don Jeana do povětří berou. »Führhang« se spouští.«)

(10. vejhod. Theatrum představuje peklo, v kterým duše Don Jeana od ďábla na řetězích připjata jest. U každý sceny jeden zlej duch stojí.)

Don Jean sám: Proklatí, zlořečení moje hříchové, do jakého neštěstí mne uvedli, kdežto jedno trápení druhý stíhá. Ten nejprudčí oheň moje kosti jako železo rozpaluje. Mozek se mně v hlavě vaří. Očím nejohyzdnější potvory v temnosti se ukazujou. Ten nejprotivnější smrad vždy cejtiti musím. Hlad a žízeň nejhorčí jazyk k pyskám přilípá. Prsa, srdce a moje vnitřnosti od pekelnýho hada bez přestání hryzeny jsou. Na celým těle jediná moje čitendlivost v nevyslovitedlných bolestech pozůstává, kam se obracuju, hřích mne všudyš pronásleduje a mne na mysl přichází, že tyto muka a trápení věčně trvati mají. Ach, jak je ukrutný do rukou rozhněvanýho Boha padnouti. Nyní moje provinění uznávám, ale už pozdě jest pokání činiti, neb já ničko, jak dlouho Bůh Bohem bude, zde zůstati musím. Ó, věčnost, jak jsi ty ukrutná. Zlořečení a bez přestání zlořečení byli moje činy a bez přestání bolestný jest jejich trest. (Fürhang se spouští.) — Konec 3tího dílu a Comoedii.

Staré obrazy v Mokropsech.

Dr. *Fr. X. Harlas.*

V knize »Smíchovsko a Zbraslavsko« (vydané r. 1898 společnou prací učitelstva za redakce prof. Frant. Hanzla, c. k. okr. školního inspektora) jest uvedeno na str. 305. za záhlavím »Mokropsy« (články jsou seřazeny po abecedě), že v chrámě sv. Václava v Horních Mokropsech jsou chovány staré obrazy: na dřevě malovaný obraz »Smrt Panny Marie«, »jejž r. 1441 maloval Hans Schäfelein«, dva obrazy světic: sv. Kateřiny a sv. Barbory, malované rovněž na dřevě, »práce Lukáše Kranacha staršího z r. 1520«. Tak po stručném vypsání dějin kostelíčka neméně stručně sděluje kniha.

Záznamu toho nikdo si nepovšimnul a není divu, že o obrazech nebylo zmínky až do 23. října 1903, kdy v 5. čísle II. ročníku časopisu »Máje« vyšla stať českého sochaře prof. J. Maudra, jenž vřele a svižně psaným článkem svým znovu upozornil na obrazy svrchu uvedené a také zprávu podal o čtyrech jiných malbách. Kniha »Smíchovsko a Zbraslavsko« je objemná, pěkně vypravená publikace (362 vyobrazení), ale též málo přístupná. Myslím, že

nikdo z historiků umění jí bedlivě nepročítal, sic jistě by býval upoután zpravou o malbách věru zajímavých; obrazů z 15. a 16. století není u nás tolik, abychom nebyli vzrušeni objevením prací dotud neznámých. Článek p. prof. Maudra způsobil tím spíše pozornost, poněvadž pražské obecenstvo dobře zná krajinu kolem Dobřichovic, Černošic, Všenor, aniž kdy věnovalo zvláštní povšimnutí malému bílému kostelíku, vypínajícímu se na kraji dosti strmého ostrohu, převyšujícímu valnou část Horních Mokropes. Ve farní knize mokropeské skryta jest zpráva o zmíněných obrazech, a tam vyslovena jsou jmena umělců, jak je uvádí spis »Smíchovsko atd «

Článek v »Máji« povzbudil zájem všech, kdož se zabývají uměním i dějinami jeho, ano i širší vrstvy se vzchopily a v Mokropsech vídali nebývalé dotud návštěvy Pražanů, putujících po hloučkách do kostelíka.

Než záznam v knize »Smíchovsko a Zbraslavsko« a zajímavý popis p. prof. Maudra v »Máji« ponechávají otázku o pravdivosti údajů ve farní knize mokropeské nezodpověděnu.

Je konstatován fakt, že poblíže Prahy nacházejí se staré malby, které byly připsány německému malíři Lukáši Kranachovi, a že obraz z XV. století, označený, jak níže reprodukujeme, pokřtěn jmenem Hanse Schäffeleina čili Schäuffelina, rovněž německého mistra. Dále pak pan prof. Maudr věnuje zaslouženou pozornost i čtyrem postavám světců, jež malovány jsou na dřevěných deskách a vsazeny do spodních výplní dveří u »svatého hrobu« v témže kostele.

A tu hned z počátku nutno popříti souvislost monogramu HS s dílem Schäuffelinovým, neboť mistr narodil se na sklonku XV. století, asi o 50 let později, než označuje letopočet 1441, a zemřel r. 1540, což ve článku v »Máji« též podotknuto. Jak připadli na jeho jmeno, těžko uhodnouti; nejspíše však sváděl monogram k vyhledání jmena nejznámějšího malíře; a vykladatel signatury nehleděl k tomu, že činnost malířova spadá až do počátku XVI. věku.

Ale již okolnost, že vyslovena byla zvučná jmena, Kranachovo a Schäuffelinovo, že vůbec bylo lze obrazy pojmenovati, »křtíti«, — jak říkají historikové umění — již tato okolnost vybízela k ohledání obrazů a to především jejich »signatur«. Není pochybnosti, že tyto značky byly základem, na němž spočívá tvrzení farní knihy a odtud všech zmíněných zpravodajů. Jmena byla zapsána, vyslovena, a sluší se jimi zabývati. Proto především několik slov o obou cizích mistrech.

Hans Schäuffelin (též Scheufelin, Schaufelein) nepatří mezi mistry prvého řádu, není v německém malířství veličinou. Jeho nedokonalá kresba a tvrdý, pestrý kolorit jsou ohlasem středověku. Kdyby maloval na zlaceném nebo vzorkovaném pozadí, jak činili ještě v XVI. století mnozí jeho soudruzi, mohla by jeho díla býti označena letopočtem XV. věku. Maloval však už kraji-

nářské pozadí, měl smysl pro realistický detail, a tak je synem své doby, která zplodila mistry rázu Dürerova a Holbeina staršího. V Nördlinkách na radnici zobrazil obléhání Bethulie; Holofernes má tu pěknou baterii těžkých pušek, také zadovek, jichž za času Schäuffelinových již užívali. Svá díla zpravidla opatřoval mimo začáteční písmena i skutečnou »značkou«, symbolem svého jména, totiž lopatkou (Schaufel).

Ctihodný mistr cechu malířského, majitel papírny, lékárny, purkmistr ve Vittenberce, Lukáš Kranach starší rovněž není řazen mezi velmistry německého malířství. Má skrovný smysl pro krásu tvarovou, kreslí dosti pečlivě, ale přece mnohem neobratněji než na př. Dürer, a maluje stejně pestře, jako všichni mistři němečtí až do Holbeina mladšího. Zcela dobře bylo poukázáno p. prof. Maudrem na nepříjemně zarudlý tón pleti, jimž se vyznamenávají postavy jeho. Maloval nejraději výjevy z písma nebo z mythologie, do nichž mohl vložiti genrovité figurky a zvířata. Monumentalní malby ve velikém měřítku se mu nedařily. Postavy jeho jsou kostnaté, pohybů naivně hranatých, hlavy nepříliš krásné, typy velmi nehledané, přihroublé. Větší počet prací opatřených svou značkou ani sám neprovedl; měl dílnu a v té jeho pomocníci a učňové za dozoru mistrova malovali oltářní obrazy, náhrobní obrazy, epitaphia, allegorie pro příbytky bohatých, výjevy z antické mythologie, tehda znovu oblíbené, ano i podobizny slavných mužů, Luthera, kurfiřta Saského atd. vše dle vzorů Kranachových anebo s jeho pomocí. Mistr přistoupil k obrazu zhruba dokončenému, opravil tu i tam kresbu, tvar, modellaci, přidal detail, opatřil obraz značkou. Ještě raději prováděl Kranach ve své dílně a svým personálem práce řemeslnické, ba natěračské, to jest na př. malování saní, dřevěných řezeb a soch, různých dekorací, jichž u dvora byla stálá potřeba, a j. v. Kranach opatřoval obrazy, z dílny své pocházející, svým erbovním znamením, okřídleným hadem či dráčkem.

Oba tito němečtí mistři tedy nevynikají zvláštní uměleckou hodnotou, ač u svých vrstevníků byli váženi, Kranach i proslaven. Nebylo by tudíž objevení jejich prací v Čechách důležitou událostí v dějinách umění, leda že by zajímalo odborníky, sběratele nebo ředitele velikých obrazáren. A také fakt o sobě by nevzbuzoval zvláštní pozornosti, neboť obrazy Kranachovy často dostaly se do Čech již za života mistrova a menší obraz Schäuffelinův též snadno by k nám cestu našel. Není třeba mysliti na přímou objednávku pro Čechy, na př. pro Zbraslavský kláster, spíše byly získány darem nebo nahodilou koupí. Též později, v XVI., XVII. neb i v XVIII. století bylo lze je získati Kdy do Mokropes přišly, není známo.

Jest otázka, zdali zápisy, přisuzující původství maleb mokropeských Schäuffelinovi a Kranachovi, jsou spolehlivy, lze-li jim věřiti. Poněvadž nemáme jiných písemních akt, odpověď podá nám jediné prozkoumání obrazů samých.

Obraz »Smrt B. P. Marie« (tab. I.) pochází z XV. věku, spíše ze sklonu jeho, než z doby dřívější, kterouž udána jeho signatura. Signatura však sama je nejvýš podezřelá, neboť datování a signování obrazů nebylo v XV. století obyčejem. Jen výjimkou podepsal se umělec na své dílo. V umění nepanoval kult osobnosti, jako nyní. Teprve počátkem XVI. věku vešlo ve zvyk, že malíři umísťovali na obraze svůj podpis, svou značku, počáteční písmena svého jmena, letopočet. Činili tak i Schauffelin i Kranach, ale ne tak, jak vidíme na mokropeských obrazech. Signatura na obraze smrti P. Marie je dále podezřelá také tvarem číslic. »Čtyřky« nepsali v XV. století tak, jak jeví se na obraze, nýbrž jedním tahem

a z počátku onoho věku nebo. Při monogramu

není lopatky, kterou německý mistr vždy označoval své dílo.

A konečně — což vlastně mělo býti pověděno na počátku — signatura, ostře namalovaná černou barvou dole uprostřed, zdá se na první pohled novou, mladší, než obraz. Zkoušku jehlou jsem neprovedl, neměl jsem k tomu svolení, a nelze tudíž s jistotou souditi o stáří této signatury. Snad byla už prvotně, ale jiná, a při některé opravě pozměněna, snad vůbec přimalována byla později od některého obnovovatele, který pokládal malbu určitě za dílo Schäuffelinovo a svým falsem i jiné chtěl k mínění svému přivésti. Při tom ovšem přihodil se mu nemilý omyl v datování. — Obraz sám by německému mistru nebyl k haně, není horší než jeho známé práce, jen zběžněji malovaný. Ruce na př. jsou stejně nehezké, s předlouhými prsty, skorem bez kloubů. Ale už vržení rouch je dosti plynulé, ne tak tuhé jako na obrazích německých z půle XV. věku — ukazuje právě na pozdější dobu XV., ba na počátek XVI. věku. Též hlavy, ač dosti propracované, nejsou půvabny, ale nejsou německými typy. Rovněž i zbarvení, ve svém povšechném tonu, teplém, načervenalém, není německé. K tomu je obraz značně přemalován, tak že i původní zlacené pozadí, jež bylo vzorkováno, změněno jest na interieur.

I je výsledek zkoumání ten: Smrt P. Marie není dílo Schäuffelinovo ani jiného mistra německého z roku 1441, nýbrž dílo domácí, české práce umělce neznámého z pozdější doby vladislavské, okolo r. 1500.

Pohleďme na malby (tab. II. a III.) Lukáše »Granacha«. Pisatel poznámky ve farní knize dobře četl jasný nápis; čtu rovněž L a vepsané G. Tedy již svým zevním vzhledem nepoukazuje značka na malíře Kranacha, který též se psával Cranach. A kdyby zde bylo i C, není tento monogram značkou Kranachovou. Mistr používal výhradně své erbovní značky, dráčka, k němuž připojoval letopočet, ale ciframi docela jiného tvaru. Číslice na našich obrazech podstatně se liší od číslic na malbách Kranachových odjinud známých,

jak lze porovnati na př. v Rudolfině v Praze.*) Zejména tvar Z za 2 nebyl tenkrát obvyklý, užívalo se ho až později, až do XVIII. století. Neznáme pak odnikud signatury Kranachovy, aby byla ze začátečních písmen jeho jména. Signatura obrazů mokropeských rozhodně nevyšla z rukou Kranachových. Byla-li tedy snad později přimalována, byť chybně, na obrazy mistrovy kýmsi jiným?

Obrazy samy nenasvědčují štětci Kranachovu. Zbarvení je světlé, barvy dosti jasné, vržení záhybů plynnější, než u Kranacha. Krajiny v pozadí jsou malovány zběžněji. Kresba rukou dosti správná, modelace měkká, hebká, u Kranacha bývá podrobnější, ale též ostřejší. Ani tyto obrazy nejsou prací mistra německého, nýbrž rovněž jeví původ z ruky domácí, české. Podezřívám i značky na těchto obrazech, maje za to, že byly později přidány, ale kdyby byly psané současně s malbou, pak zde máme neznámého mistra monogramistu L. G., snad Čecha.

Další čtyři postavy světců (tab. IV. a V.) na dvou dřevěných deskách, ve výplních dveří u svat. hrobu v kostele mokropeském, o nichž ve spise »Smíchovsko« zmínky není, jsou dojista díla česká. Postava sv. Václava sama tomu nasvědčuje, a ostatní světci, ač nemají odznaků, dle nichž jména svatých určujeme, jsou bezpochyby patronové čeští. Protějšek sv. Václava má na levé ruce lýčenou mošnu, a lze jej pojmenovati sv. Mikulášem. Světec na zadní straně, před nímž klečí donator čili dárce, který dal obrazy pořídit, je nejspíše sv. Prokop, jeho protějšek sv. Vojtěch. Typ hlav shoduje se docela s domněnkou naší. Tváře jsou vyholeny, krom vousů na bradě, krátce přistřižených, jak vídáme na obrazích utrakvistského původu té doby. Ani pozadí — malíři ti rádi podržovali ještě starou zlatou půdu nebo vzorkovaný čaloun — nepříčí se českému rázu.**)

Tyto malby českých patronů nejsou starší, než obrazy obou světic, datovaných r. 1520. Sv. Václav oděn jest brněním, jehož tvary poukazují na XV. století, ale tu nutno uvážiti, že zbroj a zbraně oné doby dlouho se zachovávaly. Však už štít s orlicí je vykrojen zcela renaissančně. Berly svatých biskupů a opatů zakončeny nahoře listovím sice gotického rázu, ale z doby přechodní do renaissance, oblejších, laločnatějších tvarů, jaké nacházíme ještě v drobnomalbách našich kancionálů až do r. 1600. Také hlavy jsou již mnohem hbitěji kresleny a modellovány, než bývalo v XV. století. Roucha splývají dosti plynně, v řasách táhlých, jen tu i tam na okrajích, kde látka se půdy dotýká, zpozorujeme tužší záhyby, lomeniny, v jakých nacházelo zalíbení umění XV. věku. Starší tyto stopy nejsou nápadny, nýbrž poměrně nepatrny, jsou

*) Katalog obrazárny v Rudolfině 1889, čísla 158, 159, 162, 163, 164, 165.

**) Pan c. k. konservátor Břet. Jelínek, který malby viděl, než tento článek byl napsán, byl typem hlav ihned na tento původ maleb upozorněn.

pouhé reminiscence na sloh kvetoucí gotiky. Zbarvení pak, i způsob malby, velmi svěží a jistý, svědčí o vyspělejší technice malířské. Jsou to milé, jadrné malby české, patrně zbytky archy čili skladacího oltáře.*)

Inspektor obrazárny v Rudolfině, p. Pavel Bergner, konečně upozornil mne na vzorkování zlaceného pozadí na předních stranách těchto obrazův a na stopy takového vzorkování patrné na obraze Smrti B. P. Marie. Vzorek je týž; po mínění p. Bergnerově jsou postavy českých patronů i obraz P. Marie části jednoho a téhož skládacího oltáře. Smrt B. P. Marie byl středem, obrazy světců křídly čili dvířky archy. Rozměry tomu neodporují, zevní pohyblivé části byly o něco větší, než střední obraz a při zavření archy jej zakrývaly. Tím také nejlépe potvrzen můj úsudek o českém původu obrazu s nepravou značkou HS. Obrazy světic jsou po zdání p. Bergnerově z »česko-saské« školy na počátku XVI. století, tak že i zde český původ není vyloučen. Pan Bergner docela má značky na těchto obrazech za nepravé, přimalované v XVIII. století na obrazy olejovou barvou.

Něco o postupu selských gruntů.

Ant. Tomíček.

Držitelem selského statku byla do roku 1498 rodina; nejschopnější mužský člen její, zpravidla nejstarší, byl hospodářem, jehož povinností bylo ostatní členy živiti a šatiti. Dědického práva vlastně nebylo.

Rodina žila v nedílu, neoddělení jeho členové měli podle parentel právo na rovný díl statku a to na díl ideálně stejný, neboť statek dělil se hmotně jen zřídka, zůstávaje při mužských členech rodu; ženským členům dáván díl jejich na penězích a svrškách a jen tehdy postupován ženským statek nemovitý, když mužských dědiců nebylo. Již ve 14. století k nedílu selskému nepatřily svršky a hotové peníze. V listině orig. čís. 15 v Museu litomyšlském z r. 1378 stanoveno, že biskup nesmí brániti odkazům lidí pro kostel a kapitolu, což je obnova smlouvy z r. 1358 (Jelínek, Hist. litom. I, 156), aby kapitola hotových peněz, poslední vůlí odkázaných, od lidí, biskupu poddaných, přijímala, a to smlouvou z roku 1398 (Jelínek I, 223) opět obnoveno. Neoddělený člen nemohl bez svolení všech členů ničeho odkazovati. V těchto smlouvách není nikde řečeno, že pod jistými výminkami mohl peníze odka-

---

*) Rozměry obrazů: Smrt P. Marie na lípové desce 1170 × 830 *mm*, 1240 × 435 *mm*, sv. Barbora a Kateřina 125 × 44 *cm*, 1240 × 418 *mm*, sv. patronové čeští na lípové desce 1235 × 350 *mm*.

zovati, a když přece odkazoval, je to důkazem, že peníze a svršky do nedílu nepatřily. Nedíly selské do široka nerostly. V nedílu žili otec a synové, bratří, strýcové, tedy příbuzní pouze nejbližší. To se však propuštěním odúmrtí r. 1412 změnilo. Předně mohl v nebytí nedílných příbuzných dědit oddělený příbuzný, kde dříve spadal grunt jako odumrlý na pána; za druhé mohl nedíl přibráním oddělených příbuzných, zejména vzdálenějších, v dalším trvání býti zajištěn již předem. Nejhustější použití toho druhého spůsobu bylo, že poručník, zpravidla již oddělený příbuzný, přijímal sirotka i s jeho statkem na leta do svého nedílu a pro případ oddělení zapisoval mu předem na svém určitou sumu.

Pokud rod v nedílu trval nebo nevymřel, nebylo třeba žádných specielních smluv a ujednání a také ne zápisů. Pravidlo se nezapisovalo, jen výjimky, a proto zápisy obyčejných nedílů chybí. — V nedílu nebylo žádného výměnku. Hospodář, hlava nedílu, hospodařil do své smrti, arci, byl li neschopen, s pomocí dědiců. Matka vdova měla díl stejný jako jiný dědic. Prodej statku ven z rodu dál se jen se svolením všech dědiců a byl asi velice řídký; teprvé v 15. století objevuje se častěji. Rokem 1498 dovoleno hospodáři kšaftovati volně za života nebo na smrtelné posteli; když nekšaftoval, zůstalo při starém stejném dílu všem. Ustanovením tím majetek rodu stal se majetkem jednotlivce, hospodáře, ovšem také ne beze všech výhrad, neboť všichni nevybytí svobodní členové rodu dostávali z oteckého statku stejnou pomoc a vejpravu. Kšaftování vžilo se teprvé kolem roku 1547 za nových poměrů, působením více vnějším. Jednotlivci za své nedílné peníze dávno již kupovali statky, které ne vždy připojovaly k nedílu rodovému, a o těch pořizovali kšaftem. Výše zmíněná listina č. 15 (1378) v dalším znění stanoví, že biskup nemá brániti ani odkazu zákupných rolí pro kostel a kapitolu, ale kapitola že smí prodati takové role opět jen sedlákům.

Nepravidelných majetkových změn, které by se k zapsání hodily, nebylo, pokud nedíl trval, mnoho a proto stačila pro město i venkov jediná kniha, která, roku 1402 založena jsouc, se nám zachovala, kdežto po starších není památky. (V Museu pod číslem 115.) Jsou tam zanešeny oddíly, umělé spolky, postupy příbuzných ženských a prodeje ven z rodu se svolením všech dědiců, kteří po roce 1498 již jen nápadníky byli.

Šestnácté století zachovalo z nedílu to, že, jak zmíněno, každý člen rodu musil dostati z rodného gruntu vejpravu a to i tehdy, když statek ven z rodu prodán byl a dávno v cizích rukou. Velikost výpravy podmíněna byla velikostí gruntu a zvykem a representovala tak 10 kop průměrně pro statek obyčejný, na 300 až 400 kop ceněný. Výprava v 16. století není ustrnulá, je něco větší nebo menší. Pro mužské kůň a svatba, pro ženské kráva, svatba a obyčejně šaty svatební a nářadí domácí. Postup statku děl se formou prodeje, ku kterému, když statek ven z rodu nevycházel, nebylo potřeba žádného svolení panského. Prodej cizímu vázán na

svolení pána k zápisu teprvé ku konci 16. století. Po celé 16. století přecházel selský grunt z ruky do ruky velmi často, za života původního majitele i několikrát, a proto bylo třeba zříditi nové knihy purkrechtní, a přísnějšího dohledu a mocnější ruky, než byla vesnického rychtáře, před nímž dříve na jeho domácím právě se veškeré majetkové změny prováděly a na jeho svědectví a dvou konšel do městské knihy gruntovní zapisovaly. — Děti, za živobytí hospodářova z domů vypravené, dostávaly pomoc z prvu stejnou, později nestejnou a po smrti nebo ustoupení hospodářově do výměnku, který objevuje se prvně roku 1517 v Oujezdě, dědily dle kšaftu nebo smlouvy s novým majitelem také zprvu všichni stejně a později teprvé rozdílně, ale vždy podle úvahy spravedlivě. Kdo mnoho již stál, sobě volným byl, dostal méně; kdo u otce po leta darmo na statku pracoval, o otce zvláštně se staral, kdo byl ještě nedospělý — tomu otec nějakou kopou lepšil. — Všem těmto různým a častým zápisům již jedna městská kniha nestačila a pak byl již v 16. století rozdíl mezi měšťanem a sedlákem veliký, tak že se ani v jedné knize zápisy jejich nerovnaly a pouze svobodným rychtářům místo se v ní přálo, pak také fiskální zájem pána byl větší a proto objevují se knihy již různé. Registra trhová vedl zvláštní písař, správu peněz purkrechtních opět jiný. Roku 1516 na př. měl registra trhová Ondřej písař a peníze purkrechtní Urban písař. Purkrechtní knihu do roku 1502 vedl pro každou obec rychtář, od toho roku páni na zámku. Jen pro předměstí vedl purkrechtní knihu rychtář městský, pro Zaháj rychtář zahájský až do konce 18. století. — Sirotčí knihy objevují se prvně r. 1544.

V 16. století byl statek selský také hojně rozdělován a po částech rozprodáván. Formule prodeje zní: »Také držitelé budou moci ty grunty dáti, prodati, zastaviti, směniti, poručiti a s nimi jako svým vlastním učiniti jako jiný dědic, však bez újmy platu na to usazeného.« A toto poslední bylo nezbytnou podmínkou rozprodeje a odprodání od statku podmínkou, na níž záviselo svolení panské, které aspoň mlčky bylo žádáno, načež také a bez obtíží se dosahovalo.

Za války třicítileté se postup gruntů ustálil a trval v tehdy přijaté formě až do roku 1848. Kdo statek prodával, měl si opatřiti svolení zápisu již do knih purkrechtních, ač často držel nový majitel grunt v těch bouřlivých dobách bez zápisu. Resolucí hraběcí z roku 1658 »žádní gruntové neměly se ztenčovati, ale v starodávném terminu zůstávati.« Statek nabyl určitého rozsahu a ceny, která se pak po 200 let již neměnila. Při zápisu složil kupující závdavek také vždy stejný; v 16. století byl velmi různý, a obnášel nejčastěji čtvrtinu ceny. Z toho závdavku platil prodávající své osobní povinnosti, jako dluhy od sebe nadělané, zasedělé úroky a platy panské, pomoc dětem; závdavek ten zval se také přední peníze. Zbytek závdavku, někdy také na 2—3 roční lhůty placeného, náležel prodávajícímu; neměl-li jiných povinností, patřil mu celý. Ostatní suma, zvaná peníze gruntovní, purkrechtní, platila se na

dlouhé roční termíny jako v 16. století a patřila nejprvé věřitelům gruntovním a zbytek patřil nápadníkům prodávajícího rovným dílem. Obyčejně při dlouhých lhůtách byl statek nedoplacen a peníze vypláceny nápadníkům předešlého a často i předpředešlého majitele. Po doplacení gruntu zapisoval se statek teprvé v knihy gruntovní. Povinností každého majitele bylo opatření výpravy všem k místu nepřišlým, tedy svobodným členům rodin majitelů gruntů, pokud na živu byli Když kdo z nich svoboden zemřel, výprava při gruntě zůstala, kdežto při pomoci spadal díl zemřelého na ostatní. K určitému statku patřily určité, neměnitelné přídavky, jejichž cena, když po ruce nebyly, srážela se se závdavku, případně z gruntovních peněz. Také podíly dětí v 17. století ustrnuly, řídily se též zvykem a velikostí gruntu a rovněž i výměnek odstupujícího hospodáře. Výměnkáři i hospodáři pro pohodlí stavěly se od 17. století výměněčné chaloupky hojněji a hojněji, ku konci má je již skoro každý statek; v 16. století jen tu a tam se staví chalupa na pozemku statku blízko u gruntu.*)

Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě.

Frant. Lipka.

Materiál k této stati poskytl mi archiv[1]) svitávský, vlastně jenom už zbytky jeho. Originály privilegií skoro všecky zašly pohromami a zbyly jen opisy, jiných pak věcí dosti po skrovnu se uchovalo. I učinil jsem z nich výbor.

Všechny starší význačné listiny do stol. XVIII. beze změny tuto uvádím v nové transkripci; pominul jsem a nepoužil zápisů novějších, málo významných ze stol. XVIII. a XIX, a místní pamětní knihy nekritické, kronikářské.

Nejstarší němou, ale významnou památkou osídlení svitávské krajiny jest hradiště předhistorické, vypínající se nad samým městečkem, »Hradisko«, českému Řipu podobné. Pod ním položená Svitávka od nepaměti náležela ke zboží premonstrátského kláštera

---

*) Prameny: knihy litomyšlského Musea a okresního soudu. Literatura: moje články: Český Lid VIII. a IX., Vzdělávání, příloha k Věstníku okresu litomyšlského 1899 a 1900, kde jednotlivé věci šíře vyloženy jsou.

[1]) Přišed r. 1889 náhodou na radnici svitavskou, povšimnul jsem si dvou císařských porušených pečetí bez listin a objemné knihy ve svinské kůži vázané s neuměle malovaným znakem na předním listu, v kupě pohozených mezi »starými papíry« Po několika letech vzpoměl jsem si na onu knihu, ale pátrání po ní zůstalo bezvýsledno. Z té příčiny, aby podobným způsobem nezmizely i ostatní »staré papíry«, vyžádal jsem si zbytek »archivu« k opatrování

Hradiště u Olomouce, kterémuž byla darována českým králem Vladislavem už kolem roku 1169 s farou, mýtem, trhem a dvěmi vesnicemi,[2]) a, jsouc při starodávné cestě, jež okolo vedla na Letovice,[3]) Poličku, k Mýtu a ku Praze, zaujímala nemálo důležité místo na spojovací trati mezi oběmi sesterskými zeměmi

Nejstarší zprávu zaznamenává v archivu listina, kterou r. 1250 král Václav dovolil městečku Svitávce mýto vybírati. O těchto výsadách však se nedochovalo podrobného záznamu. Z toho privilegia zachoval se jen kusý překlad v dvojím pozdějším přepise,[4]) a to nesprávný někde a špatně přepsaný:

Kupec náš, biskupův anebo kteréhokoli pána svobodného a host mimo předřečena [sic] jedoucí, z vozu sukna drahého ať platí osm peněz, z vozu sukna šerého čtyry penize, z vozu plátna čtyry peníze, z vozu lnu, vlny, konopí, pepře, soli, pšenice, rži, ječmene, ovsa a z železa čtyry peníze, z vozu medu, ze sudu vína, z vozu chmele . . . . . kamnář přespolní (kramář?), z vozu viziny a velikých ryb osm peněz, hospodář sedlák s čeledí svou jedoucí osm peněz, z tuny medu dva peníze, z koně, vola, krávy, vepře dva peníze, ze kbelíka medu anebo z nesoucího na zádech jakéhokoli břemene, ze dvou ovec nebo kozy a z kteréhokoli živočicha jeden peníz, z tuny herinkův. z vozu dříví dva peníze. Kdo kradmo anebo ze vzpoury (mýto) pomíjejících postižen jsa, ať dvojnásobně platí. Půjde pak za ním mýtný [z] Svitávky k Brnu až k hoře, která slove U jedle, k Jevíčku pak až k vodě, která se nazývá Studená. Hájiti pak budou napřed povědomí mýtní práva mýtního svitávského vůkol a vůkol přes míli bez všelijakého odporu. A závěrka nadepsaného privilegium jest takto: Kdo by jakkoli tato naše ustanovení, dovolení, svobodství [a] obdarování výš řečená rušiti z pýchy a vysokomyslnosti chtěl a ku kostelu napřed jmenovanému, to jest tomu všemu, což s sebou též slavné privilegium přináší, hned zadosti neučinil, přednější země naší, to jest páni svobodní anebo ouředníci, prokurátoři míst našich přísežní a bohatší měšťané kdyby přistiženi byli anebo sami se přiznali, do komory naší deset hřiven zlata, nižšího pak řádu hřivnu zlata nechť ať zaplatí a žaláře našeho s těžkou stráží ať pokutu nesou, vykupujíce hrdla svá, jak mohou. Aby pak tyto všechny věci na hoře psané pořádně bez porušení trvaly, přítomné psaní sepsati a pečetí naší královské důstojnosti utvrditi jsme způsobili. Svědkové pak toho jsou: pan Mikuláš, biskup pražský, Tobiáš probošt, Vít děkan, Radislav, arcikníže [sic] pražský, Heřman, probošt litoměřický, Bučeš komorník, Mstidruh kastelán, Poniem, sudí pražský, Ondřej, truksas český, Bořita z Balhoštu, Drslav z Benešova, Vít kastelán, Milič komorník, Mikuláš sudí, Petr, vladař olomúcký, Aneš, kastelán přerovský, Buchko, kastelán znojemský, Crha, kastelán z Čenichku, Častolov, bratr jeho a jiní mnozí. Stalo se jest i dáno v Praze, leta páně tisícího dvoustého padesátého, — prvního dne měsíce října, skrze ruce mistra Vilíma, komorníka pražského, našeho dvoru nejvyššího písaře.[5])

---

[2]) Cod. dipl Mor. I. 284, II. 82. Volného »Topografie«, Olom. kraj, str. 711.

[3]) Viz o tom pojednání v tomto časopisu, roč. III. str. 84—85. K. V. Adámka: »Od Letovic vedla stezka k Mýtu a nikoli k Chrudimi«.

[4]) A to teprve z roku 1609 při obdarování opata Lukáše (viz níže), pak ze zajímaveho svědectví Matěje Matějíčka z r. 1638, jakož i ze svědectví Jana Adama Koce z Dobrše o tom, že originály nejstarších privilegií svitávských vydány býti musily na klášter Hradiště.

[5]) Svědci tito byli Mikuláš z Újezda, 23. biskup pražský, Tobiáš z Benešova, probošt, Vít, Heřman, probošt kapituly litoměřické, Radoslav, arcijahen, archidiakon, Boreš z Riesenburka. Mstidruh z Dobrovicevsi, Domněn,

Časová mezera po této výsadě následující jest velmi dlouhá. Za dob husitských válek na čas odpadla Svitávka od zboží kláštera Hradiště a teprve v r. 1463 Vaňkovi z Bozkovic vyplacena.[6]) V záznamech archivních děje se pak zmínka o nové výsadě teprve od krále českého Ludvíka udělené, bližších údajů však o ní není.

V chronologickém pořadu nejstarší jest výsada z r. 1531, známá z vidimatu purkmistrovského úřadu města Jevíčka ze dne 28 Aprilis 1628. Zní takto:

1531, 25 května. — *Konvent kláštera Hradišťského prodává Svitávským odúmrť.*

My kněz Martin, ze smilování božího opat, kněz Václav převor, kněz Ondřej Kantor, kněz Jan Procek, probošt knihnický, kněz Gidy, farář cholinský, kněz Jiřík, farář svitávský, kněz Beneš, farář nákelský, kněz Jiřík, farář u čovský i všecken konvent kláštera Hradiště řádu premonstrátského, blíž města Olomouce ležícího, nynější i budoucí, oznamujeme tímto listem přede všemi, kdož jej uzří aneb čtoucí slyšeti budou, že jsou před nás předstoupili opatrní purkmistr a starší městečka Svitávky a prosili jmenem vší obce, abychom jim odmrť, kteráž na nás, jakožto pánech (!) jejich, dědičně spravedlivě spadávala prodali. My jsouce k jejich ustavičným takovým prosbám nakloněni, s dobrým rozmyslem a jistým naším vědomím (na škodu jiných přátel) prodali jsme a mocí listu tohoto prodáváme odmrť sami, od našich budoucích všech potomkův, opatrným vší obce i všem obyvatelům v městečku nahoře psaném, věrným naším milým, nynějším i potomkům, jich všech potomkům na věčné budoucí časy, a to na takový způsob, že nám i potomkům našim mají a povinni budou dávati dvě kopy groší, za každou kopu šedesáte groší a za groš sedm peněz bílých počítajíc, od dátum listu tohoto na den svatého Václava nejprv příštího a potom každý rok pořád při tom času ten plat svrchupsaný nám i potomkům našim, nynějším i budoucím, dávati mají a povinni budou, nyní i na věčné budoucí časy, nám jej přinášeti na klášter náš Hradiště aneb tu, kdež bychom s konventem naším, nynějším i budoucím, své obydlení měli. Protož my kněz Martin opat i všecek konvent kláštera svrchupsaného odříkáme se sami od sebe i od našich všech budoucích potomkův na věčné budoucí časy i ovšem zbavujem, tak že od tohoto času víc i s konventem naším, nynějším i budoucím, již v městečku našem svrchupsaném žádného práva odmrť sobě nepozůstavujem, než ten plat svrchu psaný; než že každý obyvatel v městečku našem svrchupsaném, nynější i potom budoucí jejich potomci budou moci a moc míti všecky statky své mohovité i nemohovité, kterým se koli jmenem jmenují a jmenovati mohou, svobodně dáti a dávati, poručiti, rozdávati za zdravého života nebo na smrtelné posteli, buďto přátelům svým nebo jiným osobám, komuž se jim zdáti a líbiti bude. V tom my i s našimi budoucími potomky jim překážeti nemáme, než při poručenství a dání každého bez všelijaké překážky zůstaviti slibujeme. Pak-li by se komu z obyvatelů v městečku našem svrchu psaném, buďto mužskému nebo ženskému pohlaví, událo bez poručenství a dání a bez přátel z tohoto světa sjíti a bez dědicův, tehdy ten všecek statek mohovitý i nemohovitý na tři díly spadnouti má: jeden díl na boží dům tohoto městečka, druhý díl na obec, třetí díl chudým do špitálu aneb na cesty a právo, však s vůlí naší neb našich budoucích potomkův.

---

nejv. sudí, Ondřej ze Všechrom, Bořita z Ředhoště, Drslav z Benešova, maršálek, Vítek z Hradce, kastelán olomúcký v r. 1247—50, Milič ze Švabenic, komorník olomúckého kraje v letech 1236—50, Mikuláš, sudí olom. r. 1240, vladař Peter v letech 1230—50, Aneš, kastelán na Přerově v 1240, Boček, předek rodu Kunštátského, byl purkrabím znojemským v letech 1238—55, Crha z Ceblovic, purkrabí olom. v letech 1250—51 a jeho bratr Častolov, byli předky pánů z Drahotouš (Holštýna).

[6]) Volný, Topografie, Olom. kraj, str. 711, 708 a 399.

Kdež my svrchupsaný kněz Martin opat i s konventem svým, nynějším i budoucím, slibujeme, což se v tomto listu svrchu píše, na věčné časy budoucí, ctně a pravě, bez všelijakého porušení a překážky naší i našich budoucích potomků v celosti zachovati. Tomu na svědomí a věcí svrchupsaných na zdržení my, kněz Martin opat a konvent svrchu psaný, pečeti naše vlastní s naším jistým vědomím k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázali. jenž jest psán a dán na klášteře našem Hradišti, ve čtvrtek den svatého Urbana, léta Páně tisícího pětistého třidcátého počítajíc.

Dvě vidimata, téhož dáta jako předcházející a ze dne 14. Augusti r. 1626 s pečetí města Jevíčka a taktéž tamnějším purkmistrovským úřadem stvrzené, a jeden přepis obsahují tuto výsadu:

1564. 28. února. V Hradišti. *Konvent kláštera Hradišťského zaměňuje Svitávským roboty za plat peněžitý*

My kněz Kašpar, ze smilování Božího opat, kněz Petr převor, kněz Šebestian subpřevor, kněz Martin, probošt zboží knihnického, kněz Bartoš, farář cholinský kněz Martin, farář bouňovský, kněz Kašpar, farář svitávský, kněz Ondřej, farář olšanský, kněz Kristian, farář tvarovský i všecek konvent kláštera Hradištského blíž města Olomouce, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, a zvláště tu, kdež náleží, že jsme častokrát poníženými prosbami žádáni byli od věrných poddaných naších z městečka Svitávky, abychom je z robot, kterýmiž jsou nám a klášteru našemu všelijak, kdež se toho potřeba ukazovala, spravedlivě povinni byli, svobodna učinili a je propustili, a za takové roboty plat peněžitý na ně uvedli. Kdež my, znajíce jejich upřímnost, věrnost a poddannost po všecky časy k nám .., a taky aby svrchupsaní Svitavští i budoucí potomci jejich tím dostatečnější živnosti své vésti a provozovati mohli, k jich prosbám poníženým z vlastní milosti nakloněni jsouce, z těch svrchu psaných jmenovaných robot je i budoucí potomky jejich jsme propustili a tímto listem mocně propouštíme na ten způsob, že nám a konventu našemu a budoucím naším potomkům povinni budou každého roku za takové roboty z každého lánu rolí po osmi a dvaceti groších a z každé zahrady po třech groších, za každý groš sedm peněz bílých počítajíc, počna hned při svatém Jiří příštím po dátum listu našeho, dávati a nákladem povinni budou donášeti, a tak potomně vždycky při každém svatém Jiří budou povinni spravovati a na klášter náš anebo tu, kdež bychom své obydlí měli, podle jiných poplatkův přinášeti. A mimo svrchu psaný plat, my napřed psaný kněz Kašpar opat i všecek konvent kláštera svrchupsaného, nynější i budoucí, dotčených lidí městečka Svitávky i potomky jejich více v žádné roboty potahovati, na ně vkládati nemáme, kromě vrchnosti panství i budoucím potomkům naším vymiňujem a na nich pozůstavujem, však to taky sobě budoucím potomkům našim znamenitě vymiňujem, jestliže by Pán Bůh na klášter náš oheň neb jaké neštěstí dopustiti ráčil, (čehož, Pane Bože, zachovati rač), povinni budou podle jiných poddaných našich klášteru našemu svrchu psanému (v) takové potřebě vlastní pomoc jakoukoli učiniti, neb jiných všech robot prázdni a svobodni budou a v žádné jiné roboty potahováni býti nemají, než při tom našem dání a osvobození a při výšpsaném platu za takové roboty uložením jich i potomkům jejich beze všeho přerušení zachovati slibujeme nyní i na budoucí věčné časy. Tomu na svědomí pečeti naši, opatskou i konventskou, s naším jistým vědomím a dobrou a svobodnou vůli k tomuto listu jsme přitisknouti dali. Jenž jest dán a psán na klášteře Hradišti, v pondělí po památce svatého Matěje, leta Páně tisícího pětistého šedesátého čtvrtého počítajíc.

Majestát Rudolfa II. znám jest ze dvou vidimatů z let 1608 a 1628, čtyr jiných přepisův a začátek jeho mimo to zachován na jednom listě pergamenovém (o tomto viz níže). Zní:

1583. 17. ledna. Ve Vídni. *Rudolf II. dává Svitávským 2 trhy roční, 1 týdenní, vysazuje znova jich městečko a dává jim erb.*

My Rudolf Druhý, z boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše, uherský, český, dalmatský a chorvatský král, arcikníže rakouský, markrabě moravský, lucemburský a slezký kníže a lužický markrabě, oznamujeme tímto listem všem, že jest na nás velebný Jan Ponetovský z Ponetova, opat kláštera Hradištského blíž města našeho Olomouce, věrný náš milý, poníženě vznesl, kterak by městečko jeho, Svitávka řečené, k témuž klášteru Hradištskému náležející, od starodávna před pamětí lidskou za městečko jmíno a drženo bylo, nás poníženě prosíc, abychom to opatrným purkmistru a konšelům i vší obci téhož městečka Svitávky, věrným našim milým, majestátem naším císařským zjistiti, jim taky pečet z novu dáti a tu milost další učiniti a dva jarmarky roční, první ten pondělí po svatém Jiří, a druhý ten pondělí po svatém Havle, a trh týhodní v každé úterý milostivě propůjčiti a znovu vysaditi ráčili, kteréhožto pokorné prosbě nakloněni jsouce, s dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách a jakožto markrabě moravský, dotčené městečko Svitávku za městečko, jakž od starodávna bývalo, tímto listem mocně znovu vysazovati a témuž městečku a obyvatelům v něm, nynějším i budoucím, pečeť, zejmena štít, uprostřed černým štrychem na příč rozdělený; spodní díl téhož štítu od svrchní levé až k pravé straně pošikem dolů take černým štrychem, v němž rozdílně tři růže rozkvetlé, svrchní a spodní bílé nebo stříbrné a prostřední třetí červené nebo rubínové; spodní pole téhož štítu zlaté nebo žluté a svrchu modré nebo lazurové barvy; druhá hořejší polovice téhož štítu žluté barvy, v němž uprostřed obraz svatého Štěpána, mučedlníka božího, stojí, v levé ruce k sobě stažené tři kameny své přirozené barvy, v pravé ruce ratolest palmovou drže, jakž to všecko rukou a vtipem umění malířského lépe a dostatečně uprostřed tohoto listu jest vymalováno a barvami vysvětleno, dávati a nadepsaných jarmarkův ročních a trhu týhodního znovu vysazovati ráčíme, kteréžto pečeti purkmistr a konšelé jmenovaného městečka Svitávky, nynější a budoucí, mají a moci budou ve všelijakých potřebách obecních užívati i listy a jiné potřeby červeným voskem pečetiti, pokudž a když by toho potřeba kázala, tak jak se jiná městečka v makrabství našem moravském při tom zachovávají. Chtíce tomu konečně, aby toho všeho, jakž výš oznámeno, též také jarmarkův svých ročních a trhu týhodního na časy a terminy předepsané, s frejunkem obyčejným bez všelijaké překážky užívali a užívati mohli. Protož přikazujem všem obyvatelům a poddaným našim ze všech stavův jmenovaného markrabství moravského, nynějším i budoucím, věrným milým, aby se častopsaní obyvatelé městečka Svitávky při svrchu psaných milostech, vysazováním je za městečko, též také nadáním, pečetí, též jarmarků ročních a trhu týhodního směli držeti a neporušitelně zachovávati bez všeho porušení pod uvarováním hněvu a nemilosti naší císařské, budoucích našich králů českých a markrabí moravských, však proto chcem, aby toto dání a obdarování naše jednomu každému bez újmy a škody na jeho spravedlnosti bylo. Tomu na svědomí pečeť naši císařskou k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázati ráčili. Dán v městě našem Vídni, v pondělí po oktávu svatých tří králův, leta Božího tisícího pětistého osmdesátého třetího, a království našich římského osmého, uherského jedenáctého, českého též osmého.

Ad mandatum sacrae caes.
Majestatis proprium.

Z tohoto obdarování jde patrně na jevo, že byla Svitávka od starodávna městečkem, před vydáním majestátu že už měla svou pečeť, dva trhy roční a jeden týhodní od králů českých Vladislava, Václava I., nebo Ludvíka.[7])

[7]) Tamtéž Volný k této výsadě připojil: und ihn (den Ort) in peinlichen Gerichtssachen dem Brünner Obergerichte, und nicht mehr dem Kuihnitzer, wie dieſs bis dahin der Fall war, unterworfen hatte.

Milost opata Jana Ponetovského z Ponetova (nebo Poniatenského z Poniatova), daná na Hradišti na den svatého Jiří r. 1583, z archivu zmizela, jen vzpomínku na ni oživila pozdější rozepře vzniklá mezi tehdejší vrchností a jejími poddanými (viz níže).

S jinou výsadou z téhož roku seznamují tři opisy, jeden z nich vidimovaný (jako nahoře).

1586, 28. září. *Konvent kláštera Hradišťského prodává Svitávským 2 hůrky s chrastinami a s příhonem za jistý plat.*

My kněz Jan Ponetovský z Ponetova, z božího smilování opat, a kněz Kašpar Loucký, převor, kněz Pavel Grinvald, probošt knihnický a farář cholinský, kněz Pavel subpřevor, farář bouňovský, kněz Pavel Oujeský, farář nákelský, kněz Jiří farář češetický, kněz Cyprian, farář olšanský a kněz Jiřík, farář městečka Svitávky, i všecek konvent kláštera Hradiště blíž města Olomouce, oznamujeme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude a zvláště, kdež by toho potřeba nastala, že jsou před nás a plnou kapitolu naši opatrný purkmistr a konšelé i všecka obec městečka Svitávky, poddaní věrní naši milí, předstoupili a nás velmi často poníženě prosbami svými prosili, abychom se k nim laskavě naklonili a jim dvě hůrky a chrastiny, slove Hodišky, které leží z jedné strany Ledbanka a z druhé strany rybníku bahnědského, k užívání jejich dopřáli a prodali. I poznávajíc my, kněz Jan Ponetovský z Ponetova, opat, i všecken konvent nahoře psaného kláštera Hradiště, takovou poníženou prosbu jejich a prohlédajíce k tomu, že jsou se dotčení purkmistr a konšelé i všeckna obec již jmenovaného městečka Svitávky, poddaní naši, věrní milí, k nám ctně, šlechetně, věrně, poddaně, jakž na dobré a poctivé lidi náleží, chovali a ještě posavad chovati nepřestávají, k nim obzvláštní náchylnost a lásku majíce, s dobrým rozmyslem a uvážením to majíc, chtíce tomu, že by oni za takovou věrnou poddanost zase od nás lásku seznati mohli, jim tu milosť činíme a takové hůrky s chrastinami i s příhonem na ně v jistém položení, jakž se nahoře píše, prodáváme a na budoucí památku jim i budoucím potomkům jejich na časy věčné darujem, však na ten způsob, aby nám opatům i konventu, nynějšímu i budoucímu, na věčnou památku každého roku po desíti tolařích širokých, v této zemi berných, jeden tolar za sedmdesáte krejcarův a jeden krejcar za tři peníze bílé počítajíc, totiž na den svatého Jiří nejprv příštího, když se bude psáti leta Páně 1587, pět tolarův a druhých pět tolarův na den svatého Václava, hned potom příštího. A takž na ty dva terminy rok po roku a na věčnost i za takové obdarování i dání a prodání naše nám dávati a na klášter náš Hradiště aneb kdež bychom své obydlení měli, svým nákladem a prací donášeti povinni budou a mají, jináče nečiníce. A oni Svitavští, nynější i budoucí potomci jejich, mají a moc míti budou těch hůrek s chrastinami, jak se jim nejlépe zdáti a viděti bude, užívati, při čemž je my, opat a konvent, nynější i budoucí, v celosti a neporušitelně beze všelijakých překážek a odporností zanechati připovídáme. Tomu na jistotu a lepší toho důvěrnost, my opat a konvent, pečeti naše vlastní s jistým vědomím a vůlí naší k tomuto listu s přitištěním přivěsiti jsme dali, jenž jest psán a dán na klášteře Hradišti v neděli den S° Václava, leta oc osmdesátého šestého.

Opat Jan Ponetovský z Ponetova v r. 1590 zastavil nejen Svitávku, ale i vesnice Knihnice, Cetkovice, Uhřice, Šebetov, Světlý, Kořenec, Úsobrno a Okrouhlou na dobu 4 let za 4000 dukátů Jindřichovi ze Ptení a rytíři Jindřichovi Jezerovi.

Jiná vidimovaná listina (jako předcházející) má tento obsah:

1590, 16. června *Konvent kláštera Hradišťského prodává Svitávským mlýnská luka a role.*

My kněz Jiřík Pavorin z Pavorinu, z božího smilování opat, kněz Lukáš Tomicius Žeravský, převor, kněz Jan Branický, subpřevor, i všecek konvent

nynější i budoucí kláštera Hradiště, blíž města Olomouce ležícího, kanovníci řádu premonstrátského, oznamujeme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten anebo čtoucí slyšán bude, zvláště tu, kdež náleží, jakož jsme vedle smlouvy dokonalé a dostatečné od Jiříka Jaroše, mlynáře z městečka Svitávky, poddaného našeho, mlýn, kterýž nám v žádných robotách nezůstával, s jedním lánem rolí, s lukami a se vším k němu od starodávna příslušenstvím k našemu a našich potomkův mocnému a dědičnému užívání koupili, že jsme zase tu všecku roli a všecka luka, kterážkoli k obecnému mlýnu náleží, lidem svitávským, poddaným našim, věrným milým, k jich i budoucích jejich dědičnému a věčnému užívání vedle smlouvy dobrovolné a dokonalé prodali a sobě mlýnu samotného zanechali, za kteroužto roli a luka táž obec Svitávka nám knězi opatovi a konventu nahoře psanému jeden tisíc šestdesáte a čtyry zlaté, za jeden zlatý třiceti groší a za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc, dali a odnesli, a my takovou summu na placení peněz sirotčích od předků našich z téhož městečka Svitávky k zapůjčení vyzdvihnutých i také na závdavek za dotčený mlýn obrátili, kteréžto rolí a louky často jmenovaní lidé svitávští i budoucí potomkové jejich, jakožto svého vlastního a zaplaceného volně a svobodně užívati beze všelijaké naší překážky mají a moc míti budou; však sobě toto obzvláštně a znamenitě vymiňujeme, že nám i budoucím potomkům našim napředpsaní lidé, poddaní naši svitávští, nynější i budoucí, z takového jednoho lánu rolí beze vší odpornosti vykonávati mají a povinni budou(!), k tomu také i tuto milost a lásku dotčeným lidem Svitavským činíme, jest-li že by na ně časem svým, jakž se to mezi lidmi vše přihází, jaká kvapná a pilná potřeba, též nemožnost nastala, že budou moci, však s jistou vůlí a vědomím naším, od téže rolí nebo louk nějakou částku do jistého jmenovaného času komužkoli z poddaných našich v penězích zastaviti a potom zase vyplatiti. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu my, kněz opat a konvent, pečeti naše vlastní, opatskou i konventskou s naším jistým vědomím a vůlí k tomuto listu jsme přivěsiti dali, jenž jest psán a dán na klášteře Hradišti, v sobotu před památko i svaté Trojice, leta tisícího pětistého devadesátého osmého počítajíc.

Z pozdější rozepře mezi poddanými a vrchností víme o nové výsadě téhož opata i konventu, týkající se nadání a smlouvy na spravedlnosť šenku vína, pod datum v pátek na den sv. Valentina, leta 1601.[8])

Pod. jak v předešlé, děje se v rozepři zmínka ještě o třetí výsadě téhož opata stran sirotčích peněz a robot pěších i fůrných pod datum ve středu na den sv. Štěpána, leta 1601.

(Dokončení)

Bedřich Bernau.

Jan Herain a redakce.

Dne 2. ledna t. r. zemřel v Plaňanech správce tamního cukrovaru, B. Bernau, vzor pracovníka na poli místopisném, třeba že povolání životní daleko rozbíhalo se od jeho vědecké lásky. Narodil se v Praze 22. září 1849 v č. 954-II. a pokřtěn

---

[8]) Volný k této výsadě též podotýká: welche (d. Obrigkeit) auch auf den bisher ausſchlieſſlich geübten Weinausſchank gegen 30 fl. mhr. verzichtet und der Gemeinde alljährig 30 Eim. Weins auszuſchänken geſtattet hatte, o třetí výsadě téhož opata vůbec nepíše.

Tab. II. Sv. Kateřina.

Deskový obraz z poč. XVI. stol. v Horních Mokropsech.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Tab. III. Sv. Barbora.

Deskový obraz z poč. XVI. stol. v Horních Mokropsech.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Sv. Mikuláš.

Sv. Václav.

Tab. IV. a V. Deskové obrazy

Sv. Prokop.

Sv. Vojtěch.

ze XVI. stol. v Hor. Mokropsech.

jest v chrámě u sv. Jindřicha knězem spisovatelem Fr. Douchou. Otec jeho byl znamenitý český učitel Josef Bačkora, příslušník malínský (zemř. zánětem plic 5. pros. 1876 v č. 1438-II. v Praze), matka Uršula, roz. Kulíkova z Prahy († 25. květ. 1871); kmotrovstvím mu stáli strýc Štěpán Bačkora a Žofie Sittová; křtěn byl na jméno Přemysl Cyrill. — Z dalších let jeho uvádíme pouze, že po studiích zastával výpomocný úřad u všeobecné plynárny, potom byl účetním spolku »Praha«, později úředníkem v Radonicích pod Krušnými horami, pak ve Štětí, na konec v Plaňanech. Důvody nám neznámé přiměly jej, že roku 1874 proměnil své křestní i rodné jméno a k prvotnímu nikdy se nehlásil (výn. c. k. místodrž. 14. květ. 1874 č 26.086), a jen jako Bernau znám je v literatuře.

Poněvadž cílem práce jeho bylo nejen pro vědu sbírati data, ale hned i popularisovati výsledky svého zkoumání a povolání prvních let vázalo jej na poněmčelé kraje v Poohří a Středohoří, psal největší díl svých pojednání německy. O přesné poznání historické minulosti těch krajů získal si zásluhy největší. Ale i českých prací jeho není málo, všecky však téměř jeho stati rozptýleny jsou po drobných publikacích, na mnoze venkovských. Pokusil se též Bernau o velké dílo německé po způsobu Aug. Sedláčka o hradech — ale ustál, nemaje k práci té ani nutné veliké přípravy, ani vděku odběratelstva

Bernauem odešel pilný badatel domácí vlastivědy — škoda, že jich tak málo! Na paměť jeho sestavujeme tuto bibliografii jeho práce, ovšem jen ze zřídel sobě přístupných, i víme, že zůstane neúplnou.

1873. 1. Geschichte des Schlosses und Gutes Hartenstein bei Schlackenwerth. Carlsbad.
2. Die Burg Lipnic bei Deutsch-Brod, in Wort und Bild (vlastním jménem).
3. Geschichte und Sage, geschildert von —. Prag.
4. Sagen aus dem Erzgebirge. — Joachimsthal, Pressnitz, Ellbogen, Gieshübel. — Mittheilungen des Vereines für Gesch. d. Deutschen in Böhmen (= MVG) XII. 297.

1874. 5. Sagen aus dem Erzgebirge — MVG XIII. 97, 286.
6. Die Ruine Engelsburg bei Carlsbad — Cbd. 39 str.

1875. 7. Geschichte des Schlosses und Gutes Hauenstein bei Schlackenwerth. Cbd.
8. Geschichte des alten Schlosses Petschau bei Karlsbad. — Cbd. (I.) 111.
9. Burg und Stadt Ellbogen
10. Städte. Wahrzeichen
11. Schloss Rothenhaus
12. Burgruine Egerberg
13. Ruine Neuschönburg

} Comotovia I

1877. 14. Geschichte der ehemal. Herrschaft Winternitz und der einstigen Schutzstadt Radonitz. — Komotau (99).
15. Der Roland zu Leitmeritz — Comotovia III. 108—110.
16. Die Helfenburg — MVG. XVI. 227.

1878. 17. Franz Alexander Heber — MVG XVII 214.
18. Die Venediger Schatzgräber in Böhmen. Culturgeschichtliche Studie. — Comotovia IV. 8.

1880. 19. Sperlingstein und Warte. — Mittheilungen des nordböhm. Excursions-Club. (= MEx.) B. Leipa III 14—16.
20. Das Herrschaftsgebiet von Leipa um 1450 — MEx. III. 223—226.
1881. 21. Album der Burgen und Schlösser im Königreich Böhmen I. 4° pag X. et 488. Mit 34 Holzschnitten im Tondruck und 2 Blättern mit Situationsplänen. Saaz.
22. Aus dem XIV. und XV. Jahrhunderte (Leipa, Ratný, Dobranov, Tischlowitz). — MEx. IV. 17—19.
1882. 23. Hrady české, Karlem IV. vystavené. — Květy roč. I. díl I. 681.
24. Des letzten Wartenberges Ende. — MEx. V. 28—35.
25. Miscellaneen (Warnsdorf, Mšeno, Hühnerwasser, Berstein, Wegstädtl). — MEx V. 106. III.
26. Die Wlk von Kvitkow. Genealog. Beitrag. — MEx. V. 172—175.,
1883. 27. Burgen, Vesten und Schlösser in Vereinsgebiete des nordböhm. Excursions-Club. — MEx. VI. 112—115.
28. Die Herrschaftsgebiet von Neuschloss-Leipa im 16. Jhd. — MEx. VI. 257—261.
29. Ein Portrait Franz Alex. Hebers, — MEx. VI. 278—279.
1884. 30. Hrad Kost. — Ruch, vyd. Fr. Chalupa roč VI. str. 8, 28, 44.
31. Hrad Sloup. — Tamže str. 224, 243.
32. Bezděz. — Tamže 383, 399, 421, 440, 448.
33. Žleby v Čáslavsku — Tamže 466.
34. Některá hradiště v severních Čechách. — Sborník historický, vyd. Rezek. roč. II. 18.
35. Die Kirchenbauten des Vereinsgebietes. MExc. VII. 113—117.
36. Lesefrüchte aus dem Diadochos. — Tamže 138—140.
37. Noch einziges vom Wartner Schlosse. — Tamže 182—184.
38. Ein Geisterbeschwörung auf dem Altperstein. — Tamže 269—270.
39. Das Mordloch bei Liboch. — Tamže 290—291.
40. Drei alte Edelsitze (Saksche, Enzovan, Ujezd). — Tamže 301—304.
41. Die Burg Bösig in Böhmen. Beschreibung und Geschichte. Mit 7 Abbildungen. Leipa. Str. 58.
42. Hrad Lipnice v Čáslavsku. — Ruch VII. str. 12, 30, 48, 62, 82.
43. Brandýs nad Labem. — Tamže 140.
44. Zlenice nad Sázavou. — Tamže 226.
45. Památné radnice v Čechách. — Řada I. a II. Tamže 258, 272, 287, 304, 320, 336, 354.
46. Zámek Toužimský. — Tamže 401.
47. Hrad Švihov. — Tamže 469, 480, 498.
48 Hrádek u Ouštěku. — Tamže XVIII.
49. Auschensia. — MEx. VIII. 291—296.
1886. 50. Ještě něco o smrti Jiřího z Lobkovic. — Sborník historický, vyd. Rezek, IV. 59.
51. Krašov nade Mží. — Ruch 344, 358, 372.
52. Die Hut und Wachberge. — MEx. IX. 297—299.
1887. 53. Das wüste Schloss bei Sebitsch. Mastirzowitz. Kleinbösig. Aus der Daubaer Bezirkskunde. — MEx X. 257—265.
1888. 54 Kratochvíle. — Ruch X. str. 89, 104, 116, 140.
55. Památné radnice v Čechách. Řada III — Tamže 302, 318, 334, 354, 369, 511, 527 545, 559.
1889. 56. Adelige Familien zu Wegstädtel im XVII. Jahrhdte — MEx. XI. 257—264.
1890. 57. Veste Ploschkowitz (1437—1660). — MEx XII. 316—321.
58. (Nějaký článek v časopise Gebirgsfreund, Zittau.)
1891. 59. Die Hasenburg. — MEx. XIII. 1 14.
60. Noch etwas über Blankenstein. — MEx XIII. 166—168
1892. 61. Böhmens deutsche Burgennahmen — MEx. XIV. 34—35.
62 Středohoří. (Ottových Čech díl VII.) V Praze. Str. 253.

1893. 63. Der Schwesterraub von Rothenhaus. Der Zwergetanz im Kupferhügel. Der verborgene Stollen. — Das Erzgebirge in Sage und Geschichte, herausgegeben von G. A. Ressel. Teplitz.
64. Hassenstein. B Leipa (VI) 221. p.

1894. 65. Der Schreckenstein — MEx. XV. 113—145.
66. Aus dem Zeitalter der Beatrix von Kolovrat, Frau auf Leipa. — MEx. XV 300—303.
67. Der Wernstädter Bierkrieg — MEx. XV. 310—315.

1895. 68. Grafensteiner Bäuernunruhen 1576. — MEx. XVI. 28—30
69. Kleine Beiträge (Kelchburg, Schreckenstein, Leipa, Herrnskretschen). — MEx. XVI. 51—54.

1896. 70 Krušné Hory a Poohří. (Ottových Čech díl X. V Praze.) Str. 354.
71. Plaňany s okolím. Str. 160 a rejstř. 24 vyobr.
72. Das Leitmeritzer Gesangsbuch. — MEx. XVII. 113—131. (Auch Separatabdruck.)
73. Hrady a zámky. (Referát o díle Aug. Sedláčka.) — Český časop. histor. Vyd Rezek a Goll. Roč II. 307.

1898. 74. Štambuch Mirků ze Solopisk. — Časop. společ. přát. starož. č. VI. 160—170.

1902-3. 75. Studien und Materialien zur Specialgeschichte und Heimatskunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren. Mit 130 Abbildungen und Plänen. Prag. 2 Halbbände, p. 705.
76. Der Böhmerwald. — Malerische Schilderungen aus Böhmen. Mit 209 orig. Illustrationen von den herv rragendsten Künstlern Prag, p. 288 (Bez data.)

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Patnáctá řádná valná schůze výroční byla konána 16. dubna r. 1904 v místnosti spolkové v Řetězové ulici. Do 4. čísla »Časopisu« roč. XI., jež vyšlo dva dny před valnou schůzí, bylo lze aspoň členům pražským a předměstským přiložiti pozvání, počtem na 400 výtisků; ale marně byla očekávána účast větší. Byli přítomni 22 členové; dosti překvapilo. Omluven byl jedině p. professor R. Klenka. Schůzi řídil starosta, c. k. konservator Jan Herain. Po návrhu p. Jos. Línka byly schváleny bez rokování výroční zprávy z valné schůzi předchozí; jednak je schválila minulá valná schůze, jednak byly otištěny v »Časopise« XI. Čtena i schválena byla zpráva o knihovně Společnosti za rok 1902, kterouž knihovník, dlouho byv nemocen, dříve podati nemohl. Bez rokování byly jednomyslně schváleny i výroční zprávy jednatelova, pokladníkova, správce sbírek a knihovníkova za r. 1903, jež tu jsou vytištěny. Po zprávě pokladní dotkl se starosta vřelými slovy desetiletého výročí činnosti prvého jednatele, připadající na 18./III. 1904, a žádal valné shromáždění za souhlas s položkou, dotýkající se čestného daru témuž. Pan M. U. Dr. Jindř. Matiegka, m. prof. při české universitě, neméně srdečně vzpomněl prací jednatelových od vzniku Společnosti, zvláště v její

krušných dobách. Shromáždění vyslechlo oba řečníky s potleskem. Živý rozhovor ve volných návrzích dotýkal se hlavně členského příspěvku a spolkového »Časopisu«. Pan O. Vondráček navrhoval zvýšení příspěvku i zvětšení »Časopisu« o několik čísel; p. PhC. Pavel Papáček stýskal si do nepravidelného vycházení »Časopisu«. Za správní výbor ujal se slova jednatel. Zvýšením příspěvku zůstal by příjem Společnosti snad na stupni nynějším, ale méně majetným bylo by znemožněno přistupovati za členy; hledě k tomu, že jde nám o to, aby snahy Společnosti pronikly v nejširší vrstvy společenské, nemůže správní výbor doporučiti značnějšího zvýšení příspěvku členů činných. Návrh na zvětšení »Časopisu« byl zamítnut a schválen návrh výboru na zvýšení příspěvku ze 2 K 50 h na 3 K ročně u členů činných i další návrh výboru, aby členům, kteří nezaplatí příspěvek po čísle 1., číslo 2. již zasláno nebylo. Výbor pak byl zmocněn podle potřeby zvýšiti příspěvek členů činných na 4 K. Na nepravidelném vydávání »Časopisu« nemá viny redakce; článků jest zásoba taková, že dostačí na dlouhou dobu. Nutno však míti zření k tomu, aby pojednání příliš odborná střídala se se články přístupnějšími, jež zajímají většinu čtenářů, ale právě těchto článků, hlavně z oboru historicko-uměleckého, jest nedostatek a mnoho potíží působí opatřiti k nim i vhodné obrazy. — Správní výbor dosud nepoužil plné moci, dané sobě předchozí valnou schůzí na změnu stanov; po návrhu jednatelově zmocnila valná schůze znovu výbor, aby, nastane-li potřeba mezi rokem, provedl změnu stanov tak, jak usneseno na valné schůzi dne 12. dubna 1902. Památce zesnulých členů byla vzdána čest povstáním. Následovaly volby výboru a zvoleni: starostou Jan Herain, stav. archivář kr. hl. m. Prahy a c. k. konservator; starostovým náměstkem Václav Brož, městský radní a majitel realit; pokladníkem Čeněk Kušta, c. k. berní inspektor; prvním jednatelem Ant. Boh. Černý, druhým Frant. Dvořák, redaktor »Fotogr. Obzoru«; správcem sbírek Josef A. Jíra, c. k. účetní praktikant; knihovníkem Antonín Masák, učitel ve Vysočanech; zapisovatelem JUC. Frant. Zuman, c. k. fin. koncipista; přísedícím výboru Jos. Sakař, architekt v Karlíně. Za náhradníky zvoleni: architekt Richard Klenka z Vlastimilů, c. k. professor při uměl. prům. škole, architekt Rud. Kříženecký, professor při české technice, Karel C. Neumann, inženýr chemik a Václ. ryt. Písecký z Kranichfeldu, c. k. vrchní stav. komisař stát. drah. Dozorci spolkovými byli zvoleni: Jos. K. Khop, sládek; Augustin Malec, úředník firmy V. J. Rott, a Frant. Růžha, kníž. správce.

Zpráva jednatelova za r. 1903. Zpráva jest povšechným přehledem činnosti za uplynulý rok i rozumí se, že bylo tu pominuto věcí méně důležitých, jichž vypisování nemá významu. Pokud bylo na výboru, hleděl učiniti zadost svým povinnostem; neuspokojuje-li zpráva náležitě, není vinou jeho, nýbrž těch, kdož rozličně pomoci mohli, ale nepomohli.

Nic neprospěly ať ústní či písemné prosby jednatelovy k některým členům za přednášku ve schůzích; nebylo splněno ani slibů dávných, ani přípovědí pozdějších. Bylo jen dvé schůzí členských, 28. února a 4. června; v prvé přednášel p. prof. Zd. Wirth »O děkanském kostele sv. Vavřince ve Vys. Mýtě«, ve druhé zapisovatel, p. JUC. Fr. Zuman, podal obšírný výklad »Z minulosti českého král. hradu Bezděze.« Všecek výbor sešel se pětkrát; podle dřívějšího zmocnění byly běžné věci vyřizovány praesidialně, k čemuž téměř dvakrát týdně scházeli se starosta s oběma jednateli a zapisovatelem. Nedosažené přednášky ve schůzích členských byly nahraženy třemi poučnými výlety: 10. května do Litoměřic, 7. června na Bezděz a na Zvířetice, pak 28. a 29. června na Zlatou Korunu a Krumlov. Výlet do Litoměřic spočíval téměř jen na péči ochotného člena p. M. Lopaty ml., který postaral se, abychom všude měli přístup. Účastníky uvítal na radnici starosta města, zem. poslanec p. JUDr. Alois Funke, v archivu městském archivář p. JUC. Ankert, v starobylých místnostech krajského soudu rada zem. soudu p. JUDr. Edv. Brehm; prohlídku diecesalního musea a biskupské residence na přímluvu vdp. Dra Frant. Kordáče, rektora semináře, ráčil nám dovoliti J. Exc. Dr. Edv. Schöbl, c. k. tajný rada a biskup v Litoměřicích. Pánové M. Lopata a JUC. Ankert byli nám všude ochotnými průvodci, věnovavše se nám až do odjezdu. — Zdar výletu na Bezděz náleží p. zapisovateli, který nejen podjal se zevrubné přednášky o Bezdězi ve schůzi členské a pořídil i stručnou historii hradu, ale i vykládal na obou místech. — Výlet na Zlatou Korunu a na Krumlov byl vůbec prvým dvoudenním výletem Společnosti. Úchvatné krásy krajinné střídají se tu s cennými památkami historicko-uměleckými, jež prohlédnouti bylo nám umožněno svolením J. J. Adolfa Jos. kníže ze Schwarzenberka. Ve Zlaté Koruně, kde uvítal nás člen, vdp. farář Ant. Brandeis, s napjatou pozorností vyslechli jsme znalecký, ale poutavý výklad p. prof. Jos. Braniše z Č. Budějovic, jenž přislíbil obšírnou stať o Zlaté Koruně pro náš »Časopis«. V Krumlově péči a pozornost svrchovanou projevovalo nám knížecí úřednictvo, pp.: adjunkt archivu Hynek Gross, správce Fel. Janovský, vrch. inženýr Jan Bělohoubek, provedše nás ochotně všude po hradě i po městě; za českou menšinu vítal nás p. JUDr. Jos. Šmirous, advokát, spanilomyslná choť jeho jménem české společnosti damské. Účast při výletu, provázeném i krásným počasím, byla značna; potěšili jsme se přítomností členů i z míst vzdálenějších: Velvar, Ledče, Plzně a j. Výlet na Zl. Korunu a na Krumlov utkvěl všem účastníkům mile v paměti a sotva lze zapomenouti dojmů tam vyvolaných. Výlet do Kolína a do Poděbrad, připravený na 5., pak na 19. dubna, vždy byl zmařen trvalou nepohodou. Chystali jsme se i na Smečno a požádali jsme (dne 4. IX.) p. Jindřicha hr. Clama Martinice za dovolení k prohlídce zámku; ale Jeho hraběcí Milost ani neráčila uznati za vhodné nám odpověděti.

Příbuzným spolkům a některým pt. členům rádi podali jsme žádané rady a návrhy.

Radu král. hl. m. Prahy požádali jsme (17. III. č. 99), aby ulice Vodičkova nebyla přejmenována v Riegrovu; dosavadní jméno její jest známo již od druhé polovice XV. stol., i jest tedy pojmenování ulice staré skoro tak, jako nové město pražské. Bylo-li by pojmenování změněno, mohl by se za čas vyskytnouti návrh na jméno jiné, čímž pojmenování ulic podle osob zasloužilých a pod. stalo by se illusorním. Rieger tu nikdy ani nebydlel, ani nepůsobil, i budiž na jeho počest pojmenována některá z nově proražených větších ulic.

Žádosti městské rady v Bakově nad Jizerou za vyslání znalce na ohledání bleskem poškozeného sousoší sv. Trojice nebylo lze hned vyhověti a také by nemělo významu. Podali jsme obšírné návrhy jak v příčině opravy tak i podpory zemské na opravu; starosta, p. Jan Herain, ohledal pak sousoší jako člen zemské kommisse archaeologické. Člen, p. K. Stibal, c. k. vrch. kontrolor v Chropíně na Mor., upozornil nás, že v Chropíni má býti starý zvon (pěkně ornamentovaný, z r. 1530) nahražen novým, při čemž zvonař Hitzler z Brna převezme starý zvon v ceně 2 K za 1 kg. Požádali jsme neprodleně (23. IX., č. 281) Moravskou musejní společnost v Brně, aby zabrániia zkáze zvonu, což se jí i podařilo.

Pan Fr. Kroupa v Kališti nabídl nám ku koupi rodný domek spisovatele pro mládež, ředitele Fr. A. Zemana; žádosti vyhověti jsme nemohli, neboť Společnost nemá jmění na koupi realit a p. spisovatel činností svou nás se nedotýká.

Paní O. S. na Smíchově nabídla nám ku koupi »starožitný« obraz Kristův a jiné věci, kterouž věc oznámili jsme Uměl. prům. museu v Praze; museum s námi sdělilo, že tyto věci nejsou pro ně vhodny a doporučovalo je spíše Národopisnému museu českosl.

Brandlův obraz s cenným rámem v děk. kostele sv. Vavřince (pochází z kláštera sedleckého) měl býti znehodnocen a nahražen prací moderní; dříve než mohli jsme pečovati o jeho záchranu, potěšili jsme se spolehlivou zprávou, že působením J. bisk. Milosti Dra Jos. Doubravy bude obraz zachován na původním místě.

Tělocvičnou jednotu Sokola v Praze požádali jsme jako majitelku rodného domku M. Jana Husi v Husinci, aby pro budoucí museum v tomto domku hleděla získati některé věci z dočasné výstavky, uspořádané v období slavnosti kladení zákl. kamene pomníku Husova v Praze; odpovědi jsme nedostali. Taktéž nedostali jsme vyřízení své žádosti ze dne 22 pros. 1903, podané městské radě v Pelhřimově, dotýkající se záchrany náhrobků a kamenů v Pelhřimově a nejbližším okolí.

Městské museum v Praze upozornili jsme na dřevěné malované stropy a ozdobné kusy z pálené hlíny, nalezené a pohozené při bourání domů číslo 923 a 924 v Dlouhé třídě. Výboru východočeské výstavy v Pardubicích byl poslán pozdravný dopis k zahájení výstavy a omluvena naše nepřítomnost. Blahopřejným listem rádi pozdravili jsme starostu kr. hl. m. Prahy, pana JUDra Vlad. Srba, při opětném zvolení starostou, pamětlivi zájmu — ne předstíraného — jejž osvědčil pro starou Prahu, ku př. při zachování staré mincovny. Telegraficky vyslovili jsme 23. května blahopřání radě král. věn. města Hradce Králové při oslavě 85. narozenin V. V. Tomkových, 28. srpna k 60. narozeninám svému členu, škol. radovi Augustu Sedláčkovi a 6. září městské radě ve Vlašimi k slavnosti zasazení pamětní desky kněži-vlastenci Ant. Norb. Vlasákovi; blahopřejným listem pozdravili jsme člena svého p. Dra Vojt. Nováčka při povýšení na ředitele zemského archivu.

Za národního smutku při skonu velkého Frant. Lad. Riegra vyslovili jsme písemně soustrast p. prof. Dru Boh. Riegrovi.

V uplynulém roce vyhledala si smrt hojnou kořist ve Společnosti. Dne 6. květne skonal po dlouhém utrpení býv. starosta Společnosti, architekt Jan Zeyer; jeho památce byla věnována vzpomínka v »Časopise« XI. str. 45. Pohřbu súčastnil se za Společnost jednatel, položiv na rakev vavřínový věnec se stuhami českých barev. Dne 28. března zesnul Viktor Schwarz, professor při c. k. uměl prům. škole, jenž byl z nejstarších členů našich. Dne 16 června náhle skonal ochotný přispívatel do našeho »Časopisu« a člen, Theodor Antl, adjunkt kníž. archivu na Třeboni; ovdo ělé choti byla projevena písemně soustrast. Opustil nás i milý, nadšený spolupracovník Vratislav Votrubec, professor při vyšší reálce na Kr. Vinohradech. Mimo uvedené zemřeli v roce ještě tito P. T. pp. členové: Vil. Bachtík, učitel při měšť. škole na Žižkově; JUDr. Jan Fleischmann, advokát na Smíchově; Alois Hrubý, soukromník v Jilemnici; Jan Jaroš, zem. poslanec a rolník v Černožicích; Karel Kreibich, mag. oficial v Praze; JUDr. Jos Linhart, advokát v Kouřimi; K. Matějka, majitel oděvnického závodu v Praze; Fridolin Mužík, starosta v Knovízi; MUDr. Jos. Němeček, zubní lékař v Praze; V. Novotný, c. k. hosp. správce v Slatině; Tomáš Poláček, rolník v Malých Čičovicích; Ant. Reissenzahn, továrník v Praze; Václ. Skvrna, rolník v Čistěvsi; M Tobek, ekonom v Josefově a Frant. Tůma, typograf v Praze. Zachovejme všem svým zesnulým milou vzpomínku.

Zbývá zmíniti se o našich publikacích. Světlotisková reprodukce »stížného listu ze dne 12. září 1415« neměla v uplynulém roce značného odbytu; bylo prodáno celkem 62 výt Spolku pro zbudování pomníku M. Jana Husi nabídli jsme sice věc se značnou výhodou i navrhli jsme, kterak

bylo by lze dosíci z prodeje většího zisku ve prospěch zbudování pomníku; ale návrhu našeho nebylo náležitě použito. Díla »Staroměstský rynk v Praze« byl vydán sešit 6. Kniha zabere sešitů více než 10; nutno do díla přibrati i události z doby nejnovější, neboť zkušenost poučila nás, že právě věci, jichž byli jsme účastníky, mizejí nejvíce a že často spíše lze opatřiti některý obrázek starší než soudobý. Budiž tu znovu vděčně vzpomenuto, že oba auktoři, pp. Dr. Jos. Teige a Jan Herain, vzdali se všeho honoráře na prospěch Společnosti. Zásluhou hlavně slavné rady kr. hl. m. Prahy stoupl počet odběratelů o 22; slavné městské radě vyslovujeme srdečný dík, že nejen předplatila 320 K na 20 výtisků seš. 1.—10., ale že i 200 K přispěla na vydání díla.

Peněžitý náklad na »Časopis« značně byl umenšen jednak obětovností redaktora, pana prof. Dra J. V. Šimáka, který vzdal se honoráře redakčního, jakož i některých pp. přispívatelů, jednak obětovností spolupracovníků části illustrační, pp. Fr Dvořáka a JUC. Fr. Zumana. Nebylo snad dne, aby p. Dvořák nepracoval na fotografiích pro Společnost, účtuje jen skutečné výlohy Přičiněním těchto obětavých členů vzroste obrazový material Společnosti — ať z »Časopisu«, či ze »Starom. rynku« — ve sbírku velmi cennou, zvláště pro přátely staré Prahy. Za nezištné práce illustrační jsme upřímně povděčni též P. T. pp. architektům Janu Skorkovskému na Vinohradech, Lad. Skřivánkovi v Plzni a stav. radovi Ant. Wiehlovi.

Při jednání o »Časopise« nemůžeme nezmíniti se, že jsme 23. července 1903 (č. 234) žádali »Nordböhm. Excursions-Club« v České Lípě za výměnu s »Časopisem«, ale z odpovědi (19. září), »dass der Zeit in den Austausch nicht eingegangen werden kann«, dobře lze vycítiti pověstnou německou snášelivost na poli práce vědecké.

Plného uznání zaslouží si p. JUC. Fr. Zuman, člen výboru, za diplom, jejž na motiv staropražský namaloval pro náměstka starostova, p. měst. radního Václava Brože jako člena zakládajícího; jest to již třetí, velká a nezištná z jeho prací pro Společnost, — o čtvrté povím za krátko.

Členů měla Společnost na konci r. 1903 úhrnem 1689; z nichž bylo činných 1364, přispívajících 300, příznivců 21, zakládající 4.

Jest však vytknouti, že přes upomínání skoro na 600 členů příspěvku nezaplatilo, i nezbude než je vyloučiti po novém upomenutí. Upomínání vyžaduje nejen dosti času, jehož jest potřebí k pracem užitečnějším, ale i výdajů. Stanovy (§ 8 *c*) zřejmě praví, že příspěvek má býti zaplacen napřed nejdéle do konce března, i nemůže nikdo žádati, aby Společnost, dávajíc členům Časopis zdarma, byla nucena vymáhati několikrát příspěvek velmi nepatrný. Stále rostoucí objem »Časopisu« vyžaduje ovšem i zvýšeného nákladu peněžního, který i loni byl vydatně zmírněn zemskou podporou 1000 K. Jest nám milou povinností vzdáti nejuctivější díky Jeho Jasnosti Jiřímu knížeti z Lobkowicz, nejv. maršálku král. Českého, za vzácnou přízeň, kterouž ráčí vždy podporovati naši žádost. Mimo některá zastupitelstva okresní, uvedená ve zprávách dřívějších, jest obětovnou příznivkyní Společnosti slavná Občanská záložna v Karlíně, kteréž jsme povinni uctivým díkem za zvýšenou podporu K 100·— na r. 1903.

Z venkovských jednatelů byl čestné povinnosti své stále si vědom horlivý pan Václav Schmidt, adjunkt cukrovaru ve Zvoleněvsi, který za vydatné součinnosti účetního téhož cukrovaru, pana Jana Sokola, pilně dbal o správné placení příspěvků u členů v místě i vzdáleném okolí i způsobil, že zvěčnělý člen, p. Antonín Spitzar, pamatoval na Společnost odkazem 200 K. Rádi upřímným díkem vzpomínáme též členů, P. T. pánů: Jana Pulze, vrch. revisora buštěhr. dráhy v Praze a c. k. fin. rady Jindř. Tschakerta v Plzni, kteří pilně snaží se o získání členů nových.

Nezbývá mi než po výslovném přání správního výboru zmíniti se o poctě neočekávané, kteráž byla mi připravena na sklonku desítiletého působení jednatelského Správní výbor, pamětliv mé dosavadní práce a poukazuje k mým zásluhám o Společnost — více domnělým než skutečným — jmenoval mne ve schůzi 28. prosince 1903 zakládajícím členem Společnosti a udělil mi čestný dar. Zásluh vůbec v mé práci i jednání pro Společnost

shledáno býti nemělo. Jest mým názorem — jistě že správným — na prospěch dobré věci že má pracovati každý a tím účinnější že má býti práce člena výboru. Pracoval jsem pro Společnost rád a jak uměl jsem nejlépe. Těším se z vážnosti Společnosti, její **samostatnosti** a vzrůstu; ale lituji, že nemohu pracovati tolik, kolik bych chtěl a kolik bylo by žádoucno. Správní výbor provodil svůj čin i originelním diplomem, představujícím Staroměstský rynk ve 2. pol. XVIII. věku. Diplom, kresba pastellová, jest po stránce umělecké i historické neobyčejně zdařilou prací zapisovatele, p. JUC. Frant. Zumana, kterouž jako vždy nezištně učinil k potěšení výboru i k nemalé radosti mé. Dobře jsem vycítil upřímné přátelství, jímž byla schůze 28. prosince provanuta; nezapomenu toho a vždy vděčně vzpomenu těchto chvil.

Býv. pokladník, p. Eduard Bufka, příliš zaměstnán pracemi úředními, přál si, aby do výboru již volen nebyl; litujeme, že na součinnost jeho déle spoléhati nemůžeme. Opětujeme vřelé díky jak panu Ed. Bufkovi, tak i vážení choti jeho, pí Karle Bufkové, za všechnu péči a práci, kterouž deset let věnovali na zlepšení hmotného stavu Společnosti.

Tím končí se má zpráva, i nastává mi povinnost, vždy milá, abych jménem správního výboru upřímně poděkoval všem P. T. členům i příznivcům, kteří jakkoliv prospěli Společnosti a podali ruky pomocné; srdečný dík vzdávám i ct. redakcím denních listů za uveřejňování zpráv o Společnosti Všech prosím, aby i na dále byli pamětlivi mravního i hmotného prospěchu Společnosti a snahám jejím zachovali přízeň svou.

V Praze, 31. prosince 1903.

Jednatel:
A. B. Černý.

Zpráva o knihovně Společnosti za r. 1903. V tomto správním roce zdrželo se konečné urovnání knihovny dlouhou nemocí podepsaného, který teprve v září zotavil se tak dalece, že mohl zvolna pokračovati v zařaďování nahromaděných knih. Nedostatkem místa bylo odpomoženo přikoupením jedné skříně. Místnost dosavadní, vlhká a tmavá, pro knihovnu nezpůsobilá, byla působením podepsaného a ochotným svolením nájemce hostince v místnostech spolkových opuštěna a celá knihovna přenesena do přízemí v dvoraně. Místnost nynější jest slušná, suchá, úplně způsobilá. Přenesení stalo se v měsíci prosinci. Po té pak po račováno stále v rovnání a vřazování hojných přírůstků, nahromaděných v posledních dvou létech. Potěšitelný rozvoj knihovny děje se dvěma směry. Jsou to jednak dary, jichž si zvláště vážíme jako uznání horlivého působení Společnosti, jednak výměna s četnými ústavy a spolky. Poněvadž činnost Společnosti po stránce hmotné upoutána jest značnou měrou vydáváním spolkového Časopisu, neobtěžovala knihovna spolkovou pokladnu a zdržela se tudíž koupí, ač by vhodné bylo opatřovati členům díla méně přístupná, zvlášť odborná z cizích literatur. Z nejcenějších přírůstků knihovny jsou i tenkráte darem zasílané publikace velesl. zemského výboru král. Českého, který mimo Archiv Český zasílá i Monumenta Vaticana, slav. České akademie cís. Fr. Jos. pro vědy, slovesnost a umění, která nám i v uplynulém roce darovala své spisy vydané I. třídou, pokud souvisí s činností spolkovou, sl. Král. České společnosti náuk, která vyměňovala svůj »Věstník« a výroční zprávy, a sl. Archaeol. sboru Musea král. Českého, který po řadu let daruje »Památky« i Píčovy »Starožitnosti země české«. Těmto slavným korporacím buďtež vzdány vřelé díky. Neméně cenné jsou i publikace slav. Akademie umiejętności v Krakově, která mimo svoje stále zasílané: »Spravozdania komisyi do badania historyi sztuki v Polsce« a »Materiały antropologiczno-archeologiczne« zaslala i pěkné dílo národopisné: »Lud bialoruski«. Mimo to zasílala sl. Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte svoje »Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde« sl. Musejní spolek v Soběslavi svůj »Sborník«, sl. kuratorium Průmysl. musea pro vých. Čechy v Chrudimi, Městské průmysl. museum v Hradci Král. a »Musejní společnost okresu Humpoleckého« své výroční zprávy. Výměnou byly nově získány: »Izvestija Muzejskega društva za

Kranjsko« a »Pravěk«, ústřední list pro praehistorii a anthropologii zemí českých. Mimo to výměnou došly: Časopis Matice Moravské, Časopis Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci, Český časopis historický, Method, Sborník České společnosti zeměvědné, Věstník hejtmanství Poděbradského, Časopis Moravského zemského musea, Československé letopisy musejní, Slánský obzor, Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti v Turč. sv. Martině, Časopis její, Vjestnik kral. hrv.-slav.-dalmatinskog zemaljskog arkiva, Glasnik zem. musea pro Bosnu a Hercegovinu, Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseum v Černovicích. Mimo to darovali: 1. Slav. Museum král. Českého (1), 2. Matice Mor. (1). kuratorium měst musea v Táboře (1), Musejní společnost v Domažlicích (1), ředitelství vyš. čes. zem. reálky v Hodoníně (1), pp. JUDr. K V. Adámek v Hlinsku (3), zvěčnělý adjunkt. kníž. archivu Th. Antl (2), zvěčnělý správce cukrovaru v Plaňanech Bedř. Bernau veliký svůj spis »Studien und Materialen zur Spezialgeschichte und Heimatskunde«, Klim. Čermák, ředitel měšť. škol v Čáslavi (2), p Em. Hojka, obchodník v Berouně (1), Václ. Vl. Jeníček (1), prof. Jos. Košťál (1), Jan Liebich, knihkupec v Pardubicích, (1), MUDr. Jindř. Matiegka, docent při čes. univ. (1), Vinc. Paulus, ředitel škol v. v v Hradci Králové (2) Jan Renner, učitel v Lašovicích (1), Ludv. Šnajdr, c. k. konservator v Smiřicích nad L (1), Dr. Jos. Teige, adjunkt městs. archivu kr. hl. m. Prahy (2) a Matouš Václavek, řed. škol. ve Vsetíně (3). Všem těmto dárcům vzdávám srdečné díky. Koupí přibylo pouze dílo archit. Ant. Balšánka »Štíty a motivy attikové v české renaissanci«. Celkový počet spisů se proti roku lonskému zmenšil, protože četná díla druhdy za samostatné zapsaná jako: rozličná čísla »Histor. archivu České akademie«, zvláštní otisky z Věstníku Král. Čes. společnosti náuk, »Památek archaeol.« a j. byla spojena v jedno. Ovšem zase zvětšil se počet svazků. Má pak nyní knihovna 567 spisů o 1089 svazcích. Výpůjček pro nemoc podepsaného a neurovnání knihovny bylo pouze 7, což se příště zajisté změní.

V Praze, dne 31. prosince 1903.

Ant. Masák,
t. č. knihovník.

Zpráva správce sbírek za r. 1903. Sbírky byly rozhojněny velmi skrovně. Darovali P. T. pp.: Jos. Svoboda ve Vídni kusy starého obleku, Fr. Voráček, učitel v Miroticích, zlomek bronzové ozdoby a Em. Achler na Kr. Vinohradech měděné pozlacené pouzdro na hodinky. Jménem výboru děkuji srdečně pp. dárcům i doufám, že na nás ani příště nezapomenou. — Podle usnesení správního výboru obdrží museum města Dašic darem jedny psané modlitby, Národopisnému museu československému pak budou přiděleny rozličné starší tisky a obrázky, počtem 78 kusů. Sbírku pečetí, koupenou Společností od Jos. Mejtského, rovná i opatruje knihovník, p. Ant. Masák, i podává o ní sám zprávu: Naše Společnost obrala si úkolem zachraňovati staročeské památky všeho druhu. K nim patří v nemalé míře zajisté i pečeti. Přihlížeje k tomu, neváhal výbor Společnosti, když dne 28. září 1903 nabídla pí Marie Mejtská prodati sbírku pečetí svého chotě s jeho souhlasem, a splnomocnil podepsaného, aby s pí Mejtskou vyjednával o koupi. Požadavek její přednesl podepsaný správnímu výboru a koupi pečetí doporučil, což výbor schválil v listopadu. Za sbírku bylo žádáno 420 K i se skříní, ve které část sbírky bude umístěna. Sbírka čítá 1473 pečeti a dělí se na sedm druhů: I. Voskové originály šlechtické (16), II. papírové originály šlechtické (774), III. sádrové odlitky šlechtické (391), IV. sádrové odlitky panovnické (46), V. papírové originály pečetí dědin českých a moravských od r. 1665 do pol. 18. st. (53), VI. otisky z pečetního vosku dědin českých a moravských ze 17. a 18. st (52), VII. otisky šlechtické z pečetního vosku z 18. stol. (většinou cizí) (141). Nejcennější ovšem jsou originály voskové. Ze 16 jest jich posud určeno 11. Jsou to: Pečeť Hostislava z Petrovic z 1346 (tři čápi), Viléma Bavora ze Strakonic z 1353 (velmi krásná, ze žlutavého vosku, štít se střelou, přilba s křídlem), Ondřeje pána z Attemsu (znak 3 vlčí kly stojaté, klénot vzpjatý ohař), Jana z Pernšteina

(úplná s klenotem), Adama Hrušky z Března (krásná, s celým štítem i klenotem), Jana Mráckého z Dubé, Alše Licka z Risenburka, Jana Diviše z Žerotína, Markvarta z Khienringu a Seweldtu, Záruby z Hustiřan a Doudlebského z Doudleb. Nemenší cenu mají papírové originály vystříhané z moravských listin známým sběratelem Cerronim. Jsou-li zničeny listiny, aspoň jsou zachráněny pečeti (u mnohých i podpisy). Sádrové odlitky pečetí panovnických obsahují dva Václava I. (v majestátu, líc i rub), dvě různé Přemysla II. (jezdecké), jinou téhož z r. 1268 (v majestátu), manželky jeho Kunhuty, král. Jitky z 1293, Elišky Přemyslovny, Jana Lucemburského, sedm Karla IV., dvě Václava IV., Zikmunda jako markraběte Braniborského, Albrechta z 1438, dvě Ladislava Pohrobka, Jiříka z Poděbrad jako správce král. Českého, téhož jako krále, Joh. z Rožmitála, šest Vladislava II., dvě Ludv. Jagailovce a pečeti Habsburků od Ferd. I. až po Leopolda I. Sbírka tato bude ve fotografických snímcích uveřejňována postupně v »Časopisu«.

V Praze, dne 31. prosince 1903.

A. Masák.

Jos. A. Jíra,
t. č. správce sbírek

Literatura.

Martina Koláře Českomoravská heraldika I. Část všeobecná, již upravil Aug. Sedláček. V Praze 1902. Nákladem české akademie cís. Frant. Jos. pro vědy, slovesnost a umění. Tiskem Al. Wiesnera v Praze. Vel. 8°, str. 436. Na tomto místě podal jsem v r. 1900 (roč. VIII. str. 35—37.) zprávu o »Heraldyce polské wieków średnich« Dra Fr. Piekošińského, vydané 1899 akademií krakovskou Skončil jsem úvahu svou přáním, aby i heraldika česká dočkala se v brzku svého Piekošińského, a vyslovil jsem žal nad úmrtím heraldika nad jiné k práci takové povolaného — M. Koláře. Neuplynul však ani celý rok a opravdu citelná mezera počala se vyplňovati. Do rukou milovníků české heraldiky dostala se velmi objemná »Heraldika, souhrn pravidel, předpisů a zvyklostí znakových se zvláštním zřetelem ku zemím koruny České« od Vojt. ryt. Krále z Dobré Vody, vypravená opravdu sličně a s nemalým nákladem, po ní pak v krátké lhůtě dvou let vystoupila na jeviště literární přítomná »Českomoravská heraldika M. Koláře — dílo pohrobní. Maně vtírá se srovnání z pohádky o »Popelce«, prohlížíme-li nádherné roucho a vnitřní výbavu sestry hýčkané — Heraldiky Královy a »Popelku« — Heraldiku Kolářovu.

Kdežto šťastnější sestra má na 800 obrazů v textu a 42 tabulky, po většině velmi pěkné, z nichž 8 vyvedených krásně barvami, Heraldika Kolářova musila se spokojiti jen 75 obrázky velmi prostými. Vysvětlení této chudoby nepodáno, avšak snadno se uhodne. Kreslil totiž obrázky do Heraldiky Kolářovy — Vojt. r. Král z Dobré Vody, a nechtěl se opakovati. Tím se sice chudoba Heraldiky Kolářovy vysvětluje, ale neomlouvá. Nádherně vypravená »Heraldika« Králova, zběžně prohlédnuta, zdá se pouhou kompilací cizích děl. Tak byla i kritikou posuzována a příliš přísně odsouzena. A spisovateli — bylo ukřivděno. Nehledě k tomu, že H. byla v literatuře české prvním pokusem vůbec a že k nováčkům máme býti shovívavi, bylo i věcně spisovateli ublíženo výtkou samé cizoty. Ovšem podal ryt. Král četné tabulky z německých děl, ale jen proto, aby naznačil vývoj heraldiky u národů západních, kde jest přece kolébka této vědy. Mimo to nenapsal nad spis svůj jako Kolář »Heraldika česká«, nýbrž jen »Heraldika« a měl jen povinnost, jak v nápise slibuje, míti zřetel při práci své k zemím koruny České; tomu snažil se všemožně dostáti, jakž lze se přesvědčiti na četných místech. Podáváť i různé tvary a obrazce znakové u rodů českých, kterých ani Kolář nemá a sám klíč heraldický, vzadu připojený znamená vědomosti a práci celého života.

Obě »Heraldiky« se tedy navzájem nevylučují, ale vhodně doplňují, Králova hlavně jako učebnice heraldická, Kolářova jako heraldika čistě česká.

Poněvadž pak »Heraldika« Králova vyzdobila se bohatstvím ciz m, skoro vesměs německým, bylo jaksi čestnou povinností proti tomu vypraviti »Heraldiku« Kolářovu opět bohatstvím českým. Měly býti tedy, když ne barvami, tedy přesnými výkresy nebo ještě lépe fotograficky předvedeny aspoň nejrázovitější památky heraldické, o kterých se ve spise mluví, a těch jest počet veliký! Tím by byl i před cizinou ukázán zvláštní ráz i bohatství heraldiky české, ale výzdoba ta byla by i vděčným oceněním životní práce Kolářovy. To se mohlo při zprávě o vydání Kolářovy »Heraldiky« očekávati. Bohužel se nestalo. Takto nutno tudíž hledati cenu »Heraldiky« Kolářovy jako pravé Popelky pouze v textu, a v tom ovšem jest cena její nemalá. Jestiť ona mohutným základem, na kterémž se již lehčeji může pokračovati. Z každé řádky její vidět práci mužů zanícených pro vědu a dlouholetých pracovníků na této roli.

Celé dílo má se skládati ze dvou částí. Z první všeobecné, která v 18. oddílech obsahuje heraldickou propravu, poměr české heraldiky k cizím, výměry heraldické (hledě k stáří, právní platnosti a vnějším i vnitřním rozdílům erbů), heraldický a umělecký rozvoj erbů, dějiny erbovního práva, literaturu heraldiky, zřídla a pomůcky, posléze podrobné popisy a ocenění částí erbovních.

V druhé slíbené části, rozdělené ve čtyři oddělení, bude vypsání kmetských velikých a rozšířených rodů v Čechách i na Moravě, vypsání erbů panských i vládyckých rodin českých a moravských, vypsání rodů cizích (po 1520 přistěhovalých) a erbovních.

Část tato, hledě k domácí heraldice, bude ještě cennější než 1. část všeobecná.

V předmluvě líčí vydavatel A. Sedláček prostým, ale zajímavým způsobem, jak se seznámil s M. Kolářem, způsob jeho práce a vznik »Heraldiky«. Potom následuje rozvržení díla, ú od do heraldiky, vznik erbů, čím jest heraldika česká samorostlá a původ i působnost herotů. Spisovatelé uvádějí zde spoiečné erby českopolské, pouze těmto dvěma národům vlastní, zavinutou střelu (na nejstarších pečetech českých i polských z 13. st. není zavinutá, nýbrž nasazená na luku), lekno, podkovu se střelou, wierczék *N*, nalęcz, kušabu a j., příčina však této shody podána není. Aby již v 13. stol. pouhá obliba v erbovním znamení způsobila tak veliké rozšíření erbu, není možno.

Ke stejným nebo velmi podobným erbům v Čechách i zemích sousedních, z nichž uvedeni v Čechách i Kaplířové a v Sasích vládyky z Polenska, připomenouti dlužno, že Polenští kvetou posud, ale neužívají křídla šachovaného, nýbrž stříbrného s červeným břevnem, a za klenot mají muže v modrém rouchu, Kaplířův klenot pak byl složené křídlo. — Donnersteinarové z Donnersteina jsou rodina příbuzná s vládykami z Křikavy [Sedl. Hrady XI str. 166, 167, 247, 249, 262, Hugo z Dornšteina, z Křikavy (1345—53), Jindřich Kolman z Durnšteina odj. z Křikavy (1384—1425]. V oddíle tomto nalézáme ještě vypsání zvláštností erbů v Meklenbursku, Pomořanech a letmo dotčeno i erbů v Bosně, Chorvatsku, Korutanech, Bavorsku, Vestfalsku, Porýnsku a ve Švýcařích.

V oddíle II. (»Vyměření heraldická«) obírá se spisovatel výměry erbů, heraldiky, heralta (z herold), původem slova erb, roztříděním erbů, příklady erbů a odznaků přidaných (zde na str. 16. správnější by asi bylo: »Vládyky z Klukovie, jichž praotec Jan byl ok. r. 1357 král. podčeším, užívali na štítě poháru«), po té pojednává o erbech měšťanských, o nabytí jich řádem ve vojště (tu nutno opraviti: »Šlechtictví nabyté v Rakousku 30letou službou vojenskou v stavu důstojnickém jest dědičné pro přímé potomky«) pak v erbech manželek a vdov. Následují výpisy korporací světských (států, zemí, úřadů státních, měst, obcí), erby duchovenské a řádů duchovních. Zajímavé a obsažné jsou zvláště odstavce o znacích artikulovaných a neartikulovaných (výrazné a bezvýrazné) a mluvících (erby daly jmena rodinám, erby od jmen a osad a jména šlechty od erbů.

Tato část jest mnohými příklady doložena.

Překvapuje zde (str. 29 – 30) mínění, že Ježovští a Loubští z Lub a Sobětičtí ze Sobětic jsou větve rytířů z Janovic a z Klenového. Není zde doloženo, a věc by potřebovala širšího objasnění. Vůbec čeká české heraldiky ještě mnoho práce a luštění záhad.

Důležita jest zmínka o témž původu Varlychů a hrabat z Bubna s Markvarty z Hrádku (str. 30); naproti tomu jest bezpochyby omyl u Jana Kalousa z Červ. Újezdce (str. 31) jenž jest asi jedinou osobou s Janem Jaroslavem z Červ. Újezdce, který měl na štítě sokola a žil též okolo 1623 u Rakovníka (na Modřejovicích a Slabcích). Chatrná kresba pečeti snadno může zmýliti, že vidíme kalousa, kde má býti sokol. Až propátrnjí se též archivy moravské, vyjdou zajisté nové a zajímavé doklady na světlo.

III. oddíl zahrnuje dějiny erbů, erbovního práva a heraldiky (str. 35—42). Počínaje odznaky na řeckých a římských vojenských praporcích a penězích, lodích, budovách i náčiní, přechází spis. k prvním znakům šlechtickým, vyvinutým válkami křížovými, zmiňuje se o pověstech o vzniku českých erbů u Milána a pojednává o nejstarších znacích české šlechty v XIII. stol. jednoduchých i dvojitých, panských, vládyckých a měšťanských.

Potom vykládá se o helmici na pečetěch jezdeckých a na štítech.

První úplný znak, štít s přilbicí a klenotem jest erb páně Tasův z Tasova (1281 - 93) a Jencův z Šumberka (1281). Dvé přilbic na štítě užíváno až v XV. stol. (1436 u Kašpara Šlika). Následuje vývoj přikryvadel (fafrnochů) v Čechách od počátku XIV. st. Vznikly ze závoje, který přikrýval přilbu a chránil jezdce před úpalem slunečním (posud u vojsk osadních ve Francii, u Arabů a j.), zvláště k ochraně týlu a šíje.

Štítonoši vyskytují se u nás již 1259. Dědiční byli až v XVI. st. Pěkně jest dále líčen úpadek heraldiky v XVI. st. jak v blasonování, tak i přeplňováním a v kresbě znaků. Podle uměleckého vývoje rozdělují spisovatelé znaky na tři doby: I. do vymření Přemyslovců, II. do 16. stol., kde všechny částky štítu se řádně vyvíjely a došly k platnosti a III. úpadek znaku od 16. st. až na naše časy Teprv čilejším pěstováním heraldiky v posl. čtvrtstoletí učiněn opět návrat k lepším formám starým. Ovšem chyb na mnohých moderních stavbách nalezneme mnoho.

V oddíle tomto (str. 38.) vyskytla se zase záhada. V příkladech, kde znakem byla (na pečetech) pouhá přílba s klenotem, uveden též Svojše ze Stetlina. Který to rod? — ptá se čtenář. Malá poznámka v závorce byla by věc osvětlila. Jest Svojše ze Vzdun (druhdy »de Staetlina«) z rodu pánů z Heršteina a Vilhartic (Viz Kolář, »Nejstarší pečeti« str. 20.). Ale záhada jest v jeho znaku. Kolář v »Heraldice« (str. 38.) praví: »má na své pečeti helmici se dvěma hořícími kotouči«, ale v »Nejst. pečetech« praví: »dvě stočená paví péra« (totéž i v »Heraldice« str. 323.), na str. 242. pak v »Heraldice« má klenot ten za desku ochrannou, ozdobenou peřím (u Svojše ze Vzdun z 1393). Kde jest pravda? Myslím, že pravdu má Kolář v »Nejst. pečetech« neb konečný klenot pánů z Heršteina byl dva vějíře z pavích per na zlatých násadách a vějíř z pavích per na pečeti, ryté ne příliš pečlivě, snadno se může podobati hořícímu kotouči i desce ochranné.

Ve IV. oddělení hovoří spisovatelé o dějinách erbovního práva. Erby dělí se tu na dvojí: vydržené nad paměť lidskou a udílené. Ony ustálily se u stavu panského do konce XIV. stol., u vládyckého v husitských válkách. Následuje, kdo měl právo udíleti erb. Nejstarší doklad toho jest od Karla I. (IV.), z české kanceláře vydán první za Jiříka z Poděbrad. Potom se líčí význam starších a novějších erbovních listů, právo palatinů (viz zvláště Trčkovský palatinát; k tomu dodávám jen, že Jaroslav Bořita z Martinic obdržel palatinát 26. září 1633 a Přibík Frant. Jeníšek z Újezdu obdržel za klenot orla cís. 1642). Následuje potvrzování a obnovení erbu, změny jeho. Polepšení erbů doloženo tu četnými pěknými příklady. V popisu znaku pánů z Příchovic (str. 56.) praví se nesprávně: »ve druhém poli lva stříbrného na červeném štítě« a »ve třetím poli na červeném štítě tři stříbrné krky labutí«. Má býti: »ve druhém červeném poli«, jak jest i u 1. a 4. pole správně psáno, neboť pole není štít.

V oddíle V. vyličuje se erbovní právo a stejnost erbů. Chvály hodna jest tu veliká hojnost z dokladů o stejných erbech vzatých z pečetí, ale odvozovati z indentity erbů vezkrze příbuznost rodovou nelze hladce. Hlavním pramenem erbovním jsou v XIV. a XV. stol. pečeti, a u těch schází předůležitá známka heraldická — barva!

Mnohá rodiva, ač měla erbovní znamení totéž (růži, lva, kohouta a j.), lišila se barvami znamení. Poněvadž pak právě těchto rozdílů v barvách namnoze nikdy se již nedopátráme, nemůžeme s tou jistotou tvrditi příbuznost jejich, jak se v této kapitole děje. Také pravidlo, že rod, který má část znaku jiného rodu, jest s ním téhož původu, sotva ostojí. [Karlové ze Svárova (znak telecí hlava) snad prý jsou téhož původu s Anděly z Ronovce (znak býk). Kuneš Naxera z Chotějovic (str. 78.) dává se za příbuzného z Bradskými z Labouně, ačkoli pochází z Moravy. Také velmi nejisto jest, zda-li původ hr. Chotků týž jest s hr. Lažanskými. Onino mají půl kola, tito jen loukoť o dvou špicích Třebe dříve shledati všechny pečeti těchto rodů v 14. a 15. věku aneb dokázati souvislost jejich rukopisně. Pánové ze Švihova a Poleně (str. 79.) jsou prý praotci rozrodu »loukotě«, ale městečko Poleň má jen p› nich znak celého koně (Čas. Společ. přátel starož. roč. VII. znaková příloha)].

»Není na snadě domněnka« (str. 80.) že i Kocové z Dobrše, Řesanští a Štěnovští z Kadova patří k erbu »loukoť«! Důležité tyto otázky zodpovědí se teprv dalšími studiemi pečetí a starších pramenů rodopisných.

(Dokončení.)

Různé zprávy.

Dodatek ke článku „Pamět Stanislava Bořka Dohalského" (»Časopis« XI. č. 3.). Ve článku p. J. P. Hille »Pamět Stan. Bořka atd.« z r. 1681 uvádí se (na str. 132 7. doba) »Pan Rojal (?) z Bibršteina.« U vydání položen jest za jmeno Rojal otazník, ale neprávem. Pisatel pamětí Stanislav Bořek Dohalský byl dobrým znalcem šlechty (až na nedopatření o Šaščích z Mezihoře, které počítá k novým rodům [Šašek z M. v průvodu Lva z Rožmitálu] a dobře dal před přídomek z Bibršteina jmeno Rojal (v rkp. jest asi Rogal, což p. vydavatel změnil v Rojal). Erb Bibršteinů jest totiž roh jelení červený. Rod byl hojně rozšířený i v Polště a erb jeho nazván dle tamního zvyku vlastním jmenem »Rogala« a dle znaku toho jako v četných jiných případech psal se rod z Bibršteina-Rogala. Stan. Dohalský zase dle způsobu českého dal Rogała za jmeno rodové do předu a tak vzniklo Rogal z Bibršteina. Rod z Bibršteina Rogala kvete posud *A. Masák.*

„Voprašování starejch věcí". V Chocni vycházející »Lidové noviny« uveřejnily v č. 101 ze dne 9. ledna 1904 ve zprávě o zasedání obec. zastupitelstva v České Třebové také toto: »Bylo navrženo zvýšiti příspěvek museu z 25 K na 50 K. Tu povstal věhlasný muž »pan rada« sklenář Felix Mehl a prohlásil slavnostně, že »dvacet pět korun na voprašování starejch věcí je dost!« Znamenité také bylo doznání páně starostovo, že nevěděl, že museum městské jest zvláštním spolkem, ač on, pan starosta, jest předsedou tohoto spolku«. — Známe sice ze zkušenosti, kterak a kde pohlížejí na musea a kterak je podporují, ale přece nechtěli jsme věřiti ve spolehlivost této zprávy; se strany věrohodné byla nám však nejen potvrzena naprostá její správnost, ale poukázáno i k tomu, že zpráva se zřením ke skutečnosti jest velice šetrna. Nevědouce, zapsali-li si Třebovští nadšený projev svého radního, otiskujeme zprávu sami pro lepší pamět a na výstrahu potomkům. Vzpomínáme, že nedávno hájili se Třebovští v denních listech proti nevlastenectví; z projevu radního Mehla přece dýše vřelý zájem pro kulturní snahy i velice prohloubené uvědomění . . . *Černý.*

POKLADNÍ

Společnosti přátel staro-

za rok

Příjem.	Účet díla »Staroměstský rynk« K	h	Účet Společnosti K	h	Úhrn K	h
Zůstatek z roku 1902 v hotovosti	92	76	2407	17	2499	93
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Odkaz Frant. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
Členské příspěvky			3600	85	3600	85
Předplatné	695	—			695	—
Dary	224	—	160	86	384	86
Za prodané reprodukce »Stížného listu« . .			94	60	94	60
Za prodané publikace			74	03	74	03
Zemská podpora			1000	—	1000	—
Za legitimace			6	90	6	90
Úroky			60	48	60	48
Odkaz p. Ant. Spitzara ve Zvoleněvsi . . .			180	—	180	—
Vybráno při výletech			15	80	15	80
Vybráno z pošt. spořitelny			456	56	456	56
Rozličné příjmy: F. Zuman za vazbu knihy K 1·20, A. B. Černý převzal publikaci »Karlův kam. most« za K 31·34, L. Šnajdr za zvl. otisky K 10·39			42	93	42	93
	1011	76	8600	18	9611	94

V PRAZE, dne 31. prosince 1903.

Čeněk Kušta,
t. č. pokladník.

ZPRÁVA

žitností českých v Praze

1903.

Vydání.	Účet díla »Staroměstský rynk« K	h	Účet Společnosti K	h	Úhrn K	h
Knihtiskárně Aloisa Wiesnera za tisk a papír	271	46	2498	83	2770	29
Za reprodukce »Unii« a za fotografie	654	80	1576	88	2231	68
Za tiskopisy a litografie			57	93	57	93
Honorář za články v »Časopise«			273	90	273	90
Poštovné, známky novinářské i listovní, výlohy expediční	20	—	343	40	363	40
Honorář administrační			710	—	710	—
Nájemné z místnosti K 168·—, ze skříní K 40·—			208	—	208	—
Za knihy a vazby			112	36	112	36
Novoročné, dary a cestovné			58	50	58	50
Za sbírku pečetí Jos. Mejtského			420	—	420	—
Čestný dar prvnímu jednateli			400	—	400	—
Manip. poplatek pošt. spořitelny			23	13	23	13
Vloženo do pošt. spořitelny			456	56	456	56
Správní výlohy (ověření plné moci, pozdravné telegramy, věnec a stuhy k pohřbu Zeyerově, pozvánky k výletům, potřeby kancelářské, kolky, složní listy pošt. spoř., zarámování diplomu prvnímu jednateli) . .			181	88	181	88
Rozličná vydání			74	53	74	53
Zůstatky na rok 1904:						
Vklad u pošt. spořitelny			100	—	100	—
Nevyplacený, ale knihovně zajištěný odkaz Fr. Sklenáře v Krabčicích			400	—	400	—
V hotovosti	65	50	704	28	769	78
	1011	76	8600	18	9611	94

S veškerými doklady podrobně porovnali a zcela správnými shledali:

Jos. K. Khop, Aug. Malec, Frant. Růzha,

dozorcové spolkoví.

Příspěvky k dějinám rodu Práchňanského z let 1519—1530. (Z register soudu komorního.) 1519. Jan z Práchňan pohání Sancturyna z Nedvojovic, úředníka mince krále JMti na Horách Kutnách proti Václavovi a Bohuslavovi bratřím a Divišovi, strýci jich, nedílným z Elkuše (1 Fβ str. 17). — 1519. Týž poh. Martina Vrabce z Medvojovic proti týmž (tamtéž str. A 27). — 1520. Alžběta z Petrovic a od Hory Kutny poh. Zikmunda Anděla a Ronaze, Jana Borně ze Lhoty, Jana z P. úředníky mince král. J. Mti k svědomí proti Jiříkovi Samuelovi (t. B 10). — 1521. Václav Lorecký z Elkuše poh. Jiříka Hašů z Újezda a na Malešově proti Janovi z Práchňan a na H. K. (ib. B 21). — 1524. Jan Bernart z Hoštic pohání šefmistrův a rady i vší obce města Hory Gutten, aby poslali úředníky své, mezi nimi Tomáše, nájemníka z domu někdy Petra z Pr., Lidmily manželky téhož někdy P. z P., proti Mikulášovi z P. (E 11). — 1525. Jakub Sak, měšť. pražský poh. týchž, aby položili smlouvy svatební, jednu, která jest se stala mezi někdy Janem z P., synem Bartošovým a někdy pannou Annou, dcerou Jirky z Ilkuše, a druhou smlouvu, která se stala mezi Václavem a Bohušem bratřími z Elkuše a Jakubem Sakem a třetí smlouvu, kterou jsou učinili týž bratři Václav a Bohuše s Elškou, sestrou svou, o díl její že jich potřebuje proti Václavovi Loreckému z Elkuše k svědomí (F 1[illegible] — 1526. Jan Bernart z Hoštic poh. Justinu, manželku Mikuláše z Pr. měštku na Horách Kutnách a Beneše, žida z Ronova proti Mikulášovi z Pr. (G 10). — 1532. Mikuláš P. na Horách K. poh. Mikuláše Bajchovského z Raškovic na Tlustovousích z toho, aby položil list, kterýž týž Mikuláš z Pr. psal jemu Mikulášovi B. letto 1530, jehož jest datum ve středu po sv. Kryšpínu, aby jemu Mikulášovi z Pr. on Mikuláš B. všecky peníze navrátil, kteréž jest někdy nebožtík Jan B., otec jeho, pobral lidské z gruntův v Neškaredicich, a též peníze dotčeného Mikuláše z Pr. a Matyáše, strejce jeho, za dědiny tu v Neškaredicích, a též spis, co jest těch obojích peněz on Jan B. pobral, kterýž v témž listu od něho Mikuláše byl poslán, že toho potřebuje proti témuž Mikulášovi B. (K 21). — 1532. Týž poh. Alše a Petra, bratří vlastních Janovských ze Sentic a Karla Janovského odtud ze S. i na místě Hynka ze S., bratra jeho mladšího let nemajícího, aby položili list, kterýž jim týž Mikuláš psal, chtějí-li s ním o spravedlnost, kterouž témuž Mikulášovi z Pr. dala listem pod svou pečetí a jiných dobrých lidí paní Anna ze Soutic, teta jich po otci svém, chtěli-li by s ním o to přátelské shledání činiti a se smluviti, že ji potřebuje proti témuž Alšovi a Petrovi ze S. (K 21). — 1524 Václav Lorecký z Elkouše pohání Mikuláše z Pr., Zikmunda a Matyáše, bratří vlastní a nedílné odtud z Pr. na Horách Kutnách, viniti je chce, jako držitele statku někdy Bartoše z Pr., oba téhož Mikuláše a někdy Jana z Pr., otce týchž Zikmunda a Matyáši, ze svršků a nábytků, v kteréž jsú se někdy týž Bartoš a Jan, syn jeho, uvázali v L rci a Libenicích, a to zejména o tyto: o 7 kožichův kuních, o sukně, o šaty ložní etc., o vobilí, o pšenici, o ječmen, o žito, o voves, o sfady, o vory, o pluhy, o syry, o máslo, o koně, o krávy, voly, o svině, o ovce, práva žádného nemajíce, a oni Mikuláš, Zikmund a Matyáš z Pr. jakožto držitelé statku jich jemu Václavovi Loreckému těch svrchků, k nimž lepší právo má, jemu navrátiti zanedbávají (Kvatern 3 F str. D 10). — 1530. Mikuláš z Pr. poh. Mikuláše Bejchovského z Raškovic, viniti jej chce jako dědice a držitele statku někdy Jana Bejchovského z R. otce jeho, že mu pobral peněz pustrechních Václava Heflířského z gruntu v Neškaredicích (Rej. černá půhonná 1530—33 6 F str. 814). — 1530. Týž maje sobě právo vzdané od Anny ze Soutic, dcery někdy Jana Janovského ze Soutic pohání Alše a Petra bratří vlad. Janovských ze Soutic a Karla J. ze S. strýce jich, jakožto držitele statku někdy Jana J., otce nadepsané Anny, i na místě Hynka z S. jmenovaného Karla, bratra mladšího let nemajícího, určiti že otce z 9 kop gr. č. a šatů odkázaných kšaftem Jana Janovského, otce týž Anny, Čimutě, duši své a sestře též Anny. (A 5.)

Dr. *Jos. Teige.*

Naše památky.

F. Velinský.

O zachraňování památek se více mluví a píše, než prakticky koná. Zejména památkám podřízenějším — psaným knihám, listinám, výšivkám, nábytku, nářadí, sklu, nádobí kovovému, řezbám a pod. — věnuje se málo pozornosti a věci ty mizejí buď ničením neb prodáním.

Dnes starají se o záchranu na venkově jen musea a v těch opět jen několik málo osob, které jeví zájem o památky. Osoby ty časem však umdlí, zlhostejní, aneb narazí na překážky, které jim práci znechutí. To vše děje se proto, že celé sbírání ponecháno je jen náhodě, neboť tam, kde není nikoho, kdo by zájem o památky měl, nesbírá jich nikdo. A takových míst je více než těch, kde se k sběru pomáhá. I lidé inteligentní a jinak horliví jsou v té věci vlažni. Třeba tudíž hledati nápravu a poněvadž na pomoc země ani státu mysliti není možná, lze spoléhati jedině na naše sbory samosprávné, hlavně na výbory okresní a větší obce. Nutno působiti k tomu, aby v každém okresu zřízeno bylo krajinské museum, které by akci památkovou s prospěchem vykonávalo. Mimo správu, která k řízení takového musea bude povolána, třeba však ustanoviti — a na to kladu hlavní důraz — řádně honorovanou sílu, která by řízení musea se podjala a na záchranu památek v celém okresu soustavně pracovati počala. Naše uvědomělé okresy učiní v té věci dojista co možno a nebudou litovati obětí. Musí ovšem dostati se jim dříve vybídnutí a tu považuji Společnost přátel starožitností českých za nejvhodnější k tomu, aby v tomto směru pracovati počala a před projednáváním výročních rozpočtů naše okresní výbory a i větší města upozornila a je požádala, by se na založení museí usnesly a náklad k tomu povolily.

Založením museí nebudou se síly tříštiti, ale zachová se co možno vše. Leckdo by dnes cenný předmět daroval, ale je mu nepohodlno, aby měl se zasíláním, dopravou aneb jiným způsobem obtíže, jindy pak sám neví, zdaž to, co má, nějak jest důležito. To vše však odpadne, bude-li k účelu tomu ustanovená osoba procházeti naše obce — jak jsme to před výstavou národopisnou činili — dům od domu a když v příčině odevzdání darů vše sama obstará a vyřídí. Takto zjistí se naprosto vše, co v okresu pamětihodného se nalézá a bude působeno k získání buď darem či koupí. Věci, které jsou památkami rodinnými, budou vedeny v patrnosti a získají se, až přejdou jednou do rukou, které na ně váhu klásti nebudou.

Za nynějšího čekání a nic nedělání dojde k uzákonění zákazu vývozu památek, až už tu vlastně nic nebude. Nechceme-li tudíž přijíti naprosto pozdě, pak přikročme k činu aspoň teď, abychom zachránili, co ještě zbývá! Co platny všechny pěkné návrhy, resoluce a podobné, když nemají výsledku a když celá akce ponechává se jen na zdařbůh těm kterým amatérům! Jsou dnes celé okresy, kde pracuje z ochoty člověk jen jeden a je kolik okresů, kde nepracuje nikdo! Takové okresy jsou však eldorádem překupníkův a obchodníků starožitnostmi.

Častější schůze přátel památek mnoho by působily k tomu, aby zájem pracovní se živil, aby nadšení jednotlivců neutuchalo. Dnes sejdou se tito dobrovolní pracovníci jen zřídka kdy, z pravidla se ani neznají a nemohou bližších styků navázati. Kdyby se však scházeli a o svém bádání a sbírání i o jeho výsledcích si pohovořili a zkušeností svých si sdělovali, působilo by to jistě příznivě na další jejich činnost a přinášelo akci sběrací platné výsledky.

V roce 1902 učiněn pokus se schůzí takovou v Pardubicích. Než ze schůze té, která bez stanovení jakéhokoli programu měla býti právě jenom schůzkou přátelskou, jež měla seznámiti účastníky z českého severovýchodu, vyvinula se mimo očekávání pořadatelů velká schůze sjezdová, která nevyhověla té myšlence, jak jsme ji naznačili, a nepřinesla proto žádoucího užitku.

Schůze 1903 odbývati se měla v Chrudimi, leč důležitými okolnostmi s ní sešlo.

To však jsou jenom pokusy sporadické, nijak organisované a přece pořádání schůzí takových zasluhovalo by rozšíření největšího. I v této věci měla by Společnost ujíti se initiativy a působiti k tomu, aby se každoročně po celé zemi dle určitých okrsků (na př. bývalých obvodů krajských) schůze takové konaly; myslím, že by provedení nepůsobilo obtíží, kdyby se v centrech okrsků obrátila ke snaživým jednotlivcům, kteří jí známi jsou a kteří by prací se podjali. Připomínám, že práce se schůzí, která se obmezí na počet nějakých deseti účastníků, nejsou velké a že je každý přítel památek ochotně vykoná. Zakoření-li se tyto schůze, budou

se účastníci na ně předem těšiti, materiál si připravovati a s tím větším úsilím pracovati, aby se výsledky co možno největšími vykázati mohli. Je však třeba, aby schůze ty byly organisovány a tu je rozhodně na místě, aby Společnost přátel starožitností českých přátele ty sama svolávala a k tomu působila, by tvořily určitý pevný sbor, který by po celé zemi platně působil.

Jsem přesvědčen, že při schůzích těch objevilo by se mnoho vhodných nápadů, jak prospěti celé akci beze všeho zasahování zákonného; návrhy nejvhodnější uveřejnily by se v listech a časopis Společnosti přinášel by zprávy o výsledcích schůzí, čímž by se stal orgánem přátel starožitností českých v pravém smyslu slova. Dnes mnoho pěkných myšlének zůstane nepoznáno, jelikož jednotlivec k jich napsání se neodhodlá aneb ani nevzpomene, že by uveřejněním jich prospěl. Ze schůzí by se však vhodné předměty vybraly a všem pracovníkům v časopise našem k posouzení předložily. Že by se našlo dost těch, kteří by pak k nim své zkušenosti a náhledy připojovali, o tom nepochybuji, a tím byli by všichni sběratelé ve stálém společném styku a jako se to děje u příslušníků tříd jiných, měli by větší zájem na tom, co se výkonů společných týče.

Dnes aspoň uveřejňuje se o sbírání, jak se v praksi prováděti má, buď nic aneb zcela málo. Každý přijde jen s výsledky hotovými, ale jak k nim došel, nepovídá. Tím nepřiučí se však mladší, kteří ve věci pracovati chtí, ničemu a každý počíná opět od počátku bez znalosti, učí se teprv a jest zralým mužem, než přijde k pochopení a poznání všeho, co měl věděti, než při zachovávání památek působiti počal.

Poučování jest proto třeba a v tom směru působil až dosud jedině platně pan Kliment Čermák, který spisy svými k výchově dorostu značně přispívá. A právě dorost je to, který nám schází a o jehož vychování a získání málo pečujeme. Tomu věnuje se se strany našich pracovníků málo pozornosti a nezmění-li se poměry, dá se očekávati, že přátel památek našich bude ubývati i že naprostá lhostejnost nabude půdy. Je proto mravní povinností našich pracovníků, aby vedle své práce badatelské a sběratelské hleděli také buditi a šířiti zájem v myslích mladých, aby každému, kdo sebe menší jiskřičku záliby k památkám jeví, radou i skutkem pomáhali, aby rozdmýchali v něm plným plamenem lásku k tomu, co z dob starých má nám býti odkazem předků, co má povznášeti a síliti naše vědomí národní. Tolik naříká se dnes na lhostejnost naší mládeže, ale tak málo se činí, aby se tomu odpomohlo. Nemá proto nikdo přehlížeti působení mladíčka, který na počátku nemotorně si vede, ale má mu dodávati chuti, síliti jej v jeho odhodlání a ukazovati cesty, jakými se bráti má. Kdo takto jedná, vykonal mnoho ve prospěch společné věci i ve prospěch momentu národního, neboť jest téměř jisto, že každý badatel jest mimo své záliby veden také

láskou k vlasti, již lépe poznává a si cení, než ten, který jen chladně neb dokonce s úsměškem k jeho počínání přihlíží.

Pro mladé horlivce jest mimo to potřebí určitého vodítka, které by jim ve všech případech pomáhalo a přispívalo. A tu by mělo dojíti k vydání malého populárního spisku, který by obsahoval způsob sbírání a výpočet předmětů, na které se váha klade, dále poučení pro každý nahodilý případ, označení způsobů, jak se které věci konservují i uchovávati mají a pod. O vydání takového spisku usnesla se schůze pardubická, dosud však známo není, k jakému se došlo výsledku. Spisek takový zakoupila by a rozšířovala naše musea ochotně zdarma, neboť by jim tak kynula možnost získání nových příznivců a tím i nových akvisic pro sbírky. Praktická stránka spisu takového se ani dosti oceniti nedá a jedině ten, kdo se sbíráním v praksi zabývá, dovede ji posouditi. Připomínám, že spis musel by opravdu býti ve formátu kapesním (as tak, jak podobný ministerstvo osvěty v Německu vydalo) a že nesměl by býti nijak totožným s tím, co u nás ve věci té již vydáno bylo.

Aby dostávalo se nám však stále mladých nadšených pracovníků, jest také třeba, aby již ve škole působeno bylo k tomu, by mládež na zachování památek dívala se co na dílo záslužné, sloužící historii národa našeho a jeho poznání ve všech směrech. Tu ovšem za stávajících poměrů nedá se více činiti než žádati naše učitelstvo, které po venkově jest hlavním podporovatelem našeho působení, aby nám dle možnosti i v zmíněném ohledu pomáhalo a mládež mu svěřenou k zachraňování památek nabádalo. Poroste-li tento zájem s mládeží a bude-li i dále živen, pak najdou se v budoucnosti opět noví průkopníci, kteří budou dále budovati na díle začatém.

U nás se také seznamuje širší obecenstvo jen spoře s tím, co na poli práce vlastivědné bylo vykonáno. Střední stavy nedoví se o tom buď nic neb pramálo a zájem jejich není nikterak buzen, což je jednou z chyb největších. Neboť, ač se dnes přednáší o všem možném, tož populárních přednášek o zachraňování památek koná se pramálo; knihy odborné pak mimo kruh interessovaného čtenářstva nikam nevniknou. Proto také v tomto směru mohly by dobře prospěti zmíněné v předu síly honorované, jimž by pořádání přednášek v okresu se uložilo a které by měly dále za povinnost, seznamovati obecenstvo s nálezy v okresu učiněnými tím, že by populární vhodné články uveřejňovaly v listech krajinských. —

Stať tuto rozhodl jsem se uveřejniti v listě z toho důvodu, abych vyvolal diskusi, aby se o věci jednalo a našly se cesty třeba lepší a výhodnější. Podnikne-li Společnost v některém směru akci navrhovanou, pak získá si zajisté o záchranu památek zásluh značných.

Pomístné názvy z Ještěda.*)

Jáchym Prousek.

Jméno obce. **Světlá** (hejt. Turnovské, okres Českodubský), jméno úřední a lidové, genitiv do Světlý (Světlé). Německý název její jest Swětlá, okolní Němci říkají Zwetley. Světlá dělí se na vlastní »Světlou« a »Pláně«, roztroušené to domky na úbočí prodlouženého pásma Ještědského. Asi uprostřed mezi Světlou a Hodkami stojí tři domy ze Světlé a jeden z Rozstání, kde se říká »u tří filků«. V 2. čísle říkají »u rychtářů«; býval tu rychtář. Ostatní domy nemají zvláštního pojmenování. Dále je zde kostel sv. Mikuláše, biskupa.

Vrchy a skály. Nad Světlou vypínají se tyto vrchy: Zákost, kteréžto slovo dle pamětnice farní ve Světlé pochází prý z lužického slova Zagoist, Záhvozd či Zálesí, neboť až sem prostíral prý se ze severu pohraničný hvozd. Býval tu druhdy dubový les, patřící k záduší světelskému, odkudž vzato bylo vazbové dříví na kostel světelský. Rovněž tu lámávali kdysi kámen. — Čihadník, lom vápencový, druhdy velmi vydatný, nyní již opuštěný, z něhož pocházelo vyhlášené vápno světelské. Na tomto kopci číhali myslivci na zvěř a na ptáky, odkudž obdržel jméno své. Boule, příkrý vršek vyčnívající jako skutečná boule z úbočí ještědského. — Stráň za Světlou k bývalé panské oboře se táhnoucí slove Chrby. — Od Čihadníka na východ trčí do výše skála Cikánovská, kde cikáni rádi tábor svůj rozbíjejí. — O něco výše je skála Machova, o níž jde pověst, že se otvírá v čase velikonočním, když na Světlé zpívají se v kostele pašije, a že v ní skryty jsou veliké poklady.

Vody. Na západ od Světlé pramení se v lukách potůček, jejž lid jako vůbec všecky ostatní potoky v Ještědě jen slovem »potok« jmenuje. — Několik studní odvozuje jméno své od svých držitelů, nynějších i bývalých, jako: Housírova, Veselkova, Rychtářova, Smrčovská.

Pole. V osadě Světlé není velkých statků a byly-li tu kdysi, jsou nyní většinou rozkouskovány. Proto zachovala si tu pole zvláštní jména jen po skrovnu. Domkaři jmenují pak zakoupené kousky pole podle toho, od kterého statku kousek onen koupili, jako: na rychtářově, na Hujačově, na Lebedově atd. Povšimnutí zasluhují pouze tato jména: na hátkách, v zádraží, na zahumení, na horách, na kopaninách, na chrbách, v Týrovkách.

Lesy. Selských lesů mimo »Hujačovo mejto« a farské »mejto« tu není. Panský les má různá jména: »Kulovatej«, nazvaný asi dle své podoby, ovšem chybně; Veselkův kout patřil asi bývalému chalupníku světelskému Veselíkovi (po válce třicetileté); Havlíčkov, nyní již jen paseka, většinou v pole

*) Ukázka z materialu sebraného dotazníky S. P. S. Č.

obrácená; Kýna a Týlek neznámého původu. Všecky pastviny mají společné jméno »na horách«.

Cesty. Cesta dolů ze Světlé do Vesce vedoucí slove »na knězským«. V místě zachovala se dosud pověst, že tudy vedla zemská stezka do blízké Lužice, zejména do Žitavy.

Pověsti. Stával prý tu před válkou husitskou klášter Maltánský a to v místech, co stojí fara.*)

Památky. V obecním inventáři nalézají se stará Práva městská ze 16. století. V zadu na několika listech připsány jsou některé místní poznámky počínajíc od r. 1701. V archivu farním jest v rukopisu německém popis osad kraje Boleslavského s některými příběhy dějepisnými, jejž sepsal páter Vecka, bývalý mnich kapucín. kláštera Mnich. Hradištského a první světelský kooperátor okolo r. 1800.

Jméno obce. **Jiříčkov** (hejtmanství a okres tentýž), jméno úřední i lidové (Jiřičkov), gen. do Jiříčkova. Německy slove též Jiřičkov, obecně Jiřičken. Dělí se na Jiříčkov, Plac a Vystrkov. V čísle 3. říkají »v chalupě«, v čís. 16. »na paloučku«, v čís. 20. »na place« a v čís. 31. »v kopáňce«.

Vrchy. Je tu vrch velmi příkrý Vápenice, mající na temeni svém sluj »Liščí díru« a homolovitý kopec Horka řečená Hudcova (na západní straně stojí totiž chalupa Hudcova) na rozdíl od jiné Horky Ostré u Dol. Pasek se vypínající. Horka má temeno své opevněno valem a příkopem. Myslí se, že tu stávala strážnice pro ozbrojený lid, střehoucí stezku do Lužice. — Horka činí téměř začátek přirozené hráze mezi Čechy a Němci, tak zvané Čertovy zdi, o níž se bájí, že ji čert nasypal. V těch krajinách zuřil prý před časy stálý boj mezi Čechy a Němci, při čemž obyčejně Němcům zle se vedlo. Po kterési takové půtce uvolil prý se kýs německý sedlák dáti duši svou čertu, pomůže-li jemu a jeho krajanům. Slovy sedlákovými přivolaný čert uvolil prý se vystavěti na hranicích mezi Čechy a Němci zeď, při čemž dal si sedlák podmínkou, že má býti hotova od půlnoci do prvého kuropění. Další podmínkou sedlákovou bylo, aby ta zeď byla z čediče a jednu míli dlouhá směrem k Ještědu se táhnoucí. Sedlákovi totiž začínalo již býti úzko a proto si dělal takové podmínky, neboť myslil, že toho čert nedokáže — ježto na blízku nebylo čediče — a tak že se opět vysvobodí z rukou čertových. Ale čert nedal se podmínkami odstrašiti a smlouvu přijal. V ustanovenou hodinu šel se sedlák podívat, jak si bude čert při práci počínati. Ten v ohromném pytli snášel odkudsi čedičový kámen a jako z vody rostla mu zeď pod rukama. Ubohému sedlákovi začalo býti úzko, když viděl, že čert zeď brzo již dodělá a do kuropění ještě dosti daleko. Ale ještě v čas napadla ho spasná myšlénka. Vzpomněl si totiž, že v mladosti své často všecky kohouty v dědině probudil a ke kokrhání

*) Omyl, vnesený do lidu pisateli, kteří nevěděli, že Dub Č., kde byl tento klášter, slul prvotně Světlou.

přiměl, sám-li dřív dovedně zakokrhal. Tak učinil i nyní, a hle! všickni kohouti ve vsi jali se mu odpovídati. Takým způsobem nedostál čert svému slibu a smlouva byla neplatnou. Čert ve vzteku, že se mu nepodařilo uloviti dušičku sedlákovou, shodil napěchovaný pytel se zad a na tom místě, kam vše to spadlo, povstala veliká hromada — nynější to kopec Horka.

Na východním úbočí tohoto kopce jest pískovcová skála, do níž vydlabal si bývalý majitel její Hořák, vulgo Skalák své obydlí. (Viz povídku Skalák od Kar. Světlé.) Nyní tam již nezůstává nikdo.

Osadu protéká potok obecně Jiříčkovský nazvaný. Nedaleko od této osady v rokli »Široké obci« vytéká na východní stranu ze země pramének, jehož vodu považuje zdejší lid za svěcenou a studánce té říká Svěcinka. Malý rybníček slove Mlynářův, neboť patří mlynáři.

Jednotlivé kusy polí jmenují se tu: na chrbolci, na mědenci, v Kýně, ve vladykách, na Chlomku, na chlumách.

C e s t a. Cestě z Jiříčkova do Vesce říká se »ve vladykách«.

P a m á t k y. Jak již vzpomenuto, bývalo před nedávnem na Horce skalní obydlí Skalákovo, jež Kar. Světlá svou povídkou zvěčnila.

Při přestavbě domu čís. pop. 3. našel se hrnéček starých grošů ponejvíce samých míšenských, jež majitel mezi své známé rozdal. A dosud leckdy nalézají se tu při rytí v zahrádce u domu toho stříbrné groše míšenské.

Vesec (Turnov, Český Dub) název úřední i lidový, gen. do Vesce, rovněž tak zní i německý název. Dělí se na Vesec a na samotu Boudu. Před dobou josefinskou ukradl prý selský synek z čísla 8 panskou boudu na hlídání zvěři z lesa ještědského a z té boudy vystavěl si nuzný příbytek na pozemku, jejž byl od otce svého obdržel; odtud jméno té samoty.

V r c h y. Mimo Zákost a Chrby ostatní vrchy jako u Světlé. Pod Vescem vyvyšuje se nepatrná vyvýšenina nazvaná Chlomek.

P o l e. Polím a lukám pod Vescem říká se »na Chlomku«. Jiné pole má jméno »Vejměnek«, »v zátoku«, »na zahumení«. Kousek louky u čísla 8. slove »Mrchoviště«, neboť se tu před lety zakopávaly mršiny a patřilo to mrchoviště obci.

Polím a lukám při pramenu potoka Jiříčkovského říká se v Kýně.

Hodky (Turnov, Český Dub), obecně též Hodka, genitiv do Hodek; něm. Hodek.*) Dělí se na Dolní Hodky, Hoření Hodky, Týrovky a Chřastiny (samota). Domu čís. pop. 47. říká se »na Skalnici«.

P o l o h y. Osada tato vystavěna jest větším dílem na obci Světelské, která se tu časem mezi lid rozprodala, dílem na pozemcích od statků světelských a veseckých odtržených. Proto tu není sedláků. Okolní pole a louky patří dosud rolníkům ze Světlé

*) Správný název je L h o t k a! Pozn red.

a z Vesce. Jména vrchův uvedena jsou již při osadě Světlé. Četné lomy mají jméno každý po svém nynějším majiteli.

V o d y. Osadou protéká bezejmenný potok, podle místa nazvaný jen slovem Hodecký. Tento potok vede se uměle do Hodek z Pasek příkopem silničním, neboť přirozeným spádem náležel by úvodí řeky Ploučnice, kdežto takto spěje do Mohelky a odtud do Jizery.

P o l e. Některým polím říká se tu »na Skalnici«, »na příhoně«, »v chřastí«, »na horách«, »v Týrovkách«, »v rokli«.

Hoření Paseky (Turnov, Český Dub), obecně jen Paseky neb Paseka, gen. do Pasek, německy Passek. V místech nynějších Pasek prostíral se veliký obecní les smrkový patřící obci Světlé. Ve dvou domech říká se tu »u Smrčovských«. Je to asi památka po tom, že ony dva domy stály již, když tady prostíral se obecní les.

V r c h y. Nad osadou vypíná své skoro holé témě hora Ještěd či obecně též Ježek nazvaná. O něco níže k západní straně je Malý Ještěd a k jihu Červený kámen. Pod silnicí ke družcovské straně je Kyselinčí kopec, kde rostou v hojné míře brusinky nebo, jak se jim tu říká, kyselinky.

Za Pasekami je skála Jeřmanská a nedaleko Suché (Kriesdorf) jsou Kamenná vrata.

V o d y. Z Hoř. Pasek spěchá k Osečné a odtud do Ploučnice bezejmenný potok (Pasecký), od něhož se oddělil potok spějící k Jizeře, potok Hodecký.

Bývalá studnice »Fryšiburna« (snad zkažené to německé slovo) přezvána je nyní Alainovou.

L e s y. Panský les, bývalá to obora, má různá pojmenování: u Mal. Ještěda, v Týlku, v Holé, Prajské mýto (kde ku konci panování Mar. Teresie tábořili Prušáci), u gransbuku, na výpřeži, u Červeného kamene, u Kamenných vrat, u Mal. Ještěda.

ZE STARÉ PRAHY.

Bronzová fontána v král. zahradě na hradě pražském.

Jan Herain.

V dolejší části král. zahrady, blíž letohrádku královny Anny čili Belvederu, stojí déle než 300 let bronzová fontána, znamenité to dílo slévačského umění, provedené v ušlechtilých formách renaissančních zručnou rukou král. puškaře a dělolijce, mistra Tomáše Jaroše z Brna. Málo světových měst může honositi se podobnou uměleckou památkou a jest věru div, že hrabivé ruce saské r. 1632 a švédské r. 1648 nedotkly se tohoto díla a neodvlékly je do ciziny, jakož učinily se světoznámými sbírkami Rudolfa II., jež jsou nyní po různu roztroušeny ve všech evropských sbírkách a museích.

O kašně bylo psáno již mnoho, avšak teprve poslední léta, propátráním místodržitelského archivu v Praze, bylo zjednáno jasné světlo o vzniku jejím, jakož i o umělcích, kteří pracovali na výzdobě tohoto díla.

Prohlížíme-li si fontánu (tab. VI.) dnes a sledujeme-li archivní zprávy, pozorujeme nesouhlas; podle zápisů stávala bronzová kašna v kamenném basinu, zapuštěném většinou v zemi, jehož dnes není.

Kulatá bronzová (tab. VIII.) podnož, zdobená listovím, stojí dnes na kamenných plotnách, položených ve výši trávníku zahrady; z podnože

Obr. 2. Dudáček na vrcholi bronzové fontány.

vyrůstají čtyři fantastické nestvůry, nesoucí velkou mísu bronzové kašny, v jejíž vrchní části vidíme lidské masky střídající se s listy palmettovými. Ze středu mísy vyrůstá kulatý sloup, na jehož dříku střídají se pastýři (tab. VII.) s řeckým Panem, bohem lovu a pramenů s kozlími nohami a jelenem na ramenou. Nad hlavami pastýřů a Panovou jest sloup krášlen festony a beraními hlavami. Horní menší mísu, spočívající na kulatém sloupu, ozdobil mistr vespod čtyřmi vypouklými dětskými figurami, jež společně se čtyřmi lidskými maskami nesou festony. Pastýřská nálada komposice dovršena jest nejvýše na kašně postavičkou hrajícího dudáka. (Obr. 2.)

Bronzová kašna zámecké zahrady jest známa také jménem »zpívající fontány«, neboť při spuštění vodotrysku proudy

vod, dopadajíce z horní mísy na dolní, vyluzují lahodné jemné tony. —

Od r. 1534, kdy bylo započato se stavbou Belvederu, byla upravována i sousední královská zahrada, a to na místě, kde před tím prostírala se vinice panenského kláštera Svatojiřského na Hradčanech. Obé podnikal král pro potěšení manželky své, královny Anny Jagellonské. Za krále Ferdinanda I. bylo zbudováno kolik staveb pro hry a kratochvíle v té zahradě a rovněž i za potomních panovníků Maxmiliana II. a Rudolfa II. až do konce r. 1611. Byly tu stavěny nádherné orangerie, fíkovny, krytá arkádovitá loubí, kašny s vodomety, nádržky na vzácné ryby, střelnice, lvárna, míčovna. Od zahrady na západ bylo místo pro turnaje a pro hru honění ku kroužku, pak byl a dosud tu jest velký rybník, jenž byl napájen vodou, vedenou z rybníka od Liboce při letohrádku Hvězdě; z tohoto výše položeného rybníka byly napájeny i kašny v zámecké zahradě.

Poněvadž královská zahrada ležela od hradu na sever za hlubokým Jelením příkopem, dal král Ferdinand I. spojiti ji s hradem přes Jelení příkop dřevěným mostem, jemuž se říkalo »Prašný most«, pojmenovaný pro množství prachu na něm. Ten most dal Rudolf II. opět přestavěti, nádherně ozdobiti a malovaným dílem okrášliti, zbudovav si nad mostem v prvním patře chodbu pouze pro sebe, aby nepozorovaně mohl choditi z hradu do lvárny a zahrady. — Most shořel při bombardování Prahy od Prusů roku 1757; místo něho byl zřízen násyp, vedoucí přes Jelení příkop, a zřízena tak silnice dosud trvající, zvaná »u Prašného mostu«. Na konci jejím při severozápadním rohu královské zahrady, vystavěl Ferdinand I. při bývalé lvárně bránu v místech, kde stála do nedávna vojenská strážnice; brána tato jest již od 100 let sbořena. Východně od letohrádku královny Anny, tam kde teď jsou Chotkovy sady, zřídil král Ferdinand I. bažantnici, první toho druhu v Čechách. Mnohé z těchto staveb rozboural Rudolf II., aby zbudoval jiné stavby podobné, ale ještě nádhernější.

Jakmile byl zřízen vodovod pro hrad i pro zahradu, chystal se Ferdinand I. ke stavbě nádherné kašny pro zahradu.

Na králův rozkaz zhotovil r. 1562 arciknížecí dvorský malíř Vlach Francesco Terzio obraz a voskový model fontány, která měla býti postavena v zahradě před letohrádkem, jehož stavba se právě blížila dokončení.

V nepřítomnosti královně pečoval o stavbu letohrádku a zařizování zahrady syn jeho, arcivévoda Ferdinand, té doby místodržící v Čechách. Arcivévoda Ferdinand nařizuje dopisem, dne 9. pros. roku 1562 na Křivoklátě, královskému puškaři a dělolijci Tomáši Jarošovi, rodem z Brna, aby došel na hrad pražský k Francescovi Terziovi, prohlédl si u něho model fontány a podle modelu aby učinil rozpočet, kolik kovu bude potřeba k ulití kašny. Spotřebu dříví lípového, na zhotovení dřevěného modelu k lití kašny,

i vosku na jemné výtvarné části modelu, má dodati dvorský řezbář Hanuš Peisser.

Jaroš zhotovil a králi předložil žádaný rozpočet, načež dne 23. února r. 1563 píše král z Innsbrucku svému synu, že Tomáš Jaroš dle předloženého rozpočtu bude potřebovati 50 centů mědi, 12 centů cínu, od lití pak požaduje za každý ulitý cent 28 rýnských.

Nabídku Jarošovu dal král zkoumat svému dvorskému slévači v Innsbrucku, Řehoři Löfflerovi, jenž právě lil bronzové sochy panovníků pro dvorní kostel v Innsbrucku; Löffler pravil, že by kašnu sléval za touž cenu co Jaroš, avšak žádal ještě příplatek na stravu za čas, jejž by strávil v Praze při této práci.

V dalším dopisu vyslovuje král přání, aby tato bronzová kašna byla postavena v horní části zahrady, kde byla dříve pomerančovna a fíkovna, a zároveň nařizuje, aby byly při kašně zřízeny nádržky pro ryby.

V druhém svém dopisu arcivévodovi udává Jaroš, že sice bude potřebovati 50 centů mědi a 12 centů cínu, avšak ulitá kašna bude vážiti pouze 50 centů, neboť asi 12 centů kovu ztratí se v žáru při slévání, takže by jeho práce stála (při 50 centech po 28 zlatých) 1400 zlatých; má-li již začíti s prací, žádá za zálohu 700 zlatých, aby mohl platiti vosk i modelování řezbářovo ve vosku, a měl tím zálohu na svou práci a svých pomocníků, které musí platiti ze svého. Zálohu odůvodňuje tím, že podniká dílo choulostivé, ježto má plat vysazen až za práci hotovou; kdyby se mu lití nezdařilo, musel by pořídíti dílo znovu na svůj náklad.

Král Ferdinand I. byl dobrý hospodář; požadavek Jarošův 28 zlatých od centu byl mu příliš velký i dal dopsati znova Řehoři Löfflerovi v Innsbrucku, chtěl-li by přece levněji líti, než jak Jaroš žádá. Löffler si věc rozmyslil a teď značně slevil ze svého dřívějšího většího požadavku; žádal již jen 22 zl. od centu hotové práce, a to bez příplatku na stravu. Dopisem ze dne 5 dubna r. 1563, zpravil král o této slevě svého syna v Praze; píše mu, aby zadal Jarošovi lití kašny, přijme-li 22 zlatých od centu, jak žádá Löffler, ale místo žádaných 700 zlatých zálohy aby Jarošovi vyplatil hned pouze 400 zl; se sléváním kašny má Jaroš začíti hned, aby byla hotova ještě před koncem r. 1563.

Jaroš přistoupil na tyto podmínky a práci přijal; staral se pak, aby mu česká komora dodala měď a cín, kteryžto material neplatil ze svého, nýbrž měl jej dostati na účet české komory.

Když pak na zimu téhož roku ptal se král, kterak pokročily práce se sléváním fontany, a dozvěděv se, že ještě s ničím není začato, listem ze dne 14. listopadu 1563 z Prešpurku píše arcivévodovi do Prahy, aby vyslovil Jarošovi královskou nelibost nad tou liknavostí v provádění svěřených prací. Prodlení nebylo vinou mistrovou, nebo Jaroš nemohl s pracemi slévačskými počíti pro nedostatek mědi a cínu, ale i další události zdržovaly tuto práci, ježto za tím dne 24. července r. 1564 král Ferdinand I. ve Vídni zemřel.

Touto událostí uvázla práce delší dobu a potom opět nedostatkem peněz v české komoře; nedálo se nic ani za nového krále Maximiliana II., který v Praze sídlel jen zřídka.

Také hlavní navrhovatel modelu kašny, dvorský malíř arcivévody Ferdinanda, Francesco Terzio, naléhal od r. 1562 na zaplacení své práce. Ujal se ho král Maximilian II.; dopisem z Vídně dne 26 února r. 1565, píše české komoře v Praze, aby Francescu Terziovi vyplatila 455 kop grošů míš. a 32 kr. za malbu varhan u sv. Víta na Hradčanech, pak za tři portréty a za návrh a model na fontánu v zahradě hradu pražského.

Podrobnější zprávy o pokročilosti prací s modelováním a slévání bronzové fontány umlkají téměř po tři leta; — patrně nebylo peněz, ani s dostatek materialu.

Po dlouhé přestávce hlásí 7. prosince 1568 Tomáš Jaroš, královský puškař a dělolijec, české komoře, že jest hotov se sléváním fontány a žádá, aby dala práci jeho odvážiti, aby s ním mohlo býti účtováno za kolikaletou práci. Na tuto žádost vyslala česká komora Jakuba Riedlingera, správce hradčanské zbrojnice, a Volfa Hocha, písaře při zbrojnici, a nařídila jim, aby se odebrali do královské slévárny poblíže kostela sv. Víta na Hradčanech a tam na místě v přítomnosti Jaroše odvážili kašnu. Vážení předsevzato dne 13. prosince r. 1568 a to podle jednotlivých kusů, jak byla kašna sestavena; váženo váhou vídeňskou, jejíž cent obsahoval 100 liber. Dle sestaveného účtu těchto úředníků, vážila spodní podnož fontány 30 centů 32 liber, velká mísa nad podnoží 27 centů 36 liber, střední sloup mezi dolní a horní mísou 22 centů a 29 liber, horní mísa s dudákem 11 centů 49 liber, tudíž byla celková váha bronzové fontány 91 centů 46 liber. Při účtu váhy poznamenala komisse, že fontána jest úplně hotova a připravena k postavení v zahradě.

Jak vidíme, přepočetl se Jaroš ve svém rozpočtu důkladně, neb sliboval ulíti kašnu ve váze 50 centů, za tím však vážila v skutečnosti skoro jednou tolik.

Zbývalo ještě zhotoviti měděné a olověné potrubí pro vodovod k fontáně od rybníka v západní části nad dnešní jízdárnou, odkud byl přítok vody do fontány. K tomu však hned nedošlo, poněvadž Jaroš dostal naléhavější práce, a to slévání děl do Uher, kde jich bylo nutně potřeba a kamž musel se odebrati na rozkaz císaře Maximiliana II. koncem r. 1569 do města Košice ve Spišské stolici, aby tam na místě sléval děla pro císařské vojsko.

Poslední zpráva o mistru Jaroši jest ze dne 14. března r. 1570; krátce po té asi Jaroš v Uhřích zemřel, nebo dne 1. června r. 1570 píše císař do Prahy české komoře, že úmrtím mistra Tomáše Jaroše, uprázdnilo se místo královského puškaře a dělolijce na hradě pražském, o které se nyní uchází Volf Hofprucker, tovaryš dělolijce Řehoře Löfflera z Innsbrucku.

Císař slíbil sice toto místo Hofpruckerovi, avšak vymínil si, aby dříve učinil zkoušku mistrovskou na hradě pražském, a to,

aby sám sformoval a ulil dělo s celým příslušenstvím. Zkouška Hofpruckerova dopadla patrně dobře, neb později uvádí se již jako královský puškař na hradě pražském.

Stálý nedostatek peněz v pokladně české komory byl příčinou, že Jaroš za svého živobytí nedosáhl konečného zaplacení za práce se sléváním fontány. Dopisem ze dne 11. června r. 1571 prosí císaře Barbora, vdova po zemřelém Tomáši Jarošovi, aby byl sestaven účet jejího manžela za slití bronzové fontány, která nyní postavená stojí v zámecké zahradě, a zbylá část nedoplatku jí vyplacena.

Již o něco dříve dala komora česká sestaviti účet Jarošův, týkající se spotřebovaného materialu a množství vyplacených nákladů, spojených se sléváním bronzové kašny. Dle tohoto účtu, sestaveného správcem královské zbrojnice na Hradčanech, dodán byl svého času Jarošovi ze zásob z král. zbrojnice tento material:

40 centů bronzoviny, různých starých nepotřebných hmoždýřů, 5 centů 8 liber čisté mědi v plátech, pak stará nepotřebná děla ve váze 61 centů a 5 liber, 9 centů cínu, 1 cent vismutu, celkem 117 centů a 13 liber váhy české, což na tehdejší vídenskou váhu přepočtěno, obnáší 127 centů a 70 liber. Z tohoto materialu ulita kašna, jež pak dle vykonaného úředního vážení vážila 95 centů a 39 liber váhy vídenské.

Dle účtu české komory měl Jaroš, po případě jeho vdova, vrátiti 32 centů a 31 liber bronzoviny, což ovšem bylo nesprávno, neboť při přelévání v ohni, jeví se ztráta 10 až 12 procent kovu. Jaroš měl smluveno 22 zlatých za jeden cent hotové práce i obnášel jeho požadavek při váze kašny 95 centů a 39 liber 2098 zl. 55 krejcarů. Na tuto práci dostal Jaroš r. 1566 zálohy 806 zlatých, mimo zmíněných prvnějších 400 zl.

Kov dodala komora Jarošovi ve svého, čítajíc si za každý dodaný cent průměrem 11 kop grošů míš, takže konečně vypočetla celkový náklad na bronzovou fontanu učiněný, za práci a material na 3323 zlatých 5 krejcarů a 2 haléře.

Pozorujeme, že při vážení kašny obnášela celková váha 91 centů 46 liber, kdežto při účtování počítá se váha kašny 95 centů a 39 liber, což dá se vysvětliti tím, že Jaroš později ulil ještě pro vrcholek kašny dvouhlavého císařského orla, který vyrovnává tento rozdíl.

Z dalších zpráv o kašně v archivu místodržitelském poznáváme jména umělců, kteří Jarošovi při práci pomáhali, a seznáváme různé materialie, což vše Jaroš platil ze svého.

Tak řezbář Hanuš Peisser obdržel od Jaroše za vyřezávání dřevěného modelu spodního podstavce a velké mísy 100 kop. Malostranský kameník Antonín Brocco de Campion, rodem Vlach, jenž byl též sochařem, obdržel za ciselování sloupu, horní mísy a dudáka 130 kop grošů. Za vosk na jemné výtvarné části modelu a za lůj k formování bylo vydáno 100 kop. Volf Hofprucker pomáhal Jarošovi jako tovaryš ve formování a připravování mo-

delů po dvě léta a 6 neděl, počítaje platu za rok 100 kop grošů. Mimo to pracovali o podřízenějších pracích ještě tři jiní tovaryši po celý rok, z nichž měl každý ročně po 69 kopách a 10 bílých grošů. Za hlínu, drchanou vlnu, chlupy telecí a jiné hmoty vydáno 50 kop grošů. Za lípové dříví na model, dřevěné uhlí k vytápění pece při slévání bylo vyplaceno 100 kop.

Mimo to pomáhal Jarošovi Vavřinec konvář*), měšťan z Nového města pražského, který obrazy na formě kašny upravoval; sice pracoval celý rok, obdržev za ten čas 75 kop grošů, a mimo to mu placeno po jedné kopě týdně na stravu, takže celkem obdržel 127 kop grošů míš.

Tomáš Jaroš pracoval o nejdůležitějších částech s konvářem Vavřincem také po celý rok, sám vše připravoval a čistil, za což si čítal 100 kop grošů. Mimo to pracovali s Jarošem ještě dva tovaryši, z nichž každý měl týdně 40 bílých grošů platu.

Na nářadí, jako: pilníky, dláta, zlatnické nástroje, přístroje k řezání, mosazné kartáče a jiné bylo čítáno 100 kop. Za železný drát, šrouby a železo ke stahování forem modelů bylo vydáno taktéž 100 kop.

Celkový náklad vydání, která měl Jaroš se formováním a sléváním bronzové fontány, obnášel podle účtu, předloženého vdovou Barborou, 1770 kop a 11 bílých grošů.

Ke konečnému postavení fontány v královské zahradě od doby jejího slití nedocházelo po několik let, nebyloť peněz v české komoře, ač fontána stála od r. 1568 v královské slévárně hotova. Teprve dne 12. května r. 1571 konečně nařizuje císař Maximilian II. české komoře, aby královský puškař Volf Hofprucker opatřil měď a olovo, potřebné na zhotovení vodního potrubí vodovodu v královské zahradě.

Z pozdějších účtů Volfa Hofpruckera české komoře dne 30. října r. 1579 dozvídáme se, kdy bylo v královské zahradě započato s postavováním a montováním bronzové fontány; podle zprávy Hofpruckerovy bylo započato dne 20. dubna r. 1571 a jak praví se v účtu, trvala tato práce od jara až do podzimku 1571.

Dříve však, než byla fontána převezena ze slévárny na konečné místo v král. hradě, byla provedena s vodotrysky fontány zkouška před zraky sama císaře Maximiliana II., na velkém náhradí hradu pražského, kde byla kašna postavena zatímně. Zdá se, že zkouška s vodotryskem dopadla dobře, neboť bronzová kašna mohla býti převezena do král. zahrady a trvale umístěna dole poblíže Belvederu, kde měly vodotrysky větší střik, nikoliv však v hořejší části zahrady, jak bylo původně zamýšleno.

Když byl postaven kamenný basin a kašna na něj umístěna a smontována, pracováno bylo teprve o hotovení a pak položení

*) Vavřinec konvář, jest mistr Vavřinec Křička, rodem z Bytyšky na Moravě, měšťan na Novém městě pražském.

Obr. 3. Bronzová fontána v královské zahradě v Praze.

Pérokresba Vavřince Křičky z díla »Mathesis bohemica«.

potrubí od rybníka nad nynější jízdárnou dolů až ke kašně. Tato práce trvala opět asi tři léta, patrně zase nebylo peněz; k tomu účelu zhotovil Hofprucker 179 trub olověných, 48 trub měděných; celkový účet puškařův za zhotovení potrubí a dvoje stavění fontány zněl na 208 kop a 9 bílých grošů a půl haléře, materialu v to nečítaje.

Poněvadž ještě od r. 1571 až do r. 1574 dály se práce na rozvádění potrubí v královské zahradě proto, aby voda byla rozvedena na všeliká místa zahrady a skleníkův a do jiných vodních nádrží, můžeme míti za to, že teprve na zimu r. 1574 byly vodomety fontány uvedeny v činnost.

Z jiných účtů poznamenáváme ještě čtyři jiné mramorové kašny, patrně jako nádržky na vzácné ryby, o nichž vyskytají se zprávy již dříve. Z účtu ze dne 30 října 1579, kde činí se zmínka o bronzových litých sloupkách a kované železné mříži, na nichž se pracovalo r. 1573 a 1574, viděti, že nádržka bronzové fontány byla obehnána umělou železnou mříží.

Z účtu v místodržitelském archivu v Praze seznali jsme jména umělců, účastněných při této bronzové fontáně.

O umělcích, kteří pracovali na zpívající fontáně, známo je toto: Navrhovatel, dvorní malíř arcivévody Ferdinanda, Francesco Terzio, lat. Tertius, byl rodem z Bergama v Italii. Pro zásluhy o umění byl Tertius arcivévodou 12. prosince r. 1561 povýšen do šlechtického stavu a psal se pak Francesco de Tercius. Tvůrce díla Tomáš Jaroš, Čech, rodem z Brna, ustanoven byl 2. listopadu r. 1543 od krále za královského puškaře při zbrojnici na hradě pražském s ročním platem 120 rýnských. Od Jaroše pochází mnoho krásných zvonů s renaissanční výzdobou, pak značný počet polních děl, jež sléval až do své smrti r. 1570 nejvíce pro císařské vojsko v Uhřích do války proti Turkům.

Volf Hofprucker, tovaryš Jarošův, zvonař a dělolijce, pocházel z Tyrol, stal se po smrti Jarošově jeho nástupcem, pomáhal mistrovi a po jeho smrti fontánu postavil.

Třetí umělec, řezbář Hanuš Peisser, byl dopisem ze dne 6. listopadu 1561 Barnimem, vévodou Pomořanským, doporučen do služeb arcivévody Ferdinanda. V protokolech městské rady Norimberské dne 12. května 1552, pak 13 června 1553 praví se o Hanuši Peisserovi, že řezal modely pro děla; byl patrně rodem Němec.

Antonín Brocco (Brocho) de Campion, jmenovaný jako kameník a někdy i jako řezbář, pracoval dlouhá léta jako mistr na stavbě letohrádku královny Anny; byl asi zručným řezbářem, když mohl pomáhati při ciselování kašny. Rodem byl Vlach a usazen na Menším městě pražském, kde měl dům.

* * *

O této kašně bylo psáno již mnoho; ze starších spisovatelů má pojednání sice krátké, ale nejlepší Ferdinand B. Mikovec

v »Starožitnostech a památkách země české« vydaných r. 1860 v Praze, v dílu I. str. 175—177. Mimo to zmiňuje se Mikovec, že v královské zahradě na Hradčanech stála ještě jiná bronzová kašna zhotovená konvářem Vavřincem Křičkou z Bytyšky r. 1554 až 1559, jejíž výkres s kraťoučkým popisem nalezá se v pražské universitní knihově, ve sbírkách rukopisných pod názvem: »Mathesis bohemica«, sign. XVII. B. 17. Prozkoumavše tento cenný rukopis, dali jsme pérokresbu fontány Vavřince Křičky ofotografovat a podáváme (obr. 3.) pro zajímavost její vyobrazení. Poznáváme z vyobrazení Křičkovy kašny, že jest to kašna, zhotovená Tomášem Jarošem; rozdíl jest pouze ten, že tato kašna má nad dudákem dvouhlavého orla, který však také býval na fontáně Jarošově, ale byl patrně později odstraněn. V podnoží fontány má Křička vyobrazeny karyatidy s listnatým ornamentem, čehož na Jarošově kašně není; jinak jest podnoží u obou kašen stejné.

Nahoře při vyobrazení Křičkově čteme následující nápis:

»Tato kašna jesti na zámku v Praze dělána; začata jesti leta 1554 až do leta devátého (1559) a jest dělána od mistra Tomáše puškaře a ode mně Vavřince Křičky z Bytyšky, tu jsem já sám všecky figury vypravil a Volf puškař ten formoval, a spolu jsme ji lili.«

Podařilo se nám vypátrati tohoto neznámého českého umělce.

V účtech na místodržitelství v Praze za práce na bronzové kašně Jarošově, jak uvedli jsme v předu, nalézá se zápis, že Vavřinec konvář, měšťan z Nového města pražského, na kašně obrazy upravoval a po celý rok pracoval, dostav za to 127 kop grošů. Tento Vavřinec konvář, není nikdo jiný, než Vavřinec Křička z Bytyšky, konvář na Novém městě pražském.

Dokladem toho jest zápis v knize kontraktů Nového města pražského*) oznamující, že v pondělí v den P. Marie Sněžné r. 1566 Vavřinec Křička z Bytyšky s Dorotou manželkou koupili si dům na Široké ulici za 213 kop grošů čes. čili 426 kop míš.

Krátce před r. 1576 byl již Křička mrtev, neboť ve středu po neděli Exaudi r. 1576 vdova Dorota spolu s poručníky nad nezletilými dětmi po zemřelém Vavřinci Křičkovi prodala dům Erazimu Kohlmanovi.**)

Z toho, že na vyobrazení kašny jest nápis: »jest dělána od mistra Tomáše (Jaroše) a ode mně Vavřince Křičky z Bytyšky« — můžeme souditi, že tento nákres kašny provedený pérem, dělal Křička, jakož že i vše sám na obraz psal.

Práci tuto dělal asi krátký čas před svou smrtí, kdy již léta zapomněl, a v letopočtu zhotovení kašny chybil, napsav: »léta 1554 až do léta devátého (1559).« Kdežto mělo zníti: léta 1564 až

---

*) Archiv města Prahy. Čís. 2194. Kniha kontraktů Nového města praž. čís. IV., str. 325.

**) Archiv města praž. Čís. 2196. Kniha kontraktů Nov. města praž. čís. VI., str. 92.

do léta devátého (1569), což také dokazují účty prve jmenované. V rukopisu: »Mathesis bohemica« jest značné množství pérokreseb, představujících různá děla, hmoždíře a jiné práce zvonařské a puškařské, zároveň jest zde popis a návod, kterak se lijí tyto puškařské práce, a jak staviti pece zvonařské.

Podle ostatních výkresů a popisu k vyobrazením, byl Křička vynikajícím konvářem a puškařem, jehož působnost jest nám jinak dosud neznámá. Pochodě z Bytyšky na Moravě přišel do Prahy na hrad královský asi s Jarošem z Brna. Pro lepší ocenění přineseme později další výtah prací Křičkových z rukopisu »Mathesis bohemica«.

Asi před 6 léty vydal spisovatel Josef Svátek zajímavou knihu: »Ze staré Prahy«, kde píše též mnoho o bronzové fontáně; na str. 141. praví, že r. 1571 musel ji Volf Hofprucker dvakráte přestavovat, ježto byly slabé roury položeny — toť holá nepravda, neboť v účtech o tom nic takového není psáno. Dále praví Svátek na str 145., že Jan de Vries nakreslil pro císaře Rudolfa II. sedm nových kašen, které byly pak v král. zahradě postaveny.

Ve zprávách pražského archivu místodržitelského, otištěných v »Jahrbücher der kunsthistor. Sammlungen des allerh. Kaiserhauses« díle V., IX. až XIII., z nichž i my jsme čerpali, činí se sice zmínka o těchto nákresích, ale nic není známo o postavení oněch kašen; asi tedy Svátek se omýlil.

Ve »Zprávách spolku architektů a inženýrů v král. Českém«, ročník XXXVIII., čís. 5. na str. 6. a 7. jest kratoučký, ale chybný popis bronzové fontány. Zhotovení fontány klade se na tu na r. 1554—1559 místo na r. 1564—1569; jako pomocník Jarošův udává se nesprávně G. Löffler, místo Volfa Hofpruckra a konváře Vavřince (Křičky).

Příspěvky k dějinám městečka Svitávky u Boskovic na Moravě.

Frant. Lipka.

(Dokončení.)

Poslední nadání, pokud poměr poddaných k vrchnosti zkalen nebyl, zní následovně:

My kněz Lukáš Tomicius z božího smilování opat kláštera Hradiště, kněz Bartoloměj Capreolus převor, kněz Baltazar subpřevor, kněz Tomáš, Šiler z Nového Jičína, probošt knihnický a farář cholinský, kněz Adam Štěnička, farář svitávský, kněz Jan Branický, farář bouňovský, kněz Jiřík Steinhauser, farář češetický, i všecken konvent nynější i budoucí téhož kláštera, Hradiště blíž města Olomouce ležícího, kanovníci řádu premonstrátského, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten anebo slyšán bude a zvláště tu, kdež nyní i v budoucích časech náleží a náležeti bude,

že jsou před nás do plné kapitule naší předstoupili purkmistr a rychtář a konšelé i všichni lidé usedlí v městečku Svitávce, poddaní naši věrní milí, přednášejíce nám nejprve, kterak jest mýto starodávní tu v městečku Svitávce výsadní předkům jejich i také jim od dobré paměti předešlých pánův opatův kláštera našeho Hradištského, již nebožtíkův, pod jistý plat roční odtudž do důchodův našich vycházející, k dobrému užitku jejich puštěné měli a posaváde toho užívají, kteréžto mýto nadal jest k tomu kostelu a klášteru Hradištskému, tu kdež se čest a chvála Pánu Bohu všemohoucímu činí, z milosti a štědrosti královské, slavné a svaté paměti Václav, čtvrtý král český,[9]) i privilegií dostatečnými a hojnými opatřil, v němž se jeden artykul, jakž se takové mýto vybírati má, takto slovo od slova nachází: Svitávka a v něm mýto. (Viz nahoře.) Napřed pak jmenovaní lidé všickni, usedlí v městečku Svitávce, poddaní naši, prosbu svou poníženou toho při nás knězi opatovi a konventu předřečeného kláštera pohledávajíce, abychom jim jakožto vrchnost a páni jejich dědiční v takové výsadní mýto obšírně jmenované a zřetelně vyslovené, které jest jim od předků našich, pánův a vrchností téhož městečka Svitávky pod plat roční vycházející puštěné se nevkládali, neujímali a překážky nečinili, nýbrž jim toho z lásky a štědrosti potvrdili a tím dostatečněji ujistili. Kdež prohledajíce na jejich takovou poníženou prosbu a k tomu pak obzvláštně nám i jiným lidem ve vědomosti zůstavujíce, kterak jsou se titéž lidé svitávští i předkové jejich po všeckny první leta vrchnosti své, předkům našim i také nám, ve všem poddaně a poslušně i věrně (se) chovali a chovají, v žádných odporech s námi nezůstávajíce a že v tom ve všem poslušenství a poddanosti nyní i na budoucí věčné časy zůstávati chtějí, připovídajíce to také; aby mohli tím volněji živnůstky své vésti a co by jim mimo to, co nám i budoucím potomkům našim a držitelům téhož městečka Svitávky z téhož mýta každého právě vybývalo, k dobrému obecnému téhož městečka na schválení naše i jednoho každého obraceti a vynakládati, tak činíme a nadepsaným lidem usedlým svitávským, poddaným našim, z lásky a dobrovolně k mocnému a dědičnému volnému a svobodnému užívání takové mýto do konce z úplna pouštíme, odvozujeme a tímto naším listem nyní i na věčnost potvrzujeme;

na ten však jistý způsob a s těmito obzvláštními a znamenitými výminkami, že nám i budoucím potomkům našim každého roku při svatém Václavě počnouc leta páně tisícího šestistého desátého třiceti zlatých na groších čistých dobrých, za jeden zlatý třiceti groší a za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc, dávati a do jiných důchodův našich na klášter Hradištský, anebo kde poručeno bude, nyní i na budoucí věčné časy bez všech odporův odváděti mají a povinni budou ti lidé svitavští nynější i potomkové jejich. Druhé, aby žádnému jinému člověku vyššího stavu, i nižšího, ani novokřtěncům nebo židům takového mýta v pronájem buď pod plat anebo jakýmkoli způsobem neprojednávali a k vybírání jeho nepouštěli, nyní i budoucně, než sami jeho podle tohoto našeho mocného dání a obdarování užívali. Třetí, aby cestu silnickou tak daleče, jak dlouhost téhož mýta v hlavním listu a privilegium slavné a svaté paměti Václava, čtvrtého krále českého, obsažena a vyslovena jest, neužívajíce v tom žádných výmluv, ostýchání a všelijaké odpornosti, náležitě a k pochvale jednoho každého tudy jedoucího a jdoucího, nákladem a prací svou, tak jak i tím prve povinni byli, totiž lidé svitávští i budoucí potomci jejich, opravovati mají, pro ujití lidského naříkání a nás (i) budoucích našich o to zaměstnání všelijakého, jináče nečiníce. Pak-li by se tak nechovali, též silnice a cesty nespravovali a my nebo budoucí páni opatové a konvent o to buď půhony nebo jiným způsobem zaměstnání měli a nás tím zanášeti dopouštěli, komuž by se tak skrze jejich nedbanlivost jaká škoda na čem stala, i to se najde a prokáže, nahražovati povinni budou.

---

[9]) Srovnej legendu na majestátu krále Přemysla II.: S · OTTAKARI . SIVE · PREMIZLAI · QVINTI · REGIS · BOEMOR · MARCHIONIS · MORAVIE · FILII · WENZEZLAI · REGIS · QVARTI, vyobr. i pops. v tomto časopisu, roč. IV., str. 87. a násl.

A protož my napřed psaný kněz opat a konvent jmenovaného kláštera Hradištského slibujeme a připovídáme, že nechceme a nemáme na takové mýto, již od sebe často psaným lidem svitávským odvedené, stvrzené, od datum listu tohoto více nezatahovati ani navracovati, nyní i na budoucí věčné časy, my ani potomci naši nebo držitelé téhož městečka Svitávky, žádným způsobem ani kterým obyčejem, což by lest a chytrost lidská vymysliti mohla. Pro lepší pak toho stálost a pevnost i toho všeho, což se koli v tomto listu našem píše, zdržení, pečeti naše vlastní, opatskou i konventskou, s naším jistým vědomím a vůlí k tomuto listu jsme přivěsiti a přitisknouti dali a dožádali jsme urozených vladyk, pana Jakuba Hrocha Jalůvky z Malovic a na Sukdole a pana Bohuše staršího Kokorského z Kokor na Laškově a Strážisku, že jsou k tomuto listu pečeti své podle našich, však sobě a erbům svým beze škody, přivěsiti a přitisknouti dali, jenž jest psán a dán na klášteře Hradišti, v sobotu po památce svatého Havla (17. října), leta tisícího šestistého devátého počítajíc.

Kolem r. 1635 došlo mezi poddanými a vrchnosti za tehdejšího opata Hel. Hönika k vážnému konfliktu a tuhá rozepře protáhla se po několik roků. Četný, ale velice kusý materiál z té doby neposkytuje zcela bezpečného a nestranného vylíčení sporu, vzniklého mezi stranami.

Kněz Heliseas Hönik, opat kláštera Hradiště, stěžuje si do svých poddaných svitávských, že nadání jejich nejsou k užitku kláštera, jenom naopak k veliké škodě jeho, a taková nadání pokládá, poněvadž se bez svolení papežova stala a bez vědomí králova, za nedostatečná a připomíná, že k dodržení věcí duchovních zvláště jest zapotřebí svolení papeže. Pokud se týká nadání českého krále Ludvíka, odcizování věcí duchovních, ať by se jakýmkoli jmenem jmenovati mohly, se zapovídá s tou doloženou výjimkou, pokavad by se něco takového od samých králů českých a markrabí moravských k ublížení kláštera, jakožto J. cís. M. komory, privilegiemi nařídilo, aby se na věčné časy zdvihlo, zvrhlo a v nic obráceno bylo. Též připomíná, že každému opatu se měnění nebo mrhání statků duchovních zapovídá, tu pak že jest taková svoboda víno šenkovati povolena poddaným jeho svitávským proti 30 R. platu (k tomu na svědectví vypověděl Karel Šubíř z Chrbyně, že šenkování vína nebývalo nikdy ve Svitávce k ruce vrchnosti, nýbrž obce a sousedé že sami k svému vlastnímu užitku víno šenkovali — v. o tom níže), že však takové povolení jim jenom toliko do vůle vrchnosti dáno bylo a puštěno, kteréž povolení tak dle zpráv, které oni předkládají, svůj konec bráti může. Nad to, že jsou Svitavští sami před odvedením žaloby takové nadání uznali za věc mrtvou a k staré povinnosti se znali. Zrušením takového šenku více než-li skrze těch 30 R. platu by pomoženo mohlo býti klášteru. Co se prodání těch hůrek týká, opat dokládá, že v obdarování onom jinak se nachází, též i v příčině robot, že jest s jistou výminkou, to jest dle libosti vrchnosti samé povoleno, pročež povinnost že to s sebou přináší, že se poddaní k prvnímu spůsobu budou navraceti museti. V příčině mýta dovozuje, že jest toliko klášteru a kostelu puštěno k dobrému od krále Václava (zajímavou výpověď o mýtu Matěje

Matějíčka viz níže). Na konec ještě připomíná, kterak jest od Svitávských nikdy těch svobod dostati nemohl, nýbrž že jeho samými vidimusy odbývali a že musil na kardinálu z Dietrichštejna za tou příčinou patenty si vyžádati, a když poddaní se zdráhali mu privilegia vydati, do vězení uvrci je musil. Žádal, aby J. K. Milostí bylo poručeno Svitávským pro neposlušnost a neustupnost jejich vedle nepodstatných povolení ve všech věcech se podrobiti a jemu pokuty 2000 R. složiti a zaplatiti.

Ve své žalobě na opata, zaslané knížeti Maximiliánu z Dietrichštejnu, zem. hejtmanu, Juliovi hraběti ze Salmu, kancléři, a všem radám královského tribunálu, poddaní svitávští popírají, jakoby v neposlušnosti naproti vrchnosti státi měli, že je jako rebelanty opat vyličuje. Dále výsady na jarmarky roční a trhy týhodní svobodné od císaře Rudolfa II. a zvláštní nadání na šenk vína, aby taková privilegia všechna in originali, obzvláště na ten šenk vína, vydali, vymohl a že též ty listiny na klášter odvésti musili. Zatím z poddaných měl 4 osoby na klášteře ve vězení, chtěje tam všechny i ostatní míti na základě patentu od kardinála vymoženého. Ještě zatčeno jiných 5 osob svitávských a všech 9 vsazeno do těžkého žaláře za dvoje zamčené dveře, k nimž žádný člověk kromě vrátného přicházeti nemohl, to z poručení pana opata, ve kterémž vězení zůstávajíce přes 3 neděle, jedno hladem, druhé žízní jsouce zmořeni, každého dobrého člověka, kterého mohli slyšeti, volali, prosili a o spomožení žádali. Vrátiv se opat z cesty dal všech 9 osob vsaditi do »předního« vězení a z téhož pak propuštěni, dosti pracně vyšli, i křísiti se jim bylo. Na klášteře však zůstati musili tak dlouho, až sousedé jejich všichni tam se dostavili. Na nich opat ihned žádal privilegia in originali — před tím dostával jen vidimusy — s tím doložením, že jim je zase po přehlédnutí navrátí. Pak teprve je propustil a po dvou nedělích zas citoval na klášter a při tom je »na ohavnou smrt orteloval«, předně, aby 4 osoby ze sebe k oběšení vybrali, druhé, nebo privilegií a nadání aby se na budoucí odřekli, trestu nebo pokuty aby jemu dali 6000 R. mor. Pláč a prosba jejich opatem nepohnula. Chtějíce opětného vězení být prázdni, k pokutě i jiným platům se podvolili. Před tím bývalo v obci usedlých 57 osob, na t. č. i se se zahradníky zůstalo jen 47, a byvše na veliké silnici a od vojáků v nic několikrát obráceni a zastání nikde nemajíce, když živnosti jejich v městečku všecky obráceny byly, déle toho vystáti nemohli, an z městečka samého 165 měřic ovsa na zrní knížeti N. (?) dávati musili a mimo to prelátovi platy roční odváděti měli. Obrátili se tedy se svojí prosbou ke král. tribunálu za ochranu žádajíce a aby originály jejich privilegií jim opět navráceny byly, oni pak při nich zachováváni a táž v král. české kanceláři z novu potvrzena aby byla.

Věcným líčením a klidnějším tonem se vyznamenávají některá originální svědectví, v rozepři vydaná a ve zvláštním spise (v úhledný sešit svázaném) v archivu poznamenaná, jež zajímavým

způsobem ve zmíněné rozepři poskytují více světla. Jsou následující:

Já Kateřina Drahanovská, rozená Vojenická z Vojenic a na Slatince, známo činím tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten nebo čtoucí slyšán bude a zvláště tu, kde náleží, že jsem žádána od opatrných purkmistra a starších na místě vší obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, co mi tak ze strany kupování dříví v horách mých Slatinských k opravování cesty neb silnice jdoucí k městu Březové, pod pečetí svou vydati ku potřebě jejich odporna nebyla.

I toto jest mně povědomo a ve své dobré paměti mám, že totiž sousedé z městečka Svitávky jak od ne(boztíka) dobré paměti pana Bernarta Drahanovského z Pěnčína, pana manžela mého, tak i ode mně samé od mnoho let dříví v horách mých Slatinských kupovali, je platili a nimi cestu a silnici, kteráž jde od městečka Letovic k městečku Březové skrze grunty mé Slatinské až po skálu, (jež) slove Písaná, na svůj náklad opravovali a opravují, což tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jinač, to přijímám k své víře a duši. Toho na jistotu pečeť svou vlastní k tomuto listu jsem přitisknouti dala, jehož jest dátum na Slatince v sobotu před první neděli adventní (28. list.) leta 1637.

Doslovné svědomí vydal i syn její, Jiřík Drahanovský z Pěnčína a na Slatince pod tímže datum. —

Já Karel Šubíř z Chrbyně a na dvoře svobodném v městečku Knihnicích známo činím tímto listem, jenž slove svědomí, obecně přede všemi, kdežkoli čten neb čtoucí slyšán bude, jakož i jsem žádán od opatrných purkmistra i konšelů i vší obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, což mi tak v paměti mé, jsa já v městečku Svitávce narozen i vychován, zůstává, vedle patentu od . . . . pana hejtmana vydaného dal.

I toto jest mi v pravdě povědomo a ve své dobré paměti mám, že když mlýny v městečku Svitávce panské nebyly, že žádnými robotami obtěžováni nebyli. Druhé, vína šenkování k ruce vrchnosti nikdy nebývalo, nýbrž obec a sousedé Svitavští k svým vlastním užitkům jsou vína šenkovali. Třetí, dříví pivovarních nikdy k užitku vrchnosti ke vší příčině nevozili a nevyváželi, aniž robotami ke mlýnům panským povinni byli. Čtvrté, dříví aby kupovali, k tomu nuceni nebývali, nýbrž ze své dobré vůle, kterýž soused, seč býti mohl, sobě koupil, nyní pak jsouce k tomu nuceni, dříví neberouce ani domů, je platiti v horách jejich nemohouce pro nemožnost voziti zanechati musili. Páté, soli panské jak živi neprodávali, nýbrž sůl svou obecní ku prodávání (obec) mívala, též ani piva na ordynal nebrali, nýbrž podle možnosti je šenkovali Mýta také bez vší překážky vrchnosti užívali a sami na opravu cest nemalý náklad činili. Co tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jináč, to přijímám k svému dobrému svědomí, víře a duši. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu pečeť svou vlastní (s) podpisem ruky mé k tomuto listu jsem přitiskl, jehož jest datum v městečku Knihnicích, dne 9. marti, leta 1638.

Já Jan Adam Koc z Dobrše a na dolním mlýně v městečku Svitávce známo činím tímto listem, jenž slove svědomí, obecně přede všemi, kdežkoli čten nebo čtoucí slyšán bude, jakož jsem žádán od opatrných purkmistrů, konšelů i vší obce městečka Svitávky, abych jim svědomí, což mi tak v paměti mé, jak a kterak jsou od velebného pána preláta, kněze Helizeusa Hönika, opata kláštera Hradištského v příčině privilegií a nadání jejich vězením sužováni a jakou přípověď jim týž nahoře psaný pan opat přede mnou učinil, pod pečetí svou vydati odporen nebyl.

I toto jest mně v pravdě povědomo a ve své dobré paměti mám, budouce já jednoho času leta 1636 při času sv. Havla za příčinou sousedů svitávských, kteříž u vězení na klášteře zůstávali u pana opata, to jsem od téhož pana opata Hradištského slyšel, že jest mně . . . . . pravil a mluvil, že aby Svitávští všichni na klášter se dostavili, po dostavení, když se po-

ručení jeho toliko naplní, je propustiti chce, jest mluvil, což s dosti velikým naříkáním a pláčem jak manželek tak dítek jejich jsem to učinil a spolu se všemi sousedy svitávskými před něj (se) dostavil, ze kterýchžto sousedův svitávských svrchu psaný pan opat jest čtyry osoby vybral a jim poručil, aby ihned všeckny privilegia svá i vidimusy před něj přednesli, jemu je ukázali, že po přečtení a přehlédnutí jejich jako poctivý kněz a opat jim je zase konečně ve dvou nedělích navrátiti chce, bije se v prsa svá nejednou jest sliboval, kdež až posavád taková privilegia a nadání dle připovědí jeho jim zase navrácena nejsou. Co tuto svědčím, tomu jest v pravdě tak a ne jináč, to přijímám k své víře a duši. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu pečeť svou vlastní s podpisem ruky mé k tomuto listu jsem přitisknouti dal, jehož jest datum v městečku Svitávce, v ponděli po neděli, jež slove oculi, leta 1638.

Já Jakub Hartenach, přísežný rychtář města Brna, známo činím tímto listem obecně přede všemi a zvláště tu, kdež náleží, že jsem ku potřebě a na žádost purkmistra a starších městečka Svitávky k té rozepři, kterouž při slavném tribunálu J. M. Královské v markrabství tomto moravském, s vrchností svou, totiž velebným panem prelátem knězem Helizeasem Hönichem, opatem kláštera Hradiště, mají, níže jmenované a při právu zdejším představené a od vrchnosti propuštěné lidi, kteříž také od druhé strany vyhlídnuti jsou, k svědomí podle pořádku práva, jakž následuje:

Martin Dvořák ze vsi Skrchova, poddaný Jeho Milosti pana hraběte z Turnu a na Letovicích, v letech 70 stáři, po učiněné přísaze vysvědčil:

1. Že o tom dobře ví, kterak za jeho paměti, asi od 50 let městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích vždycky brávali a ještě je berou ke své ruce a užitku obecnímu, zda-li jaký plat za ně dávají aneb na to obdarování mají, svědek neví. Cesty také sami že opravovati a k tomu všelijaké dříví kupovati musí 2. Že obec městečka Svitávky ty všechny cesty a silnice, jsoucí v gruntech cizopanských, od téhož městečka k Letovicím jedouc a od Letovic k městu Březové až po skálu, jež slove Písaná, vždycky i s předky svými až posaváde jsou opravovali a ještě opravují, což jich každý rok mnoho peněz stojí, někdy přes 100 rýnských. 3. Že předkové týchž Svitavských . . . . . od mnoha let od lidí jak cizopanských, tak i od některých z nich samých domácích na opravování týchž cest, břehy totiž, zemi a dříví jsou kupovali a jim za opravování a práci, pronajímajíce je, drahně platiti musili a musí. Čemuž že tak jest, co tuto svědek vysvědčil, přijal k své víře a duši.

Matěj Matějíček ze vsi Vilímova, poddaný J. M. pana hraběte z Turnu a Letovicích, okolo 65 let stáři, po učiněné přísaze vypověděl:

1. Že od svého dědka slýchal i také za paměti jeho městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích brávali a ještě berou. 2. Že cesty opravují, jdouc k Letovicím a od Letovic až po skálu Písaná jmenovanou, k hranicím městečka Březové, však v gruntech cizopanských. 3. Též že Svitávští svědkovi a jiným lidem ze vsi Vilímova a odjinud cesty k opravování projednávali a projednávají a k tomu břehy, zemi a dříví kupují a pronajímaným lidem za práci drahně mnoho platí a každý rok veliký náklad činiti musí, za kteréžto mýto pánu svému každoročně platu 30 R. morav. dávají, a že slyšel od svého dědka a Svitávských, kterak na takové mýto od 350 let obdarování mají. Kteréžto obdarování na mýto jim nynější pan opat asi před dvěmi lety vzal a proto je na Hradisku věznil. A byli v témž vězení Jíra Šmida, Řehoř Kolínek, Jan Zábranský, Havel Galus a jiní sousedé svitávští, 3 osoby z nich asi 9 neděl seděly. Že tomu tak jest, co tuto svědek vysvědčil, přijal to k své duši a víře.

Jan Prudil ze vsi Stvolové, poddaný J. M. pana hraběte ut supra v letech 67 stáři, po učiněné přísaze vysvědčil:

1. Že za živobytí svého vždycky pamatuje i také od svého děda a otce slýchával, že městečko Svitávka mýto od lidí pocestných jedoucích brávali a berou. 2. Cesty téhož mýta že od městečka Svitávky k Letovicům, jdouc k městečku Březové až po skálu, (jež) slove Písaná, vstupují a v gruntech cizopanských leží, kteréžto cesty a silnici oni Svitávští nynější i předkové jejich vždycky sami opravovali a opravují. 3. Též že dotčení Svitávští s předky svými od lidí cizopanských na opravování týchž cest břehy, zemi a dříví kupovali a je i také některé sousedy své k tomu pronajímají a těm za opravu a práci draze platívali a platiti musí. Mají-li obdarování na takové mýto, aneb dávají-li co svému pánu za ně, že neví. A že tomu tak, co tuto svědek vysvědčil, přijal to k své víře a duši.

Svědomí tato učiněna při rychtářském právě města Brna a pečetí téhož úřadu stvrzena. Stalo se tak dne 6. Februari 1638.

Tyto všechny výpisy vydány jsou z registratury královského tribunálu a ověřeny podpisem českého registrátora Bernarta Šrofauera z Froschbauenu i vlastní pečetí jeho, a jakožto plnomocenství stvrzené pečetí města (od těch čas tak důsledně jmenovaného) Svitávky sloužily všude k publikování svědeckých výpovědí.

Před ukončením rozepře došlo poddané Svitavské následující napomenutí (z originálu):

Jan svobodný pán z Rottale na Napajedlích a hradě Kvasicích, dědičný komorník v kníž. Štýrském, J. M. C. rada, nejvyšší král. sudí a místodržící král. úřadu hejtmanského v markrabství Moravském.

Stěžuje sobě nemálo vrchnost vaše, kterak že vy, lidé poddaní kláštera Hradištského, pod tu začatou rozepři netoliko povinností a robot tak jako předešle vykonávat nechcete, nýbrž že jste sobě těchto časů i nový šenk vína na ratouzi vašem proti dostatečné zápovědi zarazili, jakž tomu z příležitého spisu obšírněji vyrozumíte. I nemajíce nad takovou neposlušností a nenáležitým předsevzetím vaším, an se to pod začatou rozepři nikoli státi nemělo a nemá, žádného zalíbení, příčiny by již dosti bylo vás pro to ku příkladu jiným skutečně ztrestati, tak abyste sobě budoucně začatý pořad práva jak vážiti věděli a se učili. Nicméně však poněvadž již v krátkých dnech taková rozepře vaše konec vezme a rozeznána bude jmenem a na místě J. M. C., krále a pána nás všech nejmilostivějšího, vám se přísně a na konec poroučí, abyste od takového šenku vína ihned přestali, povinnosti pak a roboty vrchností vaší, tak jako předešle, dříve začaté této rozepře všelijak poslušně vykonávali a k tomu příčiny nepodávali, aby tato věc pro takovou neposlušnost vaši na další lokty protahována a táž neposlušnost vaše jiným ku příkladu a výstraze skutečné ztrestána býti nemusila, čím se zpravte a před škodou vystříhejte, vědouce, že v tom jistá a milostivá vůle J. m. c. naplněna bude. J. M. z Kolsdorfu.

Decretum in consilio regis tribunali, Olomúti, 16. Marti, Anno 1639.

V krátké lhůtě pak v celé té záležitosti došel konečný rozsudek. Tento zachován v trojím souhlasném přepise a jednom (kaligrafické práce) poněkud od předešlých odlišném, jak se tedy zdá, obojí překlad a odtud různost dvojí stylisace.

Jmenem J. M. císaře . . . . . uherského a českého krále, v rozepři před král. tribunálem přednešené poddanými Svitavskými na jedné a opatem Heliseasem Hönikem (t. č. nebožtíkem) obžalovaným stran některých privilegií i pokuty 2000 R. na straně druhé, učiněno takové rozhodnutí:

Uznáváme v tom a nad to vyjíti s dostatečným vyhledáním a uvážením takových privilegií, smluv a koncesí, jakož i toho všeho, co ze strany jedné i druhé se na pomoc uvodí, všecko to za právo pokládajíce, předně, začnouc královským privilegiem slavné paměti císaře Rudolfa II., kteréhož jest datum ve Vídni, pondělí oktáv sv. tří králů, 1583 léta, jakož i neméně nadání pana opata Jana Ponetovského z Ponetova, i konventu, přednešeného jím k spravedlnosti práva věcí k brněnskému právu náležejícího, jehož datum na klášteře Hradišti v úterý den sv. Jiří 1583 léta a potomně též listu, kterýž pan opat Jiří Pavorin z Pavorinu spolu s konventem témuž nadřečenému městečku v příčině jednoho mlýna a též k němu přináležejících luk a rolí, jehož datum v klášteře Hradišti v sobotu před památkou blahoslavené Trojice r. 1598 se dotýkajíc, při téže mocné platnosti ty aby pozůstaveny byly, vypovídáme však, aby obě strany povinny byly a jsou spolu rovný náklad pře zaopatřiti a vyjednati. Čtvrté pak nadání nebo smlouva na šenk vína na jejich spravedlnosti, kterou opat Jiří Pavorin z Pavorinu i s konventem pod dátum v klášteře Hradišti v pátek den sv. Valentina 1601 roku, avšak do vůle a libosti jeho propůjčil a zanechal, buďto že netoliko nynější opat a konvent to takové (obdarování) sám od sebe za věc nedostatečnou uznávaje proti obžalobě své v příčině takového šenku vína jakožto vrchnost bude věděti, kterak se zachovati, tak jako jiným náležitým vrchnostem a panstvím v tom markrabství Moravském jest obyčej. Zůstavujíce pak koncesí, smluv a privilegií, z nichž jedno od opata Martina a celého konventu pod datum ve čtvrtek na den sv. Urbana 1531 léta na odmrť anebo nápadní spravedlnost, a druhé opata Kašpara a konventu pod datum v pondělí před svatým Matějem 1564 léta stran robot uděleného, třetí od opata Jana Ponetovského z Ponetova a konventu pod dátum v neděli den sv. Václava 1586 léta stran privilegií na budoucí věčné časy dvojích horek (hájků s chrastinami), které se též Hodišky jmenují, propůjčeného, čtvrté od opata Jiřího Pavorina z Pavorinu a konventu stran sirotčích peněz, robot fůrných i pěších pod datum ve středu den sv. Štěpána 1601 léta udělené, též i poslední od opata Lukáše Tomicia i konventu pod datum v sobotu po sv. Havle 1609 léta stran nadání propůjčeného jim jednoho mýta, ty všeckny nyní jmenované smlouvy, koncesiones a privilegia, neb jakž by jméno míti mohly nebo jmenovány byly, uznáním nás všech nejmilostivějšího J. C. a Kr. M. pro nepořádnost jejich a mocí nemající i způsob, že ony . . . i jiné jmenované vší moci zbavené a neplatící kasírujeme a vyzdvihujeme, naproti pak tomu též městečko Svitávka jest povinno v téže příčině proti nynějšímu a budoucímu opatu a téhož kláštera Hradiště, pánu jejich, v jedné i v druhé věci náležitě se chovati a poslouchati, tak jakž v tomto markrabství Moravském s náležitou povinností dle obyčeje země této se mají zachovávati. Nebudou však oni povinni též ani zavázáni titéž Svitavští ty takové věci, kterýmiž v těch smlouvách neb usnešeních byli zavázáni, toho od sebe zpravovati. Dotýkajíc se na konec těch 2000 rýnských za pokutu požadovaných výše jmenovaná J. c. a k. Milost ráčí často opakované městečko Svitávku osvobozovati a prázdna činiti, vše podle práva, čímž se tak nyní říditi a zachovati mají.

Decretum per imper. reg. Majest. in consilio Bohemico, Ratisbonae, 4. Marti Ao. 1641.

Vilem' hrabě Slavata. Albrecht z Kolovrat.
(Freisleben.)

Paběrkovati v listinách pozdějšího dáta jest prací málo vděčnou, stěží lze ze soudobých záznamů najíti zrno mající význam nějaký pro dějiny místní.

Ze dvou posledních obdarování od císaře Karla VI., jakož i Františka I., týkajících se druhých dvou výročních trhů, zbyly v archivu svitávském pouze visuté pečeti na hedbávných šňůrách. Některé výsady byly jedním ze zmíněných panovníků znovu po-

tvrzeny a pak v úhlednou knihu svázány (v. na závěru o tom poznámku). Z té nepochybně zbyl jediný pergamenový list s opisem Rudolfova majestátu, neb originál ozdoben byl uměleckým obrazem uděleného znaku, jak výše uvedeno.

Některé výpisky příhod po různu pro pamět poznamenaných:

Leta 1690 dne 8. Juli přišla velká voda na městečko, tak že dosahovala až po okna. Mnoho domů vytopila, ze zahrad stromy pobrala a jiných škod nadělala. Při tom se utopilo 8 osob.

1692 dne 5. Septembris všecka obec městečka Svitávky na poručení velebného pána Methudia, t. č. inspektora, byla trestána. Všichni biti kyjemi pro tu příčinu, že se k měření dříví na lhotky nedostavili. Pro memoria: Matěj Kříž rychtář je bil.

1715 most kamenný . . . jsme vystaviti dali nákladem obecním. Jinde: 1716 most kamenný hrubý jest vystaven nákladem poctivé obce Svitávské za purkmistra Melichara Kolínka a rychtáře Tomáše Pokorného.

1718 dne 15. Juli vyhořeli všichni sousedé v rynku, i rathouz a škola. Jinde: oheň nešťastný vyšel od souseda Tomáše Okáče okolo tří hodin po půl noci, shořel rathouz všecken do gruntu a tito sousedé (jména jich), panský dům, t. j. hospoda, i chrám Páně byl ve velikém nebezpečí, i fara. Toho léta byla pšenice za 3 R., ryže za 3 R., proso za 3 R., ječmen za 3 R., oves za 1 R. 30. Toto pro památku poznamenati jsme dali, aby budoucí potomci věděli a pána boha prosili, aby nikdy to na ně nepřišlo. Do veliké chudoby jsme přišli, neboť oheň všecko spálil, ježto veliký vítr byl a ubránit nic nebylo možno. I krámy uprostřed rynku shořely řezníkům. Kontribuce pasírována byla od J. M. Cís. na 3 léta, roboty $1^1/_2$ léta též pasírovány od milostivé vrchnosti.

1719 zase rathouz vystavěn s přispěním vrchnosti za purkmistra Tomáše Pokorného, rychtáře Martina Jedličky, radních Melichara Kolínka, Víta Bílka, Václava Fialy, Jakuba Součka, Matěje Kováře, Šebestiána Dvořáčka a Václava Jandy. Když se to všecko spočítá, na 700 rýnských nás koštovat bude. Veliké roboty jsme vystáli, jak obecní, tak milostivé vrchnosti. A to dosti těžká léta byla. Po 2 léta veliké sucho, žádná úroda v celém panství nebyla, všechno obilí vyhořelo jak zimní tak jarní.

Končím archivní výpisky spolehlivou zprávou očitého svědka o návštěvě obecního archivu svitávského důstojníky pruskými r. 1866. Vniknuvše na radnici rozházeli písemné památky po podlaze a jeden z nich vyhodil ke stropu knihu, co druhý v letu odsekl šavlí pečeť k ní přivěšenou v dřevěné schránce a tuto též propíchnul, jak toho svědectvím jest násilné porušení obou cís. pečetí po dnes. A takovým způsobem zrevidovali i ostatní obsah archivu svitávského.

Zbytky chrámku z doby přechodní ve Vyšehořovicích.

Dr. *J. V. Šimák.*

Farní osada Vyšehořovice $1^1/_2$ hodiny jižně od Čelakovic v okr. Českobrodském má chrám sv. Martina, nevýznamné stavby z r. 1762. Ale vedle sama průčelí na hřbitově zachovaly se zbytky prvotního kostelíka z doby přechodní (obr. 4.).

Laskavostí vp. faráře Jos. Kůrky, horlivého přítele minulosti, jemuž vřelé díky vzdávám, bylo mi dovoleno odkopati i základy zmizelých zdí, takže ukázal se úplný půdorys (obr. 5.) někdejší

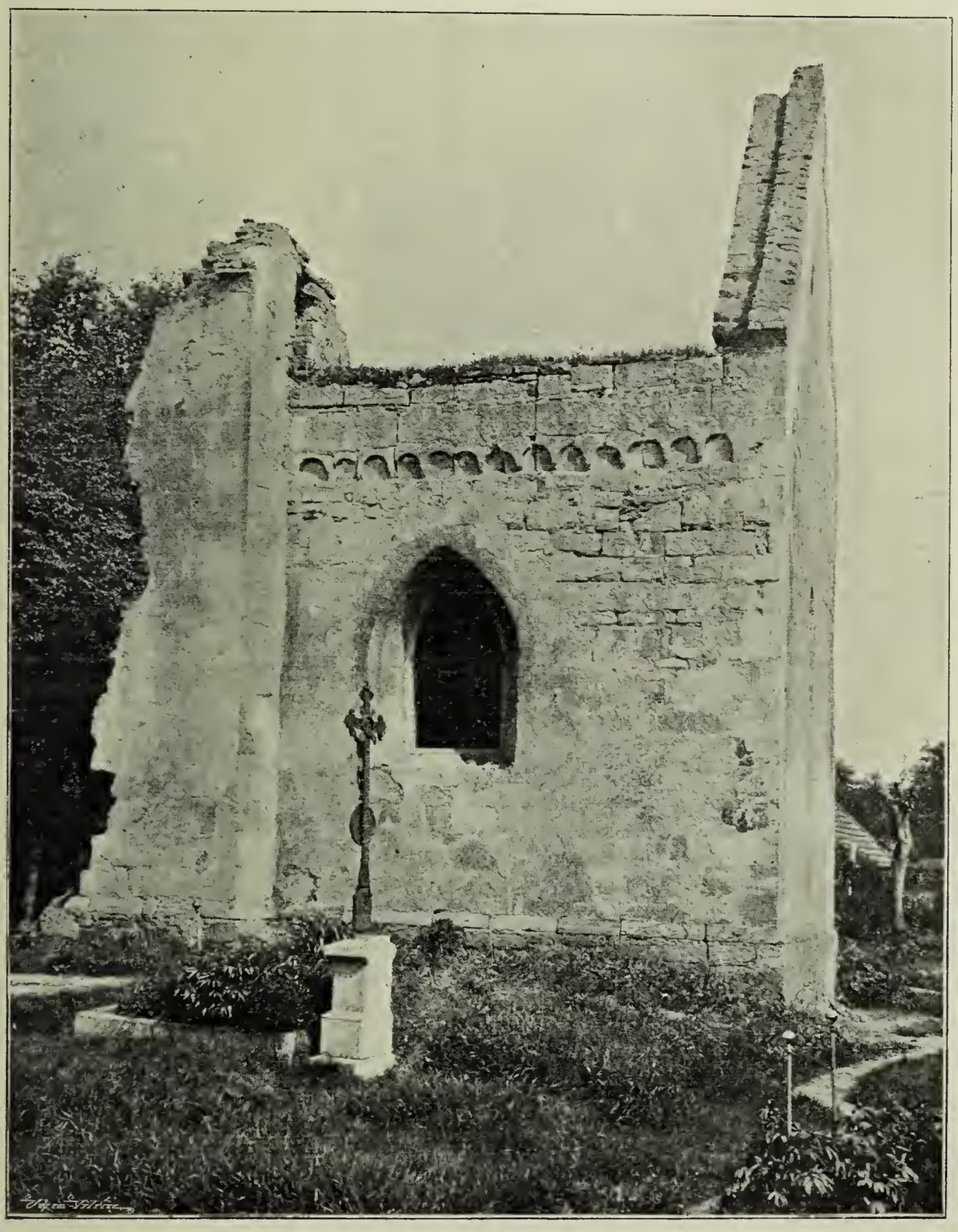

Obr. 4. Zbytek chrámu sv. Martina ve Vyšehořovicích.
Pohled od jihu. Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

svatyňky. K nákresům, vyměřeným a pořízeným p. arch. Janem Skorkovským, a k fotografiím p. red. Frant. Dvořáka přidávám tuto stručný slovní doprovod.

PROFIL SANKTUARIA

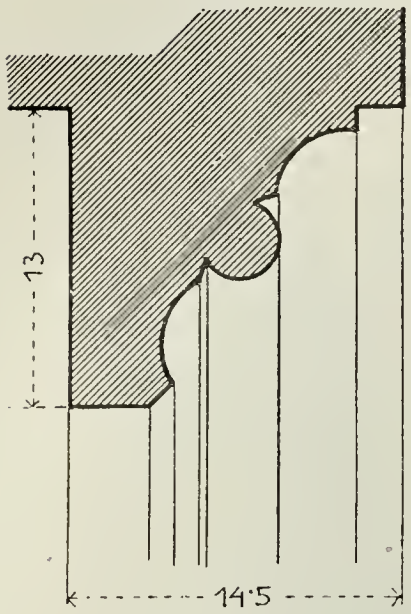

ŘEZ AB

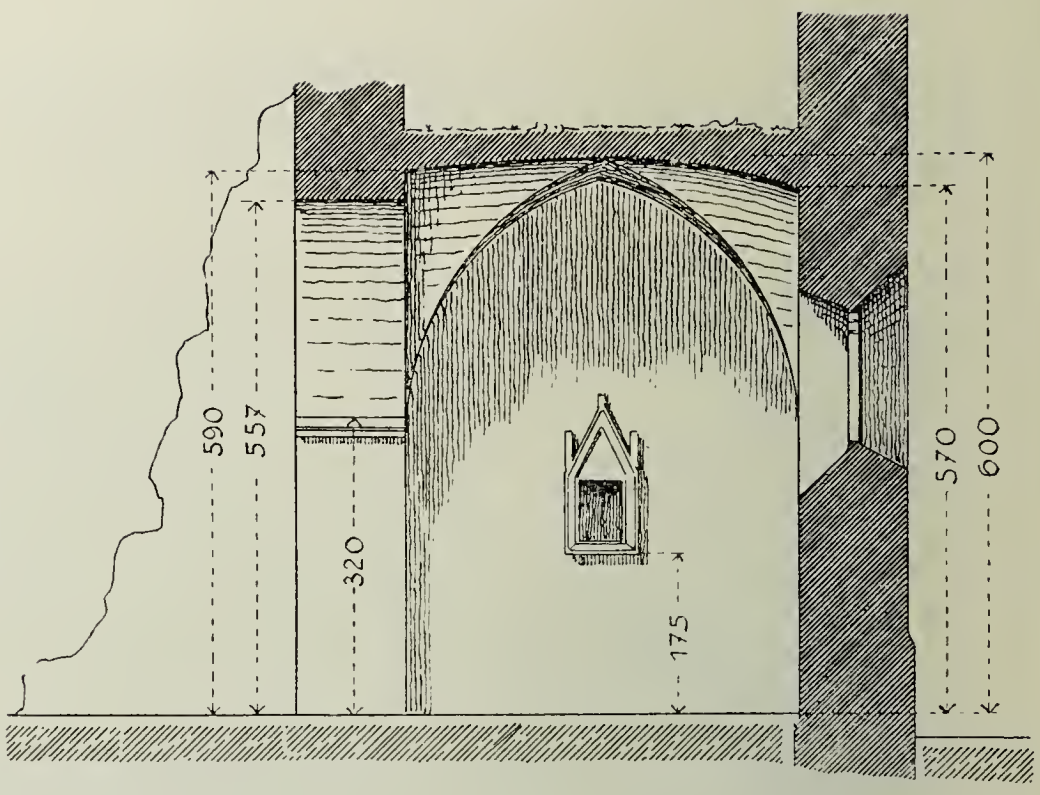

STARÉ ZDIVO ZACHOVANÉ

STARÉ ZDIVO V ZÁKLADECH

ZDIVO NOVÉHO KOSTELA

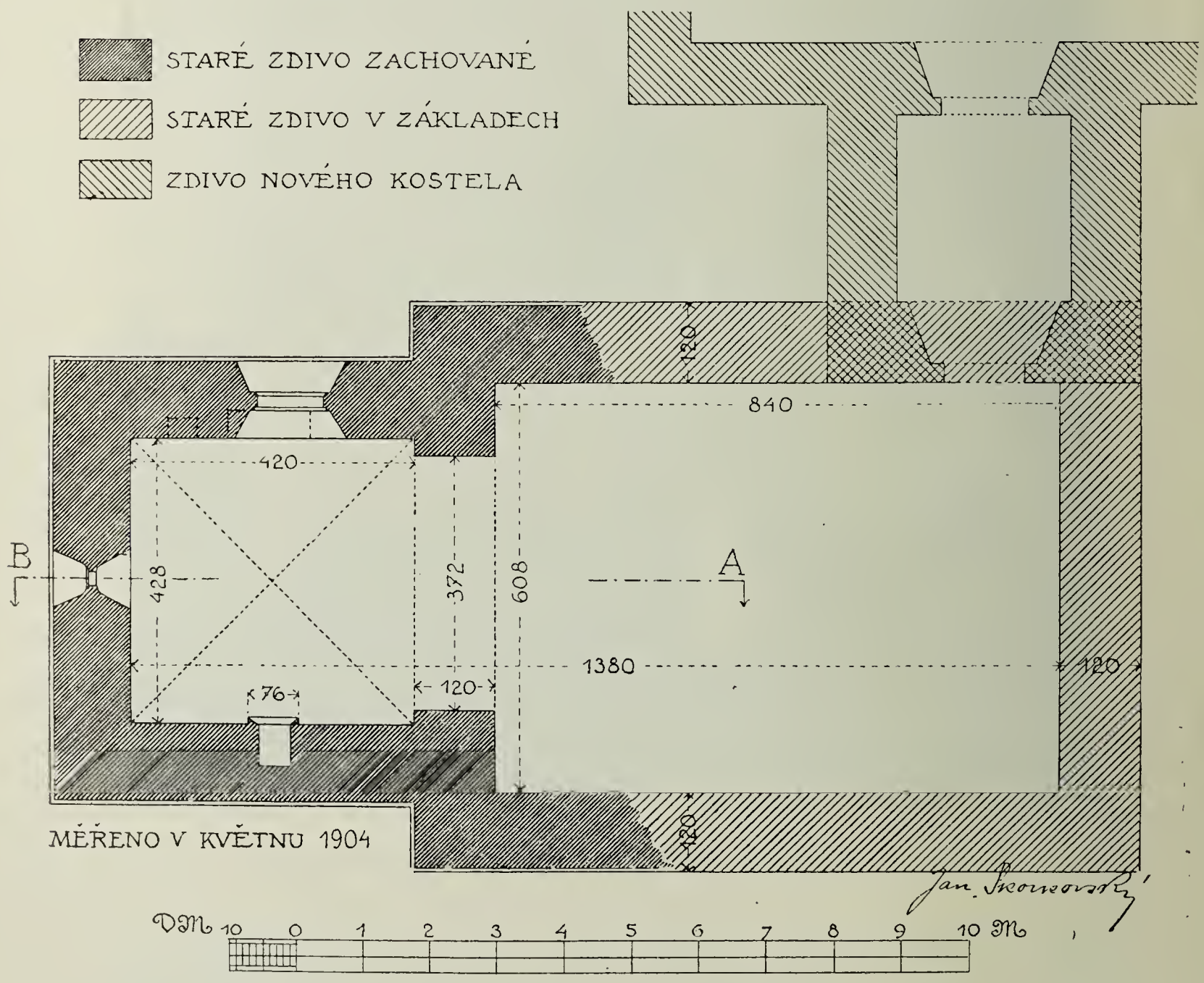

Obr. 5. Půdorys kostela sv. Martina ve Vyšehořovicích.

Vyměřil a rýsoval Jan Skorkovský.

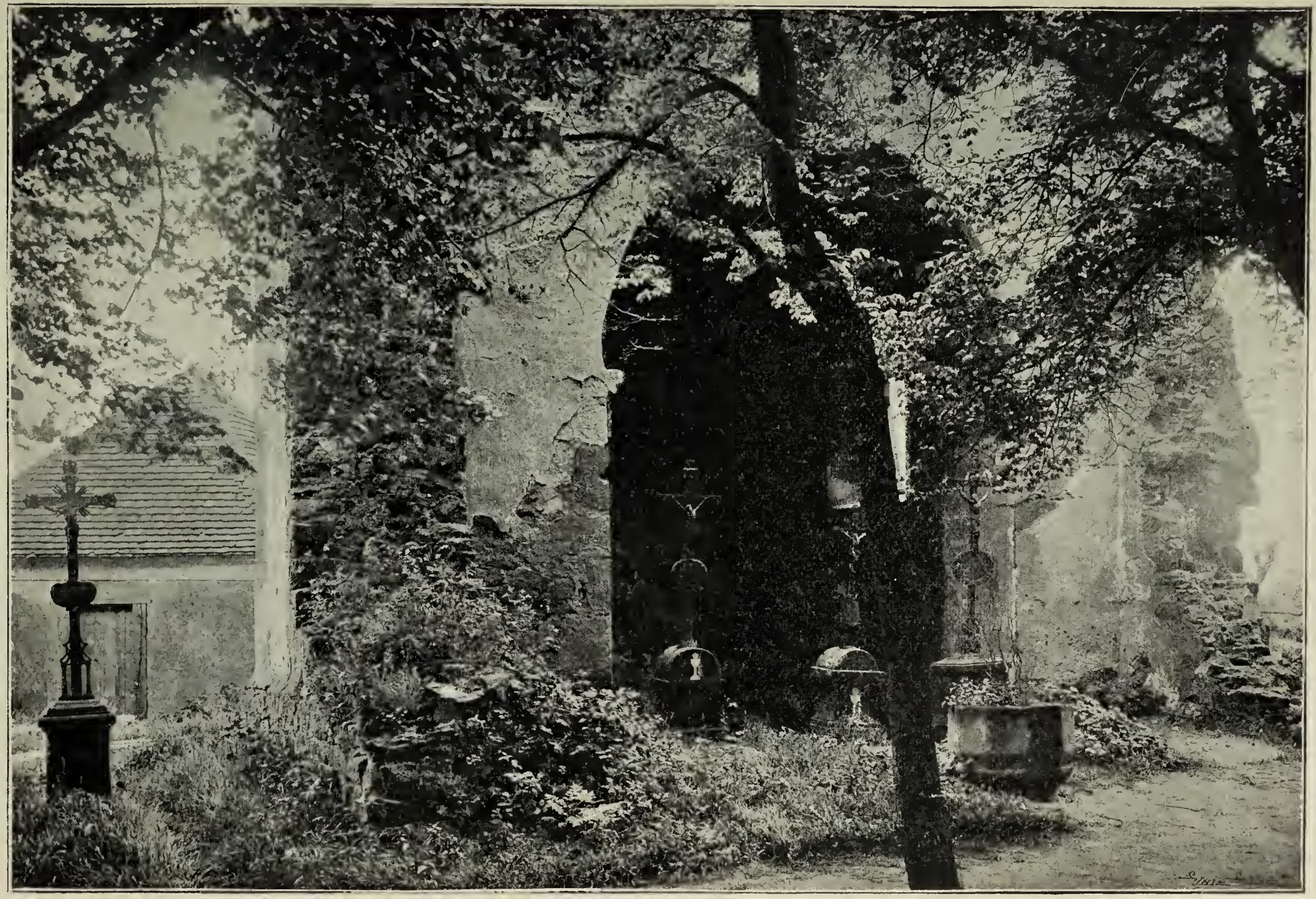

Obr. 6. Zbytek chrámu sv. Martina ve Vyšehořovicích.

Pohled od západu.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Chrámek byl skrovná budova o pravoúhlém choru a obdélné lodi, orientovaná. Zdi vyvedli dělníci na stěnách z venčí z tesaných kvádrů z šedorudého pískovce, na místě lámaného; vnitřní zdivo sestává z hrubého kamene lámaného, na maltu zděného. Síla zdiva průměrem 1·20 *m.*

Zachovalo se úplné presbyterium s klenbou, plný štít východní až do závěrného úhelního kamene; vítězný oblouk a počátky severní a jižní zdi v lodi, ostatek lodi lze stopovati pouze v základech. Na jz. rohu půdorysu zbudována jest věž nového kostela, a to tak, že k severní její zdi užilo se zdiva jižní stěny chrámové; ostatní loď po zasvěcení nového chrámu byla strženа.

Rozměry lodi ve světlosti byly 8·40 *m* délka, 6·08 *m* šíře (obr. 5.). Jižní zeď jest o 10 *cm* bližší ose podélné, nežli strana severní. Drobné články lodi jsou zničeny; poněvadž právě přes záp. její půl vede nová cesta, dlážděná velkými plotnami, nebylo lze stanoviti místo portálu, jenž nejspíše byl v boční zdi severní. Po záp. stěně byla kruchta, k níž zachoval se zazděný gotický v c h o d při jižní stěně, v nynější věži v 2. ponebí, obložený hrubým tesným kamenem a zakončený nahoře obloukem, jež převýšuje uprostřed pravoúhlé nadpraží; stoupalo se k němu zevně asi po dřevěných schodech. Strop lodi byl jistě rovný a dřevěný, neníť po klenutí ve zbytcích ani stopy, a asi nad 6 *m* nad podlahou. Ve hloubi 20 *cm* odkopali jsme d l a ž b u ze širokých hrubých desek pískovcových na 5 *cm* silných.

Vítězný oblouk ve světlosti 3·72 *m* široký, 5·57 *m* vys. sbíhá se lomenou čarou ze silných klenáků: u výši 3·20 *m* opírá se o tesanou pásovou ř í m s u (10 *cm* š., 12 *cm* vys.) složenou z oblounu, nad níž přečnívá pravoúhlý hranol (obr. 6.).

Chor uvnitř (obr. 7.) tvoří skoro čtverec, 4·20 *m* d., 4·28 *m* š. a kryt je klenbou křížovou, 6 *m* v hořením závěru vysokou. Světlo padá sem dvěma okny, původním a pozdějším. Prvotní o k é n k o lomené ve vých. zdi v ose kostelní je silně špaletováno, šířka výklenku vnitřního je 80 *cm*, v otvoru 20 *cm*; výška 2·12, v otvoru 1·56 *m*, hloubka 47 *cm*; zevně šířka 90 a 36, hloubka 60. Dolní čára otvoru vnějšího leží hloub nežli vnitř. Úzký otvor v závěru přechází v jetelovou trojlistou kružbu, neuměle tesanou; vnější však oblouk ostění poněkud stlačený ozdoben jest nezvyklou okrasou, totiž tesanou v ý p l n í ze tří ratolestí vinných, souměrně rozložených; u venkovských kostelíků ozdobu tohoto umístění nalezl jsem poprve (obr. 8.).

Postranní okno je později, dle tvaru někdy počátkem 16. stol., z malého původního okna v širší prolomeno; ostění tvoří prostý hranol pravoúhlý 23 *cm* šířky o sříznutých hranách, lomeným obloukem zakončený. Výška v světlosti 1·83, výška oblouku špalety 2·25; šířka 1·64. Ozdob není.

V stěně severní otvírá se pravoúhlý výklenek s a n k t u a r i a, (obr. 8.) obstoupený profilovaným rámem, jež zvyšuje se nahoru v trojcový štít, osazený na vrcholu a u pat fiálami. Ostění odstupuje 14·5 *cm*

od stěny; dolní hrana šikmým úsmykem, boční zevně pravoúhle, vnitř článkovaným profilem z oblounu nasazeného prostřed měl-

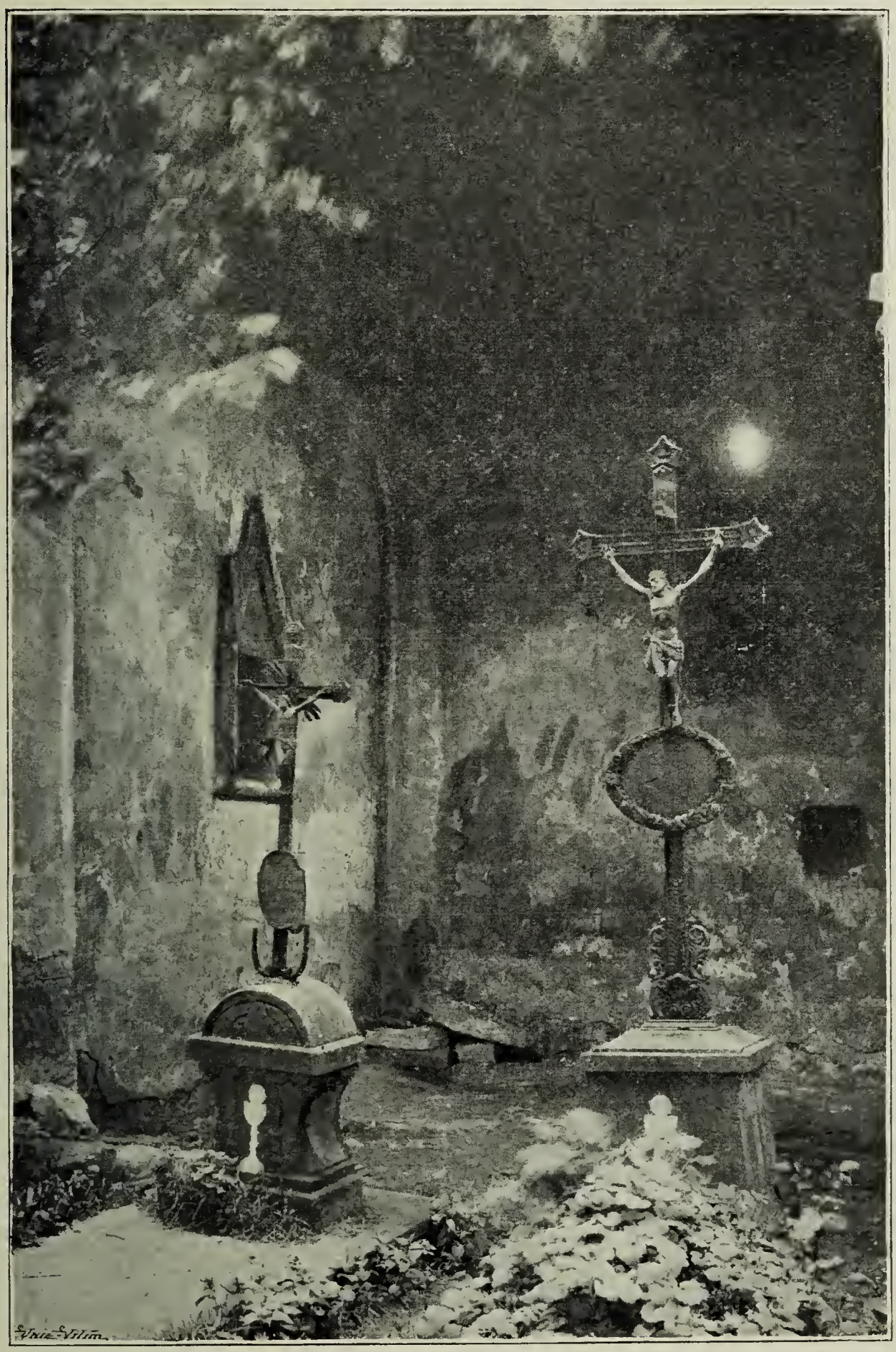

Obr. 7. Vnitřek choru kostela vyšehořovického.
Fotografoval Frant. Dvořák, člen K. Č. F. A.

kého žlábku mezi 2 žlábky jinými. Dřík fial dole je čtyrboký, svrchu osmihranný, kytky jsou uraženy. Výška pozůstalých částí 1·76 *m*; hloubka výklenku 65 *cm*.

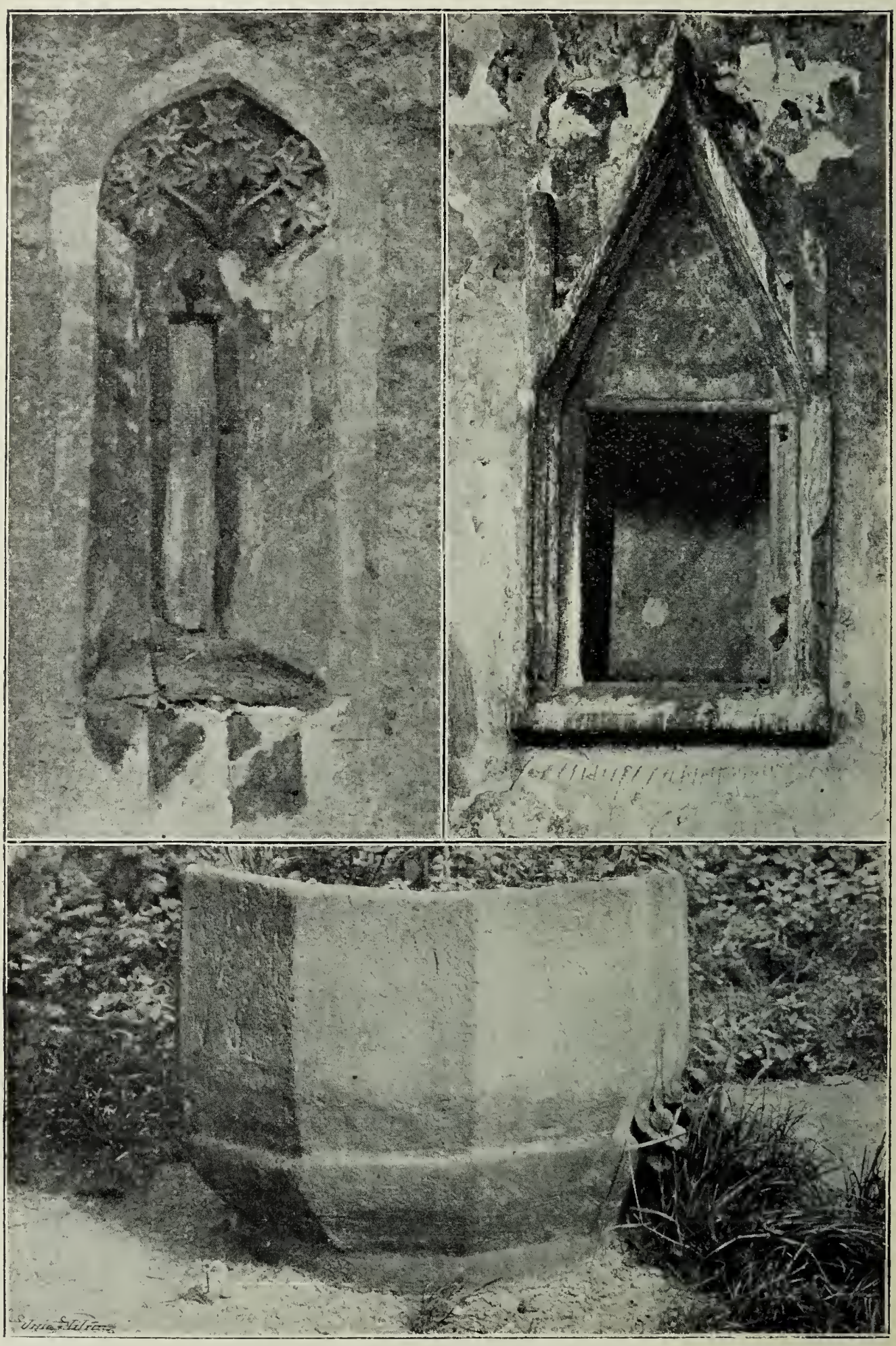

Obr. 8. Z kostela ve Vyšehořovicích.

Okno ve vých. zdi choru. — Sanktuarium. — Křtitelnice.

Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Tab. VI. Celkový pohled se strany.

Bronzová fontána

Tab. VII. Hořejší část z předu.

v královské zahradě v Praze.

Fotogr. Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Tab. VIII. Podnož bronzové fontány v král. zahradě v Praze.

Fotogr. Fr. Dvořák, člen K. Č F. A.

V průčelní stěně otvírá se ještě menší výklenek pravoúhlý 38 *cm* vys. a široký, 45 *cm* hl.; v jižní dva, menší 52 *cm* vys., 45 šir., 36·5 hl.; větší pod oknem 1 28 šir., 1·32 vys., 40 *cm* hl.

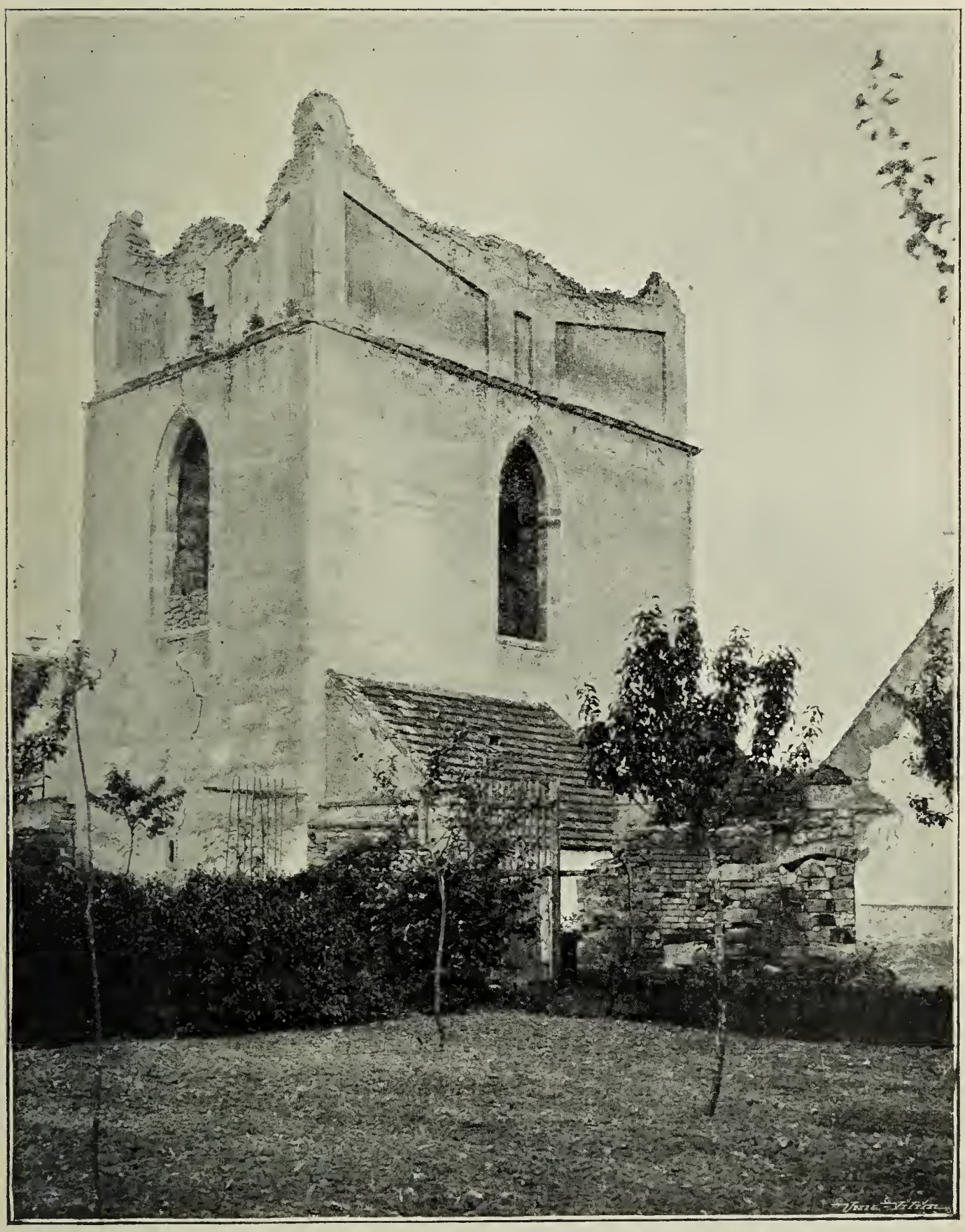

Obr. 9. Ssutiny zvonice vyšehořovické od jihovýchodu.
Fotografoval Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

Omítka vnitř jeví se trojí; nejspodnější jen hrubá písková, po malbách nenalezeno stopy.

Zevně původně na tesaném kvádroví omítky nebylo, ač dnes jsou zde zbytky omítky pozdější, a tu na jižní a severní zdi objevuje

se zajímavá ozdoba, totiž románský obloučkový vlys v podřímsí, ne však z líce zdi vypuklý, nýbrž do štuk tesaný, takže poloobloučky jsou vyhloubeny. I tato ozdoba na stavbě gothické je svého druhu jediná. Římsa podstřešní z hranolu, podebraného obloukem, zbyla jen na dvou místech. Podél zdi u země obíhá nízký prostý trnož.

Z inventáře chrámového zbyla ještě křtitelnice (obr. 8. dole), z kamene tesaná, bez podnože, 90 *cm* vys., 75 *cm*, desetiboká. Strany její (16·5 *cm* š., 30 *cm* vys.) lomí se dolů v převrácený jehlan, podložený jehlanem sférickým. Spodní desku pak tvoří kruhový obloun. Křtitelnice leží nyní před chorem za obrovský květináč. — Všechen půdorys pravoúhlý bez opěráků, poměry stran, románský obloučkový vlys svědčí době přechodní z románské periody v gothickou.

Schaller v Topografii X. uvádí pergamenovou listinku $2^1/_4$ palce širokou a 5 palců dlouhou, jež r. 1769 nalezena byla v stole oltářním. Četli na ní prý: Anno Domini M . CCC . XXIX. dedicata est ista ecclesia a Venerabili Domino fratre Pribislao episcopo Dadoronensi et haec reliquiae sunt reconditae in eo (!) videlicet sancti Martini episcopi et confessoris, sancti Andreae apostolis, sancti Joannis Baptistae, sancti Petri martyris, sanctae Ludmilae... (konec nečitelný), t. j. L. p. 1329 posvěcena jest tato svatyně od ctihodného pána bratra Přibislava, biskupa Dadoronského a tyto ostatky jsou uloženy v něm, totiž sv. Martina biskupa a vyznavače, sv. Ondřeje apoštola, sv. Jana křtit., sv. Petra muč., sv. Ludmily.

Jest ovšem otázka, zdali středověký text správně přečetli, poněvadž byly těžké litery a pln zkratek, pozdějšímu věku nesnadno rozřešitelných. Tak hned in *eo* jest chyba místo in *ea*, Dadoronensi jest nesprávno místo Saradonensi a pod.

Datum však jest spolehlivé aspoň přibližně, neboť vskutku Přibislav biskup Saradonský byl poč. XIV. věku světícím biskupem pražským.

Ale datum 1329 je stavbě příliš pozdní, z doby již zřejmě gothické, jížto by svědčily sice drobné články okna a sanktuaria, nikoli však ráz celé stavby ostatní. I lze za to míti, že konsekrace měla místo po nějaké opravě, při níž vyvedeny gothické ozdůbky, kdežto stavba sama spadá aspoň do I. poloviny století třináctého.

* * *

Prvotní kostel neměl věže; zvony visely na zvonici opodál, snad původně dřevěné. Někdy poč. XVI. stol. vystavěli zvonici novou od kamene, jež nyní leží mimo hřbitov na dvoře farním, též polosřícena a odsvěcena bez střechy (obr. 9.). Půdorys její tvoří obdélník 11 *m* dlouhý, 8 *m* široký z mocných štuk; síla zdiva dole 1·90 *m*. V každé stěně otvírá se mohutné okno v kamenném rámci, hrotitým obloukem ukončené. Na okny přepažuje celé stavení renaissanční římsa, nad níž vyveden je hořejšek ze zřícených částí s napodobenými liseny renaissančními, většina zevnějších zdí má

Obr. 10. Někdejší tvrz vyšehořovická.

Fotogr. Fr. Dvořák, člen K. Č. F. A.

krásnou do malty škrábanou rustiku a též část listového škrábaného vlysu jest zachována. Jest to práce z doby renaissance z druhé polovice 16 stol. Okénko i velká okna zvonice mají sice gotické tvary oken, avšak nepocházejí ze staré doby nýbrž rovněž z druhé polovice 16 stol.; svědčí o tom tvar kamenných ostění oken a také ta okolnost, že ostění oken jest v líci zdí venkovských, čehož gotika původně nedělala. Vnitřek je bez stropu, jest kůlnou, — zdí jeví stopy po požáru.

Na protější straně návsi jest panský dvůr čís. pop. 10., kde stojí v nádvoří velká, z větší části zachovalá stavba dvoupatrová, mající na zevnějšku hojné zbytky kvádrové škrábané rustiky v renaissančních formách — práce stejnodobá jako na pobořené zvonici — patrně to zbytek původní tvrze (obr. 10.).

Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí.

Dějiny její vypravuje dr. *Jos. Teige.*

(I. Dějiny kostela sv. Petra v Rybářích, II. Dějiny postranního práva rybářského, III. Zevnější dějiny osady, IV. Vnitřní dějiny osady.)

I. Rozsáhlá prostora, ohraničená ulicí Lužickou, Letenskou, částí ul. Valdštejnské (při náměstí V.) a svahem Opyše a Letné, bývala do 13. stol. neosazena, kde dřív asi větší potok Brusnice volně prodíraje se písečnou plochou, vtékal do Vltavy. Před ústím jeho pak byl menší ostrov. Označená prostora zvala se »na Písku« (in Arena), ostrov pak neměl zvláštního jména, než označován byl prostě »pod mostem« (dle toku řeky). Zde na ostrově stál již r. 1273 kamenný kostelík sv. Petra a, jak důvodně lze se dohadovati, i chýše rybářské. Při povodni onoho roku střední část kostela se zbořila (Kosmas), nebyl tedy stavěn v podobě rotundy románské. Naproti ostrovu na břehu byly mlýny.*) Znovu ohrozil majetek biskupský r. 1336 Vlach Verius de Macziis. Pozemek biskupský (ab antiquo) sahal až k mostu. V této části vystavěl si italský agent domek, zabral jakýsi pozemek a zdí ohradil. Rozkazem královským nařízeno vrátiti vše biskupovi. Z pozdější doby víme, že r. 1361 byl kostelík farním, jehož podací náleželo ovšem arcibiskupství; farářoval zde tehda kněz Fridlin, působící dříve na Prosíku. Odešel však již roku následujícího odsud k sv. Havlu a zde stal se farářem kněz Václav od

---

*) Mlýny tyto zašly asi r. 1342, kdy dle zprávy Františkovy »propter multitudinem arene, que impetu aquarum exstitit aggregata, fuit obstructus atque meatus et amplius molendina ibidem haberi non potuerunt.«

sv. Michala v Opatovicích. Tento vyměnil si své místo v červnu r. 1373 s farářem týnským rovněž Václavem, asi totožným s farářem zdejším Druzem (Druso), který se též r. 1373 jmenuje. R. 1377 posazen zde farářem Konrád z Trutnova.

Z této doby (1378) máme v knihách erekčních zachovánu velmi zajímavou zprávu o ostrově. Na něm byla totiž zahrada s věží kamennou, kterou před tím z neznámého důvodu právního držel staroměstský měšťan Frenclín Donátův, ba vložil si ji i do desk zemských. Před soudem nemohl však prokázati právo své a arcibiskup daroval zahradu s věží Mikulášovi ze Svitavy za roční poplatek 94 gr. pr. Snad je to týž rybář, který r. 1380 jmenuje »Němec«.

R. 1392 stal se farářem u sv. Petra kněz Odolen, mansionář od sv. Víta, a r. 1393 Mikuláš. Tento koupil r. 1395 pro kostel svůj roční plat jedné kopy grošů pr. na domě jistém na Malé Straně za peníze, které již farář Konrád byl věnoval tomuto účelu.*) R. 1402 stal se zde farářem doktor v dekretech mistr Jiří Bora a farářoval do 1404. V tomto čase (r. 1402) postoupil zahradu s věží úředník arcibiskupský, nástupce Mikuláše ze Svitavy, kanovníku kostela sv. Víta Václavovi. Při tom vypravuje se, že věž byla již v chatrném stavu.**) R. 1407 bydlel zde jakýsi Mareš.

*) Nevydaný dosud tento zápis zní: (Donacio pro ecclesia s. Petri in Insula) Constitutus personaliter coram domino Nicolao Puchnik plebanus ecclesie s. Petri in Insula sub ponte Pragensi, confessus est et recognovit, se iusto titulo emcionis et vendicionis unam sexag. gr. den. pr. census annui et perpetui in et super domo Henrici Jucus, civis Minoris Civ. Prag., olim notarii camere domini archiepiscopi prag., per decem sexag. gr. pro ecclesia s. Petri predicta et ipsius rectoribus pro pecunia per dominum Conradum, bone memorie olim plebanum ecclesie s. Petri antedicte, legata, emisse, prout ipse Henricus, ibidem personaliter constitutus, confessus est, se censum prescriptum super domo sua vendidisse et se litteram Civ. Minoris Prag. super censu prescripto predicto domino plebano dixit se velle dare cum sigillo appenso civitatis predicte. — Acta sunt hec a. d. 1395 die secunda mensis Octobris (rukopis archivu kapit. sv. Vítské U. XIII. f. 4.). K tomu srov. zápis v Tadrových Soudních aktech konsistoře sv. VII. str. 156.

**) (Condescensio ortus sub ponte Pragensi) Constitutus personaliter coram venerabili viro domino Jaroslao, decretorum doctore, vicario in spiritualibus domini archiepiscopi Pragensis generali, providus vir Hanussius dictus Grosspan, promtuarius sew spizerius prefati domini Wolframi, archiepiscopi Pragensis, possessor turris et ortus sibi in insula sub ponte Pragensi, quos olim tenuit et possedit nobilis dominus Henricus Skopek, in presencia venerabilis viri domini Wenceslai, prepositi ecclesie Misnensis et canonici ecclesie Pragensis. volens reformacioni in eisdem turri et orto necessariis propter suam inopiam occurrere et providere, omne ius, quod sibi in predictis turri et orto competiit sew competere potuit quovis modo, in prefatum dominum Wenceslaum, prepositum, et successores suos prefati domini archiepiscopi Pragensis accedente expresso consensu transtulit et transfudit ac de eisdem turri et orto ac universis pertinentiis eorundem realiter et cum effectu condescendit. Ita et taliter, quod memoratus dominus Wenceslaus, aut ipsius successores de memorati domini archiepiscopi Pragensis aut ipsorum successores voluntate, legittimi possessoris, prefato Hanussio, quamdiu vitam duxerit in humanis, singulis annis quatuor sexag. cum media sexag. gross. denar. prag. census annui — solvat. — Acta sunt hec a. d. m. quadringentesimo secundo, die undecima mensis Aprilis (ib. fol. 112.).

Nejisto, zdali jako nájemný rybář nebo emfyteutický držitel ostrova s věží.*) Farářem pak zde byl po mistru Jiřím r. 1404 oltářník sv. Mikuláše na Star. M. Petr Lazba**); před r. 1415 byl zde Mařík a r. 1436, ovšem pouze formálně, Jiří.

Válka husitská majetkové poměry v Praze docela změnila. Kostelík přešel v ruku kališníků. Nemáme dalších zpráv o jeho osudech až do doby Ferdinanda I., který, jak níže podrobně povíme, celou osadu tuto daroval i s kostelíkem a podacím jeho místosudímu dvorskému království Českého, Janu Kolskému z Kolovsi. Tak o tom svědčí následující listina:

Ferdinand &c. Statečný věrný náš milý! Věz, že jsme slovutnému Janovi Kolskému z Kolovsi, místosudímu dvorskému království Českého, věrnému našemu milému, pro jeho věrné a platné služby, které jest nám vždycky rád činil a činiti nepřestává, dva domy a zahrady při nich, ležící po obou stranách u přívozu pod hradem našim Pražským, jináč pod Bruskou, u samé řeky Vltavy, kteréž jest, jednu jdouc od přívozu po levé straně, od poručníkův dětí a statku někdy Václava Dešenského a druhou naproti ní po pravé straně ležící od Jiříka a Wolfa bratří též Dešenských z Dešenic, koupil, i tudíž s kusem zahrady od řeky Burjana Medka přikoupeným až k samé šlachtatě královské tak řečené, s týchž obou zahrad ohradou a okrskem, ze všech poplatkův a ourokův předešle z těch domů a zahrad k mostu pražskému do celnice Pražanům vydávaného osvoboditi a z kněh ouřadu městského vyníti a v dědictví uvésti ráčili, tak aby on Jan Kolský i jeho dědicové a budoucí držitelé jich nebyli povinni na časy budoucí a věčné nám, našim dědicům a budoucím králům Českým, dotčeným Pražanům ani žádnému jinému z těch zahrad žádného platu dávati, ale jich svobodě jako jiní v království Českém svých dědičných statkův užívají, užívati i prodati, dáti, směniti, odkázati, zastaviti a jako svým vlastním dědičným učiniti moci bude. S tou další při tom svobodou, aby jemu ke zdaru těch zahrad na časy budoucí přes struhu dříví, poněvadž to ke škodě těch zahrad zdí jest, již jsme prve psaním naším do Menšího Města Pr. učiněným zapověditi ráčili,***) kladeno nebylo.

---

*) Doklady viz v Tomkových základech místopisu sv. III., str. 66—71.

**) Tento obnovil staré právo kostelíka na vůz sena ročně u dvora arcibiskupského v Liblicích, jak patrno z netištěného dosud zápisu tohoto: Nos Johannes Kbel, decretorum doctor &c vicarius &c. diligenti inquisitione a testibus fidedignorum personarum prehabita invenimus, qualiter dominus Petrus, plebanus ecclesie s. Petri in insula sub ponte pragensi (pro) ecclesia sua et ipsius successores de curia in villa Liblic ad mensam archiepiscopalem pragensem spectante occasione decimarum annis singulis temporibus perpetuis unum currum seu plaustrum feni habere dicuntur. Quam recognicionem actis presentibus propter memoriam futurorum inseri -- mandavimus. — Acta sunt hec a. 1407 die quinta mensis Decembris. (Ruk. kap. sv. Vítské U. XIII. f. 165.)

***) Psaní toto zní: Ferdinand &c. Opatrní věrní naši milí. Vznesl jest na nás slovutný Jan Kolský z Kolovsi, místosudí dvorský království Českého, věrný náš milý, kterak by Prokopová pekařka a nějaká Koutská, bytem v Menším M. Pr., na strouhu i přes strouhu ke zdem zahrad jeho, z kterýchž nám plat dává, k nemalé škodě i nebezpečenství jeho veliké hromady dříví skládati měli, skrze kteréžto dříví netoliko jemu ale i nám nemalá se škoda děje, že k strouze té, když se zanese, aby vyčištěna býti mohla, se nemůž. A skrze to i ta škoda státi by se mohla, když by jaké rozvodnění přišlo, že by i naše dříví odtud nedaleko skládané, jakož jest se pak to prve stalo, rozneseno býti mohlo. I nechtíc my, aby témuž Janovi Kolskému ani gruntům našim se ublížovalo, ani také takovým skládáním toho dříví příčina se k tomu dávala, aby zlí a nešlechetní a neřádní lidé v týchž haldách své stanoviště

A jakož také proti té jedné zahradě kostelík opuštěný sv. Petra jest, ten kostel my dotčenému Janovi Kolskému na jeho pobožné podvolení, že jej zase, aby ke cti a k chvále boží mše v něm držány býti mohly, opraviti i s platem nadati chce, s jeho krchovem, okršlkem a příslušenstvím i s kollaturou dávati a k té jedné zahradě, která leží po levé ruce od přívozu jdouc k hradu našemu Pražskému, připojovati ráčíme. Však tak, cožkoli týž Jan Kolský platu k tomu kostelníku nadá a jakž jej koli zpraví, že dědicové jeho a budoucí držitelé té zahrady toho zase pryč odcizovati ani odjímati nemají, moci nebudou, ale konečně při tom kostelíku a nadání téhož Jana Kolského zůstati a trvati má.

A protož tobě poroučeti ráčíme, aby relatorem ke dskám zemským byl a jmenované zahrady s kostelíkem i s těmi milostmi, jakž s přípisem toho psaní o nekladení dříví za struhou, kterýž v této relaci odsílati ráčíme, do desk zemských jemu Janovi Kolskému vložiti a zapsati rozkázal, na tom jistou vůli naši královskou naplníš. Dán na hradě našem Pražském ve čtvrtek po početí P. Marie l. ꝛc XLIX. ꝛc.

Ferdinand.

Statečnému Wolfovi z Vřesovic a na Doubravské hoře, nejvyššímu písaři král. Českého, komory naši České praesidentu, věrnému našemu milému.

Nové poměry nastaly zde, když z usedlých rybářů zde utvořila se jakási autonomní obec a povstalo právo postranní pod vedením úřadu městského. Ježto kostelík považován byl za vlastnictví této obce, nastaly sporu s vlastníky velké zahrady zde a domu, nástupci Jana Kolského. Takový spor prozrazuje následující dopis Staroměstských ze dne 28. března 1591:

Urozenému pánu panu Janovi Bezdružickému z Kolovrat na Bystrém a Záběhlicích, JM^ti C. radě, o kostelík sv. Petra v Rybářích. Jakož nám psaní činiti a v něm oznamovati ráčíte, kterak by se při vkladu domu a zahrady VM^ti ve dskách zemských našlo a vyhlédalo, že by ten kostelík sv. Petra v Rybářích, kterýž bychme my sobě k správě naší přivlastnili, k témuž domu a zahradě VM^ti dědičně od slavné a svaté paměti císaře Ferdinanda připojen a dskami zemskými přivlastněn býti měl, tak aby nikdy od téhož domu a zahrady VM^ti na věčnost i s tím platem odcizen a oddělen býti nemohl, nás za to žádajíce, poněvadž se s námi o to v řádnou rozepři dávati míniti neráčíte, abychom tři nebo čtyry osoby z prostředku našeho k VM^ti vyslali, kteří by o té věci s VM^ti přátelsky rozmluviti mohli, jakž též psaní VM^ti to v sobě plnější obsahuje a zavírá. I nejsouce my žádostiví s VM^ti v jaké soudy a nesnáze se dávati, nýbrž raději každého času o to usilujíce, jak bychom VM^ti všelijaké dobré přátelství a sousedství i volnost všelikterakou prokázati mohli, protož k žádosti VM^ti tak učiniti a některé osoby z prostředku našeho k takovému rozmlouvání vyslati chceme, za to toliko žádajíce, že nám jistý den k témuž rozmlouvání přátelskému jmenovati a skrze psaní VM^ti jej nám v známost uvésti poručiti ráčíte. S tím VM^ti dlouhé zdraví, v něm všeckno nejlepší dobré vinšujíce žádáme. Datum fer. 5. post Laetare 1591«.

Druhý ze dne 19. července téhož roku zaslaný na tutéž adressu:

Urozenému pánu panu Janovi Bezdružickému ꝛc. o kolaturu. VM. psaní ste nám učiniti ráčili z strany fundací a kolatury kostela sv. Petra v Ry-

---

a peleše na nebezpečenství lidské jmíti měli, protož vám poroučeti ráčíme příkazujíc, abyste těm dvěma měštkám i jiným všem, kteříž na té strouze a tak blízko od zahrad jeho haldy dříví mají, je ihned podál z té strouhy odvaliti a potom jich více tak blízko neklásti pod pokutou skutečného trestání rozkázali, tak aby tudy to, což by dříví našemu, jemu Janovi i jiným škodného a nebezpečného státi se mohlo, uvarováno bylo. A na tom vůli naši královskou naplníte. Dán na hradě našem Pražském ve čtvrtek po sv. Bonifáci l. n. XLIX. ꝛc. Malostranským (6. června). Kvatern relací bílý 1556 B. 7.

bářích s připomenutím předešlého psaní o túž věc nám učiněného, kdež toho při nás hledati ráčíte, abychom se s VM^{ti} o jistej den snesli, osoby z prostředku našeho nařídili a k VM. vyslali, jakým způsobem bychom se v takovou fundaci a kolaturu, kteráž by VM^{ti} vlastně a dědičně náležeti měla, vetříti a jí ujíti měli, vyrozuměti moci ráčili, jakž VM^{ti} psaní to vše v sobě šíře obsahuje a zavírá. A abyšte ráčili moci věděti, že sme na jiném nebyli, aniž až posavad nejsme, abychom se v té příčině neměli k VM^{ti} dáti nadjíti a s VM^{ti} v takovou fundací rozmluvení míti. Ale že nebytím v městech Pražských osobou VM^{ti} to jest sešlo a tak v té příčině neráčíte nám moci za zlé míti ani nás v to domnění, jakobychom VM^{ti} příčinu k jakým soudům, majíce k sobě vždycky pána láskavého, dávati a v takovou fundací a kolaturu mimo to, čehož by předkové naši nejměli, nedrželi, vetříti a vkládati měli, jakož pak i nyní na tom sme, abychom, dá-li pán Buoh, v pondělí nejprve příští v hodin dvanácte na celém orloji počítajíc, v příčině takové některé osoby k VM^{ti} z prostředku našeho, jestli byste ráčili doma býti a příležitost VM^{ti} mohla sloužiti, vyslati. S tím VM^{ti} všecko dobré vinšujíce odpovědí žádáme. Datum fer. 6. post Divisos apostolos 1591.

Staroměstští právem svým nebyli si jisti. I zavedli r. 1602 výslech starých rybářů, jak to vlastně s podacím kostelíka jest. Výslech tento podává velice zajímavé správy o kostele i dějinách jeho a zní:

Valentin Klamperna, rychtář mezi rybáři, zprávu tuto učinil: Když nebožtík pan Jan Kolský dožádal se otce mého v tu bouřku, když přijel do Prahy s králem Ferdinandem, aby mu dovoleno bylo, aby nějakou zeď postavil sobě do gruntův našich i připovídal mýmu otci, že chce na králi Ferdinandovi k tomu chudému záduší nadání zjednati, jakož jest zjednal, neb jest sedal při dskách a můj otec mu zprávu toho dal, že jsou předešle k tomu záduší náležely Mokropse oboje a nějaké Svýmyslice. Nevím, kde jsou ty Svýmyslice. Tak on pan Jan to vyhlédal při dskách a vyjednal to na králi Ferdinandovi, že jsou zase byly k tomu záduší nadány. A když to vyjednal i dal ten chrám boží stavěti a vopravovati, že byly střechy zlý i jiné věci, dal to opravovati cihlami i jinými věcmi. A když byl opravenej, zjednal faráře, že se tu sloužívalo vždycky ve třech nedělích a dávalo mu se deset kop od pana Kolského. A potom po smrti jeho asi do tří let jednali kněze a platili mu pán Hodějovský a pan Vilém z Radešína, jakožto poručníci od pana Kolského tomu chudýmu záduší a nad těmi platy zdělaní a když zemřeli páni poručníci, tehdy ještě pan Prošovský na tu vížku plechu koupil a dal jí pobiti. Když potom pan Prošovský umřel, ujali se toho páni z komory JM^{ti} České a pravili, že jest měl ten chrám boží z gruntu staven bejti a sklenouti se. I pobrali ty platy nahoru do komory. Pan Vchynský potom prodal ty Mokropse panu Menšíkovi, já nevím, jakým to způsobem šlo. Potom jsme my sami nakládali, žádnej pán se na nás nepotahoval, než když se čeho nedostávalo, my sousedi vokolní sami jsme náklad na to vedli svým nákladem a nemáme k tomu platův žádnejch, kromě podruzi nám dávají jednou do roka před pouti k sv. Petru sedm peněz malejch a hospodářové groš bílej. A co nám ty vody škod nadělaly! Mnoho kop jsme svejch peněz vlastních sami přidali.

Zjednali jsme sobě kalich s rybáři, že nám pomoc udělali, na svůj groš; stál nás více nežli 60 k. a zvon, který jsme sobě neníčky koupili, stojí nás více než půldruhého sta a jsme na něj ještě vosmdesáte pět k. dlužni. Nebožtík pan Kolský dal vystavěti dům na krchovní zdi přes uličku jako místo fary, aby se z něho plat bral a na to kněz choval, a tento pán z Kolovrat když ho dosáhl, brával z toho domu ročně 16 kop m Pravil, že nám to dá a nikdy nám ani peníze nedal, kromě jednou dal nám jakousi aksamitovou kapí červenou a paní Skálová nebožka z Malý Strany dala nám ji předělati a dala z ní udělati vornát. Dala od něho třidceti a sedm kop. A teď nám pan z Kolovrat kostel odňal, dal nám visutý zámky zdělati. Ani nám na krchov nedá, že se nemají ubozí lidé kde schovávati, musí se nositi k sv. Janu tam

k lavičkám a někteří k mistru Janovi Husi, tak kteří voňačejší, že nám páni malostranští toho přáli. Protož žádáme JM. pánův, aby nad námi ráčili ruku ochrannou držeti a nás v té věci zastati, aby aspoň ten chudej lid měl se kde schovávati, neb nesouli se na Malou stranu, stane to tři neb 4 kopy musí dáti, aby dovolili páni Malostranští tam pochovati, neb se nemáme, kde pochovávati, an když umřelo hospodáře z domu pana z Kolovrat pacholátko, musil dáti 4 k., že ho schovali u mistra Jana Husi, žákům a panu faráři. Za votce mýho vyžádali páni z komory, abychom přidali kus zahrady k tomu záduší, aby se mohlo okola kostela choditi, i dali jsme od domu našeho s otcem svejm nebožtíkem. A pan Jan Kolskej umřel v tom domu proti Jezovitům, kde pan Pleskej staví. To byl taky jeho dům. Potom ho nesli k nám k sv. Petru a tu jest pohřben v kostele.

Jošt, přívozník na přívoze dolejším, oznámil toto: Že jsou byli poručníci po nebožtíkovi Kolským, pan Jan st. z Hodějova a pan Vilém z Radešína a jim nosívali ouroky sedláci z Mokropsů obojích a z Svýmyslic a pravívali páni z Hodějova, že ti ourokové náležejí k kostelu sv. Petra v Rybářích. Toť jsem já od nich slejchal. A když nebyl zde pan Jan, tehdy takový ouroky pan Bernart z Hodějova přijímal. A já jsem tehdáž byl v službě u pana Bernarta a nebožtík pan starej Hodějovský dal něco kamene přivésti, že se zdi neopravovaly při krchově, a novej krov na kostele dal dělati. (1064 f. 72.)

Ze své strany vysvětlil pan Bezdružický svoje chování k záduší kostela dvěma následujícími listy zaslanými obci Staroměstské:

Slovutní a vzáctné poctivosti páni Pražané, páni přátelé mojí milí, zdraví a jiného mnoho dobrého toho bych vám věrně rád přál. Při tom vám oznamuji, kterak Valenta a Matěj rybáři pod správu vaši náležející, pobravši peníze k záduší mému u sv. Petra a Pavla náležející, kteréž některé osoby k témuž záduší odkázaly a nadaly, též také co sou na pomoc téhož záduší na lidech při kostele vyprosili, zvon bez vědomí mého slíti davše za ně sou koupili, nemajíc toho bez vědomí a dovolení mého jakožto pána a kolátora dědičného téhož záduší učiniti, poněvadž sem já jim na onen čas téhož záduší a dědictví mého za tou příčinou nesvěřil, aby oni peníze odkázané a od lidí dobrým oumyslem pro opravu téhož záduší nadané rozmrhati, za ně, co se jim vidí, kupovati a na díle probrati a propíti měli. A klíče sem na onen čas jim proto svěřil, aby lidé chudí tu pohřeb svůj ku pohodlí těl mrtvých jmíti mohli, nadto vejš aby se služby boží a kázání slova božího v témž kostelíku konati mohli. Nyní pak tejž zvon sou od téhož kostela vzali a jej v zahradě Matěje rybáře pověsiti a novej krchov sou sobě zaraziti dali, ještě taková věc na kalvíny kacíře a ne na dobré křesťany náleží. I nemohouce já dýleji takovýmu nekřesťanskýmu nepořadu se dívati, nemohu toho pominouti, nežli na vás, jakožto vrchnost jejich to vznésti. A protož, poněvadž sou oni se toho na ublížení záduší a kostela mého dědičného dopustiti neměli, za to vás přátelsky žádám, že vejš dotčeným rybářům přísně poručíte, aby oni takové peníze k záduší mému dědičnému náležící přede mnou, co sou tak k sobě přijali a za tejž zvon vydali i kam sou je jinam obrátili, složili a počet pořádný učinili, tak abych já záduší své, poněvadž nemalé opravy potřebuje, opatřiti dáti mohl. A poněvadž sem vám předešle o touž věc také psaní učinil, na kteréž ste mi žádné odpovědí nedali a já o ní až posavad nic nevím, čehož bych se byl do vás nenadál, abyste mně v tom tak zlehčiti měli, za to vás žádám, že mi, jak napředešle, tak i na toto psaní mé odpověď, kterouž bych se spraviti mohl, dáte. Nebo jestliže bych od vás na nich toho k dopomožení dojíti nemohl, vám se tímto psaním opovídám, že, ač nerad, ale z potřeby musel bych o to k vám pořad práva zachovati. Ale sem k vám té naděje, poněvadž s vámi v žádnej odpor vjíti žádostiv nejsem, že se v tý příčině ke mně spravedlivě a přátelsky ukážete, aby o to dalšího zaneprázdnění potřebí nebylo. S tím se vám dobře jmíti vinšuji. Datum v Praze ve středu po památce Proměnění P. Krysta l. 1602. Jan Bezdružický z Kolovrat na Bystrém a Tajnci Hrochovém, JMC. rada. Adressa: Slovutným a vzácné poctivosti pánům purgkmistru a radě Starého M. Pr., pánům přátelům mým milým k dodání.

Druhý list ze dne 23. července 1602 zní:

Službu svou vzkazuji slovutné a mnohovzácné poctivosti páni Pražané Star. M. Pr., přátelé moji milí. Zdraví a jiného mnoho dobrého přeji vám věrně rád. Oznamuji vám, kterak sou sobě osadní k podací mému kostela sv. Petra v Rybářích náležející krchov novej při témž kostele zarazili a davše hranici dřevěnnou místo věže v zahradě Matěje, jinak Matějíčka, rybáře, postaviti, na ní zvon novej pověsiti dali a tak sobě, obzvláštně pak Valentin Klamperna a Matěj Matějíček týž kostel a kolaturu mou zvosobili a všeckno, co se jim za dobré líbilo, sami o své ujmě bez vědomí mého činili, jakoby oni a ne já téhož kostela pány byli. A protož za to vás žádám, poněvadž sou se sami od téhož kostela a poddacího mého odtrhli a jinde sobě krchov zarazili, že jim o tom poručíte, aby téhož kostela mého i krchovu prázdni byli, nicméně aby mi Valentin Klamperna a Matěj Matějíček mezi tímto časem a příštím soudem zemským, když jim ode mne den jmenován bude, počet pořádnej z všelijakých příjmův, odkazů, proseb i jiných, co sou tak k sobě po ta leta všeckna, jakž mi ten kostel od vás postoupen jest, přijali, učinili, nebo já se jim tu více pochovávati dáti nemínim aniž sobě komu co sem rozkazovati dám. Což věřím, že k žádosti mé tak učiníte. Rád se vám toho dobrým přátelstvím odplatím. Za odpověď, kterou bych se spraviti mohl, žádám. S tím se vám vinšuji na všem dobře jmíti. Datum v domě mém u přívozu dolního v outerý po památce sv. Maří Majdaleny l. 1602. Jan Bezdružický z Kolovrat ꝛc.

Literatura.

Martina Koláře Českomoravská heraldika. I. Část všeobecná, již upravil Aug. Sedláček. V Praze, 1902. Nákladem České akademie cís. Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. (Dokončení.) V VI. odd. »Dějiny a prameny české heraldiky« ve dvou částech sestaven jest stručný přehled pěstování heraldiky v zemích západních, vývoj její u Slovanů vůbec a u Čechů zvláště. Správné jest tu ocenění prací Bartol. Paprockého, který pro báje Hájkovské byl pokládán namnoze za bezcenného. Jest právě povoláním heraldikovým a genealogovým aby vybrali z prací jeho vše, co pravé a odjinud neznámé, a toho jest mnoho!

Dotknuv se krátce pramenů heraldiky (pečetí, mincí), vypisuje auktor listy erbovní, ovšem pramen to nejjasnější a pro doklad šlechtického původu nejpádnější. Podán tu seznam skutečných listů erbovních neb aspoň zmínky o nich, celkem 93 čísel, kteréž jsou značným obohacením heraldických a genealogických vědomostí o našich rodech domácích. Jen k erbovnímu listu Zikmunda Kabáta (str. 89.) připomínám, že není nezbytno jej míti za Kabáta z Výškovic, neboť tato rodina byla již dávno před tím vladyckou a užívala erbu (Aleš Kabát z V. 1405—13, Jan K. z V. 1415), ale může jí býti rodina zcela různá, než jen jmena téhož. Pak by zápis o ní nebyl podezřelý. Místo Jan Boušek z Pacova (str. 90.) budiž Jan Toušek z P. (1436—63.), písař Starého města a král. kanceláře (Ar. Čes. I. 437, 501.). Nebozízkové z Hradiště (str. 97.) dostali erb r. 1514 a to Jan N. z H. Potom uvádí spis. jiné prameny heraldické: mezníky, svorníky, náhrobky, pohřební štíty, tabule, pamětní desky na kostelích, hradech a veřejných i soukromých domech, na branách a mostech, sochách, křížích, taktéž obrazy se znaky, sbírky znaků, závitky (role), erbovníky, rodinné zápisky, památníky, zbraně, nábytek, nádobí. Něco z toho bylo leckde již popsáno neb vykresleno (více méně zdařile), ale málokdy se zřetelem k detailům heraldickým, důsledně pak, souborně sebráno a pro vědu zužitkováno nebylo skoro ještě nic.

Při ocenění důležitosti svorníků (str. 99.) jen nedopatřením tu zkomolena věta. Správně zní: . . . z kterých kolikráte jen tušíme zakladatele. Z vylíčení četně zachovaných znaků příbuzenstva radů i úředníků zemských nebo panských a městských, jakož i z erbovníků 16.—18. stol. jest viděti, jaké bohatství chová heraldika česká, i že nebylo by potřebí choditi do ciziny, nýbrž na každou poučku heraldickou našel by se pěkný doklad domácí, jen kdyby více pracovníků spojilo se k společnému cíli. Že lze, jest viděti právě na Soupisu uměl. památek.

VII. část podává vylíčení vývodův a pohřbů. Nalézáme tu výklad vývodů posloupného a průvodného, důležitost vývodů pro přijetí do řádův a ústavů šlechtických, sestavení vývodů a stáří jich (na náhrobcích) se 4, 5, 6, 8, 9, 12 a 16 znaky, a kde jsou zachovány. Materiál to vzácný, k němuž však by se byly hodily velice dobře řádné výkresy neb pěkně provedené fotografie.

K nejstaršímu čtyřerbovnímu památníku (Jana z Rožmberka z 1389) připomínám, že znak o šikmém pruhu nepatří matce Kateřiny z Vartmberka, Dorotě z Dubé, erbu ostrve, nýbrž matce Elišky z Halsu. Přečetné jiné záhady nutkavě vybízejí české badatele o rodopisná a heraldická rozluštění.

Kapitola zakončena jest zmínkou o pohřbech posledních mužských potomků rodu (na hrob jim dán štít dolů obrácený, někdy omylem, an pohřbený ani nebyl posledním svého rodu, jako se stalo u Zdeňka Kladenského z Kladna 1543, kdežto Kladenští vymřeli až v 30leté válce v exilium; nejnověji obdobná příhoda u hr. Pachty z Rájova na hřbitově olšanském, ač rod dále kvete) a o pohřebních sklepích (rodinných hrobkách). Látka tím ovšem není vyčerpána, ale věc přimyká se dobře k heraldice a povzbuzuje k další práci.

VIII. kap. jedná o barvách erbových a kožešinách způsobem, obvyklým i v jiných spisech, ale přece ne suchopárně; celek proplétá se zajímavými ukázkami z domácí heraldiky. V odstavci o užívání kožešin jest v »Heraldice« nesrovnalost. Na str 12. se praví: »Kožešin nebylo vůbec v Čechách užíváno na štítech aniž figur s nimi souvislých . . .«, ale na str. 140. »Kožešin užívali v Čechách na štítech, tak jako pan Jan z Michalovic . . . »tedy přesně mělo býti: K figurám erbovním po způsobu západním se kožešin v Čechách neužívalo. Přece však pan Jan z Michalovic (str. 140), pan Jíra z Roztok (str. 88.) a Václav z Chotětova (str. 89.) učinili výjimku po Francii a Německu, davše si, první celý štít, druzí dva pak aspoň fafrnochy ozdobiti kožešinou.

V IX. a X. kap. vypravuje se o filologických zvláštnostech heraldických názvů (orlice, lvice, svině, tista [chrtice], kašice, holubice a j), v převaze jmen ženského rodu nad mužským. Též se rozlišují postavy zvířat v skoku, běhu a názvy: ústa rozžavená, nos, pysky (u ptáků), kytka, kyta, načež se vykládá o štítu a jeho kusech.

XI. kap. obsahuje obecná znamení erbovní. Vyčerpáno jest tu vše, co se v heraldice objevuje: lidé i části těla lidského, čtvernohá zvířata, ptáci, ryby, obojživelníci, hmyz, rostliny, tělesa nebeská a vyobrazení, vzatá od země, fantastické tvary lidí a zvířat i zvířat samotných, nástroje, nářadí, náčiní, stavby a jejich části, oděv, odznaky důstojnosti atd Velmi pohřešujeme vyobrazení!

Dobře tu připomennto, že znamení erbovní, jsouce historickými odkazy dávných dob, mají podržeti i dobový sloh.

Ku str. 177. o Vojkovských připomínám že jsou již od r. 1865 v stavu panském a neužívají titulu »z Milhostic« nýbrž »Vojkovský z Vojkova«.

Při obecných znameních ne lopatřením nastal rozpor. Při str. 44. (str. 178), kde odkazuje se na znak, příslušný Okrouhlickým z Kněnic, praví se výslovně: »rohy zlaté v červeném štítě (lépe na červ. štítě)« ale na vedlejším výkresu jsou rohy černé na zlatém štítě (správně).

Žďárští ze Žďáru (str. 181) jsou v stavu rytířském. U Příchovských z Příchovic (str. 182) místo: »kteří jako hrabata na počátku tohoto stol. vymřeli« bylo lépe dáti: »na poč. XIX. stol.,« protože Kolář sice psal svou »Heraldiku« v XIX. ale vyšla ve XX. stol.

Pěkný výraz »krkavec s roztřepetitými křídly« (str. 183), ač vyvážený nesporně z dobrého českého pramene (z r. 1580), bohužel sotva se ujme! Znak města Rabšteina — polovice lva, pol. orla — patří do odd. *b)* (str. 200). Ku dvěma orlicím Vlastislaviců (str. 202) a dvouhlavé orlici bratří z Jablonce dlužno vzpomenouti i příjmení jich »Kníže« (z Vlastislavě a Jablonné). Také posud žijící páni Gabelentzové (patrně nic jiného než z Jablonce), kteří byli v starších dobách usedlí v Sasku blíže českých hranic, mají posud na štítě dvouhlavou orlici. Věc ta by zasluhovala dalšího pátrání.

V odd. E (str. 203) s radostí připojí se každý k přání, aby po příkladu pařížském provedly se historické kulturní atlanty všech dob českého života. Co tu čeká záslužné práce!

Při nástrojích (str. 204) znova se potvrzuje erb Radkovců z Mirovic jako 2 sekery křížem položené, jakž i nakresleno v Sedl. Hradech (díl XI. v znakové příloze V. Krále), ne tedy dvě kratce, jak jest v témž díle (str. 74) ani ne dvě loukotě bílé na červ. štítě (jako Lažanští z B.), jak píše Ottův Slov. Nauč. (díl XII., str. 370). Ke znaku hrab. z Bubna u Litic (str. 219) připomínám, že majíce posud na štítě buben vojenský, domáhají se právě, aby jim byl proměněn v tvar starší, v buben kostelní, jak užívají i jich strýcové, rytíři a páni Varlichové z Bubna.

V XII. kap. promlouvá se o přilbicích, jich druzích, počtu, postavení, o točenici, koruně a pokrývadlech, což vše opět podepřeno jest doklady z českých pečetí a náhrobků, zvlášť oddíl o postavení přilby a o pokrývadlech.

V XIII. kap. popisuje klenoty; jest ještě hojněji doložena a více propracována nežli předešlá; vzbuzuje až úžas, pováží-li se, že vše takřka psáno bylo z paměti. Vypisuje se tu, co bývalo klenotem (rohy buvolí, volské, jelení, srnčí, křídla, péra, klobouky, lidé i zvířata). Na každou heraldickou poučku podán hned vhodný doklad z památek starodávných.

Badatelům dalším by prospělo, kdyby se bylo všude udalo (někde se tak stalo, často však neudalo) místo a pramen, odkud doklad vzat.

Při klenotech ozdobených praporečky (str. 244) uveden znak Buzických z Buzic, jak podotčeno dle staré paměti (zprávy komorníka desk zem. z r. 1568), ale o praporečkách tam se zmínky neděje. Spisovatel patrně chtěl se dotknouti zajímavé změny znaku Buzických, ale pak na to zapomněl. Buzičtí totiž měli v XV. st. (náhrobek v Paštikách) znak podstatně jiný: štít rozčtvrcený, první čtvrt červená, čtvrtá bílá, druhá a třetí černé, za klenot tři praporečky taktéž rozčtvrcené, ozdobené kytkou. Ale již r. 1508 měli štít na příč na tré rozdělený černě, červeně a bíle, místo praporečků pak jen tři péra a na každém péče štítek s týmiž barvami. Také na str. 276 se mluví o praporcích Buzických.

Znak Sobků a ostatních větví velikého rozrodu z Kornic na str. 206 nazývá se zlatým stolem, ale na str. 247 Antoniovým křížem. Též Král v »Heraldice« (str. 166) domnívá se, že jest to Ant. kříž.

K ostatku dodávám, že náhrobek Albrechta Plánského z Žeberka, připomenutý v klášterním kostele v Bechyni (str. 255), jest asi náhrobek z 29. pros. r. 1593 a že Jaroslav hr. Vršovec-Sekerka (str. 256) přijal do znaku i za klenot vrš dne 6. čce 1665.

XIV. kap. pojednává způsobem poutavým a s obvyklým bohatstvím dokladův o ozdobných kusích heroltských (štítonoších, stanech, pláštích a devisách [heslech]). Případné jest tu upozornění, aby k moderním erbům nově nabytým nebrali se štítonoši moderní (husaři, granatýři, lodníci ani Sokolové a j.). Doplniti dlužno jenom, že erb Karla Bechyně z Lažan (str. 265) pochází z r. 1620 a Zikmunda Kozla z Ryzntálu r. 1598.

V kap. XV. vypisují se heraldické odznaky hodností a důstojností: koruny, čepice, klobouky, řády a hole. Popisuje se tu podrobně naše koruna svatováclavská a důležitější koruny mimočeské, užívání korun u šlechty, klobouků vévodských, knížat světských i duchovních, odznaky za štítem (hodnostářů státních: klíče, hůlky, nůž, kotvice) i ve štítu (odznaky kurfirštů), pak nastíněn jest vznik a vývoj řádův a jich odznakův i bratrstev v zemích českých.

V XVI. kap. přechází se k vedlejším znamením (výzdobám) štítu, kterými se označovali vedlejší haluze některého rozrodu neb i mladší členové téže rodiny, aby se odlišili od starších. Změny ty byly: změna klenotu, změna barvy štítu, změna obrazů štítu, zkomolení obrazu, vynechání nebo přidání některého obrazce a j. Pojednání hojnými příklady doložené končí obšírnou zmínkou o erbech levobočků. Bedlivým srovnáním pečetí vyvozuje tu zvěčnělý spisovatel nová pravidla: o obrácení figur znakových i klenotů z pravé strany na levou (u pp. ze Švamberka, východních Drslaviců a j.).

K erbu Racka ze Dvojic (str. 300 a 307) připomínám, že by se měl název špice a klínu ustáliti, jak se též usnesl heraldický odbor Společnosti přát. starož.: Špice jest obrácena špičkou vzhůru, klín dolů.

Do citátu řádu města Geisslingen hrabětem Oldřichem z Helfensteina r. 1367 zřízeného (str. 304) nedopatřením vloudil se žertovný omyl. Citát patrně končí se za slovy: »Sigillum universitatis civium in Gyslingen«, ostatek jest výňatek ze spisu heraldického a měl již býti psán česky.

Kap. XVII. prohlubuje ještě četnými příklady předešlou, totiž změny rodného štítu zvlášť erby náhradními. Ovšem se tu četné věci opakují (str. 308 skoro stejná s 298) a j. Opětně dávají se tu Kocové z Dobrše za strýce hrab. Lažanským z důvodu svého kolu v štítě, což není tak bezpečno (str. 307). S naukou o náhradních kusech znaků nutno souhlasiti. Velmi ranný doklad této nauky jest sám památný štít Hroznatovců, tři páry parohů jeleních, které však nejsou jich původním znakem. Tak pečeť Sezimy z Krašova z r. 1284 (Mus.) ukazuje štít pokosem rozpoltěný a horní polovici vyvýšenou, tolikéž štíty Sezemy z Bělé a Racka z Bělé z 4. ún. 1319 (Mus.), kdežto Bušek z Krašova a Dětřich z Krašovic z téhož dne a roku mají také štít pokosem rozpoltěný, ale dolní polovici vyvýšenou. Víme, že celý kmen Hroznatovců od XV. věku až do r. 1830, kdy úplně vyhynul, užíval za erb tří párů jeleních parohů; jest se jen podiviti této úplné změně znakové. Avšak podivení naše se ještě stupňuje, zvíme-li, že týž Bušek a Dětřich na listině kláštera Plasského z 13. říj. 1313 spolu se Sezemou a Rackem z Krašova mají své pečeti s úplným znakem tří párů parohů, Racek pak i klenot 2 parohy!

Vrcholem pak těchto změn jest pečeť Sezemy z Bělé, který ještě r. 1381 spojil oba znaky rodu starší i mladší v jediný. Máť na pečeti štít rozčtvrcený, v 1. a 4. čtvrti prvotní znamení (pokosem rozpoltěná pole) a v 2. a 3. tři páry parohů! Na zdědění jiného štítu s třemi páry parohů nelze tu mysliti, spíše jest možno domnívati se, že jest to náhradní rozhojnění klenotu, buď pro polepšení štítu nebo pro lepší odlišení se od rodin, které užívaly taktéž štítu pokosem rozpoltěného (jako Smiřičtí, Přepyšští z Rychemburka, Žakavci, Štilfridové z Ratěnic, Semenští ze Semenic, Mládenci z Miličína, z Pušperka a j). Celý tento velmi bohatý oddíl o náhradních erbech zrovna volá po heraldickém atlasu, v němž by se všechny tyto změny zobrazily, předem pak přikazuje: Sebrati všechny české pečeti!

Na str. 315 sluší opraviti, že posledním Netvorským z Březí nebyl Jan Jiří 1757, nýbrž Ignác Petr, který zemřel 1801 (v září), zanechav jen dceru Eleonoru.

Poznámkou (str. 515) o štítě Václava Varlycha z Bubna z r. 1435 opět jest otřesen stejný původ rodu z Bubna s Markvarty z Hrádku.

Věta: »Poloviční štít, jehož jedna polovice 2 i 3 pruhy pokosnými neb šikmými nebo příčnými přepažena jest« (str. 321) má býti ve zvláštním sloupci jako nový druh náhradního erbu.

V Čeňku z Budšovic, z Bludova, Nechvalína a Ořechové (str. 326) jsou omylem spojeny osoby dvě, Čeněk, syn Čeňka z Budšovic († 1374) a vnuk Voka z B., a Čeněk z Nechvalína, syn Ondřejův.

Zahořanští z Oráčova neudělali si z pruhu třikrát ostěného městskou hradbu (str. 326), poněvadž byli pouhá patricijská rodina později povýšená, když se již erby neměnily.

Vydavatel s theorií Kolářovou o náhradních erbech (str. 330) v mnohém prý nesouhlasí. Namítá, že odporuje kap. V. (»stejné erby svědčí o stejném

původu«) a zavádí zmatek. Ale Kolář sestavil tuto theorii na základě samých pečetí a u většiny případů doložil příbuznost rodovou. Někde ovšem příbuznost pokulhává (v. vladyky z Budšovic), ale většina jest doložena i míním, že nutno ji přijati.

Theorie tato o změnění erbu nepodvrátí nauku o příbuznosti rodů dle stejného, částečného nebo podobného znaku, poněvadž byla jen přechodní, rod pak sám byl si vždy vědom pravého znaku původního (viz pp. z Bělé, Krašova a pp. z Třemšína a j.) a opět po čase k němu se vrátil. Spíše zmatek zavádí kap. V., jak jsem se zmínil u znaku loukotě a kola a šachovaného břevna Janovských.

Dodatkem ke kap XVII. jest pojednání o složených erbech. Vypisuje se tu, jak se štíty spojují (2, 3, 4 i více) a to štíty manželské, zděděné a říšské, a pořádek, v kterém se erby složené umísťují a úprava barev jejich.

Kapitolou XVIII. o blasonování čili vypisování erbů dle pravidel heraldických, historisováním, navrhováním a posuzováním erbů zavírá se vlastní heraldika s četnými ukázkami staročeského vypisování erbů způsobem přehledným. Připojeno pak vylíčení turnajů dle přání Kolářova, ač vlastně do heraldiky nepatří.

Menší chyby tiskové a při opravě přehlednuté opraví si pozorný čtenář, připojuji jen ty, které by mýlily a omyl dále šířily: Na str. 29 místo Bradečtí čti Bradlečtí z Mečkova, na str. 32 místo Vlčíhlava má býti Jan Vlčíhrdlo, o tři řádky níž »ujaly se« m. »neujaly«, na 70 m. J. Kyčlinovi čti Kydlinovi, 72 m. »v poloutrojříčím« čti »s poloutrojříčím«, 76 m. z Metlin čti z Metlice, 80 m. Řešanští čti Řesanští, 93 m. Jana ze Smiřic má b. Jindřicha, 117 m. Šalndorfská, čti Šelndorfská tamtéž m. Apolonie ze Stěnic čti ze Ctěnic, 125 m. z Božkovic čti z Bozkovic, 73 m. Blahustští čti Blahoustští, 102 m. Hadějovských čti Hodějovských, 205 m. z Rudulce čti z Rudolce, 232 m. z pravých per čti z pávích, 240 m. pomalovati čti pomalovali, 248 m. z Hrešteina čti z Heršteina, 271 m. Bernard Hochanzár z Hochanzu čti Hochauzár z Hochauzu, 288 m. řád zlaté koruny čti železné, tamtéž: na Hořičkách, Lhotě a Řešetově čti v Lhotě Řešetové, 307 m. Adler z Lošan čti Alder, 325 m. Kfelíř ze Saxové čti ze Zakšova, 337 m. svinutý čti ovinutý, 342 m. Alter z Ločan čti Alder z Lošan, 343 m. hořejší dva řádky z ústy čti s ústy, 346 m. Ploucarovským čti Plocarovským, 347 m. Fr. Ostrška čti Ostrštoka, 350 m. Jan Mickovský z Bočkova čti z Bořkova, 351 m. Tanaurů ze Strachnova čti Janaurů, 353 m. Bračičtí z Chodova čti z Chořov.

Končím zprávu o Kolářově »Heraldice«, úmyslně obšírnější nežli byly stručné zmínky o ní v některých časopisech, takto: »Přátelé heraldiky najdou v ní množství spolehlivých zpráv nových, badatelé pak nejen četné pobídky k rozluštění mnohých zásad heraldických a genealogických, ale i přehled toho, co zbývá ještě vypracovati«.

K dílu připojen jest obšírný rejstřík věcný i jmenný. Úprava, jako u publikací české akademie obvykle, vkusná. *Ant. Masák.*

Různé zprávy.

Zápis Jana Janského na statek Pavla Čankara na Bzovým. Léta Páně 1623 ve středu, den památky sv. Mikuláše (6. pros.), jakož Pavel Čankar na Bzovým, majíc sobě na onen čas po otčimovi svém Martinovi Čankarovi, jakož nadepsaný zápis ukazuje, živnost náležitě postoupenou, při které se s manželkou a dítkami svými dobře a poctivě živiti mohl, však spustivše se Pána Boha a přikázání jeho svatého, nenáležitě s děvečkou svou Dorotou, dcerou Urbana Sejbetha z Dlouhýho Mostu, živ jsouc, nad manželkou svou, dítkami zrádně předešel, což jsouce to skrze urozeného a statečného rytíře, pana Jana Kunše z Lukovec, hejtmana na panství Dubském, a před osvíce-

ného knížete a pána, pana vladaře domu Valdštýnského z Frýdlandu přednešeno, ráčil jest J. M. K. na takovou jistou zprávu nařízení skrze urozeného pana Jeronyma Bukovského z Neudoriu, regenta J. M. K. ku právu města Dubu učiniti, aby nadepsaný Pavel Čankar s děvečkou svou, což tak proti Pánu Bohu se dopustili a přičinili, podle práva ortelováni a co za spravedlivé jest, podstoupiti povinni byli A jakýž ortel a výpověď ode práva města Dubu pod Ještědem učiněn jest, ten na rathouze v městě Dubu se najde. Však extrakt jsouc z toho vytažený, v krátkosti takto jest: že podle práva oba hrdla ztratili a mečem ztrestáni býti měli. A jsouce týž ortel panu regentu, panu Jeronýmovi Bukovskýmu odeslán, na velikou a vzácnou přímluvu předepsaného pana hejtmana panství Dubského jest často psanému Pavlovi Čankarovi, ušetřujíc jeho malých dítek a manželky, hrdlo z milosti darováno. Kteryžto statek souce velmi od téhož Čankara nedbanlivostí svou zpuštěn, na jisté a milostivé poručení J. M. K. napředpsanému Janovi Janskýmu skrze pana hejtmana panství Dubského prodán s přídavky nížepsanými: koně 2, krávy 3, vůz pod železy 1, brány 2, pluh pod železy 1, jalovice 1, svinského pohlaví 5 kusů, obrok všechen slámovej mimo 2 vozy, které manželce Pavla Čankara zanechávají, ovce 2 korce, ječmene 1 korec, a to za sumu 2500 kop peněz dlouhých. Závdavku ihned při zápisu složil těch dlouhých peněz 2000 kop, ty jsou všechny dlužníkům Pavla Čankara propuštěny. Ostatní sumu 500 kop, které by od Jana Janskýho skládány ročně bejti měly, tu ráčí pan regent a pan hejtman u své bedlivé uvážení vzíti a z milosti na místě J. M K. dětem z Pavla Čankara darovati a na tom statku odkazovati, které při tej živnosti až do let dospělých zůstávati a stravou i oděvem náležitě opatřeni od téhož držitele statku býti mají, z kterýchžto 500 kop dlouhých peněz Jan Janský těm dětem, kdyby to potřebovaly a k letům přišly — 60 říšských tolarů, Jako Václavovi $22^1/_2$, Jiříkovi $22^1/_2$, Mandaleně 15, odvésti povinen bude. Též každému po 1 krávě, kteréž se držiteli statku toho napřed mezi přídavky přidávají. Kdyby pak z nadepsaných dětí kterého Pán Bůh od smrti uchovati neráčil, tehdy takové peníze jako i dobytek z jednoho na druhého připadnouti má, a tak týž statek z moci a milostivého poručení J M. K. skrze urozeného a statečného rytíře, pana Jana Kunše z Lukovec, Janovi Janskýmu se postupuje, jeho za plnomocného hospodáře tímto zápisem se ustanovuje, jeho užívati a na držení, jak na dobrého hospodáře náleží, moci míti bude. Aktum zápisu ut supra.

K. A. Porš.

Staré obrazy v Mokropsech. Na doplnění článku, otištěného na str. 18.—23., podáváme ještě vyobrazení značky

z obrazu úmrtí P. Marie, připisovaného Schauffelinovi, a značky 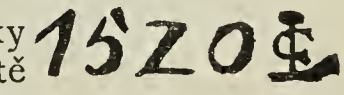 z obrazu sv. Barbory, připisovaného Kranachovi. Zvláště toto označení jeví se velmi podezřelým, neboť jest — jak poznamenáno na str. 21. — vepsáno později. Obdobná značka, namalovaná dole pod kolem na obraze sv. Kateřiny, dokazuje nepoctivý původ svůj ještě pádněji, neboť G jest taženo štětcem skoro do kruhu a opraveno jen zběžně.

Dr. Fr. X. Harlas.

Z knihy smluv města Turnova z r. 1612—1644. V červnu r. 1904 koupena byla pro archiv turnovský z rukou soukromých objemná kniha, obsahující 342 listů všelikých smluv ze tří desítiletí XVII. věku. O knize té před tím nikdo nevěděl, i nemohl jsem jí užiti při sepisování svých Příběhů města Turnova, na

značnou újmu knihy i věci, leda nyní až k dodatkům. — Co jiné místní historiky odtud může zajímati, vypisuji:

1591. Kněz Bartoloměj v Malých Kostomlátkách oddal Jiříka Rytovaného s Dorotou Vlčkovou. (list 24.)

1602. 11. srpna píše v Nymburce radní písař Matiáš Jeronym Písecký smlouvu svatební. Přítomen i Jiřík Horatius Chrudimský, ten čas bakalář nymburský. (l. 191 b.)

1610. 1. srpna oddává Jan Terrigena Plánický, správce církevní v Michalovicích, Jiříka Heřmana s Lidmilou Šrámkovou. (184.)

1610. 11. list. Kněz Jakub Francius Klivický, děkan v Litomyšli, oddává Kateřinu, dceru Jana Jelenského, souseda litom., s Mik. Dominikem z Turnova. (211.)

1612. 27. dubna. Sousedé turnovští svědčí o sňatku, jejž před lety potvrdil kněz Tobiáš v Jablonci (n. Nisou, 3).

1612. 16. srpna stala se smlouva svatební kněze Jana Campana Kutnohorského, faráře církve Kristovy v městečku Hodkovicích, s Lidmilou Červenkovou, nevl. dcerou Jana Tatrmana z Turnova. Zadali se navzájem vším statkem, vyhrazujíce si po 30 k. č. k volnému kšaftování. Otec ženichův, Jan Campanus Žlutický, děkan turnovský, přidává manželům 5 k., aniž tím lásky otcovské od nich odjímá; Tatrman nevěstě 6 k., výpravu slušnou i podíl v dědictví. V l. 1616—1617 byl Campanus Kutnohorský farářem ve Vlastibořicích a složil tu spis o ráně morové a kázání o zkáze Jerusalema. (10 — Jungmann, Hist. lit. č. str. 540.)

1614. 15. dubna smlouvá se kněz Jan, farář ve Bzí (u Ž. Brodu) s Dorotou Strnádkovou, jež strhla synku jeho Tobiáškovi klobouk a hocha zplísnila. Odprosila a jsou smířeni. (28.)

1618. 24. října svědčí Jiří Komárek z Mohelnice, písař důchodní na Loukovci. (172.)

1619. 30. dubna smlouva svatební Adama Slovacia Vodňanského z Turnova s Annou, dcera Jana Macedonského, úředníka na Jilemnici. Oddává je tamže farář kněz Jan Fricius. (186.)

1620. 13. dubna smlouva mezi knězem Martinem Hrunoveciem, správcem církevním v městečku Zerčicích, i na místě manželky Johany, se švakrem Janem Vodsloněm z T. o kšaft neb. tchána jich Šimona Smiřického. Co kdo přijal svršků, měj. Za ostatní nápad Vodstoň vyplácí knězi 10 kop č Syn knězův Jan má míti ještě čtvery peníze gruntovní na domě nyní Jana Slivky; zemře-li, švakři rozdělí se rovným dílem. (96.)

1621. 16. února oddává v Lomnici n. Pop. farář kněz Jan Žatecký, Václava Boudu z T. s Annou Izaldou, dcerou Jakuba Tuhaňského j. Kuchmistra, měštěnína lomnického. Mezi svědky uroz p. Martin Tuháňský z Broučí, úředník panství Lomnického a Tuřského. (94.)

1621. 2. listopadu. Smlouva svatební Ondřeje, syna dvojíctihod. kněze Jana Vejvody Holického, faráře v městečku Železnici, s Annou Suchanovou z T. Od otce dostal do živnosti 50 k. gr. č. Mezi svědky kněz Matouš Specinger, farář v Rovensku. (207.)

1625. 5. března sousedé turnovští svědčí o sňatku Jiř. Rauprychta, vykonaném za jich paměti od kněze Mikuláše Šice, správce církve Kristovy ve vsi Jablonci (n. N., 42, 141).

1628. 31. ledna žení se pan Třtěnský, syn někdy p. Mikuláše, úředníka panství Kumburského, se Zuzanou, dcerou po neb. dvojíctihod. knězi Janu Thaddaeovi, dobré paměti p. děkanu v Jičíně, a manželky jeho Anny. (201.)

J. V. Š.

Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí.

Dějiny její vypravuje dr. *Jos. Teige.*

(Pokračování.)

Smlouva s Janem Bezdružickým z Kolovrat se nezachovala. Lze však souditi, že Kolovrat uznal právní existenci zádušní obce a tím i právo, aby si spravovali sami svůj kostelík, vyhradil si však dozor nad účty. To zajisté obsaženo jest v následujícím krátkém dopisu obci Staroměstské ze dne 31. května r. 1603:

Službu svú vzkazuji slovutné a mnohovzácné poctivosti páni Pražané Starého M. Pr., přátelé moji milí. Byšte zdrávi souce dobře se měli, přál bych vám toho věrně rád. Nepochybuji, nežli že vám v paměti zůstává, na čem ste se mnou l. 1602 pominulého času podzimního, vyslavši ke mně osoby z prostředku svého, strany počtu činění od kostelníků záduší a kostelíku mého sv. Petra v Rybářích zůstali, tak že mají mi počet, jak sou po několik let pořád při témž záduší a kostelíku mém hospodařili, přednésti a potom každej rok učiniti. Na kterejžto způsob sem jim týž kostelík svěřil a jej opatrovati dovolil. Však poněvadž lonského roku, když sem zde v Praze byl, pro nedostatek zdraví mého k tomu přijíti nemohlo, s takovým počtem až posavád se prodlilo.

Za to vás žádám, že o tom týmž kostelníkům, totiž Valentinovi rybáři a Matějovi jinak Matějíčkovi, poručíte, aby se těchto dnův s takovými počty, pokudž zde sem, ke mně do domu mého najíti dali a mně je přednesli, tak abych v ně nahlídnouti a při dalším opatrování téhož kostelíku zůstaviti mohl. Neb nestalo-li by se toho, již bych musel z přinucené potřeby jinak týž kostelík svůj opatřiti. S tím se vám na všem dobře a šťastně jmíti vinšuji a za odpověď, kterou bych se spraviti mohl, žádám. Datum v sobotu po památce Božího těla l. 1603. Jan Bezdružický z Kolovrat na Bystrém a Tejnci Hrochově, JM^{ti} C. Řím. rada a hejtman kraje Chrudimského.

Nástupce Kolovratův Ferdinand Karel Švihovský z Ryzmberka, syn Děpoltův, súčastnil se boje proti Ferdinandovi II. a bylo proto konfiskováno jeho jmění. Mimo panství Horažďovické ztratil i dům se zahradou zde u dolního přívozu (od přívozu jdouc po levé straně) s hřbitovem i podacím kostelíka. To odhadnuto bylo r. 1622 v 3000 kop m. a darováno kolleji jesuitské u sv. Václava na Star. M. Pr. (Desky zem. V. 152 f. M. 4 z r. 1656.) Jesuité opravili hřbitov i kostelík a jali se v něm konati služby Boží. Později býval tu ustanoven zvláštní světský kněz jakožto farní administrátor, jemuž svěřena byla duchovní správa nad okolními domy, které tvořily zvláštní farní osadu. R. 1763 byl tu administrátorem dr. Vilém Rogalský z Rogalic, apoštolský protonotář. Rokem 1718 počínají zdejší matriky. (Eckert II. str. 343.)

Osazením se zde jesuitů přestala samostatná korporace občanů při záduší. Však nikoli dobrovolně. Ještě r. 1688 pozoruje se tendence se strany postranního práva zdejšího rybářského, aby nabyli vlivu na správu jmění kostelního. Na takový pokus v příčině zvonu odpovídá dne 1. bř. onoho roku rektor u sv. Klimenta Václav Sattenwolf rybářům takto:

Slovutní a mnoho vzáctné poctivosti páni starší i společní rybáři pod mostem kr. Star. M. Pr.! Laskaví páni sousedi! V čerstvé paměti nepochybně zůstávati bude, kterak 11. Febr. běž. leta řezanou ceduli mně rektoru kolleje sv. Klementa, též regentu seminarii sv. Václava, strany záduší sv. Petra jsou odeslali. Poněvadž pak již předešle za příčinou zvonu záduší sv. Petra při velebné konsistoři rozepře začla a ta na rozeznání až posavad zůstává, té pak odeslané řezané cedule obsažnost a podstata od takové rozepře vyplejvá a s touž bezelstnou spojitedlnost a konnexí má, pročež mým laskavým pánům sousedům na tu řezanou ceduli (aby se akcí bezprostředně proti vyměření práv tohoto království Českého nemíchaly a nekumulírovaly) odpověď dáti zapotřebí neuznávám, dokud od velebné konsistoře z strany zvonu decidírováno nebude. Potomně, jestli poctivý pořádek rybářský proti právu a proti tomu již skrz projití mnohých let stvrzenému a to od l. 1622 (kteréhožto času dům chudých anebo seminarium sv. Václava do posessu záduší sv. Petra přišlo a až posavad zůstává, bez interrupcí pokojně trvajícímu mění a držení něco prokázati míní, při vůli jeho zůstávati bude in foro competenti průvody své přednésti, na který seminarium odpovídati hotovo jest. A já zůstávám pánův sousedův k službám duchovním volný. (Orig. v arch. mus.; viz i Schulzovu Korrespondenci jesuitů [1900] č. 182, kde však chybně vykládá se to na kostel sv. Petra na Nov. M.)

Po zrušení semináře sv. Václava byl zdejší kostel též zrušen a za 764 zl. prodán a potom zbořen. Osada jeho spojena jest s farností sv. Tomáše, kam přeneseny i matriky. Nyní rozkládají se na místě kostela toho (zbořen r. 1775) i jeho hřbitova budovy vojenského stravovatelského oddělení. Dům farní dosud stojí. Jest jím nevelká budova průchodní č. p. 129, která se klene přes uličku přímo u lávky (Eckert l. c.).

Uvedli jsme, jak rychtář zdejší Klamperna r. 1602 tvrdil, že k záduší náležely statky Mokropsy oboje a Svémyslice. Tyto (ves u Brandýsa n. L.) asi sotva, leč snad nějaký malý plat že odtud vycházel k záduší. Jinak jest v příčině Mokropes, které byly Ferdinandem I. r. 1549 sice zapsány Janu Kolskému z Kolovsi, ale záduší mělo zde značný nějaký majetek. To lze souditi z následujícího dekretu z r. 1566:

J. C. M^{ti} sekretáři, pane Kašpar z Granova milý. Jakož jsme vám na místě našem k ruce JM^{ti} C. pána našeho nejmilostivějšího Hořejší a Dolejší Mokropsy k spravování až do dalšího změnění poručili, i poněvadž jest někdy Jan Kolský z těch vsí knězi Martinovi, faráři v Menš. M. Pr., od sloužení mší v kostele sv Petra v Rybářích do roka, jakž se zpráva činí, 10 kop m. dávati nařídil a za jeden rok mělo by mu zadrženo býti, i poroučíme vám, však bez ujmy a ublížení J. M^{ti} práva a spravedlnosti, abyste témuž knězi Martinovi na to pět kop m. na ten čas z ourokuov těch dvou vsí vydali. Takové vydání vám za řádné pasírováno býti má. Dán na hradě Pražském v středu po sv. Martinu l. etc. LXVI. (koncept v arch. míst. sign. K. 52./16.). Kolský měl zde pustý dvůr, řečený Bluk, prve manský, který koupil r. 1546 od Jana Vrábského z Vrábí (Tadra, Listy kláštera Zbraslavského č. 373). Dle Sedláčka byly Mokropsy ujaty r. 1570 k ruce královské.

II. Kostel sv. Petra byl farním pro malou osadu rybářskou pod mostem (na rozdíl od rybářů nadmostských v okolí kláštera Maltánského). Postranní toto právo nemělo dlouhého trvání, neboť vlastně nemělo skutečného podkladu právního. Nejen že my dnes nevíme, kdy a jak vzniklo, nýbrž ani v první polovici 17. st. neuměli dokázati jasně rybáři zdejší, proč jsou neb nejsou samostatným právem postranním. Domýšleti se však jest, že vzniklo z cechu rybářského, protože pouze jeho členové zde sídleli a nikdo jiný, a tím tvořili místní osadu. Dohled měli pak úředníci úřadu mostského nad nimi, jakožto obyvatelstvem břehu Vltavy v Praze. V příčině vnitřní organisace máme zpráv poskrovnu. Nejdůležitejší jsou tyto řády, vydané úřadem mostským:

I. Řád rybářů podmostských z r. 1531:

Léta božího 1531 za úředníkuov mostu pražského, pana Jiříka Ježíška, pana Brikcího Řeháka z Květnice, pana mistra Václava a pana Pavla Severína z Kápí Hory, tyto pořádky rybářuov podmostských jsú sepsány k správě a k zachování jich bez přerušení všelijakého:

Item kdož by chtěl do pořádku a společnosti rybářuov vstúpiti, ten slíbiti má pánuom úředníkuom Jich Milosti věrnost a poslušenství, potom rychtáři a konšeluom i všem tovaryšuom.

Item ten, ktožby přijímán byl, má dva čbery dáti do pořádku a jestli že by byl postižen v nějaký nepravosti a nevíře, ten právo své zruší, jako by nic nedal a tovaryšstva má prázden býti.

Item kteříž by se na vostrově zrodili, ti nemají dáti než jediný čber.

Item jestli by se kerý, jeden s druhým, vadil aneb lži dával, pokuta za to patnácte grošuov mišenských.

Item kdožby koli po neděli jel na řeku, prve nežli klekání zvonili, pokuta patnáct gr. m. A to jest od starodávna bývalo a ta jest pokuta uložena do dvú nedělí. Pakli by nedal v těch dvú nedělích tehdy nemá na řeku jeti, leč tomu dosti učiní.

Item sítmi lovení má býti počnúc na dvě neděli před sv. Václavem až do sv. Jiří, pak po sv. Jiří nemají loviti žádnými sítmi, leč prve lovu panského odbydou.

Item co se dotýče úroku panského, ten mají dáti v témdni a nejvíc ve dvú nedělích. Pakliby kdo nedal, činí neposlušenství.

Item páni úředníci při tomto zřízení rybářuov moc sobě i budúcím pánuom úředníkuom zuostavují, aby to buď na díle nebo všecko, pokavadž by toho potřebu uznali, mohli změniti anebo napraviti vedle uvážení svého. (Ruk. arch. m. č. 42 f. 131.)

II. Řád rybářův dolejších z r. 1630.

L. P. 1630 v sobotu po památce Seslání Ducha sv. na apoštoly, 25. Maii, z jistého snešení JM^{ti} pánův inspektorův ouřadu mostu Pražského na místě pana purgkmistra a pánův radních většího počtu, totiž pana Kašpara Loseliusa z Velechova, primátora města, pana Františka Cortesi z Peregrinu, pana Adama Václava z Velechova, vše radních, a kancléře Starého M. Pr., též pánův ouředníkův mostských toho času, pana Jana Čápa a pana Václava Vyšína, nížepsaní řádové rybářův dolejších na řece Vltavě pod mostem pražským pro zachování jich jsou obnoveny a vydány a do kněh ouředních vepsány, nimiž se říditi a spravovati mají a povinni budou.

Nejprvé kdož by koliv chtěl do pořádku a společnosti rybářův vstoupiti, bratrstvi přijíti, jsouce člověk poctivý a dobře zachovalý, má za takovou živnost a přijetí žádati, pánům ouředníkům mostským, též rychtáři a konšelům, nynějším i budoucím, věrnost, také poslušenství připověděti, k jiným pak všem spolutovaryšům lásku povolnú, upřímnost zachovati.

Druhé: Ten každý do pořádku přijatý, ježto by po předcích svých práva k živnosti rybářské neměl, bude povinen rychtáři, konšelům a spolutovaryšům jejich do společnosti za tu svačinu, která se předešle strojívala — a ta z některých příčin již se vyzdvihuje, — syn rybářův 6 k. m. a jiný, kdoby nebyl syn rybářův, 12 k. m. a na sítí společné 2 k. m. dáti a odvésti. A který by pak z počtu rybářův splozeni byli a z tovaryšstva jejich pošli, ti polovici vejšpsané summy, jak za svačinu, tak na sítí, složí a odvedou. A rychtář s konšely má v svém opatrování pokladnici společní téhož pořádku míti a což by se tak téhož příjemného i jiného příjmu vynašlo a potom zase na potřeby co vydáno bylo, to vše do register k tomu spravených pořádně vepsati a poznamenati a potom každého roku při památce sv. Martina v přítomnosti pánův ouředníkův mostských nynějších i budoucích pořádný počet učiniti.

Třetí: Aby Pán Bůh svou milostí mezi bratřími téhož pořádku rybářského přebývati a jim práci jich žehnati ráčil, toto jest ustanoveno, aby se jedni k druhým šlechetně, poctivě, beze všech naříkání, plundrování, nepoctivostí, utrhání chovali. Pakli by se kdo čeho toho dopustil, podle spravedlivého uvážení a uznání rychtáře s konšely uloženou pokutu ponese. Totiž nadal-li by kdo lži druhému, jsouc v tom usvědčen, bez milosti do pořádku jednu libru vosku položí. Odhaněl-li by se druhý zase, též jednu libru vosku Však páni ouředníci nynější i budoucí nad takovými přestupníky další pokuty sobě v své moci pozůstavují a zanechávají.

Čtvrté: Co se lovení ryb dotýče, předně lovu panského, kterého koliv dne konati by se mělo, o tom všem spolubratřím skrze rychtáře oznámeno býti má a oni všickni životně tu, kdež náleží, postaviti se, také ten lov upřímně, věrně, bez fortele vykonati budou povinni a mají. Který by se sám najíti nedal, by i na svém místě jiného poslal, ten každý na dvě neděle řeky zbaven a k tomu jednu libru vosku do pořádku pokuty dáti povinen bude. A panský lov kdyby konán býti měl, mají a budou povinni všickni rybáři před tím dnem vrše z řeky vyvrcti. Kdo by se tak poslušně nezachoval, pokuty jednu libru vosku do pořádku ihned položí Sítí také staveno býti nemá potud, pokudž by lovu panského vykonáno nebylo. Přestoupí li to kdo, též jednu libru vosku pokuty dá. Co se dotýče bití kolí a držáků, žádný před panským lovem takových kolí bíti a držáky strážiti nemá a ač by pak kdo toho se dopustil, ihned živnosti prázen býti má, jako také kdo by vrše v strouze neb blízko mlejnu nad místo jim vyměřené a vykázané kladl.

Páté: S strany ryb drobných, těch žádnýmu před časem, pokudž by lapání jich nebylo, totiž 2 neděle před sv. Václavem, loviti a lapati propuštěno býti nemá pod zbavením živnosti.

Šesté: Jedni druhým vrší bráti, nad to ryb z nich vytřásati a sobě nenáležitě osobovati nemají pod zbavením živnosti.

Naposledy žádný, jak u starších, tak u mladších tovaryšův na řeku někoho jiného, krom tovaryšstva, kdož by do jejich pořádku přijat nebyl, s sebou bráti, ani nádobí půjčovati nemá pod propadením do pořádku jednu libru vosku tolikrát, kolikrát by koli se toho dopustil.

Jich M^ti páni inspektoři, též páni ouředníci ouřadu mostu pražského sobě i budoucím svým nad tímto nařízením moci pozůstavují, aby mohli podle uznání dobrého času a potřeby buď něco napraviti, přidati, ujiti nebo tak zanechati. Archiv m. č. 2158 f. 215[a] .

Že se zde v skutku, byť sotva na právním základě, na čas samostatné právo postranní vytvořilo, dokazuje zápis v úřední knize mostecké, kde jmenuje se r. 1584 Valentin Klamperna »rychtář rybářský«, a Jan Janeba »přísežný« (arch. m. č. 42 f. 148), ba již r. 1573 svědčí úředníci mostští, že Vít rybář kšaftoval »v přítomnosti Václava Klamperny, rychtáře rybářuov a Tomana rybáře, souseduov přísežných« a v kšaftu (jehož text viz níže v § IV.) mluví se o tomto Tomanu, jakožto o konšelu. (Ib. f. 111.) K roku pak 1606 dokonce čteme v rukopise č. 2157 f. 281.: L. 1606 ve

čtvrtek po neděli Misericordia (13. Aprilis) po smrti Valentina Klamperny rychtáře obnoven rychtář a zvolen Matěj Toman za rychtáře, a konšely k němu Bartoloměj Hrdina a Cyprián Podmoklo. V uvedeném řádu z r. 1630 též mluví se o rychtáři a konšelích.

Tedy že zde vskutku postranní právo bylo, není pochybnosti. To však nevadilo Starému Městu, když v letech 1630—40 obec Menšího Města Pr. žádala, aby při repartici břemen příslušnou kvotu převzalo také právo rybářské, aby pojednou existenci tohoto práva popřelo, majíc v tom oporu, že právo toto skutečně nemělo právního podkladu. A aby pak pro budoucnost nebylo možno zvláštní břemena uvalovati na rybáře podmostské, kteří byli poplatni do Starého Města, postaral se zajisté starom. magistrát, aby potlačil veškeré akty toho druhu se strany rybářů. O tom však listiny zachovány nejsou a máme jen sbírku aktů se strany obou súčastněných měst, pokud byly poslány kanceláři místodržících z r. 1643, které tuto v krátkém výtahu podáváme:

Spor mezi postranními právy společně v Menším Městě Pr. z jedné a panem purgkmistrem a pány i na místě obce Star. M. Pr. z strany druhé v příčině domův z oné strany řeky Vltavy blíž Malé Strany, začnouc od mostu pražského až k bráně Písecké, jinak Brusce, na gruntech a pod jurisdikcí téhož St. M. ležících a zápisy kněh úřadu městského se řídících, kteréž táž postranní práva ku pomoci snášení břemen jich neslušně potahovati chtěli, pro budoucí pamět tuto ingrosírována.

I. Předně spis aneb stížnost od postranních práv v Menším M. Pr. JM[tem] pánům, pánům místodržícím na kancelář J. M. C. Českou pod actum 13. Augusti l. 1643 podaný toto v sobě, jakž níže psáno, obsahuje:

J. V. hrab. Exc. a Milostem, JM[ti] Římského císaře, Uherského a Českého krále, pánům, pánům tajné i jiným radám, komorníkům, nejvyšším ouředlníkům a soudcím zemským a místodržícím královským v království Českém, pánům, pánům milostivým, Jich Milostem, ponížená suplikací (pericula in mora) N. N. všech práv postranních společně v Menším M. Pr.

Vaši Milosti, milostiví páni!

V poníženosti my podepsaní, práva postranní v Menším M. Pr. k Vaší hr. Excell. a VM[tem] se poslušně ucházejíce, oznamujeme, že jedno postranní právo rybářské pod mostem Pražským zde v M. M. Pr. ležící, jenž se vodou od Star. M. dělí a prve k nám mezi postranní práva vždycky přislušející byvše, nyní na poručení buď pana purgkmistra a pánův neb pánův ouředlníkův mostských téhož Star. M. Pr. od nás postranních práv se odděluje a s námi trpící podle předešlého způsobu jha vojenského, kontribuirování na soldaty, svévolně podnikati neb nechce neb pro tu zápověd nesmí a na naše napomenutí ani na pana hejtmana malostranského, s nimiž on již víc dále činiti jmíti nechce, nic nedbá, za něž jsme již podle proporcí na ně vložené soldatesce, která skrze Prahu těchto dnův táhla, a do kusu za koně množství zlatých nuzně ji shledávaje, nechtíce na sebe i na ně vojenské exekucí dopustiti, dáti museli, jak z přiležejícího registříku vyrozuměti ráčíte.*) Protož

*) Poznamenání, co jsou postranní práva za rybářské právo contribucí vojenské odvedli: Předně na lid JMC. válečný, kterýž těchto dnův skrze města Pražská táhl, odvedeno za ně, co na jejich quotu přišlo, 14 fl. 3 den. Item

V. hr. Excell. a V M^{ti} poníženě a poslušně žádáme, jsouce my dosti znuzeni a oni s námi na Malé Straně všelijakých živností účastni jsou, aby bez odkladu a odpornosti, co na ně přišlo a co budoucně přijde, nechtějí-li na sebe vojenskou exekucí dopustiti, odvozovati s námi povinni byli, a nám to, co za ně dáno, navrátiti, že to milostivým a dostatečným dekretem, při kom se V. V. hr. Ex. a V. M^{tem} viděti bude, nařídití a poručiti, i nás v své milostivé ochraně jmíti a dále zdržovati ráčíte — poroučeje se V. V. hr. Exc. a V. M k laskavé ochraně. Actum ve čtvrtek 13. Augusti l. 1643.

V. V. hrab. Exc. a MM^{tem}

poníženě a poslušně volní N. N. .

II. Urozenému panu panu Václavovi st. Vratislavovi z Mitrovic a na Všeradicích, J. M. C. radě, hejtmanu St. M. Pr. a nejv. berníku v království Českém, pánu milostivému JM^{ti}.

Milostivý pane, pane!

— V kteréžto příčině pro gruntovnější vyrozumění na poražení výš řečeného spisu postranních práv tuto V. M^{ti} zprávu naši učiniti můžeme, že tu a v tom místě žádné právo postranní aneb rybářské (leč by je proto, že jest jminulých časův jeden rybář a měštěnín náš vedle přívozu našeho dolejšího bydlel, tím titulírovati chtěli) nikdy vyzdviženo a fundírováno nebylo a není, nýbrž ti domové vlastně na gruntech staroměstských stojí a dříveji, nežli tyto postranní práva in rerum natura byly, ta místa a grunty k jurisdikcí téhož St. M. Pr. přináležely a až posavad immediate přináležejí, v nichž také měšťané naši bydlejí a z nich všelijaká onera civilia v odvozování kontribucí a jiných všelijakých zbírek . . . k Starému M. Pr. a ne jinam podnikati povinni jsou a podnikají. —

A ačkoliv před některým časem, jak za času lidu kurfiřta Saského, tak i potom při winterkvartířích od někdejšího knížete z Frydlandu v městech Pr. assignirovaných, páni Pražané malostranští jmenované sousedy naše kvartirováním soldatův, na ně Malostranské přicházejícím, pro polehčení břemene měšťanův svých obtěžovati a tak do jurisdikcí naší sáhati chtěli, však když jsme to na JMC. i také potom posléze na JM. pány místodržící, vznášeli nevědouce kudy kam, na ně postranní práva a oni zase reciproce na Malostranské to strkali a o tom věděti nechtěli. — Actum 20. Augusti 1643.

Vaši Milosti k službám.

purgkmistr a rada St. M. Pr.

III. JM^{ti} panu hejtmanu St. M. Pr.

Milostivý pane, pane!

Jest nám vrchnímu městu pražskému Hradčan jako i jiným právům přiležejícím v Menším M. Pr. obšírný spis . . . Starého M. Pr. . . . propůjčen. . . . Na něj v kratičkosti odpovídáme: . . . Čehož ještě i živí svědkové starožitní i hodnověrní před rukami jsou, že tu na témž právě rychtářové nějaký Valentin Klamperna, jako i Matěj Toman a po něm Adam pekař u zlaté hvězdy od pánův inspektorův mostských představeni byli. — Actum 29. Septembris 1643.

V. M^{ti} poslušně volní

vrchní město pražské Hradčany.

---

na zaplacení dvou koňův, kteréž k kusům odvedené byli, 9 fl. 22 kr. 3 den. Summa 23 fl. 23 kr. — Rozvržení na zaplacení dvou koňův, kteříž z poručení JM^{ti} pánův pánův místodržících munici do Boleslavě vezli a sedum dní na cestě byli, přišlo na ně z třetího dílu ode všech práv jejich wartgeldtu každý den po 1 fl. dáti a odvésti, což všeho učiní 14 fl. Na rybářské právo podle na ně přišlé quoty učinilo 2 fl. 20 kr.

IV. Duplika na túž repliku od pánův Star. M. Pr.

Milostivý pane!

... Že pak gruntové ti při knihách úřadu mostského se zapisují, to hned od času slavné paměti krále Vladislava ... začátek svůj vzalo a to pro tu příčinu, aby tito měšťané naši, kteříž z oné strany řeky všelijaké defekty mostu pražského spíšeji nežli z druhé strany spatřiti mohou, kdyby jaký nedostatek na něm se nacházel, hned časně nám ·· to přednésti ·· povinni byli. — Nad to vejšeji to se nenachází, aby kdy jaké právo vejsadní rybářům vystaveno bylo, nebo oni toliko pořádek sami mají. A dvojí rybáři se nacházejí, jedni hořejší, totiž nad mostem a druzí pod mostem, nebo rybářové hořejší té řeky, která nad mostem jest, dolejší pak rybáři zase řeku pod týmž mostem užívají a jedni druhým do řeky pod jistý roční plat pronajaté sáhati nemohou. — Actum 26. Novembris 1643.

Vaši Milosti k službám volní

purgkmistr a rada St. M Pr.

(Ruk. č. 64 F. 81—94.)

V druhé polovici 17. věku obyvatelstvo této části Menšího Města valně se měnilo. Přilehlé rozsáhlé zahrady byly parcellovány a většinou šlechticům neb zámožným osobám prodány. Živel rybářský v osadě rychle mizel. Jako poslední dokument k němu se vztahující znám již jen následující kratičký zápis:

L. P. 1724 dne 19. m. srpna na oustní přednešení pánů starších rybářův pořádku dolejšího in puncto od starodávna trvajícího obyčejnýho každoročního lovu panského jest jim oznámeno, že co se oného, předešle nekonaného čtvrtletního lovu tejká, že při tom sice, jak oni v spisu svým za každý lov po 10 k. dáti se prohlásili, následovně by oni to za čtyry lovy 40 k. přicházející quantum složili, se zanechává, na budoucí časy ale ročně za takový panský lov k ouřadu mostskému po 15 k. odváděti vyměřeno jest. (Ruk. arch. č. 308 f. 60′.)

III. V době pohusitské byla na ostrově, kde stál kostelík sv. Petra, větší zahrada, která v letech sedmdesátých XV. stol. náležela zlatníku Staňkovi, jinak nám neznámému, jehož jméno podržela. Tuto zahradu koupil r. 1528 v sobotu po Obrácení sv. Pavla na víru (1. února) za 70 kop. gr. č. Jan Karban od Matky Boží Sněžné od Jana od zlaté mříže, plnomocníka Staňkova. Se zahradou tehdá sousedila zahrada Viktorina Jednorožce a jiná zahrada Lidmily, staré hospodyně z celnice (srv. opis z »libro officii pontis albo« f. 55, která nyní již neexistuje). Krátko na to (1539) prodal Karban zahradu za 60 k. paní Apoleně z Jenštejna. »Však táž paní Apolena toto jest sobě vymínila: jestliže by jí pán Buoh prvé než pana Václava Zimu z Novosedl, manžela jejího, smrti uchovati neráčil, tehdy ta zahrada připadnúti má na manžela jejího.« Úroku z té zahrady do celnice (staroměstské k ruce úřadu městského) jednú v rok při sv. Vítě XII. gr. č. Při tom p. Václav i na místě Apoleny ·· smlúvu jest učinil, že od převozování sebe a čeládky své do šesti osob do též zahrady k úřadu mostskému platiti chce jednú v rok XII. gr. č. (ruk. arch. m. č. 42, f. 30). Když r. 1544 Jiří Dešenský z Dešenic koupil tuto zahradu od paní Apoleny za 100 k. gr. č., nemluví se již nic o ostrově a praví se pouze, že zahrada jest »ležící na Píscích za přívozem mezi za-

hradami Dešenských oboustranně« (č. 42, f. 60). Jak patrno, Dešenští v okolí zde se rozmohli. Sousední zahradu totiž Viktorina Jednorožce měla dříve matka jeho Markéta od Jednorožce z č. p. 548-I. Ta ji svému synu odkázala tímto kšaftem:

Ve jméno božie amen. Já Margréta od jednorožce, měštka města Prahy, vyznávám tiemto listem obecně přede všemi, kdež čten neb čtúce slyšán bude, že ačkoli z dopuštěnie božieho dosti těžkými nemocmi a zdravie mého nedostatky jsúci obklíčena na těle, však zdravého rozumu a paměti dobré požívajíc, nechtěla bych tomu ráda, by o statek muoj, kteréhož mi pán Buoh všemohúcí z své dobroty a milosti puojčiti a popřieti ráčil, kteří svárové a nesnáze neb ruoznice mezi příbuznými a přátely mými po mé smrti se dály, toto mé poslednie poručenstvie a konečný úmysl vuole mé o témž o všem statku mém mocí tohoto kšaftu mého zřiedím a zpuosobuji obyčejem takovýmto: Najprvé oznamuji, že zahrad mých dvé za řekú s domy, kteréž jsú k celnici, k tomu jiného všeho statku mého ..., k tomu také dvé vsí mých, jedné Židovice a druhé vsi Vřetovice s platy ..., kteréž mám dskami zemskými zapsané i také dluhu mého spravedlivého jmenovitě 500 k. gr m., kterýchž jsem puojčila panu Václavovi Sokolovi z Mor a kterýchž mi zapsal na Vršoviciech, na statku a zboží svém, dskami zemskými..., činím a ustanovuji pravého a mocného poručníka Viktoryna od jednorožce, syna mého milého, jemužto zahrady již dotčené obě dvě a vsi napřed pověděné i ten dluh u pana Václava Sokola ... a podle toho také a s tiem i všecken jiný statek muoj... poručila jsem a odkázala —. Item Ludmile dceři své blány kuní porúčiem a dávám k tomu, což sem jí dala a svěřila, mezi děti své, jakožto matka věrná, když by k letuom rozumným přišly, aby podělila. Však tak, budú-li vuoli její činiti a jie poslúchati. A kteréž by pak z dětí jie neposlúchalo, aby ona Lidmila, matka jich, vuoli měla, takovému dietěti dáti jako neposlušnému, což by koli chtěla. A jest-li pak, že by ty všecky děti jejie před lety dospělými zemřely, to má všecko při též Lidmile, máteři jich, zuostati —. Item Bohuslavovi kožešníku na Hořejším Městě X. zl. uh. a Uršile, sestře jeho, též X. zl. uh. odkazuji a Anně, dceři Uršily jmenované, korunu perlovú dávám. Při tom téhož Bohuslava i Voršily sestry jeho prosím, což muože najvýš prošeno býti, jestli že by mne pán Buoh od smrti neuchoval a syn muoj Viktoryn v té nemoci, jakož nynie jest, ještě by byl, a že by se sám opatrovati pro nedostatek svuoj nemohl, že jeho on Bohuslav s sestrú svú v ničemž neopustí, ale bera platy od lidí a syna mého tak, jakž by vuole jeho byla, že ho chovati a všemi potřebami bez nedostatku opatrovati budú, jim toho věřím, jakožto svým i jeho přátelóm milým nade všecky lidi jiné smrtedlné —.

Item což se pak Jana z Dešenic, zetě mého, dotýče, také oznamuji, že což jest jemu mělo koli podle smluv svatebních učiněno a dáno býti, že jest všemu tomu od nebožtíka pana Jiříka od jednorožce, manžela mého milého dobré paměti, i ode mne dosti učiněno a jemu dáno a vyplněno i nad to ještě dobře viec oblepšeno — a protož on Jan aby na tom jako z toho statku odbytý, přestal a naň se po mé smrti nepotahoval —.

A kdež jsem kšaftem tiemto svým Lidmile, dceři své, nějakých věcí svěřila, aby po mé smrti mezi děti své podělila, totižto klenotuov i hotových peněz, při tom tak jest vuole má, aby ti všickni klenotové při též Lidmile dceři mé zuostaly.

Item i tomu také chci, aby Viktoryn, syn muoj, s Lidmilú, sestrú svú, a mú dcerú, dobrý pokoj a lásku krevní mezi sebú zachovali a souduov všech nechali —. Však Viktorynovi, synu mému, toho věřím, pokudž bude možnost jeho kázati, jakož mi jest přiřekl, když jsem jeho k sobě při řiezenie tohoto kšaftu zavolala že Lidmily, jestliže by se jie přihodilo v jaké nedostatky upadnúti a jakž toho potřebu uznal by, nikterakž neopustie — Dán léta oc XXI° v pondělí před sv. Linhartem. (Ruk. arch m č. 2142 f. F. 1.)

Zdali Jiří Jednorožec sám zahradu koupil, neb přinesla li mu ji Markéta věnem, nevíme. Jan Dešenský ji dostal jako zeť paní

Markéty a po Janovi dědili synové jeho Jiří a Volf. Z té doby (1536) zachována jest pamět o rozepři se sousedem Janem Karbanem, která zapsána jest v rukopise arch. m. č. 2157 fol. 51 v tato slova:

Jakož sú Jan Karban a Lidmila, někdy hospodyně stará z celnice, obeslali Jiříka a Wolfa bratří Dešenský z Dešenic a vinili je z toho, že oni jsúce v držení té zahrady proti přívozu dolejšímu po nebožtíkovi Viktorynovi Jednorožcovi, předku jich hráze té, kteráž jich zahradu od zahrady Staňkovské a kteréž nyní on Jan Karban drží a druhú Lidmila, opravovati a zahraditi zanedbávají a se zbraňují, ježto tou nehradbou jemu Karbanovi škoda se znamenitá v zahradě jeho od dobytka, kterýž tam vpuštěn od nich bývá, se děje. A nebožtík Viktorin času předešlého, když sú k němu o túž věc chodili, k tomu se jest dobrovolně sám podrobil, že tu hradbu dělati chce a že i dříví pohotově jest, toliko že mu na ten čas práce nějaké nastávají a tak že i duom v hrázi té jest postaven, kteréhož oni Dešenští sami užívají. A také sloup ten, na kterémž všecka hradba té hráze visí, v témž domu jest postaven a tak zjevné jest znamení toho, že ta hradba k nim a držitelům té zahrady přináleží, ježto kdyby jemu Janovi tu hráz opravovati náleželo anebo že by společní byla, tehdá že by také i v tom domu s nimi spolek míti chtěl. A protož i poněvadž jim spravedlivě náleží tu hráz hraditi, žádal jest, aby to od nich tak bylo napraveno, aby on skrze tu nehradbu na svých gruntech škodu nebral.

Proti tomu Jiřík a Wolf bratří poručili sú mluviti, že oni tomu nikterak místa nedávají a dáti nemohú, aby jim ta hradba samým náležala, poněvadž předkové jich toho jsú nikdyž nečinili, ani také toho jsú se dotýkali. A protož že by i ještě toho neradi se dopustili, aby v něco neobyčejného měli uvazováni býti, pravíce, že toho povinni nejsou učiniti, leč by jim to bylo ukázáno, že ta hradba a hráz jim samým k opatrování náleží. A jestliže by to bylo ukázáno, že se z toho také vytahovati nechtí, což by jim spravedlivě k opravování náleželo. A ten sloup při témž domu že se v jednom místě ode zdi na dlaň odchyluje a toho domu jich se hned nedotejká. A protož též že se z toho může vyrozuměti, že jich samých hráz není. — Zase k tomu od puovoduov mluveno, že vejsada, kteráž od pánuov úředníkuov na zahradu Lidmily jest dána, to v sobě obsahuje, že ta zahrada, kterúž oni Dešenští drží, byla jesti obhrazena prvé, než sú se tyto zahrady od uličky vohradily a tak, že se to uznamenává, že jest z povinnosti Viktorynovi Jednorožcovi nebožtíkovi k opatrování náležela. A poněvadž i svědkové to seznávají a nebožtík Viktoryn k tomu se jest podvolil, že ji hraditi chce, že v tom za opatření žádají. — Na to od Dešenských mluveno, že jim ti svědkové k žádné škodě nejsou a to z příčiny té, neb jestliže jest on Viktoryn ji prve hradil, to jest učinil proto, že jest od jiných stran hradby nebylo a tak škody se chtěje vyvarovati, mohl jest i to slušně učiniti. Než poněvadž ona Lidmila hráze i plaňkuov jest užívala a ta již jest sešlá, že oni také tím povinni nejsú, aby to měli hraditi. A ten kuol, kterýž jest v zdi a na kterýž se Karban potahuje, že se jest daleko od toho domu odchejlil, tak jakž jesti pak to očitě od pánuov úředníkuov spatřeno. A poněvadž pak nic není ukázáno, aby jim to obzvláštně náležeti mělo, že v tom spravedlivým nálezem pánuov rozeznání býti žádají.

Tu páni úředníci mostu pražského žalobu, odpor i také jich přeličení vyslyševše, v vejsadu i v svědomí jich pilně nahledše a vejchoz na spatření té hradby učinivše, takto o tom vypovídají: Poněvadž se z svědkuov nachází, že ta místa za přívozem byla sú prázdná a tu že žádný zahrady nebylo, než zahrada nebožtíka Jiříka Jednorožce a ta zahrada byla jest ohražena a páni úředníci toho času jsou ta místa propůjčili pod plat a tak ty zahrady jsú rozděleny při ohradě Jednorožcovy, z té příčiny oni Jiřík a Wolf bratří Dešenští povinni jsou, jeden každý proti svejmu dílu ty zahrady, kteráž prve bez rozdělení držána byla, Janovi Karbanovi a Lidmile takovou hradbu udě-

lati, tak aby se jim z jich zahrad škoda nedála. A to do dvou nedělí pořád sběhlých. Actum sabbato ante Trinitatem a. 1536.

Uvedli jsme již v oddílu I., že oba bratři Dešenští zahrady své prodali Janovi Kolskému z Kolovsi. Ten přikoupil k tomu ještě zahradu Medkovskou (Burjána Medka z Valdeka). O té nevím na ten čas, kdy a od koho ji Burján koupil. Celý komplex pak zahrad s domem »u přívozu pod hradem Pražským, jináč pod Bruskou, u samé řeky Vltavy, kteryžto dům a zahrada jdouc od přívozu Star. M. po levé straně leží,« koupil Jan Kolský z Kolovsi, místosudí království Českého, od poručníků dětí Václava Dešenského z Dešenic.

V Ottově Slovníku Naučném o rodu Kolských z Kolovsi nic se nečte. Proto pojednáme zde o něm šíře. Jan Kolský s manželkou svojí Kateřinou koupil si r. 1537 v osadě P. Marie na Louži vedle domu Sezimovského a Jiříka z Jelče dům od známého Bernarta z Baršov za 75 kop, prodal jej však již po dvou letech za touž cenu Adamu Zahajskému. (Ruk. arch. m. č. 2111 f. 183 a 247.) Za to si koupil r. 1548, již jako místosudí dvorský a písař soudu komorního, dům vedle kolleje Všech Svatých na rohu Kaprové ulice a i sousední (dalším sousedem byl Jiří Komedka z Rovin) za 432½ k. gr. č. Leč ani zde dlouho nebydlel a prodal jeden dům vedle kolleje r. 1551 svému sousedu Komedkovi za 350 k. a druhý již 1550 za 110 k. Janu Volkovi. (Ruk. arch. m. č. 2117, 130, 206.)

Svoji poslední vůli napsal Jan Kolský v tato slova:

Ve jméno boží amen. Já Jan Kolský z Kolovsi, místosudí dvorský království Českého, známo činím tímto listem přede všemi zvlášť, kdež bude náležité: Znamenaje a váže to pilně u sebe, kterak po smrti člověka, kteréž čas nejistý jest, někdy nesnáze a soudové o statek po něm zuostalý, když o něm řádného pořízení neučiní, povstávají, zvlášť pak po tom člověku, který dětí svých nemaje umírá, i chtěje se toho uvarovati a to s pomocí boží, aby takových ruoznic a nevolí po smrti mé o statek mně od Pána Boha puojčený nebylo, opatřiti, umyslil jsem o svém takovém statku kšaft a pořízení učiniti a to na mocný list, který od najjasnějšího knížete pána, pana Ferdinanda oc Českého krále oc a pána mého nejmilostivějšího, sobě daný mám, kteréžto pořízení a kšaft muoj takto činím, že toho a takového statku mého poručníky činím a ustanovuji urozené, pana Viléma z Hradešína, místokomorníka království Českého, a pana Jana z Hodějova, místosudího téhož království, jakožto přátely mé zvlášť milé, kterýmž mimo jiné toho důvěřuji, že toto poručenství mé k sobě bez odpornosti přijmou a statek muoj že v ta místa, kdež by ke cti a chvále Pána Boha všemohúcího bylo, obrátí a přátely mé některé z téhož statku, pokudž by za slušné bylo a vuoli mé v tom vyrozuměli, na gruntech, neb prodadúc je tak, pokudž se jim v té věci za dobré a slušné viděti bude, podělí, nebo o nich nepochybuji, ale té celé naděje sem, že jako ctní, rozumní a spravedliví i pobožní lidé v tom se chovati a držeti budou. Při tom komu jsem co spravedlivě dlužen, buďto že ten neb ti jistoty listovní na mne mají neb nemají, že to zaplatí, jakož pak to, co sem komu dlužen a též co sou mi jiní dlužni, rukou svou sem poznamenal a sepsal. Také komu sem co na svrškách, nábytcích neb klenotech dal, věřím poněvadž ta má jistá v tom vuole byla, že toho při tom zuostaví. Tomu na svědomí pečeť svú vlastní k tomuto listu kšaftovnímu rukou mou vlastní psanému jsem přitiskl a pro lepší toho jistotu připrosil sem urozeného pána

pana Zdislava Berku z Dubé oc a urozeného a velebného kněze Václava z Hradešína oc a urozeného pana Jana Žateckého z Wejkrštorfu na Pátku, že jsou pečeti své dali k tomuto listu přitisknouti sobě bez škody. Stalo se v pátek po sv. Vitě l. 1550.

Dne 8. února r. 1551 byl ještě Kolský na živu. Toho roku však zemřel. Čteme totiž v rukopise arch. m. č. 2117 f. 253 z r. 1551 toto:

Jakož jest někdy Jan Kolský strživši sobě i koupil duom od Jakuba Daniele blíž mostu a Lidmily z Květnice, manželky jeho, za summu 550 k č., jakž zápis v registřích páně purgmistrových při oznámení trhu zapsaný to v sobě šíře obsahuje, na kterýž duom jemu Jakubovi Danielovi on nebožtík Jan při tom času 100 k. č. dal a 200 kop, když by v knihy městské vložen byl, závdavku dodati měl. Ale prvé než se to stalo, on Jan K. skrze smrt z světa jest sšel a o statku svém pořízení čině poručníky téhož statku pana Viléma z Hradešina, místokomornika království Českého a pana Jana st. z Hodějova, místosudího téhož království Českého, jest zřídil. Kteřížto snesše se s týmž Jakubem Danielem a manželkou jeho o doplacení závdavku a další placení téhož domu, takových 200 kop peněz svých závdavních jemu dodali. A on Jakub s manželkou svou pánuom poručníkuom zápis toho domu učinil a činí.

Poručníci statku po Kolském, Vilém z Hradešína a Jan st z Hodějova, prodali dům v Rybářích se zahradami r. 1552 za 350 kop č. Petrovi Chotkovi z Vojnína, král. prokuratorovi, ten pak r. 1558 za 400 kop Václavu Podhradskému z Vlčí Hory, ten opět ještě téhož roku za 500 k. Zdislavu Zvířetickému z Vartmberka a na Čestině Kostele. (Desky zem. větší č. 10 f. G 26, č. 13 fol. B 28 a C 19.) Zdislav Zvířetický zapsal to r. 1559 v dluhu 350 k. Hertvíkovi Žehušickému z Nestajova a na Svojanově, který pohledávku postoupil apelačnímu radovi Kryštofovi Černhauzovi z Černhauzu a nabyl zpět r. 1567. (Desky zemské v. č. 87 f. B. 37 a 38, č. 88 f. C 8.) V dluhu takto zapsaný statek nabyla Bohunka Žehušická z Nestajova a po ní bratři Jan, Vilém Hendrych a Ludvík Bezdružičtí z Kolovrat, z nichž poslední oba bratry své věkem přečkal a postoupil zápisné zboží r. 1615 Theobaldovi Švihovskému z Ryzmberka a Švihova (»dům a zahrady při něm u přívozu pod hradem Pražským, jinak pod Bruskou, u samé řeky Vltavy, kteryžto dům a zahrada, jdouce od přívozu po levé straně leží, též také proti té zahradě s kostelíkem založení sv. Petra s jeho krchovem.« Srov. desky zem. kvatern menší zápisný stříbrný 1615 fol. J 21.).

Jak jsme ke konci oddělení I. uvedli, bylo toto zboží zde synu Theobaldovu Ferdinandu Karlu Švihovskému z Ryzmberka r. 1622 skonfiskováno a darováno kolleji Jesuitské na Starém Městě Pražském.

Zboží toto ovšem bylo od r. 1546 deskové a nenáleželo proto pod jurisdikci úřadu mosteckého, jako ostatní zdejší domky a zahrady.

Jesuitům se dar Ferdinandův velmi hodil, poněvadž měli o něco dále zde již tak zv. Jezovitskou zahradu (nynější Strakovská akademie).

IV. Vedle tohoto hlavního zboží panského máme zpráva i o jednotlivých menších objektech. Tak r. 1447 postoupila Kačky vdova po sedláři Maříkovi, zahradu naproti kostelu sv. Petra dceři své Marketě a manželi jejímu Janu Otlíkovi, což ovšem bylo po 4 letech zrušeno. Na ostrově zahrada s mandlovnou, vedle zahrady rybáře Šarta a Duchkovy, dostala se rozdílem po smrti Markety, vdovy po Janu Doupovci. místopísaři desk zemských, dceři její Zuzaně (1458).*) Roku 1483 odkázala Markéta, vdova po Václavovi od »Tváří« na staroměstském rynku »zahrady zde pod hradem dcerám svým Johance a Apoleně (ruk. č. 2119 f. U.9). R. 1495 mluví se zde při strouze dokonce ještě o druhém ostrůvku, který s prvním obec vysadila rybáři Vávrovi, jak vysvítá z tohoto zápisu:

My Martin Vlaský, Jakub Kotlář z rady, Daniel kameník a Vít porybný z obecních, úředníci mostu pražského, známo činíme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtúce slyšán bude, že s dobrým našim rozmyslem a povolením pánuov purgkmistra a rady Starého M. Pr. vydali jsme a vysadili a mocí tohoto listu vysazujeme a vydáváme domek s ostrovem k tomu domu přileżicie i druhý ostruovek s druhé strany struhy pod mostem pražským na gruntech obecních ležící, Vávrovi rybáři, aby týž Vávra, dědicové a budúcí jeho ten domek s těmi ostrovy drželi, jměli a používali a časy svými ten domek, aby nespustl, opravovali a s tím domkem i s ostrovy učinili, jakožto s svým vlastním bez našie a budoucích našich všelikého odporu i překážky. A také týž Vávra s dědici a budoucími svými bude povinen z toho domku a těch ostrovuov platiti k témuž úřadu městskému jednu k. gr. č. na sv. Havla úroku ročnieho a věčného. Na potvrzenie a svědomie i budúcie paměť toho pečeť svrchupsaného úřadu městského kázali jsme přivěsiti k tomuto listu, jenž jest dán l. — 1495 v pondělí po hodu P. Marie na nebevzetie (ruk. arch. č. 42 f. 1.).

O čerpadlech mluví se zde r. 1565. Mezi nimi a strouhou i zahradou Tomanovou, o níž níže se podávají zprávy, koupil dům na ostrově od přívozníka Duchka Laffara provazník Michal

---

*) Kaczka, olim relicta Mauricii sellatoris, ... resignavit ... suam post mortem domum ... in platea thorificum ... ac ortum suum in Arena Parve partis sub castro Pragensi ex opposito ecclesie s. Petri consistentem ... Margarethe, nate sue, et pueris ipsius. — In casu vero, quo pueri omnes iuvenes ab hac luce migrati fuerint, extunc prefata bona — ad Johannem Ottlik, maritum prelibate Margarete, devolventur — Actum fer. II. dominice Invocavit a. MCCCCXLVII. (Ruk. arch. m. č. 90. 143[1].)

Ex mandato dominorum ... prefata resignacio cassata est cum voluntate Margarete, nate Katerine prefate, ex eo, quod aliam resignacionem fecit eidem Margarete prefata Katerina — a. MCCCCLI fer. V. ante Sophie. (ib).

Ex consensu dominorum ... facta est divisio bonorum ... post mortem Margarete, relicte olim Johannis Dupovecz, vicenotarii tabularum terre, inter Zuzannam et Martham, sorores, natas Margarete predicte, ... talis videlicet, quod domus ad turrim ... appropriata est Marte, sorori iuniori, Zuzanne vero, sorori seniori, datus — est ortus cum gaza in eodem constructa pro tela paranda alias s mandlovnú, qui situs est in insula penes ortum Šarth piscatoris ex una et Duchkonis parte ex altera. — Actum fer. V[a] ante dominicam Judica, a oc LVIII. (Ruk. arch. m. č. 2141 f. 367.)

Pihal za 15 k. grš. Jiný domek vedle čerpadel na břehu měl Adam pilař a prodal jej r. 1570 za 12 k. č. Kašparu Koláři, provazníku a ten r. 1572 a 1575 Samueli, ostružníku a tento pak r. 1573 zedníku Ondřeji Stuprovi za 20 k.

Zde při čerpadlech obec Staroměstská propůjčila r. 1609 do odvolání místo ke skládání dříví pro potřebu královského dvoru. Z rozkazu císaře Rudolfa vydáno této obci o tom vysvědčení, že vlastnictví obecní při tom nemá míti žádné újmy, v tato slova:

(Revers JMC na kolení břehu v čerpadlích mezi rybáři u sv. Petra pod mostem.) Poctivým purgkmistru a konšelům St M. našeho Pražského, věrným milým. Rudolf druhý, z boží milosti oc. Poctiví věrní naši milí. Ráčili sme z přednešení nám od rad našich komory České tomu milostivě vyrozuměti, že ste na vznešení poctivého Jakuba Hyble ze Stradonic, dvořenína a paušrejbera našeho při hradě Pražském, věrného milého, jistého místa anebo placu mezi čerpadly Menšího M. našeho Pražského pod mostem pražským z jedné a zahradami rybářů našich z strany druhé při řece Vltavě ležícího a k jiným gruntům obce vaší přináležejícího k skládání dříví pro potřebu dvoru a hradu našeho Pražského poddaně a dobrotivě postoupili a jakého naproti tomu od nás milostivého opatření vyhledáváte. Kdež přijímajíc my od vás takovou vaši poddanou volnost milostivě a nejsouc na tom, aby co od gruntův obce vaší mimo slušnost a náležitost a mimo právní rozeznání od kohokoliv odcizováno aneb odtrhováno býti mělo, protož abyste tím budoucně jisti a bezpečni býti mohli, takto vás v tom i budoucí potomky vaše milostivě opatrovati ráčíme. Jestliže by budoucně kdykoliv toho placu anebo místa od vás postoupeného k potřebám našim potřebováno nebylo, tehdy že téhož místa žádnému jinému dávati ani povolovati chtíti neráčíme a také že se v ně žádný jiný potahovati ani žádným vymyšleným způsobem toho užívati nemá a moci nebude, nýbrž týž plac aneb místo, jak dosavad, tak i na potomní časy vždycky bez rozdílu vám, gruntům obce Star. M. Pr. našeho že náležeti má a náleží, s tím při tom doložením, jestliže by kterého-koliv času jaká případnost se natrefila, že by dotčené místo k potřebam obce vaší sloužiti a obráceno býti mohlo, že od nás ani od rad našich komory České ani od nižádného jiného vám ani ouředníkuom vašim městským v tom překážka činěna býti nemá. Čehož jsme vás milostivě tejna učiniti chtíti neráčili. Dán na hradě Pražském v pátek po památce Početí P. Marie, to jest 11. dne m. prosince l. 1609.

Rudolf. Ad mandatam domini electi imperatoris proprium
Kašpar Kaplíř.

J. Pelhřimovský (ruk. č. 64 f. 54.).

(Dokončení.)

ZE STARÉ PRAHY.

Brána Písecká či Bruská na Malé Straně v Praze.

V členské schůzi Společnosti dne 1. října 1904 přednesl *Jan Herain.*

V posledním desítiletí stále jedná se o sboření hradeb, vedoucích od bývalé brány Strahovské k bráně Bruské a Marianským hradbám na Letné. Některá část obyvatelů hradčanských a malostranských přeje si, aby tyto části měst mohly rozšiřovati se na

půdě, získané sbořením hradeb, též aby k Praze byly připojeny obce Břevnov, Tejnka, Dejvice a Bubeneč; očekávají z toho hmotný zisk, zvláště kdyby bylo dosaženo lepšího komunikačního spojení těchto obcí s Prahou. Ač jest nesporno, že větším zastavěním ploch dosud prázdných i vzrůstem počtu obyvatelstva zábranského vystoupila by cena půdy i domů na Hradčanech i na Malé Straně, přece není lze souhlasiti s tím, aby místa, nabytého sbořením hradeb, bylo použito na stavbu obvyklých čtyrpatrových domů činžovních.

Zastáncové krás staré Prahy hájí zcela oprávněné stanovisko, aby získané půdy na hradbách bylo z většiny použito na zřízení sadů tak, aby městské sady, počínaje od královské zahrady při letohrádku královny Anny, tvořily celek s nynějšími sady Chotkovými a s jižní částí sadů na Letné, severní pak část Letné a plocha za Bruskou branou na půdě dejvické a bubenečské aby byla vyhrazena na stavbu vill prostřed přiměřeně velkých zahrad. Sady tyto buďte spojeny s Královskou Oborou v Bubenči čtvrtí villovou, nepřerušenou celými čtvrtmi domů činžovních. Toho ovšem vřele přeje si každý, kdo chce příští části Prahy míti krásné a zdravé.

Obec pražská, zakoupivši r 1901 od vojenského eráru fortifikační pozemky od Bruské brány až k hradbám Marianským, byla smlouvou zavázána sbořiti nynější bránu Píseckou. Tomuto boření opřeli se přátelé staré Prahy, domáhajíce se schůzemi, peticemi u městské rady i u c. k. ústř. komise pro zachování památek historických a uměleckých ve Vídni zachování brány Písecké jako památky stavitelsky historické. Mnozí žádali, aby příkop před hradbami nebyl zasypán, nýbrž upraven na dětské hřiště; tím byl by zachován aspoň kus hradeb pevnostních potomkům, kteří nedovedli by si představiti, jak vypadaly kdysi pražské hradby.

Již v prosinci 1901 bylo začato s odkopávkou náspů hradebních a se zavážením země do příkopu, na zimu 1902 a v zimě 1903 pak bylo v práci pokračováno.

Po přání zastánců staré Prahy svolila obec pražská k zachování brány Písecké — zvláště když návrh schválila i c. k. ústřední komise ve Vídni — a vyjednávala s vojenským erárem ve Vídni, aby upustil od sboření brány; toho bylo docíleno dohodnutím r. 1903. Brána Písecká bude tedy zachována, žel však, že nikoliv v celku; křídla její v pravo i v levo, kde jsou strážnice vojenské, budou stržena a kolem brány bude zřízen sad. Jest litovati, že nemohla býti zachována větší a umělecky cennější brána Strahovská, sbořená r. 1897—1898; pohříchu neozval se hlas veřejnosti v čas pro její záchranu.

Brána Bruská či Písecká, jak jeví se nám dnes, má na severní straně proti bývalému dřevěnému mostu, vedoucímu přes příkop hradební, dosti bohatou a zajímavou façadu z tesaných kvádrů pískovcových, kdežto jižní průčelí proti Malé Straně jest jednoduché, omítané. Vnitřek brány jest podle obranných pravidel poněkud zakřiven. V průčelích brány jest velký, půl-

kruhem sklenutý vjezd pro vozy, v pravo i v levo po menším průchodu pro pěší. V levém průchodu na straně severní vidíme v nadpraží ještě dvé dřevěných koleček, přes něž vedly řetězy, dokud zde byl dřevěný most přes příkop. Zevnějšek severního průčelí brány, stavěný z tesaných kvádrů, má průčelí renaissanční, ač pochází z doby, kdy kvetl již barok. Čtyry dorické rustikované leseny nesou architrav s nápisem; nad architravem jest prázdný vlys — kde také býval nápis — a nad ním římsa; malá nadzdívka ukončuje vrchol brány; tam, kde nejvýše končí leseny, stávalo uprostřed dvé pyramid a nad krajními lesenami velké kamenné koule.

V rustice velkého oblouku brány vidíme ve svorníku vytesanou masku Medusy s hady ve vlasech. Masky jsou vytesány i ve svornících nad oběma vchody postranními; obvyklé velké masky s vyplazeným jazykem, již vídali jsme ve svorníku uprostřed bran pražských, tu není.

Ve čtyřech polích mezi lesenami spatřujeme vytesány odznaky a trofeje válečné: štíty, bubny, prapory, děla, ručnice, šavle, brnění, kule a t. d.

Nad levým polem dveřním pod architravem jest malý znak s pěti kulemi uprostřed, po obou stranách znaku po korunovaném orlu; nad pravým průchodem jest rovněž erb, ve znaku okřídlený pták, nad ním zářící slunce.

Ve vlysu pod římsou i v architravu býval nápis z písmen měděných, upevněných do kamene železem; dosud však zachoval se jen kovový nápis v architravu, kdežto bývalý hlavní nápis ve vlysu ukazují již jen zbytky železných skob, jimiž byl upevněn. Zbytek nápisu zní:

D.(amianus) B.(aro) D.(e) SICKINGEN PRAES.(idens)
ET MILIT.(iae) IN REG.(no) BOEM. (iae) EN (?)
COM.(mandans)

Doslovný překlad (Damian baron ze Sickingen, president a vojenský v království českém . . . velitel.) podává nám jméno tehdejšího nejvyššího velitele vojenského v království českém.

Brána neměla nikdy střechy; povrch její tvoří vysoký násyp země, spočívající na silné valené klenbě.

Na pohledu se strany severní (obr. 11.) vidíme před branou násep silnice v příkopě, kde do konce stol. 18. býval velký dřevěný most, v levo a v pravo od brány jest pak viděti cihelné zdivo hradeb, pod hradbami nasypanou zem z hradeb, sbořených v těchto místech r. 1901 a 1902 obcí pražskou. Poněkud v pravo od brány vystupuje horní část letohrádku královny Anny, v pravém rohu obrazu dóm sv. Víta. Obraz 12. a tab. IX. představuje u větším měřítku taktéž průčelí brány se strany severní.

Obraz č. 13. zjevuje nám jižní stranu brány Písecké, v levo s domkem výběrčího daně potravní; malé přístavby v levo i v pravo

Obr. 11. Brána Písecká či Bruská z r. 1721. od severu. (Proti býv. mostu a hradebnímu příkopu.)

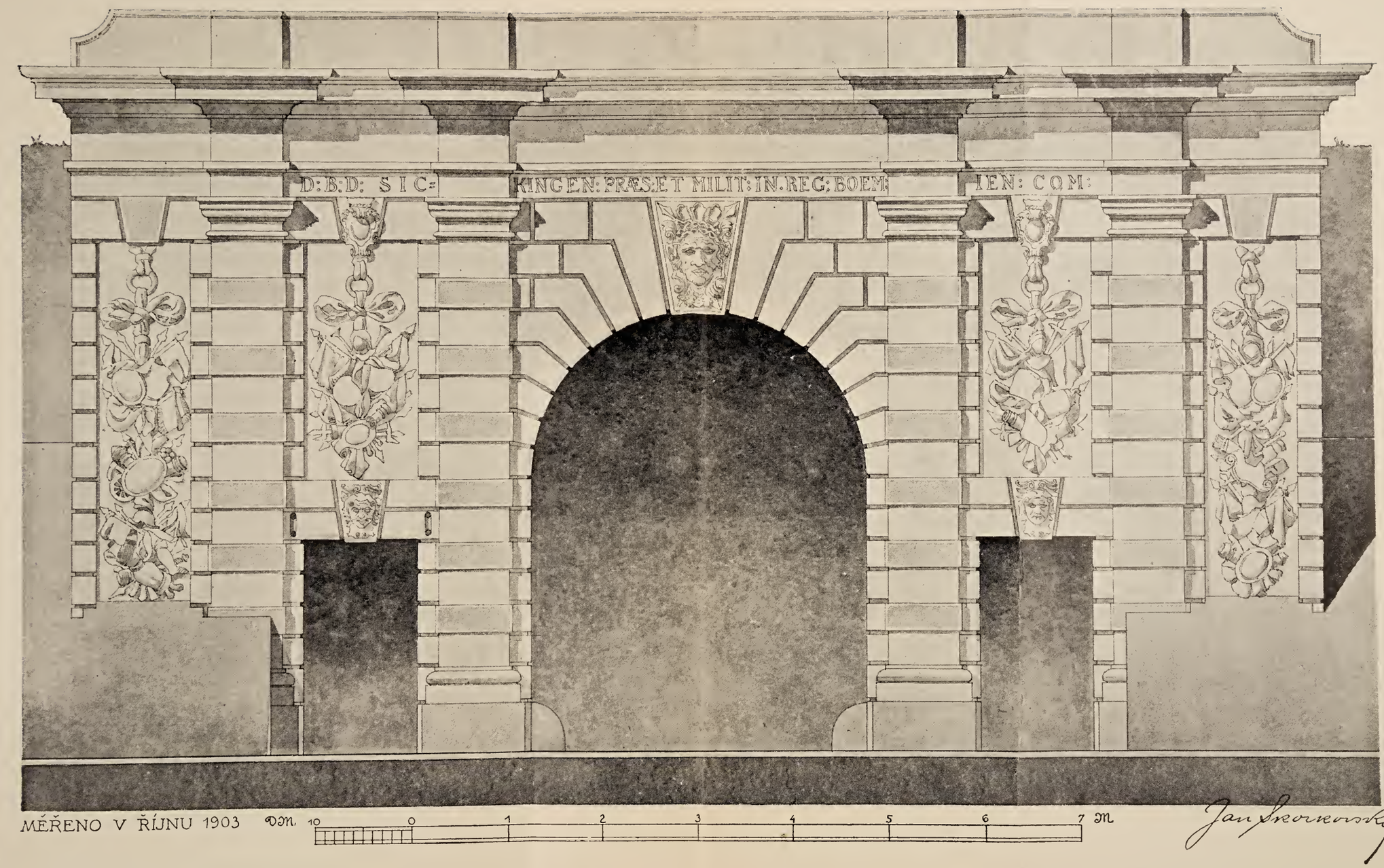

Tab. IX. Severní průčelí brány Písecké či Bruské. Kreslil Jan Skorkovský.

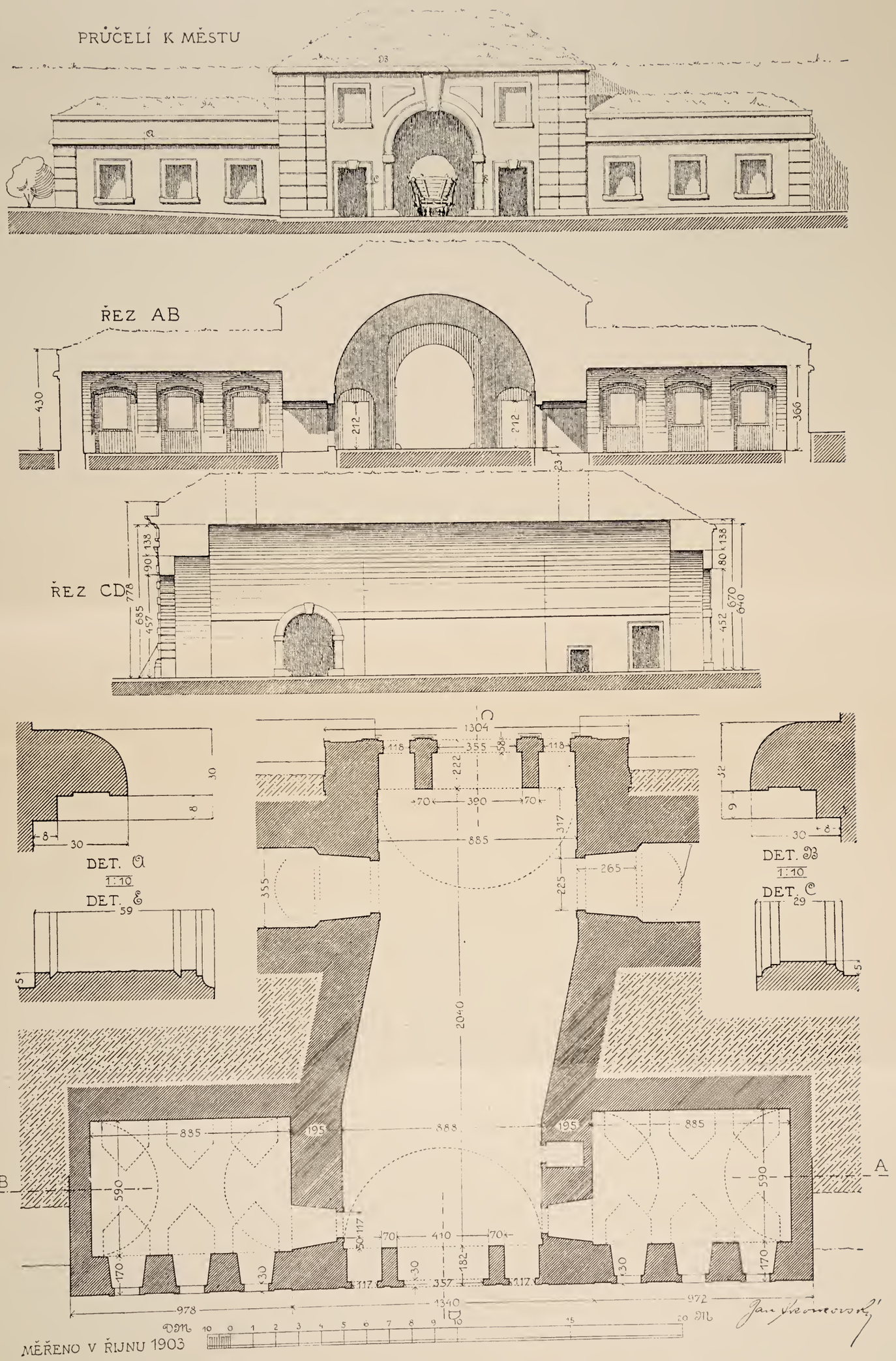

Tab. X. Půdorys a řezy brány Písecké či Bruské.

Rýsoval Jan Skorkovský.

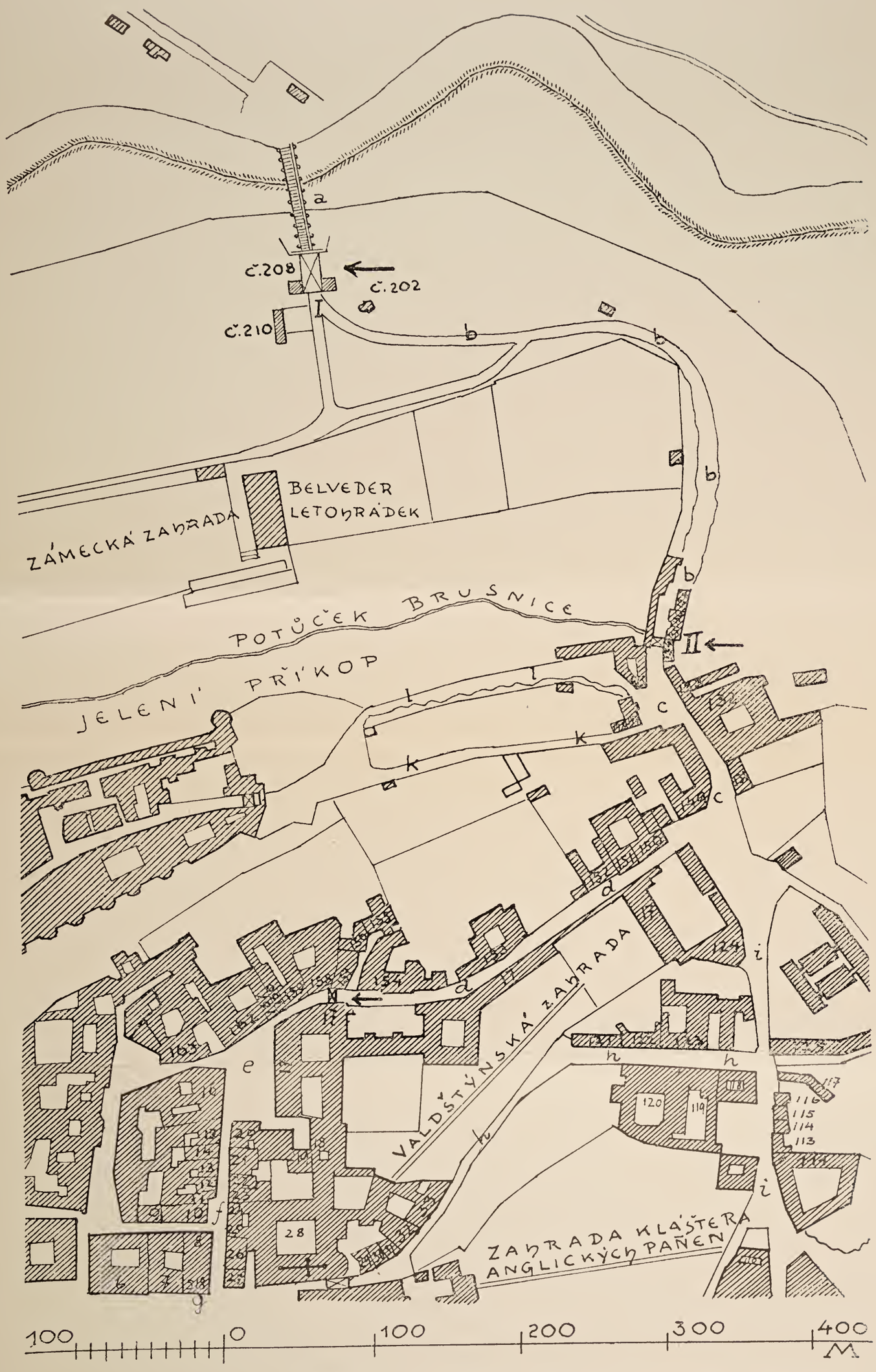

Tab. XI. Polohopisný plán všech tří bran Písecých

podle mapy Prahy od Jos. Jüttnera z r. 1811—1815.

Vysvětlivky:

I. Písecká či Bruská brána od r. 1721.

a) dřevěný most přes hradební příkop, teď silnice.

b) úvoz.

II. Brána Písecká či Bruská od r. 1588 při č. 134.-III.

III. Brána Písecká či Bruská od II. polovice XIII. století, mezi č. 17. a 157.-III.

c) ulice pod Bruskou.

d) Valdštejnská ulice.

e) Valdštejnské náměstí.

f) Tomášská ulice.

g) Malostranské náměstí.

h) Letenská ulice.

i) Lužická ulice.

k) Staré zámecké schody.

l) Cesta ke hradu.

— — Šipky ukazují, kde stávaly brány Písecké. —

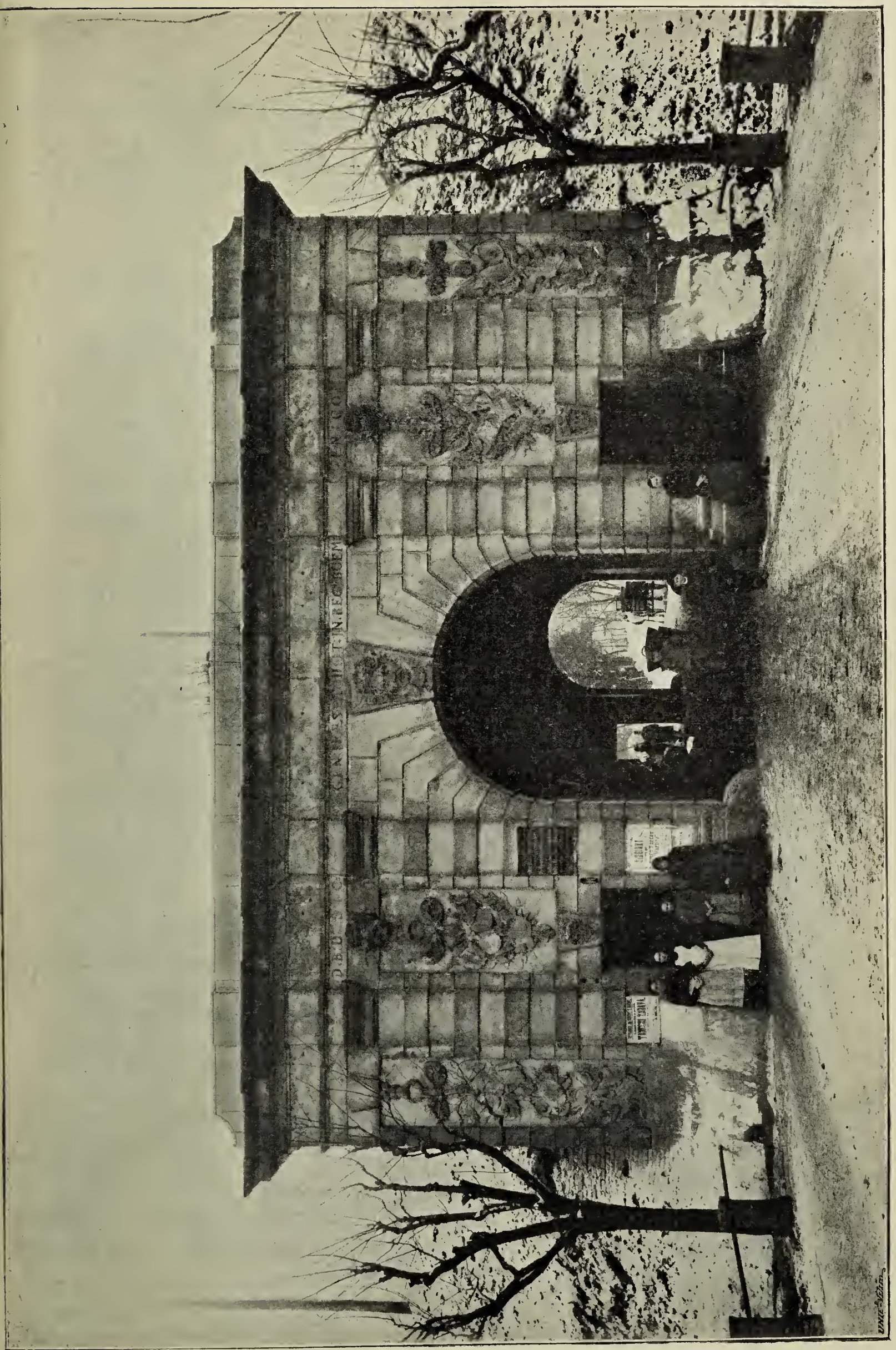

Obr. 12. Brána Písecká z r. 1721. od strany severní.

vlastní brány bývaly strážnicemi vojenskými, dokud konalo tu vojsko hlídku. Obraz č. 14. jest zvětšeným pohledem na jižní stranu brány. Průřezy brány jsou narýsovány na tab. X.

Upřímně děkujeme členům svým, pp. red. *Fr. Dvořákovi*, prof. architektu *R. Kříženeckému* a architektu *Janu Škorkovskému* za zapůjčení fotografií a nákresů.

* * *

Za obležení Prahy Švédy r. 1648 ukázala se nedostatečnost pražských hradeb z dob Karla IV. i pomýšlel Ferdinand III. po ukončení války třicetileté na obehnání Prahy hradbami přiměřenými tehdejší době, o pevných branách a hlubokých příkopech.

Jenerál Raimund hr. Montecuculi roku 1650 vypracoval a císaři Ferdinandovi III. odevzdal pamětní spis, kde doporučoval přeměnu Prahy s Vyšehradem a Chebu v pevnosti. Návrh byl císařem přijat; podrobný opevňovací plán Prahy vypracoval fortifikační inženýr a plukovník Don Innocentio hrabě Conti, mimo něj pak pokračovali na plánech inženýři podplukovník Josef sv. p. Priami a Jan Pieroni, oba rodem Vlachové.

S přípravnými pracemi opevňovacími bylo sice začato hned, ale k stavbě hradeb bylo přikročeno teprve r. 1655 na straně novoměstské, kdy byl mezi Poříčskou a Novou branou na rohu jedné courtiny do kamene vtesán tento [1]) nápis: »Ferdinandus III. Caesar Pius, Augustus, Pacificus, Pater Patriae, hoc opus erigi et finiri curavit Anno 1651«. Od této doby bylo na nových hradbách pražských stavěno nepřetržitě až asi do r. 1725 nebo 1730, kdy práce byly skončeny.

Nejdříve a nejúsilovněji bylo stavěno kolem Nového Města a Vyšehradu a také zde byly práce nejdříve ukončeny; hradby na Hradčanech a na Malé Straně byly hotovy nejpozději; z bran, jichž i s branou Slepou (záhy zazděnou) bylo osm, byla nejpozději r. 1721 dokončena Písecká.

Stavba zdí hradebních, příkopů a vysokých náspů byla z většiny pronajata stavitelům vlaským, méně německým; stavitelé národnosti české súčastnili se těchto prací velmi nepatrně. Dozor nad pracemi a sdělováním podrobností byl svěřen taktéž jen inženýrům a architektům vlaským, kteří již od XV. stol. byli ve své vlasti i za hranicemi pokládani za nejzručnější a proto všude byli vyhledáváni.

Korrespondence mezi obcí staroměstskou a vojenským velitelem Damianem Filipem baronem ze Sickingen svědčí tomu, že se stavbou nynější brány Písecké bylo počato v dubnu nebo v květnu r. 1719; stavba, ač s jedné strany sestávala z tesaných kvádrů, pokračovala rychle; branný ze staré, dolejší brány Písecké oznamoval magistrátu staroměstskému, že nově zbudovaná brána Bruská byla 9. května r. 1721 otevřena komunikaci.

[1]) (Ferdinad III. císař zbožný, vznešený, mírumilovný, otec vlasti dal dílo zříditi a dokončiti léta 1651.) Schaller, Hradčany (1794), str. 14.

Velitel baron ze Sickingen navrhoval dopisem ze dne 1. února r. 1719 dvorské radě válečné ve Vídni, aby podle plánu hejtmana a voj. inženýra Vogeta nebylo stavěno dvé bran, jak prvotně bylo v úmyslu (totiž jedna v pevnostních hradbách na Hradčanech proti Prašnému mostu ke král. hradu, druhá v Brusce), nýbrž aby byla postavena jen brána Písecká čili Bruská, čímž bude mnoho ušetřeno. Válečná rada přijala tento návrh a jeho provedením pověřila voj. inženýra a architekta Jana Bapt. Alipranda. Staroměstský magistrát, který od nepaměti měl klíče k Poříčské a Nové bráně na Novém Městě i k Újezdské a staré Bruské bráně na Malé Straně a veškery tyto brány opatroval městskou stráží, usiloval u cís. Karla VI. o to, aby též nově postavená brána Písecká byla městu dána na péči. Tak zvláště žádali císaře r. 1719, aby obci byly svěřeny klíče k bráně Písecké, jež měla býti postavena jinde než brána stará, dále žádal, aby při bráně byl postaven byt brannému a písaři, pak městské stráži strážnice a to tak, jak až dosud bylo při dolejší staré bráně v Brusce, již Staroměstští ode dávna drželi i užívali.

Vojenské úřady zdráhaly se Staroměstským vydati nově zbudovanou bránu Píseckou, namítajíce, že jest zřízena nákladem eráru, a nedovolily jim ani vydati klíčův, ani usazení branného a písaře. Staroměstští odvolávali se na privilegium předešlých císařů a králů, kde jsou oprávněni k držení dvou bran na Malé Straně a dvou bran na Novém Městě, právě tak, jako Novoměstští mají právo ke dvěma branám (jedné na N. Městě, druhé na Vyšehradě) a Malostranští ke bráně Strahovské.

Marně dovozovali Staroměstští nutnost, aby novou bránu Píseckou drželi a spravovali, uvádějíce, že podle privilegií branný jejich má bránu otvírati i zavírati, prohlížeti průvodní listy příchozích a míti pozor na podezřelé osoby do města přicházející nebo z něho jdoucí; písař v bráně pak že má za povinnost vybírati mýtné z povozů a dobytka, poplatky z přivážených potravin i clo z předmětů, poplatkům podrobených. Marně namítali, nebude-li jim nová brána Písecká dána ve správu, že mnohé podezřelé osoby mohou do města vejíti branou novou a dostanou se do města nepozorovaně branou Prašnou (stála u Prašného mostu při hradě pražském), hradem královským na Hradčany, odtud i na Malou Stranu; uváděli, že touže cestou ku zkrácení Starého Města podloudně lze dopravovati i potraviny a vše, z čeho v bráně platí se clo; veškery důvody nezpomohly. Vojenský erár brány nové nevydal, nýbrž osadiv ji stráží vojenskou odkázal Staroměstské, aby — jak bylo dříve — branný, městský písař i městská stráž zůstali dole v Brusce při staré bráně a tam podle svých privilegií vybírali [2]) mostné a clo. Při tomto ustanovení zůstalo až do r. 1785. Tato stará dolejší brána Bruská ležela nad č. p. 132-III. (nynějšími kasárnami v Brusce) tam, kde počíná nynější Chotkova silnice;

---

[2]) Archiv m. Prahy: Sbírka listin č. 454/14 až 454/24, pak 2492/2.

Obr. 13. Brána Písecká či Bruská z r. 1721. od jihu. (Proti letohrádku královny Anny.)

Obr. 14. Brána Písecká či Bruská z r. 1721. od jihu.

na Jüttnerově plánu Prahy z r. 1811—1815 vidíme tuto bránu ještě zachovánu a naznačenu.

Sloučením Starého a Nového Města, Malé Strany a Hradčan r. 1784 v město jedno se společným magistrátem nastaly změny v držení a užívání bran, vybírání cla pak městu odňato; tím stala se stará dolejší brána Bruská při č. p. 132-III. bezvýznamnou Dvorským dekretem ze dne 20. července 1785 byly brány městské prohlášeny za militare a přivlastněny vojenskému eráru; gubernialním dekretem ze dne 6. října 1785 bylo obci pražské povoleno prodati veřejnou dražbou starou bránu dole v Brusce při potoce Brusnici, i s domkem branného, písařovým a s jizbou pro městskou stráž. Nejvíce podal Jan Krásný, vydraživ starou bránu za 600 zl.; mimo to byl povinen odváděti obci ročně 30 zl. emfyteutického poplatku, jakož byl i zavázán v dobrém stavu udržovati a čistiti zděnou stoku potůčku Brusnice, tekoucího pod branou.

Neznáme příčiny, proč potom obec pražská (se svolením gubernia ze dne 13. dubna 1826) koupila starou bránu Bruskou (č. p. 134-III.) nazpět dne 8. května 1826 za 4000 zl. konv. mince; ani, proč ve třech letech — 23. března 1829 — zase ji prodala staviteli Klimentu Zobelovi za pouhých 2000 zl. konv. m., ale neměla býti zachována.

Zobel tedy bránu sbořil; jen jižní část strážnice a bytu písaře branného upravil na obytný domek jednopatrový, jenž stojí dosud (č. p. 134-III.). Zobel zavázal [3]) se i čistiti zděnou stoku potoka Brusnice, pořízenou též primasem Krocínem pod bývalou branou.

Jaroslav Schaller [4]) při popisu Hradčan r. 1794 zmiňuje se o této staré bráně pod Bruskou, kterou ještě viděl a praví, že měla nápis: Senatus et populus Antiquae Urbis Pragensis posteritati propriis sumptibus f.(ieri) f.(ecit) 1588. (Rada a lid St. m. Praž. potomstvu dal vystavěti vlastním nákladem). — Seznáváme z nápisu, že brána, ač na půdě malostranské, byla postavena r. 1588 obcí staroměstskou za doby uměnímilovného primatora Václava Krocína z Drahobejle.[5])

Jelení příkop (náležitý k hradu pražskému) svou východní stranou sáhal do té doby až ke staré bráně v Brusce; teprve v letech 1831—1832 byla na popud nejv. purkrabí Karla hraběte Chotka zřízena závitovitá silnice přes východní část Jeleního příkopu vzhůru k nynějším sadům Chotkovým (založeným hr. Chotkem r. 1841); odtud pak byla vedena k hořejší bráně Bruské. Teprve po vystavění Chotkovy silnice byly při ní postaveny domy č. p. 536, 538, 551 a 607-III. Při stavbě Chotkovy silnice (1831—1832) byla zasypána část úvozu, vytesaného z části ve skále, vedoucího od dolejší staré brány vzhůru k nové bráně Bruské; úvoz ten, prvotně úzký, dal rozšířiti primas Krocín a později v letech 1630 až 1634 opět Albrecht z Valdštejna; byl potom asi třikráte širší

[3]) Archiv m. Prahy: Sbírka listin č. 620, 2104, 2105.
[4]) Schaller: Hradčany (r. 1794) str. 17.
[5]) K. J. Erben: Primatoren der kgl. Altstadt Prag, str. 35.

nežli je nyní. Roku 1832 byl s hoření silnice přes tento úvoz k Marianským hradbám zbudován pěkný dřevěný most pro pěší, k výhradní potřebě francouzského krále Karla X., jenž, byv revolucí r. 1830 z Francie vyhnán, s dovolením císaře rakouského bydlel po několik let na hradě pražském. Tento most (obr. 15.) byl zrušen asi před 45—50 léty.

Ale ani tato stará brána pod Bruskou při č. p. 134-III. nebyla původní branou Píseckou či Bruskou; ta stávala v nynější ulici Valdštejnské na Malé Straně, při domě č. p. 158-III. (nyní paláci Pálffyho) a při ohebu nynějšího paláce valdštejnského (č. p. 17-III.); byla tu již jistě od konce století XIII. a nazývala se prvotně branou Píseckou.

Král Přemysl II. založil r. 1257 Menší Město Pražské a osadil je Němci. V letech následujících dal nově založené město obehnati hradbami a příkopy, i opatřiti branami, z nichž jednou byla Písecká. Před branou povstala malá osada, kde podle půdy písečné říkalo se »Na písku«; odtud i pojmenování brány: Písecká[6]). Německý název »Sandthor« hodí se lépe českému jménu brány, nikoliv však »Pisekerthor«.

Tato prvotní brána Písecká stála zde od konce XIII. stol. až do polovice stol. XVIII., kdy byla sbořena při stavbě sousedního domu č. p. 158-III.

Písař z brány Bruské, Antonín Horný, podávaje 9. května 1721 písemnou zprávu[7]) o otevření nové brány Bruské (dosavadní) praví: »Od městské brány (postavené ve XIII. stol. v ulici Valdštejnské při č. p. 158-III.) až nahoru k staré bráně (v Brusce, při č. p. 134-III.) vyměřeno kroků 420, a od staré brány (při č. p. 134-III.) vojenské až k nově vystavené bráně jest kroků 340, a tak v sumě 760 kroků[8]).«

Polohopisný plán všech tří bran ukazuje tab. XI. Polohu bývalé brány v Brusce, postavené roku 1588 na počátku úvozu a Chotkovy silnice u nynějšího č. p. 134-III. ještě nikdo správně neurčil; mylný jest i údaj v Ruthově »Kronice král. Prahy« (str. 91), že stávala asi při č. p. 150-III. v ulici Valdštejnské.

Brána Písecká v ulici Valdštejnské (při č. p. 158-III.), jakož i druhé brány v Brusce (při č. p. 134-III.) nepřítele nikdy neviděly, za to však nynější brána Písecká a východní strana hradeb byla r. 1741 vysazena útokům nepřátel. Na zimu r. 1741 vtrhlo do Čech od Lince vojsko bavorsko-francouzské, od severu Sasové, aby České království zabrali pro bavorského kurfiřta Karla Alberta. Saské vojsko v síle 22.420 mužů přitrhlo 16. listopadu 1741 a roz-

---

[6]) Tomek: Dějepis m. Prahy I., 184, 225; Základy místopisu, 65: »In praeurbio dicto Pyesek nostrae civitatis«.

[7]) Archiv m. Prahy: Sbírka listin č. 454/22.

[8]) Změřiv vzdálenosti také na kroky dospěl jsem k počtu jinému. O stavbě pražských hradeb výborně pojednává Dr. Jos. Teige v Almanachu m. Prahy 1897, str. 210—263.

ložilo se u Troje, sbor bavorsko-francouzský o 50.000 mužů přitáhl 20. listopadu od Zbraslavě a rozložil se na Bílé Hoře a u Hvězdy. Rakouská posádka za velení hraběte Ogilvia byla slabá, čítajíc jen 3000 mužů; měšťanstvo pražské se studenty postavilo na hradby asi 8000 mužů.

Ogilvi, byv 24. listopadu vyzván ke vzdání Prahy, odmítl; v noci 26. listopadu byl pak učiněn na Prahu útok současně s pěti stran. O 1 h. v noci začal sbor bavorsko-francouzský bombardovati město u brány Strahovské tak, jako by zde byl hlavní útok, aby pražská posádka byla sem přilákána k obraně města.

Mezi tím po 3. h. v noci dal saský velitel, jenerál Rudovský, útokem hnáti na hradby u brány Písecké, kde stálo jen 400 studentů. Sasové začali slézati hradby pomocí žebříků, ale byli studenty odraženi; při druhém však útoku podařilo se jim studenty zahnati a vniknuvše z hradeb k uzavřené bráně Písecké, rozsekali její vrata a vpadli do města plným proudem. Současně slezl sbor bavorsko-francouzský městské brány u Nové brány při nynějším náměstí Havlíčkově (Senovážném), kde stála jen stráž, jež byla hned zabita; spojená vojska nepřátelská vnikla pak Novou branou na Nové a Staré Město. Touž dobou v noci vnikli do Prahy, hájené pouze studenty, Sasové přes Vltavu u Nových mlýnů na Poříčí, Bavoři s Francouzi pak u brány Újezdské.

V pět hodin ráno dne 27. listopadu 1741 byla v moci nepřátelské celá Praha i pevnost vyšehradská, jež se vzdala; všecka císařská posádka pražská — v počtu 3000 mužů — upadla v zajetí s velitelem hr. Ogilvim.

Dobytí Prahy stalo se tak kvapně, že i počet padlých na obou stranách byl nepatrný. Z císařského vojska padlo jen 8, Pražanů a studentů 19; raněných bylo asi dvojnásobně. Sasové měli asi 20 mrtvých a 40—50 raněných.

Sluší zmíniti se o dvou udalostech, sběhlých na hradbách při Bruské bráně. Prvá zapsaná v pamětní knize fary u sv. Vojtěcha, zní: »Dne 30. máje r. 1666 drželi páni Pražané a Jich Milosti Páni s nimi radovánky, střílenо po třikráte z mušketů i z kusů (= děl) a to z té příčiny, že z Hyšpanie vezou pannu nevěstu vlastní sestřenici Jich Milosti císařské (Leopolda I.) do Vídně. Při dokonání toho bouchání z kusů derouce se pacholata o (střelný) prach za Bruskou, týž prach se nešetrností zapálil a 16 jich náramně opálil a 6 jich tu hned na místě (mrtvo) zůstalo; jak je různo do povětří rozhodil, ještě je onde a onde nacházejí umrlé.«

Druhou událost zaznamenal hradčanský měšťan Rulík ve svém »Diariu« z konce 18. a začátku 19. století, kde praví: »Dne 6. září r. 1791 byl císař Leopold II. na hradě pražském na krále českého korunován. Na to dne 11. září 1791 odebral se nově korunovaný král s celým svým dvorem do Ovence či Stromovky, kde jakýsi Francouz Blanchart v balounu do povětří letěl.« Bylo to první spouštění balonu v Čechách.

Dne 21. září byly stále ještě konány slavnosti nákladem obce pražské a to na Marianských hradbách (blíže Bruské brány) tak

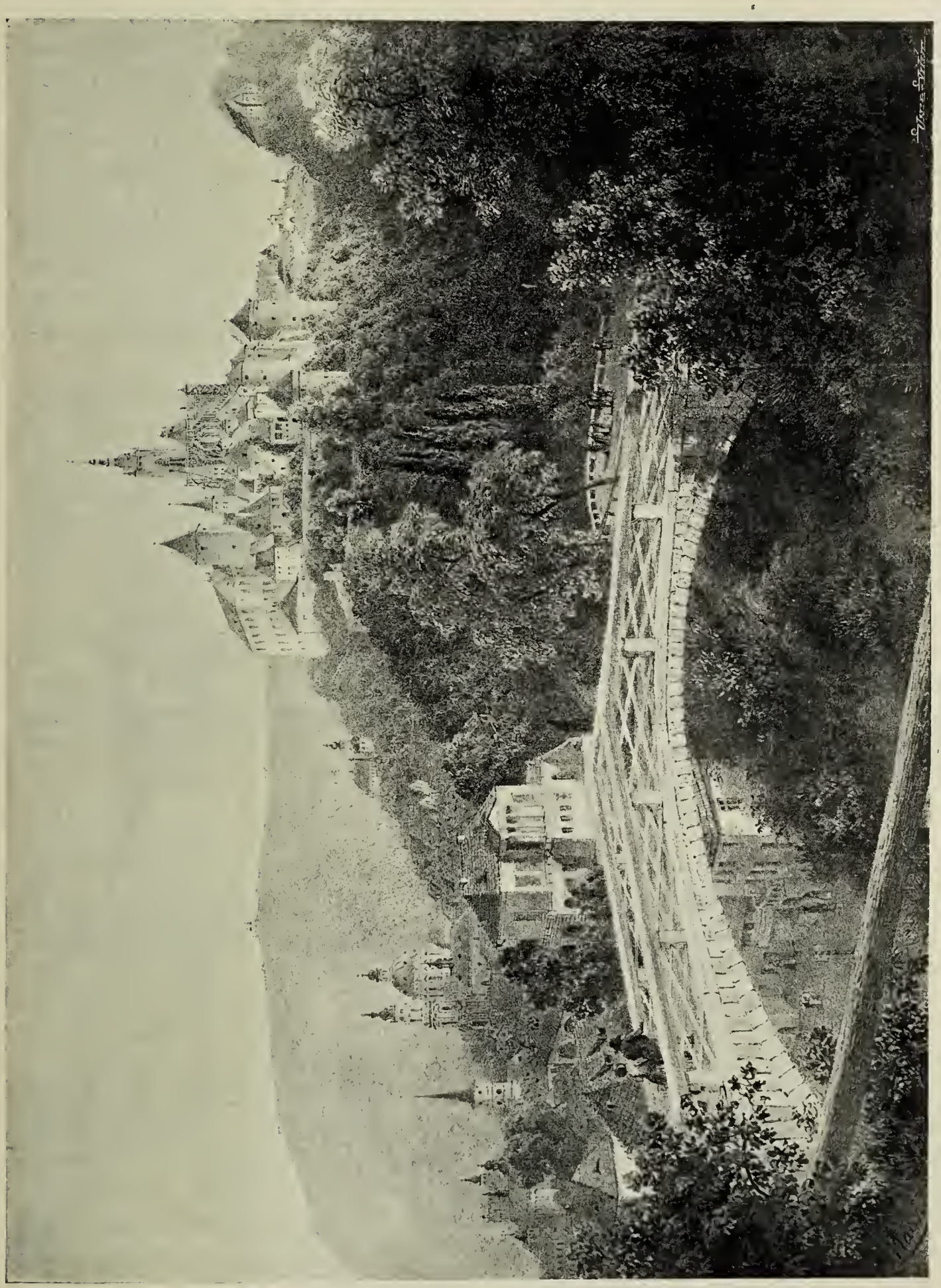

Obr. 15. Býv. dřevěný most pro krále Karla X. přez úvoz pod Bruskou.
V Museu kr. hl. m. Prahy fotografoval Fr. Dvořák.

zvaný »perský trh« řízením jakéhosi — jak se ukázalo — dobrodruha Valentina Masieri, Vlacha, který obecenstvo velmi podvedl. Téhož večera byly pouštěny rakety s ohňovými obrazy; nejdříve

byl v povětří vypálen ohňový obraz jelena, štvaného dvěma psy s myslivcem, nad jehož hlavou vznášela se veliká ohnivá koule. Dobrodruh Masieri uprchl z Prahy, zanechav tu 70.000 zl. dluhů.

O zavírání a otvírání pražských bran jsou rozličné zprávy a ustanovení z předešlých století. Gubernialním dekretem č. 14.602 vchází od 1. března 1838 v platnost ustanovení, že brány Vyšehradská, Žitná, Nová a Strahovská mají býti v lednu, únoru, březnu, dubnu, říjnu, listopadu a prosinci zavírány v 9 h. večer, Poříčská či Špitálská, Koňská a Újezdská o 10 h. večer, v měsících ostatních o 10 h. večer; Poříčská, Koňská a Újezdská v 11 h. večer. Brány Koňská, Písecká a Újezdská mají býti na zaklepání otvírány až do půlnoci každému pěšímu, který nemá ani zavazadel, ani ničeho k vyclení; brána Poříčská má býti pro pěší volna po celou noc. Kurýrové, štafety a pošta mají právo procházeti a vycházeti kteroukoliv branou v každou dobu noční.

Otvírání bran dělo se po starém způsobu; v lednu, únoru listopadu a prosinci byly veškery brány pražské otvírány o 6. h. ráno, v březnu a říjnu o $5^1/_2$ h., v dubnu a září o 5. h., v květnu, červnu, červenci a v srpnu o $4^1/_2$ h. ráno. Postranní vchody všech bran byly pro pěší otvírány vždy o půl hodiny dříve než hlavní vrata.

* * *

Jest zřejmo z minulosti, že brána Písecká či Bruská jest pěknou stavitelsko-historickou památkou staré Prahy, teď z bran jedinou, jež plně zasluhuje ochrany a v nezměněné formě i zachování věkům budoucím.

Příspěvky k církevním poměrům na Boleslavsku v XVII. stol.

Josef Ponocný.

I.

Seznam českých děkanství, farností a obcí přifařených v kraji boleslavském, učiněný r. 1670 Janem Edmondem Havlíkem, děkanem v Ml. Boleslavi: děkanství boleslavské s přifařenou obcí Plasy, vzdálenou čtvrt míle, nymburské (děkan Jan Prax), sobotecké s 3 farami: Bousovem a Markvarticemi, půl míle vzdálenými a Nepřivěcí, vzdálenou čtvrt míle a s dvěma obcemi přifařenými: Volešnicí a Libošovicemi (d. Jiří Lev), turnovské a fara rovenská, míli vzdálená, s 2 obcemi přifařenými: Hrušticí a Přeslavicemi (d. Petr Zaremba).

Farnost dobrovická s Rejšicemi, Sejčínem, Tejncem, Žerčicemi, Semčicemi a Jabkenicemi, obcemi vzdálenými čtvrt až půle míle

(farář Mikuláš Khustrouch), libáňská a půl míle vzdálená bystřická a drahořská (f. Václav Hurrich), rožďalovická a vosenická, míli vzdálená (f. Julius Rejthárek), bošínská s Křincem, vzdáleným čtvrt míle (duchovní správcové PP. nymburští dominikáni), všejanská s Loučení, míli, a Struhami, půl míle vzdálenými (f. Šimon Štraus), lysská a kostomlatská, míli vzdálená (f. Jan Reich), benátská se Zdětínem, vzdáleným čtvrt míle (f. Vavřinec Hörrtl), brodecká (PP. boleslavští františkáni), slivenská se Slivenskem (f. Václav Mocerád), bezenská (Bezno) (f. Petr Madet), strenická s kostelem sv. Jiří pod hradem Stránovem (f. Jan Vokoun), skalská (Skalsko) se Sudoměří a kováňská s Katusicemi (f. Jiří Čermák), mšenská s Lobcemi (Lobze) (f. Václav Řeháček), řepínská s obcemi: Kamna, Radouň a Krpy (f. Martin Lukášovský), liblická (f. Matěj Housenka), nebuželská (f. Blažej Holický), vidimská (správce Simplicián Hübner, augustinián z kláštera pod Mělníkem), dubská (Dubá) s Těšínem (f. Krištof Trenckler), hiršperská s Duhaní a Bezdězem (f. Řehoř Gärtner), podbezdězská s Kruhem a Bořínem (f. Tomáš Trubrik), bělská a kuřívodská s obcemi Vokny a Čistou (f. Vilém Janoušek), dubská a míli vzdálená hodkovická s Osečnou, Letařovicemi, Světlou a Rychnovem (f. Jan Tišler), bzovská s Železným Brodem, Jenšovicemi, Jabloncem a Smržovkou (f. Řehoř Zeman), držkovská s Volešnicí (f. Matěj Pajhemský), semilská a míli vzdálená vysocká (Vysoké) s Libštátem, Bozkovem, Volešnicí a obcí Loukovej (f. Jan Augustin Chlumský), libuňská s Oujezdem (farář Martin Kavka), loukovská se Sezemicemi, Lastibořici, Přepeřemi a Loukovcem (f. Matěj Wirth), hradištská a půl druhé míle vzdálená všeňská (f. Vojtěch Smutný), bakovská a boseňská (Boseň) míli, hlavická s Klášterem dvě míle vzdálená (farař Jan Bedřich Richter), michalovická s obcemi Kosmonosy a Luštěnicemi (PP. mladoboleslavští františkáni).

Z téhož roku 1670 vyčítá vikář Jan Edmond Havlík fary a obce přináležející, jež z různých příčin nemají vlastního duchovního správce. Tak faru kostomlatskou musí spravovati farář v Lysé, neboť p. kollator generál Špork neobnovil jejích bývalých platův a desátků. V Řepíně, Radouni a Krpech slouží mše sv., káží a zpovídají Jesuité z konventu staroboleslavského. V ostatních však duchovních potřebách uchylují se obyvatelé zdejší k okolním farářům. Kollatorem je p. hrabě Jan Valderode. Fara nebuželská pod kollaturou ctihodných panen u sv. Jiří na Hradě pražském mívala dříve svého faráře, ale již ho nemá. Nikým nejsou spravovány obce: Vidim pod kollaturou pí. hraběnky Bekové, Trešín (?) pod kollaturou p. hraběte Haysensteina pro jakousi při, Strejnice pod kollaturou paní Marie Beníkové a přifařený kostel sv. Jiří pod Krnskem, jehož kollatorem je pan Jindřich Vančura, Mohelnice a Kocňovice pod kollaturou p. hraběte Jeronýma Claryho, Mladějov a blízká Samšina; kollatorem prvé je urozený p. Vostroměřský a druhé p. Jindřich Hubryk. Na panství dobrovickém, ač je tu hojnost far, byl toliko jediný farář Řehoř Stedler, který však

ani pro churavost nemohl dostáti svým povinnostem. (Z archivu arcibisk.)

II.

Poznamenání ročních důchodů děkanův a farářů v kraji boleslavském, stvrzené 1. března 1659 od Pavla Mincra z Proudníku, děkana a vikáře v Ml. Boleslavi:

	zl.	kr.
děkan mladoleslavský dostává v penězích a v plodinách na ně převedených	358	36
děkan turnovský	415	50
» sobotecký	275	—
» nymburský	137	—
farář dobrovický	77	26
» libáňský	166	59
» lysský	200	—
» rožďalovický	138	22
» benátský	174	20
» bezenský	200	—
» strejnický	58	24
» skalský	68	48
» mšenský	78	24
» bělský	150	37
» dubský	228	43
» semilský	171	15
» hradištský	121	48
» bakovský	105	3
» michalovický	66	42
» v Dubé	66	43
» hiršperský (Dokzy)	100	51
» držkovský	31	15

Při tom byla měřice luštěnin po 13 groších t. j. 39 kr.
» » » » ovsa po 15 groších t. j. 45 kr.
» » » » ječmene po 8 groších t. j. 24 kr.
» » » » ovsa po 7 groších t. j. 21 kr.

Besedice, zaniklá ves u Bělé u Bezděze.

Fr. Zuman.

V zakládací listině*) města Bělé, dané r. 1337 Hynkem Berkou z Dubé, nalézáme v blízkosti města vedle jiných vsí ves *Besedice.*

---

*) Archiv bělský.

Druhá zmínka o ní jest v knize městské od r. 1417*), kde zapsány byly r. 1418 vesnice, náležité k soudu bělskému a tudíž platící obci bělské peníze popravné.

U každé vesnice uvedeno, kolik grošů má platiti, jen u Besedic — neznámo, z jaké příčiny — obnos vyznačen není. V téže pak knize na zadní desce uvnitř jest zápis asi z polovice 15. stol., v němž opět jmenují se některé z vesnic výš uvedeného seznamu a rovněž u každé obnos peněz; zaznamenali tu asi, kolik bylo v roce zápisu (neudaném) skutečně zaplaceno peněz popravních; jsoutě obnosy téměř tytéž jako ve zmíněném předpise. Zde opět čteme »it. Besedičští II gr. II d.«

Besedice pak nalézáme ještě na několika místech v této knize v knize z r. 1453. Nejzajímavější zápis jest v knize z r. 1417 (list E. 12. b), jenž jest kopií listu Karla IV., daného Heskovi z Besedic r. 1351; listem tím povoluje král Karel Drahomilovi za zásluhy jeho, kdyžtě nemá dědicův, aby směl dáti statky své, totiž dva lány ve vsi Besedicích a hospodu ve vsi Čisté Vaněčkovi ze Sedliště, bratrovci svému, jenž bude povinen sloužiti v čas potřeby občanům a městu Bělé jedním prakem a pancířem.

Od polovice však 15. stol. o Besedicích nenalézáme zmínky a jméno její, ani tradicí lidovou ani v místních názvech se nezachovalo, takže polohu její jsme dosud neznali.**) Až zápis v knize městské od r. 1573 nám zřejmě ukázal, kde ležela.***)

Zápis ten zní:

Zápis smlouvy ubrmanské mezi Jiříkem Šrutem, jinak Poddaným, Kateřinou, manželkou jeho, Jakubem, synem mladším nebožtíka Záruby z Dětelí Bílského s jedné a Jakubem pastorkem jich o podíl dědický s strany druhé.

Léta Páně tisícího pětistého osmdesátého šestého v outerý den Zvěstování Panny Marie [25. března] stala se smlouva ubrmanská a porovnání přátelské celé a dokonalé mezi Jiříkem Šrutem, jinak Poddaným, Kateřinou manželkou jeho a Jiříkem, synem mladším nebožtíka Jiříka Záruby z Dietelí Bílského s strany jedné a Jakubem synem starším pozůstalým po nebožtíkovi Zárubovi z téhož Dětelí Bílského, pastorkem jejich s strany druhé. A to taková smlouva: Jakož jest měl spravedlnost otcovskou a díl dědický v témž statku dětelském, slove Besedicze, Jakub, sirotek dotčeného již nebožtíka Jiříka Záruby, za takový díl dědický a spravedlnost otcovskou jemu Jakubovi on Jiřik Šrut, otčim jeho, s Kateřinou, manželkou svou a matcechou téhož Jakuba, vydati má 200 k. míš. na tento způsob etc.

Ze zápisu toho patrno, že víska Besedice splynula se svou sousedkou — víškou Dětelí, která se nalézala na výšině jihovýchodně od města proti zámku bělskému a z níž zachovaly se na naši dobu tři statky, jimž se říká »Na Děteli«.

---

*) list E 13 b. (archiv bělský).
**) viz »Listiny a zápisy bělské«. Vydal Josef Kalousek.
***) Kniha zápisů od r. 1573—1658, fol. 167. Archiv běl.

Literatura.

Oprava: V posudku »Mart. Koláře Českomoravské heraldiky« (Časopis Společ. roč. XII.) dlužno opraviti: Na str. 43. místo herotů — heroltů, m. z Klukovie — z Klukovic, m. v erbech — o erbech, m. Třebe — Třeba, na str. 92. větu »Také posud žijící páni Gabelentzové...« třeba škrtnouti. Mají sice orla dvouhlavého na štítě, ale teprv od povýšení v stav panský, kdežto prvotní znak jest »mluvící« — dvě vidlice (Gabel). Na str. téže m. na každém péče — na každém péře, na str. 94. m. k rozluštění mnohých zásad — čti záhad. *Ant. Masák.*

Věstník Národop. musea Československého. Praha, 1904. — Obsažena zpráva o činnosti musea za r. 1903, jež po dokončeném urovnání sbírek bylo slavnostně otevřeno 15. května 1903. Pokladní zpráva udává 142.599 K 68 h příjmů, 49.332 K 47 h vydání. Nalézáme v pokladní zprávě Národop. společnosti československé (str. 12.), že za Sborník sv. IX., jenž vyžadoval nákladu 3991 K 99 h, bylo strženo úhrnem 828 K 69 h (od členů 700 K, mimo to prodáno za 128 K 69 h). Tento svazek obsahuje velmi záslužnou a kritikou vřele přijatou práci prof. Dra Niederle: »Národopisnou mapu uherských Slováků«; bylo by jistě zajímavo poznati, kdo z nečlenů knihu koupil. Ne bez trpkosti pozorujeme jako při některých vážných podnicích jiných tak i zde, že zůstávají nepovšimnuty. Jednatelská zpráva téže Společnosti obsahuje návrh (již přijatý) na sloučení rady musejní s výborem Společnosti ve Společnost Národop. musea českoslov. Potěšila nás i zpráva další, že Společnost chystá se vydávati po návrhu prof. Dra Niederla **Českou vlastivědu** místo Národopisné encyklopedie. Program její (na str. 14) jest mnohoslibný i lze snad aspoň tady doufati, že věc setká se se zdárnějším výsledkem hmotným než Sborník. *Černý.*

Československé letopisy musejní. Čáslav, 1904. Roč. II. č. 1–3. Dr. Fr. X. Harlas: Jakou cenu má starožitný předmět? — Archaeol. a musejní spolek »Včela Čáslavská« (úplna monografie od r. 1864—1904). — Fr. V. Peřinka: Frant. Sal. Pluskal. — C. Merhout: Vesnická musea. — J. B. Pešek: Za drem Lad. Hofmanem. — Zd. Wirth: Soupis památek uměleckých i historických. — Dr. K. V. Adámek: Několik poznámek k dějinám Luže, Košumberka a Chloumku. — Zprávy. — Rádi pozorujeme, že »Letopisy« svědomitě jdou za svým cílem, sledujíce bedlivě činnost musejní. Články jsou informativní a mohou platně prospěti často i v potřebě praktické. Předplatné 6 K ročně (list vychází měsíčně) není nemírné i doporučujeme »Letopisy« znovu jak spolkům musejním, tak i jednotlivcům. *Černý.*

Památky archaeologické a místopisné. Praha, 1904. Roč. Dílu XXI. seš. 1.: Slavnostní zasedání Archaeol. sboru na oslavu 60letého působení Sboru a na dokončení 50. ročníku »Památek« dne 23. I. 1904. — Dějiny Archaeol. sboru a Památek archaeol. — O vývoji histor. oddělení Musea král. Českého. — Co bylo učiněno v Čechách za posledních 50 let pro ocenění a zachování památek uměleckých. — Dr. Ant. Podlaha: Kresby hrab. Jana Rud. Sporcka. — Týž: Český inventář chrámu sv. Víta v Praze z r. 1740. — Dr. J. V. Šimák: Malíři turnovští. — A. Cechner: Klášter bl. Anežky v Praze. — Jindř. Richlý: Předhistor. nálezy v jižních Čechách.

Method. Praha, 1904. Roč. XXX. č. 1—10. — F. J. Lehner: Kostel sv. Vavřince ve Vys. Mýtě. (S 5 obr.) — Týž: Klášter želivský. (Se 3 obr.) — Týž: Arciděkanský kostel sv. Bartoloměje v Plzni. (S obr.) — K. M. Kaufmann: Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libycké. — Výstava umělých, hlavně slovanských výšivek a krajek, pořádaná při Západočeském um. prům. museu kr. m. Plzně 1903 — Fr. Vacek: Vyšehrad v době knížecí. — Týž: Hora Osek, hrad Kazin a mohyla Kazina. — Dr. K. V. Adámek: Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska. — F. A. Borovský: Výstava titulních listů, pořádaná Um. prům. museem

Obch. a živn. komory v Praze od 1. VI.—3. VII. 1904. — Dr. Jos. Teige: Několik příspěvků k životopisům umělců, zaměstnaných při kostele sv. Víta na hradě pražském v XV. a XVI. stol. — Různé zprávy.

Věstník Poděbradska a sousedních okresů. Poděbrady, 1904. Roč. VII. č. 1—10.: F. J. Čečetka: Lidové umění na Poděbradsku. — Týž: Svátek M. Jana Husi r. 1620. v Chlumci. — Aug. Hajný: Máje. — Jan Hellich: Vynikající hudebníci XVIII. věku v Poděbradech. — Týž: Podobizna krále Jiřího (z díla M. Kuthena z r. 1540). — Týž: Dva pohledy na náměstí v Poděbradech na sklonku XVIII. věku. — Týž: Paměti vsi Pněva. — Týž: Zaniklá ves a tvrz Vesec Kovanův u Bobnic. — Jan Hojsák: Pronásledování nekatolíků v XVIII. věku. — A. Stifter: Národní garda v Křinci. — Gust. Svoboda: Závěť Vil. Oldř. Střely z Rokyc z r. 1686. — Píseň o žalostném osudu kantora Z Boleslavska podává B. Hoblová. — Zprávy školské a jiné. — Literatura.

Časopis Moravského musea zemského. Roč IV. Brno, 1904. — E Domluvil: Z urbáře panství luhačovského, II. — K. Dvořák: Návštěvy Františka I. a jiných členů panovn. rodiny na Moravě, II. — Aug. Kratochvíl: Šlechtická jména z rychtářských knih v Ivančicích. — Fr. Lipka: Soupis zvonů na Boskovsku, I.-II. (S obr.) — Dr. J. Novák: Česká bibliografie J. A. Komenského, IV. (Životopisy a články životopisné). — Dr. Jan Reichert: Platy a roboty poddaného lidu na statku trnáveckém na Moravě. — Fr. J. Rypáček: Památce Fr. Sušila. — Zprávy vědecké. — Zprávy spolkové. — Literatura.

Časopis Matice moravské. Roč. XXVIII. Brno 1904. — Dr. K. V. Adámek: Paměti Frant. Mart. Pelcla (1780—1790). — Rud. Dvořák: Finanční břemena Moravy za cís. Františka I. (1792—1835). — V. Flajšhans: Hus a Wiklif, I. — Dr. Jan Kapras: O zletilosti dle českého práva, III. — Fr. Lipka: Starý hrad, Bašta a nový zámek v Boskovicích, II., III. — Leop. Nopp: Povstání lidu selského na Strážnicku, IV. — Dr. Ant. Polák: Církevní politika krále Václava, IV. (1400—1409). — Vinc. Prasek: Obřany-Obersaz, I. — Týž: Studie o místních jménech, III. IV. — Dr. Jan Reichert: Spory města Jemnice s vrchností za stol. XVI. a roboty na panství Jemnickém z poč. XVII. stol., II. — Jos. Salaba: K historickým básním XV. stol., III. Fr. A. Slavík: Rodiště J. A. Komenského jest Komna, IV. — Fr. P. Snopek: Řád církevní kunštátsko-mezeříčský z r. 1576., IV. — Dr. P. Vychodil: Památce Sušilově, III. — Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura.

Časopis Vlast. muzejního spolku v Olomouci. Roč. XXI. Olomouc, 1904. — Dvacet ročníků Časopisu Vlast. muz. spolku olom. — J. V. Želízko: Mamut od Berezovky v Sibíři. (S 5 tab. a 5 obr.) — J. L. Červinka: Bronzové nákrčníky. (S tab. a 12 obr.) — Dr. J. Nevěřil a V. Houdek: Velehrad, I. (Nálezy r. 1903.) II. (Vykopávky na jaře 1904 a některé poznámky o dosavadních nálezech velehradských.) S 9 tab. a 12 obr. — Fr. Lipka: Dřevěné chalupy na Boskovicku. (S 12 obr.) — Jos. Kachník: Jest otázka rodiště J. A. Komenského definitivně rozluštěna? — Ant. Gottwald: Nálezy od Držovic, Vrahovic a Čechůvek u Prostějova. (Se 6 obr.) — Rud. Kreutz: Bos primigenius domest. ve vrstě praeglacialní. — Dr. Jan Smyčka: Krápníkové jeskyně a pravěké nálezy v Mladči. (S 5 obr.) — V. Houdek: Moravský divadelní výstup z konce 17. stol. — Al. Hlavinka: Památce Sušilově. — Různé zprávy. — Literatura.

Pravěk. Ústř. list pro praehistorii a anthropologii zemí Českých. Uh. Hradiště. Roč. I., č. 2. a 3. — Fr. Černý: Sob na Moravě. (S obr.) — J. Kučera: Hromadný nález bronzu v Drslavicích u Uh. Brodu. (S obr. a 2 tab.) — J. L. Červinka: O keramice neolithické na Moravě. (S mapkami.) — L. Šnajdr: Pravlast Slovanů. — A. Gottwald: Nálezy z Prostějovska. (S obr. a tab.) — J. Knies: Zvoncovité nádoby z Klobuk a Šlapánic u Brna. (S obr.) — Literatura.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Turč. sv. Martin, 1904. Roč. VII. č 1.—4.: A Kmeť: Obrovská šľapaj. — Týž: M. A. Smolkové »O starobylém pletení na »krosienkách« čili »krosiencích« u lidu uhersko-

slovenského. — Týž: Vyzvánie. — Mlynárske právo. — Št. Krajčovič: Povery ľudu a obyčaje na vianoce a v štedrý deň v Ašakerti. — A. Halaša: Slovenské výšivky. — Starohorský: Ten náš starý Kriváň. — M. Vojtek: Povery v Terchovej. — Týž: Ľudová liečba v Terchovej. — Dr. Jan Petrikovich: Plstvená ciaška cechy klobúčnickej v Skalici a hliněné ciašky z hontiankej stolice. (S obr.) — A. B. —ý: Miestne názvy (ze stolice zvolenské). — J. Kovalčík: Príslovia, porekadlá a úslovia. — A. Klimo: Naše deti. — Podtatranský: Starodávne piesne a veršíky z Vrbice. — B. Kamenár: Názvy náradia a nástrojov v Starej Pazovej. — Veterán: Význam a pôvod slova Palota a slova Tátoš. — Št. Volf-Kňazolucký: Názvy z Novej Bane. — Malý archiv. — Rozličnosti.

Sborník Mus. slov. společnosti. Turč. sv. Martin, 1904. Č. 1. — K. A. Medvecký: Veľké Pole a Pila. — Veterán: O pálení mrtvol za časov pohanských. — A. Halaša: Púchovské starožitnosti (podle O. Carolla.) — Iremsky: Zriedkané a málo známé slová. — Týž: Horalské spevky z Oravy. — Fr. V. Sasinek: Moravsko a Nitransko.

Vjestnik Hrvatskoga arheol. društva. Záhřeb, 1904. Nové řady sv. VII. 2. část. — Dr. Jos. Brunšmid: Kamenné památky národního musea hrvatského v Záhřebě. — Týž: Nejstarší mince hrvatské. — Dr. Hoffiller: Nález římského hrobu v Dolní Lomnici u Vel. Gorice. — Týž: Předměty z římského hřbitova v Stenjevci. — Věk. Klaić: Příspěvky k středověké topografii komitátu ličko-krbavského. — Ferd. Koch: Mikroskopické ohledání některých neolithických předmětů kamenných. — Emil Laszowski: Dějepisné poznámky o hradě Bele v komitátě varaždínském. — Týž: Dějepisná data o rodině Vragovićů z Maruševace. — Dr. Ferd. Šišić: O původu a zajetí hrvat. krále Slaviče (1074—1075).

Starohrvatska prosvjeta. Knín, 1903. Roč. VII., č. 1. a 2.: Dr. A. Luschin z Ebengreuthu A.: Středověké mince, nalezené v Žažvići. (S obr.) — Vuletić-Vukasović V. a Radić F.: Nápisy středověké. — Preradović D. a Radić F.: Kostel sv. Štěpána, mučeníka ve Sv. Štěpánu. (S obr.) — Radić F.: Zbytky kostelíka na vršku Lopušce u Biskupije. (S obr.) — Týž: Dva rukopisné evangelistáře v Trogiru. — Týž: Středověké rukopisné památky v archivu kláštera františkánského v Šibeniku. (S obr.) — Týž: Lze-li spoléhati na věrohodnost bělehradského privileje krále Kazimíra biskupství v Rábu? — Vuletić-Vukasović V.: Dvě strany kodexu s numismatickými poznámkami v Dubrovníku. (S obr.) — Týž: Středověké nápisy. — Roč. VIII. sv. 1. a 2: Hrvatům, našim čtenářům! — Jos. Vais: Dva zbytky kamene s písmem hlaholským v museu knínském. (S obr.) — P. Kaer: Parathalassia. Studie zeměpisně-historické. — V. V. Vukasović: Středověké nápisy. — F. Radić: Zvonkové kolo v kostele sv. Kosmy a Damiana v Lastovu. (S obr.) — Týž: Kostel slohu hrvatsko-románského na ostrově Lastovu. (S obr.) — Týž: Tré přilbic nalezených ve Vidu u Metkovič není původu germánského, nýbrž slovanského. (S obr.)

Vjestnik kr. hrv.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva. Záhřeb, 1903. Roč. V.: Bojničić: Pramenné příspěvky k dějinám o pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Laszowski E.: Některé soukromé archivy v Hrvatsku. — Dr. Gruber D.: Berthold z Meranu, bán hrvatský a arcibiskup kaločský. — Dr. šl. Šišić F.: Itinerář hrvatských (a uherskohrvatských) vladařů od dob nejstarších až do krále Bely IV. — Dr. Šurmin G. a Klaić V.: Dvě staré hrvatské listiny z XV. věku. — Roč. VI. sv. 1.: Dr. Ferd. šl. Šišić: Letopis zaderského patricija Pavla de Paulo. — Em. Laszowski: Šest příspěvků k dějinám města Záhřebu. — Týž: Seznam důchodů far v arciděkanství ličko-krbavském r. 1768. — Dr. Fr. Kos: Z archivu hr. Attemse v Podhoře u Gorice. — Iv. Tkalčić: Příspěvek k pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Dr. Iv. šl. Bojničić: Prameny k dějinám pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Dr. L. Jelić: Zprávy o prvním pokusu na osvobození Klisy a dalmatské pevniny od Turků 1580—1586. — Dr. Artur Schneider: Příspěvky k životopisu Pavla Rittra Vitezoviće. — Rozličné zprávy.

Wiadomości numizmatyczno - archeologiczne. Krakov, 1903. Roč. XIV.: Jos. Zieliński: Jan Benscheimer czy Jan Buchheim. — Fr Pułaski: Wykopalisko monet bosporańskich. — M. Gumowski: Denary pierwszej doby piastowskiej — Týž: Trzy niezname talary Stefana Batorego. — Roč. XV. č 1.: Dr. Z. Zakrzewski: O denarach Adelheidowych z imieniem Bolesława. — Týž: Przyczynek do znajomości monet polskich średniowiecznych. — Dr. Fel. Kopera: Materiały do inwentaryzacyi zabytków sztuki i kultury w Polsce. — Adam Chmiel: Materyały sfragistyczne. —

Nachrichten über deutsche Alterthumsfunde. Berlin, 1902. Roč. XIII., č. 3.—6.: Ein vorgeschichtlicher Wall bei Schwäbisch - Hall, enthaltend rothgebrannte Keupersandstein - Einschlüsse. (S obr.) — Der Burgwall »Röverberg« bei Phöben. — La Tène - Funde aus dem Havelbett bei Ketzin. (S obr.) — Ein facettirter Steinhammer von Termonde. — Gräberstätte bei Herresbach in der Eifel. — Zur Erinnerung an Rudolf Virchow. — Skelet - Gräber von Solkowitz. (S obr.) — Hügelgräber - Funde bei Regensburg. — Bericht über eine merkw. Thonplatte von einer Feuerstelle bei Schaessburg. (S obr) — Bronzedolch von Magnushof. (S obr.) — Spätneolithisches Steinkisten - Grab von Hammelstall und chronolog. Stellung dieser spätneolith. Kistengräber. (S obr.) — Slavische Niederlassungsstätte mit Kochgruben bei Seebeck. (S obr.) — Burgwall und Pfahlbau bei Freienwalde a. O. — Beiträge zu den Briquetage-Funden. (S obr.) — Die röm. Bronzegefässe aus der Sammlung des Fürsten Clary-Aldringen auf Schloss Teplitz. (S obr.) — Gefässe des Lausitzer Typus in West-Deutschland. — Ročník XIV.: Eine slavische Bronze - Statuette. (S obr.) — Funde von Meerdorf. (S obr.) — Glockengrab und Gussformen aus dem Gräberfeld Moserberg bei Butzow. (S obr.) — Fundberichte über Hügelgräber auf der Alb. — Vorgeschichtliche Funde in Bayern (S obr.) — Gräberfeld von Trebbus. (S obr.) XV. č. 1—5.: Neolith. Funde von Kricheldorf. — Hügelgräber der röm. Zeit von Selgenau. — Vorgeschichtl. Funde in Siebenbürgen. — Die Gräberfunde im Benzenloch. — Vorgeschichtl. Wohnstätten bei Biesenthal. — Ausgrabungen in Cremlingen und Querum bei Braunschweig. — Slavische Hügelgräber bei Rowen. — Ein Hügelgräberfeld der Bronzezeit bei Zedlin. — Ausgrabungen im Hasslocher Walde — Ein Bronzenfund vom »Schlossberg« bei Witzen. — Westpreussische Steinkistengräber. — Vorgeschichtliche Funde in Elstertale. — Hügelgräber in der Oberpfalz. — Vorgeschichtliche Funde von Niendorf b. Bergen a. d. D.

Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift. Nové řady sv. II.: Jahrbuch des schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Altertümer. Sv. II. S 5 tab. a hojnými obrazy v textu. Vratislav, 1902. Obsah: Grempler W.: Etruské bronzové nádoby jako vzory pravěkých prací hrnčířských. — Seger H.: Příspěvky k pradějinám Slezska. — Bahrfeldt E : Nález stříbra ve Winzigu. — Friedensburg Ferd.: Nález stříbra v Rudelsdorfě. — Týž: Památky nejstaršího mincovnictví slezského. — Hintze Ervín: Relikviář sv. Doroty v podobě hlavy. — Semrau M.: O zbytcích kláštera sv. Vincence ve Vratislavi. — Týž: Skulptury na portálu kostela ve Striegau. — Förster R.: »Dürerovy« miniatury ve Fürstensteinu a znak Lutherův. — Masner K.: Nově získané předměty musejní. — K péči o památky ve Vratislavi. — Jungnitz Jos.: Konvička a mísa »lavabo« Pavla Nitsche v pokladu dómu vratislavského. — Pazaurek G. E : Ignác Bottengruber, jeden z nejstarších německých malířů porcelánu. — Wolff F.: Vratislavské hrnčířství. — Předměty z uměleckého průmyslu slezského jinde.

Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums. Černovice, 1904. Roč. XI., 1903. Z obsahu vyjímáme: L. Bodnarescul: Einige Weihnachts- und Neujahrs-Bräuche der Rumänen. — K. A. Romstorfer: Das alte Fürstenschloss in Suczawa. — J. Polek: Weinhandel und Weinbau in der Bukowina.

Různé zprávy.

Z Prahy.*) Podává *Jan Herain.*

Ve vojenském kostele sv. Jana Nep. na Hradčanech byl v srpnu a v září 1904 postaven nový hlavní oltář; tento stával do r. 1902 v býv. vojenském kostele sv. Vojtěcha v Královdvorské ulici u Prašné brány na Starém městě. Obraz sv. Vojtěcha byl odtud vyňat a pověšen na zeď v kostele sv. Jana Nep., místo něho pak byl do hlavního oltáře umístěn obraz sv. Jana Nep. Nové dvě barokní zpovědnice zhotovil řezbář Jos. Krejčík. Druhý postranní oltář z býv. kostela sv. Vojtěcha byl před dvěma roky postaven v domácí kapli ústavu idiotů na Hradčanech, (č. 57. IV., býv. palác šternberský). Kam poděly se ostatní postranní oltáře ze zrušeného a již zbořeného kostela sv. Vojtěcha, známo není. V srpnu 1904 byla konána komise za příčinou obnovy sešlého průčelí voj. kostela sv. Jana Nep. na Hradčanech, kde býval panenský řád Voršilek; neposkytne-li ministerstvo kultu podpory z fondu náboženské matice, nebude ničeho opravováno, neboť ministerstvo vojenství jako majitel kostela přispěti nehodlá, nemajíc prý peněz... Východní průčelí kostela jest velmi sešlé a zbědované; římsy, sochy a balustrada schodiště jsou otlučeny, vásy a sochy, které stály kdysi na parapetu nad římsou, nutno nahraditi novými nebo doplniti, též zatímní střechu věže jest upraviti na novou cibulovitou, jak bývala původně. Jako konservator měl jsem za povinnost zakročiti u c. k. centrální komise ve Vídni, aby tato výtečná stavitelská práce Dienzenhoferova byla uvedena do stavu bývalého. — **Nález býv. hradebniho příkopu u sv. Martinské brány na Perštýně.** Při kanalisačních pracích na Perštýně, jdoucích místy až do hloubky 9—10 m. od dlažby, narazili v srpnu 1904 dělníci při tunelování stoky na dvé zdí, silnějších přes 1 m., pak na pilíř v síle 3·03 m., z tesaných pískovcových kvádrů Pilíř byl od první zdi vzdálen asi 5·5 m., od něho dále na Ferdinandově třídě asi v téže vzdálenosti byla opět zeď, silná více než 1 m. Při podzemním tunelování kanalisačním od Uhelného trhu ulicí Martinskou a Perštýnem k první objevené zdi byl nalézán pěkný říční písek, ale při tunelování mezi objevenými zdmi a pilířem bylo uhozeno na černou bahnitou zem a stavební návoz, promíšený maltou, což svědčí tomu, že tu byl objeven bývalý příkop z opevnění a hradeb staroměstských, založených v druhé polovici 13. století. Zdivo od počátků základů mělo při Ferdinandově třídě hloubky 9·5 m., na severní straně k Perštýnu, kde jest ulice nižší, 9 m. od dlažby ulice. Z toho jest zřejmo, že brána sv. Martinská (nazvána podle blízkého kostela) čili Zderazská stávala na sever k Perštýnu; před branou na jih byl městský příkop, hluboký 9—9·5 m., v jehož středu stál kvádrový pilíř, nesoucí dřevěný most o dvou odděleních, každém o 5·5 m. rozpjetí. Zdivo brány u příkopu sáhalo až pod dno příkopu, kdežto ostatní tři zdi brány tak hluboko nesáhaly; na ty se nepřišlo. Nález stal se při vyústění Perštýna do Ferdinandovy třídy, v místech, kde Perštýn je nejnižší, mezi domy č. p. 342, 360, 361-I. Není známo, kdy byl zasypán tento příkop a sbořena brána sv. Martinská; víme jen, že ve stol. XVI. ještě zrušeny nebyly i že stalo se tak nejspíše ve stol. XVIII., kdy byly stavěny sousední domy. — **Kostel sv. Martina,** zrušený r 1784, stojící vedle Platýzu v ulici Martinské, koupila obec pražská v srpnu

*) Rádi pozorujeme, že vzrůstá zájem o Starou Prahu; proto občas uveřejňujeme v »Časopise« články o staré Praze a chceme jí věnovati i větší pozornost ve zprávách různých z důvodů, že zprávy v listech denních často bývají nevěcné i nespolehlivé. Působnost Společnosti jest rozšířena po všem Českém království i bylo by nám milo, kdyby odborníci podávali nám články i zprávy z venkova. Rádi uveřejníme věcná a vhodnými obrazy provázená pojednání o staré Hoře, Hradci Král. i Jindř., Plzni atd., o našich městech vůbec. Neuznávajíce nějakého uzavíraného území, přijmeme s radostí i podobná pojednání o místech v kraji zněmčeném, kde uměleckých památek českého původu jest více než dost. *Černý.*

1904, chtíc jej zachovati a obnoviti jako památku stavitelsko-historickou; věc dojista chvályhodná, neboť tu byly r. 1414 slouženy první husitské mše a podávána oltářní svátost pod obojí způsobou, Na bývalém hřbitově při farním kostele sv. Martina byl počátkem 19. stol. postaven dvoupatrový dům vedle Platýzu, průčelím do Ferd. třídy, č. p. 417-I., jejž koupil a v září 1904 začal bourati architekt Buldra. Také tento dům svým průčelím stál na býv. městském příkopě hradebním, severní částí (zadní) pak stál na zrušeném farním hřbitově při kostele sv. Martina. Za bourání domu přinesly denní listy zprávu, že tu nalezeny byly zbytky zdí býv. městských hradeb, ale přesvědčili jsme se, že zvěst nespočívá na pravdě; mylnou tuto zprávu dal zpravodajům syn majitelův. — **Malované stropy.** Majitel domu p. Müller ze Žižkova přikročil v srpnu 1904 k zboření svého domu č. p. 464 II. na rohu Křemencevé ulice a Jirchář; když byly v I. patře sneseny z podstropu rákosové trámy s rákosovou omítkou, objevily se v pěti pokojích na starém zakrytém stropě trámovém malby. Jsou z doby barokní, asi z prvé třetiny 18. stol., provedené velice krásně ornamentem listnatým a květinovým, barvou hlavně červenou, méně zelenou Majitel z vlastního popudu nabídl buď celé stropy nebo část bezplatně městskému museu, jež však daru nepřijalo, nemajíc prý místa. Míníme, že takového daru odmítnuto býti nemělo. Byť i by nebylo na stropy místa v museu, mohly býti uloženy v skladišti do doby, kdy museum — teď už malé — nevyhnutelně a v brzku musí býti rozšířeno. Malované stropy jsou pražskou zvláštností a přemnoho bylo jich za naší doby lehkomyslně zničeno; stále ubývá jich i nedoporučujeme proto zamítati jich, nýbrž přijímati a uchovávati dotud ve skladišti, dokud museum nebude přistaveno. — Komorní fotograf, p. Jindř. Eckert, v Novodvorské ul. na Menším městě pr. používá jako atelieru zahradního stavení při č. p. 464-III., jež dal v září 1904 opravovati. Za odškrabávání stropní omítky v prvním patře malého sálu byly objeveny figurální malby nástropní, malované barvou olejovou, pochodící z druhé polovice 18. století. Obraz, představující mythické bohyně v oblacích, byl nějakou pozdější opravou porouchán tak, že nebylo lze ho zachovati; bývalo by nutno při obnově doplniti mnoho nám neznámého, což právem teď jest zavrhováno. Obraz byl opět zabílen a tak novou vrstvou bílení zachován dobám příštím . . . Ze zpráv víme, že tato budova se zahradou byla od XVII. stol. do r. 1773 majetkem koleje jesuitské při sv. Mikuláši na Menším Městě Pr., jehož užívala kolej, jako zahradního letohrádku; jest tedy jisto, že malby dali pořídíti jesuité před svým zrušením r. 1773. — **Marianský sloup na Staroměstském rynku.** Pražská obec přikročila v červenci 1904 k opravě marianského sloupu, v některých částech sešlého. Při postavení lešení bylo shledáno, že korintská hlavice sloupu, zrobená z nehvizdského pískovce, má voluty a listy rozdrobené a opadané a — jak jsme se přesvědčili — byla všecka tak zvětralá, že jednotlivé kusy hrozily odpadnutím. Nezbývalo než snésti starou hlavici a nahraditi ji novou podle starých tvarů. Tuto práci z hořického pískovce vykonal sochař Hnátek, pak byla znovu pozlacena i socha P. Marie. Při ohledání sochy byl na jejím jádru nalezen dvojí podklad miniové barvy i zřejmo, že socha byla zlacena již dvakrát. Socha byla zároveň změřena; od dlažby náměstí sloup i se sochou P. Marie má 15·83 m. výšky, socha P. Marie jest vysoká 2·10 m. Dole při sloupu stojí čtyři andělé, potírající satany či draky. Tři anděly sochař na zádech nedopracoval, čtvrtého vytvořil dokonale; z toho seznáváme, že tento zcela dohotovený anděl se satanem pochází z r. 1757, kdy za bombardování Prahy Prusy byl jeden z andělů dělovou kulí pruskou rozbit a novým nahražen. V hasičské strážnici na staroměstské radnici — kde bývala před stem let městská váha — bylo při bourání kterési příčky r. 1902 nalezeno torso satana s růžky, pocházející ze sloupu marianského, jež sem bylo zazděno někdy po r. 1757. Původ jeho tímto jest vysvětlen. — **Soše sv. Prokopa na Karlově mostě,** 9. v levo, jdeme-li ze Starého města (vytvořena r. 1712 Ferd. Brokoffem) spadla polovice opatské berly do řeky; stavební úřad městský dává nyní berlu doplniti. Upozorňujeme k tomu, že jest záhodno vchod k vězení na sousoší sv. Felixe z Valois, Jana z Mathy a Ivana (13. v levo), zvaném obecně Turkem, opatřiti železnou mříží; na starých rytinách

vidíme ji zcela zřetelně a do dnes lze na místě viděti dvé zbylých železných závěsů mřížových. Obnovením mříže bude uličníkům zamezeno pomazávati hlavy tří vězňů uvnitř, znešvařují je tak každého roku. — **Pomník Radeckého** na Malostranském náměstí jest ohražen čtyřmi kamennými patníky, do nichž na ochranu pomníku jsou zapuštěny silné železné řetězy. Ještě před nedávnými léty visely řetězy nad zemí, ale teď nakloněním kamenů prodloužily se tak, že středem leží na zemi. Byv k tomu upozorněn hodlá měst. stav. úřad odpomoci závadě a dá cementem zaliti spáry ve stupních pomníku, aby bylo zabráněno škodlivému působení vody a mrazů.

* * *

Královští výběrčí posudného v kraji hradeckém od roku 1547 až do roku 1589. První z těchto královských výběrčí, s nímž se v listinách archivních setkáváme, jest Zdeněk Záruba z Hustiřan i na Černíkovicích, jenž se psal »krále Jeho Milosti vayběrčí kraje hradeckého« a kvitoval dne 14. ledna 1547 opatrné purkmistra a radu města Náchoda, že od nich list přiznávací s rejstry a s posudním podle sněmovního svolení: »kteréhož se od svatého Havla léta 1546 minulého od soboty po Božím křtění za 12 neděl v témž městě z piv bílých vaření a vystavování neb vyšenkování 12 k. 26 gr. všeho se sešlo,« přijal a že z toho dotčeného purkmistra a radu na místě J. Mti. královské kvituje a prázdna činí.

Týž pan Zdeněk Záruba kvituje Náchodské dne 28. října 1547 z 15 k. 6 gr. »z vyšenkování piva svidnického černého aneb českého piva«. R. 1549 jest královským výběrčím Věnek Černín z Černínu a na Bartoušově, od něhož nalezli jsme dvě kvitance z posudního, a to prvou ze dne 23 července 1549 a druhou ze dne 23. července 1550. Při r. 1553 nalézáme v úřadu tom Frydrycha Tuchorského z Tuchořic, který píše se »Jeho Milosti krále výběrčí nade posudním v kraji hradeckém« a dává dne 1. května r. 1553 Náchodským kvitanci z 8 kop 26 gr. č. Po něm nastupuje Jan Straka starší z Nedabylic a na Studnicích, jenž se píše opět »krále Jeho Milosti veyběrčí« a kvituje Náchodské dne 8. ledna a 26. dubna 1554. Následujícího roku 1555 zastává úřad »vayběrčího krále J. Mti.« Jan Hložek z Brslavic v Hradci Králové nad Labem, od něhož uvádíme z r. 1555 dvě kvitance a to ze dne 24. dubna a 16. července, z r. 1556 pět kvitancí: 24. dubna, 8. května, 23. července, 21. a 28. října, z r. 1557 a 1558 čtyři, z r. 1559 však toliko dvě, z nichž jedna ze 17 k. 44 gr. a druhá z 25 k. 12 gr. českých..

Z r 1560 máme od Jana Hložka toliko jednu kvitanci a to z 18 kop 40 gr. č.; druhá kvitance z téhо roku vydána jest císaře J. Mti. »výběrčím nad posudném« Adamem Kropáčem z Dřeviče dne 23. října, který též r. 1561 úřaduje a Náchodským tři kvitance a z r. 1562 jednu kvitanci zasílá to 2. května. Po něm převzal úřad král. výběrčího opět Frydrych Tuchorský z Tuchořic, od něhož máme kvitance ze dne 25. července roku 1562 ze 14 kop 28 gr. č., z níž se zároveň dovídáme, že ve dvou kvartálech vyšenkovalo a vypilo se v Náchodě piva bílého 438 sudův Mimo tuto kvitanci máme od něho z téhož roku ještě dvě a z roku 1563 toliko jednu.

V následujícím roce 1564 setkáváme se s Věňkem Kordulí ze Sloupna a na Vřeštově, císaře římského a krále Maximiliana Jich Milostí veyběrčím nad posudním. Týž vydává Náchodským r 1564 dvě, r. 1565 pět, r. 1566 tři a r. 1567 toliko jednu kvitanci. Jak dlouho úřadoval, ze spisů nepoznáváme, jelikož se nám jich až do r. 1570 nedostává. Téhož r. 1570 a to dne 25. září jest výběrčím Jiřík mladší Dobřenský z Dobřenic a na Barchově, jenž píše se císaře J. Mti. veyběrčím posudního a úřaduje, pokud nám listiny svědčí, do r. 1573; od té doby až do roku 1576 nedostává se nám opět potřebných listin. Teprvé r. 1576 poznáváme výběrčího Albrechta Bohdaneckého z Hodkova a po něm r. 1577 Jana Kapouna ze Svojkova a na Bartoušově a po tomto r. 1584 Krištofa Václava Kapouna ze Svojkova, který úřad ten až do roku 1589 zastává. Dle arch. pramenů města Náchoda vypsal *J. K. Hraše.*

Drobné záznamy Pražské z let 1595—1633. V kalendářích, které v dosti úplné řadě od r. 1595—1784 chovají se v knihovně archivu král. hl. města Prahy, nalezl jsem tyto historické záznamy současně připsané, poskytující několik ne nedůležitých zpráv. Jsou to:

1595. Januarii 17. hora circiter XI. dominus Elias Behem a Bawmberk humanis exemptus ac 19. ad aedem s. Aegidii in spe futurae resurrectionis tumulatus est.

RVDoLphVs AVstrIaCVs seCVnDVs VICtor
TVrCICI generis.
VICtor aDes proh RoDoLpho AVstrIaCo IoVe; pLebI et
VeXILLa haeC soLVs ferto serena tVae;
Contere TUrCorVM VIres pater, atque fLageLLI
PerCVte sangVIneI castra sVperba sVI.
HInC tIbI steLLIfLVo cantabItVr orbe trIUMphVs,
QVILIbet aVCtorI et LaVrea sIgna feret.*)

1617. 5. dubna. Zachariáš Pecolt přiznal se v radě i při knihách, že domu svého u »Slunců« zase postupuje plným právem panu Václavovi z Vlkanova a paní Rosině, manželce jeho.

16. čce. Znamenitá střelba na vodě se držela.

17. srpna. Učinil povinost v radě Jan Nejman, mladší písař pánů desíti soudcův.

6. listop. Rada byla obnovena.

1623, 23. ledna, to jest ten pondělí před obrácením sv. Pavla na víru, (shozen) jest kalich s kostela Matky boží před Tejnem spolu i s mečem.

11. dubna ráčila JMC do Prahy přijeti. Ferdinand, toho jména druhý, král Český, slavně byl vítán a nějaký sládek nejprv jemu u Hvězdy ruky usmolené podal. — Umřel pan Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabí Pražský.

15. května. Ráčila JMC pryč jeti.

31. května. Jel pan kancléř za JMC. do Vídně.

9. června. Sázeno jest pívo pánům nákladníkům po 13. kop. 50 gr.

28. prosince. Toho dne ta mince jest padla a skrze to veliký nepořád jest pošel, že chleba. ani piv, vin nechtěli prodávati. Pravili že laciněji bude a ono vše, co se koliv prodávalo, za troje peníze prodávají, masa, chleba, piva, vína a jiné viktualia.

1614, 13. září P. Petr Fuchs složil 450 kusů celých tolarů za dům v rynku »u Lazara« řečený panu Voldřichovi Hrobčickému z Hrobčic.

1616, 28. ledna. Odvedl Erazim Šiwr prachu 56 liber pro soldaty.

8. února Te deum laudamus v kostelích po vší Praze zpíváno bylo, že JM arcibiskup Pražský dostal pláště kardinálského.

12. února. Oheň vyšel v tarmarce v domě Lukšanovic. Mnoho škody se židům stalo.

12. srpna. Martin Ratibořský učinil povinnost k měřictví pláten a toho dne jest do Rychty uveden.

29. srpna. Erazim Šiwr odvedl prachu ručničního pro soldaty, kteříž u rathouzu vartu drží, 64 liber a $^1/_2$.

---

*) 1595. 17. led. ok. 11. hod. p. Eliáš Behem z Bawmberka dokonal a 19. v chrámu sv. Jiljí pochován v naději budoucího vzkříšení. — Rudolf Rakouský Druhý, vítěz nad kmenem Tureckým. Vítězně pomáháš Rudolfu Rakouskému, Jove! — a sám třímej jasné tyto korouhve lidu svému; potři Turkův síly, otče, a ztroskotej pyšný tábor krvavého jeho (!) praporce. Za to vítězosláva bude ti prozpěvována ve všemmíru hvězdném a každý ti, toho původci, ponese odznaky vítězné. (První verš má o stopu víc. Chronogram každého dvojverší značí číslo 1595.)

30. října. Nikodým, Jelínka mydláře syn, daje se psáti panu Čabelickému za kaprála, když jeli, tehda přijedouce do Zaluží na podané pánův Staroměstských, pessky sobě počínal, je šacoval a když od nich víno míti chtěl a oni neměli ho kde vzíti, kyjmi podané bíti chtěl, vyčítaje, že žádných robot nerobotují, že mohou dáti a když jsou se vymlouvali, že nemají a kontribuci že dávají, tehda pravil, že pán císařský dobře bráti umí a vojákům nic nedává, protož ony dali. Nebude vždycky Nikodýmku vojna, může se ti to vzpomenouti!

3. listop. 100 kop míš. přijato od pánův berníkův na skoupení dříví pro soldáty na Vyšehradě.

17. pros. Obnoven jest úřad šestipanský.

1633. 20. května. Drobný sníh pršel dosti hustě, pravé aprilové počasí.

Dr. Jos. Teige.

Zápis sezemický z r. 1480. Z listinky papírové*) města Sezemic nad řekou Loučnou, za purkmistra Jana Kauklíce a jinších konšelů spolu radních, dne 26. Martii leta Páně 1696, dovídáme se o vejpisu Vavřince Mikulovského, písaře městského, který si byl pořídil v pátek před památkou svatého Havla leta 1572 ze starých register, jenž zní doslovně takto (pohříchu i s chybami opisovačovými): »Zápis o vobec Sezemských leta 1480, jakož jest zatopena rybníkem Poklouzkou Novou, a ta smlouva stala se jest skrze urozeného Pana Václava Zahrádku, a to s povolením osvíceného knížete Jindřicha J. M. knížete Minsterberského a hraběte Kladského a za ouřadu slovutného panoše Jana Prokopa Lišky z Vysoké, v ty časy hejtmana na Kunětické Hoře, taká, že když dělán byl rybník, kterýž slove Nová Poklouzka, tu jest tím rybníkem zatopena obec sezemská, i koupena jest dědina u rychtáře z Chotče i dána jest ta dědina Sezemským za jich obec, ta lešecká dědina, kteráž jest koupena od svrchu psaného rychtáře z Chotče, kterážto leží podle drah, jakož pak meze to vše ukazují, a ta jest jim dána za jich obec budoucně na věky i jich budoucím, aby oni toho požívali, jakož nejlépe mohou, z toho žádných poplatků nepiatili, ani robot, ani žádný z poddaných. Také Sezemští nemají odhajovati, což bude moci nejdál tím rybníkem topeno býti. A pokudžkoliv se nebude moci tím rybníkem zatopovati, a to, což bylo J. Mti knížecího až do lukovenských mezí, toho mají Sezemští požívati, pastvami i jinými požitky jako své vlastní obce, ale však bez překážky a bez škody toho rybníka. A také jsou Sezemští koupili ostatek té dědiny k obci u téhož rychtáře z Chotčé, a zaplatili svými penězi; toho tak mají požívati k svému užitku tak, jakož i toho, což jim oddáno, a s toho také nemají platiti žádných ourokův ani robot, ani který z poddaných. A v tom jim nemají budoucí jich páni překážeti ani svým ouředníkům dopouštěti, ale při tom, což v tomto zápisu stojí zapsáno, mají býti zachováni budoucně na věky.«

V. Diviš Čistecký ze Šerlinku.

Měšťanův Staroměstských žádost o pomoc při hájení práv r. 1471. Jest sice známo, že purkmistři pražští společně s nejvyššími úředníky zemskými a j. po katastrofě, jež stihla národ Český smrtí Jiříka Poděbradského, dne 22. března r. 1471, vyzývali všecky many koruny české, knížata a správce zemí okolních, též stavy české, aby ustali od nesvárů mezi sebou a přijeli do Prahy ku sněmu svatojirskému,**) nikde však nedočtli jsme se doposud o smírech, které tehdy Pražané s jinými uzavírali a o prosbách o pomoc, jíž při hájení práv a svobod svých v té době nutně potřebovali. A list tohoto obsahu, v němž Staré město

---

*) Registratury c. k. okresního hejtmanství v Pardubicích.

**) Tomek Děj. Pr. VII. 301. — Palacký, Děj. n. č. V. a 10 (2. vyd.).

Pražské o pomoc prosí — nejspíše formulář — nalezl jsem v archivu města Prahy na místě, na němž by jej zajisté nikdo nehledal. Zní v transkripci takto:

Službu svú vzkazujem urozený přieteli, nám zvláště milý. Jakož tebe tajno nenie, kterak z dopuštěnie božieho krále a pána našeho milostivého, jemuž pán buoh rač dáti svú svatú milost, zbaveni jsme i věziž, že v takové sirobě našie s kniežaty a jinými pány rytieřstvem i městy jsme se spojili chtiece sobie ve spolek proti každému, kdož by nás svévolnie proti právóm i svobodám našim aneb na nás sáhati chtěl, radni i pomocni býti. Protož jestližeť by nám a městu našemu která potřeba proti nepřátelóm našim přišla mimo vojnu obecnú, věřímeť jako příteli svému dobrému, kterýž s námi a městem našim vždycky v dobré vuoli byl, že vedle nás jsa nám raden i pomocen budeš a my tobě zase. Odpovědi listem tvým žádame po tomto poslu. Dán v sobotu před nedělí květní, Anno domini ꝛc lxxi°.

Purgmistr a Radda
Starého města Pražského.

Neznámý připsal pak k tomuto ještě toto: Hec manus est magistri Pauli Zatensis qui postea regnante rege Vladislao per multos annos administrationem cleri subvtraque specie gessit cumque non parva laude regebat. Fuit vir industrie singularis et eloquentie admodum suauis.*) (Toť ruka M. Pavla Žateckého, jenž později za kr. Vladislava po mnohá léta spravoval duchovenstvo pod obojí a vládl s nemalou chválou. Byl muž obzvláštní píle a lahodné výmluvnosti.)

O tomto Pavlovi Žateckém ze Žatce, jenž byl též děkanem u sv. Apolináře,**) najdeš některé zmínky ve Wintrově »Životě církev.«, I., str. 56, 222, 325, 345, 388. *Cyril Merhout.*

Z KNIH KASEJOVICKÝCH:

Představení nové vrchnosti a její úmrtí. L. 1736 dne 14. listopadu pan Václav Josef Kašpar Künigl svobodný pán z Ehrenburka a Varty byl jest za pána představený skrze kamrlinka pana Tingra. Dej Pán Bůh, aby šťastně panoval a nám poddaným milostivým pánem byl.

R. 1637 dne 26. ledna hrabě Venzl Josef Kašpar právě $^3/_4$ na 1 hodinu ráno z pátku na sobotu z toho bídného světa Pán Bůh všemohoucí jeho povolati ráčil. Jeho milé duši dejž Pán Bůh lehké odpočinutí a radost neskonalou Umřel na peteče.

Střídání vrchnosti. Léta Páně 1745 dne 23. Oktobris koupil slavné paměti pan František Karel Rudolf hrabě ze Sverts-Sporku panství Lnářské od Jeho Milosti hraběte Šebestiana z Küniglu. Vysoce hraběcí Pan kupec 1751 dne 30. Oktobris umřel. Po něm zdědil panství pan Jan František Kristian hrabě ze Sverts-Sporku, svobodný pán z Auste (?), pán na Lipí, Lnářích, Konojedi, Pernšteinu a Doubí, Vidimě, Kokoříně, Dolejší Podčernici Slatině, na Životici, Její Cís. Král. apošt. Milosti skutečná tajná rada. Pán Bůh všemohoucí rač prvnímu i v Pánu zesnulé paní popříti věčnou radost. Druhému pak dlouhé šťastné panování a mladé vrchnosti šťastný vzrůst a své božské požehnání.

Drahota, hlad následkem neúrody. Léta 1771 a 1772 byla skrze stálé deště, které se hned 1769 přede žněmi začaly a už skoro do konce 1772 roku trvaly, taková drahota hlad a nouze, že 1 strich pšenice 14 zl. 15 kr., 1 str. žita 12 zl., hrách 14 zl., ječmen 8 zl. 10 kr., oves 4 i 5 zl., 1 str. zemčat

*) Listina tato, jak již pověděno, nachází se v archivu města Prahy a je vložena do knihy testamentní (Miscellanea 53) z r. 1448. Na druhé straně její je počátek nějakého kšaftu.

**) Archiv zemský, opisy arch. Jindřichohradeckého.

4 zl. koštovalo, kterážto dvě léta mnoho lidu hladem zemřelo. Roku 1773 byla taková ouroda, že r. 1774 pšenice na $3^1/_2$ zl., žito na 1 zl. 24 kr., ječmen 1 zl. 18 kr., oves 36 kr., zemčata na 8 kr., strich přišel, z čehož dobrota božská budiž věčně pochválena.

Vysvěcení nového hřbitova. Léta Páně 1788 dne 20. dubna bylo posvěceno to místo — které skrze prošlé ostré Čís. král. nařízení, by všeliká mrtvá těla nejméně 20 kroků ode všech domův do širýho pole jdouc nejblíže pochovávaná byla, od počestné obce kasejovické od domu Matouše Kučery za 60 zl. vykoupené bylo — od velebného dvojí cti hodného kněze pana Václava Pivče, dobře zasloužilého faráře kasejovického, při asistenci jeho dvou kaplanův pana P. Johana Hofmaistra a P. Vojtěcha Mohily v přítomnosti množství jak zdejších, tak i vesnických osadníkův. Pán Bůh rač ten upřímný od praveného našeho laskavého otce duchovního všem přítomným horlivě prohlášený vejnos, by totižto Pán Bůh všem těm, které na to místo pochované budou, milostiv býti ráčil — jak předně na praveným otci duchovním, tak i na nás a ostatních všech milostivě vyplniti. Pro budoucí paměť zaznamenal to zde Jan František Kurzweil, písař městský. *J. Siblík.*

Oprava. V VIII. roč. na str. 169 omylem tiskaře porušen byl smysl věty ve zprávě o Týnci nad Sázavou řád. 35, kdež stůjž: V XV. stol. bylo rotundy použito za kapli hradu, z něhož zbyla atd.

Vyzvání.

Význam pravěkých nálezů jest nyní uznáván již všeobecně i v nejširších kruzích obyvatelstva. Pozvolna šíří se i zájem o lidské ostatky z doby předhistorické. Bedlivým zkoumáním bylo zjištěno, že podobně jako kosti různých plemen nynějších, tak i kosti vymřelých kmenů a plemen vykazují jisté zvláštní znaky. Nápadnější rozdíly, sloužící i ku poznání pohlaví, což je pro archaeologa často důležito, nacházíme mimo lebku zejména na pánvi, na kosti stehenní a j. Vedle toho však i menší kosti jako kosti ramenní, holenní, lopatka, obratlů, ba i malé kůstky ruky a nohy jeví zajímavé znaky plemenní.

Upozornil jsem již před léty na to aby nejen jednotlivé lebky jako ukázky, ale pokud lze i celé řady lebek a hlavně také celé kostry (anebo alespoň části zachovalé) z hrobů předhistorických byly sbírány a uschovávány pro soustavné zkoumání. Ale vida, kterak úsilovně — a to právem, — se nyní pracuje v praehistorii, mám za svou povinnost obrátiti se veřejně, především na sběratele předhistorických památek, pak i na širší kruhy s vyzváním:

Sbírejte a zachovávejte také všechny ostatky lidské z hrobů pravěkých!

Jelikož pak nálezci neb archaeologovi bývá obtížno přechovávati množství kostí, pro něho přímo ceny nemající, připadá úkol ten v první řadě musejím a ústavům vědeckým. Jakožto zástupce anthropologie při české universitě pořídil jsem k účelům studijním a vyučovacím sbírku, uloženou v ústavě pro zoologii a srovnávací anatomii, která čítá již několik set lebek a řadu, koster z různých dob a zemí.

Obracím se tudíž k pp. sběratelům a badatelům s prosbou aby sbírali z nálezů archaeologických lebky a celé kostry — pokud jsou zachovány — a zasílali mně je s náležitě označeným původem pro sbírky uvedené. Náklady se zásilkou spojené nahradím a dotazy rád zodpovím.

Dr. JINDŘ. MATIEGKA,
professor anthropologie na české universitě,
v Praze, 559-II.

Osada sv. Petra v Rybářích na Menším Městě Pražském a její nejbližší okolí.

Dějiny její vypravuje dr. *Jos. Teige.*

(Dokončení.)

Obec Staroměstská, když dvůr královský trvale Prahu opustil, několikráte domáhala se vrácení tohoto rozsáhlého pozemku, který úpravou okolí zdejšího nabýval stále větší ceny, ale marně, ač aerar dvorní byl si vědom dobře, že spravedlnost jest na straně obecní. To vysvítá i z reservy, kterou si cís. František uložil, když pozemek tento daroval Klarovu ústavu pro slepce.

Pod cís. ohradou byl mlýn na potoku Brusnici, do kterého padala i přebytečná voda, vedená do král. hradu z Liboce. Nebylo jí asi mnoho a proto žádal mlynář Jan Gel dvor. aerar, aby mu dovoleno bylo v troubách svésti i vodu z rybníka, který byl v kr. zahradě u domku lvového. Proto byli vyzváni starší mlynáři zemští, aby podali svoje dobrozdání, nebylo-li by takové svádění vody do potoka k mlýnu na úkor silnice a jiných potřeb obecních. Toto zdání podali pak znalci 27. bř. 1602 v tato slova:

V.M. urození páni páni, urození a stateční rytíři, páni nám milostiví! Jakož jest jisté poručení panu purkmistru a pánům Star. i Nov. M. Pr., kteréhožto datum v pátek po neděli Letare léta tohoto 1602, učiniti ráčili, kdyby koliv nám pan David Florián z Lambštejna, JM^{ti} C. paušreiber, oznámil, abychom k němu se do příbytku jeho nadjíti dali a potom vedle něho v zahradě JM^{ti} C. a v příkopu na hradě Pražském některé věci spatřiti a vyřídili pomohli, což jsme se tak poslušně zachovali a v outerý po památce Zvěstování P. M. v místě dotčeným najíti dali, kdežto v přítomnosti pana paušreibera Jan Gel mlynář předstoupivše, žádost svou, kterouž jest skrze suplikací JM^{ti} C. podal, ku paměti přivozoval, aby vodu zbyteční mimo potřeby zahrad JM^{ti} C. dolejších, kteráž z rybníka proti lebenhausu do silnice vypadá a velikou škodu též silnici i dědinám činí, mohl po žlábcích do země zakopaných skrze zdi do příkopného potoku uvésti a vodu také tu, kteráž zbytečně z kašny proti lebenhausu se přelívá a cesty až k mostu novému blátnaté činí; též také pojíti se uvoluje vodu, kteráž od Liboce do rybníka JM^{ti} C. po strúhách se vede, spracovati, strouhy na svůj náklad opatrovati a kdyby toho potřeba kázala, aby se rumové a kal do rybníka nenesly a škody nedály, všelijakej na to pozor míti. I maje sobě to vše od p. paušreibra vykázáno a mezi sebou uváženo s dobrým svědomím tuto zprávu VM^{ti} činíme,

aby pan Gel . . . měl tu co na škodu zahradám JM^ti C. a příkopům i někomu jinému vyhledávati, poněvadž toliko za vodu zbyteční, kteráž velikou škodu v silnicích a dědinách, jak letního času, tak i zimního činí, toho mezi sebou najíti nemůžeme. Čehož všeho při vůli VM^ti zůstavujeme. Datum v středu po Zvěstování P. Marie 1602. (Paměti mlynářů Pražských sv. II. f. 425.)

Tok vody v Brusnici se tak zlepšil, že po čase podnikavý Gel pojal úmysl zříditi vedle mlýna ještě pilu. V té příčině podáno opětné dobrozdání starších mlynářů dne 14. ún. 1607:

V.M. vysoce urozený pane, pane presidente, urození a stateční rytíři, páni milostiví! Jakož jest od VM^ti jménem a na místě JM^ti C., pána nás všech nejmilostivějšího, poručeno, aby mlynáři přísežní do mlejna Jana Gela, měštěnína Menš. M. Pr., kdež slove pod Bruskou, blíž zahrady neb ohrady, v níž se dříví JM^ti C. chová, se sešli, a poněvadž týž Jan Gel při témž mlejně jest toho oumyslu novou pilu dáti vystavěti, bylo-li by takové stavení té vohradě aneb JM^ti co na škodu, to bedlivě spatřili a uvážili. Kdežto zejména dolepsaní tak jsme se poslušně zachovali, takové místo, příležitost spatřili i také toho, co k tomu od téhož Jana Gele promlouváno bylo, bedlivě povážili. Kdež, aby taková pila co na škodu buď ohradě aneb JM^ti C. býti měla, toho najíti nemůžeme, nýbrž s dobrým svědomím to poznáváme, že by JM^ti C. to k veliké platnosti a pohodlí bylo, a to v příčině té, poněvadž ku potřebě JM^ti C. nemálo prken, latí, fošen, tesanic se spotřebuje a J. M. C. ráčí namnoze v té ohradě dříví mívati. Protož co by bylo rovnějšího a užitečnějšího, mohlo by se odkládati a tu na blízce dáti buď prken, fošen, latí nařezati, nic méně tesanic a jiných potřeb naobzejtovati a tak by z mnohého dílu nákladu, a co se na tesaře vynaložiti musí, sjíti, nicméně i dříví přispořiti mohlo. Co se dostatku vody každého času dotýče, poněvadž časem na velkých vodách v tom nedostatek bejvá, aby se při témž mlejně někdy toho též nepřitrefilo, to možné není, však proti tomu mohlo by se toho ušetřiti hned po jaru, když vody dost jest, aby se hledělo všelijakých věcí ku potřebě JM^ti C. na pile dáti přihotoviti a pro budoucí potřebu v záloze zanechati. Všeho pak toho při milostivé vůli JM^ti C. a dalším uvážení V.M^ti zůstavujem, V.M^ti poručena se činíme. Datum ve středu po neděli, jenž slove Devítník, l. p. P. 1607 (Paměti mlynářů Pražských sv. I. fol. 191.)

Pro další orientaci budov přibeř, laskavý čtenáři, mapu přiloženou. Vznikla, když počal zde spor mezi Malostranskými a Staroměstskými o hranice r. 1678. Proto dali Staroměstští tuto mapu vykresliti a na štěstí zachován i krátký její úřední výklad, obsahující vysvětlení, jaké grunty se písmenami zde označují:

Urozené a statečné vladyky VM^ti, páni laskaví! Jaký tak spis pan purgkmistr a páni Menšího M. Pr. . . . pánům místodržícím podali, stížně přednášejíce, kterak bychom my na poručení vzácného magistrátu z jistého placu, pod cís. vápenicí ležícího a pp. Malostranským (prej) přináležejícího, rum skrze nádeníky odvážeti dáli, . . . načež . . . páni místodržící pánům hejtmanům Star. a Menšího M. Pr. jistou milostivou dekretací k vyšetření té věci odeslati ráčili . . . pročež tyto puncta poslušně přednášíme: Že ta silnice z Bruský brány, mezi domem Walderodovským a cís. vohradou s jedné, cís. vápenicí s strany druhé, se začínající a až k mostu pražskému běžící, celá staroměstská jest. — 2°. Ta cesta že grunty, jak staroměstské k vodě běžící, tak také malostranské v těch místech ležící, dělí, to se patrně spatřuje, neb cís. vohrada (lit. A.) a domeček vedle ní ležící podobně obci Starom. patřící, neméně zahrady, v Rybářích řečené, s přívozem obecním, s domy vedle sv. Petra stojícími, jako i JM^ti C. cejkhaus, vše na gruntech staroměstských leží (lit. B., C., D). — Nad to 3tí proti vohradě JM^ti C. ty místa haldištné, které někdy pan Šimon Švabel, posléze paní jeho a JM^ti C. rychtář p. Ferd. Lederer sobě k skládání dříví najaté jměli a mají a z nich do dnešního dne

ouřadu městskému platí. Neméně posléze JV. hrab. M^ti p. hr. Slavatovi v tom místě haldiště k skládání dříví povoleno bylo; s druhé pak strany na dům Waldstejnský ale silnice obecní dělí, nebo v témž vrchu máme my štulu od domu Walderodovského pod svou správou.

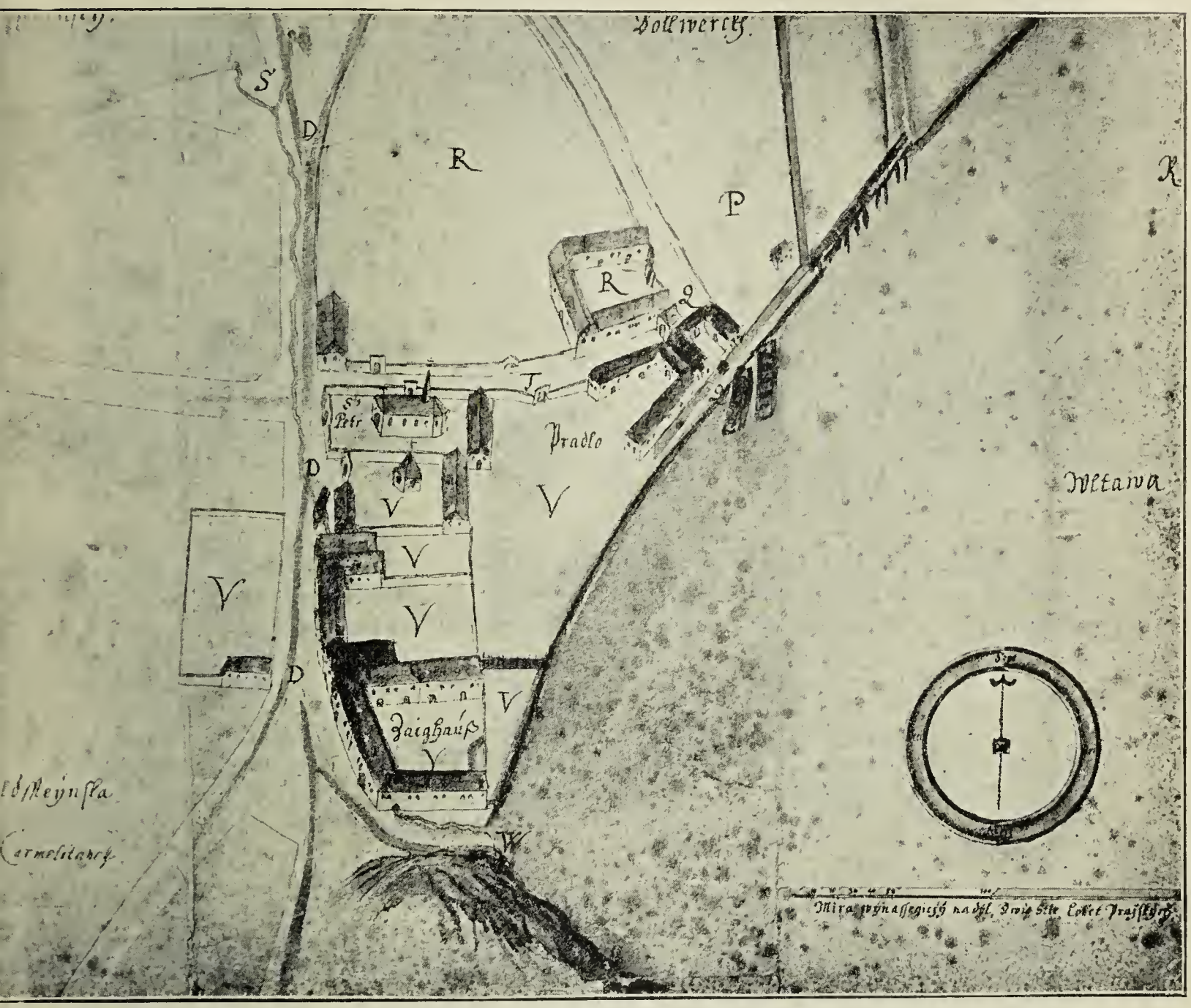

Obr. 16. Plán osady sv. Petra v Rybářích z r. 1678.
Kreslil Samuel Globic, zem. měřič.

Zabírá domy č. p. 113. až 116. od tak zv. staré zbrojnice (č. p. 111.) až po kostel sv. Petra (ted č. p. 117.) a obecní přívoz (dříve č. p. 137.)

Tento výklad doplňuje i následující protokol o spatření těchto míst ze dne 25. března 1678:

L. P. 1678 dne 25. Martii vykonán vejjezd skrze . . . deputirované, . . . pány starší obecní a ouředlníky ouřadu městského s strany jedné, též . . . radními a jich pány šestipanskými ouředlníky v Menším M. Pr. s strany druhé . . . .

Puncto 4to při navracování se zpátkem . . . přijeli na plac, kde se dříví z JMC. cejkhausu skládá, ku kterémužto place [sic] k skládání dříví páni Malostranští právo sobě pokládají, a že by někdy z něho pan Orgies, majíc tu

dříví složené, pánům ouředlníkům malostranským jistý plat dával. Za druhé též vykázali štulu starou spustlou, která do staroměstský štuly pod cejkhausem vpadá, chtíce skrze tu štulu k tomu placu, poněvadž (prej) skrze ten plac běží, právo míti. Za třetí silnici, skrze níž s hůry od Walderodů skrze štulu k tomu naschvál zdělanou a z jinších štul do cesty voda vypadá a tou cestou neb silnicí do hlavní staroměstské štuly se uvádí a zase pod cejkhausem do řeky vypadá, pravíce, že by ta silnice jich, Malostranských, grunty od Staroměstských dělila a jim náležela; a tak netoliko k tomu placu u cejkhausu, ale taky i k tomu vršku vedle zahrady jezuvitské k seminarium náležející sobě právo pokládali. Poněvadž pak ale ničímž podstatným toho neukázali a páni Staroměstští vždyckny in possessione těch gruntův byli a netoliko, aby ta silnice neb cesta, skrze kteroužto voda od brány Bruské teče a do staroměstské štuly vpadá, tu také grunty malostranské od staroměstských děliti jměla, v ničemž tomu, [Starom.] co [Malostr.] přednášeli, za právo nedávají, nýbrž od čerpadel pod cejkhausem na tu celou silnici až nahoru k Bruský bráně kde cesta a silnice jedno město od druhého dělí a Staroměstští mají své právo a jurisdikci obzvláštně, poněvadž vždyckny, jak předkové jich, nad pamět lidskou v pokojném užívání zůstávali, právo sobě pokládají. — Nic méně snešeno zatím mezi pány komisaři, co se placu před cejkhausem k skládání dříví dotýče, toho jak páni Staroměstští tak páni Malostranští v čas potřeby obecně bez platu aby užívati mohli, a co se druhého placu na tom vršku u jezuvitské zahrady dotýče, ten panu Franzovi Hennekovi, měštěnínu Menšího M. Pr., proti jistému ročnímu platu do ouřadu městského odvádění k skládání dříví povolen jest.

Nejvíce šlo o místo (haldiště) před cajkhausem, které Staroměstští pod plat pronajímali po 4 k. gr. ročně (1658 Šimonu Švablovi a Ferdinandu Ledererovi). Za to místo požádal i hr. Slavata (eine nicht weith von dem Santthor auf der rechten Seiten zwischen Gr. v. Kollowrath einer und Ferd. Lederer liegende Holzstelle), když po Anně Šváblové i nájem Zikmunda Biedermasa r. 1675 vyšel. Jiné spory byly s Malostranskými o úpravu a čištění zde, silnice a ulic. V té příčině došlo r. 1616 k tomuto narovnání mezi oběma městy:

Jakož sou množstvíkráte ne malé, ale velké stížnosti od JM^{ti} nejv. pánův, pánův úředníkův a soudcův zemských, JM^{ti} C. rad, na pány Pražany Starého a Menšího M. Pr. procházely, že tu, počna od JM^{ti} C. vápenice až k bráně Písecké při Menším M. Pr. ležící, nemálo blát a jiných neřádův k veliké obtížnosti, jak osobám z JM^{ti} vyšších dvou pánův stavův, tak i jiných tudy jedoucích a jdoucích se zdržuje, za kteroužto příčinu tu v ta místa několikery vejchoze v přítomnosti některých z JM^{ti} pánův úředníkův a soudcův zemských vykonány byly a jak by těm takovým neřádům a blátům spomoženo býti mohlo a kdoby z týchž Pražan je ... vyklizovati dáti měli, nikdy s gruntem se vyrozuměti nemohlo, až když opět v l. 1606 ... jiná vejchoz ... vykonána byla ... takto sou se ... o to snesli: předně, aby páni Starom. tu pod vápenicí JM^{ti} C. příkop, do něhož by se bláta s hůry od brány Bruské a ne do té silnice, po níž se k bráně Písecké jezdí, hrnouti mohly, udělati dali a potom ... je odtud odvozovati poroučeli. Dále, poněvadž pánům Starom. ta cesta vozová počna od brány Bruské až k bráně Písecké, vedle domu ur. p. Jana Rudolfa Trčky ležící, toliko k opravování dláždění náleží, pročež se Starom. při tom zanechávají. Však co se klizení blát a jiných neřádův tu dotýče, poněvadž ty ne odjinud, než z těch domův při té silnici s dvojí strany ležících, jako s domův s té strany vápenice pánův Malostranských až k domu nárožnímu, v němž kovář bydlí, k jurisdikcí jich přináležejících, s druhé pak strany z domův, pod správu JM^{ti} panny kněžny abatyše kláštera sv. Jiří příslušejících, pošly, pročež oni páni Malostranští taková bláta mají dáti ukliditi. (2158 f. 146.)

Tentokráte byla již silnice jdoucí tehdá vystavěnou branou Bruskou znamenitě upravena. V té příčině máme zachovanou důležitou zprávu v dekretu cís. Rudolfa II. ze dne 30. bř. 1589. Zní:

My Rudolf druhý oc oznamujem tímto listem všem, jakož sme poctivým purgmistru a konšeluom Starého M. Pr., věrným našim milým, předešlého času milostivé poručení učiniti a na to i kommisaře vedle paumistra našeho hradu Pražského k spatření a vyměření vyslati ráčili, jakým by způsobem pod vrchem Bruskou řečeným, skrze nějž silnice obecní jde, most kamenný přes potok tudy tekoucí udělati, cestu rumem zvejšiti, příkrost vysokosti téhož vrchu sniti a v lepší a mírnější způsob k vejjezdu s vozy i jinak ku pohodlí lidem přivésti a spraviti dáti měli. I vnesli jsou na nás dotčení Pražané s ponížeností, kterak by se netoliko v tom, což se nadpisuje, poslušně a poddaně zachovali a takový most i navezení a zvejšení cesty s velikým nákladem svým spraviti, ale nadto vejš s dobrým zdáním nadepsaných kommisařuov a paumistra našeho, aby ten tak nákladný most, kdyby nebyl ničímž přikrytej, po časích přívaly a mokry i jinak neopatrováním snad dosti brzo k zkáze nepřišel, také i bránu a duom s několika pokoji na způsob klausy vystavěti dali, obzvláště pak za těmito příčinami: Jedno aby pozor na ty byl, kteříž tou silnicí Bruskou do měst Pražských vjíždějí a bráně Písecké, jížto při Menším M. Pr. mají, pouštějíce se po březích pod most pražský, se vyhejbají a cla jim náležitého ujíždějí. Druhé když pán Buoh z rozhněvání svého pro hříchy pokutu a ránu morovou buď v této zemi České aneb jinde dopustiti ráčí, aby lidé tím zpuosobem, pomíjejíc tolikéž oznámené brány Písecké fortelně, jakž se posavad dálo, do měst Pražských vjížděti a vcházeti nemohli. Nicméně také i pro stráž vo strach a přetržení loupeží a morduov, kteříž jsou se v těch místech posavad nočního času nad lidmi pocestnými od lotříkuov začastě provozovaly a dály. Prosíc nás při tom ve vší pokoře a poníženosti, abychom jim tu milost učiniti a k tomu své povolení dáti ráčili, aby to clo, kteréž se v častopsané bráně Písecké podle obdarování předkuov našich, králuov Českých, slavných pamětí, jim Pražanuom k ruce vybírá, z též brány Písecké do této v nově vystavené přenešeno a tím vším způsobem, jako v též bráně Písecké vedle znění instrukcí (což by z každé věcí dáváno býti mělo) přijímáno a vybíráno bylo.*)

---

*) Jaké clo se tu vybíralo, vysvítá z této listiny:

Instructio aneb zpráva, kterak by se branný při bráně Brusce při vybírání cla chovati jměl. Mouku, chléb, vína, staré pivo, patoky, vápno, z toho všeho platí se z koní po 1 krejcaru až do čtyř koní v jednom voze a víceji nic. Formané anebo kárníci, když jedou na jarmarky a cožkolivěk vezou, tehdy z koní po 1 kr. má dáti. Ale zase když domů jedou z jarmarku, nevezou-li vlny anebo mlýčního, nejsou povinni dáti. Formané když jedou do města a vezou obilí jaké kolivěk anebo sůl, z koní po 1 kr. povinni sou dáti až do čtyř koní, a když zase jedou tou branou, nedá nic, ale zase kdyby jinou branou jel s nákladem do města a z města zase tou branou prázen. z koní povinen bude dáti po 2 den. Kůže když vezou nevydělaný hovězí z města nebo do města, z každý kůže 1 den. a z koní po krejcaru, tak až do 4 koní, a z telecích, skopových, kozlových z kopy koží 2 gr. Řezník když na voze veze anebo na káře telata, jehňata, z koně dáti má po 3 den. Řezník když žene skopce, vovce, jehňata, tehdy povinen bude dáti ode dvou 1 den. Honáci anebo kdožkolivěk jiný když ženou vepře hladový do města, ode dvou povinni budou dáti 1 den. Honáci když ženou hladový dobytek aneboližto kdokolivěk jiný ven z města, z každého dobytku po 1 den., ale z dobytka krmného po 2 den. Chomouty, necky, říčice, sítka, korbele, hubatky, střezy, číše, lišty, hrnce, z toho ze všeho platí se po 1 kr. z každého koně. Semena jakákolivěk, cibulný, česnek, ořechy, po 1 kr. z tří koní dáti má. Stěhování když se pak kdo stěhuje ze tří koní dá po 1 krejc. A když kdo veze nový stůl, truhlu velkou, dá 1 kr. ze tří koní. Ovoce když

Kdež pak my, znajíc prosbu jich slušnou i také toho pro lepší a hojnější ochranu a bezpečnost měst Pražských obecní potřebu býti, s dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím, mocí královskou v Čechách a s radou věrných našich milých ráčili sme k tomu milostivě povoliti, to vše schváliti a potvrditi a tímto listem nebližto majestátem naším povolujem, schvalujem a potvrzujem, tak aby svrchupsaní Pražané i budoucí jich ihned od datum tohoto povolení našeho z té brány Písecké branného svého do též nové brány pod Bruskou a domu celního převésti a takové clo vším tím způsobem jako v bráně Písecké, nyní i na časy budoucí vybírati, nicméně také těch domů a pokojuov při též nové bráně vystavených, osazujíc ji každého času pro pomoc a o ochranu branného lidmi pokojnými a dobře zachovalými, užívati mohli a moc měli bez překážky všech lidí. Protož poroučíme vyšším i menším ouředníkuom zemským i jiným všem obyvateluom a poddaným našim království Českého, abyste častojmenované Pražany Staroměstské, nynější i budoucí, při této naší milosti, povolení, schválení a potvrzení těch všech nahoře oznámených věcí skutečně jměli, drželi a neporušitedlně zachovali, žádných jim v tom překážek nečiníce ani jiným činiti dopouštějíce pod uvarováním hněvu a nemilosti naší, dědicuov našich a budoucích králuov Českých. Tomu na svědomie pečeť naši císařskou menší k tomuto listu sme přivěsiti rozkázali. Jenž jest dán na hradě našem Pražském v Zelený čtvrtek l. P. 1589 oc.

Rudolf.
Humprecht Černín z Chuděnic.

M. Nostic.
Ad mandatum domini electi imperatoris proprium
V. Funckh.

(2158 f. 6.)

Takto povolené clo nebylo ovšem jediným příjmem obce Staroměstské z těchto břehů. Vedle výnosu přívozu a platů z haldišt vycházelo i hodně kop gr. do pokladny obecní v celnici z domů jak pod mostem tak i v osadě v Rybářích. Asi z r. 1650 máme soupis takových platů, z kterého jest patrný i počet zdejších domů, stojících po jurisdikcí Staroměstskou:

Z domův z oné strany řeky blíž Malé Strany ležících: Z domu u Pštrosů řečeného jdouc do šlachtaty malostranské pod most po levé ruce v rohu ležícího, kteréhož na ten čas p. Jan Stublinger v držení jest, vychází po 8 k. m. Z domu Anny Romadové v dotčeném pořadí, začnouc od domu u Pštrosů ležícího vychází po k. m. Z domu Šimona Jakubce na témž pořadí po 6 k. m. Z domu Adama Ondřeje, jinak Wundrsicha, v již oznámeném pořadí, po 4 k. m. Z domu Kateřiny Fenclovy v témž pořadí po 8 k. Z domu a prádla dědicův Martina Burgera a na ostrůvku pod mostem proti domu Kateřiny Fenclové ležícího vychází po 6 k. m. Z domu »u tří měsícův« slove,

---

vezou jakékoliv a kdekoliv, a když se do města veze anebo z města ven, dáti má z koně po 1 kr. Železo, měď, mosaz, cejn mají dáti z koní po 1 kr. Z másla a sejra, komukolivěk takový omastek prodají, z tůny 1 den. a z koní po 1 kr. Stav duchovní, hrabata, stav rytířský, cožkolivěk k svým potřebám vezou, nejsou povinni nic dáti. toliko z vlny. Vína všelijaká když se vezou do města anebo ven z města, z jednoho každého sudu dáti sou povinni po 2 gr. bílejch a z každého koně po 1 kr. Od piva rakovnickýho, žateckýho, boskovskýho starýho z jednoho každého sudu po 2 gr. č. a z každého koně po 1 kr. Od prken, šindele, loukotí clíti se má z každého koně po 1 kr. Od husí krmnejch dávati se má po 1 den. a od hladovejch po $^1/_2$ den Sedláci když jedou do města a potom zase z města, tehdy platí z každého koně po den. Židé kdy i jak jedou z města anebo do města, tehdy platí z jednoho každého koně po 1 kr. A když pak pěší jedou, z každé osoby platiti sou povinni po 1 den. (64. f. 50.)

v rohu proti domu K. Fenclové blíž k řece ležícího, kteréhož nyní Jiřík Weytner kloboučník v držení jest, vychází platu po 4 k. Z domu dědicům Kateřiny někdy Fogtové, potom Šolové přináležejícího, »hoffurmanovského« řečeného, po též pravé straně jdouc od domu »u tří měsícův« k přívozu obecnímu dolejšímu ležícího, vychází platu po 8 k. m. Z domu po někdy Václavovi Tyllovi, jinak Bavorovským, vedle domu předcházejícího, po 2 k.; z domu Jiříka Grünwalda v témže pořadí od domu hoffurmanovského po 4 k. Z domu Pangracia Majera na též straně po 2 k. Z domu někdy Matěje Kdovského, po též straně ležícího, vycházelo platu po 3 k. m.; však poněvadž týž dům k obci Star. M. nyní přináleží, pročež takový plat zatím mijí. Nicméně pronajímá se Adamovi Cimrovi na 20 zl. Z domu po Matějovi Tomanovi, vedle domu předešlého ležícího, nyní vdově a synu po něm zanechaným přináležejícího, vychází platu po 2 k. Z domu a prádla někdy Janovi Zakvětalovi, nyní pak Janovi Rydlovi náležejícího a mezi domem předešlým a přívozem obecním dolejším ležícího, vychází platu po 2 k. Z domu a zahrady Štefkovské, kterouž jest někdy p. p. Adam z Waldštejna od Štěpána Štefka a Lidmily Zeltenssšlogovy v l. 1627 koupili a k zahradě při domě svém připojiti ráčil, vychází po 4 k. Z zahrady paní Anny prv Kynygkovy a již Gynclovy po 1 k.*)

Národopisné příspěvky ze Zhoře u České Třebové.

Jan Tykač.

I.

Mikulášský a maškarní průvod ve Zhoři.

V II. ročníku tohoto »Časopisu« uveřejnil redaktor pan Jan Soukup pojednání o průvodech mikulášských a maškarních s titulem »Chození s klibnou««. V článku tom jest obsažen i popis průvodu mikulášského ve Zhoři u České Třebové a připojen obrázek (roč. II., str. 113) průvodu maškarního, jejž namaloval samouk Václav Voleský ze Zhoře. Bylo by zbytečno popisovati jednotlivé postavy, jen tolik budiž podotčeno, že některé z nich a sice zvířecí měnily se podle fantasie pořadatelů. Tak vyskytaly se zvláště zručnou rukou V. Voleského provedené podoby sovy, opic, žirafy, slona,[1]) kočky, psa, jedoucího na kozlu, zajíce, jedoucího na kozorožci; dále byli »bubáci«, mající podobu podivných kanců divokých a j. smyšlených zvířat, čerti a pod. Naproti tomu zůstávaly ostatní typické osoby beze změny, leda že se v šatech tu onde malá obměna učinila.

V. Voleský pokusil se též napsati popis a dějiny průvodů těch, což se mu nevelmi podařilo.

Nicméně něco nového přece se v jeho sepsání najde, pročež je jako doplněk ke článku p. Soukupovu v podstatnějších částech uvedu. Voleský píše:

---

*) Zprávy místopisné o jednotlivých soukromých domech této osady podáme v příštím ročníku tohoto Časopisu.

[1]) Slonák pojmenovaná.

»Tyto maškary anebo mikulášský spolek [2]) mají začátek takový. Udělá se schůze a vybírají se podle povahy anebo k čemu by se kdo šikoval. Když bylo všecko v pořádku, tak jsme šli po vesnicích. Když jsme přicházeli ke vsi, tak pan pajkicír poručil a dva laufrové, dva honzbuřti a pometačka museli běžet už napřed k panu rychtáři o dovolení a potom po sousedích a po staveních chalupníků. A tak se chodilo 14 dní před Mikulášem a 14 dní po Mikuláši, celý měsíc.

Od r. 1838 se ve Zhoři nechodí,[3]) ale na Lhotce, na Parníce a v České Třebové se doposavad strojí.[4]) Ale jest jich jen asi 10 a nemají žádného komendanta, běhá každý sám pro sebe jako malé děti, žádné šprýmy nedělají; kominík černí ženské a ti druzí běhají za dětmi.« (V České Třebové dělali tak ve dne, ale večer sestavil se vážný průvod se »svatým«, jenž chodil po staveních nadělovat a vybíral též dárky pro sebe.)

»Když přestali (ve Zhoři) chodit Mikuláši, tak začali o »vostatcích« chodit medvědníci. Dokud jsem já to rychtoval, tak jsme se strojili — to trvalo do r. 1882. Teď to všecko (ve Zboři) přestalo, a to proto, že není jednota.

O tejch maškarách abych vám to sdělil anebo vypsal, není možno. To se nedá vypsat. Kdybychom se ustrojili, pak byste se podívali, jaké untrholty a šprýmy bysme prováděli.«

Co nedovedl napsati Volesky, to dovedl vypravovati pan Vostárek st., rolník ze Zhoře, dle jehož slov tuto krátký popis podávám:

»Maškarní průvod masopustní ve Zhoři dělil se na pěkné a škaredé. Úlohou všech bylo dělati šprýmy, vtipy a baviti obecenstvo. Žerty ovšem byly často obhroublé, jak to na vesnicích vůbec chodívalo.

P o m e t a č k a vnikla do sednice a dělala místo pro maškary. Zády tlačila lidi a kolem sebe zametala. Někdy jela dívkám koštětem níže sukní.

K o m i n í k vyklízel trouby; co našel sebral. Černil děti a holky. Ke stěně přistavil žebřík, sova na něj vystoupila a jako by u stropu něco hledala. Tu ji kterýsi střelil z luku a ona spadši, ležela na zemi jako mrtva. Přišli škaredí, plakali nad ní a dělali křik. Pak ji křísili. Poslouchali zda dýchá, někteří čichali ji k zadku, žije-li. Potom přinesli nosidla a vynesli ji ven.

Ž i d sebral na zápraží chomout nebo něco jiného a prodával to hospodářským. Děvčatům a ženám prodával tkanice a kalouny. Pořád měřil jeden kus a nedoměřil. Pak dal konec podržeti a snažil se ustřihnout jej dřevěnými nůžkami. Ale místo do kalounu, stříhal holkám do ruk.

---

[2]) Pozorovati na písaři vliv nové doby »spolkářské«.

[3]) Mikuláši prý se mezi sebou nepohodli a pak více nechodili.

[4]) V České Třebové nechodí již od r. 1890. — Roku 1894 se dal průvod fotografovati pouze pro národopisnou výstavu, ale na ulici již nešel a nechodí. — R. 1903 ukázal se v Pardubicích na výstavě, ale jen kuse.

Medvěd nesměl scházeti v maškarním průvodu. Že byl těžký, nemohl druhým stačiti, proto ho ode vsi ke vsi vozili. Chlapci bývali ustrojeni též za mláďata, medvídky a za opice. Vyváděli také rozpustilosti. Medvěd navyváděl se mnoho bujností, mručel, skákal a vrážel do lidí. Medvědář, jenž ho vodil, měl na něj býkovec, aby ho krotil. Napřahoval na něj, ale vzadu vždy někoho z divákův uhodil. Na konec čtli medvědu vinu, co kde natropil a co roztrhal (hlouposti), potom ho jeden z luku střelil. Po ráně se medvěd svalil a tekla z něho krev. Měltě ji v měchýři, jehož otvorem, když se na měchýř svalil, krev se vytlačovala. Potom byl vynesen.

Zábavná skupina byla též sedlák, máma a syn (Kuba) s hříbětem. Kuba měl kolem boků upevněnou obruč, k té byla z předu přidělána koňská hlava, ostatně bylo vše plachtami zakryto. Kůň měl na bradě kus ježčí kůže a mohl hlavou kývati. Přiblížil-li se k divákům, bodal je do holých ruk. Skákal-li, sedlák ho krotil, šlapaje při tom lidem na nohy. Když kůň »umdléval«, selka (máma) zdvihla sukně a podolkem košile mu otírala hlavu. Kůň se »otřásl« a zase mu bylo dobře. Sedlák ho prodával kupci a vychvaloval ho, říkaje při tom vtipy pro zasmání.

Někdy měli místo koně ustrojenu krávu. Největší shon byl v úterý masopustní, když pochovávali medvěda. To bylo již ve zhořské hospodě, kam se zatím z vesnic vrátili po několikadenní obchůzce.

Svolení starostovo. Když pěkní (andělé a laufři) ohlašovali se u starosty za dovolení, dal jim je starosta s podmínkou, nestane-li se nic darebného (krádeže, škody) a »pak-li ručí jeden za všecky a všickni za jednoho«.

II.

Václav Voleský,

lidový umělec — samouk.

Muž, jehož podobiznu tuto podáváme, napsal o sobě tato slova: »Václav Voleský ze Zhoře,[5]) do školy nechodil, u sedláka sloužil, chudých rodičů byl, narodil se 1827 roku.«

Otec jeho tkadlec, byl pořadatelem průvodů mikulášských, později maškarních, čemuž se syn též přiučil. Avšak nejen že průvody sestavovali a vodil, on je po větší části i strojil. Dělal rozmanité, velmi dovedné škrabošky, představující hlavy ptačí, psí, kozlí i jiných žijících nebo fantastických zvířat, ano dělal celé obleky. Jak takový průvod vypadal, možno si představiti z obrazu, od něho samého zhotoveného, jejž pisatel této stati daroval na jméno musea česko-třebovského Národopisnému museu v Praze. Voleský zhotovil několik takových obrazů. Dva dal jsem zhotoviti

[5]) U České Třebové.

pro museum v C. Třebové a sice průvod mikulášský a průvod maškarní.

Musejní spolek města Litomyšle dal od něho udělati průvod ve figurinách pro Národopisnou výstavu 1905. Voleský figuriny zhotovil, ale na výstavu se nedostaly.

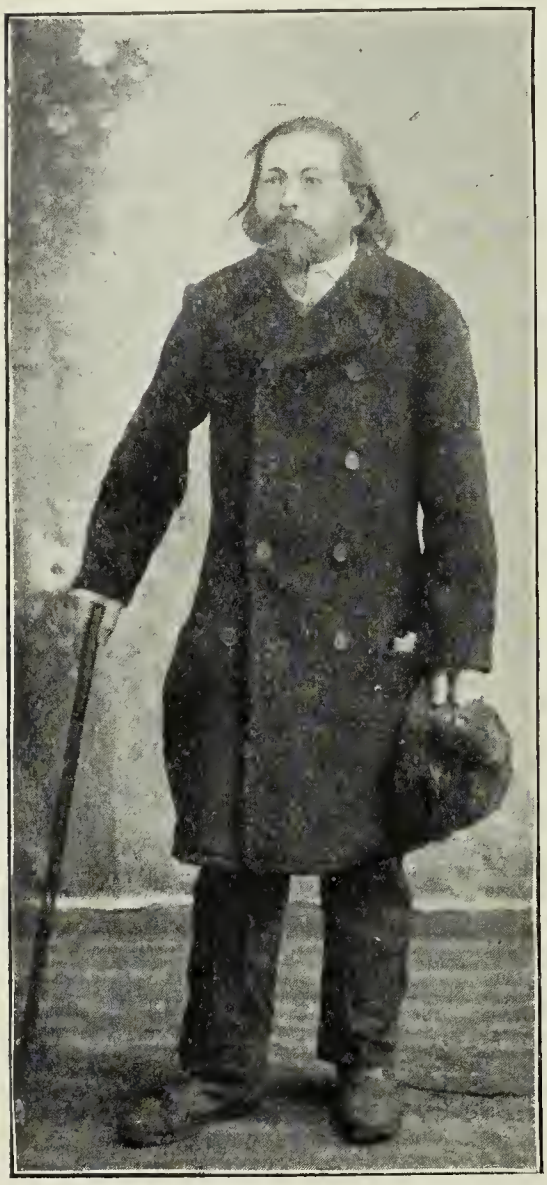

Obr. 17. Václav Voleský, samouk, * r. 1827, † ve Zhoři r. 1896.

K tvorbě své užíval zvláštního způsobu. Hlavu ušil z režného plátna v podobě koule, kterou pak vycpal koudelí a slamou. Plátno napojil silně tmelem z tvarohu, načež počal obličej a ostatní části hlavy modelovati. Když byla hlava hotova a uschla, pak ji maloval. Sovu na př. udělal v nadživotní velikosti člověka tak dovedně, že budila obdiv. Zobák, oči, nohy s ohromnými paťáty, křídla a všecka postava peřím pokrytého velikána každého uspokojily.

Rád dělal i figuriny do hospod a na svou chalupu, kterou si z polovice vlastní rukou vystavěl, namaloval několik panáků, zvláště vojáků. Poněvadž však chalupa stojí u silnice a koně se malbami děsili, dostal nařízení je odstraniti.

Voleský vyřezával též ptáčky ze dřeva, jež omaloval v přirozené barvě a stavěl na dráty. Uměl i jiné věci rozmanité dělati. Smýšlení byl svobodného. Jsa skromný i šetrný, zůstavil synovi více, než sám po otci měl. Zemřel v r. 1896.

III.

Stínání kohouta.

Tato zábava lidová, která již mnohokráte byla popsána, nebyla posud nikde vyobrazena, aspoň ne v kostymech tak, jak ji tuto představuje náš obrázek (tab. XII.). Václav Voleský, jenž strojíval maškarní průvody ve Zhoři (u České Třebové), pořádal také stínání kohouta, k němuž obleky i škrabošky sám hotovil a vůbec duchem celé zábavy té byl.

Krátce před smrtí jeho r. 1896 vyzval jsem ho, aby mi vyobrazil stínání kohouta tak, jak se ve Zhoři dělo, což Voleský tužkou provedl. Byla to jeho poslední »umělecká« práce. Spolu pak přičinil krátký popis tohoto znění:

»Téhož dne v pondělí vo posvícení anebo vo svarbě [6]) stínají kohouta, kterýž však obyčej již nyní pořídku se spatřuje.

Začátek stínání kohouta je takový. 4 holky se ustrojej za družičky, vyvedou kohouta na pentlích uvázaného na prostranné místo, tam jeden mládenec na způsob popa vystrojený, má nad ním řeč, vytýkaje mu, co zlého natropil a co dobrého promeškal, a že proto je odsouzen ten den k smrti mečem. Kohout musí se zpovídati, dostane rozhřešení a jiný mládenec za kata převlečený, hlavu mu setne. Potom kohouta upekou a společně snědí.«

To jest celý popis patrně spisovnou [7]) češtinou psaný. Ke konci přidává Voleský ještě svůj náhled: »Když se takového něco rychtuje, tak se na to vyberou hodný lidi, aby se nestala ňáká mrzutost. Nesmí u toho bejt kořala, ani nemrava, ani žádnej hmatal.«

Obraz představuje tři výjevy. V prvním vedou družičky kohouta, před nimi pak jde hudba, pop s ministranty a nejpředněji kat.

Druhý výjev vyobrazuje kohouta stojícího na bečce, jemuž pop činí výtky a čte rozsudek. Ostatní osoby jednající jsou přiměřeně rozskupeny.

V třetím výjevu vede družička kata, jenž má zavázané oči, kolem bečky. Kat kráčí pak »po slepotě« ke koši poklopenému na zemi, z jehož dna vyčnívá hlava kohoutí. Lze se domysliti, že se takto katu nepodaří na ráz kohota stíti a že marné pokusy jeho působí veselí lidu kolem stojícímu, jejž Voleský dosti charakteristicky podal.

Zbytek skládacího oltáře z Betlémské kaple v Praze.

Jan Herain.

Ve farním kostele sv. Jana Křt. v Zeměchách*) (asi $^3/_4$ hod. západně od Kralup n./Vlt.) nalézá se na zdi v pravo od hlavního oltáře zajímavá stará gotická dřevořezba (obr. 18), představující »Poslední večeři Páně«.

Úpravou prstencových vlasů a záhybů vrženého šatu při soškách Kristově a dvanácti apoštolů, pak profilací stolic poukazuje dřevořezba zřejmě k době svého původu, totiž záhy po r. 1500.

Uprostřed vidíme zvětšenou sochu Kristovu s dlouhým vlasem; Kristu na klíně sedí miláček Páně, sv. Jan. Láska Kristova

---

[6]) V čecháckém nářečí.

[7]) Arci po opravení pravopisných chyb.

*) Členům svým: vdp. faráři Karlu Vimmrovi v Zeměchách srdečně děkujeme za veškerou ochotu projevenou při fotografování, p. red. Frant. Dvořákovi za pořízení fotografie této dřevořezby.

k miláčku i tím jest vyjádřena, že oba večeří ze společné misky. Po pravici Kristu sedí sv. Petr, s vlasem i vousem typickým, tak jak zobrazován po sta let.

V předu v levo jest v živém pohybu umístěn Jidáš; pravicí

Obr. 18. Dřevořezba »Poslední večeře Páně« v kostele v Zeměchách.

sáhá po číši vína, již mu podává naproti sedící apoštol Filip, v levici skrývá měšec s 30 penězi za zradu na Kristu.

Všecko seskupení jeví život v pohybu; draperie šatu jest vržena dobře, z hlav některé jsou výborně karakterisovány.

Na stole na dřevěné misce jest beránek velikonoční, trochu malý; apoštolové mají předloženy malé misky dřevěné.

K obsluze všech zříme tu jen tré nožů, ale žádných vidliček; nebyly ještě známy a před polovicí XVI. stol. nebylo jich užíváno ani při hodech královských. Pro 13 osob jest tu viděti 5 číší.

Perspektiva stolu, pokrytého bílým ubrusem, i misek, jež mají jeviti se eliptickými, jest nedostatečná.

Dřevořezba jest zrobena z lipového dříví v síle 16 *cm*, obraz sám měří 1 *m* 47 *cm* ve čtverci; spodní část obloučkové římsované podnože jest z doby pozdější. Nynější, velmi nevkusná polychromie celku pochází z r. 1860; náležitým tonováním bývala by řezba lépe vynikla.

Dílo toto jest prostřední částí někdejší archy či trojdílného skládacího oltáře z bývalé Betlemské kaple v Praze, zrušené cís. dekretem ze dne 24. května 1784 a r. 1786 vandalsky zbořené. Kam poděla se obě křídla postranní a vršek archy, není nám známo.

Původ dřevořezby i, kterak octla se v Zeměchách, hodnověrně dosvědčuje německý zápis z r. 1804 v pamětní knize fary zeměšské. Zní u volném překladu:

»Tato dřevořezba nalézala se původně v Betlémské kapli v Praze, kde kázal Hus. Když měla býti kaple zbořena a kostelní věci prodávány, pražský měšťan Jakub Čubert, majetník nákladnického domu na Perštýně č. 370, koupil tuto dřevořezbu a daroval ji svému bratru Jiřímu Čubertovi, rolníku v nedalekých Votvovicích (u Zákolan). Jiří Čubert, neměv ve světnici místa na věc tak velikou, uložil ji ve stodole, kde jsem ji u něho nalezl já nížepsaný, Jan Augustin Tiebl, toho času exposita kostela v Zeměchách. Po mé žádosti přenechal mi Jiří Čubert dřevořezbu pro náš kostel v Zeměchách; poněvač však byla barvou sešlá, dal jsem ji štafirovati nákladem 20 zl. (což ovšem dopadlo nešťastně, proti mé vůli) a peníze k tomu získal jsem od dobrodinců.

Po té dne 15. května 1804 byla dřevořezba zavěšena v našem kostele a v den sv. Jana Nep., 16. května, při požehnání promluvil jsem k přítomnému lidu v delší řeči o významu poslední večeře Páně a vysvětlil původ dřevořezby.«

Tak poznamenal správce tehdejší lokalie v Zeměchách na str. 17—18 pamětní knihy farské.

V pozemkových knihách města Prahy pátrali jsme po nákladnickém domě na Perštýně,[1]) staré pop. č. 370, i zjistili jsme, že tímto domem jest nynější dům č. p. 350-I., zvaný »U Šedivých«, který býval nákladnickým ještě asi před 50 léty. Záznam v knize kontraktů Starého Města Pražského č. 21, str. 204 svědčí, že manželé Jakub a Kateřina Čubertovi koupili tento dům r. 1787 za 10.500 zl.

Tím zjištěna i spolehlivost zápisu ve farní knize zeměšské, neboť dárce dřevořezby, Jakub Čubert, měl vskutku poblíž kaple

---

[1]) První či staré číslování domů v Praze nastalo 1. října 1770; druhé číslování, změněné a dosud platné jest z r. 1805. V Praze byly domy číslovány dříve než v Paříži a v Berlíně.

betlemské na Perštýně nákladnický dům »U Šedivých« a svou pietou k našim památkám zachránil nám aspoň část vnitřního inventáře z kaple betlemské, tak památné a nám drahé.

Za ušlechtilý skutek svůj zaslouží si Jakub Čubert naší vděčnosti.

Podrobnějšímu popisu kaple betlemské věnujeme více místa v příštím ročníku tohoto »Časopisu«.

Z účtů panství Rosického u Chrasti roku 1623.

Dr. *Jindřich L. Barvíř.*

V roztržených deskách urbáře Choltického z r. 1672 shledal jsem zbytky starých účtů panství Rosického u Chrasti z r. 1623, ovšem česky psaných, i rozlepil jsem je a podávám z nich následující drobnosti, aby byly zachovány paměti. Penězi rozumějí se všude groše míšeňské.

Celkový příjem z panství Rosického r. 1623 činil **17.481 kopu 40 grošů 2 denáry.** Příjem ten pocházel ze dvorů (Chraštického, Mosteckého, Dobrkovského, Podlažského a ze dvorečka při zámku), pak z lesů, ovčínů, mlýnů, pivovaru, olejny, rybníků, chmelnice, z štěpnic a vinic. Mlýny byly tři: rosický, chraštický a podlažský. Pivovar v Rosicích, v něm vařilo se častěji týdně, někdy jen arci ve dvou nedělích po jednom varu. Olejna byla při mlýnu Chrašti-ckém. Rybníky: Ouhlanský, Prostřední, Podlažský a Horecký. Chmelnice u Rosic. Vinice malá na Dobrkově.

Ze dvorů prodávali dobytek nejvíce řezníkům chrasteckým: voly a krávy po 77 kop. 8 g., dvě »vrtohlavá roční volčata« po 20 a 23 kop., telata asi po 12 kop., též 2 telata řezníkům pražským. Dále bylo utrženo r. 1623 ze všech dvorů dohromady za 10 tun másla, jež J. M. Paní ráčila prodati Kašparovi Kuchařovi v Chrasti, tunu po 138 kop., celkem 1380 kop, pak za 5 centů a 1 kámen sýrů od téhož, cent po 18 kop., celkem 93 kopy, a za 19 centů, $1^1/_2$ kamene a $1^1/_2$ libry, cent po 28 kop., celkem 539 kop 21 g. Krom toho bylo prodáno něco drůbeže.

Užitek z rybníků činil:

za 72 kopy 36 kusů kaprů z rybníka Ouhlanského	653 kopy	24 g.	
za 23 štičky po 10 g. míš. z téhož rybníka	3 »	50 »	
za drůbež z ostatních těch rybníků .	135 »	76 »	

Z ovčínů prodali vlnu: 3 kameny $17^1/_2$ libry jaré střiže sousedům chotěbořským po 32 kop., vše tedy za 124 kopy, pak 6

kamenů ozimní střiže do města Poličky, kámen po 43 kopách, celkem za 258 kop. Dvě ovce »psi skrze Chrast jedoucích soldátů« pohryzli na pastvě — známka bouřlivé doby.

Z mlýnů prodávali se dvakráte do roka vepři krmní a to 21. týden honákům kus po 20 kopách: ze mlýna Podlažského 4, ze mlýna chraštického 5, ze mlýna Rosického 5 kusů. Týden 45. prodávali se vepři řezníkům chrasteckým z řečených mlýnů týmž pořádkem 4, 5 a 6 kusů, kus po 30 kopách.

Výdělného z olejny odevzdal Šimon olejník 7 kop 1 g. 5 d.

Ze štěpnice prodáno bylo různé ovoce: karlátka, jablka a j.

Z vydání r. 1623:

za jeden nový písařský kalendář na r. 1623		18 g.
za jeden loket plátna na pytlíky pro peníze		10 » 2 d.
Za papír do kanceláře:		
dvakráte po půl rysu po . . .	4 kopách	17 »
jednou za rys	13 kop	
za půl libry gallesů (duběnek)	1 kopu	17 » 1 »
za černý vosk		30 » 6 »

Sousedům chrasteckým, jedoucím pro písaře důchodního, od loupežných vojáků na cestě zraněného, do města Strážnice na 2 koně 2 kopy. Tíž vozili také spíži a různé věci J. M. Paní do Prahy: kolik koní čítali, tolik kop se jim platilo.

Čeledi na milosti: celkem šestery střevíce po 1 kopě 2 g., 1 k. 20 g., 2 k 30 g., 3 k 51 g. 3 d., pak boty jedny pro pastvici ve dvoře Mosteckém za 1 kopu.

Kachlíky z tvrziště v Čívicích.

V Diviš-Čistecký ze Šerlinku.

Ves Čívice (Čijevice), vzdálená hodinu k západu od Pardubic, mívala kdysi tvrz a patřívala biskupství Olomouckému. Koncem XIV. stol. dostala se zástavou do rukou vladyckých. Tak připomíná se r. 1451 pan Dubánek z Duban a z Čijevic a potom pan Vilém Dubánek odtud, jenž padl roku 1468 při obléhání hradu Konopiště Tvrze čívická, rozvalená v XV. stol., zachovala si aspoň náspy své až po dnešní den, byť ne zúplna. Na tvrzišti tom občas objeví se při kopání všeliké starožitnosti, zbraně, střípky, zlomky náčiní a jiné nálezy, jež dílem jsou nyní majetkem soukromým, dílem uloženy v pardubickém museu. Přinášíme dnes obrázky a

Obr. 19. Kachlíky z tvrziště v Čivicích.

popis pardubické sbírky čivických starožitných kachlíků, ovšem jen částečně zachovaných.

Obraz 19. Č. 1. jsou dva zlomky čtverečného kachlíku, na němž zobrazen jezdec (sv. Jiří) v zápase s drakem. Rytíř oděný v těsném krznu, o širokém asi brněném límci, a v železných střevících, ve vysokém končitém klobouku, drží oběma rukama ratiště, bodaje draka, svíjejícího se již v posledním tažení. V po-

Tab. XII. Stínání kohouta ve Zhoři u České Třebové.

Maloval samouk Václav Voleský.

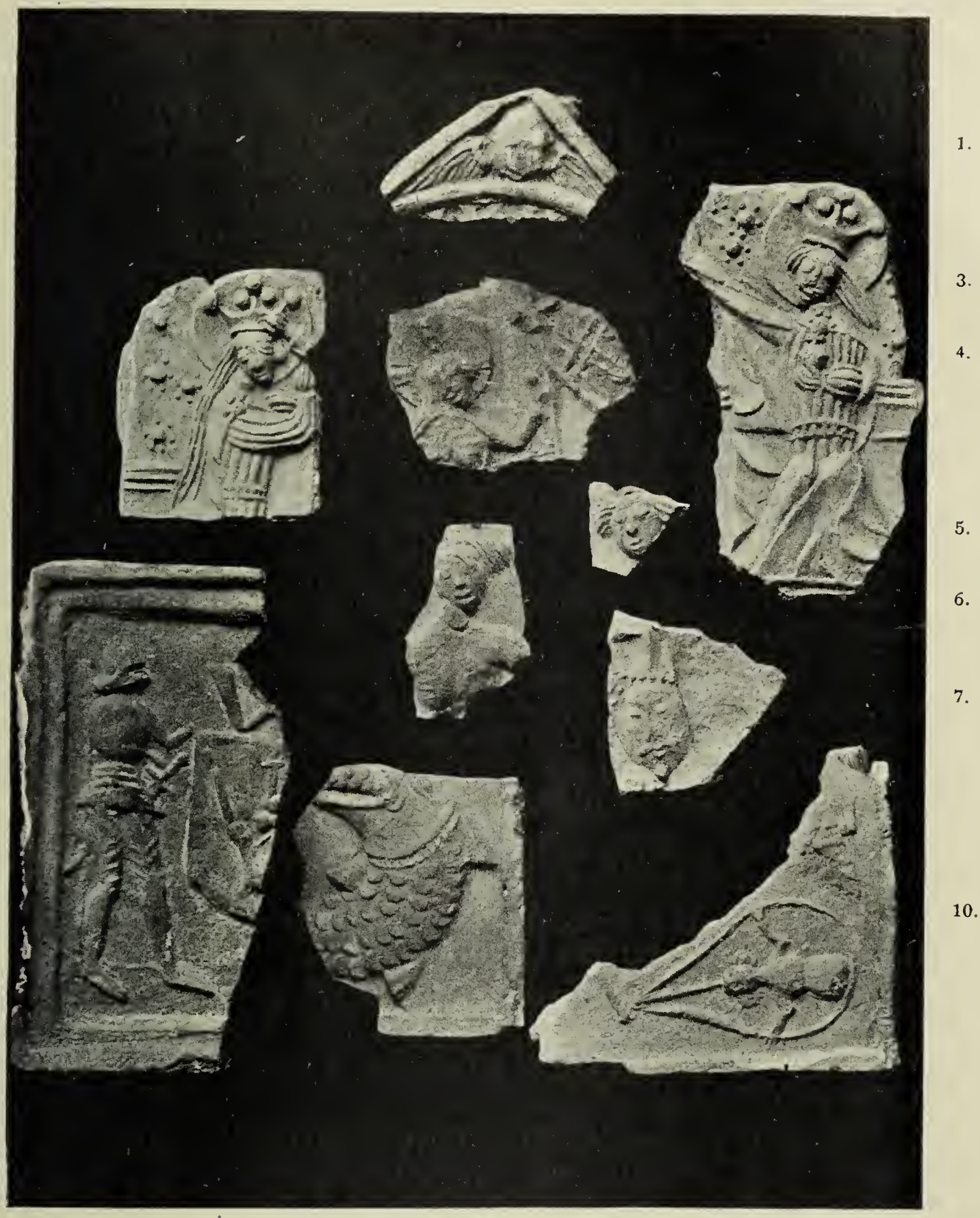

Obr. 20. Kachlíky z tvrziště v Čívicích.

zadí klečí dcera královská, dlouhovlasá, pod korunou, modlíc se za zdar svého vysvoboditele. Kůň jezdcův pokryt jest čabrakou visutých třapcův, ozdobné udidlo přehozeno mu lehce přes šiji. Oba zlomky činí skoro celý čtverec, jen pravý dolní roh, hlava plazova a nohy koňovy jsou uraženy.

Č. 2. jest pravá větší půle čtverečného kachlíka, na němž jeví se úplně obrněný rytíř, v kolčí helmici, o zaklesnutém dřevci na

koni, ženoucí se na turnaji k útoku. Kůň opatřen jest jen sedlem a udidlem.

Obdobný obraz dával asi kachlík č. 3., jehož zbyl jen prostředek, ač-li nenáleží k němu vedlejší úlomek č. 5., kde vidíme přední nohy koně, jejž postava v pravo stojící asi držela za uzdu. Postava tato majíc na hlavě cípatou kuklu, na nohou dlouhé škorně jest nejspíš obvyklou figurou šaškovou. Trup je buď obnažen, buď má znázorňovati šat těsně přilehlý.

Č. 4. obsahuje na skrovném střípku kadeřavou hlavu mužskou s poprsím v řásném šatě.

Č. 6. ukazuje kotčí vůz, polootevřený, zakrytý stříškou na sloupcích, jež tvoří tři otvory, střední čtvercový, postranní poloobloučkem končící. Na střeše prochází se kohout.

Na zlomku č. 7. vidíme kozí hlavu a druhou nabodenou na kopí, fragment 8. snad znázorňuje spodek ohromné báječné hlavy a závitový ornament.

Na obraze 20. úlomek č. 1. jeví úhlovou úseč a v ní okřídlenou hlavu andělíčka.

Fig. 2. a 4. jsou asi protějšky buď téhož kachlíka nebo kusy dvou, znázorňujících týž výjev, totiž klanění se sv. tří králův. Zachovány jsou jen necelé postavy, levá klečící, pravá stojící, v bohatém řásném rouše, dlouhých vlasech, pláštích a silně vyvinutých trojcípých korunách před svatozáří.

C. 3. ukazuje poprsí žehnajícího Krista, sedícího na gothickém trůnu, na části ztracené seděla asi P. Maria.

Další tři zlomky č. 5., 6., 7. obsahují pouhé hlavičky, o jichž příslušnosti a významu nelze nic pověděti.

Větší kus č. 8. tvořil erb, držený 2 štítonoši v plném odění s pádným mečem. Ale zbyla jen pravá (heraldicky) půlka. Nad erbem viděti W, v poli erbovním samém, zdá se, jest nějaký odznak cechovní.

Střípek č. 9. přináší hlavu hřivnatou fantastického zvířete a konečně č. 10. postavu ženskou po kolena, houpající se na provazovém závěsu.

Všecky úlomky hlásí se tvarem svých reliefů do první půle XV. stol. a jsou zajímavými ukázkami řemeslné dovednosti našich předků.*)

---

*) Redakce prosí všech p. t. přátel starožitností i všech výborů musejních, v jejichž sbírkách nalézají se středověké kachle podobných tvarů, aby laskavě sdíleli s námi jich popis a vyobrazení, byť i zlomků. Jen tak možno jest srovnávati a srovnáváním usuzovati o všeobecných větách k vybudování soustavné historie českého řemesla.

O selských věcech panství Polenského a Přibyslavského v roce 1636.

Ant. Tomíček.

Pramenem našeho poznání selských poměrů na Polensku a Přibyslavsku jest urbář a několik jednotlivých listin selských náhodou dochovaných, pocházejících z počátku 17. století. Urbář speciální označený jako »Správa panství polenského a přibyslavského r. 1636« jest nyní majetkem městského musea litomyšlského a učiněna jest již o něm zmínka v časopise Českém Lidu VII., 359; k tomu dodáváme, že chybí z něho celá jedna složka, na které zapsány povinnosti majitelů usedlostí v Nových Dvorech, Rosičce, Volešné a v Sázavě z panství Polenského a města Přibyslavě, vesnic Poříče, Německé Jablonné, České Jablonné, Dobré a Hříště a městečka Borové z panství Přibyslavského, kteroužto ztrátu úhrnné udání zachované jen z nouze nahrazuje.

Velikost jednotlivých vesnic obojího panství byla různá. Vyjmeme-li městečko Borovou Rudnou, je největší obcí Velká Losenice, mající 31 usedlostí selských a 21 zahradníků a nejmenší Hájek o 2 a Ottendorf o 3 osedlých sedlácích. Mezi velké obce patří: Záborná 14, Věžnička 13, Kamenná 18, Dolní Věžnice 20, Nížkov 24, Syrákov 17, Velká Losenice 31, Pořešín 16, Brzkov 16, Hrbov 15, Volešná 18, Hříště 15, Vepřová 20, Malá Losenice 21, Modlikov 14 a Šumfeld 26 osedlých sedláků mající. Ale i tyto velké obce u porovnání s jinými v Čechách, nejsou příliš velké. Také malých obcí je celá řada. Tak má Dobronín 4, Prostřední Věžnice 6, Špinhof 6, Poříč 5, Dobrá 6, Peršíkov 5, Šicndorf na Horách 6, Ottendorf 3, Krátká Dlouhá ves 5, Ždírec 7 a Hájek 2 osedlé sedláky.

Nápadné jest, že v 18 obcích jsou samé statky selské a žádný zahradník a v 8 pouze po jednom zahradníku. Opačně 3 obce (2 patrně nově založené), mají jenom zahradníky. Samé usedlosti zahradnické v Městečku na Horách Stříbrných jsou zbytkem bývalých horníků. Zahradníků nebylo: v Záborné, Dobroníně, Prostřední Věžničce, Špinhofě, Bukové, Poděšíně, Brzkově, Volešné, Poříči, České Jablonné, Dobré, Hříšti, Šachotíně, Ottendorfě, Krátké Dlouhé vsi, Sobinově, Ždírci a Pořešíně.

Po jednom zahradníku je ve Věžničce za březinou, Šicndorfě (německém), Dolní Věžnici, Rosičce, Německé Jablonné, Modlíkově a Šumfeldu.

Samí zahradníci jsou v Novém Žďáře, Nové vsi pod rybníkem sobiňovským a v Městečku na Horách Stříbrných; v ostatních vesnicích je zahradníků v Dobroutově $^1/_6$, Kamenné $^1/_3$, Nížkově $^1/_3$, Syrákově $^3/_{10}$, Velké Losenici $^2/_3$, v Hrbově $^1/_7$, v Nových Dvorech $^1/_3$, Sázavě $^1/_2$, Borové $^3/_4$, Peršíkově $^1/_2$, ve Vepřové $^1/_{10}$, Malé Losenici $^1/_5$, Šicndorfě na Horách $^1/_2$, Střížově $^1/_6$

a v Horním Studenci $^1/_3$ selských živností. Poněvač urbář neudává výměru jednotlivých živností, těžko souditi, zdali živnost zahradnická sama stačila ke skrovné výživě rodiny hospodářovy. Ale i když vezmeme případ nejhorší, že nestačila nikde, jsou sociální poměry ve vesnicích polenských i přibyslavských dobré, neboť největší počet zahradníků, jako ve Velké Losenici 21, přece nalezl dobrou obživu při 31 statcích selských, a pak ten případ, že právě při obcích s větším počtem zahradníků nalezneme, že panství za zvláštní plat najímalo do své vůle značný počet luk a místy i pustin právě drobnému lidu.

Také povinnostní poměry selské jsou velmi rozmanité. Odúmrť na celém panství byla uvedená na poplatek, který se vybíral společně s úrokem svatojirským a svatohavelským a velikost jeho určena asi velikostí statku (výměra chybí) a povahou ostatních dávek.

Při obcích s povinností robotní je úmrť menší, ku př. v Záborné 16 grošů nejvíce, ve Věžničce 24, v Kamenné 20, v Bozkově 16, v Nížkově 20 grošů atd. Také jednotlivé statky platí různě. — Vesnice Šumfeld, Ottendorf, Hájek a zahradnická obec Nový Žďár platí pouze za odúmrť a úrok a nemají žádných jiných platů a povinností a žádných robot. Robot neměla také Velká a Malá Losenice a Nová ves pod rybníkem Sobiňovským. — Mimo úrok a úmrť dával Syrákov slepice a oves, Brzkov vejce, Šicndorf na Horách slepice, Městečko na Horách Stříbrných slepice a Střížov slepice a vejce.

Vesnice Prostřední Věžnice za robotu platila, Šachotín platil a dával slepice, Modlikov platil a dával slepice, Pověžín platil a dával slepice, Žďírec platil za robotu; neměly žádných jiných dávek a platů. Nížkov platil a ještě 20 dní robotoval v poli.

Za to obec Záborná odváděla 12 kuřat a měla robot ženných $62^1/_2$ dne. Jednotlivé statky průměrně den, některé více, statek Havla Nejedlého nejvíce, 9 dní ročně. Každý statek mimo to musil odvézti ročně po fůře sena a dříví.

Dobroutov dával úročních slepic 2 kopy $30^1/_2$, vajec 4 kopy 30 kusů, t. j. jednotlivé statky odváděly obyčejně 7—9 slepic a 9—12 vajec. Robot orných měl 34 dny, jednotlivé statky obyčejně po 2 dnech, ženných robot 106 dní, statek po $5^1/_2$ dne z pravidla, dříví statek 2 fůry měl odvézt, úhrnem 34, a mimo to ještě odvézt všecko seno z louky bradské. Za to odúmrť byla jen po 15 groších nejvíce. (Kolik měl statek dnů orné roboty, tolik for.)

Věžnička za březinou dávala úročních slepic $50^1/_2$ kusů, jednotlivé statky různě 3—7 kusů. Robot orných 343 záhonů, statek po 15, 30 až 45 záhonech, robot ženných $50^1/_2$ dne, kolik slepic kdo odevzal, tolik záhonů oral a celá obec ze spolka přivážela o Vánocích 6 a o Velikonocích také 6 for dříví.

Šicndorf, nyní Německý Šicndorf, odváděl 22 slepic úročních, statek po 2 a zahradník také 2. Robot orných měli 594

záhony, jednotlivý statek po 72, jeden nic a jeden 54; ženných robot 51 den, statek po 2—3, pět statků po 6 dnech. Každý statek byl povinen po jednom záhonu řepy rýti a jeden záhon konopí vytrhati a všechno zasázené panské zelí ze spolka okopati. Při robotách orných a ženných měli dostati jísti a píti.

Ze vsi Dobronína patřily k Polné jen 3 statky, patřící 4 osedlým, a pouze jeden statek oral 54 záhony a žal 3 dny, z druhého statku rylo se záhon řepy a záhon konopí a ze třetího vozil hospodář kádě při lovení šicndorfského rybníka.

Kamenná odváděla 29 slepic úročních různě, některý statek jednu, některý 2—3½. Robot ženných měli 52 dní, statek obyčejně 3—4 dny. Robot orných nebylo.

Dolní Věžnice měla robot ženných 71 dní, ze statku 1 až 4 dny, slepice 35½ kusů, statek různě 1—4 kusy. Jiných povinností nebylo.

Z Horní Věžnice vozil statek jen po fůře sena, více však nic.

Buková dávala 36 slepic, statek 3—5, jeden pouze 1, vajec 38, statek 5—12; robot orných vybývala obec 20 dní, vyjímaje rychtáře výsadního statek po 2 dnech ročně.

Nížkov platil za robotu o sv. Jakubě 2 kopy 22½ gr. a ještě robotoval 46 dní, to jest měl každý statek, vyjímaje výsadního rychtáře po 2 dnech robot orných.

Poděšín měl orných robot 30 dní, statek mimo výsadní rychtu po 2 dnech.

Hrbov dával ze statku 6 slepic, 16 vajec, robot ženných 8 dní a orných 1½ dne.

Horní Studenec dával slepic úročních 27, statek 2—3, vajec úročních 2 kopy 21 kusů, statek různý počet 9—18, konopných obláčů dával 13, každý statek po 1 a dva statky po 2. Robot ženných měli 36½ dne, ze statku 2—3.

Krátká Dlouhá ves měla robot orných 29 dní, 3 statky po 6, jeden 8 a jeden 3 dny. Robot ženných 14½ dne, 3 statky po 3, jeden 4 a jeden 1½ dne. Robot sečných 7½ dne, 3 statky 1½ dne, jeden 2 a jeden 1 den. Slepic úročních odváděli 14, čtyry statky po 3 a jeden 2 kusy.

Sobiňov měl roboty pouze rybniční, odváželi ze spolka ryby z rybníka Hamerského, Sobiňovského, Bílku a Křivýho po 4 fůrách do haltýřův za plat 2 grošů od fůry.

Za robotu platila Prostřední Věžnice: dva statky nic, jeden 16½ gr. a tři statky po 11 gr.

V Nížkově platily 3 statky po 4 gr. 6½ den., 8 statků po 7½ gr., 9 statků po 9 gr. 6 den., 2 statky po 13½ gr., jeden statek 14½ gr. a jeden statek 15 gr. Ze zahradníků mlýn neplatil nic, 2 zahradníci platili po 2½ gr., jeden po 4 gr. 6 den., jeden po 5 gr., jeden po 6 gr., jeden po 7 gr. a jeden po 7½ groši ročně.

V Šachotíně platilo 10 statků po 2 groších a jeden $2^1/_2$ groše za robotu.

V Modlíkově rychtář nic, 9 statků po 6 gr. a 5 statků po 9 groších.

V Pořežíně 2 statky po $4^1/_2$ groši, 3 statky po 6 groších a 2 statky po $7^1/_2$ groši.

Ve Žďírci 5 statků po 4 groších a jeden statek po 6 groších.

Úrok byl vybírán velmi rozmanitě. Čím více robot a dávek, tím menší. Výměr gruntů sice chybí, ale může se říci, že nejméně z lánu platily po *24 gr.*: Záborná, Dobronín, Hrbov, Krátká Dlouhá ves. Po *32 gr.*: Dobroutov, Spinov, Vepřová, Modlikov, Studenec, Pořežín, Strážov, Hájek, Šicndorf Německý, D. Věžnice; Šachotín *$34^1/_2$ gr.*; Věžnice Prostřední *35 gr.* Po *42 gr.*: Velká a Malá Losenice, Poděšín. Věžnička *36 gr.* Šumfeld *44 gr.* Buková *54 gr.* Syrákov *64 gr.* Horní Věžnice *58 gr.* Při mnohých statcích platil se z přidaných pustin a užatin zvýšený úrok.

Skrovné tyto povinnosti ukazují, že urbář náš je opisem staršího a ohlasem poměrů dávných. Doba sepsání hlásí se již v urbáři tím, že obsahuje přípis: »Též jsou povinni lidé z napřed psaných vesnic stále předivo, co se jeho koli urodí, spřísti. K tomu se jim předivo na libry odvažuje. Sedlákovi s 3 koňmi když se dají 2 libry, tedy zahradníku jest přísti 1 libra.« Další známkou nově se tvořících poměrů je seznam 12 panských dvorů, z nichž mnohé buď byly nové, nebo rozšířené, které, mimo přibyslavský, nemají (dle urbáře) žádných koní. Proto práce všechny byly u nich robotou odbývány a na 12 dvorů, při nichž se silo 130 měřic pšenice, 1184 měřic žita ozimního, 20 měřic jarého, 238 měřic ječmene, 45 měřic hrachu, 10 měřic pohanky, 1890 měřic ovsa, 24 měřic semena lněného, $17^1/_2$ měřic semena konopného a 3 měřice máku, pevná robota nikterak nestačila.

Také zařízení ovčínů s výnosem ročním 1250 zl. bylo znamenitým obtížením poddaných, neboť ovce ty vypásali páni na selském. Také nově zavedené nájmy hus a volů přitěžovaly. Poddaní husy a voly do nájmu bráti musili a dávali za jednu přijatou starou husu každoročně jednu mladou a za vola jednou přijatého každý rok po 3 zlatých!

O ubohosti selských lidí v prostředku 30leté války svědčí urbář zápisu o spálených pustých živnostech. Pusté byly 1636: Z Věžničky $^2/_7$, Dobroutov $^1/_4$, Šicndorf (něm.) $^1/_2$, Kamenná $^5/_9$, Dolní Věžnice $^1/_4$, Prostřední a Horní Věžnice $^1/_3$, Špinhof $^1/_3$, Nížkov $^1/_6$, Syrákov $^1/_4$, Velká Losenice $^1/_5$, Poděšín $^1/_5$, Brzkov $^1/_8$, Hrbov $^1/_5$, Volešná $^2/_9$, Sázava $^2/_7$, Česká Jablonná $^4/_{11}$, Dobrá $^1/_2$, Hříště $^3/_5$, Věžnička $^1/_3$, Borová $^1/_2$, Šachotín $^1/_2$, Vepřová $^1/_4$, Malá Losenice $^1/_{10}$, Modlikov $^1/_7$, Šumfeld $^2/_{13}$, Šicndorf na Horách $^1/_3$, Krátká dlouhá $^1/_3$, Střížov a Hájek $^1/_4$, Sobiňov $^1/_2$, Ždirec $^1/_7$, H. Studenec $^1/_3$ a Pořešín $^2/_7$ všech usedlostí. Nejvíce opět utrpěly starší obce menší, novější, kolonisované a nejméně

zatížené povinnostmi, mají ztráty značně menší, jako Šumfeld a obě Losenice.

Možno tedy soudit, že obyvatelé sami také k spuštění přispěli útěkem a strachem před nastávajícími poměry, jež vyvinovaly se stejně jako jinde rychle k horšímu. Jednotlivé zvláštní roboty některých vesnic uvalovaly se na všechny obce a to stejným dílem. Poměrně stejně výnosný statek měl po r. 1648 stejně robot a povinností; všechny zvláštnosti předešlých století přestaly.

Z archivu krumlovského.

Hynek Gross.

Inventář hradu Helfenburku r. 1452.

V knížecím archivě panství Krumlovského je uloženo několik purkrabských služebních smluv o opatrování hradu Helfenburku u Bavorova, v nichž určeny jsou požitky a povinnosti purkrabí. Jsou to smlouvy mezi pány Jindřichem a Janem z Rožmberka a purkrabím Václavem Vláškem z Miloňovic ze dne 20. dubna r. 1452, mezi Janem z Rožmberka a Vláškem z 1462 23./IV., mezi týmž pánem a Adamem z Drahonic z 1467, 23. dubna, mezi Petrem z Rožmberka a Albrechtem Eitnhartarem z Flinšpachu ze dne 9. května 1505 a mezi Petrem z Rožmberka a Ladislavem Želízkem (Železkú) z Tourového z 16. dubna 1515. Odměna roční za službu purkrabskou se mění.

Nejzajímavější je smlouva nejstarší, poněvadž v ní jest vypsán celý inventář hradu. Věci ty povinen jest purkrabí v témž počtu zase po vypršení času úřadu postoupiti. Záleží z potřeb branných, z nářadí hospodářského, potravin i nábytku. Můžeme si z toho představiti domácnost purkrabskou a poznáváme i pomocníky v úřadě (ve smlouvách ze 16 st. připomíná se vedle písaře i lovčí) a čeleď hradskou. Tyto podrobnosti a soubor celkový nás poutají. Proto uveřejňujeme listinu tu, nynějším pravopisem ji upravivše. Je doplňkem článku Aug. Sedláčka o Helfenburce v jeho známých Hradech a zámcích, v dílu VII. (Písecko), str. 84—103 l. 1890 otištěného. (R. 1870. napsal archivář třeboňský Theodor Wagner obšírnou, 177 listů v kvartu čítající, rukopisnou práci: Schloss und Herrschaft Helfenburg, jejíž čistopis nachází se v kníž. ústředním archivě v Č. Krumlově.)

Známo buď všem, že, když urození páni, páni, pan Jindřich a pan Jan z Rosenberka, páni moji milostiví, mně Václavovi Vláškovi z Miloněvic hrad svuoj Helfmburk k drženie poručiti jsú, tuť jest Jich Mt se mnú takovúto smlúvu učinila: Najprv, abych já nadepsaný Václav sám čtvrtý branný byl, potom že mám šestnádcte holomkóv stře[l]cových branných hodných mieti, a těm holomkóm já nadepsaný Václav mam potřebu i za služby dávati. Také mám písaři páně potřebu dáti, kuchaře jednoho mám mieti, pekaře jednoho, klíčníka jednoho, kravaře jednoho, sviňáka jednoho, dievku jednu, vozataje dva, vrátná dva. A na ty jistú čeleď má mi Jich Mt.

vydávati do roka sto a šedesáte kop grošóv hotových peněz, tři sta a dvanádcte čebróv žita, čtyři sta čebróv ovsa a tři sta kúr. A řeku v Strunkovicích,*) kteráž prve za pokoje od purkrabí k hradu držána byla, tu také držeti mám.

A já již psaný Václav v tyto podepsané věci jsem sě uvázal, kteréžto věci, když bych hradu postúpiti měl, také též zasě postúpiti mám:

Najprve na mučedlnici dvě houfnice železné a tarasnice železná, jedna v ložiech, houfnice měděná jedna, tarasnice dvě měděné v ložiech, kolovrat jeden, dvě píštěle měděnie velcí a tři píštěly menší měděné, osmnádcte píšťal železných, a jedna vzata jest u Bavorově od Vodňanských*) a jedna píšťalka malá v loži. Ty jsú na domu jako světnička. Item v světničce padesát kop šípóv v láhvici nenasazených, v druhé láhvici pětmezdcietma kop šípóv nenasazených, jede[n]mezdcietma kop šípóv na dub nasazených, peřených, devět kop šípóv na smrkových i na dub nasazených, peřených, devět kop šípóv nasazených na dub a nepeřených, patnádcte kop střelišť v svazcích, jeden súdec prachu zabedněný s obú stranú a v malém súdku na tři prsty prachu, výsévkóv prachových hrnček neplný, dva hrnce salnitru plná, neplný jeden a jeden hrnec síry tlučené, třimezdcietma kotúčov nití, pláty staré i s kusy, ořech železný, dva pytlíky prachová prázdna, deset kúsov kluk(?!) to vše v té světničce jest,

Item v pivnici šest keltů, dva škopky, pět čebróv pivních, zlých i dobrých, dvoje necky pod sudy, jedno síto, jedna nálevka,

item v kuchyni jeden rošt dobrý železný, třie rožni, dva kotlíky, jeden strúzek, dva střiezi, jedny necky, jedna skříně, ješto potřeby chovají, jedná káď vodná, druhá po vína, a jedemezdcietma hrncóv malých i velkých, devatenádcte mis, jeden kosieř nedobrý, jeden štok;

item v pivováře jedna káď miesná, čtyři kádi menšie, dvě kádi mlatné, zlé, jedna pánev, k té dno nové musí udělati;

item v pekárně dvě dieže, jeden pytlovar, jedna káď bezednivá, ješto otruby sypí, kámen stúpový bez vrcholku;

v cisterně dva okovy, jeden řetěz, u velicí jistbě tři stoly, jeden stolček, dva šenktišě, v daní světnici dva stoly, u krajčieho v světničce jeden stolec,

item po hradě rozličné věci: jeden vuoz. v tom jsú tři kola okovaná a čtvrté bosé, zlé, dva řetězy, jeden dlúhý, druhý krátký, ty u vozu mají, jeden sud vodný, dva zámky u mostu dolejšieho, dva zámky u mostu hořejšieho, jeden zámek u lavičky, jeden zámek u železných vrat, jeden zámek u fortny u parkárnu, jeden zámek u fortny pod velikú jistbú, jeden zámek u železných vrat nahoře, jeden zámek u pivnice staré, jeden zámek u velké věže, jeden povraz u rumpálu jako drva táhnú, jeden povraz velký vetchý, jeden povraz velký nový, jeden povraz s skřipci, dvě láhvice olejové, dvě vanicě, jedna prostice soli, puol čebra krup, puol čebra krupice, to v spižiernách jest, jeden drajlink mladého piva, jeden sud piva mladého na staré vaření, jeden buoch slanin.

K zachování těchto věcí nadepsaných napřed psaní páni moji milostiví a já již psaný Václav pečeti naše k svědomie přitiskli jsme k tomuto listu.

P[s]án na Helfmburce, ten čtvrtek před svatým Jiřím, leta od narozenie syna Božieho tisícieho čtyřstého padesátého druhého.

Orig. na papíře.

První dvě pečeti jsou zachovalé, třetí porušena.

(II^{A} 8 B 38.)

Na rubu stojí psáno: Vlášek, Helfenburg, starý. Ad historiam Domini Henrici describendum. 1452.

---

*) Dle smlouvy z r. 1505 purkrabí: »mieti všecky robotíře, žence. dvuor poplužní se všemi dědinami a lúkami a potok u Svinětic a u Budyně a lesuov má užívati ku palivu«.

Kšaft jihočeského zemana Jana, řečeného Němce, z Kovářovic z r. 1462.

Z jednotlivých odkazů této závěti, učiněné dne 16. června, můžeme nahlédnouti do zemanské domácnosti a jejího inventáře. Zejména vypočítávají se kusy zbroje. Zemanských rodin na malých sídlech, živících se hospodářstvím polním bylo okolo Čes. Krumlova v 15. st. více, než ve st. 16. a následujících. Bývaly mezi sebou příbuzny a měly mnohé vztahy ku měšťanům v Krumlově. Často takoví zemané vstupovali do služeb rožmberských. V kšaftech prokazovali skutky dobročinné a pamatovali na záduší svého okolí.

Pro zajímavost podobných drobností uveřejňujeme poslední pořízení toto, upravené moderním pravopisem, beze změny však staré řeči.

Ve jméno Božie Amen. Já Jan, řečený Němec, z Kovářovic*) vyznávám tiemto listem všem, ktož jej uzřie neb čtúc uslyšie, že z dopuštěnie Boha všemohúcieho nemocen jsa na těle, ale zdráv jsa na smysły a na rozumu, učinil sem a činím své poslednie rozkázánie a kšaft neměnitedlně.

Najprv odkazuji kopu platu ročnieho na službu roční, aby vigiljí a mše za duši mú a předkuov mých byly zpievány na každý rok, jakož plat držím v Újezdě**) od svých milostivých pánuov z Rozmberka; a jestli že by ten plat vyplatili, tehdy buď dáno z těch peněz patnádcte kop na kopu platu dědičného, aby kúpili, a ta služba aby sě vždy dála na věky za mú duši a předkuov mých.

Item, jakož jmám ode páně milosti list na pět kop platu ročnieho v Újezdě a mně list svědčí, ten list dal sem a dávám svú dobrú vuolí Vilémovi, faráři v Velešíně a Janovi bratru jeho, písaři úřadu velešínského, neb oni prve dvě kopě platu ročnieho na tom listu mají a držie.

Item do Újezda k kostelu dvě kopě kostelníkuom na opravu toho kostela.

Item panně Elšce, Svatomieřově dceři, dvě kopě grošuov. Také odkazuji Barboře, dievčici u Šitkuov, jednu kopu g.

Item Kubově Duchcovně dva zlatá uherská a to všecko, co u nie mám.

Item Markretě, dceři jejie, rúcho ložnie všecko.

Item postav sukna šerého ať poručníci kúpie za dvě kopě nebo, jakž mohú, a mezi chudé lidi rozdadie.

Item Jindřichovi Svatomírovu odkazuji pancieř, item panu Buškovi z Kanic jeden samostřiel novější, item Slepicovi druhý samostřiel, item Dietkovi kabát červený, nohavice vázané lepšie, item šubu liščí Martinovi, bratru Petříkovu za rathauzem, item truhlu a pláštěk modrý Barce, dievčici u Petříka za rathouzem, item Janovi, vrátnému u přednieho mostu hradského, šubu vlčí, item opásánie, túl, kliky a lebku Váchovi fišmajstrovu, item konik knězi Vilémovi, faráři Velešínskému, item ptačie sietí Jírovi sokolčiemu, jakož on ještě je má, item oštěp a tkanici Petříkovi za rathouzem.

Item ostatnie penieze, což mimo toto rozkázánie zuostane, porúčiem Vilémovi faráři a Janovi, písaři v Velešíně, ať mše za mú duši a předkuov mých zaprosie.

---

*) Kovářovice něm. Schmieding na býv. panství Krumlovském. Palackého Popis král. Čes. str. 326.

**) Újezd Kamenný na býv. panství Krumlovském, asi míli od Č. Budějovic.

Item Katruši, sestřenici svej, odkazuji dvě kopě g., item Káči u Petříka za rathouzem dvě prostěradla nové.

Item poručníky činím mocně toho všeho, což nahoře psáno jest, poctivého kněze Viléma faráře a Jana bratra jeho v Velešíně. Při kterémžto rozkázání a kšaftu byli sú slovutní panoše Bušek z Kanic, Jan z Třebomyslic, písař úřadu velešínského, Petr Svatomír z Milíkovic, Petřík za rathouzem, Kokot a Johannes Blahút.

Tomu všemu na potvrzení já svrchupsaný Jan z Kovářovic pečet svú sem k tomuto listu přitiskl a pro lepší jistotu prosil sem slovutných panoší dřévepsaných Buška z Kanic, Petra Svatomíra z Milíkovic, Petra z Štipoklas a Johannesa, že sú své pečeti na svědomie k tomuto listu přitiskli, jenž jest dán a psán leta od narozenie syna Božieho tisícieho čtyrstého šedesátého druhého, tu středu po svatém Vítu.

Original této listiny na papíře psaný nachází se v kníž. archivě Krumlovském. Přitištěno 5 pečetí, z nichž 1., 3, 5. jsou neporušeny a 2. a 4. částečně po krajích odloupnuty.

Literatura.

Památky východočeské Sbírka umělecko-průmyslových a národopisných památek českého východu. Díl I. List I.—L. Uspořádal Dr. Karel V. Adámek. Vydáno péčí okresní památkové komisse chrudimské při Prům. museu pro vých. Čechy. Nákladem kuratoria musejního. V Chrudimi, 1904. Vel. 8° (132 strany textu s 31 obrazem, 50 tabulkami a 13 ornamenty z východoč. psaných modliteb). Cena 14 K; lze koupiti i po sešitech, z nichž 1.—3. jest po K 2·50, 4. za K 6·50.

V úvodu praví pořadatel, že musea průmyslová — mají-li plně dosáhnouti svého úkolu — musí jak ve sbírkách a výstavách, tak i veškerou činností svou přihlížeti k vývoji jednotlivých skupin výrobních, sbírati a zachovávati i vzory starobylých památek uměl.-průmyslových i památek výroby lidové a výstavami, přednáškami i spisy svými šířiti jich znalost a napomáhati, aby svéráznými, z památek čerpanými prvky a motivy česká výroba průmyslová vymaňovala se ze šablon a vzorů cizích. Toho pamětliva usnesla se správa kulturně-histor. sbírek Prům. musea pro vých. Čechy v Chrudimi na vydávání vzorů uměl.-průmyslových a české práce lidové. Jako výsledek svých snah podává I. díl »Památek východočeských«; památné stavby jsou vyloučeny z programu proto, poněvač jim jsou věnovány publikace jiné (Soupis, vyd. Akademií, Památky archaeol., Hrady a zámky, konečně i náš »Časopis« a j.). První díl »Památek« zabírá 44 články, jež jsou pracemi pouze tří auktorů. Lvi podíl, 23 články, náleží pořadateli Dru K. V. Adámkovi; zesnulý jednatel musejní Karel Lábler přispěl 6, ředitel musea K. Poslt 15 články.

V předmluvě díla sice zcela zřejmě jest vytčen jeho účel, ale proto přece není lze zhostiti se myšlénky, že »Památky« bezděky jsou doplňkem Soupisu, vyd. Akademií a táž myšlénka nutí nás i k porovnání obou publikací. Činíme tak jen namátkou. »Soupis« jest rozdělen ve svazky podle obvodu okresních hejtmanství, »Památky« však čerpají z celého obvodu působnosti musejní, tedy z několika okresů. Nemůže ani býti jinak, než že některé věci opakují se v obou publikacích, ale tu jeví se značný rozdíl jak obsahem, tak i obrazy.

»Památky« jsou založeny jinak, podrobněji. Popis také není rozvláčný; podává vše, co známo o tom kterém předmětu, všecku jeho historii. Také citováním literatury rozlišují se Památky od Soupisu; ku př. při popisu památek v Raně uvádí Soupis (sv. XI., 182) jen 3 prameny, kdežto v Památkách (str. 3)

jen o tamním kalichu poukazuje Dr. Adámek k 9 pramenům i upozorňuje k omylu jiného auktora. Popis kalicha zabírá v S. 13, v P. 44 řádky, obraz jeho podávají P. pěkným světlotiskem, S. méně zřetelným obrázkem menším. Monstrance z Rváčova (popisu v S. 4, v P. 28 řádek) taktéž lepší — ovšem světlotiskem — zobrazena v P. Proslulý krucifix z Podlažic dopadl v S. nešťastně; věc sama je nepatrných rozměrů (podle S 72, podle P. 75 *mm* výšky) i divíme se, že byla v S. reprodukována jen na 53 *mm* výšky a ne u velkosti skutečné. P. mají pěkné světlotiskové zobrazení krucifixu v měřítku větším, než originál. Románské hlavice a pata sloupu z Kostelce u Heřm. Městce, v S. pérokresbou, v P. světlotiskem zobrazené, liší se ornamentálně, ač nebyl-li každý z obrázků vzat s jiné strany; podrobnosti ornamentální nejsou jemné i bývalo by v P. dostačilo zobrazení autotypické. Obraz kazatelny v děkanském kostele skutečském proveden v P. světlotiskem, i jsou obrysy zcela zřejmy; příliš malý obrázek v S. (sv. XVI.) zavinil, že tu stěží viděti sotva kontury výplně na schodišti. Archa z děk. kostela chrudimského jest v P. vyobrazena světlotiskem i s predelou, novější architekturou a tympanonem; našim účelům lépe vyhovuje její vyobrazení v S., bez přídatků novějších, jež starou část podává u měřítku větším tak, že jednotlivé osoby pěkně vynikají. Obraz kalicha z klášt. kostela v Chrudimi jest v S. málo výrazný; P. mají lepší, světlotiskový a podávají i obraz patky s medailony světců v bohaté ornamentice. Vzorkování kasule z Kočí jest v P. zřejmě vystiženo obrazem světlotiskovým; toho nenalezneme na vyobrazení v S.

Kostel kočský dobře je znám i oceňován. Dřevěný jeho strop všecek je ozdoben rozkošnou malbou lidovou, i želíme, že nepatrný obrázek jen části stropu v S. je zcela bezvýznamný i nesprávný; znamenitá práce lidová zasloužila si lepší interpretace. V P. jsou stropu věnována dvě vyobrazení: jednobarevný pohled celkový a litografovaný obrázek části u větším měřítku. Porovnáváním shledáme, že kontury obého se kryjí i jsou tedy správné. Oba obrazy jsou sličné, ale na litografovaný jsou naneseny barvy v tonech příliš svěžích. Náhrobek Beneše z Kocúrova (r. 1419) v Trh. Kamenici jest velmi pěknou památkou výtvarnou, tím cennější, že jest nejstarším ze zachovaných v kraji chrudimském. Nynějším nejapným umístěním (z umíněnosti či vlažnosti?) jest ohrožen, i nedivíme se, že mu bylo v P. věnováno vyobrazení světlotiskové; obraz v S. jest dobrý, i byl by také postačil. Přílišný rozdíl jeví se mezi zobrazením gotické křtitelnice (r. 1462) z kostela chrudimského v S. a mezi obrazem v P. Zde jak na reprodukci obyčejné tak zvláště na světlotiskové viděti jest zcela zřejmě nápis i všecku výzdobu, kdežto v S. jen stěží rozeznáváme obrysy ornamentace. Obraz zvonu tuněchodského, podaný v P. světlotiskem, jest ovšem podrobnější a plastičtější než v S. — Značnou část »Památek« zabírá národopis, vynikající práce tvorby lidové, jako: výšivky, nábytek, nádobí, výzdoby východoč. psaných modliteb a j. Nedostatek místa nepřipouští obšírnější zmínky o tom všem. Mnohé z tabulek jsou provedeny litografií, leč zdá se, že někde bylo tu idealisováno, i že voleny barvy příliš svěží.

»Památky východočeské« doporučují se nejen illustracemi, ale i průvodním textem. Poznamenali jsme již, že popis podává vše, co známo o tom kterém předmětu, je věcný a jasný. Pokud popisy (23 články) jsou prací pořadatelovou, nedivíme se — ale vítáme —, že tu jde vše s příslovečnou Adámkovskou důkladností. Dílo, vypravené vzorně, jest ke cti knihtiskaře; totéž platí plně i o části obrazové. Pořadatelstvo i úpravou vetklo »Památkám« ráz východočeský; initialky, jakož i ornamenty celých stran v textu jsou vzaty z východočeských psaných památek, i není neštěstím, že někde (ku př. na str. 109) příliš hřmotné orámování nevyhovuje estheticky. Skutečná láska k památkám i tím doložena, že některé tabulky jsou pořízeny světlotiskem, dražším, ale přesnějším i bytelnějším než jiná reprodukce, ač někde bylo by dostačilo vyobrazení autotypické. Prům. museum chrudimské vydáním »Památek východoč.« pěkně vyslovilo vlastní účel svého poslání — kéž by i jinde bylo následováno jeho příkladu. Vytrvalým ukazováním k našim domácím vzorům mohlo by nejen býti přivoděno obrození naší práce umělecko-průmyslové, ale bylo by značně oslabeno i vtírání se všedních výrobků cizích.

Blahopřejeme Prům. museu v Chrudimi k dílu ceny tak značné. Velmi rádi doporučujeme »Památky východočeské«, a přejeme, aby jich účel zcela byl pochopen, i aby po zásluze dosáhly též žádoucího rozšíření. *Černý.*

Podřipský musejník. Ročenka Podřipského musea v Roudnici. Roč. I., 1904. Cena 1 K, členům Podř. musea zdarma. — Podřipské museum, vstoupivší v život 23. ledna 1901, předkládá první svou publikaci, jež má býti pojítkem mezi museem a obecenstvem. Ať tištěná zpráva výroční či sborník s přiměřenými články mohou platně působiti pro myšlénku musejní a zjednávati jí širší kruh přátel; rádi proto vidíme první ročenku Podř. musea, obsahuje tyto práce: Roudnice na úsvitě dějin (J. U. C. Jindř. Michálek), Přírodopisné črty z Roudnicka (prof. Val. Weinzettl), Starší zápisy o vesnicích v okresu roudnickém (JUC. Jindř. Michálek), Statistiku města Roudnice, Miscellanea, Zprávu Podř. musea v Roudnici, Doslov.

Zde dočítáme se, že přes čilou agitaci přihlásilo se k Podř. museu (od 23. IX. 1901 do září 1904) něco přes 60 členů, kteráž účast jest prý pro Roudnici a Roudnicko zrovna pokořující, uváží-li se, že sousední mus. sp. »Palacký« v Slaném má členů na 300. Příčina neblahého zjevu tím odůvodněna, že občanstvo nezná účelů a snah musea, i jest vydáváním ročenky očekávati nápravu. Porovnávání Podř. musea s mus. sp. »Palackým« není důvodné. Prvé vzniklo sotva před 3 roky a teprve r. 1904 ohlašuje se obecenstvu první zprávou, kdežto »Palacký« trvá přes 12 let a podal členstvu již 12 svazků »Slanského Obzoru«. Tím snadno lze si vysvětliti, proč slanský »Palacký« má členů více, než Podř. museum (nikoliv ke 300, nýbrž jen 217, jak uvádí »Sl. Obzor« XII); konečně se zřením k dvanáctiletí svému i svého »Obzoru« není ani pro Slánsko počet 217 členů (z nichž přes 20 je mimo obvod) zjevem potěšitelným.

V »Podř. musejníku« ze 79 plných 37 stran zabírá statistika města Roudnice; pořadatel praví v doslovu, že nebylo lze pořídíti ji tak, aby byla uceleným obrazem. Významu statistiky nijak nepodceňujeme, ale mohla býti zcela vynechána. Pro současnost není valně význačna, pro potřebu budoucí lépe bylo by uložiti ji na dobrém papíře v archivě městském nebo musejním. V neobjemné publikaci jeví se četbou nezáživnou, jež zbytečně mnoho místa zabírá prácem jiným. Ostatní obsah I. ročenky líbí se nám a zalíbí se i členstvu. Stati Michálkovy i Weinzettlova pěkně se čtou; potěšila nás i miscellanea a schvalujeme, že tu byla obrácena pozornost*) k zněmčenému území, ke zvonu děk. kostela v Ústí nad L., jejž r. 1544 ulil a medaillonem M. J. Husi ozdobil Matěj Špic v Roudnici; jeho prací jest i druhý, menší zvon v témž kostele. Dále jest tu zobrazen úlomek hliněného kachle ze 14. stol. z ambit děk. kostela v Roudnici a tzv. cyrillomethodějský kříž »na velké hrázi« u Bezděkova. Veškerv zdařilé obrázky jsou prací prof. K. Rozuma. Fr. Kučera podává výpisy z II. knihy kontraktů roudnických, J Beránek líčí žákovskou slavnost na sv. Řehoře.

Název ročenky jinak zní na obálce, jinak na titulu; jednotnost je žádoucí. Čím více naše musea a spolky musejní budou vydáváním publikací upozorňovati své okolí na snahy vlastivědné, tím dříve zkypří půdu pracím svým i dílu nás všech. První ročenku Podř. musea upřímně vítáme. *Černý.*

Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí. Rok 1902—1903. Č. 11. — Neznáme stanov společnosti i nevíme, sleduje-li spíše věci přírodní než minulost, jak zjevno z přítomného Sborníku. Téměř všecek jeho obsah jest věnován přírodopisu; nás trochu mohou zajímati jen pojednání o tkalcovství na Valašsku, seznam purkmistrů, rychtářů a spolupředstavených v Rožnově (1801—1848) a vzpomínky na některé zesnulé spolupracovníky, (tu hned z počátku opakují se 3 řádky). Zpráva o svěcení náhrobku rakouským a ruským vojínům v Meziříčí dostatečně vyhověla by svému poslání otištěním v úředních novinách či ve vojenském kalendáři. V textu, hlavně v seznamu členů, objevují se hrubé poklésky mluvnické i pravopisné (Marie, hraběnka Bukuwky rozená Stillfried; slečna Schaschetzy Marie a j. v.), z nichž některé byly opraveny

*) Viz naši poznámku na str. 130. t. l.

rukopisně po vytištění. Úprava i tisk Sborníka jeví svrchovanou nedbalost a nevkus tiskařův; text obálky jest téměř nečitelný, ale lépe není ani uvnitř, kde použito písma rozbitého a šedočerné barvy. Předchozí čísla (stejné úpravy) stála 380—400 K; hledímeli k těmto penězům, publikace není laciná.

Členové Mus. společnosti dostávají Sborník zdarma, platíce ročního příspěvku 2 K. Není lze žádati, aby dostávali nějakých nákladných publikací obrázkových. Domníváme se však, že by vydavatelstvo všem se zavděčilo, kdyby při článcích pozornost svou obrátilo spíše k minulosti, zvláště pak k mizejícím památkám. *Černý.*

Národopisný sborník československý. Praha 1904. Sv. X., seš. 2. Všecek obsah vyplnil redaktor Dr. Jiří Polívka svými pracemi: O směrech studia tradic lidových a jeho cíli (Udatný krejčí, Nezasmálka, Roztancované střevíce). Z pověstí legendárních (Z legend o čertovi: *a*) Čertův švagr, *b*) Kajicný čert, Legenda o mstivém světci, Legenda o spravedlivé smrti. Doplňky a rejstříky).

Method. Praha, 1904. Roč. XXX. č. 11. a 12.: F. J. Lehner: Proboštský kostel P. Marie v Roudnici. — Dr. K. V. Adámek: Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska. — K. M. Kaufmann: Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libycké. — Msgr. F. J. Lehner, majitel, vydavatel i redaktor »Methoda«, loučí se tímto číslem s čtenáři. List vycházel po 30 let a lze po pravdě vydati mu svědectví, že svědomitě plnil svoje poslání, byv časopisem, věnovaným umění křesťanskému. »Method« proto byl založen, aby vydavateli byl sběrem látky k »Dějinám umění národa Českého«. Teď zaniká, když sběr je dokonán a »Dějiny« vycházejí.

Věstník Poděbradska a sousedních okresů. Poděbrady, 1904. Roč. VII., č. 11. a 12.: J. Hellich: Vynikající hudebníci XVIII. věku v Poděbradech. — Týž: Zaniklá ves a tvrz Vesec Kovanův u Bobnic. — Týž: Spolčení bratrstva tkalců s pány bratry ševci v Poděbradech r. 1692. — Týž a G. Svoboda: Třebestovice u Sadské. — J. Hojsák: Žádost Fr. Lad. Vorlíčka o místo učitelské v Nymburce r. 1857. — Historické drobnosti. — Zprávy školské a jiné.

Sborník Museálnej slovenskej spoločnosti. Turč. Sv. Martin, 1904. Roč. IX. sv. 2.: Veterán, Miestne báje a skazky. — Fr. V. Sasinek: Moravsko a Nitransko. — Jan Drobný: Kronika brezovská. — Mil. Búlovský: Príslovia, porekadlá a úslovia. — Dr. Jan Petrikovich: Bronzový nález v Bohuslaviciach. — Týž: Náleziská pojedinych mincí a numismatických pokladov v Uhorsku. — Artikule poctivého poriadku čižmarskych tovaryšov v Lipt. sv. Mikuláši z r. 1697. — Archiv.

Časopis Museálnej slovenskej spoločnosti. Turč. Sv. Martin, 1904. Roč. VII č. 5. a 6.: P. Sochán: Obetné kamene a stupoje v kameňoch. — Iremský: Tajnosť opáska. — T. Pitonjak: Hádanky zo Spiša — Z cinterína v Námestove. — J. Zigmundík: Maďarský list Vil. Pauliny Tótha dotyčne »Dumy Matúšovej«. — Boh. Klimo: Naše deti. — Št. Vrablec: Závod. — V. Z.: Popevky. — Porekadlá. Výrazy. — Jos. Pospech: Príslovia a porekadlá zo Spiša. — Malý archiv. — Rozličnosti.

Nachrichten über deutsche Altertumsfunde. Berlin, 1905. Roč. XV. č. 6.: Urnenfunde von Perver-Feuersteinmanufakte aus der Provinz Brandenburg, namentlich aus der Umgegend Berlins. (S obr.) — Nekropolen in der mittleren Pfalz. — Neolithische Niederlassungen bei Neustadt a. d. Hart. — Zwei Grabfunde der Vorderpfalz (1904). — Flachgrab mit Tierbeigaben bei Potsdam. — Tímto číslem přestaly »Nachrichten« vycházeti, neboť ministerstvo bylo nuceno z nedostatku prostředků zrušiti ujednání se společností, jež »Nachrichten« vydávala. Bývá i jinde, že kulturní zájmy musí ustoupiti militarismu. *Č.*

Vjestnik kr. h v.-slav.-dalmat. zemaljskog arkiva. Záhřeb, 1904. Roč. VI. č. 3. a 4.: L. Ivančan: Vratislav a rod Aků. — Dr. L. Jelić: Dvanáct dokladů k dějinám Hrvatska a zemí sousedních z let 1452—1535. — Dr. Jiří Šurmin: Z doby Ludvíka Gaje. — Dr. Bučar a Dr. Šurmin: Hrvatské

zprávy k dějinám reformace. — Dr. Fr. Bučar: Příspěvky k dějinám protestantismu v Hrvatsku. — Dr. I. z Bojničićů: Pramenné zprávy k dějinám o pronásledování čarodějnic v Hrvatsku. — Emil z Laszowskich: Listiny obce Sv. Jelena Korušky u Kříževace.

Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne. Krakov, 1904. Roč. XV. č. 2. a 3.: Wł. Jełowicki: Trojak z r. 1831 z literami F-H. — Týž: Z literatury numizmatycznej. — M. Gumowski: Denarv pierwszej doby piastowskiej. — Týž: Mateusz Morawa. (Se 4 příl.) — Týž: Monety polskie we wiedeńskim gabinecie monet i medali. (S 2 obr.) — K. Marcinkowski: Inwentarz zamku krakowskiego A. D. 1787 ultimis junii spisany. — Wal. Kostrzębski: O denarach Słowian zwanych wendyjskimi. (S 1 tab.) — Dr. Fel. Kopera: Materyały do inventaryzacyi zabytków sztuki i kultury w Polsce. (S 2 obr.) — Ad. Chmiel: Materyały sfragistyczne (Pieczęcie żydowskie). Se 4 obr.

Různé zprávy.

Rodopisné příspěvky. V knížecím schwarzenberském archivu v Praze na Hradčanech našli jsme v knize uložené pod sign. V. AU No 3*a* zprávy o následujících rodinách a to na stránce:

5. z Rozempachu Albrecht Volf r. 1591, 28. Lipenská Kateřina z Velikého Lipna r. 1607, 41. z Trnice Jan Albrecht r. 1612, 42. z Vetína Jan Diblík r. 1615, 54. z Peclínovce Jakub Kozel r. 1615, 60. z Korkyně Linhart Korka r. 1622, 62. z Horek Jiřík Košetický r. 1619, 65. z Lichtenfeldu Maxmilián Kohout r. 1621, 67. z Karlsperka Daniel Karolides r. 1621, 70 z Kalburku Zachariáš Koch r. 1621, 73. z Peregrinova Ostrova Jiřík Cikota r. 1623, 80. z Průšova Samuel Průšek r. 1627, 80. z Velechova Kašpar Loselius r. 1623, 88. z Trnče Albrecht r. 1610, 88. z Letošic Petr Macer r. 1625, 97. z Proseče Vojtěch Had r. 1630, 99. z Kosmačova Jiří Římský r. 1633, 111. z Honštejna Izaiáš Hon r. 1635, pak pod sign.: V. AU No 3*b*: 167. z Drahobejle Jan Krištof Krocín r. 1651 a 176. z Plattenštejna Jan Platajs r. 1615.

Jiné zprávy čerpali jsme opět z knížeciho archivu v Postoloprtech. Tak byl v letech 1600 až 1611 hejtmanem na tamním panství Václav Ploskovský z Ploskovic.

R. 1624 31. ledna, koupila Majdaléna Hrušková z Března, rozená Kaplířova ze Sulevic dva grunty v Želeticích za 2200 kop. míš.

R. 1679 byl pochován a k věčnému spánku uložen ve farním kostele v Postoloprtech, baron »von Wangen«.

R. 1693, 13. června, povolil kníže Ferdinand ze Schwarzenbergu, aby si šlechtic Jan Jiří Kulhánek z Klaudenštejna zřídil v kostele v Hradišti rodinou hrobku.

R. 1697, 8. října, dal týž kníže zvolení, aby mohla vdova po šlechtici Karlu Fleisnerovi (z Vostrovic) dáti postaviti v kostele v Hradišti jeden nový oltář.

O málo později zřídila Judita Fleisnerová z Vostrovic při témž kostele nadání na vydržování jedné lampy.

R. 1708, 26. prosince, svolil kníže Adam František ze Schwarzenberga, aby Zikmund Antonín »von Zallitz« si mohl svůj znak řezaný ve dřevě v kostele v Hradišti zavěsiti, aniž by z toho odvozoval nějaká práva.

Konečně se zmíníme též o některých šlechtických služebnících knížat ze Schwarzenbergu, jak jsme je náhodou v archivu na Hluboké byli našli. Tak byl vrchním lesmistrem Jan Zikmund Drescher z Cadan. Týž se oženil 23. listopadu 1709 s Marií Annou z Bendlů a zemřel 5. února 1725. Měl sestry: Janu, Alžbětu, Barboru a Annu Teresii. Jeho nástupcem byl od

1725—1726 Arnošt baron z Zetwitzů a nástupcem téhož Josef de Calar. Po něm následoval Kfeller ze Sachsengrünu a po tomto Daniel Kriegelstein ze Sternfeldu. - Myslivcem na Hluboké byl kolem r. 1756 z Tuhanských (Duhanský, Duchanský) Jan, jehož choť Anna byla rozená Častalárcvá z Dlouhé Vsi. Mimo to jest jmenován r. 1757 jeho nevlastní bratr František Xaver Strachovský ze Strachovic. — Koncem 18tého věku byl knížecim dvorním radou Plöch ze Seinsberku.

Další zprávy čerpali jsme ze svazku uloženého pod VI. R No 1. Tam přicházejí:

Gränitzer z Gräntzensteinu Karel Frant., r. 1712, z Egghofu Krištof Filip, r. 1712, hrabě Karel Breda, r. 1712, z Kundratic Daniel Voříkovský, r. 1712, z Butzin Samuel Globitz (taxator), r. 1712 a hrabě Hubert Zikmund z Althannů r. 1713.

Z pozůst. látky † *Th. Antla.*

Zaniklé osady na Jílovsku. Na Jílovsku, v krajině poměrně neveliké, je slušná řada zaniklých osad. Zaniklé osady studovati bylo by u nás neobyčejně záslužno, poněvadž ohromné převaty politické. odehrávající se v našich dějinách, přivodily několik dlouhých vojen, kteréž při pustošení jednotlivých krajin, vyžádaly si mnohdy za oběť celé osady. Palacký, pokud mu bylo známo, uvedl ve svém »Popise« jména zaniklých osad v celém království; podobnou práci provedl Aug. Sedláček v rozpravě »O hubení lidu a vypalování vesnic«; jednotlivé kraje tímto směrem podrobili studiu: J. Strnad (Plzeňsko); J. Mottl (Slansko), J. V. Šimák (Turnovsko) a ještě něco málo roztroušeně. Okolí pražské studoval jsem sám v té příčině, a povšechné výsledky otiskl v článku »Zašlé osady u Prahy« v Histor. Rozhledech.

Na Jílovsku pak podařilo se mi rovněž leccos z toho oboru najíti. V příčině zaniklých osad rozeznávám osady takové, které po zaniknutí svém opět se vzkřísily, takže dnes ne mezi poslední je nutno řaditi. Tak ku př. o vsi Šedobrovicích (Všedobrovice) mluví se r. 1731 následovně: »Nacházelo se přísadních dluhův rozličných na mnoze hned od času švédské vojny a mnoho gruntův selských i chalupnických pustých bylo . . ., obzvláště při statku Štiřínském, nebo Šedobrovice sem přináležející zcela od mnohých let pustá byla, z ní se nic neodvádělo a užívajíc vrchnost gruntův, při ní se dluhy kostelní vyhledávaly. ale nezapravovaly, takže do léta 1670 přes 50 zl. restant se vynacházelo; k tomu se často vrchnost téhož gruntu měnila, že ku pořádnosti činění téměř času nebylo.« Dnes ovšem jsou Všedobrovice v plném květu.

V okolí jílovském byly zaniklé dvě Lhoty. Lhota u Březan se později opět vzpamatovala a jest dnes nepatrnou obci; ne tak Lhota u Těptína, která se připomíná r. 1443. Kde stávala tvrz Padnavce (Padnavečtí drželi Kamenici a patřila jim i část Zaječic) nemohl jsem se dopátrati.

Blízko u Kamenice směrem k Těptínu stávaly Kameničky, tvrz.*) L 1410 seděl tu Havel a r. 1417 Petr z Kameničky. Ještě v témž století byly připojeny ke Kamenici a již r. 1553 jmenují se pusty.

Jdeme-li od Kostelce u Křížků směrem jižním, přijdeme na místo, které je v lesích požáreckých, neobyčejně rozlehlých, nejvyšší. Blízko toho říká se jednomu místu »na placích«. Obzíráš-li je lépe, pozoruješ tu zbytky staveb, ovšem jen základy, ale přes to jednotlivá stavení lze rozeznati. Jedné dutině říkají tu »na sklepích«. V lesích požáreckých je kromě toho ještě více zajímavostí. Tak je tu blízko hájovny u Těptína skupina balvanů, zvaná Radoč, z níž něco zdí zbylo. Říkají, že tu kdysi stávalo město.

U Ládevce jsou zbytky, hlavně základy, někdejší vsi Pichotic.

V poblíží Zbořeného Kostelce u Sázavy stojí při velikém dvoře opuštěný románský kostelík Ledce. Jindy tu stávala tvrz a ves, dnes kostelík a dvůr jsou jedinými zbytky. Jak pravěno, je zdejší kostel sv. Bartoloměje románský s podélnou lodí, uzavřenou kruhovou apsidou; naproti ní v čele chrámu stojí čtverhranatá věž, pod níž místnost jen se tří stran obezděná

*) Po tvrzi toliko zbytek valu. Místu říká se prostě »na zámečku«.

čini volnou předsíň. Vchod, který je na straně jižní, t. j. k řece, je pěkně goticky sklenut, jednoduše, ale sličně proveden. Stopy románské jsou patrny ve spodní části vchodu. Uvnitř kostela jsou důležity zejména pěkná renaisanční kazatelna, bohatě vyřezávaná. Kromě toho nade vchodem uvnitř visí obraz zčernalý starobou »Večeře Páně« ze století XVI. Kromě toho je tu několik drobných obrázků z XVIII. století po levé straně od oltáře. Kostel tu stojí opuštěn, nikdo se oň nestará, ačkoli není chud; má slušné, vlastní jmění.

Jak řečeno, bývala v Ledcích tvrz. Skutečně několik kroků severovýchodně ode dvora je jedno místo tak položeno a dvěma rybníky obklíčeno, že lze je pokládati za městiště tvrze. Ovšem při rozšiřování dvora bylo místo to před lety rozkopáno, že dnes ani pahorek, na němž tvrze stávala, není hrubě patrný. Již v létech čtyrycátých se tu kopalo; tehdy našli tu kromě základních zdí stříbrný groš s nápisem: »Carolus primus Dei Gracia Rex Boemiae«, šipky, hroty, gotické veníře, mlat, střepy nádob a pod.

Jihozáp. od Jílového jsou 2 samoty, totiž Kamenná Vrata a Obora. Dříve stávaly na jich místech vesnice týchž jmen, které roku 1436 zastavil císař Zikmund bratřím z Čečelic. Později byly připojeny k Libni. U Kovařovic stávala kdysi ves Křivenice, u Osnice Krsovice.

U Pyšel byly dříve dvě důležité osady, totiž Božešice a Nestařice. Božešici jmenoval se slovanský kmen, a to dle řeky Božes v Bozensku. Sedláček vyslovuje domněnku, že čeleď jejich se vystěhovala a založila tyto Božešice. Obě tyto osady byly dávným příslušenstvím Pyšel. Když statek tento byl po r. 1620 Karlovi Morackému z Dubé konfiskován pro účast ve vzpouře, jmenuje se tam mezi jiným také »ves Babice s dvorem poplužním na blízku, kde byla předešle ves Nestařice«. Avšak opět po čase se Nestařice poněkud vzpamatovaly, až po slezské válce (1742), když navštívilo zdejší okolí vojsko Karla Alberta, vedlo se jim zle. Všecko okolí, pole, lesy, zahrady byly zničeny. Domy v Pyšelích vojáci vydrancovali, pivovar vybili. Takto zpustošené panství koupil Jan Jindřich z Bissingen, kterýž hned počal je zvelebovati. Místa Božešice a Nestařice ležela v pustých lesích, vzdálena jsouce střediště panství. Poněvadž pak sedláci odtud ničili lesy, potřebujíce dříví na potřeby kolářské, jež do Prahy prodávali, založil hrabě na místě těchto osad krásný dvůr Dařboř. Sedláky z Božešic odškodnil tím, že jednomu z nich, Mart. Hatlákovi, dal dvůr ve Smilkově, jinému, totiž Barochovskému, dal statek v Řehenicích; nestařickým sedlákům Kročákovi a Hurychovi dal zboží v Nové Vsi. Dalo však hraběti mnoho práce, než Hurycha do Nové Vsi dostal. Kročák pak se tam vůbec neodstěhoval a zůstal ve svém domově do r. 1769. Pak teprve Nestařice zanikly.

Poloha Březek u Kostelce také není dávná. Když totiž zakládali oboru, rozbořili baroni Ringhofferové Březka a za zdí obory vystavěli novou.

Cyrill Merhout.

Z pamětí hor Vrbických u Leštiny. Jan Danyel, měšťan litomyšlský, měl spory s podílníky (kverky) dolu Funtgrubu svatého Danyele na Horách Vrbických r. 1552.

Jan Špryngl, měštěnín Starého Měs a Pražského svědčil před horním právem v Kut. Hoře dne 29. listopadu 1552, že nějaký Faltín Vindyš jest propůjčku vzal na důl sv. Daniele na Vrbicích, kterýž jsou prvé drželi Horští. Ten Vindyš přijel do Prahy na hospodu u Moravcův a shledal se tam s Janem Danyelem i synem jeho Danyelem a dával zprávu, kterak jest v onom dole bohatá ruda, pročež chceme-li s ním kverkem býti a je založiti, že nás k talům připustiti chce. A tu Špryngłovi s panem Danyelem pustil jednu šichtu, totiž čtvrt dolu. Týž nějakému Vášovi Štorkovi šichtu a též šichtu jednu Jiříkovi Rezlerovi a sám Vindyš držel též šichtu. Vindyšovi poručili ten důl dobývati a dobýval. Bylo s tím nákladů dle register Vindyšových toliko na dobývání dolu 89 kop gr. míš. a Danyel to všecko zaplatil. I stalo se při tom času, že pacholci nikterak tam vodu držeti nemohli. Tu kverkové snesli se s Vindyšem, na Vrbici pobyvše několiko dní, a Danyel zavdal tesařovi Matysovi na kapli kopu grošů a Foltynovi 6 tolarů a za stravy platil za všecky kverky na Vrbici 12 kop. Podruhé přijeli s mistrem To-

mášem puškařem na Vrbici, žádajíce Tomáše, aby jim kunšt vodní postavil a při tom utratili $3^1/_2$ kopy míš., což Jan Danyelů zaplatil. Týž poslal také na Vrbici ke kuplům tři centnéře železa po třech kopách a 5 cent. 18 liber olova, centnéř po $3^1/_2$ kopě a dva provazy. Foltyn zajel ještě na Litomyšl žádaje, aby Jan Danyelů ještě kverky založil, a Jan mu dal 20 kop, tesaři 5 kop a nějakému formanu od dříví vození kopu míš. Danyel koupil koně a vůz za 52 kopy, aby vozili les k stavení kapli a tu několik drahně neděl ty koně tam měli a Janovi Danielovi nic není dáno. Naposledy Foltyn Vindyš přijel do Prahy k J. Danyelovi k Hřebenům na hospodu a založil hory $10^1/_2$ kopami, protože žádný kverk jiný ještě nic nedal a nebylo dělníkům čím platiti. — Takové svědomí dal městský úřad v Litomyšli, když Jan Danyelů žádal horní úřad v Hoře Kutné, aby kverky dolu sv. Danyele obeslal. Však Ondřej Hutter a Ruprecht Zehentner z Prahy odpírali podati svědomí, že toho svědomí dle zřízení zemského povinni nejsou.

Gruntovní páni hor Vrbických rozeslali všem kverkům listy a pan mincmistr přijel na hory Vrbické a měl tu Jan Danyelů rozepři před panem mincmistrem a pány gruntovními s některými kverky od dolu Vrbického, kterýž slově Funtgrub, že mu tály z téhož dolu byly vloženy v retardat. Potom dali se v přátelskou smlouvu a kverci pustili Janu Danyelovi z milosti osm kukusů na Funtgrubě. A dále bude-li míti koho z čeho viniti, aby zachoval pořad práva.

Stanislav Sirakovský z Sirakovic na horách Vrbických všecko řečené také dosvědčil a viděl, kterak provazy od Jana Danyelů shořely na spáleništi a železo jeho se zkazilo.*)

Kunrat Pockstorfar z Pockstorfu, jsa kverkem též r. 1552, přijel s Janem Danyelem a Janem Sprynglem na hory Vrbické, když ten důl Horský obložili a Jana Danyele žádali, aby kverkům 100 kop gr. čes. půjčil, což jim Jan připověděl a něco peněz jim hned na ten důl dal. Dále neví, jak se společně narovnali, neboť od svých talů pustil.**)

V letech padesátých byl také podílníkem na dole Čáslavském na horách Vrbických slavný illuminator kancionalů českých Jan Táborský z Klokotské Hory.

Hory tyto sklamaly mnohé nákladníky a v XVII. století zanikly. Teď spatřiti lze nedaleko chaloupek »Hory« řečených u Dobrnic několik závrtkových jam zasutých, kde častěji nalezena kladiva hornická, jichž 6 uloženo jest v museu »Včely Čáslavské«.***)

Blíže Knínic (Kýnic) při silnici z Leštiny do Ledče spatřuje se otevřená jáma z bývalého tu hornictví. Nedaleko také při silnici vzdělán násyp v půdoryse čtvercový, jehož rohy opatřeny nasypanými rondelly. Opevnění toto jest asi 100 *m* dlouhé a bylo vzděláno aspoň v XVI. neb XVII. věku.

Klim. Čermák.

O lovu zvěře na horách Píseckých. 1584, 11. května, v Praze. My Rudolf druhý z buoží milosti volený římský císař po všecky časy rozmnožitel říše a uherský, český, dalmatský, chorvatský oc král oc, arcikníže rakouské, markrabie moravské, lucemburské a slezské kníže, lužický markrabie oc oznamujem tímto listem všem. Jakož jest nás vysoce urozený Petr Vok z Rožmberka na Bechyni, věrný náš milý, s ponížeností prosil, abychom mu strany lesuov Píseckých, nad kterýmiž sme sobě vrchnost a panství pozůstaviti ráčili, některú milost učinili, i na takovú jeho Petra Voka poníženú prozbu a pro jeho věrné, stálé a platné sluožby které jest předkuóm našim slavných pamětí i nám činil a činiti nepřestává, s dobrým rozmyslem, naším jistým vědomím, mocí královskú v Čechách, s raddou věrných našich milých tuto sme jemu milost učiniti ráčili a tímto listem činíme, aby on Petr Vok z Rožmberka na těch lesích Píseckých, však do vuole naší toliko, zvěř všelijakou dáti honiti a bíti mohl, a s takovou vejminkou, že nadepsaný Petr Vok

---

*) Horní archiv v Kutné Hoře č. 814 ze dne 9. ledna 1553.
**) Tamtéž čís. 815 téhož datum.
***) »Vesmír« 1903.

z Rožmberka mimo ty samé lovy na zvěř s těmi lesy, horami, lidmi, hajnými, kteří k nim náležejí, nic činiti míti, ani žádneho dříví z nich prodávati ani k své potřebě sekati a bráti nemá, než Písečtí, tak jakž sme jim je předešle k opatrování poručiti ráčili, tím vším spůsobem ty lesy držeti, v nich svobodně pásti a je spravovati mají, beze vší téhož Petra Voka i jiných všech lidí překážky. Než kdybychom my, dědicové naši a budoucí králové Čeští takové lovy v lesích Píseckých buď k rukám našim ujíti neb komu jinému propůjčiti a dáti ráčili, toho sobě v moci naší zanechávati ráčíme. Tomu na svědomí pečet naši císařskú menší k tomuto listu přivěsiti sme rozkázali. Dán na hradě našem Pražském v pátek po na nebevstoupení Krista pána leta božího tisícého pětistého osmdesátého čtvrtého a království našich římského devátého, uherského dvanáctého a českého též devátého oc.

Rudolf mp.

Na ohbu: ad mandatum domini electi imperatoris proprium:
Bannoch (?) mp.

V ohbu v levo:
Ladislav z Lobkovic mp.

V ohbu: Humprecht Černín
z Chuděnic mp.

A tergo. (Březanův regest.) Majestát císaře Rudolfa na lovy zvěři v horách Píseckých, daný Jeho Mti panu Petru Vokovi z Rožmberka 1584. Orig. na perg. (pečet utržená), majetkem p. Karla Paspy, c. k. poštovního kontrolora a inspektora hlavní poštovní budovy v Praze.

Z pozůstalé látky † *Theodora Antla.*

Jak vítali vrchnost na Lnářsku r. 1727. Starobylým obyčejem bývalo, slavnostním spůsobem vítati novou vrchnost, když ponejprv zavítala na své panství. Úředníci, služebníci i poddaní k tomu cíli konali rozsáhlé přípravy, aby jednak vrchnost mile byla překvapena, jednak také oddaností svých podřízených potěšena a tím spíše pak ukázala se k nim býti pravou »milostivou vrchností«.

Zajímavou zprávu o slavném vítání nové vrchnosti nalezli jsme v latinských annálech kláštera Lnářského, které nám byly laskavostí dp. převora P. Al. Majera k nahlédnutí zapůjčeny. Zprávu o vítání tom, některými jinými zprávami doplněnou a opravenou, tuto podáváme.

Zámek Lnářský býval středem rozsáhlého panství. Jest to budova dvoupatrová, stavěná do čtverce a obklopená kolkolem příkopy, nyní v příjemné zahrady proměněnými.

Stavbu zámku započal Aleš Ferdinand Vratislav z Mitrovic, ale dokončena byla teprve za Tomáše Zachea hraběte Černína z Chudenic († 1700).

Do zámku chodilo se tehdy po zvoditém mostě. »Když se vešlo do zámku, byla tam pěkná světnice s komorou, v níž hejtman bydlíval. V přízemí pak byly kuchyňka, pokoje, sklepy, krásná kaple sv. Josefa, štukovým dílem a malbami ozdobená a tak položená, že lidé na mostě stojící mohli celou mši svatou slyšeti.

Kromě toho tu byly dva veliké pokoje pro listovnu a v nich čtyři kanceláře pro hejtmana a písaře důchodního a obročního. V prvním a druhém poschodí byly pěkné světnice, malbami a dílem štukovým ozdobené, veliký sál s vlaským komínem a kredencem, jakož i oratoria při kapli.

Na dvoře byla pěkná nádržka ze štukoví postavena s Neptunem a velrybami, z jichž úst pryštěla voda do misek.« *)

Zvláštností zámku jest v pravo na hlavní průčelní zdi namalovaný veliký žlutý klíč mezi okny prvního poschodí. V držadle klíče jest obraz Panny Marie.

O klíči tom, jenž zavdal příčinu k německému pojmenování zámku, se vypravuje, že ho nalezl kdysi oráč na poli, na němž nyní zámek stojí. Byl prý zlatý a v něm obraz P. Marie. Na památku toho nálezu vymalován klíč na novém zámku.

---

*) Sedláček: Hrady a zámky. Díl XI, p. 253 sq.

Jiná pověst dokládá, že klíč ten ztratily dcery majitele Lnář na útěku před nepřítelem.

Sňatkem dcery Černínovy, Marie Josefy, získal r. 1702 panství Lnářské Leopold hrabě Künigl, svobodný pán z Etenburgu a Warthy, cís. appellační rada. Po smrti první manželky oženil se hrabě Künigl po druhé s Marií Aloisií hraběnkou Lažanskou z Bukové. Oddavky vykonány na Sv. Hoře dne 25. srpna r. 1727 biskupem litoměřickým Janem Adamem hrabětem Vratislavem z Mitrovic. Když bylo po oddavkách a po snídaní, vydali se všichni účastníci svatby na cestu do Lnář.

Ve Lnářích zatím skvostně upraven zámek, kaple ozdobena ještě obrazy na zdi malovanými, na novou věž dány hodiny bicí, dřevěný most nahražen zděným a sochami svatých okrášlen.

Nová cesta upravena ze Lnář ke Kocelovicům. Vrchnostenští úředníci a veškeří poddaní chystali se k slavnostnímu uvítání vznešených novomanželů.

V Bělčicích dostalo se jim prvního stkvělého uvítání. Mezi zvonicí a budovou farní postavena slavnostní brána, u níž množství lidu shromážděného očekávalo s velikou dychtivostí příchodu jejich.

Svatebčané, přišedše do městečka, uvítáni byli střelbou a hlučnými fanfárami.

Vrchnost se všemi vzácnými hostmi obojího pohlaví jela do farní budovy, kdež pro ně místní farář Jakub Šolar přichystal občerstvení. Mezi tím hlučně stříleno.

Hlavní uvítání však čekalo je v Kocelovicích. Zde především přednesli první holdování rychtář, primator a radní městečka Kasejovic. Na to veškeren zástup vítající seřadil se v náležitý průvod a nastoupil cestu do Lnář.

V čele průvodu jel na koni pořadatel, a sice jakýsi zeměměřič, který toho času zdržoval se na panství. Za ním jeli dva a dva radní z městečka Kasejovic s trubači a bubeníky na koních okrášlených; pak vždy čtyři a čtyři městští jezdcové.

Jich následovali panští hajní, a sice lesní hajní nesli na ramenou sekyry, rybniční hajní vypalovali rány z moždířů, které tu a tam u cesty stály a prachem naplněny byly. K nim družili se myslivci se svými zbraněmi a rychtáři a šafáři na koních, vždy dva a dva za sebou, majíce klobouky kvítím a pentlemi ozdobené.

Tyto provázel sbor dudáků, kteří ze svých nástrojů různé písně vyluzovali.

Za dudáky kráčeli jeden za druhým hlídači sýpek s holemi.

To byla první část průvodu.

V druhé části kráčeli nejprve vybraní hudebníci, dodávající pěknou hrou veselou náladu celému průvodu. Za hudebníky jeli panští písaři, pak všichni vrchnostenští úředníci se svým hejtmanem v čele na koních ozdobených.

Nyní teprve jeli vznešení hosté, a to v sedmi kočárech, tažených každý šesti páry koní, a v osmém kočáře, jehož provázelo osm trubačů, seděli urození novomanželé spolu s pražským jenerálem Sikingenem a matkou nevěstinou, hraběnkou Lažanskou.

Celý tento svatební průvod ubíral se po nové silnici do Lnář, kolem kostela sv. Mikuláše, panského hostince a dvora do zámku.

Před zámkem shromážděny byly z celého panství ženy Tyto měly s sebou džbánky a hrnečky, do nichž jim nalito bylo piva — ale až po průvodu, čímž zakončen byl celý slavnostní onen průvod. *Jan Hille.*

Krupobití na Strakonicku r. 1651. »Z připuštění Božího v letu 1651 dne 12. Junii na panství Strakonickém při vesnicích níže zejména poznamenaných od krupobití ne malé ale velké škody na obilí ozimém i jarém zdělány jsou: totiž u vsi Mutěnic, jako i při dvoře J. Excel. p. general-feldmaršálka hraběte z Colloredo, ozim i jař všechno potlučeno a v nic obráceno jest; toliko v jedné straně žito a pšenice panská takové zlé povětři a krupobití nedošlo.

Při vsi Sousedovicích též na větším díle všechno se zemí smícháno jest, tak že ozimého obilí nic míti nebudou, leda by se něco jarního osetí skrze požehnání Boží omladilo.

Při vsi Lhotě Švejcarové, Liběticích, Oulehlí, Radkovicích, Milikovicích, Svaryšově, Radchovicích (správně Radkovicích), Ptákovicích zadních, Modlešovicích, Hájské vsi a Zborovicích tu více jak ozimého tak jarého obilí přes polovici potlučeno a v nic obráceno jest, odkudž ti chudí lidé svého vyživení ani co síti míti nebudou.«

Škodu tuto z nařízení hejtmanů krajských osobně »s velikou žalostí« shledli: Jan Krištof Malovec z Malovic a na Tažovicích a Jindřich Čejka z Olbramovic a na Rovné a zprávu o ní podali. *Jan Hille.*

Zápisy v matrice lovosické. V matrice uložené na faře města Lovosic a počínající rokem 1630 zaznamenal na prvé stránce kostelník Jan Rajchvaldský následující událost: Léta páně 1655, dne 16. Februarii byla voda veliká na Labi, tak že celé domy aneb stavení mimo městys Lovosice dolů nesla. Tolikéž lidé s loďkami dolů mezi ledem plavali a křičeli, aby jim někdo dobrý pomohl; však možné nebylo pro led k nim přistoupiti. Také mnoho kusů dobytka hovězího potopeného dolů plavalo. U Litoměřic mnoho domů které byly blízko u vody, (Labe) pobralo a mlýny všechny v nic obrátilo a na jezu škodu velikou učinilo, což tuto pro památku zapsáno jest. A trvala ta voda tři dni. — Na druhé stránce pak zapsal týž kostelník: Léta páně 1656, dne 3. Aprilis vysoce urozená paní, paní Silvia Kateřina, rozená hraběnka z Millesima, dědičná paní na Lovosicích, Kamejce, Oujezdě, Sedčicích atd., jakožto pozůstalá vdova po vysoce urozeném pánu, panu hraběti Černínovi, ráčila jest založiti gruntovní kámen na špitál, kterýž vystavěn býti má vedle silnice, jak se z městyse Lovosic k Praze jede, po pravé straně, kterýžto kámen gruntovní založen jest v kapli za oltářem. A potom v tom kamenu jest čtyrhranatá díra vysekána a v něm latinský list vložen jest, kterýž zní, že Její vysoce hraběcí Milost jakožto toho času kolátorkyně kostela sv Václava ve městě Lovosicích, po smrti své témuž záduší Lovosickému tři tisíce kop míšenských odkázati ráčí a témuž špitálu sedm tisíc tolikéž po své smrti odkazovati ráčí, tak aby odtud ty osoby, kterých sedm v špitále zůstávati stále má, odtud své vyživení měly na budoucí a věčné časy. Stalo se toho gruntu založení u přítomnosti vysoce urozeného pána, pana hraběte z Forsbachu, pana pátera jezuvita Kravařského, pana pátera Wajntryta, toho času faráře lovosického, purkmistra Jana Třebínka a celé obce městyse Lovosic. Léta a dne ut supra. — Dále zapsal týž kostelník: Léta páně 1658 dne 10. Mai, začali jsou sousedé městečka Lovosic grunt kopati okolo věže na kostele, a to aby kostel větší přestaven byl. A věž stará i sklípek pod kůrem v kostele rozebrán býti má. — K Lovosicům byly r. 1630 přifařeny tyto obce: Lovosice, Siřivice (t. j. Siřejovice), Želechovice, Keblice, Vchýnice, Lhotka, Milešov, Bilínka, Voparno, Jenčice, Březno, Nedvídec, Oujezd u Borče, Velemín, Čížkovice, Lukovec, Sulovice a Žernoseky; od r. 1681 též ještě Dubkovice, Mons sancti Michaelis, Radostice, Zálezly a Píšťany. — R. 1635, 22. dubna byl okřtěn Jiřík, syn pana Václava Hatánka, purkrabího na Skalce, a měl za kmotra rytíře Václava Kaplíře z Milešovky. — R. 1681 byl primátorem Lovosickým Maximilián Vinetský.

Zápisy v matrice té jsou české a latinské, r. 1663 objevují se po prvé zápisy německé a střídají po dlouhou dobu s latinskými.

Z pozůstalé látky † *Theodora Antla.*

Rejstřík jmenný.

Sestavil *Jos. Ponocný.*

Adam, pekař »u zlaté hvězdy« 102.
Adam, pilař 109.
Adámek K. V., JUDr. 41.
Achler Em. 41.
Alainova studna viz Fryšiburna.
Albrecht Rakouský 42.
Aliprand Jan Bapt., voj. inženýr a architekt 115.
Almgren 2.
Altperstein, St. Berštejn 34.
Anděl Zikmund 48.
Aneš Kastelín 27.
Anna Jagellonská, královna 56, 58, 64, 110, 111, 116.
Anna Kožešníkova 104.
Antl Theodor, adjunkt archivu 38, 41.
Apolinář sv., chrám 135.
in Arena viz »na Písku«.
Arretino, nádoby 2.
z Attemsu Ondřej 41.
Augustiniáni, klášter 123.
Augustus, mince 4.
z Auste (?) viz ze Sverts-Sporku hr. Jan Frant. Kristian.

Bačkora Josef, učitel 33; Přemysl Cyrill viz Bernau Bedřich; Štěpán 33.
Bačkorová Uršula, roz. Kulíková 33.
bahnědský rybník 31.
Bajchovský Jan z Raškovic na Tlustovousích 48; Mikuláš z Raškovic na Tlustovousích 48.
Bakov 37, 123, 124.
z Balhoštu viz Bořita z Ředhoště.
Balling 3.
Balšánek Ant., architekt 41.
Baltazar, subpřevor 66.
Barbora sv., obraz 18, 23, 95.
Barbora, děvčice u Šitkův 161.
na Barchově viz Dobřenský z Dobřenic a na B.
Barka, děvčice u Petříka 161.
Barnim, vévoda 64.
z Baršov Bernart 106.
Bartoloměj, kněz 96.
Bartoš, farář 29.
na Bartoušově viz Černín z Černína, Kapoun ze Svojkova a na B.
Bavor Vilém ze Strakonic 41.
Bavorov 169, 160.
Bavorovský V. viz Tyll.
Bavoři 119, 120.
z Bawmberka viz Behem z B.
Behem Eliáš z Bawmberka 133.
Beková, hraběnka 123.
Belvedere 56, 58, 110, 111, 116.
Benátky 123, 124.
Benátsko 33.
Beneš, farář 28.
z Benešova Tobiáš, probošt 27; Drslav, maršálek 27.
Beneš, žid z Ronova 48.
Beníková Marie 123.
Bergamo 64.
Berger, Dr.. sbírka 4, 5.
Bergner Pavel, inspektor 23.
Berka Hynek z Dubé 124; Zdislav z Dubé 107.
Berlín 4, 40, 149.
Bernau Bedřich, správce cukrovaru a spisovatel 32, 33, 41.
Beroun 41.
Berštejn 34.
z Besedic viz Hesek.
Besedice 124, 125.
Bethulie 20.

Betlémská kaple 147—150.
Bezděz 34, 37, 123, 124; Malý 34.
Bezdružický Jan z Kolovrat na Bystrém a Záběhlicich a Týnci Hrochově, 87—90, 97, 107; Ludvík 107; Vilém Hendrych 107.
Bezno 123, 124.
Bělá 123, 124, 125.
Bělohoubek Jan, vrchní inženýr 37.
Biederman Zikmund 140.
Bílá hora 120
Bílek, rybník 157.
Bílek Vít, radní 74.
Binosi, hrabėnka 6.
Blahút Johannes 162.
Blanchard 120.
Blankenstein 34.
Bluk, dvůr 98.
Boček, kastelán znojemský 27.
Bohdanecký Albrecht z Hodkova 132.
Bohuslav, kožešník 104.
Boleslav Ml 54, 122—124; St. 123.
Bonifác sv. 87.
Bora Jiří, Dr., kněz 85, 86.
Borně, Boryně Jan ze Lhoty 48.
Borová 155.
Bořín 123.
Bořita z Ředhoště 27.
Boseň 123.
Boskov, pivo 142.
Boskovice 26.
Bosna 41.
Bošín 123.
»Bouda«, samota 55.
Bouda Václav 96.
Boudová viz Tuhaňská Anna Izalda.
Boule, vršek 53.
Bouňov 29. 31, 66.
Bousov 122.
Bozkov 123, 142, 156.
z Bozkovic Vaněk 28.
bradská louka 156.
Brandl 38.
Brandýs nad Labem 34, 98.
Braniborsko 42.
Branický Jan, farář 66; Jan, subpřevor 31.
Braniš Jos, prof. 37.
Brno 27, 37, 56, 58, 64, 66, 71, 72, 73.
Brocco Antonín de Campion, kameník 61, 64.
Brod Český, okres 74; Německý 33; Uherský 2; Železný 96, 123.
Brocho viz Brocco Ant.
Brokoff Ferdinand 131.
z Broučí viz Tuhaňský Martin.
z Brslavic viz Hložek z B.
Bruska 86, 138, 141; j. Písecká brána 101, 106, 107, 109—122, 140—142.
Bruská brána (stará) 115, 118, 140, 141, 142.
Brusnice, potok 84, 118, 137, 138.
Brynych, dělník 4.
Brzkov 155, 156, 158.
Břevnov 110.
z Března viz Hruška z B.
Březová 70—72.
Bubeneč 110.
Budějovice České 37, 161.
Budyně 160.
Buková 155, 157, 158.
Bukovina 41.
Bukovský Jeroným z Neudorfu 95.
Burger Martin 142.
Bušek z Kanic 161, 162.
Buštěhradská dráha 39.
Bydžov Nový 2.
Bylany 2.
na Bystrém viz Bezdružický z Kolovrat.
Bystřice 123.
Bytyška 62, 63, 65, 66.
Bzí 96, 123.
na Bzovém viz Čankar.

Campanus Jan Kutnohorský, farář 96; Campanova viz Červenkova Lid; Jan Žlutický, děkan 96; de Campion viz Brocco Antonín.
Capreolus Bartoloměj, převor 66.
z Ceblovic viz Crha z C., purkrabí.
Cerhynky 2.
Cerroni Petr, sběratel 42.
Cetkovice 31.
»Cikánovská« skála 53.
Cimr Adam 143.
Clary Jeroným, hr. 123.
Conti hr., Don Innocentio, inženýr a plukovník 114.
Cortesi Frant. z Peregrinu, radní 99.
Cranach viz Kranach.
Crha z Ceblovic, purkrabí viz i C. z Čenichku 27.
Cyprián, farář 31.

Čabelický 134.
Čankar na Bzovém Jiřík 95; Martin 94; Pavel 94, 95; Václav 95.
Čankarová Mandal. 95.
Čáp Jan, úředník mostský 99.
Čáslav; kraj 34, 41.
Častolov 27.
Čechy 3, 5, 20, 30, 33, 34, 35, 40, 42, 58, 65, 66, 68, 72, 86, 87, 98, 101, 102, 106, 107, 109, 111, 119, 120, 133, 134, 141, 142, 155.
Čelakovice 74.
z Čenichku viz Crha z Ceblovic, purkrabí.

Čermák Jiří, farář 123.
Černhouz Kryštof z Černhouzu, apelační rada 107.
z Černhauzu viz Černhouz z Č.
na Černíkovicích viz Záruba z Hustiřan a na Č.
Černín z Chudenic Humprecht 142; z Černína Věnek a na Bartoušově 132.
Černošice 19.
Černovice 41.
Černožice 38.
Černý A. B. 36, 40.
Čertova zeď 54.
»u Červeného kamene«, les 56.
Červenkova Lidmila, provd. Campanova 96.
Červený Hrádek 33, 35.
Červinka 4.
Český Lid, časopis 155.
Češetice 31, 66.
Češi 54.
na Češtině Kostele viz Zvířetický z Vartmberka a na Češt. K.
Čišovice Malé 38.
Čihadník, lom vápencový 53.
Čijevice viz Čívice.
Čistá 123, 125.
Čištěves 38.
Čívice j. Čijevice 151—153.
Čubert Jakub 149, 150; Jiří, rolník 149.
Čubertova Kateřina 149.

Dadoronie viz Saradonie.
Dalmacie 30, 41.
Daniel Jakub 107; kameník, úředník mostský 108.
Dašice 41.
Dejvice 110.
z Dešenic viz Dešenský z D.
Dešenský Jan z Dešenic 104, 105; Jiřík z Dešenic 86, 103, 105, 106; Volf z Dešenic 86, 105, 106; Václav z Dešenic 86, 106.
Dětel 125.
z Dětelí Bílského viz Záruba.
»na Děteli«, statky 125.
Diadochos 34.
Diarium 120.
Dienzenhofer 130.
z Dietelí viz z Dětelí.
Dietko 161.
z Dietrichštejna, kardinál 69; Maximilián, zemský hejtman 69.
Dlouhá třída 38.
Dobrá 155, 158.
Dobranov 34.
Dobrkov, dvův 150.
Dobronín 155, 157, 158.
Dobroutov 155, 156, 158.
Dobrovice 122—124.
z Dobrovicevsi Mstidruh 27.
z Dobrše 70; viz Koc Jan Adam.
z Dobřenic viz Dobřenský z D. a na Barchově.
Dobřenský Jiřík ml. z Dobřenic a na Barchově 132.
Dobřichovice 19.
Doksy (Hiršperk) 23, 24.
Domažlice 41.
Dominikáni 123.
Dominik Mik. 96.
Dominikova Kateř. viz Jelenská.
Donátův Frenclín 85.
Dortmundský sjezd 5
Doubí 135.
na Doubravské hoře viz Volf z Vřesovic a na D. h.
Doudlebský z Doudleb 42.
Doucha Frant., spisovatel 33.
Doupovcova Markéta 108.
Doupcova Marta 108.
Doubcova Zuzana 108.
Doupovec Jan, místopisař desk zemských 108.
Drahanovská Kateř., roz. Vojenická z Vojenic a na Slatince 70.
Drahanovský Bernard z Pěnčína 70.
Drahanovský Jiřík z Pěnčína a na Slatince 70.
z Drahobejle viz Krocín z D.
z Drahonic Adam 159.
z Drahotouš, j. z Holštýna, rod 28.
Drahoř 123.
Druso, Druzo Václav, kněz 85.
Družcov 56.
Držkov 123, 124.
z Dřeviče viz Kropáč z D.
Dubá 34, 123, 124.
Dubánek z Duban a z Čijevic Vilém 151.
Dub Český 53, 54, 55, 56, 94, 95, 123, 124.
z Dubé viz Berka; Mrácký.
Duhaň 123.
Duchcov 4.
Duchek 108.
Duchek Laffar, přívozník 108.
Duispargum, hrad 5.
Dürer Albrecht 20.
Dvořáček Šebestián, radní 74.
Dvořák Martin ze Skrchova 71.
Eckert Jindřich, fotograf 131.
Egerberg: hrad 33.
z Ehrenburka viz Künigl z E. a Varty.
Eitnhartar z Flinšpachu Albrecht 159.
Eliška, dcera Svatoměře, 161.
Eliška Přemyslovna 42.

z Elkuše Anna 48; Bohuslav 48; Diviš 48; Eliška 48; Jirka 48; Václav 48.
Engelsburg 33.
Encovany 34.
Erben K. J. 118.
Ethiopie, hlava ethiopská 3.

Felix sv. z Valois; socha 131.
Fenclova Kateřina 142, 143.
Ferdinand I. 42, 58, 59, 86—88, 98, 106, 108.
Ferdinand II. 97, 133.
Ferdinand, arcivévoda, místodržící v Čechách 58, 60, 64.
Ferdinand III. 114.
Ferdinandova třída v Praze 130, 131.
Fiala Václav, radní 74.
Filip sv. 148.
z Flinšpachu viz Eitnhartar z F.
Fogtova Kateř., potom Šolova 143.
Francius Jakub Klivický, děkan 96.
Francouzové 119, 120.
Francie 119.
Fránkové 5.
František 84.
František I. 73, 137.
František Jos. I. 40.
Františkáni 123.
Freisleben 73.
Fricius Jan, farář 96.
Fridlín, kněz 84.
z Froschbauenu viz Šrofauer Bernart.
z Frydlantu, kníže 95, 102.
»Fryšiburna«, studna, též Alainova 56.
Fuchs Petr, kněz 133.
Galus Havel 71.
Gärtner Řehoř, farář 123.
Gel Jan, mlynář 137, 138.
Gidy, farář 28.
Gieshübel 33.
Globic Samuel, zem. měřič 139.
Grafenstein 35.
Granach (Cranach) viz Kranach.
z Granova Kašpar, sekretář JCMti 98.
»u gransbuku«, les 56.
Grinvald Pavel, probošt 31.
Grosse: sbírka 1, 2, 3, 5.
Grosspan Hanuš 85.
Grünwald Jiřík 143.
Gynclova Anna viz Kynygkova.

Hájek 155, 156, 158.
Hamerský rybník 157.
Hamry Svobodné, velkostatek, archiv 6.
Hanzl Frant., prof. a inspektor 18.
Hartenach Jakub, rychtář 71.
Hartenstein 33.
Hasenburk 34.
Hassenstein 35.
Hašů Jiřík z Újezda a na Malešově 48.
»na hátkách«, pole 53.
Hauenstein 33.
Havel sv.; kostel 30, 68, 70, 73, 84, 108, 132, 134.
Havlíčkovo (Senovážné) náměstí 120.
»Havlíčkovo«, paseka 53.
Havlík Jan Edmond, děkan 122, 123.
Haysenstein, hrabě 123.
Heber Frant. Alex. 33, 34.
Hefaistos 2.
Heflířský Václav 48.
Helfenburg 33, 159, 160.
Helfmburg viz Helfenburg.
Hennek Franz, měšťan M M. P. 140.
Herain Jan, c. k. konservator 36, 36, 37, 39.
Herakles 2.
Hercegovina 41.
Hermundurové 3.
Heřman Jiřík 96.
Heřmanova Lidmila viz Šrámkova.
Heřman probošt 27.
Hesek Drahomil z Besedic 125.
Hiršperk (Doksy) 123, 124.
Hispanie 120.
Hitzler, zvonař 37,
Hlavice 123.
Hlinsko 41.
Hložek Jan z Brslavic 132.
Hnátek, sochař 131.
z Hodějova Bernart 89; Jan st., místosudí 88, 89, 106, 107.
Hodišky, hůrky a chrastiny 31, 73.
Hodka viz Hodky.
z Hodkova viz Bohdanecký z H.
Hodkovice 96, 123.
Hodky, j. Hodka Dolní a Hoření (Lhotka) 53, 55, 56.
Hodonín 41.
»hoffurmanovský«: dům 143.
Hofmaister Johan, kaplan 136.
Hofprucker Volf, z Tyrol, královský puškař 60, 61, 62, 63, 64, 66.
Hoch Volf, písař při zbrojnici 60.
Hojka Em., obchodník 41.
Holbein ml. 20.
Holbein st. 20.
»v Hole«, les 56.
Holický Blažej, farář 123; viz Vejvoda.
Holofernes 20.
z Holštýna. rod viz z Drahotouš.
»na horách« pole 53, 56.
Hora Kunětická 134.
Hora Kutná 48.
Horatius Jiřík Chrudimský, bakalář 96.

Horaždovice panství 97.
Horecký rybník 150.
Horka Hudcova 54, 55.
Horka Ostrá 54.
Horný Antonín, písař 119.
Hory Krušné 33, 35.
Hory Železné 3.
Hořák, vulgo Skalák 55.
Hořice, pískovec 131.
Hostomnice 2.
z Hoštic Jan Bernart 48.
Housenka Matěj, farář 123.
»Housírova« studně 53.
Hönik Helisias, opat 68, 70—72.
Hörtl Vavřinec, farář 123.
z Hradce Vít, kastelán 27.
Hradčany 58, 60, 61, 65, 102, 109, 114, 115, 118, 120, 130, 137.
Hradec Jindřichův, archiv 135.
Hradec Králové 38, 40, 41, 132.
Hrádek u Ouštěku 34.
z Hradešína Václav, kněz 107; viz z Radešína.
Hradisko 26, 71.
Hradiště Mnichovo 54, 123, 124; u Olomouce, klášter premonstrátský 27—32, 66—68, 70—73.
Hrbov 155, 157, 158.
Hrdina Bartoloměj, konšel rybářů praž. 101.
Hrobčický Oldřich z Hrobčic 133.
z Hrobčic viz Hrobčický z H.
Hroch z Malovic Jalůvka Jakub a na Sukdole 68.
Hrunovecius Jan 96.
Hrunoveciova Johana 96; Martin, správce círk. 96.
Hruška z Března Adam 42.
Hruštice 122.
Hřensko 35.
Hříště 155, 158.
Hubryk Jindřich 123.
Hudec 54.
»na Hujačově«, pole 53.
»Hujačovo mejto«, les 53.
Humpolec 40
Hurrich Václav, farář 123.
Hus Jan M. 38, 89, 149.
Husinec 38.
Husité, válka 28, 86, 103, 131.
z Hustiřan viz Záruba z H. a na Černíkovicích.
Hutberge 34.
Hübner Simplicián, augustinián 123.
Hvězda 58, 120, 133.
Hybl ze Stradonic Jakub, dvořenín a paušrejber 109.
»v chalupě«, dům 54.

Cheb 114.
Chlojo, král 5.
Chlomek, vyvýšenina 55.
»na Chlomku«, pole 55.
»na chlumách«, pole 55.
Chlumský Jan Aug., farář 123.
Cholin 28, 29, 31, 66.
Choltice, urbář 150.
Chorvátsko 30, 41.
Choteč 134.
Chotěboř 150.
Chotkovy sady 58, 110, 118.
Chotkova silnice 115, 118.
Chotek z Vojnína Karel, hr., nejv. purkrabí 118; Petr, král. prokurator 107.
Chrast 2, 150, 151.
Chraštice, dvůr, mlýn 150, 151.
»na chrbách«, pole 53; stráň 53, 55.
»na chrbolci«, pole 55.
z Chrbyně viz Šubíř Karel.
Chropín 37.
Chrudim 2, 3, 40, 50, 97.
Chrudimský viz Horatius Jiřík Ch.
»v chřastí«, pole 56.
Chřastiny, samota 55.

z Ilkuše viz z Elkuše.
Innomostí 59, 60.
Italie 64.
Ivan sv.; socha na Karlově mostě 131.

Jabkenice 122.
Jablonec nad Nisou 96, 123
Jablonná Česká 155, 158; Německá 155.
Jáchymov 33.
Jakub sv. 157.
Jakubec Šimon 142.
Jalůvka, j. Hroch Jakub z Malovic a na Sukdole 68.
Jan, farář 96.
Jan Křtitel, sv. 82, 147.
Jan Lucemburský 42.
Jan z Mathy sv., socha 131.
Jan z Nep. sv.; kostel na Hradčanech 130; 149
Jan, písař 161, 162.
Jan, vrátný 161.
Jan od »zlaté mříže« 103.
Janda Václav, radní 74.
Janeba Jan, přísežný 100
Janoušek Vilém, farář 123.
Janovská Anna ze Soutic 48; Čimuta ze Soutic 48.
Janovský Aleš ze Soutic 48; Hynek; Jan; Karel; Petr.
Janský Jan 94, 95.
Jaroslav dr., vikář 85.

Jaroš Jiří, mlynář 32.
Jaroš Tomáš, král. puškař a dělolijce 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66.
Jarošova Barbora 61, 62.
»u jedle«, hora 27.
Jedlička Martin, rychtář 74.
od Jednorožce Lidmila 104, 105.
od Jednorožce Markéta 104, 105.
Jednorožec Jiří 104, 105.
Jednorožec Viktorin 103, 104, 105.
z Jelče Jiřík 106.
Jelení příkop 58, 118.
Jelenská Kateř., provd. Dominikova 96.
Jelenský Jan 96.
Jelínek 23; Břet., c. k. konservator 22; mydlář 134; Nikodým 134.
Jenšovice 123.
z Jenštejna Apolena, provd. Zimova 103.
Jerusalém 96.
Jeřmanská skála 56.
Jesuité, kolej na M. Straně, zahrada 89, 97, 98, 107, 108, 123, 131; 140.
Ještěd, j. Ježek 53, 54, 55, 56, 95.
Ještěd Malý 56.
Jevíčko 27—29.
Jezer Jindřich 31.
Ježek viz Ještěd.
Ježíšek Jiřík, úředník mostský 99.
Jičín 96; Nový 66.
Jidáš 148.
Jilemnice 38, 96.
Jiljí sv., chrám v Praze 133.
Jindřich sv., chrám v Praze 33.
Jindřich, kníže Minsterberský a hrabě Kladský 134
Jíra J. A., c. k. účetní praktikant 36, 42.
Jíra, sokolčí 161.
Jircháře v Praze 131.
Jiří sv.: klášter na Hradčanech; kostel pod Stránovem, na Hradčanech; sněm svatojirský 29—31, 58, 99, 123, 134, 140, 152, 160.
Jiří, farář češetický 31; farář u sv. Petra v Rybářích 86; farář svitávský 28, 31; farář unčovský 28.
Jiříčkov, potok 54, 55.
Jiří Poděbradský, král český 134.
Jitka, královna 42.
Jizera 56.
Josefov 38.
Jošt, přívozník 89.
Jucus Jindřich 85.
Jungmann Jos. 96.
Jüttner 11.
Kalich (Kelchburg) 35.
Kaliště 38.
Kamenná 155—158.
Kamenná vrata 56.
Kamna 123.
z Kanic viz Bušek.
Kantor Ondřej, kněz 28.
z Kapí Hory viz Severin z K. H.
Kaplíř Kašpar 109.
Kapoun Jan ze Svojkova a na Bartoušově 132; Krištof Vácslav 132.
Kaprová ul. v Praze 106.
Kapucíni 54.
Karel IV. 3, 4, 42, 114, 125.
Karel VI. 73, 115.
Karel Albert, kurfirst bavorský 119.
Karel X., král franc., 119, 121.
Karban Jan 103, 105.
Karlův most v Praze 131—132.
Karlovy Vary 33.
Kasejovice 135—136.
Kašpar, farář 29; opat 29, 73.
Kateřina sv.: obraz 18, 23, 95.
Katruše, sestřenice Jana z Kovářovic řeč. Němce 162.
Katusice 123.
Katvalda, náčelník Gothů 3, 5.
Kauklic Jan, pukmistr 134.
Kavka Martin, farář 123.
Kbel Jan Dr., vikář 86.
Kdovský Matěj 143.
Kenner 2.
z Khienringu a Seweldtu Markvart 42.
Khustrouch Mik., farář 123.
Kladský hrabě viz Jindřich kníže Minsterberský a h. K.
Klamperna Václav, rychtář rybářský 100; Valentin, rychtář rybářský, j. Valenta 88, 89, 97, 98, 100—102.
Klarův ústav pro slepce 137
Klášter 123.
Klenka R., prof. 35.
Kliment sv. 98.
Klivický viz Francius Jak. K.
»na kněžským«, cesta 54.
Knihnice 28, 29, 31, 66, 70.
Knovíz 38.
Koc Adam z Dobrše 27; Jan Adam z Dobrše a na mlýně ve Svitávce 80.
Kocňovice 123.
Kohlman Erazim 65.
Kokorský Bohuš st. z Kokor na Laškově a Strážišku 68.
z Kokor na Laškově a Strážisku viz Kokorský Bohuš st. z Kokor.
Kokořín 135.
Kokot 162.
Kolář Kašpar, provazník 109.
Kolín 2, 37.

Kolínek Melichar, purkmistr 74; Řehoř 71.
Kolovrat hr. 140.
z Kolovrat Albrecht 73; Beatrice 35; viz Bezdružický z K.
z Kolsdorfu 72.
Kolská Kateř. z Kolovsi 106.
Kolský Jan z Kolovsi, místosudí dvorský 86—89, 98, 106, 107.
Komárek Jiří z Mohelnice, písař důchodní 96.
Komedka Jiří z Rovin 106.
Komotovsko 33.
Konojedy 135.
Konopiště 151.
Konrád z Trutnova, kněz 85.
Koňská brána 122.
»v kopáňce«, dům 54.
»na kopaninách«, pole 53.
Kordule ze Sloupna Věněk a na Vřeštově 132.
Kořenec 31.
Kosmas 84.
Kosmonosy 123.
Kost, hrad 34.
Kostomlátky Malé 96.
Kostomlaty 4, 123.
Košice 60.
Košťál Jos., prof. 41.
Kotlář Jakub, úředník mostský 108.
Kouřim 38.
Koutská 86.
Kováň 123.
Kovář Matěj, radní 74.
z Kovářovic Jan, řeč. Němec 161, 162.
Krajina 41.
Krakov 40.
Královdvorská ulice v Praze 130.
Kralupy n. Vlt. 147.
Kranach Lukáš j. Cranach 18—22, 95.
Krásný Jan 118.
Krašov nade Mží 34.
Krátká Dlouhá ves 155, 157, 158.
Krejčík Jos., řezbář 130.
Kriesdorf viz Suchá.
Kristián, farář 29.
Kristus 8, 147, 148, 154.
Krnsko 123.
Krocín Václav z Drahobejle, primas 118.
Kropáč Adam z Dřeviče 132.
Krpy 123.
Kruh 123.
Krumlov; archiv 37, 159—162.
Kryšpín sv. 48.
Křemencová ulice v Praze 131.
Křička Vavřinec, konvář 62, 63, 65, 66.
Křičková Dorota 65.
Křinec 123.
Křivoklát 58.
Křivý rybník 157.
Kříž Matěj, rychtář 74.
Kuba 145.
Kubova Duchcovna 161.
Kučera 2; Matouš 136.
Kuchař Kašpar v Chrasti 150.
Kuchmistr viz Tuhaňský Jakub.
Kulíková Uršula viz Bačkorová.
»Kulovatej«, les 53.
Kumburk, panství 96.
Kuneš Jan z Lukovec, hejtman 94, 95.
Kunhuta, královna 42.
z Kunštátu, rod 27.
Kůrka Josef, farář 75.
Kurzweil Jan Frant., písař 136.
Kuřívody 34, 123.
Kutnohorský viz Campan Jan K.
z Küniglu Šebestián 135.
Künigl Václav Jos. Kašpar z Ehrenburka a Varty 135.
na Kvasicích viz z Rottalu Jan.
z Květnice Lidmila 107; viz Řehák z K.
z Kvitkova viz Vlkové z K.
Kýna, les 54.
Kyselinčí kopec 56.
»v Kýně«, pole 55.
Kynygkova Anna, potom Gynclova 143.
Labe 34, 98, 132.
Ladislav Pohrobek, král 42.
Laffar Duchek, přívozník 108.
z Lambštejna David Florián, paušreiber JM^{ti} C. 137.
Lastibořice 123.
na Laškově viz Kokorský Bohuš st. z Kokor na L. a Strážisku.
Lašovice 41.
Latènské fibule 4, 5.
»u Lazara«, dům 133.
Lazba Petr M. farář 86.
»na Lebedově«, pole 53.
Ledbank 31.
Lederer Ferdinand, cís. rychtář 138, 140.
Lehman, sbírka 1.
Leopold I. 42, 120; II. 120.
Lešec 134.
Letařovice 123.
Letenská ul. v Praze 94.
Letná 84.
Letné 109, 110.
Letovice 27, 70—72.
na Letovicích a z Turnu hrabě 71, 72.
Lev Jiří, děkan 122
Lhotice, hradiště 2. 3.
Lhotka 144; viz i Hodky.
ze Lhoty viz Jan Borně ze L.
Libáň 123, 124.

Libenice 48.
Libice 5.
Liblice 86, 123.
Liboc 58, 137.
Liboch 34.
Libošovice 122.
Libštát 123.
Libuň 123.
Licek Aleš z Risenburka 42.
Lidmila sv. 82.
Lidmila hospodyně z celnice 103, 105.
Liebich Jan, knihkupec 41.
Linec 119.
Linhart sv. 104.
Lípa Česká 34, 35, 39.
Lipí 135.
Lipnice: hrad 33, 34.
na »Lisku« 4.
»Liščí díra«, sluj 54.
Liška Jan Prokop z Vysoké, hejtman 134.
Litoměřice 27, 33, 35, 37.
Litomyšl 23, 26, 96, 146, 155.
Lnáře 135.
Lobze 123.
Löffler Řehoř, dvorský slévač 59, 60, 66.
Loket 33.
Lomnice nad Popelkou 96.
Lorecký Václav z Elkuše 48.
Loselius Kašpar z Velechova, primátor 99.
Losenice Malá 155, 156, 158, 159; Velká 155, 156, 158, 159.
Loucký Kašpar, převor 31.
Loučeň 123.
Loučná 134.
Loukov 123.
Loukovec 96, 123.
Loukovej 123.
»na Louži« viz Marie Panna »na L.«
Lucemburk 30.
Ludvík, král český 28, 30, 42, 60.
Lukáš, opat 27.
Lukášovský Martin, farář 123.
Lukov 134.
z Lukovec viz Kuneš Jan z L.
Lukšanovic dům 133.
Luštěnice 123.
Luther 20.
Lužice 30, 53, 54.
Lužická ulice v Praze 84.
Lysá 123, 124.

Macedonský Jan, úředník 96.
Macedonská Anna prod. Slovaciova 96.
de Macziis viz Verius.
Madet Petr, farář 123.
»Machova« skála 53.
Majer Pangracius 143.
Malín 33.
»u Mal. Ještěda«, les 56.
na Malešově viz Hašů Jiřík z Újezda a na M.
Malostranské náměstí v Praze 132.
z Malovic a na Sukdole viz Hroch Jalůvka Jakub z M. a na S.
Maltáni, klášter 54, 97.
Marbod 5.
Mareš 85.
Marianské hradby 109, 119, 121.
Marie Panny chrám; M. P. na Louži; obraz; sloup na Staroměstsk. nám.; M. P. Sněžná; M. P. před Tejnem 87, 108, 109, 125, 137, 138, 154; 106; 18, 21, 23, 95; 131; 65; 133.
Marie Terezie 56.
Marina, služka 6—9, 11, 16, 17.
Marketa, dcera Kubovy Duchcovny 161.
Markomanové 5.
Markvartice 122.
Marobudum 5.
Martin, bratr Petříkův 161.
Martin, farář 98; farář bouňovský 29; opat 28, 29, 73 probošt 29.
Martinská brána v Praze, j. Zderazská 130; ulice v Praze 130.
Martin sv., kostel 74—77, 82, 98, 100; 130—131.
Mařík 86; sedlář 108.
Maříkova Kačka 108; Markéta, provď. Otlíkova 108.
Maří Majdalena 90.
Masák Ant., učitel 36, 41, 42.
Maisieri Valentin 121.
Mastiřovice 34.
Matěj sv. 29, 73.
Matěj, rybář, j. Matějíček 89, 90, 97.
Matějíček viz Matěj, rybář; Matěj z Vilémova 27, 68, 71.
Matiegka Jindř., MUDr., prof. 35, 41.
Maudr J., prof., sochař 18—20.
Mauthnerovy písečníky 2.
Maxmilián II 58, 60, 62, 132.
Medek Burjan z Valdeka 86, 106.
»na mědenci«, pole 55.
Medusa 111.
z Medvojovic viz Vrabec Martin.
»mejto farské«, les 53.
Mejtský Jos. 41.
Mejtská Marie 41.
Menšík 88.
Methudius, kněz a inspector 74.
Mělník, klášter 123.
Městečko na Horách Stříbrných 155, 156.
Michal sv., chrám 85.

Michalovice 96, 123, 124.
Mikovec Ferdinand B. 64, 65.
Mikuláš sv.; kolej při kostele sv. M.; kostel; obraz 94, 143, 144; 131; 53, 86; 22.
Mikuláš, kněz 85; sudí 27; rybář 85; úředník 96.
Mikulovský Vavřinec, písař 134.
Milič ze Švabenic, komorník 27.
z Milíkovic viz Slavomír z M.
z Miloňovic viz Vlášek V. z M.
Mincer z Proudníku Pavel, děkan a vikář 124.
Minstrberský kníže viz Jindřich k. M. a hrabě Kladský.
Mirkové ze Solopisk 35.
Mirotice 41.
Míšňané, jich církev 85.
z Mitrovic Vratislav a na Všeradicích Václav st. 102.
Mladějov 123.
Mlynářův rybníček 55.
Mocerád Václav, farář 123.
Modlikov 155, 156, 158.
Mohelka 56.
Mohelnice 96, 123.
Mohila Vojtěch, kaplan 136.
Mokropsy Horní 18—22, 95; Horní i Dolní 88, 89, 98.
Montecuculi hr. Raimund, jenerál 114.
z Mor viz Sokol z M.
Morava 26, 30, 35, 37, 41, 42, 62, 66, 68, 71—73.
Moravěves 2.
Most Dlouhý 94.
»pod mostem«, ostrov 84.
Mostec: dvůr 150, 151.
Mrackỳ Jan z Dubé 42.
»Mrchoviště«: louka 55.
Mstidruh z Dobrovicevsi, kastelán 27.
Mšeno 34, 123, 124.
Müller 131.
Mýto 27, 37.
Mže 34.

Náchod 132.
Nákly 28, 31.
na Napajedlích viz z Rottale Jan.
Nasevrky 2, 3.
Nebužely 123.
z Nedabylic viz Straka z N. a na Studnicích.
z Nedvojovic Sancturyn 48.
Nehvizdy, pískovec 131.
Nejedlý Havel 156.
Nejman Jan, písař 133.
Němci 54, 119.
Nepřivěc 122.
Nerva, císař, mince 5.
z Nestajova viz Žehušický z N. a na Svojanově.
Neškaredice 48.
z Neudorfu viz Bukovský Jeroným z N.
Neuschönburg, hrad 33.
Nisa 96.
Nížkov 155—158.
Nördlinky, radnice 20.
Norimberk 64.
Nostic M. 142.
Nová brána 114, 115, 120, 122.
Nová ves 155, 156.
Nové Dvory 155.
Nové mlýny na Poříčí 120.
Novodvorská ul. v Praze 131.
z Novosedl viz Zima z N.
Nový Šumburk 33.
Nymburk 4, 6, 122—124.
Němec viz i z Kovářovic Jan; viz Mikuláš ze Svitavy.
Německo 52.

Obora královská 110.
Odolen, kněz 85.
Ogilvi, hrabě 120.
Okáč Tomáš 74.
Okrouhlá 31.
Olomouc, biskupství 27, 41, 151.
Olšany 29, 31.
Ondřej sv. 82.
Ondřej Adam, j. Wundrsich 142.
Ondřej, farář 29.
Ondřej, písař 25.
Olomouc 4, 27—32, 66, 72.
Opatovice 85.
Opyš 84.
Orgies 139.
Osečná 56, 123.
Ostrov 33.
Otlík Jan 108.
Otlíková viz Maříkova.
Ottendorf 155, 156.
Ouhlanský rybník 150.
Oujeský Pavel, farář 31.
Oujezd 25, 123.
Ouštěk 34.
Ovenec či Stromovka 120.

Pajhemský Matěj, farář 123.
Palacký Frant. 161.
Palffy, hrabě 119.
»na paloučku«, dům 54.
Pan, bůh 57.
Papáček Pavel, PhC. 36.
Pardubice 2, 38, 41, 50, 134, 144, 151, 152.
Parník 144.
Paříž 149.
Paseka viz Paseky.

Paseky Dolní 54; Paseky Hoření, j. Paseka 56.
na Pátku viz Žatecký z Wejkrštorfu na P.
Paulus Vinc, ředitel 41.
Pavel sv.; kostel 84—90, 97—109, 133.
Pavel, subpřevor 31.
Pavorin Jiřík z Pavorinu, opat 31, 73.
Pecold Zachariáš 133.
Pečov 33.
Peisser Hanuš, dvorský řezbář 59, 61, 64.
Pelhřimov 38.
Pelhřimovský J. 109.
z Pěnčína viz Drahanovský Bernart a Jiří.
z Peregrinu viz Cortesi z P.
Pernštein 135.
z Pernštejna Jan 41.
Peršíkov 155.
Perštýn 130, 149, 150.
Petr sv., osada a kostel v Praze III. 82, 84—90, 97—109, 137—143, 148.
Petr, převor 29; vladař olomúcký 27.
z Petrovic Hostislav 41; a od Hory Kutny Alžběta 48.
Petřík od rathouzu 161, 162.
Píč J. L., Dr., professor 1—5, 40.
Pieroni Jan, inženýr 114.
Pihal Michal, provazník 109.
Písaná skála 70—72.
Písecká brána viz Bruska.
Písecký Matiáš Jeronym, písař radní 96.
»na Píscích« 103.
Písecko 158.
»na Písku« (in Arena), osada v Praze 84, 119.
Piveč Václav, farář 135.
Plac 54.
»na place«, dům 54.
Plaňany 32, 35, 41.
»Pláně« 53.
Plánický viz Terrigena Jan P.
Plasy 122.
Platýz v Praze 130.
Pleskej 89.
Ploškovice 34.
Ploučnice 56.
Počernice Dol. 135.
Podbaba 2.
Podbezdězí 123.
Podčernice Dolejší 135.
Poddaný viz Šrut.
Poděbradský Jiří, král 42, 134.
Poděsín 155, 157.
Podhradský z Vlčí Hory Václav 107.
Podlažec, dvůr, mlýn, rybník 150, 151.
Podmoklo Cyprián, konšel rybářů 101.
Poklouzka Nová, rybník 134.
Pokorný Tomáš, rychtář 74.
Polepy 2.
Polička 27, 151.
Polná, panství 155—159.
Polsko 40.
Pomněn, nejv. sudí 27.
Pomořany 64.
z Ponetova viz Ponetovský Jan z P.
Ponetovský Jan z Ponetova, j. Poniatenský z Poniatova, opat 30, 31, 73.
Poniatenský viz Ponetovský Jan.
z Poniatova viz z Ponetova.
Poohří 33, 35.
Popelka 96.
Pořešín 155, 158.
Poříč 155.
Poříčí 120.
Poříčská brána či Špitálská 114, 115, 122.
posudné 138.
Povězín 156.
Praha 19, 22, 27, 32, 33, 35—42, 48, 56—66, 82, 84—90, 97—122, 130 až 135, 137—143, 145, 147—151.
z Práchňan viz Bartoš z P.; a na Horách Kutných Jan 48; Justina 48; Lidmila 48; Matyáš; Mikuláš 48; Petr 48; Zikmund 48.
»Prajské mýto«, les 56.
Prašná brána na Hradčanech 115; na St. M. P. 130.
Prašný most na Hradčanech 58, 115.
Prax Jan, děkan 122.
Premonstráti 26, 28, 32, 66.
Pressnitz 33.
Prešpurk 59.
Priami Jos., sv. p., inženýr, podplukovník 114.
Procek Jan, probošt 28.
Prokop sv., obraz 22; socha na Karlově mostě 131, 132.
Prokopová, pekařka 86.
Prosík 84.
Prostřední rybník 151.
Prošovský 88.
z Proudníku viz Mincer Pavel z P.
Prudil Jan ze Stvolové 72.
Prusové 56, 58, 131.
Přemysl Otakar II. 42, 67, 119.
Přepeře 123.
Přerov, jáma 27; 2.
Přeslavice 122.
Přibyslav, biskup 82.
Přibyslav, panství 155—159.

»na příhoně«, pole 56.
»u Pštrosů«, dům 142.
ze Ptení Jindřich 31.
Puchník Mikuláš 85.

z **R**adešína Vilém, místokomorník 88, 89, 106, 107.
Radecký, pomník 132.
Radislav, arcikněz pražský, j. Radoslav 27.
Radonice 33.
Radoslav viz i Radislav.
Radouň 123.
Rakouský rod 133.
Rakousy 30.
Rakovník, pivo 142.
Rakušané 120.
z Raškovic na Tlustovousích viz Bajchovský z R. na T.
Ratibořský Martin 133.
Ratný 34.
Rauprycht Jiří 96.
Reich Jan, farář 123.
Rejšice 122.
Rejthárek Julius, farář 123.
Richter Jan Bedřich, farář 123.
Riedlinger Jakub, správce hradčanské zbrojnice 60.
Rieger Boh., Dr., prof. 38; Frant. Lad. 37, 38.
z Riesenburka Boreš komorník 27.
z Risenburka viz i Licek z L.
z Rogalic viz Rogalský z R.; Vilém z Rogalic, Dr., administrator 97.
»v rokli«, pole 56.
Romadová Anna 142.
Ronaz 48.
Ronov 48.
Rosice, panství, mlýn 150, 151.
Rosička 155.
Rothenhauz, 33, 35.
z Rottale na Napajedlích a hradě Kvasicích Jan 72.
Rovensko 96, 122.
z Rovin viz Komedka z R.
Rozstání 53.
Rožďalovice 123, 124.
z Rožmberka Jan 159; Jindřich 159, 160; Petr 159.
z Rožmitála Johanna 42.
Rus Bílá: lid 40.
Rübel, prof. 5.
Rudohoří 33, 35.
Rudolf II. 29, 30, 56, 58, 66, 69, 73, 74, 109, 133, 141, 142.
Rudolfinum 22, 23.
Rudovský, generál 120.
Rulík 120.
Ruth 119.
»v Rybářích«, osada na Malé Straně 84—90, 97 - 109, 137—143.
Rydl Jan 143.
Rychnov 123.
Rychta 133.
»rychtářova« studně 53.
»na rychtářově«, pole 53.
»u rychtářů«, dům 53.
Rytovaná Dorota viz Vlčkova.
Rytovaný Jiřík 96.
z Ryzmberka viz Švihovský z R.

z **Ř**edhoště Bořita 27.
Řeháček Václav, farář 123.
Řehák Brikcí z Květnice, úředník mostský 99.
Řepín 123.
Řetězová ulice 35.
Řezno 73.
Říp 26.

Sak Jakub 48.
Saksche 34.
ze Salmu Julius, hrabě, kancléř 69.
Samšina 123.
Samuel Jiřík 48.
Samuel, ostružník 109.
Sancturin z Nedvojovic, úředník mince 48.
Saradonie 82.
Sasko, kurfirst 20.
Sasové 56, 102, 119, 120.
Sattenwolf Václav, rektor 98.
Sázava, obec 155, 158; řeka 34, 136.
Schaller Jaroslav 82, 114, 118.
Schäfelein viz Schäuffelin.
Schaufelein viz Schäuffelin.
Schäuffelin Hans, malíř, j. Scheufelin, Schaufelein, Schäfelein 18—21, 95.
Scheufelin viz Schäuffelin.
Schlackenwerth viz Ostrov.
Schuchhardt 5.
Sedláček Aug., prof. 33, 35, 38, 98, 159.
Sedlec, klášter 38.
ze Sedliště viz Vaneček.
Sejbeth Urban z Dlouhého Mostu 94.
Sejbethova Dorota 94.
Sejčín 122.
Semčice 122.
Semily 123, 124.
Senovážné náměstí viz Havlíčkovo.
ze Sentic viz Janovští ze S.
Severin Pavel z Kapí Hory, úředník mostský 99.
Sezemice 123, 134.
Sezimovský dům 106.
Schöbl Edv., Dr., biskup 37.
Schwarz Viktor, prof. při c. k. uměl. prům. škole 38.

ze Sickingen sv. p. Damián Filip, president a vojenský velitel 111, 114, 115.
Sittová Zofie 33.
Skalák viz Hořák 55.
Skalička 2.
»na Skalnici«, dům; pole 55, 56.
Skálová 88.
Skalsko 123, 124.
Skrchov 71.
Slané 41.
Slanská hora 5.
Slatina 38, 135.
na Slatince viz Drahanovská Kateř. a Drahanovský Jiří.
Slavata hr. 139, 140; Vilém hr. 73.
Slavík 2, 3.
Slavomír Petr z Milíkovic 162.
Slavonsko 41.
Slepá brána 114.
Slepice 161.
Slezsko 30.
Slivensko 123.
Slivka Jan 96.
Slivno 123.
Sloup, hrad 34.
ze Sloupna viz Kordule ze S. a na Vřeštově.
Slovaciova viz Macedonská Anna.
Slovacius Adam Vodňanský 96.
»u Slunců«, dům 133.
Smečno 37.
Smíchov 18, 19, 22, 38.
Smiřice 2, 41.
Smiřický Šimon 96.
»Smrčovská« studně 53.
»u Smrčovských«, domy 56.
Smrt 6, 17, 18.
Smržovka 123.
Smutný Vojtěch, farář 123.
Sobčice, fibule 2, 4.
Soběslav 40.
Sobiňov 155—158.
Sobotka 122, 124.
Sofie, sv. 108.
Sokol Václav z Mor 104.
ze Solopisk viz Mirkové ze S.
Souček Jakub, radní 74.
Soukup Jan, redaktor 143.
ze Soutic viz ze Sentic a Janovští ze Sentic.
Specinger Matouš, farář 96.
Sperlingstein 34.
Spinov 158.
Spišská stolice 60.
Spitzar Ant. 39.
Srb Vlad., JUDr., starosta 38.
Staněk, zlatník; zahrada 103, 105.
Stedler Řehoř, farář 123.
ze Stradonic viz Hybl ze S.
Stradonice, hradiště 1—5.
Strahovská brána 109, 110, 115, 120, 122.
Straka Jan st. z Nedabylic na Studnicích 132.
ze Strakonic 41; viz Bavor ze S.
Strakova akademie 108.
Stránov hrad 123.
na Strážisku viz Kokorský Bohuš st. z Kokor na Laškově a S.
Strážnice 151.
Strážov 158.
Strejnice 123, 124.
Strenice viz Strejnice.
Strnádková Dorota 96.
Stromovka viz Ovenec.
Struhy 123.
Strunkovice 160.
Středohoří 33, 34.
Střekov 35.
Střížov 155, 156, 158.
Steinhauser Jiří, farář 66.
Stublinger Jan 142.
Studená 27.
Studenec Horní 155, 157, 158.
na Studnicích viz Straka z Nedabylic a na St.
Stupr Ondřej, zedník 109.
Stvolová 72.
Sudoměř 123.
Suchá (Kriesdorf) 56.
Suchanova Anna, provd. Vejvodova 96.
na Sukdole viz Hroch Jalůvka Jakub z Malovic a na S.
Svátek Josef, spisovatel 66.
Svatoměr 161.
Svatomírův Jindřich 161.
Svěcinka, studánka 55.
Svémyslice viz Svýmyslice.
ze Sverts-Sporku hr. Frant. Karel Rudolf 135; hrabě Jan Frant. Kristián, svobodný pán z Auste (?), pán na Lipí, Lnářích, Konojedech, Pernšteinu a Doubí, Vidimi, Kokoříně, Dolejších Počernicích, Slatině, na Životici 135.
Světlá 53—56, 123.
Světlá Karolina 55.
Světlý 31.
Svévové, hradiště 5.
Svidnice, pivo 132.
Svinětice 160.
Svitava 85.
Svitávky u Boskovic 26—32, 66—74.
na Svojanově viz Žehušický z Nestajova a na S.
ze Svojkova viz Kapoun ze S. a na Bartoušově.

Svýmyslice 88, 89, 98.
Syrákov 155, 156, 158.

Šachotín 155, 156, 158.
Šarth, rybář 108.
Šebestián, subpřevor 29.
Šebetov 31.
»u Šedivých«, dům v Praze 149, 150.
Šic Mikuláš, správce církve v Jablonci 96.
Šicndorf 155—158.
Šiler Tomáš, kněz 66.
Šimon, olejník 151.
»Široká obec«, rokle 55.
Široká ulice na N. M. Pražském 66.
Šitkovi 161.
Šiwr Erazim 133.
Škopek Jiří 85.
Šmida Jíra 71.
Šnajdr Ludv., c. k. konservator 41.
Šolova Kateř. viz Fogtova.
Špatný 2.
Špinhof 155, 158.
Špitálská brána viz Poříčská.
Špork, generál 123.
Šrámkova Lidmila, provd. Heřmanova 96.
Šrofauer Bernart z Froschbauenu, registrator 72.
Šrut Jiřík, j. Poddaný 125.
Šrutová Kateřina 125.
Štefek Štěpán 143.
Štěnička Adam, farář 66.
Štěpán, sv. 30, 32, 73.
ze Šternberka Adam, purkrabí 133.
Šternberkové; palác 130.
Štětí 33, 34.
z Štipoklas Petr 162.
Štraus Šimon, farář 123.
Štýrsko 72.
Šubert, Dr. 1.
Šubíř Karel z Chrbyně a na dvoře v Knihnicích 68, 70.
Šumava 35.
Šumfeld 155, 156, 158, 159.
Švabel Šimon 138, 140.
Šváblová Anna 140.
ze Švabenic viz Milič ze Š., komorník 27.
Švédové 56, 114.
Švihov 34.
ze Švihova viz Švihovský ze Š.
Švihovský Děpold z Ryzmberka 97; Ferd. Karel z Ryzmberka 97, 107; Theobald z Ryzmberka a Švihova 107.

Tábor 41.
Tacitus 5.
na Tajnci Hrochovém viz Bezdružický z Kolovrat.
Tatrman Jan 96.
Tejnec 122.
Tejnka 110.
de Tercius viz Terzio Francesco.
Terrigena Jan Plánický, kněz 96.
Terzio Francesco, z Bergama, arciknížecí dvorský malíř (de Tercius) 58, 60, 64.
Těšín 123.
Thaddaeova Anna 96; Zuzana, provd. Třtěnská 96.
Thaddaeus Jan, děkan 97.
Tiebl Jan Augustin, exposita 149.
Tingr Kamrlink 134.
Tišler Jan, farář 123.
Tišlovice 34.
na Tlustovousích viz Bajchovský z Raškovic na T.
Tobiáš, kněz 96; syn Jana, faráře 96.
Toman Matěj, rychtář rybářů: zahrada jeho 100—103; 145.
Tomáš sv., farnost 98.
Tomáš, nájemník 48.
Tomek V. V. 38, 118.
Tomicius Lukáš Žeravský, kněz 31, 66, 73.
z Tourového viz Želízko (Železka) z T.
Toužim, zámek 34.
Trčka Jan Rudolf 140.
Trenckler Krištof, farář 123.
Trešín (?) 123.
Troja 120.
sv. Trojice 32, 37, 73.
Trubrik Tomáš, farář 123.
Trutnov 85.
z Třebomyslic Jan, písař 162.
Třeboň 38, 159.
Třebová Česká 143—146.
»u tří filků«, domy 53.
»u tří měsícův«, dům 142, 143.
Třtěnská viz Thaddaeova Zuzana.
Třtěnský 96.
Tuhaňská Anna Izalda, provd. Boudová 96.
Tuhaňský Jakub, j. Kuchmistr 96; Martin z Broučí, úředník panství 96.
Tuchorský Frydrych z Tuchořic 132.
z Tuchořic viz Tuchorský z T.
Turci 64, 133.
Turč. sv. Martin 41.
Turek, sousoší na Karlově mostě 131.
Turnov 53—56, 95, 96, 122, 124.
z Turnu a na Letovicích hrabě 71, 72.
Tursko, panství 94.
Tvarov 29.
od »Tváří« Apolena 108; Johana 108; Markéta 108; Václav 108.

»v Týlku«, les 54, 56.
Tyll Václav, j. Bavorovský 143.
Týn 85, 133.
Týnec nad Sázavou 136.
Tyroly 64.
»v Týrovkách«, pole 53, 56.
Týrovky 55.

Uhelný trh v Praze 130.
Uhry 30, 60, 64, 72, 101.
Uhřice 31.
Újezd 34; Jenišův 2; Kamenný 161.
Újezdská brána 115, 120, 122.
z Újezda Mikuláš, biskup 27.
z Újezdu viz Hašů Jiřík z Ú. a na Malešově.
Unčov 28.
Urban sv. 29, 73.
Urban, písař 25.
Uršila Kožešníkova 104.
Úřetice 2, 3.
Úsobrno 31.

Václav I. 27, 30, 42, 67, 68; Václav IV. 42.
Václav sv.; chrám; kolej; obraz; seminář 28, 31, 67, 73, 99, 100; 18; 97; 22: 98.
Václav, kanovník 85; kněz 84; převor 28; úředník mostský 99.
Vácha, fišmajstr 161.
Václavek Matouš, ředitel 41.
z Valdeka viz Medek z V.
Valderodovský dům 138—140.
Valderode Jan, hrabě 123.
Valdštýn: dům; ulice; palác 84, 95, 119, 139.
z Valdštejna Adam 143; Albrecht 118.
Valenta, rybář viz i Klamperna Valentin.
Valentin sv. 32, 73.
z Valois viz Felix sv. z V.
Vančura Jindřich 123.
Vaněček ze Sedliště 125.
Vaněk z Bozkovic 28.
Vápenice, vrch 54.
z Vartmberka 34; viz i Zvířetický z V. a na Češtině Kostele.
z Varty viz Künigl z Ehrenburka a V.
Vatikán 40.
Vávra, rybář 108.
Vavřinec sv., chrám 37, 38.
Vecka, kapucín 54.
»Vejměnek«: pole 55.
Vejvoda Jan Holický, farář 96; Ondřej Holický 96; viz Suchanova Anna.
z Velechova Adam Václav, radní 99; viz Loselius z V.
Velešín 161, 162.
Vepřová 155, 158.
Verius de Macziis 84.
Vesec 54—56.
»Veselkova« studně 53.
»Veselkův kout«, les 53.
Veselík 53.
Veselý 4.
Věžnice Dolní 155, 157, 158; Horní 157, 158; Prostřední 155—158.
Věznička 155, 156, 158.
Věžnička za březinou 155, 156.
Vchýnský 88.
Vibilius 3.
Vídeň 2, 30, 41, 59, 60, 73, 110, 115, 120, 133.
Vidim 123, 135.
Vilém, farář 161, 162.
Vilím, komorník a nejvyšší písař 27.
Vilímov 71.
Vimmr Karel, farář 147.
Vindobona 3.
Vinohrady Král. 38, 41.
Vít, sv. 103, 107, 162; chrám na Hradčanech 60, 85, 111.
Vít, děkan 27; porybný, úředník mostský 108; rybář 100.
Vittenberk 21.
Vladislav I. 27, 30, 103.
Vladislav II. 32, 135.
»ve vladykách«, cesta a pole 55.
Vlasák Ant. Norb., kněz 38.
Vlaský Martin, úředník mostský 108.
Vlastibořice 96.
Vlášek Václav z Miloňovic 159, 160.
Vlašim 38.
Vlček, hrabě 2.
z Vlčí Hory viz Podhradský z V. H.
Vlčkova Dorota, provd. Rytovaná 96.
Vlkové z Kvítkova 34.
z Vlkanova Rosina 133; Václav 133.
Vltava 84, 86, 99, 101, 106, 107, 109, 120.
Vodňanský víz Slovacius Adam V.
Vodičkova ulice 37.
Vodňany 160.
Vodsloň Jan 96.
Voget, hejtman a voj. inženýr 115.
z Vojenic a na Slatince 70; viz Drahanovská Kateř.
Vojenická 70; viz Drahanovská Kateř.
z Vojnína viz Chotek z V.
Vojtěch sv., kostel v Praze 120, 130; obraz 22.
Vokny 123.
Vokoun Jan, farář 123.
Volek Jan 106.
Voleský Václav 143—147.
Volešná 155, 158.
Volešnice 122, 123.

Vondráček O. 36.
Voršilky, řád 130.
Vosenice 123.
Voss, Dr. 4.
Vostárek st., rolník 144.
Vostroměřský 123.
Votvovice 149.
Vrábský Jan z Vrábí 98.
Vrabec Martin z Medvojovic 48.
z Vrábí viz Vrábský z V.
de Vries Jan 66.
Vršovice 104.
z Vřesovic viz Wolf z V. a na Doubravské hoře.
na Vřeštově viz Kordule ze Sloupna a na V.
Vřetovice 104.
Vsetín 41.
Všech Svatých, kollej 106.
ze Všechrom Ondřej, truksas 27.
Všejany 123.
Všeň 123.
Všenory 19.
na Všeradicích viz z Mitrovic.
Vysoké 123.
z Vysoké viz Liška z V.
Vystrkov 54.
»na výpřeži«, les 56.
Vysočany 36.
Vyšehrad 114, 115, 120, 134.
Vyšehořovice, chrám 74—84.
Vyšehradská brána 122.
Vyšín Václav, úředník mostský 99.
Wagner Theodor, archivář 159.

Wachberge 34.
Warnsdorf 34.
Warte 34.
Weinzierl 2.
z Wejkrštorfu viz Žatecký z W. na Pátku.
Wernstadt 35.
Weytner Jiřík, kloboučník 143.
Wirth Matěj, farář 123; Zd., prof. 37.
Wolf z Vřesovic a na Doubravské hoře 87.
Wolfrám, arcibiskup 85.
Wundrisch viz Ondřej.

Záběhlice 3.
na Záběhlicích viz Bezdružický z Kolovrat.
Záborná 155, 156, 158.
Zábranský Jan 71.
»v zádraží«, pole 53.
Zaháj 25.
Zahajský Adam 106.
Zahrádka Václav 134.
»na zahumení« pole 53, 55.
Záhvozd viz Zákost.
Zagoist viz Zákost.
Zákolany 149.
Zákost, j. Zagoist, Záhvozd či Zálesí: vrch 53. 55.
Zakvětal Jan 143.
Zálesí viz Zákost.
Zaluží 134.
Zámek Nový 34.
Zaremba Petr, děkan 122.
Záruba z Hustiřan 42; Jakub z Dětelí Bílského 125; Jiřík z Dětelí Bílského 125; Zdeněk z Hustiřan a na Černíkovicích 132.
»v zátoku«, pole 55.
Zbraslav 18—20, 120.
Zderaz, dvůr u Smiřic 2, 3.
Zderazská brána viz Martinská b.
Zdětín 122.
Zebič 34.
Zeltenssloglova Lidmila 143.
Zeman Fr. A., ředitel 38; Řehoř, farář 123.
Zeměchy 147, 149.
Zerčice 96.
Zeyer Jan, architekt 38.
Zhoř 143—146.
Zikmund, markr. braniborský 42.
Zima Václav z Novosedl 103.
Zimova Apolena viz z Jenšteina.
Zlatá Koruna 37.
»u zlaté hvězdy« dům 102.
»u zlaté mříže« dům 103.
Zlenice nad Sázavou 34.
Znojmo 27.
Zobel Kliment, stavitel 11.
Zuman Fr., JUC., c. k. fin. koncipista 36, 37, 39, 40.
Zvířetice 37.
Zvířetický z Vartmberka Zdislav a na Češtině Kostele 107.
Zvoleněves 39.
Zwetley viz Světlá.

Žalany 2.
Žatec, pivo 135, 142.
Žatecký Jan, farář 96; Jan z Wejkrštorfu na Pátku 107; Pavel M. děkan 135.
Ždár Nový 155, 156.
Ždírec 155, 156, 158.
Žehušická Bohunka z Nestajova 107.
Žehušický Hertvík z Nestajova a na Svojanově 107.
Železnice 96.
Želízko (Železko) Ladislav z Tourového 159.
Žeravský viz Tomicius Lukáš 31.
Žerčice 122.
z Žerotína Jan Divíš 42.
Židovice 104.

Žitava 54.
Žitná brána 122.
Životice 135.
Žižkov 38, 131.
Žleby v Čáslavsku 34.
Žlutický viz Campanus Jan Ž.

Rejstřík věcný.

akademie 108.

barok 111.
brány pražské viz Bruská, Písecká.

celnice 103, 105.
církevní poměry 122.

domová jména 53, 54, 102, 103, 133, 142, 143, 149, 150.

fontána bronzová 56—66.

grunty selské: jich postup 23—26.

hradby viz Marian. hradby.
hradiště stradonické 1—5, viz Lhotice.
hrob kostrový 4.

chrámy 28, 31, 37, 33, 54, 60, 74 až 84, 82, 84—90, 97—109, 111, 120, 130—133, 162; viz i dle jmen svatých.

inventář hradský 159, 160.

kachlíky z tvrziště 151—154.
kameníci 61, 64, 108.
kančík stradonický 1.
keramika 2.
kněží 27, 28, 29, 31, 38, 66, 73, 84 až 86, 96, 97, 122—124, 136, 147, 149.
kollej 106.
komorník 27.
konvář viz Křička.

lebky 4.
loutková hra 6—18.

malíři viz Kranach, Schäuffelin, Terzio.
maškary 143—145.
měřič zem. viz Globic.
mikulášské zábavy 143—145.
mince 5.
místní názvy polí, luk, lesů atd. 53—56.
mlynáři 137, 138.
most Karlův 99, 131.
mostský úředník 99, 108.

nádoby arretinské 2.
nádoby z terra sigillata 2.
národopis 143—147.

obrazy 18—23, 95.
oltář skládací 147—150.
opevnění 3.

památky historické 49—52.
pivo 135, 142.
písař zemský 27.
porybný 108.
právo postranní 84—90, 97—109.
puškař viz Jaroš

renaissance 41, 110.
rustika 110.
rybáři 85, 100—103, 108, 145.
řád Voršilek 130.
řezbář viz Krejčík, Peisser.

selské poměry 155—159.
sjezdy vědecké 1—5.
slévač viz Jaroš, Löffler.
sochy 131, 132.
sokolčí 161.
stavitel 11.
stropy malované 131.
střepy rázu hradištního 1.

terra sigillata, nádoby 2.
topografie 32.
truksas 27.

účtování 151, 152.

zedník 109.
zlatník 103, 105.

židé 133, 142.

GETTY CENTER LINRARY
3 3125 00669 5577